

Presented to the
LIBRARY of the
UNIVERSITY OF TORONTO
by

TRINITY COLLEGE
LIBRARY

HEAD
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
EN AΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

BARCLAY V. HEAD

Διευθυντοῦ τοῦ Βρεταννικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

HTOI

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝ ΕΚ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΘΕΝ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

Διευθυντοῦ τοῦ Ἑθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΕΥΡΩΠΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΚΑΡΟΛΟΥ ΜΠΕΚ

1898

1860-1861
1861-1862

1862-1863

1863-1864

MEMORIAE.
IOSEPHI ECKHEL.
SCIENTIAE NVMORVM VETERVM.
IN SIGNIS MAGISTRI.
D. D. D.

CJ
335
H4394

v. 1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

	Σελίς
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	α'
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	ιζ'
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
§ 1. Πρωτογενεῖς μέθοδοι συναλλαγῆς δι' ἀνταλλαγῆς	λε'.
§ 2. Τὰ μετρολογικὰ συστήματα τῶν Αἰγυπτίων καὶ Ἀσσυρίων.	λζ'.
§ 3. Οἱ Φοίνικες ἔμποροι	μβ'.
§ 4. Οἱ Λυδοί	μγ'.
§ 5. Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ νομίσματος ἐν Λυδίᾳ	με'.
§ 6. Αἱ Βαβυλωνιακαὶ καὶ Φοινικιακαὶ ἀργυραῖ μναῖ	μθ'.
§ 7. Παραγωγὴ νομισματικῶν ὀλκῶν	ν'.
§ 8. Μετάδοσις τῶν σταθμητικῶν κανόνων ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐ- ρώπην διὰ τεσσάρων κυρίων δδῶν.	να'.
§ 9. Ἡ ἀπωτέρω εἰς Ἰταλίαν, Σικελίαν καὶ Δύσιν διάδοσις τῶν σταθμητικῶν συστημάτων.	ο'.
§ 10. Ἐλληνικοὶ νομισματικοὶ τύποι	πγ'.
§ 11. Σύμβολα	πη'.
§ 12. Ἡ χρονολογικὴ κατάταξις τῶν νομισμάτων κατὰ τε- χνοτροπίαν.	πθ'.
§ 13. Ἐπιγραφαὶ ἐπὶ αὐτονόμων καὶ βασιλικῶν νομισμάτων .	λε'.
§ 14. Ὁνόματα ἀρχόντων ἐπὶ αὐτονόμων καὶ αὐτοκρατορι- κῶν νομισμάτων	ιζ'.
§ 15. Δημόσιοι ἀγῶνες καὶ ἱεραὶ ἔορται	ρδ'.
§ 16. Τίτλοι καὶ ἐπίθεται ἐφαρμοζόμενα εἰς πόλεις	ριγ'.
§ 17. Νομίσματα συμμαχικά	ρη'.
§ 18. Νομίσματα ἀποικιακά	ριθ'.
§ 19. Νομίσματα φέροντα χρονολογίας	ρκα'.
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	ρκδ'

	Σελίς
ΕΥΡΩΠΗ	1
ΙΣΠΑΝΙΑ . . . , ...	1
ΓΑΛΛΙΑ	11
ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ	15
ΙΤΑΛΙΑ	16
ΕΤΡΟΥΡΙΑ	16
ΟΜΒΡΙΚΗ	28
ΠΙΚΕΝΤΙΑ	31
ΟΥΗΣΤΙΝΟΙ	33
ΔΑΤΙΟΝ	33
ΣΑΥΝΙΤΙΣ	38
ΦΡΕΝΤΑΝΟΙ	40
ΚΑΜΠΑΝΙΑ	41
ΑΠΟΥΛΙΑ	56
ΚΑΛΑΒΡΙΑ	66
ΑΕΥΚΑΝΙΑ	88
ΒΡΕΤΤΙΑ	115
ΣΙΚΕΛΙΑ	150
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	253
Α. ΠΑΓΓΑΙΑ ΧΩΡΑ	260
Β. ΗΜΑΘΙΑ ΧΩΡΑ	263
Γ. ΒΙΣΑΛΤΙΚΗ ΧΩΡΑ	266
Δ. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	269
Ε. ΣΤΡΥΜΩΝ ΚΑΙ ΒΟΤΤΙΑΙΑ	281
Ζ. ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	286
Η. ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΠΑΙΟΝΙΑΣ	305
Θ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ	307
ΘΡΑΚΗ	313
Ι. ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ ΠΑΡΑΛΙΑ	313
Κ. ΘΡΑΚΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ	326
Λ. ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ	332
Μ. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΚΤΗ ΤΗΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΟΣ	337
Ν. ΛΙ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΔΟΥΝΑΒΙΝ ΕΠΑΡΧΙΑΙ	342

	Σελ.;
Ξ. ΤΑΥΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ	350
Ο. ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΣΤΑΙ ΘΡΑΚΗΣ.	353
Π. ΜΕΣΟΓΕΙΟΙ ΠΟΛΕΙΣ ΘΡΑΚΗΣ	360
Ρ. ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΩΝ ΣΚΥΘΩΝ	363
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	364
ΝΗΣΟΙ ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΑΙ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ	391
ΙΛΛΥΡΙΑ	392
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΙΛΛΥΡΙΑΣ	396
ΝΗΣΟΙ ΙΛΛΥΡΙΑΣ	397
ΙΛΛΥΡΙΟΝΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΑΡΓΥΡΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	398
ΗΠΕΙΡΟΣ	399
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	404
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	406
ΚΕΡΚΥΡΑ	407
ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	411
ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	418
ΑΙΤΩΛΙΑ	419
ΛΟΚΡΙΣ	422
ΛΟΚΡΟΙ ΟΠΟΥΝΤΙΟΙ (ΕΠΙΚΝΗΜΙΔΙΟΙ)	422
ΛΟΚΡΟΙ ΟΖΟΛΑΙ	424
ΦΩΚΙΣ	425
ΒΟΙΩΤΙΑ	431
ΕΥΒΟΙΑ	445
ΑΤΤΙΚΗ	457
ΜΕΓΑΡΙΣ	488
ΑΙΓΙΝΑ	491
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	496
ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΚΟΡΙΝΘΟΥ	507
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	510
ΦΛΙΑΣΙΑ	511
ΣΙΚΥΩΝΙΑ	514
ΑΧΑΙΑ	518
ΑΧΑΪΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ	524

	Σελίς
ΑΧΑΪΑ (Ρωμαϊκή ἐπαρχία)	527
ΗΛΙΣ	528
ΝΗΣΟΙ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΗΛΙΔΑ	534
ΜΕΣΣΗΝΙΑ	538
ΛΑΚΩΝΙΑ	542
ΝΗΣΟΙ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΛΑΚΩΝΙΑΝ	545
ΑΡΓΟΛΙΣ	546
ΑΡΚΑΔΙΑ	555
ΚΡΗΤΗ	572
ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ (ΚΥΚΛΑΔΕΣ ΚΑΙ ΣΠΟΡΑΔΕΣ)	609

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ.

“Οτε ή γενναία καὶ ἔθνωφελής ἀπόφασις μεγαθύμου τῆς πατρίδος τέχνου, τοῦ Γρηγορίου Μαρασλῆ, ἴδρυσε τὴν φερώνυμον αὐτοῦ βιβλιοθήκην, αὐτός τε ὁ χορηγὸς καὶ οἱ ἐλλόγιμοι ἄνδρες, εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τοῦ ἔργου καὶ ἡ σύνταξις τοῦ προγράμματος, ἔκριναν ὅτι εἰπερ τις καὶ ἄλλη ἀναγκαῖα καὶ ἐπείγουσα ἦτο καὶ ἡ μετάφρασις βιβλίου δοκίμου εἰσάγοντος εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιστημονικῶν σπουδαιοτάτων ἀρχαίων Ἑλληνικῶν νομισμάτων· διότι ἐνῷ πρὸς μελέτην τῶν πλείστων σχεδὸν χλάδων τῶν ἐπιστημῶν ἔχει ἡ πατρὶς ἡμῶν νὰ ἐπιδείξῃ ἀξιόλογα συγγράμματα, εἴτε πρωτότυπα εἴτε καὶ ἐκ μεταφράσεως, ἀτυχῶς οὐδέν, ἀπολύτως οὐδέν, ἔστω καὶ ἀδόκιμον, ὑπῆρχε παρ’ ἡμῖν γενικοῦ χαρακτῆρος νομισματικὸν σύγγραμμα, καὶ τοῦτο μετὰ ἐλεύθερον ἔθνικὸν βίον ὀκτὼ δεκαετηρίδων, καθ’ δὲ δλίγιστοι ἵσως τῶν Ἑλλήνων, λογίων ἢ μή, ὑπῆρξαν οἱ μὴ αἰσθανθέντες, ἀπαξ τούλαχιστον ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν, τὴν ἀνάγκην τοιούτου δόηγου. Ὁντως ἡ ιερὰ γῆ, ἣν τὸ ἔθνος ἡμῶν οἰκεῖ, καθ’ ἕκαστην προφαίνει ἀφθόνως ἐκ τῶν κόλπων αὐτῆς, ἀπειράριθμα καὶ ποικιλόμορφα καὶ ἀπαραμίλλως περικαλλῆ καὶ περίεργα νομίσματα τῶν προγόνων ἡμῶν καὶ τῶν μετ’ αὐτῶν κοινωνησάντων ζένων ἔθνῶν. Τίς δ’ Ἑλλην, παῖς ἡ ἀνήρ, ἐν οἰαδήποτε πόλει ἡ κώμη ἡ νήσω τῆς ἐλευθέρας ἡ τῆς δούλης Ἑλλάδος οἰκῶν, δὲν ἀνεῦρεν αὐτός, ἡ δὲν ἔσχε ποτὲ εἰς τὴν κατοχὴν του δράκαν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν νομισμάτων; Καὶ τίς αὐτῶν, δὲν ἐζήτησε μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν φιλομαθείας νὰ ἔξιγνιάσῃ τὴν ιστορικὴν σημασίαν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν τῶν μνημείων τούτων ἄτινα τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος ἐδωρήσατο αὐτῷ; Μάτην α’.

δμως. Ούδεις ύπηρχεν ὁ δδηγός, οὐδὲν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ κατάλληλον ύφίστατο σύγγραμμα.

Οὕτως ὁ μὲν λόγιος ἐστερεῖτο τῆς τέρψεως καὶ τῆς ὡφελείας ἐκ μελέτης ἣτις ἐδύνατο καὶ τὴν ιστορίαν τῆς ιδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος νὰ διαλευκάνῃ καὶ τὴν ἐν γένει ἐπιστήμην νὰ προαγάγῃ διὰ τῆς ἐπιτοπίου βεβαιώσεως τῆς προελεύσεως μνημείων ἀμφισβητουμένης ἢ ἀγνώστου πατρίδος, ὁ δὲ ιδιώτης, ὡς ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ λόγιος, ἡναγκάζετο κειμήλια μεγάλης ἀξίας νὰ παραδίδῃ τυφλοῖς ὅμμασιν εἰς τὸν τυχόντα ἀρχαιοκάπηλον, ὅστις πάλιν ἔσπευδεν ἀμέσως νὰ ἔξαγάγῃ τῆς πατρίδος ταῦτα.

Ἐνεκα λοιπὸν τῆς καταστάσεως ταύτης τὰ νομίσματα τῶν προγόνων ἡμῶν ἐγένοντο μὲν Πακτωλὸς χρυσορρόας εἰς μικράν τινα τάξιν ἀρχαιοκαπήλων, οὐδὲμία δμως σχεδὸν δημοσίᾳ ἢ ιδιωτικῇ συλλογὴ ἐσχηματίσθη ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἀντιθέτως πρὸς πάντα τὰ πεπολιτισμένα Κράτη, ἔνθα καὶ αἱ σμικρόταται πολλάκις ἐπαρχιακαὶ πόλεις κέκτηνται τὴν τοπικὴν αὐτῶν νομισματικὴν συλλογὴν, ἀπειροὶ δὲ εἴνε αἱ ιδιωτικαὶ συλλογαί, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ εἰστέουσιν εἰς τὰ κεντρικὰ δημόσια Μουσεῖα.

Καὶ αὗται μὲν αἱ ἀμεσοὶ ζημίαι. Ὑπάρχουσιν δμως καὶ ἄλλαι πολλῷ μείζονες καὶ γενικώτεραι.

Τῆς νομισματικῆς ἢ θέσις ἐν τῇ καθόλου ἐπιστήμῃ γενικῶς ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν κυρίως τοῦ παρόντος αἰῶνος ὡς σπουδαιοτάτη καὶ ἀπαραιτήτως ἀναγκαία πρὸς μελέτην τῆς ιστορίας, τῆς καλλιτεχνίας, τῆς μυθολογίας, τῆς γεωγραφίας καὶ τῆς μετρολογίας τῶν ἀρχαίων, ἀς ὡς μέγας πυρσὸς ἔξαισίως διαφωτίζει καὶ ἀπείρως προάγει. Ούδεις δὲ νῦν τῶν μὴ ἐπωφελουμένων τῶν ἐκ τῆς νομισματικῆς φάτων δύναται νὰ φέρῃ δικαίως τὸν τίτλον ἀληθοῦς μύστου οἰαςδήποτε τῶν προμνημονευθεισῶν ἐπιστημῶν.

Οὕτως ὡς πρὸς τὴν ιστορίαν τῆς τέχνης πολλάκις καὶ δρθότατα ἐλέχθη ὅτι τὰ Ἐλληνικὰ νομίσματα εἴνε ἡ γραμματικὴ οὕτως εἰπεῖν τῆς Ἐλληνικῆς καλλιτεχνίας, διότι μόνον τῇ βοηθείᾳ τῶν νομισμάτων δυνάμεθα νὰ παραχολουθήσωμεν βῆμα πρὸς βῆμα πᾶσαν τὴν πορείαν τῆς καλλιτεχνίας ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς

ἀφετηρίας μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτῆς παρακμῆς. Εἰς τοιοῦτον δὲ βαθύμὸν κατενόήθη τοῦτο κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη ὑπὸ τῶν περὶ τὰ ἀρχαῖα δεινῶν, ὡστε θέσιν ἐπιστημονικῶς ἀστοιχειώτου θεωρεῖται κατέχων ὁ στερούμενος τῆς νομισματικῆς προπαιδείας ἀρχαιολόγος, δστις ἀλλως πλειστάκις ἀποτίνει τὰ ἀντίποινα τῆς ἐλλείψεως ταύτης ὑποπίπτων εἰς τὰ φοβερὰ ἔκεινα περὶ τὴν γρονολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἐκτίμησιν τῶν μνημείων λάθη. Τούναντίον δὲ ὁ ἔμπειρος νομισματικὸς δύναται ἀσφαλῶς νὰ καθορίζῃ τὴν γρονολογίαν μνημείου οίουδήποτε ἐντὸς κύκλου δεκάδος ἑτῶν· ἔκεινοι δὲ κυρίως τῶν ἀρχαιολόγων ηὔδοκιμησαν περὶ τὴν καλλιτεχνικὴν ἐκτίμησιν τῶν μνημείων δσοι οἰκειότερον εἶχον πρὸς τὰ νομίσματα. Παράδειγμα αὐτὸς ὁ Brunn, δστις μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ διετέλεσε διευθυντὴς τῆς νομισματικῆς συλλογῆς τοῦ Μονάχου.

Τὰ αὐτὰ λεχτέον καὶ περὶ τῆς ἴστορίας. Κεφάλαια δλόκληρα αὐτῆς, ως π. χ. τὸ περὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδροῦ ἐν Βακτριανῇ καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ, σχεδὸν μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νομισμάτων ἐγράφησαν, ἀπειροὶ δὲ καὶ ἀσφαλέσταται εἶνε αἱ ἐκ τῶν νομισμάτων παρεχόμεναι καὶ ἐντελῶς ἀλλοθεν ἄγνωστοι ἴστορικαι γνώσεις περὶ ἐθνῶν, χωρῶν, βασιλέων, τυράννων, πόλεων, νήσων κλπ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ κυρίως ως ἴστορικοὶ τοῦ ἀρχαίου κόσμου εύδοκιμήσαντες σύγχρονοι ήμῶν π. χ. ὁ Th. Mommsen, ὁ E. Curtius, κλπ. σοφαρῶς ἐνέκυψαν εἰς εἰδικὰς νομισματικὰς μελέτας, πολλὰ καὶ σπουδαῖα νομισματικὰ συγγράψαντες δι' ὧν κατηγασσαν τὴν ἴστορίαν.

Ἡ δὲ ἀρχαία γεωγραφία ὅφείλει τῇ νομισματικῇ οὐχὶ μόνον τὸν ἀσφαλῆ καθορισμὸν τῶν θέσεων ἀπείρων ἀρχαίων πόλεων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν γνῶσιν τῆς ὑπάρξεως ἀλλων ἐπίσης πολυαριθμων. Πλειστάκις δὲ πόλεων ὥν ἐκ τῶν ἀλλων πηγῶν μόλις τὸ ὄνομα ἐγνωρίζομεν δυνάμεθα νῦν τῇ βοηθείᾳ τῶν νομισμάτων νὰ γράψωμεν τὴν ἐπὶ διάστημα πλείστων αἰώνων ἴστορίαν κτλ.

Ἐτι δὲ, μεῖζον ἵσως εἶνε τὸ ἐκ τῆς νομισματικῆς κέρδος τῆς μυθολογίας, μάλιστα δὲ τῆς μυθολογίας τῆς τέχνης. Ἐάν τις

π. χ. πρὸς μελέτην τῶν μύθων καὶ τῶν παραστάσεων θεοῦ τινος τῶν ἀρχαίων συνεκέντρου ἐξ ἀπάντων τῶν Μουσείων τὰς εἰς παντοειδῆ μνημεῖα διασωθείσας παραστάσεις αὐτοῦ, ἥθελεν ἀμέσως παρατηρήσει ὅτι πολὺ πλέον τοῦ ἡμίσεος αὐτῶν ὁφείλεται εἰς μόνα τὰ νομίσματα, ἔχοντα μάλιστα καὶ τὸ προτέρημα τοῦ νὰ παρέγωσι παραστάσεις ἐν μικρογραφίᾳ μέν, ἀλλ' ἀσφαλοῦς γρονθολογίας, γνωστῆς πατρίδος, καὶ πρὸ πάντων ἀρτίας, ἀντὶ τῶν συνήθως κολοβῶν, ἀγνώστου προελεύσεως ἢ σχολῆς καὶ δυσγρονολογήτων ἀγαλμάτων, ἀναγλύφων κλπ.

Τέλος, παραλειπομένων ἄλλων τινῶν κλάδων τῆς ἐπιστήμης, περὶ τῆς μετρολογίας δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι τὰ ἐνέα δέκατα τῶν γνώσεων ἡμῶν περὶ τῶν σταθμητικῶν κάνονων τῶν ἀρχαίων ὁφείλονται εἰς μόνα τὰ ἀπειράριθμα παντὸς μετάλλου νομίσματα, ὧν ἔκαστον καθ' ἑαυτὸν ἀποτελεῖ ἀσφαλέστατον μετρολογικὸν μνημεῖον, πλεῖστα ἀφ' ἑαυτοῦ φθεγγόμενον.

Καθόλου δ' εἰπεῖν ἡ σπουδαιότης τῆς νομισματικῆς ὄμολογεῖται τοιαύτη ὥστε οὐχὶ μόνον εἰς πλεῖστα πανεπιστήμια εἰσήγθη εἰδικὴ αὐτῆς διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς τῶν ξένων γυμνασίων διδάσκονται ἡδη τὰ στοιχεῖα αὐτῆς. Πάντα δὲ τὰ ξένα κράτη καὶ πλεῖστοι ιδιῶται μεθ' ἀμίλλης κολοσσιαῖα δαπανῶσιν ἔτησίως ποσὰ χρημάτων πρὸς πλουτισμὸν τῶν νομισματικῶν συλλογῶν καὶ πρὸς μελέτην καὶ ἔκδοσιν τῶν νομισμάτων. Μέτρον δὲ τῆς ύπὸ τῶν σοφῶν ἐκτιμήσεως τῆς σπουδαιότητος τῆς νομισματικῆς παρέχει ἡ πρᾶξις Mommsen τοῦ πάνυ, δστις, ὅτε πρὸ τινος ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς θαυμασίας δσον καὶ καταπληκτικῆς αὐτοῦ ἐπιστημονικῆς δράσεως προσηγέγηθη αὐτῷ παρὰ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς μαθητῶν καὶ θαυμαστῶν αὐτοῦ γενναῖον χρηματικὸν ποσὸν ὅπως διαθέσῃ αὐτὸ πρὸς πλήρωσιν τῆς κατ' αὐτὸν σπουδαιοτέρας ἀνάγκης τῆς κλασικῆς ἐπιστήμης, ὥρισε νὰ δαπανηθῶσι τὰ χρήματα ταῦτα ύπερ μελετῶν εἰδικῶν νομισματικῶν τῆς Βερολινείου Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν.

Εἰς πάντα ταῦτα προστίθεται δι' ἡμᾶς τοὺς Ἐλληνας καὶ ἡ ζθητικὴ σπουδαιότης τῶν νομισματικῶν μνημείων. Διότι οὐδὲν

ἀληθῶς μᾶλλον τῶν νομισμάτων καταδεικνύει τὴν ἐνότητα καὶ τὸ διμότροπον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους καὶ τὴν τεραστίαν ἔξαπλωσιν αὐτοῦ καὶ τοῦ ιδίου πολιτισμοῦ ἐπὶ παντὸς τοῦ ἀρχαίου κόσμου, οὐ τὰ νομίσματα πλὴν ἄλλων φέρουσιν Ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς πρὸς βορρᾶν μέχρις Ἀραβίας καὶ Αιθιοπίας πρὸς μεσημβρίαν, καὶ ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν τῆς Δύσεως μέχρι τῆς Βακτρίας καὶ Ἰνδικῆς τῆς Ἀνατολῆς. Πλειστάκις δὲ ἀποτελοῦσι τὰ μόνα μαρτύρια ἔξελληνισμοῦ ὀλοκλήρων χωρῶν, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως πλήθους βασιλέων καὶ δυναστῶν, πλήθους ὀλβίων Ἑλληνικῶν πόλεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Καὶ δῆμως, λυπηρὸν εἰπεῖν, μόνον ἵσως ἐν Ἑλλάδι τῇ κατ’ ἔξοχὴν πατρίδι τῶν νομισμάτων, μεγάλως ἔνεκα θλιβερᾶς δσον καὶ ἐπιστημονικῶς βλαβερᾶς ἀγνοίας παρεγνώρισθη ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἐθνικὴ σπουδαιότης τῶν νομισμάτων, ἐλάχιστα δὲ σχετικῶς ἐπράξαμεν καὶ πράττομεν οἱ πρὸς τοῦτο τεταγμένοι ὑπάλληλοι καὶ ἐταιρεῖαι πρὸς περισυλλογὴν καὶ μελέτην αὐτῶν. Αὐτὸ μάλιστα τὸ Ἑθνικὸν ἡμῶν Μουσεῖον, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ γενναιοδωρία τέκνων τινῶν τῆς πατρίδος, οἷοι οἱ Ζωτιμάδαι, ὁ Δημητρίου, ὁ Μουρούζης, θὰ ἦτο ἵσως τὸ ἐσχατον κατὰ σπουδαιότητα τῶν νομισματικῶν Μουσείων τῆς Εὐρώπης, ὑποσκελιζόμενον καὶ ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ νεαροῦ Μουσείου τῶν Βουλγάρων ὥν αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐταιρεῖαι ἀξιεπαίνως δσον καὶ δραστηρίως καταγίνονται εἰς περισυλλογὴν νομισμάτων, σπουδαίας καταρτίσασαι νομισματικὰς συλλογάς.

Ταῦτα πάντα ἔχων ὑπ’ ὅφιν, καί τοι περιβαλλόμενος ὑπὸ ἐτέρων πολλαπλῶν καὶ πολυμόρθων καθηκόντων, μετὰ χαρᾶς καὶ ἐκ καθήκοντος ἀπεδέχθην τὴν ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ μεγαθύμου χορηγοῦ πρόσκλησιν τῆς Διευθύνσεως τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Γρ. Μαρασλῆ, ἵνα ἐκλέξω, μεταφράσω καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐμοὶ συμπληρώσω τὸ ἄριστον τῶν πρὸς διάδοσιν τῶν νομισματικῶν γνώσεων βιβλίων τῆς συγγρόνου ἐπιστήμης.

‘Η ἐκλογὴ ἦτο εὐχερής, δύναμαι δ’ εἰπεῖν καὶ ἐπιβαλλομένη.

Εἶνε ἀληθῶς τοιαῦται καὶ τοσαῦται αἱ ἀρεταὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Barclay V. Head, γνῶν διευθυγτοῦ τοῦ Βρεταννικοῦ Νομισματικοῦ

Μουσείου, συγγραφείσης ἀγγλιστὶ «*Ιστορίας τῶν νομισμάτων*», καὶ τοσοῦτον ἔξέχουσαν θέσιν κατέχει μεταξὺ τῶν ὅμοίων νομισματικῶν ἐγχειριδίων, ὥστε δυνατάι τις ἄνευ ὑπερβολῆς τινος νὰ εἴπῃ περὶ αὐτῆς κατὰ Πίνδαρον, ὅτι βαίνει ἐπὶ τοῦ στερεώματος τῆς νομισματικῆς ἐπιστήμης «ἔρήμας δι' αἰθέρος» ἀμαυρώσασα ἐντελῶς τὴν λάμψιν τῶν λοιπῶν ἐγχειριδίων καὶ ἀναμιγνύσασα τὰς νέας ἀκτῖνας αὐτῆς μόνον πρὸς τὸ μετὰ αἰῶνα ὅλον νῦν μόλις δύον, ἀλλ᾽ εἰστει τὴν ἐπιστήμην καταυγάζον φῶς τῆς *Doctrina Numorum Veterum* τοῦ ἀθανάτου ἰδρυτοῦ τῆς νομισματικῆς ἐπιστήμης ECKHEL.

Οτε τὸ πρῶτον ἔξεδόθη τὸ παρὸν σύγγραμμα τοῦ κ. Head, εἰς τῶν σοφῶν ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ἐν τῷ Ἀγγλικῷ περιοδικῷ Academy «κτῆμα ἐς ἀεί», καὶ ἔχαρακτήρισεν αὐτὸν ὡς «σημειῶν ἐποχὴν ἐν τῇ νομισματικῇ ἐπιστήμῃ». *Ἴσως* ή φράσις ἐς ἀεὶ εἶνε πως ὑπερβολική, διότι ως βαίνει ή νῦν νομισματικὴ ἐπιστήμη ἀδύνατον νὰ μὴ γηράσῃ καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο ώς τὸ τοῦ Eckhel, ὅτι διμως σημειοῦ ἐποχὴν φαίνεται μοι βεβαιότατον, διότι τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἰπερ τι καὶ ἄλλο συγχεφαλαιοῦ ἐν ἑαυτῷ πληρέστατα τὰ ἥδη ἐπιστημονικῶς κεκτημένα, δίδον συγχρόνως γενναίαν ὠθησιν πρὸς βελτίονα τροπὴν τῶν νομισματικῶν ἐρευνῶν. Ἀδύνατον δ' ἔσται εἰς τὸν ἐν οἰκδήποτε ἐποχῇ τοῦ μέλλοντος συγγράψοντα *ἱστορίαν* τῶν νομισματικῶν σπουδῶν νὰ μὴ σταθῇ πρὸ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Head ώς πρὸ ἐνὸς τῶν σπουδαιοτέρων σταθμῶν τῆς ἐπιστήμης.

Τῷ ὅντι ἀφ' ὅτου ὁ δαιμόνιος Eckhel διὰ τῆς ἀπαραμίλλου αὐτοῦ κριτικῆς καὶ εὑρυτάτης πολυμαθείας ἀνήγαγε τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων νομισμάτων εἰς εὔρεταν καὶ αὐτοτελῆ ἐπιστήμην, στρατιὰ λογάδων σοφῶν καὶ ἐνθουσιώντων ἐραστῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἐξ ἀπάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, εἰργάσθη ἀκαταπονήτως πρὸς περισυλλογὴν καὶ κριτικὴν μελέτην τῶν νομισματικῶν κειμηλίων, συνετελέσθη δ' ἔκτοτε πρόοδος, ἡς ἀνάλογον ὀλίγαι ἐπιστῆμαι ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσιν· ἀλλ' ή καταπληκτικὴ αὕτη ἐργασία διετέλει ἔγκατεσπαρμένη εἰς πολυάριθμα περιοδικά, εἰ-

δικά τε καὶ γενικωτέρου γαρακτῆρος, ὡς καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα δυσπρόσιτα καὶ δυσεύρετα συγγράμματα καὶ διατριβάς. Διὰ τοῦτο πᾶς ὁ ἐπιστημονικὸς οὗτος ἀμητὸς διετέλει κατὰ μέγα μέρος ἄγρηστος εἰς τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης, δυσχερεστάτη δ' ἦτο νείσαγωγὴ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν νομισμάτων. Τότε λοιπὸν ἐσκέφθη δὲ κ. Head διτι «ἐπεδάλλετο ὡς ἀπαραιτητον καθῆκον ἐπὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν ἄλλαις χώραις διλύγων ἀνδρῶν, οἵτινες κατέχουσι τὴν κλεῖδα τῆς ἐπιστήμης ταύτης, διπος ἐπισχόντες ἐπὶ τινα χρόνον ποιήσωσιν οὕτως εἰπεῖν ἀπογραφὴν τῶν ἑαυτῶν κτημάτων, ἀπαριθμοῦντες τὰ ἑαυτῶν κέρδη καὶ τακτοποιοῦντες καὶ ταξινομοῦντες τὸ σύνολον τοῦ νέου ὑλικοῦ, διπερ συνεσωρεύθη διὰ πολυνετοῦς καρτερού καῆς ἐρεύνης, ἀποχωρίζοντες τὸ μέταλλον ἀπὸ τῆς σκωρίας, ἐκ τῆς δοπίας ὑπάρχει οὐδὲ μικρὰ ποσότης, καὶ συνάπτοντες εἰς ἐν χάριν τῶν νεωτέρων σπουδαστῶν τὰ διεσπαρμένα τεμάχια τῆς ἀληθείας ἀπεροὶ οἱ προκάτοχοι καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτῶν μετὰ πολλοῦ κόπου συνέλεξαν».

'Ολιγίστοι δὲ ἥσαν ἀπὸ μακροῦ παρεσκευασμένοι ὡς ὁ Head, πρὸς συντέλεσιν τοῦ ἀθλου τούτου.

Ἐχων οὗτος ὡς ἐφόδιον ἀρτίαν κλασικὴν παίδευσιν, οἷαν συνηθέστατα ἀπαντῶμεν παρὰ τοῖς τροφίμοις τῶν γηραιῶν τῆς Ἀγγλίας πανεπιστημίων, καὶ ἀπὸ τριακονταετίας ἥδη ἀσχολούμενος ἀποκλειστικῶς καὶ εἰπερ τις καὶ ἄλλος πιστῶς περὶ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν νομισμάτων ἐν ἀπάσαις τοῖς σχέσεσιν αὐτῶν, ἐπλούτισε τὴν νομισματικὴν φιλολογίαν διὰ πλήθους εἰδικῶν συγγραφῶν! Τὰ νομίσματα τῶν χωρῶν Ἰταλίας, Σικελίας, Θράκης, Μακεδονίας, Κεντρικῆς Ἑλλάδος, Ἀττικῆς, Μεγάριδος, Αιγίνης, Κορινθίας καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς, Ἰωνίας, Λυδίας, Περσίας, καὶ πλείστων τῶν μεγίστων πόλεων τῆς ἀρχαιότητος ἐμελετήθησαν παρ' αὐτοῦ ἐν εἰδικοῖς πονήμασιν. Αἱ μικρότεραι δ' αὐτοῦ πολυάριθμοι νομισματικαὶ διατριβαὶ ἀποτελοῦσι τὰς καλλίστας ἴσως σελίδας τοῦ περιοδικοῦ Numismatic Chronicle ἀπὸ τὸ 1868 μέχρι τῆς σήμερον.

'Ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν λεπτομερεῖ γγώσει τῶν διαφόρων κλάδων τῆς νομισματικῆς διατελῶν, ἔχων δὲ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τοὺς

θησαυρούς ἐνδεικτῶν νομισματικῶν Μουσείων τοῦ κόσμου ἔφερεν εἰς πέρας τὸ παρὸν ἔργον κατὰ τρόπον οὕτω θαυμαστὸν καὶ ωφέλιμον, ὥστε σήμερον ἡ «*Ιστορία τῶν Νομισμάτων*» τυγχάνει δὲ ἀπαραίτητος δδῆγχος καὶ σύντροφος οὐχὶ μόνον τῶν ἀρχαρίων καὶ συλλογέων, οὐχὶ μόνον τῶν νομισματικῶν γνώσεων ἐφιεμένων ἀρχαιολόγων καὶ ιστορικῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν σφωτάτων νομισμάτων.

Δικαίως ἄρα ἡ συγγραφὴ αὕτη κατέλαβε τὴν θέσιν ἣν μέχρις αὐτοῦ κατεῖχε παρὰ πᾶσιν ἡ τοῦ Eckhel ὀκτάτομος *Doctrina Numorum* ἡς ἀποτελεῖ τήν, ὡς εἰπεῖν, ἀνακαίνισιν συμφώνως πρὸς τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης.

Καὶ γῦν ἀς ἀκούσωμεν αὐτοῦ τοῦ Head ἀφηγουμένου ἐν τῷ πρόλογῳ τῆς ἑαυτοῦ συγγραφῆς (σελ. 1) τὸ σύστημα καθ' ὃ εἰργάσθη.

«'Απὸ τῶν χρόνων τοῦ Eckhel πολλὰ συνετελέσθησαν, διλόκληρα πεδία μελέτης ἐντελῶς ἀγνωστα αὐτῷ ἀνεῳχθησαν καὶ ηρευνήθησαν, καὶ θησαυροὶ μετὰ θησαυροὺς ἀρχαίων νομισμάτων ἀνεκαλύφθησαν, ὡς π. χ. οἱ ἐξ ἡλέκτρου στατῆρες τῆς Κυζίκου, ὃν νῦν οὐχὶ ἐλάσσονα τῶν 150 εἰδῶν εἶνε γνωστά, ἀν καὶ οὐδὲ δὲ δεῖγμα ἐξ αὐτῶν περιήλθε ποτε εἰς χεῖρας τοῦ Eckhel πρὸς μελέτην, τοῦτο δὲ ἐνέβαλεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀμφισσολίαν περὶ τῆς ἀληθείας τῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων εἰς βαθμὸν ὥστε σοθαρῶς νὰ διαμφισθῇσῃ τὸ γεγονός δι τὸ ὑπῆρχάν ποτε τοιαῦτα νομίσματα (*Prolegomena* σελ. 42). »'Αλλαι σειραὶ οἵαι αἱ τῆς Ἡλίδος καὶ τῆς Κορίνθου, καίπερ γνωσταὶ τῷ Eckhel, ἐσφαλμένως παρ' αὐτοῦ κατετάχθησαν, ἡ μὲν πρώτη εἰς τὸ Φαλέριον τῆς Ἐπιρούφας, ἡ δὲ ἐτέρα εἰς τὰς Συρακούσας. Προσέτι δὲ οὐδέποτε εἶδε χρυσοῦν στατῆρα τῶν Ἀθηνῶν, ἐδυσπίστει δὲ περὶ τῆς γνησιότητος τῶν δλίγων δειγμάτων, ἀτυχαὶ ἄλλοι εἶχον ἥδη περιγράψει. «'Ενεκα τούτους ἡ ἐξῆς περὶ τῆς νομισματοκοπίας τῆς Κυζίκου, Φωκαίας, Κορίνθου καὶ τῶν Ἀθηνῶν διαβεβαίωσις, ὃσον καὶ ἀν φαίνεται νῦν παράδοξος ὑπὸ τὸ φῶς τῶν πληρεστέρων ἡμῶν γνώσεων, ἐγένετο παραδεκτὴ ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Eckhel ὡς ἡ ὁριστικὴ ἀπόφασις τοῦ διδασκάλου: — «'Αλλὰ καὶ τούτων τῶν λαῶν οὐδὲν οὐδόλως ἔχομεν ἐξ οἰουδῆποτε μετάλλου βέβαιον νόμισμα πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς Ρωμαϊκῆς ἀποικίας».

Μεταβαίνοντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀνατολήν, εὑρίσκομεν τὸ

σύγγραμμα τοῦ *Eckhel* μονονουχὶ ἄχρηστον εἰς τὸν σπουδαστήν. Τὰ Λυκιακά, Κυπριακά, Ἀριανὰ καὶ Ἰνδοπαλικὰ ἀλφάβητα καὶ συλλαβά-
ρια ἡσαν ἐντελῶς ἄγνωστα ἐν τοῖς χορόνοις τοῦ *Eckhel*. Πᾶσαι δὲ αὗται
καὶ πλεῖσται ἄλλαι σειραὶ νομισμάτων, ὅν τῦν τινες μὲν πληρέστατα,
ἄλλαι δὲ μέχρι τοῦδε ἐν μέρει ἔξηρεν ήθησαν, ἡσαν, κατὰ τὰς ἀρχὰς
τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, σιωπηλοὶ εἰσέτι μάρτυρες ὡς πρὸς τὴν
ἱστορίαν νεκροῦ παρελθόντος, τέως κείμεναι ἀνεξερεύνητοι, ἀν καὶ εὐτυχῶς
ἀθικτοὶ ἐκ τῆς ὁρῆς τῶν αἰώνων, ἐν τῇ ἀσφαλεῖ φυλάξει τῆς μητρὸς
γῆς εἰς ἣν παρακατετέθησαν ἀπὸ δύο χιλιάδων καὶ πλέον ἐτῶν.

Ἐχω πρὸς τούτοις νὰ μημονεύσω δύο σπουδαιότατα θέματα περὶ
ῶν δ συγγραφεὺς τῆς *Doctrina* εἰχεν ἀτελεστάτην γνῶσιν, ἦτοι (α)
τὴν ιστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας, καὶ (β)
τὴν μετρολογίαν. Ως πρὸς τὴν πρώτην πράγματι μόνον ἐπ’ ἐσχάτων
οἱ ἀρχαιολόγοι ἑκτήσαντο αὐστηρῶς ἐπιστημονικήν τινα βάσιν κρίσεως
πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀκριβοῦς ἐποχῆς ἔργων τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας.
Ἡ Ἀρχαιολογία ὡς ἐπιστήμη μη δυσκόλως δύναται νὰ ἔηθῃ δι τὸν ὑφί-
στατο ἐν τῇ παρελθούσῃ ἑκατονταετηρίδι. Μικρὸν ἡ οὐδὲν ὑπῆρχεν ἐν
τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, δπερ νὰ ἀπέκλειε τὸ δυνατὸν τῆς κατατάξεως
σχεδὸν παντὸς ἀνεπιγράφου νομίσματος, ἐντὸς δρίων τινῶν, εἰς οἵανδή-
ποτε σχεδὸν ἐποχήν. Πάντα ταῦτα μετεβλήθησαν τῦν, δυνάμεθα δὲ νὰ
ἐπιλαμβανώμεθα τῆς σπουδῆς τῆς Ἑλληνικῆς νομισματικῆς μετὰ γενι-
κῆς τυνος τούλαχιστον γνώσεως τῶν νόμων, οἵτινες ἴσχύουσιν ἐν τῇ γε-
νέσει, ἀναπτύξει καὶ παρακμῇ τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας. Ἡ νομι-
σματικὴ καὶ ἐπιγραφικὴ ἀπείρως συνεδάλοντο πρὸς καθορισμὸν τῶν
σταθερῶν τούτων νόμων τῆς κριτικῆς, τῦν δὲ εὐχερῶς δύναται δ ἔξη-
σκημένος νομισματικὸς νὰ κατατάξῃ νόμισμά τι ἐντὸς χρονικῶς καὶ
τοπικῶς καθωρισμένων δρίων, πολλάκις καταπληκτικῶς στενῶν. Οὕτως
εἶναι δυνατὸν κατέχοντες σειρὰν νομισμάτων διποσθήποτε πλήρη πόλεως
τυνος νὰ κατατάξωμεν αὐτὰ καθ’ ἣν σειρὰν ἐκόπησαν, οἵτω δὲ νὰ ἀνα-
συστήσωμεν τὴν νομισματικὴν ιστορίαν τῆς πόλεως. Οἴον μέγα φῶς
δύναται νὰ ἐπιχυθῇ εἰς τὰ σκοτεινὰ διαλείμματα τῆς πολιτικῆς ιστορίας
ὑπὸ σειρᾶς νομισμάτων κατατεταγμένης καὶ δεόντως ἐν χρονολογικῇ τάξει
διηγηθετημένης, μόνον ἐκεῖνοι δύνανται ἐντελῶς νὰ κατανοήσωσιν, οἵτινες
ἔχουσιν οἰκείως πρὸς τὴν νομισματικὴν ἐπιστήμην καὶ εἶνε εἰθισμένοι νὰ
πραγματεύωνται καὶ μελετῶσιν ἐν λεπτομερείᾳ τὰ νομίσματα τῶν ἀρχαίων.

Εἰς τῶν διακριτικῶν χαρακτήρων τῆς παρούσης συγγραφῆς εἶνε ἡ ἀπόπειρα πρὸς σαφῆ κατάδειξιν τῆς χρονολογικῆς ἀκολουθίας τῶν διαφόρων σειρῶν, ὅπως οὕτως ἀνοικοδομηθῇ ἐν διαγράμματι ἡ ἴστορία ἀρχαίου κόσμου, ὡς ὑπῆρξεν αὕτη ἀπὸ τοῦ ἔειδόμον αἰῶνος π. Χ. μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ τρίτου μ. Χ αἰῶνος, ἣτοι ἐπὶ διάστημα σχεδὸν μᾶς χιλιετηρίδος. Ἐὰν δὲ ἐν τοι τῶν χωρῶν ἡ ἴστορικὴ αὕτη σχεδιογράφησις εἴνε πενιχροτάτη καὶ λίαν διακεκομμένη, θὰ εὐρεθῇ κατὰ κανόνα διτούτῳ διφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν νομισματικῶν τεκμηρίων. Ὅπου δήποτε ὑπάρχει πρόχειρος ποσότης τις νομισμάτων, ἐκεῖ ἔχομεν αὐθεντικὰ μνημεῖα ἐφ' ὃν νὰ ἐργασθῶμεν. Διὰ τοῦτο δὲ ὅσον παράτολμοι καὶ πειραστικαὶ τινὲς τῶν χρονολογικῶν ὑποθέσεών μου δύνανται νὰ νομισθῶσιν ὑπὸ μᾶλλον πεφυλαγμένων νομισματολόγων, προετίμησα κάλλιον νὰ ὑποβάλω τοιαύτας σκέψεις, ἀς πιθανὸν ἔστιν ὅτε ἐσχημάτισα λίαν ἐσπενσμένως, εἰς τὴν κρίσιν πάντων τῶν ἀρμοδίων νὰ ἀποφανθῶσιν γνώμην ἐπὶ τοιούτων θεμάτων ἢ νὰ καλύψω τὴν ἄγνοιαν ὑπὸ τὸ ἐνχερὲς περίβλημα τῆς σιωπῆς. Ἐσομαι δὲ τῷ δύντι λίαν εὐτυχῆς ἐὰν σφάλματά τινα εἰς ἄ δυνατὸν νὰ ὑπέπεσα χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ νὰ προκαλέσωσι συζήτησιν καὶ οὕτω νὰ ἔξαγάγωσιν εἰς φῆμα πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

Οσον δὲ ἀφορᾶ τὴν μετρολογίαν, ὁ Eckhel εἶχε πληρέστατα δίκαιαν ἀρνούμενος νὰ πραγματευθῇ ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ συγγραφῇ λεπτομερῶς περὶ τοῦ θέματος τούτου. Πλεῖστα, εἶνε ἀληθές, ἐγράφησαν πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Eckhel περὶ τῶν ὀλκῶν τῶν ἀρχαίων νομισμάτων, δυσχερῶς δῆμος δύναται νὰ εὑρεθῇ τι μεταξὺ αὐτῶν σταθερᾶς καὶ διαρκοῦς ἀξίας· « Πρέπει νὰ ὅμολογήσωμεν », λέγει (*Prolegomena* σελ. 34, μετάφρ. Ἀρ. Μισίου σελ. 56), « δι τοῦ πολλὰ εἶνε ἐν τούτῳ τὰ ἀμφίβολα καὶ ἀδέξαια, πολλὰ τὰ περικεκαλυμμένα ἔτι ὑπὸ Κιμμερίου σκότους, ὅπερ ἵκανῶς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἔριδων καὶ διχογνωμῶν τῶν πεπαιδευμένων. » Ο δὲ ἀληθῆς λόγος τοῦ μὴ δυνατοῦ νὰ ἔξαχθῶσι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν συμπεράσματά τινα ἐκ τῶν ὀλκῶν τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων δρθῶς ἐπίσης ἔξειμήθη ὑπὸ τοῦ Eckhel, ὅστις ἐντούτοις δὲν φαίνεται νὰ προγνοσθάνθῃ, διτούτε ἀληθῆς οὗτος λόγος δὲν θὰ ἐφηρμόζετο πάντοτε. Ἐφ' ὅσον ἦτο ἀδύνατον νὰ χρονολογηθῶσιν δριστικῶς αἱ διάφοροι νομισματικαὶ σειραὶ τῶν πόλεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἐπὶ τοσοῦτον ἥσαν κεναὶ καὶ ἀνευ ἀξίας πᾶσαι αἱ με-

τρολογικαὶ θεωρίαι, ὡς δρθότατα παρατηρεῖ ὁ Eckhel: «δύσκολον ὅμως θὰ ἀναλάβῃ ἔργον ὁ θέλων νὰ ἀνεύρῃ σταθερὰν ἀναλογίαν τῆς λίαν κατὰ τὸ βάρος πρὸς ἑαυτὴν διαφερούσης ἀργυρᾶς νομισματοκοπίας, π.χ. τῶν Συρακουσίων.» Ισως εἴπη τις ὅτι πρέπει νὰ διακριθῶσιν οἱ χρόνοι καὶ ἄλλο εἰς ἄλλους έργους νὰ ἀποδοθῇ. Άλλὰ τὶς ἡξεύοι νὰ διακρίνῃ ἀρμοδίως τοὺς χρόνους τούτους;» Οὐδὲν ἀντὸς ὁ Eckhel, πολὺ δὲ διλγάθερον οἱ μετρολογικοὶ συγγραφεῖς τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ καὶ τοῦ προηγηθέντος. Νῦν ὅμως δὲν συμβαίνει πλέον τὸ αὐτό, οἱ δὲ μετρολόγοι τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ὁ Boeckh 1838, ὁ Queiro 1859, ὁ Mommsen 1865, ὁ Brandis 1866, ὁ Lenormant 1878, ὁ Bor-tolotti 1878 καὶ ὁ Hultsch 1864 καὶ 1882, ἐν τῷ φωτὶ τῶν πληρεστέρων αὐτῶν γνώσεων περὶ τῆς ἀκριβοῦς χρονολογίας τῶν νομισμάτων, ἐπὶ τοῦ ὅποιον αἱ θεωρίαι αὐτῶν στηρίζονται, ἔθεσαν ἐπὶ τέλους, τὴν ἐπιστήμην τῆς ἀρχαίας νομισματικῆς μετρολογίας ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους. Δὲν δύναται δὲ πλέον νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ὁ κλάδος οὗτος τοῦ ἥμετέρου θέματος καλύπτεται ὑπὸ «Κιμμερίου σκότους». ἡ νὺξ ἐπὶ τέλους διεσπάσθη, ἀρχόμεθα δὲ νὰ ὅρωμεν ἀρκούντως ἐναργῶς καὶ νὰ διαγιγνώσκωμεν τὴν ἥμετέραν ὁδόν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι πολλὰ ὑπολείπονται εἰσέτι νὰ τελεσθῶσι, πάντα δὲ δὲν εἶνε εἰσέτι ἐντελῶς ἐναργῆ. Αναμφιλέκτως δὲ εἶνε δυνατὸν ὅτι πρὸ τῆς παρελεύσεως πολλῶν ἐτῶν, τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς παρούσης συγγραφῆς ἀτινα πραγματεύονται περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἔξαπλώσεως τῶν διαφόρων σταθμητικῶν συστημάτων θὰ ἔχωσιν ἀνάγκην περιεσκεμμένης ἀναθεωρήσεως, ἵσως δὲ γείνη χρεία νὰ γραφῶσι καθ' δλοκληρίαν ἐκ νέου. Είμαι ἔτοιμότατος νὰ παραδεχθῶ ὅτι πολλαὶ ἐκ τῶν δοξασιῶν μου εἶνε ὑποθετικαί, τινὰ δὲ ἐκ τῶν συμπερασμάτων μου στηρίζονται ἐπὶ ἀνεπαρκῶν δεδόμενων. Μέλλουσαι ἀνακαλύψεις δυνατὸν νὰ ἐπικυρώσωσιν ἢ τροποποιήσωσι τὰς ἰδέας μου ἐπὶ πολλῶν σκοτεινῶν σημείων. Τὰ περὶ τῆς μετρολογίας κεφάλαια τῆς Εἰσαγωγῆς μου θὰ γείνωσιν ἵσως δεκτά, ὡς κατ' οὓσιαν ἐγράφησαν, ἀπλῶς ὡς πιθαναὶ θεωρίαι. Τὸ μέρος τοῦτο λοιπὸν τοῦ ἐγχειριδίου μου δύνανται νὰ τὸ παρέλθωσιν ὅσοι ἀποβλέπουνοι μόνον εἰς πράγματα ἔξι ὡν πεποιθαὶ ὅτι ἐπαρκής ἀφθονία ἐνυπάρχει ἐν τῷ συνόλῳ τῆς συγγραφῆς.

Μίαν ἔτι λέξιν διφείλω νὰ προσθέσω ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ παρόντος ἐγχειριδίου. Ἐν πρώτοις δὲν ἔχει ἀξιώσεις «γενικοῦ καταλόγου» τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων. Δὲν ἥλθεν εἰσέπι οἱ

καιρὸς διὰ τοιαύτην κολοσσιαίαν ἐπιχείρουσιν, οὐδὲ θὰ εἴνε ποτὲ δυνατόν, ὡς φοβοῦμαι, εἰς ἔνα καὶ μόνον ἄνθρωπον τῶν γραμμάτων, ἀνευ βοηθείας, νὰ συγγράψῃ τοιοῦτον πόνημα. ¹ Οταν δὲ μέγας «Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσεῖῳ Ἑλληνικῶν νομισμάτων» συμπληρωθῇ, καὶ διαν τὰ Γαλλικὰ καὶ Γερμανικὰ Μουσεῖα μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγγλίας καὶ δημοσιεύσωσιν πλήρεις καταλόγους τῶν νομισμάτων αὐτῶν, τότε καὶ μόνον τότε ἔσται δυνατὸν τὸ ἐγχείρημα, ἐὰν κατορθωθῇ πεπειραμένοι λόγιοι νὰ πεισθῶσι νῦν ἀναλάβωσι τοῦτο! ² Εν τῷ μεταξὺ τὸ ἐκ δέκα καὶ πέντε τόμων δύκαδες ἔργον τοῦ Mionnet, *Description des Médailles antiques grecques et romaines* (Paris 1807—1837). Θὰ ἔξακολονθῇ κατέχον — παρ' ὅλας τὰς ἀτελείας αὐτοῦ — τὴν ὑπεροχήν του, ὡς τὸ κατὰ πολὺ πλησιέστερον παντὸς ἄλλου πρὸς πλήρη, εἰ μὴ πρὸς ἐπιστημονικόν, γενικὸν νομισματικὸν κατάλογον.

'Εκτὸς δὲ τούτου τὸ παρὸν ἐγχειρίδιον δὲν εἴνε γενικὴ τις πραγματεία ἢ σειρὰ διατριβῶν ὡς τοῦ Lenormant τὸ ἀξιόλογον καὶ εἰσηγητικόν, πλὴν φεῦ! μὴ περατωθέν, ἔργον *La Monnaie dans l'Antiquité* (Paris 1878-9, 3 τόμοι).

‘Ο σκοπὸς εἰς δὲν ἐγὼ ἀπέβλεψα ἵτο ἢ συγγραφὴ εὐχρήστου ἐγχειρίδίου εἰς ἔνα καὶ μόνον εὐέάστατον τόμον, περιέχοντα ἐν συντόμῳ σκιαγραφίᾳ τῆς νομισματικῆς ἴστορίας σχεδὸν ἐκάστης πόλεως, βασιλέως ἢ δυνάστου, γνωστῶν ὡς κοφάντων νομίσματα καθ' ὅλον τὸ μῆκος καὶ πλάτος τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Δὲν ἐγχειρῶ νὰ παράσχω πλήρη κατάλογον πάντων τῶν γνωστῶν νομισμάτων πόλεώς τυνος, οὐδὲ καν λεπτομερῶς νὰ περιγράψω τὰ νομισματικὰ δείγματα ἀτινα κατώρθωσα νὰ μημονεύσω. ³ Εν ἑκατέρᾳ περιπτώσει θὰ ἐγίνετο χρεία προσθήκης τούλαχιστον καὶ δευτέρου τόμου, δὲ δόριζων καὶ δ σκοπὸς τοῦ ἔργου δὲν θὰ ἥτο πλέον δ αὐτός. Πᾶν διτι ἐθεώρησα δυνατὸν νὰ κατωρθώσω ἐν ἐγχειρίδιῳ μετρίου μεγέθους ἵτο νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν ἐπὶ τῶν πρωτευόντων καὶ τῶν τὰ μάλιστα χαρακτηριστι-

¹ Ως γνωστὸν ἡ Βερολίνειος Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν προτάσει τοῦ Th. Mommsen κατήρξατο ἔκτοτε τῆς συγγραφῆς τοιούτου ἔργου, ἀναθέσασσο τὴν διεύθυνσιν τῆς συγγραφῆς εἰς τὸν Fr. Imhoof-Blumer. Μετὰ δεκατῇ παρασκευήν, μεγάλας δαπάνας καὶ συνεργασίαν πλειόνων εἰδικῶν, μόλις νῦν ἐπερετώθη καὶ τυποῦται μικρὸν μέρος τοῦ καταλόγου τῶν νομισμάτων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἵτοι δ ἁ'. τόμος τῶν νομισμάτων τῆς Βαρσού Ελλάδος. Έξ οὖν εἴνοει τις οὔκει δυσχερείας παρουσιάζει τὸ κολοσσιαίον τοῦτο ἔργον.

κῶν τύπων ἐκάστης πόλεως καὶ ἐκάστου βασιλέως, κατὰ χρονολογικὴν ἐφ' ὅσον ἡτο δυνατὸν τάξιν, προσέχων νὰ διαιρέσῃ τὰς διαλεκτικὰς μιօρφὰς τοῦ ἑθνικοῦ δνόματος ἢ ἐπιθέτου, νὰ σημειῶ τοὺς ἐν χρήσει κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους μετρολογικοὺς κανόνας, τοὺς ἐγχωρίους μύθους, πρὸς δὲ τὰ δνόματα καὶ ἐπίθετα τῶν κατ' ἔξοχὴν ἐν ἐκάστῳ τόπῳ λατρευομένων θεοτήτων, καὶ νὰ διποδεικνύω ἀξιοσημειώτους παλαιογραφικὰς ἴδιοτροπίας, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἡτο δυνατὸν νὰ γένη ἄνευ εἰδικῶν καὶ πρὸς τοῦτο χαραχθέντων τυπογραφικῶν στοιχείων, ἄτινα θὰ ἀπῆτον μεγάλην προσθήκην εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ἔργου. Ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ περιόδῳ προσεπάθησα νὰ ἀναγράψω τοὺς τίτλους, ἀν καὶ οὐχὶ τὰ δνόματα, πάντων τῶν ἐγχωρίων ἀρχόντων, καὶ τὰ δνόματα τῶν κυριωτέρων θρησκευτικῶν ἱερῶν καὶ δημοσίων ἀγώνων, πρὸς δὲ προσέσχον νὰ σημειῶ ἐπιμελῶς τὰ ἐγχώρια χρονολογικὰ συστήματα πανταχοῦ ἔνθα τὰ νομίσματα φέροντο χρονολογίας.

Ἐν ἀπάσαις ἐκείναις ταῖς χώραις ἐν αἷς ἐνόμισα τοῦτο βοηθητικὸν εἰς τὸν οπουδαστὴν προσήργητον ἐν εἴδει πίνακος χρονολογικὴν σύνοψιν τῆς νομισματοκοπίας, ἵνα δί' ἐνὸς βλέμματος ὅρᾳ τις κατὰ ποίας περιόδους αἱ διάφοροι πόλεις ἔκουφαν χρυσᾶ, ἀργυρᾶ ἢ χαλκᾶ νομίσματα».

Ο. κ. Head ὄμιλεῖ ἀκολούθως διὰ βραχέων περὶ τῶν ἐν τῷ κειμένῳ εἰκόνων, καὶ τῶν συλλάβων καὶ παλαιογραφικῶν πινάκων, οὓς προσήρτησεν ἐν τέλει πρὸς εύκολίαν τοῦ ἀναγνώστου, δι' ὧν γίνεται εὐχρηστότατον ἀληθῶς τὸ σύγγραμμα.

Ἄλλ' ἔχει καὶ ἐν οὐχὶ ἀσήμαντον μειονέκτημα τὸ πολύτιμον τοῦτο σύγγραμμα, ὅπερ ὅμως κατ' οὐδὲν ἐπιβαρύνει τὸν σοφὸν αὐτοῦ συγγραφέα, τοῦτο δὲ εἰνεὶ ὅτι ἔξεδόθη πρὸ δεκαετίας, ἐπομένως δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ ἀπεικονίζῃ ἀκριβῶς ἐν ἀπάσαις ταῖς λεπτομερείας αὐτῆς τὴν σημειώνην κατάστασιν τῶν νομισματικῶν γνώσεων. Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἐθεώρησα ἐπιβαλλόμενον νὰ ἀναπληρώσω, διότι ἀληθῶς πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐμελετήθησαν ἔκτοτε, πολλαὶ λεπτομέρειαι ἡμαρτημέναι ἐπηγωρθώθησαν, οὐκ ὀλίγαι δὲ τῶν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς συγγραφῆς τοῦ Head νομιζομένων ὡς εἰκασιῶν, ἀπεδείχθησαν ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι.

Τὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων δημοσιεύσεων συμπληρώσεις

μου ἀπέφυγον νὰ θέσω ως σημειώσεις ὑπὸ τὰ σχετικὰ κείμενα τοῦ πρωτοτύπου πρῶτον μὲν ἔνεκα τοῦ πολυαρίθμου αὐτῶν ἔτι δὲ πρὸς ἀποφυγὴν διασπάσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἐνότητος τοῦ πρωτοτύπου διὰ τῶν ἔστι ὅτε καὶ τὰς γενικὰς αὐτοῦ γραμμὰς τροποποιουσῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων καὶ θεωριῶν, ἐπειτα δὲ διότι ἡ πολύμορφος καὶ μεγίστης ἐπιστασίας δεօμένη ἐργασία αὕτη ἡμῶν δὲν ἐπερατώθη εἰσέτι, ἐνῷ ἔξ ἄλλου ἐθεωρήθη ἐπείγουσα ἡ δημοσίευσις τοῦ πρωτοτύπου. Ἐλπίζω δικαῖος ἐντὸς ἐνὸς ἔτους νὰ δημοσιευθῇ καὶ τὸ παράρτημα τοῦτο.

Οὕτω πέποιθα, ὅτι ἀποκτῶμεν ἐν Ἑλλάδι βιβλίον ἐπαρκέστατον μὲν τοῖς ἐφιεμένοις τὸ πρῶτον νὰ ἐγκολπωθῶσιν τὴν νομισματικὴν ἐπιστήμην σπουδασταῖς, χρησιμώτατον παντὶ λογίῳ καὶ συλλογεῖ νομισμάτων, οὐχὶ δὲ ἄχρηστον τοῖς ξένοις ἐπιστήμοσιν¹.

Ἡ ἐκτύπωσις τοῦ παρόντος βιβλίου προσέκρουεν ἐν Ἑλλάδι κατὰ δυσχερειῶν ἔκ πρώτης ὅψεως ἀνυπερβλήτων φαινομένων. Τὰ τυπογραφεῖα ἡμῶν ἐστεροῦντο τῶν πολυποικίλων Ἑλληνικῶν, Λυκικῶν, Ἐδραικῶν, Ἰνδικῶν, κλπ., ἐπιγραφικῶν χαρακτήρων, ἐπως δὲ κατασκευασθῶσιν οἱ πίνακες προαπήγειτο πρῶτον μὲν ἡ ἔξ ἀπάντων τῶν Μουσείων καὶ ιδιωτικῶν συλλογῶν τῆς Εύρωπης δυσχερεστάτη περισυλλογὴ τελείων καὶ διμοιχρώμων

1. Ἐὰν παρὰ τὸ βιβλίον τοῦ Head ἐπρεπε νὰ συστήσω εἰς τὰς διμοεθνεῖς μου τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐτέρου γενικοῦ νομισματικοῦ βιβλίου δὲν θὰ ἐδίσταζον ἐνθέρμως νὰ ὑποδειξῶ τὰ Προλεγόμενα τῆς Doctrina Numorum τοῦ ἀθανάτου Eckhel διον βαρεῖα καὶ ἀν ἐπιχειρητηταῖς ἔπ' αὐτῶν ἡ ἐκτοτε παρθενεῖς αἰῶνος ὀλοκλήρου. Ο Eckhel εἶναι ὡς δ Winkelmann ἐκ τῶν ἔργων ἀντικειμένων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὃν τὰ ἔργα δὲν ἀρκεῖ μόνον ἐκ παραδόσεως ἢ ἐπιδειξεως νὰ θαυμάζωμεν μεγάλως διὰ λόγων, δὲλλα δέον καὶ νὰ μελετῆμεν νυκτός τε καὶ ἡμέρας. Η ἀπαράμιλλος αὖθις κριτικὴ καὶ λογικὴ ἀντιληφῆς καὶ ἐκθεσις τῶν πραγμάτων καὶ θεωριῶν εἶνε διδακτικωτάτη καὶ διταν ἀδόμη στηρίζηται ἐπὶ πτωχῆς ἢ ἐσφαλμάνης ἀποδειχθείσης βάσεως δεδομένων. Διὰ τοῦτο δὲ εὐθὺς ὡς ἀπεφασίσθη ἡ μετάφρασις τοῦ βιβλίου τοῦ Head, προέτρεψα τὸν λατινομαθῆ φίλον μου καὶ Ἀριστοτελῆν Μίσιον ἵνα καταλήγως προπαρασκευαζόμενος ἐν τῷ Ἐθν. Νομ. Μουσείῳ προσῆγε τὴν μετάφρασιν καὶ δημοσίευσιν τῶν Προλεγομένων τοῦ Eckhel. Τοῦτο ἐγένετο ἥδη, πέποιθα δ' ὅτι χάριτας θὰ διφειλωσιν εἰς τὸν λόγιον μεταφραστὴν οἱ ἀναγινώσκοντες τὰ θαυμάσιον τοῦτο βιβλίον, διπερ συνιστῶμεν καὶ ὡς ἀπαραίτητον πάρισον τῆς μεταφράσεως ἡμῶν.

έκμαγείων πολυαριθμοτάτων, δεύτερον δὲ η παρ' ήμεν υπαρξίες καλλιτέχνου ίκανου νὰ ἀποδώσῃ διὰ τῆς φωτοτυπίας τὴν ἐκπλήσσουσαν καλλονὴν αὐτῶν, ἔργον ἀληθῶς δυσχερέστατον!

Εύτυχῶς ὁ κ. Head, εἰς δν ὀφείλω καὶ τὴν φιλόφρονα ἄδειαν πρὸς μετάφρασιν τοῦ ἔργου του καὶ τὴν προτροπὴν ὅπως κατὰ τὸ δοκοῦν ἐμοὶ ἐπεξεργασθῶ ἢ συμπληρώσω αὐτό, ἔσπευσε μετὰ πλείστης εὔμενείας εἰς βοήθειαν ἡμῶν. Τῇ μεσολαβήσει καὶ προτάσει αὐτοῦ, αὐτὴ ἡ Διεύθυνσις τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου παρεχώρησεν ἡμῖν ἄδειαν τῆς ἐκ τῶν μητρῶν τοῦ τυπογραφείου Clarendon λήψεως πάντων τῶν ἀναγκαίων ἐπιγραφικῶν χαρακτήρων, τῷ Head δ' ὀφείλομεν καὶ τὰ ἀληθῶς θαυμάσια ἐκμαγεῖα τῶν νομισμάτων ἀτινα ἀποτελοῦσι τὴν καλλίστην ἴσως ἐκλεγὴν Ἐλληνικῶν νομισμάτων ἥτις συνήχθη ποτὲ πρὸς τοιούτον σκοπόν. Ἐπιβάλλεται μοι ἄρα τὸ καθῆκον νὰ εὐχαριστήσω καὶ δημοσίᾳ τὸν σοφὸν διδάσκαλον καὶ συνάδελφόν μου ὡς καὶ τοὺς ἔξοχους ἄνδρας τῆς Διευθύνσεως τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου:

Πρὸς ἀπεικόνισιν τῶν ἐκμαγείων ἡκολουθήσαμεν σύστημα διάφορον τοῦ πρωτοτύπου, ἀντὶ δηλαδὴ τῆς ἐν τῷ κειμένῳ φωτοτυπογραφικῆς ἀπεικονίσεως, προετιμήσαμεν τὴν εἰς αὐτοτελεῖς πίνακας φωτοτυπικὴν ἀναπαράστασιν. Ἡ πρώτη μέθοδος εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἔχει τὸ προτέρημα τῆς ἀμέσου παραβολῆς τοῦ μνημείου πρὸς τὴν περιγραφήν, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὁ Head παρατηρεῖ «ἡ μόνη μέθοδος ἀπεικονίσεως ἀρχαίων νομισμάτων ἐφ' ἣς δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ βασισθῇ», ἡ μόνη ἥτις ἀληθῶς ἀποδίδει τὴν καλλονὴν καὶ τεχνοτροπίαν αὐτῶν, ὡς καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας, εἶνε ἡ φωτοτυπικὴ ἥτις ἀδύνατον νὰ γείνη χρῆσις ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ. Οὕτω προετιμήσαμεν — προτραπέντες εἰς τοῦτο καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως — νὰ προσαρτήσωμεν λεύκωμα φωτοτυπικῶν πινάκων. Ἀπλῆ δὲ παραβολὴ τούτων πρὸς τὰς εἰκόνας τῆς Ἀγγλικῆς ἐκδόσεως τοῦ πρωτοτύπου πείθει πάντα περὶ τῆς μεγάλης υπεροχῆς τῶν εἰκόνων τῆς μεταφράσεως, δι' ἃς οὐδέποτε εὑρέθημεν εἰς ἥν ὁ κ. Head ἀνάγκην νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ δεῖνα

έπιγραφή ἡ τὸ δεῖνα σύμβουλον δρατὸν ἐπὶ τοῦ νομίσματος, δὲν φάίνεται ἐπὶ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ.

'Ετύχομεν δύμας πρὸς ἔκτέλεσιν τῶν πινάκων τοῦ εὔτυχήματος τῆς ἐν Ἀθήναις ύπαρξεως τοῦ καταστήματος τοῦ κ. Ἀριστ. Ρωμαΐδου, ὃστις καίπερ οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχων ἀρχαιοτέραν πεῖραν τῆς δυσχερεστάτης ὅσον καὶ λεπτῆς ταύτης ἐργασίας, εἰργάσθη οὕτως ἐπιτυχῶς καὶ μετὰ τοσούτου ἀληθῶς καλλιτεχνικοῦ ἐνδιαφέροντος ὥστε δὲν ἀποκρύπτω δτὶ καὶ ἐμοῦ καὶ πολλῶν ἐν Ἐσπερίᾳ συναδέλφων μου προύκάλεσε ἀπροσδόκητον καὶ εὐάρεστον ἔκπληξιν.

'Αλλὰ καὶ ἡ τυπογραφικὴ ἔκτέλεσις ἀμιλλᾶται πρὸς ἔκεῖνα. Τὸ τυπογραφικὸν κατάστημα Σακελλαρίου, τὸ ύπὸ λογίων ἀνδρῶν, διευθυνόμενον καὶ τιμῶν τὴν ἐν Ἑλλάδι τυπογραφίαν, δὲν ἔφείσθη οὕτε κόπων οὕτε δαπάνης πρὸς τελειοτέραν ἔκτύπωσιν τοῦ Βιβλίου μεθ' ὅλην τὴν ἔνεκα τοῦ συστήματος τῆς Μαρ. Βιβλιοθήκης ἐπιβαλλομένην ἀπίστευτον ἀληθῶς ταχύτητα περὶ τὴν ἔκτύπωσιν τῶν βιβλίων αὐτῆς.

'Ἐὰν δὲ μοὶ ἐπετρέπετο νὰ εἴπω τι καὶ περὶ ἐμαυτοῦ θὰ ἔλεγον δτὶ εἰργάσθην πάσῃ δύναμιει δπως πιστῶς καὶ ὅσον οἶόν τε κατὰ λέξιν ἀποδώσω τὰς ἔννοίας τοῦ πρωτοτύπου, δτὶ δὲ ἀν τυχὸν ύπάρχουσι σφάλματα ταῦτα ἀποδοτέα εἰς πᾶν ἀλλο ἢ ἀμέλειάν μου.

Παραδίδων γῦν τὴν μετάφρασιν ταύτην εἰς τὸ κοινὸν εὐφροσύνως προσαισθάνομαι δτὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Head θέλει γίνη πρόξενον πολλῆς καὶ ποικίλης ἐπιστημονικῆς τε καὶ ἐθνικῆς ὀφελείας. Τοῦτο δὲ πάντως ἔσται ἡ ἀρίστη τῶν ἀμοιβῶν διὰ τὸν τὴν μεγάλην δαπάνην τῆς ἔκτυπωσεως καταβαλλόντα γενναῖον χορηγόν.

'Ἐν τέλει θὰ παρέλειπον στοιχειῶδες καθῆκον ὃν δὲν ἔξεφραζον δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας μου τῷ ἐπιμελητῇ τῆς Μαρασλείου Βιβλιοθήκης κ. Λυσάνδρῳ Χ. Κώνστα, ὃστις μεγάλως διά τε τῶν συμβουλῶν καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ συνεβάλετο εἰς τὴν αἰσίαν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἀληθῶς δυσχεροῦς τούτου ἔργου.

"Ἐγραφον ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει 1894, μηνὸς Ιουλίου ἀρχομένου.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πλήρης βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Νομισματικῆς θὰ ἦτο ἀναμφιβόλως συναγωγὴ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρουσα, ἀλλ' υπὸ πρακτικὴν ἔποψιν τὰ τρία τέταρτα αὐτῆς θὰ ἥσαν πιθανῶς ἄχρηστα. Διὸ ἐνόμισα ἀναγκαῖον νὰ μνημονεύσω μόνον (α) τὰ ἔργα ἑκεῖνα, ἀτινα ἐγὼ αὐτὸς συγνότατα μετεχειρίσθην ἢ ἀνέφερον κατὰ τὰς νομισματικάς μου μελέτας, ἴδιας δὲ ἐν τῇ παρασκευῇ τοῦ παρόντος ἔργου. Εἰς ταῦτα δὲ προσέθεσα ἐν ἡ δύο, οἷον τὸ νεωστὶ ἐκδοθὲν μέγα ἔργον τοῦ Garucci περὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, ἀτινα ἐδημοσιεύθησαν διαρκούσης τῆς ἑκτυπώσεως τοῦ παρόντος ἐγγειριδίου. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ ἡμαι ὡς οἶόν τε περιληπτικός, ἐσυντόμευσα τινὰς τῶν μακροτέρων τίτλων, παρέλιπον δὲ τὰ βραχύτερα καὶ ὅσα ἔκρινα μικροτέρας σπουδαιότητος ἄρθρα. Ἐν τούτοις ταῦτα εὐχόλως εύρισκονται παρὰ τοῦ ἀναγνώστου δστις θὰ θελήσῃ νὰ ἀφιερώσῃ βραχὺν χρόνον πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν εὔρετηρίων τῶν διαφόρων νομισματικῶν περιοδικῶν (β), οἷα τὸ Numismatic Chronicle, ἡ Revue Numismatique, ἡ Zeitschrift für Numismatik καὶ ἄλλων, ὡν προσήρτησα βραχὺν κατάλογον (γ). Προσέθεσα ἐπίσης ἐκλογὴν γεωγραφικῶν, ιστορικῶν, ἀρχαιολογικῶν, μυθολογικῶν, μετρολογικῶν καὶ ἐπιγραφικῶν βιβλίων (δ), γρηγοριμωτάτων καὶ ὄντως ἀπαραιτήτων ἐν γένει εἰς τὸν νομισματικόν.

(α) ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ.

BABELON (E.).

Monnaies royales inédites. *Rev. Num.*, 1883.

Monnaies crétoises. *Rev. Num.*, 1885.

Monnaies de la Cyrénaïque. *Rev. Num.*, 1885.

Monnaies de la République romaine. *Paris*, 1885.

β'.

BAHRFELDT (M.) and SAMWER (C.) Geschichte des älteren römischen Münzwesens. *Vienna*, 1883.

BEIIR, Catalogue. Ἰδε LENORMANT (F.).

BEULÉ (E.). Les monnaies d'Athènes. *Paris*, 1858.

BIRCH (S.) Ἀρθρα ἐν τῷ *Num. Chron.*, Σειρὰ I.

BLAU (O.) De Numis Achaemenidarum aramaeo-persicis. *Leipzig*, 1855.

BOMPOIS (F.).

Médailles grecques autonomes frappées dans la Cyrénaïque. *Paris*, 1869.

Étude historique et critique des Portraits attribués à Cléomène III, roi de Lacédémone. *Paris*, 1870.

Explication d'un Didrachme inédit de la ville d'Ichnae (Macédoine). *Paris*, 1874.

Observations sur un Didrachme inédit de la ville de Ciérium en Thessalie. *Paris*, 1876.

Examen chronologique des Monnaies frappées par la communauté des Macédoniens. *Paris*, 1876.

Κατάλογος πωλήσεως τῆς συλλογῆς του. *Paris*, 1882.

Διάφορα ἄλλα ἀρθρα περὶ θεμάτων τῆς Ἑλλην. νομισματικῆς.

BORRELL (H. P.).

Πολυάριθμα καὶ σπουδαῖα ἀρθρα ἐν τῷ *Num. Chron.*, Σειρὰ I, Τόμ. ii-xi.

Χειρόγραφος κατάλογος ἐν τῷ Βρεταννικῷ Μουσείῳ.

BORRELL (M.). Μέγας χειρόγραφος κατάλογος ἀνήκων νῦν τοῖς κ. κ. Rollin καὶ Feuardent.

BOSSET (C. P. DE). Sur les Médailles des îles de Céphallénia et d'Ithaca. *London*, 1845.

BOUTKOWSKI (A.). Dictionnaire Numismatique, Τόμ. i. *Leipzig*, 1877.

BRITISH MUSEUM CATALOGUE OF GREEK COINS. (Μνημονεύμενος ὡς *B. M. Cat.*).

- (i) Italy (Poole, Head, and Gardner)
- (ii) Sicily (Poole, Head, and Gardner)
- (iii) Thrace (Head and Gardner)
- (iv) Macedon Head)
- (v) Thessaly (Gardner)
- (vi) Central Greece (Head)
- (vii) Crete, etc. (Wroth.)
- (viii) Seleucidae (Gardner)
- (ix) Ptolemies (Poole)
- (x) Greek and Scythic Kings of India (Gardner). Ἡ συνέχεια ἔξακολουθεῖ.

BRITISH MUSEUM. Guide to the Coins of the Ancients (B. V. Head). London, 1881. (Μνημονεύσματα των Αρχαίων Βρετανικού Μουσείου στην Ελληνική γλώσσα, προς την ρήματα του Β. Η. Head. Τόμος Α').

BUNBURY (E. H.).

Tetradrachms of Alexander. *Num. Chron.*, 1868 and 1883.

Unpublished Coins of the Seleucidan Kings of Syria. *Num. Chron.*, 1883.

Unpublished Cistophori. *Num. Chron.*, 1883.

BURGON (T.).

Διάφορα αρθρα ἐν τῷ *Num. Chron.*, Σειρὰ I.

*Ιδε ὀσαύτως τοὺς καταλόγους τῆς ἐκποιήσεως τῶν συλλογῶν Pembroke καὶ Thomas.

CADALVÈNE (E. DE). Recueil de Médailles grecques. *Paris*, 1828.

CARELLI (Fr.). Numorum Italiae veteris tabulae ccii. Ed. C. Cavedoni. *Leipzig*, 1850.

CASATI (C.). Épigraphie de la Numismatique étrusque, *Rev. Num.*, 1885.

CAVEDONI (C.).

Numismatica biblica. *Modena*, 1850-1855.

Monete antiche dell'isola di Lipari. *Modena*, 1869.

Διάφορα αρθρα ἐν τοῖς *Annali* καὶ ἐν τῷ *Bulletino dell' Inst. di Corr. Arch.*

CHABOUILLET (A.). Statère d'or du roi Aces. *Paris*, 1866.

COHEN (H.).

Monnaies de la République romaine. *Paris*, 1857.

Monnaies frappées sous l'Empire romain. *Paris*, 1859-1868. 7 τόμ. Νέα ἔκδοσις δημοσιεύεται νῦν.

COMBE (C.). Numorum veterum populorum et urbium qui in museo Gul. Hunter asservantur descriptio. *London*, 1782.

COMBE (T.). Veterum populorum et regum numi qui in Museo Britannico asservantur. *London*, 1814.

COUSINÉRY (E. M.). Essai historique et critique sur les Monnaies d'argent de la Ligue achéenne. *Paris*, 1825.

CUNNINGHAM (A.). Coins of Alexander's successors in the East.

Num. Chron., 1868-1870.

CURTIUS (E.). Ueber den religiösen Character der griechischen Münzen. Μεταφρασθὲν ἀγγλιστὶ ὑπὸ B. V. Head. *Num. Chron.* 1870.

- DELGADO (A.). Medallas autonomas de Espana. *Seville*, 1871-1876.
- DROYSSEN (J. G.). Zum Münzwesen Athens. *Sitzungsberichte der K. preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin*, 1882.
- DUCHALAS (A.). Description des Médailles gauloises. *Paris*, 1846.
- DUMERSAN (M.). Description des Médailles antiques du cabinet Allier de Hauteroche. *Paris*, 1829.
- ECKHEL (J.).
Doctrina numorum veterum. *Vienna*, 1792-1798. 8 τόμ.
Addenda εἰς τὸ αύτοῦ. *Vienna*, 1826.
- EVANS (A. J.). Illyrian Coins. *Num. Chron.*, 1880.
- EVANS (J.). Ancient British Coins. *London*, 1864.
- FELLOWS (C.) Coins of ancient Lycia. *London*, 1855.
- FEUARDENT (F.). Numismatique.—Égypte ancienne. *Paris*, 1870-1873. 2 τόμ.
- FOIRELLI (G.). Catalogo del Müseo nazionale di Napoli. *Naples*, 1866-1872.
- FOX (C. R.). Engravings of unedited or rare Greek Coins. Part I. Europe. *London*, 1856. Part II. Asia and Africa. *London*, 1862.
- FRIEDLAENDFR (J.).
Die Oskischen Münzen. *Leipzig*, 1850.
Ein Verzeichniss von griechischen falschen Münzen. *Berlin*, 1883.
Repertorium zur antiken Numismatik. "Ενδοσις; R. Weil. *Berlin*, 1885.
Πολυάριθμα ἀρθρα ἐν τοῖς *Berliner Blätter* καὶ ἐν τῇ Zeit. f. *Num.*
- FRIEDLAENDER (J.) καὶ VON SALLET (A.). Das koenigliche Münzkabinet. *Berlin*, 1877.
- GARDNER (P.).
Sicilian Studies. *Num. Chron.*, 1876.
The Coins of Elis. *Num. Chron.*, 1879.
Pollux'account of ancient Coins. *Num. Chron.*, 1881.
Samos and Samian Coins. *Num. Chron.*, 1882.
The Parthian Coinage. *London*, 1877.

The Types of Greek Coins. *Cambridge*, 1882.

Zacynthus. *Num. Chron.*, 1885.

Πολυάρθμα ἔτερα ἀρθρα ἐν τῷ *Num. Chron.* ἀπὸ τοῦ 1871.

"Ιδε πρὸς τούτοις BRITISH MUSEUM CATALOGUE OF GREEK COINS καὶ IMHOOF-BLUMER (F.).

GARUCCI (R.).

Le monete dell'Italia antica. *Rome*, 1885. (Μόλις πρό τινος δημοσιευθὲν ὅστε δὲν ἡτο δύνατον νὰ γείνη χρῆσις αὐτοῦ κατὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ παρόντος ἔργου).

Monnayage antique de Rhegium et de Calabre. *Ann. de Num.*, 1882.

Origines du monnayage d'or et d'argent en Étrurie. *Ann. de Num.*, 1884.

GOUΞH (R.). Coins of the Seleucidae. *London*, 1803.

GREAU. Κατάλογοι τῶν πωλήσεων τῆς συλλογῆς αὐτοῦ, 1867 καὶ 1869

GREENWELL (W.). Rare Greek Coins. *Num. Chron.*, 1885.

GROTEFEND (C. L.). Chronologische Anordnung der Äthenischen Silbermünzen. *Hanover*, 1872.

HEAD (B. V.).

Greek autonomous Coins from the Wigan Cabinet. *Num. Chron.*, 1873.

History of the Coinage of Syracuse. *Num. Chron.*, 1874.

Metrological Notes on ancient electrum Coins *Num. Chron.*, 1875.

Notes on the Staters of Cyzicus. *Num. Chron.*, 1876. Addenda, 1877.

The Coinage of Lydia and Persia. *London*, 1877.

Himyarite and other Arabian imitations of Athenian Coins. *Num. Chron.*, 1878.

Ancient Systems of Weight. *Journal of the Institute of Bankers*, 1879.

A Himyarite tetradrachm and the Trésor de San'â. *Num. Chron.*, 1880.

History of the Coinage of Ephesus. *Num. Chron.*, 1880. Addenda, 1881.

History of the Coinage of Boeotia. *Num. Chron.*, 1881.

A Guide to the Coins of the Ancients. *London, Brit. Mus.*, 1881.

- The Young Collector's hand-book of Greek and Roman Coins. *London*, 1883.
- Unique Coins of Aetna and Zancle. *Num. Chron.*, 1883.
- Coin discovered on the site of Naucratis *Num. Chron.* 1886.
- Διάφορα ἔτερα ἄρθρα ἐν τῷ *Num. Chron., etc.*, ἀπὸ τοῦ 1868-1886.
- *Ιδε πρὸς τούτοις BRITISH MUSEUM CATALOGUE OF GREEK COINS.
- HEISS (A.). Monnaies antiques de l'Espagne. *Paris*, 1870.
- HUCHER (E.). L'Art gaulois d'après les Médailles. *Paris*, 1868.
- HUNTER CATALOGUE. *Ιδε COMBE (C.)
- IMHOOF-BLUMER (F.).
- Zur Münzkunde und Palaeographie Boeotiens. *Num. Zeit.*, 1871 καὶ 1877.
- Choix de Monnaies grecques (Πίνακες μόνον.) *Winterthur*, 1871. —
- Beiträge zur Münzkunde und Geographie von Altgriechenland und Kleinasien. *Zeit. f. Num.*, 1873.
- Griechische Münzen in dem K. Münzkabinet im Haag, etc. *Zeit. f. Num.*, 1876.
- Die Münzen Akarnaniens. *Num. Zeit.*, 1878.
- Griechische Münzen in der Sammlung in Karlsruhe. *Zeit. f. Num.*, 1880.
- Die Euboische Silberwährung. *Monatsbericht der k. Akad. der Wissensch.*, *Berlin*, 1881.
- Zur Münzkunde Kilikiens. *Zeit. f. Num.*, 1883.
- Mallos, Megarsos, et Antioche du Pyramos. *Ann. de Num.*, 1883.
- Monnaies grecques. *Paris*, 1883.
- Die Münzen der Dynastie von Pergamon *Berlin*, 1884.
- Griechische Münzen aus dem Museum in Klagenfurt, etc. *Num. Zeit.*, 1884.
- Porträtköpfe auf antiken Münzen. *Leipzig*, 1885.
- Beiträge zur griechischen Münzkunde. *Zeit. f. Num.*, 1885.
- Διάφορα ἄλλα ἄρθρα ὡν κατάλογος ὑπάρχει ἐν τοῖς *Mon. Gr.*, σελ. iii.
- IMHOOF-BLUMER (F.) καὶ GARDNER (P.). Numismatic Commentary on Pausanias (II-VIII). *Journal of Hellenic Studies*, 1885 and 1886. (Τὸ Β' μέρος ὡς λίαν ἀργὰ δημοσιευθὲν δὲν ἔχει σημαντική ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ παρόντος ἔργου.)

ΙVANOFF. Κατάλογος πωλήσεως τῆς συλλογῆς. *London*, 1883.

KEARY (C F.). The Morphology of Coins. *Num. Chron.*, 1885 and 1886.

KENNER (F.). Die Münzsammlung des Stiftes St. Florian. *Vienna*, 1871.

KNIGHT (R. PAYNE-). Nummi veteres civitatum, regum, gentium, in Museo R. P. K. asservati *London*, 1830.

KOEHLER (U.).

Die Münzen der Kleruchen auf Delos. *Mittheil. d. arch. Inst. Athen.*, VI.

Numismatische Beiträge. Die Solonische Münzreform. *Mittheil. d. arch. Inst. Athen.*, IX.

Münzfunde auf Euboea und in Eleusis. *Mittheil. d. arch. Inst. Athen.*, IX.

Διάφορα ἄλλα ἀρθρα ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ.

KOEHNE (B.). Description du Musée Kotschoubey *St. Petersburg*, 1857.

LAMBROS (P.).

Noμίσματα τῆς νήσου Ἀμοργοῦ. *Athens*, 1870.

Ἄρθρα ἐν τῇ *Zeit. f. Num.*

LANGLOIS (V.).

Numismatique des Nomes d'Égypte *Paris*, 1852.

Numismatique de l'Arménie dans l'antiquité. *Paris*, 1859.

LANG (R. H.). Coins discovered in Cyprus *Num. Chron.*, 1871.

LAVY (C. F.). Museo numismatico Lavy. Parte I, Medaglie greche. *Turin*, 1839.

LEAKE (W. M.). Numismata Hellenica. *London*, 1854. Supplement, 1859.

LEMMÉ. Catalogue de Médailles du Bosphore Cimmérien. *Paris*, 1872.

LENORMANT (C.)

Essai sur les Statères de Cyzique. *Rev. Num.*, 1856.

Ἴδε ἐπίσης TRÉSOR DE NUMISMATIQUE.

LENORMANT (F.).

Description des Monnaies etc. composant le cabinet du Baron Behr. *Paris*, 1859.

Statères inédits de Cyzique. *Rev. Num.*, 1864.

De quelques espèces de Monnaies grecques mentionnées

- dans les auteurs anciens et dans les inscriptions. *Rev. Num.*, 1867.
- Monnaies royales de la Lydie. *Paris*, 1876.
- La Monnaie dans l'antiquité *Paris*, 1878-1879. 3 τόμοι.
- Monnaies et Médailles. *Paris*, 1883.
- Monnaies égyptiennes mentionnées dans les contrats démotiques. *Ann. de Num.*, 1884.
- Ἐπερα ἄρθρα ἐν τῇ *Rev. Arch.* καὶ *Rev. Num.*
- LLOYD (W.). Ἀρθρα ἐν *Num. Chron.*, Σειρ. I. τόμ. X καὶ XI. Περὶ τῶν τύπων τῶν νομισμάτων τῆς Καυλωνίας, Κρότωνος, Σελινοῦντος, κτλ.
- LONGPÉRIER (A. DE) Πολυάριθμα ἄρθρα ἐν τοῖς *Rev. Num.*, *Annali*, καὶ *Bulletino di Corr. Arch.*, πάντα ἀναδημοσιευθέντα ἐν τοῖς *Oeuvres de Longpérier*. *Paris*, 1884, ἔκδ. Schlumberger.
- Rois Parthes Arsacides. *Paris*, 1853-1882.
- LUYNES (H. DE). Choix de Médailles grecques. *Paris*, 1840. (17 πίνακες, ἀγεν κειμένου).
- Essai sur la numismatique des Satrapies et de la Phénicie. *Paris*, 1846.
- Numismatique et Inscriptions cypriotes. *Paris*, 1852.
- Διάφορα ἄρθρα ἐν τοῖς *Annali* καὶ ἐν *Nouvelles Annales de l'Inst. di Corr. Arch.* καὶ ἐν τῇ *Rev. Num.*
- MADDEN (F. W.). Coins of the Jews. *London*, 1881.
- MARCHI and TESSIERI. L'Aes grave del Museo Kircheriano. *Rome*, 1839.
- MARGARITIS (P.). Catalogue. *Paris*, 1874.
- MILLINGEN (J.). Recueil de quelques Médailles grecques inédites. *Rome*, 1812.
- Ancient Coins of Greek cities and kings. *London*, 1831.
- Sylloge of ancient unedited coins *London*, 1837.
- Considérations sur la Numismatique de l'ancienne Italie. *Florence*, 1841. Supplement, 1844
- MIONNET (T. E.). Description de Médailles antiques grecques et romaines. *Paris*, 1807-1837. 15 τόμοι.
- MOMMSEN (T.). Histoire de la Monnaie romaine, Μετάφρασις γαλλιστὶ ὑπὸ Blacas καὶ De Witte. *Paris*, 1865-1875. 4 τόμοι.

MÜLLER (L.).

Description des Monnaies antiques du Musée Thorvaldsen. *Copenhagen*, 1851.

Numismatique d'Alexandre le Grand. *Copenhagen*, 1855.

Die Münzen des Thrakischen Königs Lysimachos. *Copenhagen*, 1858.

Numismatique de l'ancienne Afrique. *Copenhagen*, 1860-1863, Supplement, 1874. 4 τόμοι.

MURET (E.).

Monnaies de Lydie. *Rev. Num.*, 1883.

Monnaies antiques rares ou inédites du Cabinet de France. *Rev. Num.*, 1883.

"Ἐπερα ἀρθρα ἐν τῷ *Annuaire de Numismatique, Bulletin de Corr. Hell.* etc.

NEWTON (C. T.).

On a Greek Inscription at Mytilene relating to the coinage of that city and of Phocaea. *Trans. R. Soc. Lit.* τόμος viii.

On an electrum Stater possibly of Ephesus. *Num. Chron.* 1870.

On an inedited Tetradrachm of Orophernes, king of Cappadocia. *Num. Chron.*, 1871.

"Ἐπερα ἀρθρα ἐν τῷ *Num. Chron.*, Σειρ. I. τόμ. vii.

NORTHWICK Κατάλογος πωλήσεως τῆς συλλογῆς. *London*, 1859.

ORESCHNIKOW (A. W.). Zur Münzkunde des Cimmerischen Bosporus. *Moscow*, 1883.

PANOFKA (T.). Dissertations numismatiques. *Paris*, 1832.

PELLERIN (J.). Recueil de Médailles de peuples et de villes. *Paris*, 1763-1770. 9 τόμοι.

PEMBROKE Κατάλογος πωλήσεως τῆς συλλογῆς. *London*, 1848. Ὅπδ T. Burdon.

PINDER (M.).

Die antiken Münzen des K. Museums. *Berlin*, 1851.

Ueber die Chistophoren, etc. *Berlin*, 1856.

PINDER (M.) and FRIEDLÄNDER (J.). Beiträge zur älteren Münzkunde. *Berlin*, 1851.

PODSCHIWALOW (A. M.). Münzen von Sarmatia Europaea, Chersonesus Taurica, und Bosporus Cimmerius. *Moscow*, 1882.

POOLE (R. S.).

- On the Coins of the Ptolemies *Num. Chron.*, 1864-1867.
 Greek Coins as illustrating Greek art. *Num. Chron.*, 1864.
 The Coins of Camarina. *Trans. R. Soc. Lit.*, 1873.
 Athenian Coin-engravers in Italy. *Num. Chron.*, 1883.
 "Αρθρον « Numismatics », ἐν τῇ *Encyclopaedia Brit.*, 9η ἔκδ.
 Διάφορα ἔλλας ἀρθρα ἐν τῷ *Num. Chron.*, 1861-1862.
 Ιδε πρὸς τούτοις BRITISH MUSEUM CATALOGUE OF GREEK COINS.

POSTOLAKA (A.).

Κατάλογος τῶν ἀρχαίων νομισμάτων τῶν νήσων Κερκύρας, Λευκάδος, Ἰθάκης, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Κυθήρων. Athens, 1868.

Κατάλογος τῶν ἀρχαίων νομισμάτων, κτλ. Athens, 1872.

Νομίσματα ἐν τῷ ἔθνικῷ Μουσείῳ κατατεθέντα. Athens, 1885.

PROKESCH - OSTEN (A. von). Inedita. *Vienna*, 1854 and 1859.

RASCHE (J. C.). Lexicon universae rei numariae veterum. *Leipzig*, 1785-1804. Supplement, 1802-1805.

RATHGEBER (G.). Silberne Münzen der Athenaier. *Weissensee*, 1858.

REINACH (Th.). Essai sur la Numismatique des rois de Cappadoce. *Rev. Num.*, 1886.

REVILLOUT (E.). Les plus anciennes Monnaies hébraïques. *Ann. de Num.*, 1884.

ROBERT (C.). Monnaies gauloises. *Paris*, 1880.

ROUGÉ (J. DE).

Monnaies des nomes d'Égypte. *Rev. Num.*, 1884.

Monnaies nouvelles des nomes d'Égypte. *Ann. de Num.* 1882.

SALINAS (A.). Le Monete delle antiche città di Sicilia. *Palermo*, 1867-1871.

SALLET (A. von).

Die Fürsten von Palmyra. *Berlin*, 1866.

Numismatik der Könige des Bosporus und Pontus. *Berlin*, 1866.

Zu den Künstlerinschriften auf griechischen Münzen. *Zeit. f. Num.*, II.

Copien von Münztypen im griechischen Alterthum. *Zeit. f. Num.*, II.

Nachfolger Alexanders des grossen in Bactrien und Indien. *Zeit. f. Num.*, VI-X.

Πολυάριθμα ἄλλα ἀρθρα ἐν τῇ αὐτῇ *Zeitschrift*.

*Ιδε ἐπίσης FRIEDELAENDER καὶ SALLET.

SAMBON (L.). Recherches sur les Monnaies de la presqu'île italique. *Naples*, 1870.

SANCLEMENTI. Musei Sanclementiani numismata selecta. *Rome*, . 1808-1809.

SAULCY (F. DE).

Recherches sur la Numismatique judaïque. *Paris*, 1854.

Mémoire sur les Monnaies datées des Séleucides. *Paris*, 1871.

Sur les Monnaies des Antiochéens frappées hors d'Antioche. *Num. Chron.*, 1871.

Numismatique palmyrénienne. *Rev. Arch.*, 1872.

Numismatique de la Terre Sainte. *Paris*, 1874.

*Ἀρθρα ἐν τῇ *Rev. Num.* καὶ ἐν ἄλλοις περιοδικοῖς.

SAUSSAYE (L. DE LA). Numismatique de la Gaule Narbonnaise. *Paris*, 1842.

SCHLUMBERGER (G.). Le Trésor de San'â. *Paris*, 1880.

SESTINI (D.).

Descriptio numorum veterum. *Leipzig*, 1796.

Lettore e dissertazioni numismatiche *Livorno*, *Rome*, *Berlin*, 1789-1806 9 τόμοι.

Lettore, etc., di continuauzione. *Milan*, *Pisa*, *Florence*, 1813-1820. 9 τόμοι.

Descrizione degli Stateri antichi. *Florence*, 1817.

Classes générales. *Florence*, 1821.

Descrizione d'alcune medaglie Greche del Museo Fontana. *Florence*, 1822.

*Ομοίως τοῦ Museo Hedervariano. *Florence*, 1822-1829. 3 τόμοι.

*Ομοίως τοῦ Museo Chaudoir. *Florence*, 1831.

Πρὸς δὲ ἔτερα μικροτέρας σπουδαιότητος ἔργα.

SIX (J. P.).

Les deux Dicaea. *Num. Chron.*, 1875.

Observations sur les Monnaies phéniciennes *Num. Chron.*, 1877.

Monnaies d'Hieropolis en Syrie. *Num. Chron.*, 1878.

- Tetrachma Antigoneia. *Ann. de Num.*, 1883.
- Münzkunde Pisidiens, etc. *Zeit. f. Num.*, VI, 1878.
- Du classement des Séries cypriotes *Rev. Num.*, 1883.
- Le Satrape Mazaios. *Num. Chron.*, 1884.
- Dropion roi de Péonie. *Ann. de Num.*, 1883.
- Sinope. *Num. Chron.*, 1885.
- L'ère de Tyr. *Num. Chron.*, 1886.
- Monnaies lyciennes. *Rev. Num.*, 1886.
- L'ère de Tripolis. *Ann. de Num.*, 1886.
- Πολυάριθμα μικρότερα ρρήφα ἐν τοῖς αὐτοῖς περιοδίκοις.
- SUBHY. Κατάλογος πωλήσεως. *Constantinople*, 1874. Ὑπὸ C. Sibilian.
- THOMAS. Κατάλογος πωλήσεως. *London*, 1844. Ὑπὸ T. Burgon.
- TÔCHON (J. F.) Recherches sur les Médailles des noms de l'Égypte. *Paris*, 1822.
- TRÉSOR DE NUMISMATIQUE.—Numismatique des rois Grecs. Ἐκδ. C. Lenormant. *Paris*, 1849.
- VAUX (W. S. W.). "Αρθρα ἐν τῇ *Num. Chron.*. Σειρ. I καὶ II.
- UGDULENA (G.). Sulle monete Punico-Sicule. *Palermo*, 1857.
- WADDINGTON (W. H.). Voyage en Asie Mineure au point de vue numismatique. *Paris*, 1853.
- Mélanges de Numismatique. *Paris*, 1861-1867. 2 τόμοι.
- Numismatique de l'Isaurie et de la Lycaonie. *Rev. Num.* 1883.
- WARREN (J. L.). An Essay on Greek Federal Coinage *London*, 1863.
- WEIL (R.)
- Bemerkungen zu den griechischen Bundesmünzen. *Zeit. f. Num.*. I.
- Akarnanische Bundesmünzen. *Zeit. f. Num.*, VII.
- Arkadische Münzen. *Zeit. f. Num.*, IX.
- Münzwesen des Achaeischen Bundes. *Zeit. t. Num.*, IX.
- Die Künstlerinschriften der Sicilischen Münzen. *Berlin*, 1884.
- Διάφορα ρρήφα ἐν τῷ *Zeit. f. Num.*, τοῖς *Mith. d. arch. Inst. in Athen.*, καὶ ἐν ἄλλοις περιοδικοῖς.
- WERLHOF (A. von). Handbuch der griechischen Numismatik. *Hannover*, 1850.

- WHITTALL. Κατάλογος πωλήσεως τῆς συλλογῆς αὐτοῦ. *London*, 1884.
- WICSAK (G. M.). *Musei Hedervarii numos antiquos graecos et latinos descriptsit*. *Vienna*, 1814.
- WITTE (J. DE). Διάφορα ἀρθρα ἐν τῷ *Rev. Num.*, κτλ. Ἰδε πρὸς τούτους ΜΟΜΜΣΕΝ, *Histoire de la Monnaie romaine*, ἔκδοσις. Blacas καὶ De Witte.
- WROTH (W.).
 Asklepios and the Coins of Pergamos. *Num. Chron.*, 1882.
 Coins of Isauria and Lycaonia. *Num. Chron.*, 1883.
 Cretan Coins. *Num. Chron.*, 1884.
 The Santorin Find of 1821. *Num. Chron.*, 1884.
 Ἐτερα ἀρθρα ἐν *Num. Chron.* καὶ *Journal of Hellenic Studies*. Ἰδε πρὸς τούτους BRITISH MUSEUM CATALOGUE OF GREEK COINS.
- ZOBEL DE ZANGRÓNIZ (J.). Estudio historico de la Moneda antigua española. *Madrid*, 1878-1880
- ZOEGA (G.). *Numi Ægyptii imperatorii*. *Rome*, 1787.

(β) ΚΥΡΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ.

- ANNUAIRE DE NUMISMATIQUE. *Paris*, 1866 ff. (Μνημονευόμενον ὡς *Ann. de Num.*).
- BERLINER BLÄTTER FÜR MUENZ-SIEGEL UND WAPPENKUNDE. *Berlin*, 1863 ff. (*Berl. Blätt.*).
- MÉLANGES DE NUMISMATIQUE. *Paris*, 1875-1882. (*Mél. de Num.*).
- NUMISMATIC CHRONICLE. *London*, A'. σειρά, 1838-1858; B'. σειρά, 1861-1880; Γ'. σειρά, 1881 κ. ἑξ. (*Num. Chron.* ἢ N. C.).
- NUMISMATICHE ZEITSCHRIFT. *Vienna*, 1870 κ. ἑξ. (*Num. Zeit.*).
- PERIODICO DI NUMISMATICA. *Florence*, 1869 κ. ἑξ. (*Per. di Num.*).
- REVUE BELGE DE NUMISMATIQUE. *Bruxelles*, 1842 κ. ἑξ. (*Rev. Belge*).
- REVUE NUMISMATIQUE FRANÇAISE *Paris*, 1836 κ. ἑξ. (*Rev. Num.*).
- ZEITSCHRIFT FÜR NUMISMATIK. *Berlin*, 1874 κ. ἑξ. (*Zeit. f. Num.* ἢ *Z. f. N.*).

(γ) ΕΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑ ΕΝΙΟΤΕ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑΣ ΜΕΛΕΤΑΣ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΣΧΗ ΖΕΙΤΟΝΓ. *Berlin*, 1843 κ.έξ. (*Arch. Zeit.*).

ΒΥΛΕΤΙΝ ΔΕ ΚΟΡΡΕΣΠΟΝΔΑΝΣ ΗΛΛΕΝΙΚΟΥ. 'Εν Ἀθήναις, 1877 κ.έξ. (*Bull. de Corr. Hell.*).

ΒΥΡΣΙΑΝΟΣ ΙΑΗΡΕΣΒΕΡΓΚΗΤ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΕΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΛΑΣΙΚΑ *Berlin*, 1874 κ.έξ.

ΚΟΜΠΤ ΡΕΝΔΟ ΤΗΣ ΕΠΙΒΕΛΗ ΑΡΧΕΩΛΟΓΙΚΗΣ. *St. Petersburg*, 1859 ff.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ. 'Εν Ἀθήναις. Γ'. Σειρά, 1883 κ.έξ.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙ ΚΟΡΡΙΣΠΟΝΔΕΝΖΑ ΑΡΓΗΕΩΛΟΓΙΚΑ.

Annali, *Rome*, 1829 κ.έξ. (*Ann. dell'Inst.*).

Bulletino, *Rome*, 1829 κ.έξ. (*Bull. di Corr. Arch.*).

Nouvelles Annales, *Paris*, 1836-1838. (*Nouv. Ann.*).

JOURNAL OF HELLENIC STUDIES. *London*, 1880 κ.έξ. (*Journ. Hell. Stud.*).

ΜΙΤΤΗΕΙΛΤΙΟΝ ΔΕ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΣΤΑ ΑΘΗΝΑΙΑ. 'Εν Ἀθήναις, 1876, κ.έξ. (*Mitth. d. Areh. Inst. Ath.*).

ΜΟΝΑΤΣΒΕΡΓΚΗΤ ΔΕ ΚΟΝΙΓΛΙΚΗΝ ΠΡΕΥΣΙΣΚΗΝ ΑΚΑΔΕΜΙΑΣ ΔΕ ΒΙΣΣΕΝΣΑΦΤΗΝ. *Berlin*, 1836 κ.έξ. (*Monatsbericht d. K. Akad. d. Wissensch.*).

REVUE ARCHÉOLOGIQUE. *Paris*, 1844 κ.έξ. (*Rev. Arch.*)

(δ) ΕΚΛΟΓΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ, ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΩΝ, ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ, ΜΕΤΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

ΒΑΥΜΕΙΣΤΕΡ (A.). Denkmäler des klassischen Alterthums. *Munich*, 1884 κ.έξ.

ΒΟΕΣΚΗ (A.).

Corpus Inscriptionum Graecarum. *Berlin*, 1828-1853. (*B. I. G.*).

Metrologische Untersuchungen. *Berlin*, 1838.

ΒΟΤΟΛΟΤΤΙ (P.). Del primitivo cubito Egizio. *Modena*, 1878-1883.

ΒΡΑΝΔΙΣ (J.). Münz-Mass-und Gewichtswesen in Vorderasien. *Berlin*, 1866.

- BURSIAN (G.). Geographie von Griechenland. *Leipzig*, 1862-1868.
- CHISHOLM (H. W.). Ninth Annual Report of the Warden of the Standards. *London*, 1875.
- CLINTON (H. F.). Fasti Hellenici. *Oxford*, 1834.
- CORPUS INSCRIPTIONUM ATTICARUM Ed. A. Kirchhoff *Berlin*, 1873 ff.
- COUSINÉRY (E. M.). Voyage dans la Macédoine. *Paris*, 1831.
- CURTIUS (E.). Griechische Geschichte. *Berlin*, 1874.
- DAREMBERG (Ch.) καὶ SAGLIO (E.). Dictionnaire des Antiquités grecques et romaines. *Paris*, 1873, etc.
- DEECKE (W.).
Etruskische Forschungen. *Stuttgart*, 1875-1884.
Die griechisch-kyprischen Inschriften in epichorischer Schrift. *Göttingen*, 1883.
- DITTENBERGER (G.). Sylloge Inscriptionum Graecarum. *Leipzig*, 1883.
- DROYSEN (J. G.).
Geschichte des Hellenismus. *Gotha*, 1877.
Geschichte Alexanders des Grossen. *Gotha*, 1880.
- FABRETTI (A.). Corpus Inscriptionum Italicarum. *Turin*, 1851-1867.
- GROTE (G.). History of Greece. *London*, 1862.
- HERTZBERG (G. F.). Geschichte Griechelands. *Gotha*, 1876-1879.
- HICKS (E. L.). Manual of Greek Inscriptions. *Oxford*, 1882.
- HOLM (A.). Geschichte Siciliens. *Leipzig*, 1870-1874.
- HULTSCH (F.). Griechische und Römische Metrologie. *Berlin*, 1882.
- KIRCHHOFF (A.).
Studien zur Geschichte des griechischen Alphabets. *Berlin*, 1877
Ὕδε ὡσαύτως CORPUS INSCRIPTIONUM ATTICARUM.
- KOEHLER (U.). Urkunden und Untersuchungen zur Geschichte des Delisch-Attischen Bundes. *Berlin*, 1870.
- LE BAS (Ph.) καὶ WADDINGTON (W. H.). Voyage archéologique

- gique en Grèce et en Asie Mineure. Inscriptions. *Paris*, 1848 κ.εξ.
- LENORMANT (F.).
Essai sur la Propagation de l'Alphabet phénicien. *Paris*, 1872-1875.
La Grande Grèce. *Paris*, 1881-1883.
- MARQUARDT (J.) und MOMMSEN (Th.) Handbuch der römischen Altertümer. Staatsverwaltung. Tόμ. I. *Leipzig*, 1881.
- MITCHELL (L. M.). History of ancient Sculpture. *London*, 1884.
- MÜLLER (C. O.). Denkmäler der alten Kunst. Νέα ἔκδοσις ὑπὸ Wieseler. 1862 ff.
- MURRAY (A. S.). History of Greek Sculpture. *London*, 1880-1883.
- NEWTON (G. T.). Essays on Art and Archaeology. *London*, 1880.
- OVERBECK (J.).
Griechische Kunstmythologie. *Leipzig*, 1871-1878.
Griechische Plastik. *Leipzig*, 1880-1881.
- PAPE (W.). Wörterbuch der griechischen Eigennamen. "Εκδ. *Brunswick*, 1875.
- PERROT (G.) and CHIPIEZ (C.). Histoire de l'Art dans l'Antiquité. *Paris*, 1882 κ.εξ.
- PRELLER (L.). Griechische Mythologie. *Berlin*, 1860-1861.
- QUEIPO (V.). Essai sur les Systèmes métriques et monétaires des anciens peuples. *Paris*, 1859.
- RAMSAY (W. M.). Διάφορα ἀρθρα περὶ ἐπιγραφῶν καὶ ἀνακαλύψεων ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐν τῷ *Journ. Hell. Stud.*, καὶ *Journal of the Royal Asiatic Society*, etc.
- REINACH (S.). Traité d'Épigraphie grecque *Paris*, 1885.
- ROSCHER (W. M.). Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie. *Leipzig*, 1884 κ.εξ.
- SAVELSBERG (J.). Beiträge zur Entzifferung der Lykischen Sprachdenkmäler. *Bonn*, 1878.
- SCHMIDT (M.).
Sammlung Kyprischer Inschriften. *Berlin*, 1876.
Zeitschrift für vergleich Sprachforschung—Lycia Tόμ. 25. *Berlin*, 1883.
- SCHROEDER (P.). Phoenizische Sprache. *Halle*, 1869.

SMITH (W.). Dictionaries of Greek and Roman Geography, Biography and Mythology, and Antiquities. *London*, 1849-1857..

SOUTZO (M. C.).

Systèmes monétaires primitifs *Bucharest*, 1884.

Étalons pontéraux primitifs. *Bucharest*, 1884.

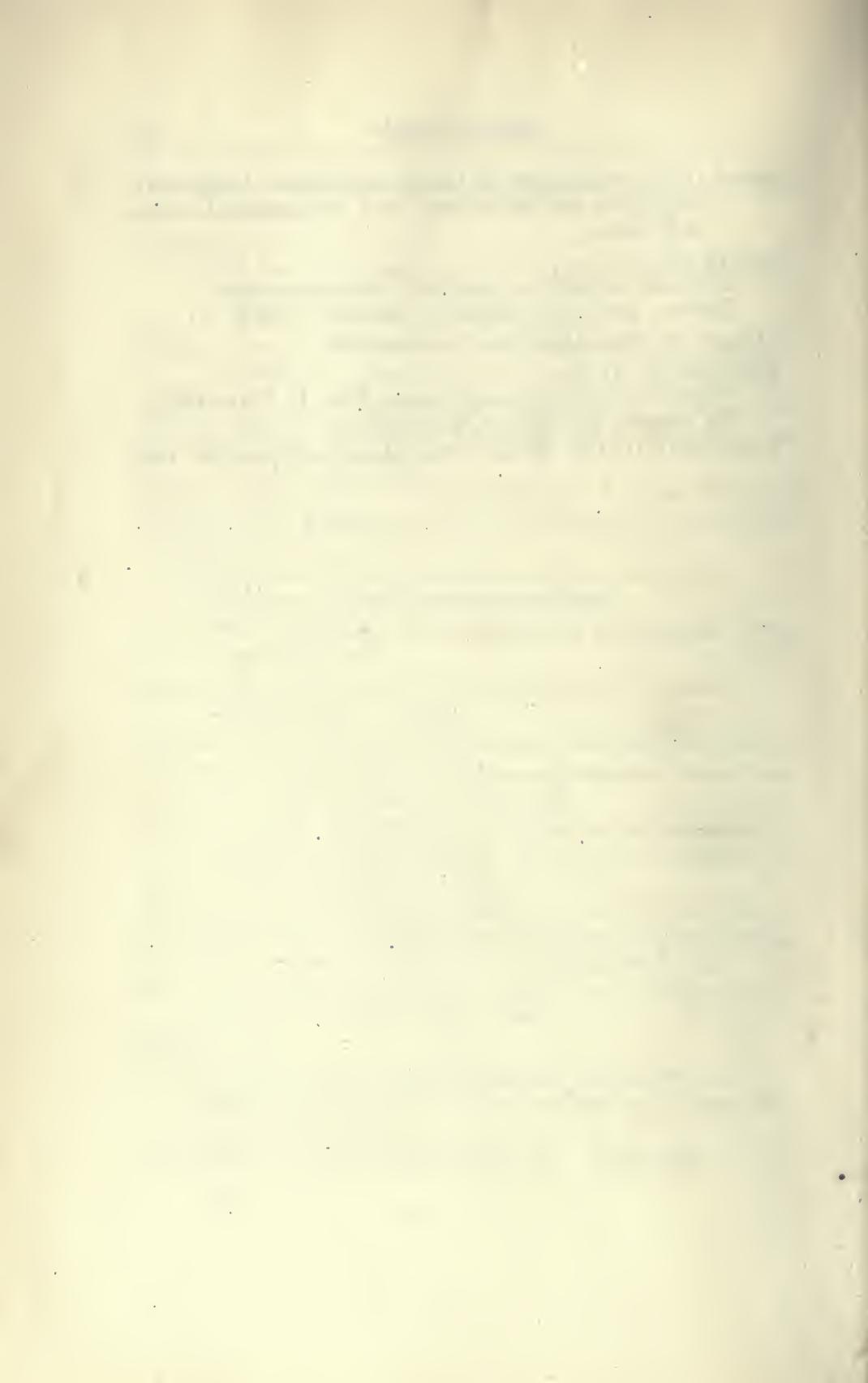
TAYLOR (I.). The Alphabet. *London*, 1883.

WADDINGTON (W. H.).

Fastes des Provinces asiatiques. Part. I. *Paris*. 1872.

*Ιδε ωνταύτως LE BAS καὶ WADDINGTON.

WELCKER (F. G.). Griechische Götterlehre. *Göttingen*, 1857-1863.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Πρωτογενεῖς μέθοδοι συναλλαγῆς δι' ἀνταλλαγῆς.

Ἡ νομισματικὴ ἐπιστήμη (νόμισμα = κέρωμα καθιερωθὲν διὰ νό-
μου) ἀπὸ μακροῦ ἀνεγνωρίσθη ὡς εἰδικὸς κλάδος τῆς ἀρχαιολογίας,
ὅποι ἐπόφεις τινὰς ὅμως περιλαμβάνει εὐρύτερον πεδίον ἐρεύνης ἢ ἡ
κλασικὴ ἀρχαιολογία, λαμβανομένη ἐν τῇ γενικῶς παραδεκτῇ ἀν καὶ
κατά τι περιωρισμένῃ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως.

Οὐδεμία ἀμφιθολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅτι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας
πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ νομίσματος τὰ χρήσιμα εἰς τὸν βίον ἡγορά-
ζοντο καὶ ἐπωλοῦντο διὰ καθαρᾶς καὶ ἀπλῆς ἀνταλλαγῆς, καὶ ὅτι αἱ
ἀξίαι ἐξετιμῶντο μεταξὺ τῶν ποιμενικῶν λαῶν εἰς προϊόντα τῆς γῆς,
ἰδιαίτατα δὲ εἰς βοῦς καὶ πρόβατα.

Λείψανον τῆς πρωτογόνου ταύτης συνηθείας δύναται νὰ ἔξιχνασθῇ
ἔπι καὶ νῦν ἐν τοῖς ὄντος, ἄτινα διάφορα ἔθνη ἔδωκαν εἰς τὸ νό-
μισμα, οἷα τὸ Λατινικὸν *pecunia*, τὸ Ἀγγλικὸν *fee*, ὅπερ εἶνε ἐκ τῆς
αὐτῆς ἁίζης μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ *Vieh*, τοῦ μέχρι νῦν διαφυλάσσοντος
τὴν πρώτην αὐτοῦ σημασίαν, καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ *Rupree*, τοῦ ἐκ τοῦ Σαν-
σκριτικοῦ *Rūpa*, τοῦ ἐπίσης σημαίνοντος βόσκημα.

Τὸ ἄμεσον δὲ βῆμα προόδου ἐκ τῆς πρωτογόνου ταύτης μεθόδου
τῆς συναλλαγῆς ὑπῆρξεν ἀγροικός τις ἀπόπειρα πρὸς ἀπλοποίησιν τῶν
ἐμπορικῶν πράξεων διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν βοῶν καὶ προσβάτων
διὰ τινος μᾶλλον εὐεαστάτου ὕλης, ἔχούσης πραγματικὴν ἀξίαν ἢ κατά
συνθήκην τοιαύτην περιβληθείσης.

Ἡ μεταβατικὴ αὐτῇ κατάστασις ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ ἐμπορίου περι-
γράφεται ἀκριβέστατα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους διὰ τῶν ἔξῆς (*Πολιτ.* A, 6,
14-16). «Ἐενικωτέρας γὰρ γυνομένης τῆς βοηθείας τῷ εἰσάγεσθαι, ὃν
ἐνδεεῖς, καὶ ἐκπέμπειν, ὃν ἐπλεόναζον, ἐξ ἀνάγκης ἢ τοῦ νομίσματος
ἐπορίσθη χρῆσις· οὐ γὰρ εὐεάστακτον ἔκαστον τῶν κατὰ φύσιν ἀναγ-
καίων. Διὸ πρὸς τὰς ἀλλαγὰς τοιοῦτόν τι συνέθεντο πρὸς σφᾶς αὐτοὺς

Ο Ἀριστοτέ-
λης περὶ τῆς
γενέσεως τοῦ
μεταλλικῶν
νόμισματος.

διδόναι καὶ λαμβάνειν, δὲ τῶν χρησίμων αὐτὸ δὲ, εἶχε τὴν χρείαν εὑμεταχείριστον πρὸς τὸ ζῆν, οἷον σίδηρος καὶ ἀργυρος κανέντι τοιοῦτον ἔτερον, τὸ μὲν πρῶτον ἀπλῶς δρισθὲν μεγέθει καὶ σταθμῷ, τὸ δὲ τελευταῖον καὶ χαρακτῆρα ἐπιβαλόντων, ἵνα ἀπολύτῃ τῆς μετρήσεως αὐτούς· διὸ γὰρ χαρακτῆρα ἐτέθη τοῦ ποσοῦ σημεῖον».

Χαλκὸς καὶ Ἐρυθρός πόλεις καὶ Σικελίᾳ ὁ χαλκὸς ἢ δρείχαλκος ἀντικατέστησαν ἐν σιδηρούσιαν τοντούσιαν ἀρχαιοτάτη ἐποχῇ τὰ βοσκήματα, ὡς γενικῶς ἀνεγνωρισμένον μέτρον μίσματα τῆς ἀξίας, λέγεται δὲ ὅτι ἐν τῇ Πελοποννήσῳ οἱ Σπαρτιᾶται διετήρησαν τὴν χρῆσιν τοῦ σιδήρου ὡς κανόνος ἀξίας, ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ ἀφ' οὗ οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων ὑπερέβησαν τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦτο ἐμπορικοῦ πολιτισμοῦ.

Χρυσὸς ἐν τῇ Ανατολῇ. Ἀφ' ἐτέρου ἐν τῇ Ἀνατολῇ φαίνεται ὅτι ἀπὸ αὐτῶν τῶν παλαιοτάτων χρόνων χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς ἔχοντος μενεύει πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν διαπλαγματεύσεων τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ἐκάστον μετάλλου ἔχοντος, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥπτον ἀκριβῶς ὠρισμένην τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔτερον. Οὕτως δὲ Ἀρχαὶ λέγεται «πλούσιος σφόδρα κτήνεσι καὶ ἀργυρῷ καὶ χρυσῷ» (Γεν. XIII, 2, XXIV, 35), ἐν δὲ τῇ διηγήσει περὶ τῆς ἀγορᾶς τοῦ σπηλαίου Μαχπελᾶ ἀναφέρεται, ὅτι «ἀποκατέστησεν Ἀρχαὶ τῷ Ἐφρὰν τὸ ἀργύριον, δὲ ἐλάλησεν εἰς τὰ ὡτα τῶν νιῶν Χέτ, τετρακόσια δίδραχμα ἀργυρίου δοκίμου ἐμπόρους» (Γεν. XXIII, 16).

Οὐ δὲ χρυσὸς ἦτο ἄφθονος ἐν «Οὐρανῷ τῶν Χαλδαίων» ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων τῶν ναῶν ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ καὶ τῇ γειτνιαζούσῃ αὐτῷ *Abu-Shahrein*, τῶν ἀνασκαφέντων ἐν ἔτει 1855 ὑπὸ τοῦ *Taylor*. Οἱ σύγχρονοι τῶν χρόνων τοῦ Ἀρχαὶ ναοὶ οὗτοι φαίνεται ὅτι ἐκοσμοῦντο πλούσιως διὰ χρυσοῦ καὶ ἐστιλεωμένων λίθων, ἐκ τῶν συντριμμάτων τῶν ὅποιων εὑρέθη κατεσπαρμένον τὸ ἔδαφος πέριξ τοῦ δευτέρου διπέδου.

Ἐπειδὴ δὲ χρυσοφόροι βράχοι ἢ ποταμοὶ δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Χαλδαίᾳ, διφείλομεν νὰ συμπεριάνωμεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐμποροὶ τῆς Χαλδαίας, περὶ ὧν δὲ *Hesiodas* λέγει (XLIII, 14) ὅτι «Χαλδαῖοι ἐν πλοίοις δεθῆσονται» εἰσῆγον τὸν χρυσὸν τοῦτον ἐκ τῆς Ἰνδικῆς διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου ἐν τοῖς πλοίοις τοῦ Οὐρανοῦ, ὡν συχνὰ μνημονεύουσιν αἱ σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαί.

Αλλ' ἂν καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἀργυρὸς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡσαν ἐν χρήσει ὡς μέτρα ἀξίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ, οὐδὲ ἐν κέρμα κεκομιμένου νομίσματος διεσώθη μέχρις ἡμῶν ἐκ τῆς ἀπωτάτης ταύτης ἐποχῆς, οὐδὲ γίνεται μνεία τις κεκομένου νομίσματος ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ πρὸ τῶν Περσιῶν χρόνων.⁴ Ο χρυσὸς καὶ ὁ ἀργυρὸς «δόκιμος τοῖς ἐμπόροις» ἐσταθμάτι πάντοτε διὰ τῆς ζυγοῦ. Οὕτω ἀναγνώσκουμεν, ὅτι ὁ Δανιὴλ ἔδωκε τῷ Ορνάν διὰ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ 600 σίκλους χρυσοῦ διὰ σταθμήσεως (Παραλειπομένων Α'. 21, 25).

Εἶνε οὐδὲν ἡττον πιθανὸν ὅτι ἡ ζυγὸς δὲν ἔχρησιμοποιεῖτο δι' ἐκάστην μικρὰν ἐμπορικὴν πρᾶξιν, ἀλλ' ὅτι πολλάκις ἡριθμοῦντο προφορικῶς κομμάτια ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ὠρισμένουν μὲν βάροντς, ἀλλ' ἀνευ ἐπισήμου ἐμβλήματος (ἐπομένως οὐχὶ νομίσματα), τῶν μεγαλειτέρων ποσῶν πάντοτε σταθμωμένων. Τοιαῦτα ὁσαδία ἢ διελίσκοι χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἔξυπηρέτον τοὺς σκοποὺς τῆς κυκλοφορίας καὶ ἐκανονίζοντο διὰ τῆς ὀλκῆς τοῦ οίκλουν ἢ τῆς μνᾶς.

Χρυσὸς καὶ
ἀργυρὸς εἰς
διελίσκοντος
ὡς νόμισμα.

Τοῦτο ἀγεί ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ἔξετάσωμεν διὰ βραχέων τοὺς μετρολογικοὺς κανόνας τοὺς ἐν χρήσει διὰ τὰ πολύτιμα μέταλλα ἐν τῇ Ἀνατολῇ πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ νομίσματος.

§ 2. Τὰ μετρολογικὰ συστήματα τῶν Αἴγυπτίων,
Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων.

Αἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων παρεχόμεναι μαρτυρίαι περὶ σταθμῶν καὶ νομισματοκοπίας εἰνε κατὰ μέγα μέρος ἀνάξιαι πίστεως, θὰ ἡσαν δὲ πολλάκις ἀκατανόητοι, ἀν δὲν ὑπῆρχε τὸ φῶς, ὅπερ ἐπέχεαν ἐπὶ αὐτῶν τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα καὶ τὰ χαλκᾶ, τὰ μολύβδινα καὶ τὰ λίθινα σταθμά, ἀτινα εὐτυχῶς διετηρήθησαν μέχρι τῶν χρόνων ἡμῶν. Διὰ τοῦτο ἀσφαλέστερον θὰ εἰνε νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν μνημείων παρεχομένην ἀμεσον ἀσφαλῆ μαρτυρίαν.

‘Η Αἴγυπτος, ἡ ἀρχαιοτάτη πεπολιτισμένη χώρα τοῦ παλαιοῦ κόσμου, πρώτη δικαιοῦται τῆς ἡμετέρας προσοχῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μετρολογικὸν σύστημα, ὅπερ ἐπεκράτει ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Νείλου, δὲν φαίνεται ὅτι ἐπέδρασε καταφανῶς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας νομισματοκοπίας τῶν Ἑλλήνων, εἰνε περιττὸν νὰ ἀσχοληθῶμεν διὰ μακρῶν περὶ τὴν μετρολογίαν τῶν Αἴγυπτίων. Δύο δνόματα Αἴγυπτιακῶν σταθμίων ὑπάρχουσι μνημο-

νευόμενα συχνά ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ τοῦ Καρνάκ (ἐποχὴ Θούθιμος τοῦ Γ', 1700-1600 π.Χ.), τὸ «Οὔτεν» καὶ τὸ «Κάτ», ἀλλ' ἡ ἀκριβής ἀναλογία τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἔτερον διετέλει ἄγνωστος, μέχρις οὗ εὐτυχῶς ἐγνώσθη τῇ Σοηθείᾳ χωρίου τοῦ παπύρου τοῦ Harris, δότις περιέχει τὰ χρονικὰ Ραμσῆ τοῦ Γ', βασιλεύσαντος περὶ τὰ 1300 π.Χ. Ἐξ αὐτοῦ φαίνεται, ὅτι τὸ Οὔτεν ἀπετελεῖτο ἐκ δέκα Κάτς. Σταθμίον καλλίστης διατηρήσεως ἐξ ὀφίτον λίθου ἐν τῇ αὐτῇ συλλογῇ φέρει μὲν τὴν ἐπιγραφὴν «Πέντε Κάτς τοῦ θησαυροφυλακείου τοῦ Ὁν» ἔλκει δὲ 698 κόπικον. Ἐὰν δὲ παραδεχθῶμεν, διλγίστην ἀπώλειαν βάρους, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν; ὅτι ἡ ἀρχικὴ ὀλκὴ ἦτο 700 κ., δπερ δίδει μονάδα ἐξ $\frac{700}{5}$ ἦτοι 140 κ. ὡς πρὸς τὸ Κάτ καὶ 1400 κ. ὡς πρὸς τὸ Οὔτεν. Ὁ P. Bortolotti «Del primitivo cubito Egizio», φρονεῖ, ὅτι τὸ Οὔτεν τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς τὸ $\frac{1}{1000}$ τοῦ έδρους ἑνὸς κυβικοῦ πήχεως ὕδατος τοῦ Νείλου, τοῦ κυβικοῦ τούτου πήχεως ὅντος οὐχὶ τοῦ συνήθους έβασιλικοῦ πήχεως τῶν 20·66 δακτύλων, ἀλλὰ μετρούν, δπερ ἀποκαλεῖ πρωτόγονον Αἴγυνπτιακὸν κυβικὸν πῆχυν ἐκ 17·71 δακτύλων τὸ μῆκος. Παρὰ τὸ πρωτόγονον (;) τοῦτο Οὔτεν τῶν 1400 κ. ἦτο ἐπίσης ἐν χρήσει ἔτερον έβαρυτέρον, οὗ μέγας ἀριθμὸς δειγμάτων (κάτις καὶ ὑποδιαιρέσεις αὐτοῦ) ἀγεναλύφθησαν ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ κ. Petrie ἐν τῇ θέσει τῆς Ναυκράτιδος¹. Ὁ κ. Bortolotti (ἐν. ἀν.) ὑποσάλλει τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ κανονικὴ ὀλκὴ τοῦ έβαρος τούτου Οὔτεν δύναται νὰ εἶναι 1486 κ., πρὸς δέ, ὅτι δυνατὸν γὰρ έβασίζηται ἐπὶ τοῦ $\frac{1}{1500}$ μέρους τῆς ὀλκῆς ἑνὸς κυβικοῦ έβασιλικοῦ πήχεως (20·66 δακτύλων τὸ μῆκος) τοῦ ὕδατος τοῦ Νείλου ἀλλὰ τὰ σταθμία τοῦ κ. Petrie φαίνονται δεικνύοντα δια τὴν ἡ κατὰ μέσον δόρον ὀλκὴ τοῦ Οὔτεν τούτου δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ τοὺς 1436-1450 κ., ἀν καὶ τινὰ κομμάτια φθάνουσι μέχρι 1530 κ. Ὁ πρακτικὸς σκοπὸς τῆς διακρίσεως μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν τοῦ Οὔτεν εἶναι ἐπτελῶς ἄγνωστος. Δυνατὸν τὸ ἔλαφρὸν Οὔτεν νὰ ἦτο τοπικὴ τις διαφορά, ἐπειδὴ τὰ δείγματα τῆς έβαρυτέρας μορφῆς εἶναι κατὰ πολὺ κοινότερα.

Βαβυλωνία καὶ Ασσυρία. Οἱ Χαλδαῖοι καὶ Βαβυλώνιοι, ὡς κάλλιστα γνωρίζομεν, ηὐδοκίμουν ἵδιως εἰς τὰς συναφεῖς ἐπιστήμας τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ἀστρονομίας.

« Εἰς τὰς εὐρείας καὶ μονοτόνους πεδιάδας τῆς κάτω Μεσοποταμίας, λέγει ὁ καθηγητὴς Rawlinson¹ — ἔνθα ἡ γῆ ὀλίγα ἔχει τὰ ἰδέας δυνάμερα νὰ ἐμπνεύσωσιν ἢ νὰ τέρψωσι διὰ τῆς ποικιλίας, ὁ εὐμετάβλητος οὐρανὸς διαρκῶς ἀλλάσσων μετὰ τῶν ὥρῶν καὶ ἐποχῶν, ἀρχαιόθεν θὰ ἐπέσυντο τὴν προσοχήν, ἐν ᾧ τὸ καθαρὸν στερέωμα, ἡ ξηρὰ ἀτμοσφαῖρα, καὶ ὁ δμαλὸς ὁρίζων θὰ παρεῖχον εὐκολίας πρὸς παρατηρήσεις εὐθὺς ὡς ἡ πρὸς τοῦτο ἰδέα ἐγεννήθη αὐτομάτως ἐν ταῖς διανοίαις τῶν κατοίκων»².

Tὰ πορίσματα τῶν ἀστρονομικῶν ἔκείνων παρατηρήσεων ἐγράφοντο διὰ σφηνοειδῶν χαρακτήρων ἐπὶ μαλακῶν πηλίνων πινακιδίων, οὐκλρυνομένων κατόπιν δὲ ὀπτήσεως καὶ διαφυλασσομένων εἰς τὰς βασιλικὰς ἡ δημοσίας ειδικούτηκας τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Βαβυλωνίας. Μέγας ἀριθμὸς τῶν πινακιδίων τούτων εὑρογται νῦν ἐν τῷ Βρεταννικῷ Μουσείῳ.

Ίστορεῖται δὲ ὅτι, ὅτε Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐκνοίενται τὴν Βαβυλῶνα, εὑρέθησαν ἔκει καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὸν Ἀριστοτέλην σειραὶ ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, ἀνερχόμεναι μέχρι τοῦ ἔτους 2234 π. Χ. Αἱ νέαι δὲ ἔρευναι περὶ τῆς φύσεως τῶν παρατηρήσεων τούτων καθιοτῶσι πιθανόν, διὰ ἐπ' αὐτῶν στηρίζεται ὁλόκληρος ἡ οἰκοδομὴ τοῦ μετρικοῦ συστήματος τῶν Βαβυλωνίων.

Ἡ ἡμέρα καὶ νῦν διηρέθησαν ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων εἰς 24 ὥρας, Τὸ ἔξηκονταῦν ἔκάστη εἰς 60 λεπτά, ἔκαστον δὲ λεπτὸν εἰς 60 δευτερόλεπτα. Τὴν δικὸν σύστημα μεθόδον ταύτης τῆς καταμετρήσεως τοῦ χρόνου, ἡτις οὐδέποτε ὑπερβαθμίαθη ὑπὸ ἄλλης, ἐκληρονομήσαμεν ἐκ Βαβυλῶνος σὺν ταῖς πρώταις ἀρχαῖς τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης. Τὰ τῶν Βαβυλωνίων μέτρα χωρητικότητος καὶ τὸ σταθμικὸν σύστημα αὐτῶν, πιστεύεται ὅτι ἐστηρίζοντο ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μονάδος, ὡς καὶ τὰ χρόνου καὶ ἐκτάσεως μέτρα αὐτῶν³. Ἐπειδὴ δὲ πιστεύεται, ὅτι οὗτοι καθιέρωσαν τὸ μῆκος μιᾶς

1 Ancient Monarchies, σ. 126.

2 Κικέρωνος, “De Divin.” I. 2. Principio Assyrii propter planitem magnitudinemque regionum quas incolebant, cum coelum ex omni parte patens atque apertum intuerentur, trajectiones motusque stellarum observaverunt.

3 Brandis, « Münz-Mass-und Gewichtswesen, » σ., 33 κ. ξ.

ῳδας ἰσημερινοῦ χρόνου διὰ μέσου τοῦ στάγμην καταρρέοντος ὕδατος¹, εὐχερῶς ἐννοεῖται, ὅτι δυνατὸν νὰ καθώρσαν καὶ τὸ έάρος τοῦ ταλάντου αὐτῶν καὶ τῆς μνᾶς καὶ τοῦ σίκλου, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ μέγεθος τῶν μέτρων τῆς χωρητικότητος, σταθμῶντες ἢ καταμετροῦντες τὰ ποσὰ τοῦ ὕδατος τὰ διαρρέοντα ἐξ ἑνὸς ἀγγείου εἰς ἔτερον, διαρκοῦντος δεδομένου τινὸς χρονικοῦ διαστήματος. Οὕτω, καθὼς τῷ δημοτικῷ μία ὥρα συνίστατο ἐξ 60 λεπτῶν, τὸ δὲ λεπτὸν ἐξ 60 δευτερολέπτων, οὕτω καὶ τὸ τάλαντον ἀπετελεῖτο ἐξ 60 μνῶν, ἢ δὲ μνᾶ ἐξ 60 σίκλων.

‘Η διὰ τοῦ ἔξηκοντα διαίρεσις, ἡτοι τὸ ἔξηκονταδικὸν ούστημα, χαρακτηρίζει ἀκριβῶς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῶν Βαβυλωνίων τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὸ ούστημα τῶν σταθμῶν καὶ μέτρων ὡς τὸ δεκαδικὸν ούστημα τὸν Ἀλγυπτίους καὶ τὸν συγχρόνους ἡμῖν Γάλλους. ‘Υπερτερεῖ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον τοῦ δεκαδικοῦ συστήματος, ὅσον ὁ ἀριθμὸς 60, ἐφ' οὗ βασίζεται, ἐπιδέχεται μείζονα ὑποδιαίρεσιν ἢ ὁ ἀριθμὸς 10.

Περὸς τὸ 1300 π. Χ. τὸ Ἀσσυριακὸν κράτος ὑπερέβη κατὰ τὴν οπούδαιότητα τὸ τῶν Βαβυλωνίων, ἡ σοφία ὅμως καὶ ἐπιστήμη τῶν Χαλδαίων δὲν ἀπολέσθη, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς Νινευὴς μετεδόθη ἐνεκα τῶν Ἀσσυριακῶν κατακήσεων καὶ τοῦ ἐμπορίου πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς δυσμὰς μέχρι τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

‘Ἐπανέλθωμεν ἡδη εἰς τὰ νῦν οωζόμενα μνημεῖα.

Λεοντόμορφα Πρὸς τριάκοντα περίπου ἐτῶν ὁ κ. Layard ἀνεκάλυψε καὶ ἐκόμισκαὶ νησοσέον εἰς Ἀργιλίαν ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Νινευὴς ἀριθμὸν τυναμούσα σταθμαὶ Βαβυλωνίας καλκῶν λεόντων διαφόρων μεγεθῶν, οὓς δύναται τις νὰ ἔλῃ νῦν ἐν νίας καὶ Ἀσσυρίας. Τῷ Βρεταννικῷ Μουσείῳ. Σὺν αὐτοῖς ὑπῆρχεν ὠσαύτως ἀριθμός τις λιθίνων ἀντικειμένων σχήματος νησσῶν. Οἱ χαλκοῦ λέοντες ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λαζήν ἐπὶ τῶν νώτων, φέρουσι δὲ γενικῶς διπλῆν ἐπιγραφήν, ὥν ἡ μὲν διὰ σφηνοειδῶν, ἡ δ' ἐτέρα δι' Ἀραμαϊκῶν χαρακτήρων.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται παρέχουσιν ἡμῖν τὸ δύνομα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσσυρίας ἢ Βαβυλωνίας, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἴποίου κατεσκευάσθησαν οἱ λέοντες καὶ αἱ νῆσσαι, τὸ δὲ σπουδαιότερον αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται δηλοῦσι τὸν ἀριθμὸν τῶν μνῶν ἢ ὑποδιαιρέσεων τῆς μνᾶς, ἃς ἔκαστον

1 Brandis, ἑ. ἀ. σ. 19.

τούτων ἀρχῆθεν ἀντεπροσώπευεν. Οὕτω οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι οἱ λέοντες καὶ αἱ τῆσσαι αὗται εἰσὶ γνήσια σταθμὰ ἢ μάλιστα πιθανῶς ἐπίσημα ἀρχέτυπα ὀλκῆς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κατατεθέντα ἐν τοῖς βασιλικοῖς ἀνακτόροις. Τοῦτο τούλαχιστον ἔξαγεται ἐκ τῶν ἐπὶ τινων ἐξ αὐτῶν ἐπιγραφῶν, οἷαί αἱ ἔξης σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τριῶν τῶν μεγαλειτέρων καὶ ἀρχαιοτέρων νησοσομόρφων σταθμίων.

- (1) «'Αράκτορον τοῦ Ἰρενία-Μερωδάχ, βασιλέως Βαβυλῶνος [περὶ τὰ 1050 π. Χ], 30 μνᾶ».

· Οἰκὴ 15060·5 κ., δίδουσα μνᾶν 502 κ.

- (2) «Τριάκοντα μνᾶς τοῦ Ναενού-σονμα-λιθούρ, βασιλέως τῆς Ἀσσυρίας» [ἀγριώστου χρονολογίας]. · Οἰκὴ 14589 κ.

Μικρὸν μέρος τοῦ σταθμίου τούτου εἶναι ἀποκεκρουμένον τούτου δὲ λαμβανομένου ὑπὸ ὅψιν, παρέχεται μνᾶς τοῦ αὐτοῦ περίπου βάρους τῇ ὑπὸ ἀριθ. 1 προηγουμένη.

- (3) «Δέκα μνᾶς» (βεβλαμμένον κατά τι) φέρει τὸ ὄνομα τοῦ «Δούγγη» τοῦ, κατὰ τὸν Γ. Σμίθ, βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος περὶ τὰ 2000 π. Χ. · Οἰκὴ 4986 κ., δίδουσα μνᾶν 498·6 κ.

Ἐπὶ τριῶν τῶν λεόντων ἀναγινώσκομεν:—

- (1) «'Ανάκτορον τοῦ Σαλμανασάρ [περὶ τὰ 850 π. Χ.], βασιλέως τῆς χώρας, δύο μνᾶς βασιλικαί», διὰ σφηνοειδῶν χαρακτήρων, καὶ «Σταθμὸς δύο μνῶν τῆς χώρας» ἀραμαϊστί.

· Οἰκὴ 1992 κ., δίδουσα μνᾶν 996 κ.

- (2) «'Ανάκτορον τοῦ Θαλγάρ - Φιλλησάρ [περὶ τὰ 747 π. Χ.], βασιλέως τῆς χώρας, δύο μνᾶς», διὰ σφηνοειδῶν χαρακτήρων.

· Οἰκὴ 946 κ., δίδουσα μνᾶν 473 κ.

- (3) «Πέντε μνᾶς βασιλικαὶ» διὰ σφηνοειδῶν χαρακτήρων. καὶ «Σταθμὸς πέντε μνῶν τῆς χώρας» ἀραμαϊστί.

· Οἰκὴ 5042 κ., δίδουσα μνᾶν 1008 κ.

· Ολόκληρος ἡ σειρὰ τῶν ἀρχαίων τούτων σταθμῶν ὑπεξελήθη πρό τινων ἐτῶν εἰς ἀκριβῆ ἐξέτασιν τοῦ βάρους διὰ ζυγοῦ ἀκριβείας ὑπό τινος τῶν ὑπαλλήλων τοῦ μετρολογικοῦ τιμήματος, τὰ δ' ἐξαγόμενα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ κ. W. H. Chisholm ἐν τῇ Ninth Annual Report of the Warden of the Standards, 1874-5, ἔνθα εὑρηται ἀκριβῆς κατάλογος πάγτων τούτων.

Πάντα τὰ σπουδαιότερα κομμάτια ἐν τούτοις εἶχον ζυγισθῆ πολλὰ ἔτη πρότερον δέον δὲ νὰ βεβαιώσωμεν, ότι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκ νέου σταθμήσεως διὰ τελειοτέρων μέσων εἶνε ἐν τῷ συνόλῳ τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ πρότερον ἔξαχθέντα δόπο τοῦ *Queiro* καὶ τοῦ *J. Brandis*.

‘Απλοῦν βλέμμα ἐπὶ τοῦ καταλόγου τῶν σταθμῶν θέλει πείσει ἡμᾶς διὰ συνυπῆρξαν ἐν χρήσει δύο διάφοροι μνᾶς κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τὸ διαρρεῦσαν μεταξὺ τοῦ 2000 καὶ 625 π. Χ. Ἡ βαρυτέρα τῶν δύο τούτων μνῶν φαίνεται διὰ τὸ ἀκριβῶς τὸ διπλάσιον τῆς ἐλαφροτέρας. Πιθανῶς δὲ *Brandis* πλησιάζει πρὸς τὴν ἀλήθειαν καθορίζων τὴν δλ.-κήν τῆς βαρείας μνᾶς εἰς 1010, τῆς δὲ ἐλαφρᾶς εἰς 505 γραμμάρια.

Τινὲς ὑποστηρίζουσιν ότι ἡ ἐλαφροτέρα τῶν δύο τούτων μνῶν δυνατὸν νὰ προσιδίαζεν εἰς τὸ Βασιλωνιακὸν καὶ ἡ βαρυτέρα εἰς τὸ Ἀσσυριακὸν κράτος ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ. Ἐν τούτοις δυνατὸν ἡ χρῆσις τῆς βαρείας μνᾶς νὰ ἐπεκράτει περισσότερον ἐν Συρίᾳ ἢ ἡ τῆς ἐλαφρᾶς, ἐὰν πρέπῃ νὰ κρίνωμεν ἐκ τούτου, διὰ δηλ. πλεῖστα τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ σύστημα τῆς βαρείας μνᾶς σταθμὰ ἔχονται παρὰ τῆς σφηνοειδῆ ἐπιγραφῆ ἑτέρων Ἀραμαϊκήν.

Ο δὲ σκοπός, εἰς δὲν ἀπέβλεπεν ἡ Ἀραμαϊκὴ αὕτη ἐπιγραφή, ἵτο πασιφανῶς νὰ καταστῇ τὸν σταθμὸν παραδεκτὸν εἰς τὸν ἐμπόρους τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης τὸν ἀνάγοντας καὶ κατάγοντας ἐμπορεύματα μεταξὺ Ἀσσυρίας καὶ Μεσοποταμίας ἀφ’ ἐνδὸς καὶ τῶν Φοινικῶν ἐμπορίων ἀφ’ ἑτέρου.

§ 3. Οἱ Φοίνικες ἔμποροι.

Τὸ Φοινικὸν ἐμπόριον ἵτο ἐν τῷ συνόλῳ διαμετακομιστικόν. Τὰ πλουσίως πεποικιλμένα ὄνφασματα τῆς Βασιλῶνος καὶ ἄλλα προϊόντα τῆς Ἀρατολῆς κατεβιβάζοντο πρὸς τὴν παραλίαν, ἐτίθεντο ἐπιμελῶς ἐντὸς κεδρίνων κιβώτιων ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος, δόποθεν διηγθύνοντο ὑπὸ τῶν ἐπιχειρηματικῶν ταυτίλων τῆς Φοινίκης εἰς Κύπρον, εἰς τὰ παράλια τοῦ Αἴγαίου ἢ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπωτάτην Δύσιν. Ἐντεῦθεν ἡ Φοινικὴ πόλις Τύρος ἐκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἰεζεκιὴλ (κεφ. XXVII) «ἐμπόριον τῶν λαῶν ἀπὸ νήσων πολλῶν».

‘Αλλ’ οἱ Φοίνικες, ὡς οἱ Αἴγυπτοι, οἱ Ἑλληνες, οἱ Ἐδραιοὶ ἀλπ., μεθ’ ὅτι ἐπεκοινώνουν, δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ ἄνευ ἴδιαζόντων σταθμῶν καὶ

μέτρων, ἐφ' ᾧ φαίνεται ότι προσήρμοσαν τὴν ἀρχικὴν Ἀσσυριοβανιών
πακὴν λογιστικὴν μονάδα, ἵτοι τὸν σταθμόν, καθ' ὃν εἰθίζετο νὰ ἔκπι-
μῶνται αἱ ἀξίαι. Ὁ σταθμὸς οὗτος ἥτο τὸ ἔξηκοστὸν μέρος τῆς παναχ-
ῆτοι μνᾶς.

Τὸ Βαβυλωνιακὸν ἔξηκονταδικὸν σύστημα ἥτο ξένον ταῖς συνηθείαις ^{"Οι τὸ Φοι-}
^{νικικὸν σταθ-}
τῶν Φοινίκων. "Οθεν ἐνῷ ὁ λαὸς οὗτός εὐκόλως παρεδέχθη τὴν Ἀσ-
συριοβανιών πακὴν ἔξηκονταδα ὡς ἴδιαν μονάδα σταθμοῦ, ἵτοι shekel,
^{στήμα ουμμι-}
^{κτὸν τοῦ}
δὲν παρεδέχθη ταντοχρόνως τὸ ἔξηκονταδικὸν σύστημα ἐν τῷ συνόλῳ
αὐτοῦ, ἀλλὰ κατεσκεύασε νέαν μνᾶν δι' ἑαυτόν, ἀποτελουμένην ἐκ πεν-
τήκοντα ἀντὶ ἔξηκοντα σίκλων. Ἐν τούτοις ἐν τῇ ἔκπιμήσει τοῦ μείζονος
πάντων τῶν σταθμῶν, τοῦ ταλάντου, διετηρήθη ἡ διὰ τοῦ 60 διαί-
ρεσις. Οὕτω ἐν τῷ Φοινικικῷ συστήματι, ὡς καὶ ἐν τῷ τῶν Ἑλλήνων,
50 σίκλοι (^{'Ελληνιστὸν στατῆρες}) = 1 μνᾶ, 60 δὲ μνᾶ ἢ 3000 σίκλοι
ἢ στατῆρες = 1 τάλαντον.

'Η ἴδιαιτέρα μορφὴ τοῦ σίκλου, ἣν φαίνεται ὅτι οἱ Φοίνικες καὶ
'Εθραιοὶ ἔλαεον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, ἥτο τὸ ἔξηκοστὸν μέρος τῆς βαρυ-
τέρας τῶν δύο Ἀσσυριοβανιών μνῶν, περὶ ὃν εἴπομεν ἀνωτέρω.

Τὸ ἔξηκοστὸν δὲ τῆς ἔλαφροιέρας διὰ λόγον τιὰ μὴ ἔξαριθώ-
θεντα ἀκόμη, φαίνεται ότι μετεκομίσθη πρὸς τὴν Δύσιν δι' ἄλλης ὁδοῦ,
τοντέστι διὰ μέσου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οὕτω δὲ ἐκομίσθη καὶ ἐν τῷ
Βασιλείῳ τῆς Λυδίας.

§ 4. Οἱ Λυδοί.

«Οἱ Λυδοί», λέγει ὁ Ε. Κούρτιος (^{'Ελλ. Ιστορ. I. 101· μεταφρ.}
^{Σ. Λάμπιον. Βιέλιοθ. Μαρασλῆ.}) «ἀπέζησαν κατὰ γῆν, ὡς οἱ Φοί-
νικες ἀπὸ θαλάσσης, οἱ μεσῆται μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ προσθίας Ἀσίας». Παραδίδεται ὅτι περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Τρωϊκοῦ παλέμου καὶ ἐπί τινας
αἰώνας κατόπιν ἡ χώρα τῶν Λυδῶν διετέλει ἐν σχέσει ὑποτελείας πρὸς
τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀσσυρίας¹. Ἀλλ' Ἀσσυριακὴ τις ἐπιγραφὴ πληρο-
φορεῖ ἡμᾶς, ὅτι ἡ πρὸς δυσμάς τοῦ Ἀλυος Μικρὰ Ἀσία ἥτο ἄγνωστος
εἰς τοὺς Ἀσσυρίους ένασιλεῖς πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀσσονδρ-βάνι-απλὶ^λ
δηλαδὴ τοῦ Σαρδαναπάλου, περὶ τὰ 660 π. X., ὅστις, ὡς μαρτυρεῖται,

1 Κτητίου Ἀποσπ. 2, 18 ἐκδ. Müller.

ὑπεδέχθη πρεσβείαν τοῦ Γύγου, έασιλέως τῆς Λυδίας χώρας «ἀπομεμακρυσμένης» ἡς οἱ προκάτοχοι τοῦ Σαρδαναπάλου οὐδέποτε ἤκουσαν τὸ δνομα. Οὐδὲν ἡπιτον εἶνε πιθανὸν ὅτι εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπῆρξεν εἰδός τις συναφείας μεταξὺ Λυδίας καὶ Ἀσσυρίας, ἢν καὶ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ¹.

Καταγωγὴ τοῦ συστήματος τῶν σταθμῶν τῶν Λυδῶν. Ο Καθηγητὴς Sayce φρονεῖ ὅτι οἱ μεσάζοντες μεταξὺ τῆς Λυδίας πρὸς δυσμὰς καὶ τῆς Ἀσσυρίας πρὸς ἀνατολὰς ὑπῆρξαν λαός τις καλούμενος *Khetia* ἢ *Xetitiai*. Συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν ταῦτην ἡ βόρειος *Xetitiaikή* πρωτεύουσα *Καρχεμίς* (ἢ μετὰ ταῦτα *Ιεράπολις*) ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου, ἥτο ὁ τόπος, ἵνθι αἱ τέχναι καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἀσσυρίας προσέλαβον τὴν μορφήν, ἡτις χαρακτηρίζει ἴδιᾳ τὰ ἀρχαίατα μνημεῖα τῆς κεντρικῆς *Μικρᾶς* Ασίας.

Τὸ ἔτος 1400 π. Χ. ἦ περίπου τότε, ἥτο ὁ χρόνος τῆς μεγίστης ἰσχύος τοῦ ἔθνους τῶν *Xetitiai* ἢν δὲ ἀληθῶς οὗτοι ἦσαν ὁ κύριος συνδετικὸς κρίκος μεταξὺ Λυδίας καὶ Ἀσσυρίας, δύναται νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι δι’ αὐτῶν οἱ Λυδοὶ παρέλαβον τὰ Ἀσσυριακὰ σταθμά, ἄτινα κατόπιν ἐν Λυδίᾳ ἔλαβον τὴν μορφὴν ἐνσήμουν κέρματος ἥτοι νομίσματος.

Διατί δῆμος ἀπέδη οἰκεία τῇ Λυδίᾳ ἡ ἔλαφρὰ μᾶλλον ἢ ἡ βαρεῖα μνᾶ μένει ἀνεξήγητον. Γνωρίζομεν ἐν τούτοις, ὅτι εἰς τῶν Ἀσσυριακῶν σταθμῶν λέγεται ἐν σοργηνοειδεῖ τινι ἐπιγραφῇ «σταθμὸς τῆς *Καρχεμίδος*»². «Ἄν λοιπὸν ἡ νέα ὑπόθεσις περὶ τῆς κυριαιρχίας τῶν *Xetitiai* ἐν *Μικρᾷ* Ἀσίᾳ ἀποδειχθῇ δρθή, «τὰ σταθμὰ τῆς *Καρχεμίδος*» δυνατὸν διὰ μέσου τῶν *Xetitiai* νὰ μετεβιβάσθησαν εἰς Φογγίαν καὶ Λυδίαν ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀρχαίατα Λυδικὰ νομίσματα ἐκανονίσθησαν συμφώνως πρὸς τὰς διαιρέσεις τῆς ἔλαφρᾶς Ἀσσυριακῆς μνᾶς, αὕτη πιθανῶς θὰ εἴνε ἡ περὶ ἡς ὁ λόγος (ἴδε κατιωτέρω σ. Ἑγ').).

“Οθεν ἐκ τῶν δύο τούτων σημείων, τῆς Φουίκης ἀφ’ ἐνὸς καὶ τῆς Λυδίας (διὰ τῆς *Καρχεμίδος*) ἀφ’ ἑτέρου, φαίνεται ὅτι αἱ δύο Βασιλωνιακαὶ μονάδες δικῆς ἐπεξετάσθησαν δυτικῶς εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τοῦ μὲν βαρέος σίκλου διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Φουίκης, τοῦ δὲ ἔλαφροῦ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Λυδίας.

1 Maspero, Hist. Anc., σ. 480.

2 Cuneiform inscr. of West. As., τόμ. III, ΙΙν. XLVII, ἀρ. 9.

§ 5. Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ νομίσματος ἐν Λυδίᾳ.

Εἶνε θαυμασμοῦ ἄξιον ὅτι τὰ ἔθνη τῆς Ἀρατολῆς, τὰ τόσον καλῶς γνωρίζοντα τὴν ἐμπορίαν καὶ οἰκείως ἔχοντα, ὡς εἶνε ἀναμφίβολον, πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν πολυτίμων μετάλλων οὐ μόνον πρὸς σκοποὺς συναλλαγῆς, ἀλλὰ καὶ τοκογλυφίας ἀκόμη, ἐξηκολούθησαν ἐπὶ τόσον πολλοὺς αἰώνας ἐκτελοῦντα ἐν ταῖς ὑποθέσεσιν αὐτῶν ἐμπορικὰς πράξεις ἄνευ κεκανονισμένου νομίσματος. Καὶ ὅμως οὐδὲν εἶνε βεβαιώτερον τοῦ ὅτι οὗτως εἶχε τὸ πρᾶγμα.

«Πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν», λέγει δὲ Ἡρόδοτος (I, 94), Ἐφεύρεσις τοῦ νομίσματος ἦν τὸ τῶν ὁδόν. Ἑκ τοις ὃν πόλεσι τῶν Λυδῶν.

«τόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι (οἱ Λυδοὶ) ἐχρήσαντο». Ἐκ τῶν ὀλίγων, ἀτινα γνωρίζομεν περὶ τοῦ χρακτῆρος τοῦ λαοῦ τούτου, ἔξαγομεν ὅτι τὸ ἐμπορικὸν αὐτοῦ δρμέμφυτον πρέπει νὰ ἀνεπιτύχθῃ μεγάλως ἐνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως καὶ τοῦ περιβάλλοντος, ἀμφοτέρων συντελούντων εἰς συχνὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν γείτονας λαοὺς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τούς τε Ἀσιάτας καὶ τοὺς Ἑλληνας.

Περὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν τὸ ἀχανὲς Ἀσσυριακὸν κράτος περιέπιπτεν εἰς παρακμήν, ἡ Λυδία ὑπὸ νέαν δυναστείαν, τὴν καλούμενην τῶν Μερμαραδῶν, εἰσήρχετο εἰς νέαν φάσιν ἔθνικον βίου.

Ἡ πολιτικὴ τῶν νέων τούτων κυριάρχων τῆς χώρας ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἴσχυν τῆς Λυδίας πρὸς δυσμάς καὶ νὰ κυριεύσῃ πόλεις παραθαλασσίους. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον Γύρης δ ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Μερμαραδῶν, δοτις ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου περὶ τὰ 700 π. Χ., ἐγκαθιδρύθη στερεῶς ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἀπεπειράθη νὰ ἐκτείνῃ τὰς κτήσεις αὐτοῦ κατὰ μῆκος πάσης τῆς Ἰωνικῆς ἀκτῆς. Τοῦτο ἔφερε τοὺς Λυδοὺς εἰς ἀμεσον συνάφειαν πρὸς τοὺς Ἑλληνας τῆς Ἀσίας.

Οἱ Ἰωνεῖς οὗτοι Ἑλληνες διετέλουν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς διαρκῆ ἐπιμιξίαν (οὐχὶ πάντοτε φιλικήν) μετὰ τῶν Φοινίκων, μεθ' ὧν ἀπὸ μακροῦ πρότερον συνεφώνησαν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμούς, σταθμά, μέτρα, τὴν χρῆσιν τοῦ ἀλφαριθμήτου καὶ τὰ παρόμοια, καὶ παρ' ὧν, ὡς ἔχομεν λόγους νὰ εἰκάσωμεν, ἐδέχθησαν τὸ ἐξηκοστὸν μέρος τῆς βαροείας Ἀσσυριοθαντωνίας μνᾶς ὡς ἰδίαν αὐτῶν μονάδα βάρους ἥτοι

στατῆρα. Ἐφ' ἐτέρου οἱ Λυδοὶ παρέλαβον πιθανῶς ἐκ τῆς Καρχημίδος τὸ ἔξηκοσιτὸν τῆς ἑλαφροῦ μυῖας.

Οὐτω λοιπόν, διε οἱ Λυδοὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Γύγου ἥλθον εἰς συνάφειαν καὶ σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ἑλληνας, αἱ δύο μονάδες βάρους, ἀφ' οὗ διέβησαν διὰ δύο διαφόρων ὁδῶν, συνηντήθησαν πάλιν εἰς τὰς παραλίους πόλεις καὶ τὰς κοιλάδας τῶν ποταμῶν τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῇ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως χώρᾳ.

Εἰς τὴν βασιλείαν Γύγου, τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ νέου Λυδικοῦ κράτους, ὃς διάφοροι οὖσαι τῆς ἀρχαιοτέρας Λυδίας, δύνανται ἵσως νὰ ἀποδοθῶσι τὰ ἀρχαιότατα δοκίμια τῆς νομισματοκοπίας. Ὁ πλοῦτος τοῦ μονάρχου τούτου εἰς πολύτιμα μέταλλα δύναται νὰ συμπεριφέρῃ ἐκ τῆς μεγάλης δαρψιλείας τῶν δώρων αὐτοῦ πρὸς τὸ Αελφικὸν ιεροφυλάκιον, συνισταμένων εἰς χρυσοῦς κρατῆρας καὶ ἀργυρᾶς ὑδρίας καὶ συμποσιμένων εἰς τοσοῦτον δύκον χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, ὅσον οὐδέποτε πρότερον εἶδον ἐπὶ τὸ αὐτὸν συναθροισθέντα οἱ "Ἐλληνες".

Εἶνε δὲ σύμφωνον πρὸς τὸ ὅλον πνεῦμα μονάρχου, οἷος ἦν ὁ Γύ-
γης, οὗτοις ἔργον ὑπῆρξε τὸ νὰ ἐκτείνῃ τὸ κράτος αὐτοῦ πρὸς δυσμάς.
καὶ συγχρόνως νὰ εἴνε κύριος τῶν δᾶν τῆς συγκοινωνίας πρὸς τὴν
'Ανατολήν, ὅτι ἐκ Σάρδεων, τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ, τῆς κευμένης εἰς
τὴν κατωφέρειαν τοῦ Τμώλουν καὶ παρὰ τὰς ὅχθας τοῦ Πακτωλοῦ, ἀμ-
φοτέρων πλουσίων εἰς χρυσόν, ἀνέπειπτε διὰ τῶν μακρῶν δᾶν τῆς 'Α-
νατολῆς πρὸς τὸ κέντρον τῆς Μεσοποταμίας καὶ κατέπειπτε διὰ τῶν πα-
ραποταμίων πεδιάδων τῆς δύσεως πρὸς τὴν θάλασσαν τὸν ἐγχώριον
Λυδικὸν χρυσὸν τὸν συλλεγόμενον ἐκ τῶν ἀποθεμάτων τῆς κοίτης τοῦ
Πακτωλοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ὄρους δονυγέων.

Ανδικὸν ἥλε-
χιον.

Τὸ πολύτιμον τοῦτο ἐμπόρευμα (ἐὰν ἀληθῶς τὰ ἀρχαιότατα Λυδικὰ νομίσματα ἀνήκουσιν εἰς αὐτόν), τὸ ἔκοψεν εἰς σχῆμα ωοειδῶν σφαιριδίων ἢ πλίνθων, ἐπισήμως ἐσφραγισμένων ἡ τετυπωμένων ἐπὶ τῆς μᾶς πλευρᾶς εἰς ἐγγύησιν τοῦ βάρους καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν. Λιὰ τὴν ἀνατολικὴν ἢ μεσόγειον ἐμπορίαν ἡ ἑλαφρὸν μνᾶ ἦτο δὲ κανόν, καθ' ὃν ἐκανονίσθη ἡ νομισματοκοπία αὕτη, ἐν ᾧ διὰ τὴν δυτικὴν ἐμπορίαν τὴν πρὸς τοὺς Ἑλληνας τῆς παοαλίας ἐχορηγιμοποιεῖτο δὲ βαρὺς κανὼν διττα, ἐνεκά

¹ Curtius, Gr. Gesch., T. I. σ. 466. — Ἡροδ. I. 14.

τοῦ τρόπου τῆς μεταδόσεως αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν Φοινικικόν, τηροῦντες τὸ ὄνομα Βαρβυλωνιακὸς διὰ τὸν σταθμόν, ὃστις μετεόρθη κατὰ γῆν ἐκ τῶν δχθῶν τοῦ Ενφράτου.

Τὰ ἀρχαιότατα Λυδικὰ νομίσματα συνίσταντο ἐκ μετάλλου καλούμενου ὅπο τῶν Ἑλλήνων ἥλεκτρου (Σοφοκλέους Ἀντιγ. 1037) ἢ λευκοῦ χρυσοῦ (Ἡροδ. I. 50). Ἡτο δὲ τοῦτο φυσικὸν κρᾶμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ φαίνεται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἀνεγγώριζον αὐτὸς μέταλλον διάφορον τῶν δύο τούτων. Συνελέγετο δὲ κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐκ τῶν ἀποθεμάτων τῆς κοίτης τοῦ Πακτωλοῦ ποταμοῦ καὶ ἐκ τῶν δρυχείων τῶν δρεινῶν κλιτύων τοῦ Τμώλου καὶ Σιπύλου. Ἀποτελεῖται δὲ περίπου ἐξ 73% χρυσοῦ καὶ 27% ἀργύρου (Hultsch, Metrologie, ἑκδ. 6', σ. 579). Ὁθεν ἦτο εἰς διάφορον σχέσιν πρὸς τὸν ἀργυρὸν τῆς τοῦ καθαροῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἀργυρὸν¹. Οὕτως ἐνῷ ὁ χρυσὸς ἀνελόγει πρὸς τὸν ἀργυρὸν ὡς 13·3:1, τὸ ἥλεκτρον θὰ ἀνελόγει ὡς 10:1 ἢ τόσον τι περίπου.

Τὸ φυσικὸν τοῦτο κρᾶμα τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κέπτηται ὡς πρὸς τὴν νομισματοκοπίαν πλεονεκτήματα πλείονα τοῦ χρυσοῦ. Πρῶτον μὲν ἦτο διαρκέστερον, ὡς σκληρότερον καὶ δλιγάντερον ὑποκείμενον εἰς βλάβην καὶ ἔλαττωσιν διὰ τῆς τριεῆς, δεύτερον δὲ ἐξήγετο εὐχερέστερον ὡς φυσικὸν προϊὸν καὶ τρίτον, ἐπειδὴ ἐνδίσκετο ἐν ἀναλογίᾳ περίπου 10:1 πρὸς τὸν ἀργυρὸν, καθίστα περιττὴν τὴν χρῆσιν διαφόρου κανόνος βάρους διὰ τὰ δύο μέταλλα, διότι ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν νομισματοκοπίων νὰ χρησιμοποιῶσι μίαν μόνον τάξιν σταθμῶν καὶ δεκαδικὸν σύστημα, δπερ ἦτο εὐκατανόητον καὶ ἀπλοῦν ἐν τῇ χρήσει. Ἐνεκα τούτου φαίνεται ὅτι τὸ ἥλεκτρον ἐσταθμήθη συμφώνως τῷ κανόνι τοῦ ἀργύρου, ἐπομένως ἐν τάλαντον, μία μνᾶ καὶ εἰς σίκλος ἥλεκτρον ἐθεωροῦντο ὡς ἰσοφαρίζοντα πρὸς 10 τάλαντα, 10 μνᾶς, ἢ 10 στατῆρας ἀργύρου τοῦ αὐτοῦ βάρους. Ἄρα ἐν ἐκάστῃ χώρᾳ ἡ δλικὴ τοῦ ἐξ ἥλεκτρου στατῆρος θὰ ἐξηρτάτο ἐκ τοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, ὃστις ἦτο ἐκεῖ ἐν χρήσει διὰ τοὺς ὅγκους τοῦ ἀργύρου, ἦτοι τοῦ ἀργύρου εἰς σχῆμα διαβδίων καὶ πλίνθων, τῆς συνηθείας τῆς νέας ἐφευρέσεως τῆς σφρα-

1 «Ubi cumque quinta argenti portio est, et electrum vocatur». Plin., H.N. 33.4.23.

γίσεως ή τυπώσεως τοῦ μετάλλου διὰ τὴν κυκλοφορίαν ἐφαρμοσθείσης κατὰ πρῶτον μόνον εἰς τὸ πολυτιμότερον τῶν δύο μετάλλων, ώς τοῦ ἡλέκτρου παριστῶντος εἰς εὐχρηστον μικρὸν δγκον, βάρος ἀνομισματοποίητου ἀργύρου δεκάκις δγκωδεστέρουν καὶ δεκάκις δυσμετακομιστέρουν.

Βελτίωσις ὑπὸ τῶν Ἐλλήνων Ἰώρων δεκτῆς γενομένης, δὲν θὰ ἐξράδυνεν ἡ ἔξαπλωσις αὐτῆς ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ τῆς νομισματοκοπίας καὶ τοῦ ἀργύρουν. Ἐχομεν δὲ βασίμους λόγους νὰ ὑποθέσωμεν, διτὶ ἀμφότερα τὰ μέταλλα ταῦτα ἔχονται ποιότηταν ἐν Λυδίᾳ πρὸς νομισματοκοπίαν ἀπ' αὐτῶν ἥδη τῶν χρόνων τοῦ Κροίσου (568-554 π. Χ.).

(*Ίδε τόμ. Β', σελ. 190.*)

Αἱ τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κοσμοῦσαι Ἐλληνικαὶ πόλεις δὲν ἐξράδυναν νὰ παραδεχθῶσι καὶ μάλιστα νὰ τελειοποιήσωσι τὴν ἀπλῆν μὲν ἀλλ' οὐχὶ καὶ διλγώτερον σημαντικὴν ἐφεύρεσιν τῶν Λυδῶν, εἰς τὸν Ἰωνας δ' Ἐλληνας τῆς Μιλήτου καὶ τῶν γειτόνων πόλεων ἀνήκει πιθανῶς ἡ τιμὴ, διτὶ ἀντικατέστησαν διὰ καλλιτεχνικῶς ἔξειργασμένων σφραγίδων τὰ ἀρχέγονα Λυδικὰ σημαντήρια καὶ διτὶ ἐν μεταγενεστέρᾳ πιο περιβόῳ ἐπέγραψαν αὐτὰ διὰ τοῦ δυνματος τοῦ λαοῦ ἡ ἡγεμόνος, ὑφ' οὗ τὸ νόμισμα ἐκόπη.

Τὰ ἐπίσημα ἐμβλήματα, δι' ὧν οἱ ἀρχαιότατοι ἔξι ἡλέκτρουν στατῆρες διεκρίνοντο τῶν ἀπλῶν τεμαχίων μετάλλου, ἀπειποῦντο ἀρχικῶς μόνον ἐκ τῆς τυπώσεως ἀρροίκων καὶ ἀχαράκτων σημαντηρίων, ὃν μεταξὺ ἐτοποθετεῖτο ὁ βῶλος ἦτοι τὸ ὀφειδές σφαιρίδιον, ἵνα δεκῆθῃ τὸ κτύπημα τῆς σφρύνας. Βραδύτερον ἡ τέχνη τοῦ σφραγιδογλύφου ἐκλήθη πρὸς διακόσμησιν τῆς ὑποκειμένης τῶν δύο σφραγίδων, ἥτις πάντοτε ὑπῆρξεν ἡ πρόσοψις, ἦτοι τὸ ἐμπροσθεν μέρος τοῦ νομισματος, μετὰ τοῦ συμβόλου τῆς ἐγχωρίου θεότητος, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας ἐκόπησαν τὰ νομίσματα, τῶν θεῶν καλονυμένων οἷονεὶ μαρτύρων τῆς καλῆς ὀλκῆς καὶ τῆς γνησιότητος τοῦ νομίσματος.

Τὸ σύμβολον τοῦτο, ἐπίσημον ἢ τύ πος ως καλεῖται, ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ τῆς μορφῆς ἢ προτομῆς ζῴου, ἢ τυνος ἀψύχου ἀντικειμένου, τῶν κεφαλῶν ἢ τῶν σωμάτων τῶν θεῶν ἢ ἀνθρώπων οὖσῶν σπανίων ἢ ἀγνώτων ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ περιόδῳ.

Τὸ δημιούργημα μέρος τοῦ νομίσματος δὲν ἐφερεν ἀρχικῶς τύπον, ἀλλὰ

μόνον τὸ ἐκτύπωμα ἐν σχήματι τετραγώνου ἔγκοιλότητος (κοινῶς καλούμένης τετράγωνον ἔγκοιλον, *incuse square, carrée creux*) τῆς ἀνωτέρας τῶν δύο σφραγίδων, ὃν μεταξὺ ἐτοποθετεῖτο δικυαλόμορφος βῶλος τοῦ μετάλλου, ἀφ' οὗ πιθανῶς πρότερον ἐμάλακάνετο ἐκπυρούμενος ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ δεχθῇ εὐχερέστερον τὸ ἐκτύπωμα τῆς ὑποκειμένης σφραγίδος.

§ 6. *Αἱ Βαβυλωνιακαὶ καὶ Φοινικικαὶ ἀργυραῖ μναῖ.*

Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ταύτην περίοδον διάργυρος στανίως ἐζυγίζετο, ώς δικυαλός, διὰ τοῦ αὐτοῦ ταλάντου καὶ τῆς μνᾶς, ἀλλὰ μᾶλλον συμφώνως πρὸς σταθμητικὸν κανόνα παραχθέντα ἐκ τῆς ὀλκῆς τοῦ χρυσοῦ· τοιοῦτόν δέ τυρα περίπον: — ἡ παραδεδεγμένη ἀξία τοῦ χρυσοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀργυρὸν ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ ἐπὶ πολὺ κατόπιν ώς 13·3:1¹. Δὲν εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι μεταξὺ τῶν σχετικῶν ἀξιῶν τῶν δύο μετάλλων ὑπῆρχον αἱ αὐταὶ διακυμάνσεις, αἵτινες γῦν εἶνε τόσον συγχραί.

'Αποτέλεσμα τῆς σταθερότητος ταύτης τῆς συναλλαγῆς ὑπῆρξεν ἡ παλαιὰ εἰςαγωγὴν εἰς Ἀσίαν διπλῆς κυκλοφορίας (διμεταλλισμός). 'Η ἀναλογία τοῦ 13·3:1 καθίστα δυσχερὲς τὸ στάθμισμα τῶν δύο μετάλλων κατὰ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν κανόνα, ἐπειδὴ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δεδομένον τι βάρος χρυσοῦ δὲν θὰ ἡδύνατο εὐχερώς νὰ ἀνταλλαγῇ πρὸς στρογγύλον ἀριθμὸν τεμαχίων ἢ ἁσεδίων ἀργύρου τοῦ αὐτοῦ σταθμοῦ, ἀλλ᾽ ἀντὶ 13¹/₃ τοιούτων κομματίων. "Οθεν, δπως διευκολυνθῇ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν δύο μετάλλων, ἡ ὀλκὴ τοῦ ἀργυροῦ σίκλου, μνᾶς καὶ ταλάντου ηὐξήθη ἡ ἡλαττώθη, ὥντα συμφωνήσῃ πρὸς τὴν τοῦ χρυσοῦ σίκλου, μνᾶς καὶ ταλάντου ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ταχυτέρας μετατροπῆς τοῦ χρυσοῦ σίκλου εἰς στρογγύλον ἀριθμὸν ἀργυροῦ σίκλων.

1. Ο Ήρόδοτος λέγει 13:1 (III, 89), ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι λεπτομερῶς ἀκριβές, ώς κατεδείχθη ὑπὸ τοῦ Mommsen, Hist. Mon. Rom. μετάφρ. Blacas, τόμ. 1, σελ. 407.

§ 7. Παραγωγὴ νομισματικῶν δληῶν.

ΑΣΣΥΡΙΟΒΑΒΥΛΩΝΙΑΚΑΙ ΜΝΑΙ ΧΡΥΣΟΥ

*Royal' Babylon
-an mina.*

ΒΑΡΕΙΑ	ΕΛΑΦΡΑ
Mrā 15,600 κ.	7800 κ.
$\frac{1}{60}$ ἥτοι σίκλος 260 κ.	130 κ.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΤΑΘΜ. ΑΡΓΥΡΟΥ ΠΑΡΑΧΘΕΝΤΕΣ ΕΚ ΤΗΣ ΜΝΑΣ ΧΡΥΣΟΥ

Α'. Ἐκ τοῦ βαρέος χρυσοῦ σίκλου τῶν 260 κ.

$$260 \times 13.3 = 3458 \text{ κ. ἀργύρου.}$$

$$3458 \text{ κ. ἀργύρου} = 15 \text{ σίκλοι τῶν 230 κ.}$$

Ο Φοινικικὸς καὶ Ἑλληνοασιατικὸς σταθμητικὸς κανὼν ἀργύρου δύναται νὰ ἀποτελεσθῇ ὡς ἔξῆς ἐν τοῦ ἀργυροῦ σίκλου τῶν 260 κ.

$$\text{Tάλαντον } 690,000 \text{ κ.} = 3000 \text{ στατῆρες } 672,000.$$

$$\text{Mrā} 11,500 \text{ κ.} = 50 \text{ στατῆρες} 11,200$$

$$\text{Στατήρ} 230 \text{ κ.} \cdot 214$$

Β'. Ἐκ τοῦ ἐλαφροῦ χρυσοῦ σίκλου τῶν 130 κ.

$$130 \times 13.3 = 1729 \text{ κ. ἀργύρου}$$

$$1729 \text{ κ. ἀργύρου} = 10 \text{ σίκλοι τῶν } 172.9 \text{ κ.}$$

Ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ σίκλου τῶν 172.9 κ. οἱ Βασιλωνιακοί, Λυδικοὶ καὶ Περσικοὶ σταθμικοὶ κανόνες ἀργύρου δύνανται νὰ ἀποτελεσθῶσιν ὡς ἔξῆς.

$$\text{Tάλαντον } 518,700 \text{ κ.} = 3000 \text{ στατῆρες} = 6000 \text{ σίκλοι}$$

$$\text{Mrā} 8645 \text{ κ.} = 50 \quad \gg \quad = 100 \quad \gg$$

$$\text{Στατήρ} 172.9 \text{ κ.} = 1 \quad \gg \quad = 2 \quad \gg$$

$$\text{Σίκλος} 86.45 \text{ κ.}$$

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ πρέπει φυσικῷ τῷ λόγῳ νὰ ληφθῶσι μόνον ὡς κατὰ προσέγγισιν ὁρθοί. Ἐν τοις χώραις αἱ ὀλκαὶ τῶν νομισμάτων θὰ εὑρεθῶσιν ὑποτασσόμεναι εἰς ἀνώτερον, ἐν ἄλλαις δὲ εἰς κατώτερόν, τινα μέσον ὅφον. Πᾶσα τοιάντη ἐκτροπὴ θέλει σημειωθῆ ἐν τοῖς κεφαλαίοις τῶν χωρῶν, ἐν αἷς αὗται ἐμφανίζονται.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρχεῖ νὰ σημειωθῇ τοῦτο, ὅτι δηλ. ἐν τῇ Μικρᾷ

*Περσικὸς
κανὼν.*

*6400
168
84*

*8400
168
84*

Ασίᾳ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν τῆς νομισματοκοπίας (α) ὁ βαρὺς χρυσοῦς στατήρ (260 κ.) ἐμφανίζεται εἰς διαφόρους τόπους ἀπὸ τῆς Τέω πρὸς βορρᾶν μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Προποντίδος· (β) ὁ ἔλαφος χρυσοῦς στατήρ (130 κ.) ἐν Λυδίᾳ (Κροίσειος στατήρ) καὶ ἐν Σάμῳ (;)· (γ) ὁ ἡλέκτρινος στατήρ τοῦ Φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος ἀργύρον, κυρίως μὲν ἐν Μιλήτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πρὸς δὲ καὶ ἐν Λυδίᾳ, ἦν καὶ οὐδέποτε ἀριος· (δ) ὁ ἐξ ἡλέκτρου καὶ ὁ ἀργυροῦς στατήρ τοῦ Βαενλωνιακοῦ σταθμητικοῦ κανόνος κυρίως, ἦν οὐχὶ καὶ ἀποκλειστικῶς, ἐν Λυδίᾳ· (ε) ὁ ἀργυροῦς στατήρ τοῦ Φοινικικοῦ κανόνος ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

§ 8. Μετάδοσις τῶν σταθμητικῶν κανόνων ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην
διὰ τεσσάρων κυρίων ὅδῶν.

Εἴδομεν πᾶς ἐκ τῶν δικτύων τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγρητος οἱ κανόνες, δι’ ᾧν ἐσταθμίζοντο τὰ πολύτιμα μέταλλα, μετεβιβάσθησαν πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἵνα δὲ μὲν βαρὺς κανὼν διὰ τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Θαλάσσης, δὲ ἔλαφος διὰ τῆς Λυδίας καὶ διὰ τῆς στερεᾶς

Καιρὸς ἥδη νὰ στραφῶμεν πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἀνιχνεύσωμεν τὴν μετοικεσίαν τῶν αὐτῶν σταθμητικῶν κανόνων ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ Δύσει Ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Ἡ μετάδοσις τῶν σταθμητικῶν τούτων κανόνων, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν αὐτήν, φαίνεται ὅτι ἐγένετο διὰ τριῶν ἢ τεσσάρων διαφόρων ὅδῶν, ἵνα τῆς νοτίας ὅδοῦ, τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς βορείου.

Ο σίκλος ἢ ὁδὸς οἱ Ἑλληνες καλοῦσιν ἀντόν, ὁ στατήρ τοῦ Φοινικοῦ κανόνος εἶλκεν ἀρχικῶς 230 κ., ἀλλὰ τοῦτο πρέπει νὰ συνέβαινε πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ νομίσματος, διότι οἱ ἀρχαιότατοι τῶν Ἑλληνικῶν στατήρων τοῦ Φοινικικοῦ σταθμοῦ ἐξ ἡλέκτρου ἢ ἀργύρου σπαρίως ὑπερβαίνουσι τοὺς 220 κ.¹

1 Οἱ Ἄρδιοι καὶ τινες ἄλλοι ἀργυροῖ στατῆρες φθάνουσι τοὺς 240 κ. ἀλλὰ εἶνε μεταγενεστέρας περιόδου καὶ ίσως Ἀττικοί. Ἰδε τόμ. Β', σελ. 179.

Παλαιὰ ἐμπορία τῶν Φοινίκων μετὰ τὴν θάλασσαν καὶ οἰκήσαντες τοῦτον τὸν χῶρον, δὸν καὶ νῦν οἰκοῦσιν, τῆς Πελοποννήσου ἥρχισαν ἀμέσως τὰ ἐπιχειρῶσι μακροὺς πλοῦς.

Ἀλγυπτιακῶν καὶ Ἀσσυριακῶν ἐμπορευμάτων ἔφθαλον καὶ εἰς ἄλλας χώρας καὶ δὴ καὶ εἰς Ἀργος, δῆπερ κατ’ ἐκεῖνον τὸν χρόνον προεῖχε καθ’ ὅλα τῶν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ νῦν καλουμένῃ Ἑλλάδι ἄλλων πόλεων. Ἀφικόμενοι λοιπόν ποτε οἱ Φοινίκες εἰς τὸ Ἀργος τοῦτο ἐξέθεσαν τὸ φορτίον πρὸς πώλησιν. Τὴν πέμπτην δὲ ἡ ἑτηνή ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀφίξεως, διείχον ἥδη πωλήσει σχεδὸν πάντα, ἥλθον ἐπὶ τὴν θάλασσαν γυναικες ἄλλαι πολλὰ καὶ δὴ καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως, ἵς τὸ δυναμα τῷ, ὃς οἱ Ἑλληνες λέγουσιν, Ἰώ ἡ τοῦ Ἰνάκου.» Ἐπειτα κατόπιν ὁ μῦθος τῆς ἀπαγωγῆς τῆς Ἰοῦς ὑπὸ τῶν Φοινίκων, καθ’ ἣν στυγμὴν αἱ γυναικες ἰστάμεναι παρὰ τὴν πρύμναν ἥγοραζον ὅτι ἐπεθύμουν.

Ἐχομεν ἐνταῦθα εἰκόνα τῶν Φοινίκων ἐμπόρων ἐν ἀμέσῳ ἐπιμιξίᾳ πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Τοιαῦται Φοινικαὶ ἀγοραὶ ἐγίνοντο πιθανῶς κατὰ ωρισμένα διαστήματα, ἀν καὶ εἰς τιμας θέσεις δυνατὸν τὰ ἥσαν διαρκεῖς.

Μεταξὺ τῶν πρώτων μαθημάτων, ἄτινα οἱ Ἑλληνες τῶν παραλίων θὰ ἔμαθον ἐκ τῆς διαρκοῦς ταύτης συνηθείας τοῦ τὰ διαπραγματεύωνται περὶ τιμῶν μετὰ τῶν ἔνων ἐμπόρων, θὰ ἥτο φυσικῶς ἡ χρῆσις τῶν σταθμῶν, δι’ ὧν οἱ Φοινίκες ἐπώλουν αὐτοῖς τὰ πολύτιμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα, ἄτινα ἐπεθύμουν.

Κατὰ τοιοῦτόν τινα τρόπον πρέπει τὰ εἰσήχθησαν τὸ πρῶτον εἰς Πελοπόννησον τὰ Φοινικικὰ σταθμά. Ἀκολούθως οἱ Ἑλληνες γενόμενοι καὶ αὐτοὶ λαὸς θαλασσοπόρος ἀπεμάρχουνται δλίγον κατ’ δλίγον τοὺς Φοινικας, ἐκ τῶν παραλίων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος· τὰ μαθήματα δμως, ἄτινα οἱ ἔξ ἀνατολῶν ταντικοὶ ἐδίδαξαν αὐτούς, δὲν ἐλησμονήθησαν τόσον ταχέως.

Οὐδὲν ἥττον, ὡς διαρκῶς συμβαίνει ἐκεῖ, ἔνθα δὲν ὑπάρχει ἔξουσία πρὸς τακτοποίησιν τοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, τὰ σταθμά, ἄτινα εἰσήγαγον οἱ Φοινίκες εἰς Πελοποννήσον, ὑπέστησαν σὸν τῷ χρόνῳ θεματιάν τινὰ ἐκπτωσιν, ἐὰν τὸ πόρισμα τοῦτο δύναται τὰ ἔξαχθη ἐκ τῆς δλκῆς τῶν σταθμῶν τῆς Αἴγινης, οἵτινές εἰσιν τὰ ἀρχαιότατα πάντων τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων.

Συνήθως ἀποδίδονται τὴν πρώτην κοπὴν τῶν Αἰγανητικῶν τούτων νομισμάτων εἰς τὸν Φείδωνα, βασιλέα τοῦ Ἀργούς, περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ διποίου ἐπιχρατεῖ ἀκόμη μεγάλη διαφορὰ γνωμῶν· τὸ Πάρον χρονικὸν τίθησαν αὐτὸν εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ἑνάτης π. Χ. ἐκατονταετηρίδος, μαρτυρεῖ δὲ πρὸς τούτους ὅτι «Φείδων ὁ Ἀργεῖος ἐδήμευσε τὰ μέτρα.....καὶ ἀνεσκεύασε, καὶ νόμισμα ἀργυροῦν ἐν Αἰγίνῃ ἐποίησεν». Ἐτεραι δὲ καὶ ἀσφαλέστεραι μαρτυρίαι¹ καταβιβάζονται αὐτὸν εἰς τὴν 8ην Ὁλυμπιάδα (748 π. Χ.), ἐνῷ ὁ Weissenborn² καὶ ὁ E. Curtius βαίνονται προσωτέρω ἐπιχειρήσατες νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἔβασιλευσε περὶ τὰ 668 π. Χ. Τέλος ὁ Ἡρόδοτος (IV. 127) μέμνηται τυράννου τινὸς τοῦ Ἀργούς «τὸν τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίου» καλούμενου Φείδωνος, οὗ οὐδὲς ὑπῆρξεν εἰς τῶν μνηστήρων τῆς Ἀγαρίστης, θυγατρὸς τοῦ Κλεισθένους τῆς Σικυῶνος. Ὁ χρόνος ἐπομένως τοῦ Φείδωνος τούτου δυσχερῶς δύναται νὰ εἴνε πολὺ ἀρχαιότερος τοῦ 600 π. Χ. Ἡμεῖς δὲν ἐνδιαφερόμεθα τοῦ νὰ συμβιβάσωμεν τὰς ἀντιθέτους ταύτας μαρτυρίας. Ἀρκεῖ ὅτι πᾶσαι αἱ παραδόσεις συντρέχουσιν εἰς τὸ νὰ δείξωσιν ὅτι ὁ Φείδων ὁ Ἀργεῖος ἦτο ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν μέτρα, σταθμὰ καὶ νομίσματα εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα.

Οθεν δύναται νὰ λογοισθῇ τις καὶ ὅτι τὰ σφαιροειδῆ νομίσματα τῆς Αἰγίνης, τὰ βεβαίως ἀρχαιότατα νομίσματα τῆς κυρίως Ἑλλάδος, εἴνε τὸ ὄπο τοῦ Παρίου χρονικοῦ ἀναφερόμενον Φειδώνιον νομίσμα. Δύναται ἐπίσης θετικῶς νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι οὐδὲν τῶν Αἰγανητικῶν τούτων νομισμάτων εἴνε παλαιότερον τῶν ἀρχαιοτάτων ἐξ ἡλέκτρου Λυδικῶν νομισμάτων, ἐπομένως ὅτι ὁ χρόνος τῆς ἐν Πελοποννήσῳ εἰσαγωγῆς τοῦ πεκομμένου νομίσματος εἴνε μεταγενέστερος τοῦ 700 π. Χ. Ἐκ τούτου ἐπειταὶ, ὅτι ὁ Φείδων δὲν ἦτο ὁ ἐφευρέτης τῶν νομίσματος, ἐπειδὴ ἥδη πρὸ τῶν χρόνων αὐτοῦ πάντα τὰ παράλια καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἔγραψαν τὰ ὀχρὰ ἡλέκτρινα νομίσματα τῆς Λυδίας καὶ Ἰωνίας. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐν τούτοις δὲν λογοισθήσονται ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, καί, ὡς ὁ Curtius παρατηρεῖ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοῦ Ἰστορίᾳ, «πᾶσα ἐμπορικὴ πρᾶξις εἰς τοὺς λιμένας τῆς Πελοποννήσου ἐγίνετο αἰτία πολυ-

¹ Οτι Φείδων
δ' Ἀργεῖος
εἰσήγαγε τὴν
χρῆσιν τοῦ
κεκομμένου
νομίσματος
εἰς τὴν Εὐ-
ρωπαϊκὴν
Ἑλλάδα.

1 Παυσανίας, VI. 22, 2. Ἰδε Clinton, Fast. Hell., I, σ. 248.

2 Beiträge zur Gr. Alterthumskunde, σ. 18.

πλόκων δυσχερειῶν». Ὁ σταθμητικὸς κανάν, τὸν ὁποῖον οἱ Πελοποννήσιοι ἐν ἀρχαίᾳ ἐποχῇ ἔλαβον παρὰ τῶν ἐμπόρων τῆς Φοινίκης ὑπέστη κατὰ τὴν διάρκειαν δύο αἰώνων λίαν οημαντικὴν ἔκπτωσιν. Ὁ Φείδων παρεδέχθη τὰ σταθμὰ ταῦτα ὡς εὔρεν αὐτὰ ἐν τῇ ἐποχῇ του (πρὸ τοῦ 600 π. Χ.), ἐπὶ τῆς βάσεως δὲ τοῦ ἡλαττωμένου τούτου Φοινικικοῦ βάρους, διωργάνωσεν ἵδιον σύστημα σταθμῶν καὶ νομισματοκοπίας ὅπερ ἔκπτετε ἐκαλεῖτο Φείδωνιον ἢ συνηθέστερον Αἰγινητικόν, ἀπὸ τῆς νήσου Αἰγίνης, τῆς τότε ἀποτελούσης μέρος τῶν κτήσεων τοῦ Φείδωνος, ἐνθα οὗτος ἴδρυσε τὸ ἀρχαιότατον Πελοποννησιακὸν νομισματοκοπεῖον.

"Οὐ δὲ Αἴγινα, μεθ' ὅλην τὴν Δωρικὴν κάθοδον, ἐξηκολούθησε πάντοτε διατηροῦσα ἕαντὴν εἰς ἄμεσον κατὰ θάλασσαν ἐμπορικὴν παικὸν νομισματοκοπεῖον. Ἡ νῆσος Αἴγινα, μεθ' ὅλην τὴν Δωρικὴν κάθοδον, ἐξηκολούθησε πάντοτε διατηροῦσα ἕαντὴν εἰς ἄμεσον κατὰ θάλασσαν ἐμπορικὴν παικὸν νομισματοκοπεῖον μετὰ τῆς Φοινίκης Ἡ Αφροδίτη τῆς Αἰγίνης ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτῆς ὡς θεᾶς τοῦ ἐμπορίου καὶ ὡς τοιαύτη οὖσα ἡ εἰσηγήτρια διεθνοῦς ἐνότητος, ἐταυτίζετο πρὸς τὴν Φοινικὴν Ἀστάρτην. Τὸ δὲ ἱερὸν αὐτῆς ἀπετέλει τὸ κέντρον παντὸς Φοινικικοῦ ἀποικισμοῦ ἐπὶ τῶν παραλίων καὶ νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Πᾶσα τῶν κατοίκων ἀσχολία, ἐμπορία ἡ τεχνουργία, οἷον ἡ ἀλιεία καὶ μεταλλωρυχία διατέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς. Διὰ μέσου αὐτῆς τὰ πολύτιμα μέταλλα μετὰ τοῦ Φοινικοῦ συστήματος τῶν σταθμῶν ἐκομίσθησαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν^ε Ελλάδα.

Οτε αἱ κατὰ θάλασσαν ἀποστολαὶ ἀπέβησαν συχνότεραι, καὶ αἱ πρόδοι τῆς ναυπηγίας παρέσχον μείζονας εὐκολίας πρὸς κυκλοφορίαν ἀνὰ τὴν Μεσόγειον, ἡ ἀρχέγονος μέθοδος τῆς συναλλαγῆς δι' ἀνταλλαγῆς ἐφάνη ἀνεπαρκής. Οἱ Ἱερεῖς τῆς θεᾶς τῆς ἐμπορίας τότε τὸ πρῶτον εἰσήγαγον τὰ μέταλλα ὡς μέτρα ἀξίας. Οὗτοι δὲ ὑπῆρξαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, οἱ τὸ πρῶτον συλλέξαντες ποσότητας πολυτίμουν μετάλλουν καὶ σφραγίσαντες διὰ τοῦ συμβόλου τῆς θεᾶς τὰ εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ ναοῦ ἀνήκοντα χυτὰ τεμάχια μετάλλων.

Τὸ σύμβολον τοῦτο ἦτο ἡ θαλασσία χελώνη, ζῷον ἱερὸν τῇ Αφροδίτῃ, ἐν τοῖς ναοῖς τῆς ὁποίας μάλιστα τὰ ἔντινα ὑποπόδια τῶν θρόνων ἦσαν ἔξειργασμένα ἐν σχήματι χελωνῶν, αὐτῆς τῆς θεᾶς παριστανομένης ἐνίστε βανούσης ἐπὶ τῆς δάχεως χελώνης.

Ἐν τῇ νήσῳ Αἰγίνῃ ἐπομένως, ἵσως δὲ ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ τῆς Αφροδίτης, εὑρεν ὁ Φείδων πρόχειρον πᾶν τὸ πρὸς τὸ ἐπιχείρημα αὐτοῦ ὑλικόν. Ἰδρυσεν ἐνταῦθα τὸ πρῶτον Πελοποννησιακὸν νομισματο-

πεῖον παραδεχθεὶς ὡς τύπον τῆς νομισματοκοπίας αὐτοῦ τὴν χελώνην, τὸ ιερὸν σύμβολον τῆς Φοινικικῆς θεᾶς τῆς θαλάσσης. Τότε δὲ ἀνήρ-
τησεν ἐν τῷ ἐν Ἀργεί της Ἡρας εἰς μνήμην τῆς ἀρχαίας κατα-
στάσεως τῶν πραγμάτων παραδείγματα τῶν ἀχρήστων πλέον δρειχαλ-
κίνων καὶ οιδηρῶν τεμαχίων, δεελίσκων, τῶν πρὸ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ
χρησιμευσάντων ἀντὶ νομισμάτων (Μέγα Ἐτυμολ. ἐ. λ. δεελίσκος).

'Η δλὴ τοῦ στατῆρος τοῦ Αἴγυνητικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, κατὰ τὰ
μέχρις ἡμῶν περισσωθέντα νομίσματα, φαίνεται ὅτι ὠρίσθη περὶ τοὺς
194 π. (ἴδε τόμ. Α'. σελ. 493) 'Ο Αἴγυνητικὸς σταθμητικὸς κανὼν 'Ο Αἴγυνητι-
κῆλαβεν εἰς ἀρχαίους χρόνους εὐρεῖται διάδοσιν οὐ μόνον πανταχοῦ τῆς ^{κὸς σταθμη-}
^{τικὸς κανὼν.} Πελοποννήσου, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς τῶν νησιωτικῶν κρατῶν οὐαὶ ἡ
Κέως, Νάξος, Σίφρος καὶ Κρήτη. Εὑρίσκομεν αὐτὸν ὁσαύτως ἐν ἀπά-
σαις ταῖς πόλεσιν, αἵτινες ἔκοψαν νομίσματα ἐν τῇ κεντρικῇ 'Ελλάδι
(Θεσσαλίᾳ, Φωκίδι καὶ Βοιωτίᾳ), οὐχὶ ὅμως καὶ ἐν Κορίνθῳ, 'Αθήναις
ἢ ἐν Εὔβοιᾳ, ἀν καὶ ἐν 'Αθήναις Αἴγυνητικὸν νόμισμα φαίνεται ὅτι ἵσχε
μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος (590 π. Χ.). 'Ο κανὼν οὗτος μάλιστα
φαίνεται ὅτι διέβη διὰ θαλάσσης εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Χαλκι-
δικὰς ἀποικίας. Τὸ Κερκυραϊκὸν νόμισμα ἀκολούθει ἐπίσης τὸν Αἴγυνη-
τικὸν κανόνα ἡλαττωμένον κατά τι. Πρὸς βιορρᾶν νομίσματα Αἴγυνητικοῦ
βάρους ἀπαντῶσιν ἐν 'Αεδήροις τῆς Θράκης. 'Ο κανὼν οὗτος ἀπαντᾷ
ἐπίσης σποράδην ἐν Μικρᾷ Ασίᾳ καὶ δὴ ἐν Κύμῃ (;), Τέω (;), Κνίδῳ,
Κελενδέραι, ἴσως δὲ καὶ ἐν Κύπρῳ. Μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ 'Αλεξανδροῦ
ἀντικατεστάθη τὸ πλεῖστον διὰ τοῦ 'Αττικοῦ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνέει,
πολλοῦ γε καὶ δεῖ, γενικῶς. Εἴς τινας θέσεις μάλιστα ἐξηκολούθησεν ἐν
χρήσει μέχρι τῶν χρόνων τῆς 'Ρωμαϊκῆς κατακτήσεως.

'Η κεντρικὴ ὁδὸς εἶνε ἐκείνη, δι' ἣς δὲ Βαβυλωνιακὸς χρυσοῦς στα-
τηρικὴ δόδος. τὴν 130 π. διέσχισε τὴν θάλασσαν πρὸς τὴν νῆσον Εὔβοιαν, ἀφ' ἣς
ἔλαβε τὸ δνομα τοῦ Εὔβοικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, καθ' ὃν τρό-
πον περίπον καὶ δὲ Φοινικικὸς ἀπέβη ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ 'Ελλάδι δὲ Αἴγυ-
τικὸς σταθμητικὸς κανὼν.

Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτάτων ἐμπορικῶν πόλεων τοῦ ὄγδοου καὶ
ἔβδομου π. Χ. αἰῶνος ἥσαν ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Ἐρέτρια τῆς Εὔβοιας. Αἱ
δύο αὗται πόλεις, καίτοι δὲν ἦδύναντο νὰ ἀνταγωνισθῶσι κατὰ τὸν πλη-
θυσμὸν πρὸς τὰς διασημοτέρας πόλεις Κόρινθον καὶ 'Αθήνας, δμως

κατὰ τὴν ἀπομεμαρυσμένην ἐμείνην ἐποκὴν ἔσχον μεγαλειτέραν ἢ ἔκατέρα τούτων ἐπίδρασιν πρὸς ἔξαπλωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἰδεῶν ἐπὶ τοῦ ἥδη πεπολιτισμένου κόσμου. Ὅπηρος αἱ μέρισται ἀντίταλοι, τῆς πέραν τῆς θαλάσσης Μιλήτου καὶ οἱ λιμένες, ἐξ ὧν ἀπέπλευσαν τὰ πλοῖα, ἄτινα ἐκόμισαν τοὺς ἀποίκους εἰς τὰς νέας αὐτῶν πατρίδας, πρὸς δυσμάς μὲν εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, πρὸς βιορρᾶν δὲ εἰς Θράκην καὶ Μακεδονίαν. Οὕτω ἡ πολυαριθμούς φιλοξένους λιμένας ἔχουσα Χαλκιδικὴ εἴλκυσεν ἐνωρὸς μέγαν ἀριθμὸν ἀποίκων ἐκ Χαλκίδος, ἵδρυσάντων πόλεις ἐπὶ πάσης προσφρόδου πρὸς ἐμπορίαν θέσεως καὶ ἀποκαλεσάντων πᾶσαν τὴν χώραν Χαλκιδικὴν ἐκ τοῦ δνόματος τῆς μητροπόλεως αὐτῶν.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἐρετρίας, τῆς ἀντιζήλου ταύτης ἀδελφῆς τῆς Χαλκίδος, ἥσαν σχεδὸν ἐπίσης πολυάριθμοι, ἔκεινοι δὲ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Παλλήνης καὶ περὶ τὰς ὑπαρείας τοῦ Ἀθωνος.

Αἱ δύο αὗται Εὐβοϊκαὶ πόλεις, Χαλκὶς καὶ Ἐρετρία, ἥσαν αἱ ἐπιχειρηματικῶταται τῶν Ἰωνικῶν πόλεων τῆς Εὐδρωπαϊκῆς Ἑλλάδος, ἵσως δὲ καὶ μόλις ἀπολείπονται κατὰ τοῦτο τῆς Σάμου καὶ τῆς Μιλήτου ἐν Ἀσίᾳ. Τὰ πλοῖα αὐτῶν ἐκάλυπτον τὰ πελάγη καὶ ἐκόμιζον τὸν ἐγχώριον Εὐβοϊκὸν χαλκόν, οὗ ἔνεκα ἡ Χαλκὶς ἦτο τὸσον περίφημος, καὶ ἐξ οὗ παρήχθη καὶ τὸ δνομα αὐτῆς, πρὸς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν Θράκην, Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ἀνακομίζοντα εἰς ἀνταλλαγὴν τὰ προϊόντα ἐκάστης χώρας, ἥτοι τὸν χρυσὸν τῆς Ἀνατολῆς, τὸν ἥλεκτρον τῆς Λυδίας, ἴδιᾳ δὲ τὸν ἀργυρὸν τῶν δρέων τῆς Χαλκιδικῆς, ἔνθα τριάκοντα δύο ὅλαι πόλεις ἐκτίσθησαν ὑπὸ μόνης τῆς Χαλκίδος, χωρὶς νὰ μνημονεύσωμεν τὰς πόλεις, ὡν ἦτο μητρόπολις ἡ Ἐρετρία.

^{Ο Εὐβοϊκὸς σταθμητικὸς κανὼν.} Ἐκ τῆς Ἰωνίας, πιθανῶς διὰ τῆς Σάμου, οἱ Εὐβοεῖς εἰσήγαγον τὸν κανόνα, καθ' δν ἐστάθμιζον τὸν ἀργυρὸν αὐτῶν Ὁ κανὼν ωὗτος ἦτο ἡ ἐλαφρὰ ἀσσυριοβασιλωνιακὴ χρυσῆ μνᾶ μετὰ τοῦ σίκλου ἢ σταθῆρος αὐτῆς τῶν 130 κ. Οἱ Εὐβοεῖς, ὡς ἔχοντες δλίγον ἢ οὐδόλως χρυσόν, μετεξίβασαν τὸν ἐν Ἀσίᾳ διὰ τὸν χρυσὸν χρησιμοποιούμενον σταθμὸν ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ αὐτῶν, αὐξάνοντες αὐτὸν συγχρόνως δλίγον μέχρις 135 κ. τὸ πολὺ Ἀπὸ τῆς Εὐβοίας δὲ ταχέως ἐξηπλώθη ἐπὶ μεγάλου μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου διὰ μέσου τῶν εὑρυτάτων ἐμπορικῶν σχέσεων τῶν ἐπιχειρηματικῶν Εὐβοϊκῶν πόλεων. (Num. Chr. 1875, σ. 272).

Τοῦτο δὲ θὰ συνέβη περὶ τὰ τέλη τῆς 8ης ἑκατονταετηρίδος καὶ πρὸ τοῦ πολέμου, ὅστις ἔξερχάγη εἰς τὰ τέλη τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος μεταξὺ Χαλκίδος καὶ Ἐρετρίας, πρὸ πάντων διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιζήλων πόλεων κειμένου Ληλαντίου πεδίου

‘Ο γρωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ληλάντιος πόλεμος ἦτο κατ’ οὐσίαν ἔρις ^{Ο Ληλάντιος πόλεμος.} περὶ τῆς κατὰ θάλασσαν ὑπεροχῆς, ἐξ ἡς τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα ἀμφοτέρων τῶν πόλεων ἐκυndύνευον. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι ὁ καθολικὸς χαρακτήρ, ὃν οὗτος προσέλαβε. Σχεδὸν πάντα τὰ σημαντικὰ κράτη τῆς Ἑλλάδος συνεμάχησαν μετὰ μιᾶς τῶν δύο τούτων πόλεων, σύμπαν δὲ τὸ Αίγαον πέλαγος ἀπέβη εὔροι τι πολεμικὸν θέατρον, ἐφ' οὗ ἔπρεπε νὰ κριθῇ ἡ ἔρις διὰ πολέμου. Ἡ Κόρινθος συνεμάχησε μετὰ τῆς Χαλκίδος, ἡ δὲ Κέρκυρα μετὰ τῆς Ἐρετρίας. Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἡ Σάμος καὶ Μίλητος συνεμάχησαν ἐπίσης ἀντιθέτως.

Πρέπει δὲ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ τοιαύτη διαίρεσις πάσης τῆς Ἑλλάδος εἰς δύο ἔχθρικὰ στρατόπεδα, πάντως θὰ εἰχεν ἀφορμὴν τὴν σύγκρουσιν ἐμπορικῶν συμφερόντων γειτόνων πολιτεῶν, ἐπειδὴ τὰ συμφέροντα τινῶν μὲν συνεδέοντο στενότερον πρὸς τὴν μίαν μερίδα ἄλλων δὲ πρὸς τὴν ἑτέραν.

‘Ο Ληλάντιος ἐμπορικὸς πόλεμος δεικνύει πόσον συχνὴ ἐπικοινωνία ὑπῆρχε κατὰ τὴν δύσδην ἑκατονταετηρίδα μεταξὺ Εὐβοίας καὶ τῶν ἀντιπέρων ἀκτῶν τῆς Ἀσίας.

Ἐλεῖ μὲν ἀμφίεολον ἐκ τίνος Ἀσιατικοῦ λιμένος ἔλασον οἱ Εὐβοεῖς τὸν Βαευλωνιακὸν σταθμὸν τοῦ χρυσοῦ, ἀλλ' ὑπάρχουσι λόγοι, ἄγοντες ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ λιμὴν οὗτος ἦτο πιθανῶς ἡ Σάμος. Ἡ νῆσος αὕτη ἦτο κατὰ τὸν δύδον αἰῶνα καὶ ἐπί τινα χρόνον ὑστερούσην, ἐκ τῶν πρώτων ναυτικῶν δυνάμεων ἦν τῷ Αἴγαιῳ. Ἡ θέσις αὐτῆς συνεβάλλετο ἀναμφιεῖλος εἰς τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς ὡς ναυτικοῦ ἐμπορικοῦ κράτους καὶ κατέστησεν αὐτήν ἔνα τῶν φυσικῶν σταθμῶν, δι' ὧν τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀσίας καὶ τῶν παραλίων τῆς Ἰωνίας μετεβιβάζοντο πρὸς τὴν ἀντιπέραν στερεάν καὶ πρὸς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀπομεμαρυσμένας χώρας τῆς Δύσεως Σαμιακὸν δὲ πλοῖον ἦτο τὸ πρῶτον διαβάν τὰς Ἡρακλείους στήλας καὶ γνωρίσαν τοῖς Ἐλλησι τὸ φαινόμενον τῶν παλιορροῶν.

‘Η θεωρία ὅτι ἡ Σάμος ἦτο ὁ λιμὴν, διπόθεν οἱ Εὐβοεῖς παρέλασον

τὸν σταθμητικὸν κανόνα τοῦ χρυσοῦ, τὸν δποῖον ἐφήρμοσαν κατόπιν ἐπὶ τοῦ ἀργύρου, στηρίζεται ἐπὶ τῶν ὀλκῶν ἀρχαιοτάτων τινῶν νομισμάτων ἐξ ἡλέκτρου (περίπον 44 π.) εὑρεθέντων ἐν Σάμῳ, καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων Εὐθεϊκῶν νομισμάτων, τῶν δύο τούτων νήσων τῆς Εὐθείας καὶ Σάμου, γενομένων δύο τῶν μεγίστων ἀποικιακῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

Οὕτω, νομίζω, κατανοοῦμεν τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ πόλεις τῆς Εὐθείας, δτε ἥρχισαν νὰ κόπτωσιν ἵδια ἀργυρᾶ νομίσματα, μετεχειρίσθησαν φυσικῶς τὸν σταθμητικὸν κανόνα, δν παρέλαβον ἐκ τῆς ἀρχαίας συνηθείας τῆς νήσου, ἀκριβῶς καθ' ὅν τρόπον ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Φείδων ἔκοψε τὸ πρῶτον αὐτοῦ νόμισμα συμφώνως πρὸς τὸν ἥλαττωμένον Φοινικὸν σταθμητικὸν κανόνα, ὅστις ἐπεκράτει τότε ἐν ταῖς κτήσεσιν αὐτοῦ.

Κόρινθος

Μεταξὺ Πελοποννήσου καὶ Εὐθείας ἔκειντο αἱ δύο μεγάλαι πόλεις Κόρινθος καὶ Ἀθῆναι ·Ως δὲ E. Curtius ἔδειξεν¹, ἡ Κόρινθος καὶ Εὐθεία στενῶς ἤδη ἐν παλαιοῖς χρόνοις συνεδέοντο. Πανταχοῦ ἔνθα ενδίσκομεν Κορινθιακὸς ἀποικίας, εἴτε ἐν Αἰτωλίᾳ, Κερκύρᾳ, Θοάκῃ, εἴτε ἐν Ἰλλυρίᾳ, ενδίσκομεν ὥσαντως καὶ Εὐθεϊκὸν στοιχεῖον ἀναμεμιγμένον τῷ Κορινθιακῷ. Τοῦτο δὲ πιθανῶς εἶνε καὶ ἡ αἰτία, δι' ἣν τὰ ἀρχαιότατα Κορινθιακὰ νομίσματα ἀκολουθοῦσι τὸν Εὐθεϊκὸν σταθμητικὸν κανόνα καὶ οὐχὶ τὸν Αἰγαίητικόν, δν ἥδυνατό τις μᾶλλον νὰ προσδοκᾷ ἀπὸ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ θέσεως τῆς Κορίνθου καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν Φοινίκην, ἐκ τῆς δποίας κατήγετο ἡ Κορινθιακὴ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης.

·Η ἀπαράμιλλος λαμπρότης τῆς θέσεως τῆς Κορίνθου, μετὰ τῶν δύο αὐτῆς ἔξαισιών λιμένων, ὃν δὲ μὲν εὐρίσκετο εἰς ἄμεσον συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, δὲ δὲ ἔτερος μετὰ τῆς Δύσεως, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν δέκτην πληθυσμὸν αὐτῆς νὰ ἐκτείνῃ τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ πᾶσαν διεύθυνσιν συγχρόνως δὲ μετὰ τοῦ Κορινθιακοῦ ἐμπορίου τὰ κομματα Κορινθιακὰ ἀργυρᾶ νομίσματα, τὰ κατὰ τὸν Εὐθεϊκὸν σταθμητικὸν κανόνα κοπέντα, ἀπέκτησαν εὐρεῖαν διάδοσιν πρὸς βιορρᾶν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ πέραν τῆς θαλάσσης μέχρι τῆς νήσου Σικελίας.

·Ἐπὶ τῆς προσθίας ὅψεως τῶν Κορινθιακῶν τούτων στατήρων ὑπάρ-

1 Hermes, X, σ. 217.

χει Πήγασος καὶ τὸ ιόππα (Ω), τὸ ἀρχικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας κόσμημα ἔγκοιλον σχήματος μαιανδρομόρφου σταυροῦ (*swastika*), ἀντικατασταθὲν ἐν ἀρχαίᾳ περιόδῳ διὰ κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς. Τὰ νομίσματα ταῦτα, ἔνεκα τοῦ Πηγάσου, ἐκαλοῦντο καιρῶς πᾶλοι, ἐνῷ οἱ Αἰγινητικοὶ στατῆρες ἐπωνομάζοντο χελῶναι.¹

Ανομοίως πρὸς τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τῆς Εὐβοίας ὁ Κορινθιακὸς στατῆρος δὲν δημορεῖτο εἰς 2, ἀλλ᾽ εἰς 3 δραχμάς. Λόγος δὲ τῆς διαιρέσεως ταύτης τῆς μονάδος διὰ τοῦ 3 ἀντὶ διὰ τοῦ 2, δυνατὸν νὰ ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς προσαρμογῆς τοῦ Κορινθιακοῦ νομίσματος πρὸς τὰ Αἰγινητικὰ τῶν γειτόνων Πελοποννησιακῶν κρατῶν διότι μία Κορινθιακὴ δραχμὴ τῶν 45 κ., ἦτοι τὸ τρίτον τοῦ Κορινθιακοῦ στατῆρος, θὰ ἐδύνατο νὰ κυκλοφορήσῃ ὡς Αἰγινητικὸν ἡμίδραχμον ἦτοι ὡς τέταρτον τοῦ Αἰγινητικοῦ στατῆρος.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οὕτω δὲν συμφωνοῦσιν μὲν ἐπακριβῶς αἱ ὀλκαί, ἀλλ᾽ ὅμως συμφωνοῦσιν ἐπαρκῶς πρὸς τὰς ουρήθεις ἀνάγκας τῶν μηρῶν συναλλαγῶν.

Τὸ Κορινθιακὸν σύστημα τῆς διὰ τοῦ τρία διαιρέσεως τοῦ στατῆρος ἐπεκράτει ὥσαντως ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, διαιρούσης τῆς περιόδου, καθ' ἓν τὸ Εὐβοϊκὸς σταθμητικὸς κανῶν ἦτο ἐκεῖ ἐν χρήσει, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅμως, ὅτι, ἐνῷ ἐν Κορίνθῳ ἦσαν τρίδραχμα 135 κ. καὶ δραχμαὶ 45 κ., ἐν ταῖς Χαλκιδικαῖς πόλεσιν ὑπῆρχον διστατῆρες ἢ ἐξάδραχμα 270 κ. καὶ ἔκται ἢ δραχμαὶ 45 κ.²

Ο Δρ Imhoof-Blumer (ἐ.ἄ.) θέλει ὥσαντως νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ Κορινθιακὸν σύστημα τῆς διὰ τοῦ 3 καὶ 6 διαιρέσεως καὶ ἐπὶ τῶν νομίσματων τῶν ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν (*Ρηγίου, Ιμέρας, Ζάγκλης, Νάξου*), ἔνθα τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα ἀποτελοῦνται ἐκ κερομάτων 90 καὶ 15 περίπου κόκκων, ἄπινα ὡς εἶνε ἐπόμενον θέλει νὰ ἀποκαλέσῃ τρίτας καὶ δεκατόγδυος τοῦ Εὐβοϊκοαττικοῦ διστατῆρος τῶν. 270 κ. Ἄλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτη δυνατὸν ἐπίσης ταῦτα νὰ κληθῶσιν Αἰγινητικὰ δραχμαὶ καὶ δρολοί.³

Μετὰ τὰς πόλεις ταύτας ἔπονται ἀμέσως αἱ Ἀθῆναι ἐνταῦθα δὲ πρέπει Ἀθῆναι

1 Πολυδ. IX. 74, 75.

2 Imhoof-Blumer, Annuaire de Numismatique, 1882 σελ. 94.

3 Ἐδει τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ J. Friedlaender, Zeit. f. Num. 1881, σ. 99 κ. ἔξ.

πει νὰ ἥμεθα προσεκτικοὶ καὶ ἀνευ μαρτυριῶν νὰ μὴ ἀποδεχώμεθα τὰς ἀρχαίας παραδόσεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ νομίσματος, οἷα π. X. ἡ παρὰ Πλουτάρχῳ ἡ ἀναφέρουσα εἰς τὸν Θησέα τὴν πρώτην κοπὴν νομισμάτων μετὰ τύπου βούς.¹

Καὶ ἐνταῦθα, δῆλος βεβαίως πανταχοῦ, ὁ ἀσφαλέστατος ὄδηγὸς εἶνε αὐτὰ τὰ νομίσματα, ἅτινα οὔτε κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν οὔτε κατὰ τὴν κατασκευὴν φαίνονται ἀρχαιότερα τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος. Πρὸ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ Ἀιγυπτιακὰ δίδραχμα ἔλκοντα κατὰ μέσον ὅρον περὶ τὰς 194 κ. φαίνεται ὅτι εἶνε τὸ μόνον ἵσχυον νόμισμα ἐν Ἀιγυπτῷ ὡς ἐν Βουατίᾳ καὶ Πελοποννήσῳ ἀλλὰ δὲν ὑφίστανται Ἀθηναϊκὰ νομίσματα Αἰγυπτιοῦ σταθμοῦ ἐπομένως δὲν ὑπάρχει ἀπόδειξις τις ὅτι νομίσματά τινα ἐκόπησαν ἐν Ἀθήναις πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος. Ὑπάρχει μόνον ἡ λίαν ἀμφίβολος μαρτυρία τῆς παραδόσεως.

Ἐπὶ χρόνον οὐκ ὀλίγον μετὰ τὴν πρώτην εἰσαγωγὴν τοῦ κεκομένου νομίσματος εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα, ἡ πραγματικὴ αὐτοῦ ἔνδοσις φαίνεται ὅτι περιωρίσθη εἰς διάγα μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα, οἷα ἡ Αἴγινα, ἡ Κόρινθος πιθανῶς δὲ καὶ ἡ Χαλκίς.

Αἱ Ἀθῆναι, ὡς γνωστόν, δὲν ἦσαν πλούσιον ἐμπορικὸν κράτος πρὸ τῆς μεταρρύθμισεως τοῦ Σόλωνος. Ἐξ ἐναντίας οἱ ἄρχοι ἦσαν ἐπιειδημένοι διὰ χρέων, καὶ πᾶν κτῆμα ἦτο ὑπὸ βαρεῖαν ὑποθήκην.

Ἐν τῶν σπουδαιοτάτων μεταρρυθμιστικῶν μέτρων τοῦ Σόλωνος ἦτο ἡ περίφημος σεισάχθεια, δι` ἣς κατωρθώθη ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν πτωχῶν τάξεων τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πληθυσμοῦ μέρους τοῦ χρέους τοῦ τόσον βαρέως ἐπικαθημένου αὐτῷ.

Ο σκοπὸς οὗτος φαίνεται ὅτι ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἰδρύσεως νομισματοκοπείου ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως τὸ πρῶτον ἥδη Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων Εὐεοίκον σταθμητικοῦ κανόνος. Διότι πάντα τὰ χρέη ἐπρεπε νὰ καταβληθῶσι νῦν διὰ τοῦ νέου Ἀιγυπτιοῦ νομίσματος ἐπειδὴ δὲ τὰ χρέη ταῦτα συνωμολογήθησαν συμφώνως πρὸς τὸ πρότερον ἐν ἵσχυΐ Αἰγυπτικὸν νόμισμα, εἶνε φανερόν, ὅτι οἱ ὀφειλέται ὠφελοῦντὸ 27 τοῖς ἔκατον. Ο ὀφείλων δηλαδὴ 100 Αἰγυπτιακὰς δραχμὰς

1 Πλουτάρχου, Θ ησ. 25 — Σχολ. Ἀριστοφ. "Ορνιθ. 1106 Πρᾶλ. καὶ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Hultsch, Gr. Metrol. 1862, σ. 138.

(μίαν μνᾶν) ἐδύνατο νομίμως νὰ ἀπαλλαχθῇ τοῦ χρέους του καταεύλλων 100 Εὐδοϊκοαττικὰς δραχμὰς (μίαν μνᾶν) τοῦ νέου Σολωνείου νομίσματος, αἵτινες ὡς μέταλλον ἥξιζον πρόγματι μόνον 73 Αἰγινητικὰς δραχμάς.

Αὕτη τούλαχιστον φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου τοῦ Πλουτάρχου¹ «ἐκατὸν γάρ ἐποίησε δραχμῶν τὴν μνᾶν πρότερον ἐβδομήκοντα τριῶν οὖσαν· ὡστ' ἀριθμῷ μὲν ἵσον, δυνάμει δὲ ἔλαττον ἀποδιδόντων ὥφελεῖσθαι μὲν τοὺς ἐκτίνοντας μεγάλα, μηδὲν δὲ βλάπτεσθαι τοὺς κομιζομένους».

Τὸ νέον Ἀθηναϊκὸν νόμισμα τοῦ Σόλωνος διεκρίνετο ἐπὶ ἄκρᾳ καθαρότητι τοῦ μετάλλου καὶ ἐπὶ ἀκριόειᾳ ὀλκῆς, τοῦ ἀρτίου Εὐδοϊκοῦ σταθμοῦ τῶν 270 κ. διὰ τὸ τετράδραχμον διατηρηθέντος ἐν Ἀθήναις ἀκεραιοτέρουν ἢ ἐν οἰωδήποτε ἄλλῳ τόπῳ ἔνθα ἐπεκράτει δὲ Εὐδοϊκὸς σταθμητικὸς κανὼν. Ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ὑπῆρξεν ὅτι τὸ Ἀθηναϊκὸν νόμισμα ἐλαμβάνετο πανταχοῦ κατὰ προτίμησιν. Τοιοντοτρόπως δὲ Ἑλλὰς μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος ἦτο διηρημένη, ἀνεξαρτήτως ὀλως τῶν πολιτικῶν συμμαχιῶν, μεταξὺ τοῦ Αἰγινητικοῦ καὶ Εὐδοϊκοαττικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, τοῦ Ἀττικοῦ τείνοντος γενικῶς νὰ ὑποσκελίσῃ τὸν Αἰγινητικόν, ἀν μὴ ἐν αὐτῇ τῇ Ἐλλάδι, βεβαίως δμως ἐν ταῖς δυτικαῖς ἀποικίαις.

Οἱ τύποι τῶν πρώτων Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων ἦσαν, δμοίως τοῖς τῶν πρώτων Ἐλληνικῶν νομισμάτων, καθαρῶς θρησκευτικοί. Ἐπὶ τῆς προσθίας ὅψεως ενδρίσκεται ἡ κεφαλὴ τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ὅψεως τὰ ἱερὰ αὐτῇ γλαῦξ καὶ κλάδος ἐλαίας σὺν τῇ ἐπιγραφῇ ΑΘΕ ή ΑΘΕ, τοῦ δλον τεθειμένου ἐντὸς τετραγάνουν ἐγκοίλουν. Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶνε ὅτι τὰ Ἀθηναϊκὰ νομίσματα εἶνε τὰ ἀρχαιότατα τῶν φερόντων τύπους ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὅψεων.

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκαλοῦντο κοινῶς ἔνεκα τῶν τύπων αὐτῶν καὶ ὁραῖ, παρθένοι² ἢ γλαῦκες.³

1 Σόλων 15.

2 Πολυδ. IX. 75, 76.

3 Πλουτ. Λύσανδ. 16. Ἀριστοφ. Ὁρνιθ. 1106.

Πρῶτα μὲν γάρ, οὐ μάλιστα πᾶς κριτὴς ἐφίεται,
γλαῦκες ὑμᾶς οὔποτ' ἐπιλείψοντοι Λαυριωτικαί·
ἄλλ' ἐνοικήσουσιν ἔνδον, ἐν τε τοῖς βαλαντίοις
ἔννοιοι τεύσουσι κάκλέψοντοι μικρὸς κέρματα,

‘Η θαυμασία ἀναζωπύρωσις τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τοὺς Περσικὸν πολέμους καὶ ἡ ταχεῖα ἐπέκτασις τοῦ κράτους αὐτῶν ἔδωκε φυσικῶς τῷ Ἀθηναϊκῷ νομίσματι σχεδὸν παγκόσμιον γόητρον καὶ κυκλοφοροῖαν.

Μετὰ δὲ τὴν περὶ τὰ μέσα τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος πτῶσιν τῆς Αἰγίνης αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κόρινθος ἤσαν τὰ δύο κυριώτατα ἀργυροκοπεῖα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Αἱ Ἀθηναϊκαὶ γλαῦκες εἰσεχώρησαν μέχρι τῆς ἀποτάτης Ἀνατολῆς³, ἐνῷ οἱ Κορινθιακοὶ πῶλοι εὑροῦν διόδον εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ἐνθα νῦν εὑρίσκονται πολυαριθμότεροι ἢ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι.

Εἰς τὸν σχεδὸν διεθνῆ χαρακτῆρα τοῦτον τοῦ Ἀθηναϊκοῦ τετραδράχμου ἀποδοτέον ἐν τῶν παραδοξοτάτων φαινομένων συμπάσης τῆς ἀρχαίας νομισματικῆς, δηλαδὴ τὸ γεγονός διτὶ τὰ Ἀθηναϊκὰ νομίσματα δὲν ἐβελτιώντι κατὰ τεχνοτροπίαν σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου. Οἱ Ἀθηναῖοι, παρ’ ὅλην τὴν ἀγάπην των εἰς καλὰς τέχνας, ἤσαν κατὰ πρῶτον λόγον ἔμποροι καὶ ὕστερον καλλιτέχναι. Πιθανῶς ἀπέστεργον μεταβολήν τινα ἐν τῇ συνήθει ὅψει τῶν νομισμάτων αὐτῶν, ἵνα μὴ οἱ βάροειροι, πρὸς οὓς ἐμπορεύοντο διστάζωσιν εἰς τὸ νὰ ἀποδέχωνται τὰντα ἐν ταῖς συναλλαγαῖς κατὰ τὸν αὐτὸν εὐνοϊκὸν τρόπον, καθ’ ὅν καὶ τὰ ἀρχαῖα. Οὕτω λοιπὸν συνέβαινεν ὥστε ἡ κατασκευὴ τῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐποχῇ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος νὰ εἴνε σχεδὸν ἡ αὐτὴ οἵα καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Περσικῶν πολέμων. Εἴνε στερεοτύπως ἀρχαϊκά.

Ἐξαιρουμένων τῶν Ἀθηνῶν δυσχερῶς εὑρίσκονται πόλις τις ἐν Ἑλλάδι, ἡς τὰ νομίσματα νὰ μὴ εἰκονίζωσι πιστῶς τὴν τέχνην τῆς περιόδου καὶ τοῦ τόπου, ἐν οἷς ἐκόπησαν.

Ἡ ἀπομίμησις αὗτη τῆς ἀρχαϊκῆς τεχνοτροπίας ἐπὶ τῶν καλλιτεχνημάτων μεταγενεστέρας ἐποχῆς ἐκλήθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων ἀρχαϊσμός. Ὅθεν τὰ Ἀθηναϊκὰ νομίσματα τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος εἴνε ἀρχαϊζοντα οὐχὶ ὅμως καὶ ἀληθῶς ἀρχαϊκά. (Πρᾶλ. Πίνακος ΙΗ'. ἀριθ. 1 καὶ 2, ὡν νομισμάτων τὸ μὲν πρῶτον εἴνε ἀρχαϊκόν, τὸ δὲ δευτέρον ἀρχαϊζον).

Παρηκολουθήσαμεν ἡδη τὸν Φοινικικὸν κανόνα τοῦ ἀργυροῦ ἐν τῇ

3 Πρὸς ἀνατολὰς εὑρέθησαν τοιαῦτα μέχρι τοῦ “Ωξου”.

προσόδω αὐτοῦ πρὸς δυσμὰς καὶ εἰδομεν αὐτὸν ἐγκαθιδρυόμενον ὑπὸ μορφὴν ἡλαιτωμένην ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Αἰγινητικοῦ.

Εἶδομεν ὁσαύτως ὅτι ὁ Ἀσσυριοβασιλωνιακὸς κανὼν τοῦ χρυσοῦ, μεταδοθεὶς ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς Εὔβοιαν, Κόρινθον καὶ Ἀθήνας ἀπέει ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ἑλλάδι ὁ Εὔβοϊκον οριθιακὸς καὶ ὁ Εὔβοϊκοαττικὸς κανὼν ἀργύρου, τῶν δύο τελεντιάνων τούτων διακρινομένων μόνον ἐκ τῶν διακριτικῶν αὐτῶν συστημάτων, ἀναλογούντων πρὸς 3 καὶ 6 (Κορινθιακὸς) καὶ 2 καὶ 4 (Ἀττικός).

Ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ Θεσσαλίας πρὸς βιορρᾶν, μέχρι Κρήτης καὶ Κυρήνης πρὸς νότον, τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα ἀνήκουσιν εἰς ἕνα τῶν δύο τούτων σταθμητικῶν κανόνων, ἦτοι εἰς τὸν Αἰγινητικὸν ἢ εἰς τὸν Εὔβοϊκόν.

"Ηδη ἡ προσοχὴ ἡμῶν δέον κατὰ πρῶτον νὰ στραφῇ πρὸς τὰς βορείας ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἦτοι πρὸς τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἵνα δεῖξωμεν, εἰ δυνατόν, τὴν καταγωγὴν τῆς νομισματοκοπίας ἢ μᾶλλον τῶν νομισματοκοπῶν τῶν χωρῶν τούτων ἀλλὰ πρὸν ὑποδείξωμεν τὰς δύο δόδούς, δι' ὧν κεκομμένον νόμισμα δυνατὸν νὰ διέει ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς Θράκην, δφείλομεν διὰ βραχέων τὸν σταθμητικὸν κανόνα τοῦ ἀργύρου, δοτὶς ἐκλήθη Βασιλωνιακός, Λυδικὸς ἢ Περσικός, ("Ιδε ἀνωτέρω σελ. ν').

Ο σίκλος, ἦτοι τὸ πεντηκοστὸν τῆς μνᾶς, φαίνεται ὅτι εἴλκε περὶ 173 κ. Τῆς δλκῆς δὲ ταύτης εἶνε πάντα τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τῶν νοτίων παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἰσσοῦ μέχρι Λυκίας.

Ἐνρίσκομεν αὐτὸν ὁσαύτως ἐν χρήσει καὶ ἐν Λυδίᾳ, πιθανῶς ἀπ' αὐτῶν ἥδη τῶν χρόνων τοῦ Γύγου, εἰς τὸν ἥλεκτρον, καὶ τῶν τοῦ Κροίσου, εἰς τὸν ἀργύρον, ὡς ἐπίσης, ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις, κατὰ μῆκος τῶν βροείων ἀκτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πρόγματι πλὴν τῶν δυτικῶν παραθαλασσίων χωρῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ χρῆσις τοῦ σταθμοῦ τούτου φαίνεται ὅτι ἐξετείνετο εὐρέως ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου πρὸς βιορρᾶν μέχρι τῆς νήσου Κύπρου πρὸς νότον.

Δικαιούμεθα μάλιστα νὰ νομίσωμεν ὅτι αὕτη ἡ λεγομένη Βασιλω-

νιακὴ μνᾶ ἀργύρου ἦτο ἐν χρήσει κατὰ τὴν Τρωϊκὴν ἐποχὴν πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ ἐνσήμου νομίσματος ἦτοι ἐν τῇ περιόδῳ τῆς καταχώσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Δρ. Schliemann ἀνακαλυφθέντων θησαυρῶν.

'Ἐν τῷ θησαυρῷ τούτῳ ὑπάρχωσι ἔξι λεῖα ἵσταται ἡ ὀδειλίσκοι ἀργυροῦ μῆκονς ἐπὶ τὰ μέχρις δικτὸς δακτύλων ἔκαστος, δύο δὲ περίπον δακτύλων πλάτους.

"Ἐλκουσὸν δέ, ἔκαστος χωρίς, 171, 173, 173, 174, 183 καὶ 190 μετρικὰ γραμμάρια. Τὸ βαρύτατον, τὸ καὶ κάλλιον διατηρούμενον, προσεκτήσατο μικρὸν βάρος διὰ τῆς κατιώσεως καὶ περιπήξεως ἐν μιᾷ τῶν ἄκρων του, ἦτοι 3 περίπον γραμμάρια. 'Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν, ὅτι τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ βάρος ἦτο 187 γραμμάρια περίπον, ἦτοι 2885 κόκκοι *Troy*¹, τότε τοῦτο δυνατὸν νὰ εἴη τὸ τρίτον τῆς Βασιλωνικῆς μνᾶς ἀργύρου, ἥτις, ἂν εἴη δυνατὸν νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν νομισμάτων, διηρεῖτο παγκοίνως διὰ τοῦ 3 καὶ 6², οὐχὶ δὲ διὰ τοῦ 2 καὶ 4³. "Οθεν οἱ ἔξι δεῖοι δόμοι θὰ ἀντιπροσωπεύωσι 2 μνᾶς ἀργύρου.

'Ἐὰν γείνη παραδεκτὴ ἡ παρ' ἐμοῦ προταθεῖσα συνταύτισις τῆς μνᾶς τῆς Καρχέμιδος (ἴδε ἀτωτέρω σελ. μδ'.) πρὸς τὴν ἐλαφρὰν Βασιλωνικὴν μνᾶν τοῦ ἀργύρου τῶν 8645-8656 κ., ἥτις ἦτο ἡ αὐτὴ μνᾶ ἡ χρησιμοποιουμένη ἐν Τροίᾳ περὶ τὴν 14ην ἔκαποντα εποχὴν π. Χ. (ὅτε ὑποτίθεται ὅτι κατεχώσθη ὁ θησαυρός), δὲν δύναται τάχα ἡ ἐμὴ πρότασις νὰ παράσχῃ τύχειν σκέψεων ἐὰν ἔξετασθῇ ἐν σχέσει πρὸς τὸ Αἰγυπτιακὸν κείμενον (τοῦ ποιήματος Πενταύρου) ἐν φῶ οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων Ἰλίου, Πηδάσου, Δαρδάρου, Μνοίας καὶ Λυκίας μνημονεύονται ως σύμμαχοι τῶν Χείτα (Χειταίων) κατὰ τὸν περὶ τὴν αὐτὴν περίοδον πολέμους αὐτῶν πρὸς 'Ραμσῆν τὸν Β' ;

Πάντα ταῦτα τείνοντι νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι οἱ διάφοροι λαοὶ τῆς δυτικῆς καὶ κεντρικῆς Μικρᾶς Ασίας παρέλαβον οὐ μόνον τὴν παλαιὰν

1 Troy = βάρος οὖς ἡ λίτρα ἔχει 12 οὐγγίας, κατά τινας ἐκ τῆς ἐν Γαλλίᾳ πόλεως Troyes, ἔνθα ἦτο τὸ πρῶτον ἐν χρήσει. [Σ. Μ.]

2 Brandis, Münzen, σ. 48.

3 'Ο Schliemann καλεῖ τὰ ἐλάσματα ταῦτα 'Ομηρικὰ τάλαντα. 'Αλλὰ δὲν ἔχομεν τεκμήρια περὶ τοῦ βάρους τοῦ 'Ομηρικοῦ ταλάντου. Πᾶν δ', τι γνωρίζομεν περὶ τούτου εἴνε, δτι ἦτο μικρὸν βάρος χρυσοῦ, ἵσως οὐχὶ βαρύτερον τοῦ δαρεικοῦ. Hultsch, Metriologie, σ. 104, σημ. 4.

αὐτῶν τέχνην καὶ θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ τὰ σταθμὰ καὶ μέτρα ἐκ τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐπομένως ὅταν εὑρίσκωμεν ἴδιαν τινὰ μορφὴν τῆς μνᾶς τοῦ ἀργύρου χαρακτηριζομένην ἐπὶ τυροῦ Ἀσσυριακῆς πηλίνου πινακίδος σφηνοειδοῦς γραφῆς ὡς τῆς μνᾶς τῆς Καρχεμίδος¹, ὁφείλομεν νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι τοῦτο εἶναι ἡ ὀλκή, ἣτις μετέβη εἰς Κιλικίαν, Λυδίαν, Φρυγίαν καὶ Τρωάδα, καὶ ὅτι οἱ ἔξι ἀργύρεοι δεξείσκοι τοῦ θησαυροῦ τοῦ Schliemann ἀντιρροσωπεύοντιν δμοῦ δύο μνᾶς τῆς Καρχεμίδος.

Εἰ δὲ Βαενλωνιακὸς σταθμητικὸς κανών, μετὰ τοῦ ἔξι 173 κ. στατῆρα². Γ'. ρος αὐτοῦ μετέβη ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς Εὐρώπην, καὶ διὰ τίνος Βορεία ὁδὸς ὁδοῦ ἐγένετο ἡ μετάβασις, τοῦτο εἶναι τὸ ζήτημα, δπερ μέλλομεν νῦν νὰ εἰς Θράκην ἔξετάσωμεν.

Εἶναι γραστότατον ὅτι οἱ Θρᾷκες καὶ Φρύγες ἦσαν λαοὶ συγγενεῖς. Αἱ θρησκευτικὰ τελετὰ τῶν φυλῶν τούτων εὑρίσκοντο ἐν στενῇ σχέσει. Ἐπι καὶ τὸ ὄνομα Σαβάζιος τοῦ Θρακικοῦ Βάκχου εἶναι τὸ αὐτὸν πρὸς τὸ τοῦ Διονύσου τῆς Φρυγίας. Φαίνεται δὲ ἐντελῶς βέβαιον ὅτι Θρακικαὶ φυλαὶ διέσησαν εἰς Εὐρώπην ἐκ Φρυγίας ἐν προϊστορικοῦς χρόνοις καὶ ὅτι ἐκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν εἰς Εὐρώπην τὴν λατρείαν τοῦ Φρυγικοῦ Βάκχου. Τὰ ἀρχαιότατα Θρακικὰ ἀργυρᾶν νομίσματα εἶναι στατῆρες ἔκλοντες περὶ τοὺς 160 κ., ἐπὶ τῶν δύοιών ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τῆς διὰ 3 καὶ 6 διαιρέσεως². τοῦτο δὲ εἶναι ἀριδήλως ὁ Βαενλωνιακὸς στατῆρος ἐν ἡλαττωμένῃ μορφῇ.

Οθεν τὰ νομίσματα φαίνονται ἀποδεικνύοντα ὅτι αἱ βάροβαροι ἐκεῖναι φυλαὶ ἐκληρονόμησαν τὴν Βαενλωνιακὴν ἀργυρᾶν μνᾶν, ἣτις, ὡς εἴδομεν, ἐπεκράτει ἐν τῇ Κεντρικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἡ συνάφεια δὲ μεταξὺ τῶν ναῶν τῶν θεῶν καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς νομισματοκοπίας εἶναι θέμα, εἰς δὲ θέλω ἐπανέλθει βραδύτερον. Ἀρκεῖ ἐνταῦθα νὰ παρατηρήσω μόνον ὅτι οἱ τύποι τῶν ἀρχαιοτάτων τούτων Θρακικῶν νομισμάτων δηλοῦσι τὸ θρήσκευμα τῆς χώρας, ἴδια δὲ τὰς ἀγρίας δρυγαστικὰς ἵεροτελεστίας, τὰς πανηγυριζομένας ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Φρυγίας καὶ Θράκης εἰς τιμὴν τοῦ Σαβάζίου ἥτοι Διονύσου (ἴδε Τόμ. Α'. σελ. 260 κ. ἔξ.).

1 Cuneif. Inscr. of West. As., τόμ. III, Πλv. XLVII, ἀριθ. 9.

2 Brandis, Münzwesen, σελ. 147,

Δυσκόλως δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία τις διὰ οἱ Θράκιαι μεταλλευτικὰ φυλᾶι, αἱ ἐγκαθιδρυθεῖσαι ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Παγγαίου ὅρους, μετώφησαν ἀρχικῶς ἐκ Φρυγίας διὰ ξηρᾶς, καὶ διὰ μετήνεγκον μεθ' ἑαυτῶν εἰς Ἔνδράπην τὸν Βαβυλωνιακὸν κανόνα τοῦ ἀργύρου.

Δὲν εἶναι δὲ παράξενον διὰ ὑπὸ φυλῶν, ὡν ἡ ἐμπορία ἀφεώρα εἰς τὰ μέταλλα, ἐπορεπε νὰ γένη παραδεκτὴ νομισματικὴ τις κυκλοφορία, εὐθὺς ὡς ἡ γνῶσις αὐτῆς ἀφίκετο μέχρι τῶν παραλίων αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν διὰ συνέβη, διαρκούσης τῆς 6ης π. X. ἐκατονταετηρίδος.

“Οθεν ἡ Παγγαία χώρα μετὰ τῆς Νεαπόλεως, τοῦ λιμένος αὐτῆς, καὶ ἡ γείτων νῆσος Θάσος δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς ἡ ἀφετηρία νομισματοκοπίας ἔξαπλωθείσης βαθμαίως κατὰ δυτικήν τινα διεύθυνσιν πρὸς τὰς πεδιάδας τῆς Ἀρω Μακεδονίας, ἔνθα δ ἀργυροῦς στατήρῳ τῶν 170-150 κ.¹ διετηρήθη σταθερῶς μέχρι τῆς ἐποχῆς Φιλίππου τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐν συγχρόνῳ χρήσει μετὰ τοῦ στατῆρος τῶν 224 κ. (Φοινικικὸς στατήρο). ὅστις εἰσεχώρησεν ἐπίσης εἰς Θράκην καὶ Μακεδονίαν ἔξι ἀρχαιοτάτων χρόνων.

*Δ'.
Βορεία δόδος
(β) ἔξι Ιω-* μησιν τοῦ ἀργύρου (σελ. μγ'. καὶ μζ'). Εἴδομεν ὁσαύτως κατὰ τίνα νίας εἰς Θράκην τρόπον δυνατὸν νὰ εἰσήχθη εἰς Πελοπόννησον (σελ. νθ')., ἔνθα μετὰ βαθμαίαν ἔκπτωσιν ἀπέδη ἐπὶ τέλους ἐγχώριος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Αλγιναίου κανόνος.

‘Αλλ’ εἰς τὸν ἀκμάζοντας λιμένας τῆς Ἰωνίας δ Φοινικικὸς στατήρος διετηρήθη ἀκεραιότερος ἐν σχέσει πρὸς τὴν κανονικὴν αὐτοῦ δλκήν. ‘Ἐνταῦθα ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἥλεκτρου ἀπὸ τῆς ἑδόμης ἥδη ἐκατονταετηρίδος π. X. (Πάντα δὲ τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα φαίνονται μεταγενέστερα).

‘Ο ἀρχέγονος στατήρος ἥλεκτρου τοῦ σταθμητικοῦ τούτου κανόνος ἔλκει περὶ τὸν 220 κ. Εἴνε δὲ ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων νομισμάτων τῶν μέχρις ἡμῶν περισσωθέντων. Τὴν δπισθίαν αὐτοῦ ὅψιν χαρακτηρίζει

1 Αἱ δλκαὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ εἶνε λίαν ἀναχριδεῖς· πλεῖστα εἰδῆ στατήρων καταπληπτουσι μέχρι 140-130 κ. Ἀλλὰ αἱ μεγαλείτεραι δλκαὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ πανταχοῦ, πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὡς αἱ παριστῶσαι τὸν ἀληθῆ σταθμητικὸν κανόνα,

ἰδιοδρυθμός τις τριπλῆ ἐντομή, ἀποτελούμενη ἐκ μιᾶς ἐπιμήκους ἐγκοιλότητος, τεθειμένης μεταξὺ δύο τετραγωνικῶν τοιούτων (ἴδε Πίνακα ΚΕ'. 5. Τόμ. B'. σελ. 124).

Τὸ κυριώτατον νομισματοκοπεῖον τῶν χωρῶν τούτων ἦτο ἡ μεγάλη ἐμπορικὴ καὶ ἀποικιστικὴ πόλις Μίλητος. Ἐκ ταύτης δὲ ἡ ἵσως ἐκ τῆς γείτονος αὐτῇ πόλεως Τέω δ Φοινικικὸς στατήρ ἥλθεν εἰς Ἀεδηφα, ἀποκίναν τῆς Τέω καὶ σπουδαιοτάτην πόλιν τῶν Θρακικῶν παραλίων.

Ο τύπος τῶν ἀργυρῶν στατήρων καὶ διστατήρων τῶν Ἀεδήρων εἶνε γρὺψ καθήμενος (Πίναξ ΙΓ'. 8.). Τοῦτο αὐτὸν εἶνε καὶ ὁ τύπος τῆς Τέω (τόμ. B'. σελ. 134). Ἄν δὲ πάντα τὰ νομίσματα τῆς Τέω δὲν ἦσαν κατὰ πολὺ ἔλαφρότερα τὴν ὀλκὴν τῶν τῆς ἀποικίας αὐτῆς, θὰ παρεδεχόμεθα, διτὶ ἡ καταγωγὴ τῆς νομισματοκοπίας τῶν Ἀεδήρων ἐκ τῆς τῆς Τέω ἀποδεικνύεται¹.

Ἐκ τῶν Ἀεδήρων διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν παραποταμίων κοιλάδων τοῦ Νέστου καὶ Στρυμόνος διέβη δ Φοινικικὸς στατήρ εἰς τὰς μεσογείους χώρας τῆς Θράκης, ἔνθα διητάτο ἡ Πελασικὴ φυλὴ τῶν Βισαλτῶν καὶ αἱ Θρακικαὶ τῶν Ἡδωνῶν καὶ Ὁδομάντων. Πάντες δὲ οἱ λαοὶ οὗτοι ἔκοψαν ἀργυρᾶ νομίσματα Φοινικικοῦ κανόνος, διαρκούσης τῆς πεντηκονταετίας, ἷτις προηγεῖται τῆς Περσικῆς εἰσβολῆς. Ὅτε δὲ βραχὺ μετὰ τὴν ἀπέλευσιν τῶν Περσῶν Ἀλεξανδρος δ Α', βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, προσεκτήσατο τὴν Βισαλτικὴν χώραν μετὰ τῶν πλουσίων αὐτῆς ἀργυρωρυχείων, περὶ ὧν λέγεται διτὶ προσεπόριζον αὐτῷ τάλαντον ἀργύρου καθ' ἔκάστην, παρεδέχθη ὡσαύτως τοὺς τύπους καὶ τὰ σταθμὰ τῆς Βισαλτικῆς νομισματοκοπίας, ἀντικαθιστῶν ἀπλῶς τὸ ὄνομα τῶν Βισαλτῶν διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ὀνόματος (ἴδε Πίνακα ΙΣ'. 2 καὶ 5).

Διαρκούσης δὲ τῆς ἔκαπονταετηρίδος τῆς διαρρευσάσης ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου τοῦ Α', μέχρι τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον Φιλίππου τοῦ Β', τὰ νομίσματα τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας φαίνεται διτὶ ἔκανον ιζόντο κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πρὸς τὰ τῆς σπουδαίας πόλεως τῶν Ἀεδήρων, ἷτις ἦν τὸ κέντρον τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος τῶν πρὸς βιορρᾶν μερῶν. Ἐν ἔκάστῃ περιπτώσει δ Φοινικικὸς σταθμητικὸς κανὼν ἀντικατε-

1 Ὁ στατήρ τῆς Τέω δὲν ἔλκει περισσότερον τῶν 186 x. Φαίνεται διτὶ συνέδη ἐνταῦθα δροία τις τῇ ἐν Ηπειροποννήσῳ ἐλάττωσις δλχῆς.

στάθη διὰ τοῦ Περσικοῦ, τῆς ὀλκῆς τοῦ ἀργύρου καταπεσούσης ἀπὸ 230 εἰς 170 κ. περίπου (ἴδε τόμ. Α'. σελ. 288).

^οΑφ' ἐτέρου αἱ πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς, διαρκούσης τῆς αὐτῆς περιόδουν, ἔγκαταλείπουσι σχεδὸν γενικῶς τὸν Εὔβοϊκοριθμακὸν χάρων τοῦ Φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος (τόμ. Α'. σελ. 269 κ. ἔξ.).

Τὰ αὕτα τῶν μεταβολῶν τούτων δυνανται νὰ ἔξηγηθῶσιν, οὐδὲν ἡπιον τὰ γεγονότα ταῦτα εἶνε οὐχὶ ἄνευ ἐνδιαφέροντος, ἐπειδὴ τείνουσι νὰ καθορίσωσι τὰς ἐμπορικὰς δόδούς.

^οΟτε δὲ ὁ Φίλιππος διεδέχθη τὸν θρόνον τῶν προγόνων του, μετεργάθμισε τὴν νομισματοκοπίαν τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ καὶ εἰσήγαγεν ἐκ νέου τὸν Φοινικὸν κανόνα ὡς πρὸς τὸν ἀργυρὸν, ἐνῷ ὡς πρὸς τοὺς χρυσοῦς αὐτοῦ στατῆρας παρεδέχθη τὸν Εὔβοϊκοαπτικὸν σταθμὸν τῶν 135 κ., διατάξας νὰ κόπιωσιν αὐτοὺς καὶ ὅλιγονς κόκκους βαρυτέρους τοῦ ἀντιζήλου χρυσοῦ νομίσματος τῆς Περσίας.

^οΗ παραδοχὴ διπλοῦ σταθμητικοῦ κανόνος ὡς πρὸς τὸν χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν ἦτο ἐπινόημα παραληφθὲν ἐκ τῆς Ασίας. Εἰς τοῦτο δὲ πιθανῶς προσέφυγεν ὁ Φίλιππος ἐπὶ τῷ σκοπῷ τεχνικῆς διατηρήσεως τοῦ τιμήματος τοῦ χρυσοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ τοῦ ἀργύρου.

^οΑλλ' ὅμως ἡ παμμεγίστη συνφορὴ χρυσοῦ ἐκ τῶν νεωστὶ ἀνοικθέντων μεταλλείων τῶν Φιλίππων ἀπέδειξε τὸ ἀναφελές τοῦ σχεδίου τούτου. ^οΗ ἀξία τοῦ χρυσοῦ, παρὰ τὸν διμεταλλισμὸν τῶν νομισμάτων τοῦ Φίλιππου, ἥρχισε ταχέως ἐκπίπτουσα, ὡς στηριζομένη ἐπὶ σχετικῆς ἀξίας χρυσοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τοῦ ἀργύρου, ἢτις δὲν ἦτο πλέον ἡ πραγματικὴ ἀξία τοῦ μετάλλου.

^οΑποτέλεσμα δὲ τούτου θὰ ἦτο ὅτι τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα, ἀπινα οὗτα θὰ ἐκυκλοφόρουν ἔχοντα βάρος μεῖζον τῆς ἀξίας αὐτῶν, ἡ θὰ ἀνεχωνεύοντο ἡ θὰ ἔξηγοντο ὡς μέταλλον, καὶ οὕτω θὰ ἔξηφαντίζοντο τῆς κυκλοφορίας.

^οΥπάρχοντι λόγοι νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ἡ ἔξαγωγὴ αὗτη τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων συνέβαινε πράγματι, ὅτε Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον. Διότι πῶς ἄλλως δύναται νὰ ἔξηγηθῇ ἡ αἰφνιδία ἀλλαγὴ τοῦ κανόνος καὶ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ; Βεβαίως δὲ δὲν ἀπώλεσε χρόνον ἐπιστρέψων εἰς μοναδικὸν νομισματικὸν κανόνα, καίτοι δ' ἔκοψε χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα εἶνε ἀναμφίβολον ὅτι

ἐπέστρεψε πράγματι εἰς μονομεταλλικὴν διατίμησιν βασιζομένην ἐπὶ τοῦ ἀργύρου, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ.

Ἡ ταχεῖα ἔκπτωσις τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ, ἡ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου ἀρχαιμένη, ἐπεταχύνθη περισσότερον, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ νίοῦ αὐτοῦ ἔνεκα τῶν μεγάλων θησαυρῶν τοῦ μετάλλου τούτου, οὓς ὁ Ἀλέξανδρος εὐρὼν ἀποτελεμένους ἐν τοῖς ταμείοις τοῦ Μεγάλου Βασιλέως ἔξεχεν ἀφθόνως ἐν σχήματι χρυσῶν στατήρων, φερόντων τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς ἐφ' ἑνὸς καὶ Νίκην ἐφ' ἑτέρου.

Οπωσδήποτε τὸ σημαντικὸν γεγονός, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐπεχειρησε τὰ διατηρήσῃ τὸ χρυσοῦν αὐτοῦ νόμισμα εἰς τεχνικῶς ὑψηλὴν τιμὴν διὰ τῆς παραδοχῆς διπλοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, ἀλλ' ἔξεδωκε χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν κατὰ ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν σταθμόν, τὸν Ἀττικόν, ἀποδεικνύει ὅτι τὸ χρυσοῦν νόμισμα ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν οἰκονομολόγων συμβούλων αὐτοῦ ἀπλῶς ὡς μετάλλου, πρὸς δὲ ὅτι δὲν ἐγένετο ἀπόπειρά τις, ἵνα ὁρισθῇ — ὡς φαίνεται ὅτι ἔπραξεν ὁ Φίλιππος — ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀργυρῶν δραχμῶν, ἀνθ' ὅν τῷ φεύγει τὰ διλάσσονται ὁ στατήρ.

Τοῦτο φυσικῶς θὰ διέφερε συμφάνως πρὸς τὸν τόπον καὶ τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως.

Ἐπιθεωρήσαντες ἡδη ἐπιποχάδην τὴν γέννησιν καὶ μεταφορὰν ἔξι Ἑξαγόμενα. Ασίας εἰς Ἑλλάδα τῶν τεσσάρων κυρίων σταθμητικῶν κανόνων τοῦ ἀργύρου, τούτεστι τοῦ Αἰγυπτικοῦ, Εὐθοϊκοπατικοῦ, Βαενλωνιακοῦ καὶ Φουνικοῦ, θεωροῦμεν χρήσιμον τὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν τὰς ὁδούς, δι' ὃν ὥδευσαν εἰς Εὐρώπην οἱ τέσσαρες οὗτοι σταθμητικοὶ κανόνες οἱ ὡς εἴπομεν γεννηθέντες τὸ πρῶτον ἐν Βαενλῶνι.

Ἄνται ἡσαν ἐν συνόψει αἱ ἔξῆς : —

A'. Ἡ Μεσημβρινὴ Ὁδός, ἀρχομένη ἐκ Σιδῶνος καὶ Τύρου καὶ προχωροῦσα ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἔτερον Φουνικὸν ἐμπορικὸν σταθμόν, διὰ τοῦ Κορητικοῦ πελάγους εἰς Πελοπόννησον καὶ Αἰγαίαν, ἔνθα δ Φοινικικὸς ἀργυροῦς στατήρ τῶν 236-220 κ., ἔξεπεσε βαθμῆδὸν εἰς τὸν Αἰγαίαν στατῆρα τῶν 194-180 κ.

B'. Ἡ Κεντρικὴ Ὁδός, ἄγονσα εὐθὺν διὰ τῆς θαλάσσης ἐκ Σάμου εἰς Εὔβοιαν, Κόρωνθον καὶ Ἀθήνας. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἡ ἐλαφρὰ Βαενλωνιακὴ δικλή τῶν 130 κ. διαθαίνουσα

εἰς Εὐρώπην καὶ χρησιμοποιουμένη ἐκεῖ ὡς πρὸς τὸν ἄργυρον ἐγένετο γνωστὴ ὡς ὁ Εὐρεός (Αττικὸς ἢ Κορινθιακὸς) ἀργυροῦς στατήρ. Ολκὴ 135-125 κ.

Γ'. Η Βορεία οδός (α) ἐκ Φοργίας κατὰ γῆν καὶ διὰ τοῦ Ἐλλησπόντου εἰς Θράκην, ἔνθα ὁ ἀρχαῖος Βασιλῶντας κὸς ἀργυροῦς, στα τὴρ τῶν 173 κ. ἐρριζώθη ἐν τῇ Παγγαΐᾳ χώρᾳ ὡς στατήρ ἔλκων συνήθως περὶ τοὺς 150 κ.

Δ'. Η Βορεία οδός (β) διὰ θαλάσσης ἐκ Μιλήτου καὶ ἄλλων πόλεων τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς Ἀβδηρα τῆς Θράκης, διόπθεν ὁ Φοινικικὸς στατήρ τῶν 236-220 κ. εἰσεχωρησεν εἰς Μακεδονίαν, ἔνθα ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἐγέννησε τὸν Μακεδονικὸν σταθμητικὸν κανόνα (224 κ.)¹.

§ 9. Η ἀπωτέρω εἰς Ἰταλίαν, Σικελίαν καὶ Δύσιν διάδοσις τῶν σταθμητικῶν συστημάτων.

Μέχρι τοῦδε περιωρίσθημεν ἐν τῇ λεκάνῃ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Υπολείπεται νῦν ἡμῖν νὰ στρέψωμεν τὰ βλέμματα πρὸς δυσμὰς καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν πορείαν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας, Σικελίας, Γαλλίας καὶ Ισπανίας.

Αἱ Χαλκιδικαὶ ἀποικίαι οἱ πρῶτοι ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληνες ἀποικοι λέγεται ὅτι ἡσαν Εὐρεοῖς κατὰ μέρας ἐκ Χαλκίδος· ἡ κατὰ πολὺ δὲ πασῶν ἀρχαιοτάτη ἀποικία ἐν ταῖς δυτικαῖς θαλάσσαις ὑπῆρξεν ἡ πόλις Κύμη, ἡ τὸ δύνομα αὐτῆς λαβοῦσα ἀπὸ τῆς ἐν Εὐρείᾳ Κύμης. Η πόλις αὕτη ἐκείτο ἐπὶ ὑψώ-

1 Ένταῦθα δ. κ. Head προσθέτει μακρὰν δισελιδον ὑποσημείωσιν ἀναφέρων καὶ ἀποκρούων τὰ ὑπὸ τοῦ δοκίμου μετρολόγου κ. Μιχαήλ Σούτσου ὑποστηριχθέντα περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν σταθμητικῶν κανόνων ἐν βιβλίῳ ἐπιγραφομένῳ Systèmes monétaires primitifs de l'Asie Mineure et de la Grèce (Boucarest, 1884), διόπερ δ. κ. Head ἀνέγνω μετὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ παρόντος μέρους τῆς συγγραφῆς του. Επειδὴ δύμας οὐκ διλίγα ἐγράψησαν ἔκτοτε περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ἀτινα ὑθελομεν ἀνακεφαλαιώση ἐν ταῖς προσθήκαις ἡμῶν, ἐθεωρήσαμεν περιττὸν νὰ μεταφράσωμεν τὴν σημείωσιν ταύτην, ἀφ' οὗ μάλιστα δ. κ. Head ἀποκρούει τελείως τὴν ἄλλως εὐφυστὴ θεωρίαν τοῦ κ. Σούτσου, καταδεικνύων δτι δ συγγραφεὺς παραδόξως οὐδεμιλαν διάκρισιν ἐποιήσατο μεταξὺ χρυσοῦ καὶ ἡλέκτρου, ἀτινα ὑπελόγισεν, ἐσφαλμένως καὶ παρὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων καὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὡς ισότιμα μέταλλα, [Σ. Μ.]

ματος πρὸς βιορᾶν τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ Κύμη διέμεινεν ἀπομεμονωμένον προπύργιον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιχειρηματικότητος εἰς τὰς τότε ἀγνώστους καὶ φοβερὰς τοῖς Ἑλλησι δυτικὰς θαλάσσας. Ἡ ἀποικία ὅμως ἐξηκολούθει διατηροῦσα σχέσεις τινὰς μετὰ τῆς μητροπόλεως, καὶ ὅτε περὶ τὰ τέλη τῆς ὁδόης ἐκατονταετηρίδος οἱ Χαλκιδεῖς ἥρχισαν πάλιν νὰ στρέφωσι τὴν προσοχὴν αὐτῶν πρὸς δυσμάς, συνηρητήθησαν μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν Κυμαίων, οἵτινες πιθανῶς δὲν ἀπέστεργον νὰ βοηθῶσιν αὐτοὺς πρὸς ἵδρυσιν ἀποικιῶν ἐπὶ πάντων τῶν σημείων, ἄτινα ἥσαν λίαν εὐθετα πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον οὐσιῶδες ἦτο νὰ ἀσφαλισθῇ εἰς τὰ Χαλκιδικὰ πλοϊα ἐλευθέρα δίοδος διὰ τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ. Λιὸν πρὸς τοῦτο ἴσως ἔκπισαν τὰς ἀδελφὰς πόλεις Ζάγκλην καὶ Ῥήγιον, τὴν μὲν ἐπὶ τῆς Σικελικῆς, τὴν δὲ ἐπὶ τῆς Ἰταλικῆς ἀκτῆς. Τὰ δύο ταῦτα νεώρια προωρίσθησαν νὰ ὀσιν εἰς πᾶν μὴ Χαλκιδικὸν πλοῖον Σκύλλα τις καὶ Χάρωνεδις, διὰ μέσου τῶν ὁποίων οὐδεὶς νὰ δύνηται νὰ διέλθῃ ἀποινεῖ. Ἡ Νάξος, Κατάνη καὶ Λεοντῖνοι παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὅρους τῆς Αἴτινης καὶ ἡ Ἰμέρα ἐπὶ τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Σικελίας, συμπληροῦσι τὸν κύκλον τῶν δυτικῶν ἀποικιῶν, εἰς τὴν ἵδρυσιν τῶν ὁποίων οἱ ὁέκται ναυτίλοι τῆς Χαλκίδος ἔλασσον τὸ κυριωτέρον μέρος.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε διὰ τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τῆς Κύμης (τόμ. Α', σ. 49), Ῥήγιον (τόμ. Α', σ. 139), Νάξου (τόμ. Α', σ. 216), Ζάγκλης (τόμ. Α', σ. 206) καὶ Ἰμέρας (τόμ. Α', σ. 185) (τῆς Κατάνης καὶ τῶν Λεοντίνων δὲν ὑπάρχουσι νομίσματα τῆς ἀρχαιοτάτης περιόδου), ἀκολούθοις πάντα τὸν Αἰγαίων σταθμητικὸν κανόνα, οὗτινος εἶνε δραχμαί, καὶ οὐχὶ τὸν Εὔδοξὸν ὡς φυσικὰ θὰ ἀνεμένομεν¹. —

Τοῦτο δὲ ἀποδοτέον ἴσως εἰς τὸ διὰ αἱ ἀρχαιόταται ἐκ Χαλκίδος εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν ἀποικίαι δὲν ἥσαν κατὰ τὸ πλεῖστον (ἴσως δὲ καὶ καθόλου) Χαλκιδικαί. Εἶνε ἀληθὲς διὰ ἡ Χαλκίς ἦτο δὲ λιμὴν τῆς ἐπι-

1 Ἔνεκα τούτου δὲ Imhoof-Blumer ὑποστηρίζει, διὰ τὰ 92 κ. Ελκοντα κομμάτια ταῦτα εἶνε πράγματι Εὔδοξα δυτικόλακ ἡ τρίται τοῦ Εὔδοξοῦ τετραδράχμου τῶν 270 κ. ἐλαφρῶς ὑπερσταθμίζοντα· Monatsberichte d. k. Akad. d. Wissenschaften Berlin 1881.

ενδέσεως καὶ ἡ πόλις, ὅποια τῆς δύναται αἱ ἔρηθεῖσαι ἀποικίαι διωργανώθησαν καὶ ἰδρύθησαν, ἀλλ᾽ οἱ πραγματικοὶ ἀποικοὶ δύνανται κάλλιστα νὰ προσειλκύσθησαν ἐκ τῆς στερεᾶς καὶ τῶν νήσων τῆς Ἑλλάδος, ἔνθα ἐδέσποζεν δὲ Αἰγαῖος σταθμητικὸς κανὼν.

Πρὸς τούτους οιοδήποτε καὶ ἀνὴσαν οἱ λόγοι, οἵτινες ὠδηθησαν τοὺς Εὐβοϊς νὰ παραδεχθῶσιν ἐν τε τῇ ἴδιᾳ αὐτῶν νήσῳ καὶ ἐν ταῖς Θρακικαῖς αὐτῶν ἀποικίαις τὸν στατῆρα τῶν 135 ἢ τὸν διστάτηρα τῶν 270 π., δυνατὸν νὰ μὴ ἐφηρμόσθησαν ἐν τοῖς δυτικοῖς αὐτῶν ἀποίκοις, οἵτινες, ἐπομένως, προσεχθῷσαν εἰς τὸν Αἰγαῖον σταθμητικὸν κανόνα δόσις, καθ' ὃν χρόνον ἡ Αἴγινα ἦτο ἀκόμη μία τῶν μεγαλειτέρων ναυτικῶν δυνάμεων, ἀφίκετο εἰς τὴν εὐρωτάτην αὐτοῦ κυκλοφορίαν.

*^{Ιχνη} τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐξαπλώσεως τοῦ Αἰγαίου κανόνος δύνανται νὰ εὑρεθῶσιν ἐν τῷ σταθμητικῷ συστήματι τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Κερκύρας νομίσματων, ἣτις, ἀν καὶ ἡτο ἀποικία τῆς Κορίνθου, οὐδέποτε παρεδέχθη τὸν Εὐεοίκονορινθιακὸν κανόνα, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐξηγησιμοποίησε τὸν Αἰγαῖον (τόμ. Α', σελ. 407).

*^{Ἐν} τούτοις — ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν — τὰ ἀρχαίατα νομίσματα τῶν Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τὴν κατασκευὴν τῶν συγχρόνων νομίσματων τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὡς δῆτα ἐπίπεδα καὶ κυκλοτεροῦ, οὐχὶ δὲ παχέα καὶ σφαιροειδῆ, ὡς εἶνε τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῆς Αἰγαίης καὶ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ασίας (ἴδε Πίν. Ζ', 1, 5 καὶ ΙΗ', 7).

Κατὰ τοῦτο δμοιάζουσι τὰ σύγχρονα νομίσματα τῆς Κορίνθου (Πίν. ΙΗ' 9.), καὶ τῶν Ἀχαιϊκῶν ἀποικιῶν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος (Πίν. ΙΗ', 9.). Τὰ νομίσματα τοῦ ἀθροίσματος τῶν πόλεων τούτων εἶνε ἐκεῖνα, περὶ ὧν δέον νὰ πραγματευθῶμεν νῦν.

Διασημότατα τῶν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς διφειλόντων τὴν καταγωγὴν αὐτῶν πόλεων ἥσαν ἡ Σύβαρις, κτισθεῖσα ἐν ἔτει 720 π. Χ. καὶ ἡ Κρότων ἐν ἔτει 710 π. Χ.

Αἱ Ἀχαιϊκαὶ ἀποικίαι τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. *Αμφότεραι αἱ πόλεις αὗται ἐκείντο τὸν ἀκτῶν τοῦ μεγάλου ἐκείνου κόλπου τοῦ λαβόντος τὸ δνομα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Δωρικῆς πόλεως Τάραντος. *Η μὲν Σύβαρις ἐκείτο ἐν τῇ χθαμαλῇ χώρᾳ παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν δύο ποταμῶν Συβάρεως καὶ Κράθιδος, ἡ δὲ Κρότων, περὶ τὰ 50 μίλια πρὸς νότον ἐπὶ ὑψώματος βλέποντος πρὸς τὸ Δακίνιον

ἀκρωτήριον, ἐφ' οὗ ἐν τῷ μέσῳ πυκνοῦ πευκῶνος ἵστατο ὁ περίφημος ναὸς Ἡρας τῆς Λακινίας, ἔνθα συνεκροτεῖτο ἡ μεγάλη ἐτησία σύνοδος τῶν Ἰταλιωτῶν Ἐλλήνων.

‘Η Σύβαρις, διαιρούσης τῆς μιᾶς καὶ ἡμισείας ἑκατονταεπηρίδος, Σύβαρις. καθ' ἣν ἦκμασεν, ἐξίκετο εἰς ἀληθῶς θαυμάσιον ὄψις δυνάμεως, πλούτου καὶ μεγαλοπρεπείας. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν δούλων λέγεται διπλάσιος τὰς 300,000, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἵππων, ἀνηκόντων ἀπάντων εἰς τὰς πλουσιωτέρας τάξεις, οὖς ἡδύνατο ἡ πόλις νὰ ἔξοπλίζῃ, δὲν ἦτο ἐλάσσων τῶν 5000. Ἡ τρυφηλότης καὶ μαλθακότης, ἐν ᾧ συνήθως διητάτο ὁ μέγας οὗτος πληθυσμός, κατέστησε τὸ ὄνομα Συβάριτης παροιμιῶδες καθ' ἀπαντας τοὺς χρόνους.

Πόθεν λοιπὸν προῆλθεν ὁ πλοῦτος οὗτος καὶ διὰ τί συνέρρευσεν εἰς ταύτην μάλιστα τὴν πόλιν;

‘Ο κ. F. Lenormant ἐμάντευσε μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ὁξυδερκείας τὴν ἀληθῆ ἀπάντησιν εἰς τὸ ἔρωτημα τοῦτο!.

‘Η Σύβαρις, ὡς ἡ Κόρυνθος, κατεῖχε τὸν ἰσθμὸν μεταξὺ τῶν δύο θαλασσῶν, ἥτοι τῆς Ἰωνικῆς πρὸς ἀνατολὰς καὶ τῆς Τυρρηνικῆς πρὸς δυσμάς.

Μεταξὺ τοῦ ὅγδοου καὶ ἔκτου αἰώνος π. Χ. ἡ Τυρρηνία ἦτο ἡ μεγάλη ἀγορὰ τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Ἐλληνοασιατικῶν προϊόντων πολυτελείας, οἷα τὰ πολυτελῆ ὑφάσματα καὶ τὰ πολύτιμα μετάλλια καὶ κεράμεια ἀγγεῖα. Ἀντὶ δὲ τούτων ἐξῆγε κυρίως τὰ προϊόντα τῶν γαλκωρυχείων καὶ σιδηρωρυχείων αὐτῆς. Ἡ χώρα τῆς Συβάρεως, ἐκτεινομένη ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν διὰ μέσου τοῦ κάτω μέρους τῆς Νοτίου Ἰταλίας, ἦτο ἡ χώρα, ἐφ' ἣς διεγραστής καὶ ὁ πωλητὴς ἀπεβίαζον τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν. Ὁ Μιλήσιος ἐμπορος ἀφ' ἐνδεικοσώματος εἰς τὸν λιμένα τῆς Συβάρεως, ἐνῷ ἀφ' ἐτέρου διατάσσεται τὸν λιμένα Λαον, διότις ἦτο ἐξάρτημα τῆς Συβάρεως ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς. Οἱ δὲ Συβαρῖται εἶχον ἀπλῶς νὰ μετακομίσωσι τὰ ἐμπορεύματα ἀσφαλῶς διὰ μέσου τῆς Ἰδίας αὐτῶν χώρας ἐκ τοῦ ἐνδεικοσώματος εἰς τὸν ἐτερον, καρπούμενοι, ὡς δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ ὑποθέσῃ, οὐ μικρὰς ὠφελείας ἐκ τῆς διαμετακομίσεως.

Τὸ ἐπικίνδυνον τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης, λυμανομένης ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἄλλων πειραιῶν, συνδυαζόμενον πρὸς τὸ ἀνωτέρῳ μνημονευθὲν γεγονός, ὅτι οἱ Χαλκιδεῖς κατεῖχον αὐστηρῶς τὰ Σικελικὰ στενά, προσεπόρουσεν εἰς τὴν Σύβαριν πραγματικὸν μονοπώλιον τῆς μεταφορᾶς τῶν ἐμπορευμάτων κατὰ γῆν διὰ μέσου τῆς ίδιας αὐτῶν χώρας.

Τὸ διαμετακομιστικὸν τοῦτο ἐμπόριον εἶναι ἐκεῖνο ὃ περ ἐγένετο ἡ πηγὴ τοῦ μεγάλου ἐκείνου πλούτου, δύσις διὰ τῆς πάντας ταχείας καὶ ἀπόρου αὐτοῦ κτήσεως ἔξεφύλισεν ἐν διαστήματι βραχυτέρῳ μᾶς ἐκαπονταειηρίδος τὸν ὅλον πληθυσμὸν τῆς μεγίστης πόλεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Κρότων. Ἡ δὲ Κρότων, ἡ ἀντίτιτλος Ἀχαϊκὴ ἀποικία τῶν μερῶν τούτων, ἦτο ἐπὶ ἔνα καὶ πλέον αἰῶνα δευτερεύοντα τῆς Συνδάρεως πόλις κατὰ τὴν σπουδαιότητα· βαθμαίως δὲ ἔξεπιπτεν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν πολυτελείας καὶ μαλθακότητος, ὅτε ἀπέβη τὸ θέατρον τῆς μεγάλης πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀναγεννήσεως τῆς ὀφειλομένης εἰς τὴν προσωπικὴν ἐπίδρασιν Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου.

Περὸς τὰ μέσα τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος ὑπὸ τὴν διοίκησον — διότι τοιαύτη ἦτο πράγματι — τῶν περὶ τὸν Πυθαγόραν, αἴφνης ἡ Κρότων ἀντεποιήθη τὴν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας ἡγεμονίαν.

Τότε ἐπηκολούθησεν διαβόητος πόλεμος μεταξὺ Κρότωνος καὶ Συνδάρεως καὶ ἡ τελεία καταστροφὴ τῆς τελευταίας πόλεως ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν περὶ τὰ 510 π. Χ.

Ἐκ τῆς σπανιότητος τῶν νομισμάτων τῆς Συνδάρεως ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ σύγχρονα νομίσματα τῆς Κρότωνος, δυνάμεθα μόνον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ Σύβαρις, διαρκούντων τῶν πρώτων ἑκατὸν πεντήκοντα ἐτῶν τῆς ἴστορίας αὐτῆς ἐνήργει τὸ ἔκτενὲς αὐτῆς ἐμπόριον ἄνευ τῆς βιοθείας κεκομμένων νομισμάτων.

Ἡ νομισματοκοπία ἐμφανίζεται συγχρόνως ἐν ἀπάσαις ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας, διαρκούσῃς τῆς περιόδου τῆς ἡγεμονίας τῆς Κρότωνος, ἀλλὰ καὶ τινα χρόνον πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Συνδάρεως (ἴδε τὸν συνοπτικὸν πίνακα τῆς σελίδος 89).

Συμμαχικὴ νομισματοκοπία τῶν Ἀχαιῶν πόλεων τῆς Ιταλίας

Οθεν εἶναι σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ κεκομμένου νομισματος τοιούτος εἰσήχθη εἰς τὰς Ἀχαικὰς πόλεις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, καθ' ὃν τῆς Ιταλίας, χρόνον ἡ διοίκησις πασῶν τῶν πόλεων εὑρίσκετο πράγματι εἰς τὰς χεῖ-

φας τῶν Πυθαγορείων Ἐταιρειῶν, ὡν ἡ πολιτικὴ φαίνεται διὶ ̄σκόπει νὰ συνενώσῃ εἰς ἐν ἔθνος πάντας τοὺς Ἐλληνας τῆς Ἰταλίας. "Οὐ δὲ τοιοῦτόν τι σχέδιον ἐπεδίωκε, δυσκόλως δύναται νὰ διαμφισθῇ τῇ θῆ πατὸς οἰκείως ἔχοντος πρὸς τὴν νομισματικὴν τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας τοῦ ἔκτου αἰῶνος π. X.

Τὰ νομίσματα τῶν πόλεων τούτων εἶνε λίαν εὐδιακρότου χαρακτῆρος, καὶ ἀποτελοῦσιν ὅλως ἴδιαζουσαν τάξιν, ἀνόμουν πρὸς πᾶσαν ἀλληλην νομισματοπίαν, φέρονται δὲ πάντα τὰ σημεῖα διὶ ̄ησαν διμοσπονδιακὸν τίμημα, τοντέστι νόμισμα, δι' οὐκ ἔκάστη μέτοχος πόλις, ἐνῷ διεφύλασσε τοὺς οἰκείους αὐτῆς τύπους¹, διετήρει οὐχ ἥττον αὐστηρὰν δμοιότητα κατὰ τὴν κατασκευήν, τὸ μέγεθος, τὸν σταθμὸν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν νομισμάτων αὐτῆς πρὸς τὰ τῶν ἄλλων πόλεων τοῦ Συνδέσμου.

Ἡ κατασκευὴ τῶν ἀρχαιοτέρων νομισμάτων τῶν Ἀχαϊῶν πόλεων τῆς Ἰταλίας εἶνε ἴδιόρρυθμος. Εἰς τὸ ἐμπροσθεν μέρος ὑπάρχει ἀνάγλυψιος ὁ κύριος τύπος τῆς πόλεως, ἔνθα τὸ νόμισμα ἐκόπη, εἰς δὲ τὸ ὅπισθεν ἡ ὁ αὐτὸς τύπος ἐπαναλαμβανόμενος ἢ ὁ τύπος γείτονός τυνος πόλεως ἔγγλυπτος. Διακρίνονται ὡσαύτως τὰ νομίσματα ταῦτα ἀπὸ τῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ Μικρᾶς Ἀσίας διὰ τὴν κυκλοτερῆ αὐτῶν κοπὴν καὶ τὴν ἀπολελεπτυσμένην εἰς σχῆμα παροφίδος μορφὴν (*Πίνακες Γ', 12· Θ', 1 καὶ 2 κτλ.*).

Ο σιαθρητικὸς κανὼν καὶ τὸ διαιρετικὸν σύστημα, ἄτινα ἀκολουθοῦσιν εἶνε τὰ τῶν Κορινθιακῶν νομισμάτων κατὰ τι ἡλαττωμένα, τοῦ στατηροῦ ἐν καλῇ διατηρήσει ἔλκοντος περὶ τοὺς 126 κ. καὶ τοῦ τρίτου αὐτοῦ, ἥτοι τῆς δραχμῆς, περὶ τοὺς 42 κ.

Τὸ γεγονός διὶ ̄αὶ ἐν Ἰταλίᾳ Ἀχαιαὶ ἀποικίαι, εὐθὺς ὡς ἥρχισαν νὰ κόπτωσιν ἴδια νομίσματα, ἔλασσον ὡς πρότυπα τὰ Κορινθιακὰ νομίσματα μᾶλλον ἡ τὰ Ἀσιατικὰ ἢ Αἴγιναῖα, ἔνδεικνύει διὶ ̄τὸ δρεῦμα τῆς μεταξὺ τῶν πόλεων τούτων καὶ τῆς Ἀσίας ἐμπορίας διεξήγετο κυρίως διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ διὰ μέσου τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, οὐχὶ δὲ καὶ εὐθεῖαν ἀπὸ Συβάρεως εἰς Μίλητον. Οὕτως ἀπεφεύγοντο οἱ κίνδυνοι τοῦ διὰ πελάγους πλοῦ, ὁ δὲ Ἀχαιὸς ναύτης οὐδέποτε ἥσθα-

1 Εἰς τινα τῶν μεταγενεστέρων συμμαχικῶν νομισμάτων οἷα π. χ. τὰ τῆς Ἀχαιῆς Συμπολιτείας ἐν Πελοποννήσῳ (Τομ. Α', σελ. 524) ἐπεδιώχθη καὶ ἡ δμοιότης τῶν τύπων,

κετο ἔαυτὸν εἰς ξένα ὕδατα, ἐπειδὴ διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης σπανίως ἀπὸ τοῦ βλέμματός του ἐξηφανίζετο ἡ στερεά. Ἡ ἀρχαία αὕτη ἐμπορία μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Σικελίας πρόπει τὰ διεξήγετο κυρίως διὰ τῶν Κορινθίων. Ἐκ τῆς Κορίνθου αἱ Ἀχαιαὶ πόλεις ἔλασθν τὴν ἰδέαν τῆς νομισματοκοίνης, καὶ τὰ ἀρχαίτατα Κορινθιακὰ νομίσματα ἔχοντις μεταξὺ ὡς πρότυπα τῶν νομισμάτων τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Ἐκ Κορίνθου (Πίναξ ΙΗ', 9) λαβόντες ἀπειμιμήθησαν τοὺς λεπτοὺς καὶ ἐπιπέδους μεταλλίνους αὐτῶν δίσκους, τοὺς διακρίνοντας τὰ νομίσματα τῆς νομισματικῆς ταύτης ὁμοσπονδίας. Ἐκ Κορίνθου ἐπίσης ἐδανείθησαν τὴν ἰδέαν τοῦ θέτειν ἔγκοιλον σῆμα ἐπὶ τῆς δημοσθίας ὅψεως τοῦ νομίσματος, καθότι τοῦτο εἶνε ἀνάπτυξις τοῦ Κορινθιακοῦ ἔθους τοῦ θέτειν ἔγκοιλον γεωμετρικὸν κόσμημα ἐπὶ τῆς δημοσθίας ὅψεως τῶν νομισμάτων αὐτῶν.

Ἐκ τῶν πόλεων, αἵτινες μετέσχον τῆς ὁμοσπονδιακῆς νομισματοκοίνης, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τῷ ὄνομα ἔγκοιλος νομισματοκοίνη τῆς Μεγάλης Ἐλλάδος, αἱ ἔξης δύνανται τὰ μνημονεύθωσιν: —

Πρὸς βορρᾶν ὁ δωρικὸς Τάρας (Πίναξ Γ', 1) ἀλλὰ μόνον κατ' ἔξαιρεσιν, ὡς τοῦ μεγαλεπέρον μέρους τῶν νομισμάτων τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης ἀνήκοντος εἰς διάφορον κατηγορίαν.

Κατόπιν τὸ Μεταπόντιον (Πίναξ Θ', 1), εἴτα ἡ Σίρις (σελ. 109), ἐν ὁμοσπονδίᾳ εἴτε μετὰ τῆς Συβάρεως εἴτε μετὰ τῆς ἐπὶ τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης Πυξοῦντος, τῆς τελευταίας ὁμοσπονδίας ἀποδεικνυούσης, ὅτι ἡ Σίρις διετήρει ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν διὰ τῆς δοδοῦ τῆς παραποταμίου αὐτῆς κοιλάδος.

Ἀκολούθως ἡ Σύβαρις (Πίναξ Θ', 4), εἴτε μόνη εἴτε ἐν ὁμοσπονδίᾳ μετὰ τῆς Σίριος πρὸς έορδῆν ἡ τῆς Κρότωνος πρὸς νότον.

Εἴτα ἡ Κρότων (Πίναξ, Θ', 6), δὲ μὲν ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῆς Συβάρεως δὲ δὲ πρὸς τὴν Πανδοσίαν (τόμ. Α', σ. 136) ἥτις ἔκειτο ἐν τοῖς μεσογείοις μεταξὺ τῶν ὁρέων, ἐπὶ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ἀχέροντος, παραποτάμου τοῦ Κράθιδος, ἐνίστετε δὲ πάλιν μετὰ τῆς Τεμέσης (τόμ. Α', σ. 146) τῆς ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἥτοι τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης κειμένης.

Τελευταία πασῶν ἔρχεται ἡ Καυλωνία (Πίναξ Θ', 5) ἡ πασῶν μεσημβρινωτάτη. Αἱ πόλεις τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης Τέμεσα, Λᾶος καὶ

Πηξοῦς, αἱ συμμετασχοῦσαι τῆς νομισματοκοπίας ταύτης, φαίνεται ὅτι ἡσαν ἔξαρτήματα τῆς Κρότωνος, Συβάρεως καὶ Σίριος.

Ἡ δὲ Ποσειδωνία (τόμ. Α', σ. 105), ἡ κατόπιν κληθεῖσα *Paestum*, ὅμοιος οὖσα τῆς Καμπανίας εἶχε νομισματοκοπίαν μικτοῦ χαρακτῆρος, ἥτοι τὰ μὲν ἀρχαιότατα νομίσματα μετ' ἐγγλύπτων τύπων εἰς τὸ ὅπισθεν μέρος ὁμοιάζοντα κατὰ τὴν κατασκευὴν πρὸς τὰ τῶν Ἀχαιῶν πόλεων (*Πρελ. πίνακος Θ'*, 2 καὶ 5), ἀνήκοντα δῆμος εἰς τὸ σταθμητικὸν σύστημα τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τὰς Καμπανικὰς πόλεις (*στατήρ 118 κ.*), ἐνῷ, ἐξ ἄλλου, τὰ κατά τι μεταγενέστερα, ἀλλ' ὥσαύτως ἀρχαικὰ νομίσματα, ἀκολουθοῦσι τὸν Ἀχαικὸν κανόνα καὶ σύστημα τῆς διὰ τοῦ τρία διαιρέσεως, ἀλλὰ δὲν ἀνήκονται κατὰ τέχνην εἰς τὴν ἔγκοιλον τάξιν (*Πρελ. πίν. Θ'*, 2 καὶ Δ', 6)

Ο Τάρας δομοίως τῇ Ποσειδωνίᾳ φαίνεται ὅτι ἔλαβε τὴν πρώτην πρὸς νομισματοκοπίαν ὥθησιν ἐκ τῶν πόλεων τοῦ Ἀχαικοῦ συνδέσμου, τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτοῦ στατήρων ἀνηκόντων εἰς τὴν ἔγκοιλον κατηγορίαν (*Πίναξ Γ'*, 4).

Τάρας.

Ἄλλὰ μετὰ θραχὸν χρόνον ὁ χαρακτὴρ τῶν Ταραντίνων νομισμάτων ὑφίσταται μεταβολὴν τινα. Ο στατήρ δὲν κόπιεται πλέον ὡς λεπτὸς δίσοις μετ' ἔγκοιλον διπισθοτύπου, ἀλλ' ἐν μορφῇ παχυτέρᾳ καὶ συμπαγεστέρᾳ μετ' ἀναγλύπτουν δὲ τύπον ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὅψεων (*Πίναξ Γ'*, 2). Ἡ ὀλκὴ ἐν τούτοις παραμένει ἡ αὐτὴ (126 κ.) τὸ δὲ διαιρετικὸν σύστημα διὰ τοῦ δύο καὶ οὐχὶ τοῦ τρία ἐπικρατεῖ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐνάρξεως.

Οθεν ἡ νομισματοκοπία τοῦ Ταραντος μόνον κατ' ἐλάχιστον ἐπηρεάσθη ὑπὸ τῆς τοῦ Ἀχαικοῦ συνδέσμου, καὶ δέοντα τὰ ταχθῆ ὡς Εὐβοϊκοπτικὴ μᾶλλον ἡ Εὐβοϊκοπορινθιακή.

Υπὸ τὴν ἔποιν ταύτην τὰ νομίσματα τοῦ Ταραντος δομοίαζονσι πρὸς τὰ τῶν Συρακουσῶν καὶ τῶν ἄλλων Σικελικῶν πόλεων, ἐν αἷς τὰ κυριώτερα νομίσματα ἦσαν τὸ Αττικὸν τετράδραχμον (270 κ.), τὸ δίδραχμον (135 κ.), καὶ ἡ δραχμὴ (67 κ.) (ἐξαιρέσει τῆς ἀρχαιοτάτης περιόδου ἐν ταῖς Χανιδικαῖς πόλεσι Νάξῳ, Ζάγκλῃ καὶ Ἰμέρᾳ, ὡς εἴδομεν ἡδη, ἦτο ἐν χρήσει ἡ Αἰγαίωνα δραχμὴ (περὶ τὸν 90 κ.) μέχρι τοῦ 500 περίπου π. Χ., ὅτε ἥρξατο ὑποχωροῦσα πρὸ τοῦ Ἀττικοῦ τετραδράχμου) (*Πίναξ. Ζ'*, 5 καὶ 6.).

Σικελία.

Τῶν δὲ Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν (τόμ. Α', σ. 129 καὶ 508), οἵτινες συ-

Λοκροὶ Ἐπιζεφυρίων.

νεμερίζοντο μετά τῶν Ἀργίνων τὴν μεσημέριήν ἀκραν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, τὰ ἀρχαιότατα τῶν μέχρις ἡμῶν περισσότερων νομισμάτων εἶνε Κορινθιακὸν στατῆρες τύπου Πηγάσου ἀλλὰ μετ' ἐπιγραφῆς ΛΟΚ. Ἡ ΛΟΚΡΩΝ (135 κ.), τῶν λοιπῶν Λοκρικῶν νομισμάτων ἀκολουθούντων τὸν Ἰταλικὸν σταθμητικὸν κανόνα, τῶν 120-115 κ.

Ρήγιον. Ἡ μόνη ἀλλη πόλις τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἰταλίας, ἣς δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸν Ἀχαιϊκὸν νομισματικὸν σύνδεσμον ἦτο τὸ Ρήγιον, ἀπερ, ὡς ἢδη ἐλέχθη, ἥρξατο κόπτον νόμισματα Αἴγιναίον κανόνος ἐν ἀρχαίᾳ ἐποχῇ, ἀν καὶ πιθανῶς οὐχὶ πρὸ τοῦ 530 π.Χ. (ιόμ. Α', σ. 139). Περὶ δὲ τὸ ἔτος 500 π. Χ., τὸ Ρήγιον δομοῦ μετὰ τῆς ἐπὶ τῆς Σικελικῆς ἀκτῆς Ζάγυλης ἦτις ἔκτοτε ἐκλήθη Μεσσήνη, καὶ αἱ δύο ἀλλαι Χαλκιδικαὶ πόλεις Ἰμέρα καὶ Νάξος, ταῦτοχρόνως μετήλλαξαν τὸν Αἴγινητικὸν πρὸς τὸν Ἀττικὸν σταθμητικὸν κανόνα, συμμορφώσασαι οὕτω τὸ νόμισμα αὐτῶν πρὸς τὸ τῶν Συρακουσῶν καὶ πασῶν τῶν λοιπῶν Σικελικῶν πόλεων.

Καμπανία. Νῦν δ' ἔχομεν νὰ ἔξετάσωμεν τὴν νομισματοκοπίαν τῶν Καμπανικῶν ἀκτῶν ἀπὸ τῆς Υέλης καὶ Ποσειδωνίας πρὸς νότον μέχρι τῆς Νεαπόλεως καὶ Κύμης πρὸς βιορρᾶν. Ὁ Καμπανικὸς σταθμητικὸς κανὼν φαίνεται ὅτι κατάγεται ἀμέσως ἐκ τῆς Μικρᾶς Ασίας.

Ἡ Υέλη ἐκτίσθη ὑπὸ φυγάδων Φωκαέων ἐν ἔτει 540 π. Χ., καὶ διλήγη ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὅτι οὗτοι μετήνεγκον μεθ' ἔαυτῶν τὴν Φωκαϊκὴν δραχμὴν τῶν 59 κ., ἵσ τοῦ κανὼν εἶνε ἐναργῶς Ἀσιατικός, ὡς εἶνε καὶ ὁ τύπος, παριστῶν λέοντα καταβοχθίζοντα τὸ θήραμα αὐτοῦ (ιόμ. Α', σ. 112).

Ο κανὼν οὗτος ἔπειξετάθη ἀπὸ τῆς Υέλης εἰς τὴν γείτονα πόλιν Ποσειδωνίαν, ἷτις, καίπερ παραδεχθεῖσα τὸν Καμπανικὸν κανόνα καὶ κόψασα δραχμὰς τῶν 59 κ. καὶ δίδραχμα τῶν 118 κ., ἔπειξήτησεν οὐδὲν ἡτοιν νὰ προσαρμόσῃ τὰ νομίσματα αὐτῆς πρὸς τὰ τοῦ Ἀχαιϊκοῦ Συνδέσμου διὰ τῆς ἀπομιμήσεως τῆς ἐπιπέδου κατασκευῆς μετ' ἔγκοίλουν τύπου εἰς τὸ δύπισθεν μέρος ἀπερ ἥν συνήθη τοῖς νομίσμασιν τοῦ Ἀχαιϊκοῦ Συνδέσμου (πρᾶλ. Πίν. Θ', 2 καὶ 4).

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ πέμπτου αἰῶνος βλέπομεν ἀμφοτέρας τὰς πόλεις ταύτας ἐγκαταλιμπανούσας τὸν Φωκαϊκὸν κανόνα, τὴν μὲν Υέλην χάριν τοῦ ἡλιαττωμένου Ἀττικοῦ κανόνος τοῦ Τάραντος (στατῆρ 126 κ. περίπου, διαιρούμενος εἰς δύο δραχμὰς) τὴν δὲ Ποσειδωνίαν χάριν τοῦ

Αχαικοῦ (στατήρ 126 κ. διαιρούμενος εἰς τρεῖς δραχμὰς) (τόμ. A', 105 καὶ 112).

'Ἐν τούτοις ἡ μεταβολὴ αὐτῇ τοῦ κανόνος, ἐκ μέρους τῆς Ὑέλης καὶ Ποσειδωνίας, δὲν συνέει, ποὺν ἡ ὁ Φωκαϊκὸς σταθμητικὸς κανὼν δυνηθῇ νὰ ὁῖςωθῇ εἰς τὴν Χαλκιδικὴν Κύμην (τόμ. A', σ. 49) καὶ εἰς τὴν ἀποικίαν αὐτῆς τὴν Νεάπολιν. Τὰ νομίσματα τῶν δύο τούτων πόλεων καὶ τὰ τῶν Καμπανικῶν τὰ κοπέντα κατὰ τὸν Φωκαϊκὸν κανόνα εἶναι ἀφθονώτατα. Συνίστανται δὲ ἐν γένει ἐκ διδράχμων ἐλκόντων 118 μέχρις 115 κ. ὄντων δὲ κατὰ μέσον ὅρον ἑλαφροτέρων κατὰ ἔξι περίπου κόκκους τῶν Ἀχαικῶν καὶ Ταραντίνων νομισμάτων, τῶν δύο τελευταίων δμοιαζόντων σχεδὸν καθ δλκήν, διαφερόντων δὲ μόνον κατὰ τὸ μεριστικὸν σύστημα, ὅπερ ἐν μὲν τοῖς Ἀχαικοῖς πραγματοποιεῖται διὰ τοῦ 3 ἐν δὲ τοῖς τῶν Ταραντίνων διὰ τοῦ 2.

Μεταβαίνοντες ἔτι βορειότερον εἰς τὴν Τυρρηνίαν εὑρίσκομεν ἐκεῖ ἐν Τυρρηνίᾳ. χρήσει κατὰ τὸν E'. π. X. αἰῶνα δύο σταθμητικοὺς κανόνας διὰ τὸν ἀργυρὸν, τῶν μεγαλειτέρων κομματίων τῶν δύο τούτων κανόνων ἐλκόντων καθ' ἔκαστον 354, 177 καὶ 88 κ. ὡς πρὸς τὸν πρῶτον καὶ 260, 130 καὶ 65 ὡς πρὸς τὸν δεύτερον. Ο τελευταῖος εἶναι φανερῶς ὁ Εὐεστικὸς κανὼν, ὁ εἰσχωρήσας εἰς την Τυρρηνίαν πιθανῶς ἐκ τῶν Συρακουσῶν.

"Οσον ἀφορᾶ ἐις τὸν ἑτερον κανόνα, ὑποτίθεται γενικῶς, διτ εἶναι ὁ Περσικός, παραχθεὶς κατά τινα τρόπον ἐκ τῆς μετὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐμπορίας. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ὅμως κλίνω νὰ παραδεχθῶ, ὅτι οὗτος εἶναι μᾶλλον δ' ἡλατιωμένος Αἰγαίαϊος κανὼν, ὅστις ἐπεκράτει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν Κεροκύρᾳ, διτ δ' ἐλήφθη ἐν τῇ Τυρρηνίᾳ διὰ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πάδου ('Ηριδανοῦ) ἐμπορικῶν λιμένων Ἀτρίας καὶ Σπίνης, οἵτινες πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γαλατῶν συμπεριελαμβάνοντο εἰς τὴν Τυρρηνίαν.

'Ο K. O. Müller¹ ὑπέθεσεν δι' ἄλλους λόγους, διτ οἱ Κερκυραῖοι καὶ οἱ Τυρρηνοὶ διετέλουν εἰς ἐμπορικὴν ἐπιμιξίαν πρὸς ἄλλήλους διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης, σπουδαιοτάτης κατὰ τὸν ἀρχαίονς χρόνους ἔνεκα τοῦ ἐμπορίου τοῦ ἡλέκτρου. "Ἄν τοῦτο ἔχει οὕτως θά ἐνόμιζέ τις διτ οἱ δύο νομισματικοὶ κανόνες, οὓς εὑρίσκομεν ἐν χρήσει συγχρόνως ἐν Τυρρηνίᾳ,

1 Die Etrusker I, 4. 2 σελ. 266.

εφθασαν εἰς τὴν χώραν ταύτην διὰ δύο διαφόρων καὶ ἀνιθέτων ὅδῶν, ἥτιοι δὲ μὲν Εὐβοϊκὸς διὰ τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης διὰ μέσου τῆς ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας Ποπλωνίας καὶ δὲ Κερκυραϊκοαιγυναῖος διὰ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Πάδου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἐπὶ τοῦ ἔγχωρίου λιτρώμινον σταθμοῦ τοῦ ἀσήμου χαλκοῦ θασιζόμενον θαγενὲς νόμισμα τῆς Ἐιρηνορίας παρέμεινεν ἐν κορήσει μέχρις ὀψιαιτάτης περιόδου. Περὶ τούτου ὡς καὶ περὶ τῶν νομισμάτων τοῦ παρομοίου θαρέος χαλκοῦ (*aes rude*) τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας ἐν γένει δὲν θὰ ἐπασχοληθῶ, ὡς μὴ κυρίως συμπεριλαμβανομένων εἰς τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης συγγραφῆς.

Δύναται ἐν τούτοις νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς Ἐτρουνορίας σημείων ἀξίας XX, X, Λ, ΙΙΛ, (= 20, 10, 5 καὶ 2½), κλπ. εἰνε βέβαιον, ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ νενομισμένος τις κανὼν ἀνταλλαγῆς μεταξὺ ἀργυροῦ καὶ χαλκοῦ, περὶ τοῦ δποίου δύναται νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι ἐποίκιλλε σπουδαίως ἐν τε τῇ Τυρρηνίᾳ καὶ τῇ Κεντρικῇ Ἰταλίᾳ ἐν περιόδῳ χρονικῇ σχετικῶς θραχείᾳ¹ (‘Ιδε τόμ. Α'. σελ. 17 καὶ 18).

Δὲν φαίνεται δῆμος ὅτι αἱ ὀλκαὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων ἐπηρεάσθησαν δπωεδήποτε ὑπὸ τῶν μεταβληθεισῶν ἀναλογιῶν τῶν ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν νομισμάτων, τῶν πρὸς τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα χρησιμοποιηθέντων κανόνων ὄντων ἐν πάσει περιπτώσει Ἐλληνικῆς καταγωγῆς, ἐνῷ ἐκεῖνος, καθ' ὃν ἔχοντι τὸ χαλκοῦν νόμισμα, ἦτο ἵσως θαγενής.

°Οὐ δὲ χαλκὸς ὁ χαλκὸς ὑπῆρχε πράγματι τὸ μόνον μέσον συναλλαγῆς, κὸς ἥτο κανῶν οὐχὶ μόνον ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Σικελίᾳ. Εἰς ἀμφοτέρας πιθανῶς, ἀξίας ἐν Ι. ταλίᾳ καὶ Σι- είχεν ἀναλογίαν πρὸς τὸν ἀργυροῦ περίπου 250:1,² τοῦ λιτρώμινον σταθμοῦ τοῦ χαλκοῦ, τοῦ ἐν μὲν τῇ Ἰταλίᾳ καλούμενου *libra*, ἐν δὲ τῇ Σικελίᾳ λίτρας, ὄντος ἀρχεγόνου λογιστικῆς μονάδος.

Τὸ Ρωμαϊκὸν ἀσσάριον πρὸ τῆς κατὰ Βάρος ἐλαττώσεως αὐτοῦ (269 π. Χ.) ἀντεπροσώπευε ταύτην τὴν λίτραν τοῦ χαλκοῦ καὶ ἐκαλεῖτο λιτραιῶν ἀσσάριον (*As libralis*) (τόμ. Α'. σελ. 26).

Τὸ ἀργυροῦ ἰσότιμον τῆς Σικελικῆς λίτρας ἦτο μικρὸν ἀργυροῦ νόμισμα καλούμενον νόμος, ἔλκων 13·5 κ., ὅτε δὲ ἐν ἔτει 269 π. Χ.

1 Mommsen, Hist. mon. Rom. I σ. 372. 2 Mommsen, ἐ. ἀ. II σ. 31.

οι Ἀρωμαῖοι ἐθέσπισαν ἀργυροῦν νόμισμα, ἐφήρμοσαν τὸν ὅρον πυπτός εἰς τὴν ἑαυτῶν μονάδα, ἥτοι τὸ scripulum ἰσάξιον πρὸς ἐν λιτραιῶν ἀσσάριον ἢ $2\frac{1}{2}$ τῶν ἡλαττωμένου σταθμοῦ ἀσσαρίων, διόθεν ἡ μονὰς τοῦ ἀργύρου ἔλαβε τὸ ὄνομα πυπτός *sestertius* ἢ ἀπλῶς *sester-tius* (ἴδε τόμ. Α'. σελ. 85).

Ἡ Σικελικὴ λίτρα χαλκοῦ, ἔλκουσα 3375 κ. ἥτοι $\frac{2}{3}$ τῆς ስρμαϊκῆς *libra*, οὐδέποτε ἐκόπη εἰς νομίσματα τοῦ μετάλλου τούτου, ἥτο ὅμως οὐδὲν ἥττον ἡ έβασις τῆς κυκλοφορίας τοῦ ἀργύρου, ἐνῷ τὸ εἰς ἀργυροῦν ἰσότιμον αὐτῆς, δὲ νόμος, ἢ ἀργυρᾶ λίτρα, ἥτο καθ' ὀλκὴν τὸ $\frac{1}{10}$ τοῦ Ἀττικοῦ διδράχμου καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ στατῆρος, ὃστις ἔραδύτερον ἐν Σικελίᾳ ἐφέρετο ὅπο τὸ ὄνομα τοῦ δεκαλίτρου στατῆρος¹. Τοιουτο-τρόπως δὲ Ἀττικὸς κανὼν ἐνεβολιάσθη ἐπὶ τοῦ ἐγχωρίου Σικελικοῦ συστήματος τῆς λίτρας τοῦ χαλκοῦ, τοῦ δεκαδράχμου ἰσοφαρίζοντος πρὸς 50 λίτρας καὶ φερομένου ὑπὸ τὸ ὄνομα πεντηκοντάλιτρον, τοῦ τετραδράχμου πρὸς 20 λίτρας, τοῦ διδράχμου πρὸς 10 καὶ τῆς δραχμῆς πρὸς 5.

Μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀγαθοκλέους (317—310 π. Χ.) συναντῶμεν πλεῖστα ἄλλα πολλαπλάσια τῆς λίτρας, ξένα τῷ Ἀττικῷ συστήματι, οἷα τὰ κομμάτια τῶν 32, 24, 18, 16, 15, 12, 8, 6 καὶ 4 λιτρῶν, κτλ., ἄλλα πρὸ τοῦ χρόνου τούτου, πλὴν τῆς λίτρας τῶν 13.5 κ., οὐδὲν ἄλλο παρὰ μόνον νομίσματα Ἀττικοῦ σταθμοῦ παρονοιάζονται². Τὰ Σικελικὰ χαλκᾶ νομίσματα, ἂν καὶ εἶνε μόνον λογιστικὰ νομίσματα καὶ ἀξίας ἀπλῶς ὄνομαστικῆς, φέρουσιν ἐνίστε σημεῖα, δι' ὧν δύνανται νὰ ἀναγνωρισθῶσιν ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸ σύστημα τῆς λίτρας, ἥτις ὅμοίως τῇ ስρμαϊκῇ *libra*, δημορεῖτο εἰς 12 οὐγκίας. Οὕτω τὸ ἡμίλιτρον ἔχει ἐξ σφαιρίδια, τὸ πεντώγκιον πέντε, δὲ τετρᾶς τέσσαρα, δὲ τριξᾶς τρίς, δὲ ἔξᾶς δύο καὶ ἡ οὐγκία ἐν (ἴδε τόμ. Α', σελ. 189).

Ἐπι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας πιθανὸν δι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἐνσήμου νομίσματος αἱ ἀξίαι νὰ ἐλογίζοντο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ λιτραιῶν σταθμοῦ τοῦ χαλκοῦ. Ἐκ τούτου δὲ δύνανται νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα δι τοῦ *Ταραντῖνος* ἀργυροῦν νόμος ἥτο νο-

---

1 Πολυδ. IX. 80.

2 Num. Chron. 1874, σ. 80.

μισμάτιον ὅμοιον πρὸς τὸ *Romaënikὸν sestertius* ἢ τὴν Σικελικὴν λίτραν.

Οἱ Ἀριστοτέλης (παρὰ Πολυδ. IX, 80) περιγράφει νόμισμα Ταραντίνων καλούμενον παρ' αὐτοῖς νοῦμμον, ἐφ' οὗ εἶναι ἐντετυπωμένος ὁ νῖδος Ποσειδῶνος Τάρας ἐποχούμενος ἐπὶ δελφῖνος· εἶναι δὲ γνωστὰ μικρὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ τύπου τούτου ἔλκοντα 16 κ. (B. M. Cat. C. Italy, σελ. 109), ἀτινα εἶναι ἵσως οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μηνιονευόμενοι νοῦμμοι (ἴδε τόμ. A', σελ. 85).

Ἐν τούτοις δὲ Mommsen (*Hist. tog. rom.* I, σ. 141) φρονεῖ διτι δόνομος τοῦ Τάραντος εἶναι δίδραχμον δλκῆς περίπου 127 κ. Πρέπει δὲ νὰ δμοιογηθῇ διτι δύτιος τοῦ ἐπὶ δελφῖνος Τάραντος εἶναι κατὰ πολὺ συχνότερος ἐπὶ τῶν διδράχμων ἢ ἐπὶ τῶν μικροτέρων νομισμάτων¹.

Γαλλία.

Προχωρῶντες βορειοδυτικῶς τοῦ Ποτιλωνίου κατὰ μῆκος τῆς Αιγαϊστικῆς παραλίας ἀφικνούμεθα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Γαλλίας χωρὶς νὰ συναντήσωμεν οὐδὲ μίαν πόλιν ἡτις κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους (περὶ τῶν δποίων μόνον νῦν δὲ λόγος) νὰ εἴχε γνῶσιν τῆς χρήσεως νομίσματος ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ἡτις νὰ ἔκοψε νόμισμα πρὸς ἴδιαν αὐτῆς χρῆσιν, ἔως οὗ φθάσωμεν εἰς τὴν Φωκαϊκὴν ἀποικίαν Μασσαλίαν.

Ἐν τῇ γειτονίᾳ τῆς πόλεως ταύτης εὑρέθη· κατὰ τὸ ἔτος 1867 ἐν Auriol² σωρὸς συνυστάμενος ἐκ 2130 ἀργυρῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων ἀρχαικῆς τέχνης καὶ περιλαμβάνων ἐν δλῳ περὶ τοὺς εἰκόσι πέντε διαφόρους τύπους Μικρότερα δὲ εὑρόματα δμοίων νομισμάτων ἔξωρύχθησαν ἀκολούθως ἐν Βολτέρρᾳ τῆς Τοσκάνης³ καὶ ἐν ταῖς ἀρατοικαῖς ἀκταῖς τῆς Ισπανίας.

Πάντα τὰ μικρὰ ταῦτα νομίσματα εἶναι ἀνεπίγραφα, ἐπομένως δὲν δύνανται νὰ καταταχθῶσι μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος. Ἐν τι δμως δηλοῦται ἐναργῶς, διτι δηλαδὴ ἐνεκα τῆς μεγάλης τῶν τύπων αὐτῶν ποικιλίας δυσκόλως δύνανται νὰ εἴνεται νομισματοκοπία μιᾶς μόνης πόλεως. Εἶναι δὲ πιθανῶς ταῦτα νόμισμα ἀνεξαρτήτου τινὸς εἴδους νομισματικῆς τινος

1 Ιδε Num. Chron. 1881, σ. 296.

2 Rev. Num. N. S. XIV, σ. 348 - 360.

3 Periodico di Numism. 1872, σ. 208.

συμμαχίας, ἡς θὰ συμμετέσχον αἱ Φωκαϊκαὶ πόλεις Ὅλη ἐν Ἰταλίᾳ, Μασσαλίᾳ ἐν Γαλλίᾳ, ἵσως δὲ καὶ ἡ Ἐμπορία ἐν Ισπανίᾳ.

Ο σταθμητικὸς κανὼν, εἰς δν ἀνήκοντι τὰ περίεργα ταῦτα νομισμάτια εἴτε δ Φοινικικός, τοῦ δποίου δ στατήρ ἔλκει περίπου 220 κ. ἥ μικρόν τι ἔλασσον. Εἶνε δὲ κατὰ μέγα μέρος δωδέκατα ἥτοι δεκοί (δλκὴ 18 κ.).

Τὰ παράλια τῆς Καταλωνίας φαίνεται δι τὸ δυσμικὸν δριον πέραν τοῦ δποίου ἥ χρῆσις τοῦ νομίσματος δὲν εἰσεχώρησε μέχρι περιόδου πολὺ μεταγενεστέρας ἑκείνης, περὶ ἣς ἐπραγματεύθημεν μέχρι τοῦδε.

§ 10. Έλληνικοὶ νομισματικοὶ τύποι.

Ο χαρακτήρ, τὸ σύμβολον, ἥ ὡς κατὰ συνθήκην ὀρίσθη νὰ λέγηται, δ τύπος, δ ὑπὸ τῆς πολιτείας τιθέμενος ἐπὶ μετάλλου προωρισμένον νὰ κυκλοφορῇ ὡς νόμισμα, δὲν ἥτο ἀρχαιῶς ἥ καθ' οίανδήποτε ἐποχὴν κυρίως δηλωτικόν τι δεδομένης τινὸς ποσότητος ἥ ἀξίας, ὡς ἐνόμισεν δ Ἀριστοτέλης λέγων «δ γὰρ χαρακτήρ ἐτέθη τοῦ ποσοῦ σημεῖον» (Πολιτ. I, 3,14).⁹ Ήτο ἀπλῶς ἥ σφραγὶς ἥτοι ἥ ἐγγύησις τοῦ ἐκδίδοντος, ἐπίσημός τις διαβεβαίωσις τοῦ Κράτους, δι τὸ νόμισμα ἥτο ἀκριβὲς τὸ βάρος καὶ γνησίου μετάλλου, εἶδος ἐπικλήσεως τῆς μαρτυρίας τῶν θεῶν ἐναντίον δόλου. Τοιούτον δ ὄντος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἥτο φυσικῶς ἀναγκαῖον, δπως δ τύπος ἀποτελῆται ἐκ συμβόλου γενικῶς καταληπτοῦ, δυναμένου νὰ παρίσταται εἰς τὸν δφθαλμοὺς πάντων ὡς τὸ ἰερὸν ἔμβλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος τὸ φοβερὸν δνομα προσεκαλεῖτο οὕτως εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῆς καλῆς πίστεως τοῦ ἐκδότου.

Ἐντεῦθεν δ θρησκευτικὸς χαρακτήρ πάντων τῶν ἀρχαίων νομισμάτων.¹⁰ Οι θρησκευτικὸς δ ἔχει τοῦδε ἥ χαρακτήρας δπως δ λέξις ΘΕΟΙ ἵσταται συνήθως ἐπὶ κεκτήτηρῶν τῶν νομισμάτων τύπων.

Δὲν εἴτε δυνατὸν νὰ ἀποφανθῶμεν μετὰ βεβαιότητος, ἀν, ὡς φρονεῖ δ καθηγητὴς Curtius (Num. Chron. 1870, σ. 92), τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα ἐκόπιοντο ἐντὸς τῶν τεμενῶν τῶν ἰερῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῶν ἰερέων.

Γνωρίζομεν δμως, ὅτι ἐν Ἀράμη τὸ πρῶτον κανονικὸν νομισματοκοπεῖον ἰδρύθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἡρας Μονήτας (Juno Moneta), ἐξ οὗ καλοῦμεν ἔκτοτε τὰ νομίσματα ἡμῶν μονέδα (moneta, monnaies, monētū, κτλ.)· καὶ δὲν εἶνε παράλογον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι τὰ πολύτιμα μέταλλα, ἄτινα, εἴτε ὡς ἀναθήματα ἢ δεκάται ἢ εἰσοδήματα ουνέρρωεν εἰς τὸν θησαυρὸν τῶν ναῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐπίθεντο εἰς κυκλοφορίαν ἐν μορφῇ νομίσματος σεσημασμένου διὰ τῶν συμβόλων τῶν θεῶν, ἢ διὰ τινων ζῴων ἢ ἀντικειμένων δηλωτικῶν τῆς λατρείας αὐτῶν. Ὁπωσδήποτε καὶ ἀν εἴχε τὸ πρᾶγμα ἀρχικῶς, εἶνε ἀναμφίβολον ὅτι ἡ οἰκειοποίησις ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν τοῦ ἀποκλειστικοῦ δικαιώματος τῆς νομισματοκοπίας, δὲν ἐπήρεγκε οὐδεμίαν μεταβολὴν εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν νομισματικῶν τύπων. Τὸν θεοὺς ἐπεκαλοῦντο ἔπι τῶν νομισμάτων ὡς προστάτας τῆς Πολιτείας, ὃν μόνον αἱ κεφαλαὶ ἢ τὰ ἐμβλήματα αὐτῶν ἐκρίνοντο ἄξια νὰ ἀναπαρίστανται ἐπὶ τῶν νομισμάτων.

Φαινομενικαὶ ἔξαιρέσεις τοῦ σχεδὸν παγκοίνου κανόνος ὡς πρὸς τὸν ἵερὸν χαρακτῆρα τῶν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων τύπων εἶνε οἱ ἀποκαλούμενοι ἀγωνιστικοὶ τύποι, οἱ πρὸς ἀνάμνησιν νικῶν ἐν ἀθλητικοῖς ἀγῶσιν. Δέον δμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι πάντες οἱ Ἑλληνικοὶ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες μετεῖχον θρησκευτικῆς τινος φύσεως καὶ ὅτι αἱ ἀπεικονίσεις νικηφόρου ἄρματος ἢ ἐτέρου ἀγωνιστικοῦ ἐμβλήματος ἦτο κατ' ἐννοιάν τινα σύμβολον τοῦ θεοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ δποίου ἥγοντο οἱ ἀγῶνες. Οἱ ἵεροις δὲ καρακτὴρ τῶν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων τύπων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων ἀπέκλειε φυσικῶς πᾶσαν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀμεσον ἀναφορὰν πολιτικῶν νικῶν, πολιτικῶν ἐπαναστάσεων ἢ ἄλλων τινῶν ἴστορικῶν συμβάντων ὡν τὴν ἀπομνημόνευσιν ἥδυνάμεθα ἄλλως νὰ προσδοκῶμεν ἐπὶ τοῦ ἴσχύοντος νομίσματος τοῦ Κράτους. Καὶ δὲν ἐλλείπουσι μὲν πρόγραμματι δλῶς τοιαῦται ἀπομνημονεύσεις, δλλά, ἐπειδὴ αὐταὶ εἶνε ἔμμεσοι καὶ μολονότι ἵσως ἀρκετὰ εὐνόητοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῶν εἶνε δμως διὰ τὸν νεωτέρους ἡμῶν ὀφθαλμοὺς ἀπλοῖ ὑπανιγμοὶ τῷ μεμυημένῳ, ἢ ἔννοια τῶν δποίων δὲν καταφαίνεται ἐκ πρώτης ὅψεως. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι, ὅταν ἐμφανίζηται θαλλὸς ἐλαίας ὡς πρόσθετον σύμβολον παρὰ τὸν ταῦρον τῆς διποσθίας ὅψεως νομισμάτων τινῶν τῆς Σάμου, δύναται δ προσεκτικὸς σπουδαστὴς τῶν Σαμιακῶν νομισμάτων νὰ ἴδῃ ἐν αὐτῷ

νπαινιγμὸν τῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατακτήσεως τῆς νῆσου, τῆς ἐλαίας οὐσῆς συμβόλου ἰδιάζοντος τῇ Ἀθηνᾶ, ἐμφανιζομένης δὲ ταυτικᾶς ἐπὶ τῶν Σαμιακῶν νομισμάτων, ὅτε ἡ νῆσος ὑπέκειτο εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μόνον ἐφ' ὅσον διήρχει ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη περίοδος (ἴδε τόμ. B'. σελ. 45). Οὕτως ἐπίσης ἐν Συρακούσαις, ὅτε ὁ Κορίνθιος Τιμολέων κατώρθωσε τὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πόλιν τῆς τυραννικῆς τοῦ Διονυσίου δυναστείας, τὰ νομίσματα τῶν Συρακουσῶν ἀφωμοιώθησαν ἐπὶ τινα χρόνον πρὸς τὰ τῆς Κορίνθου (τόμ. A'. σελ. 154).

Καθ' ἄπασαν τὴν ιστορίαν τῆς ἐλευθέρας καὶ ἀνεξαρτήτου Ἑλλάδος καὶ μέχρις ἔτι τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρώτος σκοπὸς τοῦ νομισματικοῦ τύπου ἦτο νὰ θέτῃ πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ λαοῦ ἰδαιτήν τινα παράστασιν τῆς θεότητος ἐκείνης, ἥτις ἰδιαιτατα ἐλατρεύετο ἐν τῇ χώρᾳ, ἔνθα ἐσκοπεῖτο νὰ κυκλοφορήσῃ τὸ νόμισμα.

Οὕτε τύραννος, δοσονδήποτε δεσποτικὸς καὶ ἀν ἦτο, οὕτε σιρατηγός, δοσονδήποτε λαμπρὰ καὶ ἀν ἦσαν τὰ κατὰ γῆν ἢ θάλασσαν κατορθώματά του, οὕτε δημαγωγός, δοσονδήποτε τετυφωμένος καὶ ἀν ἦτο ἐκ ματαιότητος, ἀπεπεράθη ποτὲ νὰ διαιωνίσῃ τὴν μορφὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἵσχυοντος νομίσματος. Διὰ τοῦτο προεξάρχει τὸ μυθολογικὸν ἐνδιαιρέον τῶν νομισματικῶν τύπων ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς νομισματοκοπίας μέχρι τῶν χρόνων τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Μόλις δὲ μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἐμφανίζεται ἡ πρώτη ἔνδειξις μεταβολῆς ἰδεῶν. Ἐν διαρκείᾳ μιᾶς καὶ μόνης δεκατίας νέος κόσμου προσηρτήθη τῇ Ἑλλάδι, μέγα δὲ κῦμα Ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς κατέκλυσε τὰ ἀρχαῖα βασίλεια τῆς Ἀρατολῆς, ἔφερε δὲ δπίσω κατὰ τὴν πρὸς τὴν Δύσιν ἀναδρομὴν αὐτοῦ τὴν καθαρῶς Ἀσιατικὴν ἀντίληψιν τῆς θεότητος τῶν βασιλέων.

Τὰ δὲ μικρὰ τοπικὰ συμφέροντα, αἱ τοπικαὶ λατρεῖαι, ἡ τοπικὴ ἐμπορία συνεχωνεύθησαν γῦν ἐντὸς εὐρυτέρων κύκλων ἐνεργείας. Ἡ ἐμπορία διεξήγετο πλέον ἐπὶ εὐρυτέρου πεδίου καὶ ἐπὶ μείζονος κλίμακος, ὁ δ' Ἀλέξανδρος, ὁ μοναδικὸς οὗτος ἀνήρ, διὰ τῆς ὀρμητικῆς δυνάμεως καὶ ἀκορέστον φιλοδοξίας τοῦ ὅποίου ἐξετάθη ἡ πελώριος αὖτη μεταβολὴ ἐφ' ἀπάσης σχεδὸν τῆς ὅψεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου, κατήντησε νὰ θεωρῆται ως ἡμίθεός τις. Ἡ μεταβληθεῖσα δὲ αὕτη πολιτικὴ δψις τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἐνδόμυχος μεταβολὴ τῶν σκέψεων τῶν

ἀνθρώπων ἀπεικονίσθη ἀμέσως ὡς ἐν κατόπινῳ ἐπὶ τοῦ κυκλοφοροῦντος τότε νομίσματος. Ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀποθεωθέντος Ἀλεξάνδρου ἐμφανίζεται νῦν τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐν τῷ χαρακτῆρι αὐτοῦ ὡς νίον τοῦ Διὸς Ἀμμωνός. Καὶ ὅτε οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἀλληλοδιαδόχως προσελάμβανον τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως καὶ τὰ ἐμβλήματα τῆς βασιλείας, ἔκαστος αὐτῶν ἐν περιτροπῇ παρεθαρόντεο νὰ θέτῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εἰκόνα ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἄτινα κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ἐκόπησαν ἐπὶ τῷ ἴδιῳ ὀνόματι.

Εἰσαγωγὴ ^{τῶν εἰκόνων τύπων} Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ ἑξῆς τὰ Ἑλληνικὰ νομίσματα κέκτηνται ὡς πρὸς ἡμᾶς ἐνδιαφέρον δῆλος ἀλλοίας φύσεως. Τὸ ἴδεωδες ὑπόπτων ἀπὸ τῶν χωρεῖ πρὸ τοῦ πραγματικοῦ, εὑρισκόμεθα δὲ νῦν ἐνώπιον πινακοθήκης χρόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ εἰκόνων βασιλέων ἀναμφισθῆτον γνησιότητος, ἀνεκτιμήτων ὡς συντελούντων εἰς σαφηνισμὸν τῶν χαρακτήρων τῶν κορυφαίων ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς παγκοσμίου ἵστορίας δρωντων προσώπων.

Ἐν τῷ μετάξῃ ὅμως οἱ τύποι τῆς διποθίας ὅψεως τῶν νομισμάτων ἀποδαίνουσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συνθηματικὸν κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν. Τοῦτο δφέλεται ἐν μέρει εἰς τὰς ἀπατήσεις τῆς εὐρυνθείσης ἐμπορίας, ἣτις ἀπήτει σταθερὸν καὶ ὅμοιότροπον τύπου, δλέθριον πρὸς πᾶσαν πρωτοτυπίαν συλλήψεως καὶ ἐκτελέσεως ἐκ μέρους τοῦ σφραγιδογλύφου. Ἡ συνθηματικότης αὕτη ἐν τοις νομίσμασιν ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν ὡς ἐπὶ τοῦ δπισθεν μέρους τοῦ νομίσματος. Τοῦτο ἴδιως καταφαίνεται ἐπὶ τῶν Πτολεμαϊκῶν σειρῶν, ἦνθα ἡ στερεότυπος ἀποδᾶσσα κεφαλὴ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος ἐπαναλαμβάνεται μετ' ὀχληρᾶς ὅμοιότητος ἐπὶ δύο καὶ ἡμίσιων αἰώνας, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποκλείῃ ἐντελῶς τὰς εἰκόνας τοῦ θασιλεύοντος μονάρχου.

Χαρακτηριστικὸν τῶν νομισματικῶν τύπων τῶν νομισμάτων Μεταξὺ τῶν χαλκῶν νομισμάτων τῶν κοπέντων ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, νομισμάτων κοινῶς γνωστῶν ὑπὸ τῷ ὀνομα Ἑλληνικὰὶ αὐτοκρατορικὰὶ σειραὶ, ὑπάρχουσι πολλά, ἄτινα εἰνε εἰς μέγιστον θαθμὸν διδακτικά, ἀν καὶ δφείλει νὰ ὁμοιογήσῃ τις, δι τὸ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι τὴν ἀξίωσιν τοῦ νὰ θεωρηθῶσιν ὡς καλλιτεχνήματα. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς τάξεως ταύτης τῶν νομισματικῶν τύπων εἰνε μυθολογικὸν καὶ ἀρχαιολογικόν. Διδάσκουσιν ἡμᾶς, ποῖοι θεοὶ ἐτιμῶντο καὶ ὑπὸ ποίαν μορφὴν ἐλατρεύοντο ἐν ἔκαστη πόλει τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἐπὶ τῶν αὐτῶν σειρῶν εὑρίσκει τις ὥσαν-

τως πολυάριθμα ἀντίγραφα τῶν πραγματικῶν ἀγαλμάτων τῶν θεῶν, ὡς ἵσταντο ἐν τοῖς ναοῖς — τὸ ἰστάμενον τερατόμορφον ξόανον τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος μετὰ τῶν πολυαριθμών μαστῶν της, οὐχὶ πλέον ἔξιδανικευμένης καὶ ἔξελληνισθείσης ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης, ἀλλ᾽ ἐν τῇ ἀληθεῖ αὐτῆς Ἀσιατικῇ μορφῇ (Πίναξ ΑΒ'. 7), ἢ Ἀφροδίτη, ἣν δὲ Πραξιτέλης ἐποίησε διὰ τοὺς Κριδίους (Τόμ. Β' σ. 163) ὁ περίφημος χρυσελεφάντινος Ζεὺς τοῦ Φειδίου ἐν Ολυμπίᾳ (Τόμ. Α'. σ. 533), τὸ ξόανον τῆς Σιδωνίας Ἀστάρτης (Τόμ. Β'. σ. 395) καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἐνίοτε δόλοκληδος μῦθος ἀναπαρίσταται ἐν γραφικῇ τεχνοτροπίᾳ ὡς ἐπὶ νομίσματός τυνος τῶν Μύρων τῆς Λυκίας (Πίναξ ΛΑ'. 8.) ἐφ' οὐ βλέπομεν τὸ μετὰ καλύμματος εἴδωλον Ἀσιατικῆς τυνος θεᾶς ἵσταμενον ἐπὶ δένδρου, οὐ ἕκατέρῳθεν ἵσταται ἀνὴρ κραδαίνων πέλεκυν ἔτοιμος ἐκ δίζης νὰ ἀποκόρφῃ τὸ δένδρον, ἐν φόροις ἔξορμῶσι τοῦ κορμοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ δένδρου κατὰ τῶν προσβαλλόντων αὐτό. Ὁ παράδοξος οὗτος τύπος φαίνεται ὅτι εἶναι ἄλλη τις ἔκδοσις τοῦ μύθου τῆς κόρης Μύρρας τῆς μεταμορφωθείσης εἰς δένδρον, ἐκ τοῦ κορμοῦ τοῦ δποίου, ὅτε ὁ πατὴρ αὐτῆς τὸ ἔκοψε διὰ τοῦ ξίφους του, ἐγενήθη δὲ Ἄδωνις.

Καὶ ἄλλος μυθολογικὸς τύπος δὲ δυνάμεθα νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα παρέχει ἡμῖν ἔτι μεγαλείτερον ἐνδιαφέρον. Ὅτανίσσομαι τὰ περίφημα νομίσματα, τὰ κοπέντα ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς Φρυγίας τῇ ἐπικαλούμένη Κιεώ τῷ. Ἐνταῦθα ἐπεκράτει ἔγχωριός τις ἔκδοσις τῆς παραδόσεως περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Νῶε, δρειλομένη ἴσως εἰς τὴν ὥπαρξιν Ἰουδαϊκοῦ στοιχείου μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων βλέπομεν τὴν κιβωτὸν ἐν μορφῇ λάρνακος φερούσης τὴν ἐπιγραφὴν ΝΩΕ, πλεούσης δὲ ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ἐν τῇ κιβωτῷ ἵστανται δύο μορφαὶ καὶ παρ' αὐτῇ δύο ἄλλαι, ἀνὴρ καὶ γυνή. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ τῆς κιβωτοῦ ὑπάρχει κύραξ, ὑπεράνω δὲ αὐτῆς περιστερὰ φέρουσα θαλλὸν ἐκαίας (Πίναξ. ΑΒ'. 3).

Ἡ σπουδαιότης τῶν τοιούτων τύπων οἱοι οἱ προμνημονευθέντες δυσκόλως δύναται νὰ ὑπερτιμηθῇ, δυνάμεθα δὲ νὰ ἐρευνῶμεν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς αὐτοκρατορικοῖς νομίσμασιν ὡς θὰ ἐπράττομεν εἰς τὰς σελίδας τοῦ Πολυίστορος, ἀν οὗτος διεσώζετο μέχρις ἡμῶν, πρὸς διαλεύκανσιν πολλῶν οκοτεινῶν τοπικῶν λατρειῶν αἵτινες ἐπεκράτουν ἐν Ἑλλάδι, Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Ἀνατολῇ, ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν.

§. 11. Σύμβολα.

‘*Η λέξις σύ μεσόν ωρίσθη καλῶς ὡς σημεῖον ἐμπεριεχόμενον ἐν τῇ ἰδέᾳ ἦν ἀντιπροσωπεύει, μέρος τι δηλαδὴ ἐκλεχθὲν πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ ὅλου. Οὕτω τὸ ἔόπαλον εἶνε τὸ σύμβολον τοῦ Ἡρακλέους, ἢ λύρα τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ τρίαινα τὸ τοῦ Ποσειδῶνος, δικεραυνὸς τὸ τοῦ Διός. Κατὰ κανόνα ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ περιόδῳ αὐτὸς ὁ νομισματικὸς τύπος εἶνε κυριολεκτικῶς εἰπεῖν σύμβολον. Κατόπιν, ὅτε οἱ σφραγιδογλύφοι ἀπέβησαν ἐπιδεξιώτεροι, ἢ κεφαλὴ ἢ ὄλοκληρος ἢ μορφὴ τοῦ θεοῦ κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ ἐμβλήματος.*

‘*Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ σύμβολον ἢ ἐντελῶς παραλείπεται ἢ ἀποβαίνει παράρτημα τοῦ κυρίου τύπου. Ἐν τῇ νομισματικῇ ὄνοματολογίᾳ μόνον τὰ δεντρεύοντα ταῦτα ἐμβλήματα, ἄτινα κατέχοντι τὸ κενὸν τοῦ πεδίου τοῦ νομίσματος, καλοῦνται σύμβολα.*

‘*Ἐνίστε τὸ σύμβολον χρησιμεύει ἀπλῶς ἵνα προσδώσῃ ἔμφασιν ἢ μείζονα ἀκριβειαν τῷ κυρίῳ τύπῳ, ὡς παραδείγματος χάριν ὁ θαλλὸς τῆς Ἑλαίας παρὰ τὴν γλαῦκα ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων (Πίναξ ΙΗ, 1.) ἢ τὸ τόξον παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ἐπὶ νομισμάτων τινῶν τῶν Συρακουσῶν (Πίναξ Η', 5.). Πολὺ συνηθέστερον δμως τὰ σύμβολα δὲν ἔχουν μηδεμίαν σχέσιν πρὸς τοὺς κυρίους τύπους καὶ διαρκῶς ἀλλάσσονται ἐπὶ νομισμάτων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς σειρᾶς (Πίναξ ΙΓ', 5.). Τὰ ποικίλλοντα ταῦτα σύμβολα εἶνε γενικῶς αἱ ἰδιαιτεροὶ σφραγῖδες τῶν ἀρχόντων, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν δποίων ἐκόπησαν τὰ νομίσματα πρᾶλ. τὰ ἐν τῷ πεδίῳ τῶν τελευταίων Ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων σύμβολα, ἄτινα μεταβάλλονται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος μετὰ τῶν ὄνομάτων τῶν ἀρχόντων (τόμ. Α', σελ. 372 κ. ἔξ). Τρίτη τις τάξις συμβόλων ἀποτελεῖται ἐκ τῶν εὑρισκομένων ἐπὶ διαφόρων βασιλικῶν νομισμάτων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου μέχρι τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων (τόμ. Α', σελ. 296). Ἔνταῦθα τὰ σύμβολα ἔχουσιν ἐνίστε τοπικὴν σημασίαν καὶ δεικνύουσι τὸν τόπον τῆς κοπῆς αὐτῶν οὕτω π. χ. τὸ ἔόδον ἀντιπροσωπεύει τὴν πόλιν τῆς Ρόδου ἐπὶ μεταγενεστέρων νομισμάτων τῆς δεντέρας π. Χ. ἐκατονταετηρίδος φερόντων τοὺς τύπους τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὰ τοιαῦτα σύμβολα ἐδύναντο μᾶλλον νὰ ὄνομασθῶσιν ἐμβλήματα νομισματοκοπείων, ἃν δὲν ὑπῆρχεν*

ἐγίστε δυσκολία τῆς διακρίσεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν προσωπικῶν ἐμβλημάτων τῶν ἀρχόντων, εἰς οὓς ἡτο ἐμπεπιστευμένη ἡ ἐπιτήρησις τοῦ ἰσχύοντος νομίσματος.

§ 12. *Ἡ κατὰ τεχνοτροπίαν χρονολογικὴ κατάταξις τῶν νομισμάτων.*

Πολλάκις καὶ δρθῶς ἐλέχθη, ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ νομίσματα εἶναι ἡ γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας, διότι μόνον τῇ βοηθείᾳ τῶν νομισμάτων δυνάμεθα τὰ παρακολουθήσωμεν πᾶσαν τὴν πορείαν τῆς τέχνης ἐκ τῆς πρώτης αὐτῆς ἀφετηρίας μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτῆς παρακμῆς. Οὔτε ἀγάλματα η̄ χαλκᾶ δρυιώματα οὔτε ἀγγεῖα η̄ ἔγγλυπτοι λίθοι, δύνανται, κατὰ κανόνα, τὰ χρονολογηθῶσι κατὰ τρόπον ἐντελῶς εὐπρόσδεκτον καὶ ἀκριβῆ. Τὰ νομίσματα δμως εἶναι ἐπιδεκτικὰ κατατάξεως πολλῷ ἀκριβεστέρας, ἐπειδὴ ἐν ἑκάστῃ περιόδῳ ὑπάρχουσι πολὺ ἀριθμα νομίσματα, ὃν αἱ χρονολογίαι δύνανται τὰ καθορισθῶσι μετὰ βεβαιότητος. Περὶ τὰ καθωρισμένα δὲ ταῦτα σημεῖα, μικρὰ πεῖρα καθιστᾶ ἵκανὸν τὸν νομισματολόγον τὰ συναγάγγει ἐντὸς δρίων τινῶν πάντα τὰ λοιπά.

Αἱ κύριαι χρονολογικαὶ διαιρέσεις η̄ περίοδοι, εἰς ᾧς κατανέμονται τὰ νομίσματα τῶν ἀρχαίων κατὰ τεχνοτροπίαν εἶναι αἱ ἀκόλουθοι

Α'. 700-480 π. Χ. Περίοδος τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ νομίσματος μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων. Ἐντὸς τῶν δύο τούτων ἑκατονταετηρίδων ὑπάρχει βαθμαία ἀνάπτυξις ἀπὸ τῆς εἰς ἀκρον ἀγροίκου ἐργασίας μέχρι μορφῶν σαφέστερον δριζομένων αἵτινες ἐν τούτοις χαρακτηρίζονται πάντοτε ὑπὸ δυσκάμπτου τινὸς καὶ γωνιώδους τεχνοτροπίας, ἣτις εἶναι διακριτικὸν σημεῖον τῆς ἀρχαϊκῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Κατὰ κανόνα οἱ νομισματικοὶ τύποι τῆς περιόδου ταῦτης συνίστανται ἐκ σχημάτων ζῷων η̄ κεφαλῶν ζῷων. *Ἡ ἀνθρωπίνη μορφὴ σπάνιως ἀπαντᾶ μάλιστα δ' ὅταν παρίσταται ἐν κατατομῇ εἶναι ἐσχεδιασμένη μετ' ἀμφοτέρων τῶν γωνιῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἐγώπιον (Πίναξ Ζ', 5).* *Ἡ κόμη εἶναι γενικῶς δεδηλωμένη διὰ μικρῶν στιγμῶν τὸ δὲ στόμα φαίνεται σταθερῶς καὶ τυπικῶς μειδιῶν. Καὶ ἐν πούτοις παρ' ὅλα ταῦτα ἐνυπάρχει ἐν τῇ καλλίστῃ ἀρχαϊκῇ τεχνοτροπίᾳ, ἵδιᾳ περὶ τὰ*

Περίοδος τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης.

τέλη τῆς περιόδου ταύτης, αὐστηρότης τις καὶ λεπτότης διαγράμματος, ἥτις πολλάκις ἐλλείπει ἐκ τῆς ἐν πλήρει ἀκμῇ τέχνης τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων. Τὰ δυσθενεῖς μέρη τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου δὲν φέρουσι κατ' ἀρχὰς τύπον τυνά, ἀλλ' ἀπλῶς εἰσοχὴν σχήματος τετραγώνου ἔγκοιλου (συχνὰ εἰς τέσσαρα μέρη διηρημένου (Πίναξ IA', 4) ἢ εἰς δικτύων ἢ πλείονα τριγωνικὰ διαιρέσιμα (Πίναξ IZ', 1) ὡν τυνα βαθέως ἔγκεχαραγμένα), ὅφειλόμενα εἰς τὸν σφῆνα, οὗ ἔγνετο χρῆσις πρὸς πίεσιν τοῦ τεμαχίου τοῦ μετάλλου ἐν τῇ ἐλαφρῷ σκυφωτῇ μήτρᾳ, ἐν ἣ ὁ τύπος ἦτο ἔγγεγλυνμένος, πρὸς δὲ δύος συγκρατή αὐτὴν ἀσφαλῶς ἀκίνητον, ἐνῷ ἐτύπετο διὰ τῆς σφύρας.

'Ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι, τῇ Σικελίᾳ καὶ ἐν τοι τῶν μερῶν τῆς Ἐνδρωπαϊκῆς Ἑλλάδος τὰ νομίσματα φέρουσιν ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἀρχῆς τύπον ἐφ' ἐκατέρας τῶν ὅψεων. Παραδείγματα τούτου ἴδε ἐν B. M. Guide, Πίνακος I-IX.

B'. 480-415 π. X. Περίοδος τῆς μεταβατικῆς τέχνης, ἀπὸ

Περίοδος τῆς μεταβατικῆς τέχνης.

τῶν Περσικῶν πολέμων μέχρι τῆς πολιορκίας τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. 'Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ, τῇ ἐξ ἐτῶν ἐξήκοντα πέντε περίπου ἀποτελουμένῃ, παρατηρεῖται κολοσσιαία τις πρόδος ἐν τῇ τεχνικῇ δεξιότητι, μεθ' ἣς κατεσκευάζοντο αἱ μῆτραι τῶν νομισμάτων. Τὸ ἄγροικον τετράγωνον ἔγκοιλον ἀντικαθίσταται γενικῶς ὑπὸ τετραγώνου ἔγκοιλογχοντικώτερον ἐσχηματισμένου, περιέχοντος συνήθως ἔμβλημά τι ἢ εἰδός της κοσμητικοῦ τετραγώνου (Πίναξ IA', 6) πολλάκις σύν τῷ δύναματι τῆς πόλεως ἢ τοῦ ἀρχοντος (ἐν συντετμημένῃ μορφῇ), ἐπὶ τῆς ἀρχοντίας τοῦ ὅποιον τὸ νόμισμα ἐξεδόθη. 'Ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὸ ἔγκοιλον τετράγωνον διετηρήθη μέχρι περιόδου κατὰ πολὺ νεωτέρας ἢ ἐν τῇ Ενδρωπαϊκῇ Ἑλλάδι. Τὰ νομισματικὰ ἔμβλήματα τῆς περιόδου ταύτης χαρακτηρίζονται δι' ἀδροτέρας τέχνης ἐν τῇ ἀποδόσει τῶν λεπτομερειῶν καὶ διὰ βαθυτέρας κατανοήσεως τῆς ἀνατομικῆς συνθέσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος (Πίναξ Z', 6), περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς Ε' ἐκατονταετηρίδος διὰ μείζονος δλενθερίας κινήσεως. Τινὲς τῶν ἀδρότατα ἐξειργασμένων καὶ ἔρωμενέστατα ἐπινεοημένων Σικελικῶν νομισματικῶν

τύπων ἀνήκουσιν εἰς τὰ τέλη τῆς μεταβατικῆς ταύτης περιόδου. Πρελ. τοὺς δύο ἀετούς, τοὺς λαγών καταβοχθίζοντας, ἐπὶ τῶν πασιγνώστων νομισμάτων τοῦ Ἀκράγαντος (Πίναξ Ι', 1).

Γ'. 415-336 π. X. Περίοδος τῆς ἀκμαιοτάτης τέχνης, ἀπὸ Περίοδος τῆς πολιορκίας τῶν Συρακουσῶν μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου ἀκμαιοτάτης τέχνης. Ἀλεξάνδρου. Διαρκούσης τῆς περιόδου ταύτης, ἡ τέχνη τῆς ἔγχαράξεως τῶν νομισμάτων ἔφθασεν εἰς τὸ ὑψιστὸν σημεῖον τῆς τελειότητος, εἰς δὲ ἔξικετό ποτε εἴτε κατὰ τὸν ἀρχαίοντας, εἴτε τὸν νεωτέρους χρόνους. Οἱ τύποι χαρακτηρίζονται διὰ τὸ σύντονον τῆς δράσεως, τῆς τελείας συμμετρίας περὶ τὰς διαστάσεις, τῆς κομψότητος περὶ τὴν σύνθεσιν, τῆς τελειότητος περὶ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τοῦ πλούτου τῆς διακοσμήσεως. Ἡ κεφαλὴ τῆς θεότητος, ἡ ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας δημιουργεῖται διὰ τὸ σύντονον τῆς δράσεως, πολλάκις παρίσταται σχεδὸν καὶ ἐνώπιον καὶ λίαν ἔξεχονσα. Πρελ. τὰς ὁραίας κεφαλὰς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κλαζομεναῖς (Πίναξ ΚΕ', 1), ἐν Ῥόδῳ (Πίναξ ΚΕ', 9) καὶ ἐν Ἀμφιπόλει (Πίναξ ΙΑ', 12), τοῦ Ἐρμοῦ ἐν Αἴνῳ (Πίναξ Η'', 5), τῆς νύμφης Λαρίσσης (Πίναξ ΙΔ', 9), τῆς Ἡρας Λακωνίας ἐν Πανδοσίᾳ (Πίναξ Ε', 7), τῆς Ἀρεθούσης καὶ Ἀθηνᾶς ἐν Συρακούσαις (Πίνακες Η', 4, καὶ Θ', 11), καὶ τοῦ Διὸς Ἀμμωνος ἐν Κυρήνῃ (Πίναξ ΛΔ', 4). Μεταξὺ δὲ τῶν ἀξιολογωτέρων διποθοτύπων καταλέγεται δικαίημενος Πᾶν Ἀρκαδικοῦ νομίσματος (Πίναξ ΚΑ', 5) καὶ δικαίης Ἡρακλῆς ἐν Κρότωνi (Πίναξ Ε', 3).

Εἰς τὴν περίοδον ταύτην κυρίως ἀνήκουσι σχεδὸν πάντα τὰ φέροντα ὑπογραφάς καλλιτεχνῶν νομίσματα· τοῦτο δὲ εἶναι ἀπόδειξις δι τοῦ οἱ ἀσχολούμενοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὴν χάραξιν τῶν τύπων τῶν νομισμάτων δὲν ἥσαν ἀπλῶς χειροτέχναι, ἀλλὰ καλλιτέχναι μεγάλης φήμης. Ἐξ αὐτῶν τὰ δινόματα τοῦ Ἐδαινένετον καὶ Κίμωνος τῶν Συρακουσίων τῶν ποιησάντων τὰ θαυμάσια μεγάλα ἀργυρᾶ νομίσματα (τὰ δεκάδραχμα) τῆς πόλεως ἐκείνης (Πίναξ Ι', 3 καὶ 4) οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ λημονηθῶσιν, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται τὰ ἔργα αὐτῶν, διν καὶ οὐδεὶς ἀρχαῖος συγγραφεὺς ποιεῖται μνείαν αὐτῶν.

Δ'. 336-280 π. X. Περίοδος τῆς μεταγενεστέρας καλῆς τέ-

Περίοδος τῆς μεταγενεστέρας καλής τέχνης.

χνης, ἀπὸ τῆς ἀναβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν θρόνον μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Λυσιμάχου. Αἱ κεφαλαὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ἀξιοσημείωτοι διὰ τὴν τοῦ αἰσθήματος ἔκφρασιν. Οἱ δρθαλμοὶ εἶναι βαθέως ἐγκεχαραγμένοι, αἱ δὲ δφρούες εὐδηλότεραι. Ἡ ἐπὶ τῆς δπισθίας τοῦ νομίσματος ὅψεως ἀνθρώπινος παράστασις ἀποδιάνει βαθμαίως σφημοειδεστέρα οἱ δὲ μυῶνες τοῦ σώματος δηλοῦνται ἰσχυρότερον. Ἐπ’ ἀμφοτέρων τῶν ὅψεων τοῦ νομίσματος καταφαίνεται ἡ ἐπίδρασις τῆς σχολῆς τοῦ Λυσίππου. Ὁ συνηθέστερος τῶν δπισθιτύπων εἶναι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μορφὴ καθημένη, ἵσ τὸ ἐν γένει ὅψις ἐλήφθη ἐκ τῆς καθημένης μορφῆς τοῦ ἀετοφόρου Διὸς τῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Διὰ παραδείγματα ἴδε τὸν Πίνακας IB', 10-12· IA', 5· IZ', 7· KA', 2 καὶ 12.

Περίοδος τῆς παρακμῆς τῆς τέχνης.

Ε'. 280-146 π. X. Περίοδος τῆς παρακμῆς τῆς τέχνης, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λυσιμάχου μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ τὰ κυριώτερα ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης εἶναι βασιλικά, μικρὰ ἢ οὐδεμίᾳ δυσκολίᾳ ὑπάρχει περὶ τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν κατάταξιν. Ταῦτα παρέχουσιν ἥμιν σειρὰς εἰκόνων τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, Συρίας, Βακτριανῆς, τοῦ Πόντου, τῆς Βιθυνίας, Περγάμου, Μακεδονίας, Σικελίας κτλ. Ἡ ἐν ἔτει 190 π. X. ἡττα τοῦ Ἀντιόχου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ παρὰ τὴν Μαγνησίαν γενομένη μάχῃ ὑπῆρξεν ὡς πρὸς τὴν Δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὅχι διλιγότερον σπουδαία, ἢ ἡ ἐν ἔτει 197 π. X. καταρρόπισις Φιλίππου τοῦ Ε' ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀνεκήρυξαν ἀμέσως τὴν ἐλευθερίαν πολλῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Ἀσίας, καὶ ἀποτέλεσμα ταύτης ὑπῆρξεν ὅτι αὗται ἡξιώθησαν πάλιν τοῦ δικαιώματος τοῦ κόπτειν νόμισμα. Τῆς προνομίας ταύτης ἐπωφελήθησαν ἀμέσως κόψασι νομίσματα εἴτε ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα, εἴτε κατὰ τὸ ἀρχέτυπον τῶν νομισμάτων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, σὺν τῇ προσθήκῃ δύμως ἐν τῷ πεδίῳ τῶν ἴδίων αὐτῶν ἐμβλημάτων καὶ τῶν δνομάτων τῶν ἐγχωρίων αὐτῶν ἀρχόντων. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ μεγαλήτερον μέρος τῶν τότε κυκλοφορούν-

των νομισμάτων ἀπετελεῖτο εἰσέπι ἐκ νομισμάτων τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐδυνάμεθα νὰ ἔξηγήσωμεν τὴν ὑπὸ τοσούτων πόλεων παραδοχὴν τῶν τύπων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Πάντα δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα εὐχερῶς διακρίνονται τῶν πραγματικῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς εὐρείας αὐτῶν διαμέτρου καὶ τῆς χαλαρᾶς αὐτῶν κατασκευῆς.

Ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ἑλλάδι τὰ νομίσματα τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας λήγουσιν ἐν ἔτει 168 π. Χ. ἐπὶ τῆς καταρροπώσεως τοῦ Περσέως (Πίναξ ΙΘ', 5) ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ταχέως δμως κατόπιν ἐκόπησαν ἐν Μακεδονίᾳ ἀργυρᾶ νομίσματα ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτῆς εἰς τέσσαρα διαμερίσματα τελοῦντα ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν προστασίαν (Πίναξ ΙΘ', 2). Αἱ Ἀθῆναι δὲ μετὰ διάλειμμα μιᾶς περίπου ἑκατονταετηρίδος, καθ' ὃ δὲν ἐπετρέπετο αὐτῇ ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας νὰ κόπῃ νόμισμα, ἀνέντησαν περὶ τὰ 220 π. Χ. τὸ δικαίωμα τῆς νομισματοκοπίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἥρχισαν ἐκδιδόμενα πολυαριθμότατα τὰ τῆς νέας τεχνοτροπίας τετράδραχμα αὐτῆς (Πίναξ ΙΘ', 7). Ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ἡ ἐν ἔτει 268 π. Χ. ἔναρξις τῶν ἀργυρῶν Ῥωμαϊκῶν νομισμάτων, ἔθηκε τέρμα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς λοιπὰς αὐτονόμους νομισματοκοπίας ἀργύρους τῆς χώρας. Ἐν Ἀφρικῇ τὰ νομίσματα τῆς Καρχηδόνος μέχρι τῆς ἐν ἔτει 146 π. Χ. καταστροφῆς αὐτῆς εἶνε ἀξιοσημείωτα διὰ τὴν ταχεῖαν κατάπτωσιν ἐν τῇ τεχνοτροπίᾳ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν καὶ ἐν τῇ ποιότητι τοῦ μετάλλου, οὐ ἐγένετο χρῆσις. Καλλιτεχνικῶς τὰ νομίσματα τῆς Ἀσίας εἶνε καθ' ἀπασαν τὴν περίοδον ταύτην ἀσυγκρίτως ἀνώτερα τῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν τῆς Δύσεως, ἀν καὶ δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τις μετὰ βεβαιότητος, διτι ἀντανακλῶσι μέχρι τινὸς τὴν καλλιτέραν σύγχρονον τέχνην τῶν ἀκμαζούσων σχολῶν τῆς Περγάμου, Ῥόδου καὶ τῶν Τραλλεων.

Σ'. 146-27 π. Χ. Περίοδος τῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον παρακμαζούσης τέχνης, ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος, μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐν τῇ Βορείῳ Ἑλλάδι, διτε ἡ πρόδη δυσμάς τῶν δχθῶν τοῦ Νέ-

Περίοδος
τῆς ἐπὶ μᾶλ-
λον καὶ μᾶλ-
λον παρακμα-
ζούσης τέχνης.

στον Μακεδονία ἀπετέλεσεν δριστικῶς Ἀριμαϊκὴν ἐπαρχίαν (146 π. Χ.) καὶ δόπτε ἐπομένως ἔπανσεν ἡ κοπὴ ἀργυρῶν νομισμάτων ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ἡ Μαρώνεια τῆς Θράκης (Πίναξ ΙΘ', 1) καὶ ἡ νῆσος Θάσος (Πίναξ ΙΣ', 10) ἀπεπειράθησαν ἐπί τινα χρόνον νὰ ἀναπληρώσωσιν αὐτὰ διὰ τῆς κοπῆς πλατέων μεγάλων νομισμάτων ἀδοκίμου τεχνοτροπίας. Αἱ Ἀθῆναι δέ, ἡ μόνη σχεδὸν ἀργυρᾶ νομίσματα κόπτουσα πόλις τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἐξηκολούθησαν νὰ ἔξαγωσι μεγίστας ποσότητας τετραδράχμων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 86 π. Χ. ἀλώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Σύλλα (Πίναξ ΚΓ', 4 καὶ 5), κατὰ τὸν δόπον χρόνον ἀπώλεσε τὸ δικαίωμα τοῦ νομισματοκοπεῖν. Ἐν δὲ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κύριον ἀργυροῦν νόμισμα ἦσαν οἱ διάσημοι κεστοφόροις (Πίναξ ΚΘ', 2), δύντες εἰδίκόν τι νόμισμα οὖν ἡ κυκλοφορία ἐπὶ μακρὸν ἀπερράπη ὑπὸ τῶν Ἀριμαίων, ἔτι καὶ μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας ἐν ἔτει 133 π. Χ. Περοιτέρῳ δὲ πρὸς ἀνατολὰς αἱ βασιλικαὶ σειραὶ τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου παραμένοντιν ἀδιάκοποι μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ἀριμαίων κατακήσεως τῶν χωρῶν ἐκείνων. Τὰ δὲ Βακτριανὰ νομίσματα τάχιστα ἀπέβαλον τὸν Ἑλληνικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα καὶ ἀπέβησαν ἐπὶ τέλους καθαρῶς Ἰνδικά.

Τὰ μόνα σχεδὸν νομίσματα ταύτης τῆς περιόδου, ἄτινα δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀξίωσιν βαθμοῦ τινος καλλιτεχνικῆς ἀξίας εἶνε τὰ φέροντα τὴν ἔξιδανυνεμένην εἰκόνα Μιθριδάτου τοῦ Μεγάλου (Πίναξ ΚΣ', 1).

Z'. 27 π. Χ.-268 μ. Χ. Αὐτοκρατορικὴ περίοδος. Ἀπὸ Αὐτοκρατοριστούντον μέχρι Γαλλιηνοῦ. Ἐπὶ τῶν Ἀριμαίων αὐτοκρατόρων ^{εἰκὴ περίοδος.} ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐδίδετο τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν χαλκᾶ ἰδίως νομίσματα εἰς μέγαν ἀριθμὸν πόλεων τοῦ Ἀρατολικοῦ ἡμίσεως τῆς αὐτοκρατορίας. Εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τὸ προνόμιον τοῦτο ἔξεχωρεῖτο πολὺ σπανιώτερον. Τὰ νομίσματα ταῦτα, τὰ καλούμενα τοῦ «Ἑλληνικὰ αὐτοκρατορικὰ» εἶνε κατ' οὐσίαν μᾶλλον ἀστικὰ ἢ αὐτοκρατορικά. Ἡ κεφαλὴ τοῦ αὐτοκράτορος εἶνε τεθειμένη ἀπλῶς ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας δψεως τοῦ νομίσματος, ὡς θωπεία τις πρὸς τὸν βασιλεύοντα μονάρχην, πολλάκις δ' ἀνταλλάσσεται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ

τῆς Ἀσίας πρὸς τὴν τῆς Ρωμαϊκῆς Συγκλήτου (CYNKΛHTOC ή Ἰερά Σύγκλητος ΙΕΡΑ CYNKΛHTOC) ή πρὸς τὴν τῆς ἐγγωρίου Βουλῆς, τῆς Γε-
ραιοσίας ή τοῦ Δήμου (ΒΟΥΛΗ, ΓΕΡΟΥΣΙΑ, ΔΗΜΟΣ). Ἐν πολ-
λαῖς μικραῖς πόλεσι τὸ προνόμιον τῆς νομισματοκοπίας φαίνεται ὅτι
ἔδθη μόνον εἰς τινας περιστάσεις, οἷα αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν πα-
νηγυρισμοῦ ἀγώνων καὶ ἑορτῶν (Πίναξ ΛΔ', 10) ή ἐπὶ τῆς βασι-
λείας αὐτοκρατόρων τινῶν, καὶ ἀνενεώθη ἵσως μόνον μετὰ διά-
λειμμα πολλῶν ἔτῶν. Τὰ δρια τοῦ παρόντος ἔργου δέν μοι ἐπιρέ-
ποντι νὰ ἀπαριθμήσω λεπτομερῶς τὰς περιόδους, καθ' ἃς τὰ ἔγχω-
ρια νομισματοκοπεῖα ἥσαν ἐν ἐνεργείᾳ ή ἥργον. Ὁφείλω δὲ νὰ
ἀρκεσθῶ σημεῖων μόνον τὰ πρῶτα καὶ ἔσχατα δρια, μεταξὺ τῶν
ὅποιων παρουσιάζονται νομίσματα ἐν ἐκάστῃ τῶν πόλεων. Θὰ γείνη
φανερόν, ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ αὐτοκρατορικαὶ σειραὶ δέν κατέρχονται
πέροι τῆς βασιλείας τοῦ Γαλλιηνοῦ, ἔξαιρέσει διλγῶν πόλεων κυ-
ρίων ἐν τῇ μεσημβρινῇ Μικρῷ Ἀσίᾳ, ἔνθα ἔξαπολονθοῦσι μέχρι τῆς
τοῦ Αὐρηλιανοῦ (270-275 μ. Χ.), καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔνθα πε-
ρατοῦνται μόλις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Διοκλητιανοῦ, 284-313^{μ.} Χ. ^{τίτλοις} ^{τίτλοις}

§ 13. Ήπια τῶν αὐτονόμων καὶ αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων ἐπιγραφαί.

Αι ἐπιγραφαι τῶν Ἑλληνιῶν νομισμάτων, δταν ὑπάρχωσι, δπερ ἐν τῇ ἀρχαικῇ περιόδῳ εἶνε σπάνιον, ἀποτελοῦνται συνήθως ἐκ τῶν πρώτων τριῶν ἡ τεσσάρων γραμμάτων τοῦ ἔθνου, π. χ. ΑΘΕ (Πίναξ ΙΗ', 2), ΜΕΤΑ (Πίναξ Δ', 1), ΣΥΡΑ (Πίναξ Ζ', 9) ἀντὶ Ἀθηναίων, Μεταποντίων, Συρακοσίων, ἢ ἐκ τοῦ δνόματος δυνάστου τινός, ἐνίστε ἀκεραίου ὡς ΓΕΤΑΣ ΗΔΟΝΕΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ (Πίναξ ΙΣ', 3), ΣΕΥΘΑ ΚΟΜΜΑ (Πίναξ ΙΔ', 4), ΦΑΝΟΣ ΕΜΙ ΣΗΜΑ (Πίναξ ΚΕ', 6), τῆς τελευταίας ἐπιγραφῆς οὖσης ἵδιᾳ ἀξιοσημειώτου ὅχι μόνον ὡς τῆς ἀρχαιοτέρας ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπὶ νομισμάτων εὑρεθεῖσῶν, ἀλλ' ὡς συντεταγμένης εἰς πρῶτον πρόσωπον. "Αν καὶ εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε κατὰ γενικήν πληθυντικὴν τοῦ ἔθνου, οὐδὲν ἴτιον ὑπάρχουσι περιπτώσεις, καθ' ἂς αὐτὸ τὸ δνομα τῆς πόλεως ἀπαντᾶ εἴτε κατὰ γενικήν, εἴτε κατὰ δνομαστικὴν τοῦ ἔντονος, ὡς ΑΚΡΑΓΑΣ καὶ ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ (Πίναξ Ε', 12), ΓΟΡΤΥΝΟΣ ΤΟ ΠΑΙΜΑ (τόμ.

A', σελ. 582) κιλ. Ἐνίστε ἀπαντᾶ καὶ ἐν ἐπιθετικῇ μορφῇ ὡς ΣΕΡΜΥΛΙΚΟΝ (*Πίναξ IA'*, 7), ΑΡΚΑΔΙΚΟΝ (τόμ. *A'*, σελ. 556) κιλ. συμφωνοῦν, δταν εἶνε οὐδέτερον, πιθανῶς πρὸς τὴν ὑπονοούμενην λέξιν νόμισμα ἢ ἄλλην τινὰ τοιαύτην, ἢ δταν εἶνε ἀρσενικὸν ὡς π. χ. ΚΑΤΑΝΑΙΟΣ (τόμ. *A'*, σελ. 196) ἢ ΡΗΓΙΝΟΣ (τόμ. *A'*, σελ. 142) πρὸς τὸ ὄνομα τῆς θεότητος ἣς ἢ μορφὴ εἶνε ἀποτετυπωμένη ἐν τοῖς νομίσμασι. Παρὰ τὸ ὄνομα ἢ ἀντὶ τοῦ ὄντος τοῦ λαοῦ ἀπαντῶμεν συχνὰ ἐπιγραφὰς ἀναφερομένας κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν τύπον ὡς ΤΕΡΙΝΑ καὶ ΝΙΚΑ παρὰ τὴν κεφαλὴν τῆς νύμφης Τερένης, ἢ τὸ σχῆμα Νίκης ἐπὶ νομίσματος τῆς Τερένης (*Πίναξ E'*, 9), ἢ πάλιν ΔΙΟΣ ΕΛΛΑΝΙΟΥ (τόμ. *A'*, σελ. 240), ΙΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ (τόμ. *A'*, σελ. 235), ΑΡΕΟΣ (τόμ. *A'*, σελ. 211) κιλ. ἐπὶ Σικελικῶν νομίσμάτων γεγραμμένας περὶ τὰς κεφαλὰς τοῦ Διὸς Ἐλλανίου, Διὸς Ἐλευθερίου καὶ Ἀρεώς.

Όνόματα σφραγιδογλύφων. Ἐπί τινων νομίσμάτων τῆς καλλίστης περιόδου τῆς τέχνης τὸ ὄνομα τοῦ χαράξαντος ἀπαντᾶ διὰ μικροσκοπικῶν χαρακτήρων κατ' ὄνομαστικὴν ἢ γενικὴν ὡς ΚΙΜΩΝ (*Πίναξ Γ'*, 4), ΕΥΑΙΝΕΤΟ, ΕΥΜΗΝΟΥ, καλπ. ἐπὶ νομίσμάτων τῶν Συρακουσῶν, τοῦ ὁήματος ἐποίει σπανίως προστιθεμένουν, ὡς ΘΕΟΔΟΤΟΣ ΕΠΟΕΙ ἐπὶ νομίσματος τῶν Κλαζομενῶν (*Πίναξ KE'*, 1) καὶ ΝΕΥΑΝΤΟΣ ΕΠΟΕΙ ἐπὶ ἑτέρουν τῆς ἐν Κρήτῃ Κυδωνίας (τόμ. *A'*, σελ. 593).

Υπογραφαὶ ἀρχήντων. Ἐτέρα τάξις ἐπιγραφῶν ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ὑπογραφῶν τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας ἢ τοῦ νομίσματοκοπέοντος, τῶν ὑπευθύνων διὰ τὴν νομίσματοκοπίαν.

Τὰ ὄνόματα ταῦτα κατέχονται συνήθως καταφατῇ θέσιν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ νομίσματος, κατὰ κανόνα ὅμως εὑρίσκονται συγκεκομένως ἢ ἐν μονογραφήματι. Οσάκις εἶνε διλόγραφα ἀνήκοντιν ἀναμφιθέλως εἰς τινὰ τῶν ἐν τέλει οἷον ἀρχοντα ἢ πρύτανιν, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὅποιον ἔξεδόθη τὸ νόμισμα (*Πίναξ, KE'*. 2.)

Όνόματα δυναστῶν. Ὁτε ἢ ἀνωτάτη ἀρχὴ εὑρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τυράννου τινὸς ἢ βασιλέως τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατέχει τὴν τιμητικὴν θέσιν ἀποκλειομένου τοῦ ὄντος τοῦ λαοῦ. Τὰ τοιαῦτα δὲ ὄνόματα εὑρίσκονται σχεδὸν πάντοτε κατὰ γενικὴν ὡς ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΣ (τόμ. *A'*, σελ. 238), ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΥ (*Πίναξ IE'*. 3.), ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ (τόμ. *B'*, σελ. 342) κιλ.

§ 14. Ὁνόματα ἀρχόντων ἐπὶ αὐτονόμων καὶ αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων.

Ο κ. F. Lenormant δρθῶς παρετήρησεν ἐν τῇ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ Τὸ ὑπεύθυνον πραγματείᾳ «περὶ τῶν νομισματικῶν ἀρχόντων παρὰ τοῖς Ἑλλησιν» τῶν ἀρχόντων. (Monn. dans l' Antiq. III. 69), εἰς ἣν διείλω πολλὰς τῶν ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ παρατηρήσεων, ὅτι διάκις τὸ ὄνομα ἀρχοντος ἐμφανίζεται κατὰ γενικήν, ἡ πρόθεσις ἐπί, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ, δέον τὰ ἔξυπακούνται, δηλοῦσα, ὅτι τὸ νόμισμα ἐκόπη ἐπὶ ἀρχῆς τυνος, τοῦ μημονευομένου προσώπου ὄντος τοῦ ἐπωνύμου ἀρχοντος τοῦ Κράτους. Ἐν τούτοις δὲν ἐπεται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ πρωτεύων ἀρχων ἦτο πάντοτε ἀμέσως ὑπεύθυνος ὡς πρὸς τὴν νομισματοκοπίαν ἀλλ᾽ ἐν περιπτώσει κιβδηλείας ἡ παρονσία τοῦ ὄντος αὐτοῦ θὰ καθίστα εὔκολον τὸν καθορισμὸν τοῦ ἴδιας εὐθυνομένου προσώπου, δηλαδὴ ἐκείνου, ὅστις διηύθυνε τὸ νομισματοκοπεῖον, διαρκούσης ταύτης ἡ ἐκείνης τῆς ἀρχῆς. Ἐξ ἀλλού δὲ ἀμεσος εὐθύνη διὰ τὴν ποιότητα τοῦ νομίσματος δηλοῦται, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Lenormant, διὰ τῆς χρήσεως τῆς ὄνομαστικῆς πτώσεως. Οὕτω π. χ. ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῶν Δυδραχγνῶν καὶ τῆς Ἀπολλωνίας, ἐφ ὃν εὐρίσκονται δύο ὄντοματα, τὸ μὲν ἐπὶ τῆς δυοσθίας ὅψεως ἐν πτώσει γενικῆ, εἶνε τὸ τοῦ ἐπωνύμου ἀρχοντος τοῦ ἔτος ἐκείνου, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς προσθίας κατὰ πτῶσιν ὄνομαστικὴν τὸ τοῦ ἐπόπτου τοῦ νομισματοκοπείου. Ὅσάκις τὸ ὄνομα ἐπωνύμου ἀρχοντος εὐρίσκηται μόνον καὶ κατὰ πτῶσιν ὄνομαστικήν, εἶνε πιθανόν, ὅτι αὐτὸς οὗτος ἦτο ὁ ἀμέσως ὑπεύθυνος ὡς πρὸς τὴν νομισματοκοπίαν.» Αμεσος εὐθύνη φαίνεται ὀδσαύτως ὅτι δηλοῦται διὰ τῆς προσθήκης συμβόλου τυνὸς ἡ ἐμβλήματος, καὶ δταν ἀκόμη τὸ ὄνομα τοῦ πρωτεύοντος ἀρχοντος εἶνε κατὰ γενικήν πτῶσιν μετὰ ἡ ἀνευ τῆς ἐπί.

Ἐκ τῶν τριῶν ὄνομάτων ἀρχόντων, πάντων κατὰ πτῶσιν ὄνομαστικήν, ἐπὶ τῶν τελευταίων Ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων εὐρισκομένων, εἶνε πιθανόν, ὅτι οἱ δύο πρῶτοι, οἵτινες ἥρχον ἐπὶ ἐν ἔτος, ἥσαν ἀμέσως πρὸς τὴν πόλιν ὑπεύθυνοι, ὅτι δὲ ὁ τρίτος ἀρχων, οὗτος τὸ ὄνομα ἀλλάσσει κατὰ πᾶσαν προτανείαν (ἀνὰ ἔκαστον περίπου μῆρα) ἦτο εἰδός τι λογιστικοῦ ἐλεγκτοῦ, διοριζομένου πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν δύο ἐνιαυσίων ἀρχόντων.

*Τίτλοι
ἀρχόντων.* Ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς χρόνοις ἡ παρονοία δυνάματος ἀρχοντος ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων Ἑλληνίδων πόλεων ἐπέχει συνήθως, ἢν καὶ οὐχὶ πάντοτε, θέσιν χρονολογίας, ἀλλὰ δὲν δηλοῖ συγχρόνως καὶ τὰ πρόσωπα, εἰς τὰ δυοῖς ἦτο πράγματι ἐμπειστευμένη ἡ ἐποπτεία τοῦ νομισματοκοπείου. Τὰ δυνάματα τῶν ἀρχόντων ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων συνοδεύονται πολλάκις, ἵδιᾳ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀσίας, ὃπὸ τῶν τίτλων αὐτῶν προτασσομένης τῆς ἐπί, ὡς ἐπὶ ἀρχοντος τοῦ δεῖνα. Εἰς πλείστας περιπτώσεις φαίνεται ὅτι δὲ ἀρχῶν οὗ τὸ δυνομα εἴνε ἀναγεγραμμένον ἐπὶ τοῦ νομίσματος, ἥτο δὲ πρωτεύων ἀρχῶν τῆς πόλεως, ἀλλὰ πρέπει νὰ φυλαττώμεθα μὴ ἔξαγάγωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲ συνοδεύων τὸ δυνομα αὐτοῦ τίτλος εἴνε πάντοτε δὲ παρέχων αὐτῷ τὸ δικαίωμα πρὸς ἔκδοσιν τοῦ νομίσματος. Οὕτω π. χ. εἰς πολλὰς πόλεις, ἐνθα γνωρίζομεν, ὅτι δὲ ἐπώνυμος ἀρχῶν ἥτο δὲ στρατηγός, ἀναγινώσκομεν δὲ μὲν ἐπὶ στρατηγοῦ, δὲ δὲ ἐπὶ ἀρχοντος. Εἶνε φανερόν, ὅτι κατὰ τὰς τοιαύτας περιπτώσεις ἡ λέξις ἀρχων πρέπει νὰ ληφθῇ κατὰ γενικὴν ἔννοιαν καὶ νὰ μεταφρασθῇ οὐχὶ ἐπὶ ἀρχοντος ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ δεῖνος ἢ δεῖνος, τοῦ δυοίου δὲ πραγματικὸς τίτλος, κάλλιστα γνωστὸς τότε καὶ διὰ τοῦτο μὴ δρισθείς, ἥτο στρατηγὸς καὶ οὐχὶ ἀρχων.

Τοῦτο δὲ ἐφαρμόζεται ἵδιως εἰς τὸν πολυαριθμὸν ἀγωνιστικούς, ἰερατικούς, καὶ ἄλλους τιμητικοὺς τίτλους. Οσάκις δέ τις τῶν κυρίων ἀρχόντων ἐτύγχανε περιβεβλημένος καὶ διὰ καθηκόντων καὶ ἀξιωμάτων ἰερατικῶν, συχνότατα οὗτος παρέλειπε πᾶσαν μνείαν τοῦ ἀληθοῦς τίτλου, τοῦ καθιστῶντος αὐτὸν ἐπώνυμον ἀρχοντα, ἐνῷ ἴδιαιτέρως δλως ἐφρόντιζε νὰ μημονεύῃ ὅτι Ἀσιάρχης, ἀρχιερεὺς, ἰερεὺς, στεφανηφόρος ἢ θεολόγος, καὶ εἴπι ἄλλο

Φυσικῶς αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις ἐφαρμόζονται μόνον ἐπὶ τῶν νομισμάτων πόλεων, περὶ ὧν γνωρίζομεν ὅτι ἐκνεεργῶντο ὃπλο λαϊκοῦ ἀρχοντος, καθότι εἴνε ἀναμφισβήτητον, ὅτι εἰς τινας πόλεις ἐπώνυμος ἀρχων ἥτο κατὰ κανόνα δὲ ἀρχιερεὺς ἢ ἐτερός τις ἐκ τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν. Μόνον δὲ δι' ἐπιμελοῦς μελέτης διοκλήρου τῆς σειρᾶς τῶν νομισμάτων μᾶς ἑκάστης πόλεως δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν μετὰ θετικότητος, δοπία τις ἥτο ἡ ἐγχώριος συνήθεια ὡς πρὸς τὰ τοιαῦτα.

Καίτοι ἡ χρῆσις τῆς ἐπὶ μετὰ κυρίου δυνάματος κατὰ γενικὴν πτῶ-

οιν ὑποδηλοῖ συνήθως χρονολογίαν ἐπωνύμουν ἀρχοντος, πολλὰ περιπτώσεις δύμας δύνανται νὰ μημονευθῶσι κατὰ τὰς δροὶας τοῦτο δὲν συμβαίνει. Οὕτω π. χ. ὁ σάκις δ συνοδεύων τὸ ὄνομα τίλος μετέχει πως οἰκονομικοῦ χαρακτῆρος, ὡς λ. χ. οἱ τίτλοι ταμίας, λογιστής, ἐπιμελητής, κτλ., δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῇ, διτὶ οἱ ἔχοντες τὰ ἀξιώματα ταῦτα ἥσαν ἐπώνυμοι ἀρχοντες. Προφανῶς οὗτοι διωρίσθησαν πρὸς εἰδικόν τινα σκοπόν, ἐν φερειλαμβάνετο καὶ η ἐποπτεία τῆς νομισματοκοπίας. Πράγματι δὲ αἱ ἀσημότεραι πόλεις φαίνεται διι ἔκοψαν νομίσματα μόνον κατὰ χρονικὰ διαλείμματα, διτὲ ἀνάγκη τις προεκάλει τοῦτο. Τότε δὲ τῶν πολιτῶν τις θὰ ἐπεφορτίζετο ὑπὸ τῶν τακτικῶν ἀρχόντων νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν ἔκδοσιν, διτὶς δυνατὸν μάλιστα νὰ ἀνελάμβανεν ἔκουσίως καὶ τὴν ὅλην δαπάνην. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις αἱ προθέσεις διὰ καὶ παρὰ τίθενται ἐνίστε ἀντὶ τῆς ἐπὶ πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ κόφαντος τὸ νόμισμα.

Πράγματι δὲ οὐδὲν δύναται νὰ εἴνε σαφέστερον τῆς ἀποδείξεως τῆς παρεχομένης ὑπὸ τῶν νομισμάτων τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας ὡς πρὸς τὴν κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἐπικρατήσασαν παρὰ τοῖς πολίταις τάσιν ἦν δυνάμεθα νὰ δνομάσωμεν ἀξιέπαινον δημωφελὲς πνεῦμα. Φαί. *Καθιερωτικαὶ φράσεις.* νεται δηλαδή, διι δὲν ἦτο ἀσύνηθές τι πρᾶγμα εἰς τὸν ἰδιώτας τὸ νὰ προσφέρωσιν εἰς τὰς γενετείρας αὐτῶν πόλεις μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ ὡς δῶρα πρὸς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς δημοτικὰς ἢ ιερατικὰς τιμάς, ὃν ἥξιοῦντο ὑπὸ τῆς πόλεως ἢ τοῦ αὐτοκράτορος Δυνάμεθα δὲ νὰ ὑποθέσωμεν, διτὶ τὰ οὕτω ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς γεναιοδωρίας προσφερόμενα χρήματα εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐκόπτοντο εἰς νομίσματα πάραντα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ, τῆς συνήθους καθιερωτικῆς φράσεως οὖσης, τὸ μὲν ὄνομα τοῦ δωρητοῦ νὰ ἔκφέρηται ἐν πτώσει δνομαστικῇ μετὰ ἢ ἀνευ τοῦ ἐπιτίμου τίτλου, ἀκολουθουμένον ὑπὸ τοῦ ὁρήματος ἀνέθηκε, τὸ δὲ ἐθνικὸν κατὰ γενικὴν ἢ δοτικὴν πτῶσιν, ὡς ΠΟΛΕΜΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕ ΣΜΥΡΝΑΙΟΙC, ΟΣΤΙΔΙΟC ΜΑΡΚΕΛΛΟC Ο ΙΕΡΕYC ΤΟΥ ΑΝΤΙΝΟΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕΝ. Ἐπι δὲ καὶ γυναῖκες συνεισέφερον ἐνίστε δμοιοτρόπως διὰ τὰς δαπάνας τῶν δήμων, ὡς ἐξάγομεν, ἐκτὸς ἄλλων παραδειγμάτων, ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν Απιουδέων τῆς Φρυγίας ἐπιγεγραμμένων ΙΟΥ(λία)

Κ(λανδία) ΚΛΑΥΔΙΑΝΗ ΑΝΕΘΟ(κεν) ΑΤΤΟΥΔΕΩΝ (*Mion.*, *Suppl.*, *VII*, σελ. 522).

Ἐγίστε τὸ δῆμα ἀνέθηκεν ἥ συγκόπιται εἰς τὴν συλλαβὴν ΑΝ ἥ Α, ἥ καὶ ὀλοσχερῶς παραλείπεται δι' ἔλλειψιν χώρου, δέον δῆμως πάντοτε νὰ ὑπονοῆται, ὅταν κύριόν τι ὅρομα κατ' ὅρομαστικὴν πτῶσιν ἀκολονθῆται ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ κατὰ δοτικὴν ὡς ΒΕΤΟΥΡΙΟΣ ΤΟΙC ΑΡΚΑΣΙ (*Mionn.*, *II* 245).

Καθιερωτικὰὶ κοπαὶ νομισμάτων, οἵτινες αἱ ἀνωτέρω περιγραφεῖσαι, ἐν γένει σπανίως ἀπαντῶσιν, ἀντὶ καὶ εἰς τυνας πόλεις φαίνεται διτὶ κατὰ κανόνα δὲ πάντανυμος ἀρχῶν ἥ καὶ κοινός τις μάλιστα πολίτης ἐδαπάνα ἐξ ιδίων διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ χαλκοῦ νομίσματος τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρόίδος.

Οἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Ἑλληνικῶν αὐτοκρατορικῶν σειρῶν κυρίως ἀπαντῶντες τίτλοι ἀρχόντων δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς δύο τάξεις:—

A'. *Ρωμαϊκοί.*

B'. *Ἑλληνικοί.* (α) *Ἀστικοί.*

(β) *Οἰκονομικοί.*

(γ) *Ἀγωνιστικοί, ἱερατικοί, καὶ τιμητικοί.*

A'. *ΡΩΜΑΪΚΟΙ.*

Ἄνθυπατος — *Proconsul.* Κυρίως ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν
‘Ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν Βιθυνίας καὶ Ἀσίας.

Ἄντεστράτηγος — *Propraetor.* Θράκη, Γαλατία, Κυρηναϊκή.

Δύο ἄνδρες — *Duumviri.* Ο τίτλος οὗτος σπανιώτατα ἀπαντᾶ ἐλληνιστί, εἶναι δῆμως συνήθης λατινιστὶ ἐπὶ ἀποκιακῶν νομισμάτων, ὡς II VIRI.

Ἐπίτροπος — *Procurator.* Βιθυνία

Ἡγεμὼν ἢ ἡγούμενος — *Praeses.* Συνήθης ἐπὶ Θρακικῶν νομισμάτων.

Ἴππικός — *Eques Romanus.* Ἐστιν ὅτε ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀσίας.

Κορ[νικουλάριος] (ζ) — *Cornicularius.* Ὑπαρχος, δήμαρχος, βοηθός κτλ. Λαοδίκεια Φρυγίας.

Πάτρων — *Patronus.* Νίκαια καὶ Νικομήδεια ἐν Βιθυνίᾳ, ἐνθα διφαρμόζεται εἰς τὸν ἀνθύπατον.

Πρεσβευτής — *Legatus*. Διάφοροι πόλεις Θράκης, Γαλατίας καὶ Καππαδοκίας.

Ταμέας — *Quaestor*. Ὁ τίτλος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τε τοὺς Ἀρωμαίους ἐπαρχιακὸν ταμίας, ὡς ἐπὶ νομισμάτων τῆς Μακεδονίας (τόμ. Α' σελ. 309 κ.εξ.) καὶ τῆς Κυρηναϊκῆς (τόμ. Β' σελ. 486), καὶ εἰς τοὺς θησαυροφύλακας καὶ τοὺς ἐλεγκτὰς τῶν δημοσίων νομισμάτων Ἑλληνικῶν τινων πόλεων, οἷα ἡ Σμύρνη (τόμ. Β' σελ. 132) καὶ ἡ Ρόδος (τόμ. Β' σελ. 184).

Υπατος — *Consul*, ἐν τῇ φράσει ΔΗΜ. ΕΞ. ΥΠΑΤ (δῆμαρχικῆς ἔξουσίας ὑπατος), ταντοσήμω τῇ Ἀρωμαϊκῇ ΤΡ. ΡΟΤ. ΚΟΣ. Κυρίως ἀπαντᾶ ἐπὶ νομισμάτων τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, ἀλλ' ἀπαντᾶ ὁσαύτως ἐν Κρήτῃ (τόμ. Α' σελ. 576) καὶ Κύπρῳ (τόμ. Β' σελ. 327).

Β'. ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ.

(α) Ἀστικοί.

Αρχων — δ κύριος ἄρχων. *"Αρχων α'*. Πρώτος ἄρχων, ἐν ταῖς πόλεσιν ἔνθα ὑπῆρχον διάφοροι ἄρχοντες. Ὁ τίτλος οὗτος ἀπαντᾶ συνηθέστατα καθ' ἄπασαν τὴν Ἀρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀσίας. Εὑρίσκεται ὁσαύτως ἐν Βυζαντίῳ (τόμ. Α' σελ. 341). Ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων Ἀσάνδρου καὶ Ἑγιαίνοντος τοῦ Βοσπόρου εἴνε δυναστικὸς τίτλος.

Στρατηγός, τίτλος ὁσαύτως τοῦ πρώτου ἀστικοῦ ἄρχοντος, συνηθέστερος κατά τι τοῦ ἄρχοντος πρὸς δὲ ἀνταλλάσσεται ἐνίστε. Φαίνεται δ' ὅτι περιορίζεται εἰς τὰς πόλεις τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας. Ἐν Σμύρνῃ ἡ ἀρχὴ αὕτη ἡτο ἐνίστε λοσθίος: Στρατηγὸς διὰ βίου (τόμ. Β' σελ. 132).

Γραμματεὺς (ἴδε A. V. *Townclerk*, *Acts XIX* 35). Κύριος ἄρχων εἰς πολλὰς πόλεις τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας.

Πρύτανες, εἰς ἐκ τοῦ συμβούλιον πλειόνων πρυτάνεων. Κύριος ἄρχων εἰς τινας πόλεις τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας.

Βούλαρχος — Πρόεδρος τῆς βουλῆς, ἢ τοῦ συμβούλιον τῆς πόλεως. Μάστινρα Λυδίας (*Mion.*, IV. σ. 234).

Νομοθέτης — Λαοδίκεια Φρυγίας.

Βασι[ι]λεύς (;) — Ἡ λέξις αὕτη ώς τίτλος ἀρχοντος ἀπαντᾷ ἐπὶ τινων νομισμάτων τοῦ Βυζαντίου (τόμ. Α', σελ. 341).

Πρ[ε]τόρ[ιος] (;) — *Electus* (,), ἐκλεγμένος. Βυζαντιον (τόμ. Α', σελ. 341).

Γέροντες — Λακεδαιμων (τόμ. Α', σελ. 545).

Ἐφοροι — Λεκεδαιμων (τόμ. Α', σ. 544), "Αγκυρα (τόμ. Β', σ. 209).

Νομοφύλακες — Λακεδαιμων (τόμ. Α', σελ. 545).

Πολέμαρχος — Θῆσαι (τόμ. Α', σελ. 440).

(β) Οἰκονομικοὶ, κτλ.

Ταμέας. Σμύρνη (τόμ. Β', σελ. 132). **Ρόδος** (τόμ. Β', σελ. 184).

Λογιστὴς — *Curator reipublicae* — Κιδύεσσος (τόμ. Β', σελ. 224), Σύνναδα (τόμ. Β', σελ. 232).

Ἐπιμελητής, **Ἐπιμελήσας**, **Ἐπιμεληθεές**, **Ἐπιμεληθεῖσα** — *Curator*. Φιλαδέλφεια Λυδίας· Εὐκαρπία καὶ Ιεράπολις Φρυγίας· Ἀντιόχεια, Μύλασα, καὶ Σιρατονίκεια Καδίας. Δισκόλως δύναται νὰ διακριθῇ ἂν δ ἀρχων οὗτος ἐπεμελεῖτο τῆς νομισματοκοπίας ἢ ἂν ἔφερε τὸν τίτλον ἐπιμελητὴς δυνάμει ἐτέρων καθηκόντων. (πρᾶξις ἐπιμελητὴς Παναθηναίων, ἐπὶ νομίσματος τῶν Μασταύρων τῆς Λυδίας (τόμ. Β', σελ. 200)).

Ἐπέσκοπος — ἐπιστάτης, ἐπιθεωρητής. **Ἐφεσος** (τόμ. Β', σελ. 110).

Λέτησάμενος — Ἀλία (τόμ. Β', σ. 211), **Ἀγκυρα** (τόμ. Β', σ. 209). καὶ Εὐκαρπία (τόμ. Β', σελ. 219) ἐν Φρυγίᾳ. **Ο Friedlaender** (*Hermes IX*. 494), φρονεῖ ὅτι ἵσως ἡ λέξις ἀναφέρεται εἰς τὸ ἄγαλμα ἢ ἄλλο τι ἀντικείμενον εἰκονιζόμενον ἐπὶ τοῦ νομίσματος· οὗτω λοιπὸν θὰ ἐσήμαινεν, ὅτι τὸ περὶ οὗ δ λόγος ἔργον ιδρύθη, ἢ δυνατὸν προσέτι, ὅτι αὐτὸν τὸ νόμισμα ἐκόπη κατ' αἴτησιν τοῦ ἀρχοντος, οὗτος τὸ δύνομα ἀπαντᾷ ώς αἴτησαμένον.

Τηγεισάμενος — ἐπὶ νομίσματος τῆς Σιρατονίκειας (τόμ. Β', σ. 167).

— Ἡ μετοχὴ αὕτη δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ώς σημαίνοντα διτὸν νόμισμα ἐκόπη ἐνεκα δόγματος τῆς Βουλῆς κατὰ πρότασιν τοῦ ἐπὶ τοῦ νομίσματος μνημονευομένου ἀρχοντος.

(γ) Ἀγωνιστικοί, ἵερατικοί, τιμητικοί, κτλ.

- Λρχιερεύς — Τίτλος συνήθης ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἀσίᾳ.
 Ἀρχιερατεύων — Σάλα (τόμ. B', σελ. 230).
 Ἀρχιερεὺς μέγας — Σάρδεις (τόμ. B', σελ. 203).
 Ἀρχιερεὺς μέγιστος — Κρήτη (τόμ. A', σελ. 576).
 Ἱερεὺς — Συχνὸς ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἀσίᾳ.
 Ἱερεὺς δεὰ βέου τῶν Σεβαστῶν — Ἰσόβιος ἱερεὺς τῆς λατρείας τῶν Αὐγούστων. Περιπερηγή (τόμ. B', σελ. 66).
 Ἱέρεια — Σμύρνη, Ἀκμονία, Ἀττονδα, Εὐκαρπία καὶ Πρυμνησσός.
 Ἱέρεια θυγάτηρ τοῦ Δῆμου — Σμύρνη (Imhoof, Mon. Gr., σ. 296).
 Ἀσιάρχης, ἀρχιερεὺς Ἀσίας — Πρόεδρος τῶν ἱερῶν ἑορτῶν ἢ ἀρχιερεὺς τῆς ἐπαρχίᾳ Ἀσίας (κοινὸν Ἀσίας) λατρείας τοῦ Αὐγούστου.
 Γεός Ἀσιάρχου — Ἀκμονία Φρυγίας (Imh., Mon. Gr., σ. 391).
 Κελειάρχης — Πρόεδρος τῶν ἑορτῶν τοῦ κοινοῦ τῆς Κιλικίας.
 Ταρσός (Ann. de Num., VII. 18).
 Κρητάρχης — Πρόεδρος τοῦ κοινοῦ τῶν Κρητῶν. Κρήτη (τόμ. A', σελ. 575 καὶ 586).
 Στεφανηφόροις — Ἐφορος τῶν θυσιῶν, καλούμενος οὗτος ἐκ τοῦ στεφάνου, δν ἐφόραι ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων του. Ἐπαρχία Ἀσίας.
 Αγωνοθέτης — Ἐφορος τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων. Ἐπαρχία Ἀσίας.
 Αγωνοθέτης δεὰ βέου — Ἰσόβιος ἐφορος των ἀθλητικῶν ἀγώνων. Κοινάιον (τόμ. B', σελ. 225).
 Γυμνασιάρχης — Ἐφορος τοῦ γυμναστίου. Ἐπαρχία τῆς ሌσίας.
 Πανηγυριάρχης, πανηγυριστής — Διευθυντής τῶν δημοσίων πανηγύρεων. Ἀπάμεια (τόμ. B', σελ. 213), Κάδοι (τόμ. B', σελ. 222).
 Νεωκόροις — Ἀρχων, εἰς δν ἀνετίθετο ἥ φροντις τοῦ ναοῦ, πιθανῶς τοῦ τῆς λατρείας τῶν Αὐγούστων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀσίας (Νομίσματα Λυδίας καὶ Φρυγίας). Ἰδε ὡσαύτως τὸν τίτλον τοῦτον ἀναφερόμενον εἰς πόλεις.

Θεολόγος — Ἐφημηνευτὴς τῶν χρησμῶν. Πέργαμον (τόμ. B', σελ. 65).

Τερομνήμων — Ιερατικὸς ἀρχων, ἱερογραμματεύς. Βυζάντιον (τόμ. A', σελ. 341).

Υἱὸς πόλεως — Ἀπούδα (τόμ. B', σελ. 215). Κοτιάειον (τόμ. B', σελ. 225).

Σοφιστὴς — Σμύρνη (τόμ. B' σελ. 132), Λαοδίκεια (τόμ. B', σελ. 226). Τούτου πιθανῶς ἐγένετο χρῆσις πρὸς τιμητικὴν διάκρισιν ὑπό τινων ἀρχόντων, οἵτινες ἐπύγχανον ὀδσαύτως καὶ σοφισταί.

Ἀμφικτύονες — Πρόεδροι τῶν Πυθίων ἀγώνων Δελφοὶ (τόμ. A', σελ. 429, 430).

Πρόπυλοι — Νεωκόροι ἢ ἐπίτροποι τοῦ ναοῦ. Δελφοὶ (τόμ. A', σελ. 430).

Πλὴν ἄλλων τίτλων, οἱ δποῖοι εἶνε δυναστικοὶ μᾶλλον ἢ ἀρχοντικοὶ ὑπάρχουσι καὶ οἱ τίτλοι ἀρχερεύς, δυνάστης καὶ τοπάρχης, οὓς μετεχειρίζετο ἡ ιερατικὴ οἰκογένεια, ἥτις ἔκυρη τὴν Ολείαν τῆς Κιλικίας. Πρὸς δὲ οἱ τίτλοι ἀρχων, οὖν ποιεῖται χρῆσιν δὲ Ἀσανδρος καὶ δὲ Ὅγιανων τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἐθνάρχης, τίτλος Ἡρώδου Ἀρχελάου καὶ τετράρχης τίτλος Πτολεμαίου νιοῦ τοῦ Μερραίου, πρὸς δὲ τίτλος Λυσανίου Α' (τόμ. B', σελ. 368), Ἡρώδου Ἀρτίπα, καὶ Ἡρώδου Φιλίππου Β' (τόμ. B', σελ. 411).

§ 15. Δημόσιοι ἀγῶνες καὶ ἐορταὶ ἱεροῦ χαρακτῆρος.

Ἐν ἀπάσαις ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις ὑπῆρχον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων ὅμοιότροπά τινα ἔθιμα καὶ κοινοὶ δεσμοί, χοησμεύοντες εἰς τὸ νὰ συνδέωσι τοὺς ἀποκεχωρισμένους κλάδους τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς εἰς μίαν σχετικῶς ὅμογενῆ οἰκογένειαν «...τὸ Ἑλληνικὸν ἐὸν ὅμαιμόν τε καὶ ὅμόγλωσσον, καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἥθεά τε ὅμότροπα» (Ἡροδ. 8 144). Ἐκ τῶν ἀγώνων τούτων τὰ Ὄλύμπια, Πύθια, Νέμεα καὶ Ἰσθμια ἡσαν ἀναμφιβόλως τὰ μᾶλλον ἐπιδρῶτα κέντρα ἐνότητος. Αἱ μεγάλαι δ' αὗται ἐορταὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τὰ πρότυπα πολλῶν μικροτέ-

οων συνδέσμων δμοίου χαρακτῆρος ἥτοι ἐπιτοπίων ἀμφικτυονιῶν καὶ ^{Ἐπιτόπιοι}
κοινῶν διαφόρων διαμερισμάτων, ἐν μέρει μὲν πολιτικῶν, ἐν μέρει δὲ ^{ἀμφικτυονίαις}
θρησκευτικῶν, κοινῶν δούς εἰς τοὺς κατοίκους ἐνδὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ γεω-
γραφικοῦ διαμερίσματος ἥτοι εἰς λαὸν φυλῆς δύμογενοῦς.

Ἐφ' δοσον ἡ Ἑλλὰς διετέλει ἐλευθέρᾳ αἱ κοιναὶ αὗται σύνοδοι ἔξή-
σκον διακεκριμένην πολιτικὴν ἐπίδρασιν καὶ ἡγρύπτων περὶ τῶν συμ-
φερόντων τῶν διαφόρων πόλεων τοῦ συνδέσμου ἀλλ' ὑπὸ τὴν κυριαρ-
χίαν τῶν Ῥωμαίων, αἱ πολιτικαὶ λειτουργίαι τῶν κοινῶν ἐπανοσαν
ὑφιστάμεναι, καίτοι χάριν τῆς κοινῆς λατρείας, πρὸς δὲ καὶ ὡς που-
δαιότατον μέσον δύως μέρωσιν οἱ ὑποτεταγμένοι λαοὶ εὐχαριστημένοι
διὰ τὴν κατ' ἐπιφάνειαν ἐλευθέραν ἔξασκησιν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν προ-
νομῶν, καὶ εὐτυχεῖς ἐν τῇ πραγματικῇ ἐκτελέσει τῶν ἀπ' αἰώνων ἐν
τυμῇ ἀγομέγῳ ἴεροπραξιῶν αὐτῶν καὶ θυσιῶν, καὶ τῇ ἀπολαύσει τῶν
συνεχῶς ἐπανερχομένων λαμπρῶν ἑορτῶν, αἱ πανηγύρεις αὗται οὐ μό-
νον ἐπετρέποντο, ἀλλὰ καὶ εὐνοϊκῶς ἐπεδοκιμάζοντο ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ αὐ-
τοκράτορος.

Ως συντελεστικὸν πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ ὡς πρόσφορον
μέσον πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς λατρείας τοῦ Αὐγούστου οἱ κοινοὶ ἀγῶνες
καὶ αἱ πανηγύρεις τῶν Ἑλλήνων οὐ μόνον διετροχήθησαν εἰς πολλὰ μέρη,
ἔνθα προϋπῆρχον ἥδη, ἀλλὰ καὶ εὐρυτέραν προσέλαβον ἀνάπτυξιν παρὰ
τῶν Ῥωμαίων ὑπάρχων καὶ τῶν ἀλληλοδιαδόχων αὐτοκρατόρων, ὑπὸ
τὴν ἄμεσον προστασίαν τῶν δποίων πολλὰ νέαι πανηγύρεις ἰδρυθησαν,
τῶν δποίων κύρια σημεῖα ἐνότητος ἦσαν οἱ ναοὶ τῆς θεᾶς Ῥώμης καὶ
τοῦ Αὐγούστου ἐν τοῖς πολυαριθμοῖς μητροπολιτικοῖς κέντροις τῶν δια-
φόρων ἐπαρχιῶν (ἴδιαίτατα δὲ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ).

Ἐκ τῆς συχνῆς μνείας τῶν κοινῶν ἀγώνων ἐπὶ τῶν αὐτο-
κρατορικῶν χρόνων κοπέντων ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι νομισμάτων
γίνεται κατάδηλον ὅτι κατὰ τὰς περιοδικὰς ταύτας πανηγύρεις πανταχοῦ
ἔζητει τὸ γκάριον νόμισμα εἰς μεγαλειτέρας ποσότητας τοῦ διὰ τὰς συν-
ήθεις ἀνάγκας τῶν πολιτῶν ἐπαρκοῦντος. Εἶνε μάλιστα πιθανὸν ὅτι πολ-
λαὶ τῶν ἀσημοτέρων πόλεων ἔκοπτον νομίσματα μόνον εἰς τοιούτους
καιρούς. Κατὰ τὰς περιστάσεις δὲ ταύτας, ὅτε μέγα πλῆθος λαοῦ εἰσέρ-
ρεεν εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῶν πέριξ χωρῶν καὶ τῶν γειτονικῶν πόλεων, δ
ἄρχων, τοῦ δποίου καθῆκον ἥτοι ὁ καρονισμὸς τῶν λεπτομερειῶν τῆς

πανηγύρεως (‘Ασιάρχης, ἀρχιερεὺς, πανηγυριάρχης, ἀγωνοθέτης ἢ δπωσδήποτε καὶ ἀνέτιλοφορεῖτο), εἴτε ἐξ Ἰδίων εἴτε ἐκ μέρους τῶν τακτικῶν δημοτικῶν ἀρχόντων, ἐφρόντιζε νὰ κοπῆ καὶ τεθῆ εἰς αὐκλοφορίαν ἔκτακτος ποσότης χαλκῶν νομισμάτων τὸ δὲ ὄνομα τῆς πανηγύρεως, ἡς χάριν ἐκόπη τὸ νόμισμα, ἐγράφετο διὰ καταφανῶν χαρακτήρων, συνήθως δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πεδίου τοῦ δπισθίου μέρους τοῦ νομίσματος.

Πολυτιμοτάτη εἶναι ἡ γνῶσις, ἣτις δύναται νὰ ἔξαχθῇ ἐκ τούτων τῶν ἔξωτερων οὐχὶ ἐλκυστικῶν χαλκῶν νομισμάτων, ὡς πρὸς τὴν εὐρύτατα διαδεδομένην δημοτικότητα τῶν περιφήμων Ἐλληνικῶν ἀγώνων, οἱ δποῖοι ἀπειέλουν τὰ πρότυπα δμοίων ἐγχωρίων ἀθλητικῶν ἀγώνων, ἀγομένων κατὰ περιόδους ἐν πάσῃ σχεδὸν πόλει, δυναμένη νὰ κανχηθῇ ἐπὶ γησίᾳ Ἐλληνικῇ καταγωγῇ, καὶ ἐν πολλαῖς μικρὸν ἢ οὐδὲν ἔχούσαις πρὸς τοῦτο δικαίωμα.

Τὰ δνόματα τῶν πανηγύρεων τούτων εἶναι ἐνίστε τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῶν τεσσάρων μεγάλων Ἐλληνικῶν ἀγώνων, ἤτοι Ὀλύμπια, Πύθια, Νέμεα καὶ Ἰσθμια. Κατὰ μέγα δμως μέρος τὰ νομίσματα παρέχουσιν ἡμῖν τὰ δνόματα τῶν ἐγχωρίων ἀγώνων, τῶν ἐπικρατούντων ἐν ταῖς διαφόροις μέρεσι τοῦ ἀρχιύου κόσμου.

Ο ἐπόμενος κατάλογος, ἀν καὶ μὴ πλήρης, περιλαμβάνει πάντας τοὺς ἐπὶ νομισμάτων μνημονευομένους σπουδαιοτέρους ἀγῶνας καὶ πανηγύρεις, δυναμένους νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τὰ ἔξης ἀθροίσματα.

A'. Πανηγύρεις φέρουσαι δνόματα ἀπὸ τῶν τεσσάρων μεγάλων Ἐλληνικῶν ἀγώνων, ἤτοι

- (α) Ὁλυμπίων.
- (β) Πυθίων.
- (γ) Ἰσθμίων.
- (δ) Νεμέων.

B'. Πανηγύρεις καλούμεναι ἀπὸ τῶν δνομάτων Ἐλληνικῶν θεοτήτων π. χ. Ἀσκληπίεια, Δημήτρεια, Διονύσια, Ἡλια, Ἡράκλεια, Ἡραϊα, Κόραια, Λητώεια, Παναθήναια, Θεογάμια κτλ.

Γ'. Πανηγύρεις δνομαζόμεναι ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, Ἀττάλου, κλπ. Ἀλεξάνδρεια, Ἀττάλεια, κτλ.

Δ'. Πανηγύρεις ἀναμνηστικαὶ τῆς ναυμαχίας τοῦ Ἀκτίου — Ἀκτια κτλ

Ε'. Αντοκρατορικοὶ καὶ ἄλλοι ἀγῶνες καλούμενοι ἀπὸ τῶν Ὁρμαίων Καισάρων, Αὐγούστεια, Σεβάσμια, Ἀντωνινιανά, κτλ.

Σ'. Πανηγύρεις ἐπαρχιακαὶ ἡ κοινὸν ἀγῶνες ὡς Κοινὰ Ασίας, Κοινὰ Κιλικίας κτλ. πανηγυριζόμενοι ἐν διαφόροις πόλεσιν ἐκάστης ἐπαρχίας ἡ μικροτέρους τυνὸς διαμερίσματος, πιθανῶς ἐκ περιφορῆς. Τὰ κοινὰ ταῦτα διετέλουν ὅπο τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀσιάρχου, τοῦ Βιθυνάρχου, τοῦ Κιλικάρχου κλπ. ὅστις προστατοῖ τοῦ Κοινοθουλίου τῆς Ἐγώσεως.

Ζ'. Οἰκουμενικαὶ πανηγύρεις, οὕτω καλούμεναι, ἐπειδὴ οἱ ἀγῶνες ἥσαν προσιτοὶ εἰς πάντας τοὺς προσερχομένους.

Η'. Ἐγχώριοι καὶ ἄλλοι ἀγῶνες οἵτινες δυσκόλως ἐπιδέχονται ταξινόμησιν.

Ως ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἀγῶνες φέρουσι δύο ἐπιβάλλοντας τίτλους, ὥστε πράγματι δυσκόλως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, εἰς ποῖον τῶν ἀνωτέρω ἀθροισμάτων κυρίως ἀνήκουσιν. Οὕτως οἱ ἀγῶνες οἱ καλούμενοι Ὁλύμπια Αὐγούστεια Πύθια δυνατὸν νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὸ πρῶτον ἢ τὸ πέμπτον ἀθροισμα.

A'.

(a) **ΟΛΥΜΠΙΑ.** κατ' ἀπομίμησιν τῶν περιφήμων Ὁλυμπιακῶν ἀγώνων εἰς τιμὴν τοῦ Ὁλυμπίου Διός, ἐωρτάζοντο ἐν πολναρίθμοις πόλεσιν ὅπο διαφόρους τίτλους, οἷον ΙΕΡΟΣ ΟΛΥΜΠΙΚΟΣ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΣΕΒΑΣΜΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΗΡΑΚΛΕΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ ΣΕΥΗΡΙΑ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΕΠΙΝΕΙΚΙΑ.

(b) **ΠΥΘΙΑ.** Οἱ ἐν Δελφοῖς Πυθικοὶ ἀγῶνες ἥσαν κατὰ τὴν σπουδαιότητα μετὰ τοὺς Ὁλυμπιακούς, οἱ μέγιστοι τῶν τεσσάρων κυρίων Ἑλληνικῶν ἀγώνων. Κατὰ τοὺς αντοκρατορικοὺς χρόνους πολλὰ πόλεις ἀφωμοίωσαν τὰς ἀγωνιστικὰς αὐτῶν ἀμύλλας πρὸς τὰ Πύθια, καὶ ἐκάλουν αὐτὰς διὰ τοῦ αὐτοῦ δυόματος, πολλάκις μετὰ τῆς προσθήκης ἐτέρων μᾶλλον διακριτικῶν τίτλων, ὡς ΑΚΤΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΠΥΘΙΑ ΑΝΤΩΝΙΝΙΑΝΑ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΔΙΟΝΥΣΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΗΛΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΙΣΟΠΥΘΙΑ, ΚΑΒΕΙΡΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΚΕΝΔΡΕΙΣΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΛΗΤΩΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΠΥ-

ΘΙΑ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ· ΠΥΘΙΑ, ΠΑΝΙΩΝΙΑ ΠΥΘΙΑ,
ΙΕΡΟΣ ΠΥΘΙΟΣ ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ, ΗΡΑΚΛΕΙΑ
ΠΥΘΙΑ, κτλ.

- (γ) ΙΣΩΜΙΑ. Οι ἀγῶνες τῶν Ἰσθμίων, οἱ ἐν τῷ ισθμῷ τῆς Κορίνθου ἀγόμενοι εἰς τιμὴν τῆς Ἰνοῦς καὶ τοῦ Μελικέρτου, ἥσαν ὁ τρίτος τῶν τεσσάρων μεγάλων Ἐλληνικῶν ἀγώνων. Ἀγῶνες δὲ ἀπὸ τούτων καλούμενοι ἐπανηγυρίζοντο ἐν Νικαίᾳ (τόμ. B'. σελ. 35), ὅπο τὸν τίτλον ΙΣΩΜΙΑ ΠΥΘΙΑ, ὡς καὶ ἐν Κορίνθῳ.
- (δ) ΝΕΜΕΙΑ, ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν τεσσάρων ἀγώνων, ἥγοντο ἐν Ἀργείῃ, ΝΕΜΕΙΑ, ΝΕΜΕΙΑ ΗΡΑΙΑ, καὶ ἐν Ἀγχιάλῳ ὅπο τὸν τίτλον ΣΕΟΥΗΡΙΑ ΝΕΜΑΙΑ.

B'.

ΑΣΚΛΗΠΕΙΑ, ΑΣΚΛΗΠΙΑ, ΑΣΚΛΗΠΙΕΙΑ, ΑΣΚΛΗΠΕΙΑ ΣΩΤΗΡΕΙΑ κτλ., πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Διάφοροι πόλεις (ἴδε Σύλλαθον). ΔΗΜΗΤΡΕΙΑ, πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος. Νικομήδεια, Ταρσός. ΔΙΔΥΜΕΙΑ, πρὸς τιμὴν τοῦ Διδυμαίον Ἀπόλλωνος. Μίλητος. ΔΙΟΝΥΣΙΑ, ΔΙΟΝΥΣΙΑ ΠΥΘΙΑ, πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου. Ἀδανα, Νίκαια.

ΔΟΥΣΑΡΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΔΟΥΣΑΡΙΑ, πρὸς τιμὴν τοῦ Δουσάρεως, ἥτοι τοῦ Διονύσου τῆς Αραβίας. Ἀδρα καὶ Βόστρος. ACTIA DVSARIA, Βόστρος.

ΗΛΙΑ, ΗΛΙΑ ΠΥΘΙΑ, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡλίου. Ὁ δησσός, Ἐμισα. ΗΡΑΙΑ, ΝΕΜΕΙΑ ΗΡΑΙΑ, πρὸς τιμὴν τῆς Ἡρας. Ἀργος.

ΗΡΑΚΛΕΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ, ΗΡΑΚΛΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΕΡΑΚΛ., πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους. Τύρος, Πέρινθος, κτλ.

ΚΑΒΕΙΡΙΑ, ΚΑΒΕΙΡΙΑ ΕΠΙΝΕΙΚΙΑ, ΚΑΒΕΙΡΙΑ ΠΥΘΙΑ. Θεσσαλονίκη.

ΚΑΠΠΕΤΩΛΙΑ, ΑΤΤΑΛΕΙΑ ΓΟΡΔΙΑΝΕΙΑ ΚΑΠΠΙΤΩΛΙΑ, CERTAMINA SACRA CAPITOLINA OECVMENICA ISELASTICA HELIOPOLITANA, πρὸς τιμὴν τοῦ Καπιτωλίου Διός. Ἀφροδισιάς, Σιδών κτλ.

ΚΟΡΑΙΑ, ΚΟΡΑΙΑ ΑΚΤΙΑ, πρὸς τιμὴν τῆς Περσεφόνης. Ταρσός, Σάρδεις.

ΛΗΤΩΕΙΑ, ΛΗΤΩΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, πρὸς τιμὴν τῆς Λητοῦς. Ἱεράπολις καὶ Τρίπολις Φρυγίας.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ, ΑΔΡΙΑΝΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ, ἀπὸ τῶν περιφήμων, πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς, ἀθηναϊκῶν ἐορτῶν. Μάσταντα, Σύνναδα.

Γ'.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, πρὸς τιμὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Βυζάντιον, Ὁδησσός, Φιλιππόπολις, Μαγνησία πρὸς Σιπύλῳ πτλ.

ΑΤΤΑΛΗΑ, ΑΤΤΑΛΗΑ ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ, ΑΤΤΑΛΕΙΑ ΓΟΡΔΙΑΝΕΙΑ ΚΑΠΙΤΩΛΙΑ, πρὸς τιμὴν Ἀττάλου τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου. Ἀφροδισιάς, πτλ.

Δ'.

ΑΚΤΙΑ, ἀγῶνες πρὸς τιμὴν Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀκτίου. Ἡ πανήγυρις αὕτη ἀνενεώθη ὅποι Αὐγούστου μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀκτίου. Ἀκτιοὶ δ' ἀγῶνες ἐπανηγυρίζοντο κατόπιν ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ πόλεων, συνήθως μετὰ τῆς προσθήκης διαφόρων ἐπιθέτων ὡς ΑΚΤΙΑ ΔΟΥΣΑΡΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΚΑΙΣΑΡΙΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΙΑ ΑΚΤΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΚΟΜΟΔΕΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΚΤΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΠΥΘΙΑ ΑΝΤΩΝΙΝΙΑΝΑ, ΚΟΡΑΙΑ ΑΚΤΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΠΥΘΙΑ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΕΡΑΚΛ., πτλ. (ἴδε Σύλλαβον).

Ε'.

ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ, ΑΚΤΙΑ, ΚΑΙΣΑΡΙΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ ΑΚΤΙΑ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΥΓΟΥΣΤΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΙΑ ΑΡΙΣΤΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ ΑΡΙΣΤΑ ΜΕΓΑΛΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ ΑΡΙΣΤΑ ΟΛΥΜΠΙΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΥΓΟΥΣΤΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ ΣΕΒΑΣΜΙΑ ἢ ΣΕΒΑΣΤΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΙΑ ΣΕΥΗΡΙΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΑ, ΣΕΒΑΣΜΙΑ, ΣΕΒΑΣΜΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ, ΑΓΙΑ ΙΕΡΑ ΣΕΒΑΣΜΙΑ, ΣΕΒΑΣΤΑ ΚΑΙΣΑΡΗΑ, πτλ. πρὸς τιμὴν τοῦ Ιουλίου Καίσαρος, τοῦ Αὐγούστου, πτλ.

ΑΔΡΙΑΝΑ, ΑΔΡΙΑΝΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ, ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΟΣ, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀδριανοῦ.

ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑ, ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑ ΣΕΒΑΣΤΑ, ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝΑ, ΑΓΩΝ ΑΝΤΩΝΙΝΙΑΝΟΣ, ΑΚΤΙΑ ΠΥΘΙΑ ΑΝΤΩΝΙΝΙΑΝΑ, ΑΥΡΗΛΙΑ ΑΝΤΩΝΙΝΙΑΝΑ, κτλ., πρὸς τιμὴν τῶν διαφόρων αὐτοκρατόρων τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Ἀντωνῖνος.

ΚΟΜΟΔΕΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΚΟΜΟΔΕΙΑ, ΚΟΜΟΔΕΙΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ, κτλ. πρὸς τιμὴν τοῦ Κομμόδου.

ΣΕΥΗΡΕΙΑ, ΣΕΥΒΗΡΕΙΑ, ΣΕΟΥΗΡΙΑ, ΣΕΒΗΡΕΙΑ ΜΕΓΑΛΑ, ΣΕΒΗΡΙΑ ΝΥΜΦΙΑ, ΣΕΥΗΡΕΙΑ ΠΡΩΤΑ, ΣΕΟΥΗΡΙΑ ΝΕΜΑΙΑ, κτλ. πρὸς τιμὴν τοῦ Σεπτιμίου Σεονήρου. ΕΠΙΔΗΜΙΑ Β |ΣΕΥΗΡΕΙΑ, εἰς ἀνάμνησιν τῆς δευτέρας ἐπισκέψεως τοῦ Σεονήρου εἰς Πέρινθον.

ΣΕΟΥΗΡΙΑ ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΑ, ΚΟΙΝΟΣ ΣΕΥΗΡΙΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΟΣ, ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ, ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΑΚΤΙΑ ΠΥΘΙΑ ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΑ ΑΥΓΟΥΣΤΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΑ, κτλ., πρὸς τιμὴν τῶν ἀδελφῶν Καρακάλλα καὶ Γέτα.

ΓΟΡΔΙΑΝΕΙΑ, ΑΤΤΑΛΕΙΑ ΓΟΡΔΙΑΝΕΙΑ ΚΑΠΙΤΩΛΙΑ, ΑΤΤΑΛΗΑ ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ, ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΑ, κτλ. πρὸς τιμὴν Γορδιανοῦ τοῦ Γ' καὶ Οὐαλεριανοῦ.

ζ'.

ΚΟΙΝΟΝ—ΚΟΙΝΟΝ ΑΣΙΑΣ, ΠΡΩΤΑ ΚΟΙΝΑ ΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΟΝ ΒΕΙΘΥΝΙΑΣ καὶ ΣΟΜ. ΒΙΤ., ΚΟΙΝΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΓΑΛΑΤΩΝ καὶ ΚΟΙΝΟΝ ΓΑΛΑΤΙΑΣ, ΚΟΙΝΟΝ ΕΦΕΣΙΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΕΦΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΘΕΣΣΑΛΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΘΡΑΚΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΙΩΝΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΠΑΝΙΩΝΙΟΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΙΩΝΙΑ, ΚΟΙΝΟΝ ΗΓ ΠΟΛΕΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΚΙΛΙΚΙΑΣ, ΚΟΙΝΟΣ ΚΙΛΙΚΙΑΣ, ΚΟΙΝΟΝ ΚΡΗΤΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΚΥΠΡΙΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΛΑΛΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΝΑΤΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΛΕΣΒΙΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΛΥΚΑΟΝΙΑΣ, ΚΟΙΝΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΠΟΝΤΟΥ, ΚΟΙΝΟΝ ΣΥΡΙΑΣ, ΚΟΙΝΟΝ ΤΑΡΣΟΥ, ΚΟΙΝΟΣ ΤΩΝ

ΤΡΙΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ, ΚΟΙΝΟΝ ΦΟΙΝΙΚΗΣ, ΚΟΙΝΟΝ ΦΡΥΓΙΑΣ, ΚΟΙΝΟΣ ΣΕΟΥΗΡΙΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΟΣ, κτλ.

Ἐπαρχιακὰ ἐορταὶ καὶ κοινοὶ ἀγῶνες. "Ιδε Σύλλαβον Γ".

Ζ'.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ—ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ, ΙΕΡΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ, ΙΕΡΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ, ΘΕΟΓΑΜΙΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ, ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ, ΚΟΜΟΔΕΙΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ, ΓΟΡΔΙΑΝΗΑ ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ,

CERT[AMEN] SAC[RVM] CAP[ITOLINVM] OECV[MEVICVM]
ISELASTI[CVM] HEL[IPOLITANVM].

CERT[AMEN] SAC[RVM] PER[IODICVM] OECVME[NICVM] ISELAS[TICVM]. 'Εορταὶ οἰκουμενικαῖ.

Η'.

ΑΓΩΝΕΣ ΙΕΡΟΙ—Νίκαια.

ΑΓΩΝΟΘΕΣΙΑ—Τὸ δικαιώμα ἡ προνόμιον τῆς προεδρείας τῶν ἀγώνων καὶ οὐχὶ τὸ ὄνομα ἀγῶνος τινός Θεσσαλονίκη, Γόρδος· Ιουλία.

ΑΡΙΣΤΑ—ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ ΑΡΙΣΤΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΕΙΑ ΑΡΙΣΤΑ ΟΛΥΜΠΙΑ, ἐνίστε μετὰ τῆς προσθήκης ΜΕΓΑΛΑ.

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΙΑ—Τὸ ἔργον τοῦ προέδρου τοῦ γυμνασίου. Δὲν φαίνεται ἀγών τις νὰ ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἀνάζαρθος, Καλύβρασσος, Σύεδρα.

ΕΝΜΟΝΙΔΕΙΑ—'Αμφιεέλον σημασίας λέξις. Μαγνησία πρὸς Σίπυλον. (Τόμ. Β', σελ. 200).

ΕΠΙΔΗΜΙΑ. "Ιδε ἀνωτέρω (Ε').).

ΕΠΙΝΕΙΚΙΑ ΕΠΙΝΕΙΚΙΟΣ—Ταρσός, Λαοδίκεια Φρυγίας.

Ἀγῶνες εἰς ἀνάμυησιν τικῶν, π. χ. ΚΑΒΕΙΡΙΑ ΕΠΙΝΕΙΚΙΑ, Θεσσαλονίκη· ΕΝ ΚΟΔΡΙΓΑΙΣ ΟΡΟΙΣ ΚΙΛΙΚΩΝ ΣΕΥΗΡΕΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ ΕΠΙΝΕΙΚΙΑ, Ταρσός.

ΕΦΕΣΙΑ—'Αγῶνες πρὸς τιμὴν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος.

ΘΕΜΙΔΕΣ—'Αγῶνες τῶν δποίων τὸ ἀθλον συνίστατο εἰς ποσόν τι χρηματικὸν, πανηγυριζόμενοι ἐν διαφόροις πόλεσι τῆς Παμφυλίας καὶ Κιλικίας

ΘΕΟΓΑΜΙΑ — Ἀγῶνες εἰς τιμὴν τῶν γάμων τοῦ Ἀδου καὶ τῆς Περσεφόνης. Κώρυκος, Ταρσός. ΘΕΟΓΑΜΙΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ, Νῦσα.

ΙΕΡΑ — Ἰεροί Ἀγῶνες ἐν γένει. Ἐπίθετον ἀναφερόμενον εἰς διαφόρους ἔορτάς.

ISELASTICA — Εἰσελαστικά, ἀπὸ τοῦ εἰσελαύνειν, πανηγυρισμὸς τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου νικητοῦ εἰς τὴν πόλιν: CERTAMEN SACRVM PERIODICVM OECUMENICVM ISELASTICVM, Σιδών: CERTAMEN SACRVM CAPITOLINVM OECUMENICVM ISELASTICVM HELIOPOLITANVM, Ἡλιόπολις (τόμ. Β' σελ. 380).

ΚΕΝΔΡΕΙΣΕΙΑ — Σημασίας ἀμφιβόλου. **ΚΕΝΔΡΕΙΣΕΙΑ ΠΥΘΙΑ**, Φιλιππόπολις. **ΚΕΝΔΡΕΣΙΑ**, Νίκαια.

ΜΕΓΑΛΑ — Ἐπίθετον ἐφαρμοζόμενον εἰς διαφόρους ἔορτάς, ως ΣΕΥΗΡΙΑ ΜΕΓΑΛΑ κτλ.

ΜΥΣΤΙΚΑ — Ἀγῶνες ἔορταζόμενοι ἐν σχέσει πρός τινα μυστήρια, ως ΙΕΡΟΣ ΠΥΘΙΟΣ ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ, ἔορτὴ τελουμένη ἐν Σίδῃ.

ΝΑΥΜΑΧΙΑ — Ἀγῶνες πλοίων. Γάδαρα Δεκαπόλεως.

ΝΥΜΦΙΑ — Ἀγῶνες εἰς τιμὴν ἐγχωρίων Νυμφῶν. ΣΕΒΗΡΙΑ ΝΥΜΦΙΑ. Ἀγχίαλος.

ΟΡΤΥΓΟΘΗΡΑ — Κυνήγιον δρτύγων. Ταρσός.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — CERTAMEN SACRVM PERIODICVM OECUMENICVM ISELASTICVM, κτλ. «Νικᾶν τὴν περίοδον» ἵτο φράσις ἀναφερομένη εἰς τὸν ἀποκομίσαντα τὸ ἄθλον ἐν ἐκάστῳ τῶν τεσσάρων μεγάλων δημοσίων ἀγώνων. Ἐκ τούτου προῆλθε τὰ σημαίνη ἡ «περίοδος» καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα μεταξὺ ἐνὸς πανηγυρισμοῦ τῶν ἀγώνων καὶ τοῦ προσεχοῦς. Οὗτω δὲ ἀγῶνες ἐπανερχόμενοι καθ ὥρισμένας περιόδους ἐκλήθησαν Περιοδικά.

ΠΡΩΤΑ — Ἀγῶνες τελούμενοι ἐν πόλεσιν δξιούσαις τὸν τίτλον ΠΡΩΤΗ, ως ΠΡΩΤΑ ΠΑΜΦΥΛΩΝ ἐν Σίδῃ, «πρώτη» πόλει τῆς Παμφυλίας. ΠΡΩΤΑ ΚΟΙΝΑ ΑΣΙΑΣ ἐν Σμύρνῃ τῇ «πρώτῃ» πόλει τῆς ἐπαρχίας Ασίας.

ΣΩΤΗΡΕΙΑ — Ἔορται ἀγόμεναι πρὸς τιμὴν τοῦ σωτῆρος τῆς Πολι-

τείας, ώς ἐν Σικυῶνι πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀράτου, ἐν Ἀγκύρᾳ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ΑΣΚΛΗΠΕΙΑ ΣΩΤΗΡΕΙΑ, κτλ.

ΧΡΥΣΑΝΘΕΙΝΑ, Σάρδεις (τόμ. Β'. σελ. 204), ΧΡΥΣΑΝΤΙΝΑ, Ἱεράπολις (τόμ. Β'. σελ. 221), ΣΕΒΗΡΕΙΑ ΧΡΥΣΑΝΘΕΙΑ, κτλ.—Ἀγῶνες οὗτω καλούμενοι πιθανῶς ἀπά τοῦ χρώματος τῶν ἀνθέων τῶν διδομένων ώς ἄθλον.

§ 16. Τίτλοι καὶ ἐπίθετα ἀποδιδόμενα εἰς πόλεις.

Ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν πολλαὶ Ἐλληνικὰ πόλεις ἐπεξήγουν νὰ διατηρῶσι πρόσχημά τι τῆς ἀρχαίας αὐτῶν ἐλευθερίας διὰ τῆς προσθήκης εἰς τὰ δνόματα αὐτῶν πομπαδῶν τινων τίτλων ἢ ἐπιθέτων, μετά τινων ἐκ τῶν δποίων ἀναμφιβόλως συνεδέοντο ἀτέλειαι τινες καὶ προτόμια, ἐνῷ ἔτεροι φαίνεται ὅτι εἶχον μικρὰν ἢ ἀσήμαντον ἀξίαν ἢ σημασίαν. Τὰ δοια τοῦ παρόντος ἐγχειριδίουν δὲν ἐπιτρέπουσιν ἔρευναν περὶ τῆς φύσεως τῶν προνομίων ἄτιτα συναπέφερον οἱ τίτλοι οὗτοι (ὅπου τοιοῦτοι ὑπῆρχον). Ὁθεν ὀφεῖλω νὰ ἀρκεσθῶ ἀπαριθμῶν δοσον τὸ δυνατὸν συντόμως τινὰς τῶν μᾶλλον ἀξίων σημειώσεως τίτλων τούτων, τοὺς δποίους δ σπουδαστὴς θέλει ἀπαντήσει διεξερχόμενος τὸ παρὸν βιβλίον.

Οὕτω δὲν θὰ γείνῃ χρεία ν ἀνακεφαλαιώσω ἐνταῦθα πάντας τοὺς αὐτοκρατορικοὺς τίτλους ώς π. χ. ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ, ΙΟΥΛΙΕΩΝ, ΑΔΡΙΑΝΩΝ, ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝΩΝ, κτλ. τοὺς δποίους τοσαῦται πόλεις προσέθετον εἰς τὰ δνόματά των τῇ ἀδείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τῆς Συγκλήτου, εἴτε ἐξ εὐγνωμοσύνης δὶ εὐεργετήματα ἀπονεμηθέντα εἰς αὐτάς, εἴτε ἀπλῶς ἐκ κολακείας πρὸς τὸν έασιλεύοντα ἡγεμόνα. Δύναμαι ὡσαύτως νὰ παρέλθω καὶ ἄλλην τάξιν τίτλων, διὰ τῶν δποίων Ἀσιατικά τινες πόλεις ἐξήγουν νὰ διαιωνίσωσι τὴν μνήμην τῆς καταγωγῆς των, ώς ΔΩΡΙΕΩΝ, ΕΙΩΝΩΝ, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ κτλ. Οὔτε εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνδιατρέψω ἐπὶ τῶν περιπιώσεων ἐκείνων, κατὰ τὰς δποίας ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς πόλεως καθορίζεται διὰ τῆς προσθήκης εἰς τὸ ὄνομα αὐτῆς τῶν προθέσεων ἀπό, ἐν, ἐπί, κατά, πρὸς ἢ ὑπό, ἀκολουθουμένων ὑπὸ τοῦ δνόματος δρους, ποταμοῦ ἢ θαλάσσης ἐφ ὃν ἐκείτο ἡ πόλις, ώς ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΩΙ ΚΑΛΥΚΑΔΝΩΙ. Κατάλογος τῶν τριῶν τούτων τάξεων τίτλων εὑρηται ἐν τῷ Δ' Σύλλαβῳ.

'Αστικοὶ τίτλοι, αὐτοκρατορικοὶ, ἐθνικοὶ, καὶ γεωγραφικοὶ.

Άσυκοὶ τί-
τλοὶ συναπο-
φέροντες προ-
νόμια καὶ κε-
ροὶ τίτλοι. Τούτων λοιπὸν ἀφαιρουμένων, θὰ εἴη ωμεν οὐτι δὲ ἐπόμενως κατά-
 λογος δύναται εἶναι νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς δύο τμῆματα ἡτοι, εἰς (α) τίτλους
 συναποφέροντας προνόμια κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἡτον πραγματικὰ καὶ
 οὐσιώδη, καὶ (β) ἀλαζονικοὺς καὶ οὐδενὸς ἀξίους τίτλους.

(α) *Τίτλοι συναποφέροντες προνόμια.*

Α. Μ. Κ. Γ. Β καὶ Α. Μ. Κ. Γ. Γ., *Πρώτη μεγίστη καλλίστη,*
 γράμματι *Βονλῆς ἢ Γερονσίας.* *Ταρσὸς καὶ Ἀνάζαρθος*
Κιλικίας (*Le Bas καὶ Waddington, Voy.arch. III. 349.*)
ΑΡΧ[ΟΥΣΗ] ΠΑΦΛ[ΑΓΟΝΙΑΣ]. Γάγγρα καὶ *Γερμανικόπολις*
Παφλαγονίας.

ΑΣΥΛΟΣ, ΙΕΡΑ ΑΣΥΛΟΣ, ΙΕΡΑΙ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΣ. Οἱ τίτλοι «*Ίερὰ*
 καὶ ἄσυλος» ἀπαντῶσι συνήθως συνηνωμένοι ἐν τῇ φράσει **ΤΗΣ**
ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ, ἢ δοπία συχνότατα ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν νο-
 μισμάτων πόλεων τῆς Κιλικίας καὶ Συρίας ἀπὸ τοῦ *B'. p. X.* αἰώ-
 νες καὶ ἔξῆς. Αἱ τοῦ δικαιώματος δὲ τῆς ἀσύλιας ἀπολαύονται πόλεις
 ἥξιον οὐτι διετέλοντι ὑπὸ τὴν ἱερὰν προστασίαν τῶν θεῶν τῶν δοπίων
 οἱ ναοὶ εὑρίσκοντο ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν. Εἰς δλίγας τινὰς περιπτώσεις
 αὐτὴ ἡ θεότης λέγεται κατέχοντα τὸ δικαίωμα τοῦ ἀσύλου, ὡς
ΑΣΥΛΟΥ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ (*"Εφεσος τόμ. B'. σελ. 110.*)

ΑΤΕΛΗΣ. Κάτοχος τοῦ προνομίου τῆς ἀτελείας (*imptunitas*), ἡτοι
 ἔξαιρέσεως ἀπὸ φορολογίας (*"Αλαζάνδρα B'. τόμ. σελ. 149.*)

ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ. Τὸ προνόμιον τῆς αὐτονομίας ἀπενεμήθη ὑπὸ τῶν
'Ρωμαίων εἰς τινὰς πόλεις, κυρίως ἐν *Πισιδίᾳ, Κιλικίᾳ* καὶ *Συρίᾳ.*
 Περὶ δὲ τοῦ νόμου (*lex*) ἢ τῆς πολιτείας τῶν τοιούτων πόλεων ἵδε
Marquardt, Handbuch der römischen Alterthümer, IV, σ. 78.

ΕΒΔΟΜΗ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ, ἡτοι πόλις ἔειδόμη τῆς *'Ασίας*, ἢ *Μαγνησία*
 (τόμ. *B'. σελ. 123*), ἐν σχέσει πρὸς τὴν τάξιν τῆς προτεραιότητος
 ἢν ἐλάμβανεν ἡ πόλις ἐν τῇ πανηγυρικῇ πομπῇ, δι' ἣς ἦρχοντο οἱ
 ἀγῶνες οἱ καλούμενοι *Κοινάς*.

ΕΛΕΥΘΕΡΑ, *Civitas libera*, ἐπίθετον ἀναφερόμενον εἰς τὰς πόλεις
 ἐκείνας αἵτινες ἔλασον τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια τῆς ἐλευθερίας
 παρὰ τῶν *'Ρωμαίων* δόγματι τῆς συγκλήτου (*Senatus con-*

sultum). Τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας (*libertas*) ἡτο ἑκουσία δωρεά, δυναμένη νὰ ἀνακληθῇ ἐὰν οὕτως ἐδόκει τῇ Ἀρώμῃ. (Ἴδε Τακίτου *Ann.* XII, 58).

Η ΤΟΙ|ΥΣ¹ ΚΑΠΟΥΣ ΕΧΟΥΣΑ (;) Φύλαξ τῶν ἱερῶν ἀλοῶν; (*Τερμησός*, τόμ. B'. σελ. 275).

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ. Ὁ τίτλος οὗτος σπανίως ἀπαντᾶ ἐν τῇ κυριολεκτικῇ αὐτοῦ ἔννοίᾳ, «μήτηρ πόλης» τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἵδε τὴν ἐπὶ τινων αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Ἡρακλείας ἐπιγραφὴν ΗΡΑΚΛΕΩΤΑΝ ΜΑΤΡΟΣ ΑΠΟΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ (τόμ. B'. σελ. 29). Πολλὰ δὲ πόλεις, αἵτινες οὐδέποτε ἐξέπεμψαν ἀποικίας, ἐκαλοῦντο μητροπόλεις. Κατὰ τὰς τοιαύτας περιπτώσεις ἡ λέξις σημαίνει ἀπλῶς τὴν πρωτεύουσαν πόλιν τῆς ἐπαρχίας ἢ τοῦ διαιρεόσιματος. Εἰς τινας δὲ ἐπαρχίας, ώς ἐν Ἀσίᾳ, ὑπῆρχον πολλὰ μητροπόλεις, ὅπερ ἐξηγεῖται ἵσως ἐκ τούτου, ὅτι δῆλον αἱ τοιαῦται ἐπαρχίαι ἀπετελοῦντο ἐκ διαφόρων πρότερον διακεκομένων μερῶν. Ἐν τούτοις εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ὁ τίτλος μητρόπολις φαίνεται ὅτι ἀπενεμήθη ἀπλῶς ώς τιμητική τις διάκρισις, καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀσίαν, πιθανῶς ἀπενεμήθη εἰς τὰς πόλεις ἐκείνας, εἰς τὰς δύοις ἐπανηγυρίζοντο οἱ ἀγῶνες οἱ καλούμενοι κοινὰ Ἀσίας. Ὡσαύτως δὲ τίτλος μητρόπολις τῆς Ἰωνίας, δὲ τῇ Μιλήτῳ διδόμενος (*Corp. Ins. Att.* III, 480), δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ώς ἀναφερόμενος εἰς τὴν πανιώνιον πανήγυριν κοινὸν ιγ' πόλεων, κοινὸν πανιώνιον, ἢ κοινὸν μητροπολιτῶν τῶν ἐν Ἰωνίᾳ, κτλ., κοινὴν εἰς τὰς τρισκαίδεκα πόλεις τοῦ Ἰωνικοῦ συνδέσμου. Ἀλλη δὲ πόλις σημασία πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν τίτλον μητρόπολις, ὅταν ὑπάρχῃ λόγος ἵνα ὑποθέσῃ τις, ὅτι ἐλήφθη ἔνεκα θρησκευτικῶν ἀφορμῶν. Τότε δὲ σημαίνει «πόλιν τῆς Μητρός», Κυβέλης δηλαδή. Ἐδε τὰ ἀνάλογα δύναματα Διόσπολις, Λητόπολις, κτλ.

ΝΑΥΑΡΧΙΣ, ἡτο τίτλος ἀπονεμηθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἢ ἰδιοποιηθεὶς ὑπὸ διαφόρων ναυτικῶν πόλεων οἷα, ἡ Νικόπολις τῆς Ἡπείρου, οἱ Τόμοι τῆς Μυσίας, ἡ Σίδη τῆς Παμφυλίας, αἱ Αἶγαι, ἡ Κώρωνος καὶ ἡ Σεβαστὴ τῆς Κιλικίας, τὰ Λῶρα, ἡ Σιδὼν καὶ ἡ Τρίπολις τῆς Φοινίκης, ἔνεκα τοῦ ἐπικαίρου αὐτῶν ώς ναυτικῶν σταθ-

μῶν ἡ ἔνεκα τῆς ναυτικῆς αὐτῶν σπουδαιότητος εἰς τὰς ἴδιας αὐτῶν ἐπαρχίας.

ΝΕΩΚΟΡΟΣ, πιθανῶς «φύλαξ ναοῦ», ἥτοι τίτλος ἀποδιδόμενος εἰς ἐκείνους εἰς οὓς ἦτοι ἀνατεθειμένη ἡ ἐν καλῇ καταστάσει διατήρησις τῶν ἱερῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἐν γένει ἡ ἐποπτεία ἐπὶ παισῶν τῶν ὑποθέσεων τῶν ἔχουσῶν σχέσιν πρὸς τὴν ἐμπρέπουσαν τήρησιν τῶν ἱερῶν τελετῶν καὶ ἱεροπορᾶσιν, ἔπι δὲ καὶ εἰς τὴν ἀσφαλῆ διαφύλαξιν τοῦ θησαυροῦ τοῦ ναοῦ. Τὸ ὑπούργημα τοῦ νεωκόρου ἦτο ἀξίωμα συγχρὰ ἀπονεμόμενον εἰς τὸν ὑπάτους ἀρχοντας τῆς Πολιτείας, οἷοι ἦσαν οἱ ἀρχοντες, οἱ στρατηγοί, οἱ πρυτάνεις, οἱ γραμματεῖς κλπ.

Τὴν προσωνυμίαν ταύτην συνηθέστατα πόλις τις ἀπένεμεν εἰς ἕαντὴν ὡς τίτλον τιμῆς. Τῆς συνηθείας ταύτης παρέχουσι τὰ αὐτοκρατορικὰ τομίσματα πλείστας ἀποδείξεις, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ γνωστότατον χωρίον τῶν Ἀποστόλων (XIX, 35): «”Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τῶν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦς;»

Οὕτως ὁσαντις, ὅτε ἰδρύοντο ναοὶ καὶ ἀνηγείροντο βωμοὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς πόλεως, αἱ δουλόφρονες Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας ἐξητοῦντο ἀδειαν καὶ συνήθως ἡξιοῦντο αὐτῆς νὰ δονομάζωσιν ἕαντας **ΝΕΩΚΟΡΟΥΣ**, προστιθεμένων ἡ ἔξυπακονομένων τῶν λέξεων **ΤΩΝ ΣΕΒΑΣΤΩΝ**.

‘Η αὐτοκρατορικὴ νεωκορία συναπέφερε πιθανῶς τὸ δικαίωμα τῆς προερείας εἰς τὰς πανηγύρεις τοῦ Αὐγούστου (ΣΕΒΑΣΜΙΑ), ἀνήκοντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ καθήκοντος τῆς προμηθείας τῶν δαπανῶν διὰ τὰς θυσίας καὶ τὸν ἀγῶνας. ‘Ἐστιν ὅτε φαίνεται ὅτι ἡ νεωκορία ἀνενεοῦτο εἰς τὰς περιφανεστέρας πόλεις. Οὕτως ἡ Ἐφεσος ἐπὶ Κλαυδίου εἶνε ἀπλῶς **ΝΕΩΚΟΡΟΣ**, ἀπὸ Ἀδριανοῦ δὲ μέχρι Καρακάλλα ΔΙΣ **ΝΕΩΚΟΡΟΣ**, κατόπιν ἐπὶ Καρακάλλα **ΤΡΙΣ ΝΕΩΚΟΡΟΣ**, καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ Ἐλαγαβάλου **ΤΕΤΡΑΚΙΣ ΝΕΩΚΟΡΟΣ**, κατόπιν πάλιν ἐπὶ Μαξιμίνου **ΤΡΙΣ ΝΕΩΚΟΡΟΣ**. ‘Ομοίᾳ τις ἐπιστροφὴ ἀπὸ μεγαλητέρου εἰς μικρότερον ἀριθμὸν παρετηρήθη εἰς διαφόρους πόλεις. ‘Ο Eckhel ὑποθέτει πρὸς ἐξήγησιν τούτου, ὅτι νεωκορία ἀπονεμηθεῖσα ὑπὸ θανόντος αὐτοκράτορος, οὗτινος τὸ δόνομα δὲν ἦτο πλέον ἐν τιμῇ, δυνατὸν νὰ ἥκε-

ρώθη ἡ ἔξηλείφθη, εἴτε διότι ἡ διαρκής αὐτῆς διατήρησις ἐπέβαλλε μεγάλας δαπάνας, εἴτε ἵως πρὸς κολακείαν τοῦ νέου αὐτοκράτορος εἰς ὃν ἡ μυρία εὐεργετημάτων ἀπονεμθέντων ὑπὸ τοῦ προκατόχου τού ἐδύνατο νὰ ἥτο δυσάρεστος.

ΠΡΩΤΗ. Ἡ ἀκριβῆς σημασία τοῦ τίτλου πρώτη ἡ ἐγένετο ὑποκείμενον τοσαύτης σχεδὸν συζητήσεως μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων, δοσον ἡ ἀντιποίησις τῆς κτήσεως αὐτοῦ ἥτο ἀφορμὴ σφραδᾶς φιλονεικίας μεταξὺ ἀντιζήλων πόλεων κατὰ τὸν ἀρχαίον χρόνους. Μεταξὺ τῶν πόλεων, αἵτινες ἦσίον τὸ πρωτεῖον εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας ἥσαν ἡ Νίκαια καὶ ἡ Νικομήδεια ἐν Βιθυνίᾳ, ἡ Ἐφεσος καὶ ἡ Σμύρνη ἐν Ιωνίᾳ, τὸ Πέργαμον ἐν Μυσίᾳ καὶ ἄλλαι. Δίων δὲ Χρυσόστομος καταγελᾷ τὴν ἔσω ταύτην καὶ ψέγει τὸν ἐρίζοντας περὶ ὅλως ματαίον τίτλον οὐδὲν σημαίνοντος, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἀκολούθου χωρίου: «ἡμεῖς δὲ οἴδομεθα, ἐὰν ἐπιγραφῶμέν πον πρῶτοι, τὸ πρωτεῖον ἔξειν ποῖον, ἄνδρες Νικομηδεῖς, πρωτεῖον; — οὐ τί τὸ ὅφελός ἔστιν; οὐ τί τὸ ἔργον; ἀφ' οὐ πότερον πλουσιώτεροι γενησόμεθα ἢ μείζονες ἢ δυνατώτεροι; κτλ.» (Ἄργ. XXXVIII, 144). Προσθέτει δὲ διὰ τῶν λέξεων ἀρχαίας Ἑλληνικῆς παροιμίας «περὶ ὄντον σκιᾶς διαφέρονται». Ἡ πιθανωτέρα ἔξήγησις εἶναι, ὅτι δὲ τίτλος πρώτη, δροίως τῷ ἐφαρμοζομένῳ τῇ Μαγνησίᾳ ἐθδόμη τῆς Ἀσίας, καὶ τρίτη τῶν ἐκεῖ τῇ Ἀσπέρδῳ (Φιλοστρ. Βίος Ἀπολλ. I, 15) ἀναφέρετο ἀπλῶς εἰς τὴν τάξιν τῆς προτεραιότητος τῶν διαφόρων πόλεων εἰς τὰς μεγάλας πομπάς, δι' ὃν ἐγένετο ἡ ἔναρξις τῶν κοινῶν ἀγώνων. Οὕτως, ὅταν ἡ Ἐφεσος προσαρμόζῃ ἕαυτῇ ὑπεροχάνως τὸν τίτλον ἡ πρώτη πασῶν μεγίστη, μόνοι πρῶτοι Ἀσίας, κτλ. καὶ ἡ Σμύρνη, πρῶτοι Ἀσίας κάλλει καὶ μεγέθει, δυνάμεθα νὰ συμπεράωμεν, ὅτι ἀναφέρονται εἰς τὰ Κοινὰ Ἀσίας, τὰ δὲ μὲν ἐν Ἐφέσῳ ὅτε δὲ ἐν Σμύρνῃ πανηγυριζόμενα. Παρομοίως ὅταν ἀναγινώσκομεν ὅτι ἡ Μυτιλήνη εἶναι πρώτη Λέσβον, ἡ Σάμος πρώτη Ιωνίας, αἱ Τράλλεις πρώτη Ἑλλάδος κτλ. (ἄλλα παραδείγματα ἔχειν Συλλάβω Δ', ἐν λ. πρώτη), φαίνεται ὅτι ἥσαν πρῶται εἰς τὰς ἔγχωρίους πανηγύρεις τὰς καλονομένας κοινὰ Λεσβίων, κοινὰ Ιώνων καὶ κοινὸν τῆς Ἑλλάδος (C. I. Gr. 5852).

ΦΙΛΗ ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ἢ ΠΙΣΤΗ ΦΙΛΗ ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΡΩΜΑΙΩΝ, *Civitas foederata*, τίτλος εἰς δν ἐδικαιοῦτο μόνον αἱ πόλεις ἐκεῖναι, ὅν μεταξὺ καὶ τῆς Ῥώμης ὑπῆρχε συνθήκη, δι’ ἣς ὁρίζετο *ut eosdem, quos populus Romanus, amicos atque hostes habeant* (*Λιέτων 38, 1, 10*). **Ιδε Σίδην* (τόμ. Β', σελ. 263) καὶ *Σίλλονος* (τόμ. Β', σελ. 236).

ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΣ — Amica Romanum, Καρραὶ (τόμ. Β', σελ. 421).
ἴσως τῆς αὐτῆς σημασίας πρὸς τὸ προηγούμενον

(ε) *Κενοὶ τίτλοι.*

ΑΡΙΣΤΗ ΜΕΓΙΣΤΗ, Νίκαια, (τόμ. Β', σελ. 34).

Γ[ΝΩΡΙΜΟΣ;], *Ἄβιλα* (τόμ. Β', σ. 382), *Γάδαρα* (τόμ. Β', σ. 383).

ΕΝΔΟΞΟΣ, Σίδη (τόμ. Β', σελ. 263), *Ἀνάζαρθος* (τόμ. Β', σελ. 283), *Δαμασκὸς* (τόμ. Β', σελ. 379).

ΕΝΔΟΞΟΤΕΡΑ, Σύεδροι (τόμ. Β', σελ. 304).

ΕΝΤΙΜΟΣ, Λαλασσίς, (τόμ. Β', σελ. 292).

ΕΠΙΣΗΜΟΣ, Νεάπολις Σαμαρείας (τόμ. Β', σελ. 403).

ΕΣΤΙΑ ΘΕΩΝ, Γερμανικόπολις (τόμ. Β', σελ. 18).

ΕΥΣΕΒΗΣ, Ζεφύριον (τόμ. Β', σελ. 286).

ΕΥΣΕΒΗΣ ΚΑΙ ΕΥΓΕΝΗΣ, Νίκαια (τόμ. Β', σελ. 34).

ΘΕΙΟΣ, Καρραὶ (τόμ. Β', σελ. 421).

ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗ, Σίδη (τόμ. Β', σελ. 263).

ΜΑΤΡΟΣ ΑΠΟΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ, Ἡράκλεια Βιθυνίας, (τόμ. Β', σελ. 29). **Ιδε καὶ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ.*

ΜΥΣΤΙΣ Σίδη (τόμ. Β', σελ. 263)

ΠΕΙΟΣ (;), εὐσεβῆς; ἀπὸ *Ἀντωνίου τοῦ Εὐσεβοῦς (Pius)*; **Εφεσος* (τόμ. Β', σελ. 110).

ΣΕΜΝΗ, Σύεδροι (τόμ. Β', σελ. 304).

§. 17. Συμμαχικὰ νομίσματα.

Συμμαχίαι δύο ἢ πλειόνων πόλεων ενδισκοῦται συχνότατα ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ἵδια δὲ ἐν Μικρᾷ Ασίᾳ. Ἡ μεταξὺ δύο πόλεων σύμπνοια ἐκφράζεται διὰ τῆς λέξεως ΟΜΟΝΟΙΑ, ὡς ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΚΑΙ ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ. Οἱ τύποι τῶν

συμμαχικῶν νομισμάτων εἶνε ποικίλοι, ἀλλὰ πάντοτε σχεδὸν περιέχονται εἰδός τι ὑπαινιγμοῦ περὶ τῆς συμμαχίας. Πολλάκις δὲ αἱ σύμμαχοι πόλεις ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν θεοτήτων. Οὕτω συμμαχικὸν νόμισμα τῆς Ἐφέσου, Σμύρνης καὶ Περγάμου, φέρει ὡς τύπον Ἀρτεμίν τὴν Ἐφεσίαν, τὴν Νέμεσιν τῆς Σμύρνης καὶ τὸν Ἀσκληπιὸν τοῦ Περγάμου. Ἐνίστε οἱ τύποι θεωροῦνται καὶ μόνοι ἐπαρκεῖς, ἵνα δηλώσωσι τὰς πόλεις ὧν μεταξὺ συνωμολογήθη ἡ συμμαχία, ἀναγραφομένου ἐπὶ τοῦ νομίσματος μόνου τοῦ ὄνδρατος τῆς ἐκδούσης τὸ νόμισμα πόλεως, ὡς ΟΜΟΝΟΙΑ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ, τῶν ἀπεικονιζομένων θεοτήτων σαφέστατα δεικνυούσῶν, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ συμμαχία ἦτο μεταξὺ Μυτιλήνης, Περγάμου, Ἐφέσου καὶ Σμύρνης. Ἐτερος τύπος συχνὰ ἀπαντῶν, εἶνε δύο συμπεπλεγμέναι χεῖρες. Τό δημόσιον τοῦτο ἀντικαθιστᾶ ἐνίστε τὴν λέξιν ΟΜΟΝΟΙΑ, περὶ ἣς δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἐνυπάρχει ἐν τῷ τύπῳ.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀκριβῆ φύσιν τῶν ἐπὶ Ἑλληνικῶν νομισμάτων τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων μνημονευομένων ὅμοιοι ἦσαν, διὰ τοῦτο ὁ Eckhel ὅρθως παρετήρησεν (IV, 338) ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀληθεῖς συμμαχίαι ἐπὶ σκοπῷ ἀμοιβαίας ἀμύνης ἢ καὶ ὡς νομισματικαὶ ἐνώσεις, καθότι τοῦτο δυσκόλως ἥθελεν ἐπιτραπῆ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων αὐτῶν δεσποτῶν. Ἐνίστε, δτε αἱ σύμμαχοι πόλεις συμβάλλειν νὰ γειτνιάζωσι, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ συμμαχίαι ἀπέβλεπον εἰς τὸν ἀπὸ κοινοῦ πανηγυρισμὸν ἀγώνων καὶ ἔορτῶν προκειμένου ὅμως περὶ πόλεων ἀπομεμακρυσμένων ἀλλήλων, αὗται οὐδὲν περισσότερον δύνανται νὰ εἶνε ἢ ἀπλῶς κεναὶ προσηγορίαι τῆς μιᾶς πόλεως πρὸς τὴν ἄλλην.

§ 18. Νομίσματα ἀποικιακά.

Ἡ νομισματοκοπία τῶν Ἀριανῶν ἀποικιῶν ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι τῆς Αὐτοκρατορίας ἔληξε πρωϊαίτατα. Ἐν Σικελίᾳ δὲν ἐκτείνεται πέραν τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου· ἐν Ἀφρικῇ καὶ Νομαδικῇ τῆς τοῦ Τιβερίου· ἐν Ἰσπανίᾳ τῆς τοῦ Καλιγούλα. Ἡ Βάσα τῆς Μαντινείας εἶνε ἡ μόνη ἀποικία ἐν τῇ Δύσει, ἣτις ἐξηκολούθει κόπτοντα νομίσματα μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Γάλεα, 68-69 μ. Χ. (Eckhel, IV. 500).

Ἐξ ἀλλού ἐν τῇ Ἀρατολῇ τὰ ἀποικιακὰ νομίσματα παρετάθησαν, ὡς τὰ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαλλιηγοῦ. Μέγας

ἀριθμὸς πόλεων δὲν ἀπωκίσθησαν πράγματι πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σεπτιμίου Σεουήδους ἢ καὶ βραδύτερον. Σχεδὸν πᾶσαι αἱ τοιαῦται πόλεις ἡγαγκάσθησαν κατὰ τὴν ἀποίκιον των νὰ δεχθῶσι τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν ἀντὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἥς πρότερον ἐποιῶντο χρῆσον. Οἱ τύποι τῶν ἀποικιακῶν νομισμάτων εἶνε ποικίλοι. Ὅπαρχονταν ἐν τούτοις, δλίγοι τινές, οἱ δποῖοι ἔνεκα τῆς συχνῆς αὐτῶν ἐμφανίσεως ἐπὶ τῶν ἀποικιακῶν καὶ μόνον ἐπὶ τῶν τοιούτων νομισμάτων, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἰδίως ἀποικιακοὶ τύποι. Οὗτοι δὲ εἶνε οἱ ἔξης:—

(α) Ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἀποικίας ἐκτελῶν τὴν ἱερὰν τυπικὴν ἴεροπραξίαν τοῦ καθορισμοῦ τῶν ὁρίων τῆς πόλεως, δι’ ἀρρέτου εἰς τὸ δποῖον εἶνε ἔξενγμένοι ταῦρος καὶ δάμαλις, Πρεβλ. Σερβίου, *ad Virg. Aen. VII. 755*, «*Conditores enim civitatis taurum in dexteram, vacuam intrinsecus jungabant, et incincti ritu Gabino, id est, togae parte caput velati, parte succincti, tenebant stivam incurvam ut glebae omnes intrinsecus cederent. Et ita sulco ducto loca murorum designabant, aratrum suspendentes circa loca portarum.*»

(β) Στρατιωτικαὶ σημαῖαι, συνοδευόμεναι ἐνίστε ὑπὸ τῶν ἀριθμῶν τῶν λεγεώνων ἐξ ἀλλήληθησαν οἱ ἀποικοί.

(γ) Ἡ λύκαινα καὶ οἱ δίδυμοι (*Ρωμύλος καὶ Ρῶμος*), σύμβολον τῆς *Ρωμαϊκῆς* καταγωγῆς τῆς ἀποικίας.

(δ) Ὁ *Αἰνείας* φέρων τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀγχίσην καὶ ἀκολούθούμενος ὑπὸ τοῦ μικροῦ *Ασκανίου*.

(ε) Ὁ σάτυρος *Μαρσύας* ιστάμενος μετ’ ἀννυψωμένης τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ φέρων ἀσκὸν οἴνου ἐπὶ ὅμου ἐν τῇ στάσει τοῦ ἐν τῇ *Ρωμαϊκῇ* ἀγορᾷ περιφήμου ἀγάλματος, συμβόλον δὲ τοῦ *ius Latinum*, οὕτως ἀπήλαυνεν ἡ πόλις (*Πρεβλ. Σερβίου, ad Aen. III, 20, IV, 58 καὶ Μακροσίου Saturn. IV. 12.*)

Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν ἀποικιακῶν νομισμάτων εἶνε κατ’ ὄνομαστικὴν πτῶσιν, συχνὰ δὲ λίαν συγκεκομέναι ὡς C. I. A. D. ἀντὶ *Colonia Julia Augusta Diensis*, ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Δίου. (Ἄλλας συγκοπὰς ἔχει ἐν *Συλλάξφ Δ'*. (β.) Παρὰ τὰ ὄνόματα, ἄτινα αἱ ἀποικίαι ἐλάμβανον παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὑπὸ τοῦ δποίου ἐκτίζοντο, οἷα τὰ *Julia, Trajana, Hadriana*, κτλ. συχνὰ αὗται προσελάμβανον καὶ ἐπίθετον

ἢ τίτλον πρόσθετον οἷα τὰ VICTRIX, INVICTA, FELIX, PIA, NOBILIS, PVLCHRA, PACENSIS, PRIMA GEMINA ἢ GEMELLA, CONCORDIA LAVS IVLIA, κτλ. Ἡ καταγωγὴ πολλῶν ἐξ αὐτῶν εἰνε ἀμφίβολος. Ὁ τίτλος GEMINA, ἐν τούτοις, σημαίνει φανερῶς, διὶ αἱ οὔτως ἀποκαλούμεναι ἀποικίαι ἰδρύθησαν ὑπὸ ἀποστολάτων δύο λεγεώνων, ἢ ἐκ λεγεῶνος καλουμένης *Gemina* ἢ *Gemella* ἔνεκα τῆς μικτῆς αὐτῆς συνθέσεως. Προβλ. I. Καίσαρος, Bell. Civ. III. 4. « *Unam (legionem) quam factam ex duabus gemellam appellabat.* »

Ἐκ τῶν τίτλων ἀρχόντων, οἱ ἐξῆς ἀπαντῶσι συχνὰ ἐπὶ νομισμάτων Ρωμαϊκῶν ἀποικιῶν (*Idem Συλλαβον E.* (β.)) : —

II VIR., *Duumviri.*

II VIR Q. ἢ QVINQ. *Duumviri quinquennales.*

PRAEF. II VIR., *Praefecti duumviri* PRAEF. QVINQ., *Praefecti quinquennales* IIII VIR. *Quatuor viri.*

AED., *Aediles* (*Νομίσματα Ισπανίας*).

DD., *Decuriones*. Ὁ τύπος EX. D. D. σημαίνει *ex decreto decurionum.*

§. 19. Νομίσματα φέροντα χρονολογίας.

Ἡ συνήθης μέθοδος, δι' ἣς οἱ ἀρχαῖοι ἔχρονοι λόγοι τὰ νομίσματα αὐτῶν ἤτοι, ὡς εἴδομεν, ἡ διὰ τῆς ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπωνύμου ἐνιαυοίου ἀρχοντος. Ἡ δὲ συνήθεια τοῦ θέτειν χρονολογίας δι' ἀριθμῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἥρξατο ἐπικρατοῦσα οὐχὶ πρὸ τῆς μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἐποχῆς. Μετὰ δὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν ἐν Συρίᾳ, εἰσήχθη ἡ συνήθεια τοῦ νὰ χρονολογῶσι τὰ βασιλικὰ νομίσματα τῆς Συρίας συμφώνως πρὸς τὸ χρονολογικὸν σύστημα τῶν Σελευκιδῶν. τὸ δόπιον ὑπελογίζετο ἀπὸ τοῦ 312 π. χ. Ἐν Αἰγύπτῳ οἱ Πτολεμαῖοι ἔχρονοι λόγοι τὰ νομίσματα αὐτῶν διὰ τῶν ἐτῶν τῆς ἀρχῆς τοῦ βασιλέως. Ἡ συνήθεια δ' αὗτη τοῦ χρονολογεῖν συμφώνως ἐποχῇ τινι ἀπέδη κοινῇ εἰς τινα μέρη τῆς Μικρᾶς Ασίας καὶ Συρίας κατὰ τὴν δευτέραν καὶ πρώτην π. Χ. ἐκατονταετηρίδα, καὶ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας.

Τὰ ἐν διαφόροις πόλεσιν ἐν χρήσει χρονολογικὰ συστήματα ὠφειλον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς διαφόρους περιστάσεις. Τινὰ ἦσαν ἐγχώρια συστή-

ματα, ὑπολογιζόμενα ἐκ σπουδαίου τινὸς γεγονότος τῆς ιστορίας τῆς πόλεως, ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς δποίας ἀπαντῶσιν. Ὅτερα δὲ ὑπολογίζονται ἀπὸ ἐνός, ἢ ἄλλου τῶν μεγάλων σημείων τῆς ιστορίας τοῦ νομοῦ ἡ ἐπαρχίας ἐν τῇ δποίᾳ ἔκειντο αἱ τούτων χρῆσιν ποιούμεναι πόλεις. Τὰ τῆς πρώτης τάξεως εἰνε συνήθως ἀδύνατον, ἐλεύψει ἐπαρχῶν ἀποδείξεων, νὰ ἀποφασίσῃ τις εἰς ποῖον γεγονὸς ὁφείλονται τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, καίτοι, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ὅρισθῃ τὸ ἔτος, ἀφ' οὗ ἀρχονται.

Ἐκ τῶν πασιγνώστων καὶ μεγάλως ἐν χρήσει ιστορικῶν χρονολογικῶν συστημάτων, μνημονευτέα ἐνταῦθα τὰ ἔξῆς. Τὰ χρονολογικὰ δὲ συστήματα τὰ ἀπλοῦ τυπικοῦ ἐνδιαφέροντος θὰ σημειωθῶσιν ὑπὸ τὰς πόλεις, ἐνθα ἀπαντῶσιν κατάλογον δ' αὐτῶν δύναται τις νὰ εὑρῃ ἐν τῷ Συλλάβῳ Z', ε. λ. Χρονολογία.

ΧΡΟΝΟΛ. ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ. Μετὰ τὴν νίκην τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Πτολεμαίου κατὰ τοῦ Δημητρίου ἐν Γάζῃ, ἐν ἔτει 312 π. Χ., δὲ Σελευκος κατέλαβε τὴν Βαενιωνίαν. Ὡς ἐκ τούτου ἡ χρονολογία τῶν Σελευκιδῶν ὑπελογίζεται ἀπὸ τῆς πρώτης Οκτωβρίου τοῦ 312 π. Χ.

ΠΟΜΠΗΕΙΟΝ ΧΡΟΝ. ΣΥΣΤΗΜΑ. Ἐν ἔτει 64 π. Χ. ὁ Πομπήιος μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ Τιγράνου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Συρίαν. Διαρκοῦντος δὲ τοῦ χειμῶνος τοῦ ἔτους 64-63 π. Χ., ἐστρατοπέδευεν ἐν Δαμασκῷ καὶ πολλοὺς μῆνας κατηγάλωσε διοργανῶν τὰ τῆς Συρίας, ἥν κατέστησε Ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Τὰ νομίσματα τῆς Ἀντιοχείας, Ἐπιφανείας καὶ Σελευκείας τῆς Συρίας, πασῶν τῶν πόλεων τῆς Δεκαπόλεως καὶ τῶν ἐν Φοινίκῃ Δώρων, ἐπικυροῦσι τοῦτο, διτι δῆλ. ἡ Πομπήιος ἐποχὴ ὑπολογίζεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 64 π. Χ.

ΚΑΙΣΑΡΕΙΟΝ ΧΡΟΝ. ΣΥΣΤΗΜΑ, ὑπολογιζόμενον ἀπὸ τῆς νίκης τοῦ Καίσαρος κατὰ Πομπήϊον ἐν Φαρσάλοις τῇ 9 Αὐγούστου 48 π. Χ. Ἐν τούτοις ἡ πόλις Ἀντιόχεια, ὑπελόγιζε τὴν ἀρχὴν τοῦ χρονολογικοῦ συστήματος ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ προηγουμένου ἔτους, 49 π. Χ. Ἐξ ἄλλου οἱ κάτοικοι τῆς ἐν Συρίᾳ Λαοδικείας, ὥρισαν τὸ πρώτον ἔτος τῆς Καισαρείου ἐποχῆς νὰ τελευτᾶ ἐν ἔτει 47 π. Χ., ὅτε ὁ Καῖσαρ διέτριψε χρόνον τινὰ ἐν τῇ πόλει αὐτῶν καὶ ἐχορήγησεν αὐτῇ πολλὰ εὐεργετήματα. Ἐνεκα δμοίων λόγων αἱ Αἴγαὶ τῆς Κιλικίας καὶ τὰ Γάβαλα τῆς Συρίας ὑπελόγιζον τὴν ἀρχὴν τοῦ Καισαρείου χρονολογικοῦ συστήματος ἀπὸ τοῦ ἔτους 47 π. Χ.

ΑΚΤΙΑΚΟΝ ΧΡΟΝ. ΣΥΣΤΗΜΑ, χρονολογούμενον ἀπὸ τῆς παρὰ τὸ "Ακτιον ἐν ἔτει 31 π. Χ. νίκης τοῦ Καισαρος κατὰ τοῦ Ἀντωνίου." Ιδε Βέροια, τόμ. Α'. σελ. 310, Ἀντιόχεια, τόμ. Β'. σελ. 370, Ἀπάμεια, τόμ. Β'. σελ. 373, Ρῶσος, τόμ. Β'. σελ. 377, καὶ Σελεύκεια, τόμ. Β'. σελ. 378.

"Ο τρόπος τῆς δηλώσεως τῆς χρονολογίας ἔχει ὡς ἔξης: —

Μονάδες.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ϛ	Ζ	Η	Θ
Δεκάδες.	10	20	30	40	50	60	70	80	90
	Ι	Κ	Λ	Μ	Ν	Ξ	Ο	Π	Ω
Έκατοντάδες.	100	200	300	400	500	600	700	800	900
	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	[Ψ]	Ω	Ἄ]

Τῶν ἀριθμητικῶν σημείων προηγεῖται ἐνίστε ἡ λέξις ΕΤΟΥΣ, ὡς ΕΤΟΥΣ ΡΛΓ = 133. Ἐπὶ τῶν Ἀλγυπτιακῶν νομισμάτων, ἐπὶ τε τῶν Πτολεμαίων καὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, ὁ χαρακτὴρ Λ προηγεῖται σχεδὸν πάντοτε τῆς χρονολογίας. Τὸ σημεῖον τοῦτο εἶνε ἀρχαῖον Ἀλγυπτιακὸν σύμβολον, οὐτινος γίνεται χρῆσις ἐπὶ τῶν παπύρων πρὸς δήλωσιν, ὅτι οἱ ἀκολουθοῦντες χαρακτῆρες εἶνε ἀριθμητικοί. Πρότερον ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῆς σπανίας λέξεως λυκάβας, ἡτις σημαίνει ἔτος, ἀλλ' ἀναμφιεῖλως τοῦτο ἦτο ἡμαρτημένη ἔξηγησις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὰ χρυσᾶ νομίσματα διακρίνονται διὰ τοῦ μονογραφήματος Χ.

Τὰ ἔξ ήλεκτρου » » » ΚΕ ή Ηλ.

Τὰ ἀργυρᾶ » » » Ρ.

Τὰ ἐκ κράματος (Billon καὶ Potin) (πάντοτε ἔξ ἀργύρου καὶ χαλκοῦ) διακρίνονται διὰ τοῦ μονογραφήματος. Φ.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα » » » Α.

Οἱ ἐκ μετάλλου δίσκοι ἐφ' οὗ ἐκόπησαν οἱ τύποι καλεῖται Πέταλον.

Ἡ ἐμπροσθία δψίς τοῦ νομίσματος δηλοῦται διὰ τοῦ Ἐμπρ.

Ἡ δὲ δπισθία διὰ τοῦ Ὀπ.

Τὸ κύριον ἐπίσημον ἢ ἐμβλῆμα τῆς ἐμπροσθίας ἢ δπισθίας δψεως καλεῖται Τύπος.

Τὰ πρόσθετα ἐμβλήματα ἢ τύποι καλοῦνται Σύμβολα.

Οἱ μεταξὺ τοῦ τύπου καὶ τῆς στεφάνης τοῦ νομίσματος χῶρος καλεῖται Πεδίον.

Τὸ κατώτερον μέρος τοῦ ὑπὸ τὸν τύπον χώρου, τὸ διὰ δριζοντίου γραμμῆς χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πεδίου καλεῖται τὸ Ἐξεργον.

Μέρη τοῦ νομίσματος ἐγκεχαραγμένα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πεδίου καλοῦνται Ἐγκούλι.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ

Ι Σ Η Α Ν Ι Α

[Heiss, Monnaies antiques de l' Espagne. Paris 1870.

Delgado, Medallas autonomas de Espana. Seville, 1871—1876.

Zobel de Zangróniz, Estudio histórico de la moneda antigua Espanola. Madrid 1879.]

Τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου διαιροῦνται εἰς τὰς ἔξης τάξεις: Ἐλληνικά, Φοινικικά, Ἰσπανοκαρυγγηδονικά, Ρωμαιοιθηρικά καὶ Ρωμαϊκά.

Πρὸ τοῦ 350 π. Χ. περίπου.

Αθέναια νομισματοκοπεῖα. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ κοπέντων νομισμάτων εἶνε μικρὰ κλάσματα τῆς φωκαϊκῆς δραχμῆς καὶ δὴ τρίται, ἕκται, δωδεκάται καὶ εικοστὰ τέταρτα, ἔλκοντα ἔκαστον χωρίς περὶ τοὺς 18, 9, 4 $\frac{1}{2}$ καὶ 2 $\frac{1}{4}$ κόκκους. Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε ἐκ τῆς τάξεως ἔκεινης, ἥτις φαίνεται δὴ ἐκυκλοφόρει εἰς διαρόους ἐλληνικὰς ἀποικίας τῶν βορειοδυτικῶν ἀκτῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Λιγυρίας. Ἐν τούτοις τὰ ἔξ αὐτῶν εὑρεθέντα ἐν Ἰσπανίᾳ εἶνε ὀλιγώτερον ἀρχαϊκὰ τὴν τεχνοτροπίαν τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐν ἔτει 1867 ἐν Auriol τοῦ νομοῦ τῶν ἔκχολῶν τοῦ Ροδανοῦ (Bouches-du-Rhône) καὶ ἐν Ούαλατέρρᾳ τῆς Τοσκάνης (Revue Numismatique N. S. XIV, 348—360 καὶ Periodico di Numismatica, 1872, 208). Τὰ μικρὰ ταῦτα νομίσματα φέρουσι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀρχαϊκὰς κεφαλὰς ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως καὶ ἔγκοιλον εἰς τὸ ὅπισθεν πεδίον τοῦ νομίσματος.

Ἐμπορίας. Ἡ πόλις αὕτη ἔκτισθη ὑπὸ τῶν Φωκαέων τῆς Μασσαλίας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς τετάρτης π. Χ. ἐκαπονταετηρίδος. Ἐκειτο δὲ παρὰ τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τῆς Ἰσπανίας καὶ ταχέως ἀπέβη εἰς τῶν κυρίων λιμένων τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς Μεσογείου, ὑποσκελίσασα τὴν γείτονα πόλιν Ῥόδην.

Περὶ τὰ 350—250 π. X.

Μεταξὺ τῶν Ἰσπανικῆς προελεύσεως ἀβεβαίων νομισμάτων, ὃν ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, ὑπάρχουσί τινα ἔχοντα τύπους ἐκατέρωθεν, φέροντα δὲ τὰς ἐπιγραφὰς Ε, ΕΜ καὶ ΕΜΠ. Ταῦτα φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Περσεφόνης ἢ Ἀθηνᾶς, ὅπισθεν δὲ ἀλέκτορα, ἐν ἡ δύο φύλλα κισσοῦ, τρεῖς ἀστραγάλους, ἰχθύν, δίωτον χρυγεῖον, κεφαλὴν βοὸς κατ' ἐνώπιον, κεφαλὴν λύκου, γλαῦκα, ἀνθρωποκέφαλον ταῦρον ἢ τράγον ιστάμενον. Αἱ νεώτεραι ποικιλίαι φέρουσιν ἐνίστε κεφαλὴν γυναικὸς μετὰ κυματιζούσης κόμης ἢ κεφαλὴν Περσεφόνης ἐν κατατομῇ, ὅπισθεν δὲ ἵππεα μετ' ἡγεμωμένης χλαμύδος, πτηνόν, ιπτάμενον Πήγασον, οὖν ἡ κεφαλὴ ἐνίστε ἀπομιμεῖται τὸ σχῆμα πτερωτοῦ Ἐρωτιδέως πηδῶντος. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι πηγασοφόροι ὀδοίοι εἴνε σύγχρονοι τῶν γνωστοτέρων δραχμῶν τῶν Ἐμποριῶν, τῶν ὅποιων αἱ κυριώτεραι ποικιλίαι εἴνε αἱ ἐξῆς·

Βραχὺ πρὸ τοῦ 250 π. X.

ΕΝΠΟΡΙΤΩΝ Κεφαλὴ Περσεφόνης
ἀντιγεγραμμένη ἐκ τῶν Σικελοφοινικῶν νομισμάτων.

‘Ομοία κεφαλὴ περικυκλουμένη ὑπὸ δελφίνων.

‘Ομ.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος δ., πρὸ αὐτῆς δελφίνες.

‘Ιππος ιστάμενος στεφανούμενος ὑπὸ Νίκης ιπταμένης. (Heiss, Mon. ant. de l' Espagne Πίν. I. 1) . . . . . R. Δραχμή

ΕΝΠΟΡΙΤΩΝ Πήγασος ιπτάμενος δ. (Heiss, Πίν. I. 2) R. Δραχμή

ΕΜΠΟΡΙΤΩΝ Πήγασος πρὸς δ. ἔχων τὴν κεφαλὴν ἐσχηματισμένην δμοίως Ἐρωτι πηδῶντι (Heiss. Πίν. I. 3—7) . . . R. Δραχμή

‘Ομοίως. (Heiss, Πίν. I. 8) . . . . . R. Δραχμή

Αι δραχμαιὶ αῦται εἶνε τοῦ αὐτοῦ σταθμητικοῦ κανόνος πρὸς τὰς τῆς Μασσαλίας, Ῥόδης καὶ Γαδείρων. Ἐλχουσι δὲ μεταξὺ 78 καὶ 62 κόκκων.

Περὶ τὰ 250—206 π. X.

Αι δραχμαιὶ τῆς περιόδου ταύτης κοπεῖσαι ἐν ταῖς Ἐμπορίαις καὶ ἐν τῇ γειτονίᾳ αὐτῶν φέρουσι συχνὰ ἴθηρικὰς ἐπιγραφὰς καὶ προδήλως εἶνε ἀπομιμήσεις τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων καθαρῶς ἐλληνικῶν νομισμάτων. Ἐκόπτοντο δὲ αὗται μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἐν ἔτει 206 π. X. συστάσεως τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπαργίας, τῶν χρονολογικῶν τελευταίων ταυτισθεισῶν ἥδη κατὰ σταθμὸν πρὸς τὰ ἀρχαιότερα ῥωμαϊκὰ δηγάρια τοῦ $\frac{1}{72}$ τῆς λίτρας, ἥτοι κατά τι ἔλαστον τῶν 70 κόκκων.

Τὰ υπολειπόμενα τῶν νομισμάτων τῶν Ἐμποριῶν εἶνε γαλκᾶ τῆς ῥωμαϊκῆς κλάσεως ("Ιδε κατωτέρω σ. 7).

Ῥόδη, ἀρχαῖον κτίσμα τῆς νήσου Ῥόδου, ἔκειτο δὲ ἐν τῷ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Πυρηναίου ἀκρωτηρίου κόλπῳ. Ἡ νομισματακοπία αὐτῆς εἶνε σύγχρονος τῆς τῶν ἀρχαιοτέρων δραχμῶν τῶν Ἐμποριῶν, ὡφ' ὧν ὑπεσκελίσθησαν, ἀφ' οὗ ἐκυκλοφόρησαν μόνον ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα.

Βραχὺ πρὸ τοῦ 250 π. X.

ΡΟΔΗΤΩΝ Κεφαλὴ Περσεφόνης.	Ῥόδον κατηνθισμένον, δρώμενον ἐκ τῶν ἀνω. (Heiss, Πίν. I. 1—3) . . . Δραχμὴ 78—70 x.
----------------------------	--

Τῶν νομισμάτων τούτων, πάντων ὅντων καλῆς τεγνοτροπίας, ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς ἴθηρικῶν καὶ γαλατικῶν ἀπομιμήσεων, ὧν πολλαὶ εἶνε βαρβαρικώταται· ἀνήκουσι δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς μεταγενεστέραν περίοδον. Ὁ διπισθότυπος τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης, τὸ ῥόδον, ἀναφέρεται εἰς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως. Πρέλ. ὡσαύτως τὸν αὐτὸν τύπον τὸν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ῥόδου.

Γάδειρα (Κάδιξ), τὸ δύτικώτατον τῶν ἐμπορείων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ίδρυθὲν ὑπὸ τῶν Φοινίκων πολὺ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς κλασσικῆς ιστορίας.⁷ Εν τούτοις τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἥρχισαν πρὸ τῶν μέσων τῆς τρίτης π. Χ. ἐκαπονταετηρίδος, λήγουσι δὲ ἐν ἔτει 206 π. Χ., ὅπότε ή πόλις ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους. Οἱ τύποι τῶν νομισμάτων αὐτῆς ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἡρακλέους τῆς Τύρου (Μελκάθρου) καὶ εἰς τὰ ἰχθυοφρεῖα, διὰ τὰ ὄποια τὰ Γάδειρα ἐφημίζοντο (Ἄθηναίου VII, 315.—Πολυδεύκ. VI, 49.—Ἡσυχ. ἐν λέξει Γάδειρα).

Πρὸ τοῦ 250—206 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ τοῦ Τυρίου Ἡρακλέους (Μελκάθρου) μετὰ λεοντῆς. (Heiss, Pl. LI, 1—4). | Θῦνος ἰχθύς καὶ φοινικικὴ ἐπιγραφὴ
    לְמִבְּלָם מַהֲרָה, κατώ δὲ רַדְגָּן
    הַרְדְּגָן . . . . . R

Τὰ γνωστὰ κλάσματα εἶναι : δραχμὴ 78 κόκκων, ἡμίδραχμον 39 κόκκων, πρὸς δὲ ἔκται, δωδεκάται, καὶ εἰκοστὰ τέταρτα τῆς δραχμῆς, τῶν τριῶν τελευταίων ὄντων ἀνεπιγράφων. Ο σταθμητικὸς κανὼν, εἰς ὃν ἀνήκουσι τὰ νομίσματα ταῦτα, δὲν εἶνε ἐγχωρίου ἢ καρχηδονικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ φαίνεται ὃν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τῶν νομισμάτων τῶν Ἐμποριῶν καὶ τῆς Ρόδης.

Ἐθυσος. Ἡ νῆσος αὕτη ("Ι Ειζα") κατωκεῖτο ὑπὸ φοινικικοῦ λαοῦ. Αείποτε συνεδέετο στενῶς πρὸς τὴν Καρχηδόνα, ἐξ ἣς κατήγετο καὶ ὁ σταθμητικὸς κανὼν τῶν νομισμάτων αὐτῆς. Τὰ ἀργυρᾶ δὲ τῆς Ἐθύσου νομίσματα εἶναι πιθανῶς σύγχρονα τοῖς τῶν Ἐμποριῶν, ἀλλὰ δὲν κατέρχονται πέραν τοῦ 217 π. Χ., ὅπότε αἱ Βαλεαρίδες νῆσοι ὑπῆγιθησαν εἰς τὴν Ρώμην.

Κάβειρος δρυχούμενος κατ' ἐνώπιον, | Ταῦρος βαδίζων. (Heiss, Pl. LXIII,
φέρων δὲ σφῆραν καὶ δριν. | 12) . . . . . R

Δίδραχμα 154 κ., ἡμίδραχμα 39 κ., καὶ τέταρτα δραχμῆς. Τὰ γκαλκᾶ νομίσματα τῆς Ἐθύσου φέρουσι συνήθως ἐπὶ τῆς προσ-

Οίας ὄψεως Κάβειρον μετὰ σφύρας καὶ ὄφεως, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ἐπιγραφὴν φοίνικικήν, ΜΩΒΙΝ, περιέχουσαν τὸ ὄνομα τῆς Ἐεβύσου. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἐεβύσου ἐνομίζετο ὀλέθριον εἰς τὰ ιοβόλα ἑρπετό: «Ebusi terra serpentes fugat» (Πλινίου, *H. N.* III, V, 11). Ἐκ τούτου ἴσως καὶ ὁ τύπος.

Ισπανοκαρχηδονικὰ νομέσματα. Ὁ ιδρυτὴς τοῦ ἐν Ισπανίᾳ καρχηδονικοῦ κράτους Ἀμίλκας Βάρκας, καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Ἀσδρούθας καὶ Ἀννίθας, κατέλιπον ἡμῖν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κράτους αὐτῶν ἐν τῇ γώρᾳ ταύτῃ σειρὰν ἀργυρῶν νομισμάτων, ἃτινα ὅμως εἶνε δύστυχῶς τὸ πλεῖστον ἀνεπίγραφα. Ἐν τούτοις τὸ γεγονός ὅτι σχεδὸν πάντοτε ἀνευρίσκονται ἐν Ισπανίᾳ, καθιστᾶ τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν ἀναμφίβολον. Νομισματοκοπεῖον αὐτῶν πρέπει ἐξ ἀπαντος νὰ ἦτο Καρχηδὼν ἢ Νέα, ἢ πρωτεύουσα τῶν Βαρκιδῶν διοικητῶν τῆς Ισπανίας, παρ' ἣν εὑρηντο τὰ πλούσια ἀργυρεῖα, ἃτινα τότε ἐξεμεταλλεύθησαν τὸ πρῶτον. Ἡ νομισματοκοπία αὕτη ἀρχεται περὶ τὰ 234 π. X. καὶ περατοῦται ἐν ἔτει 210 π. X., ὅπότε ἡ πόλις τῆς Νέας Καρχηδόνος ἐκυριεύθη ἐξαπίνης ὑπὸ τοῦ Π. Σκιπίωνος. Συνίστανται δὲ ἐκ τῶν ἐξῆς τύπων:

Περὶ τὰ 234—210 π. X.

α') Κεφαλὴ Περσεφόνης.	"Ιππος καὶ δένδρον φοίνικος . . . R
‘Ομοίως.	"Ιππος ἄνευ φοίνικος. . . . . R
‘Ομοίως.	"Ιππου κεφαλή. . . . . R
β') Νεανικὴ κεφαλὴ ἀνδρός	"Ιππος καὶ φοίνιξ. . . . . R
‘Ομοίως.	"Ιππος ἄνευ φοίνικος. . . . . R
γ') Κεφαλὴ νεανικὴ Ἡρακλέους, δα- φνοστεφής, μετὰ ρόπαλου.	'Ελέφας. . . . . R
Κεφαλὴ παγωνοφόρου Ἡρακλέους δαφνοστεφής.	"Ελέφας μετ' ἐπιβάτου . . . . R
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ στρογγύλης λοφοφόρου περικεφαλαίας.	"Ιππος ιστάμενος . . . . A
‘Ομοίως.	Φοίνιξ . . . . . A

("Idē *Monatsbericht d.kön. Ak. d. Wissenschaften*. Berlin, 1863)

‘Ο σταθμητικὸς κανὼν καθ’ ὃν ἐκόπησαν τὰ νομίσματα ταῦτα κατάγεται ἐκ τοῦ φοινικικοῦ, τὰ εύρισκόμενα δὲ κλάσματα εἶνε ἔξαδραχμα 354 κ., τετράδραχμα 236 κ., τρίδραχμα 177 κ., δίδραχμα 328 κ., δραχμαὶ 59 κ., καὶ ἡμίδραχμα 29 κ.

Ἡ ἀπονομὴ τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων νομισμάτων εἰς τὴν ἐν Ἀφρικῇ Καρχηδόνα, Νουμιδίαν καὶ Μαυριτανίαν, αἷς ἀπεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Müller, ὁφεῖλεται τῷ κυρίῳ Zobel de Zangroniz (*Estudio histórico de la moneda antigua Espanola*, Madrid, 1879), ὑποστηρίζαντι αὐτὴν πρῶτον μὲν διὰ τοῦ ὅτι ταῦτα εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε μόνον ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ μάλιστα οὐχὶ μεμονωμένως, ἀλλ’ εἰς δόλοκληρα εὑρήματα, ἔπειτα δὲ καὶ δι’ ιστορικῶν λόγων, καθ’ οὓς λίαν ἀπίθανον εἶνε ὅτι οἱ Βαρκίδαι διοικηταὶ τῆς Ἰσπανίας, οἱ τὸν πλοῦτον αὐτῶν κτώμενοι ἐκ τῶν πλουσίων Ἰσπανικῶν ἄργυρωρυχείων, θὰ ἡρκοῦντο εἰς ἀσήμαντον γάλκινον νόμισμα, ἢ ὅτι θὰ υπεβάλλοντο εἰς τοὺς κόπους τοῦ νὰ ἀποστέλλωσι τὸν ἄργυρον αὐτῶν ἵνα νομισματοποιηθῇ ἐν Καρχηδόνι.

Τὰ νομίσματα τοῦ α’ τύπου (κεφαλὴ Περσεφόνης) ἀπενεμήθησαν ὑπὸ τοῦ Müller εἰς τὴν Καρχηδόνα, τὰ τοῦ β’ τύπου (γεανικὴ κεφαλὴ ἀνδρὸς) εἰς τὸν Μασσαγάσσην, βασιλέα τῆς Νουμιδίας (202—148 π. Χ.), καὶ τὰ τοῦ γ’ τύπου (κεφαλὴ Ἡρακλέους) εἰς τὸν Μιχίφαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ (148—118 π. Χ.).

‘Ο Zobel καταδεικνύει τὸ ἀπίθανον τοῦ ὅτι οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἔκοψαν καθαρὸν ἄργυρον εἰς μεγάλας ποσότητας, καθ’ ὃν γρόνον αὐτὴ ἡ Καρχηδόν, ἐπὶ ἥμισυ αἰῶνα πρὸ τῆς καταστροφῆς της, ἡναγκάσθη μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ισπανικῶν ἄργυρείων νὰ κόπη νομίσματα ἐκ κράματος χαλκοῦ καὶ ἄργυρου. Τεχνοτροπία, ιστορικὴ πιθανότης καὶ ἡ προέλευσις αὐτῶν τῶν νομισμάτων, φαίνονται ἐνδεικνύοντα ισπανικὴν τὴν καταγωγὴν τῶν νομισμάτων ἐκ τῆς ἐποχῆς τῆς διοικήσεως τῶν Βαρκιδῶν, ἦτοι 234—210 π. Χ. ‘Ο Zobel θεωρεῖ ισπανικὰ καὶ τὰ ἔξης νομίσματα: —

Προτομή βασιλέως μετά διαδήματος.	Φοινικική ἐπιγραφή	Ρ 224 κ. 7
	(Πίναξ A. 1)	
Κεφαλή βασιλέως μετά διαδήματος ¹ .	Πράρα πολεμικοῦ πλοίου μετά κω πῶν. (Müller, <i>Num. de l'anc. Afrique</i> , IV, 71)	
	· Χ 117 καὶ Ρ 229 καὶ 113 κ.	
Κεφαλή βασιλέως μετά διαδήματος, ² Ελέφας		Ρ 108 κ.
	(Πίναξ A. 2)	

Ταῦτα ἀπενεμήθησαν κατὰ σειρὰν ὑπὸ τοῦ Müller τῷ Οὐερμίνᾳ, βασιλεῖ τῆς Μαυριτανίας περὶ τὰ 200 π. Χ., τῷ Βόκχῳ Α' ἢ Β' ἢ Βογούφ Α' τῆς Μαυριτανίας, 106—50 π. Χ., καὶ τῷ Ιουγούρθᾳ, βασιλεῖ τῆς Νουμιδίας, 118—106 π. Χ.

Τρωματοϊδηρικὰ καὶ λατενεκὰ νομίσματα. Ἡ μεγάλη αὕτη κλάσις νομισμάτων δρεῖται τὴν γένεσιν αὐτῆς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ρώμαικοῦ νομίσματος εἰς Ἰσπανίαν καὶ εἰς τὴν ἐγκατάστασιν ἐγχωρίου νομίσματος ὑπὸ ρώμαικὴν ἐπίστλεψιν.

Τὰ ρώμαιοϊδηρικὰ νομίσματα κατετάχθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Zobel γεωγραφικῶς ὑπὸ τὰ ἔξης κεφάλαια:

ΙΣΠΑΝΙΑ Η ΕΠΙ ΤΑΔΕ (CITERIOR).

Α'. Ἀνατολικὴ χώρα.

1. Διαμέρισμα Ἐμποριῶν.
2. " Ταρρακωννος.
3. " Ἰλέρδας.
4. " Σαγούντου.

Β'. Βόρειον μέρος.

5. Διαμέρισμα Ὀσκης.
6. " Πομπέλωνος.
7. " Τουριασοῦς.
8. " Καλαγουρίνης.

Γ'. Κεντρικὴ χώρα.

9. Διαμέρισμα Νομαντίας.
10. " Βιλβίλιδος.
11. " Σεγοβίργης.

Δ'. Νοτία χώρα.

12. Διαμέρισμα Νέας Καρχηδόνος.
13. " Ἄκκιος.
14. " Καστουλῶνος.

1) Ὁ χρυσοῦς στατήρ, δ ἐνταῦθα τὸ πρῶτον, ὃς νομίζω, περιγραφόμενος, ἀνήκει νῦν τῷ ἐν Νεαπόλει κ. Sampon. Ἡ γησιάτης δῆμος αὐτοῦ δὲν εἶνε ἔκτος πάσης ἀμφισσολίας.

ΙΣΠΑΝΙΑ Η ΠΕΡΑΝ (ULTERIOR).

Α'. Ανατολική χώρα.

1. Διαμέρισμα Ὁβιόύλκωνος [Κορδύβη].
2. " Ιλιβιζιέδος.

Β'. Νοτία χώρα.

3. Διαμέρισμα Μαλάκας [Ἄβδηρα].
4. " Ασίδου [Καρτήτα].
5. " Γαδείρων.

Γ'. Δυτική χώρα.

6. Διαμέρισμα Κάρμωνος [Ίσπαλις].
7. " Μυρτιλιδος [Ήμερίτα].
8. " Σαλακείας [Ἐβδόρα].

Δύναται νὰ τεθῇ ὡς κανῶν, δτὶ αἱ ἐπὶ τοῦ ὅπισθεν μέρους τῶν νομισμάτων ιεηρικαὶ ἐπιγραφαὶ παρέχουσι τὸ ὄνομα τῶν φυλῶν, δι' ἀς ἡ ὑφ' ὧν ἔκόπησαν τὰ νομίσματα. Τὰ δύνοματα ταῦτα πολλάκις εἶνε τὰ αὐτὰ τοῖς τῶν κυρίων πόλεων τοῦ διαμερίσματος· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, πάντοτε· εἶνε δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τὸ ὄνομα τῆς φυλῆς καταλαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ δύνοματος τῆς πόλεως. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι τὰ ιεηρικὰ νομίσματα:

Τῶν Ἐμποριῶν ἐκδημασαν ἐπὶ δύνοματι τῶν Ἰνδικηῶν.

Τῆς Βαρκινῶνος	"	"	"	Λεητανῶν.
Τῆς Ταρρακῶνος	"	"	"	Κεσσητανῶν.
Τῆς Ὀσκας	"	"	"	Κελσιτανῶν.
Τῆς Νομαντίας	"	"	"	Ἀρηγοραδηγσίων.
Τοῦ Σαγούντου	"	"	"	{'Αρσηντῶν ἢ {'Αρδεατῶν.
Τῆς Νέας Καρχηδόνος	"	"	"	Σεθικινσίων.
Τῆς Ἀκκιος	"	"	"	Ιγλητῶν.

Λίαν δύσκολος εἶνε ἡ τῶν ιεηρικὰς ἐπιγραφὰς φερόντων νομισμάτων ἀπόδοσις εἰς τοὺς διαφόρους τόπους· διὸ ἀναγκαῖς γεννᾶται ἡ σκέψις, δτὶ πολλὰ τῶν ἀρχαίων δύνομάτων θὰ ἀντικατε-

στάθησαν κατὰ τὴν περίοδον τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ὑπὸ λατινικῶν ὄνομάτων· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει αἱ ἀποδόσεις ἀναγκαίως πρέπει νὰ εἴνε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὑποθετικαί. Μόνη ἡ κατ' ἐπανάληψιν ἀνεύρεσις ὅμοταγῶν νομισμάτων ἐν τοῖς αὐτοῖς διαμερίσμασι δύναται νὰ παράσχῃ ἡμῖν σταθερὰν βάσιν πρὸς γεωγραφικὴν κατανομὴν τῶν διαφόρων νομισμάτων. Ἐλλὰ καὶ ὅταν πάλιν εἴμεθα ἀρκούντως βέβαιοι ὡς πρὸς τὸ διαμέρισμα, εἰς δὲ δεδομένη τις τάξις νομισμάτων ἀνήκει, πρέπει νὰ ἀπομένῃ συχνὰ στοιχεῖον τι ἀβεβαιότητος ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς γεωγραφικὸν διαμέρισμα, ἐνῷ ἡ περὶ ᾧς πρόκειται κλάσις πρέπει νὰ ἔχόπη. Πρὸς τούτοις ὅτε ὁ ἀκριβῆς τόπος εὑρέσεως νομίσματός τινος εἴνε γνωστός, ἡ σπουδαιότης τούτου ὡς τεχμηρίου διτὶ τὸ νόμισμα ἔκόπη ἔκει δὲν πρέπει νὰ ὑπερτιμᾶται, διότι τὰ ιθηρικὰ νομίσματα ἔκόπησαν πρὸς στρατιωτικοὺς σκοπούς καὶ ἐκουμίζοντο ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, συχνὰ δὲ καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν, ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς ταμείοις τῶν διαφόρων λεγεώνων.

Τὰ ιθηρικὰ νομίσματα ἦσαν πράγματι ρωμαϊκὸν νόμισμα, ὅπερ οἱ ρωμαῖοι εἶχον τὴν ἐπιδεξιότητα νὰ εἰσαγάγωσι παρὰ τοῖς διαφόροις ισπανικοῖς λαοῖς τῆς ἐπὶ τάδε Ἰσπανικῆς ἐπαρχίας, ἐνῷ σχήματι ἥθελεν εἶναι εὔπροσδεκτότατον αὐτοῖς, ἥτοι μετ' ἐγχωρίων ιθηρικῶν ἐπιγραφῶν.

Ἄφ' ἑτέρου ἐν τῇ Πέραν Ἐπαρχίᾳ, εἰς τὸ νότιον καὶ νοτιοδυτικὸν αὐτῆς μέρος, αἱ διάφοροι κοινότητες ἀφέθησαν ὅλως ἐλεύθεροι νὰ ἀκολουθήσωσι τὰς ιδίας αὐτῶν ἐπινόήσεις ὡς πρὸς τὰ νομίσματα, τὰ ἀποικία ἐν τούτοις περιωρίσθησαν μόνον εἰς γαλκᾶ. Ἔξελεγον δὲ αὕται τοὺς ιδίους αὐτῶν νομισματικοὺς τύπους, καὶ ἔθετον ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν τὸ ὄνομα τῆς φυλῆς καὶ τὰ ὄνόματα τῶν ιδίων αὐτῶν ἐγγωρίων ἀρχέντων εἰς ιθηρικούς, φοινικικούς, λιβυοφοινικικούς ἢ λατινικούς γαραχτῆρας. Τὸ δυσχερές τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν νέας προσθέτει ἀμφιβολίας εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀπονομῆς τῶν νομισμάτων τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἀμφι-

εολίας ύφισταμένας ἐν πολὺ σμικροτέρῳ βαθμῷ ὡς πρὸς τὰ νομίσματα τῆς ἐπὶ τάδε Ισπανίας.

Τὰ ρωμαϊσθηρικὰ νομίσματα κατετάχθησαν χρονολογικῶς οὗποδ τοῦ κ. Zobel εἰς τὰς ἔξης περιόδους: —

Περίπου, π. X.

Α'. 226—214. *Νικηφόρα* (Victoriati) Σαγούντου πρώτη σειρά, δλκ. 3 γραμμάρια (= $52 \frac{1}{2}$ κ.).

Δραχμαὶ Ἐμποριακαὶ ἀφωμοιωμέναι πρὸς τὸν ἀρχαιότερον σταθμητικὸν κανόνα τῶν δηναρίων τοῦ $\frac{1}{72}$ τῆς λίτρας (δλκὴ 70 κ.).

Ἀρχαιότατα νομίσματα τῆς πέραν Ισπανίας φέροντα λατινικὰς ἐπιγραφάς.

218. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀρχονταὶ κόπτοντες χαλκᾶ νομίσματα μετ' ιβηρικῶν ἐπιγραφῶν ἐν τῇ Ἐπὶ τάδε Ισπανίᾳ.

[217.] [Ἐλάττωσις τοῦ ρωμαϊκοῦ δηναρίου εἰς $\frac{1}{8\frac{1}{2}}$ τῆς λτρ.] (δλκὴ 60 κ.).

Β'. 214—204. Νέα ἔκδοσις νικηφόρων Σαγούντου κατὰ τὸν ἥλαττωμένον σταθμητικὸν κανόνα (δλκὴ 45 κ.).

Γ'. 204—154. Μέγισται ἔκδοσεις ρωμαϊσθηρικῶν νομισμάτων.

195 π. X. Αἱ Ἐμπορίαι καὶ τὸ Σάγουντον παύουσι κόπτουσαι ἀργυρᾶ νομίσματα.

171 π. X. Κτίσις τῆς ἀποικίας Καρτήτας.

Ἡ Καρτήτα κόπτει τὰς διαιρέσεις τοῦ ἀσσαρίου εἰς χαλκόν.

Δ'. 154—133. 154 π. X. Λυσιτανοκελτιβηρικὸς πόλεμος [τοῦ Οὐεριάθου ἢ Νομαντίας].

138 π. X. Κτίσις τῆς ἀποικίας Ούαλεντίας.

Ἡ Ούαλεντία κόπτει δωδεκατημοριαῖον χαλκὸν μετὰ λατινικῶν ἐπιγραφῶν.

133 π. X. Πτῶσις τῆς Νομαντίας.

Πᾶσα νομισματοκοπία ἀπαγορεύεται ἐν τῇ Ἐπὶ τάδε Ισπανίᾳ πλὴν τῶν χαλκῶν νομισμάτων τῶν Ἐμποριῶν καὶ τοῦ Σαγούντου.

Αἱ ἐπαρχιακαὶ μεταρρυθμίσεις τοῦ 133 π. X. καταργοῦσι τελείως τὴν ἐπίσημον μετ' ιβηρικῶν ἐπιγραφῶν νομισματοκοπίαν.

Ο έν ἔτεσιν 80—73 π. Χ. πόλεμος τοῦ Σερτωρίου ἐπαναφέ-
ρει ἐπὶ ὀλίγα ἔτη τὴν ὑπαρξίν χαλκῶν νομισμάτων μετὰ διγλώσ-
σων ἐπιγραφῶν (ιβηρικῶν καὶ λατινικῶν). Υπάρχει πρὸς τούτοις
μεμονωμένον τι νόμισμα μετ' ιβηρικῆς ἐπιγραφῆς καὶ τύπου πι-
θανῶς ἀναφερομένου εἰς τὴν ἐν ἔτει 49 π. Χ. πτῶσιν τῆς Ἰλέρ-
δας. Ἐξαιρουμένων τούτων, δύναται ἐπαρκῶς νὰ βεβαιωθῇ ὅτι δὲν
ὑπάρχουσιν ιβηρικὰ νομίσματα μεταγενέστερα τοῦ 133 π. Χ.

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑ.

*Περὶ τὰ
49—45 π. Χ. Ἐμφύλιος πόλεμος ἐν Ἰσπανίᾳ.*

Ἀναγέννησις νομισματοκοπίας χαλκοῦ μετὰ λατινικῶν
ἐπιγραφῶν εἰς τινας πόλεις τῆς ἐπὶ τάδε Ἰσπανίας.

29—41 μ. Χ. *Αὐτοκρατορικὴ νομισματοκοπία.*

27 π. Χ. Αὔγουστος. Χαλκοῦ καὶ κράματος νομισματο-
κοπία εἰς τὰς τρεῖς νέας ἐπαρχίας, Ταρρακωνησίαν, Βαι-
τικήν καὶ Λυσιτανίαν, συνεχισθεῖσα ἐπὶ Τιβερίου, 14—
37 μ. Χ., καὶ Καλιγούλα, 37—41 μ. Χ., ἀλλ' ἐπὶ τοῦ
τελευταίου μόνον ἐν τῇ Ταρρακωνησίᾳ.

ΓΑΛΛΙΑ

[Saussaye, *Numismatique de la Gaule Narbonnaise*. Paris, 1842.

Duchalais, *Description des médailles Gauloises*. Paris, 1846.

Hucher, *L'Art Gaulois*. Paris, 1868.

Robert, *Monnaies Gauloises*. Paris, 1880.]

Τὰ νομίσματα τῆς ἀρχαίας Γαλατίας συνίστανται ἐκ τριῶν
κυρίων κλάσεων, ἡτοι (Α') Ἑλληνικῶν τῆς πόλεως Μασσαλίας,
(Β') ἐγγωρίων γαλατικῶν ἀρχικῶς ἀπομιμουμένων τὰ Ἑλληνικὰ
νομίσματα, καὶ (Γ') Ρωμαϊκῶν ἀποικιακῶν τῶν πόλεων Λουγ-
δούνου, Νεμαύσου, Βιέννης καὶ Καβελλιῶνος ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ
Τροδανοῦ.

Μασσαλία, ἀποικία τῆς Φωκαίας, κτισθεῖσα περὶ τὰ 600
π. Χ. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν νομισμάτων αὐτῆς εἶνε μικραὶ ἀνεπί-
γραφοὶ ύποδιαιρέσεις τῆς φωκαικῆς δραχμῆς μετ' ἐγκοίλου τοῦ

ὅπισθεν μέρους καὶ ποικίλων τύπων (Θησαυρὸς τοῦ Auriol, Rev. Num. N. S. XIV, 348, καὶ *Mélanges de Num.* I, 12 κ. ἐ.). Μεθ' ὅλην τὴν φαινομένην ἀρχαικὴν αὐτῶν μορφήν, τὰ νομισμάτια ταῦτα δὲν φαίνονται πολὺ ἀρχαιότερα τῶν μέσων τῆς Ε' π. Χ. ἔκαποντα επηρίδος. Δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον, ὅτι ὑπῆρξαν διάφοροι διαδοχικαὶ ἐκδόσεις τοιούτων νομισμάτων, ἐκτεινόμεναι ἵσως ἐπὶ περίοδον 70 ἢ 80 ἔτῶν.

Χρονολογικῶς ἔπειται ἀμέσως σειρὰ νομισμάτων, ὁδολῶν τὸ πλεῖστον, φερόντων τύπους ἔκαπτέρωθεν. Τούτων ἄξιοι μνείας εἶνε οἱ ἔξης τύποι :

Πρὸ τοῦ 350 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) ¹ ἀρχαικῆς	Τροχός (Saussaye, πίν. I, 12—
τεχνοτροπίας φέρουσα κράνος, ἐφ'	17). . . . .
	Ρ Ὁβολός 13—8 κ.
	οὗ τροχός.

"Ισως ἐνταῦθα δ τροχὸς εἶνε σύμβολον τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς θεοῦ τοῦ ἥλιου.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος, ἀρχαικῆς τεχνο-	Μ Καρκίνος (Saussaye, πίν. I, 6
τροπίας.	—10) . . . . .
	Ρ Ὁβολός.

'Ο καρκίνος εἶνε ἐνταῦθα πιθανῶς σύμβολον τῆς Ἀρτέμιδος ὡς προστάτιδος τῶν λιμένων, ἦτοι τῆς λιμενοσκόπου (Καλλιμ. Τυμν. εἰς Ἀρτ. 39, 259),

Μετὰ τὸ 350 π. Χ. περίπου.

Περὶ τὰ μέσα τῆς τετάρτης ἔκαποντα επηρίδος ἡ δραχμὴ παρουσιάζεται τὸ πρῶτον ἥδη ἐν Μασσαλίᾳ.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος ἐστεμμένη διὰ	ΜΑΣΣΑ Λέων (Πίναξ A. 3) . .
κλαδίσκων ἔλαίας.	. . . . .
	Ρ Δραχμὴ 58—55 κ.

Αἱ ἀρχαιότεραι τῶν δραχμῶν τούτων εἶναι καλλίστης τέχνης.

¹) Πρᾶλ. τὸ ἀρχαικὸν ἄγαλμα τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος ὡς ὑπὸ Παυσανίου περιγράφεται ἐν Λακ. 19, ἔχει δὲ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ κράνος.

Λέγεται δ' ὅτι ὁ πρῶτος θαλλὸς τῆς ἑλαίας ἐκομίσθη εἰς Μασσαλίαν μετὰ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀρτέμιδος ἐξ Ἐφέσου¹. Ἐκ τούτου νὴ παρουσία αὐτοῦ ἐπὶ τῶν παρόντων νομισμάτων. Τῆς ἑλαίας δ' ἡ καλλιέργεια υπῆρχε διὰ τὴν πόλιν πηγὴ μεγάλου πλούτου.

Τὸ καλλίτεχνον δὲν διετηρήθη ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Μασσαλίας. Ἐν μέρει τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι, ἐπειδὴ ταῦτα ἐπὶ μακρὸν ἀπετέλουν τὸ κύριον νόμισμα οὐ μόνον τῆς Νοτίου Γαλλίας μέχρι τῆς Λυδίας, ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς κοιλάδος τοῦ Πάδου, ἐκόπτοντο κατὰ μεγάλας ποσότητας ἄνευ ἴδιαιτέρας τινὸς προσοχῆς. Κατὰ κόρον δὲ ἀντεγράφοντο ύπὸ τῶν διαφόρων κελτικῶν φυλῶν, ἐπομένως αἱ βάρβαροι ἀπομιμήσεις εἶνε νῦν κατὰ πολὺ κοινότεραι ἢ τὰ καθαρῶς ἐλληνικῆς ἔργασίας κομμάτια. Τὰ μικρότερα κλάσματα φέρουσι γενικῶς ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἀπόλλωνος, ὅπισθεν δὲ τροχὸν καὶ τὰ γράμματα ΜΑ (Saussaye, πίν. I. 24—50).

Μετὰ τὸ 200 π. Χ. περίπου.

Περὶ τὰ τέλη τῆς τρίτης ἐκατονταετηρίδος μεταβολήτις συμβαίνει ἐν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ὀλκῇ τῶν μασσαλιωτικῶν νομισμάτων.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας	ΜΑΣΣΑΛΙΗΤΩΝ Λέων . . . . .
· ἐπ' ὥμου (B. M. Guide, πίν.	. . . . . (R 42—40 κ.)
ΧΙΙΙV, 1).	

Ἡ ἐλάττωσις αὕτη τῆς ὀλκῆς τῶν δραχμῶν ἐγένετο διὰ μιᾶς καὶ οὐχὶ βαθμιαίως. Ἡτο δὲ τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς παραδοχῆς τοῦ σταθμητικοῦ κανόνος τῶν νικηφόρων, (=²/₃ τοῦ Ἄρωματικοῦ δηναρίου²).

¹⁾ Οἱ δύο κύριοι ναοὶ τῆς Μασσαλίας ήσαν καθιερωμένοι τῇ Ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι καὶ Ἀπόλλωνι τῷ Δελφινῷ (Στραβ. π. 179).

²⁾ Τὰ νικηφόρα (victoriati) ἀρχικῶς ήσαν καμπανικὸν νόμισμα· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἔτει 211 π. Χ. πτῶσιν τῆς Καπύνης ἡ νομισματοκοπία τῶν νικηφόρων μετεφέρθη εἰς Ἄρωμην, ἐνθα ἔξηκολούθησε πρὸς γρῆσιν τῶν ἐπαρχιῶν (Mommsen, Hist. Mon. Rom. II σ. 104).

Τῶν χαλκῶν νομισμάτων τῆς Μασσαλίας τὰ ἔξης ἀπαντῶσι συχνότερον :

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (Saussaye, Πίν. VI, 283—303).	ΜΑΣΣΑΛΙΗΤΩΝ	Βοῦς κυρίσσων	Ἀ·95
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς (Saussaye, Πίν. XI, 377—387).	ΜΑ	Τρίπους	Ἀ·9

Πιθανῶς ἡ Μασσαλία ἀπώλεσεν ὄριστικῶς τὸ δικαίωμα τοῦ γὰρ κόπτη νομίσματα μετὰ τὴν ἐν ἔτει 49 π. Χ. ἀλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Κ. Τρεβωνίου, ἀντιστρατήγου τοῦ Καισαρος (Δίων Κάσσιος XLI, 25, Καισαρ).

Γαλατεικὰ νομίσματα. Τὰ νομίσματα τῶν Γαλατῶν, ὡς τὰ πλεῖστα τῶν βαρβάρων γενῶν τῆς ἀρχαιότητος, συνίστανται ἐξ ἀπομιμήσεων τῶν ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν νομισμάτων, ἔχόντων ἥδη εύρυτάτην κυκλοφορίαν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, ὡς οἱ γρυσοὶ στατήρες τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας, ὃν μέγας ἀριθμὸς περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν τὴν Ἑλλάδα ἐπιδραμόντων Γαλατῶν, αἱ δραχμαὶ τῆς Μασσαλίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῶν παραλίων τῆς Ἰσπανίας, καὶ διλύγον τι κατόπιν τὰ δηνάρια τῆς Ῥωμαϊκῆς Δημοκρατίας.

Νότιος Γαλατέα. Ἐν τῷ διαμερίσματι τούτῳ, περιέχοντι τὴν ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τῆς Ναρθωνίτιδος, τὰ συχνότερον ἀπάντῶντα νομίσματα εἶνε ἀργυρᾶ, συχνὰ ἐπιγεγραμμένα δι' ἑλληνικῶν γαρακτήρων, φέροντα δὲ τύπους ἀπομιμουμένους τοὺς τῶν νομισμάτων τῆς Μασσαλίας, Ῥόδης κ.λ.π., καὶ τοὺς τῶν ῥωμαϊκῶν νομισμάτων τῶν πέντε ἀσσαρίων (quinarii) μετ' ἐπιγραφῶν λατινικῶν γαρακτήρων, τῶν ἔχόντων ἔμπροσθεν μὲν κρανοφόρον κεφαλήν, ἔπισθεν δὲ ιππέα. Αἱ ῥωμαϊκαὶ ἀποικίαι Καβελλίωνος, Νεμαύσου, Λουγδούνου καὶ Βιέννης, κείμεναι πᾶσαι ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ῥοδανοῦ, ἔκοψαν χαλκᾶ νομίσματα μετὰ ῥωμαϊκῶν τύπων.

Π Κεντρικὴ Γαλατέα, περιλαμβάνουσα μέρη τῶν ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀκυτανίας, Λουγδονησίας, καὶ Κελτικῆς,

εἶνε τὸ διαμέρισμα ἐν ᾧ τὸ πρῶτον ἀντεγράφησαν οἱ χρυσοὶ τοῦ Φιλίππου στατῆρες καὶ ἔνθα τὰ ἀντίγραφα ἀκολουθοῦσι πιστότατα τὰ ἑλληνικὰ πρότυπα. Τὰ ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα φέρουσι διαφόρους τύπους, ἀποβαίνουσι δὲ ἀφθονώτατα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καίσαρος καὶ Αὐγούστου, μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ῥώμης κατάργησιν τοῦ ἐγχωρίου χρυσοῦ νομίσματος.

Δυτικὴ Γαλατέα. Εἰς τὰ παραθαλάσσια διαμερίσματα τὰ νομίσματα ἀπομακρύνονται ἐπὶ μᾶλλον τῶν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν προτύπων, παρουσιάζουσι δὲ χαρακτηριστικώτερα γαλατικὰ ἐμβλήματα, οἷα ἡ ἐπὶ τῆς ἔμπροσθεν ὄψεως τοῦ νομίσματος κεφαλή, ἡς ὑπέρκειται κάπρος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἀνθρωπόμορφος ἵππος (Πίν. Α. 4).

Βύρειος Γαλατέα (Βελγική). Τὰ νομίσματα τῆς χώρας ταύτης εἶνε σχεδὸν ἀπαντα χρυσᾶ, ἡ δὲ ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν τύπων μόλις ἀναγνωρίζεται. Τὰ ἐκ τῆς γειτονίας τοῦ Ῥήνου προεργόμενα κέρματα εἶνε συνήθως σκυφωτὰ τὴν κατασκευήν, τῆς σκυφότητος ἀποβαινούσης ἐφ' ὅσον πλησιάζομεν πρὸς δυσμάς, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀνεπαισθήτου.

B P E T A N N I A

[Evans, Ancient British Coins, 1864.]

Ἡ νομισματοκοπία τῆς νήσου Βρεταννίας κατάγεται ἐκ τῆς νῦν Βελγικῆς καὶ ἀλλων τῆς κατέναντι ὅχθης φυλῶν, τινῶν τῶν ὅποιων οἱ ἡγεμόνες ἥρχον ἀμφοτέρων τῶν παραλίων τοῦ πορθμοῦ τῆς Μάγγης. Οἱ Βρεταννοὶ τῆς νοτίου παραλίας ἥρχισαν νὰ κόπτωσι χρυσᾶ νομίσματα πιθανῶς κατὰ τὸ τελευταῖον ἥμισυ τοῦ δευτερου π. χ. αἰῶνος. Τὰ ἀρχαιότατα κομμάτια παρουσιάζουσιν ἔμπροσθεν μὲν δαφνηφόρον κεφαλήν, ὄπισθεν δὲ βαρβαρότεχνον ἵππον ἡ ἄρμα. Προδήλως οἱ τύποι οὗτοι εἶνε ἀποβεθαρβαρμένα ἀντίγραφα τῶν στατῆρων τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας, ἡ μᾶλλον τῶν γαλατικῶν ἀπομιμήσεων τοῦ αὐτοῦ νομίσματος. Ἀπὸ τοῦ προ-

τύπου τούτου προέρχεται βαθμιαίως διὰ μέσου διαδοχικῶν μεταγραφῶν ἀριθμός τις διακεκριμένων τύπων, μέχρις οὗ, ώς δκ. Evans ἀπέδειξε (Num. Chron. XII, σ. 127), τὸ πρωτότυπον ἀπέει ἐντελῶς ἀδιάγνωστον. Μικρὸς ἀριθμὸς τῶν τελευταίων βρεταννικῶν ἔκδοσεων φέρει σαφῶς τὰ ἵχνη τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπιδράσεως, κυρίως δὲ τὰ ἐνεπίγραφα νομίσματα τῆς ἐποχῆς Κουνοβελίνου, υἱοῦ τοῦ Τασκιοβάνους, βασιλέως τῶν Τρινοβάντων τοῦ ἔχοντος πρωτεύουσαν τὸ Καρμουλόδουνον (Colchester), ἐν ἔτει 5 π. X.—43 μ. X. (Πίν. A. 5). Ἡ τῶν Βρεταννῶν νομισματοκοπία ἔπαινεν ὄριστικῶς ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Κλαυδίου.

I T A Δ I A

[Milliggen, Considérations sur la Numismatique de l'ancienne Italie Florence, 1841, καὶ Supplement, 1844.

Careli, Numorum Italiae veteris Tabulae CCII, ἔκδοσις Cavedoni.

Sambon, Monnaies de la presqu'île italique, Naples, 1870.

Mommesen, Histoire de la Monnaie romaine, ἔκδ. Blacas καὶ de Witte, Paris, 1870—1875.]

ΕΤΡΟΥΠΙΑ

Συνήθως τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Ἐτρουρίας φέρουσι τύπους μόνον ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως· ἐν τούτοις, πλὴν μιᾶς ἢ δύο ἔξαιρέσεων, οὐδὲν δύναται νὰ ταχθῇ ἀκριβῶς εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀρχαικῆς τέχνης. Ἡ ἀπουσία διπισθοτύπου εἶνε ἀπλῶς τοπική τις συνήθεια.

Τὰ ἐτρουρικὰ νομίσματα φέρουσι συνήθως σημεῖα δηλωτικὰ τῆς ἀξίας, ἐξ ὧν μανθάνομεν, δτι ἐπὶ τε τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ νομίσματος ἐφηρμόζετο δεκαδικόν τι σύστημα. Ἐκ τῶν νομισμάτων εἶνε γνωστὰ τὰ ἑξῆς σημεῖα ἀξίας:—

↑=50, ΛXX=25, ΓΙΙΧ=12¹/₂, XX=20, X=10, Λ=5, ΓΙΙΛ=2¹/₂ καὶ I=1

ΧΡΥΣΟΣ

Κεφαλὴ λέοντος χαίνουσα. "Οπισθεν, ἀσημον.

↑ =50 δλκὴ 44 κ. (Deecke, Etruskische Forschungen, Φυλλάδ. II, Πίν. I, 2).

ΛXX = 25   » 22 κ. (Periodico di Numismatiche, VI, Πίν. III, 2).
ΓΙΙΧ = 12¹/₂ » 11 κ. ("Ερ. ἀν. Πίν. III, 7—9).

Νεανική ἄρρην κεφαλή. ^πΟπισθεν, ἀσημον.

ΑΧΧ=25. Ολκή 22 χ. (Per. di Num. VI, Πίν. III, 4—6).

χ = 10   »   10 χ. (^πEν. ἀν. Πίν. III, 7—9).

Κεφαλή γυναικες (^πΑρτεμις;). Dee-
cke, ε. ἀ. Πίν. I, 6^a).   FELSV ἔξι ἀριστερῶν δι' Ἐτρου-
ρικῶν χαρακτήρων. Κύων τρέχων.
Σημεῖον δξίας Λ=5. Χ 18 χ.

Νεανική ἄρρην κεφαλή μετὰ στε-
φάνου.

FELZPAPI ἔξι ἀριστερῶν δι' Ἐ-
τρουρικῶν χαρακτήρων. Ταῦρος
στεφανούμενος ὑπὸ πτηνοῦ φέ-
ροντας στέφανον ἐν τῷ ῥάμφῃ.
Πρὸς αὐτοῦ, ἀστήρ. . Χ 72.1 χ.
(Πίναξ A'. 6)

Σημειώτεον δ' ὅτι ταῦτα εἶνε χρυσᾶ νομίσματα δύο διαφόρων
σταθμητικῶν κανόνων, ὡν μονάς τοῦ μὲν πρώτου εἶνε 0·9 χ., τοῦ
δὲ δευτέρου 3·6 χόκκοι. Αἱ δύο αὗται κλάσεις δὲν φαίνονται σύγ-
γρονοι.

ΑΡΓΥΡΟΣ

(α) Εὑδοϊκοσυρακούσιος σταθμητικὸς κανὼν. ^πΟπισθεν, ἀσημον.

Χίμαιρα . . . . .   δλκή 257 χ. (Sampon, *Monnaies de la Presqu'île italique* Πίν. III, 6).

Κάπρος . . . . .   »   254 χ. (^πOμ. Πίν. III, 5).

Γοργόνιον X . . . . .   »   130 χ. (B. M. *Guide*, Πίν. VII, 1).

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ Λ . . . . .   »   64 χ. (B. M. *Cat. Italy*, p. 7).

Ἴππος θαλάσσιος. . . . .   »   65 χ. (^πOμ.).

Λαγωδός . . . . .   »   62 χ. (^πOμ.).

Νεανικὴ ἄρρην κεφαλὴ .   »   60 χ. (Sampon, ἔνθ. ἀν. σελ. 50, ἀρ. 14).

Γοργόνιον III . . . . .   »   32 χ. (B. M. *Cat. Italy* σ. 396).

Νεανικὴ ἄρρην κεφαλὴ I .   »   14 χ. (Per. di Num. ε. ἀ. Πίν. III, 11).

Τροχός. ^πOπ. I . . . . .   »   13 χ. (^πOμ. ΙΙΙ, 12).

(β) Εὑδοϊκοσυρακούσιος σταθμητικὸς κανὼν ἡλιατωμένος εἰς τὸ ἥμισυ.

^πΟπισθεν ἀσημον (ἢ ἐνίστε μετὰ συμβόλου ἐπὶ πεδίου λείου).

Γοργόνιον . . . . . XX δλκή 131 χ. (B. M. *Cat. Ital.*, σ. 2).

Κεφαλὴ Ἡρακλέους κατ'

ἐνώπιον. XX   »   130 χ. Σύμβολον ἐπὶ τοῦ ὅπισθ., ὁδ-
παλον. (B. M. *Cat. Ital.* σ. 1).

Ἄρρην κεφαλὴ	X	δλκὴ	66	κ. (Deecke, ἔ. ἀ. σ. 15, ἀρ. 17).
‘Ομοίως	Λ	»	32	κ. (B. M. Cat. Ital. σ. 8).
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος . . . X		»	66	κ. (‘Ομ. σελ. 3).
‘Ομοίως	Λ	»	29	κ. (Deecke, ἔ. ἀ. σ. 18, ἀρ. 30).
‘Ομοίως	ΛII	»	19	κ. (‘Ομ. ἀρ. 32).
Κεφαλὴ Ἐρμοῦ	Λ	»	31	κ. (‘Ομ. ἀρ. 28).
Κεφαλὴ νεανίου	Λ	»	31	κ. (B. M. Cat. Ital. σ. 4, 19).
Κεφαλὴ γυναικὸς X		»	60	κ. (‘Ομ. σελ. 3, 13).
Ἴππος θαλάσσιος		»	31	κ. (Sambon, ἔ. ἀ. σ. 50, 8).
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ’ ἐνώ-				
πιον· δπισθεν ΠΙV . . .		»	129	κ. (B. M. Cat. Ital. σ. 396).
Γλαύξ		»	32	κ. (Sambon, ἔ. ἀ. Πίν. III, 9).
Κεφαλὴ λέοντος χαίνοντος		»	17	κ. (B. M. Cat. Ital. σελ. 8).

Μονάς ἑνότητος τῆς μὲν πρώτης σειρᾶς εἶνε νομισμάτιον ἀπαράλλακτον τὸν σταθμὸν πρὸς τὴν Σικελικὴν λίτραν ἀργύρου (13·5 κόκκοι), τῆς δὲ δευτέρας ἀκριβῶς τὸ ἥμισυ, ἀλλ’ ἐπειδὴ αἱ δλκαὶ τῶν διαφόρων κλασμάτων παραμένουσιν ἀμετάβλητοι, διπλασιασθέντων μόνον τῶν σημείων τῆς ἀξίας, εἶνε φανερόν, ὅτι μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας σειρᾶς θὰ συνέβῃ ἐλάττωσις ἐν τῇ ἀξίᾳ τοῦ χαλκοῦ ἐν συγχρίσει πρὸς τὸν ἀργυρὸν, δμοίως τῇ συμβάσῃ ἐν Σικελίᾳ περὶ τὰ μέσα τῆς τετάρτης π. X. ἐκατονταετηρίδος (*Num. Chron.*, 1874, σ. 74).

Σημειωτέον πρὸς τούτοις, ὅτι τὸ μικρότατον κλάσμα τὸ φέρον σημεῖον ἀξίας ΛII, εἶνε ἐν τῇ δευτέρᾳ περιόδῳ σμικρὸν βαρύτερον τοῦ τεταρτημορίου (*sestertius*) τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δηναρίου, τοῦ φέροντος ὡσαύτως σημεῖον ἀξίας $2\frac{1}{2}$ IIIs. Ἐκ τούτου δυνατὸν νὰ συμπεράνη τις, ὅτι ὁ Ἐτρουρικὸς ἀργυρὸς τῆς τάξεως (6) ἔκτείνεται περίπου ἀπὸ τοῦ 350 μέχρι τοῦ 269 π. X., ὅτε ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ τότε τὸ πρῶτον κοπέντος Ῥωμαϊκοῦ ἀργύρου, τοῦ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων παραδεκτοῦ γενομένου συστήματος ὅντος σμικρᾶς τροποποιήσεως τοῦ τότε ἰσχύοντος ἐν τῇ Ἐτρουρίᾳ. Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς κλάσεως (α) εἶνε φυσικῷ τῷ λόγῳ, προγενέστερα τοῦ 350 π. X., τινῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἀρχαικὴν περίοδον, ἐνῷ ἔτερα εἶνε συγχριτικῶς νέας τεχνοτροπίας.

- (γ) Κερκυραϊκός (;) (Αιγαίνητικός ή λαττωμένος) ή Περσικός σταθμητικός κανών.

Κεφαλὴ Διός (;	Ἄσημον. (B. M. Cat. Ital. σ. 13) .
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος Λ ‘Ομοίως.	· · · · · . . . . . Ρ 173 x.
Κεφαλὴ Γοργόνος.	· · · · · . . . . . Ωμοίως. (Ἐν. ἀ. σ. 12) Ρ 175 x.
	Τροχός. (Sambon ἔ. ἀ. σ. 51, 40) . . . . . Ρ 175 x.
	Μήνη. (Deecke ἔ. ἀ. σ. 14, 15) . · · · · · . . . . . Ρ 84 x.
Π μονάς, ἐφ' ἡς στηρίζονται τὰ νομίσματα ταῦτα, φαίνεται οὖσα 36 κ. ἀργύρου, ἢτοι δις τὸ βάρος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ <i>scripulum</i> (εἰκοστοῦ τετάρτου τῆς οὐγγίας.)	
Γοργὼ τρέχουσα, ἔχουσα εἰς ἑκά- στην χεῖρα δφιν.	ΘΕΙΙ Τροχός . . . . . Ρ 172 x. (Πίναξ Α'. 7)
ΘΕΙΙ Κεφαλὴ ἀνδρικὴ κατ' ἔνωπιον. Ἀνωθεν δὲ καὶ κάτωθεν, δφις.	Σφίγξ (Deecke ἔ. ἀ. Πίν. ΙΙ, 16) . · · · · · . . . . . Ρ 84 x.
ΘΕΙΙΕ Κεφαλὴ δαμάλεως.	· Ιππος θαλάσσιος . . . . . Ρ 144 x. (Πίναξ Α'. 8)

- (δ) Κερκυραϊκός (;) ή Περσικός σταθμητικός κανών
ήλαττωμένος εἰς τὸ ἥμισυ.

Σηπιά ἔξερχομένη ἐξ ἀμφορέως XX	X	Ασημον. (<i>Per. di Num.</i> , εἰ. ἀ. σ. 65)	Ρ 350 x.
· Ομοίως	X	· Ομοίως. (<i>Deecke</i> εἰ. ἀ. Πιν. I, 4)	Ρ 178 x.
Ιππος θαλάσσιος περὶ δύν δελφίνες Λ		Κέρβερος ἐν τετραγώνῳ γραμμῆς (Βρετ. Μουσείον. ἀνέκδ.)	Ρ 83 x.

Μονάς τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως (δ) εἶνε βάρος ἀργύρου 18 περίποι κόκκων τὸ πολύ, ὅπερ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρακτικῶς τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ Ἐρυθρὸν scripulum τῶν 17·56 κόκκων.

· Ή μεταξὺ τῶν σειρῶν τῶν τάξεων (γ) καὶ (δ) μείωσις ἀναλογεῖ
ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἥδη σημειώθεισαν μεταξὺ τῶν τάξεων (α) καὶ
(ε) πιθανῶς δ' εἶνε μία καὶ ἡ αὐτή, οὐχὶ δὲ μεταγενεστέρα τις
μείωσις καθ' ὅμοιαν ποσότητα.

‘Ο Deecke, *Etruscische Forschungen* (φυλλάδιον II, 1876) ύποστηρίζει, ότι αἱ τέσσαρες ἀνωτέρω ἀπαριθμηθεῖσαι τάξεις τάσσονται ἐν τῇ ἔξῃς χρονολογικῇ ἀκολουθίᾳ:

·(γ) 500—450 π. X.	(α) 400—269 π. X.
(δ) 450—400 π. X.	(β) 269—200 π. X.

Δὲν δύναμαι νὰ πείσω ἐμαυτὸν πρὸς παραδοχὴν τῆς κατατάξεως ταύτης. Κρίνων ἐκ τῆς τεχνοτροπίας—τοῦ ἀρίστου κριτηρίου ἡμῶν ἐν τοιούτοις θέμασι—βεβαῖω ἀδιστάχτως, ότι μέρος τῶν τοῦ Συρακουσίου σταθμητικοῦ κανόνος (α), τῶν παρ’ αὐτοῦ τασσομένων πάντων μετὰ τὸ 400 π. X., εἶνε φανερῶς ἀρχαιότερον ἐνίων κερμάτων τοῦ Κερκυραϊκοῦ ἢ Περσικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος (γ καὶ δ), τῶν παρ’ αὐτοῦ πάντων θεωρουμένων ἀρχαιοτέρων τῆς χρονολογίας ταύτης. Ἀναγκάζομαι ἐπομένως νὰ καταφύγω εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ότι οἱ δύο κανόνες, Συρακούσιος καὶ Κερκυραϊκός, ἦσαν συγχρόνως ἐν χρήσει ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν Ἐτρουρίᾳ, ἀν καὶ πιθανῶς οὐχὶ ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσιν.

ΧΑΛΚΟΣ

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Ἐτρουρίας εἶνε πολυάριθμα.

Τὰ μεγαλείτερα κέρματα ἀνήκουσιν εἰς τὴν χλάσιν τοῦ βαρυστάθμου χαλκοῦ (aes grave) καὶ εἶνε χωνευτά. Τὰ μικρότερα εἶνε κεχομμένα καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον μεταγενεστέρας ἐποχῆς. Κατὰ γενικὸν κανόνα ἀμφότερα, χωνευτὰ ἢ κεχομμένα, φέρουσι σημεῖα τῆς ἀξίας.

Οἱ ἐπόμενοι κατάλογος εἶνε ὁ τῶν τύπων κατὰ τὴν κατὰ προσέγγισιν χρονολογικὴν τάξιν τοῦ Deecke (Ἑ. ἄ. φυλλ. II, σ. 89 κ. ἔξ.), εἰς οὓς τὸ ἔργον παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην διὰ τὰς περὶ βάρους, τέχνης κλπ. λεπτομερείας τῶν διαφόρων κερμάτων.

Τροχός.

Τροχός.

| Τροχός ἔχων κνήμας εὐθείας.

” ” δύο εὐθείας καὶ τέσσαρας καμπύλας κνήμας.

Τροχός.	Κύκλος μετὰ τριῶν ἡμισελήνων (;).
Τροχός.	Κύκλος μετὰ διπλοῦ πελέκεως.
Τροχός.	» » κρατῆρος.
Τροχός.	» » ἀμφορέως.
Τροχός.	» » ἀγκύρας (<i>Vetluna</i>).
Τροχός.	» » » (<i>Cha</i>).
Κύκλος μετὰ κεφαλῆς οἰωνοσκόπου.	» » δργάνων θυσίας.
Κεφαλὴ Ἰανοῦ.	Σημεῖα ἀξίας
»	Ρόπαλον { (<i>Velathri</i>).}
»	Δελφίς
Κεφαλὴ Ἡφαίστου	Σφῦρα καὶ πυράγρα (<i>Pupluna, pufl.</i>).
» Ἡρακλέους.	Ρόπαλον, τόξον καὶ φαρέτρα (<i>Pupluna</i>).
» Ἐρμοῦ.	Κηρυκεῖον καὶ δύο ἀστέρες.
» »	Σφῦρα καὶ πυράγρα (<i>Pupluna</i>).
» Ἀθηνᾶς.	Γλαύξ, μήνη καὶ ἀστέρες (<i>Pupluna</i>).
Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.	"Ιππος θαλάσσιος ἐν τετραγώνῳ.
» Ἄδου.	Γρύψ.
» Ἡρακλέους.	Πτηνὸν καὶ σαύρα.
» Διός.	Αετός.
» Ἀθηνᾶς.	Αλέκτωρ.
» Ἀσκληπιοῦ.	Οφίς.
» ἔρρην.	Τετράγωνον.
» Ἡρακλέους.	Ἄγκυρα ἡ τρίαινα μετὰ δύο δελφίνων (<i>Vatl.</i>).
» νεανίου.	Δύο μηνίσκοι καὶ δύο ἡ τρεῖς ἀστέρες.
» αιθίοπος.	Ἐλέφας.
» Ἡρακλέους.	Κυναλώπηξ.
» Ἀπόλλωνος.	Γλαύξ.
Κεφαλὴ Ἰανοῦ.	Πρῷρα (<i>Tla.</i>).
» Διός (;)	Πρῷρα (<i>Tlate</i>).
» νεανίου.	Πρῷρα (<i>Tl.</i>).
» κρανοφόρος.	Πρόσθιον λέοντος (;) (<i>Vercnas</i>).
» Ἐρμοῦ.	Γλαύξ (<i>Peithesa</i>).

Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἐτρουρίας ἐγένοντο ἀφορμὴ πολλῶν συζητήσεων. Πολλαὶ ἔξ αὐτῶν περιέχουσιν ἀναμφιβόλως τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἐνθα ἐκόπησαν. Μεταξὺ τούτων ἡ *Pupluna* ἐταυτίσθη πρὸς τὴν Ποπλωνίαν, αἱ *Velsu*=Οὐόλκοι, *Vatl*,

Vettuna=Οὐετυλωνία, *Velathri*=Ούολατέρραι, *Cha(mars)*=Κλούσιον (Λιβίου X, 25 «Clusium, quod Camars olim appellabant»), *Tla(mun)*=Τελαμών, *Velz(na)*=Ούολσίνιον. Περὶ τοῦ θέματος τούτου ἴδε Corssen (*Zeit. für num.* III, σ. 1).

Πλεῖστοι τῶν Ἐτρουσκικῶν νομισματικῶν τύπων εἶνε Ἐλληνικῆς καταγωγῆς. Ὁ τροχός, ἡ Γοργὼ καὶ ἡ κεφαλὴ δαμάλεως ὑποδεικνύουσι φανερῶς λατρείαν ἥλιου καὶ σελήνης, ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἡφαίστου, μετὰ τῆς σφύρας καὶ πυράγρας αὐτοῦ, ἀναφερονται εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων καὶ τὴν μεταλλωρυχίαν τινῶν τῶν περὶ τὴν Ποπλωνίαν χωρῶν, ιδίᾳ δὲ τῆς νήσου Ἐλβας. Ἐτεροὶ δὲ τύποι, ὡς ὁ θαλάσσιος ἵππος, ὁ πολύπους, ὁ δελφὶς καὶ ἡ πρῷρα, ἐνδεικνύουσι τὴν κατὰ θάλασσαν ισχὺν τῶν Ἐτρούσκων, ἐνῶ ἄλλοι, οἷον ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀδου, ὁ Κέρθερος, ὁ Γρύψ, ἡ Σφίγξ, ἡ λεοντόμορφος Χίμαιρα καὶ ἡ κεφαλὴ ἱερέως ἢ οιωνοσκόπου συμβολικῶς παριστῶσι τὰς σκοτεινὰς καὶ τρομερὰς ἢ φαντασιώδεις ιδέας τὰς συνδεομένας πρὸς τὸν θάνατον καὶ τὸν κόσμον τῶν φασμάτων, τὰς ιδίως χαρακτηριζούσας τὴν θρησκείαν τῶν Ἐτρούσκων.

Ο βαρύσταθμος χαλκὸς (*aes grave*) τῆς Ἰταλίας.

*Αν καὶ ἡ ιστορία τῆς Ῥωμαϊκῆς νομισματοκοπίας εἶνε θέμα, ὅπερ δὲν προτιθέμεθα νὰ περιλάβωμεν ἐν τοῖς ὅροις τοῦ παρόντος συγγράμματος, ἐν τούτοις τὸ σύστημα τοῦ *aes grave* κατέχει τόσον ἔξοχον θέσιν ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ τῆς Ἰταλίας, ὡστε σγετικαὶ τινες πληροφορίαι τυγχάνουσιν ἀναγκαῖαι.

Οὕτω δὲν θὰ ἡτο ἐκτὸς τοῦ θέματος σύντομός τις ἔκθεσις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ βαρυστάθμου χαλκοῦ νομίσματος τῆς Ἰταλίας, πράγματι δ' ἀπαιτεῖται πρὸς τὴν συζήτησιν περὶ τῆς χρονολογίας τῆς νομισματοκοπίας τῶν Ἰταλοελληνικῶν πολιτειῶν. Πρὸς πλήρεις λεπτομερείας παραπέμπω τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ Mommsen, *Histoire de la Monnaie romaine*, ὡς μετεφράσθη καὶ ἐσχολιάσθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς de Blacas καὶ τοῦ βαρώνου de Witte (Paris 1870), ιδίᾳ δὲ εἰς τὸ νέον βιβλίον τοῦ Bahrfeldt

Geschichte des älteren römischen Münzwesens (ἐν Βιένη 1883).

Τὸ ἀρχαιότατον μέτρον ἀξίας ἀνὰ τὴν κεντρικὴν καὶ βόρειον Ἰταλίαν ἦτο ὁ χαλκός, δστις ἐκυκλοφόρει εἰς μεγάλα τεμάχια ἡ πλίνθους ἀκανονίστου σχήματος. Δὲν ἔχομεν λόγους νὰ ὑποθέσωμεν, δτι ἐν τῇ πρωτογενεῖ ταύτῃ καταστάσει τῆς κυκλοφορίας τὰ βάρη τῶν τεμαχίων τοῦ χαλκοῦ ἥσαν καθωρισμένα ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἡ κατά τινα τρόπον διὰ νόμου κεκανονισμένα. Ἐν τούτοις πιθανώτατον τυγχάνει, δτι ἦτο σύνηθες νὰ χωνεύωνται τὰ τεμάχια τοῦ μετάλλου συμφώνως τῷ Ῥωμαϊκῷ σταθμῷ λίτρας τῶν 5057 γαλλικῶν κόκκων περίπου βάρους, διαιρουμένου εἰς 12 οὐγγίας, ὃν ἐκάστη ἐκ 421 κόκκων περίπου. Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο Ἰταλικὸν νόμισμα ἐκαλεῖτο ἀσημος χαλκός, aes rude, (Πλινίου Η. N. xxxiii, 3, 13). Ἀκολούθως ἐθεωρήθη πρακτικώτερον, πρὸς ἀποφυγὴν συνεχοῦς ἀναδρομῆς εἰς τὴν ζυγόν, ἡ παραδοχὴ τῆς συνηθείας τῆς πρὸ καιροῦ κατισχυσάσης ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι, τοῦ νὰ σφραγίζηται δηλαδὴ ὁ χαλκὸς δι' ἐπισήμου ἐμβλήματος ὡς ἐγγυήσεως τῆς ἀκριβείας τοῦ βάρους. Κατὰ τὴν δημώδη παράδοσιν πρῶτος ὁ Σέρβιος Τύλλιος εἰσήγαγε τὸ ἔθος τῆς σφραγίσεως τοῦ πρὸς κυκλοφορίαν χαλκοῦ, (Πλίνιος ἔ. ἀ. primus signavit aes), κληθέντος ἐκ τούτου aes signatum (δηλαδὴ χαλκὸς σε σημασμένος). Ἄλλὰ ἡ προχειρησια τεχνοτροπία ἡ δεικνυομένη καὶ ὑπὸ αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων παραδειγμάτων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ καὶ Ἰταλικοῦ σεσημασμένου χαλκοῦ ἐπαρκεῖ δλως πρὸς ἀπόδειξιν, δτι ἡ ἀναφέρουσα αὐτὸν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν βασιλέων παράδοσις τυγχάνει ἀναξία πίστεως. Οὐδὲ στηρίζεται ἐπὶ πολὺ στερεωτέρων θεμελίων ἡ θεωρία, δτι ἡ Ῥωμαϊκὴ νομισματοκοπία ἥρξατο ἐν τοῖς γρόνοις τῶν Δεκάρχων, ἥτοι ἐν ἔτει 454 π. Χ., καὶ δτι νομίσματα μνημονεύονται ἐν τῇ Δωδεκαδέλτῳ (ἰδε Bahrfeldt σ. 20). Οὐδὲ ὁ συγχρόνη ἀναφερόμενος νόμος τοῦ Ἰουλίου Παπιρίου (Lex Julia Papiria) τοῦ 430 π. Χ. ὅριζει εἰδικῶς τὴν καταβολὴν

τῶν προστίμων εἰς κεκομμένον νόμισμα, ἀλλὰ πιθανῶς εἰς βάρος χαλκοῦ.

Ἐπομένως δὲν ἔχομεν ἔγγραφον μαρτυρίαν περὶ τῆς ἀκριβοῦς χρονολογίας τῆς πρώτης εἰς Ῥώμην εἰσαγωγῆς τοῦ νομίσματος ποιημένου χαλκοῦ· ἐν τούτοις ή τεχνοτροπίᾳ τῶν ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων Ῥωμαϊκῶν ἀσσαρίων κεφαλῶν ὑποδεικνύει ἀναμφιβόλως ὡς τοιαύτην τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος. Πράγματι δὲν ὑπάρχουσι Ῥωμαϊκὰ νομίσματα δυνάμενα νὰ ἀποδοθῶσι μετὰ θετικότητος εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ 350 π. Χ. περίου, ἐπειδὴ ἂν καὶ ή ἐργασία τῶν κεφαλῶν τοῦ Ἰανοῦ καὶ τῶν ἄλλων θεοτήτων ἐπὶ τῶν ἀσσαρίων καὶ τῶν ἄλλων ὑποδιαιρέσεων αὐτῶν εἴνε ἀκομψός ἔνεκα τοῦ ἐφαρμοσθέντος χωνευτοῦ τῆς κατασκευῆς, δῆμως δὲν εὑρηνται ἐπὶ αὐτῶν ἵγνη ἀρχαισμοῦ, οὐδὲ μάλιστα ἵγνη τῆς αὐστηρότητος ἐκείνης, τῆς χαρακτηριζούσης τὴν μεταβατικὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ ἀρχαισμοῦ εἰς τὴν τελειότητα τῆς τέχνης, ἀτινα κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ ἀνεύρωμεν εἰς ἔργα τοῦ τέλους τῆς πέμπτης ἐκατονταετηρίδος.

Τὰ πρῶτα χαλκᾶ νομίσματα ἐκόπησαν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τῆς βάσεως λίτρας 12 οὐγγιῶν. Τὸ λιτριαῖον ἀσσάριον (as libralis) τῶν 5057 κόκκων δὲν διετηρήθη ἐν τούτοις ἐπὶ μαχρὸν εἰς τὸ ἀρτιον τῆς διληῆς αὐτοῦ. Κατὰ τὸ διάστημα παρελεύσεως διλιγίστων ἐτῶν ἑξέπεσεν εἰς 10 περίου οὐγγίας, εἰς δὲ σημεῖον φαίνεται ὅτι παρέμεινεν ἐν τῇ πράξει στάσιμον ἐπὶ ἡμίσειαν περίου ἐκατονταετηρίδα. Φαίνεται ὅτι τὸ ἡλαττωμένον τοῦτο λιτριαῖον ἀσσάριον ισοφάριζε κατ' ἀξίαν ἀνταλλαγῆς 250:1 πρὸς τὸν ἀργυροῦν νοῦμμον (nummus) ἢ γραμμάριον ἀργύρου (scripulum), τὸ ἐν προγενεστέρᾳ ἐποχῇ εἰσαχθὲν εἰς Ἐπτουρίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν. Ὁ σταθμὸς τοῦ γραμμάριου ἦτο 17·56 κόκκων, ἀν δὲ τὸ ἀσσάριον συνέη νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ισάξιον αὐτοῦ εἰς χαλκόν, τὸ γεγονὸς τοῦτο ἴσως συγέτεινεν εἰς προσδιορισμὸν τοῦ βάρους αὐτοῦ εἰς 4390 κ. περίου. Ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο τοιαύτη ἀνωμαλία ὑπάρχει εἰς τὰς νῦν ὀλκὰς τῶν ἀρχαιοτέρων Ῥωμαϊκῶν ἀσσαρίων,

ώστε αἱ ἀριθμητικαὶ αὗται παραστάσεις δύνανται νὰ θεωρηθῶσι μόνον ως παραπλήσιαι.

‘Ως ἔξῆς δ’ ἔχουσιν οἱ τύποι τοῦ ἀσσαρίου καὶ τῶν κλασμάτων αὐτοῦ·

· Ασσάριον (As). Κεφαλὴ Ἰανοῦ.	Πρῷρα νηδές.	Σημεῖα ἀξίας	I
· Ημιασσάριον (Semis). Κεφαλὴ Διός.	»	»	S
Τριξᾶς ἡ τριτημόριον (Triens). Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	»	»	· · ·
Τετρᾶς ἡ τεταρτημόριον (Quadrans)	»	»	· · ·
Κεφαλὴ Ἡρακλέους.			
· Εξᾶς ἡ ἑκτημόριον (Sextans) Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.	»	»	· ·
Οὐγγία ἡ δωδεκατημόριον (Uncia)	»	»	-
Κεφαλὴ Ρώμης.			

Ἐν ἔτει 268 π. Χ. πλήρης μεταρρύθμισις ἐγένετο ἐν τῇ Ἀριθμητικῇ νομισματοκοπίᾳ. Κατὰ τὸν Mommsen ἡ δλκὴ τοῦ ἀσσαρίου ἡλαττώθη νῦν εἰς 4 οὐγγίας¹, οὐχὶ ἐνεκα λόγου ὑλικῆς τινος μεταβολῆς ἐν τῇ ἀξίᾳ τοῦ χαλκοῦ, ἀλλὰ πιθανῶς, ἐπειδὴ ἡ χρῆσις τοῦ νομίσματος πρὸς σκοποὺς συναλλαγῆς ἀπέβη νῦν γενικὴ ἐν Ἰταλίᾳ, τὰ δὲ ἀρχαῖα ἀγροῖκα νομίσματα ἐθεωρήθησαν νῦν δύσχρηστα. Ἡ πρώτη αὕτη νόμιμος μεταβολὴ ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ βαρυστάθμου χαλκοῦ τῶν Ἀριθμῶν φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς τριτημοριακαίας ἐλαττώσεως (trientalis), ὡς τοῦ ἐλαττωθέντος ἀσσαρίου ισοφαρίζοντος πρὸς τὸν ἀρχαῖον τριεξάντα (triens).

Ἐπομένως ἐν λιτριαῖον ἀσσάριον τῶν δέκα περίπου οὐγγιῶν ἦτο ισάξιον πρὸς $2\frac{1}{2}$ τοῦ νέου τριτημοριαίου ἀσσαρίου τῶν τεσσάρων οὐγγιῶν. Χρόνῳ τινὰ προγενέστερον τῆς ἐν ἔτει 268 π. Χ. ἐλαττώσεως, ἡ χρῆσις τοῦ ἀργύρου ως μέσου ἀνταλλαγῆς ἐξη-

¹) Ο Bahrfeldt ἐν τούτοις προσάγει ἵσχυρά τινα ἐπιχειρήματα πρὸς τοποθέτησιν τῆς ἑκτημοριαίας ἐλαττώσεως εἰς τὸ ἔτος 268 π. Χ. Πάντως δὲ εἶνε βέβαιον, διτὶ δύο μόνον νόμιμοι ἐλαττώσεις τοῦ ἀσσαρίου ἐγένοντο, μία μὲν τῷ 268 π. Χ., ητὶς δύναται νὰ εἴναι τριτημοριαία ἡ ἑκτημοριαία, ἐπέρα δὲ τῷ 217 π. Χ. οὖσα μιᾶς οὐγγίας. “Οσαν διφορᾶ τὴν χαλουμένην ἡμιουγγιάλαν ἐλάττωσιν τοῦ ἔτους 89 π. Χ. ἔδει κατωτέρω.

πλώθη βαθμιαίως ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπομένως τὸ ἀργυροῦν νόμισμα ἀπέβην νῦν ἀναγκαῖον τι γρῆμα.

Ἡ Ῥώμη ἡ κολούθησεν ἐν τούτῳ τὸ παράδειγμα τῆς Ἐτρου-
ρίας, ἐν ᾧ χώρᾳ, ὡς εἴδομεν ἦδη, τὸ ἀργυροῦν νόμισμα ἥτο ἀπὸ
μακρῷ ἐν γρήσει. Τὸ κλασματικὸν σύστημα τῶν νέων Ῥωμαϊκῶν
ἀργυρῶν νομίσματων, καὶ τὰ σημεῖα τῆς ἀξίας αὐτῶν, II S, V καὶ X
($2\frac{1}{2}$, 5 καὶ 10) δύνανται νὰ συγχριθῶσι πρὸς τὰ Ἐτρουρικά.
Ἀποδεικνύουσι δὲ ταῦτα, ὅτι ὁ γαλχὸς ἥτο εἰσέτι ὁ νόμιμος κα-
νὼν, τοῦ σηστερτίου (II S) [sestertius=semis tertius=τρίτον
ἡμιασσάριον] τῶν 17·56 κόκκων, ἵσοφαρίζοντος κατ' ἀξίαν πρὸς
1 λιτριαῖον ἀσσάριον τῶν 4390 κόκκων, ἢ πρὸς $2\frac{1}{2}$ τῶν νέων
τριτημοριαίων ἀσσαρίων τῶν 1756 κόκκων, ἐν ᾧ τὸ νόμισμα τῶν
πέντε ἀσσαρίων (quinarius) ἡξίζε πέντε καὶ τὸ δεκάγαλκον νό-
μισμα ἥτοι δηνάριον (denarius) δέκα.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ προσετέθησαν εἰς τὴν σειρὰν τοῦ Ῥω-
μαϊκοῦ γαλκοῦ νομίσματος πολλαπλάσια τοῦ ἀσσαρίου, οἷα ὁ
dupondius (δύο ἀσσάρια) σημειούμενος διὰ II, ὁ tressis III (τρία
ἀσσάρια) καὶ ὁ decussis X (δεκάς, δέκα ἀσσάρια).

Ἄξιον σημειώσεως τυγχάνει, ὅτι ἡ νόμιμος ἐλάττωσις κατὰ
σταθμὸν τοῦ ἀσσαρίου ἀπὸ 12 (πρακτικῶς 10) εἰς 4 οὐγγίας δὲν
ἐγένετο κοινῶς ἀποδεκτὴ ἐν Ἰταλίᾳ. Τὸ Λάτιον, ἡ ἐντεῦθεν τῶν
"Αλπεων Γαλλία καὶ ἡ Πικεντίνη ἔξηκολούθησαν νὰ χωνεύωσι τὰ
ἀσσάρια αὐτῶν, συμφώνως τῷ ἀρχαίῳ λιτριαίῳ σταθμητικῷ κα-
νόνι, ἐνῶ ἐξ ἐπέρου ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ καὶ Ὁμερικῇ ἡ ὄλκὴ τοῦ ἀσ-
σαρίου ἐκπίπτει αἱρνης, ὡς ἐν Ῥώμη, εἰς 4 περίπου οὐγγίας.

Ἡ ὄλκὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀσσαρίου, ἣν καὶ νομίμως ἐν ἔτει 268
π. Χ. ὠρισθεῖσα εἰς 4 οὐγγίας, ἥρξατο ἦδη νὰ ἐκπίπτῃ ταχέως καὶ
κατῆλθε, διαρκούσης τῆς ἀμέσως ἐπομένης ἡμισείας ἐκατονταετη-
ρίδος, εἰς 3, 2 καὶ τέλος εἰς οὐχὶ πλέον τῆς μιᾶς οὐγγίας.

Ἐν ἔτει 217 π.Χ., ἐπὶ τῆς δικτατορίας τοῦ Κ. Φαβίου Μαξίμου,
ἐψηφίσθη νόμος ὅριζων τὴν ἐλαχίστην ὄλκὴν τοῦ ἀσσαρίου εἰς μίαν
οὐγγίαν. Τοῦτο ἐκλήθη οὐγγιαία ἐλάττωσις (uncialis):

’Απὸ τοῦ χρόνου τούτου καὶ ἐντεῦθεν ὁ χαλκὸς ἐν Ἰταλίᾳ ἦρξατο προσλαμβάνων τὸν χαρακτῆρα ἀπλοῦ λογιστικοῦ νομίσματος μᾶλλον ἢ πραγματικοῦ, ἀληθοῦς μέτρου ἀξίας ὅντος νῦν τοῦ ἀργύρου καὶ οὐχὶ τοῦ χαλκοῦ.

Ἐνεκα τούτου ἔπαισε πλέον νὰ ἔχῃ σπουδαιότητά τινα, ἀν τὸ ἀσσάριον εἶλκεν ἢ οὐχὶ πλῆρες τὸ νόμιμον βάρος. “Οθεν, στε δ δήμαρχος Κ. Παπίριος Κάρβων εἰσήγαγεν ἐν ἔτει 89 π. Χ. νόμον, καθ' ὃν ἐπετρέπετο νὰ κόπτωνται τὰ ἀσσάρια κατὰ τὴν ἐλαχίστην ὀλκὴν ἡμίσειας οὐγγίας (*semuncialis* ἐλάττωσις), τὸ μέτρον τοῦτο ἦτο ἀπλῶς νόμιμος ἀναγνώρισις συνηθείας πράγματι πρὸ ἐτῶν ἥδη ἐπικρατησάσης ἀν οὐχὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ, πάντως δμως εἰς τινας τῶν συμμάχων πόλεων.

Ταχέως δὲ μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Παπιρίου νόμου παύει ἐντελῶς ἐν Ῥώμῃ ἡ ἔκδοσις χαλκῶν νομισμάτων (περὶ τὰ 87-74 π. Χ.), καὶ δὲν εἰσήχθη ἐκ νέου μέχρι τοῦ 15 π. Χ., δόποτε τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα ἀφηρέθη ἀπὸ τῆς Συγκλήτου ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, τοῦ συγχρόνως ἀπονείμαντος τῷ σωματείῳ τούτῳ τὸ προνόμιον τοῦ νομισματοκοπεῖν τὸ ἀγενέστερον μέταλλον. Τότε δ' ἦρξαντο αἱ Ῥωμαϊκαὶ αὐτοκρατορικαὶ σειραί, αἱ κοινῶς καλούμεναι μέγας, μέσος καὶ μικρὸς χαλκὸς (*sestertius*, *dupondius* καὶ ἀσσάριον), αἱ διακρινόμεναι διὰ τῶν γραμμάτων S. C. (Senatus Consulto).

Ἡ χρῆσις βαρέων χαλκῶν χωνευτῶν νομισμάτων δὲν περιωρίσθη ἐν Ῥώμῃ, ἀν καὶ εἶνε πιθανὸν ὅτι ἦρξατο ἐν αὐτῇ, ἐπειδὴ τὰ ἀρχαιότατα ἔνσημα κομμάτια τοῦ βαρυστάθμου χαλκοῦ εἶνε τὰ ἀσσάρια αὐτῆς τῆς Ῥώμης.

Διαρκοῦντος τοῦ πλείστου χρόνου τῆς 4^{ης} καὶ 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος π. Χ., σύμπασα σχεδὸν ἡ βόρειος καὶ κεντρικὴ Ἰταλία μετεχειρίζετο χωνευτὰ χαλκᾶ νομίσματα παρόμοια τοῖς Ῥωμαϊκοῖς παρόμοια, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰ αὐτά. Ἐκαστον τῶν σπουδαιότερων κέντρων εἶχε ἴδιαν διακεχριμένην νομισματοκοπίαν διαρρουσαν τῆς Ῥωμαϊκῆς κατὰ τοὺς τύπους καὶ συνήθως καθ' ὀλκὴν,

ἐπειδὴ δὲν φαίνεται ὅτι ἡ λίτρα ἥτο πανταχοῦ τῆς αὐτῆς ὀλκῆς. Ἐν Ἐπρουρίᾳ, παραδείγματος χάριν, ἡ λίτρα εἶλκε μόνον περὶ τοὺς 3373 κόκκους ἥτοι οὐχὶ πολὺ περισσότερον τῶν $\frac{2}{3}$ τῆς Ῥωμαϊκῆς λίτρας, ἐνῷ ἐν τῇ Πικεντίνῃ ἔξικνεῖται εἰς ὀλκὴν ἀνωτέρων τῶν 6000 κόκκων.

Αἱ διάφοροι σειραὶ τοῦ *aes grave* δὲν δύνανται νὰ καταταχθῶσι γεωγραφικῶς ἀπασται μετὰ βεβαιότητος, διότι πολλαὶ αὐτῶν εἴνε ἀνεπίγραφοι, ἀλλὰ δύνανται κατ' εἰκασίαν νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τινας χώρας καὶ μάλιστα εἰς πόλεις, ἔνεκα τοῦ τεκμηρίου ἐπανειλημμένων ἐκταφῶν τῶν αὐτῶν σειρῶν ἐν ταῖς αὐταῖς τοποθεσίαις.

Αἱ χρονολογίαι τῶν διαφόρων σειρῶν τοῦ *ses grave* συγχρήσινε οὐχὶ ὀλιγώτερον δυσχερές νὰ καθορισθῶσιν ἢ οἱ τόποι, εἰς οὓς τὰ νομίσματα αὐτῶν ἀνήκουσιν. Ἐν τῷ θέματι τούτῳ δὲν δρείλομεν νὰ ἀποφασίζωμεν ἐκ τῆς τεχνοτροπίας, διότι τὰ τραχύτερον καὶ μᾶλλον ἀγροίκως ἔξειργασμένα κορυμάτια δὲν εἴνε ἀναγκαίως καὶ τὰ ἀρχαιότερα, ὡς πάντως θὰ συνέβαινεν, ἀν ἡ ἐπὶ τούτων δεικνυομένη τέχνη ἥτο ιθαγενοῦς βλαστήσεως, δῆπερ ὅμως δὲν συμβαίνει ἐνταῦθα. Ἡ ἐργασία τοῦ *aes grave* εἴνε ἔξι ὀλοκλήρου δάνειος ἐκ τῆς τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ βαθμὸς τῆς τελειότητος εἰς ἣν ἔφθασαν ἐν ἑκάστη χώρᾳ, ἔξαρτᾶται ἐκ τῆς συναφείας τῶν σχέσεων αὐτῶν, ἀμέσων ἡ ἐμμέσων, πρὸς Ἑλληνικήν τινα πόλιν, ἡ τούλαγχιστον πρός τινα πληθυσμὸν ἐμπεποτισμένον διὰ τοῦ πνεύματος τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης.

ΟΜΒΡΙΚΗ

Ἡ ἀρχαιοτέρα ιστορία τῆς χώρας ταύτης εἴνε ὀλίγον γνωστή, ἡ δὲ νομισματοκοπία αὐτῆς εἴνε ὀλόκληρος εἰς χαλκὸν καὶ ἀνήκει σχεδὸν ἔξι ὀλοκλήρου εἰς τὴν σειρὰν τοῦ *aes grave*.

Τρεῖς πόλεις αὐτῆς ἔκοψαν νομίσματα· τὸ Ἀρίμινον, τὸ Ἰγούνιον (*Iguvium*) καὶ τὰ Τύδερτα (ἢ Τούδερτον).

*Ἀρίμινον (νῦν *Rimini*). Ἡ τῆς πόλεως ταύτης νομισμα-

ποκοπία εἶνε τῆς ἐφ' ὅστον δυνατὸν τραχυτέρας τεγνοτροπίας καὶ ἔκτελέσεως. Διακρίνονται διὰ τοῦ τύπου αὐτῶν, κεφαλῆς Γαλάτου πολεμιστοῦ, φέροντος τὸ ἔθνικὸν περιδέραιον (torques) περὶ τὸν τράχηλον, τύπου ἀναμιμνήσκοντος τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Γαλατικὴ φυλὴ τῶν Σενόγων, ἔκδιώξασα τοὺς Ἐτρούσκους, ἐκυρίευσε τὸ Ἀρίμινον ἐνωρὶς κατὰ τὴν 4^{ην} ἑκατονταετηρίδα. Περὶ τὰ 268 π. Χ. οἱ Ῥωμαῖοι πέμπουσιν ἀποικίαν εἰς Ἀρίμινον (Λιβίου XV, 8), εἰς τὴν ἐποχὴν δὲ τάύτην ἀνήκει πιθανῶς ἡ νομισματοκοπία¹⁾.

ΒΑΡΥΣΤΑΘΜΟΣ ΧΑΛΚΟΣ (AES GRAVE). (*Tὸ ἀσσάριον
ἔλκει πλέον τῶν 6000 κ.*)

<i>As.</i>	<i>Κεφαλὴ Γαλάτου.</i>	<i>Κεφαλὴ ἵππου</i>
<i>Quincunx.</i>	»	·Ασπὶς · · · ·
<i>Triens.</i>	»	Σπάθη καὶ κολεός · · · ·
<i>Quadrans.</i>	»	Τρίαινα · · ·
<i>Sextans.</i>	»	Δελφίν · ·
<i>Uncia.</i>	»	·Εμβολον ·
<i>Semuncia.</i>	»	·Οστρακον

Τὰ ἔξης μεγάλα ἐπιμήκη πεντασσάρια δύνανται νὰ ἀπονεμηθῶσιν ἐπίσης εἰς τὸ Ἀρίμινον. Ἐλκουσι περίπου 25,000 κόκκους.

·Ασπὶς ὠοειδῆς.	·Ἐσωτέρα πλευρὰ ὠοειδοῦς ἀσπίδος (B. M. Cat. Ital., σ. 27).
Σπάθη.	Κολεός (αὐτόθι, σ. 28).

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΚΕΚΟΜΜΕΝΑ.

Κεφαλὴ Ἡφαίστου (B. M. Cat. Ital. σ. 25).	ARIMN Γαλάτης πολεμιστής . . . . . Λ Μέγεθος · 9
---	--

Ίγορειον (νῦν Gubbio). Τοῦτο ἦτο ὄχυρὰ πόλις ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῶν Απεννίγων. Ἡ νομισματοκοπία αὐτοῦ ἀκο-

¹⁾ Ο Lenormant (*La monnaie dans l'antiquité*, 1863, σ. 113), διαφωνῶν πρὸς τὸν Mommsen, ἀποδίδει τὸ aes grave τοῦ Ἀριμίνου εἰς τοὺς χρόνους τῆς συμμαχίας μεταξὺ τῶν Γαλατῶν, Ἐτρούσκων, Σαμνιτῶν καὶ Ὄμβρων, τῶν κατασυντριβέντων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Σεντίνου τῷ 295 π. Χ.

λουθεῖ τὸν σταθμητικὸν καγόνα τῶν Τυδέρτων καὶ εἶνε προγενεστέρα τοῦ 268 π. Χ.

ΒΑΡΥΣΤΑΘΜΟΣ ΧΑΛΚΟΣ. (Τὸ ἀσσάριον ἔλκει περὶ τοὺς 3300 κ.)

<i>As.</i>	[·] <i>Αστήρ.</i>	ΙΚΥΦΙΝΙ	Μήνη καὶ ἀστέρες	I
<i>Semis.</i>	"	"	"	C
<i>Triens.</i>	Πυράγρα.	"	Κέρας Ἀμαλθείας	....
<i>Quadrans</i>	"	"	"	...
<i>Sextans.</i>	Κέρας Ἀμαλθείας.	"	"	
<i>Uncia.</i>	"	"	"	

<i>Semis.</i>	Κόκκος σίτου καὶ δύο ἀστέρες.	ΙΚΥΦΙΝΙ	Μήνη, ἀστράγαλος.	
"	Περικεφαλαία.	"	Κέρας Ἀμαλθείας	C
<i>Quadrans.</i>	Τροχός.	"	Τροχός	....
<i>Sextans.</i>	Κέρας Ἀμαλθείας.	"	Κλάδος	..
"	Κλάδος.	"	Σημείον ἀξίας	..
<i>Uncia.</i>	Σταφυλή.	"	Κέρας Ἀμαλθείας	.

Τύδερτα (νῦν Todi). Αὕτη πρέπει νὰ ἥτο ἀρκετὰ σημαντική τις πόλις. Ἐκείτο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὅχθης τοῦ Τιβέριος ἐπὶ τῶν δρίων τῆς Ἐπειρούριας. Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε καλῆς κατασκευῆς, τῆς ἀρχαιοτέρας σειρᾶς ἀρχομένης περὶ τὰ 320 π. Χ. Τὰ βάρη αὐτῶν δεικνύουσιν, ὅτι ὁ βαρύ σταθμὸς γαλλικὸς τῶν Τυδέρτων, ὄμοιώς τῷ τῆς Ρώμης, υπέστη διαφόρους διαδοχικὰς ἐλαττώσεις.

<i>As.</i>	T V T E D E (ἐπὶ ἀριστ.)	Τροχός.	Τρεῖς μῆναι.	
" "	[·] <i>Αετός</i>		<i>Κέρας Ἀμαλθείας</i>	I
<i>Semis.</i> "	[·] <i>Αετός</i>	○	" "	○
" "	Κύων κοι- μώμενος	○	Λύρα	○
<i>Triens.</i> T V T [·] <i>Αετός</i>	....		<i>Κέρας Ἀμαλθείας</i>	....
" T V T E D E	Δύο ῥόπαλα	....	Χείρ μετ' ἴμαντων πυγμάχου	....
<i>Quadraus.</i> T V [·] <i>Αγκυρα</i>	...		<i>Βάτραχος</i>	...

<i>Sextans.</i>	ΤΥ	Τρίαινα	..	Τέτις	..
<i>Uncia.</i>	"	Ἐπιδορατίς	.	Ἀγγεῖον	.
"	"	Βάτραχος		Χελώνη	

ΑΜΥΓΔΑΛΟΜΟΡΦΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ.

<i>Semis.</i>	Ρόπαλον.	· · · ·
<i>Quadrans.</i>	"	· · ·
<i>Sextans.</i>	"	· ·
<i>Uncia.</i>	"	·

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΚΕΚΟΜΜΕΝΑ.

Νεανική ἄρρην κεφαλὴ μετὰ πίλου πλακωτοῦ τὴν καρυφήν.	ΤΥΤΕДЕ (ἐπ' ἀριστ.) *Τς καὶ χοιρίδια (B.M.Cat. Ital. σ.397) Α·95
Κεφαλὴ Σεληνοῦ.	ΤΥΤΕДЕ 'Αετός (ξ. ἀ. σ. 39) Α·75
Κεφαλὴ Φαύνου.	» Κέρας Ἀμαλθείας Α·65

Οι ἔξῆς ἐπιμήκεις ὅγκοι, πενταστάρια καὶ μικρότερα κλάσματα, ἀποδίδονται ώσαύτως εἰς τὰ Τύδερτα, ἔνεκα τῆς αὐτόθι ἀγευρέσεως αὐτῶν: —

Ρόπαλον.	*Ἀκανθαὶχθύος (B.M.Cat. Ital. σ.36)
Ταῦρος.	»
Δελφίς.	»
*Ἀκανθαὶχθύος.	»
Κλάδος.	Κλάδος.

ΠΙΚΕΝΤΙΝΗ

Δὲν ὑπάρχουσι νομίσματα δυνάμενα νὰ ἀποδοθῶσι τῇ χώρᾳ ταύτῃ διαρκούσης τῆς περιόδου τῆς κυριαρχίας τῶν Ὁμερων, Ἐπρούσκων ἢ Γαλατῶν. Οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὴν χώραν περὶ τὰ 290 π. Χ., ἡς χρονολογίας μεταξὺ καὶ του 268 π. Χ. ἐκόπησαν αἱ σειραὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἀγκῶνος, τοῦ Ἀσκλοῦ (;), τῆς Ἀδρίας καὶ τοῦ Φίρμου.

Ἀγκῶν. Η πόλις αὕτη ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Συρακουσῶν ἐπὶ τῶν χρόνων Διογυσίου τοῦ πρεσβυτέρου. Ὄνομάσθη δ' οὗτω ἐκ τῆς

θέσεως αύτῆς ἐπὶ ἀγκῶνός τινος τῆς παραλίας· πρᾶλ. τὸν νομισματικὸν αύτῆς τύπον ἀγκῶνα¹⁾. Ἡτο δὲ ὁ κυριώτερος λιμὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐμπορίου καὶ εἶχε περίφημον νάὸν τῆς Ἀφροδίτης (Ἰουθενάλης, IV, 40).

Προτομὴ Ἀφροδίτης (B. M. Cat. Italy, σ. 40). | ΑΓΚΩΝ Βραχίων κεκαμμένος τὸν
ἀγκῶνα, κρατῶν δὲ κλάδον φοίνικος ἀνω δύο ἀστέρες . . A. 8

'Αδρέα, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν ἔτει 289 π. X. Οὐδὲν τῶν νομισμάτων αύτῆς φαίνεται ἀρχαιότερον τοῦ ἔτους τούτου.

As.	Κεφ. Σιληνοῦ κατ' ἐνώπιον.	HAT	Κύων καιμάμενος ή
Quincunx.	ΗΑΤ Κεφαλὴ ἀνθρωπίνη ἐν ὄστρακῳ (Σκύλλα;)	Πήγασος	· · · · ·
Triens.	Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;	HAT	Κάνθαρος
Quadrans.	ΗΑΤ Δελφίς.	'Ιχθύς (Βάτος;)	· · ·
Sextans.	ΗΑΤ Πέδιλον.	'Αλέκτωρ	· ·
Uncia.	*Ἀγκυρα.	HAT	·

"Ασκλον (;) . Ἀμφίβολον τυγχάνει ἀν αἱ σειραὶ τοῦ aes grave, αἱ φέρουσαι τὸ γράμμα Α ἀντὶ τύπου, ἀνήκουσιν εἰς τὸ "Ασκλον τῆς Πικεντίνης, ἡ εἰς τὴν ἐν Ἀπουλίᾳ δημώνυμον πόλιν.

Sescuncia.	A	C. (= 1 ¹ / ₂ οὐγγίαι)
Semuncia.	A ² (= 1 ₂ οὐγγίαι)	H (= Ἡμίλιτρον;)

Trins.	Κεραυνός.	A	· · · ·
Quadrans.	Ομοίως.	A	· · ·
Sextans.	Ομοίως.	A	· ·
(;)	Κηρύκειον.	A	
(;)	*Ἀσημον.	A	

¹⁾ Ο τύπος οὗτος ἐν τούτοις δυνατὸν νὰ ἔρμηνευθῇ θρησκευτικῶς, τῶν δύο ἀστέρων ἀναφερομένων ἀναμφιβολίας εἰς τὴν λατρείαν τῶν Διοσκούρων. Ἱδε Burgon ἐν Num. Journal, vol. I, σ. 108.

Φέρμον, ἀποικισθὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου, τῷ 264 π. Χ. Τῇ ἐποχῇ δὲ ταύτη ἀνήκουσιν, ως φαίνεται, τὰ νομίσματα αὐτοῦ :

Quadrans.	Γυναικεία κεφαλή.	FIR Κεφαλὴ ταύρου . . .
Sextans.	Πέλεκυς ἀμφίστομος.	» Ἐπιδορατίς . .

ΟΥΗΣΤΙΝΟΙ

Τὰ νομίσματα τοῦ λαοῦ τούτου, κατέχοντος ὄρεινήν τινα χώραν μεταξὺ τῶν Ἀπεννίνων καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ, δύνανται νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν Πίνναν, μεσόγειον πόλιν, καὶ τὸ Ἀτερνον, παράλιον πόλιν, κειμένην περὶ τὰ εἴκοσι μίλια πρὸς νότον τῆς Ἀτρίας.

Τῷ 301 π. Χ. οἱ Οὐηστῖνοι συνωμολόγησαν συνθήκην συμμαχίας μετὰ τῆς Ῥώμης, ἡ δὲ νομισματοκοπία αὐτῶν τάσσεται μεταξὺ τῆς χρονολογίας ταύτης καὶ τοῦ 268. Εἶνε δ' ἀπομίμησις τῆς νομισματοκοπίας τῆς Ὄμβρικῆς καὶ Πικεντίνης.

Triens.	Ἐσωτέρα πλευρὰ δεστράκου.	VES Ῥόπαλον . . . .
Sextans.	Κεφ.βοδὸς κατέξενώπιον ..	VES Μήνη.
Uncia.	Διπλοῦς πέλεκυς. .	VES Ὀστρακον.
Semuncia.	Πέδιλον.	VES Ἀνευ τύπου.

ΛΑΤΙΟΝ

Ἡ νομισματοκοπία τοῦ Λατίου δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο χλάσεις: 1. χωνευτὰ νομίσματα, ἀποτελούμενα ἐξ aēs grave ἀνεπιγράφου, ως ἔκ τούτου δ' ἀβεβαίου ταξινομήσεως, πάντοτε ὅμως ἀνευρισκόμενα ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἰταλίᾳ καὶ κυρίως ἐν Λατίῳ· 2. νομίσματα κεκομμένα, ἀργυρᾶ μὲν τῶν πόλεων Ἀλβας τῆς Φουκεντίδος καὶ Σιγνίας, χαλκᾶ δὲ τοῦ Ἀκυνοῦ.

1. Τὸ aēs grave τοῦ Λατίου καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας εἶνε σύγχρονον τῷ τῶν λιτριαίων Ῥωμαϊκῶν σειρῶν τοῦ 350-268 π. Χ. Αἱ χρονολογίαι δὲ τῶν διαφόρων σειρῶν δυσκόλως δύνανται νὰ προσδιορισθῶσιν ἀκριβέστερον.

Κατὰ τεγνοτροπίαν τὸ Λατινικὸν aes grave εἶνε ἐν γένει υπέρτερον ἔκεινου παντὸς ἀλλου μέρους τῆς Ἰταλίας· ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ ἐπὶ τῶν ἀσταρίων τῶν σειρῶν τῶν ἀποδοθεισῶν ύπὸ τοῦ Mommsen εἰς τὰς πόλεις Φορμίαν, Φούνδαν ἢ Φρεγέλλας, εἶνε καθαρῶς Ἐλληνικὴ καὶ προδίδει τὴν ἐπίδρασιν τῶν γειτονικῶν Καμπανικῶν πόλεων.

Αἱ κλάσεις, εἰς ᾧ τὸ aetgrave τῆς μέσης Ἰταλίας διηρέθη ύπὸ τοῦ Mommsen (I, σ. 182) εἶνε αἱ ἔξης·

(α) ΤΙΒΟΥΡΑ ἢ ΠΡΑΙΝΕΣΤΟΣ.

As.	Κεφαλὴ Ῥώμης	I		
Semis.	Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς	S		
Triens.	Κεραυνός	· · ·	Ὀπισθότυπα δμοια τοῖς ἐμπροσθότύποις.	
Quadrans.	Χεὶρ ἀνεῳγμένη	· · ·		
Sextans.	Οστραχον	· ·		
Uncia.	Ἀστράγαλος	·		
Semuncia.	Βάλανος	Ξ		

(β) ΤΙΒΟΥΡΑ ἢ ΠΡΑΙΝΕΣΤΟΣ.

Σειρὰ δμοία τῇ προηγουμένῃ, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης ῥοπάλου ἐν τῷ πεδίῳ ἔκατέρας τῶν ὄψεων τῶν νομισμάτων. Τὸ ἀστάριον τῆς σειρᾶς ταύτης δὲν φέρει σημεῖον ἀξίας.

(γ) ΑΡΔΕΑ (;

As.	Κεφαλὴ Ἔρμοῦ	I	Κεφαλὴ Ἰανοῦ ἀγενείου	I
Semis.	Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς	S	Κεφαλὴ γυναικός	S
Triens.	Κεραυνός	· · ·	Δελφίς	· · ·
Quadrans.	Χεὶρ ἀνεῳγμένη	· · ·	Δύο κόκκοι κριθῆς	· · ·
Sextans.	Οστραχον	· ·	Κηρύκειον	· ·
Uncia.	Ἀστράγαλος	·	Ἀσημον	·
Semuncia.	Βάλανος	Ξ	"	Ξ

(δ) ΛΒΕΒΑΙΑ ΠΟΛΙΣ ΛΑΤΙΟΥ ἢ ΑΠΟΥΓΛΙΑΣ:

Σειρὰ δμοία τῇ προηγουμένῃ, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης δρεπάνου ἐν τῷ πεδίῳ τῆς κυρίας ὄψεως τοῦ ἀσταρίου καὶ τετράντος, καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ ἡμιασταρίου, τριξάντος, ἔξαντος καὶ οὐγκίας.

(ε) ΦΟΡΜΙΑΙ, ΦΟΥΝΔΑ Ἡ ΦΡΕΓΕΛΛΑΙ.

<i>As.</i>	Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.		Οπισθότυπα δμοια τοῖς ἐμπροσθοτύποις.
<i>Semis.</i>	Πήγασος		
<i>Triens.</i>	Κεφαλὴ ἵππου		
<i>Quadrans.</i>	Κάπρος τρέχων		
<i>Sextans.</i>	Νεανικὴ πιλοφόρος κεφαλῆς		
<i>Uncia.</i>	Κόκκος σίτου		

(ς) ΑΛΒΑ Η ΦΟΥΚΕΝΤΙΣ (;

<i>Dupondius.</i>	Τροχός	II	Κεφαλὴ Ρώμης	II
<i>As.</i>	»	I	»	I
<i>Semis.</i>	»	S	Ταῦρος καλπάζων	S
<i>Triens.</i>	»	... .	Ἴππος τριποδίζων	... .
<i>Quadrans.</i>	»	... .	Κύων τρέχων	... .
<i>Sextans.</i>	»	..	Χελώνη.	

(ζ) ΑΒΕΒΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ.

<i>As.</i>	Κάνθαρος.		Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς	
<i>Triens.</i>	»		»	»
<i>Quadrans.</i>	»		Περικεφαλαῖα	... .
<i>Sextans.</i>	»		Ὄστρακον.	
<i>Uncia.</i>	»		Ῥόπαλον	.

ΑΒΕΒΑΙΑ, ΚΤΡΙΩΣ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ.

Λιτοιαιά σειρά.

<i>As.</i>	Κεφ. Ἡρακλέους νεαροῦ.		Κεφαλὴ γρυπός.	
»	Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἐνώπιον μετὰ σπάθης ἐν τῷ στόματι.		Κεφαλὴ ἵππου.	
»	Κεφαλὴ Διός.		Ἄετος φέρων ἰχθύν.	
<i>Semis.</i>	Κρατήρ.		Κάπρος	S
»	Κεφαλὴ ταύρου.		Πρῶρα	S
»	Κεφαλὴ γυναικὸς μετὰ διαδήματος.		Κόκκος σίτου (ἐνίστε καὶ κηρύκειον ὡς σύμβολον)	S

<i>Semis.</i>	Κάνθαρος.	Πηδάλιον.
<i>Quincunx.</i>	Κεφαλή πωγωνοφόρος μετά διαδήματος.	Ασπίς.
<i>Triens.</i>	Τροχός μετά καμπύλων κνημῶν.	Μήνη καὶ ἀστήρ . . . .
<i>Quadrans.</i>	Βάτραχος	Τρισκελές . . . .
	» (;) Δελφίς.	Ἄγκυρα.
<i>Sextans.</i>	"Αγκυρα . . .	Τρίαινα . . .
	"Επιδορατίς . . .	"
	Χελώνη . . .	Κεφαλὴ δράκοντος πωγωνοφόρος . .
	Κεφαλὴ κάπρου.	Κάνθαρος . . .
	"Αροτρον.	"Οφις (;) . . .
<i>Uncia.</i>	"Ρόπαλον . .	Πεντάγραμμα . . .
	Οινοχόη . .	Καλαῦροψ . . .
	"Ασπίς κυκλοτερής . .	Σταυρὸς μαιανδρικός (swastica) ☰ . . .
	Σταφυλή.	"Ανθος τετράφυλλον . . .
	Σταφυλή.	"Επιδορατίς.
	Τριήρης (;	"Αστράγαλος (B. M. Cat. Italy σ. 60, 45).
	Μήνη.	Μήνη.
	Κηρύκειον.	"Ασημον.
Σταθμητικὸς κανὼν ἡλαττωμένος.		
<i>Triens.</i>	Μήνη.	"Ασημον . . . .
<i>Semis.</i>	Δύο μῆναι	Δύο γυμναὶ μορφαὶ δρχούμεναι . . . .
<i>Quadrans.</i>	» " . . .	» " . . .

ΒΑΡΥΣΤΑΘΜΑ ΕΠΙΜΗΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ.

<i>Quincussis.</i>	ROMANΟΝ	Πήγασος ιπτάμενος.
	Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.	
»	Σπάθη.	N. ROMANΟΝ Κολεός ¹ .
»	Ομοίως.	"Ανευ ἐπιγραφῆς. Ομοίως.

¹⁾ Τὸ νόμισμα τοῦτο ἔθεωρήθη ὅποιπον. Ἰδε Mommsen τόμ. IV, σελ. 6. Τὸ γράμμα Ν σημαίνει τὸς; Nummus.

<i>Quincussis.</i>	<i>Ταῦρος ιστάμενος.</i>	<i>Ταῦρος ιστάμενος.</i>
» Δύο ἀλέκτορες καὶ δύο ἀστέρες.	Δύο τρίαιναι καὶ δύο δελφῖνες.	
» Τρίαινα.	Κηρύκειον.	
» Ἐλέφας.	Ὑς.	
» Ἀσπίς ἐπιμήκης διὰ δύο κεραυνῶν ἐπικε- κοσμημένη.	Ἀσπίς ἐπιμήκης.	
» Τρίπους.	Ἄγκυρα.	
» Ἀμφορεύς.	Λοξαὶ γραμμαῖ.	
» Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.	Παραζώνιον.	
<i>Dupondius.</i> Δύο μῆναι ἀντίνωτοι.	Δύο μῆναι ἀντίνωτοι.	

Τὰ τετράγωνα ταῦτα νομίσματα δὲν εἶνε πολὺ ἀρχαίας ἐποχῆς. Παραδείγματος χάριν τὸ φέρον ἐλέφαντα δυσκόλως δύναται νὰ εἶνε ἀρχαιότερον τῆς ἐν ἔτει 275 π. Χ. ἡττης τοῦ Πύρρου, τοῦ πρώτου εἰσαγαγόντος ἐλέφαντας εἰς Ἰταλίαν. Κατὰ κανόνα δὲ δύνανται νὰ θεωρηθῶσι σύγχρονα τοῦ Ρωμαϊκοῦ *aes grave* τῆς λιττριαίας σειρᾶς. Διὰ τοῦτο φαίνεται πιθανόν, ὅτι πάντα τὰ βαρύτατα κομμάτια ἔξηκολούθουν νὰ κόπτωνται ἐπιμήκη, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καταλαμβάνηται μικρότερος χῶρος, ὅτε συνεσκευάζοντο καὶ ἀπεταμιεύοντο μεγάλαι ποσότητες μετάλλου, τοῦθ' ὅπερ ἦτο ἀναγκαῖον, ἐφ' ὅσον ὁ γαλοκός ἦτο ὁ νόμιμος σταθμητικὸς κανὼν ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ ἐπί τινων τῶν νομισμάτων τούτων μορφὴ τῆς γενικῆς πληθυντικῆς ROMANΟΜ, δεικνύει, ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα δὲν ἐκόπησαν ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ, καταδεικνύει δ' ὅμοίως, ὅτι ἔξεδόθησαν ἐν χώρᾳ ὑποχειμένῃ τῇ Ρωμαϊκῇ κυριαρχίᾳ.

(η) ΛΟΥΚΕΡΙΑ ΑΠΟΥΛΙΑΣ ("Ιδε κατωτέρω, σελ. 61).

(θ) ΟΓΕΝΟΥΣΙΑ ΑΠΟΥΛΙΑΣ ("Ιδε κατωτέρω, σελ. 63).

2. Κεκομμένα νομίσματα τοῦ Λατίου.

"Αλβα Φουκεντές. Ἡ πόλις αὕτη κατελήφθη ὑπὸ Ρωμαϊ-

κῆς ἀποικίας ἐν ᾧτει 303 π. Χ. Μεταξὺ δὲ τοῦ ἔτους τούτου καὶ τοῦ 268 π. Χ. ἔκοψεν αὕτη ἀργυρᾶ νομίσματα.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.	ALBA Γρύψ	Α 18·3 κ.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ	Α 8·3 κ.

Ακύρων. Χαλκᾶ νομίσματα. Περὶ τὰ 268-217 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	AQVINO Ἀλέκτωρ καὶ ἀστήρ	Α 8
----------------	--------------------------	-----

Κόρω (;) Περὶ τὰ 300—268 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	CORANO Ἰππεὺς ώπλισμένος δό-	
KORANO Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ρατὶ	Α 93 κ.

Βοῦς Καμπανικὸς ὑπὸ Νίκης στεφα-		
νούμενος	Α μέγεθ.	8

Ως πρὸς τὰ δύο ἀξιοσημείωτα ταῦτα νομίσματα, ὅντα ἀναμ-

φιεόλως Καμπανικῆς κατασκευῆς, ἵδε Mommsen I, σ. 259.

Σεγνέα. Ἀργυρᾶ νομίσματα. Περὶ τὰ 300-268 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.	SEIC Κεφαλὴ Σιληνοῦ καὶ κάπρου	
	ἡνωμέναι.	Α 9 κ

Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Ἀλβας καὶ Σιγνίας ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Mommsen νοῦμποι καὶ ἡμίνουμποι. Ὁ ἀλλόκοτος τύπος τῆς Σιγνίας παραμένει ἀνεξήγητος.

ΣΑΥΝΙΤΙΣ

Ἡ Σαυνῖτις χώρα, κειμένη ἐν μέσῳ τῶν ἀργυροκόπων Ἑλλη-

νικῶν πολιτειῶν τῶν πρὸς νότον καὶ τῶν πρὸς βορρᾶν Λατινικῶν καὶ ἄλλων χαλκᾶ νομίσματα ἐκδιδόντων λαῶν, δὲν εἶχε κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ιδίαν τινὰ νομισματοκοπίαν. Πράγματι δ' αἱ ποιμενικὰς κώμας ἀποτελοῦσαι κοινότητες αὐτῆς ἐστεροῦντο ἀρκετῆς σπουδαιότητος, ἵνα αἰσθανθῶσι τὴν ἀνάγκην ιδίου νομίσματος. Οἱ Σαυνῖται φαίνεται ὅτι μετεχειρίζοντο τὰ νομίσματα τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ιδίᾳ δὲ τὰ τῆς Καμπανίας.

Μόλις μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ὑποταγὴν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, περὶ τὸ 290 π. Χ., εὐρίσκομεν τὰς πόλεις Αἰσερνίαν, Ἀκουι-

λωνίαν, Βενέθεντον, Κόσαν καὶ Τελεσίαν, κοπτούσας χαλκᾶ νομίσματα δμοια κατὰ τεχνοτροπίαν τοῖς Καμπανικοῖς.

Αἰσερνέα. Λῦτη κατελήφθη ὑπὸ Ῥωμαϊκῆς ἀποικίας ἐν ἔτει 262 π. Χ. Τὰ νομίσματα αὐτῆς ὅμοιάζουσι πρὸς τὰ τῶν Καμπανικῶν πόλεων Κάλητος, Συέσσης, Αὔρούγκης καὶ Τεάνου τοῦ Σιδικηνοῦ. Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἡφαίστου ἀρμόζει εἰς χώραν ἔνθα συγχά συμβαίνουσι σεισμοί. Ὁ τύπος τοῦ ἀνθρωποκεφάλου ταύρου ἐλήφθη ἐκ τῶν νομίσματων τῆς Νεαπόλεως.

VOLCANOM Κεφ. Ἡφαίστου.

AISERNINO Ζεὺς ἐφ' ἄρματος ἐκσφενδονίζων κεραυνόν ἀνω, συχνά, Νίκη . . . . . Α μέγ. ·8

AESERNINO Κεφ. Ἀπόλλωνος.

Ἀνθρωποκέφαλος ταῦρος στεφανούμενος ὑπὸ Νίκης . . Α μέγ. ·8

AESERNINO Κεφ. Ἀθηνᾶς.

Λετὸς καὶ δρις . . . . Α μέγ. ·8

Αἱ ἐπιγραφαὶ εἶνε γεγραμμέναι δὶ' Ὁσκικῶν χαρακτήρων.

Ακουελωνέα. Δύο πόλεις τοῦ ὀνόματος τούτου ὑπῆρχον ἐν τῇ Σαυνίτιδι, ὡν ἡ μὲν ἔκειτο παρὰ τὸν ἄνω Οὐουλτοῦρον πλησιέστατα τῆς Αἰσερνίας, ἡ δὲ ἔτερα σχεδὸν ἑκατὸν μίλια N.A., οὐχὶ μακρὰν τῶν ὁρίων τῆς Ἀπουλίας. Τὰ νομίσματα ἀπονέμονται εἰς τὴν πρώτην τούτων. Λέγεται δὲ ὅτι τὴν πόλιν κατέστρεψαν οἱ Ῥωμαῖοι, ὅδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Παπιρίου Κούρσωρος, ἐν ἔτει 293 π.Χ. Ἀλλὰ τὰ νομίσματα φαίνονται χρονολογικῶς μεταγενέστερα.

AKVRVNNIAR (Ὁ Οσκικοὶ γράμματι, ἐπ' ἀριστ.) Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. | Πολεμιστὴς ἔνοπλος κρατῶν φιάλην μασι, ἐπ' ἀριστ.) . . . . . Α μέγ. ·8

Κατὰ τὸν Λίβιον (X, 46), ὁ Παπίριος Κούρσωρ μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἀκυλωνίας μετεκόμισεν εἰς Ῥώμην «aeris gravis vi- cies centies millies et quingenta triginta tria millia», ὅμοι δὲ 1830 λίτρας ἀργύρου. Δὲν πρέπει δὲ νὰ νομίσωμεν, ὅτι τοῦτο σημαίνει ὅτι αἱ 2,533,000 λίτραι χαλκοῦ νομίσματος ἦσαν σύγχρονον νόμισμα τῶν Σαυνιτῶν. Τοῦτο εἶνε μᾶλλον τὸ ἄθροισμα εἰς Ῥωμαϊκὸν νόμισμα τῆς ἀξίας τῆς λείας.

Βενεθεντός. Τὰ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης εἶνε βεβαίως μεταγενέστερα τοῦ ἔτους 268 π. Χ., διε τοι ἐκεῖ ἴδρυσαντες ἀποικίαν Τρωμαῖοι μετέβαλον τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀπὸ Μαλόεντος ἢ Μαλεθεντοῦ εἰς Βενεθεντόν.

BENVENTOD Κεφ. Ἀπόλλωνος. | "Ιππος ἀνορθούμενος καὶ ὄνομα ἀρχοντος ΠΡΟΓΟΜ . . . Α · 8

Κόσα (Κόμψα).

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	COSANO	Κεφαλὴ ἵππου .	Α · 75
Κεφ. Ἀρεως πωγωνοφόρος.	"	" " καὶ δελφίς	· · · · · Α · 75

Ἀμφιβολία τις ὑπάρχει ως πρὸς τὴν πόλιν, εἰς ἣν πρέπει νὰ ἀποδοθῶσι τὰ παρόντα νομίσματα, ἐπειδὴ ὅμως ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν εἶνε καθαρῶς Καμπανική, δύνανται ὄρθως νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν Κόμψαν κειμένην εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς Σαυνίτιδος.

Περέπολος Ηιτανᾶτας. Ἰδε Περιπόλιον Βρεττίων.

Τελεσέα. Σπάνια χαλκᾶ νομίσματα, μεταγενέστερα τοῦ 268 π. Χ. μετ' Οσκικῶν ἐπιγραφῶν.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	Ἀλέκτωρ καὶ ἀστήρ . . . Α · 7
----------------	-------------------------------

ΦΡΕΝΤΑΝΟΙ

Οἱ Φρεντανοὶ κατεῖχον εὔφορον χώραν μεταξὺ τῆς Σαυνίτιδος καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ. Ἐν ἔτει δὲ 304 οἱ Τρωμαῖοι συνωμολόγησαν εἰρήνην μετὰ τοῦ λαοῦ τούτου. Τὰ νομίσματα εἶνε καλῆς ἔξεργασίας καὶ χρονολογοῦνται πιθανῶς ἀπὸ τοῦ 268 περίπου π. Χ. Φέρουσι δὲ ἐπιγραφὴν παλινδρομικήν, γεγραμμένην δι' Οσκικῶν γραχτήρων.

FRENTREI Κεφαλὴ Ἐρμοῦ. | Πήγασος . . . . . Α μέγ. · 8

Λάρενον. Ἡ πόλις αὕτη, κειμένη 14 χιλιόμετρα μακρὰν τῆς θαλάσσης, φαίνεται διτὶ ἐκέκτητο σπουδαιότητά τινα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔχοφεν ἀργυρᾶ νομίσματα, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, διτὶ ἀπαντα τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε μεταγενέστερα τοῦ 268 π. Χ.,

ὅτε ἡ νομισματοκοπία τοῦ ἀργύρου ἐγένετο μονοπώλιον τῆς Ρώμης. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τοῦ Λαρίνου διαιροῦνται εἰς δύο κλάσεις: —

(α) *Περὶ τὸ 268 π. X.*

ΛΑΡΙΝΩΝ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. | Καμπανικὸς ταῦρος . . Η μέγ. ·8

(β) *Περὶ τὸ 217 π. X.*

Σειρὰ χεκομμένων νομισμάτων τοῦ οὐγγιαίου συστήματος μετὰ σημείων ἀξίας ἀπὸ πεντακοσιῶν μέχρι ἡμιουγγίου, καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ΛΑΔΙΝΟΔ (LARINOR) δι' Ὁσκικῶν χαρακτήρων.

Ἐμπροσθότυποι. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, Δωδωναίου Διός, Ἡρακλέους, Διώνης, Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος.

Ὀπισθότυποι. Ὁπλίτης τρέχων, ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ, κένταυρος, δελφίς, κέρας Ἀμαλθείας, κύων.

ΚΑΜΠΑΝΙΑ

Ἡ νομισματοκοπία τῆς χώρας ταύτης εἶνε Ἑλληνικῆς (Φωκαϊκῆς) καταγωγῆς καὶ συνίσταται ἐκ διδράχμων, ἐλκόντων τὸ πολὺ 118 κοκ., καὶ ἐκ χαλκῶν νομισμάτων τοῦ αὐτοῦ περίπου τοῖς διδράχμοις μεγέθους, ἀντιπροσωπευόντων ἵσως τὰς ἀρχαιοτέρας ἀργυρᾶς λίτρας. Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα παύουσιν ἐν ἔτει περίπου 260 π. X., ὅπότε ἔκόπησαν κατὰ πρῶτον τὰ Ρωμαϊκὰ δηνάρια. Δυσκόλως δὲ δύναται νὰ ὄρισθῇ ἐπὶ πόσον χρόνον μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔκόπτοντο χαλκᾶ νομίσματα ἐν Καμπανίᾳ. Βέβαιον εἶνε ὅτι ἔκόπτοντο τοιαῦτα παγκοίνως μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρὸς Ἀννίβαν πολέμου καὶ τῆς ἐν ἔτει 211 π. X. πτώσεως τῆς Καπύνης. Εἰς τινας δὲ πόλεις ἴδιαζόντως ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εύνοουμένας, τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν ἴδιον νόμισμα διετηρήθη ἐπὶ μίαν ἵσως ἐκατονταετηρίδα ἐπὶ πλέον.

Ίδοù ὁ κατάλογος τῶν Καμπανικῶν πόλεων, τεταγμένων ἐφ' ἓσον εἶνε δυνατὸν κατὰ τὴν κατὰ προσέγγισιν χρονολογικὴν τάξιν τῶν νομισμάτων αὐτῶν: —

II X. 500—420	420—340	340—268	268—211, ή βραδύτερον
Κύμη	"Αλλιφα Φιστελία Νέαπολις . . . . . Τρία . . . . . Καμπανοί	Νέαπολις . . . . . Νῦλα Τρωμαϊκαμπανικά Λύρούγχα Κομπουλτερία Κάλης . . . . . Νουκερία . . . . . Συέσσα . . . . . Τέανον	Νέαπολις Καπύη Κάλης Νουκερία Σουέσσα Τέανον Καιήτη Άτελλα Καλατία

Αι ἐπιγραφαὶ ἀρχικῶς ἦσαν καθαρῶς Ἑλληνικαὶ· κατόπιν δὲ τὸ Ὀσκικὸν στοιχεῖον ὑπερίσχυσεν, ἔξαιρέσει τῆς Νεαπόλεως· ἐν τέλει δὲ αἱ Λατινικαὶ ἀντικαθιστῶσι βαθμηδὸν τὰς τε Ἑλληνικὰς καὶ τὰς Ὀσκικὰς ἐπιγραφάς.

Εὔκολίας χάριν περιγράφομεν τὰ νομίσματα κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν: —

"**Αλλιφα.** Τῆς πιθανῶς παρὰ τὴν Κύμην κειμένης πόλεως ταύτης γνωστά εἰσι μόνον ἀργυρᾶ νομίσματα¹.

ΑΛΙΦΑ	Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	Βοῦς Καμπανικός . .	Ρ δίδραχμον.
ΑΛΛΙΒΑΝΟΝ	Κεφ. Ἀπόλλωνος.	Σκύλλα καὶ δστραχον.	Ρ λίτρα, 9-12 κ.
ΑΛΛΙΒΑ	» Ἀθηνᾶς.		
ΑΛΛΕΙ	"Οστραχον δστρέου.	Η (ἡμίλιτρον;)	. . . Ρ $\frac{1}{2}$ λίτρας.

"Ἀπαντα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς 4^{ης} π. X. ἔκατονταετηρίδος.

"**Άτελλα.** Ἡ πόλις αὕτη ἔκοψε μόνον χαλκᾶ νομίσματα, οὐχὶ ἀρχαίας τεχνοτροπίας, φέροντα δὲ Ὀσκικὴν ἐπιγραφὴν καὶ σημεῖα ἀξίας συμφώνως τῷ τριτημοριαίῳ συστήματι (περίπου 250-211 π. X.). Μετέσχε τῆς κατὰ τῆς Τρώμης ἐπαναστάσεως διαρκοῦντος

¹) Τὰ ἐνίστε εἰς τὴν "Αλλιφαν ἀποδιδόμενα χαλκᾶ νομίσματα (B. M. Cat. Italy, p. 74) δύνανται νὰ ταχθῶσι μεταξὺ τῶν ἀδεβάτων.

τοῦ πολέμου τοῦ Ἀγγίνα καὶ ἐπομένως ἐτιμωρήθη αὐστηρῶς ἐν ἔτει 211 π. Χ., μεθ' ὅ ἔπαινε νὰ κόπτῃ νομίσματα.

<i>Triens.</i>	Κεφ. Διός	· · · ·	<i>Ade</i> ἡ <i>Aderl.</i> [Οσκιστί.] Ζεύς ἐπὶ τεθρίππου ὑπὸ Νίκης ἐλαυνομένου · · · ·
<i>Sextans.</i>	»	· ·	<i>Ade.</i> Δύο πολεμισταὶ δμηνύοντες ἐπὶ χοιριδίου.
<i>Uncia.</i>	Προτομὴ Ἡλίου	·	<i>Ade.</i> Ἐλέφας.

Αύρούγκα, πρωτεύουσα τῶν Αύρούγκων εἴτε Αύσόνων, μικρᾶς φυλῆς τοῦ βορείου μέρους τῆς Καμπανίας. Ἡ Συέσσα Αύρούγκα ἦτο ἀποικία τῆς πόλεως ταύτης. Γνωστὸν δὲ εἶνε ἐν χαλκοῦν νόμισμα μετ' Ὁσκικῆς ἐπιγραφῆς καὶ δνόματός τινος ἄρχοντος. Ἔποχὴ αὐτοῦ εἶνε πιθανῶς τὰ μέσα περίπου του τρίτου αἰώνος.

<i>Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος</i>	<i>Aurunkud</i> [Οσκιστί.] Δελφίς, κάτω (B. M. Cat. Italy, σ. 75).	Δελφίς, κάτω δὲ <i>Makdiis</i> . . . Α μέγ. · 7
-------------------------	---	--

Καεήτη. "Εκείτο περὶ τὰ 10 μίλια Β.Α. τῆς Καπύνης ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ούουλτούρνου. Ἡ νομισματοκοπία αὐτῆς εἶνε μόνον χαλκῶν νομισμάτων μεταγενεστέρων τοῦ 268 π. Χ.: ἡ ἐπιγραφὴ δὲ **CAIATINO**:—

<i>Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.</i>	<i>Αλέκτωρ</i> καὶ ἀστήρ . . . Α μέγ. · 7
--------------------------	---

Καλατέα, πόλις ἐπίσης γειτονικὴ τῆς Καπύνης. Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε χαλκᾶ μετ' Ὁσκικῆς ἐπιγραφῆς καὶ σημείων ἀξίας συμφωνούντων τῷ τριτημοριαίῳ συστήματι, ώς τὰ τῆς Ἀτέλλης. Αἱ δύο αὕται πόλεις ἔζηρτῶντο πιθανῶς ἐκ τῆς Καπύνης, ἵς τὴν τύχην συνεμερίσθησαν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 216 π. Χ. Ἡ νομισματοκοπία δὲ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 250-211 περίπου π. Χ.

<i>Sextans.</i>	Κεφαλὴ Διός	· ·	<i>Kalati</i> [Οσκ.] Ζεύς ἐπὶ τεθρίππου.
»	»	· ·	» Σελήνη ἐπὶ ἀρματος.
<i>Uncia.</i>	»	:	» "Ιππος ἀνορθούμενος.

Κάλης. Ἡ πόλις αὕτη, οὖσα ἀρχικῶς πρωτεύουσα τῶν Καληνῶν Αὔσωνων, ἀπωκίσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐν ἔτει 334 π. Χ.

Ἄρθονος εἶνε ἡ νομισματοκοπία αὐτῆς καὶ ἀποτελεῖται ἐξ ἀργυρῶν διδράχμων Καμπανικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, ὁμοίων κατὰ τεχνοτροπίαν πρὸς τὰ τῆς Νουκερίας, Συέσσης καὶ Τεάνου, καὶ ἐξ ἀντιστοίχων χαλκῶν νομισμάτων.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

CALENO Νίκη ἐπὶ ἄρματος. **R** 112 κ.
(Πίναξ A'. 9)

CALENO Καμπανικὸς ταῦρος, ἐνίστε
ὑπὸ Νίκης στεφανούμενος. **A**. 8

Ἡ νομισματοκοπία τοῦ ἀργύρου περατοῦται ἐν ᾕτε 268 π. X. Τὰ χαλκᾶ ὅμως νομίσματα ἐκόπτοντο ἐπί τινα εἰσέτι χρόνον, ἀλλὰ μετὰ νέου τύπου: —

CALENO Κεφ. Ἀθηνᾶς.

| Ἄλεκτωρ καὶ ἀστήρ. . . **A** μέγ. 8

Πρβλ. τὰ σύγχρονα χαλκᾶ νομίσματα τῶν πόλεων Τεάνου, Συέσσης, Καιήτης, Ἀκυίνου καὶ Τελεσίας. Πᾶσαι αἱ πόλεις αὗται συνωμολόγησαν πιθανῶς συνθήκην πρὸς τὴν Ῥώμην μετ' εὐγοίκῶν δρων, δι' ἣς ἐπετράπη αὐταῖς νὰ κόπτωσι χαλκᾶ νομίσματα ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα μέχρι νέας σχετικῶς περιόδου.

Καπύη. Τὰ ἀρχαιότερα νομίσματα τῆς Καπύης εἶνε στατῆρες ἀργυροῖ Καμπανικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος μεθ' Ἐλληνικῶν ἢ ἀναμίκτων Ὀσκικῶν καὶ Ἐλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ΚΑΜΠΑΝΟΝ, ΚΑΜΠΑΝΟ, ΚΑΡΠΑΝΟ, ΚΑΡΠΑΝΟΜ, ΗΑΜΠΑΝΟΜ κ.τ.λ. καὶ τύπων ληφθέντων ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς Νεαπόλεως.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετ' Ἀθηναϊκῆς πε- | Ἐπιγραφή. Ἀνθρωποκέφαλος Κάμπικεφαλαίας.

πανικὸς ταῦρος. **R** 114 κ. τὸ πολύ.

Ἡ νομισματοκοπία αὕτη εἶνε ἀρχαιοτέρα τοῦ 338 π. X., ὅτε ἡ Καπύη, ἵνα τύχη τῆς βοηθείας τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Σαυνιτῶν, συνεμάχησε πρὸς τὴν Ῥώμην ὡς *civitas sine suffragio*.

Ἐκ τούτου δὲ ἡ Καπύη ἐδικαιοῦτο νὰ κόπτῃ νομίσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ROMANO ἢ ROMA λατινιστί. Εἶνε ἀληθὲς ὅμως ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι ἡ Ῥωμαιοκαμπανικὴ αὕτη νομισματο-

κοπία εἶνε μόνον τῆς Καπύης, ἐπειδὴ καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Καμπανίας δυνατὸν νὰ ἔλαβον ὑπὸ τῆς Ρώμης τὴν ἀδειαν νὰ συμμετάσχωσι ταύτης. Διαιρεῖται δὲ εἰς τρεῖς διαχειριμένας κλάσεις· (α) Νομίσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ROMANO, συνιστάμενα δ' ἐκ διδράχμων δλοσχερῶς Καμπανικῶν κατὰ τεχνοτροπίαν καὶ δλκῆν καὶ ἐκ τιγων σπανίων χαλκῶν νομισμάτων (λίτραι καὶ ἡμίλιτρα;). Ἡ νομισματοκοπία αὕτη διήρκεσε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τοῦ 338 μέχρι τοῦ 318 π.Χ., στε ἡ Ρωμαϊκὴ διοίκησις, ἡ μέχρι τοῦδε κατ' ὄνομα μᾶλλον ὑφισταμένη, ἐφηρμόσθη ἀμεσώτερον ἐπὶ τῆς Καπύης διὰ τῆς ἐκ Ρώμης ἀποστολῆς εἰδίκου πολιάρχου ὡς διοικητοῦ τῆς πόλεως. (β) Ἡ νομισματοκοπία ἐξωμοιώθη νῦν μέχρι μέτρου τινὸς πρὸς τὴν τῆς Ρώμης, τῆς δλκῆς τοῦ ἀργυροῦ διδράχμου ἐλαττωθείσης βαθμηδὸν εἰς τὸν Ρωμαϊκὸν σταθμητικὸν κανόνα τῶν 6 Ρωμαϊκῶν γραμμαρίων (105·36 χ.), τῆς δὲ κατ' ὄνομαστικὴν πτῶσιν ἐπιγραφῆς ROMA ἀντικαταστησάσης τὴν ROMANO (=Romanum γεν. πλο.). Ὡσαύτως τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κοπέντα ἐν Ρώμῃ χρυσᾶ νομίσματα ἔκανον οἰσθησαν συμφώνως τῷ Ρωμαϊκῷ σταθμητικῷ κανόνι, τῶν διαιρέσεων οὐσῶν 6, 4 καὶ 3 γραμμαρίων (περίπου 106, 70 καὶ 53 χ.). Καὶ ἡ νομισματοκοπία δὲ αὕτη φέρει ὡσαύτως τὴν ἐπιγραφὴν ROMA. (γ) Κατὰ τὸ ἔτος 268 π. Χ., στε τὸ πρῶτον ἐκόπησαν δηγάρια ἐν Ρώμῃ, ὁ Καμπανικὸς ἀργυρος περιωρίσθη εἰς τὸ Τεθριποφόρον (*Quadrigatus*) καὶ Νικηφόρον (*Victoriatus*), διατιμηθέντων ἐν Ρώμῃ ὡς δηγαρίων καὶ πεντασσαρίων (*Quinarii*). Συγχρόνως ἡ κυκλοφορία τοῦ χαλκοῦ νομίσματος περιωρίσθη εἰς τὴν Καπύην καὶ τὴν πλησιέστατα αὐτῆς κειμένην χώραν. Οὗτω μετὰ τὸ 268 π. Χ. τὰ νομίσματα τῆς Καπύης συνίστανται σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ἐξ ἀργυρῶν Νικηφόρων¹⁾ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς

¹⁾ Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Καπύης οἱ Ρωμαῖοι μετήνεγκον τὴν νομισματοκοπίαν τῶν νικηφόρων εἰς αὐτὴν τὴν Ρώμην, ἕνθα ἐξηκολούθησαν ταῦτα κοπτόμενα ἐπὶ ἡμίσειαν ἐκτανταετηρίδα μαχρότερον πρὸς χρῆσιν τῶν ἐπαρχιῶν.

ROMA, καὶ ἐκ χαλκῶν νομίσματων φερόντων δι' Ὀσκικῶν χαρακτήρων τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΡΒ, γενικῶς δὲ καὶ σημεῖα ἀξίας δεικνύοντα ὅτι τὰ νομίσματα ἀνήκουσιν εἰς τὰ Ῥωμαϊκὰ σταθμητικὰ συστήματα τριτημοριαῖον καὶ ἔκτημοριαῖον.

Πρὸς τοῖς ἄνω ὑπάρχουσιν ἐπίσης νομίσματα ἐξ ἡλέκτρου φέροντα ἔμπρ. μὲν κεφαλὴν Ἰανοῦ, ὅπ. δὲ Δία ἐπὶ τεθρίππου, ἅτινα σημειωτέον ὅτι δὲν φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ROMA. Τὸ γεγονός τοῦτο, συγδυαζόμενον πρὸς τὴν μεταγενεστέραν αὐτῶν τεχνοτροπίαν, καθιστᾶ πιθανόν, ὅτι ἐκόπησαν διαρκοῦντος τοῦ πρὸς Ἀγγίθαν πολέμου ἐν ἔτει 216—211 π. Χ., ὅτε ἡ Καπύη ἐπανέστη κατὰ τοῦ ζυγοῦ τῶν Ῥωμαίων¹.

Ῥωμαϊκαιμπανειὰ νομίσματα.

Κλάσις α'. Περὶ τὰ 338—318 π. Χ.

*Αργυρᾶ δίδραχμα καὶ χαλκᾶ κλάσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ROMANO

ΑΡΓΥΡΟΣ. Ὁλκὴ 115—112 κ.

Κεφ. κρανοφόρος Ἀρεως πωγωνίου.	Κεφαλὴ ἵππου.
Κεφ. Ἀπόλλωνος.	Ἴππος ἀνορθούμενος καὶ ἀστήρ.
Κεφ. νεαροῦ· Ἡρακλέους.	Λύκαινα καὶ οἱ δίδυμοι.
Κεφ. Ῥώμης μετὰ φρυγικοῦ κράνους.	Νίκη προσαρμόζουσα στέφανον εἰς κλάδον φοίνικος. (<i>Πίναξ Α'. 10</i>)

ΧΑΛΚΟΣ

Νεαρὰ κεφ. μετὰ διαδήματος.	Λέων ἐγείρων τὸν πόδα.
Κρανοφόρος κεφ. Ἀρεως νεαροῦ.	Ἄετος ἐπὶ κεραυνοῦ.
Κεφ. κρανοφόρος Ἀρεως.	Κεφαλὴ ἵππου.

¹⁾ Σύγχρονα ἴσως πρὸς τὰ ἐξ ἡλέκτρου Καμπανικὰ ταῦτα νομίσματα εἶνε τὰ φέροντα ἔνθεν μὲν κεφαλὴν Ἀρεως, ἔνθεν δὲ ROMA καὶ ἀετὸν ἐπὶ κεραυνοῦ, τὰ ὡς ἔικάζεται, κοπέντα ὑπὸ Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐν τῇ Νοτιᾷ Ἰταλίᾳ πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ κατ' Ἀντίθενος πολέμου. Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε τριῶν μεγεθῶν καὶ φέρουσιν, ἔκαστον χωρίς, τὰ σημεῖα ἀξίας 60; 40 καὶ 20, τὰ συνήθως θεωρούμενα ὡς δεικνύοντα τὸν ἀριθμὸν τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀργυρῶν σηστερτίων (sestertii), ἀνθ' ὧν ἐτιμᾶντο. Ἐλκουσιν δὲ ἀναλόγως ἔκαστον 52·5, 35, καὶ 17·5 κ.

Κλάσις ζ' Μετ' ἐπιγραφῆς ROMA περὶ τὰ 318—268 π. Χ.

ΧΡΥΣΟΣ

Κεφαλὴ ἀγένειος Ἰανοῦ.
(Πίναξ A'. 12)

Δύο δπλίται δικυνύοντες ἐπὶ χοίρου
φερομένου ὑπὸ ἀνδρὸς γονατίζοντος.

Ταῦτα ἔλκουσιν 106, 70 καὶ 53 κ. Τὸ κομμάτιον τῶν 70 κ.
φέρει τὸ σημεῖον XXX¹.

ΑΡΓΥΡΟΣ. (*Ολκὴ ἐκπίπτονσα εἰς 105·36 κ.*)

Κεφ. κρανοφόρος Ἀρεως νεαροῦ. | Κεφαλὴ ἵππου. (Πίναξ A'. 11)

Κεφ. Ἀπόδλωνος.

Ἴππος ἀνορθούμενος (B. M. Guide
Πιν. 33, 9)

Κεφ. Ἀρεως.

Ἴππος ἀνορθούμενος.

Κεφ. Ἰανοῦ ἀγένειος.

» »

ΧΑΛΚΟΣ

Κεφ. κρανοφόρος Ἀρεως νεαροῦ. | Κεφαλὴ ἵππου.

Κεφ. Ἀπόδλωνος.

Ἴππος ἀνορθούμενος.

Κεφ. κρανοφόρος Ἀρεως.

» »

Κεφ. Ἡρακλέους.

Πήγασος καὶ ὁσπαλον.

Κεφ. γυναικὸς πυργοστεφῆς.

Ἴππεὺς ἔχων ἐν χειρὶ μαστίγιον.

Κεφ. γυναικὸς κρανοφόρος.

Δύο κέρατα Ἀμαλθείας.

Κεφ. Ῥώμης μετὰ φρυγίου κράνους.

Κύων.

Κλάσις γ'. Περὶ τὰ 268—211 π. Χ.

(α) Ἀργυρος μετ' ἐπιγραφῆς ROMA

Κεφαλὴ Ἰανοῦ ἀγένειος.

Ζεὺς ἐπὶ τεθρίππου ὑπὸ Νίκης ἔλαυ-
νομένου (Πίναξ B'. 2) **R** 105·3
(Τεθριπποφόρον)

Ομοίως . . . . **R** 52·3 κ.

Κεφαλὴ Διός.

Νίκη στέφουσα τρόπαιον **R** 52·6 κ.
(Νικηφόρον)²

¹) Τὸ μόνον ἀντίτυπον τοῦ νομίσματος τούτου, ὅπερ ἐγὼ εἶδον, δηλ. ἐν τῷ Βρεττα-
νικῷ μουσείῳ, εἶνε κίβδηλον.

²) Τὸ βάρος τοῦ νικηφόρου δὲν διετηρήθη ἐπὶ μάκρον εἰς 52 κ. Ταχέως ἐκπίπτει εἰς
45 περίπου.

(β) Ἀργυρος μετ' ἐπιγραφῆς ΚΑΡΝ δι' Ὁσκικῶν χαρακτήρων.

Κεφαλὴ Διός.

| Ἄετδος ἐπὶ κεραυνοῦ . . Ρ 92 κ.

Χαλκὸς μετ' ἐπιγραφῆς ΚΑΡΝ δι' Ὁσκικῶν χαρακτήρων
καὶ μετὰ σημείων ἀξίας.

<i>Quincunx.</i>	Κεφ. Ἀθηνᾶς.	Πήγασος.
<i>Triens.</i>	Κεφ. Διός.	Κεραυνός.
<i>Quadrans.</i>	Κεφ. Δήμητρος.	Βοῦς.
»	Κεφ. Διός.	Δύο στρατιῶται καὶ χοιρίδιον.
<i>Sextans.</i>	» »	Σελήνη ἐφ' ἄρματος.
»	» »	Δύο στρατιῶται καὶ χοιρίδιον.
»	» »	Ἄετδος ἐπὶ κεραυνοῦ.
»	Κεφ. Ἡρακλέους.	Λέων μετὰ δόρατος ἐν τῷ στόματι.
»	Κεφ. γυναικὸς πυρ- γοφόρος.	Ἴππεὺς δορυφόρος.
<i>Uncia.</i>	Κεφ. Διός.	Νίκη στέφουσα τρόπαιον.
»	Κεφ. Ἀθηνᾶς.	Νίκη φέρουσα στέφανον.
»	Κεφ. γυναικὸς πυρ- γοφόρος.	Ἴππεὺς δορυφόρος.
»	Κεφ. Ἀρτέμιδος.	Κάπρος.
Χαλκός, μετ' ἐπιγραφῆς ΚΑΡΝ δι' Ὁσκικῶν χαρακτήρων, ἄνευ δὲ σημείων ἀξίας.		
Κεφ. Ἰανοῦ.	Zεὺς ἐπὶ τεθρίππου . . .	Α 1·5
Κεφ. Διὸς καὶ Ἡρας.	» » . . .	Α 1·5
Κεφ. Διός.	Ἄετδος ἐπὶ κεραυνοῦ . . .	Α 1·05
Κεφ. Ἡρας.	Δύο πεπλοφόροι μορφαί, εἴ- δωλα ἀρχαῖκά . . .	Α 75
» »	Κεραυνός	Α 55
Κεφ. Δήμητρος.	Στάχυς . . . , . . .	Α 6
Κεφ. Ἀπόλλωνος.	Λύρα	Α 65
Κεφ. νεαρὸς μετὰ φρυγίου πἵλου.	Βρέφος ὑπὸ ἐλάφου θηλαζό- μενον	Α 55
Κεφ. Ἀθηνᾶς.	Ἐλέφας	Α 5
» »	Τρόπαιον	Α 5
Κεφ. Ἡρακλέους νεαροῦ.	Κέρβερος	Α 55

Κομπουλτερέα ή Κουδουλτερέα (Λιβίου XXIV, 20), επὶ τοῦ ἄνω Ούουλτούρνου.

Χαλκᾶ νομίσματα φέροντα μόνον? Οσκικὰς ἐπιγραφὰς κοπέντα δὲ περὶ τὰ 300-268 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

| *Kupelternum.* Βοῦς Καμπανικὸς
    ὑπὸ Νίκης στεφανούμενος. **A** · 8

Κύμη. Ἡ ἀρχαία αὔτη Χαλκιδικὴ ἀποικία ἔκοψε τὰ ἀρχαιότατα τῶν ἀργυρῶν αὐτῆς νομισμάτων κατὰ τὸν Αἰγινητικὸν σταθμητικὸν κανόνα περὶ τὰ 500-490 π. Χ.: —

Πρόσθιον βατράχου.

| **ΚΥΜΕ** (ἐπ' ἀριστερά). "Οστρακον
    θαλασσίου μυδὸν" **R** 84 κ.

Τὸ νόμισμα τοῦτο εἶνε σύγχρονον πρὸς τὰς ἀρχαιοτέρας σειρὰς τῶν ἄλλων Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν, ἥτοι τοῦ Πηγίου τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ζάγκλης, Νάξου καὶ Ἰμέρας τῆς Σικελίας, αἵτινες ἡκολούθησαν ώσαύτως τὸν Αἰγινητικὸν σταθμητικὸν κανόνα.

Εἰς τὴν πρώτην ταύτην περίοδον δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν ώσαύτως μικρά τινα χρυσᾶ νομίσματα τῆς Κύμης: —

Κράνος Κορινθιακόν.

| **ΚΥΜΕ** "Οστρακον θαλασσίου μυδὸν
    . . . . . **X** 5·5 κ.

*Ἀν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ σχετικὴ ἀξία τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἀργυρὸν ἔχει ἐνταῦθα δημοίως πρὸς τὴν ἐν Συρακούσαις, δηλαδὴ 15:1, τὸ Ἀττικὸν τοῦτο χρυσοῦν ἡμιωβόλιον θὰ εἴνε τὸ ἀκριβὲς ισότιμον μιᾶς Αἰγινητικῆς δραχμῆς τῶν 84 κ. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἀργυρᾶ νομισμάτια τῆς Κύμης μετὰ κράνους καὶ ὀστράκου μυδὸς ἔλκοντα ὀλιγώτερον τῶν 2 κ.

Εἰς ἀπάσας δὲ τὰς ἀνωτέρω μνημονεύθείσας Χαλκιδικὰς ἀποικίας δὲ Χαλκιδικὸς (Αἰγινητικὸς) σταθμητικὸς κανὼν ἔγκατελείφθη, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀττικοῦ· ἡ αὐτὴ δὲ μεταβολὴ παρατηρεῖται καὶ ἐν Κύμῃ.

(β) *Περὶ τὰ 490-480* ('Αττικὸς σταθμητικὸς κανὼν).

ΚΥΜΑΙΟΝ (ἐπ' ἀριστερά). Κεφαλὴ | Καρκίνος φέρων δστρακον μυδὸς θαλασσίου . . . . . **R** 129 κ.
*Αθηνᾶς.

Τὸ Αττικὸν (ἢ Ταραντῖνον) δίδραχμον τῶν 130 κ. δὲν ἔρριζώθη σταθερῶς ἐν Κύμῃ, ἀλλὰ ἐνωρὶς ἐν τῇ πέμπτῃ ἑκατονταετηρίδι ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ Φωκαϊκοῦ διδράχμου ἢτοι τοῦ στατῆρος τῶν 118-115 κ. τοῦ εἰσαχθέντος ἐκ τῶν Φωκαϊκῶν ἀποικιῶν Ἱέλης καὶ Ποσειδωνίας πρὸ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐγκαταλείψεως αὐτοῦ.

'Αφθονώτατα εἶνε τὰ κατὰ Φωκαϊκὸν σταθμητικὸν κανόνα κοπέντα ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Κύμης, ἀτινα ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ 480 περίπου μέχρι τοῦ 423 π. Χ., ἔτους τῆς ὑπὸ τῶν Σαυνιτῶν ἀλώσεως τῆς Κύμης. Δέκα δὲ καὶ πέντε ἔτη πρὸ τῆς καταστροφῆς αὐτῆς ἡ Κύμη ἔλαβε παρὰ τῆς Ρώμης τὸν βαθμὸν τῆς *civitas sine suffragio*, ἀλλὰ οὔτε τότε, οὔτε διαρκούσης τῆς περιόδου τῆς μεγίστης αὐτῆς ἀκμῆς φαίνεται διτὶ ἔκοψε χαλκᾶ τινα νομίσματα, ἐπειδὴ τὰ δλίγα γγωστὰ τοιαῦτα ἥσαν πιθανῶς περιενδέδυμένα ἀρχικῶς δι' ἀργύρου.

(γ) Περὶ τὰ 480-423 π. Χ. (Φωκαϊκὰ ἢ Καμπανικὰ δίδραχμα).

Κεφαλὴ γυναικὸς μετὰ διαδήματος, τεχνοτροπίας δὲ ἀρχαϊκῆς	ΚΥΜΕ ἢ ΚΥΜΑΙΟΝ Ὁστρακον μυδὸς θαλασσίου καὶ διάφορα σύμβολα, π. χ. σπέρμα σίτου, θαλάσσιος δρις, μῦς (ποντικὸς), ιχθὺς ἢ φυτὸν θαλάσσιον (Πίναξ Β'. 1).
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ χράνους Ἀθηναῖκοῦ στρογγύλου.	‘Ομοίως.
Δορὰς κεφαλῆς λέοντος κατὸς ἐνώπιον μεταξὺ δύο κεφαλῶν κάπρων.	‘Ομοίως.
Κεφαλὴ γυναικὸς, ἀρχαῖας ἀκμαζούσης τεχνοτροπίας (μεταβατικῆς ἐποχῆς).	“Οστρακον μυδὸς θαλασσίου. Ἐνίστε ώς σύμβολα ἢ Σκύλλα, θαλάσσιος δρις, κτλ. (Πίναξ Β' 3).
Κεφαλὴ ἐφήβου μετὰ πύλου δαφνοστεφοῦς.	Σκύλλα Καρνατικής (ἄλλοτε ἐπάργυρον);

(Νομισμάτια ἀργυρᾶ)

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς	ΚΥ, ΚΥΜΕ ἢ ΚΥΜΑ . . . . . στρακον μυδὸς . . . . . R 12-8 κ.
Τροχὸς ἔχων τρεῖς κνήμας.	ΚΥ Δελφίς . . . . . R 2·2 κ.
Κράνος.	“Οστρακον . . . . . R 1·2 κ.

Τὸ δστρακον τοῦ θαλασσίου μυδὸς εἶνε ἀξιοσημείωτον παράδειγμα τύπου ληφθέντος ἐκ τῶν φυσικῶν προϊόντων τοῦ τόπου, ἥτοι τῶν ἀβαθῶν θαλασσολιμυῶν Ἀόρνου καὶ Λουκρινίδος, αἵτινες ιδίως εἶνε καταλληλοὶ πρὸς ἀνατροφὴν δστράκων¹⁾.

Ἡ γυναικεία κεφαλὴ τῶν νομισμάτων τῆς Κύμης εἰκονίζει ἵσως τὴν περίφημον Κυμαίαν Σιεύλλην ἢ τὴν σειρῆνα Παρθενόπην.

Νεάπολες, ἀποικία τῆς Κύμης· κατελήφθη δ' ἐν ἔτει 290 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἀλλ' ἔμεινε πάντοτε πόλις οὐσιωδῶς Ἑλληνική, αἱ δὲ πολιτικαὶ αὐτῆς περιπέτειαι μόλις ἀφῆκαν ἵχνη τινὰ ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῆς.

Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης πόλεως τῆς Καμπανίας διαιροῦνται εἰς τρεῖς κλάσεις, αἵτινες δυνατὸν νὰ διακριθῶσιν ἐκ τῆς μορφῆς τῆς ἐπιγραφῆς, ἢν φέρουσι, καὶ νὰ ταχθῶσι χρονολογικῶς κατὰ προσέγγισιν ὡς ἔξῆς·

Κλάσις Α'. **ΝΕΟΠΟΛΙΤΕΣ** ἢ **ΝΕΟΠΟΛΙΤΕΣ**, περὶ τὰ 420-400 π. Χ.
(Πίναξ Β'. 5).

» Β'. **ΝΕΟΠΟΛΙΤΗΣ**, περὶ τὰ 400-340 π. Χ. (Πίναξ Β'. 6).

» Γ'. **ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ** ἢ **ΝΕΟΠΟΛΙΤΕΩΝ**, περὶ τὰ 340-268 π. Χ. (Πίναξ Β'. 7).

Οἱ ἐμπρόσθιοι τύποι τῶν Νεαπολιτικῶν ἀργυρῶν διδράχμων εἶνε (α) Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ στρογγύλης Ἀθηναϊκῆς περικεφαλαίας, περιβαλλομένης ὑπὸ στεφάνου ἐλαίας καὶ (β) Κεφαλὴ γυναικὸς φέρουσα συνήθως διάδημα, ἥτις ἵσως εἶνε ἡ Δία Ἡβη, ἡ σύζυγος Διονύσου τοῦ Ἡβωνος. Ἡ κεφαλὴ αὕτη εἰκονίζεται διαφοροτρόπως κατὰ κρόταφον, ἐνίστε δὲ καὶ κατ' ἐγώπιον μετὰ κόμης καταπιπούσης (δόποτε ἵσως παριστᾶ τὴν Ἡραν. Πρβλ. τὰ νομίσματα τῆς Υρίας καὶ τῆς Ποσειδωνίας).

Ο δ' ὄπισθότυπος εἶνε πάντοτε ὁ ἀνθρωποκέφαλος Καμπανικὸς ταῦρος, στεφανούμενος ἐπὶ τῶν νεωτέρων νομισμάτων ὑπὸ Νίκης

¹⁾ Ὁρατίου Εροδ. II, 49. Σατ. II, 4, 32.

ιπταμένης. 'Ο τύπος οὗτος, δὲ καθ' ὅλην τὴν Καμπανίαν συχνότατος, ἐμφανίζεται ἀρχικῶς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης. 'Υποτίθεται δὲ ὅτι παριστᾶ τὸν Διόνυσον⁹ Ήβωνα, ταυρόμορφον χθονίαν θεότητα παγκοίνως λατρευομένην ἐν τῇ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ, ιδιαιτέρως δὲ ἐν Καμπανίᾳ. 'Ο θεὸς οὗτος, οὐτινος ἡ φύσις μετεῖχε τοῦ Ἀδου καὶ τοῦ Διονύσου, συνεδέετο μετὰ θεᾶς τινος, Κόρης ἡ Δίας Ἡβῆς, θεᾶς δημοιαζούσης πρὸς τὴν Περσεφόνην καὶ Ἀριάδνην, προσωποποιούσης δὲ τὴν κατὰ τὸ ἔαρ αἰώνιον ἀναγέννησιν τῆς φύσεως. Σχετικῶς πρὸς τὴν μυστικὴν λατρείαν τοῦ ζεύγους τούτου ἦδε Lenormant, *La Grande Grèce*, I, 420.

Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἀρχαιοτάτην περίοδον τὰ μικρὰ νομίσματα τῆς Νεαπόλεως συνίστανται εἰς δωδεκάτας στατῆρος (δέσιολοὺς), ἐλκούσας 11-8 κ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα κράνος	Προτομὴ Καμπανικοῦ ταύρου ἀρ- Κορινθιακόν.
------------------------------	---

Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν περίοδον ὁ δέσιολος ἡ δωδεκάτη ἀντικαθίσταται ὑπὸ κομματίων 2 λιτρῶν, 1 λίτρας καὶ $\frac{1}{2}$ λίτρας, ἐλκόντων ἔκαστον χωρὶς 28, 14 καὶ 7 κ. τὸ πολύ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Ἄρμα.
-------------------	-------

Εἰς δὲ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην περίοδον ἀνήκουσιν ἐπίσης αἱ δραχμαὶ αἱ ἐλκουσαὶ 59-48 κ., καὶ φέρουσαι τὰς ἐπιγραφὰς ΝΕΟΠΟΛΙΤΗΣ καὶ ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ.

Κεφαλὴ γυναικεία.	Καμπανικὸς ταῦρος.
-------------------	--------------------

Πρὸς τὰ τέλη τῆς δευτέρας περιόδου (περὶ τὰ 340 π. Χ.) παύει ἡ ἔκδοσις μικρῶν ἀργυρῶν νομισμάτων, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἀρχονται κοπτόμενα χαλκᾶ, ὅντα πιθαγῶς λίτραι (Μέγεθος ·8) καὶ ἡμίλιτρα (Μέγεθος ·65).

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Προτομὴ ταύρου Καμπανικοῦ.
»	Καμπανικὸς ταῦρος.
»	Καμπανικὸς ταῦρος ὑπὸ Νίκης στεφανούμενος.
»	Ουμφαλὸς καὶ λύρα.

Ἡ νομίσματοκοπία τοῦ χαλκοῦ διάρκει ταχρότερον τῆς τοῦ ἀργύρου ἐπὶ περίοδον ἀβεβαίου διαρκείας. Μεταξὺ δὲ τῶν τελευταίων τύπων τῶν χαλκῶν νομίσματων ἀπαντώσιν οἱ ἔξης: —

Κεφαλὴ ἐνδε τῶν Διοσκούρων.	Ἴππεύς.
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	Κέρας Ἀμαλθείας.
Κεφ. Ἡρακλέους νεαροῦ, δαφνοστεφής.]	Τρίπους.

Πάντα τὰ τελευταῖα νομίσματα τῆς Νεαπόλεως, ἀργυρᾶ ἢ χαλκᾶ, ἔχουσι σύμβολα ἢ γράμματα ἐν τῷ πεδίῳ, Ἐκ τῶν τελευταίων δυνάμεθα νὰ μνημονεύσωμεν τὸ ΙΣ ὡς κοινότατον, περιέργως δμως οὐχὶ ιδίαζον τοῖς νομίσμασι τῆς Νεαπόλεως, ἐπειδὴ ἀπαντῷ καὶ ἐπὶ συγχρόνων νομίσματων τῆς Λισεργίας, Κάλητος, Κομπουλτερίας, Συέσσης καὶ Τεάνου.

Νουκερία Ἀλφατέρνα. Πόλις κειμένη ἐπὶ τοῦ Σάρνου ποταμοῦ, καταληφθεῖσα δὲ ἐν ἔτει 308 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου Σαυνιτικοῦ πολέμου. Δὲν εἶναι δὲ γνωστὰ νομίσματα, δυνάμενα νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτήσεως. Πάντα δὲ φέρουσι καὶ Ὁσκικὴν ἐπιγραφὴν *Nuvkrinum Alafaternum*.

Ἄργυρα δίδραχμα δλκῆς 113 κ. τὸ πολύ.

Νεανικὴ κεφαλὴ ἄρρην μετὰ κέρα-	Διόσκουρος παρὰ τὸν ἵππον αὐτοῦ τος χριοῦ.
	ἰστάμενος (<i>Πίναξ Β'. 9.</i>)

Χαλκοῦ λίτραι (;) καὶ ἡμίλιτρα (;)

Νεανικὴ ἄρρην κεφ. μετὰ διαδήματος.	Διόσκουροι ἔφιπποι . . . Η μέγ. ·8
Νεανικὴ ἄρρην κεφαλὴ δαφνοστεφής.	Κύων ἰχνηλατῶν . . . Η μέγ. ·65

Νῷλα. Τὰ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης ὁμοιάζουσι λίαν πρὸς τὰ τῆς Νεαπόλεως, ἀλλὰ δὲν ἄρχονται ἀπὸ ἐπίσης τόσον ἀρ-

χαίας ἐποχῆς. Κατὰ τὸ πλεῖστον φαίνονται ἀνήκοντα εἰς τὸ ἀπὸ του 340 μέχρι 268 π. Χ. διάστημα. Ἐν ἔτει 313 ἡ Νῶλα κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, πρὸς τοὺς ὅποιους παρέμεινε πιστὴ καὶ κατ' αὐτὴν ἐπὶ τὴν διάρκειαν τοῦ πρὸς τὸν Ἀγγίθαν πολέμου.

'Αργυρᾶ δίδραχμα ἔλκοντα 114 κ. τὸ πολύ.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ διαδήματος (ἢ Κόρη;); ως ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Νεαπόλεως.	ΝΩΛΑΙΩΝ σπανίως δὲ ΝΩΛΑΙΟΣ Καμπανικὸς ταῦρος ὑπὸ Νίκης στεφανούμενος.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ στρογγύλης Ἀθηναϊκῆς περικεφαλαίας διὰ κλάδου ἐλαίας ἐστεμμένης.	ΝΩΛΑΙΩΝ Ταῦρος Καμπανικός. (Πίναξ Β'. 8)

'Αργύρου λίτραι (;

ΝΩΛΑΙ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Καμπανικὸς ταῦρος ὑπὸ Νίκης στεφανούμενος. . . . 'Ολκὴ 10.2 κ.
-------------------------	--

Xαλκοῦ λίτραι (;

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Καμπανικὸς ταῦρος ὑπὸ Νίκης στεφανούμενος . . . . μέγ. '85
-------------------	--

Σύεσσα Ἀουρούγκα. Ἡ Σύεσσα κατελήφθη ὑπὸ Ρωμαϊκῆς ἀποικίας τὸ ἔτος 313 π. Χ. Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε πάντα νεωτέρας τεχνοτροπίας, ως τὰ τοῦ Κάλητες, Νουκερίας, Τεάνου κτλ.

(α) *Περὶ τὰ 313—268 π. X.*

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΣVESANO Διόσκουρος ἔφιππος δδηγῶν καὶ δεύτερον ἵππον . . . . (Πίναξ Β'. 10) Ρ δίδρ. 113 κ.
-------------------	---

ΣVESANO Κεφ. Ἀπόλλωνος.	Ταῦρος Καμπανικὸς ὑπὸ Νίκης στεφανούμενος . . . . Α μέγ. '85
-------------------------	--

(β) *Πιθανῶς μετὰ τὸ 268 π. X.*

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΣVESANO Ἀλέκτωρ . Α μέγ. '8
» "Ερμοῦ.	ΣVESANO Ἡρακλῆς ἀγχων λέοντα . . . . Α μέγ. '8

Τέανον Σιδικηνόν. Τὸ Τέανον ἦτο κατ' ἀρχὰς ἡ πρωτεύουσα τῶν Σιδικηγῶν· ἔκειτο δὲ ἐπὶ τῆς Λατινικῆς ὁδοῦ (via Latina) εἰς

τὴν βόρειον γωνίαν τῆς Καμπανίας. Ἡ νομισματοκοπία αὐτῆς ἀποτελεῖται ἐκ δύο διακεχριμένων κλάσεων, ἣτοι: —

(α) Ρ καὶ Α μετ' Ὀσκικῶν ἐπιγραφῶν, τοῦ 300-268 π. X.

(β) Α μετὰ Λατινικῶν ἐπιγραφῶν, μετὰ τὸ 268 π. X.

(α) *'Αργυρᾶ δίδραχμα, ἔλκοντα 114 κ. τὸ πολύ, καὶ χαλκαῖ λίτραι (ι)*
φέρουσαι τὴν Ὀσκικὴν ἐπιγραφὴν *Tianud Sidikinud*
ἢ μόρον *Tianud*.

Κεφ. Ἡρακλέους μετὰ λεοντῆς. | Νίκη ἐπὶ ἄρματος τριῶν ἵππων . .
(Πίναξ B' 11) . . . Ρ δίδρ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. | Ἄνθρωποκέφαλος ταῦρος ὑπὸ Νίκης
ἐνίστε στεφανούμενος Α μέγ. ·8

(β) Χαλκᾶ μετὰ τῆς Λατινικῆς ἐπιγραφῆς **ΤΙΑΝΟ**.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. | Ἄλεκτωρ καὶ ἀστήρ . . Α μέγ. ·8

Τρία. Ἡ πόλις αὕτη ὑποτίθεται ὅτι ἡτο ή παλαιόπολις τῆς Νώλης¹⁾. Ἡ νομισματοκοπία αὐτῆς εἶνε πᾶσα ἐξ ἀργύρου καὶ ἀποτελεῖται ἐκ Καμπανικῶν διδράγμων 115 κ. περίπου, χρονολογούμενων περίπου ἀπὸ τοῦ 420-340 π. X., φερόντων δὲ Ὀσκικὰς ἢ ἀναμίκτους Ὀσκικὰς καὶ Ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς **ΥΔΙΝΑ, ΥΡΙΝΑΙ,**
ΥΡΙΑΝΟΣ, σπανιωτέρον δὲ **ΥΔΙΕΤΕΣ**. Ἡ νομισματοκοπία τῆς Τρίας ἀρχεται καθ' ὃν χρόνον περίπου λήγει ή τῆς Κύμης.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ στρογγύλου | Καμπανικὸς ταῦρος.

Ἀθηναῖκοῦ κράνους κεκοσμημένου
διὰ στεφάνου ἐλαίας καὶ γλαυκός.

Κεφαλὴ Ἡρας κατ' ἐνώπιον μετὰ | Ομοίως (Πίναξ B'. 4).
στεφάνου μοδιομόρφου (πρβλ. τὰ
νομίσματα τῆς Ποσειδωνίας).

Φιστελέα. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο, ως νομίζουσιν, παρὰ τὴν Κύμην (Friedländer, *Oskische Münzen*, σ. 28). Εἶνε δὲ γνωστὴ εἰς ἡμᾶς μόνον ἐκ τῶν νομισμάτων αὐτῆς, ἀτινα εἶνε ἐκ τῶν ἀρ-

¹⁾ Mommsen I, 162.

χαιοτάτων του μέρους τούτου τῆς Ἰταλίας, χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ περὶ τὰ 420-400 π. Χ. χρόνου.

Κεφαλὴ νεανικὴ κατ' ἐνώπιον.

"Οστρακον μυδς θαλασσίου καὶ σπέρμα σίτου . . . ♂ δβολός.

Κεφαλὴ Ἡρας κατ' ἐνώπιον μετὰ κόρμης λυτῆς (πρβλ. κατωτέρω τὰ νομίσματα τῆς Ποσειδωνίας).

Fistlus η *Fistluis* ('Οσκιστί). Ταῦρος Καμπανικός. ♂ δίδραχ.

"Ομοιον.

Λέων . . . . . ♂ δβολός.

ΦΙΣΤΕΛΙΑ Κεφαλὴ νεανικὴ κατ' κατ' ἐνώπιον.

Fistluis ('Οσκ.). "Οστρακον, σπέρμα σίτου καὶ δελφίς ♂ λίτρα 12 κ.

ΑΒΕΒΑΙΑ ΟΣΚΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ.

Πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων νομισμάτων, τῶν Ὁσκικὰς φερόντων ἐπιγραφάς, ὑπάρχουσι καὶ δλίγα τινὰ μὴ δυνάμενα νὰ καταταχθῶσι μετὰ βεβαιότητος εἰς τὴν Καμπανίαν. Φέρουσι δὲ ταῦτα τὰς ἐπιγραφὰς *Irnti*, *Maies*, *Senser* κ.λ.π. (B. M. Cat. Italy, σ. 127).

ΑΠΟΥΛΙΑ

Εὐλόγως δύναται τις νὰ πιστεύσῃ; δτι τὰ νομίσματα του Τάραντος ἔκυκλοφόρουν ἐν Ἀπουλίᾳ καθ' ἄπασαν τὴν περίοδον τῆς ἐπὶ τῶν μερῶν τούτων κυριαρχίας του Τάραντος, καὶ δτι ἡ ἀργυρᾶ μονάς ἡ νοῦμμος του Τάραντος (πιθανῶς τὸ διώβολον τῶν 22 κ.) παρέμεινεν ὡς μονάς του ἀργύρου ἐν Ἀπουλίᾳ, δτε αἱ πόλεις αὐτῆς ἥρχισαν νὰ κόπτωσιν ἵδια νομίσματα, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ὁ γνωστότατος τύπος του Ταραντίνου διωβόλου, ἥτοι ὁ τὸν λέοντα ἄγγων Ἡρακλῆς, ἀπαντᾷ ἐπὶ διωβόλων τῶν Ἀρπανῶν, Καιλινῶν, 'Ρυβαστεινῶν καὶ Τιατινῶν. Τὰ δίδραχμα καὶ αἱ δραχμαὶ τῶν Τιατινῶν φέρουσιν ἐπίσης τύπους ληφθέντας ἐκ του Τάραντος. Φαινεται δ' δτι τὸ aes grave τῆς Ἀπουλίας, ἵσως δὲ καὶ δλων τῶν πρὸς ἀνατολὰς τῶν Ἀπεννίνων ἐπαρχιῶν, ἐβασίσθη ἐπὶ του κατὰ χαλκὸν ἴσοτίμου του Ταραντίνου νούμμου τῶν 22 κ. (τοῦ ἐν ἀναλογίᾳ 1 : 250 δίδοντος δλκήν 5000 κ. περίπου). Εἰς πάσας ταύτας τὰς χώρας ἡ ὀλχὴ του ἀσσαρίου ὑπερβαίνει τὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς

λίτρας, ἐνῶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ τὸ ἀστάριον συνήθως ὑπολείπεται τῆς λίτρας κατὰ δύο περίπου οὐγγίας.

“Οθεν ἡ νομισματοκοπία τῆς Ἀπουλίας πρὸ καὶ μετὰ τὴν τριτημοριαίαν ἐλάττωσιν, τὴν κατὰ τὰ μέσα τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος συμβᾶσαν, συνίσταται: —

(α) Ἐξ ἀργυρῶν διωβόλων καὶ διδράχμων τοῦ Τάραντος, ἀντικατασταθέντων περὶ τὰ 300 π. X. ὑπὲ ἔγχωρίου Ἀπουλικοῦ ἀργύρου, νομισματοποιηθέντος ἐν τοῖς ἔξης νομισματοκοπείοις: —

Ἀρποι.	2 δρ. 110 x.	Ι ₂ δρ 28 x.	Νοῦμμος 17 x. "	Ι ₂ Νοῦμμος 9 x.
Καιλία.	"	"	"	"
Κανουόσιον.	"	"	"	"
Ρυδαστεινοί.	"	"	"	"
Τιάτη.	"	Δραγμή.	"	"

Τὰ διδράχμα ἐν Ἀρποις καὶ Τιάτη, ἔξωμοιώθησαν κατὰ σταθμὸν πρὸς τὰ τῆς Καμπανίας. Ἐν τούτοις αἱ μικρότεραι ὑποδιαιρέσεις φαίνονται καθαρῶς Ταραντινῆς καταγωγῆς.

(β) Ἐκ λιτριαίου βαρυστάθμου χαλκοῦ τῆς Λουκερίας καὶ Οὔενουσίας. Περὶ τὰ 250 π. X. τὸ *aes grave* τῶν δύο πόλεων τούτων ὑφίσταται ἐλάττωσιν ἀνάλογον τῆς ἐν Ῥώμῃ τριτημοριαίας ἐλαττώσεως.

(γ) Ἐν τῷ μεταξὺ ἔξηκολούθουν νὰ κόπτωνται χαλκᾶ νομίσματα καθ' Ἑλληνικὸν τρόπον, μεθ' Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἄνευ σημείων ἀξίας ἐν Ἀρποις, Ἀσκούλῳ, Κανουόσῃ, Ἐρδωνίᾳ (;), Υρίῳ, Νεαπόλει, Ρυδαστεινοῖς, Σαλαπίᾳ κλπ.

(δ) Υπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπίδρασιν τὰ Ἑλληνικὰ ταῦτα χαλκᾶ νομίσματα ἀντικατεστάθησαν δὲίγον κατ' δὲίγον ὑπὸ χαλκῶν νομισμάτων μετὰ σημείων ἀξίας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἑκτημοριαίου καὶ οὐγγιαίου συστήματος, κοπέντων κυρίως ἐν Βαρίῳ, Καιλίᾳ, Λουκερίᾳ, Τιάτῃ καὶ Οὔενουσίᾳ, ὃν αἱ διαιρέσεις ἦσαν ὁ διπλοῦς νοῦμμος (Ν. II), ὁ νοῦμμος (Ν.), τὸ πεντούγγιον (· · · · ·), ὁ τριξᾶς (· · ·), ὁ τετρᾶς (· · ·), ὁ ἔξας (· ·), ἡ ἡμιόλιος οὐγγία (· s) [sesuncia], ἡ οὐγγία (·) καὶ τὸ ἡμιούγγιον (Ξ).

ΑΖΕΤΕΟΝ. Χαλκᾶ τῆς τρίτης ἐκατονταετηρίδος.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Ἄετδς ἐπὶ κεραυνοῦ.

ΑΙΕΤΙ Δελφὶς καὶ τρίαινα.

ΑΙΕΤΙΝΩΝ Γλαῦξ ἐπὶ κίονος Α μ.· 8

» Στάχυς . . Α μέγ. · 6

Οστραχον χήμης . . . Α » · 5

"Αρποε. Ή πόλις αὕτη, διαρκοῦντος τοῦ δευτέρου Σαυνιτικοῦ πολέμου, συνεμάχησε μετὰ τῆς Ρώμης ἐν ἔτει 326 π. Χ. (Λιβίου IX. 13). Ἐν τῷ πρὸς Πύρρον πολέμῳ, οἱ Ἀρπανοὶ συνεμάχησαν καὶ πάλιν πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην (217 π. Χ.) μετέβησαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀγγίεου μέχρι τοῦ 213 π. Χ., ὅτε καὶ πάλιν ἀνεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.

ΑΡΓΥΡΑ.

ΑΡΓΑΝΟΣ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΑΡΓΑΝΩΝ Κεφαλὴ Περσεφόνης.

ΑΡΓΑ Κεφαλὴ Ἄρεως.

» Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

» »

Α Δρέπανον (ἄρπη;)

Καμπανικὸς ταῦρος . Ρ δίδραχμον.

Ἴππος ἀνορθούμενος, ΔΑΙΟΥ . . .

(Πίναξ B'. 12) . Ρ δίδραχμον.

Τρεῖς στάχεις σίτου . Ρ $1\frac{1}{2}$ δραχμ.

Ἡρακλῆς καὶ λέων }

Ἴππος ἀνορθούμενος }

Στάχυς σίτου }

Ἴππος ἀνορθούμενος }

ΧΑΛΚΑ.

Κεφαλὴ Διός, ΔΑΙΟΥ.

Βοῦς κυρίσσων, { ΠΟΥΛΑΙ
ΠΥΛΛΟΥ
ΠΥΛΛΥ

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κρένους κο-

ΑΡΓΑΝΩΝ Καλυδώνιος κάπρος καὶ
ἐπιδορατίς . . . . Α μέγ. · 8

ΑΡΓΑΝΟΥ Ἴππος ἀνορθούμενος Α · 8

ΑΡΓΑΝΟΥ Σταφυλή. . Α μέγ. · 6

Πλὴν τοῦ φέροντος Καμπανικούς τύπους δίδραχμου, ἀνήκοντος εἰς τὸ τελευταῖον μέρος τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος, ἀπαντα τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε τοῦ τρίτου πρὸ Χ. αἰῶνος. Τὰ δὲ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΔΑΙΟΥ εἶνε τῶν χρόνων τοῦ Ἀλτινίου Δάξου, ἀνωτά-

του ἀρχοντος τῶν Ἀρπαγῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρὸς τὸν Ἀννίθαν πολέμου.

"Ασκλον. Ἡ πόλις αὕτη μνημονεύεται τὸ πρῶτον ἐν τῇ διηγήσει τῆς ἐν ἔτει 279 π. Χ. μεταξὺ Πύρρου καὶ Ῥωμαίων μάχης. Τὰ νομίσματα αὐτῆς φέρουσι τὴν Ὀσκικὴν ἐπιγραφὴν *Auhuskli*, ἐξ ᾧ φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχικὴ μορφὴ τοῦ ὄντος ἦτο *Ausculum*. Ἡ νομισματοκοπία αὐτῆς εἶνε ὀλόκληρος ἐκ χαλκῶν ἀνηκόντων εἰς δύο διαφόρους περιόδους.

(α) Πρὸ τοῦ 300 π. Χ., εὐτέχνου τεχνοτροπίας.

Κεφ. ἵππου (Carelli, Πίν. LXIII, 1)	ΑΥΤΥΣΚΛΙ Στάχυς Α μέγεθος .75
ΑΥΤΥΣΚΛΑ Κύων κυνηγετικὸς τρέχων, ὡς ἐπίσημον δὲ ἀσπίδος (Carelli, Πίν. LXIII, 2).	ΑΥΤΥ Στάχυς μετὰ φύλλου, ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Μεταποντίου . . . . . Α μέγεθος .65

(β) Περὶ τὰ 300—200 π. Χ., κακότεχνα.

ΑΥΣΚ Κάπρος καὶ ἐπιδορατίς.	Στάχυς . . . . . Α μέγεθος .8
Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	ΑΥΣΚΛΑ Νίκη μετὰ στεφάνου καὶ φοίνικος . . . . . Α μέγεθος .7

Βάρεον. Χαλκᾶ νομίσματα τοῦ τέλους τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος μετὰ σημείων ἀξίας δεικνύοντων ὅτι τὰ νομίσματα ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἐκτημοριαῖον σύστημα.

Sextans. . . . . Προτομὴ Διός.	ΒΑΡΙΝΩΝ Ἐρως ἐπὶ πρῷρας.
Uncia. . . . . "	" "
½ Uncia (;) . . . . . "	ΒΑΡΙ . . . Πρῷρα.

Ο διπισθότυπος τῶν νομισμάτων τούτων ἴσως ἐλήφθη ἀπὸ σκοποῦ ὡς ταυτιζόμενος πρὸς τὴν λέξιν βᾶρις, πλοῖον.

Βυτόντεον. Χαλκᾶ νομίσματα μεθ' Ἑλληνικῶν τύπων, περὶ τὸ 300 π. Χ. ἐπιγραφὴ BYTONTINΩΝ:—

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	Στάχυς . . . . . Α .8
Τάρας ἐπὶ δελφῖνος.	Χήμη . . . . . Α .7
Γλαυξ ἐπὶ κλέδου.	Κεραυνός . . . . . Α .6
Καρκίνος.	Ἐπιγραφὴ ἀλλ' ἀνευ τύπου . Α .7

Γρύμεντον. Χαλκᾶ, τοῦ 300 περίπου π. Χ. ἔτους, μεθ' Ἐλ-ληνικῶν τύπων.

Κεφαλὴ γυναικός.

Κεφαλὴ ἄρρην μετὰ διαδήματος.

ΓΡΥ "Ιππος καλπάζων Α μέγεθ. 5

"Βοῦς κυρίσσων . Α » 6

'Ερδωνέα (;) καταστραφεῖσα ύπὸ τοῦ Ἀννίθου περὶ τὰ 210 π. Χ., οὖ συμβάντος βραχὺ πρότερον δυνατὸν γὰ τὸ εξέδωκεν αὕτη τὰ ἀκόλουθα χαλκᾶ νομίσματα.

ΟΡΔΑΝΩΝ Κεφαλὴ νεαροῦ 'Ηρα | Στάχυς ἐν τῷ πεδίῳ, ὁσπαλον.
χλέους ἐν λεοντῇ. | "Όνομα ἀρχοντος ΤΡΕΒΙΟΥ Α μ. 5

[Imhoof, *Mon. Gr.* Pl. A. 14]

Καελέα. Ἀργυροῖ νοῦμμοι καὶ ἡμίνουμμοι, περὶ τὰ 300-268 π. Χ.

Νοῦμμος. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Ἡμίρουμμος. »

ΚΑΙ Ἡρακλῆς καὶ λέων Ρ

ΚΑΙΛΙΝΩΝ Ἀμφορεύς . . . Ρ

Χαλκᾶ, μετὰ σημείων ἀξίας, περὶ τὰ 268-200 π. Χ.

'Εξᾶς. . . Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

» " "

» " Κεφαλὴ Διός.

Ὀνγγία. - Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

» " Κεφαλὴ Διός.

ΚΑΙΛΙΝΩΝ Τρόπαιον.

» Νίκη μετὰ στεφάνου
καὶ τροπαίου.

» Ἀθηνᾶ σπεύδουσα.

» Τρόπαιον.

» Κεραυνός.

Τειρᾶς. . . Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

(ἡλαττωμένης δλκῆς).

ΚΑΙΛΙΝΩΝ Τρεῖς μηνίσκοι.

Δι' ἄλλους τύπους, ἵδε Brit. Mus. Cat, *Italy* σελ. 134.

Κανύσειον. Ἡ πόλις αὕτη κειμένη παρὰ τὸν ποταμὸν Αὔφιδον ἦτο μία τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Ἀπουλίας. Ἐχομεν ταύτης ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα τοῦ 300 περίπου π. Χ. ἔτους, ὃν τὰ χαλκᾶ φέρουσι ταραντινοὺς τύπους· πρὸς δὲ ἔχομεν χαλκᾶ νομίσματα τοῦ τέλους τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος, φέροντα σημεῖα ἀξίας.

· Αμφορεύς.
Κεφαλή ρρογη.

ΚΑ Λύρα Ρ δρολόδες ή $\frac{1}{2}$ νούμμου.
ΚΑΝΥΣΕΙΝΩΝ Ἰππεύς ταραντίνος
· · · · · Η μέγεθος 85

Λουκερία. Αὕτη μετὰ πολλάς περιπετείας περιῆλθε τέλος ἐν ἔτει 314 π. Χ. εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Ρωμαίων. Τὰ νομίσματά της ἀποτελοῦνται ἐκ βαρυστάθμου χαλκοῦ τοῦ λιτριαίου συστήματος, τοῦ 314-250 περίπου π. Χ., καὶ ἐκ δύο ἄλλων σειρῶν ἀναλογούσων πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν τριτημοριαίαν καὶ ἑκτημοριαίαν ἐλάττωσιν τοῦ 250-217 π. Χ.

Α' σειρά. *Χωνευτὸς βαρύσταθμος χαλκός, λιτριαίον συστήματος,*
314-250 π. Χ.

As. ἀνεπίγραφον. Κεφ. Ἡρακλέους.	Κεφαλὴ ἵππου.
As. Λ καὶ δνδματα ἀρχόντων. Κε-	Ἴππος καλπάζων κάτωθεν, ἀστήρ.
φαλὴ Ἀπόλλωνος.	
As. Λ Ὁμοίως. Σημείον ἀξίας, I.	Ἀλέκτωρ.

Quincunx.	Τροχὸς ἀνευ στεφάνης ἢ πλαγίων κνημῶν.	Τροχὸς ἀνευ στεφάνης ἢ πλαγίων κνημῶν	· · · ·
Triens.	Κεραυνός.	Τρόπαλον	· · ·
Quadrans.	Ἄστηρ.	Δελφίς	· · ·
Sextans.	Ὀστρακον κτενός.	Ἄστραγαλος	· ·
Uncia.	Βάτραχος ἢ φρῦνος.	Ἐπιδορατίς	·
»	»	Στάχυς	·
Semuncia (;) Μήνη.		Θύρσος.	

Β' σειρά. *Χωνευτὸς βαρύσταθμος χαλκός. Τριτημοριαῖον σύστημα,*
μετὰ τὸ 250 π. Χ.

As. Κεφαλὴ Ἡρακλέους.

Ἴππος καλπάζων, κάτωθεν δὲ ἀστήρ.

Ἄπαντα τὰ λοιπὰ κλάσματα εἶνε ως ἐν τῇ Α' σειρᾷ, ἀλλὰ σὺν τῇ προσθήκῃ τοῦ γράμματος Λ εἰς τὸ ὅπισθεν μέρος τοῦ νομίσματος.

Γ' σειρά. Κεκομμένα νομίσματα. Ἐκτημοριαῖον σύστημα,
πρὸ τοῦ 217 π. Χ.

<i>Quincunx.</i>	Κεφ. Ἀθηνᾶς	LOVCERI Τροχός.
<i>Triens.</i>	Κεφ. Ἡρακλέους	» Φαρέτρα, ὁ παλον καὶ τόξον.
<i>Quadrans.</i>	Κεφ. Ποσειδῶνος	» Δελφὶς καὶ τρίαινα.
<i>Sextans.</i>	Κεφ. Δήμητρος	» Κτείς.
<i>Uncia.</i>	Κεφ. Ἀπόδλωνος	» Φρῦνος.
<i>Semuncia (;</i>	Κεφαλὴ Διοσκούρων.	» Ἰπποι Διοσκούρων.
»	Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	» Μήνη.

Παρὰ τὰ αὐτόνομα ταῦτα νομίσματα τῆς Λουκερίας ὑπάρχει σειρά τις ῥωμαϊκῶν νομισμάτων, ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς RΟΜΑ καὶ τοῦ σήματος τοῦ νομισματοκοπείου τῆς Λουκερίας (L), ἣν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν Ῥωμαιολουκερινήν.

Ματέολα. (Πλινίου, III, 11, 16). Ἰσως ἡ νῦν Matera, παρὰ τὰ ἄρια τῆς Λευκανίας.

Χαλκᾶ νομίσματα φέροντα σημεῖα ἀξίας, τοῦ 250-217 περίπου π. Χ. χρόνου.

<i>Sextans.</i>	Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς	ΜΑΤ (εἰς μονογράφημα). Λέων καὶ θήμενος, μετὰ δόρατος ἐν τῷ στόματι.
<i>Uncia.</i>	»	» Ἡρακλῆς στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ῥοπάλου ἐν τῇ στάσει τοῦ Φαρνεσίου Ἡρακλέους.

Νεάπολες Πευκετίας. Ἡ νῦν Polignano, πόλις παρ' οὐδενὸς συγγραφέως μνημονευομένη. Ἡ ἀπονομὴ νομισμάτων εἰς ταύτην τὴν πόλιν ἀποδεικνύεται προφαγῶς ἐκ πολυαριθμων εύρημάτων.

Χαλκᾶ μεθ' Ἑλληνικῶν τύπων περὶ τὰ 300 π. Χ.

Κεφαλὴ Διονύσου.	ΝΕΑΠ	Κλάδος κλήματος καὶ σταφυλὴ . . . . Η · 7
Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ στεφάνου.	ΝΕΑΠΟΛ	Τρίαινα . . . . Η · 5
Κεφαλὴ πεπλοφόρος.	»	Στάχυς . . . . Η · 6

Ούενουσέα, ἐπὶ τῶν δρίων τῆς Ἀπουλίας καὶ Λευκανίας, ἀλωθεῖσα καὶ ἀποικισθεῖσα ὑπὸ τῆς Ῥώμης ἐν ἔτει 292 π. Χ. Ἄτο δὲ ἴσχυρὸν φρούριον τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ πρὸς τὸν Ἀννίδαν πολέμῳ. Ἡ νομισματοκοπία αὐτῆς δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν τῆς Λουκερίας, ἡς εἶνε σύγγροος. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τῶν ἔξης σειρῶν: —

Α' σειρά. *Χωνευτὰ τοῦ λιτριάτον συστήματος.* Περὶ τὰ 292-250 π. Χ.

As.	Προτομὴ κάπρου.	Κεφαλὴ Ἡρακλέους.
»	»	Κεφαλὴ κυνὸς ἢ λύκου.
»	»	Ἐπιδορατίς.
Quincunx.	Κεφ. Ἀθηνᾶς	Γλαύξ . . . . .
Triens.	Κεφ. κάπρου	Λύρα . . . . .
Quadrans.	Προτομὴ κάπρου	Κεφαλὴ Ἡρακλέους . . .
Sextans.	Κεφαλὴ κάπρου . . .	Γλαύξ . . .
Uncia.	Μήνη . .	Μήνη . .

Νομίσματα διαφόρων διαιρέσεων μετὰ $\overline{VE}$ εἰς μονογράφημα.

Τρεῖς μῆναι.	Κτείς.
»	Δελφίς.
Δελφίς.	»
Μήνη.	Μήνη.

Β' σειρά. *Κεκομμένα νομίσματα τοῦ τριτημοριαίου συστήματος,* μετὰ τὸ 250 π. Χ. περίπου.

Quadrans.	Κεφαλὴ Διός . . .	Τρεῖς μῆναι μετ' ἀστέρων.
Sextans.	Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς . .	$\overline{VE}$. Δύο δελφῖνες.
Uncia.	Προτ. Ἡρακλέους .	» Λέων καθήμενος φέρων δὲ δόρυ.
Semuncia.	Κεφαλὴ κάπρου Σ	» Γλαύξ.

Γ' σειρά. *Κεκομμένα νομίσματα τοῦ ἑκτημοριαίου καὶ οδγγιαίου συστήματος.* Περὶ τὰ 250-217 π. Χ. καὶ ἔτι μετὰ ταῦτα. . .

2 Νοῦμμοι.	$\overline{VE}$ Προτ. Ἡρακλέους. (σημείον ἀξίας Ν. II)	Οἱ Διόσκουροι. CAQ
1 Νοῦμμος.	$\overline{VE}$ Κεφ. Διονύσου.	N. I. Διόνυσος καθήμενος κρατῶν σταφυλὴν καὶ θύρσον.

<i>Quincunx.</i>	Κεφαλὴ Διός	ΝΕ Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.
<i>Quadrans.</i>	Κεφαλὴ Ἡρας μετὰ πέπλου . . .	» Τρεῖς μῆναι διστέρας περιέχουσαι.
<i>Sextans.</i>	Κεφ. Ἀθηνᾶς ..	» Γλαῦξ ἐπὶ κλάδου ἐλαίας.
<i>Sescuncia.</i>	Προτομὴ Ἡλίου.	» Μήνη καὶ διστήρ . . . S
<i>Uncia.</i>	Κεφ. Ἡρακλέους πωγωνοφόρος .	» Λέων καθήμενος, φέρων δόρυ.

Δ' σειρά. Κεκομμένα νομίσματα, ἀβεβαίου συστήματος.

<i>Semis.</i>	Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.	ΝΕ Πέδιλον πτερωτὸν καὶ κηρύκειον S
<i>Uncia</i> (;	Φρῦνος.	» Καρκίνος.

Τυνθαστεινοί, μεταξὺ Καγυσίου καὶ Βιτοντίου, μία τῶν δλίγων Ἀπουλικῶν πόλεων, ὡν ἔχομεν ἀργυρᾶ νομίσματα. Ἀποτελοῦνται δὲ ταῦτα ἐκ νούμμων καὶ ήμινούμμων. Υπάρχουσι πρὸς τούτοις χαλκᾶ νομίσματα μεταγενεστέρας τεχνοτροπίας.

ΑΡΓΥΡΟΣ. Περὶ τὰ 300 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΡΥ Στάχυς. Ρ διώβολον (νοῦμμος).
»	» Ἡρακλῆς καὶ λέων »
Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον.	» Λύρα Ρ διώβολος.
»	» Κεραυνός »
Κεφαλὴ Ἡλίου.	» Δύο μῆναι »

ΧΑΛΚΟΣ. Περὶ τὰ 300—200 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΡΥΒΑ Νίκη μετὰ στεφάνου καὶ φοίνικος . . . . . Α·45
Κεφαλὴ Διός.	ΡΥΨ Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ . Α·75
Κεφαλὴ Ἡρακλέους (;	ΡΥΨ Ῥόπαλον, τόξον καὶ φαρέτρα . . . . . Α·7
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΡΥΒΑΣΤΕΙΝΩΝ Γλαῦξ ἐπὶ κλάδου ἐλαίας . . . Α·6
Κεφαλὴ Διός.	ΡΥ Γυνὴ μετὰ φιάλης καὶ κέρατος Ἀμαλθείας . Α·6

Σαλαπέα. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης ἀνήκουσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους, εἰς οὓς καὶ τὰ τῶν Ἀρπανῶν. Φαίγε-

ται δ' ἀληθῶς ἐκ τῆς παρουσίας τῶν δύο ὄνομάτων Πύλλος καὶ Δάζος (ἢ Δάξος) ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀμφοτέρων τῶν πόλεων, ὅτι θὰ ἡσαν ποτὲ στενῶς συνδεδεμέναι οὐχὶ μόνον ἐμπορικῶς ἀλλὰ καὶ πολιτικῶς.

ΧΑΛΚΟΣ. Περὶ τὰ 250—200 π. X.

ΣΑΛΑΠΙΝΩΝ	Κεφαλὴ Διός.	Καλυδώνιος κάπρος	Α 85
	» Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος	Ἴππος καλπάζων	Α 85
	» Δελφίς.	Δελφίς	Α 6
ΣΑΛΑΠΙΝΩΝ.	Ἴππος.	Δελφίς	Α 85
ΣΑΛΑΠΙΝΩΝ	Κεφαλὴ Πανός.	Ἄετος ἐπὶ κιονοκράνου .	Α 65

Τεατέα. Τῆς πόλεως ταύτης ὑπάρχουσιν ἀργυρᾶ νομίσματα μετὰ Ταραντινικῶν τύπων καὶ χαλκᾶ μετὰ σημείων ἀξίας, δλκῶν δὲ συμφωνουσῶν πρὸς τὰς τοῦ οὐγγιαίου συστήματος, ἐπομένως μεταγενέστερα του 217 π. X.

ΑΡΓΥΡΟΣ. Περὶ τὰ 300—268 π. X. ἢ βραδύτερον.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ διαδήματος.	ΤΙΑΤΙ Ἰππεὺς γυμνὸς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ Ρ Διδραχμον.
»	» Γλαύξ ἐπὶ κλάδου ἑλαίας . . . . Ρ Δραχμῇ.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Ἡρακλῆς καὶ λέων . . . . Ρ Διώβολον (νοῦμμος).

ΧΑΛΚΟΣ. Περὶ τὰ 217 π. X.

<i>Nuntius.</i>	Κεφ. Διός Δωδωναίου.	ΤΙΑΤΙ Ἄετος ἐπὶ κεραυνοῦ (Ν)
<i>Quincunx.</i>	Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Γλαύξ . . . .
<i>Triens.</i>	Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	» Λέων . . . .
<i>Quadrans.</i>	Κ. Ποσειδῶνος (;	» Τάρας ἐπὶ δελφῖνος
»	Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Γλαύξ . . .
<i>Sextans.</i>	»	» » ..
<i>Uncia.</i>	»	» » .

Τρεον (Rodi), πόλις παράλιος κειμένη ἐπὶ τῆς βορείου

πλευρᾶς τοῦ Γαργάνου ἀκρωτηρίου. Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε χαλκᾶ, ἀνήκοντα, ως φαίνεται, εἰς τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος, ἀν καὶ δὲν φέρουσι σημεῖα ἀξίας.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

| ΥΡΙΑΤΙΝΩΝ Κώπη καὶ δελφίς Α·55

ΚΑΛΑΒΡΙΑ

Ἐν τῇ χώρᾳ τῇ καλουμένῃ παρὰ μὲν τῶν Ἐλλήνων Μεσσαπίᾳ καὶ Ἰαπυγίᾳ, παρὰ δὲ τῶν Ρωμαίων Καλαβρίᾳ, ἡ μόνη πόλις, ἣτις παρουσιάζεται ἡμῖν μετὰ συνεχοῦς σειρᾶς νομίσματων, ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης περιόδου μέχρι τῆς ἐν ᾧ τοῦ 272 π. Χ. ἀλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, εἶνε τὸ πολυάνθρωπον καὶ πλούσιον ἄστυ τοῦ Τάραντος. Λι ἄλλαι μικροτέρας σπουδαιότητος πόλεις ἦρχισαν, ως βλέπει τις ἐκ τοῦ ἐπομένου πίνακος, νὰ κόπτωσι νομίσματα μόνον μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Τάραντος, ἔξαιρέσει τοῦ Βαλετίου, ἀν δρθῶς ἀπεδόθησαν εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὰ φέροντα τὰς ἐπιγραφὰς ΦΑΛΕΘΑΣ καὶ ΒΑΛΕΘΑΣ δίδραχμα.

	530-500	500-473	473-400	400-360	360-300	300-272	272-203	203-89
Βαλέτιον								
Βρεντήσιον								
Γράξα								
Οξαντον								
Στύρνιον (;								
Τάρας	Ρ	Ρ	Ρ	Χ, Ρ	Χ, Ρ	Χ, Ρ, Α	[Χ, Ρ]	
Τρία							Α (;	Α

Βαλέτιον, κείμενον πέντε μίλια περίπου πρὸς ἀνατολὰς τῆς γῆς Καλλιπόλεως, εἶνε ἡ πόλις εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεδόθησαν τὰ φέροντα τὰς ἐπιγραφὰς ΒΑΛΕΘΑΣ καὶ ΦΑΛΕΘΑΣ νομίσματα. Ἐν τῇ ιστορίᾳ δὲν μνημονεύεται.

ΑΡΓΥΡΟΣ. Περὶ τὸ 350 π. X.

ΦΑΛΕΩΣΑΣ, ἐπ' ἀριστερὰ καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὅψεων τοῦ νομίσματος.

Τάρας ἐπὶ δελφῖνος.

(Rev. Num. 1859, Pl. XV).

ΒΑΛΕ⊗ΑΣ, ἐπ' ἀριστερά, δελφίς.

| Δελφίς ἐν γημικυχλίω. Ρ διδρ. 118 x.

• • • • •

ΒΑΛΕΩΣ Ήμικύκλιον . . . .

· · · · · Ρ τετρώβολ. 36 χ.

‘Ο ἐμπρόσθιος τύπος εἶνε ταραντινικός, δ' ὁ δ' ὑπίσθιος ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὸν λιμένα τῆς Καλλιπόλεως. Πρᾶλ. τὰ νομίσματα τῆς σικελικῆς Ζάγχλης.

Βρεντήσιον, ή ἀρχαία ἀντίζηλος του Τάραντος εἶχε πρό μακροῦ ἐπισκιασθῆν ὑπὸ τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως, διτε ἐν ἔτει 245 π.Χ. κατελήφθη ὑπὸ ρωμαϊκῆς ἀποικίας. Τότε δὲ ή' Αππία ὁδὸς ἔξετάθη μέχρι του λιμένος τούτου, διτις ἀπέβη ἐπομένως ή πρωτεύουσα ἀφετηρία διὰ τὰς εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἀνατολὴν ἐπιβιβάσεις.

‘Η νομισματοκοπία ἄρχεται τὸ ἔτος 245 π. Χ., δτε ἡ πόλις ἐγένετο Ρωμαϊκὴ ἀποικία. Διαιρεῖται δὲ εἰς τρεῖς σειράς, διακρινομένας ἐκ τῆς δλκῆς αὐτῶν, τῶν τύπων παραμενόντων πάντοτε τῶν αὐτῶν.

Κεφαλή Ποσειδώνος υπὸ Νίκης στε- | BRVN Τάρας ἐπὶ δελφῖνος.
φανουμένου.

Σειρὰ Α'. 245-217 π. Χ. Σταθμὸς τριτημοριαῖος, ἀποτελούμενος ἔξ
έξāντος . . . , οὐγγίας . , ἡμισείας οὐγγίας Σ, $\frac{1}{4}$ οὐγγίας Ζ,
 $\frac{1}{8}$ οὐγκίας Λ (Νικη, ὅπ. Δελφίς).

Σειρά Β'. 217-200 π. Χ. Σταθμὸς οὐγγιαιος, ἀποτελούμενος ἐκ τρι-
ξῶντος . . . τεροῦντος . . . ἔξιντος . . . οὐγγιας ..

Σειρά Γ'. 200-89 π. Χ. Σταθμὸς ἡμιονυγγιαῖος, ἀποτελούμενος ἐξ ἡμι-
ασσαίον S. τοιὲντας . . . . τετράγωνος . . . .

Γράξα. Ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης εἶνε ἄγνωστος. Τὰ νομίσματα ἀνευρίσκονται ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος. Εἶνε δὲ ταῦτα χαλκᾶ νομισμάτια, ἀνήκοντα εἰς τὸ ἥμιουγγιατον σύστημα τοῦ 200-89 π. Χ. καὶ ως τὰ τοῦ Βρευτησίου,

άτινα ὄμοιάζουσι πρὸς ταῦτα κατὰ τεχνοτροπίαν, εἶνε ἐκ τῶν ἐσχάτων κοπέντων Ἑλληνικῶν νομισμάτων τῆς νοτίου Ἰταλίας.

<i>Quadrans.</i>	<i>Κεφαλὴ Διός . . .</i>	<i>ΓΡΑ Δύο δετοὶ ἐπὶ κεραυνοῦ.</i>
»	»	» <i>Εἰς δετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.</i>
<i>Uncia.</i>	<i>*Οστρακον κτενός *</i>	» » »
$\frac{1}{4}$ <i>uncia.</i>	»	» » »
»	»	» <i>Δελφίς.</i>

"Οξαντον (Uxentum). Τῆς πόλεως ταύτης (*τανῦν Ugento*) δὲν γίνεται μνεία τις ἐν τῇ ιστορίᾳ· οὐδὲ ὑπάρχουσι νομίσματα ὑποτιθέμενα δτι ἔκόπησαν ἐν αὐτῇ πρὸ τῆς Ἐρωμαϊκῆς περιόδου. Πάντα δὲ τὰ γνωστὰ εἶνε χαλκᾶ, φέροντα συνήθως σημεῖα ἀξίας, ἄτινα, ἀν ληφθῶσιν ὡσαύτως ὑπ' ὅψει καὶ αἱ δλκαί, δεικνύουσιν δτι ταῦτα ἀκολουθοῦσι τὸ ἡμιουγγιαῖον σύστημα, χρονολογούμενα οὖτω ἀπὸ τοῦ 200-89 περίου π. Χ.

<i>As.</i>	<i>Ιανόμορφος κεφαλὴ Ῥώμης.</i>	<i>ΟΞΑΝ</i> *Ηρακλῆς ιστάμενος ἐρειδόμενος ἐπὶ ρόπαλου καὶ φέρων κέρας Ἀμαλθείας. "Ανω δὲ Νίκη στεφανοῦσα αὐτόν . . . . . Α · 85
------------	---------------------------------	---

<i>Semis.</i>	<i>Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, S</i>	<i>Ομοίως, ἀλλ ἀνευ Νίκης . Α · 7</i>
	<i>*Ομοίως (ἀνευ τοῦ S).</i>	<i>*Ομοίως . . . . . Α · 5</i>

*Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ. | *Α—Ο Κάνθαρος καὶ δύο δεστέρες **Α** · 4*

Στύρυνεον (;). Πόλις θέσεως ἀγνώστου. Χαλκᾶ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος.

*Οστρακον κτενὸς. | *ΣΤΥ *Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.*

Τάρας. Ἐν ἔτει 708 π. Χ. ἀποικία Λακεδαιμονίων, καλουμένων Παρθενίων ἔνεκα τῆς παρανόμου αὐτῶν γεννήσεως, ὃδη γουμένη δὲ ὑπὸ τοῦ Φαλάνθου, ιδρύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Δελφικοῦ μαντείου ἐν Ιαπυγίᾳ ἐπὶ μικρᾶς τινος χερσονήσου παρὰ τὴν εἰσόδον μυχοῦ τινος τῆς θαλάσσης, ἐκτάσεως 6 μιλίων τὸ μῆκος, καὶ

2 μέχρι 3 τὸ πλάτος. Οὕτω ἡ νέα πόλις ἐδέσποζε τοῦ ἔξω κόλπου, εἰς ὃν ἐκβάλλει ὁ μικρὸς πόταμὸς Τάρας, καὶ τοῦ ἑντὸς λιμένος, τοῦ νῦν γνωστοῦ ὑπὸ τῷ ὄνομα *Mare Piccolo*.

Ἄρχαία τις παράδοσις διηγεῖται τίνι τρόπῳ Τάρας ὁ κτίστης τῆς πρώτης ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου Ἰαπυγικῆς ἀποικίας ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος ἐκ ναυαγίου διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ποσειδῶνος, πέμψαντος δελφῖνα ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ὄποίου ἐκομίσθη εἰς τὴν ἀκτήν.

Ο αὐτὸς μῦθος ἐφηρμόσθη κατόπιν ἐπὶ τοῦ Φαλάνθου, τοῦ πραγματικοῦ οἰκιστοῦ τοῦ Τάραντος, στις φαίνεται ὅτι ἐταυτίσθη ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ πρὸς τὸν μυθικὸν Τάραντα. (Πρᾶ. ἐπίσης τὸν μῦθον τοῦ πλοῦ τοῦ Ἀρίονος ἐκ Σικελίας εἰς Κόρινθον. Ἡροδ. I, 24). Σπουδαῖα ἡσαν τὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα τῆς ὑπὸ Φαλάνθου ἐκλεχθείσης θέσεως. Αἱ γειτονικαὶ νομαὶ παρῆγον λαμπρὰ ἔρια καὶ γένη ἵππων θαυμαστά, ἡ δὲ πορφύρα (*twarex*) τοῦ μικροῦ θαλασσίου μυχοῦ ταχέως ἀπέβη πηγὴ πλούτου εἰς τοὺς ἐπιχειρηματίας Ἑλληνας ἀποίκους. Σήμερον τὰ ἰχθυοτροφεῖα τοῦ *Mare Piccolo* παρέχουσι προσδοφόρον ἔργασίαν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Τάραντος, ὡς ἀφθονοῦντα εἰς ἀναρίθμητα εἰδῆ δστράκων, ὃν πολλὰ δὲν εὑρίσκονται ἀλλαχοῦ.

Η κατοχὴ τοῦ λαμπροῦ τούτου λιμένος, τοῦ μόνου ἀσφαλοῦς τῶν παραλίων τούτων, ἔφερεν ἀναγκαίως τὸν Τάραντα εἰς ἐμπορικὴν ἐπιμιξίαν μεθ' ὅλων τῶν μερῶν τῆς Μεσογείου. Η πολιτεία τοῦ Τάραντος κατὰ τοὺς πρώτους ἐκείνους χρόνους συνετάχθη ἀναμφιδόλως κατ' ἀπομίμησιν τῆς *Σπαρτιατικῆς*, ὁ δ' Ἡρόδοτος (III, 136) μνημονεύει βασιλέως τοῦ Τάραντος ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Δαρείου. Ωσαύτως ἡ ἐν Τάραντι λατρεία τοῦ Υακινθίου Ἀπόλλωνος ἦτο προφανῶς *Σπαρτιατικῆς* καταγωγῆς.

Τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τοῦ Τάραντος εἶνε λεπτοὶ παροψιδόμορφοι δίσκοι, ἔχοντες τοὺς ὀπισθίους τύπους ἐγγλύφους, δμοια δὲ τὴν κατασκευὴν πρὸς τὰ νομίσματα τῆς μεγάλης Ἀχαιῆς συμμαχίας τῆς νοτίου Ἰταλίας, ἡς ὁ Πυθαγόρας ἦτο ὁ διοργανω-

τῆς καὶ ἀρχηγός. Βεβαίως δὲ Τάρας πρέπει νὰ εἰσῆλθε κατ' ἀνάγκην ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸν κύκλον τῆς τότε ἐπικρατησάσης ἐπιρροῆς τῆς συμμαχίας ταύτης. Τὰ νομίσματα ταῦτα χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 530-500 περίου π. Χ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α'. Περὶ τὰ 530-500 π. Χ.

TARAS (ἐπ' ἀριστερά). Τάρας ἐπὶ δελφῖνος.	Τάρας ἐπὶ δελφῖνος ἔγγλυφος . . . (Πίναξ Γ'. 1) Ρ δίδραχ. 115 κ.
TARAS Ἀπόλλων γυμνός, ἐπὶ τοῦ δὲ λύραν καὶ πλῆκτρον.	Οἱ ἐμπρόσθιοις τύποις ἔγγλυφος, ἡ τάρας ἐπὶ δελφῖνος ἔγγλυφος . . . · · · · · Ρ δίδραχμον 125 κ.

[B. M. *Guide*, Πίν. VII, 3]

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'. Περὶ τὰ 500-473 π. Χ.

Ἐπιγραφὴ TARAS, συνήθως ἐπ' ἀριστερά, ἐπὶ τῆς μιᾶς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν ὅψεων. Κατασκευὴ συμπαγής, ἀμφότεροι δ' οἱ τύποι εὖ ἀναγλύφω.

Τάρας ἐπὶ δελφῖνος.

[B. M. *Guide*, Πίν. VII, 5]

Οστρακον κτενός.

» "

Τροχός.

Τροχὸς τετράκνημος **Ρ** δίδραχ. 125 κ.

· Ὁμοίως . . . **Ρ** διώβολον, 20 κ.

» . . . **Ρ** διβολός (;) 7 κ.

» . . . **Ρ** $\frac{1}{4}$ διβολ. (;) 2 κ.

Τάρας ἐπὶ δελφῖνος.

[B. M. *Guide*, Πίν. VII, 6]

Δελφίς.

"Ιππος θαλάσσιος πτερωτός . . .

. . . . . **Ρ** δίδραχμον, 125 κ.

"Ιππος θαλάσσιος πτερωτός . . .

. . . . . **Ρ** διώβολον, 20 κ.

Τάρας ἐπὶ δελφῖνος.

Κεφαλὴ ἀρχαϊκὴ (Τάραντος;) ἐν κύκλῳ (Πίναξ Γ'. 2) **Ρ** δίδρ. 125 κ.

· Ήμισυ ἵπποκάμπης.

· Ομοίως . . . **Ρ** δίδραχ. 61 κ.

Οστρακον κτενός.

Δελφίς ἐν κύκλῳ **Ρ** λίτρα, 12·5 κ.

»

» . . . **Ρ** $\frac{1}{2}$ λίτρα, 5·6 κ.

Τ περικυκλούμενον. ὑπὸ . . .

· Οἱ ἐμπρόσθιοις τύποις ἐπαναλαμβανόμενος. **Ρ** τρίας ἡ $\frac{1}{4}$ λίτρας, 2·8 κ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'. Ηερὶ τὰ 473-400 π. Χ.

Ἐν ἔτει 473 π. Χ. ὁ Τάρας ὑπέστη καταστρεπτικὴν ἡταν παρὰ τῶν Μεσσαπίων, ἀπολέσας τὸ ἄνθος τῆς ἀριστοκρατικῆς αὐτοῦ νεότητος. Ἀποτέλεσμα δὲ ἦτο μεταβολὴ τις τοῦ πολιτεύματος καὶ ἡ ἕδρυσις δημοκρατίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἡ πόλις ἀνέκτησε ταχέως πᾶσαν τὴν προτέραν αὐτῆς καὶ ἔτι μείζονα εὔτυχίαν.

Τὰ νομίσματα τῆς τρίτης ταύτης περιόδου διαχρίνονται διὰ νέου τινὸς ὀπισθοτύπου, δηλαδὴ τοῦ καθημένου Τάραντος, — ὃν τινες προύτιμησαν νὰ ὀνομάξωσι Δῆμον τοῦ Τάραντος, — κρατοῦντος ἐν τῇ χειρὶ ἀντικείμενόν τι συμβολικὸν τοῦ ἐμπορίου τῆς πόλεως, δρμοιον πρὸς τὴν συγχότατα ἀπαντῶσαν καὶ δι' ἐρίου περιβαλομένην ἥλακάτην.

Ἐπιγραφαὶ ΤΑΡΑΣ, ΤΑΡΑΣ καὶ τέλος ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ.

Τάρας ἐπὶ δελφῖνος, διαφοροτρόπως εἰκονιζόμενος, συνήθως μετὰ θαλασσίων συμβόλων ἐν τῷ πεδίῳ.

Ἄρρην μορφὴ (δ Τάρας;) γυμνὴ μέχρις δσφύος, κρατοῦσσα ἥλακάτην, κάνθαρον, κ.λ.π. ἡ προσφέρουσσα πτηνὸν εἰς σκύμνον πάνθηρος. (Τοῦτο εἶνε ἵσως διονυσιακός τις τύπος.)
(Πίναξ Γ'. 3) **Α** διδραχ. 125 κ.

Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς σειρᾶς ταύτης ἡ τεχνοτροπία προβαίνει ταχέως ἀπὸ ἀρχαικῆς εἰς ἀκμαίαν.

Οστρακον κτενός.

»

Γυναικεία (;) κεφαλή. **Α** λίτρα, 13 κ.

» » **Α** $\frac{1}{2}$ λίτρα, 7-4 κ.

Ἐν ἔτει 436 συνέβη ἡ πάλη μεταξὺ τοῦ Τάραντος καὶ τῆς νεοκτίστου Ἀθηναϊκῆς ἀποικίας τῶν Θουρίων διὰ τὴν κατοχὴν τῆς Σιρίτιδος χώρας, λήξασα ἐν ἔτει 432 π. Χ. διὰ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν δύο πόλεων ἴδρυσεως τῆς ἐν Λευκανίᾳ Ἡρακλείας.

Περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἡ πάντως περὶ τὰ τέλη τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος, ἥρξατο νὰ γίνηται χρῆσις νέου τινὸς τύπου ἐπὶ τῶν Ταραντινῶν στατήρων, δηλαδὴ ἵππεως ἐφίππου, εἰκονιζόμένου εἰς τοσοῦτον μέγαν ἀριθμὸν πολυποικίλων στάσεων καὶ ἐπὶ σειρᾶς νομισμάτων τόσον μακρᾶς, ὥστε λεπτομερὴς περιγραφὴ

τῶν σχεδὸν ἀτελευτήτων ποικιλιῶν εἶνε ἐνταῦθα ἀδύνατος. Ἐπὶ κομματίων τινῶν ὁ ἵππεὺς παρίσταται ως γυμνὸς παῖς ἢ ως ἔφηβος στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ ως μετὰ νίκην ἐν ἀγῶνι· ἐπὶ ἄλλων παρί- ως ἀνὴρ ἀκμαῖος, νῦν μὲν γυμνός, νῦν δὲ ὡπλισμένος διὰ κράνους, ἀσπίδος καὶ δοράτων. Ἐνίστε ὁ ἵππεὺς ὅδηγει καὶ δεύτερον ἵππον, ὃπότε εἶνε ἴσως εἰς τῶν περιφήμων Ταραντίνων ἵππεων, οὕτινες, ως γνωρίζομεν παρὰ τοῦ Τ. Λιβίου (XXXV, 28), ἔξεστράτευον ἔχοντες δύο ἵππους «*binos secum trahentes equos*». Ἐν τούτοις ἐν τῷ συνόλῳ ἀσφαλέστερον εἶνε νὰ θεωρήσωμεν πάντας τοὺς τύ- πους τούτους ως ἀπεικονίζοντας τοὺς ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ ἀγῶνας καὶ ως κλεῖζοντας νίκας εἰρηνικῶν ἀγώνων μᾶλλον ἢ πραγματι- κῶν πολέμων.

Ἡ μεταξὺ τῶν περὶ τὰ 380 καὶ 360 π. Χ. περίοδος ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ κολοφῶνος τῆς εὐτυχίας τοῦ Τάραντος, ἡς διαρκούσῃς προτίστατο τῆς πολιτείας ὁ φιλόσοφος Ἀρχύτας. Αὕτη ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ Διογύσου τῶν Συρακουσῶν, οὕτινος οἱ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων τῆς Νοτίου Ἰταλίας πόλεμοι εἴχον ως ἀποτέλεσμα ως πρὸς τὸν Τά- ραντα νὰ ἀπομείνῃ ἄνευ τινὸς ἐπιφόρου ἀντιζήλου κατὰ τὰ μέρη ἔκεινα.

Οτε δὲ ἐπηκολούθησαν οἱ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀγῶνες, τότε οἱ πλούσιοι καὶ ἀβροδίαιτοι ἐμποροὶ τοῦ Τάραντος, ἀγίκανοι ὅντες νὰ παλαισώσι μόνοι κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν, ἐπεκαλέσθησαν πρῶτον μὲν ἐν ἔτει 338 π. Χ. τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρχιδάμου, κατόπιν δὲ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μολοσ- σοῦ (330 π.Χ.) καὶ τέλος τὴν τοῦ Κλεωνύμου (314 π.Χ.) μεθ' ὁ συνωμολόγησαν εἰρήνην πρὸς τοὺς βαρβάρους ἔχθροὺς αὐτῶν Μεσ- σαπίους, Λευκανούς καὶ Βρεττίους· ἐπραξαν δὲ τοῦτο ἐπειδὴ νέος ἔχθρος ισχυρότερος πάντων ὅσων μέχρι τοῦδε συνήντησαν ἐβά- διζε βραδέως καὶ ἀσφαλῶς ἐναντίον αὐτῶν.

Ο ἀπὸ μακροῦ ἐπικείμενος πόλεμος μεταξὺ Ῥώμης καὶ Τά- ραντος ἥρξατο τὸ ἔτος 302 π. Χ. Οἱ Ταραντῖνοι, δυσπιστοῦντες πρὸς τὰς ιδίας αὐτῶν δυνάμεις, ἐπεκαλέσαντο νῦν, ἐν ἔτει 281 π.Χ.,

εις βοήθειαν Πύρρον τὸν βασιλέα τῆς Ἡπείρου. Τὰ συμβάντα τῆς περιφήμου ἐκστρατείας τοῦ παρατόλμου τούτου στρατηλάτου μετὰ τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγος καὶ τῆς ἐξ ἐλεφάντων ἰλης αὐτοῦ εἶνε τόσον γνωστὰ εἰς πάντας, ώστε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ τοῦ καλῶς γνωστοῦ κεφαλαίου τούτου τῆς ιστορίας. Τὸ πᾶν ἀπέβη εἰς μάτην, ἔτη δέ τινα βραδύτερον (272 π. Χ.) ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ πόλις τῆς Νοτίου Ἰταλίας περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῆς τὰ πάντα κατακτώσης Ρώμης.

Ἡ νομισματοκοπία τοῦ Τάραντος μεταξὺ του 400 περίπου π. Χ. καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτήσεως εἶνε, ώς θὰ προσεδόκα τις, πλουσιωτέρα οιασδήποτε ἄλλης Ἑλληνικῆς πόλεως τῆς Ἰταλίας. Εἶνε δὲ ἐκ τριῶν μετάλλων, ἥτοι χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ χαλκοῦ.

ΧΡΥΣΟΣ. Περὶ τὰ 400-330 π. Χ.

ΤΑΡΑΣ Κεφαλὴ θεᾶς μετὰ στεφάνης καὶ πέπλου καταπίπτοντος διπισθεν τῆς κεφαλῆς, περικυκλουμένης ἐνίστε ύπο δελφίνων.	(α) Οἱ Διόσκουροι. Ἀνωθεν, ἐνίστε, ΔΙΟΣΚΟΡΟΙ. Ἀρχων, ΣΑ. (β) Ἰππεὺς στέφων ἵππον . . . ΚΥΛΙΧ, Σ, καὶ δστραχον. ΣΑ, ἀστήρ. (Πίναξ Γ'. 4). (γ) Τάρας ὡς παῖς ὑψῶν τὰς χεῖρας πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ Ποσειδῶνα, καθήμενον ἐπὶ θρόνου πρὸς αὐτοῦ.

Χ Στατήρ. Ὁλκὴ 135 κ. (τὸ πολύ).

ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ Κεφαλὴ θεᾶς μετὰ κόρμης καταπιπτούσης, φέρουσα στεφάνην, ἢ μετὰ κόρμης διὰ ταίνιας ἀναδεδεμένης, συχνὰ δὲ μετὰ δούρωματος ἀρχοντος, ΣΑ.	ΤΑΡΑΣ Τάρας ἐπὶ δελφίνος, ἐνίστε σὺν ΗΗ

[B. M. Guide, Πίν. XXXIII, 14]. Χ Δραχμῇ. Ὁλκὴ 67 κ. (:δ πολύ). ΤΑ. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. Πρὸς αὐτήν ΗΗ	Τάρας Ηρακλῆς πρὸς λέοντα μαχόμενος, ΗΗ
- τῆς ΣΑ καὶ δελφίς.
- Χ Διώβολον. Ὁλκὴ 22·5 (τὸ πολύ).

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ. | ΤΑΠΑΝΤΙΝΩΝ Τάρας κρατῶν τρί-
αιναν καὶ ἡνιοχῶν ἄρμα.

看他。'Ολκὴ 135 κ. (τὸ πολύ).

ΧΡΥΣΟΣ. Περὶ τὰ 330-272 π. X.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ | Ο αὐτὸς τύπος, δνομα ἀρχοντος
(τεχνοτροπία μεταγενεστέρα). | ΝΙΚΑΡ . . .

[B. M. *Guide*, Πίν. XXXIII, 13]. Ξ Στατήρ. 'Ολκὴ 135 κ. (τὸ πολύ).

Κεφαλὴ Διδὸς ΝΚ (μονογράφημα). | ΤΑΠΑΝΤΙΝΩΝ Ἀετὸς μετ' ἀνα-
πεπταμένων πτερύγων ἐπὶ κεραυ-
νοῦ, ἐν τῷ πεδίῳ δύο ἀμφορεῖς;
ἀρχων, ΝΙΚΑΡ.

[B. M. *Guide*, Πίν. XXXIII, 12]. Ξ Στατήρ. 'Ολκὴ 135 κ. (τὸ πολύ).

Κεφαλὴ Ἡρακλέους. | ΤΑΠΑΝΤΙΝΩΝ Τάρας ἐπὶ ἄρματος,
ἀρχων, ΝΙΚΑΡ.

看他。'Ολκὴ 67·5 (τὸ πολύ).

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κόμης καὶ | ΤΑΠΑΝΤΙΝΩΝ Ἀετὸς ἐπὶ κεραυ-
ταπιπτούσης. | νοῦ, ἀρχοντες, ΙΑ καὶ ΑΡ (ἐπι-
δορατίς).

看他 $\frac{1}{2}$ δραχμή. 'Ολκὴ 33·75 (τὸ πολύ).

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα κράνος κο- | Τάρας ἐπὶ ἄρματος.
ρινθιακόν.

看他。'Ολκὴ 45 κ. (τὸ πολύ).

Κεφαλὴ Ἡρακλέους. | ΤΑΡΑΣ Τάρας ἐπὶ δελφίνος.
看他。'Ολκὴ 13·5 (τὸ πολύ).

Κεφαλὴ θεᾶς φέρουσα στεφάνην. | ΤΑΡΑΝ. Κάνθαρος.
看他。'Ολκὴ 11·25 κ. (τὸ πολύ).

Κεφαλὴ Ἡλίου ἀντωπὸς μετ' ἀκτί- | ΤΑΡΑΝ. Κεραυνός. Ὁνομα ἀρχον-
νων. | τος ΑΠΟΛ.

看他 $\frac{1}{2}$ λίτρα. 'Ολκὴ 6·75 κ. (τὸ πολύ).

ΧΡΥΣΟΣ. Περὶ τὰ 212-209 π. X.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ, ἐν- | ΤΑΠΑΝΤΙΝΩΝ] Τάρας ἡνιοχῶν
τελῶς μεταγενεστέρας τεχνοτρο- | ἄρμα. Ἀρχων, ΑΡΙ. Σύμβολον
πίας.

[B. M. *Guide*, Πίν. XLV, 14]. Ξ Στατήρ. 'Ολκὴ 135 κ. (τὸ πολύ).

Τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα χρυσᾶ νομίσματα τοῦ Τάραντος εἶνε ἵσως τὰ ὡραιότατα πασῶν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων νομίσματα τοῦ μετάλλου τούτου. Ἡ μετὰ στεφάνης καὶ καλύπτρας κεφαλὴ τῆς θεᾶς εἶνε ἔξοχον καλλιτέχνημα. Ἡ τοῦ Διὸς δὲ εἶνε πλήρης ἐκφράσεως, ἀλλὰ προδίδει τεχνοτροπίαν κατά τι νεωτέραν. 'Ο μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων ἀετὸς τῆς ὄπισθίας ὅψεως τοῦ νομίσματος τούτου εἶνε ἐπίσης ἔργον σημαντικῆς ἀξίας. 'Αλλὰ τὸ κατ' ἔξοχὴν πάντων σπουδαιότατον εἶνε ὁ ἀξιοσημείωτος στατήρ, ἐπὶ τῆς ὄπισθίας ὅψεως τοῦ ὅποιου βλέπομεν τὸν μικρὸν Τάραντα ἀνατείνοντα τὰς χεῖρας πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ Ποσειδῶνα.

'Η χρονολογία τῆς πρώτης ἐκδόσεως χρυσοῦ ἐν Τάραντι νομίσματος δυσκόλως δύναται νὰ διρισθῇ ἀκριβῶς. Δὲν εἶνε πολὺ πιθανόν, ὅτι ἐκόπησαν εἰς μεγάλην τινὰ ποσότητα πρὸ τοῦ 360 π. Χ., ἐνῷ εἶνε ἀναμφίβολον, ὅτι τὸ μεγαλείτερον μέρος αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος.

'Ο στατήρ, τὸν ὅποιον τάστω κατ' εἰκασίαν εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ Ἀγγίβα ἐπαναστάσεως, δύναται νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν ἐσχάτων ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ Τάραντος, ἀτινα φαίνονται ἀνήκοντα εἰς τὴν αὐτὴν βραχεῖαν περίοδον. 'Ιδε σελίδα 84.

Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα ἀποτελοῦνται ἐν συνόλῳ ἐκ διδράχμων, διαιρουμένων εἰς τρεῖς διακεκριμένας τάξεις: —

A'. Ταραντίνος ιππεύς.

ΤΑΡΑΣ Τάρας ἐπὶ δελφίνος¹ . . .

‘Ολκὴ 126-116 κ.

B'. Γυναικεία κεφαλὴ ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Νεαπόλεως, κλπ.

ΤΑ. Ιππεὺς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ.

‘Ολκὴ 115-105 κ.

G'. Ταραντίνος ιππεύς.

ΤΑΡΑΣ Τάρας ἐπὶ δελφίνος . . .

‘Ολκὴ 102-95 κ.

¹) Ἐν τῇ Num. Zeit. 1870 καὶ Zeit. f. Num. I, p. 278 γίνεται λόγος περὶ διδράχμου τινὸς τῆς τάξεως ταῦτης φέροντος τὴν παράδοξον ἐπιγραφὴν ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ ΗΜΙ, ἦν δὲ von Sallet προτείνει νὰ ἀναγνώσωμεν Ταραντίνων εἰμί (νόμισμα). Ἀφ' ἕπειδου δὲ Friedlaender θεωρεῖ τὸ ΗΜΙ συμπληρωτέον εἰς ἥμισυ.

Ἐν τῇ τάξει Α' ὁ ἀρχαῖος σταθμὸς διατηρεῖται ἄθικτος.

Τὰ νομίσματα τῆς τάξεως Β' εἶνε ιδιόρρυθμα καὶ κατασκευῆς διαφερούσης πάντων τῶν λοιπῶν νομισμάτων τοῦ Τάραντος. Ἡ ἔλλειψις ἐν αὐτοῖς πρωτοτυπίας καὶ τῆς ἀξιοσημειώτου ἐκείνης ποικιλίας τῆς ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἡτις τοσοῦτον χαρακτηρίζει πάντα τὰ λοιπὰ νομίσματα τοῦ Τάραντος, παριστᾶ αὐτὰ κοπέντα ως εἰδός τι συμμαχικοῦ νομίσματος ὑπὸ τὴν αὐθεντίαν μὲν τοῦ Τάραντος, ἀλλὰ διὰ κυκλοφορίαν ἐκτὸς τῆς Ταραντινῆς χώρας. Ἡ ύπόθεσις αὕτη ισχυροποιεῖται ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ἐμπροσθίου τύπου, ὅστις εἶνε ὀλοσχερῶς καμπανικῆς τεχνοτροπίας καὶ κατασκευῆς. Ἐπὶ πλέον ἡ ὄλκὴ εἶνε ἀκριβῶς ἡ τῶν Καμπανικῶν διδράχμων.

Ἡ ἐπὶ τοῦ δελφῖνος μορφή, τὸ ἀρχαῖον «στέμμα», ἵνα οὕτω εἴπωμεν, τῆς πόλεως τοῦ Τάραντος, ἀπὸ σκοποῦ Ἰσως παραλείπεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως ταύτης, ἃν, ως νομίζω, ταῦτα ἀποτελοῦσι συμμαχικὸν νόμισμα ἐκδοθέν, διαρκοῦντος βραχέος τινος σχετικῶς διαστήματός, δι' ἐμπορικοὺς ἢ πολιτικοὺς λόγους, οὓς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν περισσότερον.

Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει, ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ ἀρχαίου Ταραντινικοῦ σταθμοῦ καὶ ἡ παραδοχὴ τοῦ Καμπανικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος πρέπει νὰ σχετισθῶσι μετὰ τῶν εἰδικῶν ἐκείνων περιστάσεων, αἵτινες ὠδήγησαν εἰς τὴν ἐκδοσιν τῶν νομισμάτων τούτων, ἀτινα δυνάμεθα νὰ ἀποκαλέσωμεν Καμπανοταραντινὴν σειράν.

Ἐν τῇ Γ' τάξει ὁ ἀρχαῖος τύπος τῆς ἐπὶ τοῦ δελφῖνος μορφῆς, ἐπανέργεται πάλιν εἰς χρῆσιν, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ ἀρχαῖος ταραντινικὸς κανὼν σταθμήσεως. Ἀπ' ἐναντίας τὰ νομίσματα τῆς τρίτης ταύτης κατηγορίας δεικνύουσι μείζονά τινα ἐκπτωσιν καθ' ὄλκήν, ἐν συγχρίσει μάλιστα πρὸς αὐτὰ τὰ καμπανοταραντινικὰ κέρματα τῆς Β' τάξεως. Ἄλλως ἥθελεν εἶνε ἐνίοτε δύσκολος ἢ διάκρισις αὐτῶν ἀπὸ τῶν τελευταίων νομισμάτων τῆς τάξεως Α', ἐπειδὴ οἱ τύποι τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν εἶνε συχνὰ πανόμοιοι. Οὐδὲν

ἥτον ἐξησκημένος ὁφθαλμὸς ἀνακαλύπτει σταθερὰν ἣν καὶ λίαν βαθμιαίαν χειροτέρευσιν αὐτῶν κατὰ τεχνοτροπίαν.

Δοκιμή τις πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἀκριβοῦς συνεχείας τῶν πολλῶν μικρῶν ποικιλιῶν τῶν Ταραντινικῶν διδράγμων θὰ ᾖ το ἀναγκαίως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτον ὑποθετική· δύναται διμως νὰ τεθῇ ὡς γενικὸς κανών, διτὶ πάντα τὰ νομίσματα τὰ φέροντα ἀκέραια ὀνόματα ἀρχόντων εἶνε μεταγενέστερα τοῦ 360 π. X.

Ἡ ἀκόλουθος κατάταξις δύναται νὰ γείνῃ ἀποδεκτὴ ὡς τις κατὰ προσέγγισιν χρονολογικὴ ἀκόλουθία τῶν γνωστοτέρων ποικιλιῶν. Διὰ πάσας τὰς λοιπὰς μικροτέρας ποικιλίας πρέπει νὰ συμβουλευώμεθα εἰδικοὺς καταλόγους.

ΑΡΓΥΡΑ ΔΙΔΡΑΧΜΑ, 400-360 π. X.

Πλήρης δλκή, 126-116 κ.

"Εμπροσθεν Ἰππεύς. "Οπισθεν Τάρας ἐπὶ δελφῖνος.

1. Ἰππεὺς γυμνὸς καλπάζων πρὸς δ.

Γράμματα καὶ σύμβολα ἐπὶ τῆς ἐμπροσθετικῆς.
"Επὶ τῆς διποσθίας δημιουργίας.

(1) Ἀνευ γράμματος.

(2) Λ

2. Παῖς γυμνὸς στέφων ἵππουν ιστάμενον.

(1) Ἀνευ γράμματος.

(2) Κηρύκειον.

(3) Λ

Λ

3. Παῖς γυμνὸς στέφων ἵππουν προχωροῦντα.

(1) Παλλαδίον.

Ρ

(2) Κτείς.

ΧΩ (;

(3) ΑΡ

(4) Η

Α

4. Ἰππεὺς γυμνὸς ἀνορθούμενος.

(1) Θ

Θ

(2) ΑΟΡ

5. Κρανοφόρος ιππεὺς πρὸς ἄρ. φέρων ἀσπίδα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος.

- (1) Ἀνευ γράμματος.
 (2) Δ
 (3) Λ

K
P

6. Ιππεὺς γυμνὸς πρὸς δρου.

- (1) ΗΗ
 (2) ΗΞ

7. Ιππεὺς γυμνὸς βαδίζων.

- (1) Θ
 (2) Κάνθαρος.

Θ

8. Ιππεὺς γυμνὸς πλαγίως ιππεύων, ἔχων τὴν μίαν κνήμην πρὸς τὰ ὅπισθεν κεκαμμένην καὶ κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς μικρὰν ἀσπίδα.

- (1) Κτείς.
 (2) Α
 (3) Δ
 (4) Τ
 (5) Λ (*Πίναξ Γ'. 5*).
 (6) Π
 (7) Σ
 (8) Ζ
 (9) Ἀνευ γράμματος.

I
Σ
Κ
I

Ἀνευ γράμματος.

A η P

Σ

Ζ

Ἀνευ γράμματος.

ΑΡΓΥΡΑ ΔΙΔΡΑΧΜΑ, 360-300 π. Χ.

Πλήρης δλκή, 126-116 κ

9. Όμοίως τῷ τύπῳ 8.

- (1) ΝΙΚΩΤΤΑΣ ΕΥ
 (2) . . . ΩΝ ΕΥ
 (3) ΕΥ
 (4) ΥΕ

IOP Ἰπποκάμπη.
 API Ἐπιδορατίς.
 »   »
 Ἰπποκάμπη.

10. Ἰππεὺς γυμνὸς μετὰ μικρᾶς ἀσπίδος ἐν τῇ ἀριστερῷ (ἄνευ κεκαμμένης κνήμης).

(1) ΗΩΛΙΦ	EY	
(2) ΦΙΛΩΝ	EY	
(3) ΦΙΛΟΚΛΗΣ	ΣΙ	ΛΥ

11. Ἰππεὺς γυμνὸς καλπάζων πρὸς δ.

(1) ΑΡΙΣΤΙΑΣ	EY	ΚΛΗ
(2) ΘΡΑ		ΘΡΑ Σηπία.
(3) ΗΠΡΟ . . .		ΔΙ "Οστρακον (<i>buccinum</i>)."
(4) ΝΙΚΟΔΑΜΟΣ	EY	ΙΟΡ

12. Ἰππεὺς γυμνὸς μετὰ δύο ἵππων καὶ Νίκη στεφανοῦσα αὐτόν,

(1) ΦΙ	Κ	Χ (Πίναξ Γ'. 6).

13. Ἰππεὺς ἔνοπλος ιστάμενος παρὰ τὸν ἵππον αὐτοῦ.

(1) Ή		Α

14. Ἰππεὺς γυμνὸς ἀνορθούμενος. (ΠΕΛ. τύπον 4).

(1) ΣΑ		ΣΥΜ Περικεφαλαία.

15. Παῖς γυμνὸς ἐπὶ ἵππου ἀνορθουμένου, ὃν ὑποδέχεται νέος τις· ἀνω, Νίκη στεφανοῦσα τὸν παῖδα.

(1) Ι		Κ [B.M. <i>Guide</i> , Πίν. XXIV, 6].

16. Παῖς γυμνὸς ἐπὶ ἵππου, καὶ νέος γονατίζων κάτω τοῦ ἵππου καὶ ἔξετάζων τὴν ὅπλὴν τοῦ ἵππου.

(1) Φ		Ε (Πίναξ Γ'. 7).
(2) Φ		Γ

17. Ἰππεὺς ἔνοπλος ὑπὸ Νίκης ὑποδεχόμενος.

(1) ΉΑ Μ ΚΑΛ		ΚΑΛ
(2) "Ανευ γραμμάτων.		ΙΟΡ

18. Νέος γυμνὸς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ.

(1) ΣΑ ΦΙΛΙΑΡΧΟΣ		ΑΓΑ
(2) ΑΠΗ		Φύλλον κισσοῦ.

(3) <u>AP</u> (μονογράφημα).	IOP
(4) Κ Ρόπαλον.	Ω
(5) ΣΑ ΑΡΕΘΩΝ	ΣΑΣ

19. Νέος γυμνὸς στέφων τὸν ἵππον αύτοῦ· ἄνω, Νίκη στεφανοῦσα τὸν ἵππεα.

(1) ΣΙΜ	HYP
---------	-----

20. Ἰππεὺς κρανοφόρος πρὸς ἀρ., ἀσπὶς ἐν τῇ ἀριστερᾷ αύτοῦ (Πρβλ. τύπον 5).

(1) Ξ ΝΙΚΑ . . .	ΑΓΑ Ἀλέκτωρ.
------------------	--------------

21. Ἰππεὺς γυμνὸς ἀχοντίζων πρὸς τὰ κάτω.

(1) Ξ ΑΡΙ	KΛ
(2) ΗΑ ΚΑΛ Λ	ΑΡΙ Δύο ἀστέρες. (Πίναξ Γ'. 8)
(3) ΗΑ ΚΑΛ Α	ΚΑΛ
(4) ΛΝ ΚΑΛ Χ	ΚΑΛ
(5) ΗΑ ΚΑΛ Α	ΦΙ
(6) ΣΑ	Δελφίν.
(7) ΣΑ	Πρῷρα.
(8) ΣΑ	<u>AP</u> (μονογραφ.) Δελφίς.
(9) ΣΑ	ΛΚ Δελφίς.
(10) ΣΑ	A P »
(11) ΣΑ	HYP -
(12) ΣΑ	HYP <u>AP</u>
(13) ΣΑ	ΦΙ Φύλλον κισσοῦ.
(14) ΣΑ	Ω Δελφίς.
(15) ΣΑ	Κ »
(16) ΣΙΜ	ΦΙΛΙΣ Ἄετός.
(17) ΣΙΜ	ΦΙ »
(18) <u>AP</u> Φ	ΦΙΛΙΣ »
(19) ΣΙ	ΦΙ »
(20) ΣΙ	"Ανευ γραμμάτων.
(21) ΣΙ ΔΕΙΝΟΚΡΑΤΗΣ	

22. Ἰππεὺς κρανοφόρος ἀκοντίζων πρὸς τὰ κάτω.	
(1) ΔΑΙ	Η Κῆρυξ δστρακον (buccinum).
(2) ΔΑΙ	ΦΙ »
(3) ΦΙΔΙ	ΦΙ (Φύγανη μιστᾶ)

ΔΙΑΒΑΣΜΑ ΑΡΓΥΡΑ 300-272 π. X

³ Ηλαττωμένη ὁλκή, 102-95 κ.

23. Ιππεύς κρανοφόρος βάλων διὰ δόρατος πρὸς τὰ κάτω.	
(1) ΕΥ ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ	ΠΟΛΥ Κεραυνός.
(2) ΓΥ	ΠΟΛΥ »
(3) ΓΥ ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ	ΠΟΛΥ »
(4) ΕΥ ΦΙΝΤΙΑΣ	ΠΟΛΥ Πρῷρα.
(5) ΘΕ ΑΛΕ	ΣΙ Ἀστήρ.
(6) ΔΑΙ	Πρῷρα.

24. Ὁμοίως τῷ τύπῳ 23, ἀλλὰ μετὰ Νίκης στεφανούσης τὸν ιππέα.

- $$(1) \quad \leq 1 \wedge Y \quad | \quad \Gamma Y$$

25. Ἰππεὺς γυμνὸς στεφανῶν ἐαυτόν.

(1) ΣΑ	Κιονόκρανον.	KOM
(2) ΙΩ ΙΑΛΟ	"	
(3) ΙΩ ΙΑΛΟ	"	ANΩ

26. Δύο ιππεῖς (οἱ Διόσκουροι;)

(1) <u>"Ανευ γραμμάτων.</u> (2) ΥΦ (μονογρ.) (3) <u>"Ανευ γραμμάτων.</u>	ΑΡ (μονογρ.) ΓΥ ΓΥ

27. Ἰππεὺς γυμνός, ἔτερος δὲ νέος γυμνὸς ὑποδέχεται τὸν ἵππον.

- (1) $\vdash \Delta$ | Φ
 (2) $\text{ΑΡΙΣΤΙΠ} \quad \Gamma Y$ | $\cdot \text{Ελέφας}$ ($\Pi\pi\rho\alpha\xi \; \Gamma'.$ 9).

28. Ιππεὺς γυμνὸς καλπάζων (Πέλ. τύπον 1).

(1) ΗΠΑΚΑΛΗ	Δύο μονογραφήματα. Κάνθαρος.
(2) ΙΩΠΥΡΙΩΝ ΣΩ Βού- χρανον.	ΕΠ (μονογρ.) Κεφ. Σιληνοῦ.
(3) ΟΛΥΜΠΙΣ Στέφανος.	Τρίπους.

29. Ἰππεὺς ἔνοπλος μετὰ μεγάλης κυκλοτεροῦς ἀσπίδος.

(1) Η ΙΩ ΑΠΟΛΛ (;	ΑΝΩ
(2) Α ΚΑΛ	Τρίαινα.

30. Ἰππεὺς γυμνὸς ἀνορθούμενος.

(1) ΙΩΠΥ ΕΥ	ΟΙ Κράνος,

31. Ἰππεὺς γυμνὸς ἀχοντίζων πρὸς τὰ κάτω. (Πέλ. τύπον 21).

(1) ΑΡΙΣΤΙΠ ΕΥ	ΔΙ Ἐλέφας.
(2) ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ ΔΙ	Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

32. Ἰππεὺς ἔνοπλος, πρὸς δ. μετὰ μεγάλης ἀσπίδος ὅπισθεν αὐτοῦ.

(1) ΗΗΡΑΚΛΗΤΟΣ	ΕΓ (μονογρ.) Θυμιατήριον.
(2) ΟΙ ΑΠΟΛ	
(3) ΟΙ ΑΡΙΣΤΟΚ	Πηδάλιον.

33. Ἰππεὺς ἔνοπλος πρὸς ἄρ., μετ' ἀσπίδος ἐν τῇ ἄρ.

(1) ΑΡΙΣΤΩΝ	ΙΩΡ
(2) ΑΡΙΣΤΩΝ ΕΥ	ΙΩΡ
(3) ΑΡΙΣΤΩΝ ΕΥΦ	ΙΩΡ

34. Ἰππεὺς γυμνὸς μεθ' ἵππου ισταμένου.

(1) ΦΙΛΗΜΕΝΟΣ ΦΙ	Βούχρανον.

35. Ἰππεὺς γυμνὸς στέφων ἵππον ιστάμενον. (Οἱ μῆς τοῦ ἵππου μεγάλως ἔξωγκωμένοι).

(1) ΦΙΛΟΚΡΑ ΝΚ (μονογρ.)	ΑΡΙΣΤ
(2) ΞΕΝΕΑΣ ΕΥ ΦΙ	Στάχυς.

36. Ἰππεὺς γυμνὸς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ πρὸς τὰ δ. βαδίζοντα.

(1) ΣΑΛΩΝ ΑΡ (μονογρ.)	ΕΥ
(2) ΛΕΩΝ	Α/ Λέων.
(3) ΚΥΝ ΑΡ προσωπεῖον μετὰ πώγωνος.	
(4) ΙΩ ΝΕΥΜΗ	ΑΡΙΣ Δύο ἀστέρες.
(5) ΙΩ ΝΕΥΜΗ	ΠΟΛΥ » »
(6) ΙΩ ΝΕΥΜΗ	ΑΡ Ἐλέφας.

(7) ΦΙΛΟΚΛΗΣ (δύο μονογρ.) | Δύο ἀμφορεῖς.
Δελφίς.

(8) ΦΙ ΙΩΠΥΡΟΣ (;) | [B. M. Guide, Πίν. XXXIII, 15].
Μέλισσα.

37. Ἰππεὺς γυμνὸς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ, πρὸς ἀριστερά.

(1) ΑΡΙΣΤΙΣ Ἀγκυρα.	
(2) ΙΩΠΥΡΟΣ ΓΥ	ΧΡΗ
(3) ΦΙΛΩΤΑΣ ΔΙ	Ἀλέκτωρ.
(4) ΗΣΤΙΑΡ ΕΥ ΦΙ	
(5) ΗΣΤΙΑΡ ΕΥ	Δύο φύλλα κισσοῦ.
(6) ΦΙΛΟΚΡΑ ΝΚ	ΑΠΟΛ
(7) ΛΥΚΙΝΟΣ ΣΥ	Γλαύξ.
(8) ΦΙΛΩΤΑΣ Κέρας Ἀμαλθείας	ΠΟΛΥ

38. Γυμνὸς ἵππεὺς φέρων φοίνικα.

(1) ΝΙΚΟΚΡΑΤΗΣ Α |

39. Γυμνὸς ἵππεὺς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ, πρὸς δεξιά.

(1) ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΗΣ Μ	ΠΙ Ὄρος.
(2) ΔΑΜΟΚΡΕ . . . (;) ΕΥΕ	Μονογράφημα.
(3) ΑΡΙΣΤΕΙΔ . . . ΦΙ	»

40. Ἰππεὺς φέρων χλαμύδα καὶ θώρακα.

(1) ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ Μονογρ.	[B. M. Guide, Πίν. XLV, 16].
(2) » Πιλός καὶ μονογρ.	Μονογράφημα.
(3) ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ Μονογρ.	Μονογράφημα.

41. Ἰππεὺς ἐγείρων τὴν δεξιάν, ἐπὶ ἵππου ισταμένου.

(1) ΦΙΛΙΣΚΟΣ | Τρίπονς.

Δραχμαὶ, 400-272 π. X.

Τὰ μικρότερα ἀργυρᾶ νομίσματα δυσκόλως δύνανται νὰ τα-
χθῶσι κατὰ τεχνοτροπίαν μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω χρονικῶν δρίων.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κε-
κοσμημένου διὰ τῆς μορφῆς Σκύλ-
λης.

ΤΑΡ Γλαύξ συνήθως μετ' ὀνομά-
των ἀρχόντων ΙΩΡ, ΑΡΙΣΤΟ-
ΚΡΑΤΗΣ, ΙΑΛΟ, ΝΕΥΜΗΝΙΟΣ,
ΠΟΛΥ, ΟΛΥΜΠΙΣ, ΗΣΤΙΑΡ-
ΧΟΣ, κ.λ.π., κ.λ.π.

Ρ Δραχμαὶ δικῆς 56-41 κ.

Ἐπειδὴ τὰ ὄνόματα τῶν ἀρχόντων τῆς κατηγορίας ταύτης εἶνε
ἀνεξαιρέτως τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ ἀπαγτῶντα ἐπὶ τῶν διδράχμων, εἶνε
φανερὸν ὅτι ἀμφότεραι αἱ κατηγορίαι τυγχάνουσι σύγχρονοι.

Δίδραχμα καὶ δραχμαί, 212-209 π. Χ.

‘Ιππεὺς γυμνὸς φέρων κλάδον φοίνικος καὶ στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ (τεχνοτροπίᾳ λίαν μεταγενεστέρα).	ΤΑΡΑΣ Τάρας ἐπὶ δελφῖνος, συνήθως μετὰ μονογραφήματος ἐν τῷ πεδίῳ. Δίδραχμα δλκὴ 120 κ.
“Αρχοντες ΚΡΙΤΟΣ, ΣΗΡΑΜΒΟΣ, ΣΩΓΕΝΗΣ, ΣΩΚΑΝΝΑΣ, κλπ.	Δραχμαὶ ” 61-55 κ. ‘Ημιδραχμαὶ ” 26 κ.

Μεθ’ ἔλον τὸ βαρὺ τῆς δλκῆς τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως ταύτης οὐδεμία δύναται νὰ ύπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι ταῦτα εἶνε μεταγενέστερα πάντων τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ Τάραντος. Οὐδὲ ἄπαξ εὑρίσκομεν ἐπὶ τούτων τὰ αὐτὰ ὄνόματα, ἀτινα εὑρηνται ἐπὶ τῶν διδράχμων καὶ δραχμῶν τῶν προγενεστέρων περιόδων.

‘Η βραχεῖα περίοδος, καθ’ ἥν διαρκοῦντος τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου ὁ Τάρας ἀπέσεισε τὸν ρώμαϊκὸν ζυγόν, εἶνε ἡ μόνη ἐποχή, εἰς ἥν δύνανται ταῦτα νὰ ἀπονεμηθῶσι.

Μικρότερα ἀργυρᾶ νομίσματα, 400-272 π. Χ.

ΔΙΩΒΟΛΑ, δλκὴ 22·5 κ. (τὸ πολύ).

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους,

‘Ηρακλῆς ἀγγων τὸν λέοντα ἢ ἑκτετελῶν ἐνα τῶν ἀλλων αὐτοῦ ἀθλῶν, συνήθως μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ ἀκεραίας ἢ κολοβῆς. Τὰ νεώτερα κομμάτια φέρουσιν ἐν τῷ πεδίῳ γράμματα καὶ σύμβολα.

‘Ιππος ἐλεύθερος.
Δύο κεφαλαι ἵππων.
‘Ρόπαλον καὶ τόξον.

ΤΑΡ Τάρας ἐπὶ δελφῖνος.
Δύο κεφαλαι ἵππων.
‘Ηλακάτη ἐν στεφάνῳ.

Τὰ διώδολα, μάλιστα δὲ τὰ φέροντα τὸν τύπον τοῦ Ἡρακλέους, εἶνε ἀφθονώτατα. Τὰ νομισμάτια ταῦτα ἀπετέλουν τὴν βάσιν τοῦ κοινοῦ νομίσματος τῶν ἰχθυοπωλείων τοῦ Τάραντος πρὸς δὲ τῶν

ἀγροτικῶν διαμερισμάτων τοῦ Τάραντος καὶ αὐτῶν μάλιστα τῶν ἔκτὸς τῆς χώρας αὐτοῦ, π. χ. τῶν ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ Σαυνίτιδι κειμένων. Εἶνε δὲ ταῦτα πανόμοια κατὰ τύπον πρὸς τὰ διώβολα τῆς Ἡρακλείας, ἥτις ἦν κέντρον τοῦ συμμαχικοῦ συνεδρίου τῶν Ἰταλιωτῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ πρακτικὴν δὲ ἐποψιν ἥσαν μᾶλλον συμμαχικὰ ἢ ἴδια πόλεως τινος νομίσματα. Ἐκ τοῦ Πολυδεύκους (IX, 80)¹⁾ μανθάνομεν, δτὶ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ὑπῆρχεν ἐν Τάραντι νόμισμά τι καλούμενον νοῦμμος, φέρον ὡς τύπον τὸν Τάραντα ἐπὶ δελφῖνος ἐποχούμενον. Οὗτος δ' εἶνε ὁ σταθερὸς τύπος τῶν διδράχμων, εὑρηται δῆμος ὁ τύπος οὗτος καὶ ἐπὶ διωβόλων. Ὁ Πολυδεύκης δὲν δίδει ἡμῖν ὀδηγίαν τινὰ ἀν ὁ νοῦμμος ἥτο τὸ διδράχμον, ὡς ὑπέθεσεν ὁ Mommsen, ἢ πιθανώτερον τὸ διώβολον, ὡς φρόνεῃ ὁ καθηγητὴς Gardner (*Num. Chron.*, 1881 σελ. 296). Πρέπει δ' ἀναγκαίως νὰ ὑποθέσωμεν, δτὶ οἱ Ρωμαῖοι, δτε ἴδιοποιήθησαν τὴν κοπὴν τοῦ ἀργύρου, δπερ ἐπραξαν ἀμέσως μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ νομισματοκοπείου τοῦ Τάραντος, τοῦ μέχρι τότε προμηθεύσαντος κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ ἐν τῇ ιταλικῇ ἀγορᾷ κυκλοφοροῦντος ἀργύρου, μετεβίβασαν τὸν ἐλληνικὸν ὅρον νόμοις (*nummus*) εἰς τὸ σηστέρτιον αὐτῶν, νόμισμα σχεδὸν ταυτίζόμενον κατὰ σταθμὸν πρὸς τὸ διώβολον τοῦ Τάραντος καὶ δημοίως ἐκείνῳ ισάξιον πρὸς δέκα οὐγγίας χαλκοῦ (2 $\frac{1}{2}$ ἀστάρια τῶν τεσσάρων οὐγγιῶν ἔκαστον).

"Οτι δὲ τὸ τῶν Ταραντίνων διώβολον ἀντηλλάσετο πρὸς δέκα οὐγγίας χαλκοῦ, ἔξαγομεν ἐκ τοῦ γεγονότος, δτὶ ὁ δησιλὸς φέρει συνήθως τὸ σημεῖον ἀξίας . . . . . , ὡς θέλομεν ἵδη ἀμέσως κατωτέρω. "Οθεν, ἀν ὁ δησιλὸς ἔξισοῦτο πρὸς τὸ χαλκοῦν πεντούγγιον (*quincunx*), ἐπρεπε τὸ διώβολον νὰ ἥτο ισάξιον πρὸς τὸ δεκαούγγιον (*dextans*) δπερ, ὡς τὰ κοπέντα ἐν Ἀπουλίᾳ (ἴδε Τιάτη σελ. 65, Οὐενουσία σελ. 63) ἐκαλεῖτο ὡσαύτως νοῦμμος.

¹⁾ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ταραντίνων πολιτείᾳ καλεῖσθαι φησι νόμισμα παρ' αὐτοῖς νοῦμμον ἐφ' οὗ ἐνετευπάσθαι Τάραντα τὸν Ποσειδῶνος δελφῖνι ἐποχούμενον.

Κατὰ ταῦτα τὸ ὄνομα νοῦμμος φαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεδόθη ὑπὸ πάντων εἰς τὸ ἀργυροῦν διώσιλον, ως τὴν συμμαχικὴν μονάδα ἀξίας ἐν Ἡρακλείᾳ καὶ Τάραντι, πιθανῶς δὲ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ,¹⁾ κατόπιν δ' ὅτι μετεβιβάσθη ἐπὶ τοῦ ισαξίου αὐτοῦ, τῆς μονάδος τοῦ χαλκοῦ συνισταμένης ἐκ δέκα οὐγγιῶν, ἐπομένως ἐλκούσης (κατ' ἀναλογίαν 250:1) περὶ τοὺς 5000 κ. (ἴδε σελ. 56).

Εἰς τοὺς πίνακας τῆς Ἡρακλείας (Boeck, *Corp. Insc. Gr.* 5774, στοιχ. 123) τοὺς ἔκτειντας καθ' ὃν χρόνον ἡ ὀλκὴ τῶν χαλκῶν νομίσματων εἶχε γενικῶς ἐλαττωθῆ, ἀναγράφεται διαφορά τις μεταξὺ τοῦ ἀργυροῦ καὶ χαλκοῦ νούμμου, ἐπειδὴ διατάσσεται ἡ πληρωμὴ προστίμου δέκα νούμμων «δέκα νόμως ἀργυρίω» παρὰ τοῦ ἐκμισθωτοῦ γαιῶν τινων, ἀν τυχὸν οὗτος δὲν ἦθελε φυτεύση πλήρη τὸν ἐν τῷ συμβολαίφ αὐτοῦ προσδιορισθέντα ἀριθμὸν ἐλαῖσδένδρων. Τὸ πρόστιμον ἡτο δέκα ἀργυροῦ νοῦμμοι δι' ἕκαστην ἐλαίαν «πὰρ τὸ φυτὸν ἐκαστον». ἡ δὲ προσθήκη τῆς λέξεως ἀργυρίω σκοπὸν εἶχε νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν πληρωμὴν τοῦ ποσοῦ εἰς ἀργυρον, ἡτο δ' ἀναγκαῖος προσδιορισμὸς ἐν χρόνῳ, καθ' ὃν ἡ ὀλκὴ τοῦ χαλκοῦ νομίσματος ἥρξατο ἐκπίπτουσα.

ΟΒΟΛΟΙ, ὀλκὴ 11·25 κ. (τὸ πολύ).

Κεφαλὴ γυναικεία.	Κάνθαρος	‘Ολκὴ 9·2 κ.
Κάνθαρος	Κάνθαρος	» 9·7 κ.
Κάνθαρος	Βουκράνιον	» 8·4 κ.

Πέντε σφαιρίδια εἶνε τὸ σύνηθες σημεῖον ἀξίας τοῦ ὁδολοῦ. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι διάφορα ἀλλα νομίσματα, ὃν τινα ἔχουσι μόνον δύο, τρία ἢ τέσσαρα σφαιρίδια, ἀν καὶ κατὰ βάρος δύνανται νὰ λογισθῶσιν ώς ὁδολοί. Εἰς ποῖον σύστημα, ἐὰν τοιοῦτον τι ὑπάρχῃ, ἀνήκουσιν, εἶνε λίαν ἀμφίβολον. Εἰς τινας περιπτώσεις παριστῶσιν ἵσως ὑποδιαιρέσεις τῆς λίτρας, ἢ τὸ δέκατον τοῦ στατῆρος (τοῦ

¹⁾ Ἐν Σικελίᾳ δὲ νοῦμμος ἡτο ὡσαύτως νομίσματιον ἀργυροῦν Ὀλκὸν κατὰ τι ἔλασσον τοῦ ταραντίνου διωδόλου.

ծիծուն ծուու տու ծածէսկատու), ծուու նօմիսմա ծւէքրինետ էն Տարանտ էկ տու տըպու անտու շտենօս ն ծտրան ծտրեօս.

ΛΙΤΡΑΙ, ծլխն 13·5 ս. և հմիլսրա 6·7 ս. (τὸ πολύ).

“Օստրակոն (շտենէ).

”

”

”

Կեֆալի ‘Հրակլեուս.

Կեֆալի յնաւաւեա.

Տարաս էպի ծելփինօս.

Ծելփիս մետա ծափօրան սսմբօլան.

ԱՄՓԻՈԼԱ ԿԼԱՍՄԱՏԱ.

Տետրախնդմօս թակօս . . .

Տետրախնդմօս թակօս.

Կեֆալի յնաւաւեա.

Կանթարօս.

Կեֆալի նպու.

“Իպու ձնօրթօնմենօս.

Կեֆալի ‘Հրակլեուս.

‘Այգենօն մօնաւու.

Ճն մղնիսկօւ.

Տետրախնդմօս թակօս . . . “Օլխն 14 ս.

Լուրա . . . . . » 15 ս.

Ծելփիս . . . . . » 10·6 ս.

“Անա մերօս ծչծօս. . . . » 9·7 ս.

Կեֆալի նպու. . . . » 8·9 ս.

Տարաս էպի ծելփինօս . . . » 7·6 ս.

Ծելփիս . . . . . » 5·5 ս.

Տէքֆանօս էլաւաս . . . » 4·6 ս.

Ճն մղնիսկօւ . . . . » 3·7 ս.

ԽԱԼԿԱ ՆՈՄԻՍՄԱՏԱ. Պեզն տա 300-272 ս. X.

Տա շալք նօմիսմատա տու Տարանտօս ծն հսան մեցալիս սպուծայտուօս և ծնյանտաւ պանտա նա տաշթասին և ս նեաւերան պերօծօն. Օի խրաւերօ տան տըպան և ն էնդիս: —

Կեֆալի Ճիօս.

ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ Նիքի իստամենի, խերասնծն էջոսսա ն ստեփանօսսա տրբաւու . . . . . Ա · 9

Կեֆալի ‘Աթինաս.

ΤΑΡΑΝΤԻ ‘Հրակլիս ձյշան լեոնտ ն էպի թրաչսս կաթիմենօս Ա · 8 · 6

“Օստրակոն (շտենէ).

ΤΑΡΑΝ Տարաս էպի ծելփինօս Ա · 55

”

ΤΑ Ճն ծելփինէ . . . . . Ա · 4

Կանթարօս.

Կանթարօս . . . . . Ա · 5

Կեֆալի ‘Աթինաս.

Կանթարօս . . . . . Ա · 35

Պրօսմիոն նպուշմպուդ.

Կեֆալի նպու . . . . . Ա · 5

Կեֆալի ‘Աթինաս.

Ճն մղնիսկօւ . . . . . Ա · 4

Τρία ἡ "Ορρα (Oria), πόλις μεσόγειος κειμένη ἐπὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, μεταξὺ Τάραντος καὶ Βρεντησίου. Ἡ νομισματοκοπία αὐτῆς πᾶσα εἶναι δλῶς νέα, ἀποτελουμένη ἐκ χαλκῶν νομισμάτων τοῦ οὐγγιαίου καὶ ήμιουγγιαίου σταθμοῦ, τοῦ 217-87 π. Χ.

<i>Quincunx</i>		
<i>Triens</i>	Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ORRA Ἄετδς ἐπὶ κεραυνοῦ.
<i>Sextans</i>		
<i>Quincunx</i>		
<i>Triens</i>	Κεφαλὴ Ἀφροδίτης.	ORRA Ἔρως λύραν ἀνακρούων ἢ φέρων στέφανον.
<i>Quadrans</i>		
"Ανευ σημείου ἀξίας	Κεφαλὴ Ἀφροδίτης.	ORRA Περιστερὰ ἵπταμένη.

Τὸ πάρχουσι πρὸς τούτοις καὶ τινα ἄλλα ἐστερημένα σπουδαιότητος νομίσματα, ἀνευ δὲ σημείων ἀξίας.

ΛΕΥΚΑΝΙΑ

Τὰ νομίσματα τῆς χώρας ἥτις ὡνομάσθη παρὰ τῶν Λευκανῶν, λαοῦ Σαυνιτικοῦ, μεταναστεύσαντος πρὸς νότον περὶ τὰ 400 π. χ., συνίστανται:—

- (Α) Ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν ἀρχαίων Ἀχαικῶν καὶ ἄλλων Ἐλληνικῶν πόλεων, Συβάρεως, Σίριος καὶ Μεταποντίου τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους, καὶ Λάου, Πυξῶντος τοῦ δυτικοῦ μέρους αὐτῆς μετὰ τῆς Οὐελίας καὶ Ποσειδωνίας.
- (Β) Ἐκ τῶν νεωτέρων Ἐλληνικῶν ἀποικιῶν Θουρίων καὶ Ἡρακλείας.
- (Γ) Ἐκ τῶν κοπέντων παρὰ τῶν Λευκανῶν μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάκτησιν τῶν πόλεων Ποσειδωνίας, Λάου καὶ Μεταποντίου καὶ τὸν ἐν μέρει ἐξελληνισμὸν τοῦ λαοῦ τούτου.
- (Δ) Ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς Παιστοῦ (Ποσειδωνίας) καὶ Κοπίας (Θουρίων) ὑπὸ τοὺς Τρωμαίους.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΕΓΑΝΙΑΣ

Σημ. Τῶν διὰ κυρτῶν γαστήρων γεραμένων πόλεων τὰ νομίσματα εἶναι μάλιστα ἔνδικα.

Λευκανοί. Ή νομισματοκοπία τῶν Λευκανῶν, ώς ή τῶν Βρεττίων, ἡς εἶνε σύγχρονος, ἀρχεται ὅχι πρὸ τοῦ τελευταίου μέρους τῆς τετάρτης π. Χ. ἐκατονταετηρίδος, καὶ δὲν ἔξακολουθεῖ πέραν τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου, ὅτε μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀγγίου ἡ Λευκανία ἐδαμάσθη ὄριστικῶς ὑπὸ τῆς Πόμης.

(1) Ἐποχὴ τῶν πολέμων τοῦ Πύρρου (;

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος Ἀρεως μετὰ κράνους.	ΛΟΥΚΑΝΟΜ Ἀθηνᾶ μαχομένη	Ἄ 1·0
	» Νίκη στέφουσα τρόπαιον .	Ἄ 1·0
Κεφαλὴ Νίκης μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΝΙΚΑ.	» Ζεὺς κεραυνὸν ἀκοντίζων .	Ἄ 65

(2) Ἐποχὴ τῶν πολέμων τοῦ Ἀρρίσου (;) ¹⁾

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ.	ΛΥΚΙΑΝΩΝ Ἀθηνᾶ μαχομένη ἐν τῷ πεδίῳ κεφαλὴ λύκου . . .	Ἄ 1·0
Κεφαλὴ Διός.	» Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων ἐν τῷ πεδίῳ κεφαλὴ λύκου	Ἄ 8

Ἡ κεφαλὴ τοῦ λύκου δεικνύει, ὅτι οἱ Λευκανοὶ παρῆγον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τοῦ λύκος (Λυκιανοί).

Ηράκλεια. Αὕτη ἦτο ἀποικία κοινὴ τοῦ Τάραντος καὶ τῶν Θουρίων, ιδρυθεῖσα ἐν ἔτει 432 π. Χ. πρὸς κατάληψιν τῆς χώρας τῆς ἀρχαίας Σίριος καὶ ἵνα ἀποτελέσῃ προπύργιον κατὰ τῆς αὔξανούσης δυνάμεως τῶν Λευκανῶν. Διὰ τοῦτο ἐξελέγη ὑπὸ Ἀρχύτου τοῦ τότε στρατηγοῦ τοῦ Τάραντος ως ἔδρα τοῦ γενικοῦ συνεδρίου τῶν Ἰταλιωτῶν Ἐλλήνων. Τοῦτο δὲ συνέβη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος, καὶ ἐγένετο ἡ αἰτία τοῦ νὰ ἀποδῆῃ ἡ Ἡράκλεια πόλις οὐ μικρᾶς σπουδαιότητος.

¹⁾ Ἐπέρους τύπους ἦδε παρὰ Sambon, Mon. Ital. σελ. 258.

'Αλέξανδρος ὁ τῆς Ἡπείρου βασιλεύς, διαρκούσης τῆς περὶ τὸ 330 π. Χ. ιταλικῆς αὐτοῦ ἐκστρατείας, μετέθεσε τὴν σύνοδον ἐξ ἔχθρας πρὸς τοὺς Ταραντίνους (Στράβων. VI, 3, 4) ἀπὸ τῆς Ἡρακλείας εἰς τὰ δρια τῆς χώρας τῶν Θουρίων. Βραχὺ δὲ μετὰ ταῦτα ἡ Ἡράκλεια ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Λευκανῶν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἐστερήθη τῆς αὐτονομίας αὐτῆς. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Πύρρου συνεμάχει αὐτῷ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων, ἀλλὰ ταχέως κατόπιν, ἦτοι ἐν ᾧτει 272 π. Χ., ἀπεδέχθη τὴν Ρωμαϊκὴν προστασίαν διὰ συνθήκης ἔξαιρέτως εύνοϊκῆς (Κικέρωνος *Pro Balb.* 22. *Pro Arch.* 4).

Τὰ νομίσματα τῆς Ἡρακλείας δέον νὰ μελετῶνται ἐν σχέσει πρὸς τὰ τῆς μητροπόλεως αὐτῆς Τάραντος, οὕτινος ἀκολουθοῦσι τὸν σταθμητικὸν κανόνα. Δύνανται δὲ νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τὰς ἔξης τάξεις.

A'. Περὶ τὰ 432-380 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.

HE ἐνίστε ἐπ' ἀριστ. Λέων τρέχων.
Διώβολον ἡ νοῦμμος 22 περίπου
κ. (τὸ πολύ).
[B. M. *Guide*, Πίν. XV, 5].

B'. Περὶ τὰ 380-300 π. Χ.

Λίδραχμα ἀκεραίον Ταραντίνου σταθμοῦ, 123-110 κ.

1. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἔχουσα τὴν κόμην δι' ἑλαίας κεκοσμημένην καὶ πρὸς τὸ ἄνω δπισθεν ἀναδεδεμένην τὸ δλον περικυκλοῦται ὑπὸ αἰγίδος ὑπὸ δφεων περιβαλλομένης.
2. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ λοφοφόρου Ἀθηναϊκοῦ κράνους διὰ Ἰπποκάμπης ἡ Σκύλλης κοσμουμένου.
3. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ' ἐνώπιον.
4. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ως ἐν ἀριθ. 2.

ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ ἡ ΗΡΑΚΛΗΙΩΝ
Ἡρακλῆς γυμνὸς ἐπὶ βράχου κεκλιμένος, ἔχων ἀγγεῖον ἐν τῇ χειρὶ.
(Πίναξ Γ.' 10)

ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ ἡ ΗΡΑΚΛΗΙΩΝ
Ἡρακλῆς πρὸς λέοντα παλαίων.
(Πίναξ Γ.' 11)

» Ὁμοίως.
» Ἡρακλῆς ἴσταμενος κατ' ἐνώπιον, κρατῶν ῥόπαλον καὶ λεοντῆν.

5. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ὡς ἐν ἀριθ. 3.

ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ ἢ ΗΡΑΚΛΗΙΩΝ

· Ἡρακλῆς ιστάμενος κατ' ἐνώπιον κρατῶν ρόπαλον καὶ λεοντῆν.

6. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορυνθιακοῦ· πρὸ αὐτῆς ἐνίστε ΑΘΑΝΑ

» Ὁμοίως.

(Ἔδε ὠσαύτως Imhoof-Blumer, *Mon. Gr.* σελ. 2).

Δραχμαῖ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ὡς ἐν ἀριθ. 2.

ΗΡΑΚΛΗΙΩΝ Γλαῦξ ἐπὶ κλάδου ἔλαιας . . . . Σταθμὸς 57 κ.

Noῦμμος ἢ διώσιολον.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.

ΗΡΑΚΛΗΙΩΝ Ἡρακλῆς καὶ λέων.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

» Ὁμοίως ἢ Ἡρακλῆς ιστάμενος.

Quincunx ἢ δέσιολός.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ὡς ἐν ἀριθ. 1.

Τόπαλον καὶ τόξον.

• • • •

Ἑμιωδόλια.

Τέσσαρες μηνίσκοι μετὰ σφαιριδίων.

Τόπαλον καὶ τόξον.

Σπέρμα σίτου.

ΗΡ Αροτρον.

Γ'. Περὶ τὰ 300-268 π. X.

Δίδραχμα ἡλαττωμένον σταθμοῦ, 100-90 κ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ λοφοφόρου κορυνθιακῆς περικεφαλαίας διὰ γρυπὸς κεκοσμημένης.

ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ Ἡρακλῆς ιστάμενος ὡς ἀνωτέρω, ἢ θύων πρὸ βωμοῦ, ἢ στέφων ἔχυτον, ἢ ὑπὸ Νίκης στεφανούμενος, συνήθως μετ' ὀνδυμάτος ἀρχοντος.

[B. M. Guide, Πίν. XLV, 17].

ΧΡΥΣΟΣ. Περίοδος Β' ἢ Γ'.

Μόνον ἐν χρυσοῦν νόμισμα τῆς πόλεως ταύτης εἶνε γνωστὸν, καὶ δὴ τέταρτον στατῆρος, ἔλκον 33 κ. δπερ δύναται νὰ ἀγήκει εἰς τινὰ τῶν ἀνωτέρω περιόδων.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑ ΧΑΛΚΟΥ

'Επιγραφὴ ΗΗΡΑΚΛΕΙΩΝ

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Ἡρακλείας ἐκόπησαν πάντα κατὰ τὴν περίοδον 330-200 π. Χ. Οἱ κυριώτεροι αὐτῶν τύποι εἰνε οἱ ἔξης:—

Κεφαλὴ Περσεφόνης.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ' ἐνώπιον.

Γλαυξὶ ἐπὶ κεραυνοῦ.

Στάχυς	Ἄ·75
Τρόπαιον	Ἄ·55
Προτομὴ ἵππου	Ἄ·45

Ἀθηνᾶ πρὸ βωμοῦ θύουσα.

Προτομὴ Ἀθηνᾶς.

Δύο Ἡρακλεῖς	Ἄ·75
Εἰς Ἡρακλῆς	Ἄ·65

‘Ο διπλοῦς καὶ μόνος Ἡρακλῆς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων, ὡς ἡ δίσωμος γλαυξὶ τῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων, δηλοῖ ἀπλῶς, ὅτι τὸ ἐν νόμισμα εἴνε διπλάσιον κατ’ ἀξίαν τοῦ ἑτέρου.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Θαλάσσιος θεός (Γλαυκος;) φέρων κρένος, ἀσπίδα καὶ δόρυ. Ά·55

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.

Ῥόπαλον, φαρέτρα καὶ τέξον Ά·5

Οἱ νομισματικοὶ τύποι τῆς Ἡρακλείας ἀποδεικνύουσι τὴν διττὴν αὐτῆς καταγωγήν, τῆς μὲν κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς ληφθείσης ἐκ τῶν Θουρίων, τῆς δὲ λατρείας τοῦ Ἡρακλέους, ὡς καὶ τοῦ ὄντος τῆς πόλεως, ἐκ τοῦ δωρικοῦ Τάραντος.

Θούριοι. Ή σπουδαία αὕτη ἀποικία ἐκτίσθη ἐν ἔτει 443 π. Χ. εἰς μέρος οὐχὶ ἀπομεμακρυσμένον τῆς θέσεως τῆς ἐγκαταληφθείσης Συβάρεως, ἐνθα ὑπῆρχε πηγή τις Θουρία καλουμένη. Ή ταχεῖα δὲ αὐτῆς ἔξυψωσις ὥφείλετο ἀναμφιβόλως εἰς τὰ αὐτὰ τοπικὰ πλεονεκτήματα, ἀτινα θὰ συνετέλεσαν πολὺ πρὸς τὴν ἐμπορικὴν εύδαιμονίαν τῆς ἀρχαίας Συβάρεως. Κατὰ τὰ εἰκοσι πρῶτα ἔτη τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἡ νομισματοκοπία τῆς ὑπῆρξε λίγην περιωρισμένη. Τοῦτο δὲ συμπεραίνομεν μᾶλλον ἐκ τῆς προηγμένης τεχνοτροπίας, τῆς παρουσιαζομένης ὑπὸ τῶν θουριακῶν νομισμάτων, ἢ ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ω ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἐπειδὴ

δφείλομεν νὰ ἐνθυμηθῶμεν δτι παρὰ τῷ πληθυσμῷ τῶν Θουρίων ὑπερίσχυε τὸ Ἰωνικὸν στοιχεῖον, οὐδεὶς δὲ λόγος ὑπάρχει νὰ ὑποθέσωμεν δτι τὸ Ἰωνικὸν ἀλφάβητον δὲν ἦτο ἐν χρήσει ἐν Θουρίοις ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τῆς κτίσεως αὐτοῦ (Πρβλ. τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΥΕΛΗΤΩΝ ἀρχαῖκὰ νομίσματα τῆς Ἰωνικῆς Υέλης, τὰ βεβαίως πρὸ τοῦ 450 π. Χ. κοπέντα).

Τὰ τῶν νομισμάτων τῶν Θουρίων, ἄτινα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 420 μέχρι 390 π. Χ. περίοδον τῆς μεγίστης ἀκμῆς τῆς πόλεως, εἶνε ἐκ τῶν τελειοτάτων παραδειγμάτων τῆς νομισματικῆς καλλιτεχνίας. Κατὰ τὴν ἀγνότητα τῆς τεχνοτροπίας καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκτελέσως οὐδὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰ κομμάτια ἐκεῖνα ἄτινα φέρουσι τὴν ὑπογραφὴν τοῦ γλύπτου Φ..., δστις φαίνεται δτι ἔχαιρεν ἐν Ἰταλίᾳ μεγάλην φήμην ὡς σφραγιδογλύφος, ἐπειδὴ εἰργάσθη ὡσαύτως εἰς τὰ νομισματοκοπεῖα τῆς Νεαπόλεως (;), Υέλης, Τερίνης, καὶ Πανδοσίας [Β. Μ. *Guide* Πίν. XV, 3, 7, 13 καὶ Πίν. XXV, 22].

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους ἔλαιο-
στεφοῦς· ὑπογραφὴ τεχνίτου Φ.
(Πίναξ 4'. 7)

ΘΟΥΡΙΩΝ Ταῦρος βαδίζων μετὰ
κεφαλῆς κεκλιμένης ἢ ἐφορμῶν ἐν
τῷ ἔξέργῳ συνήθως ἵχθυς· σύμ-
βολα καὶ γράμματα ποικίλα.

Α δλκαί, Διστάτηρ 240 κ., Στατήρ 120 κ., Τρίτη 40 κ.,
Ἐκτη 20 κ., Δωδεκάτη 10 κ.

Ἐν ἔτει 390 οἱ Θούριοι ὑπέστησαν σπουδαίαν ἥτταν ὑπὸ τῶν Λευκανῶν (Διοδώρ. XIV, 101), ἀλλ' ἡ πόλις δὲν ἤρξατο ἐκπίπτουσα ὄλικῶς πρὸ τῶν μέσων τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος π. Χ., δτε ἡ ἐπαύξησις τῆς ἴσχύος τῶν Βρεττίων ἐστέρησεν αὐτὴν τῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας αὐτῆς πηγῶν πλούτου.

Ἡ νομισματοκοπία τῆς ἀπὸ τοῦ 390 μέχρι 350 π. Χ. περιόδου ταύτης φθάνει εἰς ὑψιστὸν σημεῖον τελειότητος, ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν, χωρὶς ἵσως νὰ χάνῃ πολὺ τῆς αὐστηρᾶς λεπτότητος τῆς τεχνοτροπίας, τῆς τοσοῦτον ἀξιοσημειώτου ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων νομισμάτων.

Περὶ τὰ 390-350 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους πλουτίως κεκοσμημένου, συνήθως μετὰ παραστάσεως Σκύλλης.

(Πίναξ 4'. 8).

[”Ιδε Imhoof, Mon. Gr. σελ. 7].

ΘΟΥΡΙΩΝ Ταῦρος κυρίσσων· ἐν τῷ ἔξέργῳ, συνήθως ιχθύς· καὶ ἄλλα ἐν τούτοις ἀπαντώσι σύμβολα καὶ δύναματα τεχνιτῶν ΙΣΤΟΡΟΣ, ΜΟΛΟΣΣΟΣ καὶ ΝΙΚΑΝΔΡΟς ἐπὶ τῆς κάτω τοῦ ταύρου βάσεως.
R Διστάτηρ, Στατήρ καὶ Ἐκτη.

Ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων κεφαλὴ τῆς Ἀθηνᾶς εἶνε πιθανῶς ἡ τῆς Ἀθηνᾶς Σκυλλητρίας, θεότητος θαλασσίας, ἡς ἡ λατρεία φαίνεται ὅτι ἐπεκράτει τόσον ἐν τῇ πόλει τοῦ Σκυλλητίου (τῆς δόπιας δύμας δὲν ἔχομεν νομίσματα) ὅσον ἐπὶ τοῦ βραχώδους Ἰαπυγίου ἀκρωτηρίου¹ ἐν Ἡρακλείᾳ, ἵσως δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἐπικινδύνοις σημείοις τῶν παραλίων τῆς Βρεττίας χώρας². Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν σημασίαν τοῦ ἐπὶ τοῦ ὅπισθεν μέρους τῶν νομισμάτων τῶν Θουρίων τάύρου πολλαὶ ὑπῆρξαν γνῶμαι. Τινὲς ἐξέλαθον αὐτὸν ὡς διογυστικὸν σύμβολον, ἄλλοι ὡς τὸν Βοῦν Θούριον ἥκερατίζοντα ταῦρον, παραστατικὸν τῆς πηγῆς Θουρίας, ἐξ ἡς ὀνομάσθη ἡ πόλις· ἄλλοι δὲ τέλος ἐξέλαθον αὐτόν, ἵσως εὐλογώτερον, ὡς παριστῶντα τὸν ποταμὸν Κρῆθιν, καὶ μᾶλλον ὡς παράγωγον ἦτοι ἐξέλιξιν τοῦ ταύρου τοῦ χρησιμεύοντος ὡς τύπου σταθεροῦ τῶν ἀρχαικῶν νομισμάτων τῆς Συβάρεως.

Περὶ τὰ 350-300 π. Χ.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τὰ ὄνόματα τῶν ἀρχόντων ἐμφανίζονται συχνότερον, φανερὰ δέ τις χειροτέρευσις παρατηρεῖται ἐν τῇ τεχνοτροπίᾳ καὶ ἔκτελέσει τῶν νομισμάτων. [B. M. Guide, Πίν. XXXIV, 22]. Αἱ ἔκται (διώβολα, νοῦμμοι;) τῆς περιόδου ταύτης εἶνε κοιναί, φέρουσι δὲ τοὺς αὐτοὺς τύπους, οὓς καὶ τὰ μεγαλείτερα νομίσματα.

¹⁾ Πιθανῶς τὰ τρία ἀκρωτήσια ἐν τῷ βορείῳ μέρει τοῦ Σκυλλητικοῦ κόλπου. Στράβ. VI, 1.

²⁾ Λυκόδηρων I, 853. Lenormant, Gr. Grèce II, σελ. 338.

Περὶ τὰ 300-268 π. Χ.

Περὶ τὰ 300 π. Χ. ἡ δλκὴ τοῦ διδράχμου ἦτοι στατήρος ἐκπίπτει, ώς ἐν Τάραντι καὶ Ἡρακλείᾳ, ἀπὸ 120 εἰς 100 κ., νέοι δὲ τύποι εἰσάγονται: —

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφῆς.

ΘΟΥΡΙΩΝ Ταῦρος κυρίσσων· δνδ-
ματα ἀρχόντων ΑΚΕ, ΑΡΙ, ΞΩΙ
κτλ. [B.M. Guide, Πίν.XLV,18]
Στατήρ 100 κ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κο-
ρινθιακοῦ.

Ομοιος τύπος· κάτω, γλαύξ.
Στατήρ 100 κ.

Κεφαλὴ γυναικεία πεπλοφόρος, ἡς
σπισθεν σκῆπτρον.

ΘΟΥΡΙΩΝ Ταῦρος κυρίσσων.
Ρ 23 κ.

Μετὰ δὲ τὸ 268 π. Χ. ἡ ἀργυροκοπία τῶν Θουρίων παύει,
ἀντικαθίσταται δὲ ὑπὸ τῆς τῶν Βρεττίων.

ΧΑΛΚΟΣ. Περὶ τὰ 400-300 καὶ βραδύτερον.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῶν Θουρίων ἄρχονται περὶ τὰ 400
π. Χ. Οἱ τύποι αὐτῶν μέχρι σχεδὸν τοῦ 300 π. Χ. δμοιάζουσι
πρὸς τοὺς τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων, φέρουσι δηλαδὴ ἔμπρ.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, ὅπισθ. Ταῦρον.

Κατὰ τὰ μέσα τῆς τετάρτης ἐκαπονταετηρίδος συνέβη αἰφνιδία
τις καὶ ἀξιοσημείωτος αὔξησις κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὸν σταθμὸν
τῶν χαλκῶν νομισμάτων. Όμοία τις αὔξησις παρατηρεῖται συγ-
χρόνως ἐν τῇ δλκῇ τῶν χαλκῶν νομισμάτων τῆς Σικελίας.

Μετὰ τὸ 300 π. Χ., τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ ταῦρου
ἀντικαθιστῶσι τύποι ἀναφερόμενοι εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλω-
νος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. Τὰ νομίσματα ταῦτα δὲν διήρκεσαν ἐπὶ
πολύ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Τρίπους. . . . . Η·6

» »

Λύρα. . . . . Η·6

» »

Ἀρτέμις κυνηγέτις . . . . . Η·9

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

Ἀπόλλωνίσταμενος, κρατῶν λύραν Η·6

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Κέρας Ἀμαλθείας. . . . . Η·5

Κόπια (Copia). Ἐκτοτε ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Θουρίων δὲν ἐκόπησαν ἐκ νέου νομίσματα πρὸ τῆς ἐν ἔτει 194 ἀποστολῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀποικίας Κοπίας in Thurium agrum (Τ. Λιβίου XXXIV, 53), καὶ τότε δὲ περιωρίσθησαν εἰς χαλκᾶ νομισμάτια κοπέντα συμφώνως τῷ τότε ἐπικρατοῦντι ἐν τῇ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ ἡμιουγγιαίῳ σταθμῷ. Πρότ. τὰ νομίσματα τῆς Παιστοῦ, Βρεντησίου, Ὁξάντου καὶ Οὐαλεντίας.

194-89 π. X.

Χαλκᾶ μετὰ σημείων ἀξίας. Ἡμιουγγιαῖος σταθμός.

As.	Κεφαλὴ Ἰανοῦ.		ΣΟΠΙΑ	Κέρας.
Semis.	Κεφ. γυναικεία μετὰ χαλύπτρας.	S	»	»
Triens.	Κεφ. Ἀθηνᾶς		»	»
Quadrans.	Κεφ. Ἡρακλέους . . .		»	»
»	Κεφ. Ἐρμοῦ.		»	»

Ο τοῦ ἔτους 89 π. X. νόμος τοῦ Παπιρίου Πλαυτίου, νομιμοποιῶν ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ τὸ ἡμιουγγιαῖον ἀσσάριον, κατήργησε συγγρόνως πάσας τὰς τοπικὰς ἐκδόσεις καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ πάσης τῆς Ἰταλίας τὴν ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ νομίσματος, ἀπάντων τῶν Ἰταλῶν ἀπολαυσάντων τοῦ λοιποῦ τῶν δικαιαιωμάτων τῶν Ῥωμαίων πολιτῶν.

Λάος Ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἀρχαῖος Ἀχαϊκὸς λιμὴν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Ἰταλίας παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὄμωνύμου ποταμοῦ. Ἡτο δὲ ἀποικία τῆς Συβάρεως, ἐξ ἣς μετὰ τὴν ἐν ἔτει 510 π. X. καταστροφὴν ταύτης, μέρος τῶν Συβαρίτων φυγάδων κατώκησεν ἐνταῦθα.

Ἐν ἔτει 390 π. X., ἡ πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Λευκαγῶν.

Τὰ νομίσματα τῆς Λάου εἶνε δύο τάξεων (α) Ἀργυροῦ στατῆρες (126 κ.), τρίται (42 κ.) καὶ ἔκται (21 κ.), ἀνήκοντα πάντα εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀργαϊκῆς τέχνης, δηλαδὴ εἰς τὰ τέλη τῆς ἔκτης καὶ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τῆς Ε'. πρὸ X. ἐκατονταετηρίδος, καὶ

(6) χαλκᾶ νομίσματα, ἀπαντα μεταγενέστερα τῶν ἀργυρῶν καὶ δὴ (ἴσως μετ' ὀλίγων ἔξαιρέσεων) νεώτερα τοῦ 400 π. Χ.

Περίοδος Α'. Περὶ τὰ 550-500 π. X.

Λεπτὰ παροψιδόμορφα νομίσματα μετ' ἐγγλύπτων ὀπισθοτύπων. Ἐπιγραφὴ διηρημένη εἰς δύο, τοῦ μὲν ΛΑΣ τεθειμένου ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ τοῦ ΝΟΜ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὅψεως τοῦ νομίσματος, τῆς δὲ ὅλης λέξεως Λαῖνος κατ' ἄρσεν. ὀνομαστ. τοῦ ἔθνικοῦ, ἀναφερομένης πιθανῶς εἰς τὴν λέξιν στατήρ ἔξιπαχουομένην.

Ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος στρέφων τὴν	Ταῦρος ὡς ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν ἀλλ' ἔγγλυφος. (<i>Πίναξ Γ'. 12.</i>)
-----------------------------------	---

Στατήρ δλκ. 126 κ.

Περίοδος Β'. Περὶ τὰ 500-450 π. X.

ἌΛΛ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὅψεων, τύποι δὲ ἀνάγλυφοι.

Ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος στρέφων τὴν	Ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος, ἀλλὰ μὴ ἐπιστρεφόμενος [B. M. Guide, Πίν. VII, 9].
-----------------------------------	---

Στατήρ δλκὴ 126 κ.
Τρίτη » 42 κ.

Ομοίως.	Βάλανος δρυός. Ἔκτη » 21 κ.
---------	-----------------------------

Περίοδος Γ'. Περὶ τὰ 400-350 (;) π. X.

ΧΑΛΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

Κεφαλὴ γυναικός, ἀρίστης τεχνοτροπίας, φέρουσα σφενδόνην. Ἀρχων,	ΛΑΙΝΩΝ Κόραξ δεξιά· σύμβολον, κεφαλὴ κριοῦ. Ἀρχων ΣΠΕΛ Α· 8 ΕΥΘΥΜΟΥ.
--	--

(*Ιδε Imhoof, Mon. Gr. σελ. 3.*)

Τοῦ νομίσματος τούτου ὑπάρχουσιν ποικιλίαι ἀνευ δημάτων ἀρχόντων.

ΛΑΙΝΩΝ Κεφαλὴ Περσεφόνης· πέριξ αὐτῆς δελφίνες.	Κόραξ, σύμβολα δὲ κεφαλὴ ἑλάφου καὶ ἀστήρ· ἀρχοντες ΜΙ—ΒΕ Α· 75
---	---

ΛΑ Κεφ. θεᾶς· ἡ κόμη ἐν σφενδόνῃ.	Κόραξ, ἀρχοντες ΚΟ—ΜΟ Α· 55
-----------------------------------	-----------------------------

ΛΑ Κεφαλὴ θεᾶς κατ' ἐνώπιον.	Δύο κόρακες βαδίζοντες πρὸς ἀλλήλους κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν Α· 6
------------------------------	---

Κεφαλὴ κερασφόρος νεαροῦ ποταμίου θεοῦ (Λᾶξος).	Δύο κόρακες ἀντιθέτως.
---	------------------------

Τύπάρχουσι πρὸς τούτοις νομίσματα τῆς Λάου ἄνευ ἔθνικοῦ,
κοπέντα ἵσως ὑπὸ τὸ ὄνομα Λευκανῶν ἀρχηγῶν: —

Κεφαλὴ Διονύσου.

Κόραξ. Ἐπιγραφὴ ΣΤΑ—ΟΨΙ

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.

» » » »

Κ. γυναικεία μετὰ κόμης ἀναδεδεμένης.

» » ΕΥ—ΒΙ

Τὰ ὀνέματα τῶν ἀρχόντων ΣΤΑ καὶ ΟΨΙ δύνανται ἵσως νὰ
συμπληρωθῶσιν εἰς Στάτιος, ἢ Στατίλιος καὶ Ὁψίδιος (Statius,
Statilius, Opsidius). Πρᾶλ. ΣΤΑΤΙΟΥ ἐπὶ νομίσματος τῆς Νου-
κερίας τῶν Βρεττίων.

Μεταπόντειον. Ἡ Μέταβος, Μέταπος, ἡ Μεταπόντιον (Metapontum), ἥτο Ἀχαϊκὴ ἀποικία κτισθεῖσα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔδό-
μου αἰῶνος παρὰ τῆς Συβάρεως καὶ Κρότωνος, ὑπὸ τὴν δόδηγίαν τοῦ
Λευκίππου. Κατεῖχε δὲ πεδιάδα ἐκτάκτου εὐφορίας παρὰ τὸν κόλ-
πον τοῦ Τάραντος, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βρανδάνου καὶ Κασουέν-
του. Ἡ νομισματοκοπία αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην περίοδον
ἀποτελεῖται ἐκ στατήρων (126 κ.), τριτῶν (42 κ.), ἑκτῶν (21 κ.)
καὶ δωδεκάτων (11 κ.) ἐφ' ὃν γέγραπται ΜΕΤΑΠ (δι' ἀρχαϊκῶν
χαρακτήρων), κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον συντετμημένως. Κατὰ
τὴν κατασκευὴν τὰ νομίσματα ταῦτα ὅμοιάζουσι πρὸς τὰ τῶν
λοιπῶν Ἀχαϊκῶν πόλεων, ὅντα σχήματος λεπτῶν παροψιδομόρφων
δίσκων μετ' ἐγγλύπτων ὅπισθιτύπων.

Περίοδος Α'. Περὶ τὰ 550-480 π. Χ.

Στάχυς σίτου λίαν ἀνάγλυφος, συνή-
θως ὑπὸ ἀκρίδος συνοδευόμενος.

(Πίναξ Θ'. 1)

·Ομοίως.

·Ομοίως.

·Ομοίως.

·Ομοίως.

Στάχυς ἔγγλυφος. "Οταν ἐπὶ τοῦ
ἔμπροσθεν ὑπάρχῃ ἀκρίς, τότε τὴν
θέσιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ δπισθεν κα-
τέχει δελφίς . . . . .

Στατήρες 126 κ. Τρίται 42 κ.

Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον, ἔγ-
γλυφος. . . . . Ἐκτη 21 κ.

Κόκκος σίτου . . . . . Δωδεκάτη.

Στάχυς . . . . . "

Τρεῖς μηνίσκοι μετὰ τεσσάρων σφαι-
ριδίων . . . . . Δωδεκάτη.

Κατὰ τέλη τῆς πρώτης ταύτης περιόδου ἡ κατασκευὴ τῶν νομισμάτων ἀποθαίνει συμπαγεστέρα καὶ τὰ κομμάτια κερδίζουσι κατὰ πάχος διπλά χάρους τοιχίων κατ' ἔκτασιν ἐπιφανείας. Ἡ ἀκρίς συγγὰ ἀντικαθίσταται ὑπὸ κεφαλῆς κριοῦ ἢ σαύρας.

‘Ο στάχυς, ἔμβλημα τοῦ Μεταποντίου, δεικνύει ὅτι ἐνταῦθα πρωτίστως ἐλατρεύετο ἡ Δήμητρα. Πρᾶλ. ἐπίσης τὸ θέρος χρυσοῦν, ἀνάθημα τῶν Μεταποντίων ἐν Δελφοῖς (Στράβων, VI 264). Ἡ ἀκρίς, ἢ ἄλλο τι: διάλεθριον διὰ τὰ σπαρτά ζῶν, εἶνε ἵσως ἐκλελεγμένον, ὡς ἔξιλασμός τις τῶν καταστρεπτικῶν ἐπιρροῶν τῆς φύσεως, ἥτοι τῶν δυνάμεων τοῦ θαυμάτου καὶ τῆς καταστροφῆς. (Lenormant, *Grande Grèce* I σελ. 128).

Περίοδος Β'. Περὶ τὰ 480-400 π. Χ.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τὸ ἔγγλυφον ὁ πισθότυπον ἔξαφανίζεται, ἀντικαθιστάμενον ὑπὸ τύπου ἀναγλύφου.

ΜΕΤΑ Στάχυς. Σύμβολον συνήθως σαύρα.

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

Πέντε κόκκοι σίτου εἰς σχῆμα ἀστέρος . . . . . Στατήρ.

‘Ο ποταμὸς Ἀχελῷος ἐν σχήματι ἀνθρώπου, πωγωνοφόρος, μετὰ κεράτων καὶ ὀτίων ταύρου, ιστάμενος κατ' ἐνώπιον, κρατῶν φιάλην καὶ μακρὸν κάλαμον. Ἐπιγραφὴ ΑΨΕΛΩΣΘ ΑΕΘΛΩΝ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἐνίστεται δελφίς. Στατήρ.

‘Απόλλων γυμνός, ιστάμενος, φέρων δένδρον δάφνης καὶ τόξον, πρὸ αὐτοῦ ἐνίστεται βωμός. . . . .

(Πίναξ Δ'. 1) Στατήρ.

‘Ηρακλῆς ιστάμενος, γυμνός, μετὰ διοπάλου ἐπὶ ὕμου. . . . Στατήρ.

‘Ηρακλῆς θύων παρὰ βωμόν. Στατήρ.

‘Απόλλων καθήμενος, φέρων χλαμύδα, κρούων λύραν, πρὸ δὲ αὐτοῦ δένδρον δάφνης . . . . Στατήρ.

Κεφαλὴ ταύρου ἀνθρωπομόρφου ἐν κατατομῇ . . . . . Ἐκτη.

‘Η λατρεία τοῦ Ἀχελώου ἐν Μεταποντίῳ πιθανῶς συνεδέετο στενῶς πρὸς τὴν τοῦ ταυρομόρφου Διονύσου. ‘Η ἀξιοσημείωτος ἐπιγραφὴ ΑΧΕΛΟΙΟ ΑΕΘΛΟΝ δεικνύει, ὅτι ἐτελοῦντο εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἀγῶνες, καθ' οὓς τὰ νομίσματα ταῦτα ἔχρησίμευον ως βρα-
βεῖον (ἀθλα).

Μεταξὺ τῶν ἀλλων θεοτήτων, ὃν τὴν λατρείαν ἐν Μεταποντίῳ μαρτυροῦσι τὰ νομίσματα τοῦ πέμπτου αἰώνος, εὑρηται δὲ Ἡρακλῆς, περὶ οὗ ἔμυθοι λογεῖτο, διτε ἔμεινεν ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Μεταποντίου, ὅτε ὠδήγει τὰς βοῦς τοῦ Γηρυόνου διὰ μέσου τῆς Ἰταλίας, καὶ δὲ Ἀπόλλων. Ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος εἰσήχθη ἵδιως ἐν Μεταποντίῳ ὑπὸ τοῦ Ἀρχύτου, μαθητοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Πυθαγόρου. Οἱ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος στατῆρος τύπος τοῦ παρὰ δένδρον δάφνης Ἀπόλλωνος, ἐνεπνεύσθη πιθανῶς ὑπὸ τοῦ ἀγάλματος τοῦ παρὰ τοῦ Ἡροδότου μνημονεύμενου ώς ίσταμένου ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ Μεταποντίου ἐν μέσῳ δαφνῶν (πέριξ δὲ αὐτοῦ δάφναι ἔσται. Ἡροδ. IV. 15).

Περίοδος Γ'. Περὶ τὰ 400-350 π. Χ.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόμης βραχείας.	ΜΕΤΑ κτλ. Στάχυς. (ΙΟ) [Β. M. Guide, Πίν. XXIV, 16]
Κεφ.γυναικείαμετάστεφάνουστάχεων.	ΜΕΤΑ κτλ. Στάχυς. ('Ακρίς).
Κεφ. Διός, ἐνίστε σὺν ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ	» » (Καρπός μήκωνος) [Β. M. Guide, Πίν. XXXIV, 18]
Κεφ. Διονύσου νεαροῦ, ὑπογρ. ΠΟΛΥ	» » (Γλαῦξιπταμένη).
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς, ἐπιγραφὴ ΑΠΟΛ.	» » (ἐνίστε Σ).

Ἡ καθαρότης καὶ ἄκρα καλλονὴ τῆς ἐργασίας, ἡς παραδείγματα παρέχουσιν αἱ πολυάριθμοι ποικιλίαι: τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων κεφαλῶν, εἴνε τελειοτάτη· τῶν δὲ συνοδευουσῶν αὐτὰς ἐπιγραφῶν τινὲς μὲν εἴνε πασιφανῶς ἐπίθετα ἢ ἐπώνυμα (π. χ. ΤΥΓΙΕΙΑ, ΑΡΙΣΤΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ, ΟΜΟΝΟΙΑ), τινὲς δὲ ὀνόματα αὐτῶν τῶν θεοτήτων (π. χ. ΔΑΜΑΤΗΡ, ΑΠΟΛ[ΛΩΝ]), ἐνῷ πάλιν ἄλλαι εἴνε αἱ ὑπογραφαὶ τῶν χαρακτήρων τὰ νομίσματα (ΑΡΙΣΤΟΞΕΝΟΣ, ΠΟΛΥ.). Αἱ δὲ διὰ μεγάλων χαρακτήρων ἀναγεγραμμέναι ἐπιγραφαὶ, αἱ ἐπὶ τῆς ὁπισθίας ὅψεως συνήθως, εἴνε ὀνόματα ἀργότων.

Ἡ διαφοροτρόπως καὶ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα ἀπεικονιζομένη θεὰ εἴνε πιθανῶς ἡ Δήμητρα ἢ Περσεφόνη.

Ἡ μετὰ κέρατος καὶ ὥτιου κριοῦ κεφαλὴ νεανίου δυνατὸν νὰ παριστῇ τὸν Λυθικὸν Διόνυσον ἢ Ἀπόλλωνα τὸν Καρνεῖον, θεὸν τῶν ἀγελῶν καὶ ποιμνίων.

Τὰ μόνα μικρὰ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης φαίνεται ὅτι εἴνε ἔκται μετὰ κερασφόρου νεαρᾶς κεφαλῆς καὶ μετ' ἄλλης πωγονοφόρου καὶ κερασφόρου, ἥτις δυνατὸν νὰ εἴνε ἡ τοῦ Διὸς Ἀμυωνος.

Περίοδος Δ'. Περὶ τὰ 350 330 π. X.

ΧΡΥΣΟΣ

Κεφ.Λευκίππου·ἐπιγρ.ΛΕΥΚΙΠΠΟΣ	Δύο στάχεις, ΣΙ [Β. M. Guide, Πίν. XXIV, 14]. 'Ολκὴ 44 κ.
Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόμης καταπιπτούσης, φέρουσα στεφάνην.	ΜΕΤΑΠΟΝ Στάχυς. 'Ολκὴ 44 κ.

ΑΡΓΥΡΟΣ

Κεφ. πωγωνοφόρος τοῦ ἥρωος Λευ-
κίππου μετὰ κράνους κορινθιακοῦ.

ΜΕΤΑΠΟΝΤΙΝΩΝ ἡ ΜΕΤΑ Στάχ-
χυς (Πίναξ Δ'. 4) . . . . .
. . . Ρ Διστάτηρ. δλκή 240 κ.

Όμοιώς ἐπιγρ. ΛΕΥΚΙΠΠΟΣ

Όμοιώς Ρ Στατήρ » 122 κ.

Όνόματα ἀρχόντων ΑΡΗ, ΑΜΙ, ΔΑ(;) , ΗΗ κτλ. σύμβολα δὲ
ποικίλα.

Κεφαλὴ ἥρωος μετὰ νεοφυοῦς γενείου
παραγναθίδος, φέρουσα κορινθιακὸν
κράνος ἐπιγραφὴ ΘΑΡΡΑΓΟΡΑΣ

ΜΕΤΑ Στάχυς (Imhoof-Blumer,
Mon. Gr. Πίν. Α. 2) Ρ Στατήρ.

Άποδλων ιστάμενος, μετὰ τόξου.

ΜΕΤΑ Στάχυς: τὸ δλον ἐν στεφάνῳ
ἔλαιας. Ἡμιστάτηρ. Ολκή 62 κ.

Γλαῦξ ἐπὶ κλάδου ἔλαιας, ΣΙ

ΜΕΤΑ Στάχυς. Ἡμιστατ. δλκ. 49 κ.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην φαίνεται δτι τὸ Μεταπόντιον ἀφω-
μοίωσε τὴν νομισματοκοπείαν αὐτοῦ πρὸς τὴν τῶν Θουρίων καὶ δτι
παρεδέχθη σύστημα διαιρέσεως διὰ τοῦ δύο καὶ τέσσαρα ἀντὶ τοῦ
διὰ τοῦ τρία καὶ ἕξ.

Περίοδος Ε'. Περὶ τὰ 330-300 π. Χ. (ἴσως καὶ τι βραδύτερον).

Ἡ κεφαλὴ τῆς Δήμητρος (ἢ Περσεφόνης) ἐπὶ τῶν νομισμάτων
τῆς περιόδου ταύτης ἐμφανίζεται μετὰ κόμης καταπιπτούσης,
συνήθως κατὰ κρόταφον, ἐνίστε δὲ καὶ κατ' ἐγώπιον, συνοδευομένη
ὑπὸ τοῦ ἐπιθέτου ΣΩΤΗΡΙΑ.

Ἐτερος νεώτερος τύπος εἶνε ἡ κεφαλὴ Νίκης μετὰ τῆς ἐπι-
γραφῆς ΝΙΚΑ. Ἐπὶ τῶν νεωτάτων σειρῶν ἡ ἐκτέλεσις εἶνε γενικῶς
ἀναξία τῆς συλλήψεως καὶ λίαν ἀμελής.

Απίθανον δὲ εἶνε δτι ἐκόπησαν στατῆρες τινὲς ύπὸ τὸ ὄνομα
τοῦ Μεταποντίου μετὰ τὴν ύπὸ τῶν Λευκαγῶν, δλίγον πρὸ τοῦ 300
π. Χ., ἀλωσιν τῆς πόλεως, ἐπειδὴ οὐδεὶς τοιούτος ύπάρχει δλκῆς
τοῦ ἡλαττωμένου σταθμητικοῦ κανόνος ὡς ἐν Τάραντι καὶ Ἡρα-
κλείᾳ, οὐδὲ διάνοματα ἀρχόντων ἀκέραια ἀπαντῶσιν ἐπ' αὐτῶν.

Ἐν τούτοις ἀπαντῶσιν ἡμιστάτηρες ἡλαττωμένης δλκῆς, αἱ
δὲ ἐπιγραφαὶ ΛΥ, ΛΥΚ κλπ. δυνατὸν νὰ σημαίνωσιν, δτι τὰ νομί-

σματα ἐκόπησαν ἐν ὀνόματι τῶν Λευκαγῶν (*Λυκιανῶν*) Οἱ συ-
νήθεις τύποι τῆς Ε'. περιόδου εἶνε αἱ ἔξης:

Κεφαλὴ Δῆμητρος μετὰ στεφάνου στάχεων, καὶ (α) καταπιπτούσης κόρμης ἐν κατατομῇ ἢ (β) κατ' ἐνώ-
πιον (σὺν ΣΩΤΗΡΙΑ); (γ) κόρμη συνεστραμμένῃ; (δ) κόρμη ἐν σφεν-
δόνῃ; (ε) πέπλος πρὸς τὰ διπισθεν
κρεμάμενος; (σ) κόρμη ἐν δικτύῳ;
(ζ) πεπλοφόρος.

Κεφαλὴ Νίκης, (α) μετὰ δαφνοκο-
σμήτου στεφάνου (ἐπιγρ. ΝΙΚΑ),
(β) μετὰ κόρμης ἐν σφενδόνῃ διὰ
ἀστέρων κεκοσμημένης (ΝΙΚΑ).

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κο-
ρινθιακοῦ.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ ἐκ πλαγίου
Θεωμένη, κισσοστεφής. Ἀρχ. ΚΑΛ

ΜΕΤΑ κτλ. Στάχυς (*Πίναξ 4'. 5*).
Σύμβολα ἄροτρον, μύρμηξ, κέ-
ρας, ἀμφορεύς, κλάδος κλήματος,
τέττιξ, ἀστήρ, Νίκη, σκύταρος, πυ-
ράγρα, γρύψ, δίκρανον, Ἀρτεμις,
ὅπαλον καὶ κεραυνός, βουκράνιον,
φύλλον, κηρύκειον, τρίπους, μῆς,
κρατήρ, κτλ. Ἀρχοντες^ι ΜΑΝ,
ΦΙ, ΔΙ, ΛΥ, ΑΘΑ, ΔΑ, ΠΡΟ,
ΦΑ, ΚΡΙ, κτλ. [B. M. Guide,
Πίν. XXXIV, 20 καὶ 21].

ΜΕΤΑ Στάχυς. Σύμβολα· Ἀκρίς,
μῆς, σίδη, ἄπιον, κτλ. Ἀρχοντες^ι
ΣΤ, κτλ.

ΜΕΤΑ Στάχυς. Σύμβολα· γλαῦξ
καὶ ὁπάλον.

ΜΕΤΑ Στάχυς. Σύμβολα· δφις.
Ἀρχων ΦΙΛ

ΜΙΚΡΟΤΕΡΑ ΑΡΓΥΡΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς (ἢ Ῥώμης;) μετὰ
κράνους πτερωτοῦ.

Κεφαλὴ Διονύσου μετὰ κόρμης κατα-
πιπτούσης.

ΜΕΤΑΠΟΝΤΙ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ
κράνους κορινθιακοῦ.

Στάχυς (ΛΥΚ ἐν μονογρ.). Σύμβολον,
ὅπαλον. Ἡμιστάτηρ, 56—49 κ.

ΜΕΤΑ Στάχυς. Σύμβολον, ἄροτρον.
Διώβολον, δλκὴ 21 κ.

Στάχυς. Σύμβολα ἄροτρον, κέρας,
κλπ. . . Διώβολον, δλκὴ 21 κ.

ΧΑΛΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ.

Περὶ τὰ 350-272 π. Χ. (ἴσως καὶ οἱ βραδύτεροι).

*Ἐρμῆς θύων, ΕΥ

ΜΕ Κεφαλὴ Δῆμητρος μετὰ
κόρμης ἀναδεδεμένης.

Κεφαλὴ γυναικεία.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.

ΜΕ Στάχυς. Ἐπιγρ. ΟΒΟΛΟΣ Η·85

» » ΟΒΟΛΟΣ Η·8

»

»

Κεφαλὴ Διός.	Δύο στάχεις.
Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.	Τρεῖς κόκκοι σίτου.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	»
Κεφαλὴ Ἡλίου.	»
Νεαρὸς κερασφόρος κεφαλῆ.	Στάχυς.
Κεφαλὴ Σιληνοῦ.	»
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	Κάνθαρος.
Κεφαλὴ Λευκίππου	Δήμητρα μετὰ λαμπάδος
Κεφαλὴ Διονύσου.	Στάχυς.
Ἄετός ἐπὶ κεραυνοῦ.	Στάχυς καὶ κεραυνός.
Ἀθηνᾶ μαχομένη.	Γλαύξ.
Προσωπίς.	Κόκκος σίτου.
Κεφ. γυναικεία μετὰ στεφάνης.	»
Τρίπους.	Σημεῖα ἀξίας (§) ΤΕ καὶ ΗΕ

Τῶν χαλκῶν νομίσματων τούτων, μ.εγέθους 85-45, τὰ μὲν φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΟΒΟΛΟΣ εἶναι σπουδαῖα ὡς ἀποδεικνύοντα, ὅτι ὁ χαλκὸς ἐλαμβάνετο ἐν Μεταποντίῳ μᾶλλον ὡς λογιστικὸν νόμισμα. Τὰ δὲ φέροντα ΤΕ καὶ ΗΕ νομίσματια εἶναι πιθανὸν Τετρημόρια καὶ Ἡμιτετρημόρια.

Ορσαντον. Ἡ ἀκριβῆς γεωγραφικὴ θέσις τῆς πόλεως ταύτης εἶναι ἄγνωστος. Τὰ νομίσματα αὐτῆς ὅντα χαλκᾶ ἀπενεμήθησαν υπὸ τοῦ Sambon (*Mon. de la presqu'île italique*) εἰς τὴν βραχεῖαν περίοδον τῆς αὐτονομίας, ἡς ἀπήλαυσαν κατὰ τὰ 330-325, διαρκούντων τῶν πολέμων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μολοσσοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων τούτων, αἱ μικραὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις αἱ φόρου ὑποτελεῖς τοῖς Λευκανοῖς καὶ Βρεττίοις.

Κεφ. Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας.	ΟΡΣΑΝΤΙΝΩΝ Ἀπόλλων ιστάμενος . . Α·6
-------------------------------	--------------------------------------

Κεφαλὴ νεαροῦ Διονύσου.	» Δήμητρα ισταμένη . Α·7
-------------------------	--------------------------

Κεφαλὴ γυναικεία.	» Γυνὴ θηλάζουσα Βρέφος Α·7
-------------------	-----------------------------

Ποσειδωνέα. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη ύπὸ τῆς Συβάρεως κατὰ τὴν ἔθδόμην πρὸ Χ. ἐκατονταετηρίδα. Τὰ ἀρχαιότερα δὲ τῶν

νομισμάτων αὐτῆς ὁμοιάζουσι μὲν τὴν κατασκευὴν πρὸς τὰ τῶν ἄλλων Ἀχαιῶν πόλεων, ἀλλὰ διαφέρουσι κατὰ δύο τινὰ σπουδαῖα σημεῖα, δηλαδὴ κατὰ σταθμὸν καὶ σύστημα διαιρέσεως ἀκολουθοῦντα κατ' ἀμφότερα τὸν Καμπανικὸν σταθμητικὸν κανόνα τῆς γείτονος Φωκαϊκῆς ἀποικίας Τέλης (Στατῆρες 118 κ. Δραχμαὶ 59 κ. τὸ πολύ).

Περίοδος Α'. Περὶ τὰ 550-480 π. Χ.

ΠΟΜ Ποσειδῶν γυμνὸς μετὰ χλαμύδος ἐλευθέρως ἀπὸ τῶν ὕμων αὐτοῦ κρεμαμένης, τρίαιναν κραδαίνων. Θαλάσσιον τέρας ἢ πρίστις παρακολουθεῖ ἐνίστε ώς σύρβολον τὸν τύπον.

ΠΟΜ (ἐπ' ἀριστερά). Ὁ αὐτὸς τύπος ἔγγλυφος. (Πίναξ Θ'. 2).

Τινὰ τῶν νομισμάτων τῆς περιόδου ταύτης φέρουσι καὶ δευτέρων ἐπιγραφὴν ΦΣΣΜ(ΦΙΙΣ), ἣτις ώς νομίζει ὁ Millingen (*Considérations* σελ. 45), ἵστως ἀναφέρεται εἰς συμμαχίαν μεταξὺ Ποσειδωνίας καὶ Φιστελίας (σελ. 55). ἄλλοι ἔχλαμβάνουσιν αὐτὴν ώς ὄνομα τοῦ ποταμίου Ἰς (τανῦν Juncarella), τοῦ ὑπὸ Λυκόφρωνος μνημονευομένου.

Περίοδος Β'. Περὶ τὰ 480-400 π. Χ.

'Ενωρὶς κατὰ τὴν Ε'. πρὸ Χ. ἐκατονταετηρίδα συνέβη πλήρης μεταβολὴ ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ τῆς Ποσειδωνίας. Ὁ Καμπανικὸς σταθμητικὸς κανὼν ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ Ἀχαιοῦ, τῆς ὀλκῆς τοῦ στατῆρος αὐξηθείσης εἰς 126 κ., ἐνῷ τρίται (42 κ.), ἔκται (21 κ.) καὶ δωδέκαται (11 κ.) ἀντικατέστησαν τὰς ἀρχαιοτέρας ἡμισείας. Ἡ κατασκευὴ τῶν νομισμάτων τῆς δευτέρας ταύτης κλάσεως εἶνε παχεῖα καὶ συμπαγής, οἱ δὲ τύποι ἀνάγλυφοι ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὅψεων τοῦ νομίσματος. Ἐπιγρ. ΠΟΜΕΔΑΝΣΑΤΑΜ (Ποσειδωνίας) κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτον συντετμημένως.

Ποσειδῶν τρίαιναν κραδαίνων.

| Ταῦρος (Πίν. Α'. 6). *R* Στατήρ, 126 κ.

'Ενταῦθα ὁ ταῦρος ἀναφέρεται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐπὶ ἑνὸς κέρματος ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφὴ ΜΕΙΛΑ (ἐπ' ἀ-

ριστερά), ούσα πιθανῶς τὸ ὄνομα πόλεως τινος Σειλάρου ἢ Σιλαρίας ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ μεταξὺ Λευκανίας καὶ Καμπανίας δριον. Τοιαῦται σύμμαχίαι χαρακτηρίζουσι τὰ νομίσματα τῶν Ἀχαϊκῶν πόλεων τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ή δὲ Σειλαρος, ἃν παραδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς, δὲν θὰ εἴνε οὐδόλως ή μόνη πόλις τῶν μερῶν τούτων, ή μὴ ἀναφερομένη παρά τινος τῶν ιστορικῶν.

Περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς Ε'. ἡ τὰς ἀρχὰς τῆς Δ'. ἔκατοντα ετηρίδος νέος τις τύπος, η κατ' ἐνώπιον κεφαλὴ τῆς Ἡρας, ἥτις εἶνε Ἡρα ἢ Ἀρεία τοῦ γειτονικοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Σειλάρου ποταμοῦ κειμένου ναοῦ, ἐγένετο παραδεκτὸς ἐν Ποσειδωνίᾳ, ὅποθεν ἔξηπλώθη ἐπὶ τῶν νομίσματων τῆς Φιστελίας, Τέλης καὶ Νεαπόλεως.

Κεφαλὴ Ἡρας κατ' ἐνώπιον. | ΠΟΜΕΙΔ Ταῦρος . . Ρ Στατήρ.

Αὕτη δ' εἶνε ἐπίσης ή ἐποχή, εἰς ἣν ἀνήκουσι τὰ χαλκᾶ νομίσματα, τὰ ὄμοιάζοντα κατὰ τὸ πλεῖστον κατὰ τύπους πρὸς τὰ φεροντα Ποσειδῶνα καὶ ταῦρον ἀργυρᾶ, ἔχοντα δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΟΜΕΙ η συγχότερον ΠΟΣΕΙΔ. Εἶνε δὲ ταῦτα τὰ τελευταῖα κοπέντα ἐν Ποσειδωνίᾳ νομίσματα πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Λευκανῶν περὶ τὰ 408-390 ἀλώσεως αὐτῆς. Ὑπὸ τῶν Λευκανῶν δὲ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως διαφθαρὲν ἐγένετο Παιστὸς (Paestum).

Παιστός. Τὰ νομίσματα τῆς Παιστοῦ, δι' οὗ ὀνόματος οἱ βάρβαροι Λευκανοί ἐδήλουν τὴν Ποσειδωνίαν ὅτε η ἀρχαία καὶ πλουσία Ἑλληνικὴ πόλις περιῆλθεν εἰς χεῖρας αὐτῶν περὶ τὰ 400-390 π. Χ., εἶνε πάντα νεωτέρας ἐποχῆς. Πράγματι δ' εἶνε ἀμφίβολον, ἃν νομίσματά τινα ἐκόπησαν ἐνταῦθα πρὸ τῆς ἐτεί 273 π. Χ. ἀποικίσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἡ νομίσματοκοπία τῆς Παιστοῦ δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰς ἔξις τάξεις: —

*A'. Περὶ τὰ 300 - 268 π. X., μεθ' Ἑλληνικῶν
καὶ ἡμετέληντικῶν ἐπιγραφῶν.*

ΠΑΙΣΤΑΝΟ Κεφαλὴ νεαροῦ ποτα-
μίου θεοῦ κερασφόρος καὶ καλά-
μοις ἐστεμμένη ἥγε δπισθεν κύκνος.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

»

Κεφαλαὶ Διοσκούρων.

Οἱ Διόσκουροι ἔφιπποι (Sambon
Πίν. XX, 26) **Ρ** Στατήρ 111 κ.

ΠΑΙΣΤΑΝΟ Ἔρως πτερωτὸς ἐπὶ
δελφῖνος. . . . . **Α** ·85

ΠΑΙ Δελφίς . . . . . **Α** ·5

Γ . . . . . **Α** ·45

Τὰ νομίσματα ταῦτα δυνατὸν νὰ ἔχόπησαν ὑπὸ τῶν Λευκανῶν
ἢ ὑπὸ τοὺς Ἀρωμαίους πρὶν ἢ ἐν ἔτει 266 π. X. ὑπὸ τῶν Ἀρω-
μαίων ἀπαγορευθῆ ἢ νομισματοκοπία τοῦ ἀργύρου.

B'. 268-89 π. X., μετὰ ΠΑΙΣ καὶ σημείων ἀξίας

<i>Semis.</i>	Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.	Τρίαινα.
<i>Triens.</i>	Κεφ. Διονύσου νεαροῦ.	Κέρας.
<i>Quadrans.</i>	Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.	Δελφίς.
<i>Sextans.</i>	”	”
”	Κεφαλὴ Δῆμητρος.	Προτομὴ κάπρου ἢ κάπρος ἀρτιος.
<i>Scscuncia.</i>	”	Λύκος.
<i>Uncia.</i>	Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	Στάχυς.

G'. Μετὰ ΡΑΕΣ καὶ σημείων ἀξίας.

<i>Semis.</i>	Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.	Ἄγκυρα καὶ πηδάλιον.
”	”	Πρῷρα καὶ δελφίς.
<i>Triens.</i>	Κεφαλὴ Διονύσου.	Κέρας.
”	Ἀσπίς.	” καὶ κεραυνός.
”	”	”
”	Λέων.	”
<i>Sextans.</i>	Κεφαλὴ Δῆμητρος.	Προτομὴ κάπρου.
<i>Scscuncia.</i>	”	Λύκος.

*A'. Μετὰ ΡΑΕ, κτλ., σημείων ἀξίας καὶ δνομάτων διάνδρων
καὶ ἄλλων δημοτικῶν ἀρχόντων.*

Ἡ σειρὰ αὕτη κατέρχεται μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου

καὶ Τιθερίου. Ἐπειδὴ δὲ τῇ Παιστῷ, διὰ λόγους εἰσέτι ἀγνώστους, ἐπετράπη δὶ’ εἰδικῆς ἀδείας τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου νὰ ἔξακολουθήσῃ τὴν κοπῆν μικρῶν χαλκῶν νομισμάτων ἐπὶ μακρὸν ἀφ’ ὅτου τὸ προνόμιον τοῦτο ἀφρρέθη ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων ιταλικῶν πόλεων, τὰ ἐπὶ τῶν ὁψίμων Παιστινῶν νομισμάτων γράμματα P. S. S. C. σημαίνουσι *Pæsti Signatum Senatus Consulto.*

Παλ... Μολ... Πόλεις ἀβέβαιοι, πιθανῶς ἐν Λευκανίᾳ. Περὶ τὰ 550-480 π. Χ. Κατασκευὴ λεπτὴ παροφιδόμορφος.

ΛΑΓ Κάπρος.

(Πίναξ Θ'. 3)

ΛΔΜ Κάπρος ἔγγλυφος . . . .

. . . . R Στατήρ 122 κ.

Σ?

Σέρις καὶ Πυξούς. Ἡ ἐκ τοῦ διμωνύμου ποταμοῦ κληθεῖσα Σίρις πόλις, κατεῖχεν εὔφορον χώραν παρὰ τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Ἡ ιστορία δὲ αὐτῆς περιβάλλεται ὑπὸ σκότους πολλοῦ. Φαίνεται ὅτι εἰς τὰ μέρη ταῦτα ὑπῆρχεν κατ’ ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν πόλις καλουμένη Σίρις· ἀλλ’ ἡ πόλις, ἡς ἔχομεν νομίσματα, ἦτο μεταγενεστέρα Ἰωνικὴ ἀποικία, ἡς ἡ ἴδρυσις ἀνάγεται εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἑδόμου αἰῶνος. Ἡ Ἰωνικὴ αὕτη πόλις ἡμιλλάτο κατὰ πλοῦτον καὶ πολυτέλειαν πρὸς τὰς ισχυροτέρας τῶν γειτόνων αὐτῆς Ἀγαῖκῶν πόλεων. Ἐσώζετο δὲ ἀκόμη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας Κλεισθένους τοῦ Σικυωνίου ἐν ᾧτει 584 π. Χ. ἐπειδὴ εἰς τῶν πολιτῶν αὐτῆς ἦτο ἐκ τῶν μνηστήρων τῆς Ἀγαρίστης ('Ηροδ. VI, 127).

'Ολίγον μετὰ ταῦτα, ἦτοι περὶ τὰ 570-560 π. Χ., ἐγένετο ἡ πόλις αὕτη σημεῖον συγχρόνου ἐπιθέσεως ἐκ μέρους τῶν ἀντιπάλων αὐτῆς Ἀγαῖκῶν πόλεων, Μεταποντίου, Συβάρεως καὶ Κρότωνος, αἵτινες κατώρθωσαν νὰ ἔξαναγκάσωσιν αὐτήν, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἀγαῖκὴν συμμαχίαν.

Τοῦτο τεχμηριοῦται ἐπαρκῶς ὑπὸ τῶν νομισμάτων αὐτῆς, ἐπειδὴ ταῦτα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς ἐποχὴν ἀργαιοτέραν τοῦ 560 π. Χ. εἶνε δὲ κατὰ πάντα δμοια πρὸς τὰ τῆς Συβάρεως. Εἶνε δὲ ταῦτα ὡσαύτως πολύτιμα ιστορικὰ μνημεῖα,

έπειδὴ ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν τὴν κατὰ τὸν Σ'. π. Χ. αἰῶνα ὑπαρξίαν τῆς πόλεως Πύξου, ιδρυμένης ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου δυτικῆς παραλίας τῆς Βρεττίας χερσονήσου. Οὕτω αἱ χῶραι τῆς Σίριδος καὶ Πύξου παρέκειντο πιθανῶς ἀλλήλαις, τοῦθ' ὅπερ δύναται νὰ γρησιμεύσῃ πρὸς ἔξήγησιν τῆς μεταξύ αὐτῶν νομισματικῆς συμμαχίας.

ΜΟΙΡΑΣΜ (Σιρίνος). Ταῦρος στρεφόμενος | **ΠΥΧΟΕΜ** (Πυξόες). Ὁ αὐτὸς τύπος ἔγγλυφος. **Ρ** Στατήρ 120 κ.

B. M. Guide, Πίν. VIII, 14.

Πυξόες (Πυξοῦς) εἶνε τὸ ὄνομα τῆς πόλεως κατὰ πτῶσιν ὀνομαστικήν, Σιρῖνος δὲ ὡς Λαῖνος, Ποσειδωνιάτας κλπ. εἶνε ἐπίθετον ἐπίσης κατὰ πτῶσιν ὀνομαστικήν, ἀναφερόμενον πρὸς λέξιν τινὰ ἔξυπακουομένην, οἷον στατήρ κλπ. Ἡ Πυξοῦς, ἦν τὸ σπουδαῖον τοῦτο νόμισμα δῆλοι οὖσαν εἰς στενάς ἐμπορικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Σίριν περὶ τὰ 560 - 500 π. Χ., δὲν ἀναφέρεται πρὸ τοῦ 471 π. Χ., δτε λέγεται, ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς Μεσσήνης Μίκυθου. Ἐν τούτοις ἡ ἐκ τῶν νομισμάτων ἐνάργεια ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ μαρτυρία αὕτη εἶνε ἐσφαλμένη καὶ ὅτι ἀδύνατον ὁ Μίκυθος νὰ ἥτο ὁ πρῶτος κτίστης τῆς πόλεως ταύτης (De Luynes, Nouv. Annales I σελ. 395), ἥτις μετὰ τὴν ἔτει 510 π. Χ. καταστροφὴν τῆς Συβάρεως περιέπεσε πιθανῶς εἰς παρακμὴν ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς καταστροφῆς τῆς ἀρχαίας Ἀχαικῆς συμπολιτείας.

Σύνθαρες. Περὶ τῆς ἀρχαίας ιστορίας τῆς μεγάλης ταύτης Ἀχαικῆς πόλεως ἴδε τὴν εἰσαγωγήν. Ἡ νομισματοκοπία αὐτῆς, ἀρχομένη κατὰ τὸν Σ'. αἰῶνα, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἔξης κατηγοριῶν 'Ἐπιγραφαὶ ΜΝ, ΜΝΒ, ΜΝΒΑ (=ΣΥΒΑ), συνήθως ἐπ' ἀριστερά.

Ταῦρος στρέφων τὴν κεφαλήν.

(Πίναξ Θ'. 4)

*Ομοίως.

*Ομοίως.

'Ο αὐτὸς τύπος ἔγγλυφος.		Στατῆρες (126 κ.). Τρίται (42 κ.).
*Αμφορεύς, ἔγγλυφος. *Ἐκται (21 κ.).		
*Ἀνευ τύπου. *Ἐπιγρ. $\frac{M}{V}$		Δωδέκαται (10 κ.).
. . . . . Δωδέκαται (10 κ.).		

Οι ἐκ τῆς Συβάρεως πρόσφυγες, οἱ μετὰ τὴν ἐτεῖ 510 π. X. καταστροφὴν τῆς πόλεως αὐτῶν εὑρόντες ἀσύλον ἐν Λάω, Ποσειδωνίᾳ καὶ Σκιδρῷ, ἐπανῆλθον ἐν ἐτεῖ 453 π. X. καὶ ἔκτισαν ἐκ νέου τὴν ἐρειπωθεῖσαν πόλιν αὐτῶν, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἀλλ' ἡ νέα Σύβαρις βραχείας μόνον ζωῆς ἀπήλαυσεν, ἐπειδὴ οἱ Κροτωνιᾶται, φθονήσαντες τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἀρχαίας αὐτῶν ἐχθρᾶς ἐξεδίωξαν ἐν ἐτεῖ 448 π. X. τοὺς ἀτυχεῖς ἀποίκους καὶ κατέσκαψαν ἐκ θεμελίων τὰ νεόκτιστα αὐτῶν τείχη. Μολαταῦτα τὸ βραχὺ τοῦτο ἔξαετὲς διάστημα ἀφῆκεν ἡμῖν νομισματικὰ μνημεῖα, ἐπειδὴ μόνον εἰς τοὺς χρόνους τούτους δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τὰ ἔξης νομίσματα: —

Περὶ τὰ 453-448 π. X.

Ταῦρος ιστάμενος.

ΜΥ, ΜΥΒ ἢ ΜΥΒΑ (ἐπὶ ἀριστερά).

Ποσειδῶν τρίαιναν αὐτοῦ κραδάίνων. "Εκται (;) δλκῆς 25-17 κ.

Ποσειδῶν τρίαιναν κραδαίνων.

Πτηνὸν (περιστερά;) "Εκται δλ. 20 κ

*Ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῆς Ποσειδωνίας.

ΥΜ Ποσειδῶν τρίαιναν κραδαίνων. | ΜΟΠ Ταῦρος ιστάμενος . . . . . "Εκται, δλκῇ 13·1 κ.

Τὰ συμμαχικὰ ταῦτα νομίσματα εἶνε τρανὴ ἀπόδειξις δτι, ἡ Ποσειδωνία συνέπραξεν εἰς τὴν ἐκ νέου ἀποίκισιν τῆς Συβάρεως. Ὁλίγα τινὰ ἔτη κατόπιν οἱ Συβαρῖται φυγάδες ἐπεισαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ συνδράμωσιν αὐτοὺς εἰς ἑτέραν ἀπόπειραν πρὸς ἀνέγερσιν τῆς ἀτυχοῦς πόλεως, τὴν φορὰν δὲ ταύτην τὸ σχέδιον κατέληξεν εἰς λαμπρὰν ἐπιτυχίαν, δηλαδὴ τὴν ἐν ἐτεῖ 443 π. X. θεμελίωσιν τῆς μεγάλης πανελληνίου ἀποικίας τῶν Θουρίων. Ἐν τούτοις τὸ Συβαριτικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ νέᾳ ἀποικίᾳ ὑπερεκοντίσθη κατὰ πολὺ ὑπὸ τῶν ἐξ ἀλλων χωρῶν ἀποίκων, ἐγένετο δὲ τόσον μισητὸν τῷ δήμῳ διὰ τῆς ἀντιποιήσεως τῆς διευθύνσεως ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν ὑποθέσεων (Διοδὼρ. XII. 1), ὥστε ἡναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τρίτην τινὰ τοποθεσίαν παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ

Τράνεντος ἔνθι ἔκτισεν ἐπέραν ιδίαν πόλιν, ἥτις ἀφῆκεν ἡμῖν ὡσαύτως νομίσματα ὅμοιάζοντα κατὰ τύπους πρὸς τὰ τῶν Θουρίων, ἐξ οὗ συμπεραίνει τις, ὅτι, ἂν καὶ ἔξωσθη ἐκ τῆς νέας Ἀθηγαικῆς ἀποικίας, ἔγχολούθησε διατηροῦσα μετ' αὐτῆς ἐμπορικὰς σχέσεις. Οὕτω ἡ νέα Σύβαρις φαίνεται διτοις ὑπῆρξεν διλίγον τι μεῖζον παραρτήματος τῆς Συβάρεως. Ἡ νομισματικὴ αὐτῆς ἀδύνατον νὰ διήρκεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἐπειδὴ εἶνε ὅμοιόμορφος κατὰ τεχνοτροπίαν. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τριτῶν, ἔκτῶν καὶ δωδεκάτων τοῦ ἀρχαίου Ἀχαικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Περὶ τὰ 443 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηγᾶς μετὰ κράνους κο-
ρινθιακοῦ ἐλαϊκὸς στεμμένου.

[B. M. Cat. Ital. σ. 286.]

·Ομοίως.

·Ομοίως.

ΣΥΒΑΡΙ Ταῦρος στρεφόμενος ἢ κυ-
ρίσσων, ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων
τοῦ Θουρίου. **Ρ** Τρίτη, διλη 42 κ.

ΣΥΒΑ Ταῦρος στρεφόμενος . . .
. . . **Ρ** Ἐκτη, διλη 21 κ.

» Κεφαλὴ ταύρου . . . .
Ρ Δωδεκάτη, διλη 10 κ.

Τέλη. Αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης, περὶ τὰ εἰ-
κοσι μίλια πρὸς νότον τῆς Ποσειδωνίας, ἰδρυθεῖσα περὶ τὰ 540 π. X.
ὑπὸ Φωκαέων, προτιμησάντων νὰ ἐγκαταλείπωσιν ἔκουσίως τὴν ιδίαν
αὐτῶν χώραν τοῦ νὰ υποταχθῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας. Φαίνεται δ' ὅτι
ἐκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν νέαν πατρίδα τὸ οἰκεῖον αὐτοῖς ἐν
Ἀσίᾳ σταθμητικὸν σύστημα, ἥτοι τὴν δραχμὴν τῶν 60-58 κ.
μετὰ τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαριγγοῦ, ἐπειδὴ τὰ γράμματα Η καὶ Ω ἐμ-
φανίζονται ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτ. ἐνεπιγράφων νομισμάτων τῆς Τέλης.

Περίοδος Α'. Περὶ τὰ 540-500 π. X.

"Ανευ ἐπιγραφῆς. Προτομὴ λέοντος "Ἐγκοιλον τετράγωνον . . . .
καταβροχθίζοντος λείαν. **Ρ** Δραχμὴ 60-58 κ.
Ρ Ὁβολὸς 18-8 κ.

Τὰ ἀρχαῖα ταῦτα νομίσματα ἀποδίδονται εἰς τὴν Τέλην οὐχὶ
μόνον ἔνεκα τοῦ τύπου αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διότι πολλάκις ἀνευρέθη-
σαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτη.

Περίοδος Β'. Περὶ τὰ 500-450 π. Χ.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐν Ὑέλῃ τὸ δίδραχμον: —

Κεφαλὴ λέοντος.

Λέων, ἀνω αὐτοῦ Β.

(Πίναξ Δ'. 9)

Ἄνευ ἐπιγραφῆς. Κεφαλὴ γυναικεία ἀρχαϊκῆς τεχνοτροπίας, τῆς κόμης δπισθεν πρὸς τὰ ἄνω συνεστραμμένης.

ΥΕΛΗ ἢ ΥΕΛΗΤΩΝ Ὁμοία κεφαλή, ἡ τεχνοτροπίας κατά τι μεταγενεστέρας. **Ρ** Δίδραχ. δλκ. 126 κ.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ διαδήματος ἐκ κόκκων, καὶ κόμης δπισθεν πρὸς τὰ ἄνω συνεστραμμένης. Τεχνοτροπίας δὲ μεταβατικῆς.

Κεφαλὴ γυναικεία ἀρχαϊκῆς ἢ μεταβατικῆς τεχνοτροπίας.

ΥΕΛΗΤΕΩΝ Λέων· ἀνω συνήθως πτηνὸν ιπτάμενον.

[B. M. Guide, Πίν. XV, 8.]

Ρ Δίδραχμον, δλκῆς 118 κ.

ΥΕΛΗ Γλαυξ ἐπὶ κλάδου ἐλαίας.

Ρ Δραχμή, δλκῆ 60 κ.

Περίοδος Γ'. Περὶ τὰ 450-400 π. Χ.

Δίδραχμα καὶ δραχμαὶ ὅμοίων τύπων, ἀλλὰ τεχνοτροπίας μᾶλλον προηγμένης.

Περίοδος Δ'. Περὶ τὰ 400-268 π. Χ.

Λέων.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους ἐλαιοστεφοῦς ἢ πλουσίως κεκοσμημένου διὰ Γρυπός, Πηγάσου, κτλ.^ο Ἐπί τινων κομματίων ἡ κεφαλὴ παρίσταται κατ' ἐνώπιον. Ἐπὶ τοῦ κράνους δρῶνται συνήθως τὰ δνόματα τῶν σφραγιδογλύφων
ΚΛΕΥΔΩΡΟΥ, ΦΙΛΙΣΤΙΩΝΟΣ,
ΗΡΑ, κτλ.

Κεφαλὴ γυναικεία τελειοτάτης τεχνοτροπίας, δμοίας δὲ πρὸς τὴν τῶν μεγάλων νομισμάτων τῶν Συρακουσῶν ὑπογραφὴ Φ . . . (ἴδε σελ. 94) . . . **Ρ** Δίδραχ. 118 κ.

ΥΕΛΗΤΩΝ Λέων περιπλανώμενος, καταβροχθίζων λείαν, ἢ ἐπιπίπτων ἐλάφῳ. Ἐν τῷ πεδίῳ διάφορα γράμματα καὶ σύμβολα. [Πίναξ Δ'. 10 καὶ B. M. Guide, Πίν. XXXIV, 23 καὶ 24] . . . . **Ρ** Δίδραχ. 118 κ.

Κεφαλή Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους ἔλαιο-	ΥΕΛΗ Γλαυξ ἐπὶ κλάδου ἔλαιας.. .
στεφοῦς.	. . . . . Ρ Δραχμὴ 59 κ.
Κεφαλὴ γυναικεία.	ΥΕΛΗ Γλαυξ μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων . . . . . Ρ 16 κ.

Καθ' ἀπασαν τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα, ὁ ἐν κυκλοφορίᾳ ἄργυρος συνίσταται, ώς ἐν Καμπανίᾳ, κυρίως ἐκ διδράχμων, τῶν μικροτέρων κλασμάτων σπανίως ἀπαντώντων.

Τινὰ δὲ τῶν νομίσματων τῆς πόλεως ταύτης εἶνε μεγάλης καλονῆσ.

ΧΑΛΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ. Περὶ τὰ 350-250 π. X.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα ἀνήκουσι κυρίως εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς τετάρτης καὶ εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς τρίτης π. X. ἑκατονταετηρίδος.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους ἔλαιο-	ΥΕΛΗ Προτομὴ λέοντος καταβρο-
στεφοῦς.	χθίζοντος λείαν . . . Α·8
Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ.	» Γλαυξ ἐπὶ κλάδου ἔλαιας Α·6
Κεφαλὴ Διός.	» Γλαυξ μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων . . . . . Α·5

Πάντων νεώτερα εἶνε τὰ ἔξης νομίσματα:—

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΥΕΛΗ Τρίπους. . . . . Α·5
Κρανοφόρος κεφαλὴ ἀγροίκου τέχνης.	» " . . . . . Α·5

Πόλεις ἀμφίβολος τῆς Λευκανέας.

*Ασέ...

Περὶ τὰ 550-500 π. X.

ΣΜΑ (ἐν τῷ ἔξεργῳ). Ταῦρος στρέ-	“Ανευ ἐπιγραφῆς. “Ο τύπος τοῦ ἔμ-
φων τὴν κεφαλήν, ἐπὶ τῆς ῥάχεως	προσθεν ἐγκοίλως. Ρ δλκὴ 124 κ.

‘Αναμφίβολος φαίνεται ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ σπανίου τούτου νομίσματος τοῦ ἀνήκοντος βεβαίως εἰς τινὰ πόλιν τῆς μεταξὺ Συβάρεως καὶ Λευκανίας παραλίας, ἡς δικαῖως τὸ ὄνομα (‘Ασία;) δὲν διεσώθη μέχρις ἡμῶν.

B R E T T I A

Ἡ ἱστορία τῆς νομισματοκοπίας τῆς Βρεττιανῆς χερσογήσου χωρίζεται εἰς τὰ ἔξης σαφῶς διακεχιριμένα τμήματα: —

(Α) Τὰ ἀρχαϊκὰ νομίσματα Κρότωνος, Καυλωνίας καὶ Ρηγίου πρὸ τῆς 480 π. Χ.

(Β) Τὰς πλουσίας καὶ ποικίλας κοπὰς τῶν αὐτῶν πόλεων σὺν τοῖς ἔξαιρέτοις ἔργοις τῶν νομισματοκοπείων τῆς Πανδοσίας καὶ Τερίνης ἐκτεινομένας δὲ διὰ μέσου τῆς καλλίστης ἐποχῆς τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς εἰσβολῆς τῶν Λευκανῶν καὶ τῆς μεγάλης καταστροφῆς ἣν ὑπέστησαν ἐν ἔτει 388 π. Χ. αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν. Ἐξ δλῶν τῶν ἀργυροκοπούντων κρατῶν μόνη ἡ Κρότων περιεσώθη ἐκ τῆς γενικῆς καταστροφῆς τῆς ὄλεθρίας ταύτης ἐποχῆς.

(Γ) Τὸ Λοκρικὸν νομισματοκοπεῖον αὐξάνει ἀκολούθως κατὰ σπουδαιότητα περὶ τὰ μέσα τῆς τετάρτης π. Χ. ἐκατονταετηρίδος καὶ μετὰ τῆς Κρότωνος προμηθεύει ἐπαρκὲς ἐφόδιον ἀργυρῶν νομισμάτων πρὸς πᾶσαν τὴν Βρεττίαν μέχρι τοῦ πολέμου τοῦ Πύρρου, ἐνῶ πρὸς τὸ μετὰ τῆς Σικελίας ἐμπόριον ἐγένετο δεκτὸς ὁ Κορινθιακὸς στατήρ ὡς τὸ προσφορώτατον μέσον συναλλαγῆς. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπτοντο εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἐν Λοκροῖς, φειδωλότερον δὲ εἰς τὰς ὑποτελεῖς πόλεις Ρήγιον, Τέριναν καὶ Μέσμαν ἡ Μέδμαν.

(Δ) Οἱ Βρέττιοι μετὰ τὸ 272 π.Χ., ἐπὶ τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν τῇ Ρώμῃ, φαίνεται ὅτι ἔλαθον ὡς δικαιώματα ἀποκλειστικὸν τὴν νομισματοκοπίαν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, τῶν λίαν σπανίων ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ Ρηγίου τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν περίοδον ταύτην κοπέντων μόνον χάριν τοῦ Σικελικοῦ ἐμπορίου, ὡς δεικνύει ἡ δλῆ ἀυτῶν. Ἐν τούτοις εἰς πάσας τὰς ἄλλας πόλεις ἐπετράπη νὰ κόπτωσι χαλκᾶ νομίσματα μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 203 π.Χ. τέλους τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου.

(Ε) Ἐκτοτε τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Πετηλίας, Οὐιεῦνος (Ιππωνίου) Οὐαλεντίας, τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἡμιουγγιαίου συστήματος μετὰ σημείων ἀξίας, καὶ τὰ τοῦ Ρηγίου τοῦ σταθμητικοῦ κανόνος τῆς Σικελικῆς λίτρας, ἵσαν τὰ μόνα ἀπομείναντα πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ώραιών σειρῶν τῶν παρελθουσῶν ἐποχῶν, μέχρις οὗ ἐτεῖ 89 π. Χ., ὁ νόμος τοῦ Πλαυτίου Παπιρίου κατήργησε πᾶσαν νομισματοκοπίαν ἐν Ἰταλίᾳ ἐκτὸς τῆς Ρωμαϊκῆς.

Οἱ ἐπόμενοι πίνακες εἰνες χρονολογικὴ σύνοψις τῆς νομισματοκοπίας τῶν Βρεττίων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων:—

550-480	480-388	388-356	356-332	332-300	300-272	272-203	203-89
Καυλωνία	Καυλωνία	Ιππωνίου	Ιππώνιον	Ιππώνιον	Βρέττιοι (;	Βρέττιοι	Οὐαλεντία
Κρότων	Κρότων	Κρότων	Κρότων	Κρότων			
		Κωνσεντία					
			Λοχροὶ *	Λοχροὶ *	Λοχροὶ	Λοχροὶ	
			Μέδμα *				
				Μνοτία			
		Πανδοσία				Νουκερία	
Ρήγιον	Ρήγιον		Ρήγιον *	Ρήγιον	Ρήγιον	Πετηλία	Πετηλία
Τέμεσα						Ρήγιον	Ρήγιον
Τέρινα	Τέρινα		Τέρινα *			Τέρινα	

Σημ. — Τὰ νομίσματα τῶν πόλεων, ὃν τὰ δύναματα σημειοῦνται διὰ κυρτῶν χαρακτήρων, εἰνε ἀπαντα χαλκᾶ. Οἱ δὲ ἀστερίσκος δηλοῦ, διὰ πρὸς τὰ τῆς ἐγχωρίου κυκλοφόριας νομίσματα ἐκβῆταν ὥσπετως Κορινθιακοὶ στατῆρες.

Βρέττειοι. Οἱ λαὸς οὗτος τῶν αὐτοχθόνων κατοίκων τῆς χερσονήσου, ἦτις κατόπιν ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῶν, ἀπηλευθερώθη τῆς ἀπὸ τῶν Λευκαγῶν εξαρτήσεως ἐν ἔτει 356 π. Χ. Προιόντος δὲ

τοῦ χρόνου κατέκτησαν τινὰς τῶν παραλίων Ἐλληνικῶν πόλεων, ώς δὲ τὰ νομίσματα αὐτῶν μαρτυροῦσιν, προσεκτήσαντο τὴν γλῶσσαν καὶ κατά τι τὰς τέχνας, τὴν θρησκείαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἐλλήνων.

Αἱ σειραὶ τῶν χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν νομισμάτων αὐτῶν, ἔρχονται περὶ τοὺς χρόνους τοῦ πολέμου τοῦ Πύρρου, δτε συνεμάχησαν οὗτοι πρὸς τοὺς Λευκανούς ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων περὶ τὰ 282 π. Χ. ἢ πάντως οὐχὶ πολὺ μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ τινες τῶν νομισματικῶν αὐτῶν τύπων εἶνε ἀντιγεγραμμένοι ἐκ τῶν τοῦ Πύρρου.

Ἡ ἐν ἔτει 272 π. Χ. ύποταγὴ αὐτῶν εἰς τοὺς Ῥωμαίους δὲν φαίνεται ὅτι συνεπηγάγετο καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ δικαιώματος τῆς νομισματοκοπίας, ἐπειδὴ εἶνε βέβαιον, ὅτι αἱ ἐκδόσεις τῶν Βρεττίων ἀνήκουσι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ἔτῶν 272 καὶ 203 π. Χ. περίοδον, δτε μετὰ τὸν πρὸς Ἀννίθαν πόλεμον οἱ Βρέττιοι ὑπετάχθησαν ὄριστικῶς τοῖς Ῥωμαίοις. Τὰ νομίσματα δὲ τοῦ λαοῦ τούτου ἀποτελοῦσι τὴν μόνην ἔξαίρεσιν τοῦ μονοπωλίου τοῦ μετὰ τὸ 269 π. Χ. ἔξασκηθέντος ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ τῆς Ῥώμης ώς πρὸς τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα.

Περὶ τὰ 282-203 π. Χ.

ΧΡΥΣΟΣ. Ἀττικὸς σταθμός.

Κεφαλὴ Ποσειδώνος.

[B. M. Guide, Pl. XLV, 20].

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνίου.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.

BRETTIΩΝ Θέτις (;) μετ^τ Ἔρωτος,

ἐπὶ θαλασσίου ἵππου. . . Χ Δρ.

BRETTIΩΝ Νίκηέφ' ἄρματος Χ Ἡμ.

» Νίκη ισταμένη Χ Ἡμίδ.

ΑΡΓΥΡΟΣ

Προτομαὶ Διοσκούρων.

BRETTIΩΝ Διόσκουροι ἔφιπποι.
(Πίναξ 4'. 11) . . . Ρ 90 x.

Κεφαλὴ Νίκης πτερωτῆς.

BRETTIΩΝ Γυμνὴ μορφὴ ἀνδρὸς κε-
ρασφόρου στέφοντος ἐαυτὸν Ρ 82 x.

Κεφαλὴ Θέτιδος μετὰ καλύπτρας καὶ σκήπτρου.	BRETTΙΩΝ Ποσειδῶν ἵστάμενος, στηρίζομενος ἐπὶ σκήπτρῳ, ἔχων τὸν ἕνα τῶν ποδῶν ἐπὶ κιονοκράνου . . . . . Ρ 75 κ.
[B. M. Guide, Πίν. XLV, 22].	BRETTΙΩΝ Ἀρτεμις κυνηγέτις, μετὰ λαμπάδος καὶ κυνός Ρ 40 κ.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφής.	BRETTΙΩΝ Ἀετός . . . Ρ 38 κ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Ο σταθμητικὸς κανών, τὸν ὅποῖον ἀκολουθοῦσι τὰ νομίσματα ταῦτα, εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ κοπέντων ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ Πύρρου. Πιθανῶς εἶνε ἀττικὰ ὀκτώβολα καὶ τετράβολα.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῶν Βρεττίων εἶνε πολυαριθμότατα. Τὰ ἑξῆς δὲ εἶνε αἱ κυριώταται αὐτῶν ποικιλίαι: —

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	BRETTΙΩΝ Νίκη ἐπὶ ἄρματος.
Κεφαλὴ Ἀρεως πωγωνίου καὶ κρανοφόρου.	» Ἀθηνᾶ μαχομένη.
Κεφαλὴ Ἀρεως πωγωνίου. Σημεῖον ἀξίας ..	» Νίκη στέφουσα τρόπαιον.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	» Ἀθηνᾶ μαχομένη.
Κεφαλὴ Διός.	» Ἀρης μαχόμενος.
» »	» Ἀετός.
ΝΙΚΑ Κεφαλὴ Νίκης.	» Ζεὺς κεραυνὸν ἔξακοντίζων (ἐνίοτε ἐπὶ ἄρματος).
Κεφαλὴ θαλασσίας θεᾶς.	» Καρκίνος.
Κεφαλὴ Περσεφόνης.	» »
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Γλαύξ.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	» Ρόπταλον καὶ τόξον.

Οι θαλάσσιοι τύποι τινῶν τῶν νομισμάτων τῶν Βρεττίων ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος, ιδίᾳ δὲ τὴν τῆς Θέτιδος (Λυκόφρων, 857 κ. ἑξ.).

Ἴππωνεον ἢ δρυότερον Εἰπώνιον ἢ Veiponium, ἦτο, κατὰ τὸν Στράβωνα (VI, 1. §. 5), ἀποικία τῶν Λοκρῶν, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Βρεττίας. Ἐλεηλατήθη δὲ ὑπὸ τοῦ

Διονυσίου καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς μετετοπίσθησαν εἰς Συραχούσας ἐν ἔτει 389 π. Χ. Δέκα δὲ ἔτη βραδύτερον ἀνηγέρθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἀπεδόθη εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Περὶ δὲ τὸ 350 π.Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Βρεττίων, ἡλευθερώθη δὲ πάλιν περὶ τὰ 330-325 ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἡπειρώτου, κατεκτήθη δὲ ἐν ἔτει 296 ὑπὸ τοῦ Ἀγαθοκλέους, ἀλλ' ἀνεκτήθη ταχέως κατόπιν ὑπὸ τῶν Βρεττίων, οἵτινες κατεῖχον αὐτὴν μέχρι τοῦ 272 π. Χ. ὅτε κατελήφθη ὑπὸ Ρωμαϊκῆς φρουρᾶς. Ἐν ἔτει 189 π. Χ. ἐγένετο λατινικὴ ἀποικία μετονομασθεῖσα Οὐιδὼν Οὐαλεντία (Vibo Valentia).

Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶναι πάντα χαλκᾶ καὶ μερίζονται εἰς τὰς ἑξῆς περιόδους: —

A'. Περὶ τὰ 379-350 π. Χ.

Μετ' ἐπιγρ. ΣΕΙ ή ΣΕΙΠ [= Veip.]

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.	Ἀετδς ἐπὶ δφεως.	Α·85
» »	Ἀμφορεύς	Α·75
» »	Κηρύκειον	Α·6

B'. Περὶ τὰ 330-325. Χρόνοι Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἡπειρώτου.

Κεφαλὴ Διός ΔΙΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΥ	ΕΙΠΩΝΙΕΩΝ Ἀετδς ἐπὶ κεραυνοῦ μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων Α·8
» » ΔΙΟΣ	ΕΙΠΩΝΙΕΩΝ Ἀμφορεύς. Σύμβολα, λαμπάς, κηρύκειον . . . . . Α·7
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸ αὐτῆς ΝΥΜ (νυμφηγέτης) (Imhoof, Mon. Gr. σελ. 8).	ΕΙΠΩΝΙΕΩΝ Ἡθεὶ Πάνδινα ισταμένη, κρατοῦσσα σκῆπτρον καὶ κηρύκειον ἢ στέφανον. Ἐπιγραφὴ ΠΑΝΔΙΝΑ . . . . . Α·65
Κεφ. νεαροῦ ποταμίου θεοῦ, ΡΕΩΝ	ΕΙΠΩΝΙΕΩΝ Ῥόπαλον . . Α·4

“Οσον ἀφορᾷ τὴν θεὰν Πανδίναν, τὴν καὶ ἐν Τερίνῃ λατρευομένην, δὲν ἔχομεν ἄλλοθεν εἰδῆσιν τινα.

G'. Περὶ τὰ 296 π. Χ. Χρόνοι Ἀγαθοκλέους.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιακοῦ, ΣΩΤΕΙΡΑ	ΕΙΠΩΝΙΕΩΝ Νίκη ισταμένη ἐν τῷ πεδίῳ ἐνίστε, ΝΙΚΑ . . . Α·9
---	--

Οὐεβῶν Οὐαλεντία (ιδε 'Ιππώνιον), λατινική ἀποικία ἀποσταλεῖσα ἐν ἔτει 192 π. Χ. (Λιβίου XXXV, 40). Ἐκοψε χαλκᾶ νομίσματα μετὰ σημείων ἀξίας, τοῦ ἡμιουγγιαίου δὲ σταθμοῦ.

Περὶ τὰ 192-89 π. Χ.

As.	Κεφ. Διός	I	VALENTIA	Κεραυνός	I
Semis.	Κεφ. Ἡρας	S	»	Διπλοῦν κέρας	S
Triens.	Κεφ. Ἀθηνᾶς	....	»	Γλαύξ	....
»	Κεφ. Δῆμητρος	....	»	Κέρας	....
Quadrans.	Κεφ. Ἡρακλέους	...	»	Δύο ρόπαλα	...
Sextans.	Κεφ. Ἀπόλλωνος	..	»	Λύρα	..
Uncia.	Κεφ. Ἀρτέμιδος	.	»	Κύων	.
Semuncia.	Κεφ. Ἐρμοῦ	Σ	»	Κηρύκειον	Σ

Ο τοῦ ἔτους 89 π. Χ. νόμος τοῦ Πλαυτίου Παπιρίου, *De asse semunciali* (Πλινίου *Hist. Nat.* XXXIII, 3, 46), ὁ εἰσαχθεὶς παρὰ τοῦ Κ. Παπιρίου Κάρβωνος, κατήργησε τὴν νομίσματοκοπίαν τοῦ χαλκοῦ εἰς τὰς ὄλιγας, ἔξαιρέσει μόνον τῆς Παιστοῦ, ὅμοσπόνδους πόλεις τῆς Ἰταλίας, αἱ ὅποιαι ἔκοπτον ἵδια νομίσματα μέχρι τοῦ χρόνου ἔκείνου.

Καυλωνέα. Ἡ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Βρεττιανῆς χώρας Καυλωνία ἦτο ἀρχαιοτάτη Ἀχαϊκὴ πόλις, κτισθεῖσα κατὰ τὸν Παυσανίαν (VI, 3, 12) ὑπὸ τοῦ ἔξι Αἰγίου τῆς Ἀχαΐας Τυφῶνος. Ἐν τῇ Ζ' ἐκατονταετηρίδι συνεμάχει στενῶς μετὰ τῆς Κρότωνος καὶ Συβάρεως, ως δὲ ἀποδεικνύουσι τὰ μέχρις ἡμῶν περισωθέντα πολυάριθμα νομίσματα αὐτῆς, θὰ ἦτο μία τῶν μᾶλλον ἀκμαζουσῶν πόλεων τῆς Συμπολιτείας (Πολυδίου 2, 29).

Ἐν ἔτει 388 π. Χ. ἡ Καυλωνία κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Διονυσίου, ἡ δὲ χώρα αὐτῆς ἐδωρήθη τοῖς Λοκροῖς.

ΑΡΓΥΡΟΣ. Περὶ τὰ 550-480 π. Χ.

***Επιγρ.** ΚΑΝΔΟ η πολλάκις συντετμημένη καὶ συνήθως ἐπ' ἀριστερά.

Τύπος. Γυμνὴ ἀνδρικὴ μορφὴ μετὰ κόμης εἰς μακροὺς πλοκάμους, προχωροῦσα πρὸς δεξιά, ἔχουσα ἐν μὲν τῇ ὑψωμένῃ δεξιᾷ κλάδον, ἐπὶ δὲ τοῦ προτεταμένου ἀριστεροῦ βραχίονος μικρὰν γυμνὴν τρέχουσαν μορφήν,

ώσαύτως κλάδον φέρουσαν, καὶ υποδειμένην σάνδαλα πτερωτά.' Εν τῷ πεδίῳ δεξιὰ δορκάς." Οπισθίοντος τύπος ἔγγλυφος, τῆς μικρᾶς σπευδούσης μορφῆς συνήθως ἐλλειπόσης (*Πίναξ Θ' 5.*).

Στατῆρες καὶ τρίται τοῦ Ἀχαϊκοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

'Ο αξιολογώτατος οὗτος τύπος προύκάλεσε διαφόρους υποθέσεις, ὃν οὐδεμίᾳ φαίνεται παραδεκτή. 'Ο Leake φρονεῖ δτι ὁ καθάρσιος (;) κλάδος δηλοῦ ἀγνισμόν τινα ἐκ μέρους τοῦ Ἀπόλλωνος. Νομίζει δτι ὁ τύπος δυνατὸν νὰ ἀναφέρηται εἰς λοιμόν τινα, ὡφ' οὗ θὰ ἐπιέζοντο οἱ Καυλωνιᾶται καὶ τοῦ ὅποιου τὴν θεραπείαν θὰ ἀπέδιδον εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. 'Ο κ. Watkiss Lloyd (*Num. Chron. 1848*) φρονεῖ, δτι ὁ κύριος τύπος παριστᾶ Ἀπόλλωνα τὸν Καθάρσιον, ἡ δὲ μικροτέρα πτερόπους μορφὴ θεόν τινα ἀνεμον. Πρέλ. τὸ ὄνομα τοῦ μυθικοῦ τῆς Καυλωνίας κτίστου πρὸς τὸν Τυφῶνα, τὸν πατέρα πάντων τῶν καταστρεπτικῶν καὶ βλασφεμῶν ἀνέμων. "Ιδε ώσαύτως Gardner, *Types of Greek Coins* σελ. 85. 'Εν τούτοις ἐγγάριος τις μῆδος μὴ περισσωθεὶς μέχρις ήμῶν φαίνεται ἡ πιθανωτέρα τούτου ἐξήγησις.

ΑΡΓΥΡΟΣ. Περὶ τὰ 480-388 π. Χ.

**Ἐπίγρ. ΚΑΝΔ., ΚΑΥΛΩΝΣΑΤΑΜ καὶ βραδύτερον ΚΑΥΛΩΝΙΑΤΑΣ,
συνήθως ἐπ' ἀριστερά.**

Γυμνὴ ἀνδρικὴ μορφὴ ὡς ἐπὶ τῶν ἀρχαϊκῶν νομισμάτων (ἡ μικρὸς μορφὴ ἐλλείπει ἐπὶ τῶν νεωτέρων κομματίων), ἐνίστε μετὰ ιεροτελεστικῆς ταινίας κρεμαμένης ἀπὸ τοῦ βραχίονος. Πρὸς αὐτῆς ἐλαφος, ἐνίστε ἐπὶ βωμοῦ ίσταμένη. 'Εν τῷ πεδίῳ, ἐπὶ τῶν νεωτάτων κομματίων, διάφορα σύμβολα.

"Ελαφος συνήθως ὑπὸ κλάδου συνδεομένη. 'Επὶ τῶν νεωτέρων κομματίων σύμβολα. [B. M. *Glycde*, Πίν. VIII, 18· ἐνταῦθα δὲ *Πίναξ Δ'*. 12].

Α Στατῆρες, τρίται καὶ ἕκται.

Κεφαλὴ νεαροῦ ποταμίου θεοῦ κε-
ρασφόρου (Σάγρας).
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφῆς.
Κεφαλὴ γυναικεία.

"Ελαφος.
»
»

Α Ἔκται.

Κρότων. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη ἐν ἔτει 710 π. Χ. ὑπὸ ἀποικίας Ἀχαιῶν, ὁδηγηθέντων ἐκ τῆς μητροπόλεως ὑπὸ τοῦ Μυσκέλλου. Ἐκειτο δὲ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Αἰσάρου, δλίγα δέ τινα μίλια πρὸς βορρᾶν τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ Ἡρας τῆς Λακινίας.

Ἡ νομισματοκοπία ἐνταῦθα, ως καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἤρξατο περὶ τὰ μέσα τῆς ἔκτης ἑκατονταετηρίδος. Κατὰ τὴν κατασκευὴν ὅμοιάζει μὲν πρὸς τὰς πρώτας κοπὰς τῶν ἄλλων Ἀχαικῶν ἀποικιῶν, παρέχει δὲ ἐκπληκτικὴν ἀπόδειξιν τῶν στενῶν σχέσεων τῶν ὑφισταμένων κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ χώρα τῆς Κρότωνος, ως ἡ τῆς Συβάρεως, ἔξετείνετο διὰ μέσου τῆς χερσονήσου ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. Παρατηροῦμεν δημοσία διατήση τινὰ τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτῆς νομισμάτων ἐκόπησαν ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῆς Κρότωνος καὶ τινῶν τῶν γειτόνων πόλεων, ὡν καὶ τὰ ὄνοματα φέρουσι, π. χ. ΒΜ (Σύβαρις) ΤΕ (Τέμεσα). Τὰ Γ, ΙΑ, ΡΑ, κλπ. δὲν ἐταυτίσθησαν εἰσέτι πρὸς τὰ ὄνοματα πόλεών τινων.

ΣΤΑΤΗΡΕΣ ΑΡΓΥΡΟΥ. Περὶ τὰ 550-480 π. Χ.

***Ἐπιγρ. ορο. οροτ. οροτο. οροτον. κτλ.**

Τρίπους (*Πίναξ Θ'. 6.*)

Σύμβολα. Γερανός.

Καρκίνος.

Δελφίς.

Λύρα.

Πρίστις, κτλ.

Τρίπους.

»

»

Τρίπους ἐγγλύφως.

***Αετός ιπτάμενος, ἐγγλύφως.**

[B. M. *Guide*, Πίν. VIII, 20].

Βοῦς στρεφόμενος, ἐγγλύφως, ἐνίοτε μετὰ ΒΜ (= Σύβαρις).

[ἔ. & Πίν. VIII, 21].

Κράνος, ἐγγλύφως, ἐνίοτε σὺν ΤΕ (= Τέμεσα).

ΣΤΑΤΗΡΕΣ ΑΡΓΥΡΟΥ. Περὶ τὰ 480-420 π. Χ.

Ἐπίγρ. ΟΡΟ, κτλ. Ἀμφότεραι αἱ δψεις ἐν ἀναγλύφῳ.

1) Τρίπους.	Τρίπους.
Σύμβολα. Γέρανος.	
Κάνθαρος.	
Κηρύκειον.	
Θυμιατήριον.	
Συμμαχίαι, ΟΡΟ καὶ Π, ΙΑ, ΡΑ, κτλ. (Πόλεις ἀβέβαιοι).	
(2) ΟΡΟ Τρίπους.	Περικεφαλαία { Κρότων καὶ
ΤΕ Τρίπους.	ΟΡ Περικεφαλαία } Τέμεσα.
(3) Ἀετὸς ἐπὶ κιονοκράνου ἢ κεφαλῆς κριοῦ κτλ.	Τρίπους· ἐνίστε προσήρτηται ἀπὸ τῶν ὄτων κομβολόγιον. (Πίναξ Ε'. 1.)
	Σύμβολα. Κόκος σίτου.
	Κλάδος ἔλαιας.
	Φύλλον κισσοῦ.
	Γράμματα. Ε, ΜΕ, κτλ.
(4) Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων ἐπὶ κλάδου δάφνης, ἢ καταβροχθίζων δψιν.	Τρίπους· ἐνίστε τεταῖνιωμένος. Σύμβολα. Στάχυς. Κλάδος ἔλαιας. Φύλλον κισσοῦ. Γράμματα. ΒΟΙ.

Μικρότερα ἀργυρᾶ νομίσματα.

Τρίπους.	Σηπία	Διώβολον.
»	Πήγασος	»
»	Προτομὴ Πηγάσου	» (;
»	Κάνθαρος	»
»	Λαγωδός	Οβολός.
»	φε	»

Περὶ τὰ 420-390 π. Χ.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε'. αἰῶνος, δτε οἱ Θούριοι ἀπέβαινον ἡσπουδαιοτάτη πόλις τῆς Νοτίου Ἰταλίας, ἡ χρῆσις τοῦ μακροῦ Ἰωνικοῦ Ω ἐγενικεύθη ἐν τῇ Δύσει. Περὶ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον σημειοῦ-

μεν ὡσαύτως, δτι ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κρότωνος τὸ ἀρχαῖκὸν
ἢ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Κ.

‘Οσαύτως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀπαντῶνται συχνὰ τύποι
ἀνθρωπίνων μορφῶν, τεχνοτροπίας δὲ τὰ μάλιστα προηγμένης. Τινὰ
τῶν σχεδιογραφημάτων τούτων εἶνε τελειοτάτης καλλονῆς, καὶ
ὁφείλονται ἵσως εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἔργων τοῦ Ζεύξιδος, δστις
ἐζωγράφει ἐν Κρότωνι περὶ τὰ τέλη τῆς Ε΄. ἔκατονταετηρίδος.

Ἐπιγραφ. ΚΡΟ, ΚΡΟΤ, ΚΡΟΤΟΝ, ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΝ, ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΣ.

‘Ηρακλῆς, δοίκιστής τῆς Κρότωνος,
γυμνὸς καθήμενος ἐπὶ βράχων πρὸ^τ
βωμοῦ καίοντος. Κρατεῖ κλάδον
τεταίνιωμένον καὶ στηρίζεται ἐπὶ^τ
τοῦ ἄσπαλου αὐτοῦ.’ Ανω ΟΣΚΗΜ-
ΤΑΜ (=ΟΙΚΙΣΤΑΣ).

Τρίπους τεταίνιωμένος, παρὸ δὲ ἀφ'
ἐνὸς Ἀπόλλων τοξεύων κατὰ τοῦ
Πύθωνος ἀφ' ἐτέρου ἀπειλητικῶς
ἔλισσομένου. (Πίναξ Ε΄. 2) . .

R Στατήρ.

Τὰ σχήματα τῶν χαρακτήρων τοῦ ἐμπροσθιοτύπου τοῦ στατῆ-
ρος τούτου εἶνε ἐπίτηδες ἀρχαῖκά, ἐπειδὴ βεβαίως οὗτος κατὰ τε-
χνοτροπίαν εἶνε μεταγενέστερος τοῦ 443 π. Χ., ὅτε εἰσήχθησαν
τὰ νεώτερα σχήματα I καὶ Σ. Πρόβλ. τὰ νομίσματα τῆς νεωτέρας
Συβάρεως ἐν σελ. 112.

Κεφαλὴ ‘Ηρας Λακινίας κατ’ ἐνώ-
πιον ἦ ἐν κατατομῇ, φέρουσα στέ-
φανον ὑψηλόν.

Γράμματα Δ, Β.

[Imhoof, Mon. Gr. Plin. A'. 4.]

‘Αετὸς μετ’ ἀναπεπταμένων πτερύ-
γων ἰστάμενος ἐπὶ κλάδου ἐλαίας
ἢ λχγωοῦ.

Γράμματα. ΑΙ

Τρίπους.
Σύμβολον. Γέρανος
Γράμματα. Β, Δ, κτλ.
R Στατῆρες.

Περὶ τὰ 390 π. X.

Περὶ τὰ 390 π. Χ. αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Νοτίου Ἰταλίας
ἥπειλοῦντο ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τῶν Λευκανῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὑπὸ Διο-
νυσίου τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν.

‘Η πρὸς ἀμοιβαίαν ἀμυναν συμμαχία κατὰ τῶν δύο τούτων

φοιτερῶν ἐγχρῶν, ἦν τότε συνωμολόγησαν αὕται, δηλοῦται ὑπὸ τοῦ τύπου τῶν Κροτωνιακῶν νομισμάτων τῆς ἐποχῆς ταύτης, τύπου πανομοίου πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν συγχρόνων νομισμάτων τῶν Θη-
ἔῶν καὶ τὸν ἐπὶ τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τῆς Ἐφέσου, Σάμου,
Κνίδου, Ἰασοῦ καὶ Ρόδου. Ἡ ιδέα τοῦ παιδὸς Ἡρακλέους ἀγγον-
τος δύο δράκοντας δηλοῖ τὴν κατὰ τοῦ σκότους νίκην τοῦ φωτός,
ἢ τὴν κατὰ τοῦ κακοῦ νίκην τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὴν τῆς ἐλευθέρας
καὶ ἡνωμένης Ἑλλάδος κατὰ τῆς βαρβαρότητος καὶ τυραννίας.
Ἡ εὐρεῖα δημοτικότης τῆς χρήσεως ταύτης θέματος γνωστοῦ
ἀκριβῶς κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, δύναται ἵσως νὰ ἀπο-
δοθῇ εἰς τὴν περίφημον εἰκόνα τοῦ Ζεύξιδος τὴν ὑπὸ τοῦ Πλινίου
(*Hist. Nat.* XXXV. 9, 36, § 2) μνημονευομένην ὡς Hercules
infans dracones strangulans, Alcmenā matre coram pavente
et Amphitryone.

ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΣ Κεφαλὴ Ἀπόλλω- | Παῖς Ἡρακλῆς ἀγγῶν δύο δράκον-
νος δαφνοστεφῆς μετὰ κόρμης κα- | τας. Ρ Στατῆρες καὶ διώβολα.
ταπιπούσης.

[Gardner, *Types Gr. C.*, Πίν. V. 16, 10].

Ἡ υπὸ τοῦ Διονυσίου ἐν ἔτει 388 π. Χ. παντελῆς κατατρό-
πωσις τῶν συμμάχων παρὰ τὸν Ἐλλέπορον ποταμὸν ἀπέληξεν εἰς
τὴν καταστροφὴν τῶν Ἐλληνικῶν πόλεων τῆς Βρεττίας, ἐξαιρέσει
τῆς τῶν Λοκρῶν, τῆς μόνης συμμάχου αὐτοῦ. Ὁσον δὲ ἀφορᾷ τὴν
Κρότωνα, αἱ εἰς τὴν τύχην αὐτῆς ἀναγόμεναι πληροφορίαι ἡμῶν
εἶνε περιωρισμέναι. Ὁ Λίβιος (XXIV, 3) λέγει, ὅτι ὁ Διονύσιος
ἐκυρίευσε τὴν ἀκρόπολιν, λέγεται δὲ πρὸς τούτοις ὅτι κατεῖχε τὴν
πόλιν ἐπὶ δώδεκα ἔτη (Διονυσίου, XIX). Ἡ τελευταία αὕτη
πληροφορία φαίνεται βεβαιουμένη ἐκ τῶν νομισματικῶν τεκμηρίων,
ἐπειδὴ ἐνταῦθα ὑπάρχει διάστημα σαφῶς ἐν τῇ τεχνοτροπίᾳ δε-
δηλωμένον μεταξὺ τῆς κεφαλῆς τοῦ αὐτοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν κομματίων
τῆς προηγουμένης καὶ τῶν τῆς ἀκολούθου σειρᾶς. Οὕτω εἶνε λίαν
πιθανόν, ὅτι δὲν ἐκόπησαν νομίσματα, ἐφ' ὅσον ἡ πόλις τῆς Κρότω-
νος κατείχετο ὑπὸ τῆς ξένης φρουρᾶς.

Περὶ τὰ 370-330 π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς μετὰ κόμης καταπιπτούσης.	ΚΡΟ Τρίπους. Ἐν τῷ πεδίῳ κλάδος τεταῖνιωμένος [B. M. Guide, Πίν. XXXIV, 26] Ρ Στατ. 119 κ.
Κεφαλὴ νεαρᾶ μετὰ βραχείας κόμης, ταινίᾳ ἀναδεδεμένη (ποταμὸς Αἰσαρος).	ΚΡΟ Γλαῦξ ἐπὶ στάχυος Ρ Τρίτη 44 κ.
Νεανικὴ κεφαλὴ τοῦ ποταμοῦ Αἰσαροῦ.	» Πήγασος . . . . Ρ 33 κ.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς μετὰ βραχείας κόμης.	» Τρίπους . . . . Ρ 24 κ.

Τὰ νομίσματα ταῦτα ὅμοιάζουσι τὰ μέγιστα κατὰ τεχνοτροπίαν πρὸς τὰ ἔξι ἡλέκτρου νομίσματα τῶν Συρακουσῶν τὰ κοπέντα μεταξὺ τοῦ 345 καὶ 317 π. X.

Απὸ τοῦ χρόνου ὅμως τούτου ἡ Κρότων περιπλακεῖσα εἰς συνεχεῖς πολέμους πρὸς τοὺς Βρεττίους κατέστη πτωχοτάτη, μέχρις οὗ ἐν ἔτει 299 π. X. ἐκυριεύθη καὶ ἐλεημονίη ὑπὸ Ἀγαθοκλέους τοῦ Συρακουσίου. Ἐν ἔτει δὲ 277 π. X. περιῆλθεν ὀριστικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων.

Περὶ τὰ 330-299 π. X.

ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΝ Ἀετὸς ἐπὶ κλάδου ἐλαίας μετ' ἀναπεπταμένων τῶν πτερύγων.	Τρίπους μετὰ κωνικοῦ πώματος. Σύμβολα. Στάχυς καὶ Πύθων. Γράμματα καὶ μονογρ. Διάφορα. Ρ Στατῆρες, 118 κ.
--	---

Τὰ μικρότερα ἀργυρᾶ νομίσματα, τὰ κυρίως ἀνήκοντα εἰς τὴν Δ'. ἐκατονταετηρίδα, εἴνε τῶν ἔξῆς τύπων: —

ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΝ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΟΙΚΙΣΤΑΣ Ἡρακλῆς στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ῥοπάλου αὐτοῦ . . . . Ρ Διώβολον, 18 κ.
----------------------------	---

ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΝ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΟΙΚΙΣΤΑΣ Ἡρακλῆς στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ῥοπάλου αὐτοῦ . . . . Ρ Διώβολον, 18 κ.
----------------------------	---

Παρατηρητέον δὲ ὅτι οἱ στατῆρες τῆς Κρότωνος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἔχουσιν ἀκεραίαν τὴν ὀλκὴν τῶν 126-118 κ. Φυ-

σικῷ τῷ λόγῳ ἀπαντῶμεν συχνὰ καὶ κομμάτια ἀπολέσαντα βάρος,
ἀλλὰ πᾶν δτι ἀσφαλῶς γνωρίζομεν τείγει εἰς τὸ νὰ ἀποδεῖξῃ, δτι
οὐδεμία νόμιμος ἐλάττωσις σταθμοῦ συνέβη ἐν Κρότωνι, ως βε-
βαιώς ἐγένετο περὶ τὰ 300 π. Χ. ἐν Τάραντι, Ἡρακλείᾳ, Θουρί-
οις κλπ. "Οθεν συμπεραίνομεν δτι δὲν ἔχόπησαν ἐν Κρότωνι στα-
τῆρες μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον.

ΧΑΛΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ. Πρὸ τοῦ 420 π. Χ.

ΟΡΟ Τρίπους.	Λαγωός	Ἄ 1·1
» »	Σηπία	Ἄ ·85
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΟΡΟ Ἀλέκτωρ	Ἄ 1·1

Περὸ τὰ 420-300 π. Χ.

Ἐπιγρ. ΚΡΟ, κτλ., καὶ ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΝ.

ΚΡΟ Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	Τρίπους ΤΡΙ (Τριάς;) . .	Ἄ 1·1
» Ῥόπαλον.	Τέξον ΤΡΙ (Τριάς;) . .	Ἄ ·9
» Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	Ἀετὸς ἐπίκεφαλ. Ἐλάφου ΤΡΙ	Ἄ 1·1
Ἀετός.	ΚΡΟ Τρίπους καὶ γέρανος	Ἄ ·6
Ἀετὸς ἐπὶ κεφαλῆς κριοῦ.	Κεραυνὸς μεταξὺ μηνίσκων	Ἄ ·75
ΑΙΣΑΡΟΣ Κεφαλὴ τοῦ ποταμίου Θεοῦ Αἰσάρου μετὰ κόμης μαχρᾶς.	Κεραυνὸς καὶ ἀστήρ	Ἄ ·65
ΛΥΚΩΝ Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους (Λύκωνος) ἐν λεοντῇ.	ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΝ Ἀετὸς φέρων δ-	Ἄ ·75
Ομοίως.	φιν	Ἄ ·8
Κεφαλὴ Περσεφόνης.	ΚΡΟ Καρκίνος	Ἄ ·8
	ΚΡΟ Τρεῖς μηνίσκοι . .	Ἄ ·85

Οι τύποι τῶν νομισμάτων τῆς Κρότωνος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέ-
ρων μέχρι τῶν νεωτέρων ἀποτελοῦσι διδακτικὸν ὑπόμνημα περὶ
τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν τῶν Πυθαγορείων, ως ἀπέδειξαν ὁ δούλ⁵
de Luynes καὶ ὁ F. Lenormant¹. Ἐν ἀρχῇ καὶ πρῶτος κατὰ
σπουδαιότητα ἔρχεται ὁ τρίπους, τὸ ἔμβλημα τοῦ Πυθίου Ἀπόλ-
λωνος, οὗτινος ἡ λατρεία ἀπετέλει τὴν βάσιν τῶν δογμάτων καὶ
θεωριῶν τῆς Πυθαγορικῆς Σχολῆς. Παρὰ τοῖς Πυθαγορικοῖς ὁ

¹⁾ La Grande Grèce, II, σελ. 99.

τρίπους παρίστα τὸν ιερὸν ἀριθμὸν τρία, εἰς τὸν δὲ ποῖον οἱ Πυθαγόρειοι ἀπέδιδον μυστικὴν τινὰ ἔννοιαν.

Ἄμεσως κατόπιν δὲ ἀετός, τὸ σύμβολον Διὸς τοῦ ὑπάτου τῶν θεῶν, κατέχει θέσιν ὑπολειπομένην κατὰ σπουδαιότητα μόνον τοῦ τρίποδος τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκ τοῦ τύπου δὲ τούτου ἀναμιμησκόμεθα, διτὶ δὲ ἀετὸς ἥτο τὸ οἰκεῖον τοῦ Πυθαγόρου πτηνὸν τοῦ Διός, τὸ σταλὲν πρὸς αὐτόν, ὡς οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπίστευον, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς.

Μεταξὺ δὲ τῶν προσθέτων συμβόλων, τῶν ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν Μεταποντίῳ μᾶλλον θρησκευτικὴν ἔννοιαν ἔχοντων ἡ ἀναφερομένων εἰς τοὺς ἄρχοντας, δὲ γέρανος, τὸ κοινότερον πάντων τῶν συμβόλων, εἶνε τὸ διαβατικὸν πτηνόν, δὲ ἐναέριος μάρτυς δλων τῶν ἐπιγείων συμβάντων, ἐπομένως τὸ σύμβολον τοῦ παντεπόπτου ὄφθαλμοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Φωτός¹.

Ἐκ τῶν ἐγχωρίων τύπων σημειοῦμεν τὴν κεφαλὴν τοῦ ποταμίου θεοῦ Αἰσάρου, ίδιᾳ δὲ τὸν Ἡρακλέα, τὸν κατὰ τὴν παράδοσιν οἰκιστὴν τῆς ἀποικίας, καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν ἐπονομαζόμενον Λύκωνα (Ἀπολλοδ. III, 10, §. 5).

Ἐξ δλων δμως τῶν Κροτωνιακῶν νομισματικῶν τύπων δὲ εὐρύτερον δημοτικὸς γενόμενος ἐν Ἰταλίᾳ ἥτο, ὡς πληρέστατα μαρτυροῦσι τὰ δμοιότυπα νομίσματα πολλῶν ἀλλων πόλεων, ἡ ζωηρὰν ἐντύπωσιν προξενοῦσα κατ' ἐνώπιον παράστασις Ἡρας τῆς Λακινίας τῆς μετὰ κόμης κυματιζούσης καὶ στεφάνου κοσμουμένου δι' ἀνθεμίων καὶ προτομῶν Γρυπῶν.

Τῆς μεγάλης ταύτης θεᾶς δὲ ναὸς ἥτο τὸ διασημότατον τῶν ιερῶν τῆς Ἰταλίας. Εἰς τὸ ιερὸν δὲ τοῦτο ἰδρυμα συνέρρεον καθ' ὡρισμένους χρόνους μεγάλα πλήθη ἐξ δλων τῶν μερῶν τῆς Δύσεως. Ἡ ἐνταῦθα λατρευομένη θεὰ ἀρχικῶς ἥτο χθονία τις ίσως θεότης ἐγχωρίου Οἰνωτριακῆς καταγωγῆς, ταυτισθεῖσα κατόπιν πρὸς τὴν Ἡραν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὸν Λυκόφρονα (I. 858)

1) Lenormant ε. 2.

ἐν τῶν ἐπιθέτων αὐτῆς ἡτο 'Οπλοσμία. Οὕτως ἡτο πιθανῶς ἔνοπλός τις θέα, στενῶς συνδεομένη, ἀν μὴ ἡ αὐτή, πρὸς τὴν Ἡραν τὴν Ἀργονίαν, Ἀργείαν, ἡ ἵσως Ἀρείαν (Στραβ. VI 1. 1), ἡς δ ναὸς ἔκειτο πλησίον τῆς Ποσειδωνίας παρὰ τὰς ὅχθας τοῦ ποταμοῦ Σιλάρου καὶ τῆς ὁποίας ἡ κεφαλὴ ἀπεικονίζεται ἐπί τινων τῶν νομισμάτων τῆς Ποσειδωνίας, Νεαπόλεως, Τρίνης κλπ. ἀκριβῶς καθ' ὃν τρόπον ἡ τῆς Λακινίας Ἡρας ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κρότωνος, Πανδοσίας, κλπ.

Κωνσεντία. Αὕτη ἡτο πόλις μεσόγειος κειμένη μεταξὺ τῶν λόφων τῶν παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Κράθιδος. Ἡ νομισματοκοπία αὐτῆς συνίσταται δλόκληρος ἐκ χαλκοῦ, ἀνήκει δὲ εἰς τὴν πρὸ τῆς ἀκμῆς τῶν Βρεττίων περίοδον (356 π.Χ.) οἵτινες ἐποιήσαντο τὴν Κωνσεντίαν μητρόπολιν αὐτῶν (Στράβωνος VI. 256). Ἡ πόλις αὕτη δὲν μνημονεύεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ πρὸ τῆς ἐκστρατείας Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἡπειρώτου δστις ἀπέθανεν πλησίον αὐτῆς (Λιθίου, VIII, 24).

ΧΑΛΚΟΣ. Περὶ τὰ 400-356 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος ἔχουσα τὴν κό-
μην τετράκις διὰ μίτου περιδεδε-
μένην.

Κεφαλὴ Ἀρεως μετὰ κράνους κοριν-
θιακοῦ.

Κεφαλὴ νεαροῦ ποταμίου θεοῦ.

ΚΟΣ Τόξον καὶ τρεῖς μηνίσκοι.

ΚΩΣ Κεραυνὸς καὶ τρεῖς μηνίσκοι.

» Καρκίνος καὶ δύο μηνίσκοι.

'Ενταῦθα δ ποταμὸς παριστᾶ πιθανῶς τὸν Κρᾶθιν ἢ μᾶλλον, ὃς φαίνεται ὑποδεικνύων εἰς τῶν ὄπισθιοτύπων, τὸν Καρκίνην, τὸν πηγάζοντα περὶ τὰ 20 μίλια πρὸς νότον τῆς Κωνσεντίας καὶ ἐκβάλλοντα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Σκυλλητίου.

Λοκροὶ Ἐπιζεφύρειοι. Ἄν καὶ οἱ Λοκροὶ ἥσαν ἐξ ἀρχῆς ἀγθοῦσα πόλις, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν χρόνων Διονυσίου τοῦ πρεσβύτερου πρωτεύουσα ἐν τῇ Βρεττίᾳ χερσονήσῳ, ἐν τούτοις παραδόξως δὲν ἔχομεν ταύτης οἰαδήποτε νομίσματα δυνάμενα νὰ ἀποδοθῶ-

σιν εἰς τὴν περίοδον τῆς μεγίστης αὐτῆς ἀκμῆς. Ἀγνοοῦμεν δέ, ὅν οἱ νόμοι τοῦ Ζαλεύκου οὔτινες, ως λέγεται, ἵσχυον ἐν τῇ πόλει τῶν Λοκρῶν μέχρις ὁφίμου ἐποχῆς, ἀπηγόρευον ως οἱ τοῦ Λυκούργου, τὴν χρῆσιν τοῦ νομίσματος. Εἶνε ἐν τούτοις βέβαιον, δτὶ δὲν ὑπάρχουσι Λοκρικὰ νομίσματα ἀρχαιότερα τῶν μέσων τῆς τετάρτης ἔκαπονταςτηρίδος.

Τὰ ἀργυρᾶ Λοκρικὰ νομίσματα εἴνε δύο σαφῶς διακεκριμένων τάξεων διαφερουσῶν κατά τε τοὺς τύπους καὶ τὸν σταθμόν, ἥτοι (Α') στατῆρες Κορινθιακοὶ μετὰ τύπου Πηγάσου, δλκ. 135-130 κ. καὶ (Β') στατῆρες ἐγγωρίων Λοκρικῶν τύπων, ἀκολουθούντες τὸν σταθμητικὸν κανόνα τῶν γειτονευουσῶν πόλεων· δλκὴ 120-115 κ.

A'. Περὶ τὰ 344-332 π. X.

(α) Κορινθιακοὶ στατῆρες πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

ΛΟΚΡΩΝ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ | Πήγασος . . . . Ρ 132-130 κ.
χράνους κορινθιακοῦ.

Ο Κορινθιακὸς στατῆρος ἐγένετο παραδεκτὸς ως κανὼν τοῦ ἀργυροῦ νομίσματος τῶν Συρακουσῶν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου ἐν ἔτει 345 π. X. ἐγκαταστάσεως τῆς δημοκρατίας (ἰδε Συρακούσας). Οι Λοκροί, πόλις στενῶς καθ' ἄπαντα τὸν χρόνον ἡνωμένη πολιτικῶς καὶ ἐμπορικῶς πρὸς τὰς Συρακούσας, φαίνεται δτὶ τὸ πρῶτον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔκοψεν ἴδιον νόμισμα δτὶ δὲ παρέλαβεν τὸν Κορινθιακὸν στατῆρα ἐκ τῶν Συρακουσῶν, μεθ' ὧν, ως ἐπίσης μετὰ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἐν Ἀκαρναίᾳ, Κερκύρᾳ καὶ Ἰλλυρίᾳ ἀποικιῶν αὐτῆς, συνωμολόγησαν οὕτω οἱ Λοκροὶ ἔργῳ νομίσματικὴν συμμαχίαν.

Οι Κορινθιακοὶ στατῆρες τῶν Λοκρῶν δὲν εἴνε καθ' ὅλου σπάνιοι, ἀνακαλύπτονται δὲ ἀναμεμιγμένοι μετ' ἔκείνων ἄλλων πόλεων. Τοῦτο δεικνύει, δτὶ οἱ Λοκροὶ μετήρχοντο ἐκτενὲς ἐξωτερικὸν ἐμπόριον κατὰ τὴν ἀνωτέρω ὑποδειχθεῖσαν διεύθυνσιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ χάριν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου μετὰ τῶν Ἰτα-

λικῶν πόλεων ἥτο ἀναγκαῖον γὰρ κόψωσι νομίσματα συμφώνως τῷ Ἰταλικῷ σταθμητικῷ κανόνι.

(β) Ἰταλικὸς σταθμητικὸς κανὼν πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἔμπορίου. Στατῆρες δλχ. 120-115 κ.

ΙΕΥΣ Κεφαλὴ Διδὲς δαφνοστεφῆς μετὰ κόμης βραχείας.	ΕΙΡΗΝΗ ΛΟΚΡΩΝ Ειρήνη καθη- μένη ἐπὶ τετραγώνου βάσεως κρα- τοῦσα δὲ κηρύκειον.
--	--

(Πίναξ Ε'. 4)

Ο δπισθότυπος τοῦ νομίσματος τούτου ἀναφέρεται εἰς ἔναρξιν ἐποχῆς τινος ἐσωτερικῆς ειρήνης καὶ εύτυχίας ὡς ἐκείνης, ἥτις κάλλιστα ἡδύνατο γὰρ ἐπακολουθήσῃ εἰς τὴν ἔξωσιν Διονυσίου τοῦ νεωτέρου. Ἡ εἰκὼν τῆς Ειρήνης δύναται γὰρ συγκριθῆ πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Τερίνης παράστασιν τῆς Νίκης(:).

(γ) Χαλκᾶ νομίσματα.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης εἶνε κατασκευῆς παραδόξως ἀγροίκου. Τὸ μέταλλον αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἐπάκη καὶ ἔχυθη εἰς σειρὰν στρογγύλων χοανῶν συγκοινωνουσῶν πρὸς ἀλλήλας διὰ συνεχοῦς αὐλακοῦ. Μετὰ δὲ τὴν χώνευσιν τὰ πέταλα ἔχωρίσθησαν ἐν πρὸς ἐν καὶ ἐκόπησαν εἰς νομίσματα ἴδιαιτέρως.

Κεφαλὴ Διδὲς δαφνοστεφῆς μετὰ κό-
μης βραχείας.

Ανευ ἐπιγρ. Ἀετὸς μετὰ κεκλεισμέ-
νων πτερύγων. . . . . Α 1·0

B'. Περὶ τὰ 332-326 π. X.

(α) Κορινθιακοὶ στατῆρες ὡς ἐν τῇ περιόδῳ Α'.

(β) Στατῆρες σταθμοῦ Ἰταλικοῦ, δλχῆς 120-115 κ.

ΛΟΚΡΩΝ (ἔνιστε ἐλλείπει). Κεφαλὴ Διδὲς πρὸς ἄρ., μετὰ κόμης κατα-
πιπτούσης.

Ἀετὸς σπαράσσων λαγωόν· ἐν τῷ πεδίῳ κεραυνός. . . Ρ Στατῆρες.

[B. M. Guide, Πίν. XXXIV, 26.]

(γ) Χαλκᾶ νομίσματα, ἵσως ὡς ἐν τῇ περιόδῳ Α'.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ Διδὲς ἀλλάσσει ἐνταῦθα καθ' ὀλοκληρίαν γαρ-
χτῆρα. Ἡ κόμη δὲν εἶναι πλέον βραχεῖα καὶ σύλη, ἀλλὰ κατέρχε-
ται εἰς βοστρύχους, κυματίζοντας ὡς ἐπὶ τῶν συγχρόνων νομισμά-

των Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἡπειρώτου, τῶν εἰσαχθέντων, ἐν μὴ πράγματι ἐκόπησαν ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ, κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον.

Γ'. Περὶ τὰ 326 - 300 π. X.

(α) Κορινθιακοὶ στατῆρες μεταγενεστέρας τεχνοτροπίας, φέροντες δὲ μόνον ΛΟ ἢ ΛΟΚ συνήθως ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἀντὶ τοῦ ΛΟΚΡΩΝ δλοκλήρου ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως. Ὁσαύτως αἱ ἔξῃς κορινθιακαὶ δραχμαί.

Κεφαλὴ γυναικεία, κατ' ἐνώπιον ἢ ἐν | Πήγασος ἵπταμενος κάτωθεν Λ ἢ
κατατομῇ, φέρουσα ἐνίστε καὶ πε- | ΛΟΚΡΩΝ. . . . . R 39 κ.
ριδέραιον.

(β) Στατῆρες ἱταλικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, δλx. 120-115 κ.
'Επιγρ. ΛΟΚΡΩΝ ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ἢ ὀπισθίας ὄψεως. Σύμβολον,
συνήθως κεραυνός.

Κεφαλὴ Διδὸς πρὸς δ., ὡς ἐν τῇ Β' | Αετὸς καταβροχθίζων λαγωόν . .
περιόδῳ, συνήθως λίαν ἀμελοῦς | R Στατῆρες.
ἔργασίας.

Πολλὰ τῶν νομισμάτων τούτων κατεσκευάσθησαν τόσον ἀμελῶς, ὥστε δυνάμεθα σχεδὸν νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὰ ὡς Βρεττιανὰς ἀπομιμήσεις.

(γ) Χαλκᾶ νομίσματα.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. | Πήγασος. . . . . A 65 .

Δ'. Περὶ τὰ 300 - 280 π. X.

(α) Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ἐκόπησαν ἐν Λοκροῖς Κορινθιακοὶ στατῆρες.

(β) Στατῆρες Ἰταλικῆς ὀλκῆς.

Αετὸς καταβροχθίζων λαγωόν. | ΛΟΚΡΩΝ Κεραυνὸς καὶ σύμβολον
(συνήθως κηρύκειον). . . . . R Στατήρ, 118 κ.

Αετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων καὶ πρὸς αὐτοῦ κηρύκειον. | ΛΟΚΡΩΝ εἰς δύο στίχους, ὃν με
ταξὺ κεραυνός. Διώβολον, 18 κ.

Λ — Ο Αετὸς μετὰ κεκλεισμένων τῶν πτερύγων. | Κεραυνὸς μεταξὺ δύο κρικίσκων . .
R 11·5 κ.

(γ) Νομισματοκοπία χαλκοῦ.

ΔΙΟΣ Κεφαλὴ Διός.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΛΟΚΡΩΝ (εἰς δύο στίχους). Κε-
ραυνός. . . . . Α·85
» » » » Α·65

Τὰ νομίσματα ταῦτα τόσον πολὺ δμοιάζουσι κατὰ τύπους,
τεχνοτροπίαν καὶ ἐπιγραφὴν πρὸς τὰ νομίσματα τοῦ Ἀγαθοκλέ-
ους, ὥστε δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν χρονο-
λογίαν αὐτῶν.

E'. Περὶ τὰ 280-268 π. X.

Ἐν ἔτει 277 π. X. οἱ Λοκροὶ ἔταξαν ἔαυτοὺς ὑπὸ τὴν προστα-
σίαν τῆς Ῥώμης, ἐξώσαντες τὴν φρουράν, ἦν δὲ Πύρρος εἶχεν ἐν
τῇ ἀκροπόλει αὐτῶν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου
ἀνέκτησε τὴν πόλιν, ἀλλ᾽ ἐν δύο ἔτη κατόπιν εὑρίσκομεν πάλιν
αὐτὴν μεταξὺ τῶν συμμάχων τῆς Ῥώμης. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ
ταραχώδους τούτου χρόνου οἱ Λοκροὶ, ἵσως τοὺς Ῥωμαίους κολα-
κεύοντες, ἐπανηγύρισαν τὴν πίστιν τῆς Ῥώμης πρὸς τὴν πόλιν
αὐτῶν χαράξαντες ἐπὶ τῶν στατήρων αὐτῶν τὸν ἔξης τύπον:

Κεφαλὴ Διός.

ΛΟΚΡΩΝ, Πίστις, ΠΙΣΤΙΣ, ιστα-
μένη καὶ στεφανοῦσα τὴν Ῥώμην,
ΡΩΜΑ, καθημένην πρὸς αὐτῆς.
(Πίναξ E'. 5.) . . . . .
Α Στατήρ, 114-112 κ.

Ἡ ἐπὶ τῶν σπουδαίων τούτων νομισμάτων κεφαλὴ τοῦ Διός
εἶνε ἐκ τῶν τοῦ λεοντίου τύπου ἔχουσα βαθεῖς τοὺς ὀφθαλμούς,
ἰσχυρῶς προέχον τὸ μέτωπον καὶ κόμην καταπίπτουσαν εἰς βαρεῖς
βοστρύχους ὑπὲρ τὰς ὄφρους, τοῦθ' ὅπερ χαρακτηρίζει τὰ τετρά-
δραχμα τοῦ Πύρρου. Πράγματι δὲ δμοιότης πρὸς τὰ νομίσματα τοῦ
Πύρρου εἶνε τόσον καταπληκτική, ὥστε κλίνομεν νὰ θεωρήσωμεν
αὐτὰ ὡς ἔργα τοῦ αὐτοῦ σφραγιδογλύφου καὶ νὰ συμπεράνωμεν,
ὅτι δὲ Πύρρος πράγματι ἔκοψε τὸ περίφημον αὐτοῦ τετράδραχμον
κατὰ τὴν ἐν Λοκροῖς διαμονὴν αὐτοῦ. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη μεγάλως
ἐνισχύεται ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὰ τετράδραχμα τοῦ Πύρρου

ἀνακαλύπτονται συχνά ἐν τῇ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ θέσει αὐτῆς τῆς πόλεως τῶν Λοκρῶν¹⁾.

Διαφορούσης τῆς περιόδου ταύτης οἱ Βρέττιοι ὠκειοποιήθησαν τὸ μονοπώλιον τῆς νομισματοκοπίας τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐν τῇ χερσονήσῳ αὐτῶν. Ὁθεν τὰ ἀνωτέρω περιγραφόμενα νομίσματα εἶνε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ πάντων τελευταῖα κοπέντα ἐν Λοκροῖς.

ΧΑΛΚΟΣ. Περὶ τὰ 300-268 ἡ βραδύτερον.

Τὰ ἀκόλουθα χαλκᾶ νομίσματα ἀνήκουσι κατὰ μέγα μέρος εἰς τοὺς χρόνους τοῦ πολέμου τοῦ Πύρρου, τινὰ δὲ τοῦτα ἵσως εἶνε μεταγενέστερα: —

Κεφαλὴ Περσεφόνης, ἡς διπισθεν λαμπάς, ἡ καρπὸς μήκωνος.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθίακοῦ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Κεφαλὴ Περσεφόνης.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Κεφαλὴ Διοσκούρων.

ΛΟΚΡΩΝ Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ Α 1·05

» Περσεφόνη κρατοῦσσα σκῆπτρον, κοσμούμενον ὑπὸ καρποῦ μήκωνος, καθημένη, ἔχουσα δὲ φιάλην ἐν τῇ δεξιᾷ. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ, ἀστέρες . . . . . Α 1·05

ΛΟΚΡΩΝ Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ Α 1·75

» Ἀθηνᾶ ισταμένη Α 1·75

» Πήγασος. . . . Α 1·85

» Ζεὺς καθήμενος. Α 1·75

Ἡ ἐπὶ τῶν νομίσμάτων τούτων κεφαλὴ καὶ παράστασις τῆς Περσεφόνης, ὑπενθυμίζει ἡμᾶς τὴν ἐξέχουσαν θέσιν, ἣν δὲ ἐν Λοκροῖς διάσημος ναὸς τῆς θεᾶς ταύτης κατεῖχεν ἐν τῇ διανοίᾳ πάντων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τοῦ Πύρρου. Πιθ. τὴν ἀγόρευσιν τοῦ ἀπεσταλμένου τῶν Λοκρῶν εἰς Πύρρον (Λιβίου XXIX, 18) «Fanum est apud nos Proserpinae de cuius sanctitate templi credo aliquem famam ad vos pervenisse Pyrrhi bello».

Τὰ νομίσματα μετὰ τῶν κεφαλῶν τῶν Διοσκούρων εἶνε ἀδεξία ἀντιγραφὴ τῶν ἀργυρῶν νομίσμάτων τῶν Βρεττίων (σελ. 117).

1) F. Lenormant ἐν τῇ Academy, Ιουνίου 26, 1880.

Μέσμα καὶ Μέδμα. Ἡ ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Βρεττίας πόλις αὕτη ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Διογούσιου ἐν ἔτει 388 π. Χ. ἡ δὲ χώρα αὐτῆς ἐδόθη εἰς τοὺς Λοκρούς. Οὐδέποτε ἡ πόλις αὕτη ἀνῆλθεν εἰς μεγάλην σπουδαιότητα. Δὲν εἶνε δὲ πιθανόν, ὅτι ἐκ τῶν φερόντων τὸ ὄνομα αὐτῆς νομισμάτων ὑπάρχει τι ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς τοῦ 388 π. Χ., φαίνεται μάλιστα ὅτι ταῦτα εἶνε μᾶλλον νεώτερα τοῦ 344 π. Χ. ἔτους, ὅτε αὐτοὶ οἱ Λοκροὶ ἤρξαντο κόπτοντες νομίσματα. Ἡ νομισματοκοπία τῶν Μεσμαίων ἀποτελεῖται (α) ἐκ Κορινθιακῶν στατήρων ὁμοίων πρὸς τοὺς τῶν Λοκρῶν, ἀλλὰ φερόντων ΜΕ ἡ Μ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως, ἔμπροσθεν δὲ ὅντων ἀνεπιγράφων¹, καὶ (β) ἐκ χαλκῶν νομισμάτων τῶν ἔξης τύπων: —

Κεφαλὴ Περσεφόνης κατ' ἐνώπιον.

ΜΕΣΜΑ Κεφαλὴ γυναικεία.

ΜΕΔΜΑΙΩΝ Κεφαλὴ Απόλλωνος.

ΜΕΣΜΑ Κεφαλὴ ἄρρην πρὸς ἄρ.

” Κεφαλὴ γυναικεία, ἄρ.

ΜΕΣΜΑΙΩΝ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος . . . . . Α·85

Γυμνὴ παράστασις ἀνδρὸς καθημένου ἐπὶ βράχου πρὸς αὐτῆς κύων Α·8

” Ιππος καλπάζων . . . . Α·6

Νίκη στεφανηφόρος . . . . Α·6

” ” ” . . . . Α·6

Ἡ ἐπὶ νομισμάτων τινῶν γυναικεῖα κεφαλὴ, συχνὰ ὑπὸ ἀγγείου συνοδευομένη, νομίζεται ὅτι εἶνε ἡ τῆς πηγαίας νύμφης Μέσμας (Στραβ. VI. 1. 5). Ἡ δὲ ὑπὸ κυνὸς συνοδευομένη γυμνὴ μορφὴ δυνατὸν νὰ εἴνε ὁ ποταμὸς Μέταυρος, ἢ ὁ θεὸς Πάν.

Μυστέα καὶ "Υπωροιν. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Βρεττιανῆς Χερσονήσου (Itin. Anton., 115, 4). Ἰδε Berliner Blätter, IV. σελ. 137).

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

ΜΥ—ΥΠΩΡ Τρίπους ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κρότωνος Α·75

Νουκερέα, (τανῦν Nocera) πλησιέστατα τῆς Τερίνης.

Ἡ πόλις αὕτη μνημονεύεται μόνον ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου

¹) Imhoof-Blumer. Die Münzen Akarnaniens, σελ. 6.

(ε. λ.). Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε χαλκᾶ κοπέντα, ὡς φαίνεται, ἐν συμμαχίᾳ πρὸς τὸ Πήγιον καὶ τὴν Τερίνην.

Περὶ τὰ 350-270 π. X. ἥ καὶ τι βραδύτερον

Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἑνώπιον.

ΝΟΥΚΕΡΙΝΩΝ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος . . . Α· 85

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

» "Ιππος" ιστάμενος πεντάγραμμα. . . . . Α· 85

Νεαρὰ ἄρρην κεφαλή.

ΝΟΥΚΡΙ "Αετός" ὄνομα ἔρχοντος ΣΤΑΤΙΟΥ¹ Α· 65

» » » ΚΕΛ (;

» Κεραυνός . . . Α· 6

Πανδοσία. Αὕτη ἡτο πόλις μεσόγειος, καὶ ἀν μὴ ἀποικία τῆς Κρότωνος βεβαίως ὅμως ἔξαρτημα τῆς πόλεως ταύτης κατὰ τὸν Ε'. π. X. αἰῶνα, ὡς τὰ νομίσματα αὐτῆς μαρτυροῦσιν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἔκειτο ἐπὶ ὑψώματος δεσπόζοντος τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ἀχέρωνος (*Micone*), παραποταμίου τοῦ Κράθιδος (*Στράβωνος VI, 256*). Τὰ ἀρχαιότερα νομίσματα αὐτῆς ἐκόπησαν ἐν συμμαχίᾳ τῆς Κρότωνος καὶ χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 450 π. X.

ΟΡΟ Τρίπους.

ΠΑΝ—ΔΟ Ταῦρος ἐν τετραγώνῳ ἔγκοίλῳ . . Ρ Στατήρ, 126 κ.

ΠΑΝΔΟΜΣΑ (=ΠΑΝΔΟΣΙΑ)

ΚΡΑΘΩΜ (=ΚΡΑΘΙΣ) Ὁ ποταμὸς Κράθις, γυμνός, κρατῶν φιάλην καὶ κλάδον ἐλαίας. Παρὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἰχθυόμορφον ἀντικείμενον . . . . .

Κεφαλὴ θεᾶς ἡ τῆς νύμφης Πανδοσίας, φέρουσα πλατύ διάδημα, ἔχουσα δὲ τὴν κόμην πρὸς τὰν καὶ διπισθεν ἐστραμμένην.

Ρ Στατήρ, 105 κ. (ἐλαφρόν).

(Πίναξ Ε'. 6)

Τὸ τελευταῖον τοῦτο νόμισμα εἶνε μεγίστης σπουδαιότητος, ἐπειδὴ καθορίζει τὴν θέσιν τῆς Πανδοσίας παρὰ τὸν Κράθιν ποταμόν. Κατὰ τεχνοτροποίαν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὰ νομίσματα τοῦ Ματαποντίου (*Πίναξ Α'. 1. σελ. 100*). Δεικνύει ἐπίσης, ὅτι αἱ ἀρχαῖαι μορφαὶ τῶν γραμμάτων Σ καὶ Ι (Μ καὶ Σ) ἦσαν ἀκόμη ἐν γρήσει κατὰ τὰ μέσα τῆς Ε'. ἔκατονταετηρίδος, ἐνῷ ὁ χρόνος τῆς

¹) Πρᾶλ. ΣΤΑ—ΟΨΙ ἐπὶ νομίσματων Λάζου τῆς Λευκανίας σελ. 99.

γενικῆς παραδοχῆς τῶν συνήθων σχημάτων τῶν γραμμάτων τούτων φαίνεται ὅτι ἡτο κατά τι μεταγενέστερος (περὶ τὰ 443 π.Χ.). Πρότι. τὰ νομίσματα τῆς μεταγενέστερας Συβάρεως (σελ. 112).

Περὶ τὰ 400 π. X.

Κεφαλὴ "Ηρας Λακινίας κατ' ἐνώπιον, μετὰ κυματίζουσης κόμης, ἐνωτίου καὶ περιδεράιου, φέρουσα δὲ στέφανον ὑπὸ προτομῶν Γρυπῶν καὶ ἀνθεμίων κεκοσμημένον.

(Πίναξ E'. 7)

Όμοιώς.

ΠΑΝ]ΔΟΣΙΝ Πάν δ κυνηγὸς γυμνός, καθήμενος ἐπὶ βράχων παρ' αὐτῷ δὲ κύων. Πρὸ αὐτοῦ Ἐρμῆς τῆς τετραγώνου ἔργασίας μετὰ προσηρτημένου κηρουκείου. Ἐν τῷ πεδίῳ Φ. . . Ρ Στατήρ, 120 κ.

ΠΑΝΔΟΣΙ Πάν καθήμενος. Ἐπιγραφή, ΝΙΚΟ. Ρ Τρίτη, 34 κ.

ΧΑΛΚΟΣ

Όμοιώς.

| **ΠΑΝ** Θυμιατήριον . . . Α·45

Ο ἀνωτέρω περιγραφόμενος ώραῖος στατήρ εἶνε ἐν τῶν ἀρίστων προϊόντων παντὸς Ἐλληνικοῦ νομισματοκοπίου. Τὸ ἐν τῷ πεδίῳ γράμμα Φ ἄγει ἐμὲ εἰς τὸ νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἔχαράχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ σφραγιδογλύφου, παρ' οὐ καὶ νομίσματά τινα τῆς Τερίνης, Υέλης, Νεαπόλεως καὶ Θουρίου, φέροντα ώσαύτως τὴν ὑπογραφὴν Φ. Ἰδε σελ. 94.

Ταχέως μετὰ τὸ 400 π. X. ἡ Πανδοσία ἥλωθη ὑπὸ τῶν Βρεττίων. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ἀπώλεσε τὴν ζωὴν ἐν ἔτει 326 π. X. Ἀλέξανδρος ὁ Μολοσσός. (Στράβων VI, 256, Λίδιος, VIII, 24). Ἐν ἔτει 204 π. X. ἡ Πανδοσία μνημονεύεται πάλιν ὡς πόλις τῶν Βρεττίων (Λιδίου XXIX, 38), ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν νομίσματα τῆς Πανδοσίας μεταγενέστερα τῆς πρώτης αὐτῆς ἀλώσεως ὑπὸ τῶν Βρεττίων περὶ τὰ 400-390 π. X.

Περιεπόλεον. Ἡ πόλις αὕτη ἡτο προπύργιον τῶν Λοχρῶν ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ Ρήγιον δρίων τῆς χώρας αὐτῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος (ἐποχῆς τῶν νομισμάτων αὐτῆς) κατελήφθη ὑπὸ ἀποικίας Πιτανατῶν, πιθανῶς ἐκ Πιτανῆς τῆς Λακωνικῆς.

Κεφαλὴ Ἡρας (;) φέρουσα στεφάνην. | ΠΕΡΙΠΟΛΩΝ ΠΙΤΑΝΑΤΑΝ Ἡ-
ρακλῆς ἄγχων λέοντα Ρ 10 κ.

‘Ο MommSEN κατατάσσει τὰ νομίσματα ταῦτα εἰς τὴν Σαυνί-
τιδα, στηριζόμενος ἐπὶ χωρίου τινὸς τοῦ Στράβωνος (V, 250),
ὅπερ πιστοποιεῖ, διτὶ Λακωνική τις ἀποικία ἀποτελουμένη κατά¹
τινας ὑπὸ Πιτανατῶν ἐγκαθιδρύθη ἐν τῇ Σαυνίτιδι..

Δύναται δέ τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ διπισθότυπος ἐνισχύει πως τὴν
κατάταξιν τοῦ MommSEN· ἀλλ’ εάν τις ἀναλογισθῇ ὅτι δὲν εἶνε
γνώστα νομίσματα ἀργυρᾶ τῆς Σαυνίτιδος καὶ ὅτι οὐδεμία ἀλλη
πόλις ὑπὸ τῷ ὄνομα Περιπόλιον μνημονεύεται ἔξαιρέσει τοῦ ισχυροῦ
φρουρίου τῶν Λοκρῶν, θέλει φανεῖ συνετωτέρα ἐν τῷ συνόλῳ ἡ
κατάταξις τῶν νομισμάτων εἰς τὴν Βρεττίαν.

Πετηλέα. Ἡ πόλις αὕτη περὶ τὰ δώδεκα μίλια πρὸς βορρᾶν
τῆς Κρότωνος κειμένη, ἔξηρτάτο εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐκ τῆς
πόλεως ταύτης. Κατόπιν περιῆλθεν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Λευκα-
νῶν (Στράβων VI, 1), ἔπειτα δὲ εἰς τὴν τῶν Βρεττίων. Ἡ νομι-
σματοκοπία αὕτης ἀρχεται ἐνωρὶς τὸν τρίτον αἰῶνα, ὑπὸ τὴν κυ-
ριαρχίαν τῶν Βρεττίων. . .

Περὶ τὰ 280-216 π. X.

Κεφαλὴ Δῆμητρος μετὰ καλύπτρας.	ΠΕΤΗΛΙΝΩΝ Ζεὺς γυμνὸς κραδαί- νων κεραυνόν Α·85
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	» Τρίπους. . . Α·7·5
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	» Κύων τρέχων Α·5
Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	» Ρόπαλον . . Α·45

Διαρκοῦντος τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου, ἡ Πετηλία
προσεκολλήθη σταθερῶς εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν συμμαχίαν μεθ' ὅλην
τὴν ἀποστασίαν τῶν Βρεττίων, ἔθραβεύθη δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων
μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου λαθοῦσα τὴν ἄδειαν τῆς διατηρήσεως
εἰδικῶν προνομίων, ἐν οἷς ἦτο καὶ τὸ δικαίωμα τῆς κοπῆς χαλκῶν
νομισμάτων συμφώνως τῷ Ῥωμαϊκῷ ἡμιουγγιαίῳ συστήματι.

Περὶ τὰ 204-89 (;) π. X.

<i>Quadrans.</i>	<i>Κεφ. Διός</i>	...	ΠΕΤΗΛΙΝΩΝ	Ζεύς κεραυνοβόλος.
»	»	...	»	Κεραυνός.
<i>Sextans.</i>	»	..	»	»
»	<i>Κεφ. Απόλλωνος</i>	..	»	*Αρτεμι; μετάλαμπάδος.
»	»	..	»	*Ελαφος τρέχουσα.
<i>Uncia.</i>	<i>Κ. Αρεως πωγωνίου</i>	.	»	Νίκη ισταμένη.

Ρήγειον. Τὸ Ρήγειον ἐπὶ τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ ἦτο κυρίως Χαλκιδικὴ ἀποικία μετὰ κυριαρχοῦντος Μεσσηνιακοῦ στοιχείου. Ἡτο δὲ μία τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἡ Πυθαγορικὴ φιλοσοφία ἐρριζώθη βαθύτατα· δυνατὸν δὲ νὰ ὄφειληται εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Πυθαγορικοῦ σύνδεσμου ἡ συμμετοχὴ αὐτῆς εἰς τὴν νομισματοκοπίαν τῶν ἐγγλύπτων νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ἀχαϊκῆς νομισματικῆς συμμαχίας.

Τὸ Ρήγειον ἐν τούτοις ἔκειτο πολὺ μακρὰν τῆς Κρότωνος καὶ Συθάρεως, κέντρων τοῦ Ἀχαϊκοῦ ἐμπορίου· συνεδέετο δὲ στενώτερον μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν τῆς Σικελίας ἥ ὥστε νὰ παρασυρθῇ εἰς τι περισσότερον ἀπλῆς κατ' ἐπιφάνειαν ὅμοιότητος πρὸς τὴν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν τῶν ἐγγλύπτων νομισμάτων. Τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τοῦ Ρηγίου ἀκολουθοῦσι καθ' ὀλκὴν τὸν αἰγινητικὸν σταθμητικὸν κανόνα τῶν ἄλλων Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν, ἐνῷ κατὰ τύπους καὶ κατασκευὴν εἶνε ἐντελῶς Ἀχαϊκά. Ἡ στάσις τοῦ Ρηγίου πρὸς τὴν Ἀχαϊκὴν νομισματικὴν ἔνωσιν ἦτο ἀκριβῶς ὡς ἡ τῆς Ποσειδωνίας ἐν τῷ βορρᾷ, ἡτις συνεμορφώθη κατ' ἐπιφάνειαν πρὸς τὸ Ἀχαϊκὸν σύστημα διατηροῦσα συγχρόνως τὸν ἴδιον σταθμητικὸν κανόνα.

Περὶ τὰ 530-494 π. X.

<i>RECINON</i> (ἐπ' ἀριστ.)	<i>Ταῦρος</i> ἀν.	<i>Ταῦρος</i> ἀνθρωποκέφαλος, ἔγγλυψος.
		Ρ Δραχμαί, 87 λ.

Περὶ τὰ 494-480 π. X.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Μιλήτου, περὶ τὰ 494 π. X., μέρος τῶν

Σαμίων καὶ τινες ἔξόριστοι ἐκ Μιλήτου ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀσίας, ἵνα ἀποικισθῶσι πρὸς δυσμάς ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς Σικελίας. Ἐάμα τῇ ἀφίξει αὐτῶν εἰς Ἰταλίαν ἐπείσθησαν ύπὸ Ἀναξιλάου τοῦ τυράννου τοῦ Ρήγιου νὰ καταλάβωσι τὴν πόλιν Ζάγκλην ('Ηροδότ. VI, 22). Οἱ Σάμιοι οὗτοι ταχέως κατόπιν ἔξεδιώχθησαν ἢ ὑπετάγησαν ύπὸ τοῦ Ἀναξιλάου, ὅστις ἦρχε κατόπιν τοῦ Ρηγίου καὶ τῆς Ζάγκλης. Τότε δὲ λέγεται ὅτι οὗτος μετωνόμασε τὴν Ζάγκλην Μεσσήνην πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἴδιας αὐτοῦ καταγωγῆς. Ἐκτοτε τὰ νομίσματα τοῦ Ρηγίου εἶνε κατ' οὓσιαν Σικελικὰ τοὺς τύπους, κατασκευὴν καὶ ὀλκήν.

Ἡ πρώτη εἰσαγωγὴ τῆς κέφαλῆς τοῦ λέοντος καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μόσχου ἐπὶ τῶν νομίσματων τῆς Ζάγκλης καὶ τοῦ Ρηγίου ἀποδίδεται γενικῶς εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῶν Σαμίων, τῶν τύπων τούτων ὄντων προδήλως τροποποιήσεων τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Σάμῳ ἐν χρήσει τύπων. Τὰ φέροντα τοὺς Σαμιακοὺς τύπους νομίσματα τοῦ Ρηγίου εἶνε τὰ ἔξης: —

Αἰγανητικὸς σταθμός.

Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἐνώπιον.

»   »   »

RECION (ἐπ' ἀριστ.) Κεφαλὴ μόσχου, ἀρ. . . R Δραχμή, 88 κ.

REC (ἐπ' ἀριστ.) ἐν κύκλῳ σφαριδίων . . . R Ὁβσολός, 15 κ.

Αιττικὸς σταθμός.

Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἐνώπιον.

Ἀσπὶς στρογγύλη, ἐφ' ἥς λεοντῆ.

RECINON (ἐπ' ἀριστ.) Κεφαλὴ μόσχου, ἀρ. R τετράδραχμον, 272 κ.

Ἄνευ ἐπιγραφ. Πρῶτα Σαμιακοῦ πλοίου (Σάμαινα) R τετραδρ. 267 κ.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο νόμισμα ἡδύνατο νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Σάμον, ἀν δὲν ἦτο βέβαιον τὸ ὅτι ὁ σταθμὸς εἶνε διάφορος τοῦ ἐν Σάμῳ ισχύοντος καὶ ὅτι ἀνεκαλύφθη ἐν Μεσσήνῃ τῆς Ἰταλίας.

Ἡ Σαμιακὴ καταγωγὴ τῶν ἀνωτέρω τύπων εἶνε πιθανή.

Οὐεν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι τὸ ὄνομα Ζάγκλη μετεβλήθη εἰς Μεσσήνην διαρκούσης τῆς περιόδου τῆς ύπὸ τῶν Σαμίων κατοχῆς,

ούχι δὲ μετὰ τὴν ἔξωσιν αὐτῶν, ώς βεβαιοῦ ὁ Θουκυδίδης (VI, 4). Ὁ δὲ Ἡρόδοτος (VII, 164) εἶνε ἀσαφέστερος καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τῆς μετονομασίας ταύτης.

Πάντα δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα, τὰ αἰγινητικοῦ ἢ ἀττικοῦ σταθμοῦ; πρέπει νὰ ἐκόπησαν εὐθὺς μετὰ τὸ 494 π. Χ. Ἡ ἀκριβῆς δημως χρονολογία τῆς ἔξωσεως τῶν Σαμίων δὲν δύναται νὰ δοισθῇ. Εἶνε ἐν τούτοις πιθανόν, ὅτι ἐσημειώθη διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐντελῶς νέων τύπων, ἦν δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν εἰς αὐτὸν τὸν Ἀναξίλαν, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς αὐθεντίας τοῦ Ἀριστοτέλους (παρὰ Πολυδεύκει V, 75), ἐπειδὴ οὗτος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀναξίλας νικήσας ἐν Ὀλυμπίᾳ ἄρματι ἡμίόνων, ἔκοψε νομίσματα ἐπιχαράξας ἄρμα ἡμίόνων εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπιτυχίας του: —

Τὰ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου ὑπονοούμενα νομίσματα εἶνε τὰ ἔξης. —

Περὶ τὰ 480-466 π. Χ.

Ἄρμα ἡμίόνων (ἀπήνη) διδηγούμενον ὑπὸ πωγωνοφύρου ἡνιόχου.	RECINON (συνήθως ἐπὶ ἀριστ.) Λαγωδὸς τρέχων. [B. M. Guide, Pl. VIII, 16.]
Λαγωδός.	REC ἐν κύκλῳ σφαιριδίων . . . Ἀττικὰ τετραδρ. δραχ. καὶ δροῦ.

Ο Ἀριστοτέλης (παρὰ Πολυδεύκει ἐ. ἀ.), παραδέχεται ὅτι ἡ παρουσία τοῦ λαγωδοῦ ὀφείλεται ὠσταύτως εἰς τὸν Ἀναξίλαν, περὶ οὗ λέγεται ὅτι εἰσήγαγε τὸ ζῷον τοῦτο εἰς Σικελίαν. Ἄλλὰ ταῦτα εἶνε βεβαίως ἀνεπαρκὲς πρὸς ἔξήγησιν τῆς παραδοχῆς ἢ τῆς ἐπὶ μακρὸν ἔξακολουθήσεως (ἐν Μεσσήνῃ) τοῦ λαγωδοῦ ὡς νομισματικοῦ τύπου. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ταύτῃ περιόδῳ, νομισματικοὶ τύποι ἔξελέγοντο πάντοτε ἢ μᾶλλον ἐγεννῶντο αὐτομάτως ἐκ τῆς λαϊκῆς ἢ ἐπισήμου τοῦ κράτους λατρείας. Ο λαγωδὸς ἐνταῦθα εἶνε τὸ ἔμβλημα τοῦ Μεσσηνίου θεοῦ Πανός, ώς ἀποδεικνύεται μετὰ βεβαιότητος ἐκ τοῦ σπανίου τετραδράχμου τῆς Μεσσήνης, ἐφ οὗ ὀρᾶται ὁ Πάν θωπεύων ἐν τῶν ζώων τούτων. Ἐγχώριός τις παράδοσις περὶ τῆς ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ τοῦ τυράννου τοῦ Ρηγίου εἰσαγωγῆς λαγωῶν δύναται πιθανώτατα πάλικλοφόρει κατὰ τοὺς χρό-

νους τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἄν οὕτω συνέβη, ή παράδοσις θὰ ἥτο ἀληθῆς μόνον καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ νομίσματα, ἀτινα φυσικῶς θὰ ἔκαλοῦντο «λαγωὶ» (πρᾶλ. τοὺς «πάλους» τῆς Κορίνθου, τὰς «κόρας» τῶν Ἀθηνῶν, τὰς «γλαῦκας» τῶν Ἀθηνῶν, τὰς «χελώνας» τῆς Αιγίνης, κλπ.), εὐκόλως δὲ δύναται νὰ ἐλησμονήθῃ ἡ πρώτη σημασία αὐτῶν ύπὸ τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν, αἵτινες εὔχερῶς θὰ παρεδέχθησαν αὐτὴν κατὰ γράμμα. Δυνατὸν νὰ ἀντείπῃ τις, διτὶ ἀφοῦ τὸ ἄρμα τῶν ἡμιόνων δὲν εἴνε θρησκευτικὸς τύπος, διατί πρέπει δὲ λαγωὸς νὰ εἴνε τοιοῦτος. Ἀλλὰ συμβαίνει τοῦτο; Πάντες οἱ μεγάλοι ἀγῶνες ἥσαν πράγματι θρησκευτικὸν ἔορταί, ή δὲ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀπεικόνησις ἄρμάτων νικησάντων ἐν Ὁλυμπίᾳ ἥτο τύπος ἀναθηματικός, η ἀνάθημα εἰς τιμὴν τοῦ Ὁλυμπίου Διὸς καὶ τῆς πόλεως, ἦτις διὰ τῆς εύνοίας τῶν θεῶν ἥρατο τὴν νίκην.

Ἐν Ρηγίῳ, ἂν οὐχὶ καὶ ἐν Μεστήνῃ, η χρῆσις τῶν τύπων τοῦ λαγωοῦ καὶ τῆς ἀπήνης ἔπαισσεν, ὡς φαίνεται, δέκα ἔτη περίπου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀναξίλα στε δηλ. ἐν ἔτει 466 π. X. ἐγκαθιδρύθη ἡ δημοκρατία.

Περὶ τὰ 466-415 π. X.

Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἐνώπιον.
(Πίναξ Θ'. 7)

»   »   »

RECINOS, RECINOΣ, RECINON καὶ κατόπιν RHΓΙΝΟΣ . Μορφὴ ἀνδρικὴ καθημένη, γυμνὴ τὰ ἄνω τῆς δσφύος, στηριζομένη ἐπὶ βάκτρου. Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ. . .	RECI ἐν στεφάνῳ δάφνης R 'Οβολ.
--	---

R Τετραδρ. καὶ δραχμή.

Ἡ καθημένη μορφή, η ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων μὲν νομισμάτων πωγονοφόρος, ἐπὶ τιγων δὲ τῶν νεωτέρων νεανική, νομίζεται κοινῶς δτι παριστᾶ τὸν Δῆμον τοῦ Ρηγίου. Τὸ κατ' ἐμὲ κλίνω νὰ ἀναγνωρίσω ἐν αὐτῇ θεότητά τινα τοῦ εἶδους τοῦ Ἀγρέως η Ἀρισταίου, τοῦ προστάτου τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ θήρας. Ο παρακείμενος κύων, η νῆσσα καὶ δέ κόραξ, οι συγχὰ ὄρώμενοι ύπὸ η παρὰ τὸν

Θρόνον αύτοῦ, θάξει εὑρηται οὕτω ἐν εἰδεί τινὶ στενῆς σχέσεως πρὸς τὸν κύριον τύπον ἐνῷ, ἢν ἡ μορφὴ εἴνε ὁ Δῆμος, πρέπει νὰ θεωρηθῶσι μᾶλλον ως πάρεργα σύμβολα ἀσχετα πρὸς τὴν κυρίαν μορφήν.

Περὶ τὰ 415 - 387 π. X.

Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἑνώπιον.

(Πίναξ E'. 8)

[Imhoof, Mon. Gr. Pl. A. 9.]

»   »   »

ΡΗΓΙΝΟΝ, ΡΗΓΙΝΟΣ, ἀπαξ δὲ **ΡΗΓΙΝΩΝ.** Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κριμῆς ἀναδεδεμένης, ἢ, βραδύτερον, μακρᾶς καὶ κυματίζουσῆς. "Οπισθεν αὐτῆς θαλλὸς ἔλαιας καὶ σπανιώτερον δόνομα σφραγιδογλύφου **ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ** . . .

Α Τετράδρ. καὶ δραχμῆ.

ΡΗ μεταξὺ δύο φύλλων ἔλαιας ἢ δάφνης **Α** Ἡμίδρ., διώβολ. καὶ λίτρ.

'Ἐν ἔτει 387 π. X. ὁ Διονύσιος κατέστρεψε τὸ 'Ρήγιον, μεθ' ὃ, ἢν καὶ ἡ πόλις ἐπανιδρύθη ἔτη τινὰ κατόπιν ὑπὸ Διονυσίου τοῦ νεωτέρου, δὲν ἐκόπησαν ἀργυρᾶ νομίσματα (ἐξαιρέσει ὀλίγων Κορινθιακῶν στατήρων, ὅμοιων τοῖς τῶν Λοκρῶν, ἀλλὰ φερόντων ΡΗ εἰς μονογράφημα) ἐπὶ ἔνα περίπου αἰῶνα, καὶ τότε δὲ μόλις εἰς σμικρὰν ποσότητα.

'Αξιοσημείωτον εἶνε ὅτι τὸ Ω πάντοτε μόλις ἐμφανίζεται ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ 'Ρηγίου. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιγραφὴ πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ 'Ρηγῖον [νόμισμα ἢ τετράδραχμον], 'Ρηγῖος [διστάτηρ], οὐχὶ δὲ 'Ρηγίων ως ἐπὶ τῶν πλείστων χαλκῶν νομισμάτων μεταγενεστέρων τῶν ἀργυρῶν..

ΧΑΛΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

Τὰ μόνα σύγχρονα πρὸς τὰ ἀργυρᾶ χαλκᾶ νομίσματα τοῦ 'Ρηγίου, τὰ κοπέντα ἐπομένως πρὸ τοῦ 387 π. X., εἶνε τὰ ἔξης (ἴδε Imhoof Mon. Gr. σελ. 10.

Πρὸ τοῦ 387 π. X.

Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἑνώπιον.

RECINON γεγραμμένον περὶ σημείου
ἀξίας (;) . . . . . **A** 8

Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἐνώπιον.

»   »   »
»   »   »

RE καὶ θαλλὸς ἔλαιας . . . A · 5

RH   »   » . . . A · 6

ΡΗΓΙΝΗ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ
κόμης ἀναδεδεμένης . . . A · 5

Περὶ τὰ 350-270 π. X.

Οἱ ἑξῆς τύποι δύνανται νὰ ταχθῶσι μετὰ τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς πόλεως ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Β', βραχὺ πρὸ τῶν μέσων τῆς τετάρτης ἔκαπονταετηρίδος.

(α) Κορυνθιακοὶ ἀργυροῖ στατῆρες, τύπου Πηγάσου μετὰ RH (μονογραφ.) καὶ λύρας ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς.

(β) Χαλκός.

Κεφαλὴ Διδὸς πρὸς δ., δαφνοστεφής.

»   »   »
»   »   »

ΡΗΓΙΝΩΝ Ζεὺς καθήμενος κράτῶν
φιάλην καὶ σκῆπτρον A · 8

»   Κεφ. Ἀπόλλωνος μετὰ κόμης καταπιπούσης. Σύμβολα διάφορα . A · 8 · 6

»   Λύρα . . . . A · 6 · 4

Τὰ φέροντα κεφαλὴν Ἀπόλλωνος νομίσματα εἶνε πολυαριθμότατα καὶ παρουσιάζουσι βαθμιαίαν ἔκπτωσιν ἐν τῇ τεχνοτροπίᾳ.

'Ἐν ἔτει 271 π. X. ὁ Καμπανικὸς λεγεών, ὁ ἐν Πηγίῳ ὑπὸ τῆς Ρώμης διατηρούμενος, κατέλαβε τὴν πόλιν, ἀλλὰ ταχέως κατόπιν ἔξωσθη.

Περὶ τὰ 270-203 π. X.

(α) Ἄργυρος.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

»

ΡΗΓΙΝΩΝ Λέων βαδίζων R 50 κ.

»   Νεαρά Ἰανόμορφος κεφαλή .
R 18 κ.

(β) Χαλκᾶ ἄνευ σημείων ἀξίας.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

»

ΡΗΓΙΝΩΝ (εἰς δύο στίχους). Τρίποντος . . . . A · 9

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

»

»   Λέων βαδίζων . A · 9

»   Λύρα . . . . A · 9

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

ΡΗΓΙΝΩΝ Νεαρὸς Ἀσκληπιὸς γυ-
μνός, ιστάμενος, κρατῶν πτηγὸν
καὶ στηρίζομενος ἐπὶ βάκτρου,
περὶ τὸ δοποῖον ἐλίσσεται δφις. 9

Τὰ σπανιώτατα ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶνε σύγχρονα τῶν τελευταίων ἀργυρῶν νομισμάτων τῶν Συρακουσῶν, τοῦ Ἀκράγαντος καὶ τοῦ Ταυρομενίου, ἄτινα δὲν ἀκολουθοῦσι πλέον τὸν ἀττικὸν σταθμητικὸν κανόνα, ἀλλ' εἶνε ἐν τούτοις πολλαπλάσια τῆς ἀργυρᾶς λίτρας. Τὰ τοῦ Ρηγίου φαίνονται ὅντα κομμάτια τεσσάρων λιτρῶν (κανονικὴ δλxὴ 54 x.) καὶ 1½ λίτρας (δλxὴ 20· 2 x.).

ΧΑΛΚΟΣ. Περὶ τὰ 203 - 89 π. X.

Μετὰ σημείων ἀξίας.

Τετράς.	Κεφ. Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος συνεζευγμέναι	ΡΗΓΙΝΩΝ Τρίπους	....
	Σταθμὸς ἥλαττωμένος.	ΡΗΓΙΝΩΝ Ἀσκληπιὸς καθήμενος, κρατῶν βάκτρον, ἐνίστε δὲ περὶ αὐτὸ δφις. Γ	
Πεντούγγιον.	Ιανόμορφος γυναικεία κεφαλή, φέρουσα μόδιον.	» Ἀπόλλων καθήμενος ἐπὶ τοῦ δμφαλοῦ. Γ	
»	Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	» Ἀθηνᾶ Νικηφόρος ίσταμένη. Γ	
»	Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Ἐρμῆς ίστάμενος. Γ	
»	Κεφαλαὶ Διοσκούρων.	» Ἀρτεμις ίσταμένη μετὰ κυνός. 1111	
Τετράς.	Κεφ. Ἀσκληπιοῦ καὶ γυνείας συνεζευγμέναι.	» Λύρα. 1111	
»	Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	» Δήμητρα ίσταμένη. 1111	
»	Κεφαλαὶ Διοσκούρων.	» Ἐρμῆς ίστάμενος. 1111	
»	»	» Νεαρὸς Ἀσκληπιὸς ίστάμενος, κρατῶν πτηγὸν καὶ κλάδον, στηρίζομενος δὲ ἐπὶ βάκτρου. 1111	
»	»		

Τριάς.	Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ.	ΡΗΓΙΝΩΝ	Τγίεια ἴσταμένη.	111
»	Κεφαλὴ Ἀπόδλωνος.	»	Λύκος.	111
»	Κεφαλὴ Ἀπόδλωνος.	»	Νίκη.	111
(;)	Κεφαλὴ Ἀπόδλωνος.	»	Διόσκουροι ἔφιπποι.	XII

Τὰ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων σημεῖα ἀξίας φαίνονται ἀνταποκρινόμενα εἰς ὑποδιαιρέσεις τῆς ἀργυρᾶς λίτρας· πρὸλ. τὰ νομίσματα τῶν Μαμερτίνων. Αἱ ὄλκαι καὶ τὰ μεγέθη, ὅντα λίαν ποικίλα, δεικνύουσιν, ὅτι ἐν Τρηγίῳ θὰ συνέβῃ ταχεῖά τις ἐλάττωσις σταθμοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκατονταετηρίδος, εἰς ἣν ἀνήκουσι (Mommsen, *Hist. Mon. Rom.* I p. 138 κ.ε.). "Ιδε ωσαύτως Garucci *Ann. de Num.* 1882 σελ. 213 κ. ἔξ.

Τέμεσα. Αὕτη ἡτο ἀρχαία Ἑλληνικὴ πόλις ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Βρεττίας Ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς ὑπῆρχον μέταλλα χαλκοῦ (Ὀδυσ. I. 184. Στραβ. VI 1). Ἐκ τῶν νομισματικῶν αὐτῆς τύπων, κράνους καὶ κνημίδων, δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι οἱ Τεμεσαῖοι διέπρεπον ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῶν χαλκῶν δπλων.

Φαίνεται ωσαύτως ἐκ τῶν νομισμάτων αὐτῆς, ὅτι ἀν μὴ ἐξηρτάτο, στενῶς ὅμως συνεδέετο πρὸς τὴν Κρότωνα περὶ τὰ 500 π. X., ἀφ' ὅτου πλέον δὲν ἀφῆκεν ἡμῖν νομίσματα:—

Τρίπους μεταξὺ δύο κνημίδων. | ΤΕΜ Κράνος. . . . Ρ 120 κ.

'Ως πρὸς τὰ συμμαχικὰ νομίσματα, ἵδε Κρότωνα, σελ. 122.

Τέρενα, ὀλίγα μῆλα πρὸς νότον τῆς Τεμέσης, ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Ἰππωνίου, ἀποικία τῆς Κρότωνος. Ἡ νομισματοκοπία αὐτῆς ἀρχεται περὶ τὰ 480 π. X., πρὸ τοῦ δποίου ἡτο ἀναμφιβόλως ἐξάρτημα τῆς μητροπόλεως αὐτῆς. Περὶ τὰ 388 π. X. ἡ Τέρινα μετὰ τόσον ἄλλων πόλεων τῆς Νοτίου Ἰταλίας, πίπτει θῦμα τῆς ἀπληστίας Διονυσίου τῶν Συρακουσῶν. Κατόπιν διέρχεται διαδοχικῶς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Λευκανῶν (365 π. X.) καὶ Βρεττίων (356 π. X.), οἵτινες ἐκυριάρχουν αὐτῆς μέχρι τοῦ 272 π. X., ἐξαιρέσει βραχέος τινὸς διαστήματος, ἡτοι ἀφ' ὅτου ὁ Ἀλέξανδρος

τῆς Ἡπείρου ἀπηλευθέρωσεν αὐτὴν τοῦ ζυγοῦ αὐτῶν (περὶ τὰ 325 π. Χ.) μέχρι τοῦ 272 π. Χ..

Ἡ πόλις ἐκάλη ύπὸ τοῦ Ἀννίβα ἐν ἔτει 203 π. Χ.

Περὶ τὰ 480-470 π. Χ.

ΤΕΡΙΝΑ Κεφαλὴ τῆς Τερίνης ἀρχαικῆς τεχνοτροπίας, ἔχουσα τὴν κόμην πρὸς τὰ ἄνω καὶ δπισθεν ἀναδεδεμένην.

Περὶ τὰ 470-440 π. Χ.

Κεφαλὴ τῆς Τερίνης μετὰ κόμης ἀναδεδεμένης. Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ.

"Ομοιον. Ἡ κόμη ἐν σφενδόνῃ ἡ κυματίζουσα.

ΝΙΣΚΑ (ἐπ' ἀριστ.) Νίκη Ἀπτερος ισταμένη, κρατοῦσα δὲ κλάδον. Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ ἐλαίας ἡ δάφνης (Πίναξ Ε'. 9) **Ρ** Στατήρ 124 κ.

Νίκη πτερωτὴ ἡ Σειρὴν Λίγεια κρατοῦσα στέφανον δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, ἀψιδούμενον δὲ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτῆς **Ρ** Στατήρ 117 κ.

ΤΕΡΙΝΑΙΟΝ Νίκη πτερωτὴ ἡ Σειρὴν Λίγεια καθημένη ἐπὶ τετρακνήμου θώκου, κρατοῦσα στέφανον καὶ κηρύκειον . . **Ρ** Στατήρ.

Περὶ τὰ 440-400 π. Χ.

Κεφαλὴ τῆς νύμφης Τερίνης τελειοτάτης τεχνοτροπίας, διαφοροτρόπως ἀπεικονίζομένη. Ἐνίστε φέρει ἀμπυκα ἄνω τοῦ μετώπου (Πίναξ Ε'. 10). ἐπὶ κομματίων τινῶν ἡ κόμη ἀυτῆς εἶναι ἀπλῶς συνεστραμμένη, ἐπὶ δὲ λλων συγκρατεῖται διὰ σφενδόνης ἡ δι' ιμάντος ἔχουσα ἐλεύθερα τὰ ἄκρα. Ἀρχικὰ σφραγιδογλύφων Φ καὶ Γ. Ποικιλίας ἵδε ἐν *Num. Chron.* 1883 Πίν. XI καὶ XII.

ΤΕΡΙΝΑΙΟΝ Πτερωτὴ γυναικεία μορφὴ καθημένη ἐπὶ ἀμφορέως κατακειμένου (Πίναξ Ε'. 10), ἐπὶ βάθρου (Πίναξ Ε'. 11) ἡ ἐπὶ θώκου τετρακνήμου. Ἐνίστε δὲ καθηταὶ παρὰ πτήγην πληροῦσα ὅδατος ἀγγείον, διπερ ἀνέχει ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς. Ἀλλοτε δὲ μικρὸν τι πτηνὸν ἐπικάθηται τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς αὐτῆς. Ἀλλοτε πάλιν ἀναρρίπτει σφαίρας εἰς τὸν ἀέρα ἡ ἐφορμὴ πρὸς τὰ ἐμπρός ὡς ἀνερχομένη βραχῶδες σύφωμα. Συνήθως κρατεῖ κηρύκειον ἡ σπανιώτερον στέφανον ἡ σκῆπτρον κοσμούμενον διὰ καρποῦ μήκωνος. Ἀρχικὰ σφραγιδογλύφων Φ ἡ Γ . . **Ρ** Στατῆρες.

Οι τύποι τῶν μικροτέρων ἀργυρῶν νομισμάτων (όλκ. 35,19 καὶ 11 χ.) ὅμοιάζουσι πρὸς τοὺς τῶν στατήρων, ἀλλ᾽ ἐνίστε ἡ Νίκη κάθηται ἐπὶ κιονοχράνου, ἐπὶ δὲ τοῦ ὁβολοῦ ἵπταται. Ὑπογραφαὶ ΦΙΛΙΣ, Α, κλπ.

Περὶ τὰ 400-388 π. Χ.

ΤΕΡΙΝΑΙΩΝ Κεφαλὴ τῆς Τερίνης,
πλουσίως κεκοσμημένη, μετὰ κό-
μης δὲ βραγειάς.

[B. M. Guide, Pl. 25, 24.] Ρ Στατήρ 117 κ. Τρίτη 36 κ.

Αἱ τρίται ἔχουσι συνήθως τὸ Σικελικὸν τρισκελές ύπὸ τὴν κεφαλὴν τῆς πόλεως, ὅπερ δεικνύει, ὅτι αὗται ἐκόπησαν μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Διογουσίου.

ΧΑΛΚΟΣ. Πεοὶ τὰ 400-388 π. Χ.

ΠΑΝΔΙΝΑ Κεφαλή Πανδίνας πρὸς τὴν Νίκην πτερωτὴν ή Σειρήνην καθημένην ἐπὶ βάθρου, κρατοῦσα δὲ πτηνόν . . . . . Λ· 5

Περὶ τὰ 388-356 π. Χ.

(α) Κορινθιακοί στατῆρες μετὰ ΤΕ (μονογγραφ.) ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς· πρόβλ. τοὺς συγχρόνους στατῆρας τῶν Αοχρῶν καὶ τοῦ Πηγίου.

(6) Χαλκός.

Γυναικεία κεφαλή μετά κόρμης συνε- | ΤΕΡΙ Καρκίνος . . . . . Χ 1·
στραμμένης.

»   »   »   »   »   »   *Kαρκίνος καὶ μῆκων* Λ·7

Περὶ τὰ 272 π. Χ.

Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἐνώπιον.

ΤΕΡΙΝΑΙΩΝ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος
μετὰ κόρμης καταπιπτούσης ΙΑ .85

ΤΕΡΙΝΑΙΩΝ Κεφαλή· Απόλλωνος. Πήγασος ιπτάμενος, οὗ ἀνω ξίφος ἐν κολεῷ. **Α**. 65.

Μεταξύ τῶν τῆς καλλίστης ἐποχῆς ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς Τερίνης, υπάρχουσι κομμάτια ἄτινα ὡς πρὸς τὴν κομψότητα τοῦ

διαγράμματος και τὴν ἔξαίρετον λεπτότητα τῆς ἐργασίας, τάσσονται μεταξὺ τῶν ὡραιοτάτων πάντων τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων. Τὰ ἀληθῶς θαυμάσια ταῦτα καλλιτεχνήματα φέρουσι γενικῶς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ σφραγιδογλύφου Φ... (ἴδε σελ. 94). Τὰ φέροντα τὴν ὑπογραφὴν Γ εἶνε ἥττονος τὴν ἐπιμέλειαν ἐκτελέσεως.

Οἱ τύποι τῶν Τεριναίων νομισμάτων παρέσχον ἀφορμὴν εἰς πολλὰς σοφὰς συζητήσεις. Ἡ κεφαλὴ τοῦ ἔμπροσθεν μέρους εἶνε πιθανῶς πάντοτε αὐτὴ ἡ τῆς ἐπωνύμου νύμφης τῆς πόλεως Τερίνης. Ἡ πτερωτὴ μορφὴ τοῦ ὀπισθοτύπου δυναται νὰ ἀναγνωρισθῇ. Ἰσως παριστᾶ τὴν Νίκην ἢ Ειρήνην (πρβλ. τὸ νόμισμα τῶν Λοκρῶν (*Πίναξ Ε'*, 4), ὅπου ἐν τούτοις ἡ Ειρήνη εἶνε ἄπτερος) ἢ ἡ Σειρὴν Λίγεια, ἡς τὸ μνημεῖον ἴστατο κατὰ τὸν Λυκόσφρονα (στ. 725) ἐν Τερίνῃ.

Ἡ θεὰ Πάνδινα εἶνε ὡσαύτως θεότης, περὶ ἣς δὲν ἔχομεν εἰδήσιν τινα. Ἐλατρεύετο δὲ καὶ ἐν Ἰππωνίῳ, ἐνθα ἀπεικονίζεται φέρουσα σκῆπτρον καὶ κηρύκειον, ἡ ἐνίστε στέφανον.

Σερ... Ἀμφίβολος πόλις, πιθανῶς τῆς Βρεττίας.

ΜΕΡ Διόνυσος πωγωνοφόρος, γυ-	Κλάδος ἀμπέλου μετὰ σταφυλῆς . .
μνός, ιστάμενος, κρατῶν κάνθαρον	Α Στατήρ, 122 κ.
καὶ κλάδον ἀμπέλου.	

ΜΕΡ Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρος	Σταφυλή . . . . Α Δωδεκάτη.
---------------------------------	-----------------------------

ΣΙΚΕΔΙΑ

Περίοδος Α'. Πρὸ τοῦ 480 π. Χ. Πρώτη ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ παρουσιάζεται ἡ νομισματοκοπία τῶν Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν, Νάξου, Ζάγκλης καὶ Ἰμέρας. Τὰ παλαιὰ ταῦτα νομίσματα, ὡν τινὰ πιθανὸν νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὰ τέλη τῆς ἔβδομης ἑκατονταετηρίδος, ἀκολουθοῦσι τὸν Αἰγινητικὸν σταθμητικὸν κανόνα, ἀν καὶ γενικῶς αἱ δραχμαὶ δὲν ὑπερβαίνουσι τοὺς 90 καὶ οἱ διδολοὶ τοὺς 15 κ. Πιθανὸν δὲ εἶνε, δτὶ ὁ σταθμητικὸς οὗτος κανὼν εἰσήχθη, σὺν τῇ λατρείᾳ τοῦ Διονύσου, ἐκ τῆς νήσου Νάξου, ὅποθεν, ως δηλοὶ τὸ ὄνομα τὸ δοθὲν εἰς τὸν ἀρχαιότατον Σικελικὸν οἰκισμόν, πρέπει νὰ ἐλήφθῃ τὸ ἐπικρατέστερον στοιχεῖον τῶν πρώτων ἀποίκων.

Χρόνον δέ τινα μετὰ ταῦτα, πιθανῶς περὶ τὰ μέσα τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος, ἀρχεται ἡ νομισματοκοπία τῶν Δωρικῶν ἀποικιῶν, Συρακουσῶν, Γέλας, Ἀκράγαντος, κλπ. Ὁ σταθμητικὸς κανὼν ἐνταῦθα εἶνε οὐχὶ ὁ Αἰγινητικός, ἀλλ' ὁ Ἀττικός, δτὶς ἐνωρὶς ἐγένετο παγκοίνως ἀποδεκτὸς ἀνὰ πᾶσαν τὴν νῆσον, καὶ παρὰ τῶν Χαλκιδικῶν μάλιστα ἐκείνων ἀποικιῶν, αἵτινες εἶχον ἀρχίσει νὰ κόπτωσι νομίσματα κατὰ τὸν Αἰγινητικὸν σταθμητικὸν κανόνα.

Ἡ δ' ἀπὸ τοῦ Αἰγινητικοῦ εἰς τὸν Ἀττικὸν κανόνα μετάβασις συνέβη ἐν Νάξῳ μὲν χρόνον τινὰ μετὰ τὸ 498 π.Χ., ἐν Ζάγκλῃ δὲ μεταξὺ τοῦ 493 καὶ 480, καὶ τέλος ἐν Ἰμέρᾳ ἐν ἔτει 482 π. Χ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ αὐτόχθων Σικελικὸς καὶ Σικανικὸς πληθυσμὸς τῆς Σικελίας, ὁ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διωχθείς, ἐξελληνίσθη ταχέως. Σπουδαίαν δὲ ἀπόδειξιν τούτου παρέχουσι τὰ μικρὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῶν Σικελικῶν πόλεων Ἀθακαίνου, Γαλαρίας, Ἐννης, Μοργαντίνης, κλπ. φέροντα Ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς καὶ τύπους. Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε λίτραι, ἔλκουσαι 13·5 κ. ἐτύγχανον δὲ ισάξια πρὸς τὴν ἐγχώριον

λίτραν χαλκοῦ, ἢν ἐκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν οἱ Σικελοὶ ἐκ τῆς Ἰταλίας, στε τὸ πρῶτον διῆλθον τὸν πορθμόν.

Ἡ λίτρα, ὡς ἐκόπη εἰς ἀργυρον ὑπὸ τῶν Σικελικῶν τούτων πόλεων, συνέβαινε νὰ ισοφαρίζῃ κατὰ σταθμὸν ἀκριβῶς πρὸς τὸ¹₅ τῆς Ἀττικῆς δραχμῆς. Διὰ τοῦτο ταχέως ἐγένετο παραδεκτὴ ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν ἐκείνων πόλεων, αἵτινες ἐποιοῦντο χρῆσιν τοῦ ἀττικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, ὡς πρόσθετον κλάσμα διίγον τι βαρύτερον τοῦ διοιλοῦ αὐτῶν, ἀφ' οὗ ἐφρόντιζον νὰ διακρίνωσιν αὐτὴν εἴτε δίδοντες τύπον διάφορον ἢ διὰ σημείου τινὸς ἀξίας. Οὕτως ἐν Σικακούσαις ἢ λίτρᾳ ἥτο σεσημασμένη διὰ σηπίας, ὃ δὲ διοιλός διὰ τροχοῦ. Δὲν εἶνε δὲ πιθανὸν ὅτι τις τῶν πόλεων τῶν αὐτοχθόνων Σικελῶν ἥρξατο κόπτουσα νομίσματα πρὸ τοῦ 480 π.Χ.

Τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης ταύτης περιόδου κοπέντα ἐν Σικελίᾳ νομίσματα παρουσιάζουσιν δλας τὰς χαρακτηριστικὰς ιδιότητας τῆς ἀρχαικῆς τέχνης, εἶνε δμως πολὺ μᾶλλον προηγμένα, κατά τε τὴν τεχνοτροπίαν καὶ ἐκτέλεσιν, παρὰ τὰ σύγχρονα νομίσματα τῆς Μεγάλης Ἐλλάδος, ἢ τῆς κυρίως Ἐλλάδος.

Περίοδος B'. 480-415 π. X. Ἡ μεγάλη ἐν Ἰμέρᾳ νίκη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐν ἔτει 480 π. X., υπῆρξε τὸ προσίμιον μεγάλου χρονικοῦ διαστήματος εἰρήνης καὶ εὐτυχίας καθ' ἄπασαν τὴν Σικελίαν. Τὰ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης πολυάριθμα ὄντα καθ' ἄπασαν τὴν νῆσον, εἶνε ποικιλώτατα καὶ σπουδαιότατα. Κατὰ τεχνοτροπίαν παρουσιάζουσι διαρκῆ πρόσδον τῶν μεθόδων τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πλησιάζουσι πρὸς τὸ ὑψιστὸν σημεῖον τελειότητος, εἰς ὃ ἔφθασέ ποτε ἡ τέχνη τῆς σφραγιδογλυφίας. Διὰ τοῦτο ἡ ὅλη περίοδος μεταξὺ τοῦ 480 π. X. καὶ τῆς ἐν ἔτει 415 Ἀθηναϊκῆς ἐκστρατείας, δύναται νὰ κληθῇ καταλλήλως μεταβατικὴ περίοδος. Ἡδη δὲ ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰσήρχετο καὶ εἰς τὰς μὴ Ἑλληνικὰς πόλεις τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς νῆσου, π. X. τὴν Ἔγεσταν

καὶ Ἐρυκα, ἀρχαίας πόλεις τῶν Ἐλύμων, καὶ τὴν Μοτύην καὶ Πάνορμον, φρούρια Καρχηδονικά.

Περίοδος Γ'. 415-405 π. Χ. Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἡ τέχνη τῆς σφραγιδογλυφίας τῶν νομισμάτων ἔξηκολούθησεν ἐν Σικελίᾳ μετ' ἀξιοσημείωτου ἐπιτυχίας. Αἱ πόλεις φαίνεται δτὶ ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλας περὶ τοῦ τίς ἐξ αὐτῶν θὰ παρῆγεν τὸ τελειότερον δεῖγμα νομισματικῆς καλλιτεχνίας. Τὰ ἀκόλουθα ὄνόματα Σικελῶν σφραγιδογλύφων ἀπαντῶσιν ἐπὶ νομισμάτων· ἐν Συρακούσαις, Εὔμηνος, Κίμων, Εὐαίνετος, Εὐκλείδης, Εὔθ[υμος], Φρύγιλλος, Παρμε[νίδης], καὶ Σωσίων· ἐν Καμαρίνῃ, Ἐξακεστίδας· ἐν Κατάνῃ, Εὐαίνετος, Ἡρακλείδας, Χοιρίων καὶ Προκλῆς· ἐν Νάξῳ, Προκλῆς· ἐν δὲ τῷ Ἀχράγαντι, Μυρ..., κλπ.

Καὶ πρὸ αὐτῆς δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γέλωνος καὶ Ἱέρωνος, ὡν τὰς νίκας εἰς τοὺς μεγάλους Ἑλληνικοὺς ἀγῶνας ἔξύμνησεν ὁ Πίνδαρος, εἰθίζετο ἐν πολλαῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι τῆς Σικελίας ἡ διαιώνυσις τῆς μνήμης τῶν ἀγώνων, διὰ τῆς παραδοχῆς ὡς κυρίου νομισματικοῦ τύπου τεθρίππου ύπὸ Νίκης στεφανουμένου. Φαίνεται οὐδὲν ἡττον βέβαιον, δτὶ οὐχὶ εἰδίκη τις νίκη ύπονοεῖται διὰ τῶν ἀγωνιστικῶν τούτων τύπων, ἀλλ᾽ δτὶ οὕτοι εἴνε μᾶλλον γενική τις ἔκφρασις ἐγκαυχήσεως ἐπὶ τῇ καλλονῇ τῶν ἵππων καὶ ἀρμάτων, ἀτινα ἥδυνατο ἡ πόλις νὰ παρατάξῃ ἐν τοῖς σταδίοις, ἐνῷ ἵσως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὁμοίως, ἀν καὶ οὐχὶ ὥρισμένως, ὡς εἰδός τι ἐπικλήσεως πρὸς τὸν θεὸν τὸν παρέχοντα τὰς νίκας ἡτοι τὸν Ὁλύμπιον Δία, τὸν Πύθιον Ἀπόλλωνα, ἢ ἐγχώριον τινὰ θεότητα, ἵσως ποταμίον τινα θεόν, ἢ νύμφην τινὰ πηγαίαν, πρὸς τιμὴν τῶν ὅποιων δυνατῶν νὰ ἥγοντο ἀγῶνες ἐν αὐτῇ τῇ Σικελίᾳ. Τοιοῦτοι τινες ἐγχώριοι ἀγῶνες πρέπει νὰ προϋποτεθῶσι πρὸς ἔξήγγησιν τῆς παρουσίας τῶν νικηφόρων ἀρμάτων ἐπὶ τῶν νομισμάτων τινῶν τῶν μὴ Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Σικελίας, αἵτινες βεβαίως οὐδέποτε θὰ ἐγένοντο δεκταί, ἵνα διαγωνισθῶσιν εἰς τοὺς Ὁλυμπιακούς, Πυθικούς ἢ ἄλλους Ἑλληνικοὺς ἀγῶνας. Ο τρόπος τῆς ἀπεικονίσεως

τοῦ τεθρίππου δύναται νὰ ληφθῇ ὡς λίαν ἀκριβῆς τις ἔνδειξις τῆς χρονολογίας ἐκάστου νομίσματος. Μέχρι του 415 π. Χ. οἱ ἵπποι φαίνονται χωροῦντες βήματι βραδεῖ καὶ μεγαλοπρεπῶς. Μετὰ δὲ τὴν χρονολογίαν ταύτην εἶναι πάντοτε ἐν ζωηρῷ καὶ συνήθως ὀρμητικῇ κινήσει, ἀνορθούμενοι ἢ καλπάζοντες. Μόλις δὲ ἐν ὀψίμῳ ἐποχῇ (ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Φιλιστίδος) ἀπεικονίζονται οἱ ἵπποι πάλιν βραδέως βαδίζοντες. Ή μόνη ἔξαίρεσις τοῦ κακόνος τούτου εἶναι τὸ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Μεσσήνης ἄρμα γῆμιόνων, ἐνθα τὰ ζῷα οὐδέποτε παρουσιάζονται ἐν ταχείᾳ κινήσει.

Μία τῶν τὰ μάλιστα ἐντύπωσιν προξενουσῶν χαρακτηριστικῶν ιδιοτήτων τῆς Σικελικῆς νομισματικῆς εἶναι τὸ συχγὸν τῶν προσωποποιήσεων ποταμῶν καὶ νυμφῶν. Οὕτω νομίσματα τῆς Ἰμέρας φέρουσι τύπον τῆς νύμφης τῶν θερμῶν πηγῶν· ἐπὶ νομίσματος τῆς Νάξου βλέπομεν τὴν κεφαλὴν τοῦ ποταμοῦ Ἀσσίνου (πιθανῶς τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀκεσίνην)· ἐν Κατάνη ἀπαντῶμεν τὴν κατὰ μέτωπον κεφαλὴν τοῦ ποταμοῦ Ἀμενανοῦ· ἐν Γέλᾳ καὶ Ἀκράγαντι βλέπομεν τοὺς ποταμοὺς τῶν πόλεων τούτων Γέλαν καὶ Ἀκράγαντα, ἐνῷ ἐν Καμαρίνῃ ἐμφανίζεται ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἰππάριος ποταμοῦ. Ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων τοῦ Σελινούντος οἱ ποταμοὶ Υψᾶς καὶ Σελινοῦς παρίστανται θύοντες τῷ Ἀσκληπιῷ.

Ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ περιόδῳ οἱ Σικελικοὶ ποταμοὶ ἔχουσι συνήθως τὸ σχῆμα ταύρου ἀνθρωποκεφάλου, ἀλλ' ἐν τῇ μεταβατικῇ περιόδῳ προσλαμβάνουσι συγηθέστερον τὸ ἀνθρώπινον σχῆμα καὶ ἐμφανίζονται ὡς νεανίαι μετὰ μικρῶν κεράτων βοὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου.

Μεταξὺ τῶν ἐπὶ Σικελικῶν νομισμάτων ἀπεικονιζόμενων νυμφῶν εἶναι αἱ Ἰμέρα, Ἀρέθουσα, Κυανῆ, Καμάρινα καὶ Εύρυμέδουσα.

Περίοδος Δ'. 405-340 π. Χ. Ἡ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε'. αἰῶνος Καρχηδονικὴ ἐπιδρομή, ἡ καλύψασα διέρειπίων τὴν νῆσον, διέκοψε πανταχοῦ τὴν νομισματοκοπίαν. Αἱ Συρακοῦσαι μόναι ἔξ δλων τῶν ἀργυροκοπουσῶν Ἐλληνικῶν πόλεων ἐξηκολούθησαν τὴν ἀδιάκοπον σειρὰν τῶν ὡραίων αὐτῶν τετραδράχμων καὶ δεκαδράχμων.

Ταῦτα δ' ἔχρησίμευσαν ώς πρότυπα τῶν Σικελοφοινικικῶν νομισμάτων τῶν Καρχηδονικῶν πόλεων.

Περίοδος Ε'. 340-317 π.Χ. Ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Κορινθίου Τιμολέοντος (345 π. Χ.) ἄρχεται νέα ἐποχὴ τῆς Σικελίας. Οἱ Τιμολέων ἦτο πανταχοῦ ὁ ἐλευθερωτῆς, ή δ' ἐπιρροὴ αὐτοῦ καταφαίνεται ιδίως ἐπὶ τῆς Σικελικῆς νομισματοκοπίας τῆς ἐποχῆς του. Ὑπάρχει δηλαδὴ μικρὸς ἀριθμὸς νομισματικῶν τύπων, τὸ πρῶτον ἥδη ἐμφανιζομένων, οὐχὶ μόνον ἐν Συρακούσαις, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις πόλεσιν ἃς ἡλευθέρωσεν ἀπὸ τῶν καταπιεστῶν αὐτῶν ὁ Τιμολέων. Δύο δὲ τῶν τύπων τούτων εἶνε ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς καὶ ὁ ἐλεύθερος ἵππος. Στατῆρες, φέροντες τύπον Πηγάσου καὶ ἄλλα νομίσματα μετὰ Κορινθιακῶν τύπων, ἐκόπησαν ὡσαύτως τὸ πρῶτον ἥδη ἐν Σικελίᾳ. Ἀξιοσημείωτος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν μεσογείων πόλεων τῶν κατὰ τὴν εἰδικὴν ταύτην ἐποχὴν ἀρξαμένων νὰ νομισματοκοπῶσι, π. χ. τοῦ Ἀδρανοῦ, Αἴτνης (Ἴνησας), Ἀγυρίου, Ἀλαίσου, Κεντορίπων, Ἐρβησσοῦ, κλπ.

Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ χαλκός, ὁ πρότερον νομισματοκοπούμενος μόνον ὡς λογιστικὸν νόμισμα, προσέλαβεν ἥδη τὸν χαρακτῆρα πραγματικοῦ νομίσματος αὐτουσίου ἀξίας. Διότι δὶ’ ἄλλης τινὸς ὑποθέσεως δὲν δύναται νὰ ἔξηγηθῇ ἡ αιφνιδία ἐμφάνισις, εἰς τε τὰς Συρακούσας καὶ τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας Σικελικὰς πόλεις, μεγάλων καὶ βαρέων χαλκῶν νομισμάτων, μὴ φερόντων, κατ’ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀρχαιότερα μικρὰ χαλκᾶ νομίσματα, σημεῖα ἀξίας.

Ἡ νομισματοποίησις αὕτη τοῦ χαλκοῦ, διείλεται πιθανῶς εἰς τὴν αὔξουσαν ἐπιρροὴν τῶν αὐτοχθόνων Σικελικῶν λαῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς νήσου, συμμαχησάντων ἥδη πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Τιμολέοντος, καὶ κοψάντων ἐν Ἀλαίσῃ ἵσως δὲ καὶ ἀλλαγοῦ, νέον (καινὸν) συμμαχικὸν χαλκοῦν νόμισμα μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ΚΑΙΝΟΝ καὶ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΝ.

Περίοδος Σ'. 317-241 π.Χ. Ἀπὸ τῆς τυραννίδος τοῦ Ἀγαθοκλέους αἱ Συράκουσαι καὶ πάλιν κατέστησαν ἴδιον προνόμοιον τὸ

δικαίωμα τοῦ κόπτειν νόμισμα δι' ἀπασαν τὴν Σικελίαν, καταδηλότερον μάλιστα ἡ ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Διονυσίου, ἐπειδὴ τὸ σύμβολον τοῦ τρισκελοῦς, ὅπερ τὸ πρῶτον ἥδη ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐπὶ τῶν Συρακουσίων νομισμάτων, παριστᾶ αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ὅτι τὰ οὕτω σεσημασμένα νομίσματα εἶνε κοινὰ ἀπάσης τῆς Σικελίας.

'Η ἀντιποίησις τοῦ κόπτειν νόμισμα κοινὸν ἀπάσῃ τῇ νήσῳ διετηρήθη πιθανῶς ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀγαθοκλέους, Ἰκέτα, Πύρρου καὶ Ἱέρωνος τοῦ Β'. μέχρι τῆς ἐποχῆς πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου.

Περίοδος Ζ'. 241-210 π. X. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου πᾶσα ἡ Σικελία, ἔξαιρέσει τῶν κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικῶν παραλίων ἀπὸ Ταυρομενίου μέχρις Ἐλώρου κτήσεων τοῦ Ἱέρωνος, περιῆλθεν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Ρωμαίων. Τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς νέας πολιτικῆς καταστάσεως τῶν Σικελικῶν κοινοτήτων ἦτο ἡ κοπὴ χαλκῶν νομισμάτων εἰς μέγαν ἀριθμὸν νομισματοκοπείων, πολλὰ τῶν δοπίων ὡς αἱ πόλεις Ἀμήστρατος Κεφαλοίδιον, Ἰαιτία, Λιλύθαιον, Μέναινον, Πάρωπος, Πέτρα κλπ. οὐδέποτε πρότερον ἐκέντηντο τὸ δικαίωμα τοῦ νομισματοκοπεῖν. Ἐν ταῖς κτήσεσι τῶν Συρακουσῶν, μόνον τῷ Ταυρομενίῳ ἐπετράπη νὰ νομισματοκοπῇ ὅλα τὰ μέταλλα, δυσκόλως δύναται νὰ βεβαιωθῇ, ἀν τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ταῦτα νομίσματα τοῦ Ταυρομενίου ἐκόπησαν διαρκούσης τῆς βασιλείας τοῦ Ἱέρωνος, ἡ κατὰ τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ τῆς ὁριστικῆς ιδρύσεως τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας ἐν ᾧ τει 210 π. X.

Περίοδος Η'. Μετὰ τὸ 210 π. X. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Συρακουσῶν καὶ τὴν σύνταξιν ἀπάσης τῆς Σικελίας εἰς ἐπαρχίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Δημοκρατίας, ἔξηκολούθησαν νὰ κόπτωνται χαλκᾶ νομίσματα ἐν Συρακούσαις, Πανόρμῳ καὶ ἐν πλείσταις ἄλλαις πόλεσι, πιθανῶς ἐπὶ μίαν τούλαχιστον ἐκατονταετηρίδα. Ἐντούτοις τὰ ὄψιμα ταῦτα νομίσματα κέκτηνται μικρὸν τὸ ἐνδιαφέρον.

Ο έπόμενος πίνακας εἶναι σύνοψις χρονολογική τῶν νομισμάτων τῆς Σικελίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων:

	-480	480-415	415-405	405-340	340-317	317-241	Μετά τὸ 241
Νάξος	R	R	R				
Ζάγκλη	R						
Ίμέρα	R	R A	R A				
Θέρμαι	...	...	...	R A	A	...	A
Ἄρχαγας	R	R A	X R A	...	R A	R A	A
Γέλα	R	R	X R A	...	R A	...	A
Καμάρινα	R	R	R A	...	A	...	A
Κατάνη	R	R	X R A	...	...	...	A
Λεοντῖνοι	R	R	R A	...	R	...	A
Μεσσήνη	R	R	R A	...	A	A	A
Σελινοῦς	R	R	R				
Στύελλα	...	...	R				
Συράκουσαι	R	R	X R A	X R A	Hλ. R A	X R A	X R A
Ταυρομένιον	...	...	...	A	A	A	X R A
Τυνδαρίς	...	...	...	R A	A	...	A
Ἐντελλα	...	R	...	...	A	...	A
Ἐρυξ	R	R	R	R	R A	...	A
Ἐγεστα	R	R	R A	...	...	...	A
Ἡράκλεια	...	...	R	R	R A	R	
Μοτύη	R	R	R A				
Πάνορμος	...	R	R	R	R A	R A	A
Σολοῦς	...	...	R	A	A	...	A
Ἄβάκαινον	...	R	R	A	...	...	A
Ἐννα	...	R	...	...	A	...	A
Γαλαρία.	R						
Ἴππανα	...	R					
Λογγάνη	...	R					
Μοργαντίνη	R	...	R	...	A		
Πιακός	...	...	A				

	—480	480-415	415-405	405-340	340-317	317-241	Μετά τὸ 241
Ἄγυριον	...	...	A	A	A	...	A
Ἄδρανὸν	...	...	...	...	A	...	A
Αἴτνα (Ινησσα)	...	...	...	...	A	...	A
Ἄλαισα	...	...	...	...	A	...	A
Ἄλόντιον	...	...	A	...	...	...	A
Ἐρβησσός	...	...	...	...	A	...	A
Κεντόριπα	...	...	...	...	A	...	
Μυτίστρατος	...	...	...	...	A	...	
Νακώνη	...	...	A	...	A	...	
Σίλεραι	...	...	...	...	A	...	
Ἄκραι	...	...	...	...	...	...	A
Ἀμήστρατος	...	...	...	...	...	...	A
Ἄσσωρος	...	...	...	...	...	...	A
Ιαιτία	...	...	...	...	...	...	A
Καλὴ Ἀκτὴ	...	...	...	...	...	...	A
Κεφαλοίδιον	...	...	...	...	...	...	A
Διλύβαιον	...	...	...	...	...	...	A
Μέγαρα	...	...	...	...	...	...	A
Μέναινον	...	...	...	...	...	...	A
Πάρωπος	...	...	...	...	...	...	A
Πέτρα	...	...	...	...	...	...	A
Ὑβλα Μεγάλη	...	...	...	...	...	...	A

[G. L. Castelli, *Siciliae nummi veteres*. Palermo, 1781]

A. Salinas, *Le monete delle antiche città di Sicilia*. Palermo, 1871.

Landolina-Paterno, *Ricerche num. sull'antica Sicilia*. Palermo, 1872

British Museum Catalogue, *Coins of Sicily* (Pole, Head, and Gardner), 1876.

B. V. Head, *Coinage of Syracuse* (Num. Chron.), 1874

P. Gardner, *Sicilian studies* (Num. Chron.), 1876

A. Holm, *Geschichte Siciens*, 1870-4.]

Ἄθανατον. Σικελικὴ πόλις κειμένη περὶ τὰ ὄχτὼ μίλια ἀπὸ τῆς παραλίας πρὸς τὴν ΒΑ ἀκραν τῆς τῆς νήσου. Τὰ μικρὰ αὐτῆς ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα δεικνύουσιν Ἐλληνικὴν ἐπίδρασιν, ἀλλ' ὅμως δὲν παρεδόθη ἡμῖν ὅτι ἡ πόλις ἀπωκίσθη ποτὲ ὑπὸ Ἐλλήνων.

Περὶ τὰ 450-400 π. X.

Ἐπιγρ. ΑΒΑΚΑΙΝΙΝΟΝ (συνήθως συντετμημένη) ἐπὶ τῆς μιᾶς
ἢ ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν ὅψεων.

Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφῆς.

Κάπρος. Σύμβολα, βάλανος, κόκκος
σίτου.

Κεφαλὴ νύμφης κατ' ἔνωπιον μετὰ
κόρμης καταπιπτούσης.

Γς καὶ χοιρίδιον.
Ρ Λίτραι, περίπου 13 κ.

Κεφαλὴ γυναικεία πρὸς δ.

Κάπρος . . . Ρ Ήμιλιτρον, 6 κ.

Περὶ τὰ 400-350 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία ἔχουσα τὴν κό-
μην ἐν σφενδόνῃ.

ΑΒΑΚΑΙΝΙΝΩΝ Προτομὴ ταύρου.
Α μέγεθ. ·8

Μετὰ τὸ 241 π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόδλωνος (;

ΑΒΑΚΑΙΝΙΝΩΝ Ταῦρος βαδίζων.
Α ·85

Ο ταῦρος εἶνε πιθανῶς ὁ μικρὸς ὄρεινὸς καταρράκτης Ἐλικών.

Ἄγυρειον. Μεγάλη πόλις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Σικελίας κει-
μένη ἐπὶ κρημνώδους λόφου, σχεδὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ μεταξὺ
Ἐννας καὶ Κεντορίπων. Ἐν τῇ πόλει ταύτη ὁ Ἡρακλῆς, διαρ-
κούσης τῆς περιοδίας αὐτοῦ ἐν Σικελίᾳ, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ θείων
τιμῶν, μέχρι δὲ ὀψίμου περιόδου ὁ Ἡρακλῆς, ὁ δπαδὸς αὐτοῦ
Ίόλαος, καὶ ὁ Γηρύονης, ἐξηκολούθουν λατρευόμενοι ἐνταῦθα. Τὰ
νομίσματα αὐτῆς ἀνήκουσιν εἰς τρεῖς περιόδους :

Περὶ τὰ 420-345 π. X.

Αετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων.

ΑΓΥΡΙΝΑΙ! Τροχός . . . . Α ·9

ΑΓΥΡΙΝΑΙΟΝ Νεαρὰ ἄρρην κε-
φαλὴ (Ίόλαος;).

ΠΑΛΑΓΚΑΙΟΣ Προτομὴ ταύρου
ἀνθρωποκεφάλου . . . . Α ·7

Τὰ δύο ταῦτα νομίσματα ἀνήκουσιν εἰς τὸν χρόνον καθ' ὃν ἡ
πόλις ἐκυβεργᾶτο ὑπὸ τυράννου καλουμένου Ἀγυρίου, συγχρόνου
καὶ συμμάχου τοῦ Διονυσίου (Διοδ. XIV, 9, 78, 95). Τὸ Παλαγ-
καῖος ἵσως εἶνε ὄνομα ποταμοῦ.

Περὶ τὰ 345-300 π. Χ.

Περὶ τὰ μέσα τῆς Δ'. ἔκαποντα ετηρίδος τὸ Ἀγύριον ἐκυθερνᾶτο ὑπὸ ἑτέρου τυράννου, καλουμενού Ἀπολλωνιάδου. Ὁ δεσπότης οὗτος ἔξεθρον ισθη ὑπὸ τοῦ Τιμολέοντος ἐν ἔτει 339 π.Χ. Τὰ νομίσματα, ἀπινα θέλω νὰ ἀποδώσω εἰς τὰ ἔτη τὰ ἀμέσως προηγούμενα τῆς ὑπὸ τοῦ Τιμολέοντος ἀπελευθερώσεως εἶνε τὰ ἀκόλουθα:—

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.

Ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος καὶ ἀστήρ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ, ἡ Ἰολέου φέροντος ταινίαν καὶ λεοντῆν.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, διπισθεν δὲ τόξον.

Προτ. ταύρου ἀνθρωποκέφαλου Α 1·2

Όμοιώς . . . . . Α 1·2

ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ Λεοπάρδαλις ἡ λέαινα λαγωδὸν καταβροχίζουσα Α 1·1

ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ Κύων ἰχνηλατῶν .

Α 7

Τὰ ἔξης ώς ἐκ τῶν τύπων αὐτῶν φαίνονται νεώτερα τοῦ 339 π.Χ.

ΙΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κεφαλὴ Διδὸς
Ἐλευθερίου δαφνοστεφῆς.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους λοφοφόρου.

Κεφαλὴ νεαροῦ ποταμίου θεοῦ, κερασφόρος.

ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ Κεραυνός, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ δ. ἀετός . . . . Α 1·

ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ Ῥόπαλον καὶ τόξον (;) (ἐπικεκομένον ἐπὶ προγενεστέρων νομισμάτων) . . Α 1·

ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ Ἰππος ἐλεύθερος .
Α 1·

Μετὰ τὸ 300 π. Χ. γνωρίζωμεν δτι τὸ Ἀγύριον ὑπέκειτο εἰς τὸν Φιντίαν τοῦ Ἀκράγαντος. Κατόπιν αἱ κτήσεις τῆς πόλεως ἡγεμονίησαν μεγάλως ὑπὸ Ἱέρωνος τοῦ Συρακουσίου, παρέμειγε δὲ καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν Ῥωμαϊκὴν διοίκησιν πόλις ἀρκετῆς σπουδαιότητος. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον ἀνήκουσιν τὰ ἔξης νομίσματα:—

Μετὰ τὸ 241 π. Χ.

ΕΠΙ ΣΩΠΑΤΡΟΥ Κεφαλὴ Διδός.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρος.

ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ Ἰόλαος ἐν ποιμενικῷ ἐνδύματι, κρατῶν κέρας καὶ καλαύροπα ἔχων δὲ παρὰ πόδας κύνα.
Ἄνω, Νίκη . . . . . Α 9

ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ Ἰόλαος καίων τὰς κεφαλὰς τῆς Ὑδρας διὰ σιδήρου πεπυρακτωμένου . . . . Α 75

Άδρανον (*Aderno*), ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ ποταμοῦ 'Άδρανου, δλίγα μίλια ΝΔ τοῦ ὄρους Αἴτνης, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Διονυνυσίου περὶ τὰ 400 π. Χ. καὶ ἔκαρπωμένη ἀπὸ τῶν Συρακουσῶν μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Τιμολέοντος (345 π. Χ.) ὅτε αὕτη ἔκοψε τὸ πρῶτον νομίσματα. Τὴν φήμην αὐτῆς ὥφειλεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Σικελικῆς θεότητος 'Άδρανου (Διοδώρ. XIV. 37).

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τοῦ 'Άδρανου ἀνήκουσι πάντα, ως φαίνεται, εἰς μίαν περίοδον:—

Κεφαλὴ 'Απόλλωνος, ἐνίστε σὺν ΑΠΟΛΛΩΝ κάτωθι.	ΑΔΡΑΝΙΤΑΝ (ἐνίστε ἐλλείπει). Λύρα Η 8 μεγεθ. 1·2, ·95 καὶ ·8
Κεφαλὴ νεαροῦ ποταμοῦ 'Άδρανου κερασφόρος.	ΑΔΡΑΝΙΤΑΝ Ταῦρος κηρύσσων . Η ·85
Κεφαλὴ Σικελίας, μύρτῳ ἐστεμμένη, ἔχουσα δὲ τὴν κόρμην ἐν σφενδόνῃ. 'Ομοίως.	"Ανευ ἐπιγραφῆς. Λύρα . . Η 1·2 ΑΔΡΑΝΙΤΑΝ "Ιππος θαλάσσιος . Η ·65
Κεφαλὴ γυναικεία.	ΑΔΡΑ Κόκκος σίτου ἐν στεφάνῳ . Η ·45

Αἴτνα. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ιέρωνος εἰς τὴν πόλιν τῆς Κατάνης, ὅτε ἐν ἔτει 476 π. Χ. ἔξεδίωξε τοὺς Καταναίους καὶ συνώκησε πάλιν τὴν πόλιν αὐτῶν διὰ μικτοῦ πληθυσμοῦ Συρακουσίων καὶ Πελοποννησίων. Ταχέως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ οἰκιστοῦ αὐτῶν οἱ ἀποικοι οὗτοι ἔξεδιώχθησαν τῆς Κατάνης ἐπανῆλθον δὲ οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι (461 π. Χ.). Περὶ τῶν ἐν Κατάνῃ κοπέντων νομίσματων κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δεκαπέντε ἔτῶν, ὅτε αὕτη ἔφερε τὸ ὄνομα Αἴτνα, ἵδε **Κατάνην**. Οἱ Αίτναιοι ἀπεσύρθησαν (461 π. Χ.) εἰς Ἱγνησσαν τὴν ἐπὶ τῆς νοτίου κλιτύος τοῦ ὄρους Αἴτνης, περὶ τὰ δέκα μίλια ΒΔ τῆς Κατάνης, μετέφερον δὲ εἰς τὴν θέσιν ταύτην τὸ ὄνομα Αἴτνα καὶ ἔξηκολούθησαν θεωροῦντες τὸν Ιέρωνα ως οἰκιστὴν αὐτῶν (Διοδώρ. XI. 76). Η Αἴτνα ἔξηρτάτο πάντοτε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον ἀπὸ τῶν Συρακουσῶν, πρὸ δὲ τοῦ 'Αθηναϊκοῦ πολέμου κατείχετο ὑπὸ φρουρᾶς Συρακουσίων (Θουκ. III, 103). Εν ἔτει 403 π. Χ. ὁ Διονύσιος

ἔθεσεν ἐν Αἴτνη φρουρὰν Καμπανῶν, ἡτις κατεῖχε τὴν πόλιν μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Τιμολέοντος (339 π. Χ.), δόποτε ἡ πόλις ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκουσι τὰ πρῶτα αὐτῆς νομίσματα.

Περὶ τὰ 339 π. Χ.

ΙΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κεφαλὴ Διὸς ·Ἐλευθερίου.	ΑΙΤΝΑΙΩΝ Κεραυνός	Ἀ·8
ΑΙΤΝΑΙΩΝ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	·Ιππος ἐλεύθερος μετὰ λυτοῦ χαλινοῦ	Ἀ·85
» Κεφαλὴ Περσεφόνης μετὰ στεφάνου σταχύων.	·Ομοίως	Ἀ·6

‘Ο μετὰ ἐλευθέρων χαλινῶν ἵππος εἶνε σύμβολον ἐπανακτηθείσης ἐλευθερίας καὶ εἶνε συνήθης ἐν Σικελίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Τιμολέοντος. Ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ κατὰ τεγνοτροπίαν δροιότης τοῦ τελευταίου μνημονευθέντος νομίσματος καὶ ἐνίων τῆς Νακώνης καὶ Ἐντέλλας κοπέντων καθ’ ὃν χρόνον αἱ πόλεις αὗται ἦσαν ἐν τῇ ἔξουσίᾳ τῶν Καμπανῶν.

Τὰ ἐπίλοιπα τῶν νομισμάτων τῆς Αἴτνης εἶνε μεταγενέστερα τῆς ἀλώσεως τῶν Συρακουσῶν καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν περίοδον τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Μετὰ τὸ 210 π. Χ.

Τριᾶς. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἀκτινο-	ΑΙΤΝΑΙΩΝ Ὁπλίτης ιστάμενος.	
στεφῆς.	Σημεῖον ἀξίας . . .	Ἀ·8
·Εξᾶς. Κεφαλὴ Περσεφόνης.	ΑΙΤΝΑΙΩΝ Κέρας Ἀμαλθείας ..	Ἀ·6

‘Ακράγας. Ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἡ πλουσιωτάτη καὶ μεγαλοπρεπεστάτη τῶν τῆς νοτίου παραλίας τῆς Σικελίας. Καὶ μόνοι δὲ οἱ μέχρι τοῦ νῦν δρώμενοι ἐν *Girgenti* ἡρειπωμένοι ναοὶ ἀρκοῦσι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀρχαίας αὐτῆς λαμπρότητος. Ἰδρυτο δὲ ἐπὶ ύψωματος δλίγα μῖλια μακρὰν τῆς θαλάσσης παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν δύο ποταμῶν Υψᾶ καὶ Ἀκράγαντος.

‘Η νομισματοκοπία αὐτῆς ἅρχεται διαρκούσῃς τῆς εὐδαίμονος

περιόδου, τῆς μεταξὺ τῆς πτώσεως τῆς τυραννίδος τοῦ Φαλάριδος (περὶ τὰ 550 π. Χ.) καὶ τῆς κατοχῆς τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Θήρωνος (περὶ τὰ 480 π. Χ.).

Περὶ τὰ 550-472 π. Χ.

'Επιγρ. AKRACANTOS, AKRACAE, AKRA, κλπ.

Αετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων. | Καρκίνος . . . . Ρ Δίδραχμον.
[B. M. Guide, Plv. IX, 24.]

Οἱ ἀετὸς καὶ καρκίνος νομίζονται συνήθως ὡς σύμβολα τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος· δυνατὸν δμως ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ καρκίνος γὰ εἶνε ὁ πάγουρος τῶν γλυκέων ὑδάτων, ὁ κοινὸς ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ὁ πάγουρος θὰ παριστῇ τὸν ποταμὸν Ἀκράγαντα.

Οἱ Θήρων τοῦ Ἀκράγαντος ἐκυρίευσε τὴν Ἰμέραν ἐν ἔτει 482 π. Χ. Σύγκρισις τῶν νομισμάτων τῆς Ἰμέρας τῶν φερόντων Ἀκράγαντινοὺς τύπους οἵτινες μόνον εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἱέρωνος δύνανται νὰ ἀνήκωσι, πρός τινα τῶν νεωτάτων κομματίων τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν σειρῶν, ἀρκεῖ πρὸς καθορισμὸν τῆς χρονολογίας τῶν τελευταίων.

Η ἐν Ἰμέρᾳ μεγάλη νίκη τοῦ Θήρωνος καὶ Γέλωνος τῶν Συρακουσῶν κατὰ τῶν Καρχηδονίων κατέληξεν εἰς μεγαλητέραν αὔξησιν τοῦ Ἀκράγαντος. Οἱ Θήρων ἀπέθανεν ἐν ἔτει 472 π. Χ. μεθ' ὁ εἰσήγθη δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἥρξατο δὲ περίοδος ἀπαραδειγματίστου εὐτυχίας, ἥτις ἔληξε μόνον ἐπὶ τῆς ἐν ἔτει 406 π. Χ. καρχηδονικῆς ἐπιδρομῆς.

Ἐν τούτοις δμως νομισματικῶς τὸ ἔξηκονταεπταετὲς τοῦτο διάστημα πρέπει νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο περιόδους, δυναμένας νὰ καρκητηρισθῶσιν ὡς ἡ τῆς μεταβατικῆς τέχνης (472-415 π. Χ.) καὶ ἡ τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης (415-406 π. Χ.).

Περὶ τὰ 472-415 π. Χ.

'Επιγραφαὶ καὶ τύποι (ἀετὸς καὶ καρκίνος), ὡς ἐν τῇ περιόδῳ

τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης. Οἱ ἀετὸς ἵσταται ἐπὶ κιονοκράνου. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ ὄψεως συχγὰ ἀπαντῶσιν ὡς σύμβολα Νίκη ἵπταμένη, ρόδον, ἀστήρ, ἐλικοειδὲς κόσμημα (*Πίναξ Ε'. 12*) καὶ ἄλλα.

Διαιρέσεις. Τετράδραχμον, δίδραχμον, δραχμὴ μετὰ τῶν γραμμάτων ΠΕΝ (=Πεντάλιτρον;), λίτρα (μετὰ ἐπιγρ. ΛΙΤ), πενταούγγιον μετὰ σημείων ἀξίας :: καὶ ἔξας ἔχουσα ἐμπ. κεφαλὴν ἀετοῦ, ὅπ. :

Τετράδραχμα δὲν ἔκόπησαν, ὡς φαίνεται, ἐν Ἀκράγαντι πρὸ τοῦ 472 π. Χ. περίπου.

Εἰς τὴν περίοδον ταύτην δύναται ἐπίσης νὰ ταχθῇ παραδοξοτάτη σειρὰ βώλων ἐκ χαλκοῦ, σχήματος ὀδόντος μετ' ἐπιπέδου βάσεως ἔχοντος δὲ ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἀετὸν ἥ κεφαλὴν ἀετοῦ, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας καρκίνον, ἐνῷ ἐπὶ τῆς βάσεως εὑρηνται σημεῖα ἀξίας :: . . . , ἥ : (τετρᾶς, τριῶν, ἔξας). Ἡ οὐγγία εἶνε σχήματος ἀμυγδαλοειδοῦς μετὰ κεφαλῆς ἀετοῦ ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ γηλῆς καρκίνου ἐπὶ τῆς ἑτέρας.

Αἱ ὀλκαὶ τῶν νομισμάτων τούτων προϋποθέτουσι λίτραν 750 κ.

Περὶ τὰ 415-406 π. Χ.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἥ νομισματοκοπία εἰκονίζει τὴν λαμπρότητα εἰς ἥν ἦδη ἔξήρθη ὁ Ἀκράγας.

ΑΚΡΑ Ἀετὸς καταβροχθίζων δριν. | **ΣΙΛΑΝΟΣ** Καρκίνος. Χ δλκὴ 20·4 κ.
Σημείον ἀξίας.. . [B. M. Guide, Pl. XVI, 14.]

Δύο ἀετοὶ ἐπικαθήμενοι λαγωοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς δρους. Οἱ εἰς ὑψοῖς τὴν κεφαλὴν αὔτοῦ ὡς κράζων, ἐνῷ δὲ ἑτερος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων σπαράσσει τὸν λαγων. Σύμβολον ἐν τῷ πεδίῳ, ἀκρίς.

ΑΚΡΑΓΑΣ Ἡνίοχος δδηγῶν τέθριππον. "Ανωθεν ἀετὸς ἵπταμενος μετὰ δρεως εἰς τοὺς δνυχας. Σύμβολον" καρκίνος (*Πίναξ Ι'. 1*)

Ρ Δεκάδραχμον, δλκ. 670 κ.

Τὸ κάλλιστον γνωστὸν κομμάτιον τοῦ ὠραιοτάτου τούτου νομίσματος εύρισκεται ἐν τῇ Νομισματικῇ συλλογῇ τοῦ Μονάχου.

Ομοιος τύπος, ένιοτε μετά δνομάτων ἀρχόντων ΣΤΡΑΤΩΝ ἢ ΣΙΛΑΝΟΣ. Σύμβολα ἀκρίς, κεφαλή βοσκός, λέοντος ἢ ποταμίου φαλήρεος.

ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΟΝ Τέθριππον ἡνιοχούμενον ὑπὸ Νίκης ἢ ὑπὸ ἡνιόχου στεφανουμένου ὑπὸ Νίκης. Σύμβολα, καρκίνος, πρίστις, δέκαλέα ράβδος ἢ κλίμα αμπέλου.

[B. M. Guide, Πίν. XVI, 16] Ρ Τετράδραχμον.

Ομοίως ἢ εἰς μόνον ἀετὸς κατα-

βροχθίζων λαγωόν.

Καρκίνος, κάτωθι δὲ Σκύλλα ἢ ποτάμιος ἵχθυς. "Ονομα σφραγιδογλύφου ΜΥΡ . . .

[Gardner, Types Gr. C. Πίν. VI, 32, 33] Ρ Τετράδραχ.

Δίδραχμα, δραχμαί, ἡμίδραχμα, καὶ λίτραι τῶν αὐτῶν τύπων μετ' ἀπλουστέρων παραλλαγῶν.

Ως πλήρης δυνάμεως σύνθεσις δ τύπος τῶν δύο ἀετῶν μετὰ τοῦ λαγωοῦ εἶνε ἵσως ἀνώτερος παντὸς ἄλλου συγχρόνου Σικελικοῦ νομίσματος, εἶνε δὲ βεβαίως ἔργον τεχνίτου οὐχὶ μετρίας ικανότητος. Τὸ δὲ ἀντικείμενον αὐτοῦ ἀναμιμνήσκει ἡμῖν πάντως τὸ περίφημον χωρίον ἐνὸς τῶν μεγαλειτέρων χορικῶν τοῦ Ἀγαμέμνονος (110-120), ἔνθα δ ποιητὴς περιγράφει ἀκριβῶς ὅμοιαν σκηνὴν τῆς ἐνταῦθα ἀπεικονίζουμένης. Δύο ἀετοί, ὡν ὁ εἰς μέλας καὶ ὁ ἔτερος λευκὸς ὅπισθεν:

οἰωνῶν βασιλεὺς βασιλεῦσι νεῶν ὁ κελαινός, ὁ τ' ἔξοπιν ἀργᾶς,
φανέντες ἵκταρ μελάθρων χερὸς ἐκ δοριπάλτου
παμπρέπτοις ἐν ἔδραισιν
βοσκόμενοι λαγίναν, ἐρικύμονα φέρματι γένναν,
βλαεέντα λοισθίων δρόμων.

Τὸ νικηφόρον ἄρμα εἶνε τύπος ἀγωνιστικὸς κλάσεως λίαν δημώδους ἐν Σικελίᾳ. Ἀφορμὴ πρὸς παραδοχὴν αὐτοῦ ἵσως ἦτο ἡ ἐν Ὁλυμπίᾳ νίκη τοῦ Ἐξαινέτου πολίτου τοῦ Ἀκράγαντος ἐν ἔτει 412 π. Χ., ὅστις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα ὠδηγήθη εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ ἄρματος συνοδευομένου ὑπὸ 300 ἄρμάτων συρομένων ὑπὸ λευκῶν ἵππων (Διοδώρ. XIII, 82).

Τὰ δύναματα ΣΤΡΑΤΩΝ καὶ ΣΙΛΑΝΟΣ εἶνε διὰ τόσων καταφαγῶν χαρακτήρων γεγραμμένα, ὥστε δὲν δύνανται νὰ ἐκληροθῶσιν

ώς ύπογραφαι τεχνιτῶν. "Οθεν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ώς ἀρχοντες ἢ τύραννοι.

ΧΑΛΚΟΣ. Πρὸ τοῦ 406 π. Χ.

Ἐπιγρ. ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΟΝ (συντετμημένη συνήθως).

·Ημίλιτρον.	·Αετὸς μετ' ἀναπεπτα-	Καρκίνος. σημεῖον ἀξίας ٣٠. Σύμ-
	μένων πτερύγων ἐπὶ ἰχθύος, λαγωοῦ ἢ κε- φαλῆς ἐλάφου.	βολα· κτείς, σηπία, Τρίτων μετὰ ծετράκου, πρίστις, θαλάσσιος ἵππος κλπ. Τὸ δλον ἐν κύκλῳ ἐγκοίλῳ . Α Μέσου δρου δλκὴ 290 κ.
Τριῶς.	·Αετὸς σπαράσσων λα- γωόν.	Καρκίνος. Σύμβολον ἰχθύς. Σημεῖον ἀξίας ٣٠ . . . . . Α Μέσου δρου δλκὴ 124 κ.
·Εξᾶς.	·Αετὸς φέρων ἐν τοῖς δνυξιν λαγωόν, χοιρί- διον, ἰχθύν ἢ πτηγνόν.	Καρκίνος. Σύμβολα· δύο ἰχθύες ἢ εἰς ἰχθύς. Σημεῖον ἀξίας .. Α Μέσου δρου δλκὴ 115 κ.
Οὐγγρία.	·Αετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων ἐπὶ ἰχθύος.	Καρκίνος. Σύμβολον ἰχθύς. Σημεῖον ἀξίας . Α Μέσου δρου δλκὴ 58 κ.

Αἱ νῦν δλκαιὶ τῶν χαλκῶν τούτων νομισμάτων, μεγάλων καὶ μικρῶν, δίδουσιν ὁμοῦ μέσον δρου τῆς λίτρας 613 κ. Τοῦτο πιθανῶς δεικνύει, ὅτι ἡ λίτρα εἶχεν ἥδη ἐλαττωθῆ ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῆς βάρους τῶν 3375 κ. εἰς τὸ $\frac{1}{5}$ τοῦ βάρους τούτου, ἥτοι εἰς 675 κ. Ἡ ἔκπτωσις αὕτη συνέβη κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Mommseν (Mon. Rom. I σελ. 112) ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Διονυσίου, ἀλλ' αἱ δλκαιὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων τῆς Καμαρίνης (113) καὶ Ίμέρας (ἴσε κατωτέρω), ἀν ταῦτα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ώς τεκμήριον, καταδεικνύουσιν, ὅτι αὕτη συνέβη πολὺ πρότερον.

Μετὰ τὴν ἐτεῖ 406 π. Χ. δεινὴν περίφημον καταστροφὴν τοῦ Ακράγαντος ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, οἱ ἐπιζήσαντες τῶν κατοίκων ἐπέστρεψαν, φαίνεται, εἰς τὴν ἡρειπωμένην αὐτῶν πατρίδα· ἀλλὰ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Τιμολέοντος δυσκόλως δύναται νὰ ῥηθῇ, ὅτι ἡ πόλις ὑφίστατο ώς αὐτόνομον κράτος. Νέα νομίσματα δὲν ἐκόπησαν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὰ ἥδη ἐν κυκλοφορίᾳ ἀρχαιότερα χαλκᾶ νομίσματα ἐπεσφραγίζοντο συχνὰ ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ δι' ὑστεροσήμων.

Περὶ τὰ 340 π. Χ. ὁ Τιμολέων συνώκισεν ἐκ νέου τὴν πόλιν (Πλουτ. Τίμ. 35) διὰ πληθυσμοῦ ἐξ Ὑέλης ἔκτοτε δὲ ἥρξατο ἐπανακτῶσα μικρὸν μέρος τῆς ἀρχαίας εύτυχίας.

Περὶ τὰ 340-287 π. Χ.

Καρκίνος.

"Ιππος ἐλεύθερος. . . **R** Ἡμίδραχμον.

Κεφαλὴ Διός.

ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ Ἀετὸς ιστάμενος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων.

R 18·7 κ. = $1\frac{1}{2}$ λίτρας.

R 13·5 κ. = 1 λίτρα.

ΧΑΛΚΟΣ.

Ημίλιτρον. ΑΚΡΑΓΑΣ Κεφαλὴ τοῦ νεαροῦ ποταμίου θεοῦ Ἀκράγαντος, κερασφόρος.

'Αετὸς μετὸ κλειστῶν πτερύγων ιστάμενος ἐπὶ Ιωνικοῦ κιονοκράνου.' Ἐν τῷ πεδίῳ, καρκίνος. Σημεῖον ἀξίας :::: **A** Μέσ. δρου δλκὴ 268 κ.

Αὕτη εἶνε ἡ κατὰ μέσον δρον ὀλκὴ τῶν ἐν τῷ Βρεταννικῷ Μουσείῳ τεσσάρων κομματίων, καθ' ἥν ἡ λίτρα θὰ εἴληκε 536 κ. τοῦθ' ὅπερ εἶνε μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐλαττώσεως τῆς λίτρας.

'Τιμάρχουσιν ἐπίσης νομίσματα χαλκᾶ τῆς περιόδου ταύτης ἀνευ σημείων ἀξίας φέροντα ἔμπ. κεφαλὴν Διός καὶ δησ. ἀετὸν καταβροχθίζοντα λαγωόν, ἡ κεραυνὸν πτερωτόν. Μέγεθος 75-55.

Τὰ εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀποδιδόμενα νομίσματα δὲν εἶνε πολυάριθμα, τοῦθ' ὅπερ ὀφείλεται εἰς τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς ἐν Συρακούσαις βασιλείας τοῦ Ἀγαθοκλέους (317-289 π. Χ.), ὁ Ἀκράγας ἐδιάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις ἐπὶ τινα χρόνον ψκειοποιήθη τὸ δικαίωμα τῆς κοπῆς νομισμάτων πρὸς γρῆσιν ἀπάντων τῶν μερῶν ἐκείνων τῆς νήσου τῶν παρ' αὐτῆς κυριαρχουμένων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαθοκλέους τύραννός τις καλούμενος Φιντίας κατέλαβε τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐν Ἀκράγαντι καὶ ἐξέτεινε τὰς κτήσεις αὐτοῦ ἐπὶ μεγάλου μέρους τῆς Σικελίας περὶ τὸν Ἀκράγαντα.

Φιντίας ὁ τύραννος. Περὶ τὰ 287-279 π. Χ.

ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ Κεφ. Ἀπόλλωνος.	ΦΙ Δύο δετοὶ ἐπὶ λαγωοῦ . . .	Α·8
" "	" Αέτδς στρεφόμενος . . .	Α·55

Νομίσματα κοπέντα ὑπὸ Φιντία πρὸς χρῆσιν πασῶν τῶν κτήσεων αὐτοῦ.

Κεφαλὴ τοῦ ποταμοῦ Ἀκράγαντος, κερασφόρος, μετὰ κόμης καταπι- πτούσης, ἐστεμμένη διὰ καλλίμων.	ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΦΙΝΤΙΑ Κάπρος	Α·8
[Imhoof Mon. Gr. Πίν. A. 16.]	" " "	"
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	" " "	Α·8

*Ομοίως σὺν ΣΩΤΕΙΡΑ

Οἱ τύποι τῶν νομίσματων τούτων ἀναφέρονται κατὰ τρόπον ἀξιοσημείωτον εἰς χωρίον τι τοῦ Διοδώρου (Αποσπ. XXII, 7) ἐν ᾧ οὗτος λέγει ήμεν, πῶς ὁ Φιντίας «εἰδεν ὅναρ δηλοῦν τὴν τοῦ βίου καταστροφήν, ὃν ἄγριον κυνηγοῦντος ὁρμῆσαι κατ' αὐτοῦ τὴν ὄντα, καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ τοῖς ὅδοισι πατάξαι καὶ διελάσαντα τὴν πληγὴν κτεῖναι» Φαίνεται ήμεν, ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν σαφὲς παράδειγμα νομίσματικοῦ τύπου ἐκλεγέντος προφανῶς ἐπὶ σκοπῷ ἔξευμενίσεως τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος, ἡς τὴν ὀργὴν ἐφρόνει πιθανῶς ὁ τύραννος ὅτι ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ.

Περὶ τὰ 279-241 π. Χ.

“Απαντα σχεδὸν τὰ λοιπὰ νομίσματα τοῦ Ἀκράγαντος δύνανται νὰ ταχθῶσιν εἰς τὴν περίοδον ταύτην, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὥποιας ἡ πόλις ἦτο τὸ πλεῖστον ἀνεξάρτητος σύμμαχος τῶν Καρχηδονίων κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ Τέρωνος τοῦ Β’.

Κεφαλὴ Διός.

ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ Ἀετδς μετ'
ἀναπεπταμένων πτερύγων. Διά-
φορα γράμματα ἐν τῷ πεδίῳ . . .
Ρ 58 καὶ 26 κ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, ἐνίστε μετὰ
ὅφεως ἐλισσομένου πρὸ αὐτοῦ.

ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ Νεαρὰ κεφαλὴ ΔΙΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ Αετδς ἐπὶ κε-
Διδς Σωτῆρος μετὰ διαδήματος. ραυνοῦ . . . . . Α·85

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.
Ομοίως.

ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ Τρίπους Α·85
» "Οπλίτης γυμνὸς
ἀκοντίζων . . . . . Α·95

Ο Κικέρων (*Verr.* IV. 43) μνημονεύει ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος ἰδρυμένου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἀκράγαντι ποιηθέντος δὲ ὑπὸ Μύρωνος. Οἱ ἀνωτέρω περιγραφεὶς περίεργος νομισματικὸς τύπος ὄφεως ἐλισσομένου πρὸ κεφαλῆς Ἀπόλλωνος, λαμβανόμενος ἐν σχέσει πρὸς τὰς λέξεις τοῦ Κικέρωνος, φαίνεται ἐνδεικνύων σχέσιν τινὰ μεταξὺ τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἀκράγαντι.

Περὶ τὰ 241-210 π. Χ. καὶ βραδύτερον.

Κεφ. Περσεφόνης. "Οπισθεν, ΒΩΛΙΟΣ,	ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ Ἀσκληπιὸς ἵκατὰ μέτωπον δὲ ΑΣΚΛΑΠΙΟΣ	Ἀσκληπιὸς ἵσταμενος Α·85
Κεφαλὴ Διός:	"Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ	Α·9
Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ.	"Οφις περὶ βάκτρον	Α·75
Κεφαλὴ γυναικεία.	Τρίπους	Α·7

Τὰ δύο τελευταῖα περιγραφέντα νομίσματα ἔμφανται ἐνίστε μετὰ τοῦ ὄνόματος τοῦ Ρωμαίου ταμίου Μανίου Ἀκιλίου ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄφεως ἀντὶ τοῦ ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ.

Ως πρὸς τὰ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τοῦ Ἀκράγαντος τὰ κοπέντα ἐπὶ Αύγούστου, ἵδε B. M. Cat. *Sicily* σελ. 22.

Ακρας (*Palazzuolo*). Αὕτη ἴδρυτο ἐπὶ ύψωματος περὶ τὰ εἴκοσι μίλια πρὸς δυσμὰς τῶν Συρακουσῶν, εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Ἀνάπου ποταμοῦ. Ἀπετέλει δὲ ἔξαρτημα τῶν Συρακουσῶν μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.

Μειὰ τὸ 210 π. Χ.

Κεφαλὴ Περσεφόνης (;) μετὰ στε-	ΑΚΡΑΙΩΝ Δήμητρα ἵσταμένη μετὰ φάνου σταχύων	Α·8
---------------------------------	---	-----

Αλαεσσα. Αὕτη ἐκτίσθη ἐπὶ λόφου περὶ τὰ εἴκοσι στάδια ἀπὸ τῆς θαλάσσης (*Διοδ.* XIV, 16), ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τῆς Σικε-

λίας, ἐν ἔτει 403 π.Χ., ύπὸ ἀποικίας Σικελῶν ὑπὸ ἀρχηγὸν καλούμενον Ἀρχωνίδην, ἐξ οὗ ἡ πόλις ἐκαλεῖτο ἐνίστε "Αλαισα Ἀρχωνίδεα (Πρᾶλ. τὰς ἐπὶ τῶν ὁψίμων νομισμάτων ἐπιγραφάς).

Τὰ ἀρχαιότερα νομίσματα αὐτῆς χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς περιόδου τοῦ πολέμου τοῦ Τιμολέοντος πρὸς τοὺς Καρχηδονίους (340 π. Χ.), δτε πολλαὶ Σικελικαὶ καὶ Σικανικαὶ πόλεις ἀπετέλεσαν τὴν κατὰ τῶν Καρχηδονιῶν συμμαχίαν (Διοδ. XVI, 73). Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΛΑΙΣΙΝΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΝ ἥθελε τις νομίσμει ὅτι ἡ "Αλαισα ἦτο τὸ κέντρον τῶν Σικελῶν συμμάχων τοῦ Τιμολέοντος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ λέξις ΑΛΑΙΣΙΝΩΝ ἐλλείπει ἐνίστε, δὲν εἴνε βέβαιον, ὅτι πάντα τὰ νομίσματα τῶν συμμάχων ἐκόπησαν ἐνταῦθα.

Περὶ τὰ 340 π. X.

ΙΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κεφαλὴ Διὸς ·Ελευθερίου.	ΑΛΑΙΣΙΝΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΝ Δᾶς μεταξὺ δύο σταχύων Η 1·2
ΣΙΚΕΛΙΑ Κεφαλὴ τῆς νύμφης Σι- κελίας.	ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΝ ·Ομοίως Η 1·
ΑΡΧΑΓΕΤΑΣ Κεφαλὴ Απόλλωνος.	" " Η 1·2
» » »	» Κεραυνὸς καὶ σταφυλῆ. Η ·85
Κεφαλὴ Σικελίας ἐν στεφάνῳ μύρτου.	ΑΛΑΙΙΣΙΝΩΝ Λύρα . . . Η ·9
ΚΑΙΝΟΝ ·Ελεύθερος ἵππος ἀνορ- θούμενος.	Γρὺψ τρέχων πρὸς ἄρ. . . Η ·85

Αἱ κεφαλαὶ Διὸς ·Ελευθερίου, ·Απόλλωνος ὡς ἀρχηγέτου τῶν ἀποίκων, καὶ ἡ τῆς Σικελίας, πᾶσαι λίαν ἀρμόζουσιν ἐπὶ νομισμάτων συμμαχίας συντεθείσης ἀρωγῆ τοῦ Τιμολέοντος, ὡς ἐπίσης ἡ λαμπτὰς καὶ οἱ στάχυες, σύμβολα τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης ὑπὸ τὴν εἰδικὴν προστασίαν τῶν ὅποιων εὑρητοῦ Τιμολέων (Πλούτ. Τιμ. κεφ. 8. Διοδ. XVI. 66).

Τὰ λοιπὰ τῶν νομισμάτων τῆς ·Αλαισης ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀκόλουθον ἐκατονταετηρίδα, δτε αὕτη ἥρξατο συγχρόνως μετὰ πολλῶν ἄλλων Σικελικῶν πόλεων νὰ κόπη πάλιν νομίσματα μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου ὑποταγὴν αὐτῆς εἰς τὴν Ρώμην.

Περίπου μετὰ τὸ 241 π. X.

Κεφαλὴ Διός.	ΑΛΑΙΣΑΣ ΑΡΧ Ἀετός . .	Ἀ·85
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	» » Χεῖρες συνηγωμέναι . . .	Ἀ·9
» »	» » Ἀπόλλων παρὰ λύραν . . .	Ἀ·85
» »	» » Λύρα . .	Ἀ·65
» »	» » Τρίπους . .	Ἀ·55
Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.	» » Γυμνὸς ἀνήρ στηριζόμενος ἐπὶ δόρατος . .	Ἀ·5
» » »	» » Θώραξ . .	Ἀ·5
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	» » Φαρέτρα καὶ τόξον . .	Ἀ·5

Κατὰ πολὺ νεώτερα τῶν προηγουμένων εἶνε τὰ φέροντα λατινικὰς ἐπιγραφὰς νομίσματα τῆς Ἀλαίσης: —

HAL. ARC. Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος (;) Τρίπους	Ἀ·8
» » » » ΣΑΕC. R. II VIR Λύρα . . .	Ἀ·85
HALAES A RC. Κεφ. Ἀπόλλωνος (;) Μ. CASSIUS M. ANT Στέφανος	Ἀ·9

’Αλόντεον (*San Marco*). Αὕτη, κειμένη ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τῆς νήσου μεταξὺ Τυνδάρεως καὶ Καλῆς Ἀκτῆς, ὡτὸ πόλις Σικελική, οὐχὶ μεγάλης σπουδαίότητος. Ἡ κτίσις αὐτῆς ἀπεδίδετο εἰς τοὺς ὄπαδοὺς τοῦ Αἰνείου ὑπὸ ἀργυρῆν καλούμενον Πάτρωνα.

Περὶ τὰ 400 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ στρογγύλου λοφοφόρου κράνους.	ΑΛΟΝΤΙΝΟΝ Σηπία . . .	Ἀ·75
--	-----------------------	------

Περὶ τὰ 241-210 π. X. ἢ καὶ ἀρχαιότερον.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου.	ΑΛΟΝΤΙΝΩΝ Ἀετός ἐπὶ μέρους σκελετοῦ	Ἀ·1
Κεφαλὴ Πάτρωνος μετὰ κράνους φρυγίου.	ΑΛΟΝΤΙΝΩΝ Ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος (ποτάμιος θεός), ἐρευγόμενος ὅδωρ ἐκ τοῦ στόματος	Ἀ·85

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωφωνοφόρου.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.

ΑΛΟΝΤΙΝΩΝ Ῥόπαλον καὶ γωρυ-
τός . . . . . Α·7

ΑΛΟΝΤΙΝΩΝ εἰς δύο στίχους, ἐν
μέσῳ στεφάνου . . . . Α·5

ΑΛΟΝΤΙΝΩΝ Κηρύκειον . Α·5

Άμηστρατος (*Mistretta*). Ἡ πόλις αὕτη, ἥτις ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας, περὶ τὰ δέκα μίλια πρὸς δυσμὰς τῆς Καλῆς Ἀκτῆς, μνημονεύεται μόνον ὑπὸ Κικέρωνος καὶ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου.

Περὶ τὰ 241-210 ἡ καὶ ἀρχαιότερον.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

ΑΜΗΣΤΡΑΤΙΝΩΝ Ὁπλίτης ἔφιπ-
πος καλπάζων ὑπεράνω ΛΕΥ Α·65

ΑΜΗΣΤΡΑΤΙΝΩΝ Ἀπόλλωνιστά-
μενος μετὰ λύρας . . . . Α·8

Άσσωρος (*Assaro*), Σικελικὴ μεσόγειος πόλις, εἰς τὸ μέσον τῆς μεταξὺ Ἔννης καὶ Ἀγυρίου ὁδοῦ.

Μετὰ τὸ 210 π. X.

ASSORV Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ στεφάνης.

CRYAS Ὁ ποτάμιος θεὸς Χρύσας,
γυμνός, ιστάμενος, κρατῶν ἀμφορέα
καὶ κέρας . . . . Α·85

ASSORV Ζεῦγος βιῶν . . . Α·75

Ο τύπος τοῦ πρώτου τῶν νομισμάτων τούτων εἶνε πιθαγῶς ἀντίγραφον τοῦ μαρμαρίνου ὑπερλάμπρου ἀγάλματος «simulacrum praeclare factum ex marmore», δπερ ὁ Κικέρων (*Verr. IV. 44*) περιγράφει ως ιστάμενον ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἔννης εἰς Ἅσσωρον ὁδοῦ, ἵσως ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Χρύσα.

Γαλαρέα (*Gagliano*). Ἀρχαία τῶν Σικελῶν πόλις περὶ τὰ ἔξι μίλια πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀγυρίου, κτισθεῖσα, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, ὑπὸ Μόργου Σικελοῦ ἡγεμόνος.

Πρὸ τοῦ 480 π. Χ. περίπου.

ΣΩΤΕΡ (ἐπ' ἀριστ.) Ζεὺς ιστάμενος χρατῶν κεραυνόν.	ΣΑΛΑ Διόνυσος ιστάμενος, χρατῶν κάνθαρον καὶ κλέδον ἀμπέλου. ΑΡ Ὁβολὸς καὶ λίτρα.
--	---

[Gardner, *Types Gr. C.*, Πίν. II, 1, 2.]

Διόνυσος ιστάμενος, χρατῶν κάνθα- ρον καὶ θύρσον.	ΣΑΛΑΡΙ-ΝΟΝ Κλῆμα ἀμπέλου μετὰ σταφυλῆς. . . ΑΡ Ὁβολός.
--	---

Γέλα. Μετὰ τὰς Συρακούσας καὶ τὸν Ἀκράγαντα, ἡ Γέλα ἦτο
ἡ πλουσιωτάτη πόλις τῆς Σικελίας κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.
Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰπποκράτους, 498-491 π. Χ., καὶ Γέλω-
νος, 491-485 π. Χ., ἦτο κυρίαρχος μεγάλου μέρους τῆς νήσου.
Ο Γέλων μάλιστα ἐκυρίευσε τὰς Συρακούσας καὶ μετέφερεν ἐκεῖ
μέγα μέρος τῶν κατοίκων τῆς Γέλας, μεθ' ὃ ἡ εὐτυχία αὐτῆς ἤρξατο
ἔλαττουμένη.

"Ἐκείτο δὲ ἡ πόλις αὕτη παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Γέλα
«immanisque Gela fluvii cognomine dicta» (Αεν. III. 702),
ἡ δὲ μορφὴ τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐν σχήματι ταύρου ἀνθρωποκεφά-
λου ἀποτελεῖ τὸν τύπον πάντων σχεδὸν τῶν νομισμάτων αὐτῆς.

Πρὸ τοῦ 466 π. Χ. περίπου.

Τέθριππον, τῶν ἵππων βαδίζοντων, μετὰ Νίκης ὑπεράνω ἵπταμένης. Ἐπὶ τινῶν κομματίων δὲ καμπτήρ τοῦ ἵπποδρόμου, ἐν σχήματι ιωνι- κοῦ κίονος, ὅραται εἰς τὸ βάθος δπισθεν τῶν ἵππων.	ΣΕΛΑΣ Προτομὴ ταύρου ἀνθρωπο- κεφάλου . . . ΑΡ Τετράδραχ (Πίναξ 5. 7.)
--	--

Ἰππεὺς γυμνὸς ἔνοπλος, μετὰ κρά- νους, δόρυ κραδαίνων, καὶ τοῦ ἵπ- που ἀνθρθουμένου.	ΣΕΛΑΣ Ταῦρος δλόχληρος πρὸς δ. καλπάζων . . . ΑΡ Τετράδραχ.
--	--

[Num. Chron. 1883, Πίν. IX, 3.]

'Ο τύπος τοῦ πρώτου τῶν τετραδράχμων τούτων εἶνε ἀγωνι-
στικός, ἀναφερόμενος ἵσως εἰς δλυμπιακὴν ἢ ἀλλην τινὰ νίκην τινὸς
τῶν προγόνων τοῦ Γέλωνος. 'Ο ἵππεὺς εἶνε ἵσως ἐγχώριός τις ἥρως.

“Ομοιος ἵππος.	ΣΕΛΑΣ Προτομὴ ταύρου ἀνθρωποκεφάλου . . . . . Ρ Διδραχ.
“Ιππος μετὰ χαλινοῦ, ἄνω δὲ στέφανος νίκης.	‘Ομοιώς . . . . . Ρ Λίτρα.
Προτομὴ τοῦ Γέλα.	Τροχός . . . . . Ρ Οβολός.

Ἐπί τινων τῶν λιτρῶν τὸ ὄνομα εἶνε γεγραμμένον ΣΕΛΑ, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε συντετμημένον ἐπειδὴ εἶνε πρόσδηλον, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ ἦτο Γέλας καὶ οὐχὶ Γέλα· πρβλ. τὰ Ἀκράγας, Τύψας, Ἰμέρας, κλπ. κλπ.

Μετὰ τὴν ἐκ τῶν Συρακουσῶν ἔξωσιν τῆς δυναστείας τοῦ Γέλωνος ἐν ἔτει 466 π. Χ., οἱ κάτοικοι τῆς Γέλας οἱ διὰ τῆς βίᾳς εἰς Συρακούσας μετοικισθέντες, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γενέθλιον αὐτῶν πόλιν, ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου ἐκείνου μέχρι τῆς ἐν ἔτει 405 π. Χ. καταστροφῆς αὐτῆς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἡ πόλις ἀπήλαυσε μεγάλης εὔτυχίας.

Περὶ τὰ 466-415 π. Χ.

Τέθριππον μεθ' ἵππων βαδίζοντων,	ΣΕΛΑΣ καὶ βραδύτερον ΓΕΛΑΣ Προτομὴ ταύρου ἀνθρωποκεφάλου· ὑποκάτω, ἐνίστε, πτηνὸν ὑδροχαρές . . . . Ρ Τετράδραχμον.
----------------------------------	---

[B. M. *Guide*, Πίν. XVI, 22.]

ΓΕΛΟΙΟΝ (ἐπ' ἀριστ.) ‘Ομοιώς.	ΣΟΣΙΠΟΛΙΣ (ἐπ' ἀρ.) Μορφὴ γυναικεία θέτουσα στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ποτ.
-------------------------------	---

[*Num. Chron.*, 1883, Πίν. IX, 4.]

‘Η ἐγταῦθα Σωσίπολις καλουμένη θεὰ εἶνε ἡ πολιοῦχος θεότης ἡ Τύχη τῆς πόλεως. Παρίσταται δὲ στεφανοῦσα τὸν ποτάμιον θεὸν ἐξ εὐγνωμοσύνης ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις αὐτοῦ πρὸς τὴν χώραν τῶν Γελώνων.

‘Ιππεὺς ὠπλισμένος διὰ δόρατος καὶ ἀσπίδος.	ΣΕΛΑΣ Προτομὴ ταύρου ἀνθρωποκεφάλου . . . Ρ Λίτρα ἡ ὄβολος.
---	--

Περὶ τὰ 415-405 π. Χ.

ΓΕΛΑΣ Προτομὴ ταύρου, δ Γέλας: | Ιππεὺς ἔνοπλος πρὸς δ., τοῦ ἵππου
ὑπεράνω, κόκκος σίτου. | βαδίζοντος . . . Χ δλκή 27 κ.
[B. M. Guide, Pl. XVI, 23.]

Ομοίως.

ΣΩΣΙΠΟΛΙΣ Κεφαλὴ θεᾶς ἔχουσα
τὴν κόμην ἐν σφενδόνῃ. Χ δλκ. 18 κ.

Ἡ τὴν ἥτταν τῶν Ἀθηναίων ἀμέσως διαδεγομένη ἐποχὴ εἶνε
ἐκείνη, εἰς ἣν ἀνήκουσιν βεβαίως πάντα ἐκεῖνα τὰ μικρὰ Σικελικὰ
νομίσματα τῶν Συρακουσῶν, Γέλας καὶ Κατάνης, τὰ ἔλκοντα 27,
18, καὶ 9 κ.

ΓΕΛΩΙΟΝ Νίκη πτερωτὴ ἡγιοῦ-
σα τέθριππον, τῶν ἵππων βαδί-
ζόντων. Ἐν τῷ πεδίῳ ὑπεράνω,
στέφανος. (Πίναξ 5'. 4.)

Κεφαλὴ τοῦ ποταμίου θεοῦ Γέλα,
νεαροῦ, κερασφόρου καὶ ταινίᾳ ἀνα-
δεδεμένου. Πέριξ δὲ τρεῖς ποτάμιοι
ἰγθίες . . . . Ρ Τετράδραχ.

Ἡ παρουσία τοῦ Ω ἐπὶ τούτου ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ προηγουμένου
νομίσματος δεικνύουσιν, δτι τάῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν τελευταίαν
δεκαετηρίδα πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως.

Ιππεὺς ἔνοπλος ἀκοντίζων ἔχθρδν
κατακείμενον ἐν γόνασιν.

ΓΕΛΑ[Σ Ομοία κεφαλὴ τοῦ Γέλα:
τὸ δλον ἐν στεφάνῳ. Ρ Δίδραχ.

Ιππεὺς ἔνοπλος πλήγτων πρὸς τὰ
. κάτω διὰ τοῦ δόρατος.

ΓΕΛΑΣ Προτομὴ ταύρου ἀνθρωπο-
κεφάλου . . . . Ρ Ἡμίδραχμον.

[Imhoof, Mon. Gr. Pl. B. 2.]

ΓΕΛΩΙΟΝ Πτερωτὴ ἡ ἀπτερος Νί-
κη, ἡγιοῦσα τέθριππον ἐν καλ-
πασμῷ ὑπεράνω, ἀετὸς ιπτάμενος
φέρων δφιν εἰς τοὺς δνυχας. Συνή-
θως ἐν τῷ ἔξεργῳ στάχυς.

ΓΕΛΑΣ (ἐπ' ἀριστ.) Προτομὴ ταύ-
ρου ἀνθρωποκεφάλου ἥτοι τοῦ Γέ-
λα. Ἐν τῷ πεδίῳ, συνήθως, κόκ-
κος σίτου . . . Ρ Τετράδραχμον.

Τετράδραχμα δμοια τῷ ἀνωτέρῳ, μετὰ τῶν ἵππων ἐν βιαίᾳ
χινήσει, δμοιάζοντα δὲ πρὸς τὰ ἐν Συρακούσαις μετὰ τὴν δριστι-
κὴν ἥτταν τῶν Ἀθηναίων κοπέντα, καὶ φέροντα τὰς ὑπογραφὰς
τῶν τεχνιτῶν, Κίμων, Εὐαίνετος κλπ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ·
σύμβολον ἀστράγαλος.

Κεφαλὴ ποταμίου θεοῦ νεαροῦ μετὰ
κόρμης λυτῆς. "Οπισθεν κόκκος σί-
του.

ΓΕΛΑΣ Κεφαλὴ Γέλα νεαροῦ, κε-
ρασφόρος καὶ ταινίᾳ ἐστεμμένη.

Κεφαλὴ Γέλα νεαροῦ μετὰ κόρμης κυ-
ματιζούσης, σύμβολον δὲ κόκκος
σίτου.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου.

ΓΕΛΩΙΩΝ Κεφαλὴ Δήμητρος κατ'
ἐνώπιον, στάχυσιν ἐστεμμένη.

ΓΕΛΩΙΩΝ Κεφαλὴ ἀνθρωποκέφαλος
τοῦ Γέλα ποταμοῦ, στάχυσιν ἐστεμ-
μένη . . . **Ρ** Ὁβολὸς ἡ λίτρα.

ΓΕΛΑΣ Ὁ ποταμὸς Γέλας ὡς ταῦ-
ρος βαδίζων, ταπεινῶν δὲ τὴν κε-
φαλήν . . . Τριάς, . . . **Α** · 65

Ταῦρος μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ
κάτω . . . Τριάς, . . . **Α** · 75

ΓΕΛΑΣ Ταῦρος Γέλας ὡς ἀνωτέρω
Οὐγγία (;) **Α** · 45

ΓΕΛΩΙΩΝ Κεφαλὴ ἀνθρωποκέφαλος
πωγωνοφόρος τοῦ Γέλα ποταμοῦ,
στάχυσιν ἐστεμμένη . **Α** · 65 · 45

"Ομοία κεφαλὴ τοῦ Γέλα . . . **Α** · 55

"Ο στέφανος σταχύων καὶ δέκατος σίτου, οἵτινες τόσον συχνὰ
ἀπαντῶσι παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ ποταμίου θεοῦ ἐγδεικνύουσιν
ἐπαρκῶς, ὅτι εἰς τὴν εὐεργετικὴν αὐτοῦ ἐπιρροὴν ἀπέδιδον οἱ Γε-
λῶι τὴν ἔκτακτον εὑφορίαν τῶν πεδιάδων αὐτῶν. Καὶ τώρα ἀκόμη
τὸ ἄγω λεκανοπέδιον τῆς Terranova εἶνε πλούσιον εἰς δάση, ἀμ-
πελῶνας καὶ λήια.

Περὶ τὰ 340 π. X.

Μετὰ χρονικὸν διάστημα μεῖζον ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος,
κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὅποιου ἡ εύτυχία τῆς Γέλας εἶχε λίαν ἐκ-
πέσει, ὡς οὐδέποτε ἀναλαβούσης ἐκ τῆς καταστροφῆς, ἦν τῇ ἐπροξέ-
νησαν οἱ Καρχηδόνιοι, συνωκίσθη καὶ πάλιν ἐν ἔτει 338 π. X.
"Απὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀγαθοκλέους
φαίνεται ὅτι αὕτη ἀνεκτήσατο μέχρι σημείου τινὸς τὴν ἀρχαίαν
αὐτῆς εύτυχίαν, ἀλλὰ οὐδέποτε πλέον ἔκοψε μεγάλα ἀργυρᾶ νομί-
σματα.

ΓΕΛΑΣ Κεφαλὴ Γέλα πωγωνοφό-
ρου καὶ κερασφόρου. **Ι**ππος ἐλεύθερος . . . .
Ρ Τριημιώβολον 16·2 κ.

[Gardner, *Types Gr. C.*, Πίν. VI. 38]

ΕΥΝΟΜΙΑ Κεφαλὴ Δῆμητρος, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σφενδόνῃ | **ΓΕΛΩΙΩΝ** Ταῦρος ἐπὶ στάχυος. . .
Ρ Διώβολον.

Τὸ ἐπίθετον **ΕΥΝΟΜΙΑ**, τὸ ἐνταῦθα ἀποδιδόμενον εἰς τὴν θεὰν Δῆμητραν, δύναται γὰ παραβληθῆ πρὸς τὸ **ΥΓΙΕΙΑ**, τὸ ἐπὶ νομίσματός τινος τοῦ Μεταποντίου (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 102).

‘Οπλίτης φέρων κρίδων πρὸς θυσίαν. | “Ιππος ἐλεύθερος . . . . Α 1.05

‘Ο Φιγτίας τοῦ Ἀκράγαντος (387-279 π. Χ.), μετέφερε ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις τοὺς κατοίκους τῆς Γέλας εἰς νέαν πόλιν, ἥτις ἐπεκλήθη ἐξ αὐτοῦ Φιντιάς, παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Ἰμέρα, ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεταξὺ Γέλας καὶ Ἀκράγαντος ἀποστάσεως. Ἡ Γέλα ἐν τούτοις ἔξηκολούθει ὑπάρχουσα ἔχοψε δὲ νομίσματα χαλκῷ μετὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτήσεως.

Μετὰ τὸ 241 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ τοῦ νεαροῦ ποταμίου θεοῦ	ΓΕΛΩΙΩΝ ‘Οπλίτης θύων κρίδων .
Γέλα, ἐστεμένη διὰ καλάμων.	Α 85
Κεφαλὴ Δῆμητρος στάχυσιν ἐστεμένη.	» Στάχυς . . . Α 75

“Ἐγεστα, πρὸς δυσμὰς τοῦ Πανόρμου, πόλις οὐχὶ Ἐλληνικὴ ἐν τῷ τμήματι δὲ τῆς Σικελίας τῷ κατοικουμένῳ ὑπὸ τῶν Ἐλύμων. Ἐκειτο δ’ ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου μονήρους, περιθεομένου ὑπὸ βαθείας φάραγγος, δι’ ἣς φέρεται χείμαρος ἐκβάλων εἰς τὸν Κριμισὸν ποταμόν. Κατὰ τινα ἐγχώριον παράδοσιν ἡ πόλις ὥφειλε τὴν κτίσιν αὐτῆς εἰς τὸν Ἐγεστον, υἱὸν Τρωαδίτιδός τινος κόρης Ἐγέστας καὶ τοῦ ποταμοῦ θεοῦ Κριμισοῦ δστις συνεγένετο αὐτῇ μεταμορφωθεὶς εἰς κύνα (Serv. ad Aen. I 550, 30).

‘Απὸ τῶν ἀρχαιοτάτων δὲ γρόνων οἱ Σεγεσταῖοι διετέλουν εἰς διαρκεῖς ἐχθροπραξίας πρὸς τοὺς Σελινουντίους, ἀναμφιβόλως ἔνεκεν τῶν δρίων τῶν ιδίων αὐτῶν χωρῶν. Αἱ ἔριδες αὗται ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὴν παρέμβασιν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς Σικελικὰς ὑποθέσεις, κατόπιν δὲ εἰς τὴν μεγάλην ἐπιδρομὴν τῶν Καρχηδονίων, ὡν ἡ Σεγέστα ἐγένετο ὑπήκοος ἐν ἔτει 409 π. Χ. Τὰ ἀργυρᾶ νομί-

σματα τῆς Σεγέστας, μεθ' δλον τὸ γεγονός, ὅτι ή πόλις δὲν ἦτο Ἑλληνική, μικρὰς μόνον παρέχουσιν ἐγδείξεις βαρβαρισμοῦ, ἔκτὸς ἀν πράγματι αἱ λέξεις ΙΙΒ ἢ ΙΙΑ πρεπει νὰ ἔχληφθῶσιν ως τοιαῦται. Ἐκτείνονται δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχαικῆς περιόδου μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἐν ἔτει 410 π. Χ. Καρχηδονικῆς ἐπιδρομῆς, ὅτε κατέπαυσαν ἔξαίφνης. Οἱ Σεγεσταῖοι νομισματικοὶ τύποι ἀντεγράφησαν ὑπὸ τῆς Μοτύης τῆς πρὸς δυσμὰς καὶ τοῦ Πανόρμου τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Σεγέστας.

Περὶ τὰ 500-480 π. Χ.

'Επιγρ. ΣΑΓΕΣΤΑΙΙΒ, ΣΑΓΕΣΤΑΙΙΒΕΜΙ, χλπ., συνήθως ἐπ'
ἀριστερά.

'Η λεξίς ΕΜΙ δύνατὸν νὰ σημαίνῃ, ὅτι τὰ νομίσματα (δίδραχμα), ἐφ' ᾧν ἀπαντᾶ, εἶνε «ἡμίσεια» τοῦ τετραδράχμου, τοῦ κυρίου ἀργυροῦ νομίσματος ἐν ταῖς πλείσταις τῶν ἄλλων Σικελικῶν πόλεων. "Ιδε ὅμως τὰς παρατηρήσεις τοῦ von Sallet, Z. f. N. I. σελ. 278 κ. ἔξ., ἔνθα ἔχφέρει τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὅτι τὸ ΕΜΙ ἐπέχει ἐνταῦθα θέσιν τοῦ εἰμί (δηλαδὴ τῆς Σεγέστας). 'Εὰν δὲ εἴνε, ως τινες νομίζουσιν, ἡ Φοινικικὴ λεξίς γ' = δρομος ἡ Πάνορμος, τότε, ἐν συνθέσει πρὸς τὸ ΣΕΓΕΣΤΑ, ἡ λεξίς ΙΙΒ (ὑποτιθεμένη ως ἡ Ἑλληνικὴ μορφὴ τοῦ γ') δύναται νὰ σημαίνῃ «λιμὴν τῆς Σεγέστας» ἢ τοι «τὸ τῶν Αἰγαίου ἐμπόριον» (Στραβ. VI, 266, 272)

Τύποι: —

Κεφαλὴ τῆς νύμφης Σεγέστας ἀρχαι-
κῆς τεχνοτροπίας μετὰ κόρμης ὑψω-
μένης δπισθεν ὑπὸ τὸ διάδημα
αὐτῆς. (Πίναξ Ι'. 2.)

Κεφαλὴ νύμφης κατ' ἐνώπιον.

Κύων (ποταμὸς Κριμισός), συνοδευ-
μένος συνήθως ὑπὸ συμβόλων
στάχυος ἡ δστράκου (tigurex).

Ρ Δίδραχ. καὶ λίτρα.

Κύων. Σύμβολον, τροχός . . . .
Ρ Τριημιωβολ.

Περὶ τὰ 480-415 π. Χ.

ΣΑΓΕΣΤΑΙΙΒ ἢ ΣΕΓΕΣΤΑΙΙΒ
Κεφαλὴ τῆς Σεγέστας μετὰ κό-
μης διαφοροτρόπως διατεθειμένης
ἐν σφενδόνῃ ἡ ἄλλως.

Κύων, ἢτοι δ ποταμὸς Κριμισός:
κεφαλὴ τῆς Σεγέστας ὑπεράνω ἐν
τῷ πεδίῳ . . . . Ρ Δίδραχ.

Περὶ τὰ 415-409 π. Χ.

ΣΕΓΕΣΤΑΙΑ Κεφαλὴ τῆς Σεγέστας. Ἡ κόμη ἐν σφενδόνῃ δι' αστέρων κοσμουμένῃ. Σύμβολον, στάχυς. (Πίναξ Θ'. 9.)

ΣΕΓΕΣΤΑΙΒ Τέθριππον νικηφόρον ἥνιοχούμενον ὑπὸ γυναικός, κρατούσης στάχυς. Υπεράνω, Νίκη ἵπταμένη.

Κεφαλὴ Σεγέστας μετὰ κόμης ἐν κρωβύλῳ δπισθεν, ἀναδεδεμένης δὲ δι' ἴμαντος τετράκις περὶ αὐτὴν στρεφομένου. Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ κισσοῦ.

ΕΓΕΣΤΑΙΟΝ [ἢ ΩΝ]. Κεφαλὴ τῆς Σεγέστας μετὰ κόμης ἀναδεδεμένης δι' ἴμαντος τρὶς στρεφομένου πέριξ αὐτῆς, ἡ ἐγκεκλεισμένης ἐν σφενδόνῃ, ἡ περιτετυλιγμένης πρὸς τὰ ἄνω δπισθεν.

Κεφαλὴ Σεγέστας, ἀντωπὸς κατὰ τὰ τρία τέταρτα, μεταξὺ δύο κλάδων δάφνης.

Προτομὴ κυνός.

Κεφαλὴ κυνός.

ΕΓΕΣΤΑΙΩΝ Κυνηγὸς νεαρὸς γυμνός, συνοδευόμενος ὑπὸ δύο κυνῶν, φέρων πῖλον κωνικὸν κρεμάμενον ἐπὶ τῶν ὅμων αὐτοῦ. Κρατεῖ δὲ δύο δόρατα καὶ ἵσταται στηρίζων τὸν ἔνα τῶν ποδῶν ἐπὶ βράχου. Πρὸς αὐτοῦ δρος (Ἐρμῆς) . . . . . **Ρ** Τετράδραχ.

'Ομοίως . . . . . **Ρ** Τετράδραχ.

ΕΓΕΣΤΑΙΟΝ Κύων ιστάμενος. Πρὸς αὐτοῦ δστρακον πορφύρας . . . **Ρ** Δίδραχ.

ΣΕΓΕΣΤΑΙΒ Κύων ιστάμενος ἐνίοτε παρὰ φυτὸν στάχυος ἡκαταβροχθίζων κεφαλὴν ἐλάφου . . .

Ρ Δίδραχ.

Ρ Ἡμίδρ. καὶ ἡμίλιτρ.

ΕΓΕΣΤΑΙΟΝ Κύων ιστάμενος. Σύμβολα· βικάνη, γοργόνειον. **Ρ** Λίτρ.

ΣΕΓΕ περὶ μέγα Η **Ρ** Ἡμίλιτρον.
.. . . . . **Ρ** Εξᾶς.

'Ο νέος κυνηγὸς ἐπὶ τῶν ώραίων τετραδράχμων τῆς Ἐγέστας εἶνε πιθανῶς ὁ ποταμὸς Κριμισός, ὅστις, κατὰ τὸν Αἰλιανὸν (Ποικ. ιστ. ΙΙ. 33), ἐλατρεύετο ἐν Ἐγέστη ὑπὸ ἀνθρώπινον σχῆμα «Ἄγεσταῖοι δὲ τὸν Πόρπακα καὶ τὸν Κριμισὸν καὶ τὸν Τελμισσὸν ἐν ἀνδρῶν εἴδει τιμῶσι». 'Ο κύων, τὸ ιδιάζον αὐτῷ σύμβολον, χρησιμεύει πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς μορφῆς. 'Ἐπὶ τῶν διδράχμων ὁ αὐτὸς ποταμὸς σημαίνεται διὰ τοῦ κυνός.

ΧΑΛΚΟΣ. Πρὸ τοῦ 409 π. X.

Τετρᾶς. Κεφαλὴ τῆς Ἐγέστας.	Κύων	Ἄ·8
Ἐξᾶς. Ὁμοίως.	‘Ομοίως . .	(κάτω, ἐνίστε, ικτίς); Ἄ·8-65
» ΗΕΙΑΣ (ἐπ’ ἀριστ.) Κεφαλὴ τῆς Ἐγέστας.	Κύων	Ἄ·65

Ἐκ τῶν διληῖν τῶν νομισμάτων τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ίδεαν τινὰ περὶ τοῦ πραγματικοῦ σταθμοῦ τῆς λίτρας τοῦ χαλκοῦ, ἐπειδὴ δὲ τετρᾶς, οὗ δὲ διληῖν εἶναι 132 κ., ἀπαιτεῖ λίτραν 396 κ., ἐνῷ δὲ ἔξας (όλκ. 86 κ.) προϋποθέτει λίτραν 516 κ. (Πρᾶλ. B. M. Cat. Sic. σελ. 136).

Μετὰ τὸ 241 π. X.

Ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ἐκατονταετηρίδα καὶ πλέον ἡ Ἐγέστα ἥτο ἀπλοῦν παράρτημα τοῦ Πανόρμου καὶ δὲν ἔκοψε νόμισμα τι, ἐκτός ἂν πράγματι ὑποθέσωμεν, διτὶ τὰ δίδραχμα τὰ φέροντα Ἐγεσταίους τύπους καὶ τὴν καρχηδονικὴν ἐπιγραφὴν ziz, τὰ ὑπὸ τὸν Πάνορμον ἐνταῦθα περιγραφέντα, ἐκόπησαν ἐν Ἐγέστᾳ.

‘Αλλ’ δτε μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου ἡ Ἐγέστα ὑπήχθη εἰς τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν, ἀπέκτησε καὶ πάλιν τὸ δικαίωμα τοῦ νομισματοκοπεῖν, ἀν καὶ μόνον χαλκᾶ νομίσματα. Νῦν δὲ οἱ Ἐγεσταῖοι ἐκαυχῶντο ἐπὶ τῇ κατὰ παράδοσιν Τρωϊκῇ αὐτῶν καταγωγῇ, ἀντιποιούμενοι οὕτω συγγένειαν πρὸς τοὺς Ρωμαίους « Segesta est oppidum pervetus in Sicilia, quod ab Aenea, fugiente e Troia atque in haec loca veniente, conditum esse demonstrant. Itaque Segestani non solum perpetua societate atque amicitia, verum etiam cognatione se cum populo Romano conjunctos esse arbitrantur » (Κικ. Verr., IV. 33).

Κεφαλὴ Ἐγέστας πεπλοφόρος καὶ πυργοφόρος.	ΕΓΕΣΤΑΙΩΝ Ὁ Αἰνείας φέρων τὸν	
·Ομοίως.	·Αγχίσην . . .	Ἄ·8
·Ομοίως.	» ·Οπλίτης ιστάμενος	Ἄ·85
ΕΓΕΣΤΑΙΩΝ ·Ομοίως.	» ·Οπλίτης παρὰ ἵππον	Ἄ·75
	» ·Ομοίως	Ἄ·7

Ἐπὶ Αύγούστου εύρισκομεν τὴν Ἐγέσταν χαιρουσαν εἰσέπι τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν νομίσματα (B. M. Cat. Sic. σελ. 137). Εἶνε δμως πιθανόν, δτὶ ἐνταῦθα ἐμεσολάβησε σημαντικὸν διάστημα μεταξὺ τῆς λήξεως τῶν αὐτονόμων νομισμάτων καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς αὐτοκρατορικῆς σειρᾶς.

Ἐννα, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Σικελίας· ἵστατο δὲ ἐπὶ εὐφόρου ὁροπεδίου ἔκτασεως τριῶν περίπου μιλίων ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς ὅρους ὑπερασπιζομένου πανταχόθεν δι' ἀποτόμων βράχων. Ἐθεωρεῖτο ὡς μία τῶν ιερωτάτων θέσεων τῆς Σικελίας οὕσα τὸ κέντρον τῆς λατρείας τῆς Δήμητρος καὶ τὸ μέρος ἐνθα ἐγένετο ἡ σκηνὴ τῆς ἀρπαγῆς τῆς Περσεφόνης. Τὰ ἀρχαιότερα αὐτῆς νομίσματα εἶνε λίτραι τῆς περιόδου τῆς ἀρχαίας μεταβατικῆς τέχνης.

Περὶ τὰ 450 π. X.

Τέθριππον ἡνιοχούμενον ὑπὸ Δήμητρος.

HENNAION Δήμητρα μετὰ καιούσης λαμπάδος θύουσα πρὸ βωμοῦ . . . Ρ Ὁβολὸς ἡ λίτρα.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Ἐγγης εἶνε δύο διακεκριμένων περιόδων.

Περὶ τὰ 340 π. X.

Κεφαλὴ Περσεφόνης.

ENNAI (ἐν τῷ ἔξέργῳ). Αἱξ ἵσταμένη πρὸ λαμπάδος μεταξὺ δύο σταχύων . . . . . Α 1·15

ΔΑΜΑΤΗΡ Κεφαλὴ Δήμητρος φέρουσα στέφανον σταχύων.

ENNAION Κεφαλὴ βοὸς πρὸς θύσιαν μετὰ κεράτων τεταινιωμένων . . . . . Α 1·

Οροίως.

EN Δύο κόκκοι σίτου . . Α ·6

Υπὸ τὸνς Ῥωμαίους μετὰ τὸ 258 π. X.

ENNAION Δήμητρα ἵσταμένη κρατοῦσα λαμπάδα καὶ Νίκην.

Σταφυλὴ ἐν στεφάνῳ . . . Α ·9

ENNAION Τριπτόλεμος ἵσταμενος γυμνός, κρατῶν σκῆπτρον.

Ἄροτρον συρόμενον ὑπὸ δύφεων Α ·9

ENNAION Κεφαλὴ Ἔρμου.

Μορφὴ καθημένη(;) πρὸ δένδρου Α ·7

Τὰ ἀγάλματα ταῦτα τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Τριπτολέμου, τῆς πρώτης κρατούσης ἐν τῇ δεξιᾷ Νίκην, μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Κι-
χέρωνος (*Verr.*, IV. 49).

Τὰ νομίσματα τῆς Ἐννης ως ῥωμαϊκῆς ισοπολίτιδος πόλεως (municipium), φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν MVN.HENNAE, εἶνε τὰ τε-
λευταῖα τῶν ὅσων ἔχομεν τῆς πόλεως ταύτης. Φέρουσι δὲ ταῦτα τὰ
ὸνόματα τῶν M. GESTIVS καὶ L. MVNACIVS II VIR[1], μεταξὺ δὲ
τῶν ἀξίων σημειώσεως διπισθοτύπων εἴνε ὁ Ἀδης ἐπὶ τεθρίππου ἀπά-
γων τὴν Περσεφόνην καὶ δὲ Τριπτόλεμος ιστάμενος κρατῶν στάχυς.

Ἐντελλα, ἀρχικῶς σικανικὴ πόλις· ίστατο δὲ ἐπὶ ὑψηλῆς κο-
ρυφῆς ἐν τοῖς μεσογείοις τῆς νήσου ἐπὶ τοῦ Ὑψα ποταμοῦ. Τὰ ἀρ-
χαιότατα αὐτῆς νομίσματα εἴνε ἀργυρᾶ.

Περὶ τὰ 480-450 π. X.

Μορφὴ γυναικεία σπένδουσα.

ΕΝΤΕΛ (ἐπ' ἀριστ.) Ταῦρος ἀνθρω-
ποκέφαλος (ποταμὸς Ὑψας) . .
Α Δίτρα.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ. ENT (ἐπ' ἀριστ.) . . : Α Ἡμίλιτρο

Ἐν ἔτει 404 π. X. οἱ Καμπανοὶ μισθοφόροι τῶν Καρχηδονίων
κατέσχον τὴν Ἐντελλαν καὶ ἐκράτησαν αὐτὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Τὰ
ἔξης νομίσματα ἐκόπησαν ἐπὶ τῆς κατοχῆς αὐτῶν, ἀλλ' οὐχὶ μέ-
χρι τῶν χρόνων τοῦ Τιμολέοντος (Head, *Syracuse*, σελ. 36 σημ.).
Περὶ ἄλλων νομισμάτων κοπέντων ὑπὸ τῶν Καμπανῶν ἐν Σικελίᾳ
ἰδε Αἴτηνην καὶ Νακώνην.

Περὶ τὰ 340 π. X.

ΕΝΤΕΛΛΑΣ Κεφαλὴ Δήμητρος μετὰ στεφάνου σταχύων. ΚΑΜΠΑΝΩΝ Πήγασος . . Α · 8

ΕΝΤΕΛΛ . . Κεφαλὴ Ἄρεως πω-
γωνοφόρου μετὰ κράνους ἀκριβῶς
ἐφαρμοζομένου, διαφνοστεφῆς. » Πήγασος ἢ ἵππος ἐ-
λεύθερος . . Α · 85

ΕΝΤΕΛΛ . . Κράνος. » Ομοίως . . Α · 85

Ἐπί τινων τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Καμπανῶν κοπέντων νομι-
σμάτων ἐλλείπει τὸ ὄνομα τῆς Ἐγτέλλης.

Περίοδος τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Κεφαλὴ Ἡλίου· δνομα δὲ ἄρχοντος | ΕΝΤΕΛΛΙΝΩΝ Γυναικεία μορφὴ⁷
ΑΤΡΑΤΙΝΟΥ μετὰ φιάλης καὶ κέρατος. Α·7

Τὸ αὐτὸ δνομα ἄρχοντος ἀπαντᾶ καὶ ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Λι-
λυβαίου.

Ἐρθησσός. Ὑπῆρχον δύο πόλεις τοῦ δνόματος τούτου ἐν Σι-
κελίᾳ, ή μία μὲν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀκραγαντίνων, η δ' ἐτέρα, Σι-
κελικὴ πόλις μεγαλειτέρας σπουδαιότητος, μικρὸν πρὸς δυσμὰς
τῶν Συρακουσῶν. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἀποδίδονται συνήθως
τὰ νομίσματα (Imhoof, *Mon. Gr.* σελ. 20).

Περὶ τὸ 340 π.Χ.

ΕΡΒΗΣΣΙΝΩΝ Κεφαλὴ Σικελίας.	Κεφαλὴ [καὶ τράχηλος ταύρου ἀν- θρωποκεφάλου πωγωνοφόρου . . . . . Α 1·2
Ομοίως.	'Αετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων ἐπι- βλέπων ὄφιν . . . . . Α 1·2

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνήκουσι τῇ ἐποχῇ τοῦ Τιμολέοντος καὶ
εἶνε κεκομμένα ἐπὶ νομισμάτων τῶν Συρακουσῶν φερόντων κεφα-
λὴν Διὸς τοῦ Ἐλευθερίου.

Ἐρυξ. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑψηλοῦ ἀπομεμονωμένου ὅρους
παρὰ τὴν ΒΔ ἄκραν τῆς Σικελίας. Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν δὲ διάσημος
ναὸς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκίνης, καταγωγῆς φοινικικῆς. Ἐν τῇ ἀρ-
χαϊκῇ περιόδῳ δὲ Ἐρυξ, ως φαίνεται ἐκ τῶν νομισματικῶν αὐτοῦ
τύπων, ἐξηρτᾶτο ἐπὶ τινα χρόνον ἐκ τοῦ Ἀκράγαντος, πιθανῶς
ώς ή Ἰμέρα ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Θήρωνος.

ΕΡΥΚΙΝΟΝ (ἐπ' ἀριστ.) Ἀετὸς ἐπὶ | Πάγουρος. Ρ Δραχμαὶ καὶ ὄβολοι.
κιονοκράνου.

Ἐν τῇ μεταβατικῇ περιόδῳ φαίνεται δτι η πόλις διετέλει εἰς
στενὰς σχέσεις πρὸς τὴν γείτονα πόλιν Ἐγέσταν, ἐπειδὴ δὲ κύων
τοῦ ὅπισθεν μέρους τῶν νομισμάτων εἶνε κοινὸς εἰς ἀμφοτέρας τὰς
πόλεις. Παράβαλε ὡσαύτως τὴν ἀνεξήγητον κατάληξιν ΙΙΒ, ἥτις

ἀπαντῷ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀμφοτέρων τῶν πόλεων τούτων (ἴδε Ἐγέσταν).

Περὶ τὰ 480-415 π. X.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης κατ' ἑνώπιον.	ERVKINON (ἐπ' ἄρ.) Κύων. Ρ Ὁβολ.
Κεφαλὴ Ἀφροδίτης πρὸς δ., μετὰ σφενδόνης.	IRIKAI[B] Κύων καὶ τρεῖς στάχυες Ρ Δίδραχ.
ΕΡΥΚΙΝΟΝ ἢ ΕΡΥΚΑΙΙΒ· Μορφὴ γυναικεία σπένδουσα.	Κύων . . . . . Ρ Ὁβολός.

Περὶ τὰ 415-400 π. X.

Τέθριππον μεθ' ἵππων τρεχόντων.	ΕΡΥΚΙΝΟΝ Ἀφροδίτη καθημένη, κρατοῦσα περιστεράν.
Αφροδίτη καθημένη, κρατοῦσα περιστεράν.	ΕΡΥΚΙΝΟΝ Κύων. Ρ Λίτρ. ἢ ὅβολ.
Ἀφροδίτη καθημένη, στεφανουμένη ὑπὸ Ἔρωτος ἵππαμένου.	» "Ομοίως » "
Ἀφροδίτη καθημένη, ἔλκουσα πρὸς αὐτὴν νέον γυμνὸν ("Ἐρωτα ἀπτερον").	» Κύων ἢ λαγωδὲς καθήμενος. Ρ Λίτρα ἢ δριόλος.
Κεφ. Ἀφροδίτης δ., μετὰ σφενδόνης.	» Κύων. Ρ Ἡμίλιτρ. ἢ ἡμιωβ.

Περὶ τὰ 400-300 π. X.

Διαρκοῦντος τοῦ πλείστου μέρους τοῦ Δ'. αἰῶνος, ὁ Ἔρυξ ἦτο εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Καρχηδονίων, εἰς τὴν περίοδον δὲ ταύτην ἀνήκουσι τὰ φέροντα τὴν καρχηδονικὴν ἐπιγραφὴν ΓΑΝ νομίσματα.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης πρὸς ἄρ.	Καρχηδ. ἐπιγραφή. Ταῦρος ιστάμενος. Ρ Ὁβολός.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» » Πήγασος. Ρ Δίδρ.

Ο τελευταῖος τύπος ὁφείλεται εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς Κορινθιακῆς νομισματοκοπίας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τιμολέοντος.

Ὕπάρχουσιν ἐπίσης χαλκᾶ νομίσματα ἀνήκοντα εἰς τὰ μέσα τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος.

ΕΡΥΚΙΝΩΝ Κεφαλή Διδος Ἐλευθερίου.	Ἀφροδίτη καθημένη . . . Α 1.25 (Ἐπικεκομμένον ἐπὶ μεγάλου χαλκοῦ νομίσματος τῶν Συρακουσῶν.)
Τριᾶς. Κεφαλὴ πωγωνοφόρος.	Κύων . . . . . Α 1.05
Ἐξας. Ὁμοίως.	Ὀμοίως . . . . . Α 8

Ἡ πωγωνοφόρος αὕτη κεφαλὴ παριστᾶ ἵσως τὸν ἐπώνυμον ἥρωα Ερυκα.

Μετὰ τὸ 241 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης.

| ΕΡΥΚΙΝΩΝ Ἡρακλῆς ιστάμενος .
Α 85

Ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις τὸ ιερὸν Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκίνης ἐτιμᾶτο τὰ μέγιστα. Σῶμα στρατοῦ ἐμισθοδοτεῖτο πρὸς φύλαξιν αὐτοῦ καὶ αἱ σημαντικώτεραι τῶν πόλεων τῆς Σικελίας εἶχον διαταχθῆ νὰ καταβάλωσι τὰ ἔξοδα πρὸς διατήρησιν τοῦ ιεροῦ εἰς τὴν πρέπουσαν λαμπρότητα.

Ζάγκλη, ἦδε Μεσσάναν καὶ Μαμερτίνους.

Ἡράκλεια Μενώα. Ἡ πόλις αὕτη, κειμένη παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Ἀλύκου, μεταξὺ Ἀκράγαντος καὶ Σελινοῦντος, ἐκτίσθη κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ Μίνωας τοῦ Κρητός. Ἀκολούθως ἀπωκίσθη ὑπὸ Σπαρτιατῶν (510 π. Χ.), οἵτινες προσέδωσαν αὔτῃ τὸ ὄνομα τῆς Ἡρακλείας. Βραδύτερον δὲ ἐπεσεν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Καρχηδονίων καὶ ἀπέδη πράγματι εἰς τῶν κυριωτάτων ναυστάθμων αὐτῶν. Εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων. Τὸ Φοινικικὸν ὄνομα Παρκλί^β ς ρ Péσχ Μελκάρθ ἦτοι Ἡρωτήριον τοῦ Ἡρακλέους, εἴνε τὸ συνώνυμον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἡράκλεια, εἰς ὃ δυνατὸν νὰ ἀνταποκρίνηται τὸ ἀρχαῖον κρητικὸν ὄνομα, ἐπειδὴ τὰ ὄνόματα Μίνως, Ἡρακλῆς καὶ Μελκάθρος εἴνε τρεῖς διάφοροι μορφαὶ τῆς αὐτῆς θεότητος.

Ἡ νομισματοκοπία τῆς Ἡρακλείας ἀνήκει σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τοὺς χρόνους, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὅποιών οἱ Καρχηδόνιοι ἤσαν ισχυρότατοι ἐν Σικελίᾳ.

Περὶ τὰ 409-241 π. X.

- Κεφαλὴ Περσεφόνης ἐστεμμένη διὰ φύλλων σταχύων καὶ περικυκλουμένη ὑπὸ δελφίνων. (Ἄντιγραφὴ τῶν νομισμάτων τῶν Συρακουσῶν).
Κεφαλὴ ἀνδρικὴ πωγωνοφόρος καὶ δαφνηρός.
- Καρχηδονικὴ ἐπιγραφὴ ὡς ἀνωτέρω.
Τέθριππον νικηφόρον ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Συρακουσῶν. . .
Α Τετράδραχμον.
Ομοίως . . . . Α Τετράδραχμον.

Ἐπί τινων κομματίων ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ΠΑΡΚΡΙΜ ΣΑΓ. Ἡ ἐργασία κατ' ἀρχὰς μὲν εἶνε καλλίστη κατόπιν ὅμως ἐκπίπτει ταχέως.

Περὶ τὰ 340 π. X.

Ἐπὶ βραχὺ διάστημα, πιθανῶς ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Τιμολέοντος, ἡ Ἡράκλεια ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἐλλήνων. Ἐκ τῶν ἐπομένων νομισμάτων φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐδέχθη οὐσιώκους ἐκ Κεφαλοιδίου. (Holm, *Gesch.*, *Sic.* II 478). Ἡ ἐπιγραφὴ τῶν νομισμάτων τούτων εἶνε ΗΡΑΚΛΕΙΩΤΑΝ ΕΚ ΚΕΦΑΛΟΙΔΙΟΥ.

- Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ. | Ταῦρος κηρύσσων . . . . Α · 55
[Millingen, *Anc. Coins*, Πίν. II, 11.]

Ιαετέα (*Iato*), Σικελικὸν φρούριον καὶ πόλις ἐπὶ ἀποκρήμνου ὄρους, περὶ τὰ δέκα πέντε μίλια ΝΔ τοῦ Πανόρμου. Τὰ νομίσματα αύτῆς εἶνε τῆς ἐποχῆς τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Μετὰ τὸ 241 π. X, περίπου.

ΙΑΙΤΙΝΩΝ	Κεφαλὴ πωγωνοφόρος	Τρισκελές, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ διπόλου Γοργόνειον.	Α · 85
	'Ηρακλέους.		
Προτομὴ	Ἀρτέμιδος.	ΙΑΙΤΙΝΩΝ Μορφὴ ισταμένη, στηριζομένη ἐπὶ δόρατος, ἐφ' οὗ πῖλος φρύγιος	Α · 85
Κεφαλὴ	μετὰ περικεφαλαίας, ἥς δ λόφος διοιδέει πρὸς πύργωμα.	» "Οπλίτης ιστάμενος	Α · 75
'Οπλίτης	ιστάμενος.	ΙΑΙΤΙΝΩΝ ἐν στεφάνῳ . .	Α · 8

Ίμέρω, ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς Σικελίας, ἀρχαία Χαλιδικὴ ἀποικία ἐκ Ζάγκλης, κτισθεῖσα περὶ τὰ μέσα τῆς ἔβδομης

π. Χ. ἔκαποντα ετηρίδος. Ἐκ τῆς ἀρχαίας αὐτῆς ιστορίας οὐδὲν σχεδὸν γιγώσκομεν. Τὰ πρῶτα αὐτῆς νομίσματα, ως τὰ τῆς Νάξου καὶ Ζάγκλης, ἀκολουθοῦσι τὸν Αἰγινητικὸν σταθμητικὸν κανόνα (ἴδε σελ. 150).

Πρὸ τοῦ 482 π. Χ.

Ἄλέκτωρ (Πίναξ 5'. 9).

Τετράγωνον ἔγκοιλον ἐπίπεδον περιέχον δκτὼ τριγωνικὰ διαμερίσματα, ὃν τέσσαρα ἀνάγλυπτα .

Ρ Δραχμὴ 90 χ.

Ρ Ὁβολὸς 15 χ.

Ἄλέκτωρ.

"Ορνις ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ . . .

Ρ Δραχμὴ.

Τὰ νομίσματα ταῦτα φέρουσιν ἐνίστε μὲν τὴν ἐπιγραφὴν ΗΙΜΕ, ἐνίστε δὲ καὶ τὰ γράμματα Λ, ΤΥ, ἢ ΒΛ, ἀτινα παραφένουσιν ἀνεξήγητα. Οἱ ἀλέκτωρ, ως ἔμβλημα τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἀναφέρεται εἰς τὰς θεραπευτικὰς ἴδιότητας τῶν παρὰ τὴν Ἰμέραν θερμῶν πηγῶν (Πρᾶλ. τὰ νομίσματα τῆς Σελινούντος, ἐφ' ὃν δὲ ὡς πρόσθετον σύμβολον ἀλέκτωρ ἔχει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν). Τὸ πτηγὴν τοῦτο ὡς δὲ προάγγελος τῆς ἡμέρας, ἐθεωρήθη ὑπὲ τοῦ Eckhel ὡς ὑπονοοῦν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἰμέρα, ἀρχαίαν μορφὴν τοῦ ἡμέρα (Πλάτωνος Κρατ. 74 (418c). Πλουτάρχου, Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν Πυθ. XII), ἀλλ' αὕτη εἶνε λίαν ἀμφίβολος παραγωγή. Ἐτέρα ἀνεξήγητος λέξις, ΙΑΤΟΝ, εὕρηται ἐπὶ ἀρχαίων νομισμάτων τῆς Ἰμέρας. Ὑπετέθη δὲ δτὶ αὕτη εἶνε ἡ ἐλληνικὴ ἀπόδοσις ἀρχαίου φοινικικοῦ ὄνόματος τῆς Ἰμέρας, Ν'Ν ἢ Ν'

Περὶ τὰ 482-472 π. Χ.

Ἐν ἔτει 482 π. Χ. δὲ Θήρων τοῦ Ἀχράγαντος ἐγένετο κύριος τῆς Ἰμέρας, τὸ δὲ ἀκόλουθον ἔτος ἐνίκησε τῇ βοηθείᾳ τοῦ Γέλωνος ἐν μεγάλῃ μάχῃ τοὺς Καρχηδονίους, οἵτινες ἐπολιόρκουν αὐτὸν ἐν τῇ πόλει τοῦ. Οἱ Θήρων καὶ διὸ τοῦ αὔτοῦ Θρασυδαῖος ἥρχον ἀπολύτως μετὰ ταῦτα ἐπὶ τινα ἔτη, ἐπαυξήσαντες τὸν πληθυσμὸν διὰ δωρικῆς ἀποικίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον κατηργήθη ἡ ἀρχαία Χαλκιδικὴ (Αἰγινητικὴ) νομισματοκοπία, εἰσαχθέντος νομίσματος Ἀττικοῦ

σταθμοῦ, ἐφ' οὗ ἐγένετο δεκτὸς ὁ καρκίνος διὰ τὴν ὅπισθίαν ὅψιν τῶν νομισμάτων ώς ἔμβλημα τῆς Ἀκραγαντινῆς κυριαρχίας.

HIMERA Ἀλέκτωρ.

Ἀλέκτωρ.

Ἀστράγαλος.

Καρκίνος . . . **R** Διδραχμον 135 x.

R Δραχμὴ 65 x.

HIMERAION Ἀστράγαλος. . . .

R Δραχμὴ 65 x.

.. . . . **R** Ἐξᾶς 1·2 x.

‘Ο ἀστράγαλος ώς θρησκευτικὸν σύμβολον δυνατὸν νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸ ἔθιμον τοῦ μαντεύεσθαι διὰ τῆς ἀναρρίψεως ἀστραγάλων. (Σχόλ. Πινδ. Πυθ. IV. 337).

Περὶ τὰ 472-415 π. X.

‘Ο Θήρων ἀπέθανεν ἐν ἔτει 472 π. X., ὃ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Θρασυδαῖος ἔξωρίσθη ταχέως κατόπιν. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου μέχρι τῆς ἐν ἔτει 408 π. X. καταστροφῆς τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, ἡ Ἰμέρα φαίνεται ὅτι ἀπήλαυσεν ἐποχῆς ἀδιαταράκτου εύτυχίας,

ΙΜΕΡΑΙΟΝ Τέθριππον μεθ' ἵππων βαδιζόντων. (Πίναξ 5'. 10.)

Νύμφη Ἰμέρα σπένδουσα πρὸ βωμοῦ δημισθεν αὐτῆς μικρὸς Σειληνὸς λουσμένος εἰς τὸ ὄδωρ τὸ ἐπ' αὐτοῦ καταρρέον ἐκ κρήνης σχήματος λεοντοκεφαλῆς . . . .

R Τετράδραχμ.

IMERA (ἐπ' ἀριστ.) Νύμφη Ἰμέρα ισταμένη κατ' ἐνώπιον, φέρουσα χιτῶνα καὶ εὔρὺν πέπλον.

ΠΕΛΟΨ Πέλοψ ἡνιοχῶν ἄρμα μεθ' ἵππων βαδιζόντων. Ἐν τῷ ἔξέργῳ κλάδος φοίνικος μετὰ καρπῶν . .

R Τετράδραχμ.

[Imhoof, Monn. Gr., Πίν. B. 3.]

‘Η λατρεία τοῦ Κρόνου ἐν Ἰμέρᾳ ἀποδεικνύεται ἐκ νομίσματος τῆς ἀκολούθου περιόδου· ἡ τοῦ Πέλοπος, τοῦ παρὰ Πινδάρῳ Κρονίου καλουμένου (Ὀλυμ. III, 41), ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὸν αὐτὸν κύκλον. ‘Η παρουσία τοῦ Πέλοπος ἐπὶ νομίσματος τῆς Ἰμέρας δύναται νὰ ἔξηγηθῇ ώς ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐν ἔτει 472 ἐν Ὁλυμπίᾳ νίκην τοῦ Ἰμεραίου Ἔργοτέλους (Πινδ. Ὁλυμπ. XII), ἐπειδὴ ὁ Πέλοψ ἐλατρεύετο κυρίως ώς ὁ παλινορθωτὴς τῶν Ὁλυμπιακῶν ἀγώνων.

ΙΜΕΡΑΙΟΝ Ἰππεὺς γυμνὸς ἐπιβαίνων πλαγίως ἵππου καλπάζοντος.

ΙΑΤΟΝ Νύμφη Ἰμέρα σπένδουσα.
Ἐν τῷ πεδίῳ κηρύκειον καὶ κόκκος σίτου . . . . . **Ρ** Δίδραχ.

[Gardner, *Types Gr. C.*, Πίν. II. 38.]

ΗΙΜΕΡΑΙΟΝ Ἔφηβος γυμνὸς ἵππεύων τράγον, κρατῶν δὲ κήρυκα δστρακον δι' οὐ σαλπίζει.

ΝΙΚΑ Νίκη ἱπταμένη, κρατοῦσα χρλαστον . . . . . **Ρ** Ἡμίδρ.

Τέρας ἔχον κεφαλὴν ἀνδρὸς πωγωνοφόρου, κέρας αἰγός, δπλὰς λέοντος καὶ πτέρυγας καμπυλούμένας πρὸς τὸ ἄνω.

ΗΙΜΕΡΑΙΟΝ Ἔφηβος γυμνὸς ἐπὶ τράγου. . . . . **Ρ** Λίτρα.

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος μετὰ κράνους.
Κεφαλὴ πωγωνοφόρος.

ΗΙΜΕΡΑΙΟΝ Δύο κνημῖδες **Ρ** Ὁβολ.
ΗΙΜΕ Κράνος . . . . . **Ρ** Ὁβολός.

Περὶ τὰ 415-408 π. X.

Τέθριππον ἐν δρυμητικῇ κινήσει ὑπεράνω Νίκη κρατοῦσα πινακίδα, ἐφ' ἣς ἦτο ποτε τὸ δνομα τοῦ καλλιτέχνου.

Νύμφη Ἰμέρα θύουσα πρὸ βωμοῦ.
δπισθεν αὐτῆς Σειληνὸς λουόμενος εἰς κρήνην. . . . . **Ρ** Τετράδραχ.

[Gardner, *Types Gr. C.*, Πίν. VI, 2.]

ΚΡΟΝΟΣ Κεφαλὴ πωγωνοφόρος
Κρόνου, ταινίᾳ ἀναδεδεμένη.

ΙΜΕΡΑΙΩΝ Κεραυνὸς μεταξὺ δύο κόκκων σίτου . . . . **Ρ** Λίτρα.

[Imhoof, *Mon. Gr.*, Πίν. B. 4.]

ΙΜΕΡΑΙΩΝ Κεφαλὴ Ἡρακλέους
νεαροῦ ἐν λεοντῇ.

Αθηνᾶ ἱπταμένη κατ' ἐνώπιον, μετὰ ἀσπίδος καὶ δόρατος . . . . .
Ρ Ὁβολὸς ἡ λίτρα.

Ο Κρόνος ἐλατρεύετο ὡς ἀρχαῖος βασιλεὺς τῆς νήσου εἰς διάφορα μέρη τῆς Σικελίας, ὃν ἐν πιθανῷ ἦτο ἡ Ἰμέρα ἢ τόπος τις παρ' αὐτὴν (Διοδ. III, 61).

ΧΑΛΚΟΣ. Περὶ τὰ 472-415 π. X.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Ἰμέρας διαιροῦνται εἰς δύο διακριμένας σειράς :—

(α) Βαρύσταθμος τάξις μετὰ σημείων ἀξίας.

·Ημίλιπον. Κεφαλὴ Γοργοῦς.	⋮⋮⋮	Α 408 κ.
Πενταούγγιον. "	⋮⋯⋯	Α 374 κ.
Τετρᾶς. "	⋮⋯⋯ ΗΙ ΜΕΡΑ (ἐπ' ἄρ.)	Α 330 κ.
Τριῶν. "	⋮⋯⋯	Α 253 κ.

(β) Ἐλαφρᾶς ὀλκῆς τάξις μετὰ σημείων ἀξίας.

·Ἐρμῆς (;) ἐπὶ τράγου.	ΚΙΜΑΡΑ ἡ ΙΜΕΡΑ Νίκη ἵπτα-	
	μένη, φέρουσα ἄφλαστον.	

Α·8 ·Ημίλιπον μετὰ ⋮⋯⋯, Α·6 Τριῶν μετὰ ..., καὶ Α·5 ·Ἐξᾶς μετὰ ..

Περὶ τὰ 415-408 π. X.

ΙΜΕ Κεφαλὴ τῆς νύμφης ·Ιμέρας ἔχουσα τὴν κόρμην ἐν σφεν- δόνῃ	⋮⋮⋮ ἐν στεφάνῳ	Α 65
Κεφαλὴ νύμφης κατ' ἐνώπιον.	ΙΜΕ Καρίς	Α 5

Τῶν ἀνωτέρω σειρῶν χαλκῶν νομισμάτων ἡ πρώτη, κρινο-
μένη ἐκ τοῦ τετράντος, προϋποθέτει λίτραν 990 κ. ἐνῷ ἡ δευτέρα
προϋποθέτει λίτραν ἐλαφροτέραν ἢ τοι 200 κ. μόνον. Ἐν Ἀκράγαντι,
διαρκούσης τῆς αὐτῆς περιόδου, ἡ λίτρα φαίνεται ἐκπίπτουσα ἐξ
750 κ. εἰς μόνον 613 κ. ἐνταῦθα δὲ μάλιστα κατὰ τὸ δεύτερον
ἡμισυ τῆς τετάρτης ἔκαπονταετηρίδος εἶλκε 536 κ.

Πρὸ τοιούτων τόσον ἀντιφατικῶν δεδομένων εἴνε τολμηρὸν νὰ
ἔξαγάγῃ τις συμπεράσματα ἐκ τῶν όλων τῶν χαλκῶν νομισμά-
των διὰ τὰς διαφόρους ἐλαττώσεις τῆς λίτρας ἐν Σικελίᾳ. Πρόβλ.
ἐπίσης τὰ χαλκᾶ νομίσματα τοῦ Πανόρμου.

Θερμαὶ αἱ Ἰμεραῖαι Ἐν ἔτει 408 π. X. ἡ ἀρχαία πόλις
τῆς Ἰμέρας κατεστράφη δλοσχερῶς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, οἱ δὲ
δὲ κάτοικοι ἐν μέρει μὲν ἐσφάγησαν, ἐν μέρει δὲ ἐξωρίσθησαν. Ἐν
τούτοις δημοσίεις οἱ ὑπολειφθέντες τῶν κατοίκων ἔλαβον τὴν ἀδειαν νὰ

έγκαθιδρυθῶσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἰμεραίας χώρας, παρὰ τὰς οὐχὶ μακρὰν τῆς ἀρχαίας πόλεως θερμὰς πηγὰς (Κικέρ. *Verr.* II, 35). Ἐνταῦθα δὲ ἀνεφύει νέα πόλις καληθεῖσα θερμαὶ ἡ θερμαὶ Ἰμεραίαι. Κατὰ τὴν παράδοσιν αἱ θερμαὶ αὗται πηγαὶ ἀνεώγησαν ὑπὸ τῶν νυμφῶν Ἰμέρας καὶ Ἐγέστας ἵνα ἀνακουφίσωσιν τὰ κεκυμκότα μέλη τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τὴν περιοδείαν αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Σικελίαν (Διοδ. IV. 23). Ἐκ τούτου δὲ διάποιος τοῦ ἀναπαυομένου Ἡρακλέους.

Περὶ τὰ 405-350 (;) π. X.

<p>ΘΕΡΜΙΤΑΝ Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ σφενδόνης, πέριξ δὲ δελφῖνες.</p> <p>ΘΕΡΜΙΤΑΝ Κεφαλὴ Ἡρας ἐν κατατομῇ, φέρουσα στέφανον κεκοσμημένον διὰ προτομῶν γρυπῶν.</p>	<p>Τέθριππον νικηφόρον μεθ' ἵππων ἐν δρυμητικῇ κινήσει . . . R Τετράδρ.</p> <p>'Ηρακλῆς γυμνὸς καθήμενος ἐπὶ βράχων, ἐφ' ὃν εἶνε ἐστρωμένη ἡ λεοντῆ . . . . . R Δίδραχ.</p>
---	---

[B. M. *Guide*, Πίν. XXV, 26.]

Κεφαλὴ Ἡρας.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος· διπισθεν, μηνίσκος.

ΘΕΡΜΙΤΑΝ Κεφ. Ἡρακλέους **A** · 6

»   'Ομοίως **A** · 75

Μετὰ τὰ νομίσματα ταῦτα ὑπάρχει μέγα κενὸν διάστημα, ἐπειδὴ αἱ θερμαὶ φαίνεται δτὶ δὲν ἔκοψαν ἐκ νέου νομίσματα πρὶν ἡ μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ.

Μετὰ τὸ 241 π. X. περίπου.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρος.

'Ομοίως.

ΘΕΡΜΙΤΑΝ Τρεῖς νύμφαι ιστάμεναι, ὃν ἡ ἐν τῷ μέσῳ πεπλοφόρος. **A** 1 · 1

»   "Αγαλμα πεπλοφόρον τῆς Πόλεως, κρατούσης κέρας καὶ φιάλην. **A** · 8

»   Αἴξ κατακειμένη **A** · 5

Κεφαλὴ γυναικεία πεπλοφόρος.

Κεφαλὴ τῆς Πόλεως πεπλοφόρος καὶ πυργοφόρος.

ΘΕΡΜΙΤΑΝ ΙΜΕΡΑΙΩΝ "Αγαλμα τοῦ Στησιχόρου στηριζομένου ἐπὶ βάστρου βιβλίον δὲ ἀναγινώσκοντος . . . . . **A** 1 · 0

Ο Κικέρων (Verr. II. 35) μνημονεύει μεταξύ τῶν χαλκῶν ἀγαλμάτων ἄτινα ἀπέδωκεν δὲ Σκιπίων εἰς τὰς Θερμὰς μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνος, τὸ τῆς πόλεως Ἰμέρας «in muliebrem figuram habitumque formata»· τὸ τοῦ ποιητοῦ Στησιχόρου, «erat enim Stesichori poetae statua senilis incurva, cum libro, summo, ut putant, artificio facta; qui fuit Himerae sed et est et fuit tota Graecia summo propter ingenium honore et nomine» κτλ.· καὶ ἔκεινος αἰγὸς «etiam quod paene praeterii capella quaedam est... scite facta et venuste».

Μεγάλης σπουδαιότητος εἶνε τὸ δέτι καὶ τὰ τρία ταῦτα ἀγάλματα εὑρίσκονται ἀντιγεγραμμένα ἐπὶ τῶν τελευταίων νομισμάτων τῶν Θερμῶν.

Ιππάνα. Ο Πολύειος (I, 24) μνημονεύει πόλεως τοῦ ὀνόματος τούτου κειμένης οὐχὶ μακρὰν τοῦ Πανόρμου. Τὰ ἔξης ἀρχαῖκὰ νομίσματα ἔκόπησαν ἐνταῦθα.

Περὶ τὰ 480 π. X.

ΙΠΑΝΑΤΑΝ Ἀετός ἐπὶ κιονοχράνου. | Δελφὶς καὶ δστραχον χήμης. **Ρ** Λίτρα.

Νόμισμα τι τῆς Μοτύης (ἐν λ.) φέρει σχεδὸν τοὺς αὐτοὺς τύπους.

Καενή. Περὶ τῶν φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΙΝΟΝ νομισμάτων, τῶν ἐνίστε ἀποδιδομένων εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἵδε Ἀλαισσαν καὶ σελ. 154.

Καλὴ Ἀκτὴ. Αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας, ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεταξύ Τυνδαρίδος καὶ Κεφαλοιδίου ὁδοῦ. Ἡτο δὲ ἀποκία Πελοποννησιακὴ κτισθεῖσα ἐν ἔτει 446 π. X. ὑπὸ τοῦ Σικελοῦ ἡγεμόνος Δουκετίου, ὅτε οὗτος ἐπανήρχετο ἐκ τῆς εἰς Κόρινθον ἔξορίας. Πάντα τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε ὁψίμου περιόδου.

Περὶ τὰ 241-210 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετ' Ἀθηναϊκοῦ λοφοφόρου κράνους.	ΚΑΛΑΚΤΙΝΩΝ Γλαυξ ἐπὶ ἀμφορέως . . Α · 8
---	--

Κεφαλὴ Διονύσου.	» Σταφυλὴ. Α · 65
------------------	--------------------------

Κεφαλή Ἀπόλλωνος.

Κεφαλή Ἐρμοῦ.

ΚΑΛΑΚΤΙΝΩΝ Λύρα . . Α·6

» Κηρύκειον Α·5

Τὸ πρῶτον τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων εἶνε καταφανῶς ἀντιγεγραμμένον ἐκ τῶν τελευταίων Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων.

Κοι μάρενα. Ἀποικία τῶν Συρακουσῶν κτισθεῖσα περὶ τὰ 599 π. Χ. μεταξὺ τῶν ἔκβολῶν τοῦ Ὄλυμπου καὶ Ἰππάριος, ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας τῆς Σικελίας. Συγεπείᾳ δὲ ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Συρακουσῶν κατεστράφη ὑπὸ τῆς πόλεως ταύτης ἐν ἔτει 552 π.Χ. Ἐν ἔτει 495 π. Χ. ἀνηγέρθη καὶ ἀπωχίσθη ἐκ νέου ὑπὸ Ἰπποκράτους, τυράννου τῆς Γέλας, ἀλλὰ κατεστράφη καὶ πάλιν περὶ τὰ 485 π.Χ. ὑπὸ Γέλωνος, τυράννου τῶν Συρακουσῶν. Εἰς τὴν δεκαετῆ ταύτην περίοδον φαίνεται ὅτι ἀνήκουσιν αἱ ἔξης ἀργυραὶ λίτραι.

Περὶ τὰ 495-485 π. Χ.

KAMARINAION	[<i>'Αθηνᾶ ἵσταμένη</i>]	Nίκη ἵπταμένη· κάτωθεν, κύκνος. Τὸ
KAMARINAIΑ	[Gardner, <i>Type</i> .]	δλον ἐν στεφάνῳ ἐλαίας. Ρ 13 κ.
KAMARINAIΟΣ	[<i>Gr. C., II, 3, 4</i>]	

Ἡ πόλις ἀνιδρύθη καὶ πάλιν ἐν ἔτει 461 π.Χ. ὡς ἀποικία τῆς Γέλας, ἀπὸ τοῦ χρόνου δὲ τούτου μέχρι τῆς μετοικίσεως τῶν κατοίκων αὐτῆς εἰς Συρακούσας ἐν ἔτει 405 π. Χ. ἀπήλαυσε μεγάλης εὔτυχίας. Ἡ τετάρτη φύδη τῶν Ὀλυμπίων τοῦ Πινδάρου ἀφιγγεῖται τὴν νίκην Ψαύμιος τοῦ Καμαριναίου ἐν τῷ ἐν ἔτει 456 ἢ 452 π. Χ. ἀγῶνι ἀρμάτων. Ὁ κ. Poole (*Coins of Camarina* σελ. 2) φρονεῖ, ὅτι ἡ νίκη αὕτη μνημονεύεται διὰ τῶν τύπων τῶν τετραδράχμων τῆς Καμαρίνης, τῶν κοπέντων κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς Ε'. ἔκατονταετηρίδος.

Περὶ τὰ 461-405 π. Χ.

Κράνος κορινθιακὸν ἐπὶ στρογγύλης	KAMARI	Χαμαίρωψ μετὰ καρποῦ,
ἀσπίδος.		ἐν μέσῳ δύο κνημίδων . . . .

Ρ Δίδραχμον, 130 κ.

KAMARINAION	Κεφαλὴ Ἡρα-	Tέθριππον ἥνιοχούμενον ὑπὸ Ἀθηνᾶς:
xλέους πωγωνοφόρος ἐν λεοντῇ.	[Gardner, <i>Types Gr. C., Pin.</i>	ἄνωθεν Νίκη στεφανοῦσα αὐτήν
VI. 12.]		ἐν τῷ ἔξέργῳ ἐνίστε κύκνος ἵπτα-
		μενος . . . . Ρ Τετράδραχ.

Ἐπὶ τῶν νεωτέρων κομματίων ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἡρακλέους εἶνε ἀγένειος, ὅνομα δὲ τεχνίτου ΕΞΑΚΕΣΤΙΔΑΣ γέγραπται ἐνίστε ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ἔξεργου (*Πίναξ 5'. 1.*).

Εἰς τὰ τέλη τῆς περιόδου ταύτης ἀνήκουσι τὰ ἔξης ὠραιότατα δίδραχμα : —

Κεφαλὴ κερασφόρος νεαροῦ ποταμίου
θεοῦ Ἰππάριος, ἐνίστε κατ' ἐνώ-
πιον, περιβαλλομένη ὑπὸ κυματίου
μετ' ἰχθύος ἐν τῷ πεδίῳ· ἐνίστε
δὲ ἐν κατατομῇ μετὰ τῆς ἐπιγρα-
φῆς ΙΠΠΑΡΙΣ. Ὄνδυτα τεχνι-
τῶν ΕΥΑΙ[νετος] καὶ ΕΞΑΚΕ-
[στιδας].

Κεφαλὴ τῆς νύμφης Καμαρίνης, κατ'
ἐνώπιον, μετὰ λυτῆς ἡνεμωμένης
κόμης.

ΚΑΜΑΡΙΝΑ Κεφαλὴ τῆς Καμαρί-
νης, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σφενδόνῃ.

ΚΑΜΑΡΙΝΑ ἢ ΚΑΜΑΡΙΝΑΙΟΝ
Ἡ νύμφη Καμάρινα μετὰ πέπλου
ἡνεμωμένου, ἐπὶ κύκνου νηχομέ-
νου ἐπὶ τῶν κυμάτων τῆς Καμαρι-
ναίας λίμνης, ἐν οἷς εἰς ἡ περισσό-
τεροι ἰχθύες . . . **Ρ** Δίδραχμον.
(*Πίναξ 5'. 2.*)

ΚΑΜΑΡΙ Νίκη ιπταμένη, κρατοῦσσα
κηρύκειον . . . . **Ρ** Δραχμή.

Νίκη ιπταμένη φέρουσα ἀσπίδα . . .
Ρ Δραχμή.

Τὰ μικρότερα ἀργυρᾶ νομίσματα εἶνε λίτραι ἔλκουσαι τὸ πολὺ¹³ κόκκους.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Κεφαλὴ τῆς νύμφης Καμαρίνης.

Ὀμοίως.

Νίκη μετὰ ταῖνίας κυματιζούσης.

Ὀμοίως.

Κύκνος νηχόμενος ἐπὶ κυμάτων.

Σχετικῶς πρὸς τὰ νομίσματα ταῦτα ὁ Poole παρατηρεῖ (ε. ἀ), διτὶ οὐδὲν πασιφανέστερον τῆς μεταξὺ τῶν νομισματικῶν τύπων καὶ τῶν λέξεων τοῦ Πινδάρου: συμφωνίας «παρ' ἀμφοτέροις ἡ νύμφη Καμάρινα ἔχει τὴν πρωτεύουσαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ὑψίστην θέσιν ἐν τῇ ἐγχωρίῳ λατρείᾳ, παρ' ἀμφοτέροις ἡ Ἀθηνᾶ εἶνε ἡ πολιοῦχος θεότης, παρ' ἀμφοτέροις ἡ λατρεία τοῦ ποταμοῦ Ἰππάριος συνδέεται πρὸς τὴν τῆς ιερᾶς λίμνης».

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Καμαρίνης προϋποθέτουσι λίτραι 221 κ. Πρβλ. τὰς ἐν σελ. 189 παρατηρήσεις περὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων τῆς Ιμέρας.

Περὶ τὰ 415 (;) - 405 π. X.

Τριᾶς. Γοργόνειον.	ΚΑΜΑΓλαυξέπισαύρας . . .	Ἄ 65 χ.
» Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Ὁμοίως . . .	Ἄ 54 χ.
Οὐγγία. Γοργόνειον.	» Ὁμοίως . . .	Ἄ 14 χ.
» Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» » . . .	Ἄ 20 χ.

Περὶ τὰ 345 π. X.

Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Τιμολέοντος ἡ πόλις ἀνέλαβε μικρόν τι ἐκ τῶν συμφορῶν ἃς τῇ προὔξενησαν οἱ Καρχηδόνιοι (Διοδ. XVI. 82). Εἰς τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην φαίνεται ὅτι ἀγαφέρονται οἱ τύποι καὶ ἡ τεχνοτροπία τοῦ ἔξῆς νομίσματος:—

ΚΑΜΑΡΙΝΑΙΩΝ Κεφ. Αθηνᾶς μετὰ Ἐλεύθερος ἵππος ἀνορθούμενος	Ἄ 6
ἀπτικοῦ λοφοφόρου κράνους.	

Μεταγενέστερα τῆς ἐποχῆς ταύτης νομίσματα τῆς Καμαρίνης δὲν εἶνε γνωστά.

Κατάνη, κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Αἴτνης, ἥτο Χαλκιδικὴ ἀποικία ἐκ Νάξου.

Οι κάτοικοι αὐτῆς ἔξωσθησαν ύπὸ Ιέρωνος τοῦ Συρακουσίου ἐν ἔτει 476 π. X., ἵνα ἀντικατάσταθῶσιν ύπὸ ἀποικίας Συρακουσίων. Οὗτοι δμως ἀπεδιώγθησαν ἐν ἔτει 461 π. X. καὶ οἱ ἀργαῖοι κάτοικοι ἐπανῆλθον. Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως μετεβλήθη εἰς Αἴτναν ύπὸ τοῦ Ιέρωνος ὅτε οὗτος ἔδρυσεν ἐνταῦθα τὴν νέαν αὐτοῦ ἀποικίαν, ἀλλὰ πάλιν μετὰ τὸ 461 π. X. ἐκλήθη Κατάνη.

Περίπον πρὸ τοῦ 476 π. X.

Ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος κάμπτων τὸ	ΚΑΤΑΝΕ ἢ ΚΑΤΑΝΑΙΟΝ Ἡ Κα-
ἐν γόνῳ κάτω ἰχθύς πρίστις, ἢ	τάνη ὡς Νίκη τρέχουσα, κρατοῦσα
ἀνθεμοειδές κόσμημα: ἀνω ἐνίστε-	ταινίαν ἢ καὶ ἀμφότερα. Τὸ δλον
κλάδος, πτηνὸν ὑδροχαρές, ἢ Σει-	ἐν κύκλῳ ἐγκοίλω. Ρ Τετράδραχ-
ληνὸς ἐν γόνασιν. Τὸ δλον ἐν κύ-	(Πίναξ Σ'. 3.)
κλῷ σφαιριδίων.	

Ταῦρος ἴσταμενος, στεφχνούμενος διὰ	ΚΑΤΑΝΑΙΟΣ Ὁμοίως . . . .
ταινίας ύπὸ Νίκης ἱπταμένης.	Ρ Τετράδραχμον.

Κατὰ τεχνοτροπίαν τὰ τετράδραχμα ταῦτα εἶνε πάντως μᾶλλον προηγμένα τῶν συγχρόνων νομισμάτων πολλῶν ἀλλων Σικελικῶν πόλεων. Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῶν τύπων εἶνε ἵσως προτιμότερον νὰ θεωρήσωμεν τὸν ταῦρον μᾶλλον ως τὸν ποτάμιον θεὸν Ἀμενανὸν (δστις ἐπὶ μεταγενεστέρων νομισμάτων παρίσταται ἀνθρωπόμορφος) ἢ μετὰ τοῦ Eekhel ως τὸν ταυρόμορφον Διόνυσον. Ἡ ἐν μορφῇ Νίκης πόλις τῆς ὁπισθίας ὅψεως τοῦ νομίσματος δύναται νὰ ὑποτεθῇ ως μέλλουσα νὰ θυσιάσῃ πρὸς τὸν θεὸν τοῦ ποταμοῦ.

Κεφαλὴ Σειληνοῦ φαλακροῦ μετὰ
ώτιων εἰς δξὺ ἀποληγόντων.

KATANE Κεραυνὸς μετὰ δύο καμπυ-
λωτῶν πτερύγων. Ρ Λίτρα, 13 κ.
τὸ πολύ.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἐνταῦθα κεραυνοῦ εἶνε ἀσύνηθες.

Νομισματοκοπία Κατάνης ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Αἴτνης.

476-461 π. X.

AITNAION Κεφαλὴ Σειληνοῦ φα-
λακροῦ καὶ πωγωνοφόρου πρὸς δ.,
μετὰ δξέων ὤτων καὶ δρθαλμοῦ
ἐν κατατομῇ, τῶν βλεφάρων ἐλα-
φρῶς δηλουμένων φέρει δὲ στέφα-
νον κισσοῦ κάτωθι κάνθαρος (ζῷον).
Τὸ δλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

(Πίναξ 5'. 8.)

Ζεὺς Αίτναιος πρὸς δεξιά, καθή-
μενος ἐπὶ πλουσίως κεκοσμημένου
θρόνου ἐστρωμένου διὰ λεοντῆς.
Φέρει δὲ ἴματιον ἀνερριμμένον ὑπὲρ
τὸν ἀριστερὸν αὐτοῦ ὅμον καὶ
βραχίονα καὶ κρατεῖ ἐν τῇ τετα-
μένῃ αὐτοῦ ἀριστερῷ κεραυνὸν
πτερωτὸν δύμοιον πρὸς ἔκεινον τῶν
ἄλλων νομισμάτων τῆς Κατάνης.
Ο δεξιὸς αὐτοῦ ὅμος εἶνε γυμνός,
ο δὲ δεξιὸς βραχίων, δλίγον
ἀνατεταμένος ὥν, στηρίζεται ἐπὶ
δζαλέας ἀμπελίνου ῥάβδου κεκαμ-
μένης εἰς τὸ ἄνω μέρος. Ἐν τῷ
πεδίῳ πρὸς αὐτοῦ εὑρηται ἀετὸς
μετὰ κλειστῶν πτερύγων καθήμε-
νος ἐπὶ κορυφῆς ἐλάτης. . . .
Ρ Τετράδραχ. 266 κ.

Τὸ μοναδικὸν τοῦτο νόμισμα, νῦν ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ βα-
ρώνου de Hirsch ἀποκείμενον, εἶνε ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις λίαν διδα-
κτικόν, ως δεικνύον τὸ σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως εἰς δ ἔφθασεν ἦ-

τέχνη ἐν Σικελίᾳ μεταξὺ του 476 καὶ 461 π. Χ. Οι κάνθαροι τῆς Αἴτνης ἦσαν ἀξιοσημείωτοι διὰ τὸ τεράστιον αὐτῶν μέγεθος ("Ιδε Σχολ. Ἀριστ. Εἰρ. 73"), ἐκ τούτου δὲ καὶ ὁ κάνθαρος (σκάραβος) ὃς σύμβολον ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν μέρους τοῦ νομίσματος.

'Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὄρος Αἴτνα ἦτο ὡσαύτως διάσημον διὰ τοὺς εὐφόρους αὐτοῦ ἀμπελῶνας (Πρβλ. Στράβ. 269), Ζεὺς δὲ Αἰτναῖος, ὅπο τὴν προστασίαν τοῦ ὅποιου διετέλει ἢ πολις, καταλλήλως παρίσταται στηριζόμενος ἐπὶ ράθδου ἀμπελίνου. "Οχι δὲ διλιγώτερον χαρακτηριστικὸν ἐγχώριον σύμβολον εἶνε τὸ δένδρον τῆς ἐλάτης, ἐπειδὴ αἱ κλιτύες τοῦ ὄρους τῆς Αἴτνης ἐκαλύπτοντό ποτε πλουσίως ὅπο ἐλάτης καὶ πεύκης «τὴν Αἴτνην ὄρος γέμον καὶ ἐκείνους τοὺς χρόνους πολυτελοῦς ἐλάτης τε καὶ πεύκης». Διοδώρ. XIV, 42. Πρβλ. Πινδάρ. Πνθ. I. 53. Λεπτομερέστερον περὶ τῶν νομισμάτων τούτων ἴδε Num. Chron. 1883 σελ. 171.

‘Ομοία κεφαλὴ Σειληνοῦ, ἐνίστε μὲν μετὰ στεφάνου κισσοῦ, ὡς ἐπὶ τῶν τετραδράχμων, ἄλλοτε δὲ δαφνη-

ΑΙΤΝΑΙ Κεφαυνδς πτερωτός, ὡς ἐπὶ τῶν τετραδράχμων τὸ δλον ἐν κύκλῳ ἐγκοίλῳ . . . . .
Ρ Λίτρα ἢ διβολός.

Οι Αἰτναιοι ἐκδιωχθέντες ἐν ᾧτει 461 π.Χ. ἀπεσύρθησαν εἰς γειτονικόν τι φρούριον καλούμενον Ἰνησσα, εἰς ὃ μετέφερον τὸ ὄνομα τῆς Αἴτνης. Διὰ τὰ ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ Αἴτνη κοπέντα νομίσματα ἴδε σελ. 160.

Νομισματοκοπία τῆς Κατάνης μετὰ τὴν ἐπανόρθωσιν.

461-415 π. X.

‘Η περίοδος αὕτη ἦτο λίαν εὐδαιμών ὡς πρὸς ἀπασαν τὴν Σικελίαν. Παντοῦ ἡ τέχνη, ἡς δείγματα παρουσιάζει ἡ νομισματοκοπία, προκόπτει νῦν ταχέως ἀποτινάσσουσα τὸν ἔνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς κατὰ συνθήκην δεσμοὺς καὶ τείνουσα νὰ φθάσῃ εἰς πλήρη ἐλευθερίαν. Καλῶς δ' ἐκλήθη αὕτη μεταβατικὴ περίοδος.

Ἐπιγραφ. ΚΑΤΑΝΑΙΟΝ ἢ ΚΑΤΑΝΑΙΟΣ, οὐδέποτε δὲ ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δάφνοστεφῆς μετὰ κόμης συμπεπλεγμένης πρὸς τὸν καὶ διπισθεν, συγκρατουμένης δὲ περὶ τὸ μέτωπον ὑπὸ τὸν στέφανον.

Κεφαλὴ ἄρρην νεανικὴ μετὰ βραχείας κόμης καὶ δαφνηφόρος ἀλλὰ μὴ δμοιάζουσα πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα.
Ἴσως εἶνε δὲ ποτάμιος θεός ἢ Αμένανος, καὶ δὲν φέρει κέρας.

Τέθριππον μετὰ ἵππων βαδιζόντων· ἐπὶ τῶν τελευταίων κομματίων,
Νίκη ιπταμένη. **R** Τετράδραχμον,
[B. M. Guide, Pl. XVI, 20.]

Ομοίως. (*Πίναξ 5'. 5.*)

R Τετράδραχμον.

Περὶ τὰ 415-403 π. X.

Ἡ Κατάνη ὑπῆρξεν ἐπὶ τινα χρόνον τὸ στρατηγεῖον τῶν Ἀθηναίων διαρκούσης τῆς κατὰ τῶν Συρακουσῶν ἐκστρατείας αὐτῶν. Τὰ ἔξῆς νομίσματα χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ γρόνου τούτου μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Διονυσίου ἐν ἔτει 403 π. X. δτε οὗτος, κατὰ τὸ σύγνθετον αὐτῷ σύστημα, ἔξηνδρα πόδισε τοὺς κατοίκους καὶ παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τοὺς ἐκ Καμπανίας μισθοφόρους αὐτοῦ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ θαλασσίου ἵπ-

που ἐπὶ τοῦ κράνους αὐτῆς. Δύο φύλλα ἔλαιας μετὰ καρπῶν. Μεταξὺ αὐτῶν KA . . . Χ 18 κ.

[B. M. Guide, Pl. XVI, 19.]

Τὸ μικρὸν τοῦτο χρυσοῦν νόμισμα δύναται νὰ καταταχθῇ μετ' ἴσης πιθανότητος εἰς τὴν Καμάριναν.

Τὰ τετράδραχμα τῆς περιόδου ταύτης φέρουσι πάντοτε τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. Αἱ κεφαλαὶ τοῦ Ἀμενάνου (;) ἐν κατατομῇ δμοιάζουσι πρὸς τὰς τῆς προηγουμένης περιόδου ἀλλὰ ἀνήκουσιν εἰς μᾶλλον προηγμένον σημεῖον τέχνης (Imhoof, *Mon. Gr. Pl. A. 17*). Οἱ ἵπποι τοῦ ἐπὶ τῆς διπισθίας ὄψεως ἄρματος ἀπεικονίζονται ἐν δρμητικῇ κινήσει. Ἐπὶ ωραίου τινὸς κομματίου, φέροντος διπισθεν τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Συρακουσίου σφραγιδογλύφου Εὔαινέτου, τὸ ἄρμα δρᾶται κάμπτον τὴν νύssαν τοῦ ἵπποδρόμου. Σύμβολα ὑδάτων, οἷα δὲ καρκίνος καὶ ἡ καρίς, προστίθενται συνήθως ἐπὶ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἐτέρας ὄψεως τοῦ νομίσματος. Κομμάτιά τινα φέρουσι τὴν ὑπογραφὴν ΠΡΟΚΛΗΣ, σφραγιδογλύφου ἐργασθέντος καὶ ὑπέρ τοῦ νομίσματοκοπείου τῆς Νάξου (Weil, *Winckelmanns-Programm*,

1884, Πίν. ΙΙ, 12). Τὰ ἀκόλουθα δὲ εἴνε τὰ σπουδαιότατα ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς ἐποχῆς ταύτης: —

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνηφόρος,
καὶ ἐνώπιον, μεταξὺ τόξου καὶ
λύρας. Ὑποκάτω, ΑΠΟΛΛΩΝ·
ὄνομα τεχνίτου ΧΟΙΡΙΩΝ

ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ Τέθριππον ἀκίνητον.
Ἐν ἀπότιψι δὲ κίων ἰωνικὸς (ἢ
νύσσα τοῦ ἵπποδρόμου). Ἐν τῷ
ἔξεργῳ, καρίς. Ρ Τετράδραχμον.

Διαφορά τις τοῦ νομίσματος τούτου, ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ σφραγιδογλύφου Ἡρακλείδου, παρουσιάζει κεφαλὴν δαφνοστεφῆ μετὰ κόμης λυτῆς (Πίναξ Σ', 6). Ἐπί τινων δὲ κομματίων ἡ Νίκη φέρουσα στέφανον καὶ κηρύκειον κατέρχεται διὰ τοῦ αιθέρος καθέτως πρὸς τὸν ἥγιον.

Τινὲς τῶν κεφαλῶν ἐπὶ τῶν τετραδράχμων τῆς Κατάνης φέρουσι πλατεῖαν ταινίαν ἀντὶ στεφάνου δάφνης· πᾶσαι αἱ τοιαῦται (ώς δὲ φαίνεται καὶ τινες τῶν δαφνοστεφῶν) εἴνε κεφαλαὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀμενάγου, ἢν καὶ δὲν φέρουσι τὸ χαρακτηρίζον τοὺς ποταμίους θεοὺς κέρας. Ἐπὶ τῶν ἐπομένων μικρῶν κλασμάτων ὁ Ἀμένανος παρίσταται ὡς νέος κερασφόρος.

Κεφαλὴ νεαροῦ Ἀμενάνου κερασφόρου, μετὰ λεπτῆς λυτῆς κόμης, ἀντωπὸς κατὰ τὰ τρία τέταρτα.
Πέριξ δύο ποτάμιοι ἰχθύες.

Τέθριππον ἀκίνητον . . . Ρ Δραχμή.

ΑΜΕΝΑΝΟΣ Ὁμοία κεφαλὴ ἐν κατατομῇ κερασφόρος καὶ διὰ ταινίας συγκρατουμένη. Ὑποκάτω ὄνομα τεχνίτου, ΕΥΑΙ, πέριξ δὲ καρὶς καὶ δύο ποτάμιοι ἰχθύες.

Ομοίως . . . . . Ρ Δραχμή.

ΑΜΕΝΑΝΟΣ Κεφαλὴ κατ' ἐνώπιον Ἀμενάνου κερασφόρου, μετὰ κυματοειδοῦς κόμης. Ὄνομα τεχνίτου, ΧΟΙ.

Τέθριππον ἥγιονούμενον ὑπὸ Ἀθηνᾶς. Ὑποκάτω μαιανδροειδὲς κόσμημα. Ὄνομα τεχνίτου ΗΡΑΚΛΕΙΔΑΣ . . . Ρ Δραχμή.

Κεφαλὴ φαλακροῦ καὶ πωγωνοφόρου Σειληνοῦ κατ' ἐνώπιον.

Κεφαλὴ Ἀμενάνου φέρουσα ταινίαν . . . Ρ Δραχμή.

· Ομοίως.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς, πρὸς δ. . . . Ρ Ἡμίδραχμον.

Κεφαλὴ Σειληνοῦ φαλακροῦ, ἐνίστε κισσοστεφῆς.

Κεραυνὸς μετὰ δύο πτερῶν. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ δύο δίσκοι. . . .

Ρ Λίτρα καὶ μικρότερα νομίσματα.

Κεφαλὴ νύμφης φέρουσα σφενδόνην. Ταῦρος κυρίσσων. Ρ Λίτρα ἡ διβολός.

Ολίγα χαλκᾶ νομίσματα τῆς Κατάνης ύπαρχουσι δυνάμενα νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν καλλίστην ἐποχὴν τῆς τέχνης. Ἐν τούτοις δύνανται νὰ μνημονεύθωσι τὰ ἔξης: —

KATANAIΩΝ Κεφαλὴ Περσεφό- Ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος βαδίζων . . .
νης, ὡς ἐπὶ τῶν δεκαδράχμων τῶν Α · 95
Συρακουσῶν, μετὰ δελφίνων πέριξ.

KATANAIΩΝ Κεφαλὴ Περσεφόνης Κεραυνὸς ὡς ἀνωτέρω . . . Α · 75
μετὰ κόρμης μακρᾶς.

AMENANOS Κεφαλὴ νεανικὴ κε- Κεραυνὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτε-
ρασφόρος ποταμίου θεοῦ. ρύγων. . . . . Α · 55

Περὶ τῆς κατόπιν ιστορίας τῆς Κατάνης ἔχομεν ὀλιγίστας πλη-
ροφορίας. Γνωρίζουμεν, ὅτι ἡ πόλις ἔξηκολούθει ύπαρχουσα, ἀλλὰ
δὲν φαίνεται ὅτι ἔκοψεν οἰαδήποτε νομίσματα ἐπὶ μίαν ἑκατονταε-
τηρίδα καὶ πλέον. Διαρκοῦντος τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου,
ὑπετάχθη τῇ Ρώμῃ, ὑπὸ δὲ τὴν Ρωμαϊκὴν διοίκησιν ἔφθασεν εἰς
μεγάλην εὐδαιμονίαν

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Κατάνης, ἀνήκοντα ἐν συνόλῳ εἰς
τὰ τέλη τῆς τρίτης καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα, εἶνε
λίαν πολυάριθμα.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. Κεραυνὸς καὶ θύρσος . . . . Α · 65

Ποτάμιος θεὸς κατακείμενος. Πύλοι Διοσκούρων . . . . Α · 75

Κεφαλὴ Σειληνοῦ. Σταφυλῆ. . . . . Α · 5

Κεφαλὴ Σεράπιδος καὶ Ἰσιδος. Δύο στάχυες . . . . . Α · 5

Μετὰ σημείων ἀξίας.

Λίτρα. Κεφαλὴ Ποσειδῶνος. Δελφίς. Σημεῖον ἀξίας XII Α · 55

Δεκαούγγιον. Κεφαλὴ Σεράπιδος καὶ Ἰσιδος. Ἀπόλλων ίστά-
μενος . . . . X Α · 8

Πενταούγγιον. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. Ἰσις ίσταμένη κρατοῦσσα
πτηγόν. Σημεῖον ἀξίας Π Α · 8

Ἐξας. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Ἔσις ἰσταμένη κρατοῦσα πτηγούν. Σημεῖον ἀξίας II . . . . . Α·5

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

Οἱ Καταναῖοι ἀδελφοὶ φέροντες τοὺς γονεῖς αὐτῶν . . . . . Α·8

Ἐις τῶν Καταναίων ἀδελφῶν φέρων τὸν πατέρα αὐτοῦ.

Οἱ ἔτεροι τῶν ἀδελφῶν φέρων τὴν μητέρα . . . . . Α·7·5

Οἱ τύποι οὗτοι ἀναφέρονται εἰς δημώδη τινὰ μῆθον, καθ' ὃν, ἐνῷ ἐν τῇ κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα φοβερῷ ἐκρήξει τῆς Αἰτνης ρέυμα λάβιας κατήρχετο πρὸς τὴν Κατάνην καὶ ἀπαντες μετὰ σπουδῆς ἐφρόντιζον περὶ σωτηρίας τῶν πολυτίμων αὐτῶν πραγμάτων, οἱ ἀδελφοὶ Ἄμφινομος καὶ Ἀναπίας φέροντες ἐπὶ τῶν ὥμων τοὺς γέροντας αὐτῶν γονεῖς, κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς λάβας. Ἐνῷ δὲ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν ἐφαίνετο βεβαία, τὸ πύρινον ρέυμα διεσχύσθη θαυμασίως καὶ ἀφησεν αὐτοὺς νὰ διέλθωσιν ἀβλαβεῖς. Ἐκτοτε δὲ οἱ Καταναῖοι ἀδελφοὶ ἐθεωροῦντο ὡς τύποι· υἱῶν στοργῆς καὶ ἀπήλαυσαν θείων τιμῶν (Holm. *Gesch. Sic.* I, σελ. 25).

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

Διάνυσος ἐπὶ ἄρματος πανθήρων Α·9

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.

Νίκη μετὰ στεφάνου καὶ φοίνικος .
Α·8

Κεφαλὴ Διὸς Ἀμμωνος.

Ἴστης μετὰ ζυγοῦ καὶ κέρατος
Ἀμαλθείας . . . . . Α·9

Κεφαλὴ Σεράπιδος.

Ἔσις ἰσταμένη μετὰ σκήπτρου καὶ
σείστρου, παρ' αὐτῇ δὲ δ' Ἀρποκράτης . . . . . Α·1·

Ἰανόμορφος κεφαλὴ Σεράπιδος φέρουσα μόδιον.

Δῆμητρα ἰσταμένη μετὰ λαμπάδος
καὶ σταχύων . . . . . Α·95

Τὰ νομίσματα τὰ φέροντα σημεῖα ἀξίας διὰ ρωμαϊκῶν ἀριθμῶν εἶνε προδήλως σύγχρονα τῶν μεθ' ὄμοιών σημείων νομίσματων τοῦ Ρηγγίου (σελ. 145). Δὲν εἶνε δὲ βέβαιον, δτὶ τὰ νομίσματα τῆς Κατάνης ἐξηκολούθησαν μετὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἦτας ἀρχὰς τοῦ πρώτου π.Χ. αἰῶνος.

Κεντόρεπα, πόλις τῶν Σικελῶν οὐ μικρᾶς σπουδαιότητος ὡς ὁχυρὸς θέσις. Δὲν γνωρίζομεν νομίσματα αὐτῆς πρὸ τῶν μέσων τοῦ

τετάρτου αιῶνος, δτε ἀπὸ κοινοῦ μετὰ πολλῶν ἄλλων Σικελικῶν πόλεων ἀπηλευθερώθη τῆς τυραννίας ὑπὸ τοῦ Τιμολέοντος (339 π. Χ.). Τότε αὕτη ἐπέκοψε τὰ μεγάλὰ χαλκᾶ νομίσματα τῶν Συρακουσῶν ([”]Εμπ. κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, [”]Οπισθ. ἀστὴρ θαλάσσιος μεταξὺ δελφίνων) διὰ τῶν ιδίων αὐτῆς τύπων: —

Περὶ τὰ 339 π. X.

Κεφαλὴ Περσεφόνης ως ἐπὶ τῶν μεγάλων νομισμάτων τῶν Συρακουσῶν. | ΚΕΝΤΟΡΙΠΙΝΩΝ Λεοπάρδαλις .
Διατάξεις 1·2

Μεταξὺ τοῦ χρόνου τούτου καὶ τοῦ πρώτου καρχηδονικοῦ πολέμου, δτε ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους, δὲν εἶναι γνωστὰ νομίσματα.

Μετὰ τὸ 241 π. X. περίπου

Δεκαούγγιον. Κεφαλὴ Διός.	Κεραυνὸς πτερωτός .	Δ	Διατάξεις 1·
*Ημίλιπρον.	Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Λύρα	Δ 95
Τριῶν.	Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	Τρίπους	Δ 85
Ἐξᾶς.	Κεφαλὴ Δήμητρος.	Ἀροτρον ἐφ' οὖ πτηνόν . .	Δ 65
*Ἀβέβαιον.	Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	Τρόπαλον	Δ 5
»	Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Κλάδος δάφνης . . .	Δ 5

Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶναι λίαν δημοφόρα κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν, φαίνονται δὲ πάντα ἀνήκοντα εἰς τὸν τρίτον π. Χ. αἰῶνα. Ἡ χώρα τῶν Κεντορίπων ἦτο λίαν εὔφορος εἰς σίτου, οἱ δὲ κάτοικοι ἤσαν τὰ μάλιστα γεωργικοί: «arant enim tota Sicilia fere Centuripini » (Κικέρωνος, Verr., III. 45).

Κεφαλοεδειον, ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς νήσου ἔκειτο δέ, ως τὸ ἔνομα αὐτῆς δηλοῖ, ἐπὶ ὑψώματος εἰσχωροῦντος ἐν τῇ θάλασσῃ. Εἰς ἀρχαίαν ἐποχὴν ἀπετέλει μέρος τῶν κτήσεων τῆς Ἰμέρας. Ἐν ἔτει 254 π.Χ. περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων, εἰς τὴν περίοδον δὲ ταύτην τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἀνήκουσι τὰ νομίσματα αὐτῆς.

Περὶ τὰ 254-210 π. Χ. (καὶ βραδύτερον;)

ΚΕΦΑΛΟΙΔΙΟΥ Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.	Πήγασος.	Ἄ. 5
Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου, δαφνοστεφόης.	ΚΕΦΑ Ἡρακλῆς ιστάμενος .	Ἄ. 95
Ομοίως.	» Ὅρπαλον, τόξον καὶ λεοντῆ	Ἄ. 9
Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.	» Κηρύκειον	Ἄ. 5
C. CANINIVS II VIR Κεφαλὴ ἄρρην νεανική.	» Ἡρακλῆς κρατῶν ῥόπαλον καὶ τόξον	Ἄ. 95

Λεοντένος (*Lentini*), μεσόγειος πόλις περὶ τὰ εἶκοσι μίλια ΒΔ τῶν Συρακουσῶν. Ἡτο δὲ αὕτη Χαλκιδικὴ ἀποικία ἐκ Νάξου, κτισθεῖσα πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἑδόμης π. Χ. ἔκατονταετηρίδος. Κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τὰς ἄλλας Χαλκιδικὰς ἀποικίας, Νάξου, Ζάγκλην καὶ Ἰμέραν, δὲν ἔκοψε νομίσματα συμφώνως τῷ Αἰγινητικῷ σταθμητικῷ κανόνι, τῶν πρώτων αὐτῆς κοπῶν ἀποτελουμένων ἐκ τετραδράχμων Ἀττικῆς ὀλχῆς, ὃν οὐδὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀληθῶς ἀρχαιότερον τῶν ἀρχῶν τῆς Ε'. ἔκατονταετηρίδος.

Περὶ τὰ 500-466 π. Χ.

Ἐπιγρ. ΛΕΟΝΤΙΝΟΝ, ΛΕΟΝ ἡ ΛΕ (συχνὰ ἐπ' ἀριστ.)

Τέθριππον νικήφόρον.	Κεφαλὴ λέοντος χαίνουσα, ἡς πέριξ τέσσαρες κόκκοι σίτου. Ρ Τετράδρ.
----------------------	--

[B. M. *Guide*, Πίν. IX, 28.]

Ομοίως. Ἐν δὲ τῷ ἔξέργῳ, λέων τρέχων.	Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόμης ἀνυψωμένης, φέρουσα στέφανον. Ρ Τετρ.
Ομοίως. (Πίναξ 5'. 11.)	Κεφαλὴ ἀρχαικὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφόης. Ὑποκάτω λέων τρέχων, πέριξ δὲ τρία φύλλα δάφνης . . . Ρ Τετράδραχ.
Ιππεὺς γυμνός.	Κεφαλὴ λέοντος καὶ τέσσαρες κόκκοι σίτου. . . . Ρ Διδρ. καὶ δρ.
Κεφαλὴ λέοντος, συνήθως κατ' ἐνώπιον.	Κόκκος σίτου. Ρ Διώβολ. καὶ δβολ.
Κεφαλὴ λέοντος πρὸς δ.	Κόκκος σίτου :: : Ρ Ἡμίλιτρον.

Κεφαλὴ λέοντος πρὸς δ.

· Ομοίως.

⋮ ⋮

Ⓐ Πενταούγγιον.

⋮

Ⓐ Εξᾶς.

Οι Λεοντίνοι, ἀφοῦ πρότερον ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἔξουσίαν τοῦ Γέλωνος καὶ Ἰέρωνος, ἐπανέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν ἐν ἔτει 466 π. X. καὶ, ως αἱ λοιπαὶ τῶν Σικελικῶν πόλεων, ἀπήλαυσαν ἐπὶ γρονικόν τι διάστημα ἡσυχίας καὶ εὔτυχίας, μέχρι τοῦ 427 π. X., δτε περιπλακέντες εἰς πόλεμον πρὸς τὰς Συρακούσας, περατωθέντα ἐν ἔτει 422 π. X., κατέστησαν ὑποτελεῖς τῶν Συρακουσῶν. Τὰ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνήκοντα νομίσματα εἶνε τὰ ἔξῆς:

Περὶ τὰ 466-422 π. X.

· Επιγρ. LEONTINON, LEON ἢ ΛΕΟΝ

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς, τεχνοτροπίας προβαινούσης ἐκ τῆς ἀρχαϊκῆς εἰς τὴν τῆς ἀρχαιοτέρας ἀκμῆς.

(Πίναξ 5'. 12.)

· Ομοίως.

Κεφαλὴ λέοντος ως ἀνωτέρω.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Κεφαλὴ λέοντος χαίνουσα· πέριξ αὐτῆς τέσσαρες ἢ μόνον τρεῖς κόκκοι σίτου, τοῦ τετάρτου ἀντικαθιστομένου ὑπὸ λύρας, τρίποδος, φύλλου δάφνης, ποταμίου ιχθύος, κλπ. . . . Ⓐ Τετράδρ. καὶ δρ.

Κόκκος σίτου . . . . Ⓐ Λίτρα.

Γυμνὸς ποτάμιος θεδὸς Λίσσος (;) κρατῶν κλάδον καὶ σπένδων παρὰ βαθύν δπισθεν, κόκκος σίτου. Ⓐ Λίτρα.

Τρίπους μεταξὺ δύο κόκκων σίτου· μεταξὺ τῶν κνημῶν τοῦ τρίποδος, λύρα. Σημεῖον δέξιας . . .

Τριάς Α·55

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων τύπων ἀποδεικνύεται πληρέστατα ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἐλατρεύετο ἐν Λεοντίνοις ως ἥλιακὴ θεότης καὶ ὅτι ἔμβλημα αὐτοῦ ἦτο δέων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἥλιος ὡριμάζει τοὺς στάχυς εἶνε φανερὸν ὅτι ὁ λέων οὗτος ἐλατρεύετο ως θεότης τῆς ὡριμάνσεως. Ἡ πεδιάς τῶν Λεοντίνων ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἔκτακτον αὐτῆς εὐφορίαν (Κικ. Verr. III, 18). Μετὰ δὲ τὸν Ἀπόλλωνα ἐλατρεύετο ἐνταῦθα κυρίως ἡ Δήμητρα.

Περὶ τὰ 340 π. Χ.

“Οτε ὁ Τιμολέων ἐκυρίευσε τοὺς Λεοντίνους ἐκόπη ἔχει μικρὸς ἀριθμὸς Κορινθιακῶν στατήρων ὅμοίων πρὸς τοὺς κοπέντας ἐν Συρακούσαις κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν.

Ἐπιγρ. ΛΕΟΝΤΙΝΟΝ	Πήγασος	Ρ Δίδραχ.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιακοῦ.		

Πρὶν ἦ διὰ τῆς πτώσεως τῶν Συρακουσῶν οἱ Λεοντῖνοι ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, δὲν ἔχοψαν ἐκ νέου νομίσματα.

Μετὰ τὸ 210 π. Χ. περίπου.

Ἐπιγρ. ΛΕΟΝΤΙΝΩΝ

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ φαρέτρας ἐπ̄ ὕψου.	Δῆμητρα ισταμένη μετὰ λαμπάδος, στάχυες δὲ καὶ ἀροτρον παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς	Α·85
Κεφαλὴ ποταμοῦ (;) ἐστεμμένη διὰ καλάμων ὅπισθεν αὐτῆς πάγουρος.	Δῆμητρα ἡ Ἰσις ισταμένη κατ' ἐνώπιον	Α·85
Προτομὴ Δῆμυτρος κατ' ἐνώπιον ἐν τῷ πεδίῳ ἀροτρον.	Ποταμὸς καθήμενος ἐπὶ βράχου, κρατῶν κλάδον καὶ κέρας ἐν δὲ τῷ πεδίῳ, πάγουρος	Α·85
Κεφαλὴ Δῆμητρος πεπλοφόρος σύμβολον, ἀροτρον.	Δέσμη σταχύων	Α·6
Κεφαλαὶ συνεζευγμέναι Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος.	Δύο στάχυες	Α·65
Γυναικεία Διονυσιακὴ κεφαλὴ κισσῷ ἐστεμμένη.	Οπλίτης κατ' ἐνώπιον	Α·6
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ὅπισθεν, ἀροτρον. Ομοίως.	Λέων ἡ προτομὴ λέοντος . . .	Α·55
Ομοίως.	Δύο ιχθύες	Α·5
	Ναῦς τελετῆς	Α·55

Λελύθαεν. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐν ἔτει 397 π. Χ., κατοικίσαντος ἐνταῦθα μέρους τῶν κατοίκων τῆς ὑπὸ Διονυσίου καταστραφείσης Μοτύης. Παρέμεινε δὲ φρούριον τῶν Καρχηδονίων μέχρις διου ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν

ἔτει 241 π.Χ. μετὰ δεκαετῆ πολιορκίαν. Πάντα τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε μεταγενεστέρα τῆς χρονολογίας ταύτης.

Μετὰ τὸ 241 π. X.

Ἐπιγραφὴ ΛΙΛΥΒΑΙΤΑΝ ἢ ΛΙΛΥΒΑΙΤΑΣ

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Κεφαλὴ πεπλοφόρος πυργοστεφῆς, ἐν | Τρίπους (Α·55) ἢ λύρα (Α·9)
τριγωνικῷ πλαισίῳ. | Οφις ἑλισσόμενος περὶ τρίποδα. Ἄρ-
χων, ΑΤΡΑΤΙΝΟΥ ΠΥΘΙΩΝ...

Ἡ κεφαλὴ αὕτη ὑπετέθη ὅτι παριστᾶ τὴν Κυμαίαν Σίευλλαν, ἡς ὁ τάφος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σολίνου ἦτο ἐν τῶν κοσμημάτων τῆς πόλεως. Ὁ ἀρχῶν Ἄτρατινος, οὗ τὸ ὄνομα ἀπαντᾶ ώσαύτως ἐπὶ νομίσματων τῆς Ἐντέλλας, ἦτο πιθανῶς εἰς τῶν δύο ρωμαίων ταμιῶν τῆς Σικελίας, ὃν ἔδρα ἦτο τὸ Λιλύθαιον. Οἱ Ἄτρατινοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Σεμπρωνίαν οἰκογένειαν (Πελ. πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν τὰ παρὰ Cohen, *Med. Cons. Sempronia* 2, νομίσματα). Τὸ Λιλύθαιον ἐξηκολούθη κόπτον νομίσματα μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου.

Λογγάνη. Ὁ Διόδωρος (XXIV, 7.) ἀναφέρει φρούριον Λόγγωνα ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καταναίων. Ποταμὸς δέ τις Λογγανὸς μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πολυθίου, ώς κείμενος ἐν τῷ Μυλαίῳ πεδίῳ (Holm, *Gesch. Sic.* I, 345).

Περὶ τὸ 466-415 π. X.

ΛΟΓΓΑΝΑΙΟΝ (ἐπ' ἀριστ.) Κε- | Κεφαλὴ ποταμίου θεοῦ νεφροῦ μετὰ φαλὴ Ἡρακλέους. | βραχέων κεράτων . . Ρ Λίτρα.

Μέγαρα, ἀποικία τῶν Μεγάρων τῆς Ἐλλάδος, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ὀλίγα μίλια πρὸς βορρᾶν τῶν Συρακουσῶν. Ἐν ἀρχαῖᾳ ἐποχῇ οἱ κάτοικοι μετώκησαν εἰς τὴν γείτονα Σικελικὴν πόλιν Ὑ-βλαῖαν, ἥτις ἐκλήθη τοῦ λοιποῦ Μέγαρα Ὑ-βλαῖα.

Μετὰ τὸ 210 π. X.

Προτομὴ Ἀθηνᾶς.

| ΜΕ Μέλισσα, . . . Τριάς Α·65

Ἡ μέλισσα ἐνταῦθα, ώς καὶ ἐπὶ τῶν νομίσματων Ὑ-βλαῖας τῆς Μεγάλης, ἀναφέρεται εἰς τὸ περίφημον Ὑ-βλαῖον μέλι. (Virg. Ecl., I.55).

Μέναενον ή Μεναέ. Μεσόγειος πόλις κτισθεῖσα ύπὸ τοῦ Σικελοῦ ἡγεμόνος Δουκετίου ἐν ἔτει 459 π. Χ., δεκαοκτὼ περίπου μίλια πρὸς δυσμὰς τῶν Λεοντίνων. Μετὰ τὴν ἀλωσιν αὐτῆς ύπὸ τοῦ Διονυσίου φαίνεται ὅτι διετέλει ὑποτελής τῶν Συρακουσίων μέχρι τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, ὅτε, ὡς πολλαὶ ἄλλαι Σικελικαὶ πόλεις, ἔλαβε τὸ δικαίωμα τοῦ νομισματοκοπεῖν.

Περίοδος τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Κεφαλὴ Σεράπιδος Ε ἡ Π

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος Π

Ομοίως

Ομοίως

Κεφαλὴ Δήμητρος πεπλοφόρος

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου.

Κεφαλὴ Ἐρεμοῦ.

ΜΕΝΑΙΝΩΝ Νίκη τέθριππον ἥνιο-
χοῦσα. Πενταούγγιον Α·75

» » » Α·75

» Λύρα » Α·7

» Ἀσκληπιός » Α·7

» Δύο λαμπάδες χιαστί, ...
III ἡ Δ. Τετρᾶς, Α·7·65

» Κρόπαλον, . . . , Τριᾶς, Α·6

» Κηρύκειον, . . . , Ἐξᾶς, Α·6

Ζάγκλη, Μεσσήνη, Μαμερτένοις. Ἡ ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Μεσσήνης Ζάγκλη ἦτο μία τῶν ἀρχαιοτάτων Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν ἐν Σικελίᾳ, κτισθεῖσα κατὰ τὸν Θουκυδίδην (VI, 4) ύπὸ τῶν Κυραίων, κατόπιν δ' ἀποικισθεῖσα ἐκ νέου εἰς Εύβοίας. Οἱ Στράβων ἐν τούτοις λέγει (VI, 268) ὅτι ἦτο ἀποικία τῆς Νάξου. Τὸ ὄνομα εἶνε Σικελικὸν καὶ σημαίνει δρέπανον (δάγκλον). Ονομάσθη δὲ οὕτω προδήλως ἔνεκα τοῦ σχηματισμοῦ τῆς παραλίας, τοῦ λιμένος ἐνταῦθα περιλαμβανομένου ύπὸ δρεπανοειδοῦς ἀμμώδους προεξοχῆς (Θουκυδ. VI, 4).

Ως αἱ ἄλλαι Χαλκιδικαὶ ἀποικίαι, Ρήγιον, Νάξος καὶ Ίμέρα, οὕτω καὶ ἡ Ζάγκλη ἤρξατο κόπτουσα νομίσματα ἐν ἀρχαίᾳ ἐποχῇ συμφώνως τῷ Αἰγινητικῷ σταθμητικῷ κανόνι.

Πρὸ τοῦ 493 π. Χ.

DANKLE, DANK κλπ. Δελφὶς ἐν
δρεπάνῳ (δ λιψὴν τῆς Ζάγκλης).

[B. M. Guide, Πίν. IX, 29.]

Οστρακον χήμης ἐν τετραγωνικῷ κο-
σμήματι ιδιορρύθμῳ (Πίναξ Ι'. 1).

Ρ Δραχμή, 90 κ. δρολός, 14 κ.

1/8 δρολ. 2 κ.

Περὶ τὰ 493-480 π. Χ.

Ἐν ἔτει 493 π. Χ. ἡ πόλις Ζάγκλη κατελήφθη προδοτικῶς ὑπὸ σώματος Σαμίων καὶ Μιλησίων ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῇ ὑποκίνησει τοῦ Ἀναξίλα τοῦ Ρηγίου (σελ. 140). Τὸ ἐπόμενον σπουδαῖον τετράδραχμον ἀττικοῦ σταθμοῦ φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῆς Σαμιακῆς κατοχῆς. Ἡ λίαν προκεχωρημένη τεχνοτροπία τοῦ ισταμένου Ποσειδῶνος (ἢ Διὸς) τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως ἀντίκειται ἐντελῶς πρὸς πᾶσαν κατάταξιν εἰς περίσσον ἀρχαιοτέραν τοῦ 440 π. Χ., ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου τὸ ὄνομα τῆς Ζάγκλης ἀποκλείει πιθανῶς παραδοχὴν μεταγενεστέραν τοῦ ἐν ἔτει 476 π. Χ. θανάτου τοῦ Ἀγαξίλα.

Ποσειδῶν γυμνὸς (ἢ Ζεύς), ἔκτείνων τὸν ἀρ. βραχίονα, καὶ κρατῶν ἐν τῇ ὑψουμένῃ δεξ. τρίαιναν (ἢ κεραυνόν): ἀπὸ τῶν ὕμων· αὐτοῦ κρέμαται χλαμύς. Πρὸς αὐτοῦ δὲ εὑρηται βωμὸς ὑψηλὸς κοσμούμενος δι': ἀνθεμίου.

DANKLAIION Δελφὶς πρὸς ἀριστ. Ὑποκάτω, δεστραχον χήμης . . .
ΑΡ Ἀττικὸν τετράδραχ. 263-5
(Πίναξ Θ'. 8.)

[*Num. Chron.* 1883, Πίν. IX, 2.]

Περὶ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Ἀναξίλας, δστις ἀναμφιβόλως ἐτήρει τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ διὰ τῶν Σαμίων ἀποίκων, μετωνόμασεν ἢ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ μετονομάσωσι τὴν πόλιν ταύτην Μεσσήνην, πρὸς τιμὴν τῆς ιδίας αὐτοῦ Μεσσηνιακῆς καταγωγῆς. Ο Θουκυδίδης (VI. 4) λέγει, ὅτι ὁ Ἀναξίλας μετωνόμασε τὴν πόλιν δτε ἔξεβαλε τοὺς Σαμίους. Ἀλλὰ τὰ ἀκόλουθα νομίσματα Σαμιακῶν τύπων (ἄν πράγματι οὗτοι εἶνε Σαμιακοὶ) ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ὄνομα Μεσσήνη ἦτο ἐν χρήσει ἐν Ζάγκλῃ, διαρκούσης τῆς Σαμιακῆς κατοχῆς. Ἡ ὑπόθεσις δ' αὕτη προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὅμοιοι Σαμιακοὶ τύποι ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Ρηγίου, ἐνδεικνύοντες στενὴν συμμαχίαν μεταξὺ τῶν δύο πόλεων, ἐνῷ ἀκόμη οἱ Σάμιοι ἦσαν ἐν Ζάγκλῃ (σελ. 140).

Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἐνώπιον.

(Πίναξ Ι'. 3.)

‘Ομοίως.

MESSENION Κεφαλὴ μόσχου πρὸς

ἀρ. . . Ρ Ἀττικὸν τετράδραχ.

MES (ἐπ' ἀριστ.) ἐν κύκλῳ ἔγκοιλῳ.

Ρ δλκὴ 14 κ.

Ἐπερόν τι νόμισμα, οὗτινος δὲ τύπος εἶνε μᾶλλον εὐδιακρίτως Σαμιακός, ἀνεκαλύφθη πρό τινων ἐτῶν ἐν εὐρήματι παρὰ τὴν Μεσσήνην. Ὡπῆργον πολλὰ κομμάτια αὐτοῦ ἐν τῷ εὐρήματι μετ' ἄλλων τοῦ Ῥηγίου καὶ τῆς Μεσσήνης, ἐκ τῶν μετὰ τύπων κεφαλῆς λέοντος καὶ κεφαλῆς μόσχου. Καίτοι δὲ ταῦτα εἶνε ἀνεπίγραφα, δμως πιθανώτατον εἶνε ὅτι ἐκόπησαν ἐν Μεσσήνῃ.

¶ p. 140. ‘Ασπὶς στρογγύλη, ἐφ' ἡς λεοντῆς κατ’ | Πρῷρα Σαμιακοῦ πλοίου (Σάμαινα) | ἐνώπιον. | Ρ Ἀττικὸν τετράδραχ.

Παρετήρησα ἥδη (σελ. 140) ὅτι ἡ ἀκριβῆς ἐποχὴ τῆς ὑποταγῆς ἡ ἔξωσεως τῶν Σαμίων δὲν δύναται νὰ δοισθῇ· ἀλλὰ τὰ νέα νομίσματα τὰ εἰσαχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀναξίλα εἰς τὰς δύο πόλεις, Ῥήγιον καὶ Μεσσήνην, ὀλίγον τι πρὸ τοῦ ἐν ἔτει 476 π. Χ. θανάτου αὐτοῦ, σημειοῦσι πιθανώτατα τὴν ἐποχὴν τῆς ἔξωσεως αὐτῶν. Οἱ νέοι οὗτοι τύποι εἶνε οἱ ἔξης: —

Περὶ τὰ 480-420 π. Χ.

‘Αρμα ἡμιόνων, ἀπήνη, ἡνιοχούμενη | ὑπὸ πωγωνοφόρου ἀνδρός. Ὡπερ-
άνω ἐνίστε Νίκη στεφανοῦσα τὸν
ἡνιοχὸν ἡ τὰς ἡμιόνους. ‘Εν δὲ τῷ
ἔξέργῳ φύλλον δάφνης.

‘Ομοίως.

Λαγωδὲς.

MES. Λαγωδὲς.

‘Επιγραφὴ συνήθως ΜΕΣΣΑΝΑ. | Ἀπήνη ἐλαυνομένη ὑπὸ γυναικεῖς
ἡνιόχου (Μεσσήνης). ‘Εν τῷ ἔξ-
έργῳ γενικῶς δύο δελφίνες.

MESSENION καὶ βραδύτερον MES-
SANION ἢ ΜΕΣΣΑΝΙΟΝ. Λα-
γωδὲς τρέχων. ‘Εν τῷ πεδίῳ τὰ
γράμματα Α, Β. Σύμβολα· κλά-
δος δάφνης, βούκρανον κλπ. . .

Ρ Τετράδραχ,

‘Ομ. Τὸ δλον δὲ ἐν στεφάνῳ Ρ Δραχμῆ.
MES (ἐπ' ἀρ.) ἢ ΜΕΣ. Ρ Λίτρα (;) |
Δελφὶς ἐν στεφάνῳ . Ρ Οβολός (;)

ΜΕΣΣΑΝΙΟΝ Λαγωδὲς τρέχων.
Σύμβολα· δελφίς, τέττιξ, ἄκρις
ἐπὶ σταφυλῆς, στάχυς, δετὸς ιπτά-
μενος, κλπ. . . Ρ Τετράδραχ.

‘Η ἀπήνη εἶνε φυσικῷ τῷ λόγῳ τύπος ἀγωνιστικός, «Σικελίας

δ' ὅχημα δαιδάλεον ματεύειν (Πινδάρ. 'Υπόρχημ 3). Ό λαγωὸς εἶνε σύμβολον τῆς λατρείας τοῦ Πανός, ἵνε ὅμως καὶ τὴν ἔξήγησιν τοῦ τύπου τούτου ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (ἀνωτ. σελ. 141). Ἡ παραδοχὴ τῆς Δωρικῆς διαλέκτου (Α ἀγτὶ Ε) πρέπει νὰ σημειωθῇ ὡς ἐγδειχνύουσα τὴν αὔξουσαν ὑπεροχὴν τοῦ Δωρικοῦ πληθυσμοῦ.

420-396 π. X.

Μεσσήνη ἥνιοχοῦσα ἀπήνην· ὑπεράνω
Νίκη, ἐν δὲ τῷ ἔξέργῳ δύο δελφῖνες. (Πίναξ Ι'. 4.)

Ομοίως.

ΜΕΣΣΑΝΑΙ Μεσσήνη ἐπὶ ἀπήνης.
[Imhoof, Mon. Gr. Πίν. B. 5.]

ΠΕΛΩΡΙΑΣ Κεφαλὴ τῆς νύμφης
Πελωριάδος πρὸς δ', φέρουσα στέφανον σταχύων.
Λαγωὸς. Σύμβολα· φύλλον κισσοῦ,
θαλλὸς ἐλαίας, δστρακον.

Λαγωὸς.

ΜΕΣΣΑΝΑ Κεφαλὴ Μεσσήνης ἐ-

ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ Λαγωὸς· ἐν τῷ ἔξ-
έργῳ, ἀκρίς.

ΠΕΛΩΡΙΑΣ Κεφαλὴ Πελωριάδος.

ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ Λαγωὸς. Σύμβολα·
δελφίς, ἱπποκάμπη, δστρακον κτενός, κεφαλὴ Πανὸς ἐνίστε μετὰ σύριγγος, φυτὸν σίτου μετὰ τριῶν σταχύων . . . . Ρ Τετράδραχ.

ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ Λαγωὸς. Σύμβολα·
δελφίς καὶ κύματα, ἀετὸς σπαράσσων ὄφιν. . . . Ρ Τετράδραχ.

ΠΑΝ Πᾶν γυμνός, καθήμενος ἐπὶ βράχου ἐστρωμένου διὰ νευρίδος,
κρατῶν ἐν τῇ ἀριστερᾷ λαγωβόλον, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς θωπεύων λαγωδὸν πηδῶντα πρὸς αὐτοῦ . . .
Ρ Τετράδραχ.

ΦΕΡΑΙΜΩΝ Φεραίμων γυμνός,
μετὰ κράνους, ἀσπίδος καὶ δόρατος, ἐφορμῶν . . . . Ρ Δραχμή.

ΜΕΣ ἐν στεφάνῳ . . . . Ρ Λίτρα.

ΜΕ ἐν στεφάνῳ. . . . Ρ Ήμίλιτρ.

ΧΑΛΚΟΣ

Απήνη ἥνιοχουμένη ὑπὸ τῆς Μεσσήνης: . . . . . Ρ 1·0

Σηπία . . . . . Ρ 75

ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ Τρίαινα . Ρ 7

'Ἐν ἔτει 396 π.Χ. ἡ Μεσσήνη κατεστράφη ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων δοηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἰμίλχωνος. Τὰ ἀνωτέρω

περιγραφέντα νομίσματα δεικνύουσι σαφέστατα, ότι αἱ δύο κύριαι θεότητες τῆς Μεσσήνης ἡσαν ὁ Πάν καὶ ὁ Ποσειδῶν. Ἡ μακρὰ ἀμυώδης προεξοχὴ ἡ καλουμένη Πελωρὶς ἢ Πελωριάς, μετὰ τῶν τριῶν αὐτῆς ἡφαιστογενῶν λιμνῶν, περιεῖχεν ἀφθονίαν θύρας καὶ ἀλιείας «*duplicem piscandi venandique praebent voluptatem*» (Σολίνου, V. 3) καὶ ἦτο κατάλληλος τόπος πρὸς τὴν λατρείαν τῶν δύο θεοτήτων, περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ὄποιας μαρτυροῦσι τὰ νομίσματα ἡμῶν. Ἡ νύμφη Πελωριάς εἶνε ἡ προσωποποίησις τῆς χώρας. Ο δὲ Φεραίμων, εἰς τῶν υἱῶν τοῦ Αἰόλου, ἦτο ἐγχώριος ἥρως, δοτις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀνδροκλέους ἥρχεν τοῦ βορείου μέρους τῆς Σικελίας ἀπὸ τῶν στενῶν μέχρι τῆς δυτικῆς ἄκρας (Διοδώρ. V. 8).

Περὶ τὰ 357-282 π. X.

Ἡ Μεσσήνη ἔβράδυνε ἐπὶ μακρὸν χρόνον τοῦ νὰ ἀναλάβῃ ἀπὸ τοῦ ἐν ἔτει 396 π. X. κατενεγχθέντος αὐτῇ τραύματος. Δὲν ἔχομεν ἀποδείξεις νομισματοκοπίας ἐνταῦθα πρὸ τῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διονυσίου τῶν Συραχουσῶν ἐποχῆς, ὅτε εὑρίσκομεν τὴν πόλιν βοηθοῦσαν τῷ Δίωνι ἐναντίον Διονυσίου τοῦ νεωτέρου. Περὶ τὰ 282 π. X. ἡ πόλις ἡλώθη καὶ πάντες οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐσφάγησαν ὑπὸ σώματος Καμπανῶν ἢ "Οσκων μισθοφόρων γαρακτηριζόντων ἔαυτοὺς ὡς Μαμερτίνους. Τὰ ἀκόλουθα νομίσματα ἀνήκουσι κατὰ τεχνοτροπίαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τιμολέοντος μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀγαθοκλέους.

ΠΟΣΕΙΔΑΝ Κεφαλὴ Ποσειδῶνος
δαφνοστεφῆς.

ΠΕΛΩΡΙΑΣ Κεφαλὴ τῆς νύμφης Πελωριάδος μετὰ κόρμης κυματιζούσης, ἀναδεδεμένης δὲ διὰ σταχύων.

Ομοίως.

ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ.

ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ Τρίαινα μεταξὺ δελφίνων . . . **A** 1·0

» Γυμνὸς δπλίτης, δ Φεραίμων, ἐν στάσει μαχομένου . . . **A** ·95

» Νίκη ἐπὶ τεθρίππου **A** ·85
Λέων βαδίζων, ἐγείρων τὸν πρόσθιον πόδα· ὑπεράνω ῥόπαλον . **A** ·85

Περὶ τὰ 282-200 π. X.

Οἱ Μαμερτῖνοι παρῆγον τὸ ὄνόμα αὐτῶν ἐκ τοῦ Μάμερτος, (Mamers) ὀσκικῆς μορφῆς τοῦ Mars (= Ἄρης). Ταχέως δὲ μετὰ τὴν ἄλωσιν ὑπ’ αὐτῶν τῆς Μεσσήνης ἐξέτειναν τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἐπὶ τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς ΒΑ Σικελίας, καὶ ἀπέβησαν εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα ίκανῶς ισχυροί, ὥστε νὰ προφυλάξωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Πύρρου καὶ Ἰέρωνος Β' τοῦ Συρακουσίου. Συνεμάχησαν δὲ μετὰ τῶν ἐκ Καμπανίας συγγενῶν αὐτῶν τῶν κυριεύσαντων ἐν ἔτει 271 π. X. τὸ Ρήγιον, καὶ ηύτυχησαν ὡσαύτως νὰ ἀπολαύσωσι τῆς φιλικῆς βοηθείας τῶν Ρωμαίων, παρ’ οἵς ἐξηκολούθουν μέχρις δψίμου ἐποχῆς ἀπολαυσόντες τῶν προνομίων συμμάχου πόλεως.

Ἡ νομισματοκοπία τῶν Μαμερτίνων εἶνε ὀλόκληρος ἐκ γαλκοῦ. Οἱ ἔξης δὲ εἶνε ἐκ τῶν συγηθεστέρων τύπων αὐτῶν: —

Περὶ τὰ 282-210 π. X.

ΑΔΡΑΝΟΥ Κεφαλὴ Ἀδρανοῦ πωγω-	ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ Κύων .	Ἀ .75
νοφόρος, μετὰ κράνους κορινθιακοῦ.		
ΑΡΕΟΣ Κεφαλὴ Ἀρεώς νεαροῦ δα-	» 'Αετὸς μετ' ἀναπεπτα-	
φνοστεφής, μετὰ βραχείας κόρμης.	μένων πτερύγων, ἐπὶ	
	κεραυνοῦ . . .	Ἀ 1.0
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ.	» » Ἀ .85	
ΔΙΟΣ ἢ ΔΙΟΣ ΜΕΣ Κεφαλὴ Διός	» » Ἀ .8	
νεαροῦ δαφνοστεφής, μετὰ κόρμης		
μακρᾶς.		
ΑΡΕΟΣ Κεφαλὴ Ἀρεώς νεαροῦ.	» Ταῦρος κυρίσσων	Ἀ 1.0
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφής.	» 'Οπλίτης μαχόμενος . .	
ΔΙΟΣ Κεφαλὴ Διός.	» » Ἀ .85	
Κεφαλὴ γυναικεία.	» 'Ερμῆς ιστάμενος μετὰ	
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	κριοῦ	Ἀ .75
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	ΜΑΜΕ 'Οπλίτης γυμνός, ιστάμε-	
	νος	Ἀ .55
	» 'Ομφαλός	Ἀ .5
	» »	Ἀ .45

Μετὰ οημείων ἀξίας. Μετὰ τὸ 210 π. Χ. περίπου.

Ἐξας. ΑΡΕΟΣ Κεφ. Ἀρεως νεαροῦ : | ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ Ἀθηνᾶ ὀπλισμένη.
Α·9

Σταθμὸς ἡλαιτωμένος.

Πενταούγγιον. Κεφαλὴ Διδός.	ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ Ὁπλίτης μαχόμενος, ... ἦ Γ
» Κεφαλὴ Ἀρεως.	» Διόσκουρος παρὰ ἵππον Γ
» Κεφαλὴ Ἀπόδλωνος.	» Ὁπλίτης ιστάμενος ἢ καθήμενος Γ

Ἑμίλιπρον. Προτομὴ ταύρου	ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ Νίκη ἵπταμένη, κρατοῦσα ἀκροστόλιον.
» Κεφ. Ἀπόδλωνος . . .	» Νίκη μετὰ στεφάνου καὶ φοίνικος.

Τριῶν. » » » III

Οὐγγία. » . (;) » » "

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸν νομίσματικὸν σύστημα εἰς δὲ καὶ τὸ ἐν Ῥηγίῳ κρατοῦν. Αἱ ὁλκαὶ αὐτῶν δεικνύουσι διαρκῆ ἔκπτωσιν ἐν τῷ σταθμῷ τῆς λίτρας τοῦ χαλκοῦ.

Ἡ παρουσία τῆς κεφαλῆς τοῦ θεοῦ Ἀδρανοῦ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Μεσσήνης δεικνύει, ὅτι ἡ λατρεία τῆς θεότητος ταύτης δὲν περιορίζετο εἰς τὴν γειτονίαν τοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Αἴτνης μεγάλου αὐτοῦ ναοῦ (πρᾶθλ. Πλούτ. Τίμ. 12, Ἀδρανοῦ θεοῦ τιμωμένου διαφερόντως ἐν δῃλη Σικελίᾳ), ἐν τῷ ιερῷ τεμένει τοῦ ὁποίου ἐτρέφοντο πλέον τῶν γιλίων λαμπρῶν κυνῶν, οἵτινες, κατὰ τὸν Αἰλιανὸν (Ζώων ἴστορ. XI, 20), φαίνεται ὅτι ἥσαν οἱ κύνες τοῦ Ἀγίου Βερνάρδου τῆς ἀρχαιότητος, δηλαδὴ φιλικοὶ δόδηγοι τῶν ἀπωλεσάντων τὴν ὁδὸν αὐτῶν ξένων. Οἱ Ἀδρανὸς ἥτο ἔνοπλος θεός, μετέχων τῆς φύσεως τοῦ Ἀρεως καὶ τοῦ Ἡφαίστου. Ἡ λατρεία αὐτοῦ εἰσήχθη πιθανῶς εἰς Σικελίαν ὑπὸ τῶν Φοινίκων, φαίνεται δὲ ἀρχικῶς ὡν δὲ αὐτὸς πρὸς τὸν Ἀδάρο ἢ Μολώχ, εἰς δὲ ἥτο δὲ κύνων ἐπίσης ἀφιερωμένος (Movers I, 340, 405).

Μοργαντένη. Σικελική πόλις ἀρχούντως σπουδαία κειμένη ἐν τῇ εὐφόρῳ πεδιάδι τῇ ἀρδευομένῃ ὑπὸ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ ποταμοῦ Συμαίθου καὶ τῶν παραποταμίων αὐτοῦ. Ἀν καὶ ἡ Μοργαντίνη συγχά μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, δὲν ἔχομεν ὅμως συνεχῆ τινα ἔκθεσιν τῆς ιστορίας αὐτῆς. Τὰ νομίσματα αὐτῆς δύνανται νὰ ταχθῶσι κατὰ τεχνοτροπίαν εἰς τὰς ἑξῆς περιόδους: —

Πρὸ τοῦ 480 π. X. περίπου.

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος, ταινίχ ἀνα- | **MORGANTINA** (ἐπ' ἀριστ.) Στά-
δεδεμένη. | χυς . . . . . **R** Λίτρα:

Περὸ τὰ 420-400 π. X.

ΜΟΡΓΑΝΤΙΝΩΝ Κεφ. Ἀρτέμιδος.	Ιππεὺς γυμνὸς μετὰ δόρατος. R Λίτρα.
» Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ' ἐνώπιον.	ΜΟΡΓΑ . . . , Νίκη καθημένη ἐπὶ βράχων, κρατοῦσα στέφανον ὑποκάτω, κόκκος σίτου . R Λίτρα.
» Κεφαλὴ Ἐρμοῦ κατ' ἐνώπιον.	Ομοιος τύπος. . . . . R Λίτρα.

ΧΑΛΚΟΣ. Περὸ τὰ 340 π. X.

ΜΟΡΓΑΝΤΙΝΩΝ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους πλουσίως κεκοσμημένου· δπισιθεν, γλαύξ.	Λέων καταβροχθίζων κεφαλὴν ἔλαφου, κάτω δ' αὐτοῦ δρις; συνεσπειρωμένος. . . . . A 1·05
Κεφαλὴ Σικελίας μύρτῳ ἐστεμένη.	ΜΟΡΓΑΝΤΙΝΩΝ Ἀετὸς ἐπὶ δφεως A ·8
ΑΛΚΟΣ Κεφαλὴ Ἀπόδλλωνος δαφνοστεφῆς.	» Τρίπους A ·6

Μοτύη (=πρακτορεῖον κλωστηρίου: — Schroeder, *Phoen. Sprache*, σελ. 279). Ἡ Μοτύη ἦτο φοινικικὸν ἐμπορεῖον ἐπὶ νησίδος κειμένης παρὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Σικελίας, περὶ τὰ δέκα μίλια πρὸς τὸ βορρᾶν τοῦ Λιλυθαίου ἀκρωτηρίου. Ἡ νῆσος ἦνουτο πρὸς τὴν στερεὰν διὰ τεχνητῆς προκυμαίας. Ἡ Μοτύη εὐλίμενος οὖσα ἀπέβη δύο χύριος ναύσταθμος τῶν Καρχηδονίων καὶ διέμεινεν οὕτω μέχρι τοῦ 397 π. X. δτε προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ Διονυσίου, δστις κατέσφαξε πάντας τοὺς κατοίκους αὐτῆς.

Τὰ νομίσματα τῆς Μοτύης, ὅμοιώς πρὸς τὰ τῶν λοιπῶν ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονικῶν ἀποικιῶν, ἀπομιμοῦνται τὰ ἑλληνικὰ νομίσματα, κυρίως δὲ τὰ τῆς πλησιεστάτης σπουδαίας πόλεως Ἐγέστας, ὅμοιώς ὅμως καὶ τὰ τοῦ Ἀκράγαντος. Ἐν τούτοις δυνατὸν ἡ παραδοχὴ τῶν Ἀκραγαντίνων τύπων ἐν Μοτύῃ νὰ συνδέηται πρὸς τὴν κατὰ τῆς Μοτύης νίκην τοῦ Ἀκράγαντος, τὴν ύπὸ Παυσανίου μνημονευομένην (V. 25, 2). Φέρουσι δὲ ποτὲ μὲν τὴν καρυγηδονικὴν ἐπιγραφὴν ΝΙΨΜΠ, ἄλλοτε δὲ τὴν ἑλληνικὴν ΜΟΤΥΑΙΟΝ.

Νομίσματα φέροντα καρχηδονικὴν ἐπιγραφ. Περὶ τὰ 480-420 π. X.

Ἄετδς μετὰ κλειστῶν πτερύγων.	Καρκίνος	Ρ Τετράδρ.
Κεφαλὴ γυναικεία.	Κύωντρώγων κεφαλὴν ἔλαφου	Ρ Δίδρ.
Όμοιώς.	Κύων ιστάμενος	Ρ Δίδρ.
Όμοιώς.	"Ημισυς ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος . . .	Ρ Ἡμιωβ.

Περὶ τὰ 420-397 π. X.

Κεφαλὴ νύμφης κατ' ἐνώπιον, πέριξ δὲ δελφῖνες.	Καρκίνος	Ρ Δίδρ. καὶ δβ.
Όμοιώς.	Δένδρον φοίνικος .	Ρ Ὁβολ.
Γοργόνειον.	Όμοιώς	Ρ Ὁβολ.

Τριᾶς. Γοργόνειον . . .	Δένδρον φοίνικος	Ἀ·8
Οὐγγία. Προτομὴ ἵππου.	Όμοιώς	Ἀ·4

Νομίσματα μεθ' Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν. Ἀρχαῖης καὶ μεταβατικῆς ἐποχῆς.

Ἄετδς ἐπὶ κιονοχράνου, μετὰ δφεως ἐν τῷ ράμφει.	Δελφὶς καὶ χήμη . . .	Ρ Ὁβολός
Κεφαλὴ νύμφης, ἔχουσα τὴν κόμην δεδεμένην δι'' ιμάντος τετράκις περὶ αὐτὴν στρεφομένου.	Νέος γυμνὸς ἵππεύων πλαγίως ἵππον καλπάζοντα	Ρ Δίδρ.
Κεφαλὴ νύμφης.	Κύων ιστάμενος	Ρ Δίδρ.

Μυτέστρατος. Τὸ ἴσχυρῶς ὡχυρωμένον τοῦτο φρούριον ἔκειτο εἰς τὰ μεσόγεια τῆς νήσου μεταξὺ τῶν νῦν *Mussumeli* καὶ *S. Ca-*

terina (Imhoof, *Mon. Gr.*, σελ. 24). Τὰ νομίσματα αὐτοῦ εἶνε χαλκᾶ καὶ ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Τιμολέοντος.

Περὶ τὰ 340 π. X.

Κεφαλὴ Ἡφαίστου μετὰ πίλου καὶ νικοῦ.	VM ἐν στεφάνῳ . . . . .
‘Ομοίως.	· <i>Hμῖλιπον</i> , A 1·15
ΜΥΤΙ ‘Ομοίως.	ΤVM Τρεῖς κνῆμαι τροχοῦ A ·8 ‘Ιππος ἐλεύθερος . . . . A ·6

Τὸ μεγαλείτερον τῶν τριῶν τούτων νομισμάτων εἶνε συνήθως κεκομμένον ἐπὶ μεγάλων χαλκῶν νομισμάτων τῶν Συρακουσῶν.

Νακώνη. Ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης εἶνε ἄγνωστος. Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε χαλκᾶ καὶ ἀνήκουσιν εἰς καλὴν περίοδον τέχνης.

Περὸς τοῦ 400 π. X. περίπου.

ΝΑΚΩΝΙΑΙΟΝ Κεφαλὴνύμφης μετὰ κόρμης δπισθεν συνεστραχμμένης πρὸς τὰ ἄνω καὶ δεδεμένης μετὰ ιμάντος τρίς στρεφομένου περὶ τὴν κεφαλήν.	Σειληνὸς ἐπὶ δνου κρατῶν κάνθαρον καὶ θύρσον, . . . Τριᾶς. A ·65
‘Ομοίως.	Αἴξ, σταφυλὴ καὶ φύλλον κισσοῦ . Οὐγγία, A ·5
Κεφαλὴ νεαρᾶ μετὰ κόρμης βραχείας, φέρουσα στέφανον.	N—Α Κάνθαρος . . . Τριᾶς, A ·6

Εἰς τὸ πρῶτον ἡμίσιυ τῆς τετάρτης ἔκατονταετηρίδος ἡ Νακώνη κατείχετο ὑπὸ Καμπανῶν μισθοφόρων τῶν διαβάντων ἐν ἔτει 412 π. X. εἰς Σικελίαν, ἀλλὰ πολὺ ἀργά, πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων ἐναντίον τῶν Συρακουσίων. Οἱ τυχοδιώκται οὗτοι μισθοφόροι ἀφοῦ ἐπὶ τινα χρόνον ὑπηρέτησαν τοὺς Καρυγγηδονίους, ἐγκατεστάθησαν κατόπιν εἰς διαφόρους μεσογείους πόλεις, ὡν μεταξύ, ὡς παρὰ τῶν νομισμάτων μανθάνομεν, ἥσαν ἡ Νακώνη, ἡ Ἐγτελλα καὶ ἡ Αἴτνη: —

ΚΑΜΠΑΝΩΝ Κεφαλὴ Περσεφόνης μετὰ στεφάνου σταχύων.	ΝΑΚ[ΩΝΗ]Σ Πήγασος· υποκάτω, κράνος . . . . . Α· 75
·Ομοίως.	ΝΑΚΩΝΑΙΩΝ Ἰππος ἐλεύθερος· υποκάτω, κράνος . . . . . Α· 7
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ.	ΝΑ Αἰχμὴ τριαίνης μεταξὺ δύο δελ- φίνων . . . . . Α· 1·0

Νάξος. Ἡ πόλις αὕτη ἡτο ή ἀρχαιοτάτη Ἐλληνικὴ ἀποικία ἐν Σικελίᾳ. Ἡτο δὲ ἀποικία τῶν Χαλκιδέων καὶ προσέλαθε τὸ ὄνομα, ώς δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν, ἐκ τοῦ ὑπερισχύοντος πληθυσμοῦ ἀποίκων ἐκ τῆς νήσου Νάξου. Περὶ τῆς ἀρχαίας ιστορίας τῆς πόλεως ταύτης ὀλιγα εἶνε γνωστά. Μεταξὺ ὅμως τοῦ 448 καὶ τοῦ 476 π. Χ. υπέκυψε διαδοχικῶς εἰς τὴν ἔξουσίαν Ἰπποκράτους τοῦ Γελώου, Γέλωνος καὶ Τέρωνος τῶν Συρακουσίων. Ἐν ἔτει 461 π. Χ. φαίνεται δτι ἀνέκτησε τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς, ἦν διεφύλαξε μέχρι τῆς ἐν ἔτει 403 π. Χ. καταστροφῆς ὑπὸ τοῦ Διογυσίου.

Πρὸ τοῦ 480 π. Χ. περίπου. Αἰγανητικὸς σταθμητικὸς κανών.

Κεφαλὴ Διονύσου σφηνοπώγων καὶ κισσοστεφῆς.	NAXION Σταφυλῆ. (<i>Πίναξ Ι'. 5.</i>) Ρ Δραχ. 90 κ. Ρ Ὁβολ. 15 κ.
---	---

Κομμάτιά τινα τῶν ἀρχαϊκῶν τούτων Αἰγανητικοῦ βάρους δραχμῶν εἶνε ἀρχαϊκωτάτης τεχνοτροπίας· φαίνονται δὲ δτι ἀνήκουσιν εἰς περίοδον οὐχὶ γεωτέραν τῶν μέσων τῆς ἔκτης ἑκατονταετηρίδος.

Περὸ τὰ 461-415 π. Χ. Ἀττικὸς σταθμητικὸς κανών.

Κεφαλὴ Διονύσου παλαιᾶς τεχνοτροπίας μετὰ μακροῦ πώγωνος καὶ κόρμης ἐν κισσοστεφοῦς κρωβύλῳ. (<i>Πίναξ Ι'. 6.</i>)	NAXION Σειληνὸς πωγωνοφόρος τὰ μάλιστα ἀρχαϊκῆς τεχνοτροπίας μετὰ δέξιων ὕτων καὶ μακρᾶς οὐρᾶς, καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατ' ἐνώπιον, ἔχων δὲ τὴν κεφαλὴν ἐν κατατομῇ. Κρατεῖ κύλικα διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἑτέρας. Ρ Τετράδραχμον.
·Ομοίως.	NAXION ·Ομοίως . . Ρ Δραχμῇ.

Κεφαλὴ Διονύσου παλαιᾶς τεχνοτρο- | ΝΑΞΙΟΝ Σταφυλή. **Α** Λίτρ. ἡ δβ.
πίας μετὰ μακροῦ πώγωνος καὶ | κόμης κισσοστεφοῦς ἐν κρωβύλῳ.

Περὶ τὰ 415-403 π. X.

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρου ἀνα-
δεδεμένη διὰ πλατείας ταινίας
κισσῷ κοσμουμένης.

(Πίναξ Ι'. 7.)

ΝΑΞΙΩΝ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δα-
φνοστεφῆς, δπισθεν δὲ αὐτῆς φύλ-
λον δάφνης.

ΝΑΞΙΩΝ Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ
κισσῷ ἐστεμμένη.

ΝΑΞΙΟΝ Ὁμοιος Σειληνός, μαλα-
κωτέρας δμως καὶ μᾶλλον ἔξεζη-
τημένης τεχνοτροπίας, καθήμενος
ἐπὶ τοῦ ἔδάρους, ἐξ οὗ φύεται ἀμ-
πελος. Κρατεῖ δὲ θύρσον καὶ κάν-
θαρον. . . . . **Α** Τετράδρ.

‘Ομοιον πρὸς δ. Ἐρμῆς (δρος): ἐνίστε
μετὰ ὑπογραφῆς τεχνίτου, **ΠΡΟ-**
ΚΛΗΣ . . . . . **Α** Δίδραχ.
Σειληνὸς γυμνὸς καθήμενος, κρατῶν
ἀσκὸν οἴνου, κάνθαρον καὶ κλάδον
κισσοῦ. Πρὸς αὐτοῦ φυτὸν ἀμπέ-
λου . . . . . **Α** Τετράδρ.

Ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου ὑπάρχει νόμισμα ὅμοιον κατὰ
τὴν τεχνοτροπίαν καὶ τὸν τύπον πρὸς τὸ ἀνωτέρω τὸ φέρον **ΠΡΟΚΛΗΣ**,
ἀλλ’ ἀντὶ **ΝΑΞΙΩΝ** φέρει **ΝΕΟΠΟΛΙ**. ‘Ο Holm (*Gesch. Sic.* II,
432) ὑποθέτει, ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν ὑπὸ τῶν Ναξίων
μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας αὐτῶν πόλεως ἐν Μύλαις, ἔνθα
ἔκτισαν νέαν πόλιν (*Διοδ. XIV.* 8).

ΑΣΣΙΝΟΣ Κεφαλὴ νεαρὰ κερασφό-
ρος τοῦ ποταμοῦ Ἀσσινοῦ.

ΝΑΞΙΩΝ Κεφαλὴ νεαρὰ τοῦ ποτα-
μοῦ Ἀσσινοῦ ἐστεμμένῃ ἀμπέλῳ.

ΝΑΞΙ Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνο-
φόρου κισσοστεφῆς.

‘Ομοιος Σειληνός . . . **Α** Ἡμίδραχμ.

Σταφυλή . . . . . **Α** Λίτρα ἡ δβολ.

‘Ομοίως . . . . . **Α** Λίτρα ἡ δβολ.

‘Ο ἐνταῦθα καλούμενος Ἀσσινὸς ποταμός, φαίνεται ὡν ὁ αὐτὸς
πρὸς τὸν Asines τοῦ Πλινίου (III, 88) καὶ τὸν Ἀκεσίγην τοῦ
Θουκυδίδου (IV. 25), τὸν νῦν *Cantara*.

Νεάπολις. “Ιδε Νάξος.

Πάνορμος (*Palermo*), ή σπουδαιοτάτη πασῶν τῶν ἐν Σικελίᾳ φοινικικῶν πόλεων. Ἐν τούτοις τὸ Ἑλληνικὸν αὐτῆς ὄνομα ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἐνταῦθα, ὡς ἀπανταχοῦ τῆς Σικελίας, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπεκράτει τούλαχιστον κατὰ τοὺς ἀργαιοτέρους χρόνους. Πρὸ τῆς ἐν ἔτει 480 π. Χ. μεγάλης ἀποκρούσεως τῶν Καρχηδονίων ἐν Ἰμέρᾳ οὐδὲν νομισματα ἐκόπη ἐν Πανόρμῳ. Οὐδεὶς Φοινικικὸς λαὸς εἶγε παραδεχθῆ τὴν χρῆσιν τοῦ νομίσματος κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑκείνην ἐποχήν. Ἀναμφιβόλως δὲ εἰς τὴν νίκην τοῦ Γέλωνος ἐν Ἰμέρᾳ ὁφείλεται τὸ ὅτι οἱ Ἑλληνες ἡδυνήθησαν νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν γλῶσσαν καὶ πολιτισμὸν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν Φοινικικῶν κτήσεων τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς Σικελίας. Ἐντεῦθεν ἐν τῇ *Μεταβατικῇ* περιόδῳ τὰ νομίσματα τοῦ Πανόρμου φέρουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς.

Περὶ τὰ 480-409 π. Χ.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΙΚΟΝ (ἐπ' ἀριστ.) Κε-	Τεθριππον ἐν κινήσει, τῶν ἵππων ὑπὸ
φαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κόρμης συν-	Νίκης στεφανουμένων . . . . .
εσπειρωμένης.	Ⓐ Τετράδρ.
ΠΑΝΟΡΜΙΤΙΚΟΝ Κεφαλὴ νύμφης.	Κύων . . . . . Ⓑ Διδραχ.
Κεφαλὴ νύμφης.	ΠΑΝΟΡΜΟΣ Κύων . Ⓑ Διδραχ.
ΠΑΝΟΡΜΟ[Σ] Κεφαλὴ ποταμοῦ νεα-	Προτομὴ ταύρου ἀνθρωποκεφάλου .
ροῦ.	Ⓐ Λίτρ.

'Αλλ' ὅμως ὀλίγα τινὰ νομίσματα φέρουσι τὴν καρχηδ. ἐπιγραφὴν γ'ιζ (ziz), ἡς πολλαὶ ἔξηγήσεις προύταθησαν χωρὶς ὅμως οὐδεμία ἐξ αὐτῶν νὰ θεωρηθῇ ἐντελῶς παραδεκτή.

Κεφαλὴ νύμφης, τῆς κόρμης πρὸς	Κύων, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ὑπεράνω, κε-
τάνω ἐστραμμένης ὑπὸ διάδημα.	φαλὴ Νύμφης . . . Ⓑ Διδραχ.
'Επιγραφὴ γ'ιζ καὶ ΙΙΒ	

'Η λέξις ΙΙΒ ἀπαντᾷ συνήθως ἐπὶ νομίσματων τῆς Ἐγέστης καὶ τοῦ Ἐρυκος. 'Η ἐπὶ τοῦ παρόντος νομίσματος παράθεσις αὐτῆς μετὰ τῆς ἐπίσης ἀνεξηγήτου Φοινικικῆς ziz δεικνύει, ὅτι ἵσως εἴνε ἡ ἑλληνικὴ μεταγραφὴ τῆς αὐτῆς λέξεως. 'Ο Δούξ de Luynes ὑποθέτει, ὅτι εἴνε τὸ φοινικὸν ὄνομα τῆς νήσου Σικελίας (*Bulletino*

Arch. Nap. N. S. I. σελ. 171). "Ιδε ώσαύτως Schröder (*Phoen. Spr.* σελ. 278) καὶ Friedlaender (*Num. Zeit.*, 1870; σελ. 26). Δυνατὸν ἐν τούτοις νὰ εἴνε ἀπλῶς τὸ φοινικικὸν ὄνομα τοῦ Πανόρμου (Imhoof, *Mon. Gr.*, σ. 26).

Ποσειδῶν ιστάμενος ἐπὶ βράχου μετὰ γ' γ' Εφηβος γυμνὸς ἵππεύων ἀνθρωπικίνης καὶ δελφῖνος.

ποκέφαλον ταῦρον. **Ρ** Λίτρ. ἡ δβ.

γ' Όμοίως.

ΠΑΝΟΡΜΟΣ Όμοίως. **Ρ** Λ. ἡ δβ.

Κεφαλὴ νύμφης πέριξ, δελφῖνες. Ποσειδῶν, ὡς ἀνωτέρω. **Ρ** Λ. ἡ δβ.

Αἱ σημαντικαὶ ἐπιτυχίαι τῶν Καρχηδονικῶν σπλαντῶν ἐν Σικελίᾳ μεταξὺ τοῦ 409 καὶ 405 π. Χ. καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα εἰσροή ἐν Πανόρμῳ τῶν πολυτίμων μετάλλων ἐκ τῶν λεηλατηθεισῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἐγένετο ἀφορμὴ πλουσιωτέρας ἢ πρότερον νομισματοκοπίας ἐν Πανόρμῳ. Ἀλλ' ὅμως εἶνε περίεργον καὶ ἄξιον σημειώσεως, ὅτι καίτοι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔξαφανίζεται νῦν ἐντελῶς, ἡναγκάσθησαν ὅμως οἱ Φοίνικες ἔνεκα παντελοῦς ἐνδείας πρωτοτυπίας, νὰ ἀντιγράφωσιν τοὺς τύπους τῶν νομισμάτων τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν.

Μετὰ τὸ 409 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ, συνήθως τῆς Περσεφόνης, ἀντιγεγραμμένη ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν Συρακουσῶν τῆς ἀρίστης περιόδου τῆς τέχνης. Πέριξ δελφῖνες.

γ' Τέθριππον νικηφόρον . . . .

Ρ Τετράδ.

Κεφαλὴ νύμφης, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σφενδόνῃ.

» Κύων ιστάμενος . **Ρ** Δίδραχ.

Κεφαλὴ ἀνδρὸς νεκνικὴ καὶ δελφῖνες. Δελφὶς καὶ χήμη· σημείον ἀξίας.

» Ἰππος ἐλεύθερος . **Ρ** Δίδραχ.

» Αετὸς σπαράσσων λαγών .

Ρ Λίτρ. (;

Κεφαλὴ νύμφης ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σφενδόνῃ.

» Ἡμισυ ταύρου ἀνθρωποκεφάλου

Ρ Λίτρ. ἡ δβολ.

Κεφαλὴ θεοῦ ποταμοῦ νεαροῦ.

» Όμοίως ἡ ὀλόκληρος ταῦρος .

Ρ Λίτρ. ἡ δβολ.

Ἡ ἐπιγραφὴ τῶν τελευταίων περιγραφέντων νομισμάτων ἀναγινώσκεται ἐνίοτε γ' **לְעַבֶשׂ**: (*νόμισμα*) τῶν πολιτῶν Πανόρμου (;

Χαλκᾶ μετὰ σημείων ἀξίας.

Τὰ ἔξῆς χαλκᾶ νομίσματα δύνανται νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ πέμπτου αἰώνος : —

·Ημίλιτρον. γ'γ' Αλέκτωρ.	• • • . . .	Α · 95
Τριάς. » Ομοίως.	•	Α · 75
Έξας. » Ομοίως.	•	Α · 6

Ἡ ὄλκὴ τῆς λίτρας, τῆς ὅποίας τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε ὑποδιαιρέσεις, δυσκόλως δύνανται νὰ ἔξευρεθῇ. Τὸ ήμιλιτρὸν προϋποθέτει λίτραν 380 κ. ἐν φ' ἡ τριάς ἀναφέρεται εἰς λίτραν 604 κ.

Χαλκᾶ ἀνεν σημείων ἀξίας.

Περὶ τὰ 400-254 π. X.

γ'γ' Κάπρος τρέχων.	Ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος . .	Α · 65
Κεφαλὴ Ἡρας φέρουσα στέφανον.	γ'γ' Ομοίως· ὑπεράνω, ἥλιος	Α · 85
Κεφαλὴ Ἀπόδλωνος δαφνοστεφής.	» Πήγασος	Α · 7

Χρυσός. Ἐποχὴ τοῦ Πύρρου.

Τὰ ἀκόλουθα μικρὰ χρυσᾶ κλάσματα μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ΠΑ ἐν μονογραφήματι, ἐὰν εἶνε τοῦ Πανόρμου, φαίνεται ὅτι θὰ ἐκόπησαν διαρκούσης τῆς ἐν ἔτει 276 π. X. παροδικῆς κατοχῆς τοῦ Πανόρμου ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Πύρρον Ἑλλήνων.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κο- ρινθιακοῦ.	ΠΑ (μονογραφ.) Γλαύξ .	Φ 8·3 κ.
Κεφαλὴ Ἀπόδλωνος.	»	Λύρα . Φ 5·4 κ.

Ἐν ἔτει 254 π. X. ὁ Πάνορμος ἡλώθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν ὅποίων διετήρησε τὴν ἀστικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν καὶ παρέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μία τῶν πρωτευουσῶν πόλεων τῆς νήσου.

Χαλκᾶ μεθ' Ἑλληνικῆς ἐπιγραφ. ΠΑΝΟΡΜΙΤΑΝ.

Μετὰ τὸ 254 π. Χ.

Προτομὴ Ἀθηνᾶς.

·Ομοίως.

·Ομοίως.

Κεφαλὴ Διός.

Κριὸς ιστάμενος ἐπὶ κεφαλῆς Ἰανοῦ.

Κεφαλὴ γυναικεία.

·Ερμῆς καθήμενος ἐπὶ βράχου.

Κεφαλὴ Περσεφόνης.

Κεφαλαὶ Διοσκούρων.

Κριός.

Κεφαλὴ Δήμητρος πεπλοφόρος.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετὰ στεφάνης.

Κεφαλὴ Διός.

Κεφαλὴ Περσεφόνης. . . . . Α 1·05

Γυναικεία μορφὴ ισταμένη μετὰ φιάλης καὶ κέρατος Ἀμαλθείας Α 1·0

Τρισκελές μετὰ γοργονείου ἐν τῷ κέντρῳ . . . . . Α 95

·Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ . . . . . Α 95

·Αετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων . . . . . Α 85

Βωμὸς . . . . . Α 7

Βωμὸς καίων . . . . . Α 7

Μήκων καὶ στάχυς . . . . . Α 65

·Η ἀνωτέρω ἐπιγραφὴ ἐν στεφάνῳ .
Α 7

·Ομοίως. . . . . Α 7

Πρῷρα . . . . . Α 5

Περιστερά . . . . . Α 45

·Οπλίτης ιστάμενος, κρατῶν φιάλην
Α 6

Μεταγενεστέρα τῶν ἀνωτέρω εἶνε σειρὰ νομισμάτων φερόντων εἰς τὸ ὅπισθεν τὴν Ἑλληνολατινικὴν ἐπιγραφὴν ΠΟΡ (= PORTVS;) ἐν μονογραφήματι. ·Εμπ. κεφαλαὶ Ἰανοῦ, Διός ἢ Δήμητρας. ·Ετι δὲ νεωτέρα εἶνε ἄλλη σειρὰ φέρουσα ἐμπ. κεφαλὴν Διός, δπ. στρατιωτικὴν μορφὴν ἢ ναοῦ μέτωπον, συνοδευόμενα ὑπὸ τῶν συντετμημένων ὀνομάτων ·Ρωμαίων ἀρχόντων.

'Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Αὐγούστου δι Πάνορμος ἐδέχθη ῥωμαϊκὴν ἀποικίαν (Στραβ. VI. 272). Τὰ χαλκᾶ αὐτοῦ νομίσματα ἔξηκολούθουν κοπτόμενα ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον μακρότερον, φέροντα δὲ τὰ ὀνόματα διαφόρων ἐγχωρίων ἀρχόντων π. χ. Man[ius] Acilius Q[uaestor], Axius Naso, Q. Baebius, Cato, Crassipes, Cn. Dom. Procos, Q. Fab., L. Gn., Laetor. II VIR, P. Terentius, κλπ. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἀκολουθοῦσι τὸ ῥωμαϊκὸν σύστημα, τοῦ ἀσσαρίου διαχρινομένου διὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰανοῦ, τοῦ ἡμιασ-

σαρίουν διὰ τῆς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ κοναδράντου δί' ἔκείνης τοῦ Ἡρακλέους. Ἐπί τινων κομματίων ἡ ἐπιγραφὴ γέγραπται ΠΑΝΗΡΜΙΤΑΝΟΡVM. Ἀπαντῶσιν δὲ ώσαύτως αἱ κεφαλαὶ τοῦ Ἄργούστου καὶ τῆς Λιδίας.

Πάρωπος (*Collesano*), (Πολυθ. I. 24). Πιθανῶς ἔκειτο μεταξὺ Κεφαλοιδίου καὶ Ἰμέρας. Ἐκοψε δὲ χαλκᾶ νομίσματα διαρκούσης τῆς περιόδου τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου.

Μετὰ τὸ 241 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφής.

ΠΑΡΩΠΙΝΩΝ Κυνηγὸς ιστάμενος,
στηριζόμενος ἐπὶ δόρατος πέραν
αὐτοῦ κύων τρέχων. . . . Α·8

Πέτρα (*Petralia*), μεσόγειος πόλις παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ νοτίου Ἰμέρα. Υπέκειτο δὲ εἰς τὴν Καρχηδόνα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου, μεθ' ὃ ἔκοψε χαλκᾶ νομίσματα.

Μετὰ τὸ 241 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρος.

ΠΕΤΡΕΙΝΩΝ Μορφὴ γυναικεία ιστα-
μένη παρὰ κίονα . . . . Α·75

Πιακός, μνημονευομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ὡς πόλις Σικελίας. Ἡ θέσις αὐτῆς εἶνε ἐντελῶς ἄγνωστος.

ΠΙΑΚΙΝ[ΟΝ] Κεφαλὴ νεαροῦ ποτα-
μίου θεοῦ, κερασφόρος. Μεταξὺ τῶν γραμμάτων εὑρηνται τὰ ση-
μεῖα ἀξίας . . . .

Κύων συλλαμβάνων νεφρὸν ἐκ τοῦ τραχήλου. Α· Ἡμίλιτρον δλκ. 70 κ.

(Imhoof-Blumer, *Mon. Gr.* σελ. 26.).

Κατὰ τεχνοτροπίαν ἡ κεφαλὴ τοῦ νομίσματος τούτου εἶνε ὅμοιοτάτη πρὸς τὴν δαφνηφόρον κεφαλὴν τῶν νομίσματων τῆς Κατάνης (B. M. Cat. Sic. σελ. 45, ἀρ. 25). Ἡ Πιακός δυνατὸν νὰ ἔκειτο εἰς τι μέρος τῆς γειτονίας τῆς πόλεως ταύτης. Ο ποταμὸς ὁ ὑπὸ τοῦ νεροῦ καταβάλλοντος κυνὸς σημαινόμενος δυνατὸν νὰ εἶνε εἰς τῶν κατερχομένων ἐκάστοτε ἀπὸ τῆς Αἴτνης χειμάρρων ἴσως δὲ ὁ Ἀκις.

Σελινοῦς (*Σελινόεις Σελινοῦς*). Ἡ δυτικωτάτη τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Σικελίας, ἐκτισμένη δὲ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σελινοῦντος ποταμοῦ καὶ ὀλίγα μίλια πρὸς δυσμάς τῶν τοῦ Υψᾶ. Παρῆγε δὲ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκ τοῦ ποταμοῦ, δστις ηάλιν ἐκαλεῖτο οὕτω ἀπὸ τοῦ ἀγρίου σελίνου (*apium graveolens*), τοῦ ἀφθόνως φυομένου παρὰ τὰς ὅχθας αὐτοῦ. Ὡς ἔμβλημα τῆς λατρείας τοῦ ποταμοῦ οἱ Σελινούντιοι ἔξ ἀρχῆς παρεδέχθησαν τὸ φύλλον τοῦ φυτοῦ τούτου «σύμβολον ἢ παράσημον τῆς πόλεως» (*Πλουτ. Μαρτ. XII*) αὐτῶν θέσαντες αὐτὸν ἐπὶ τῶν ιδίων νομισμάτων, καὶ ἀφιερώσαντες κατά τινα περίστασιν εἰκόνα αὐτοῦ χρυσῆν ἐν τῷ ἐν Δελφοῖς ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος (*Πλουτ. ε ἀ.*).

Πρὸ τοῦ 466 π. Χ. περίπον.

Φύλλον σελίνου.

(*Πίναξ Ι'. 8.*)

Φύλλον σελίνου.

Τετράγωνον ἔγκοιλον διηρομένον τριγωνικῶς εἰς δκτῷ ἢ περισσότερα μέρη . . . . . **Ρ** Δίδραχ.

Φύλλον σελίνου ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ, γράμματα δὲ **ΣΕΛΙ**, ἐνίστε εἰς τὰς γωνίας . . . **Ρ** Δίδραχ.

Ἄπαντῶσιν ὁμοίως ὀβελοὶ ἢ λίτραι καὶ μικρότερα νομίσματα.

Περὶ τὰ 466-415 π. Χ.

Κατὰ τὴν μεγάλην εἰς Σικελίαν Καρχηδονικὴν ἐπιδρομὴν τοῦ 480 π.Χ., ἡ Σελινοῦς φαίνεται δτι συνεμάχησε μετὰ τῶν ἐπιδρομέων (*Διοδώρ. XI, 21*). Διαρκούστης δὲ τῆς περιόδου τῆς γενικῆς εύτυχίας, ἡπις ἐπηκολούθησε τὴν ἔξωσιν τῶν τυράννων ἐν ἔτει 466 π. Χ., ὁ Σελινοῦς ἔξυψώθη εἰς σημαντικὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον, «χρήματά τ' ἔχοντο τὰ μὲν ίδια, τὰ δὲ καὶ ἐν τοῖς ιεροῖς ἐστι Σελινούντιοι» (*Θουκυδ. VI. 20*). Λίαν ἐνωρὶς ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τῆς εἰρήνης πρέπει νὰ συνέβη ὁ ὀλέθριος λοιμός, ὁ ἐπισκήψας ἐκ τῶν λιμναζόντων ύδάτων τῶν γειτονικῶν ἐλῶν, ὡφ' οὖ προσεβλήθη ὁ Σελινοῦς (*Διογ. Λαερτ. VIII, 2, 70*). Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ οἱ πολῖται ἐπεκαλέσθησαν τὴν ἐπιστήμην τοῦ Ἐμπεδοκλέους, οὗτον

ἡ μεγίστη ἐμπειρία διεθρυλλεῖτο τότε καθ' ἄπασαν τὴν Σικελίαν. Ὁ φιλόσοφος κατέπαυσε τὸν λοιμόν, ώς φαίνεται, συνδέσας τὰς κοίτας δύο γειτονευόντων ρέουμάτων (Διογ. Λαερτ. ἔ. ἀ. καὶ καταμίξαντα γλυκᾶν τὰ δεύματα). Ἐξ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀπαλλαγήν των ταύτην οἱ Σελινούντιοι ἀπένειμον θείας τιμὰς εἰς τὸν Ἐμπεδοκλέα, οἱ δὲ νομισματικοὶ αὐτῶν τύποι μαρτυροῦσιν ἀκόμη τὸν βαθὺν καὶ διαρκῆ χαρακτῆρα τῆς ἐντυπώσεως ἡν ἐνεποίησεν εἰς τὰ πνεύματα ἡ ἔξυγίανσις τῆς χώρας. Τὰ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης εἶνε τὰ ἔξης: —

ΣΕΛΙΝΟΝΤΙΟΝ Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις ιστάμενοι παραπλεύρως ἐπὶ τεθρίππου, ἥρεμα βαδίζοντος, τοῦ πρώτου ἔκτοξεύοντος βέλος.

(Πίναξ Θ'. 10.)

ΣΕΛΙΝΟΣ Ὁ ποταμὸς Σελινοῦς, γυμνός, μετὰ βραχέων κεράτων, κρατῶν φιάλην καὶ κλάδον καθαρτήριον, σπένδων παρὰ βωμὸν Ἀσκληπιοῦ, πρὸ τοῦ δποίου ισταται ἀλέκτωρ. Δπισθεν αὐτοῦ ἐπὶ βάσεως εὑρηται ταῦρος, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ὑπεράνω φύλλον σελίνου . . . .

Ρ Τετράδρ.

Ο Ἀπόλλων ἐνταῦθα θεωρεῖται ὡς ὁ σωτήρ θεός, ἀλεξίκακος, ὅστις διὰ τῶν ἀκτινοβολούντων αὐτοῦ βελῶν καταβάλλει τὸν λοιμόν, ώς ἐφόνευσε τὸν Πύθωνα. Ή δὲ Ἀρτεμις ισταται παρ' αὐτῷ ἐν τῇ ιδιότητι αὐτῆς ώς ελειθυίας ἡ σωδύνας ἐπειδὴ ὁ λοιμὸς προσέβαλε βαρέως καὶ αὐτὰς τὰς γυναῖκας «ώστε καὶ τὰς γυναῖκας δυστοκεῖν» (Διογ. Λαερτ. ἔ. ἀ.). Ἐπὶ τῆς δπισθίας ὄψεως τοῦ νομίσματος αὐτὸς ὁ θεὸς τοῦ ποταμοῦ ποιεῖται τὴν τυπικὴν σπονδὴν πρὸς τὸν θεὸν τῆς ύγιείας ἐξ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἔξυγίανσιν τῶν ἑαυτοῦ υδάτων, ἐνῷ ἡ εἰκὼν τοῦ ταύρου σημαίνει τὰς θυσίας τὰς ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ γενομένας.

ΣΕΛΙΝΟΝΤΙΟΝ: Ἡρακλῆς παλαίων πρὸς ἄγριον ταῦρον, δν συλλαμβάνει ἐκ τοῦ κέρατος καὶ κτυπᾷ διὰ τοῦ ῥοπάλου.

Gardner, *Typr. Πίν. II. 16, 17.*

ΗΥΨΑΣ Ὁ ποταμὸς Ὑψᾶς σπένδων πρὸ βωμοῦ, περὶ δν ἐλίσσεται δφις. Κρατεῖ δὲ κλάδον καὶ φιάλην. Δπισθεν αὐτοῦ πτηνὸν ἐλόβιον (πελαργὸς, ἀφιπτάμενον). Ἐν τῷ πεδίῳ, φύλλον σελίνου **Ρ Διδραχ.**

Ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰκονίζεται ὁ ἥλιακὸς θεὸς Ἡρακλῆς ὡς μαχόμενος πρὸς τὰς καταστρεπτικὰς δυνάμεις τῆς ὑγρασίας τὰς ὑπὸ τοῦ ταύρου σημαινομένας, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ὁπισθίας ὄφεως ὁ Τύφᾶς ἀντικαθίστηκε τὸν Σελινοῦντα. Τὸ ἐλόβιον πτηνὸν ὄρᾶται ἀφιπτάμενον, ὡς μὴ δυνάμενον πλέον νὰ εὔρῃ εὐχάριστον διαμονὴν εἰς τὰς ἔχθας τοῦ Τύφᾶ νῦν ὅτε ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἀπεστράγγισε τὰς γαίας.

ΕΥΡΥΜΕΔΟΣΑ (ἐπ' ἀριστ.) Κεφαλὴ τῆς νύμφης Εύρυμεδούσης, μετὰ σφενδόνης. Ὁπισθεν αὐτῆς πελαργός.

ΣΕΛΙΝΟΣ (ἐπ' ἀριστ.) Κεφαλὴ τοῦ ποταμίου θεοῦ Σελινοῦντος, νεαροῦ, μετὰ ώτίου ταύρου καὶ κέρατος. Ὁπισθεν, φύλλον κισσοῦ . . .

Ρ Δραχμή.

Ἡ Εύρυμέδουσα φαίνεται ὅτι ἡτο πηγαία τις νύμφη, ἐπειδὴ μία τῶν θυγατέρων τοῦ Ἀχελώου ἐκαλεῖτο οὕτω (Preller, *Gr. Myth.* ἑκδ. β'. II, 392 σημ. 2).

Νύμφη ἡ θεὰ καθημένη ἐπὶ βράχου, ὑποδεχομένη εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς δριν ὑπερμεγέθη, δστις ἵσταται συνεσπειρωμένος καὶ ἀνυψούμενος πρὸς αὐτῆς.

ΣΕΛΙΝΟΕΣ Ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος· ὑπεράνω, ἐνίστε, φύλλον σελίνου . . . Ρ Λίτρα καὶ δρολ.

Οἱ ἐμπρόσθιοις τύποις τοῦ νομίσματος τούτου παριστᾶ ἵσως τὴν θέαν Περσεφόνην ὑποδεχομένην τὸν ὑπὸ μορφὴν ὄφεως Δία (Eckhel II σ. 240). Οἱ δὲ ταῦρος τῆς ὁπισθίας ὄφεως θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Eckhel ὡς ὁ ταυρόμορφος Διόνυσος, τὸ τέκνον τῆς μίξεως τῆς Περσεφόνης μετὰ τοῦ θείου ὄφεως. Ἐν τούτοις εἶνε μᾶλλον σύμφωνον πρὸς τοὺς λοιποὺς νομίσματικοὺς τύπους τοῦ Σελινοῦντος νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐνταῦθα νοεῖται ὁ ποταμὸς Σελινοῦς.

Περὶ τὰ 415-409 π. X.

ΣΕΛΙΝΟΝΤΙΟΝ Νίκη ἡγιοῦσσα τέθριππον τρέχον. Ἐν τῷ ἔξέργῳ στάχυς, ὑπεράνω δὲ ἐν τῷ πεδίῳ στέφανος.

ΣΕΛΙΝΟΝΤΙΟΝ Ποτάμιος θεὸς θύων, ὡς ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων τετραδράχμων . . . Ρ Τετράδρ.

Τὰ δίδραχμα τῆς περιόδου ταύτης ὅμοιάζουσι κατὰ τύπους πρὸς τὰ τῆς μεταβατικῆς περιόδου.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου ἢ | ΣΕΛΙΝΟΝΤΙΟΝ Τέθριππον νικηφόδ-
ἀγενείου ἐν κατατομῇ ἢ ἀντωπόδες | ρον, οἱ ἵπποι ἐν καλπασμῷ ὑπερά-
κατὰ τὰ τρία τέταρτα. | νω δὲ φύλλον σελίνου $\text{R } 1\frac{1}{2}$ Δραχ.

ΧΑΛΚΟΣ.

Τριᾶς. Κεφ. νεαροῦ ποταμίου θεοῦ. | Φύλλον σελίνου . . . $\text{A} \cdot 75$ ὄλκ. 138 κ.

· Η ὄλκη τῆς λίτρας συμφώνως τῷ νομίσματι τοῦτο θὰ ἡτο 552 κόκκων.

Ο Σελινοῦς κατεστράφη ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐν ἔτει 409 π. Χ., μολονότι δὲ οἱ Σελινούντιοι μνημονεύονται βραδύτερον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἡ πόλις οὐδέποτε πάλιν ἡδυνήθη νὰ κόψῃ ἵδια νομίσματα.

Σέλερας. Η θέσις τῆς πόλεως ταύτης εἶνε ὅλως ἀβεβαία, οὐδὲ μάλιστα μνημονεύεται παρ' ἀρχαίου τινὸς συγγραφέως. Τὰ δ' ἐκ χαλκοῦ σπάνια αὐτῆς νομίσματα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Τιμολέοντος.

Περὶ τὰ 340 π. Χ.

ΣΙΛΕΡΑΙΩΝ Προτομὴ ταύρου ἀν- | ΣΙΛ · Οπλίτης γυμνὸς ἐφορμῶν . . .
θρωποκεφάλου. | $\text{A } 1 \cdot 1$ καὶ $\cdot 75$

Σολοῦς. Πόλις φοινικική, οὐχὶ μεγάλης σπουδαιότητος, περὶ τὰ δώδεκα μίλια πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Παγόρμου. *Αν καὶ ἡτο πάντοτε ὑπήκοος τῆς Καρχηδόνος, τινὰ τῶν νομισμάτων αὐτῆς φέρουσιν Ἐλληνικὰς ἐπιγραφὰς καὶ προδίδουσι τὴν διὰ πάντων διήκουσαν ἐπίδρασιν τῆς Ἐλληνικῆς θρησκευτικῆς ἴδεας. Τὸ ἀρχαίοτερον νῦν γνωστὸν νόμισμα τοῦ Σολοῦντος εἶνε δίδραχμον δουλικῶς ἀντιγεγραμμένον ἐξ ἐνὸς τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων νομισμάτων τοῦ Σελινούντος.

Πρὸ τοῦ 409 π. Χ. περόπον

· Ήρακλῆς πρὸς ταῦρον παλαίων. | ΣΟΛΟΝΤΙΝΟΝ Ποτάμιος θεὸς
σπένδων. Σύμβολα· Φύλλον σελίνου καὶ πελαργός . . . R Δίδρ

‘Αλέκτωρ.
‘Ερμῆς καθήμενος πρὸς αὐτοῦ κηρύ-
κειον.

ΝΑΡΕΚ Θύννος ἵχθυς . . . Ρ· Οβολ.
» Τόξον καὶ φαρέτρα Ρ· Οβολ.

‘Η λέξις *Κφρά* (*Καφάρα*=χωρίον) ύποτιθεται δτι εἶναι τὸ φοι-
νικικὸν ὄνομα τοῦ Σολοῦντος.

Περὶ τὰ 405-350 π. X.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ.

ΝΑΡΕΚ Ἰπποκάμπη . . . . Α· 7

‘Ομοίως.

” Ανευ ἐπιγραφ. Θύννος ἵχθυς Α· 5

ΣΟΛΟΝΤΙΝΟΝ ‘Ομοίως.

ΝΑΡΕΚ Καρίς . . . . .

» ”

“*Hμίλιτρον*, Α· 8 δλκ. 116 χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἀντωπός.

» Καρίς . . . . .

Τριῶς, Α· 7 δλκ. 69 χ.

» Τοξότης γυμνὸς ἐν γόνασιν .

Α· 55

Περὶ τὰ 340 π. X.

Κεφαλὴ Περσεφόνης μετὰ στεφάνου ΝΑΡΕΚ Ταῦρος ἀνθρωποκέφαλος . .
σταχύων.

Α 1--8

Ν-Δ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ στενοῦ Ιππος ἀνορθούμενος καὶ κηρύκειον .
κράνους.

Α· 8

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Πανόρμου ὁ Σολοῦς ύπέκυψεν εἰς τὴν
ἔξουσίαν τῶν Ῥωμαίων. Κατόπιν ὅμως μανθάνομεν δτι ἐγένετο
ἰσοπολῖτις πόλις (municipium), καλουμένη Soluntium

Μετὰ τὸ 241 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΣΟΛΟΝΤΙΝΩΝ Κεφ. Ποσειδῶνος
Α· 85

‘Ομοίως.

» Στέφανος Α· 9

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

ΣΟΛΟΝΤΙΝΩΝ Πολεμιστῆς γυ-
μνός. . Α· 7

‘Ομοίως.

» Σηπία . Α· 5

ΣΟΛΟΝΤΙΝΩΝ Δελφίς.

Θύννος ἵχθυς . . . . . Α· 5

Κεφαλὴ ἀνδρὸς μέτ’ ἐνωτίου σφη-
νοπώγων δέ.

‘Ομοίως . . . . . Α· 55

‘Ομοίως.

” Ιππος ἀνορθούμενος . . . . Α· 5

Στέαλλα ἡ Στύελα. Ἡ πόλις αὕτη περιγράφεται ύπο Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (ἐν λ. Στύελλα) ὡς φρούριον τῶν Σικελικῶν Μεγάρων. Ὁ Leáke (*Num. Hell.* σελ. 70) τοποθετεῖ αὐτὴν παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Ἀλαβῶνος, τοῦ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Μεγαρικὸν κόλπον.

Περὶ τὰ 415-405 π. X.

Κεφαλὴ ἀνδρὸς νεαράς πρὸ αὐτῆς | **ΣΤΙΑ** Προτομὴ ταύρου ἀνθρωποκεφαλίδος σελίνου (;) φάλου. **Ρ** Δραχμὴ καὶ ἡμίδραχ.

Ἡ κεφαλὴ τῶν νομισμάτων τούτων, ἀν καὶ εἶνε ἄνευ κεράτων, ἀπεικονίζει πιθανῶς ποτάμιον τινὰ θεόν. Κατ’ ἔκφρασιν εἶνε δὲλως ἀνομοία πρὸς κεφαλὴν Ἀπόλλωνος, δύναται δὲ νὰ παραβληθῇ πρὸς τινὰς ὅμοίας κεφαλὰς τῶν νομισμάτων τῆς Κατάνης.

Προτομὴ ταύρου ἀνθρωποκεφαλίδος. | **ΣΤΙΕΛΑΝΑΙΟ** Νεαρὰ ἀνδρικὴ μορφὴ σπένδουσα πρὸς βωμοῦ . . . . **Ρ**

(Millingen, *Considerations* σελ. 143)

Συράχουσαι. Τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τῶν Συρακουσῶν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τῆς ὀλιγαρχίας τῶν γεωμόρων ἡ γαμορῶν, οἵτινες, ὡς τὸ ὄνομα αὐτῶν δηλοῦ, ἥσαν οἱ νόμιμοι ἀπόγονοι τῶν πρώτων ἀποίκων μεταξὺ τῶν ὅποίων διενεμήθησαν αἱ γαῖαι. Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ ἀποδώσωμεν τὰ νομίσματα ταῦτα εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ ἔκτου αἰῶνος, πρὸ τῆς ὅποίας αἱ Συράχουσαι (ώς αἱ Ἀθῆναι πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος) πρέπει νὰ μετεχειρίζοντο τὰ νομίσματα ἄλλου τινὸς κράτους.

Πρὸ τοῦ 500 π. X. περίπου

SVRAQOSION ἡ **SVRA** Τέθριππον βαδιζὸν ἥρέμα. | Τρετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διαιρούμενον. Ἐν τῷ κέντρῳ κεφαλὴ νύμφης ἡ θεᾶς, τεχνοτροπίκες ἀρχαῖκης . . . . **Ρ** Τετράδρο.

(Πίναξ Ι'. 9.)

‘Ιππεὺς ἐφιππος ὁδηγῶν δὲ ἔτερον ἵππον. | Ομοίως . . . . **Ρ** Δίδραχ.

Πιθανῶς οἱ τύποι οὗτοι εἶνε τὰ ἀρχαιότατα παραδείγματα τύπων νομισματικῶν ἀναφερομένων εἰς ἀγῶνας ἀθλητικούς. “Οτι

ὅμως οὗτοι δὲν ἀναφέρονται ως ὡρισμένην τινὰ ἀγωνιστικὴν νίκην εἶνε φανερὸν ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ τύποι ἀρχῆθεν ὑποτάσσονται εἰς τὰς ὑποδιαιρέσεις τοῦ νομίσματος. Οὕτω τοῦ τεθρίππου γίνεται χρῆσις πρὸς δήλωσιν τοῦ τετραδράχμου, ἐνῷ οἱ δύο ἵπποι δηλοῦσι τὸ δίδραχμον, εἰς δ' ἀνὴρ ἔφιππος χαρακτηρίζει τὴν δραχμήν.

'Η ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ διπισθίου μέρους κεφαλὴ δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ, δτὶ εἴνε ἡ τῆς Ἀρτέμιδος κυρίας θεᾶς τῆς νήσου Ὁρτυγίας, τῆς ταυτίζομένης πρὸς τὴν πηγαίαν νύμφην Ἀρέθουσαν, μολονότι ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τούτων κομματίων ἡ κεφαλὴ δὲν συνοδεύεται ὑπὸ τῶν δελφίνων, οἵτινες ἐπὶ μεταγενεστέρων νομισμάτων σημαίνουσι τὰ θαλάσσια κύματα τοῦ λιμένος τοῦ περικυκλοῦντος τὴν νήσον Ὁρτυγίαν, ἐν ᾧ ἀνέβρυεν ἡ Ἀρέθουσα πηγή.

Περὶ τὰ 500 — 478 π. X.

Εἰς τὴν περίσσον ταύτην περατουμένην μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ Γέλωνος δύνανται νὰ ἀποδοθῶσι τὰ ἔξῆς: —

ΣΥΡΑΩΣΙΟΝ	Κεφαλὴ γυναικεία	Τέθριππον, οὗ ὑπεράνω Νίκη . . .
ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΝ	περικυκλουμένη ὑπὸ δελφίνων.	(Πίναξ Ι'. 10.) Ρ Τετράδρ.
"	Ομοίως.	'Ανὴρ ἔφιππος δδηγῶν ἔτερον ἵππον. [Gardner, <i>Types</i> , Πίν. II, 7, 11] . . . . . Ρ Διδραχ.
"	Ομ. (ἀνευ δελφίνων)	'Ιππεύς. . . . . Ρ Δραχμ.
ΣΥΡΑ	Κεφαλὴ γυναικεία.	Σηπία . . . . . Ρ Λίτρα.
Κεφαλὴ γυναικεία.		ΣΥΡΑ Τροχός . . . . . Ρ 'Οβολ.

'Ἐν ἔτει 480 π. X. ὁ Γέλων ἐκέρδησε τὴν περίφημον αὐτοῦ νίκην κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐν Ἰμέρᾳ, διὰ δὲ τῆς μεσολαβήσεως τῆς συζύγου αὐτοῦ Δημαρέτης, συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῶν ήττηθέντων ἐχθρῶν αὐτοῦ, οἱ δροὶ τῆς ὥποιας ἦσαν πολὺ εὔνοϊκωτεροι ἢ ὅσον οὗτοι ἦλπιζον. "Οθεν ἐξ εὐγνωμοσύνης ἐδωρήσαντο οὗτοι τῇ Δημαρέτῃ ἐκατὸν τάλαντα χρυσοῦ, ἐκ τοῦ δοιού ἐκόπησαν, περὶ τὸ 479 π. X., τὰ περίφημα μεγάλα νομίσματα τῶν

Συρακουσῶν, ἡ ἀκριβῶς εἰπεῖν τὰ πεντηκοντάλιτρα (ἢτοι δεκάδραχμα), τὰ ἐπικληθέντα Δαμαρεῖα (Διοδ. XI. 26).

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφαλὴ Νίκης ἐ- | Τέθριππον ἡρέμα βαδίζον, τῶν ἵππων
λαιοστεφῆς ἡς πέριξ δελφῖνες. | ὑπὸ Νίκης στεφανουμένων. Ἐν
(Πίναξ I'. 2.) | τῷ ἔξεργῳ λέων. **¶ Δεκάδραχ.**

Ἐπειδὴ οἱ Συρακούσιοι ἔκοψαν τὰ ἔξοχα ταῦτα νομίσματα ἀμέσως μετὰ μεγάλην νίκην ἡτις διὰ τοὺς Σικελιώτας Ἐλληνας ἢτο τοσοῦτον σπουδαία δσον αἱ σύγχρονοι κατὰ τῶν Περσῶν νίκαι εὐ Σαλαμῖνι καὶ Πλαταιαῖς ἥσαν σπουδαῖαι διὰ τὸν λαὸν τῆς χυρίας Ἐλλάδος, δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ δτι θὰ ἐμνημόνευσόν πως τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος. Υπετέθη ἐπομένως δτι ὁ ἐπὶ τῆς ὅπισθίας ὄψεως λέων, δυνατὸν νὰ εἴνε σύμβολον τῆς Λιβύης, ὡς εἴνε τοιοῦτον βεβαίως ἐπὶ τῶν Καρχηδονικῶν νομισμάτων. Δυνατὸν ὅμως νὰ ἀντιταχθῇ, δτι ἀν ὑπῆρχε πρόθεσις ὑπαινιγμοῦ τῶν ἡττηθέντων Καρχηδονίων, θὰ περιείχετο οὕτος ἐν τῷ χυρίῳ τύπῳ καὶ οὐχὶ ἐν ἀπλῷ παρέργῳ συμβόλῳ. Ἡ κεφαλὴ τῆς Νίκης καὶ τὸ νικηφόρον τέθριππον ἀναφέρονται ἀμφότερα εἰς νίκας σταδίου καὶ οὐχὶ εἰς νίκας πολέμου. Ὁθεν ὁ λέων δύναται νὰ ληφθῇ ἐν σχέσει πρὸς τὸν κύριον τύπον, ὡς σημαίνων τὸν θεόν, πρὸς τιμὴν τοῦ ὅπιού ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες, δστις ἔνεκα τούτου δυνατὸν νὰ εἴνε ἐν τῇ περιπτώσει ταύτη ὁ Ἀπόλλων (Πβλ. τὰ σύγχρονα νομίσματα τῶν Λεοντίνων, ἔνθα δ λέων εἴνε τὸ σταθερὸν σύμβολον τοῦ θεοῦ τούτου).

Παρὰ τὸ δεκάδραχον ὑπάρχει τετράδραχμον καὶ ὀβολὸς τῆς νομισματοκοπίας ταύτης (Head, *Coinage of Syracuse*, Πίν. I, 11, 12).

Περὶ τὰ 480-415 π. Χ.

Τὰ ἀρχαιότερα νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης, ἀτινα ἀλλαχοῦ ἀπεδόθησαν ὑπ' ἐμοῦ (ἔ. ἀ. σελ. 10) εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἱέρωνος, διακρίνονται διὰ τοῦ θαλασσίου κήτους, πρίστιος, τοῦ ἀντικαθιστῶντος τὸν λέοντα ἐν τῷ ἔξεργῳ τοῦ ὅπισθοτύπου. Ἀν ὁ λέων σημαίνει ἀγῶνα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ πρίστις καθ' ὅμοιον τρόπον δυνατὸν νὰ δηλοῖ τὸν Ποσειδῶνα ὡς τὴν θεό-

τητα πρὸς τιμὴν τὰς ὁποίας ἐπανηγυρίσθησαν οἱ ἀγῶνες. Τὰ φέροντα δὲ τὴν πρίστιν τετράδραχμα εἶνε τεχνοτροπίας δυσκάμπτου πως, τοῦθ' ὅπερ χαρακτηρίζει τὴν ἀρχαιοτέραν μεταβατικὴν περίοδον. Ἡ κόμη τῆς θεᾶς τοῦ ἐμπροσθότύπου εἶνε διατεθειμένη ποικιλοτρόπως ἐπὶ διαφόρων κομματίων, συνήθως διμως εἶνε ἀναδεδεμένη διὰ πλατείας ταῖνας ἡ δεσμοῦ.

Διαρκούσης τῆς δημοκρατίας τῆς μετὰ τὴν ἐτεῖ 466 π. Χ. ἔξωσιν τῆς Γελωνείου δυναστείας, τὰ τετράδραχμα τῶν Συρακουσῶν παρουσιάζουσιν ἐλευθερίαν τεχνοτροπίας καὶ ποικιλίαν ἐκτελέσεως μεγαλειτέρας τῶν πρότερον συνειθίζομένων (*Πίναξ Ι'*. 11, 12 καὶ *Η'*. 1.) Ἡ κεφαλὴ τῆς θεᾶς προσλαμβάνει εύρυτέρας διαστάσεις, οἱ δὲ περιθέοντες δελφῖνες εἶνε δλιγύτερον τυπικῶς διατεθειμένοι καὶ δλιγύτερον περιβλεπτοι. Ἡ κόμη τῆς γυναικείας κεφαλῆς περιβάλλεται ἐνίστε ύπὸ σφενδόνης, ἄλλοτε ύπὸ σάκκου καί ποτε εἶνε πρὸς τὰ ἄνω εἰλιγμένη καὶ συγκρατεῖται ύπὸ ιμάντος τετράκις περιστρεφομένου (*Πβλ. B. M. Guide* Πίν. XVII, 35, 36).

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἄρχεται καὶ ἡ κοπὴ τῶν χαλκῶν νομισμάτων ἐν Συρακούσαις.

ΣΥΡΑ Κεφαλὴ νύμφης.

| ॐ Σηπία . . . Τοιᾶς Α·6·4

Περὶ τὰ 415-405 π. Χ.

Εἶνε πιθανόν, ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηναϊκῶν δυνάμεων ἐν ἐτεῖ 412 π.Χ., μεγάλαι τροποποιήσεις ἐγένοντο ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ τῶν Συρακουσῶν. Μία ἐξ αὐτῶν φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ τὸ πρώτον ἥδη εἰσαγωγὴ τῆς νομισματοκοπίας τοῦ χρυσοῦ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ.
[B. M. Guide, Πίν. XVII. 39.]

ΣΥΡΑ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΣΥΡΑ Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διηρημένον μετὰ γυναικείας κεφαλῆς ἐν τῷ κέντρῳ. Κ δλκ. 18 κ.

Αἰγὶς ἐφ' ἣς γοργόνειον. Κ δλκ. 11 κ.

ΣΥΡΑ Τετράγωνον ἔγκοιλον μετὰ τροχοῦ ἐν τῷ κέντρῳ. Κ δλκ. 9 κ.

Περὶ τῆς εἰς χρυσὸν ἀξίας τῶν χρυσῶν τούτων νομισμάτων ἵδε τὴν ἐμὴν μελέτην *Coinage of Syracuse*, σ. 17.

Ἐτερος νεωτερισμός, ὃστις πρέπει νὰ εἰσήχθη περὶ τοὺς χρόνους τούτους εἴνε ὅτι ἐπετράπη εἰς τὸν σφραγιδογλύφον νὰ θέτη ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὸ ὄνομα αὐτοῦ. (*Πίρας Η'. 2, καὶ B. M. Guide, Πίν. XVII, 40*, μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ τεχνήτου ΕΥΜΗΝΟΥ). Τοῦτο δειχνύει, ὅτι ἡ καλλονὴ τῶν νομισμάτων τῆς πολιτείας ἐθεωρεῖτο ἥδη ὡς τι δημοσίου ἐνδιαφέροντος χρῆμα. Ὁ κατάλογος τῶν Συρακουσίων σφραγιδογλύφων ἀνεγράφη ἥδη ἐν σελ. 152. Τὰ τετράδραχμα ἀποβαίνουσιν νῦν πάνυ κεχαλλωπισμένα τὴν τεχνοτροπίαν, μεγάλη δὲ ποικιλία ἐμφανίζεται ἐν τῇ διαθέσει τῆς κόμης τῆς ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως θεᾶς, ἐν ᾧ οἱ ἵπποι τοῦ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τεθρίππου δὲν βαδίζουσιν πλέον ἡρέμα, ἀλλὰ διατελοῦσιν ἐν σφοδρῷ κινήσει, καλπάζοντες ἡ ἀνορθούμενοι.

Περὶ τοὺς χρόνους τούτους τὸ γράμμα Ω ἀρχεται ἐμφανιζόμενον ἐπὶ νομισμάτων τῶν Συρακουσῶν καὶ ἄλλων Σικελικῶν πόλεων. Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τὸν χρόνον τῆς γενικῆς αὐτοῦ χρήσεως, χάριν ὅμως εὐκολίας δυνάμεθα νὰ ἀποδόσωμεν πάντα τὰ φέροντα ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ νομίσματα, εἰς τὴν ἐποχὴν τὴν πρὸ τῆς ἐτεί 405 π. Χ. ἀνοδού τοῦ Διονυσίου εἰς τὸν θρόνον. Τὰ δὲ φέροντα ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ θὰ εἴνε τὸ πλεῖστον μεταγενέστερα τῆς χρονολογίας ταύτης.

Νέος δὲ τύπος τῆς δραχμῆς εἰσήχθη περὶ τὸν χρόνον τοῦτον:—

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφαλὴ θεᾶς μετὰ	ΛΕΥΚΑΣΠΙΣ "Ἡρως γυμνός, φέρων κράνος, ἀσπίδα καὶ ξίφος, ἐφορμῶν πρὸς δ. . . . R Δραχμ.
-----------------------------	--

‘Ο Λεύκασπις ἦτο ἐγχώριος Σικελικὸς ἡρως, ὃστις κατὰ τὸν Διόδωρον (IV. 23) ἦτο εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῶν Σικανῶν, τῶν φονευθέντων ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τὴν διάβασιν αὐτοῦ ἀπὸ Συρακουσῶν διὰ τοῦ κέντρου τῆς νήσου. Μεταγενεστέρα τις διαφορὰ τοῦ τύπου τούτου ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἀκολούθῳ περιόδῳ.

Περὶ τὰ 405-345 π. Χ.

Εἰς τὸν χρόνον τοῦ Διονυσίου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ δυνα-

τὸν νὰ ταχθῶσι τὰ τελειότατα πάντων τῶν Συρακουσίων νομισμάτων χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΝ Κεφαλὴ θεᾶς.

•Ηρακλῆς καὶ λέων . . . Χ 90 x.
(Πίναξ H'. 3.)

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφαλὴ ἄρρην νεανική (ποταμὸς "Αναπος;")

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Ἰππος ἐλεύθερος .
Χ 45 x.

[Imhoof Mon. Gr. Πίν. B. 13.]

"Αν ἡ σχετικὴ ἀξία τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἀργυρὸν ἦτο ὡς 1: 15 ὡς ὑπετέθη (Head, *Coinage of Syracuse* σελ. 79), τὰ νομίσματα ταῦτα δυνατὸν νὰ ληφθῶσιν ὡς κομμάτια 100 καὶ 50 λιτρῶν.

Κεφαλὴ Περσεφόνης ἔστεμπμένη διὰ φύλλων σταχύων καὶ περικυλουμένη ὑπὸ δελφίνων. Ὅποκάτω σμικροῖς γράμμασιν ΕΥΑΙΝΕΤΟΥ (δνομα σφραγιδογλύφου).

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόμης ἐν δικτύῳ πέριξ, δελφίνες· ὑπογραφὴ ΚΙΜΩΝ.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Τέθριππον νικηφόρον ἐν τῷ ἔξέργῳ, ΑΘΛΑ, κράνος, θώραξ, κηνηίδες καὶ ασπίς .
Ρ Δεκάδρ. 667·5 x.
(Πίναξ I'. 3.)

Ομοίως . . . . . Ρ Δεκάδρ.
(Πίναξ I'. 4.)

'Ἐκ τῶν δύο τούτων θαυμασίων δεκαδράχμων, τὸ φέρον τὴν ὑπογραφὴν Εὔαίνετος εἶνε τὸ ἀριστούργημα τῆς σφραγιδογλυφικῆς τέχνης, ὡς τοιοῦτον δὲ φαίνεται ὅτι γενικῶς ἀνεγνωρίσθη ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἐπειδὴ ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον οὐχὶ μόνον τῶν νομίσματων πολλῶν ἀλλων Σικελικῶν πόλεων (π.χ. τοῦ Πανόρμου, τῶν Κεντορίων, κλπ.) ἀλλὰ καὶ ἀρκετῶν τῆς κυρίας Ἐλλάδος, οἷα τὰ τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν [B. M. Guide, Πίν. XXII. 24].

Μεταξὺ τῶν πολλῶν ὡραιοτάτων τετραδράχμων τῶν Συρακουσῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης, τὰ ἔζης ἔργα τοῦ Κίμωνος καὶ Εὐκλείδα εἶνε τὰ κάλλιστα : —

ΑΡΕΩΟΣΑ Κεφαλὴ Ἀρεθούσης κατ' ἔγώπιον, μετὰ κόμης κυματίζούσης εἰς λυτοὺς βοστρύχους, ὃν μεταξὺ νήχονται δελφίνες. Ἐπὶ τῆς ταινίας τοῦ μετώπου τὸ τοῦ τεχνίτου δνομα ΚΙΜΩΝ

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Τέθριππον ὑπεράνω Νίκη· ἐν τῷ ἔξέργῳ, στάχυς . . .
(Πίναξ Θ'. 11.) Ρ Τετράδραχ.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς | Περσεφόνη λαμπαδηφόρος ἡνιοχοῦσα
κατ' ἐνώπιον, μετὰ περικεφαλαῖας | δρυα νικηφόρον ἐν τῷ ἔξέργῳ,
πλουσίως κεκοσμημένης, λιοφορδ- | στάχυς . . . . **¶** Τετράδραχ.
ρου καὶ πτεροφόρου. **Ἐπ'** αὐτῆς τὸ | (Πίναξ *H.* 4)
δνομα τοῦ τεχνίτου **ΕΥΚΛΕΙΔΑ**,
πέριξ δὲ δελφίνες.

Τύπαρχουσι πολλὰ κάλλιστα τετράδραχμα τῆς ἐποχῆς ταύτης
μετὰ καὶ ἔνευ ὀνομάτων τεχνιτῶν (*Head, Coinage of Syracuse*,
Πίν. V.) πρὸς δὲ αἱ ἔκῆς δραχμαὶ : —

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ' ἐνώπιον, ώς ἐπὶ τοῦ νομίσματος τοῦ Εὔκλειδα.	ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Ὁ Λεύκασπις μετὰ χράνους, δόρατος καὶ ἀσπίδος, ἐν στάσει μαχομένου πρὸς βαμβοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ κριδὸς νεκρός. ¶ Δραχ.
[Gardner, <i>Types</i> , Πίν. VI, 40, 35.]	

Τὰ ἡμίδραχμα ἐπαναλαμβάνουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοὺς τύπους
τῶν τετραδράχμων. Ἐπὶ δὲ τῶν μικροτέρων νομισμάτων ἡ σηπία
διακρίνει τὴν λίτραν καὶ ὁ τροχὸς τὸν διολόν.

ΧΑΛΚΟΣ

Κεφαλὴ νύμφης.	'Αστὴρ ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ εἰς τέσσαρα διγρημένῳ . . . Ἄ·65
Όμοιώς.	ΣΥΡΑ Τροχὸς καὶ δύο δελφίνες Ἄ·65
Όμοιώς.	» Σηπία . . . . . Ἄ·6
ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Όμοιώς.	Τρίαινα . . . . . Ἄ·45

Περὶ τὰ 345-317 π. Χ.

Ἐν ἔτει 345 π. Χ. Τιμολέων ὁ Κορίνθιος, ὑπὸ τὴν ἴδιαιτέραν
προστασίαν τῶν μεγάλων θεαινῶν τῆς Σικελίας, Δήμητρος καὶ Περ-
σεφόνης, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς
θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς τοῦ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Σικελίαν ἀπὸ τῶν
τυράννων αὐτῆς (Πλούτ. Τιμ. 8. Διοδ. XVI, 66). Τὸ δημοκρατικὸν
πολίτευμα ἐπανιδρύθη γῦν ἐν Συρακούσαις. Συγχρόνως ἐκόπη
νέον ὅλως νόμισμα, τοῦ ἥλεκτρου ἀντικαταστήσαντος τὸν πρότε-
τερον κυκλοφοροῦντα καθαρὸν χρυσόν. Διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης
ἡ πολιτεία ἐπραγματοποίει κέρδος εἴκοσι τοῖς ἑκατὸν (Head, ἐ. α.
σελ. 26). Ωσαύτως δὲ ὁ Κόρινθιακὸς ἀργυροῦς στατήρ, ὁ ισοφαρί-

ζων κατ' ἀξίαν πρὸς ἐν Ἀττικὴν δίδραχμον ἀντικατέστησεν τὸ τετράδραχμον ὡς κύριον ἀργυροῦν νόμισμα.

ΗΛΕΚΤΡΟΣ

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΣΩΤΕΙΡΑ Κεφ. Ἀρτέμιδος. (<i>Πίναξ H'. 5.</i>) Ἡλ. 112·5 κ. = 100 λίτρ.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. [B. M. <i>Guide</i> , Πίν. XXVI, 34.]	ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Τρίπους . . . . . Ἡλ. 58·2 κ. = 50 λίτραι.
ΙΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κεφαλὴ Διός. [B. M. <i>Guide</i> , Πίν. XXVI, 35.]	» Πήγασος . . . . . Ἡλ. 33·7 κ. = 30 λίτραι.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	» Λύρα . . . . . Ἡλ. 28·12 κ. = 25 λίτραι.
Κεφαλὴ Ἀρεθούσης.	Σηπία . Ἡλ. 11·25 κ. = 10 λίτραι

ΑΡΓΥΡΟΣ

ΙΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κεφαλὴ Διός.	ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Πήγασος. [<i>Imhoof Mon. Gr.</i> Πίν. B. 16.] . . . . Ρ Στατήρ 132 κ. = 10 λίτραι.
ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιακοῦ ἀνευλόφου.	Πήγασος (<i>Πίναξ H'. 6.</i>) . . . . Ρ Στατήρ 135 κ. = 10 λίτραι.
Κεφαλὴ Ἀρεθούσης μετὰ δελφίνων.	Πήγασος . Ρ 40·5 κ. = 3 λίτραι.
Κεφαλὴ Κυάνης σύμβολον, λεοντοκεφαλὴ (στόμιον κρήνης).	Πήγασος . Ρ 40·5 κ. = 3 λίτραι.
Κεφαλὴ Ἀρεθούσης.	"Ημισυ πηγάδου . . . . . Ρ 20·25 κ. = 1 $\frac{1}{2}$ λίτρ.
Κεφ. Κυάνης (σύμβ. λεοντοκεφαλή). Όμοίως.	Όμοίως . Ρ 20·25 κ. = 1 $\frac{1}{2}$ λίτρ.
»	Σηπία . Ρ 13·5 κ. = 1 λίτρα.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ' ἐνώπιον.	Ἴππεύς . Ρ 33·75 κ. = 2 $\frac{1}{2}$ λίτρ.
Κεφαλὴ γυναικέϊα Ἰανδμορφος καὶ δαφνοστεφῆς.	Ἴππος ἐλεύθερος . . . . . Ρ 27 κ. = 2 λίτραι.

Ἡ ἐπικράτησις τοῦ Πηγάδου ὡς Συρακουσίου τύπου δρεῖλεται βεβαίως εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν νομισμάτων τῆς Κορίνθου. Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἐλευθερίου Διός καὶ ὁ ἐλεύθερος ἵππος ἀριδήλως μαρτυροῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν ὅτι εἶνε σύμβολα ἐλευθερίας καὶ δημοκρατίας.

Ἐτερος σπουδαῖος γεωτερισμὸς εἰσαγθείς, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ

Τιμολέοντος, ἵτο ή κοπὴ χαλκῶν νομίσματων οὐσιαστικοῦ σταθμοῦ, ἀν καὶ ἔχόντων ἐσωτερικὴν καθ' ἑαυτὸν ἀξίαν κατά τι μείζονα τῆς ὀλκῆς αὐτῶν. Τὰ βαρέα ταῦτα χαλκᾶ νομίσματα ἐκόπησαν πιθανῶς πρὸς πλήρωσιν ἐλλείψεως νομίσματος ἐν τοῖς Σικελικοῖς διαμερίσμασι τῆς Σικελίας, ἀτινα διὰ τοῦ Τιμολέοντος ἡγθησαν εἰς ἄμεσον καὶ συγνὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὰς Συρακούσας.

ΧΑΛΚΑ

'Επιγρ. ΣΥΡΑ ή ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιακοῦ.	'Αστὴρ θαλάσσιος μεταξὺ δύο δελφίνων	Α 1·15
‘Ομοίως.	“Ιππος θαλάσσιος	Α 8
Κεφαλὴ πωγωνοφόρου ἥρωος Ἀρχίου, μετὰ κράνους κορινθιακοῦ.	Πήγασος καὶ δελφίς	Α 1·05
Κεφαλὴ Περσεφόνης.	Πήγασος	Α 85
Κεφαλὴ Ἀφροδίτης	“Ημισυ Πηγάσου	Α 6
Κεφαλὴ Ἀνάπου κατ' ἐνώπιον.	“Ημισυ Πηγάσου	Α 65
Κεφαλὴ γυναικεία.	Δελφίς καὶ χήμη	Α 7
ΙΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κεφ. Διός.	“Ιππος ἐλεύθερος	Α 1·0
‘Ομοίως.	“Ημισυ Πηγάσου	Α 95
[Imhoof, <i>Mon. Gr.</i> Πίν. B. 17.]		
‘Ομοίως.	Κεραυνός	Α 95·65
‘Ομοίως.	Σηπία	Α 65
‘Ομοίως. [Imhoof, ε. ἀ. Πίν. B. 18.]	Σταυρός ματανδρικός	Α 9
‘Ομοίως.	“Οστραχον, πέριξ δὲ τρεῖς δελφῖνες, ἢ σηπία	Α 7
[Imhoof, ε. ἀ. Πίν. B. 19 καὶ 20.]	“Ομοίως	Α 55
Κεφαλὴ Κυάνης (;) κατ' ἐνώπιον.	Πήγασος	Α 7
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Κύων ὄλακτῶν	Α 7
[ΙΕΥΣ ΕΛ]ΛΑΝΙΟ[Σ] Κεφ. Διός.		
[Imhoof, ε. ἀ. Πίν. B. 21.]	Kύων κατακείμενος, στρέφων τὴν κεφαλήν	Α 6
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.		
[Imhoof, ε. ἀ. Πίν. B. 22.]		

‘Η κεφαλὴ τοῦ Ἀρχίου ως οἰκιστοῦ τῶν Συρακουσῶν ἀρμόζει τὰ μάλιστα εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς νέας ἀποικίας τοῦ Τιμολέοντος.

"Οσον ἀφορᾷ τὸν ποταμὸν" Αναπον καὶ τὴν κρήνην Κυάνην ἴδε Αἰλι-
ανοῦ Ποικ. Ἰστορ. XXXIII.

Τῶν μεγαλειτέρων γαλκῶν τούτων νομισμάτων τῶν Συρα-
κουσῶν ἐγένετο μεγάλη χρῆσις ἐν Σικελίᾳ, κυρίως ὑπὸ τῶν Σικε-
λικῶν πόλεων, ως πετάλων ἐφ' ὧν ἔχοπτον τοὺς ιδίους αὐτῶν
τύπους.

Βασιλεία Ἀγαθοκλέους, 317-289 π. X.

Τὰ νομίσματα τὰ κοπέντα καθ' ἥν ἐποχὴν ὁ Ἀγαθοκλῆς ἐβα-
σίλευε τῶν Συρακουσῶν, δὲν φέρουσιν ἀπαντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
Ἀνήκουσιν δὲ εἰς τὰς ἑξῆς τρεῖς περιόδους: —

Α'. 317-310 π. X.

Χρυσός. Ἀττικαὶ δραχμαί, τετρώβιλα καὶ διώβιλα.

Ἄργυρος. Τετράδραχμα, στατῆρες (Κορινθιακοὶ) καὶ δραχμαί.

Χαλκᾶ νομίσματα.

"Απαντα φέρουσι **ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ** ἀνευ τοῦ δινόματος τοῦ Ἀγαθοκλέους.

Β'. 310-307 π. X.

*Χρυσός. Στατῆρες μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς **ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΣ***

*Ἄργυρος. Τετράδρ.   »   **ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ-ΑΓΑΘΟΚΛΕΙΟΣ***

*»   »   **ΚΟΡΑΣ-ΑΓΑΘΟΚΛΕΙΟΣ***

*»   »   »   **ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΣ***

*Χαλκᾶ νομίσματα   »   **ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ***

Γ'. 307-289

Χρυσός. Στατῆρες (δλκὴ 90 κ.) ἐπιγεγραμμένοι —

ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΣ ΒΑΣΙΛΕΟΣ

Χαλκᾶ νομίσματα μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς.

Ἄργυρος. Στατῆρες Κορινθιακοὶ ἡλαττωμένου σταθμοῦ.

Περίοδος Α'. Περὶ τὰ 317-310 π. X.

ΧΡΥΣΟΣ ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΟΣ. ΣΤΑΘΜΟΣ ΑΤΤΙΚΟΣ

Κεφ. νεχροῦ Ἀρεως (;) διχροοστεφῆς. | **ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ** Ἀρμα. Σύμβολον·
[B. M. Guide, Πίν. XXXV, 27.] τρισκελές. . . . .

Χ Δραχ. καὶ Τετρώβ.

Κεφαλὴ Περσεφόνης. | »   Ταῦρος . . Χ Διώβολ.

Κεφαλὴ Περσεφόνης (Πίναξ Η'. 7.)	ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Τέθριππον. Σύμβολον· τρισκελές . . . . . Ρ Τετράδρ.
ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφαλὴ νεαροῦ Ἀρεως (;) δαφνοστεφής.	Τρισκελές . . . . . Ρ Δραχ.
[Imhoof, <i>Mon. Gr.</i> Πίν. Β. 23.]	
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κορινθιακοῦ λοφοφόρου κράνους.	ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Πήγασος. Σύμβολον, τρισκελές Ρ Κορινθ. στατήρ.

ΧΑΛΚΟΣ

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφαλὴ Περσεφόνης.	Ταῦρος κυρίσσων. Σύμβολα καὶ γράμματα διάφορα . . . . . Α·9.-7
Νεαρὰ ἄρρην κεφαλὴ δαφνοστεφής.	Τρισκελές . . . . . Α·75

Τὸ τρισκελές δὲν ἐμφανίζεται ἐπὶ οὐδενὸς Σικελικοῦ νομίσματος ἀρχαιοτέρου τῶν χρόνων τοῦ Ἀγαθοκλέους, ὅστις φαίνεται ὅτι παραδέχθη αὐτὸν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀντιποιήσεως τῆς κυριαρχίας ἐφ' ἀπάσης τῆς Σικελίας.

Ο τύπος τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων χρυσῶν νομισμάτων ἴσως ἀντεγράφη ἐκ τῶν χρυσῶν στατήρων τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας.

Περίοδος Β'. Περὸ τὰ 310-307 π.Χ.

ΧΡΥΣΟΣ ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΟΣ. ΑΤΤΙΚΗ ΟΛΚΗ.

Κεφαλὴ νεαρά, φέρουσα δέρμα ἔλέφαντος.	ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΣ Ἀθηνᾶ πτεροφόρος, ισταμένη ἐνοπλος, παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς γλαύξ Χ Στατήρ.
--	--

Τὸ νόμισμα τοῦτο πιθανῶς ἐκόπη ταχέως μετὰ τὴν ἐν Ἀφρικῇ ἐν ἔτει 310 π. Χ. νίκην τοῦ Ἀγαθοκλέους κατὰ τῶν Καρχηδονίων (Διοδ. XXII, II), πρὸ τῆς δοποίας ἀφῆκε νὰ πτερυγίσωσι γλαῦκες, τὸ ιερὸν πτηνὸν τῆς Ἀθηνᾶς, αἵτινες ἐπικαθήμευσι εἰς τὰς ἀσπίδας καὶ κράνη τῶν στρατιωτῶν, ἐπανέφερον τὸ ἐκλεῖπον θάρρος αὐτῶν. Ἡ δὲ ἀπουσία τοῦ βασιλικοῦ τίτλου ἀποδεικνύει ὅτι τὸ νόμισμα ἐκόπη πρὸ τοῦ 307 π. Χ.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφαλὴ Περσεφόνης μετὰ κόμης κυματιζούσης.	ΑΓΑΘΟΚΛΕΙΟΣ. Νίκη ἐγείρουσα τρόπαιον. Σύμβ. τρισκελές Α Τετρ.
ΚΟΡΑΣ Ὁμοίως (Πίναξ Η'. 8.)	ΑΓΑΘΟΚΛΕΙΟΣ ή ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΣ Ὁμοιον . . . . . Ρ Τετράδρ.

'Ολίγον δὲ κατ' ὀλίγον φαίνεται διτὶ ὁ Ἀγαθοκλῆς ὥκειοποιήθη τὸ δικαίωμα τῆς νομισματοκοπίας, ἐπειδὴ ἡ ἐπιγραφὴ ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ παραλείπεται τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ, κατόπιν ἐπὶ τοῦ ἀργύρου καὶ τέλος, ὡς θέλομεν ἵση, ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ. Τὸ ἐπίθετον ΑΓΑΘΟΚΛΕΙΟΣ ἔξυπαχούει ἵσως τὴν λέξιν ΝΙΚΗ τὴν διὰ τοῦ τύπου δηλουμένην.

ΧΑΛΚΟΣ

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Νεαρὰ ἄρρην κε-	Λέων. Σύμβολον, ῥόπαλον .	Α 85
φαλὴ μετὰ διαδήματος.		
ΣΩΤΕΙΡΑ Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεραυνός .	Α 85
ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφ. Ἀθηνᾶς μετὰ	Πήγασος.	Α 85
λοφοφόρου κορινθιακοῦ κράνους.		
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, ὡς ἀνωτέρω.	ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Ἰππεύς. Α 8-65	
‘Ομοίως.	” Κεραυνός .	Α 55

Περίοδος Γ'. 307-289 π. Χ.

Ἐν ἔτει 307 ὁ Ἀγαθοκλῆς προσέλαβε τὸν τίτλον βασιλεύς, μιμούμενος ὡς πρὸς τοῦτο τὸν Ἀντίγονον, διτὶς κατὰ τὸ αὐτὸς εἶχεν ἥδη πράξει τὸ αὐτό.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ λοφοφόρου	ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΣ ΒΑΣΙΛΕΟΣ Κε-
κορινθιακοῦ κράνους.	ραυνός . . . . .

[B. M. *Guide*, Πίν. XXXV, 30.]

‘Ομοίως (τὸ κράνος ἄλοφον).	Πήγασος. Σύμβολον τρισκελὲς ἢ
	ἀστήρ . . . . .

[B. M. *Guide*, Πίν. XXXV, 31.]

ΣΩΤΕΙΡΑ Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΣ ΒΑΣΙΛΕΟΣ Κε-
	ραυνός . . . . .

Οἱ χρυσοὶ στατῆρες τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀκολουθοῦσι τὸν ἀρχαῖον Συρακούσιον σταθμητικὸν κανόνα τοῦ χρυσοῦ, τὸν ἐπιχρατοῦντα κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Διονυσίου (σελ. 233). Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ χρυσὸς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀγαθοκλέους ἤξιζε μόνον δωδεκάκις πλέον τοῦ ἀργύρου, ἐν ᾧ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Διονυσίου ἦτο ὡς 15 : 1, ὁ στατῆρ τῶν 90 x. θὰ ισοφάριζε μόνον πρὸς 80 λίτρας ἀργύρου

ἀντὶ τῶν 100 τοῦ ἀρχαίου. Ἰσως λοιπὸν ἔνεκα τῶν μεταβληθει-
σῶν ἀναλογιῶν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, η̄ ὀλὴ τοῦ Κορινθιακοῦ
στατῆρος τῶν Συρακουσῶν ἡλαττώθη κατ' ἀναλογίαν ἀπὸ δέκα εἰς
δικτὸν λίτρας.

Δημοκρατία, 289-287 π. X.

Ἄμα τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐπανιδρύθη τὸ δημοκρατι-
κὸν πολίτευμα ἐπὶ διάστημα δύο περίπου ἑτῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν
τῶν ὅποιων ἐμφανίζεται καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἡ λατρεία
τοῦ Ἐλευθερίου Διός.

ΣΩΤΕΙΡΑ Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	ΔΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Κεραυνός	Α·8
ΔΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Κεφαλὴ Διός.	ΣΥΡΑΚΟΣΩΝ Κεραυνός . .	Α·8

Ικέτας, 287-278 π. X.

Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ἐπέρχεται ἡ τυραννία τοῦ Ἰκέτα, οὗ τὸ
ὄνομα ἐμφανίζεται ὡς ὑπάτου ἀρχοντος μόνον ἐπὶ τῶν χρυσῶν νο-
μισμάτων. Τὰ ἀργυρᾶ καὶ γαλκᾶ νομίσματα, ἀτινα ὡς ἀλλαχοῦ
ἔδειξα (*Coinage of Syracuse* σελ. 54), μόνον εἰς τὴν ἐποχὴν
ταύτην δύναται νὰ ἀνήκωσι, δὲν φέρουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφ. Περσεφόνης. [B.M. Guide, Πίν. XXXV, 32.]	ΕΠΙ ΙΚΕΤΑ "Ἀρμα. Σύμβολα· σε- λήνη, ἀστὴρ (ἥλιος) κλπ. Η 67·5 κ. Κεφαλὴ Περσεφόνης μετὰ κόρμης μα- κρᾶς. Σύμβολα· μέλισσα, βούκρα- νον, κλπ. (Πίναξ Η'. 9.)
	ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Τέθριππον. Σύμ- βολα· ἀστὴρ κλπ. . Ρ 202·5 κ.

Τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων ἡ χρυσῆ δραχμὴ ἥξει 60 καὶ τὸ
ἀργυροῦν νόμισμα 15 λίτρας. Οὐδέποτε δὲ πλέον μετὰ τὴν βασι-
λείαν τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐκόπησαν ἐν Συρακούσαις τετράδραχμα.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Κεφαλὴ Περσεφό- νης μετὰ μακρᾶς κόρμης.	"Ἀρμα. Σύμβολον ἀστὴρ . Α·9·8
ΔΙΟΣ ΕΛΛΑΝΙΟΥ Νεαρὰ κεφαλὴ Διός, Ελλανίου.	ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ "Αετὸς ἐπὶ κεραυ- νοῦ . . . . . Α·8

[Gardner, *Types Gr. C.*, Πίν. XI. 25.]

Ο τελευταῖος οὗτος τύπος ἐλήφθη ὑπὸ τῶν Μαμερτίνων μετὰ

τὴν παρ' αὐτῶν ἀλωσιν τῆς Μεσσήνης ἐν ἔτει 282 π. Χ. Ἐν τούτοις ἡ κεφαλὴ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως καλεῖται Ἀρης ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Μαμερτίνων.

Xρόνοι τοῦ Πύρρου ἐν Σικελίᾳ, 278-276 π. X.

Τὰ ἔξῆς Συρακούσια νομίσματα ἀνήκουσι πιθανῶς εἰς τοὺς χρόνους τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας τοῦ Πύρρου (Head, *Coinage of Syracuse*, σελ. 58): —

Κεφαλὴ Περσεφόνης μετὰ κόμης μα-	ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Νίκη ἐπὶ ἄρματος. Χ 67·5 x.
χρᾶς.	
ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Ὄμοιώς.	Λαμπτὰς ἐν στεφάνῳ δρυός . Α· 1·0
» Κεφαλὴ Ἡρακλέους	Ἀθηνᾶ μαχομένη . . . . Α· 9·8 νεαροῦ.

Ἡ πρόμαχος αὕτη Ἀθηνᾶ εἶνε ἡ Ἀθηνᾶ ἀλκὶς τῶν Μακεδόνων, τύπος ἐμφανιζόμενος τὸ πρῶτον ἐπὶ νομισμάτων κοπέντων ὑπὸ Πτολεμαίου Σωτῆρος ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς τιμὴν τοῦ υἱοῦ τῆς Ρωξάνης Ἀλεξάνδρου, ἀμέσως δὲ κατόπιν ἐπὶ ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ Πύρρου, κοπέντων κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν ἐκστρατειῶν αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν παρόντων χαλκῶν νομισμάτων τῶν Συρακουσῶν, πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν νομισμάτων Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ (277-239 π. Χ.) καὶ τέλος ἐπὶ τῶν Φιλίππου τοῦ Ε'. (220-179 π. Χ.)

Ιέρων B'. 275-216 π. X.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πύρρου, εἰς τῶν νεαρῶν αὐτοῦ ἀξιωματικῶν, ὁ καλούμενος Ιέρων, ἐξελέγη στρατηγός. Ταχέως δὲ οὗτος ἀπέκτησε μεγάλην ισχὺν εἰς τὰ συμβούλια τῆς Δημοκρατίας, μετὰ δὲ τὴν νίκην αὐτοῦ κατὰ τῶν Μαμερτίνων ἐν ἔτει 270 π. Χ. ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως.

Κεφ. Περσεφόνης (σύμβολα ποικίλα). | ΙΕΡΩΝΟΣ "Αρμα . . . Χ 67·5 x.
[B. M. Guide, Πίν. XLVI, 32.]

Τὰ εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Ιέρωνος ἀνήκοντα νομίσματα δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τὰς ἔξῆς πέντε κλάσεις: —

A'. Μετ' ἐπιγρ. ΙΕΡΩΝΟΣ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. | Πήγασος. . . . . **Α** 90 κ.
[B. M. Guide, Pl. XLVI, 32].

B'. Μετ' ἐπιγρ. ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΙΕΡΩΝΟΣ καὶ εἰκόνος Ἰέρωνος.

Κεφαλὴ Ἰέρωνος μετὰ διαδήματος. | Τέθριππον (Πίναξ I'. 5). . . . .
Α 432 κ. = 32 λίτρ.

Γ'. Μετ' ἐπιγρ. ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΙ ΓΕΛΩΝΟΣ καὶ εἰκόνος τοῦ Γέλωνος.

Κεφαλὴ Γέλωνος μετὰ διαδήματος.	Ἄρμα	Α 108 κ. = 8 λίτρ.
‘Ομοίως.	’Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.	Α 54 κ. = 4 λίτρ.
Κεφαλὴ Ἰέρωνος ἢ Γέλωνος	ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΙ XII.	Α 13·5 κ. = 1 λίτ.
‘Ομοίως.	ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΙ ΓΕΛΩΝΟΣ XII.	
		Α 13·5 κ. = 1 λίτρ.

Δ'. Μετ' ἐπιγρ. ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ ΦΙΛΙΣΤΙΔΟΣ καὶ εἰκόνος τῆς Φιλιστίδος.

Κεφαλὴ Φιλιστίδος μετὰ πέπλου.	Τέθριππον.	Α 243 κ. = 20 λίτρ.
‘Ομοίως	’Ομοίως (Πίναξ H'. 10).	. . . . .
‘Ομοίως.		Α 216 κ. = 16 λίτρ.
	Άρμα . . .	Α 67·5 = 5 λίτραι.

Ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων κεφαλὴ τῆς βασιλίσσης Φιλιστίδος, γυναικὸς τοῦ Ἰέρωνος, πρέπει νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν τῆς Ἀρσιγόης τῶν συγχρόνων Αἰγυπτιακῶν νομισμάτων. Εἶνε δὲ ἀμφίβολον, ἂν δὲ Γέλων τῶν νομισμάτων εἴνε δὲ υἱὸς τοῦ Ἰέρωνος, δὲ ἀποθανὼν πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἢ ἂν εἴνε δὲ εἰκὼν τοῦ πρώτου τυράννου τοῦ δινόματος τούτου, θέωρουμένου ὡς ιδρυτοῦ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ἡ χρῆσις ρωμαϊκῶν ἀριθμῶν ἐν Συρακούσαις πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πιστοποιεῖται ὑπὸ τῶν λιτρῶν τῶν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΙ ΓΕΛΩΝΟΣ XII. Πρᾶλ. τὰ σύγχρονα χαλκᾶ νομίσματα τοῦ Ῥηγίου καὶ τῶν Μαμερτίγων, φέροντα ὡσαύτως ρωμαϊκοὺς ἀριθμούς. Ἡ φέρουσα XII. ἀργυρᾶ λίτρα πρέπει νὰ ἔτιμάτο 12 λίτρας χαλκοῦ ἢ λίτρας λογιστικᾶς (Head, ē. ἀ. σελ. 74).

E'. Χρυσός καὶ ἀργυρός, μετ' ἐπιγρ. ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ.

Κεφαλὴ Δήμητρος μετὰ πέπλου.	Ἄρμα... Χ 67·5 κ. = 60 λίτραι ‘Ομοίως.
[B.M. <i>Guide</i> , Πίν. XLVI, 34]	Τέθριππον. Ρ 108,54 καὶ 27 κ. = 8,4 καὶ 2 λίτρ.

Ἐπὶ πάντων τῶν νομίσμάτων τῆς κλάσεως ταύτης εὑρηται μονογράφημα συνιστάμενον ἐκ τῶν γραμμάτων Ι καὶ Σ, ἅπινα δυνατὸν νὰ δηλῶσιν ΙΕΡΩΝΟΣ-ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ.

Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου ἐν ἔτει 241 π.Χ., δτε ἡ Σικελία διεμοιράσθη μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ Ἱέρωνος, τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην νομίσματα ἐκόπησαν πιθανῶς πρὸς κυκλοφορίαν ἀνὰ τὰς κτήσεις τοῦ τελευταίου.

Χαλκᾶ νομίσματα ἐπιγεγραμμένα ΙΕΡΩΝΟΣ.

Κεφαλὴ Ἱέρωνος.	Ἄρμα . . . . . Α 1·4
‘Ομοίως.	Ἴππευς ἔνοπλος . . . . Α 1·0
Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.	Τρίαινα . . . . . Α ·85
Κεφαλὴ Περσεφόνης.	Πήγασος. . . . . Α ·9
Κεφαλὴ νύμφης.	‘Ομοίως . . . . . Α ·6
Κεφαλὴ Περσεφόνης.	ΙΕ Ταῦρος ὑπεράνω, ρόπαλον Α ·7-65
Κεφαλὴ Ἀπόδλωνος.	Ἴππος ἐλεύθερος. . . . Α ·65

Ιερώνυμος, 216-215 π. X.

Τὸν Ἱέρωνα διεδέχθη δ ἔγγονος αὐτοῦ Ἰερώνυμος ἐν ἔτει 216 π. Χ. Τὰ ἔξῆς εἰνε τὰ ἐπὶ τῆς βραχείας αὐτοῦ βασιλείας κοπέντα νομίσματα: —

Κεφαλὴ Περσεφόνης.	ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ Κεραυ-
νός. Χ 33·75 κ. = 30 λίτρ.	
Κεφαλὴ Ἱερωνύμου (<i>Πίναξ Θ'. 12</i>).	ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ Κεραυ-
νός. Ρ. 324 κ. 135 κ. καὶ 67·5 κ. = 24, 10 καὶ 5 λίτραι.	= 24, 10 καὶ 5 λίτραι.
‘Ομοίως.	‘Ομοίως . . . . . Α :85

Δημοκρατία, 215-212 π. Χ.

Μετά τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἱερωνύμου ἐκηρύχθη καὶ πάλιν δημοκρατία. Αἱ Συράκουσαι ἐν τούτοις δὲν ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν συμμαχίαν, ἥν ἐπιμελῶς ἐκαλλιέργησεν δὲ Ἱέρων καὶ ἥν ὁ ἔγγονος αὐτοῦ διέρρηξε λίαν ἀνοήτως. Ἡ μεγάλη Ἐλληνικὴ πόλις τῆς Δύσεως ὑπετάγη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν ἔτει 212 π.Χ., δύο δὲ τῆς κατόπιν σύμπασα ἡ νῆσος ἦτο ἐπαρχία τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας. Τὰ ἀκόλουθα εἶνε τὰ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίσσον τῆς αὐτονομίας τῶν Συρακουσῶν ἀνήκοντα νομίσματα.

Κεφαλὴ γυναικείᾳ φέρουσα στέφανον κεκοσμημένον διετοῦ ἀνθεμίων.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

[B. M. *Guide*, Pl. XLVII. 36].
‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

Κεφαλὴ Διός. (*Πίναξ H.* 11).

Κεφαλὴ Περσεφόνης.

[B. M. *Guide*, Pl. XLVII, 39].

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου.

[B. M. *Guide*, Pl. XLVII, 38].

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Κεφαλὴ Περσεφόνης.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.

[Imhoof, *Mon. Gr.*, σελ. 33]

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Ἄρμα ἐξ ἵππων
Χ 67·5 κ. = 60 λίτραι.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Ἄρτεμις κυνηγέτις μετὰ κυνὸς Χ 45 κ. = 40 λίτρ.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Ὁμοίως . . .
Ρ 162 κ. = 12 λίτρ.

» Κεραυνός. Ρ 108 κ. = 8 λίτρ.

» Τέθριππον. Ρ 216 κ. = 16 λίτρ.

» Ὁμοίως. Ρ 108 κ. = 8 λίτρ.

» Ἄρμα. Ρ 81 κ. = 6 λίτρ.

» Νίκη φέρουσα τρόπαιον . . .
Ρ 54 κ. = 4 λίτρ.

» Ζεὺς στηριζόμενος ἐπὶ δόρατος Ρ 135 κ. = 10 λίτ.

» Νίκη(;) μετὰ εἰλήματος καὶ φοίνικος Α 33·75 κ. = 2 $\frac{1}{2}$ λίτρ.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΙ Γλαύξ . . .
Ρ 16·87 κ. = 1 $\frac{1}{4}$ λίτρ.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΙ :: XIII . . .
Ρ 13·5 κ. = 1 λίτρ.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΙ XII . . .
Ρ 7·4 κ. = 1 $\frac{1}{2}$ λίτρ.(;)

‘Ο G. Abeken ἀπέδειξεν (*Annali dell’Inst.* 1839, σελ. 62),

ὅτι ἡ μορφὴ τοῦ ἐπὶ τοῦ δόρατος στηριζομένου Διὸς παριστᾶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς στρατηγοῦ (Jupiter Imperator), τὸ μνημονεύμενον ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος (*Verr.* IV. 58). Ἡ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος εἶνε πιθανῶς ἐπίσης ἀντίγραφον περιφήμου τινὸς ἀγάλματος. Οἱ Ἄρωμαῖκοὶ ἀριθμοί . . XIII πρέπει νὰ ἔννοηθῶσιν ώς $13\frac{1}{3}$ χαλκαῖ λίτραι. Τοῦτο δὲ δεικνύει νέαν ἔκπτωσιν ἐν τῇ δονομαστικῇ ἀξίᾳ τῆς λογιστικῆς μονάδος (Mommsen, I σελ. 116; Head, ἐ. ἀ. "Ιδε δύμως ωσαύτως Imhoof, *Mon. Gr.* σελ. 33). Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τὰ μεταξὺ τοῦ θανάτου τοῦ Ἱερωνύμου καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως κοπέντα θὰ ἥσαν τὰ ἔξης : —

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ	Τρίαινα μεταξὺ
δελφίνων . .	Λ·8—55
" Οἱ Διδσκούροι	Λ·85
" Τρίπους . .	Λ·9

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.
Ομοίως.

Αἱ Συράκουσαι ὑπὸ τὴν Ἄρωμαῖκὴν κυριαρχίαν, 210-(;) π. X.

Αἱ Συράκουσαι, ώς καὶ πολλαὶ ἄλλαι Ἄρωμαῖκαι πόλεις, ἔλα-
βον παρὰ τῶν Ἄρωμαίων τὴν ἀδειαν γὰ κόπτωσι χαλκᾶ νομίσματα
ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὴν ἀλωσιν αὐτῶν. Πολλὰ τῶν ἐπομένων νο-
μισμάτων εἶνε λίαν ὄψιμα, ιδίως τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν λατρείαν
τῆς Ἰσιδος.

Κεφαλὴ Διός.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ	Εἰδωλον Ἰσιδος (;
ἐπὶ ἄρματος θριαμβευ- τικοῦ. Φέρει δὲ λαμπάδα	Λ·1·0

Ομοίως.

" Η πόλις ισταμένη κρα-
τοῦσα πηδάλιον καὶ
σκῆπτρον, . . **Λ·85**

Ομοίως

" Νίκη ἐπὶ ἄρματος . .
Λ·9·8

Ομοίως.

" Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ .
Λ·8

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

" Νίκη φέρουσα φοίνικα.
Λ·9

Κεφαλή Ἀθηνᾶς.

Κεφαλή Σεράπιδος.

Κεφαλή Ἰσιδος.

Κεφαλή Περσεφόνης.

Ομοίως.

Κεφαλή Δήμητρος.

Κεφαλή Ἀπόλλωνος.

Κεφαλή Διός (;

Κεφαλή Ἀπόλλωνος.

Κεφαλή Δήμητρος μετὰ πέπλου.

Κεφαλή Ἡλίου.

Κεφαλή Ἰανοῦ.

Κεφαλή Ἀσκληπιοῦ.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ Νίκη θύουσα ταῦ-
ρον. Α·8» "Ισις ισταμένη μετὰ
σείστρου. . . Α·75» "Ισιακὸν κόσμημα.
Α·7» Δήμητρα ισταμένη με-
τὰ λαμπάδος καὶ σκή-
πτρου. Α·75» Στέφανος σταχύων.
Α·6

» Δῆδες χιαστί. Α·65

» Δάξ. . . . Α·6

» Τρίπους. . . Α·4

» Πῖλος θυσίας, τριήρης.
Α·6» Φαρέτρα, τόξον καὶ βέ-
λος, χιαστί. Α·6» Μορφὴ γυμνῆ, αἰγυπτ.
τεχνοτροπίας. Α·75

» Φαρέτρα (;). Α·6

» "Ράβδος μετ' δφεως.
Α·5

Ταυρομένιον, σικελικὸν φρούριον κτισθὲν ἐν ἔτει 396 π.Χ. ἐπὶ ὑψηλῆς κορυφῆς τοῦ ὅρους Ταύρου παρὰ τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Νάξου. Μεταγενέστερον δὲ ἐν ἔτει 358 π.Χ. οἱ φυγάδες ἐξόριστοι τῆς Νάξου κατέλαβον τὴν θέσιν ταύτην, ἥτις τότε ἀπέβη σπουδαία ἐλ-ληνικὴ πόλις. Ἐπίτινα δὲ χρόνον ἥτο τὸ στρατόπεδον τοῦ Τιμολέ-οντος, ὅτε οὗτος ἡσχολεῖτο εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Σικελίας ἀπὸ τῶν τυράννων αὐτῆς. Εἰς τὴν περίοδον δὲ ταύτην τακτέον τὰ μεγαλείτερα αὐτῆς νομίσματα. Κατόπιν ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἔξουσίαν Ἰέρωνος τοῦ Β'. μετὰ δὲ τὴν ἐν ἔτει 212 π.Χ. πτῶσιν τῶν Συρα-κουσῶν, εἰς τὴν τῆς Ρώμης. Τὰ νομίσματα τοῦ Ταυρομενίου ἀνή-κουσιν εἰς δύο περιόδους.

Περὶ τὰ 358-275 π. Χ.

ΑΡΧΑΓΕΤΑΣ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ Ταῦρος, συνήθως ἀνθρωποκέφαλος, βαδίζων. Σύμβολον, σταφυλῆ. . . Α 1.
· Ομοίως,	ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ Ταῦρος κυρίσσων. Α 8
· Ομοίως.	» Προτομὴ ταύρου. Α 65

Ἡ παρὰ τῶν Ναξίων ἐξ Ἑλλάδος κομισθεῖσα λατρεία Ἀπόλλωνος τοῦ ἀρχηγγέτου ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Ταυρομενίου. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην, (VI, 3) ὅτε ἔπλεον ἐκ Σικελίας θεωροὶ ἔθυον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ θεοῦ τούτου. Ὁ δὲ ταῦρος τῆς ὀπισθίας ὄψεως φαίνεται ἐκ τοῦ συμβόλου τοῦ συνοδεύοντος αὐτόν, διτὶ ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τὸν Διόνυσον παρὰ εἰς ποταμιόν τινα θεόν.

ΑΡΧΑΓΕΤΑΣ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ Λύρα ἡ τρίπους. Α 85
» Ομοίως.	» Σταφυλῆ. Α 55
ΣΑΡΔΩΙ Κεφαλὴ γυναικεία μέτα στεφάνου.	Σταφυλῆ καὶ φύλλα. . . Α 6

Εἶνε ἀμφίβολον ἂν ὁρθῶς τὸ τελευταῖον νόμισμα κατετάχθῃ εἰς τὸ Ταυρομένιον. Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως παραμένει εἰσέτι ἀνεξήγητος (Imhoof, *Berl. Blätt.* V. 59).

Περὶ τὰ 275-210 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ Τρίπους . . . Α 33·75 κ.=30 λίτρ.
· Ομοίως. Σύμβολα μέλισσα, τέττιξ, ρόπαλον, κλπ.	» Τρίπους. Μονογραφήματα διάφορα Α 16·8=15 λίτ.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Πήγασος . . Α 90 κ. ωιδικό
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. Σύμβολον, ἀστήρ [B. M. Guide, Pl. XLVII. 40].	» Τρίπους. Α 54 κ.=4 λίτρα
Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον.	ΤΑΥΡΟΜ Σταφυλῆ ἀράδνυτον ...οιφύρι 35νεοι ποτητού

Αἱ σημειούμεναι ὀλκαὶ εἶνε αἱ χανδνικαὶ (Heid, "Ελλ. &c." σελ. 9)

79—80). Ή ακριβής χρονολογία τῆς κοπῆς τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν τούτων νομισμάτων δὲν δύναται νὰ δρισθῇ μετὰ βεβαιότητος, δυνάμεθα δμως νὰ τάξωμεν αὐτὰ κατὰ προτίμησιν εἰς τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ τοῦ ἐτεί 216 π. Χ. θανάτου Ἱέρωνος τοῦΒ', καὶ τῆς συστάσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Σικελίας ἐν ἐτεί 210 π. Χ.

Κεφαλὴ πωγωνοφόρου Ἡρακλέους με-	ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ	Ταῦρος	Α·1—·8
τὰ ταινίας.			
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, ἡς δπισθεν μο-	»	Τρίπους	Α·8
νογράφημα.			
ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ Κεφαλὴ Διο-	ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ	Ομοίως	Α·8
νυσίου νεαροῦ.			
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ	Πήγασος	Α·9—·7
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	»	Ταῦρος	Α·8—·6
Κεφαλὴ Διονύσου.	»	Ταῦρος	Α·6
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	»	Πλαύξ	. Α·75
Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.	»	Διόνυσος ιστάμε-	
		νος, κρατῶν θύρσον παρὰ πόδας	
		αὐτοῦ πάνθηρο.	Α·9

*Αν καὶ τὸ Ταυρομένιον διερύλαξεν δύνοματι τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ ύπὸ τοὺς Ῥωμαίους, ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τοῦ Αὐγούστου ἐδέχθη ῥωμαϊκὴν ἀποικίαν, ἐν τούτοις δὲν φαίνεται ὅτι ἔκοψε νομίσματα μετὰ τὸ 210 π. Χ.

Τυνδαρέας, ἐπὶ τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Σικελίας παρὰ τὰς Μύλας καὶ περὶ τὰ τριάκοντα ἔξι μίλια πρὸς δυσμὰς τῆς Μεσσήνης, κτισθεῖσα ἐν ἐτεί 395 π. Χ. ύπὸ Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου, οἰκισθεῖσα δὲ ύπὸ Μεσσηνίων ἔξορίστων τῆς Ναυπάκτου καὶ Πελοπονήσου ἐκδιωχθέντων τῆς Ἐλλάδος ύπὸ τῶν Σπαρτιατῶν κατὰ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Οἱ Μεσσήνιοι ἐκάλεσαν τὴν νέαν αὐτῶν πόλιν Τυνδαρίδα ἀπὸ τῶν Διοσκούρων οἵων τοῦ Τυνδάρεως, περὶ ὧν ισχυρίζοντο οὗτοι ὅτι ἐγεννήθησαν ἐν Μεσσηνίᾳ «τοὺς Διοσκούρους μᾶλλον τι αὐτοῖς καὶ οὐ λακεδαιμονίους προσήκειν νομίζουσι»

(Παυσ. III. 26. 3). Όσαύτως ή λατρεία τῆς Ἐλένης ώς Τυνδαρίδος ἀνήκει εἰς τὸν αὐτὸν μυθολογικὸν κύκλον.

Τὰ νομίσματα τῆς Τυνδαρίδος ἀνήκουσιν εἰς τρεῖς περιόδους:—

Περὶ τὰ 395-345 π. X.

ΤΥΝΔΑΡΙΣ	Κεφαλὴ Ἐλένης μετὰ στεφάνης.	Ἴππος ἐλεύθερος. Υπεράνω, δύο ἀστέρες.	Α· 11 x.
"	Κεφαλὴ Ἐλένης μετὰ στεφάνης." Οπισθεν, ἀστήρ.	Ο εἰς τῶν Διοσκούρων .	Α· 85

Περὶ τὰ 344 π. X.

ΤΥΝΔΑΡΙΔΟΣ	Κεφαλ. Ἀπόλλωνος.	ΑΓΑΘΥΡΝΟΣ	Πολεμιστῆς ιστάμενος μετὰ ἀσπίδος καὶ λόγχης
ΤΥΝΔΑΡΙΤΑΝ	Κεφαλὴ Περσεφόνης μετὰ στεφάνου σταχύων.	ΣΩΤΗΡΕΣ	Οι Διόσκουροι ἔφιπποι.
"	Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.		Α· 75
"	Ομοίως.	Κεφαλὴ ἵππου	Α· 85
		Αλέκτωρ. Σύμβολα	Α· 65
		ἀστήρ	Α· 65

Τὸ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν ΣΩΤΗΡΕΣ νόμισμα φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐκστρατείας τοῦ Τιμολέοντος, ὅτε ἀναγινώσκομεν περὶ τῆς Τυνδαρίδος, ὅτι ἐνεκολπώθη τὴν φιλελεύθερον μερίδα. Ἐν μεταγενεστέρᾳ περιόδῳ ή πόλις ἦτο εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Καρχηδονίων, εἰς τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἀνήκουσιν ἵσως τὰ νομίσματα, ὡν οἱ ὁπισθότυποι φαίνονται ἀντίγραφα τῶν κοινῶς γνωστῶν Καρχηδονικῶν νομισμάτων, τῶν φερόντων τὴν κεφαλὴν τοῦ ἵππου. Δὲν φαίνεται δὲ ὅτι ἡ Τυνδαρὶς ἔκοψε ἐκ νέου νομίσματα πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Πανόρμου.

Περὶ τὰ 254-210 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ πέπλου.	ΤΥΝΔΑΡΙΤΑΝ	Οι Διόσκουροι ἔφιπποι.	Α· 8
Ομοίως.	"	Ζεὺς ιστάμενος κρατῶν σκῆπτρον καὶ κεραυνὸν	Α· 8

Κεφαλὴ Διός.

‘Ομοίως.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

‘Ομοίως.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ πέπλου.

ΤΥΝΔΑΡΙΤΑΝ Οἱ Διόσκουροι ἵστά-
μενοι . . . Α · 8

» Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.
Α · 7

» Τρίαινα . . . Α · 65

» Κηρύκειον μέσω ἔλαῖας
καὶ σίτου . . Α · 7

» Ἐρμῆς ἵσταμενος. Α · 7

» Πῖλοι Διοσκούρων

Α 65

Τὸ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἐνὸς τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων ἄγαλμα τοῦ Ἐρμοῦ εἶνε ἀναμφιβόλως τὸ παρὰ Κικέρωνι (*Verr. IV. 39*) μνημονευόμενον ὡς «simulaerum Mercurii pulcherimum» διπερ ἀπαχθὲν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἀπεδόθη εἰς τὸν λαὸν τῆς Τυνδαρίδος ὑπὸ τοῦ Σκιπίωνος.

“Αλλας ποικιλίας τοιούτων νομισμάτων ἴδε παρὰ F.von Duhn (*Zeit. f. Num. III.* σελ. 27) καὶ Imhoof (*Mon. Gr.* σελ. 33).

“Τύβλα μεγάλη. Ἡ μεγίστη τῶν τριῶν πόλεων τῆς Σικελίας τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Τύβλα (Leake, *Num. Hell.* σελ. 60), ἔκειτο ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ ὄρους τῆς Αἴτνης οὐχὶ μακρὰν τοῦ Συμαίθου ποταμοῦ. Δὲν γνωρίζομεν δὲ νομίσματα κοπέντα ἐνταῦθα πρὸ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας (ἴδε ώσταύτως Μέγαρα Τύβλαῖα).

Μετὰ τὸ 210 π. X περίπου.

Κεφαλὴ πεπλοφόρος, φέρουσα μόδιον | ΥΒΛΑΣ ΜΕΓΑΛΑΣ Διόνυσος φέ-
δπισθεν, μέλισσα.

ρων μακρὸν ἱμάτιον καὶ κρατῶν
κάνθαρον καὶ σκῆπτρον. Πάνθηρ
δὲ θήλια ἀναπηδῷ πρὸς αὐτόν. Α · 8

‘Η ἐπὶ τοῦ νομίσματος τούτου κεφαλὴ εἶνε ἡ τῆς θεᾶς Τύβλαιας (Παυσ. V. 23).

‘Απροσδιόριστος εἰσέτε πόλεις.

Περὶ τὰ 300 π. X. (;

Κεφαλὴ ποταμίου νεαροῦ θεοῦ, κα- | ΘΗΡΑΙΩΝ (;) Πάν αὐλῶν σύριγγη
λάμοις ἐστεμμένη.

[Imhoof, *Mon. Gr.* Πίν. B. 24.25]. | πρὸς μεγάλης ἐπιμήκους κιβωτοῦ(;) |
ἐφ' ἧς προτομαὶ τριῶν νυμφῶν Α · 8

ΝΗΣΟΙ ΠΑΡΑ ΤΗΙ ΣΙΚΕΛΙΑΙ

Λεπάρα; ή μεγίστη τῶν νήσων τοῦ Αιόλου, φαίνεται διτέθεν ἔχοψε νομίσματα πρὸ τῶν μέσων τῆς Δ'. π. Χ. ἐκαπονταετηρίδος.

Περὶ τὰ 350-300 π. Χ.

‘Τπάρχουσιν ἐπίσης τριάς, ἔξας καὶ οὐγγία, πάντα μετὰ σημείων ἀξίας.

Περὶ τὰ 300 π. Χ.

Κεφαλὴ νεαροῦ Ἀρεως δαφνοστεφῆς. | ΛΙΠΑΡΑΙΩΝ Τρίαινα . . . Η · 8

‘Η χρονολογία του τελευταίου τούτου νομίσματος εύκόλως δύναται νὰ ὄρισθῇ τῇ βοηθείᾳ τῆς τεχνοτροπίας, ἐπειδὴ ἡ κεφαλὴ του “Ἀρεώς” διμοιάζει τὰ μέγιστα πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων του ‘Ἀγαθοκλέους καὶ τῶν Μαμερτίνων. Βραχὺ μετὰ τὸ 300 π. Χ. ἡ Λιπάρα περιῆλθεν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Καρχηδονίων, οἵτινες ἤσαν κύριοι αὐτῆς μέχρι του 251 π. Χ., στε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Εἰς τὴν περίοδον δὲ ταύτην τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἀνήκει ἡ ἔξης σειρὰ σφυρηλάτου βαρυστάθμου χαλκοῦ.

Περὶ τὰ 251-217 π. Χ.

Κεφαλή Ἡφαίστου φέροντος πιλον | ΛΙΓΑΡΑΙΟΝ Ἀστὴρ ἐπὶ πλοίου ::::
κωνικοῦ σχῆματος. | Α 1·5

Τῆς νομισματοχοπίας ταύτης υπάρχουσιν ἐπίσης τετράντες, ἔξαντες καὶ οὐγγίαι μετὰ σημείων ἀξίας, δλκῶν δὲ ἀναφερομένων εἰς ἀστάριον 1600 μέχρι 2000 κ. Τοῦτο δὲ εἶνε φανερώς τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ 'Ρωμαϊκὸν Ἀστάριον τῆς τριτημοριαίας ἐλαττώ-

σεως. 'Η ἐκ νέου ἐμφάνισις τῆς γραφῆς ΛΙΠΑΡΑΙΟΝ ἀντὶ ΛΙΠΑΡΑΙΩΝ εἶνε τι ἀσύνηθες, ἔνεκα δὲ τούτου νομισματικοί τινες ἐθεώρησαν τὰ βαρύσταθμα ταῦτα νομίσματα ώς τοῦ Ε'. αἰῶνος. 'Ἐν τούτοις ἡ προηγμένη τεχνοτροπία, ἡν παρουσιάζει ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἡφαίστου, εἶνε ἐπαρκὲς ἐπιχείρημα πρὸς ἀσφαλῆ ἀπονομὴν αὐτῶν εἰς τὴν μετὰ τὴν Ρωμαϊκὴν κατάκτησιν ἐποχήν.

Περὶ τὰ 217 - 89 π. X.

Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 217 π. X. οὐγγιαίναν ἐλάττωσιν, ἡ σειρὰ τῶν βαρυστάθμων νομισμάτων παύει, ταύτην δὲ διαδέχεται ἑτέρα μικρῶν νομισμάτων ἀγροίκου ἐργασίας, ἄνευ σημείων ἀξίας, ἐπιγεγραμμένων δὲ ΛΙΠΑΡΑΙΩΝ. Οἱ συνηθέστατα ἀπαντῶντες τύποι εἶνε οἱ ἔξης: —

Μικρὰ χαλκᾶ νομίσματα.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

"Ἡφαίστος νεαρὸς ιστάμενος.

Κεφαλὴ Ἡφαίστου.

"Ἡφαίστος ἐν στάσει μαχομένου.

Μετὰ τὸ 89 π. X. περίπου.

Κεφαλὴ Ἡφαίστου.

Γ. ΜΑΡΚΙΟΣ ΛΕΥ[χίου].

Γ. ΑΣΩΝΕΥC

ΔΥΟ ΑΝΔΡ[ΕC] Πυράγρα.

"Ἐχομεν ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα δύο ἀστικῶν ἀνδρῶν Caius Marcius Luci Filius καὶ Gaius Asoneus. Τοῦτο εἶνε πιθανῶς ἐν τῶν τελευταίων κοπέντων ἐν τῇ νήσῳ νομισμάτων.

Σαρδώ. Τῆς νήσου ταύτης δὲν ὑπάρχουσιν Ἐλληνικὰ νομίσματα. "Ιδε Eckhel, τόμ. I, σελ. 270 καὶ B. M. Cat. Sic., σελ. 265.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ΘΡΑΚΗ.

ΚΑΙ ΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΟΥ ΕΤΣΕΙΝΟΥ.

Ἐπειδὴ ἐπραγματεύθημεν ἥδη ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νομισματοκοπίας ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ εἶνε περιττὸν νὰ ἐπανέλθωμεν ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος.

Καίτοι δὲ κινδυνεύω νὰ κατακριθῶ ἐπὶ ἐλλείψει ἐνότητος ἐν τῇ συντάξει τοῦ ἔργου τούτου, ὅμως σκόπιμον ἔθεώρησα νὰ ἐξέλθω ἐν ταῖς ἀκολούθοις σελίσιν, — ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῶν νομισμάτων τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τῶν ΒΔ. καὶ Β. ἀκτῶν τοῦ Εὔξείνου, — τῆς ἀπλῆς ἀλφαβητικῆς μεθόδου, ἀποθέλεπων εἰς ἐπιστημονικῶτέραν κατάταξιν. Ἀλλως τε ἀνατρέχων ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸν ἐν τέλει τοῦ ἔργου κατάλογον δύναται νὰ εύρισκῃ ἄνευ δυσκολίας τὰ νομίσματα τῶν διαφόρων πόλεων καὶ βασιλέων.

Τὰ νομίσματα τῶν βορείων τούτων γωρῶν ἀνήκουσι γεωγραφικῶς καὶ χρονολογικῶς εἰς δέκα ἑπτὰ ἀθροίσματα, ἄτινα διέκρινα διὰ τῶν γραμμάτων Α—Θ (Μακεδονία καὶ Παιονία), Ι—Ρ (Θράκη καὶ αἱ Β. ἀκταὶ τοῦ Εὔξείνου Πόντου).

I. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

- A. Ἡ γώρα τοῦ Παγγαίου μετὰ τοῦ λιμένος αὐτῆς Νεαπόλεως. Ἄργυροι στατῆρες, τρίται, ἔκται καὶ δωδέκαται, βασιλωνιακοῦ σταθμητικοῦ κανόνος (160^{α.}), μέχρι τοῦ 411 π.Χ. ὅτε ἡ Νεάπολις, ὁμοίως τῇ Θάσῳ, παρεδέχθη τὸν Φοινικικὸν κανόνα.

	Πρὸ τοῦ 480	480—411	411—350
Ὀρρέσκιοι	R		
Ζαιελέοι	R		
...ναῖοι	R		
Νεάπολις	R	R	R A
Ἡίών	Hλ. R	R	

B. Νομισματοχοπία Βασιλωγιακοῦ σταθμητικοῦ κανόνος ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ἡμαθίας.

	Πρὸ τοῦ 480		
Λήτη	R		
Αίγαι	R		
Ἰχναὶ	R		
Τυντενοί(;)	R		

Γ. Ὁ Φοινικικὸς σταθμητικὸς κανὼν ἐν τῇ Βισαλτικῇ χώρᾳ, πιθανῶς προερχόμενος ἐξ Ἀεδήρων.

	Πρὸ τοῦ 480	Περὶ τὰ 480—450	Περὶ τὰ 450—350
Ὀρρέσκιοι	R		
Βισάλται	R		
Μώσσης	R		
Ἡδωνοὶ	R		
Γέτας	R		
Οδόμαντοι, κ.λ.π.			
Δερρόνικος	R		
Δόκιμος	...	R	
Δημήτριος	...	R	
Βασταρεύς	...	...	
Θέρμη	R		R

Δ. Ὁ Εύβοϊκός (Ἄττικὸς) σταθμητικὸς κανῶν ἐν ταῖς Εύβοϊκαις ἀποικίαις τῆς Χαλκιδικῆς μέχρι περίπου τοῦ 424 π. Χ, δτε ὑπεσκελίσθη γενικῶς ὑπὸ τοῦ Φοινικοῦ.

	Πρὸ τοῦ 480	480—424	424—400	400—358	358—280	Πρωμαϊκὴ περίοδος
Ὀρθαγόρεια	...	...	...	Ρ Α		
Ἄρναι	...	...	...	Ρ		
Ἀκανθός	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ Α		
Ούρανόπολις	...	...	...	...	Ρ Α	
Τερώνη	Ρ	Ρ				
Σερμύλη	Ρ					
Ὀλυνθός	Ρ	Ρ				
Χαλκιδικὴ { (Συμμαχικὰ)}	...	...	...	Χ Ρ Α		
Ἄφυτις	...	...		Α	...	Α
Σκιάνη	...	Ρ	...	Α		
Μένδη	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ Α		
Κάψα	Ρ					
Ποτίδαια	Ρ	Ρ				
Κασσάνδρεια { Εύρυδίκεια}	...	...	...	...	Α	Α
Βοττικὴ	...	...	Ρ	Α		
Δίκαια	Ρ	...	...	Α		
Αίνεια	Ρ	Ρ	Ρ	Α		

Ε. Ἀλλαι Μακεδονικαὶ πόλεις ἐν ταῖς χώραις τοῦ Στρυμόνος καὶ τῶν Βοττιαίων.

	480—424	424—400	400—358	358—336	Πρωμαϊκὴ περίοδος
Ἀμφίπολις	...	Ρ	Ρ Α	...	Α
Τράγιλος	Ρ	Ρ Α	Α		
Φίλιπποι	...	...	...	Χ Ρ Α	Α
Μεθώνη	...	...	Α		
Πύδνα	...	...	Α		

- Z. Νομίσματα τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας.
 H. Νομίσματα τῶν βασιλέων τῆς Παιονίας.
 Θ. Μακεδονία ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους.

	158—146	146—27	Αὐτοχροτορικὰ
Μακεδονία ἐν γένει	R	A	
Μακεδονία Πρώτη	R		
» Δευτέρα	R		
» Τετάρτη	R	A	
Ἄμφαξτις	R	A	
Ἄμφιπολις	...		A
Βέροια	...		A
Ἐδεσσα	...		A
Ἡράκλεια Σιντική	...		A
Πέλλα	A	A	A
Βοττιαῖοι	R	A	
Φίλα	...		
Δίον	...		A
Σκοτοῦσσα	...		A
Στόβοι	...		A
Θεσσαλονίκη	A	A	A

II. ΘΡΑΙΚΗ

- I. Αἱ Ἑλληνικαὶ, κλπ. πόλεις τῆς Νοτίου Θράκης.

	Πρὸτοῦ 480	480—424	424—400	400—350	350—197	Μετὰ τὸ 197
Αἶνος	...	...	R	R A	...	A
Μαρώνεια	R	R	R	R A	...	R A
Φύταιον	...	...	R			
Δίκαια	R	R	R	R A		
Ἄβδηρα	R	R	R	R A		
Τριη....	...	...	R			
Κύψελα	...	...	...	A		

Κ. Ἡ Θρακικὴ Χερσόνησος.

	Πρὸ 480.	480-400	400-350	350-280	280-197	197-27	Αὐτοκρατορικὰ
Χερσόνησος	Ρ	Ρ	Ρ Α				
Αἰγάδες ποταμοὶ	...	Ρ	Α				
Ἄγχαθόπολις	...	...		Α			
Ἄλωπεκόννησ.	...	...	Α	Α			
Καρδία	...	...	Α				
Λυσιμάχεια	...	...	...	...	Α		
Κοῖλα	...	...	...	...	...	...	Α
Κριθώτη	...	...	Α				
Ἐλαιοῦς	...	...	...	Α			
Μάδυτος	...	...	Α				
Σηστὸς	...	...	Α	...	...	Α	Α

Λ. Αἱ νῆσοι τῆς Θρακικῆς θαλάσσης.

	Πρὸ 480.	480-411	411-350	350-280	280-146	146-27	Αὐτοκρατορικά
Θάσος	Ρ	Ρ	Χ Ρ Α	...	Ρ Α	Ρ Α	Α
Σαμοθράκη	...	...	...	Ρ Α	...	Α	Α
Ἴμβρος	...	...	...	Α	...	...	Α
Ἡφαιστία ἐν Λήμνῳ	...	...	...	Α	Α	...	Α

Μ. Ἡ Εύρωπαικὴ παραλία τῆς Προποντίδος.

	Πρὸ 480	480-400	400-350	350-280	280-(;)	(;) -27	Αὐτοκρατορικὰ
Βισάνθη	...	...	...	...	Α		
Βυζάντιον	...	...	Ρ	Ρ Α	Ρ Α	Α	Α
Πέρινθος	...	...	...	Α	...	...	
Σηλυμβρία	Ρ	Ρ					
Οδρύσαι	...	...	...	...	Α		

N. Ἡ Δυτικὴ παραλία τοῦ Εὔξείνου καὶ αἱ Ἐπαργίαι τοῦ Δουνάβεως.

	Πρὸ τοῦ 400	400-350	350-280	280-27	Αὐτοχρατορικά
Ὀλβία	...	...	Χ Ρ Α	Ρ Α	Α
Τύρα	...	...	Ρ Α	...	Α
ΔΑΚΙΑ(ἐπαρχία)	...	...	...	...	Α
Οὐρινάκιον	...	...	...	...	Α
Καλλατία	...	...	Ρ Α	Α	Α
Διονυσόπολις	...	...	...	...	Α
"Ιστρος	...	...	Ρ Α	...	Α
Μαρχιανόπολις	...	...	...	...	Α
Νικόπολις πρὸς "Ιστρον	...	...	...	...	Α
Τόμοι	...	...	...	Α	Α
Οδησσός	...	...	...	Ρ Α	Α
Αγγίαλος	...	...	...	...	Α
Απολλωνία	Ρ	...	...	...	Α
Μεσημβρία	Ρ	Ρ Α	...	Α	Α

E. Ἡ Ταυρικὴ Χερσόνησος.

	400-350	350-300	Μετὰ τὸ 300	Αὐτοχρατορικά
Κερκίνη	...	...	Α	
Χερσόνησος	Α	Ρ Α	Ρ Α	Α
Νυμφαῖον	Ρ	...	...	
Παντικάπαιον	Χ Ρ Α	Ρ Α	Ρ Α	

O. Βασιλεῖς καὶ δυνάσται τῆς Θράκης.

Π. Μεσόγειοι πόλεις τῆς Θράκης

Βιζύη		Α αὐτοκρατορικῶν χρόνων.
Δεοῦλτον		
Αδριανόπολις		
Νικόπολις πρὸς Μέστω		
Παυταλίχ		
Φιλιππόπολις		
Πλωτινόπολις		
Σερδική		
Τόπειρος		
Τραϊανόπολις		

Ρ. Βασιλεῖς τῶν Σκυθῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΘΡΑΚΗΣ, ΚΑΠ.

Πλὴν τῶν πολυαριθμῶν εἰδίκῶν μονογραφιῶν περὶ τῶν νομισμάτων διαφόρων Μακεδονικῶν καὶ Θρακικῶν πόλεων καὶ βασιλέων, ἀς δύναται τις νὰ εὕρῃ ἐν τοῖς τόμοις τοῦ Numismatic Chronicle, τῆς Revue Numismatique, τῆς Zeitschrift für Numismatik καὶ ἄλλων περιοδικῶν, τὰ ἔξῆς εἶνε τινὰ τῶν σπουδαιοτέρων ἐξ ὅσων δύναται νὰ συμβουλευθῇ ὁ σπουδάζων περὶ τὰ νομίσματα τῆς βορείου Ελλάδος.

B. V. Head and P. Gardner, *British Museum Catalogue of Greek Coins, Thrace, 1877* (μετὰ ξυλογραφημάτων).

B. V. Head, *British Museum Catalogue of Greek Coins, Macedon, 1879* (μετὰ ξυλογραφημάτων καὶ γεωγραφικοῦ χάρτου).

Cousinéry (E. M.), *Voyage dans la Macédoine*. Paris, 1831.

Leake (W. M.), *Northern Greece*, τόμ. III. London, 1835.

Desdevizes du Désert (Th.), *Géographie ancienne de la Macédoine*. Paris, 1862.

Duchesne et Bayet, *Archives des Missions scientifiques et littéraires*. Σειρ. III. Τόμ. III.

Heuzey (L.), *Mission archéologique de Macédoine*. 1864-76.

Brandis (J.), *Münz- Mass- und Gewichtswesen.* Παράρτημα σελ. 517-548 καὶ 575-584. Berlin, 1866.

Bompois (F.), *Examen chronologique des Monnaies frappées par la Communauté des Macédoniens.* Paris 1876.

Von Gutschmid (A.), *Die Makedonische Anagraphe.*

Müller (L.), *Numismatique d' Alexandre le Grand.* Copenhagen, 1855.

Müller (L.), *Die Münzen des thrakischen Königs Lysimachus.* Copenhagen, 1858.

Imhoof-Blumer (E.), *Monnaies grecques,* σελ. 38-131. Paris καὶ Leipzig, 1883.

Imhoof-Blumer (E.), *Poträtköpfe auf antiken Münzen,* σελ. 13-20. Leipzig, 1885.

Koehne (B.), *Description du Musée Kotchoubey,* 2 τόμοι. St. Petersburg, 1857.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἀνωτέρω κατάταξιν προβαίνομεν νῦν εἰς λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν νομισμάτων τῶν διαφόρων Μακεδονικῶν καὶ Θρακικῶν χωρῶν.

A'. Η ΠΑΓΓΑΙΑ ΧΩΡΑ

Ἡ δρεινὴ αὕτη χώρα κατωκεῖτο ὑπὸ ἀξέστων φυλῶν, κύριον ἔργων ἔχουσῶν τὴν ὄρυξιν τῶν μεταλλείων ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, ὡν ἀρθονία ἦν ἐν τοῖς λόφοις. Φυσικὸν δὲ εἶνε, δτι παρὰ πληθυσμῷ κύριον ἔργον ἔχοντι τὸ ἐμπόριον τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πολὺ ταχύτερον εἰσήχθη ἢ χρῆσις τοῦ νομίσματος ἢ παρὰ γεωργικοῖς ἢ ποιμενικοῖς λαοῖς.

Τὰ ἀρχαιότερα Θρακομακεδονικὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου ἡμίσεος τῆς Γ'. π. Χ. ἐκατονταετηρίδος. Όμοιάζουσι δὲ τὰ μέγιστα κατὰ τεγνοτροπίαν καὶ τύπους πρὸς τὰ νομίσματα τῆς νήσου Θάσου.

Κατὰ σταθμὸν τὰ μεγαλήτερα κλάσματα εἶνε ὀκτάδραχμα τοῦ Φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος τοῦ γεννηθέντος ἵσως ἐκ τῆς

σπουδαίας πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν τούτοις οἱ στατῆρες ἀκολουθοῦσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τὸν βαθυλωνιακὸν σταθμητικὸν κανόνα τῶν νομισμάτων τῆς Θάσου, περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ὅποιου ἴδε τὴν Εἰσαγωγήν. Τὸ μόνον δὲ γνωστὸν χρυσοῦν νόμισμα εἶνε ἀνεπίγραφον, δύναται δῆμως νὰ ἀποδοθῇ κατ' εἰκασίαν εἰς τοὺς Ὁρρεσκίους. Εἶνε δὲ τοῦτο Φωκαϊκοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Ορρέσκειος Ὁ Leake (*Northern Greece*, III. σελ. 213) φρονεῖ, ὅτι ὁ λαὸς οὗτος εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τοὺς Σάτρας, στενῶς συνδεόμενος πρὸς τοὺς Βεστούς, ἵτοι ιερεῖς τοῦ μαντικοῦ ναοῦ τοῦ Θρακικοῦ Βάκχου ἐπὶ τοῦ Παγγαίου ὄρους, ἐνθα πιθανῶς ἐκόπησαν τὰ νομίσματα.

ΧΡΥΣΟΣ Η ΙΛΕΚΡΟΝ. *Ἐκτη ἑκατονταετηρίς π. X.*

Κένταυρος φέρων εἰς χεῖρας γυναικα. | Ἔγκοιλον βαθὺ τετράγωνον εἰς τέσσαρα διγρημένον (Πίναξ H'. 12). | σαρα διγρημένον Χ ἡ Ἡλ. 252 κ.

ΑΡΓΥΡΟΣ. *Πρὸς τοῦ 480 π. X.*

Ἐπιγρ. ORREΣKION, ORRHΕKION, ΩRHΕKION, ΩRHΕKΙΩΝ, κ.λ.π.

Ἄνηρ γυμνός, μετὰ δύο δοράτων, | Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα ἔλαύνων δύο βράσ. | διγρημένον (Πίναξ I'. 7). **Ρ** ὄκταδραχμ.. (Φοινικικὸν) 440 κ.

Ἄνηρ κρατῶν ἐκ τοῦ χαλινοῦ ἵππον ἀνορθούμενον. | ὘μοίως (Ἐνίστε διγρημένον διαγώνιως). **Ρ** στατ.(Βαθυλωνιακὸς) 150 κ.

[B. M. Cat. Mac. σελ. 146].

Κένταυρος φέρων νύμφην.

(*Ἴδε ωσαύτως Imhoof, Mon. Gr.* σελ. 85).

‘Ομοίως. . . . . **Ρ** 157. 8 κ.

. . . . ναζειο. Ἐπειδὴ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ νομίσματος τούτου διασώζεται ἀτελῶς, δυνάμεια νὰ κατατάξωμεν αὐτὸ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τύπου καὶ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ, ἀτιγα εἶνε ἀπαράλλακτα πρὸς τὰ τῶν νομίσμάτων τῶν Ὁρρεσκίων.

Πρὸς τοῦ 480 π. X.

. . . ΝΑΙΩ Κένταυρος μετὰ νύμφης. | Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα [B. M. Cat. Mac. σελ. 148]. | διγρημένον. . . . . **Ρ** στατῆρ.

Ζακελέος. Γνωστὸι μόνον ἐκ τοῦ ἐπομένου νομίσματος.

Πρὸ τοῦ 480 π. X. περίπου

ΙΑΙΕΛΕΩΝ Κένταυρος μετὰ νύμφης.	Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διηρημένον. (<i>Πίναξ IA'. 1</i>). . .
---------------------------------	--

Ρ Στατήρ.

Νεάπολες, ἡ νῦν Καβάλα, ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παγγαίου ὄρους, ἀπέναντι δὲ τῆς Θάσου. Ἐμπορικῶς πρέπει νὰ ἦτο πόλις ἀρκετῆς σπουδαιότητος ἐνεκα τῆς θέσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ μόνου σημείου ἐνθα ἡ μεγάλη διὰ μέσου τῆς Θράκης στρατιωτικὴ λεωφόρος ἐπλησίαζε τὴν θάλασσαν. Πιθανῶς ἦτο ἀρχικῶς ἀποικία τῶν Θασίων, κατόπιν δὲ φόρου υποτελής τοῖς Ἀθηναίοις καὶ ἐν μέρει ὑπὸ Ἀθηναίων κατεχομένη, οἵτινες ἐκαρποῦντο μεγάλας ὥφελείας ἐκ τῶν παρακειμένων μεταλλείων τοῦ Παγγαίου. Τὰ ἀργυρᾶ αὐτῆς νομίσματα ἀρχονται πρὸ τοῦ 500. π. X. καὶ ἔξακολουθοῦσιν ἐν ἀδιακόπῳ σειρᾷ μέχρι τῶν γρόνων τοῦ Φιλίππου, παρουσιάζοντα μεγάλην δύμοιότητα κατὰ σταθμὸν καὶ κατασκευὴν πρὸς τὰ νομίσματα τῆς Θάσου. Τὸ γοργόνιον ὡς νομίσματικὸς τύπος εἶνε πιθανῶς Εὔβοϊκῆς προελεύσεως.

Περὶ τὰ 500-411 π. X.

Γοργόνιον. (*Πίναξ IA'. 2*).

Τετράγωνον ἔγκοιλον. Ρ Στατ. 150 x.

Ρ Τρίτη 55 x.

Περὶ τὰ 411-350 π. X.

Περὶ τὰ 411 π. X. ὁ φοινικικὸς σταθμητικὸς κανὼν ὑπεσκέλισε ἐν Θάσῳ τὸν βαθυλωνιακόν. Ή αὐτὴ μεταβολὴ παρατηρεῖται καὶ ἐν Νεαπόλει.

Γοργόνιον.

[B. M. *Guide*, Πίν. XXI, 12].

ΝΕΟΠ Κεφαλὴ Ἀφροδίτης (;) ἀναδεδεμένη διὰ στεφάνου ἡ πλατείας ταινίας	Ρ Δραχμὴ (Φοινικικὴ) 58 x.
	Ρ Ἡμιδραχμ. 29 x.
	Λ Μέγεθ. 45

Περὶ τῆς κεφαλῆς τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ νομίσματος ἴδε Imhoof, *Monn. Gr.*, σελ. 84.

Πέρων, παρὰ τὰς ἔκβολὰς τοῦ Στρυμόνος, οὗσα ὡς φαίνεται, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους εὐτυχῆς λιμένη, ἐπεσκιάσθη δύως κατόπιν ἐν ἔτει 437 π. Χ. ὑπὸ τῆς πάρακειμένης αὐτῇ γείτονος Ἀμφιπόλεως. Ἡ ἀπόδοσις εἰς τὴν πόλιν ταύτην τῶν φερόντων τύπον χηνὸς ἡ νήστης νομισμάτων ὁφείλεται εἰς τὴν συγγήνην αὐτῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἀνακάλυψιν. Εἶνε δὲ ἀμφίβολον ἂν τὸ πτηνὸν τοῦτο εἴνε ἐνταῦθα ἔμβλημα τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς ὁ κύκνος. Γόρογχαρῆ πτηνὰ πολυάριθμα λέγεται ὅτι μέχρι τοῦδε συγχάζουσι τὰς ὄχθας καὶ τὰ ἔλη τῆς Κερκινίτιδος λίμνης καὶ τὰς ἔκβολὰς τοῦ Στρυμόνος. Τὰ γράμματα Θ, Λ, Α, Η καὶ Ν, ἀτινα ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῶν μικρῶν τούτων νομισμάτων, δυνατὸν νὰ ἐνδεικνύωσιν, ὅτι πρόκειται περὶ συμμαχικοῦ νομίσματος, οὐδὲν ἡτοῖο ἐν μόνον τῶν νομισματοκοπείων.

Περὶ τὰ 500-437 π. Χ.

Χὴν στρέφουσα τὴν κεφαλήν ἐν τῷ	Τετράγωνον ἔγκοιλον. Ηλ. Ἔκτη 40 κ. πεδίῳ, σαύρα.
·Ομοίως, ἀνευ σαύρας.	» » Ηλ. Ἁμίεκτ. 20 κ
Μία ἡ δύο χῆνες, συνήθως ὑπὸ σαύ-	» » Ρ 69 κ.
ρας συνοδευόμεναι, συχνὰ δὲ μετὰ	Ρ 20 - 13 κ.
γραμμάτων ἐν τῷ πεδίῳ.	Ρ 10 κ.
[B.M. Cat. Mac. σελ. 72 κ.έξ.].	Ρ 6 κ.

B. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑΚΟΥ ΣΤΑΘΜΗΤΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΟΣ
ΕΝ Τῇ ΧΩΡᾷ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Λήτη. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο παρὰ τὴν ἔξοδον κοιλάδος φερούσης διὰ μέσου τῆς ὁροσειρᾶς τοῦ Δυσώρου, τῆς δεσποζούσης τῆς πεδιάδος τῆς Θέρμης, εἰς ἀπόστασιν πορείας δύο ώρῶν πρὸς βορρᾶν τῆς θέσεως ταύτης (*Archives des Missions scientifques et littéraires*. Σειρ. III τόμ. III. σελ. 276 κ. εξ.). Ἡ πλουσία νομισματοχοπία πόλεως τόσον δλίγον ιστορικῶς γνωστῆς ὡς εἴνε ἡ Λήτη, δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι κατεῖχε θέσιν

δεσπόζουσαν τῆς ὁδοῦ μεταξὺ τῆς Παγγαίας γώρας καὶ τῶν ἀργυρωρυχείων ἀφ' ἐνὸς (*Ἡροδ. V. 17*), καὶ τῆς εύφρόου πεδιάδος τῆς ἄνω Μακεδονίας ἀφ' ἑπέρου (ἰδε τὸν γεωγραφ. πίνακα ἐν B.M. *Cat. Macedon*).

Ἡ νομισματοκοπία τῆς Λήτης δημιάζει μεγάλως, κατὰ τεγνοτροπίαν, κατασκευὴν καὶ σταθμόν, πρὸς τὰ νομίσματα τῶν Ὀρρεσκίων καὶ τῶν ἄλλων φυλῶν τοῦ Παγγαίου, καὶ διαφωτίζει σπουδαίως τὴν λατρείαν τῶν ἀγροίκων κατοίκων τῶν πρὸς B. τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου δρέων. Ἀπαντες οἱ νομισματικοὶ τύποι ἀναφέρονται εἰς τὰς δρυγιαστικὰς ιεροτελεστίας τὰς ἐθιζομένας ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ δρείου Βάκχου, τῇ γεννηθείσῃ ἐν τῇ γώρᾳ τῶν Σατρῶν ἡ Σατύρων. (*Ἡροδ. VII. 111*)

Γυμνὸς ιθυφαλλικὸς Σειληνὸς μετὰ ποδῶν, ὡτίων καὶ οὐρᾶς ἵππου, συλλαμβάνων ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῆς χειρὸς γυναικα ἐνδεδυμένην χιτῶνα μακρὸν ἀνευ χειρίδων μετὰ διπλοῖδος δέ. Ἐν τῷ πεδίῳ σφαιρίδια.

Σάτυρος δικλάζων καὶ δεφόμενος.
[B. M. *Cat. Mac.* σελ. 80].

"Εγκοιλον τετράγωνον διγρημένον εἰς τέσσαρα τριγωνικὰ μέρη
(Πίναξ IA'. 3).

Ρ Στατήρ, 154 κ. Ἡμιστάτηρες, 77 κ.

"Εγκοιλον τετράγωνον . . .
Ρ 19 κ. (= 1 1/2 δρυδ.)

Περὶ τὰ 500-480 π. X. Πλατυτέρα κατασκευή.

'Επιγρ. ΛΕΤΑΙΟΝ (ἐπ' ἀριστερά), σπανίως ἀναγινωσκόμενον. Τύποι ως ἀνωτέρω. Ἐπὶ τῆς μεταγενεστέρας ταύτης σειρᾶς τὸ ἔγκοιλον τετράγωνον διαιρεῖται συνήθως εἰς τέσσαρα τετράγωνα μέρη.

"Οτε Ἀλέξανδρος ὁ πρῶτος ἐγένετο κύριος τῆς γώρας ταύτης φαίνεται ὅτι ὠκοιοποιήθη τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν νόμισμα, ἐπειδὴ οὐδὲν τῶν νομισμάτων τῆς Λήτης δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν τοῦ 480 π. X.

Περὶ τοῦ τύπου ίδε Imhoof, *Mon. Gr.* σελ. 81.

Αἰγαὶ (βραδύτερον "Εδεσσα). Ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας καὶ τὸ νεκροταφεῖον τῶν βασιλέων αὐτῆς.

Τὰ εἰς αὐτὴν ἀποδιδόμενα παλαιὰ ἀργυρᾶ νομίσματα, ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μηνύμην διὰ τοῦ τύπου τῆς γονατίζούσης αἰγάλεως, τὸν μυθὸν περὶ τοῦ ἴδρυτοῦ αὐτῆς Καράνου, ἀδελφοῦ Φειδῶνος, βασιλέως τοῦ Ἀργους, λαβόντος τὸν χρησμὸν νὰ ζητήσῃ κράτος τῇ ὁδηγίᾳ αἰγῶν. Πρόλ. παρομοίαν παράδοσιν περὶ Περδίκκα τοῦ Α'. (Ἡροδότ. VIII, 137).

‘Ο σταθμητικὸς κανὼν τῶν ἀργαιοτάτων νομισμάτων τῶν Αἰγῶν εἶνε Βαβυλωνιακός, διτις πρέπει νὰ εἰσεχώρησεν εἰς τὰ ὄρεινά μέρη τῆς Μακεδονίας διὰ μέσου τῆς κοιλάδος τοῦ Λυδίου διὰ τῆς Λήτης καὶ τῶν Ἰχγῶν (ἰδε τὸν χάρτην ἐν B. M. Cat. Mac.).

Περὶ τὰ 500-480 π. Χ.

Τράγος γονατίζων, στρεφόμενος.	Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα
‘Ὑπεράνω αὐτοῦ γράμματα διά-	διηρημένον. (Πίναξ IA'. 4). . .
φορά.	Α Στατήρες, 150 κ. Β Νομισμάτια 16 κ.

‘Ιδε ώσαύτως νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐπιγεγραμμένα ΕΔΕΣΑΙΩΝ (ἰδε ‘Ἐδεσσαν, κατωτέρω ἐν κεφάλ. Θ').

‘Ιχναε, πόλις τῆς Μακεδονίας, κειμένη μεταξὺ τοῦ Αξιοῦ καὶ Λυδίου οὐχὶ μαχρὰν τῆς Πέλλης. Οἱ Ἡρόδοτος (VII, 123) μνημονεύει αὐτῆς ως μιᾶς τῶν πόλεων ἐκείνων, ἐν αἷς ἔστη ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου, πρὶν ἡ προχωρήσῃ πρὸς νότον ἐν τῇ Ἑλλάδι.

Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῶν Ἰχγῶν ἀκολουθοῦσι τοὺς σταθμητικοὺς κανόνας τοῦ Παγγαίου (Βαβυλωνιακὸν καὶ Φοινικικόν). Οἱ ἐπὶ τῆς κυρίας ὅψεως τύποι παρήγθησαν ἐπίσης ἐκ τῶν τύπων τῶν νομισμάτων τῶν Ὀρρεσκίων. Τὰ δύο ταῦτα γεγονότα δεικνύουσι ποὺ ἥρξατο ἡ ἀρχαιοτάτη νομισματοκοπία τῆς Μακεδονίας.

Περὶ τὰ 480 π. Χ.

ΙΨ]ΝΑΙ[ΩΝ ἀνὴρ γυμνὸς βαδίζων μεταξὺ δύο βοῶν, ὃν τὸν ἔτερον κρατεῖ ἐκ τοῦ τραχήλου.	Τροχὸς ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ (Πίναξ IS' 1)
Ι+ΝΑΙΩΝ ἢ Ι+ΝΑΟΝ (ἐπ' ἀριστερά). Πολεμιστὴς συγκρατῶν ἵππον ἀνορθούμενον,	Τροχὸς (Imhoof, Mon. Gr., Πιν. C. 18, καὶ B. M. Cat. Mac. σελ. 76). Α Στατήρ (Βαβυλωνιακός), 142 κ.

Τυντενος. Τόπος ἄγνωστος.

Περὶ τὰ 480 π. X.

ΤΥΝΤΕΝΟΝ Ἀνὴρ συγχρατῶν ἵππον ἀνορθούμενον.
(Zeit. f. Num., III. Pl. II. 1.)

Τροχὸς μετ' ἀξονος διασταυρουμένου ὑπὸ δύο διαγωνίων κνημῶν,
ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ.
Ρ Στατήρ, δλκὴ 144 κ.

Εἶνε γνωστὸν καὶ ἔτερον κομμάτιον ἀνεπίγραφον, φέρον δὲ τὸ σύμβολον ::. Τὰ νομίσματα ταῦτα δύνανται τις νὰ παραβάλῃ πρὸς τὰ τῶν Ἰγυῶν, πλησίον τῶν ὁποίων δυνατὸν νὰ ἐκόπησαν (ἴδε Imhoof, Mon. Gr. σ. 78).

**Γ'. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΦΥΛΩΝ
ΕΝ Τῇ ΒΙΣΑΛΤΙΚῇ ΧΩΡᾷ. ΦΟΙΝΙΚΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΟΣ**

ΒΙΣΑΛΤΑΙ. Ἡ φυλὴ αὕτη κατεῖχε τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Στρυμόνος χώραν μετὰ τῶν μεταλλοφόρων δρέων, ἄτινα χωρίζουσι τὴν πεδιάδα τοῦ Στρυμόνος ἀπὸ τῆς Μυγδονίας. Τὰ δὲ νομίσματα τοῦ λαοῦ τούτου ἀκολουθοῦσι τὸν Φοινικικὸν σταθμητικὸν κανόνα. Καὶ ὅταν μὲν εἶνε ἀνεπίγραφα, παρουσιάζουσιν ἡμῖν διαφόρους ἐπιγραφικοὺς ἴδιασμοὺς οἷοι τὸ C καὶ < ἀντὶ B, L καὶ L ἀντὶ Λ, κλπ. Ὅταν δὲ εἶνε ἀνεπίγραφα, δὲν δύνανται νὰ διακριθῶσιν ἀπὸ τῶν νομίσμάτων Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' τῆς Μακεδονίας, δστις μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Περσῶν ἐκτήσατο τὸ ὅλον τῆς χώρας τῶν Βισαλτῶν μέχρι τοῦ Στρυμόνος, μετὰ τῶν πλουσίων αὐτῆς μεταλλείων, καὶ παρεδέχθη συγχρόνως τὸ Βισαλτικὸν νόμισμα, θέτων ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἕδιον αὐτοῦ ὄνομα.

Περὶ τὰ 500-480 π. X.

Ἐπιγρ. ΣΙΖΑΤΙΚΟΣ, ΣΙΣΑΛΤΙΚΩΝ, ΚΙΣΕΡ, ΒΙΣΑΛΤΙΚΟΝ, κ. λ. π.

Οπλίτης γυμνὸς κρατῶν δύο δόρατα καὶ φέρων καυσίαν, ιστάμενος δὲ πλησίον ἵππου.

Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διηρημένον. (Πίναξ ΙΣ'. 2).

Ρ Οκτάδραχμον, 448 κ.

Ρ Δραχμή, 79 — 60 κ.

Ιππεὺς μετὰ δύο δοράτων, χλαμίδος καὶ καυσίας.

Ομοίως. Ρ Τετράδραχμον, 224 κ.
Ρ Τετρώβολον, 37 κ.

Μ'ώσσης. Βασιλεὺς τῶν Βισαλτῶν, περὶ τὰ 500-480. π. Χ.
Γνωστὸς δὲ μόνον ἐκ τῶν νομισμάτων αὐτοῦ.

'Οπλίτης παρὰ ἵππον, ὡς ἀνωτέρω. | ΜΟΣΣΕΩ ἢ ΜΩΣΣΕΟ ἐν τετρα-
(B. M. Cat. Mac. σελ. 143). γάνω. **R** Δραχμῇ καὶ τετράβολῳ.

Δημήτρεος. Περὶ τὰ 450 π. Χ.

Κεφαλὴ ἀνδρὸς μετὰ ταινίας, ἐν ἑγ- | ΔΗΜΗΤΡΙΟ Ἡππος βαδίζων . . .
κοίλῳ τετραγώνῳ. (Hunter, Pl. XXV. 7) **R** 67·2.

Βασταρεύς. Περὶ τὰ 350 π. Χ.

Περικεφχαία λοφοφόρος. | ΒΑΣΤΑΡΕΟΣ Ταῦρος κυρίσσων.
R Τετράδρ 196 κ.

Muret (*Bullet. Corr. Hell.* v. 330). Six (*Ann. de Num.* 1883
σελ. 12).

ΟΡΡΕΣΚΙ I. "Ιδε ἀνωτέρω σελ. 261.

ΗΑΩΝΟΙ. Ἡ Θρακικὴ αὕτη φυλὴ κατεῖχεν ἐν τοῖς ιστορικοῖς
χρόνοις τὰ πρὸς τὸν ἄνω Στρυμόνα μέρη, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κερ-
κυννίτιδος λίμνης. Τὸ κύριον αὐτῶν κέντρον ἦτο ἡ πόλις Μύρκινος.

Γέτας, βασιλεὺς τῶν Ἡδωνέων, περὶ τὰ 500 π. Χ.

'Ανὴρ γυμνὸς ἔλαύνων δύο βόας. | ΓΕΤΑ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΗΔΩΝΑΝ γε-
(B. M. Cat. Mac. σελ. 144). γραμμένον περὶ τετράγωνον ἔγκοι-
λουν, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ δποίου
ἀνάγλυφον τετράγωνον εἰς τέσ-
σαρα διηρημένον. . . . .
R Οκτάδρ. 457 8 κ.

Όμοίως (*Πίναξ ΙΣ'*. 3). | ΓΕΤΑΣ ΗΔΟΝΕΟΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ.
'Ομοίως. **R** Οκταδρ. 417 8 κ.

Τὰ δύο ταῦτα νομίσματα εὑρέθησαν ὁμοῦ ἐν τῷ Τίγρητι, ὅπου
δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι μετεκομίσθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν,
ῶν οἱ Βισάλται ἥσαν φόρου ὑπήκοοι. Τρίτον δὲ κομμάτιον ἐν τῇ
συλλογῇ τοῦ βαρώνου L. de Hirsch, φέρει ἐπὶ τῆς ὅπισθίας ὄψεως
ἐν τῷ ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ τροχὸν τετράκυνημον. Όλκὴ 448 κ.

ΟΔΟΜΑΝΤΟΙ (:). Ὁ Ήρόδοτος (V. 16) μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ Οδόμαν-
τοι ἥσαν μία τῶν ἐργαζομένων τὰ μεταλλεῖα τῆς τοῦ Παγγαίου
χώρας φυλῶν, ὅτε ὁ Ξέρξης ἐβάδιζε δι' αὐτῆς. Δὲν ὑπάρχουσι

δὲ νομίσματα φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ λαοῦ τούτου, δυνάμεθα ἔμως νὰ ἀποδώσωμεν αὐτῷ κατ' εἰκασίαν ἀριθμόν τινα Θρακομαχεδονικῶν νομισμάτων, ὁμοιαζόντων τὴν κατασκευὴν πρὸς τὰ τῶν γειτόνων φυλῶν, ἐνῷ διαφέρουσιν αὐτῶν κατὰ τύπον. Τινὰ ἔξ αὐτῶν φέρουσι τὰ ὄνόματα ἡγεμόνων ἢ βασιλέων - ΔΕΡΡΟΝΙΚΟΣ καὶ ΔΟΚΙΜΟΣ.

Δερρόνεκος.

Πρὸ τοῦ 480 π. Χ.

ΔΕΡΡΟ (έπ' ἀριστερά). Ἀνὴρ κρατῶν κηρύκειον, ἐλαύνων δὲ ζεῦγος βοῶν

Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διγρημένον.

(Rev. Arch. 1866, Πίν. I. 6).

Ρ Δεκάδραχμον, 625 κ.

ΔΕΡΡΟΝΙΚΟΣ Ζεῦγος βοῶν.
(Rev. Arch. 1866. Πίν. I, 5).

Ομοίως Ρ Δεκάδραχμον, 536 κ.

Ἀνὴρ πωγωνοφόρος ἐλαύνων ἄμαξαν ὑπὸ βοδὸς συρομένην. Σύμβολον, κράνος.

Τρισκελὲς μετ' ἀνθεμίων εἰς τὰς γωνίας. (Πίναξ I. 6).

Ρ Δεκάδραχμον 624.3 κ.

Ἐπιγραφὴ δυσανάγνωστος. Ομοίως.

Πήγαπος ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ.

(B. M. Cat. Mac. σελ. 151).

Ρ Δεκάδραχμ. (,), 495 κ.

Δόκιμος. Περὶ τὰ 450 π. Χ.

ΔΟΚΙ (έπ' ἀριστ.). Ταῦρος γονατίζων ἐπὶ ἐνδὶς τῶν ποδῶν καὶ στρεφόμενος.

Κράνος ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ (ἔνθ. ἀντ. σελ. 151) . . . . .

Ρ Τετράβολον 39-36 κ.

Ἀνεπίγραφον. Τύπος δμοιος.

Τροχός, οὗ δὲξιν διασταυροῦται ὑπὸ δύο διαγωνίων κνημῶν.

Ρ Δραχμῆ.

Τοιούτων νομισμάτων, τὸ πλεῖστον ἀνεπιγράφων, ὑπάρχουσι πολλαὶ ποικιλίαι, ὡς πρὸς τὰς ὅποιας ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ συμβουλευθῇ τὸν B. M. Cat. Mac. σελ. XXIII καὶ 150, καὶ Imhoof-Blumer, Mon Gr. σελ. 98 κ. ἔξ.

Θέρμη (;) ἡ ὕστερον Θεσσαλονέκη. Ἡ κεντρικὴ θέσις τῆς πόλεως ταύτης ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἥγαγεν αὐτὴν ἀναγκαίως εἰς ἐπικοινωνίαν κατὰ θάλασσαν καὶ ἔηράν πρὸς διαφό-

ρους πόλεις καὶ φυλὰς μεταχειρίζομένας νομίσματα διαφόρων σταθμητικῶν κανόνων ἦτοι Βαθύλωνιακοῦ, Εὔβοϊκοῦ καὶ Φοινικικοῦ. Ἐντούτοις δὲν εἶνε γνωστὰ νομίσματα δύναμενα νὰ τῇ ἀποδοθῶσι μετὰ βεβαιότητος, ἀν καὶ δύνατὸν πολλὰ ἀνεπίγραφα Μακεδονικὰ νομίσματα εὑρεθέντα ἐν Θεσσαλονίκῃ νὰ ἔκπησαν ἐνταῦθα. Περὶ τινων ἔξ αὐτῶν ἴδε B. M. *Cat. Mac.* σελ. XXV καὶ 135. Τὰ μόνα νομίσματα, περὶ ᾧ δύναται νὰ ῥήθῃ μετὰ πιθανότητος, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Θέρμην, εἶνε τὰ φέροντα Πήγασον ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως, τύπον ἰδίως ἐφαρμοζόμενον εἰς τὴν Θέρμην, ὑποτιθεμένου ὅτι αὕτη ἡτο Κορινθιακὴ ἀποικία.

Περὶ τὰ 4^ο π. X.

Πήγασος ιστάμενος ἡ καλπάζων μετὰ | Ἀβαθὲς ἔγκοιλον τετράγωνον, συνήκυνδς θηρευτικοῦ κάτωθι αὐτοῦ. | θως εἰς τέσσαρα διηρημένον.

[B. M. *Guide* Πίν. IV. 12, 13].

¶ Τετραδρ., 213 κ.

Ἔδε ωσαύτως Imhoof-Blumer (*Mon. Gr.* σελ. 105), δστις καίτοι παραδεγμένος, ὅτι τὰ νομίσματα τὰ φέροντα τὸν Πήγασον εἴνε πιθανῶς τῆς Θέρμης, προτείνει ἐπιχειρήματα πρὸς ἀπόρριψιν τῆς ὑποθέσεως, καθ' ἣν πολλὰ ἄλλα νομίσματα φέροντα τὸ σύμβολον :: ἡ Θ., καὶ τύπους διαφόρων Μακεδονικῶν πόλεων, θὰ ἔκπησαν ωσαύτως ἐν Θέρμῃ.

*Ἔδε ωσαύτως Θεσσαλονίκην. Κεφάλ. Θ'.

Δ. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ.

Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις αἱ κοσμοῦσαι τὰ παράλια τῆς Χαλκιδικῆς μετὰ τῶν τριῶν αὐτῆς πελωρίων χερσονήσων τῶν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν θάλασσαν εἰσγωρουσῶν, ἔξεπήγασαν τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν δύο ἐπιχειρηματικῶν Εὔβοϊκῶν πόλεων, Χαλκίδος καὶ Ἐρετρίας. Ἐκ τῆς Εὔβοίας οἱ ἀποικοὶ οὗτοι ἔφερον τὸν Εὔβοϊκὸν σταθμητικὸν κανόνα τοῦ ἀργύρου, τὸν ριζώσαντα σταθερῶς εἰς τὰς βορείας ταύτας γώρας καὶ ἔξακολουθήσαντα ἐν γενικῇ χρήσει μέχρι τοῦ τέλους τῆς Ε'. ἐκατονταετηρίδος, ὅτε, ως ἥδη θέλομεν ἴδη, ὑπεσκελίσθη

ἐν ἀπάσαις σχεδὸν ταύταις ὑπὸ τοῦ Φοινικικοῦ ἢ Μακεδονικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Ἄρχομενοι ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Χερσονήσου καὶ λαμβάνοντες τὰς πόλεις κατὰ σειρὰν ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυτικά, ἡ πρώτη ἣν εὑρίσκομεν ἔχουσαν νομίσματα εἶνε ἡ—

Ορθαγόρεια 'Ο Eckhel (II, 73), ἐπὶ τῇ βάσει ἀποσπάσματός τινος τῆς συλλογῆς τῶν *Μικρῶν Γεωγράφων*, ταυτίζει τὴν Όρθαγόρειαν πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου Στάγειρα, (ἰδεὶ Εμως Πλινίου, IV, 11, 18). Κατὰ τεχνοτροπίαν καὶ σταθμὸν τὰ νομίσματα αὐτῆς ἀποτελοῦσιν ἔξαρτες τῶν πρὸς τὰ τῶν ἄλλων Χαλκιδικῶν πόλεων, καὶ ἀναλογοῦσι πρὸς τὰ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας ἀπὸ Ἀρχελάου μέχρι Περδίκκα τοῦ Δ'. (413 - 359 π. Χ.) ὡς ἐπίσης πρὸς τὰ σύγχρονα νομίσματα τῶν Ἀβδήρων καὶ τῆς Μαρωνείας.

Περὶ τὰ 400-350 (;) π. X.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος ἐν κατατομῇ.
(B. M. Cat., Mac., σελ. 88).

ΟΡΘΑΓΟΡΕΩΝ Κράνος μακεδονικὸν κατ' ἐνώπιον, οὗ ὑπέρκειται δεστήρ. **Ρ** Στατήρ Περσικός, 168 κ.

· Ομοίως. Ἀντωπὸς κατὰ τὰ τρία τέταρτα (ἔ. ἀ. σελ. 88).

Ομοίως. . . . **Ρ** Τριώβολ. 42 κ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (ἔ. ἀ. σελ. 89).

Ομοίως. . . . **Ἁ** Μεγ. 5.

Απολλωνέα. Πρὸς νότον τῆς λίμνης Βόλης ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας δδοῦ.

Περὶ τὰ 400-350 (;) π. X.

Κεφαλὴ νεανικὴ κισσῷ ἐστεμένη. | **ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ** Ἀμφορεύς **Ἁ** 1.

Ἄρναε, κειμένη κατὰ Θουκυδίδην (IV. 103) εἰς ἀπόστασιν δρόμου μιᾶς ἡμέρας πρὸς νότον τοῦ Αὔλῶνος καὶ Βρομίσκου. Τὸ μόνον γνωστὸν νόμισμα τῆς πόλεως ταύτης εἶνε τῶν χρόνων τῆς Χαλκιδικῆς συμμαχίας.

Περὶ τὰ 392-397 π. X. ἡ βραδύτερον

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφής. | **ΑΡΝ** Λύρα . . . **Ρ** Ὁβολὸς 9 κ.
(B. M. Cat., Mac., σελ. 62).

Ακανθος, ἀρχαία ἀποικία τῆς "Ανδρου κειμένη ἐπὶ τοῦ ισθμοῦ τοῦ ἔνοῦντος τὴν χερσόνησον Ἀκτὴν πρὸς τὴν μεσόγειον τῆς Χαλκιδικῆς." Ἡρόκτον δὲ κόπτουσα πολυάριθμα ἀργυρᾶ νομίσματα περὶ τὸ 500 π. Χ. καὶ πρότερον. Μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἐν ἔτει 424 π. Χ. ἐκστρατείας τοῦ Βρασίδου, ἐγένετο χρῆσις τοῦ Εύβοϊκοῦ κανόνος, μετὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον τοῦ Φοινικικοῦ.

Νομίσματα Εύβοϊκοῦ σταθμοῦ. Περὶ τὰ 500-424 π. Χ.

Λέων ἐπὶ τῆς ράχεως ταύρου σπα-	Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διγράσσων αὐτὸν διὰ τῶν διδόντων
	ρημένον. Τὰ νεώτερα κομμάτια φέρουσι ΑΚΑΝΘΙΟΝ. Ρ Τετράδ. 270 κ.
	καὶ δινύχων (<i>Πίναξ IA'</i> . 5).

"Ο Ἡρόδοτος (VII, 125 κ. ἐ.) διηγεῖται, ὅτι ὅτε ὁ Ξέρξης ἐβάζει εἰς Ἀκάνθου εἰς Θέρμην, αἱ κάμηλοι αὐτοῦ προσεβλήθησαν ὑπὸ λεόντων, κατόπιν δὲ διηγεῖται ὅτι ὅλαι αἱ πρὸς δυσμάς τοῦ ποταμοῦ Νέστου βόρειαι αὗται χῶραι εἶχον πλῆθος λεόντων καὶ βιῶν ἀγρίων ὡν τὰ κέρατα ὑπερμεγέθη. Ἡ διαβεβαίωσις αὕτη, ἡς ἡ ἀκρίβεια ἡμερισθήθη, ἐπιβεβαιοῦται λαμπρῶς διὰ τοῦ τύπου τῶν νομισμάτων τῆς Ἀκάνθου.

Προτομὴ λέοντος ἢ σπανιώτερον ταύρου.	Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διγρημένον. (B. M. <i>Cat. Mac.</i> σελ. 32). . . . Ρ Τετράβολα.
---------------------------------------	---

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς	Ομοίως (ἀντ. σ. 33) Ρ Διώβολα.
Κεφαλὴ λέοντος μετὰ τοῦ τραχήλου.	Ομοίως (ἀντ. σ. 34) Ρ Οβολοί.

Νομίσματα Φοινικοῦ σταθμοῦ. Περὶ τὰ 424-400 π. Χ. ἢ βραδύτερον.

"Η ἀλλαγὴ τοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, ἡτις συνέβη ὅτε ἡ "Ακανθος προσετέθη εἰς τὴν Σπαρτιακὴν συμμαχίαν (424 π.Χ.), συνοδεύεται ὑπὸ καταφανοῦς ἀλλαγῆς τῆς τεχνοτροπίας οὕσης νῦν ἀπλουστέρας καὶ ὀλιγώτερον ζωηρᾶς.

Λέων συλλαμβάνων ταῦρον, συνήθως μετὰ δινομάτων ἀρχόντων, ΑΛΕΞΙΣ, ΑΛΕΞΙΟΣ, ΕΥΚΛΟΝΑΣΤΟ, ΠΟ, κλπ.	ΑΚΑΝΘΙΟΝ περὶ τὰ ἄκρα ἔγκοιλο τετραγώνου, ἐν ᾖ γραμμικὸν τετράγωνον εἰς τέσσαρα διγρημένον . . . . Ρ Τετράδρ. 224 κ. (<i>Πίναξ IA'</i> . 6.)
---	--

Προτομή ταύρου σε ρεφομένου. Διάφορα σύμβολα και γράμματα.

Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διηγημένον.

(B. M. Cat., Mac., σελ. 35) . . .

Ρ Τετράθολ. 37 κ.

Ρ Τριώθολ. 28 κ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἔχουσα τὸ κράνος ἐλαῖοστεφές.

ΑΚΑΝ ἐντὸς τῶν τεσσάρων τετάρτων τοῦ τετραγώνου. . . . .

Ρ 1¹/₂ 'Οβολ. 14 κ.

Περὶ τὸ 392-378 π. Χ. ἥ καὶ βραδύτερον.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

(B. M. Cat., Mac., σελ. 36). | ΑΚΑΝΘΙΟΝ Λύρα ἐν ἔγκοιλῳ τε-

τραγώνῳ. . . . . Ρ 'Οβολ. 9 κ.
Οἱ ὀβολοὶ οὗτοι εἶνε φανερῶς σύγχρονοι τῶν ἐν Ὁλύνθῳ κοπέντων νομισμάτων τῆς Χαλκιδικῆς συμμαχίας, δυνάμεθα δὲ νὰ συμπεράνωμεν ἐξ αὐτῶν, ὅτι ἡ Ἀκανθὸς διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἀπέναντι τῆς Συμμαχίας.

ΧΑΛΚΟΣ

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Ἀκάνθου εἰσὶ πάντα μεταγενέστερα τοῦ 400 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΑΚΑΝ Τροχός. . . . . Α 65

‘Ορμοίως.

» Τετράγωνον γραμμικὸν εἰς τέσσαρα διηγημένον Α 45

Οὐρανόπολες, κειμένη ἐπὶ τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς, παρὰ τὴν διώρυγα τοῦ Ξέρξου, ἐκτίσθη ὑπὸ Ἀλεξάρχου, ἀδελφοῦ τοῦ Κασσάνδρου, περὶ οὖ λέγει δὲ Ἀθήναιος (III. 20), ὅτι ἐπενόησε νέαν διάλεκτον πρὸς χρῆσιν τῶν πολιτῶν. Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης εἶνε τὰ μόνα ἐν Μακεδονίᾳ ἀκολουθοῦντα τὸν Φοινικικὸν σταθμητικὸν κανόνα ἐν τοῖς μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον χρόνοις. Περὶ τῶν τύπων, οὓς ἐνέπνευσεν αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἵδε *Num. Chron.* 1880, σελ. 58.

Ἡλιος, σελήνη καὶ ςτέρες.

[*Zeit. f. Nnm.* V. Πίν. I, 2].

ΟΥΡΑΝΙΔΩΝ Ἀφροδίτη Οὐρανία

καθημένη ἐπὶ σφαίρας.

Ρ Τετράδρ. 209 κ.

Σφαῖρα ἀκτινοστεφής (δ ἥλιος). [B. M. Cat. Mac. σελ. 133]	ΟΥΡΑΝΙΔΩΝ Ὁμοίως . . . . Ρ Διδρ. 107 κ.
‘Ο ἥλιος ὡς ἀστὴρ μετὰ ὀκτὼ ἀκτίνων.	ΟΥΡΑΝΙΔΩΝ ΠΟΛΕΩΣ Ὁμοίως. Ρ Δραχμή, 56 κ.
‘Ομοίως.	» » ‘Ομοίως Α 65
‘Αστὴρ καὶ μηνίσκος (ἥλιος καὶ σε- λήνη).	» » » Α 5

Τερώνη ἢ Τορώνη, ἐπὶ τῆς Σιθωνίας χερσονήσου, μία τῶν ἀκμαιοτάτων Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν. Κατὰ τὴν ἔκστρατείαν τοῦ Ξέρξου ἦτο μία τῶν πόλεων τῶν προμηθευσασῶν πλοῖα καὶ ἄνδρας εἰς τὸν Περσικὸν στρατόν. Τὰ τετράδραχμα αὐτῆς εἶνε πιθανῶς πάντα ἀργαίοτερα τοῦ 480 π. Χ. Ἐκ τῆς περιόδου τῆς Αθηναϊκῆς ἡγεμονίας εἶνε γνωστὰ μόνον τετράβολα.

Ἐν ἔτει 424 π. Χ. ἡ Τορώνη ἤνοιξε τὰς πύλας αὐτῆς εἰς τὸν Βρασίδαν· ταχέως δὲ κατόπιν ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Αθηναίων διὰ τοῦ Κλέωνος.

Ἐνταῦθα, ὡς ἀπανταχοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, φαίνεται δτὶ περὶ τὰ 424 π. Χ. δ Φοινικικὸς σταθμητικὸς κανὼν ἀντικατέστησε τὸν Εὔβοϊκόν· ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν νομίσματα τῆς Τορώνης μεταγενέστερα τοῦ 420 π. Χ. περίου.

Εὐβοϊκὸς σταθμός. Περὶ τὰ 500-480 π. Χ.

ΤΕ, ΗΕ (;) ἡ ἀνευ ἐπιγραφῆς. ‘Αμ- φορεύς ἐφ’ οὖ μίχ ἥ καὶ πλείονες σταφυλαῖ.	Τετράγωνον ἔγκοιλον ἀβαθὲς εἰς τέσ- σαρα διῃρημένον (Πίναξ ΙΣ'. 4). Ρ Τετράδρ. 270 κ.
Οινοχόη.	‘Ομοίως . . . . Ρ Τετράβολον.

Περὶ τὰ 480-424 π. Χ.

ΤΕ Οινοχόη Οινοχόη.	‘Ομοίως. . . . . Ρ Τετράβολ.
	Προτομὴ αἰγδὸς ἐν ἔγκοιλῳ τετρα- γώνῳ. Ρ Ήμιώβολ. [Imhoof, Mon. Gr., Πίν. C. 25].

Φουικικὸς σταθμός. Περὶ τὰ 424-420 π. Χ.

Γυμνὸς Σάτυρος ἐμβλέπων εἰς οἰνοχόην. [Imhoof, <i>Mon. Gr.</i> Πίν. C. 23]. ΤΕ Οἰνοχόη. Πελαργὸς ἐμβάλλων τὸ ράμφος αὐτοῦ εἰς οἰνοχόην. [Imhoof, <i>Mon. Gr.</i>, Πίν. C. 24]	ΤΕ Αἴξ ἐν ἔγκοιλῷ τετραγώνῳ ἡ ΤΕΡΩΝΑΟΝ περὶ τετράγωνον εἰς τέσσαρα διηρημένον. Ρ Τετρώβ. Κ. αἰγὸς ἐνέγκοιλῳ τετραγώνῳ Ρ' Οβ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διηρημένον. Ρ Ἡμιωβ.

Σερμύλη, παρὰ τὸν μύχον τοῦ Τορωναϊκοῦ κόλπου. Τὰ μόνα γνωστὰ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης εἶναι δύο ἀρχαϊκὰ τετράδραχμα Εύβοϊκοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Περὶ τὰ 500 π. Χ.

ΣΕΡΜΥΛΙΚΟΝ Ἰππεὺς γυμνὸς μετὰ δόρατος, καλπάζων. Τὸ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου νόμισμα	Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διηρημένον (<i>Πίναξ IA'.</i> 7) . . Ρ Τετράδραχ.

"Ολυνθος, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Τορωναϊκοῦ κόλπου, ἀποικία τῆς Χαλκίδος, καταληφθεῖσα κατόπιν ἐν τοῖς χρόνοις τῶν Περσικῶν πολέμων ὑπὸ τῶν Βοιτιαίων, ἀλλ' ἀποδοθεῖσα ἐν ἔτει 479 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἀρταβάζου εἰς τοὺς Χαλκιδεῖς. Τὸ ἀρχαιότατον γνωστὸν αὐτῆς νόμισμα εἶναι Εύβοϊκὸν τετράδραχμον σφαιροειδοῦς κατασκευῆς.

Πρὸ τοῦ 500 π. Χ. περίπου.

Τέθριππον ἡρέμα χωροῦν μεθ' ἥνιδ- χου πωγωνοφόρου.	"Ἐγκοιλον τετράγωνον ἀνωμάλως διηρημένον . . . . Ρ Τετράδραχ.

(*Num. Chron. N. S.* XVIII σελ. 85).

Περὶ τὰ 479-392 π. Χ.

Τέθριππον ἀγροικοτέρας ἢ τὸ προγ- γούμενον ἐργασίας. Υπεράνω μέγας δίσκος. "Ιππος ἀνορθούμενος ἢ ιστάμενος παρὰ κίονα (καμπτῆρα ἵπποδρόμου). [B. M., <i>Cat. Mac.</i> σελ. 87]. Προτομὴ ἵππου ἀνορθουμένου.	Αετὸς ἵπταμενος ἐν τῷ κέντρῳ ἔγκοιλου τετραγώνου. . . . . (<i>Πίναξ IA'.</i> 8). Ρ Τετράδρ. ΟΛΥΝ "Αετὸς ἵπταμενος κρατῶν δοφιν διὰ τοῦ ράμφους καὶ τῶν δινύχων . . . . . Ρ Τετρώβολ. Ομοίως. . . . . Ρ Διώβολ.

Ἄγωνιστικοὶ τύποι, εἰν τὸ τέθριππον κλπ. ἀπαντῶσι σπανίως ἔξαιρέσει τῆς Σικελίας. Ὁ ἀετὸς καὶ ὄφις, ώς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἡλιδός, δυνατὸν νὰ σημαίνῃ τὸν Ὀλύμπιον Δία, οὗτο δὲ νὰ ἀναφέρωνται εἰς νίκας ἐν Ὀλυμπίᾳ, δυνατὸν δμως νὰ θεωρηθῶσιν ὡς παράδειγμα ἀποικίας παραδεχομένης τὸν τύπον τοῦ νομίσματος τῆς μητροπόλεως αὐτῆς (Ἴδε Χαλκίδα Εύβοίας).

Περὶ τὰ 392-379 π. Χ. καὶ βραδύτερον.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τάσσονται τὰ ὠραῖα συμμαχικὰ νομίσματα τοῦ Χαλκιδικοῦ συνδέσμου τοῦ ἰδρυθέντος ἐν ἔτει 392 π. Χ. οὗτον κέντρον ἦτο ἡ Ὀλυμπία. Τὸ μεγαλείτερον μέρος αὐτῶν ἐκόπη μεταξὺ τῆς ἰδρύσεως τῆς συμμαχίας καὶ τῆς ἐν ἔτει 379 π. Χ. καταλήψεως τῆς Ὀλυμπίου ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐν τούτοις εἶνε λίαν πιθανὴ ἡ ὑπόθεσις, διτὶ ἡ νομισματοκοπία ἔξηκολούθησε μέχρις οὖ δὲ Φίλιππος ἐκυρίευσε τὴν Χαλκιδικὴν ἐν ἔτει 358 π. Χ. Αἱ κεφαλαὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων εἶνε ἀξιοσημείωτοι διὰ τὴν αὔστηρότητα καὶ καλλονὴν τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφής.
[B. M. *Guide*, Πίν. XXI, 9.]

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφής.
(Πίναξ IA'. 9.)

ΟΛΥΝΘ[Ι] Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφής.

[B. M. *Cat. Mac.* σελ. 87.]
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφής.

ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ Λύρα. Ἐνίστε μετ' ὄνομάτων ἀρχόντων,
ΕΠΙ ΕΥΔΩΡΙΔΑ,
ΕΠΙ ΟΛΥΜΠΙΧΟ[Υ]
ἢ Στατῆρες.

ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ Λύρα. Ἀρχοντες δὲ:
ΕΠΙ—ΑΡΙΣΤΩΝΟΣ, ΑΡΧΙΔΑΜΟ, ΑΣΚΛΗΠΙΟΔΩΡΟ καὶ
ΚΡΑ, ΕΥΔΩΡΙΔΑ, ΛΕΑΔΕΟΣ,
ΠΟΛΥΞΕΝΟΥ, ΣΤΡΑΤΩΝΟΣ,
κλπ. . . . *Α* Τετράδρ. 224 κ.
Α Τετρώβολ. 37 κ.

ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ Λύρα ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . *Α* Τετρώβολ.

ΧΑΛΚΙΔ Τρίπους . *Α* Όβολ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς.	ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ Λύρα . . .	Ἄ·6
‘Ομοίως.	» Τρίπους . .	Ἄ·45

Τετράδραγμον τοῦ ἐν Βερολίνῳ Μουσείου καὶ ἔτερον ἐν Παρισίοις ἔχουσιν σμικροῖς γράμμασι ΤΕΤ ὑπεράνω τῆς λύρας, πιθανῶς τὰ ἀρχιτικὰ δύναματος τεγχίτου.

“Αφυτες, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς γερσονήσου Παλλήνης κειμένη· ἦτο δὲ περίφημος διὰ τὸν ἐν αὐτῇ ναὸν τοῦ Διὸς Ἀμμωνος (Πλουτ. Αύσ. 20, — Ξεν. Λακων. 18: ‘Αφυταῖοι δὲ τιμῶσιν’ Αμμωνα οὐδὲν ἡσσον ἢ οἱ Ἀμμώνοι Λιβύων). “Οτε ἦτο φόρου ὑποτελής τοῖς Ἀθηναίοις, πρὸ τοῦ 424 π. Χ., δὲν ἔκοψε νομίσματα (Corp. Inscr. Att. τόμ. I σελ. 227).

Περὶ τὰ 424-358 π. Χ.

Κεφαλὴ Διὸς Ἀμμωνος μετὰ κέρα-	ΑΦΥΤΑΙΩΝ Κάνθαρος . .	Ἄ·65
τος κριοῦ κατ’ ἐνώπιον.	[B. M. Cat. Mac. σελ. 61.]	
‘Ομοίως ἐν κατατομῇ.	ΑΦΥ Δύο ἀετοὶ ἀντιμέτωποι.	Ἄ·65
‘Ομοίως.	ΑΦΥ Εἰς ἀετός	Ἄ·55

‘Ο κάνθαρος ἀναφέρεται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου ἐν Ἀφύτει, ἔνθα κατὰ τὸν Ξενοφῶντα ὑπῆρχε ναὸς τοῦ θεοῦ τούτου.

Μετὰ τὸ 168 π. Χ.

Κεφαλὴ Διὸς Ἀμμωνος, [‘Ιδε ώσαύ-	ΑΦΥΤΑΙ Ἄετος ἢ δύο ἄετοὶ ἔντι-	
τως Imhoof, Mon. Gr. σελ. 64.]	μέτωποι	Ἄ·8—·6

Σκεύωνη, ἐπὶ τῆς νοτίου ἀκτῆς τῆς Παλλήνης κειμένη, ἦτο πιθανῶς Εὔβοϊκῆς καταγωγῆς, καίτοι οἱ κάτοικοι ἀπέδιδον τὴν κτίσιν αὐτῆς εἰς τινα τῶν ἐκ Τροίας ἐπιστρεφόντων Ἀχαιῶν ἥρωων. ’Ἐν ἔτει 424 ἀπεσκίρτησε τῶν Ἀθηνῶν δύο δ’ ἔτη κατόπιν ἡλώθη καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐσφάγγησαν.

Περὶ τὰ 480-421 π. Χ.

Κεφαλὴ νεανικὴ ἀρχαίας μεταβατι-	ΣΚΙΟ (ἐπί ἀριστ.). Περικεφαλαία ἐν	
κῆς τεχνοτροπίας, ταινίᾳ ἀναδε-	έγκοιλῳ τετραγώνῳ	
δεμένη.	R Εύβοϊκὸν τετρώβιο.	

ΣΚΙΟΝ ;) (έπ' ἀριστ.). Προτομὴ λέ- | Τετράγωνον ἔγκοιλον ἀβαθὲς εἰς τέσ-
οντος στρεφομένου. | σαρα διηγημένον. **Ρ** Εύβ. τετρώβ.
[B. M. Cat., Mac., σελ. 102].

Μετὰ τὸ 421 (;) π. X.

Κεφαλὴ νεανικὴ ταινίᾳ ἀναδεδεμένη.	ΣΚΙΩ Κράνος (<i>Αὐτόθι</i> σελ. 103). .
Κεφαλὴ Ἀφροδίτης.	Α · 8
'Ομοίως.	ΣΚΙΩΝΑΙΩΝ Περιστεραὶ δύο Α · 7
	ΣΚΙΩΝΑΙΩΝ ἡ ΣΚΙ Περιστερά. .
	Α · 6

Μένδη, ἀρχαία ἀποικία τῆς Ἐρετρίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ΝΔ πλευρᾶς τοῦ Ποσειδίου ἀκρωτηρίου τῆς Παλλήνης. Οἱ τύποι τῶν νομισμάτων αὐτῆς ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διογύσου καὶ τοῦ συντρόφου του Σειληνοῦ. Ὁ οῖνος τῆς Μένδης ἦτο περίφημος, συχνὰ δ' ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Δυνατὸν γὰρ ἀμφισβητηθῆναι, ἂν ἐκόπησαν νομίσματα ἐν Μένδῃ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 358 π. X. πρώτην ἀλωσιν αὐτῆς ὑπὸ Φιλίππου. Ἐνταῦθα, ὡς ἐν Ἀκάνθῳ κλπ., δὲ εὐεοίκος σταθμητικὸς κανὼν ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Φοινικικοῦ περὶ τὰ 424 π. X.

Περὶ τὰ 500-450 π. X.

ΜΙΝ, ΜΙΝΔΑΟΝ, ΜΙΝΔΑΙΟΝ ἡ	Τέσσαρα ἡ πλείονα ἔγκοιλα τετρά- ἀνευ ἐπιγραφῆς. "Ονος ἴσταμενος πρὸς ἀμπέλου. Ἐπ' αὐτοῦ κόρχες ῥεμφίζων πρὸς τὴν οὐρὰν τοῦ ὄνου. Σύμβολον, ἐνίστε, μηνίσκος.
"Ονος	γωνα. Ἐν τῷ κέντρῳ, ἐνίστε Ο. [B. M. Guide Πίν. IV. 8 κλπ. Zeit. f. Num. X. Πίν. III. 3].
Κεφαλὴ ὄνου.	Ομοίως . . Ρ Τετράδρ. Εύβοικόν. Ομοίως . . Ρ Τετράδρ. καὶ τετρώβ. Ομοίως . . Ρ Ἡμιώβολον.

Περὶ τὰ 450-424 π. X.

Σειληνὸς ἀναπυσμένος ἐπὶ τῆς ράχης ὄνου, κρατῶν κάνθαρον. Πρὸς αὐτοῦ κόρχας ἐπὶ δένδρου, ὑπὸ κάτω δὲ κύων.	ΜΕΝΔΑΙΟΝ Ἀμπελος ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ . . . . . (Πίναξ IA'. 10). Ρ Τετράδρ.
--	---

Σειληνὸς ιστάμενος παρὰ ὅνον καὶ
κρατῶν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὅτων.

Προτομὴ ὅνου.

ΜΕΝΔΑΙΟΝ Κόραξ ἐν ἔγχοιλῷ τε-
τραγώνῳ. . . . . **Ρ** τετρώβολ.

[Imhoof, *Mon. Gr.* Πίν. C 19. 20].

Κάνθαρος. . . . . **Ρ** Ὁβολ.

Περὶ τὰ 424—358 π. Χ.

Κεφαλ. Διονύσου νεαροῦ κισσοστεφοῦς.
[Imhoof, *Mon., Gr.* Πίν. C 21].

ΜΕΝΔΑΙΩΝ Ὄνος ιστάμενος. Ἐπ'
αὐτοῦ κόραξ ῥαμφίζων πρὸς τὴν
οὔραν αὐτοῦ. Πεδίον ἔγκοιλον κυ-
κλικόν. . . . .

Ρ τετράδρ. (Φοινικικόν), 190 κ.

*Ομοίως.

[Imhoof, ἔ. ἀ. σελ. 83, ἀρ. 89].

Σειληνὸς ἐπὶ ὅνου ἀναπαυόμενος

ΜΕΝΔΑΙΩΝ Ἀμφορεὺς μεταξὺ¹
δύο κλάδων κισσοῦ . . . . .

Ρ Διδρ., 104 κ.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

ΜΕΝΔΑΙΗ ἢ ΜΕΝΔΑΙΩΝ Ἀμ-
φορεὺς; ἐν τετραγώνῳ **Ρ** Τετρώβ.

ΜΕΝΔΑ εἰς ἢ δύο ἀμφορεῖς . . .

Κ 6· 65—4

*Ἀλλας διαφορὰς ἵδε παρὰ Imhoof, *Mon. Gr.*, σελ 83.

Κάψα ἢ Σκάψα, πρὸς βορρᾶν τῆς Μένδης πλησίον δὲ τῶν
Ἄσσηρων. Ἰδε Imhoof, *Mon. Gr.* σελ. 69.

Περὸς τοῦ 480 π. Χ. περίπου.

Ἡμίονος ὑποκάτω, ἀγγεῖον (κύλιξ) | ΚΑ ἐν τοῖς δύο τῷ, τεσσάρων ἔγκοι-
λων τριγώνων. **Ρ** Τετρώβολ. 45 κ.

Τὸ νόμισμα τοῦτο ἀπεδόθη εἰς τὴν Μένδην ὑπὸ τοῦ von Sal-
let (*Zeit. f. Num.* 1885, σελ. 358) φρονοῦντος, ὅτι δυνατὸν νὰ
ἐκαλεῖτό ποτε αὕτη Καναστραῖον ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου παρ' ὃ
ἔκειτο.

Ποτέδαια, ἀποικία τῆς Κορίνθου ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου
ἀρξαμένη κοπῆς νομισμάτων ἐνωρὶς ἐν τῇ πέμπτῃ ἑκατονταε-
τηρίδι. Τὸ ὄνομά της προδήλως παράγεται ἐκ τοῦ Ποσειδῶν
(Πρβλ. Ποσειδωνία). Ὁ τύπος τοῦ τετραδράχμου ἐνεπνεύσθη
ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ ισταμένου,

ώς ἀναφέρει δὲ Ἡρόδοτος (VIII, 129) ἐν τῷ προαστείῳ τῆς πόλεως. Ὁ Millingen (*Syll.* σελ. 48) φρονεῖ, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ τετρωβόλου γυναικεία κεφαλὴ δύνατὸν νὰ παριστῇ τὴν Παλλήνην, ἀφ' ἣς ἐκλήθη ἡ γερσόνησος. Τὰ νομίσματα περατοῦνται μετὰ τῆς ἐτεί 432-429 π. Χ. περιφήμου πολιορκίας τῆς Ποτιδαίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Περὶ τὰ 500-429 π. Χ.

Π Ποσειδῶν ^ο Ἰππιος ἔφιππος, κρατῶν	Τετράγωνον ἔγκοιλον διαγωνίως διη- δὲ τρίαιναν ὑποκάτω τοῦ ἵππου, ἀστήρ.	τρημένον (<i>Πίναξ IA'</i> . 11) . . . Ρ Εύβοϊκὸν τετράδρ.
ΠΟ ἥ Π οΜΟΙΩΣ.	Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόμης κω- νοειδῶς διατεθειμένης. Ρ Τετράβ.	ΟΜΟΙΩΣ . . . . . Ρ Διώβολ.
Π Ἰππεὺς γυμνὸς ἐπὶ προτομῆς καλ- πάζοντος ἵππου.	Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κοριν- θακοῦ.	ΠΟΤ Πήγασος . . . . . Α · 7

Κασσάνδρεια, Εύρυδίκεια. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη ὑπὸ Κασσάνδρου ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Ποτιδαίας. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐπὶ τινα γρόνον ἐκαλεῖτο Εύρυδίκεια (*Πολυαίνου*, VI. 7) πρὸς τιμὴν τῆς Εύρυδίκης, θυγατρὸς τοῦ Λυσιμάχου (298-294 π. Χ.) ἢ τῆς Εύρυδίκης, ἀδελφῆς τοῦ Κασσάνδρου, τῆς βασιλευσάσης ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ τινα γρόνον ἐν ἐτεί 280 π. Χ.

Περὶ τὰ 298-280 π. Χ.

Κεφαλὴ πεπλοφόρος βασιλίσσης. (B. M. <i>Cat. Mac.</i> σελ. 75.)	ΕΥΡΙΔΙΚΕΩΝ Τρίπους . . Α · 65
--	-------------------------------

Δὲν εἶνε γνωστὰ ἄλλα νομίσματα μέχρι τῶν γρόνων τοῦ Αὐγούστου, ὅτε ἐδέχθη ῥωμαϊκὴν ἀποικίαν καὶ ἔκοψε, μεταξὺ τῶν βασιλειῶν τοῦ Κλαυδίου καὶ Φιλίππου, χαλκᾶ νομίσματα μετὰ Λατινικῶν ἐπιγραφῶν.

Ἐπιγράφ. COLONIA IULIA AVG. CASSANDRENSIS διαφόρως συντετμημένη. Τύπος τῆς ὀπισθίας ὅψεως εἶνε σχεδὸν πάντοτε ἡ κεφαλὴ τοῦ Διὸς Ἀρμανος.

Βοττεική. Οι Βοττιαῖοι κατεῖχον ἀργικῶς τὴν παραλίαν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἀλλ' ἔξωσθησαν ἐν παλαιᾷ ἐποχῇ καὶ ἐγκατεστάθησαν παρὰ τὴν Ὁλυνθον ἐν τῇ ἀπ' αὐτῶν κληθείσῃ Βοττικῇ. Πρωτεύουσα πόλις αὐτῶν ἦτο ἡ Σπάρτωλος (B. M. *Cat. Mac.* σελ. XL.).

Περὶ τὰ 424-392 π. X.

Κεφαλὴ Δῆμητρος μετὰ στεφάνου σταχύων. (Imhoof, <i>Choix</i> , Πίν. I. 16.)	ΒΟΤΤΙΑΙΩΝ Προτομὴ ταύρου ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . . Φοινικικὸν τετράβολον. 36 κ.
--	---

Χρόνοι τῆς Χαλκιδικῆς Συμμαχίας, 392-379 π. X. ἡ βραδύτερον.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφῆς. Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος. Κεφαλὴ γυναικεία.	ΒΟΤΤΙΑΙΩΝ Λύρα . . . Η·55 » ομοίως . . . Η·45 » Ταῦρος κυρίσσων Η·7
--	---

"Ιδε ὡσαύτως Βοττιαίους Ἡμαθίας. (Μακεδονία ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους).

Δέκασα. ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἀποικία τῆς Ἐρετρίας, ἐξ' ἣς ἐλήφθη ὁ νομισματικὸς αὐτῆς τύπος. Περὶ τῆς διακρίσεως μεταξὺ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῶν τῆς Θρακικῆς Δικαίας, ἴδε J. P. Six (*Num. Chron. N.S.* τόμ. XV. σελ. 97) Εἰς τοὺς Ἀθηναϊκοὺς φορολογικοὺς καταλόγους (*Corp. Inscr. Att.* τόμ. I σελ. 230) καλεῖται Δίκαια Ἐρετρι[ῶν], οἱ δὲ κάτοικοι Δικαιοπολῖται Ἐρετριῶν ἀποικοι.

Περὶ τὰ 500-450 π. X.

Δέκασας ἀποξεμένη, ἐνίστε μετ' ἐπι- γραφῆς ΔΙΚΑ [B. M. <i>Cat. Mac.</i> σελ. 70.]	Τέσσαρα ἡ πλείονα τριγωνικὰ ἐγκοίλα. Φοινικικὸν τετράβολον. 44 κ.
Ἀλέκτωρ. [Imhoof, <i>Mon. Gr.</i> Πίν. C. 14]	Σηπία ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . Φοινικικὸν τετράβολον. 41 κ.
ΔΙΚΑΙ Αλέκτωρ. [Imhoof ἐ. ἀ. Πίν. C. 15.]	Οστρακον χήμης ἐν ἐγκοίλῳ τετρα- γώνῳ . . . . . Φοινικικὸν τετράβολον. 41 κ.
Ταῦρος ἡ προτομὴ αὐτοῦ. [Ἄντοθι ἀρ. 16, 17.]	Ομοίως . . . Φοινικικὸν τετράβολον. 41 κ.

Περὶ τὸ 400 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία.

| ΔΙΚΑΙΟΠΟΛ Ταῦροςιστάμενος Α·65

'Ετέρας ποικιλίας ἵδε παρὰ Imhoof εἰ. ἀ. σελ. 71 κ. ἐξ.

Αἴνεεια, ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, κτισθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Αίνείου (Otto Abel, *Makedonien vor König Philipp*, σελ. 37, καὶ Friedlaender, *Monatsbericht d. K. Akad. d. Wissensch.*, 1878).

Πρὸ τοῦ 500 π. X.

ΑΙΝΕΑΣ Αίνείας φέρων τὸν Ἀγχί- | Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα σην, προπορευομένης τῆς γυναικός διηγημένον (Zeit. f. Num. VII· αὐτοῦ Κρεούσης καὶ φερούσης τὸν 221). . . Ρ Εύβοϊκὸν τετράδρ.

'Ασκανίου.

Περὶ τοῦ ἀξιολόγου νομίσματος τούτου, διπερ παρουσιάζει τὴν ἀρχαιοτάτην τῶν μέχρις ἡμῶν περισωθέντων παραστάσεων τρωϊκοῦ μύθου, ἵδε Friedlaender (εἰ. ἀ.). Τὰ μικρότερα ἀργυρᾶ νομίσματα ἀνήκουσιν εἰς δύο περιόδους.

500-424 π. X.

Κεφαλὴ πωγωνοφόρου Αίνείου μετὰ | Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα χράνους, ἀρχαικῆς δὲ τεχνοτροπίας. διηγημένον. Ρ Εύβ. τετρώβ. 39 κ. καὶ διώβολ. 21 κ.

424-350 π. X.

Κεφαλὴ Αίνείου, νεωτέρας τεχνοτρο- | ΑΙΝΕΑΣ Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς πίας. τέσσαρα διηγημένον . . .

Ρ Φοινικ. τετρώβ. 35 κ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ χράνους ἀττι- | » Ταῦρος ἐπιστρεφόμενος, ἐν κοῦ ἐλαίᾳ ἐστεμμένου.

τετραγώνῳ ἔγκοιλῷ . . . . .

[Imhoof, *Mon. Gr.*, Πίν. C. 12.]

Ρ Φοινικ. τετρώβ. 36 κ.

Κεφαλὴ Ἀσκανίου μετὰ πίλου φρυ- | ΑΙΝΕΙΑΤΩΝ Ταῦρος . . . Α·6 γικοῦ. (Imhoof, *Choix Πίν. I*, 15.)Ε. ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΧΩΡΑΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΟΤΤΙΑΙΑΣ

'Αμφέπολες, ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος. Ἄν καὶ ἡ πόλις αὕτη ἐκτί- σθη ἐν ἔτει 437 π. X. ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, δὲν φαίνεται δτὶ ἔχοψε

νομίσματα πρὸ τῆς ἐν ἔτει 424 π. Χ. ἀλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Βρασίδου. Ἐκτοτε δὲ μέχρι τῆς ἐν ἔτει 358 π. Χ. ἀλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου διετέλει πράγματι ἐλευθέρα. Τὰ νομίσματα δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως ως καλλιτεχνήματα ὑπερβαίνουσιν ἵσως τὰ νομίσματα πασῶν τῶν πόλεων τῆς βορείου Ἑλλάδος. Η ἀγωνιστικὴ λαμπάς, ἥτις εἶνε ὁ συνήθης τύπος τῆς ὀπισθίας ὅψεως, ἀναφέρεται εἰς τὴν λατρείαν Ἀρτέμιδος τῆς Ταυροπόλου ἡ Βραυρωνίας, ἥτις ἐλατρεύετο ιδίως ἐν Ἀμφιπόλει καὶ εἰς τιμὴν τῆς ὀποίας ἥγετο ἡ λαμπαδηφορία (Leake, *Num. Hell.* σελ. 11). Κανὸν σταθμητικὸς εἶνε ὁ Φοινικικός.

Περὶ τὰ 424-358 π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἀντωποῦ κατὰ τὰ τρία τέταρτα. Ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολα ποικίλα: μέλισσα, τρίπους, Βοιωτικὴ ἀσπίς, φυτὸν στάχυος ἢ στάχυς, καρκίνος, κύων κλπ.

Ομοίως.

Κεφαλὴ νεανική, πρὸς δ., φέρουσα ταινίαν.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἢ κεφαλὴ νεανική, φέρουσα ταινίαν.

ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΕΩΝ (σπανιώτερον ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΩΝ) γεγραμμένον ἐπὶ ἀναγλύφου πλαισίου ἐνέγκοιλῳ τετραγώνῳ. Ἐν τῷ κέντρῳ, λαμπάς καὶ διάφορα σύμβολα ἢ γράμματα. (*Πίναξ IA'*. 12.). .
R Τετράδρ. 224 κ. Δρ. καὶ τριώβ.

ΑΜΦΙ Λαμπάς ἀγωνιστικὴ ἐν στεφάνῳ. R Τετράδρ. καὶ τετρώβ.

» Δελφῖς ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ R Όβολ.

» Λαμπάς ἀγωνιστικὴ ἐν γραμμικῷ τετραγώνῳ. (B. M. *Cat. Mac.* σ. 45.) A 7-45

Περὶ τὰ 358-168 π. X.

Διαρκούσης τῆς περιόδου ταύτης, ἡ Ἀμφίπολις ἥτο ἐν τῶν κυριωτάτων νομισματοκοπείων τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας.

Περὶ τὰ 168-146 π. X.

Ἐπειδὴ ἡ Ἀμφίπολις ἥτο πρωτεύουσα τῆς Πρώτης Χώρας τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ θὰ ἐκόπησαν ἐν αὐτῇ, ώς θὰ ἐκόπησαν αὐτόθι καὶ πολλὰ τῶν κατωτέρω περιγραφομένων νομισμάτων (Κεφάλ. Θ').

'Απὸ τοῦ 146 π. X. περίπου μέχρι τοῦ Αὐγούστου.

'Ολίγας χρονολογικάς ἐνδείξεις παρουσιάζουσι τὰ γαλκᾶ νομίσματα τὰ ἐπιγεγραμμένα ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΩΝ ἢ ΑΜΦΙΠΟΛΕΙΤΩΝ. 'Ἐν τούτοις πολλοὶ τῶν τύπων εἶνε πανόμοιοι πρὸς τοὺς τῶν γαλκῶν νομισμάτων τῶν ἐπιγεγραμμένων ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ καίτοι σαφῶς μεταγενεστέρων. Οἱ ἔχησι τύποι ἀπαντῶσι συγνῶς.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.

Κεφ. τοῦ ἥρωος Περσέως (ἢ Ῥώμης).

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

Κεφ. τοῦ Στρυμόνος καλαμοστεφής.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος ταυροπόλου.

Ομοίως.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

Κεφαλὴ Μεδούσης.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

Προτομὴ Ἀρτέμιδος.

Κένταυρος (B. M. *Cat. Mac.* σ. 46.)

Ἄ 75

Στέφανος . . . . . Ά 75

Ῥόπαλον ἐν στεφάνῳ δρυός. Ά 8

Δελφὶς ἐν στεφάνῳ . . . . Ά 6

Ταῦρος κυρίσσων . . . . Ά 75

Δύο αἴγες ἀνορθούμεναι . . Ά 85

Αἴξ . . . . . Ά 75

Ἄθηνᾶ νικηφόρος . . . . Ά 75

Ἴππος. . . . . Ά 8

Στάχυς . . . . . Ά 65

Ομοίως. . . . . Ά 75

Ἀρτεμις ταυροπόλος ἐπὶ ταύρου μετὰ πέπλου ἡνεμωμένου. Ά 1·1

'Ημιονγγιαία ἐλάττωσις μετὰ τὸ 88 π. X.

Κεφαλὴ Ἰανοῦ. Σημεῖον ἀξίας I

Δύο κένταυροι στρέφοντες ἀλλήλοις τὰ νῶτα. . . . .

Ἀσσάριον. Ά 1· δλκ 290 κ.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

Σ Πρῷρα. Ἡμιασσάρ. Ά 9 δλκ. 89 κ

Πλεῖστοι τῶν ὑπολειπομένων τύπων, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν μὴ φερόντων τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος, ἀνήκουσιν εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους (ἰδε B. M. *Cat. Mac.* σελ. 50 κ. ἔξ.), ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Σαλωνίας.

Τράγιλος, ἐπὶ τῆς ΝΑ ἄκρας τῆς ὁροσειρᾶς τοῦ Παγγαίου, δέκα δὲ μίλια περίπου πρὸς δυσμάς τῶν Φιλίππων. Ἐνταῦθα θὰ

ἐκόπησαν τὰ νομίσματα τὰ φέροντα τὰς ἐπιγραφὰς ΤΡΑΙ καὶ ΤΡΑΙΛΙΟΝ.

Περὶ τὰ 450-400 π. X.

Στάχυς [B.M. Cat., Mac., σελ. 130].	ΤΡΑΙ ἢ ΤΡΑΙ ἐντὸς τῶν τεσσάρων χωρισμάτων ἐγκοίλου τετραγώνου R 5·6 x. Ομοίως . . . . . R 3 x.
Κεφαλὴ Ἐρμοῦ μετὰ πετάσου.	ΤΡΑΙ μεταξὺ τῶν τεσσάρων κνημῶν τροχοῦ . . . A 6 — 35

Περὶ τὰ 400-350 π. X.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ μετὰ πετάσου.	ΤΡΑΙΛΙΟΝ Ῥόδον . . . A 65
----------------------------	---------------------------

Σχετικῶς πρὸς τὸν τύπον τοῦτον ὁ Heuzey (*Mission archéologique de Macédoine*, σελ. 158) ἔδειξεν, ὅτι τὰ ρόδα του Παγγαίου ὅρους, καλούμενα ἐκατοντάφυλλα, ἦσαν περίφημα ἐν τῇ ἀρχαιότητι.

Φέλεππος. Κατὰ τὸν ἔκτον ἥδη π. X. αἰῶνα οἱ Θάσιοι ἐκέκτηντο ἀποικίαν μεταλλευτῶν ἐπὶ τῆς Θράκης, καλουμένην Δάτον, ἡς ἡ χώρα ἐξετίνετο πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν μέχρι τῶν καλουμένων Κρηνίδων πηγῶν. Κατόπιν αἱ φυλαὶ τοῦ Παγγαίου ἀπεδίωξαν τοὺς Θασίους· ἐν ἔτει δμως 361 π. X. ὁ Ἀθηναῖος ρήτωρ Καλλίστρατος ἐπανίδρυσεν τὴν ἀποικίαν τῆς Θάσου εἰς Κρηνίδας τῇ συνδρομῇ ἀριθμοῦ τινος Θασίων.

Χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα ἐκόπησαν νῦν ἐν τῇ ἀναγεννηθείσῃ ἀποικίᾳ, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΘΑΣΙΟΝ ΗΠΕΙΡΟ καὶ τύπους, ἔμπ. μὲν κεφαλὴν Ἡρακλέους, ὅπ. δὲ τρίποδα. Ἐν ἔτει 358 π. X. ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσε τὴν χώραν μετὰ τῶν πλουσίων αὐτῆς μεταλλείων, μετωνόμασε δὲ τὴν πόλιν ἐκ τοῦ ὄνοματός του Φίλιππους, καὶ παρεχώρησεν αὐτῇ τὸ προνόμιον τοῦ κόπτειν νομίσματα πανόμοια τοὺς τύπους πρὸς τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα νομίσματα τῶν Θασίων, φέροντα δμως τὴν ἐπιγραφὴν ΦΙΛΙΠΠΩΝ, Χ Στατῆρες 133 x. [B. M. Guide, Πίν. XXI, 13], R Φοινικικαὶ δραχμαὶ καὶ ἡμίδραχμα, πρὸς δὲ A μεγέθους 7—65

Οι Φιλίπποι πρὸ του τέλους τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου ἀπώλεσαν τὸ δικαιάωμα τοῦ κόπτειν νόμισμα ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτῶν ὅνομα, διέμειναν δημως βασιλικὸν νομισματοχοπεῖον ἐπὶ Φιλίππου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, τοῦ συμβόλου τῆς πόλεως, τρίποδος, συγνὰ ἀπαντῶντος ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας.

Ἄπὸ δὲ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὔγουστου δὲν φαίνεται δτὶ ἔκόπησαν ἐνταῦθα νομίσματα. Μετὰ τὴν μάχην δημως τῶν Φιλίππων παρεχωρήθη τὸ δικαιάωμα τοῦ νομισματοχοπεῖον εἰς τοὺς ἀπομάχους τοῦ πραιτοριαγοῦ συντάγματος οὓς ὁ Αὔγουστος ἐνεκατέστησεν εἰς Φιλίππους. Αἱ ἐπιγραφαὶ δὲ τῶν νομισμάτων τῆς σειρᾶς ταύτης εἶνε λατινιστὶ γεγραμμέναι COHOR. PRAE. PHIL. ἢ COL. AVG. IVL. V. PHILIPP., κλπ. = Colonia Augusta Julia Victrix Philippensium. Ως πρὸς τοὺς τύπους ἵδε B. M. *Cat. Mac.* σελ. XLVI καὶ 98.

Μεθώνη, ἐν τῇ Πιερίᾳ. Τὰ ὄλιγα γνωστὰ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης εἶνε πάντα ἀρχαιότερα τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐν ἔτει 354 π. Χ. πολιορκίας αὐτῆς.

Περὶ τὰ 400-354 π. Χ.

Κεφαλὴ γυναικεία.

| ΜΕΘΩ Λέων θραύων δόρυ. Α·65

"Ιδε ἔτερον νόμισμα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΜΕΘΟ ἐν *Cat. Margaritis* σελ. 9 (Paris 1874).

Πύδνα. Αὕτη κατ' ἀρχὰς ἦτο ἐλληνικὴ πόλις τῆς Μακεδονικῆς ἀκτῆς, ἰδρυμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Κατόπιν δημως περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας. 'Αμύντας ὁ Γ'. ἡναγκάσθη γὰ παραδώσῃ τὸ παραθαλάσσιον διαμέρισμα τῆς Μακεδονίας εἰς τοὺς 'Ολυνθίους· εἰς τὸ χρονικὸν δὲ τοῦτο διάστημα ἀνήκουσι τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Πύδνης, τὰ φέροντα πανομοίους τύπους πρὸς τὰ τοῦ 'Αμύντα.

389-379 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.

[B. M. *Cat. Mac.* 101]

| ΠΥΔΝΑΙΩΝ Ἀετὸς σπαράσσων δριν

Α·65

Ἐτερον διάστημα αύτονομίας ἐμφανίζεται διαρκούσης τῆς βασιλείας Περδίκκα του Γ'. Ἡ Πύδνα ἔκοψε πάλιν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον χαλκᾶ νομίσματα, ὃν ὁ ὀπίσθιος τύπος, ἡ γλαυξ, προδίδει Ἀθηναϊκὴν ἐπιρροήν. Ἀληθῶς δὲ λέγεται περὶ τῆς Πύδνης, ὅτι ὑπετάγη τοῖς Ἀθηναίοις ἐν ἔτει 364-458 π. Χ., δυνάμεθα σμως νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι εἶχεν ἐλευθέρους θεσμοὺς ὑπὸ Ἀθηναϊκὸν ἔλεγχον, ἐπειδὴ μαρτυρεῖται, ὅτι δὲν ἐπεθύμουν ποσῶς νὰ παραδοθῶσιν καὶ πάλιν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας (Θεοπόμπου, Ἄποσπάσμ. 189).

364-350 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σφενδόνῃ. [B. M. Cat. Mac. σελ. 101.]	ΠΥΔΝΑΙΩΝ Γλαυξ ἐν στεφάνῳ ἐλαίας. . . . . Α·65
--	---

Z. ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.

Ἀλέξανδρος Α'. 478-454 π.Χ. Ἐξαιρουμένων ἵσως νομισμάτων τινῶν κοπέντων ἐν Αιγαῖς τῇ ἀρχαίᾳ πρωτευούσῃ τῆς Μακεδονίας, ἐπιγεγραμένων δὲ ΑΛ, ΑΛΕ, κ.λ.π., δὲν ὑπάρχουσι νομίσματα Ἀλεξάνδρου του Α'. ἀρχαιότερα του 480 π. Χ. ὅτε περίπου ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῆς καταχήσεως τῶν Βισαλτῶν ἐγένετο κύριος τῶν πλουσίων μεταλλείων ἔκείνων, περὶ ὃν λέγεται ὅτι ἀπέφερον· αὐτῷ καθ' ἥμέραν τάλαντον ἀργυρίου.

Ἡ νέα αὕτη συρροὴ νομίσματος καὶ ἡ ἐγκαίνισις νέας ἐμπορικῆς ὁδοῦ ἐκ Μακεδονίας πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῶν παραλίων τῆς Θράκης διὰ μέσου τῆς πεδιάδος του Στρυμόνος, ἐγένετο ἀναμφίβολως ἀφορμὴ τῆς μεταβολῆς του σταθμητικοῦ κανόνος ἀπὸ Βαθύλωνιακοῦ εἰς Φοινικικόν, τῆς συμβάσης νῦν ἐν τῇ Μακεδονικῇ κυκλοφορίᾳ. Ὁ Ἀλέξανδρος παρεδέχθη τὴν Βισαλτικὴν νομισματοκοπίαν, ἀντικαταστήσας ἀπλῶς διὰ του ἴδιου ἐαυτοῦ ὄνόματος τὸ τῶν Βισαλτῶν.

Πολεμιστής γυμνός μετά δύο δοράτων, φέρων καυσίαν καὶ ιστάμενος παρὰ ἵππον.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ ἐν τετραγώνῳ (Πίναξ ΙΣ'. 5) . . . . .
[B. M. <i>Cat. Mac.</i> , σελ. 157.]	Ρ Φοινικ. δικτάδραχ. (448 κ.)
Ἴππος ἑλεύθερος (αὐτόθι).	Ρ » δικτώβολον (66 κ.)
Ομοίως (αὐτόθι).	Ἐγκοιλον τετράγωνον εἰς τέσσαρα διγρημένον. . . . Ρ Τετρώβολ.
Κεφαλὴ νεανικὴ μετὰ καυσίας (αὐτόθι σελ. 158).	Ομοίως . . . . . Ρ Διώβολ.
	Ομοίως . . . , . . Ρ Ὁβολ.

Τὰ ἀνεπίγραφα κομμάτια λίαν δυνατὸν ἐπίσης γὰ ἐκόπησαν ὑπὸ τῶν Βισαλτῶν.

Περδίκκας Β'. 454 - 413 π. Χ. Υπάρχουσι διάφορα, τὸ πλεῖστον ἀνεπίγραφα, Μακεδονικὰ νομίσματα Φοινικικοῦ σταθμοῦ ἀνήκοντα κατὰ τεχνοτροπίαν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Περδίκκα.

Ἴππος μετὰ δύο δοράτων.	Κεφαλὴ ἡ προτομὴ αἰγδς ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ . . . Ρ Τετράδρ.
[B. M. <i>Cat. Mac.</i> , σελ. 158.]	Κεφαλὴ κρανοφόρος ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ . . . . Ρ Τετράδρ.
Ομοίως.	Κράνος ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ . . . Ρ Τετρώβολ.
[Imhoof, <i>Mon. Gr.</i> , Πίν. D. 5.]	Κηρύκειον ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . Ρ Τετρώβολ.
Ἴππος ἑλεύθερος.	Κράνος ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . Ρ Διώβολ.
[B. M. <i>Cat. Mac.</i> σελ. 159.]	Προτομὴ λέοντος ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . Ρ Τετρώβολ.
Ομοίως (αὐτόθι, σελ. 160).	Προτομὴ λέοντος ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . Ρ Διώβολ.
Προτομὴ ἵππου (αὐτόθι).	ΠΕΡΔΙΚ Κράνος ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . Ρ Τετρώβολ.
Ἴππεὺς μετὰ δύο δοράτων (αὐτόθι, σελ. 161).	ΠΙΕΡ Προτομὴ λέοντος ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . Ρ Διώβολ.
Ἴππος ἀνορθούμενος (αὐτόθι, σελ. 162).	ΠΙΕΡ Ρόπαλον καὶ τδξον ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . Ρ Διώβολ.
Ἴππος δεδεμένος εἰς κρίκον (αὐτόθι).	ΠΙΕΡ Ρόπαλον καὶ τδξον ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . Ρ Διώβολ.
Κεφαλὴ πωγωνοφόρος Ἡρακλέους (αὐτόθι, σελ. 163).	

Ἀρχέλαος Α', 413 - 399 π. Χ. Εἰδομεν, δτι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος δ Φοινικικὸς στατήρ (δλκὴ

230 — 220 κ. ἡτο ἐν γρήσει εἰς τὰ νομίσματα τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς ἀνόδου τοῦ Ἀρχελάου εἰς τὸν θρόνον ὁ στατήρ οὗτος ἀντηλλάγθη πρὸς ἔτερον 170 κ., ὅστις ἀπὸ τοῦ βάρους αὐτοῦ (ἴσου πρὸς δύο Περσικὰς σίκλους) ὀνομάσθη Περσικὸς στατήρ. Τὰ νομίσματα τῶν δύο σπουδαίων πόλεων Ἀδδήρων καὶ Μαρωνείας ὑφίσταται ὅμοιαν μεταβολὴν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Τὰ αἰτια τῆς ἀλλαγῆς ταύτης παραμένουσιν ἀνεξήγητα.

‘Ιππεὺς τρέχων, φέρων καυσίαν καὶ χλαμύδα, ὡπλισμένος δὲ διὰ δύο δοράτων.

Κεφαλὴ ἄρρην νεαρά, φέρουσα ταῖναν. [B. M. Cat. Mac., σελ. 164].

‘Ιππος (αὐτόθι).

‘Ομοίως (αὐτόθι, σελ. 165).

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου (αὐτόθι).

‘Ομοίως (αὐτόθι).

‘Ομοίως (αὐτόθι, σελ. 166).

‘Ομοίως (αὐτόθι).

Κεφαλὴ λέοντος κατ’ ἐνώπιον.

[Imhoof, *Choix*, Πίν. I. 1.]

‘Αέροπος, (= ‘Αρχέλαος Β’), 396 — 392 π. X.

Κεφαλὴ ἀνδρικὴ νεαρὰ μετὰ καυσίας.

‘Ομοίως [B. M. Cat. Mac., σελ. 167].

‘Αμύντας Β’. (§) 392-490 π. X.

Κεφαλὴ ἄρρην νεαρά, φέρουσα ταῖναν. B. M. Cat., Mac., σελ. 168].

Κεφαλὴ Πανδὸς μετὰ μικρῶν κεράτων.

Γυμνὴ νεανικὴ κεφαλὴ ἀνδρὸς (αὐτόθι σελ. 169).

ΑΡΧΕΛΑΟΠροτομὴ αἰγὸς ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ (Πίναξ ΙΒ'. 1).

ΑΡ Στατήρ, 170 κ.

ΑΡΧΕΛΑΟΠροπεὺς μετὰ λυτοῦ χαλινοῦ . . . ΑΡ Στατήρ.

» Κράνος ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . ΑΡ Διώβολ. 28 κ.

ΑΡΧΕΛΑΟΠροτομὴ αἰετὸς ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . . ΑΡ Διώβολ.

ΑΡΧΠροτομὴ λύκου ὑπεράνω, ῥόπαλον . . . ΑΡ Οβολ. 14 κ.

» Κεφαλὴ λύκου καὶ ῥόπαλον. . . ΑΡ Ήμιώβολ. 7 κ.

ΑΡ Κεφαλὴ λέοντος καὶ ῥόπαλον.
ΑΡ 1/4 Οβολ. 4·7 κ.

ΑΡΧΕΛΑΟΠρόπαλον, φαρέτρα καὶ τέξον. . . . . Α μέγεθ. 7

ΑΡΧΕΠροτομὴ κάπρου . . . Α 5

ΑΕΡΟΠΟΠροτομὴ βαδίζων . . . Α 5

» Προτομὴ λέοντος. Α 5

ΑΜΥΝΤΑΠροτομὴ μετὰ λυτοῦ χαλινοῦ. ΑΡ Στατήρ, 160 κ.

» Προτομὴ λύκου. . . Α 4

» Κράνος. . . . . Α 5

Παυσανίας, 390—389 π. X.

Κεφαλὴ ἄρρην νεαρός, φέρουσα ται-	ΠΑΥΣΑΝΙΑ Ἰππος ἴστάμενος (Πίναξ ΙΒ'. 2). Ρ Στατήρ.
·Ομοίως. [B. M. Cat. Mac. σ. 170.]	» Προτομὴ λέοντος. Α ·65

"Αιμύντας Γ".

Πρώτη βασιλεία, 389—383 π. X.

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος Ἡρακλέους. (Πίναξ ΙΒ'. 3.)	ΑΜΥΝΤΑ Ἰππος ἴστάμενος . . . Ρ Στατήρ.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.	» Ἀετὸς στρεφόμενος . . . Ρ Διώβολ.
Κεφαλὴ πωγωνοφόρος Ἡρακλέους. [B. M. Cat. Mac. σελ. 172.]	» Προτομὴ κάπρου ὑπεράνω ρόπαλον . . . . . Α ·55

Δευτέρα βασιλεία, 381—369 π. X.

Ἴππεὺς ἀνορθούμενος, βάλλων διὰ δό—	ΑΜΥΝΤΑ Λέων θραύων δόρυ . . . Ρ Στατήρ.
ρατος. [B. M. Cat. Mac. σ. 173.]	» Ἀετὸς σπαράσσων ὅφιν . . . Α ·6
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ (<i>Ἀντόθι</i> σελ. 174).	» Τόξον καὶ ρόπαλον χιαστί ^{χιαστί} Α ·4
·Ομοίως (<i>Ἀντόθι</i>). Κεφαλὴ ἄρρην νεαρός.	» Ῥόπαλον . . . . Α ·4 » Προτομὴ λύκου . . . Α ·5

Άλεξανδρος Β'. 369—368 π. X. Δὲν ὑπάρχουσι νομίσματα δυνάμενα γὰρ ἀποδοθῶσιν μετὰ βεβαιότητος εἰς τὸν βασιλέα τοῦτον.

Περδίκκας Γ', 365 ἢ 364—359 π. X.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ. (Πίναξ ΙΒ'. 4.)	ΠΕΡΔΙΚΚΑ Ἰππος τριποδίζων . . . Ρ Στατήρ.
·Ομοίως. [B. M. Cat. Mac. σ. 175.]	» Λέων θραύων δόρυ. Α ·8
·Ομοίως (<i>Ἀντόθι</i> , σελ. 176.).	» Ἀετὸς στρεφόμενος . . . Α ·6.

Φέλεππος Β', 359—336 π. X. Τοῦ Περσικοῦ χρυσοῦ Δαρεικοῦ ὄντος μέχρι τοῦδε τοῦ μόνου κυκλοφοροῦντος χρυσοῦ νομίσματος.

ματος ἐν τῇ Εύρωπαικῇ Ἐλλάδι οὐχ ἡττον ἦ ἐν ταῖς κτήσεσιν τοῦ Μεγάλου βασιλέως, ὁ Φίλιππος καταλαβών τὰ χρυσωρυχεῖα τῶν Φιλίππων ἥδυνήθη νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ Περσικὸν νόμισμα διὰ τῶν ιδίων αὐτοῦ χρυσῶν στατήρων, οὓς ἔξεπεμπεν εἰς μέγα πλῆθος ἐκ πολλῶν νομισματοκοπείων διαφόρων μερῶν τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, ἀναδιοργανίζων συγχρόνως τὸ Μακεδονικὸν νόμισμα ἐπὶ νέου ἐντελῶς συστήματος, τελειοποιηθέντος κατόπιν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ διμεταλλισμοῦ ἐχρησίμευσενώς βάσις τῶν νομισματικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Φιλίππου, ἐπειδή, ἐνῷ ἔξεδιδε τὰ χρυσᾶ αὐτοῦ νομίσματα κατὰ τὸν Δαρεικὸν κανόνα, παρεδέχθη ὡς πρὸς τὸν ἄργυρον αὐτοῦ τὸν Φοινικικὸν σταθμὸν (ἥτοι τὸν κανόνα τῶν 15 στατήρων), 15 στατήρων, ἥτοι τριάκοντα δραχμῶν ίσοφαριζουσῶν κατ' ἀξίαν, ἐν τῇ τότε σημειουμένη τιμῇ τοῦ χρυσοῦ (1 : 12 $\frac{1}{2}$), πρὸς ἓνα χρυσοῦν στατῆρα. Ὁ κανὼν οὗτος ἔξελέγη πιθανῶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ διατηρήσεως τῆς τιμῆς τοῦ χρυσοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τοῦ ἀργύρου, τῶν οὕτω ἐπιτυγχανομένων στρογγύλων ἀριθμῶν εὐκολυνόντων τοιοῦτον τι ἀποτέλεσμα. Ἐν τούτοις ἡ ἀπειρος εἰσροὴ χρυσοῦ ἐκ τῶν γεωστὶ ἀνοιχθέντων μεταλλείων ἀπέδειξε ταχέως τὸ μάταιον τοῦ σχεδίου. Ἡ ἀξία τοῦ χρυσοῦ ἤρξατο ἐκπίπτουσα, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἅμα τῇ ἀνόδῳ αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον ἡναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν μονομεταλλικὴν κυκλοφορίαν, κόπτων τὸν τε χρυσὸν καὶ ἄργυρον αὐτοῦ κατὰ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σταθμητικὸν κανόνα, τοῦ χρυσοῦ καὶ πάλιν θεωρηθέντος ὡς ἀπλοῦ μετάλλου καὶ μὴ ἐπιχειρηθέντος νὰ καθορισθῇ δριστικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν χρυσῶν δραχμῶν, ἀνθ' ὃν εἰς χρυσοὺς στατῆρ ὥφειλε νομίμως νὰ ἀνταλλάσηται (Droysen, *Geschichte des Hellenismus*, I, 155).

ΧΡΥΣΟΣ

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφῆς,	ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ἀρμα . . . . .
μετὰ κόμης βραχείας (Πίν. IB'. 5)	Χ Στατῆρ, 133 χ.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ.	» Προτομὴ λέοντος. . . Χ Ἡμιστάτηρ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ, ἐν λεοντῇ.	ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ῥόπαλον καὶ τόξον. . Χ 1/4 στατῆρος.
·Ομοίως.	» Τύποι διάφοροι, κεραυνὸς — τρίαινα — ρόπαλον — κάνθαρος — κνήμη αἰγός . . Χ 1/8 στατῆρες.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ὡς ἐπὶ τῶν στατήρων.	» Κεραυνός . . . . . Χ 1/12 στατῆρος.
·Η ἐπὶ πολλῶν τοῦ Φιλίππου χρυσῶν στατήρων κεφαλὴ ὅμοιάζει πρὸς τὸν Ἄρην μᾶλλον ἢ τὸν Ἀπόλλωνα. Ἰδε Gardner (Num. Chron., 1880, σελ. 52).	ΑΡΓΥΡΟΣ
Κεφαλὴ Διός, δαφνοστεφής. (Πίναξ ΙΒ'. 6.)	ΦΙΛΙΠΠΟΥ Παις γυμνὸς ἔφιππος, φέρων φοίνικα ἢ στέφων τὸν κέλητα αὐτοῦ . . . . . Α Τετράδρ., 224, κ.
·Ομοίως.	ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ἰππεὺς Μακεδών πωγωνοφόρος, φέρων καυσίαν καὶ χλαμύδα, ἐγείρων δὲ τὴν δεξιάν. Α Τετράδρ.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ, ἐν λεοντῇ.	ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ἐφηβος ἔφιππος. . . Α Δίδρ., 112 κ.
·Ομοίως.	» Ομοίως. Α Ὁκτώβ., 66 κ.
·Ομοίως.	» Ομοίως. Α Δραχμή, 56 κ.
·Ομοίως.	» Ἰππεὺς Μακεδών . . . Α Δραχμή.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφής ἢ μετὰ πλατείας ταινίας.	» Ἰππεὺς γυμνὸς ἀνορθούμενος. Α Τετράβολ., 37 κ.
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος, κατ' ἐνώπιον.	» Ἐφηβος ἔφιππος . . . Α Τετράβολ.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ πλατείας ταινίας.	» Ομοίως. Α Τριώβ., 28 κ.
·Ομοίως.	» Ἡμισυ ἵππου . . . . Α Διώβολ., 18 κ.
·Ομοίως.	» Κεφαλὴ ἵππου. Α Διώβολ.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.	» Ῥόπαλον . . Α Ὁβολ.();

ΧΑΛΚΟΣ

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ πλατείας	ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ἰππεὺς γυμνός. . .
ταινίας.	Ἀ 7 - 6
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ, ἐν λεοντῇ.	» Ῥόπαλον . . . Ἀ 55 - 45

Οἱ δημισθότυποι τῶν νομισμάτων τοῦ Φιλίππου εἶνε πάντες ἀγωνιστικοὶ καὶ ἀγαφέρονται εἰς τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἑορταζομένους ὑπὸ Φιλίππου ἐν Δίῳ πρὸς τιμὴν τοῦ Ὁλυμπίου Διὸς (Müller, *Num. d' Alex.* σελ. 11 καὶ 344), ἢ μᾶλλον, εἰς τοὺς μεγάλους Ὁλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἔνθα ἐνίκησαν τὰ ἄρματα τοῦ Φιλίππου. Ἀληθῶς ἔχομεν τὴν ἀμεσον μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου ὑπὲρ τῆς τελευταίας ὑποθέσεως ('Αλεξ. κ. 4: τὰς ἐν Ὁλυμπίᾳ νίκας τῶν ἀρμάτων ἐγχαράττων τοῖς νομίσμασιν). Ὁ Φίλιππος ἐνίκησεν ἐπίσης ἵππῳ κέλητι ἐν Ὁλυμπίᾳ (Πλούτ. 'Αλεξ. κ. 3), νίκην ἣν διαιωνίσεν ἐπὶ τῶν τετραδράχμων αὐτοῦ. Ὁ φέρων τὴν καυσίαν καὶ χλαμύδα ἱππεὺς εἶνε ὀλιγώτερον βεβαίως ἀγωνιστικός, ἵσως δὲ παριστᾶ αὐτὸν τὸν βασιλέα ἐν τῷ τυπικῷ σχήματι ἱππέως Μακεδόνος.

Τὰ νομίσματα τοῦ Φιλίππου ἔκόπησαν εἰς πολλὰ νομισματοκοπεῖα διαφόρων μερῶν τοῦ κράτους αὐτοῦ. Περὶ τῶν διαφόρων τῶν νομισματοκοπείων ἐμβλημάτων ἄτινα φέρουσιν, ἵδε Muller, *Mon. d' Alex. le Grand*, οὕτιος δόμως αἱ κατὰ τόπους ἀποδόσεις πρέπει νὰ γίνωνται δεκταὶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς. Ἐξηκολούθουν δὲ ταῦτα νὰ κυκλοφορῶσιν ἐν Εὐρώπῃ ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, οἱ δὲ Γαλάται δτε ἐπέδραμον καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν Ἑλλάδα, ἔλαθον μέγαν ἀριθμὸν αὐτῶν μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν ιδίαν χώραν, ἔνθα ταῦτα ἐξηκολούθουν ἐπὶ μακρὸν νὰ χρησιμεύωσιν ὡς πρότυπα τῶν ἐγχωρίων νομισμάτων τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Βρετανγνίας.

Αλέξανδρος ὁ Μέγας, 336 - 323 π. Χ. Ἡ νομισματοκοπία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶνε κλάδος τῆς νομισματικῆς τοσοῦτον λίαν ἐκτενῆς καὶ πολύπλοκος ὥστε δύσκολον εἶνε νὰ πραγματευθῶμεν λεπτομερῶς περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ. Τὰ πρῶτα αὐ-

τοῦ νομίσματα εἶνε μακεδονικῆς κατασκευῆς καὶ τεχνοτροπίας, πρέπει δὲ νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὰ ἀρχαιότερα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ, πρὸ τῆς ἐκστρατείας εἰς Ἀσίαν. Τὸ τετράδραχμον (227 κ.) ἀκολουθεῖ τὸν σταθμητικὸν κανόνα τῶν νομισμάτων τοῦ Φιλίππου, ἐνῷ διὰ τὰ μικρότερα κλάσματα εἰσήχθη ὁ εύδοικο-απτικὸς κανών, δστις ἔτη τινὰ κατόπιν ἐχρησιμοποιήθη γενικῶς ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ τῶν τε Εὐρωπαϊκῶν καὶ Ἀσιατικῶν κτήσεων αὐτοῦ.

Περὶ τὰ 336-334 π. X.

Κεφαλὴ Διὸς ως ἐπὶ τῶν τετραδράχμων τοῦ Φιλίππου.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ, στρέφων τὴν κεφαλὴν . . .
[Imhoof, <i>Mon. Gr.</i> Πίν. D. 8].	Α Δεκάδρ., 227 κ.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ὄμοίως. . . .
‘Ομοίως.	Α Δραχμὴ (Ἀττική).
‘Ομοίως.	» Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ . . .
‘Ομοίως.	Α Δραχμὴ (Ἡμίδραχμ.).
‘Ομοίως.	» Δύο ἀετοὶ ἀντιμέτωποι ἐπὶ κεραυνοῦ. Α Διώβ.
‘Ομοίως.	» Κεραυνός. . Α Ὁβολός.
‘Ομοίως.	» Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ στρέφων τὴν κεφαλὴν Α·65
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, μετὰ μακρᾶς κόμης.	» Κεραυνός. . . . Α·55

Μετὰ τὸ 334 π. X. περίπου.

Πιθανῶς οὐχὶ πρὸ τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ εἰς Ἀσίαν ἔκοψεν ὁ Ἀλέξανδρος τὰ ἀφθονώτατα αὐτοῦ διεθνῆ νομίσματα, ὃν οἱ ἔζης εἶγε οἱ κύριοι τύποι: —

ΧΡΥΣΟΣ

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ λοφοφόρου κορινθιακοῦ κράνους, κοσμουμένου διὰ δφεως, γρυπὸς ἢ Σφιγγός.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ [σπανιώτερον σὺν ΒΑΣΙΛΕΩΣ] Νίκη πτερωτὴ κρατοῦσσα τρόπαιον. Ἐν τῷ πεδίῳ ποικίλα ἐμβλήματα νομισματοκοπείων καὶ μονογραφήματα . . . . .
(Πίναξ ΙΒ'. 7.)	Α Διστάτηρ, 266 κ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ λοφοφόρου κορινθιακοῦ κράνους, κοσμουμένου διὰ δφεως, γρυπὸς ἡ Σφιγγός.

[B. M. Guide, Pl. XXX. 4.]

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

‘Ομοίως.

Τὸ σύνηθες κέρμα εἶνε ὁ στατήρ· τὰ λοιπὰ δὲ ἀπαντῶσι μόνον κατ’ ἔξαίρεσιν. Ἡ λατρεία τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς καὶ τῆς συνόδου αὐτῆς Νίκης εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, πρὸ τῶν χρόνων τοῦ δποίου οὐδὲν ἵγνος αὐτῆς εὑρηται ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν νομισμάτων.

ΑΡΓΥΡΟΣ

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ, ἐν λεοντῇ. [B. M. Guide, Pl. XXX, 5, 6, 7.]

‘Ομοίως.

Τύπαρχουσιν ἐπίσης δεκάδραχμα, ἀλλ’ εἶνε σπανιώτατα. Διδραχμα, τριώβολα καὶ διολοί, ἀπαντῶσι κατά τι συχνότερον. Πάντα τὰ νομίσματα τῶν ἀσυνήθων τούτων ὀλκῶν φαίνονται Συριακῆς καταγωγῆς.

ΧΑΛΚΟΣ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ, ἐν λεοντῇ.

Κεφ. νεαρὸς ἀνδρικῆς, φέρουσα ταινίαν.

Ἐτεραι ποικιλίαι, σπανιώτεραι τῶν ἀνωτέρω, εἶνε αἱ ἔξης, τὸ πλεῖστον τεχνοτροπίας μεταγενεστέρας τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου: —

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ [σπανιώτερον σὺν ΒΑΣΙΛΕΩΣ] Νίκη πτερωτὴ κρατοῦσα τρόπαιον. Ἐν τῷ πεδίῳ ποικίλα ἐμβλήματα νομισματοκοπείων καὶ μονογραφήματα . . .

Χ Στατήρ, 133 κ.

‘Ομοίως . . . Χ Ἡμιστάτηρ, 66 κ.

‘Ομοίως . . . Χ $\frac{1}{4}$ στατῆρος, 33 κ.

Ρόπαλον καὶ τόξον . . . .

Χ $\frac{1}{4}$ στατῆρος, 33 κ.

Κεραυνός . . . Χ $\frac{1}{8}$ στατῆρος, 16 κ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (ἐνίοτε σὺν ΒΑΣΙΛΕΩΣ) Ζεὺς καθήμενος ἐπὶ θρόνου, κρατῶν δέστρον καὶ στηρίζομενος ἐπὶ σκήπτρου. Ρ Τετράδραχμ.

Ρ Δραχμῆ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρόπαλον καὶ τόξον ἐν φαρέτρᾳ . . . .
Χ Διαφόρων μεγεθῶν.

» Ιππος ἐλεύθερος. Χ 6

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ἀρμα	Ἀ·8
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Νίκη	Ἀ·7
Κεφαλὴ νεφρὰ μετὰ ταινίας.	» [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] Ἰππεύς	Ἀ·7·6
Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	» Ἰππεύς	Ἀ·7
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	» Ὁμοίως	Ἀ·7

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	Β Α Τόξον, ὄπαλον καὶ φαρέτρα	Ἀ·7
Ὦμοίως.	» Ἰππεύς	Ἀ·7
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Πρῷρα	Ἀ·7·5
Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.	» Πρῷρα	Ἀ·6
Μακεδονικὴ ἀσπίς.	» Κράνος	Ἀ·6

Αἱ δυσκολίαι, ἃς ἀπαντῶμεν ἐπιχειροῦντες συστηματικὴν κατάταξιν τῶν κολοσσιαίων σειρῶν νομισμάτων τῶν φερόντων τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἴνε δύο εἰδῶν: — (α) ἔχομεν νὰ διακρίνωμεν, ἢν ἔν τι νόμισμα ἀνήκει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἢ, ἢν τοῦτο δὲν συμβαίνει, εἰς ποίαν τῶν μεταγενεστέρων περιόδων πρέπει νὰ ἀποδοθῇ, ἐπειδὴ εἰς τινα μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἔξηκολούθουν κοπτόμενα ἀργυρᾶ νομίσματα ἐν τῷ δνόματι καὶ μετὰ τῶν τύπων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπί τινας αἰώνας μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. (β) Ἐχομεν νὰ καθορίσωμεν γεωγραφικῶς ποῦ ἔχόπη τὸ νόμισμα τοῦτο.

Τὰ τετράδραχμα κατετάχθησαν ὑπὸ τοῦ M. Müller εἰς ἐπτὰ κλάσεις, ἃς οὕτος διέκρινε κυρίως διὰ τῶν ἔξῆς χαρακτηριστικῶν.

- I. Παχεῖα κατασκευή, τεχνοτροπία αὐστηρά. Ζεὺς καθήμενος ἐν στάσει ἀλυγίστῳ, ἔχων τὸν δεξιόν πόδα δρατὸν πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ. [B. M. *Guide*, Πίν. XXX. 5.]
- II. Ὦμοίως, ἀλλὰ μετὰ μικρῶν τινων διαφορῶν [B. M. *Guide*, Πίν. XXVII, 2. 4, 5.]
- III. Ὦμοίως, ἀλλὰ τεχνοτροπίας κομψοτέρας [B. M. *Guide*, Πίν. XXX. 6.]
- IV. Κατασκευὴ ὀλιγώτερον παχεῖα τεχνοτροπία ὡραία· ἔργασία συνήθως (ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε) ἐπιμεμέλημένη. Ο δεξιὸς ποὺς τοῦ Διὸς

- συνεσταλμένος δπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ [B. M. *Guide*, Πίν. XXVII. 6, 7, 8. Πίν. XXX. 10, 11. Πίν. XXXI. 12—14.]
- V. Ὁμοίως. Κατασκευὴ πλατυτέρα, τὸ δὲ πέταλον εὐρύτερον. Τεχνοτροπία ἐλευθέρα καὶ συνήθως ἐπιπολαία [B. M. *Guide*, Πίν. XXXVI. 1—4.]
- VI. Λεπτὴ πεπλατυσμένη κατασκευὴ. Ἐργασία συνήθως ἐσπευσμένη ἀλλ' οὐχὶ ἀγροῖκος ἢ βάρβαρος. [B. M. *Guide*, Πίν. XLVIII, 1—3.]
- VII. Λεπτὴ πεπλατυσμένη κατασκευὴ. Ἐργασία ἀκομψός, συνήθως δὲ βάρβαρος [B. M. *Guide*, Πίν. LIII. 1, 2. Πίν. LXIV. 2.]

Αἱ κλάσεις αὗται ἀνήκουσιν ἐν μέρει μὲν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Ἀσίαν, δύνανται δὲ νὰ ταχθῶσιν ὡς ἔξῆς περίπου:—

Περὶ τὰ 334-300 καὶ βραδύτερον

ΕΥΡΩΠΗ

ΑΣΙΑ

Κλάσις I. Βασίλειον Μακεδονίας κλ.	Κλάσις II. Κιλικία, Συρία, Φοινίκη·
» III. » »	» III. » » »

Περὶ τὰ 300 280 π. X.

Κλάσις IV. Μακεδονία κλπ. Πελο-	Κλάσις IV. Κιλικία, Συρία, Φοινίκη
πόννηησος καὶ νῆσοι.	καὶ Αἴγυπτος.

Περὶ τὰ 280-200 π. X.

Κλάσις V. Θράκη.	Κλάσις V. Ἐλληνικαὶ πόλεις τῆς δυ-
	τικῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Πίν. IB'. 8).
	Φοινικικαὶ πόλεις (περὶ τὰ 244-183).

Μετὰ τὰ 200 π. X.

Κλάσεις VI, VII. Θράκη, μέχρι σχε-	Κλάσις VI. Ἐλεύθεραι πόλεις τῆς δυ-
δὸν τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων.	τικῆς Μικρᾶς Ἀσίας (190-133 π. X.)

Αἱ κατὰ πόλεις δὲ ἀποδόσεις ἔξαρτῶνται ἐκ τῆς ταύτητος τῶν παρέργων συμβόλων πρὸς γνωστοὺς νομισματικούς τύπους τῶν ἐν λόγῳ πόλεων. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν τελευταίων τάξεων τὰ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ὁπισθίας ὅψεως σύμβολα ταῦτα εἶνε ἀναμφισβόλως ἐμβλήματα νομισματοκοπείων· δὲν εἶνε ὅμως ἐπαρχῶς βέβαιον ὅτι τὸ αὐτὸν συμβαίνει πάντοτε καὶ ὡς πρὸς τὰ νομίσματα τῶν τάξεων I-IV, εἰς πολλὰς δὲ περιπτώσεις δὲν ἔχομεν ἀσφαλέστερον ὄδηγὸν

πρὸς ἀπόδοσιν τοπικὴν ἢ τὴν γνῶσιν τῶν χωρῶν ἐξ ὧν προέρχονται συνήθως εἰδῆ τινὰ τῶν τετραδράχμων.

Χρυσᾶ νομίσματα μετὰ τοῦ ὄνόματος τοῦ Ἀλεξάνδρου πιθανῶς δὲν ἔκπησαν μετὰ τὸ 280 π. Χ. περίου.

Φέλεππος Γ'. (**Ἀρεδαῖος**), 323-316 π. Χ. Τὰ νομίσματα τοῦ βασιλέως τούτου εἶναι πανόμοια κατὰ τύπους πρὸς τὰ νομίσματα τοῦ Ἀλεξάνδρου τῶν κλάσεων III καὶ IV. Ἐπιγρ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ ἢ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ. Ἐκόπησαν δὲ ταῦτα ἐν τε ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς αὐτοῦ κτήσεσι καὶ ἐν Κιλικίᾳ, Συρίᾳ, Φοινίκῃ καὶ Αἰγύπτῳ [B. M. Guide, Πίν. XXVII. 9,10. Πίν. XXX. 8, 9]. (*Πίναξ ΙΒ'*. 9, ♀ Στατήρ).

Ἀλέξανδρος Δ'. υἱὸς τῆς Ρωξάνης, 323-311 π. Χ. Ἰδε κατωτέρω ὑπὸ Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα.

Κάσσανδρος, 316-297 π. Χ. Ὁ βασιλεὺς οὗτος δὲν ἔθεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ νομίσματος, ὅπερ ἐξηκολούθει ἐκδιδόμενον ἐν ὄνόματι τοῦ Ἀλεξάνδρου (Κλάσις IV).

Περὶ τὰ 316-306 π. Χ. Ἐπιγρ., ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ

Κεφαλὴ Ἡρακλέους. | Λέων καθήμενος . . . . . **Α** · 65

Περὶ τὰ 306-297 π. Χ. Ἐπιγρ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Τρίπους	Α · 7
Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	Παῖς ἐφιππος.	Α · 8 · 7
Όμοιώς.	Λέων βαδίζων	Α · 6
Κράνος.	Ἐπιδορατίς	Α · 7

Εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Κασσάνδρου ἀνήκουσιν ὡσαύτως τὰ χαλκᾶ νομίσματα τὰ κοπέντα ἐν ὄνόματι τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Εὐπολέμου, 314-313 π. Χ.

Τρεῖς Μακεδονικαὶ ἀπίδες. | ΕΥΠΟΛΕΜΟΥ Ξίφος καὶ ζωστήρ. **Α** · 7

Φέλεππος Δ'., 297—296, υἱὸς τοῦ Κασσάνδρου.

Ἀλέξανδρος Ε'., 295 π. Χ., υἱὸς τοῦ Κασσάνδρου.

Εις τοὺς βασιλεῖς τούτους δὲν δύνανται νὰ ἀποδοθῶσι βασίμως νομίσματα, ἂν καὶ τινα τῶν ὁψίμου τεχνοτροπίας νομισμάτων, φέροντα τοὺς τύπους τοῦ Φιλίππου Β'. καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, δυνατὸν νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν περίοδον ταύτην.

Ἀντέγονος, 306-301 π. Χ. Ὁ βασιλεὺς οὗτος, πατὴρ Δημητρίου τοῦ πολιορκητοῦ, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Ἀσίας ἐν ἔτει 311 π. Χ. Ἐν ἔτει 306 προσέλαβε τὸν τίτλον βασιλεὺς. Εἶνε δὲ πιθανόν, ὅτι εἰς πάντα τὰ Ἀσιατικὰ αὐτοῦ νομισματοκοπεῖα ἔξηκολούθησεν ἡ κοπὴ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου μετὰ τῶν τύπων καὶ τοῦ δινόματος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀμεταβλήτων (Κλάσις IV).

Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις χρυσοῖ στατῆρες φέροντες τοὺς τύπους τοῦ Ἀλεξάνδρου (μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἡ Νίκη κρατεῖ ἐν τῇ δεξιᾷ ἀκροστόλιον) ἐπιγεγραμμένοι ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ καὶ τετράδραχμα. Τὰ τελευταῖα ἐκόπησαν ἐν Πελοποννήσῳ πιθανῶς ἐν ἔτει 303 π. Χ. ὑπὸ Δημητρίου ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀντιγόνου.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους (*Πίναξ IB'. 10*). | **ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ** Ζεὺς
ἀετοφόρος. . . . Ρ Τετράδρ.

Τὰ νομίσματα ταῦτα μνημονεύονται ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν κτημάτων τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀσκληπιείου ὑπὸ τὸ ὄνομα τέτραχμα ἀντιγόνεια (ἴδε J. P. Six, ἐν τῷ Annuaire de Numismatique, 1882, σελ. 27). Χαλκᾶ νομίσματα δὲν δύνανται νὰ ἀποδοθῶσιν μετὰ βεβαιότητος εἰς τὸν βασιλέα τοῦτον.

Δημήτριος ὁ πολιορκητής, 306-283 π. Χ.

ΧΡΥΣΟΣ

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Κεφαλὴ Δημητρίου μετὰ κέρατος βοδὸς
[B. M. Guide, Πιν. XXXI, 15.]
Νίκη σαλπίζουσα, φέρουσα ἵκριον
τροπαίου, ισταμένη δὲ ἐπὶ πρώρας.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Νίκη.
⊗ Στατήρ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ἰππεὺς
ώπλισμένος δόρχτη. . ⊗ Στατήρ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ἀθηνᾶ
πρόβραχος μετ' ἀσπίδος καὶ δόρα-
τος. . . . . ⊗ Στατήρ.

ΑΡΓΥΡΟΣ

Νίκη ως ἀνωτέρω (*Πίναξ IB'. 12.*)

Κεφαλὴ Δημητρίου κερασφόρος.

·Ομοίως

(*Πίναξ IB'. 11.*)

·Ομοίως.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ποσειδῶν κραδαίνων τρίαιναν . . .

Ρ Τετράδρ., Δρ. καὶ Ἡμίδρ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ποσειδῶν ως ἀνωτέρω . . Ρ Δραχμῆ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ποσειδῶν ἔχων τὸν δεξιὸν πόδα ἐπὶ βράχου καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τρίαινης. . . . . Ρ Τετράδρ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ποσειδῶν καθήμενος ἐπὶ βράχου, κρατῶν ἀκροστόλιον καὶ τρίαιναν . .

Ρ Τετράδρ.

Οι τύποι τῶν νομισμάτων τούτων ἀναφέρονται εἰς τὴν ναυτικὴν νίκην ἣν ἤρατο ὁ στόλος τοῦ Ἀντιγόνου, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, κατὰ τοῦ στόλου τοῦ Πτολεμαίου παρὰ τὴν Κύπρον ἐν ἔτει 306 π. Χ. Ἡ αὐτὴ νίκη διαιωνίσθη καὶ διὰ μνημείου ἀνακαλυφθέντος πρό τινων ἐτῶν ἐν Σαμοθράκῃ, νῦν δὲ ἀποκειμένου ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούθρου καὶ ἀποτελουμένου ἐκ κολοσσιαίας Νίκης ισταμένης ἐπὶ πρώρας, ως ἐπὶ τῶν νομισμάτων. Ἰδε Conze (*Samothrake*, τόμ. II σελ. 47 ἔξ.), κλπ.

Ἐξαιρέσει δλιγίστων τὰ χαλκᾶ νομίσματα Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ φέρουσιν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως πρῷραν καὶ τὰ γράμματα ΒΑ(=ΒΑΣΙΛΕΩΣ). Οἱ ἐμπρόσθιοις τύποις παριστᾶσιν συνήθως κεφαλὴν Ἀθηνᾶς ἢ Διός.

Πύρρος. Ἐβασίλευσε πάσης τῆς Μακεδονίας τὸ 287-6 π.Χ. τοῦ δὲ δυτικοῦ αὐτῆς μέχρι τοῦ 284 π. Χ., καὶ πάλιν τὸ 274-272 π. Χ. Ἀν ἔκοψεν ἀργυρᾶ νομίσματα ἐν Μακεδονίᾳ, θὰ ἔφερον πιθανῶς, ως τὰ τοῦ Κασσάνδρου, τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξάνδρου (Κλάσις IV). Τὰ Μακεδονικὰ χαλκᾶ νομίσματα αὐτοῦ φέρουσι τοὺς ἔξις τύπους: —

^αΑσπίς μακεδονική μετά τοῦ μονογράφημα γραφήματος τοῦ Πύρρου ἐν τῷ κέντρῳ (ΠΥΡ). ΒΑΣΙ Κράνος καὶ τὸ μονογράφημα ΠΥΡ. Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ δρυς Α·5

Διάμεσον, 286-277 π. Χ. Διαρκούσης τῆς περιόδου ταύτης, δτε ἡ διοίκησις τῆς Μακεδονίας μετέβη ταχέως ἀπὸ τοῦ Πύρρου εἰς τὸν Λυσίμαχον, Σέλευκον, Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνόν, Ἀντίπατρον, Σωσθένην, κλπ., ὀλίγα νομίσματα ἔχόπηγσαν ἐν Μακεδονίᾳ.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Λυσίμαχος φαίνεται ὅτι ἔκοψε τετράδραχμα ὑπὸ τὸ ἕδιον αὐτοῦ ὄνομα ἐν τισι τῶν Μακεδονικῶν νομισματοκοπείων, τῶν λοιπῶν ὅμως δὲν γνωρίζομεν νομίσματα. Υπάρχει ἐν τούτοις σειρὰ Ἀλεξανδρείων τετραδράχμων τῆς κλάσεως IV, (Müller, ἀριθ. 225-236, καὶ B. M. Guide, Πίν. XXX, 11) μετὰ κράνους Μακεδονικοῦ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ὀπισθίας ὅψεως, ἦν ἐπεθύμουν νὰ ἀποδώσω εἰς τὸν χρόνον τοῦτον σὺν τῇ ἐξῆς ἀναλόγῳ σειρᾷ χαλκῶν νομισμάτων: —

Μακεδονικὴ ἀσπίς ἐν τῷ κέντρῳ, διάφορα σύμβολα. ΒΑ Μακεδονικὸν κράνος . . Α·5

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ Τόξον ἐν φαρέτρῃ καὶ ῥόπαλον. Σύμβολον, λαμπτὰς ἀγωνιστική . . . . . Α·75

^αΑντέγονος Γονατᾶς, 277-239 π.Χ. Δὲν εἶνε πάντοτε δυνατὸν νὰ διακρίνωμεν τὰ νο-

^αΑντέγονος Δώσων, 229-220 π.Χ. μίσματα τοῦ Γονατᾶ ἀπὸ τὰ τοῦ Δώσωνος.

Ο Δρ. Imhoof-Blumer κλίνει νὰ παραδεχθῇ τὴν ἀπόδοσιν πάντων τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων εἰς τὸν Γονατᾶν.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος, μετὰ βοστρύχων κυματιζόντων ἀναδεδεμένων διὰ φυτοῦ θαλασσίου. (Πίναξ ΙΣ'. 6.)

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ γεγραμμένον ἐπὶ πρόφρας, ἐφ' ἧς κάθηται Ἀπόλλων γυμνός, κρατῶν τόξον. Α Τετράδρ.

Ὁμοία κεφαλὴ ἀρχαιοτέρας τεχνο- τροπίας. Ἀσπὶς μακεδονική, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὁποίας, κεφαλὴ Πανδὸς μετὰ ^{τοῦ} καλαύρωπος ἐπὶ τοῦ ὄμου.	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ Ἀθηνᾶ · Ἀλκίς, ἀρχαιζούσης τεχνοτροπίας, κραδαίνουσα κεραυνὸν καὶ κρα- τοῦσα ἀσπίδα . . . R Δραχ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ ^ο Ομοῖος τύπος (Πίναξ ΙΣ'. 7) R Τετράδρο.
--	---

Οἱ τύποι τοῦ πρώτου τῶν ἀγωτέρω τετραδράχμων ἀναφέρονται σαφῶς εἰς ναυτικὴν νίκην. Ὁ Δρ. Imhoof (*Mon. Gr.* σελ. 128) νομίζει, δτὶς ἡ ἐννοουμένη νίκη εἴνε ἡ τοῦ Γουατᾶ κατὰ τοῦ στόλου τῆς Αἰγύπτου παρὰ τὴν νῆσον Κῶν ἐν ἔτει 265 π. X. Ἐπὶ τῆς στερεᾶς, ἀπέναντι τῆς Κῶ, ἥτο τὸ ιερὸν τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος, ἔνθα ἐτελοῦντο ἀγῶνες εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀπεικονιζομένων δύο θεῶν, «C' était là sans doute, que le vainqueur a consacré sa trière; et c' est là aussi, suivant une inscription trouvée près de l' hiéron, qu' existait plus tard un autre sanctuaire, très riche et très vénéré des Cnidiens, celui du héros *Antigonos fils de l' Épigone* (Démétrius)» τὸ ιερὸν τοῦτο ὕψειλεν ἀναμφιβολῶς τὴν γένεσιν αὐτοῦ εἰς ἀνδραγάθημά τι, οἷον ἡ παρὰ τὴν Κῶ νίκη, δι' ἣς ὁ Ἀντίγονος ἐγένετο εὑρεγέτης τῆς πόλεως Κνίδου καὶ τοῦ ναοῦ αὐτῆς τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἐὰν δμως ἀφ' ἔτερου, ὡς ἡ ὄψιμος τεχνοτροπία τῆς κεφαλῆς τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ πλείστου τῶν νομισμάτων τούτων δύναται γὰ ἀγάγῃ ἡμᾶς νὰ συμπεράνωμεν, ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸν μεταγενέστερον Ἀντίγονον, τότε καὶ πάλιν ὁ ὀπισθότυπος δύναται νὰ ἔξηγηθῇ ὡς ἀναφερόμενος εἰς τὴν εύτυχῆ ναυτικὴν ἐκστρατείαν, ἦν ἐπεχείρησεν ἐν ἔτει 228 π. X. ὁ Ἀντίγονος Δώσων κατὰ τῆς Καρίας. Ἄλλοτε ἔκλινον γὰ παραδεχθῶ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐρμηνείαν (B. M. Guide, σελ. 75 κ. ἔξ.), νῦν δμως δμολογῶ, δτὶς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Δρ. Imhoof ἐχλόνισάν πως τὴν πεποίθησίν μου ταύτην.

Τὰ συνηθέστατα ἀπαντώμενα χαλκᾶ νομίσματα τῶν δύο Ἀντιγόνων εἴνε τῶν ἔξης τύπων: —

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΒΑ καὶ ΑΝΤΙ (μονογράφ.). Σάτυρος ἐγείρων τρόπαιον. **Α·75-65**

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος ὡς ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν.

Πρόφρα . . . . . **Α·6**

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.

ΒΑ καὶ ΑΝΤΙ (μονογρ.). Ἰππεὺς γυμνὸς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ. **Α·65**

Μακεδονικὴ ἀσπὶς ἐφ' ἧς ΑΝΤΙ (μονογράφημα).

ΒΑΣΙ Μακεδονικὸν κράνος. **Α·7**

Δημήτρειος Β', 239-229 π. Χ. Δὲν ὑπάρχουσι χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ βασιλέως τούτου.

ΧΑΛΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

Μακεδονικὴ ἀσπὶς, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς δύοιας μονογράφημα συντεθειμένου ἐκ τῶν γραμμάτων ΔΗΜΗΤΡΙ.

ΒΑΣΙ Μακεδονικὴ περικεφαλαία. . **Α·65 καὶ 35**

‘Ομοίως· ἀλλ’ ἐν τῷ κέντρῳ, ἀστήρ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
‘Ομοίως **Α·65**

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.

ΒΑ ΔΗ Ἰππεὺς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ. . . . . **Α·65**

Φέλιππος Ε', 220-179 π. Χ.

ΑΡΓΥΡΟΣ

Κεφαλὴ τοῦ βασιλέως μετὰ διαδήματος (*Πίναξ ΙΘ'. 3.*).

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ἀθηνᾶ Ἀλκίς ὁπλισμένη ἀσπίδι καὶ κραδάκινουσα κεραυνόν. . **Ρ Τετράδρ.**

*Ἀσπὶς μακεδονικὴ, μετὰ κεφαλῆς τοῦ ἥρωος Περσέως ἐν τῷ κέντρῳ, φέροντος πίλον πτερωτὸν φρυγικοῦ σχήματος, περατούμενον κατὰ τὴν κορυφὴν εἰς κεφαλὴν ἀετοῦ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ῥόπαλον ἐν στεφάνῳ δρυός. . **Ρ Τετράδρ.**
(*Πίναξ ΙΘ'. 4.*)

Κεφαλὴ τοῦ βασιλέως μετὰ διαδήματος.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ‘Ομοίως. **Ρ Δίδρ.**

‘Ομοίως.

» » ‘Ομοίως **Ρ Δρ.**

‘Ομοίως.

» » » **Ρ Ἡμίδρ.**

ΧΑΛΚΟΣ

Κεφαλὴ Διὸς ἐν στεφάνῳ δρυός.	ΒΑ ΦΙ Ἰππεὺς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ . . . . . Α ·75
Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.	» Ἀθηνᾶ Ἀλκίς . . Α ·80 ·65
· Ομοίως.	» Πρῷρχ . . . . . Α ·55
Κεφαλὴ Ἡλίου ἀκτινοστεφῆς.	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ δρυός . . . . Α ·1·0
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	ΒΑ Φ Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ ἐν στεφάνῳ δρυός . . . . . Α ·75
Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρος.	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ἀρπη ἐν στεφάνῳ δρυός . . . . . Α ·9
· Ομοίως.	ΒΑ Φ Πρῷρχ . . . . . Α ·45
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.	» Δύο αἰγες ἀναπαυόμεναι Α ·75
Κεφαλὴ Πανός.	» · Ομοίως . . . . . Α ·5
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.	» Ἰππεὺς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ. . . . . Α ·65
· Ομοίως, δαφνοστεφῆς, μετὰ τῆς λεοντῆς περὶ τὸν τράχηλον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.	ΒΑ ΦΙ Πρῷρχ . . . . . Α ·75
Κεφαλὴ τοῦ ἥρωος Περσέως.	ΒΑ Φ Ἀετὸς ἐπὶ ἀρότρου ἢ κεραυνοῦ . . . . . Α ·75 ·7
· Ομοίως.	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ἰππος . Α ·7
· Ομοίως.	» » "Ἀρπη ἐν στεφάνῳ δρυός . . Α ·6
· Ομοίως.	ΒΑ Ἀρπη καὶ ρόπαλον . . Α ·4
· Ασπὶς μακεδονικὴ μετὰ τροχομόρφου κοσμήματος ἐν τῷ κέντρῳ.	ΒΑ ΦΙ Ῥόπαλον . . . . . Α ·65
· Ομοίως.	ΒΑ Φ Περικεφαλαία . . . . Α ·5
· Ομοίως ἀλλὰ μετὰ κεφαλῆς Περσέως ἐν τῷ κέντρῳ.	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Περικεφαλαία, ἡς ὑπεράνω ἀστήρ. Α ·6

Τέτος Κοεντεος Φλαμενένος, 146-140 π.Χ. Τοῦ περιφήμου τούτου Ρώμαίου στρατηγοῦ εἶνε γνωστὸς χρυσοῦς στατήρ ἀττικοῦ σταθμοῦ. Εἶνε δὲ σπανιώτατος, ἀνακαλυφθέντων μέχρι τοῦδε μόνον τριῶν κομματίων. Ο Δρ. Friedländer (*Zeit.f. Num. XII,*

σελ. 2) φρονεῖ, ὅτι ἐκόπη ἐν Μακεδονίᾳ μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς μάχῃ· οὐδὲν δῆμως ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν ἐκόπη διαρκούσης τῆς διαιμονῆς τοῦ Φλαμινίου ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ἵσως ἐπ' εὐχαιρίᾳ τοῦ μεγάλου Συνεδρίου τῆς Κορίνθου, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνέξαρτησάν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δῆμως δὲ πίσθιος τύπος εἶνε ὁ τῶν χρυσῶν στατήρων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, προτιμῶνά περιγράψω αὐτὸν ἐνταῦθα.

Κεφαλὴ τοῦ Φλαμινίου πρὸς δ.,	Τ. ΟVINCTI
μετὰ μικροῦ πώγωνος (<i>Zeit. f. Num. XII, Πιν. VII, 2</i>].	Νίκη ισταμένη, κρατοῦσα στέφανον καὶ κλέδον φοινικος . . . . .

¤ Στατήρ.

Περσεύς, 178-168 π. Χ.

ΑΡΓΥΡΟΣ

Κεφαλὴ τοῦ βασιλέως Περσέως,	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΕΡΣΕΩΣ "Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ, τὸ δλον δ' ἐν στεφάνῳ δρυός. . . . .
μετὰ διαδήματος. (Πίναξ ΙΘ', 5).	¤ Τετράδρ.
· Ομοίως.	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΕΡΣΕΩΣ "Αρπη ἐν στεφάνῳ δρυός . . . .
· Ομοίως.	¤ Δίδρ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΕΡΣΕΩΣ "Ρόπαλον ἐν στεφάνῳ δρυός. . . .

ΧΑΛΚΟΣ

Κεφαλὴ τοῦ ἥρωος Περσέως.	ΒΑ ΠΕ (ἢ ΠΕΡ). "Αετὸς ἐπὶ ἀρότρου ἢ κεραυνοῦ. Α· 95-7
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.	"Ιππεὺς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ. . . . . Α· 75-7
Μακεδονικὴ ἄσπις, μετὰ τροχομόδρου κοσμήματος ἐν τῷ κέντρῳ.	"Αρπη . . . . . Α· 65-5

Αδαεῖος. Δυνάστης τις, πιθανῶς ἐν Μακεδονίᾳ, μὴ ἀναφερόμενος ἐν τῇ ιστορίᾳ. Τὰ νομίσματα αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν ἐν τῇ πόλει Σκοτούσσῃ (Πλιν. IV. 17, 18) κειμένη ἐπὶ τῆς μεταξὺ Ἡρακλείας τῆς Σιντικῆς καὶ Φιλίππων δόδοι. [Imhoof Mon. Gr., σελ. 114].

Περὶ τὰ 200 μ. Χ. ἡ βραδύτερον

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΑΔΑΙΟΥ Τρίπους . . .	Ἄ·85-65
Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	» Πόταλον . . .	Ἄ·65
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» Γλαύξ . . .	Ἄ·7
Κεφαλὴ κάπρου.	» Ἐπιδορατίς.	Ἄ·6

Η. ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΠΑΙΟΝΙΑΣ

Μετὰ τὸν θάνατον Περδίκκα τοῦ Γ', βασιλέως τῆς Μακεδονίας (359 π. Χ.), ἐπηκολούθησε περίσσος ἀταξίας, ἵνα διαρκούστης οἱ Παιονες ἐπανέστησαν καὶ ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας.

Οι ἀνεξάρτητοι βασιλεῖς τῆς Παιονίας ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου μέχρι τοῦ 286 π. Χ. εἶναι οἱ ἔξης:—

Αύκκειος. Περὶ τὰ 359-340 π. Χ. Ἀργυρᾶ νομίσματα ἥλαττωμένου Μακεδονικοῦ σταθμοῦ. Τετράδραχμα 214-188 κ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΛΥΚΠΕΙΟ ἢ ΛΥΚΚΕΙΟΥ Ἡρακλῆς καὶ λέων (<i>Πίναξ II'. 1</i>) . . .	Ἄ·
Κεφαλὴ Διδοῦ [Συλλογὴ de Hirsch].	ΛΥΚΚΕΙΟΥ Ο αὐτὸς τύπος . . .	Ἄ· Τετράδρ.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	» Λέων . . .	Ἄ· Δρ.

Τεμάχιον ἐπιγραφῆς ἀνακαλυφθὲν πρό τινων ἐτῶν ἐν Ἀθήναις (Hicks, *Manual Gr. Inscr.* τελ. 187) μνημονεύει συνθήκης, συμμαχίας μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων ἀφ' ἐνὸς καὶ Κετριπόριος τοῦ Θρακός, Λυππείου τοῦ Παιονος, καὶ Γράβου τοῦ Ιλλυριοῦ ἀφ' ἑτέρου. Οὐδεμίᾳ δὲ δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία περὶ τῆς ταύτητος τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Λυππείου πρὸς τὸν Λύκκειον ἢ Λύκκειον τῶν νομισμάτων.

Πατράος. Περὶ τὰ 340-315 π. Χ.

Κεφαλὴ ἀρρην μετὰ κόμης βραχείας, συνήθως δαφνοστεφής.	ΠΑΤΡΑΟΥ Ἰπεὺς ἀκοντίζων ἐχ- θρὸν ἁνατετραχμένον. Ά· Τετράδρ. (<i>Πίναξ II'. 2</i>)
---	--

Κεφαλὴ ἄρρην τεταῖνιωμένῃ.
Κεφαλὴ ἄρρην δαφνοστεφῆς.

ΠΑΤΡΑΟΥ Προτομὴ κάπρου. **Ρ** Δρ.
» 'Αετός. . **Ρ** Τετράβολ.

Αύδωλέων. Περὶ τὰ 315 - 286 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ' ἐνώπιον.

ΑΥΔΩΛΕΟΝΤΟΣ "Ιππος ἑλεύθερος
(Πίναξ II'. 3)
Ρ Τετράδρ.

Όμοίως.

Όμοίως **Ρ** Δραχ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἐν κατατομῇ.

Όμοίως **Ρ** Δίδρ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ' ἐνώπιον.

Προτομὴ ἵππου .

Ρ Τετράβ.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

Όμοίως **Ρ** Τετράβ

'Ο Αύδωλέων μετὰ τὸ 306 π.Χ. περίπου, ἡκολούθησε τὸ παράδειγμα τῶν Διαδόχων προσλαβῶν τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. "Εκοψε δὲ τότε Ἀττικὰ τετράδραχμα δρυοια κατὰ τοὺς τύπους πρὸς τὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐπιγεγραμμένα δρυως ΑΥΔΩΛΕΟΝΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Τὰ νομίσματα τοῦ Αύδωλέοντος ἀντεγράφοντο συχνὰ ὑπὸ τῶν Γαλατῶν.

Δροπίων, μετὰ τὸ 279 π. Χ. περίπου. "Ιδε J. P. Six (*Annuaire de Numismatique*, 1883, σελ. 5).

Κεφαλὴ Διός.

ΠΑΙΟΝΩΝ Κεραυνός, οὗ ὑποκάτω
ΔΡ . . . . . **Α** ·85

'Εν ἔτει 1877 ἀνεκαλύφθη ἐπιγραφὴ ἐν Ὁλυμπίᾳ ἐπὶ τοῦ βάθρου ἀνδριάντος τινὸς μαρτυροῦσα, διτὶ ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Παιόνων εἰς τιμὴν τοῦ βασιλέως αὐτῶν καὶ κτίστου Δροπίονος, ὅστις πιθανῶς ἀναδιωργάνωσε τὴν χώραν μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Γαλατῶν. Τὸ μονογράφημα αὐτοῦ **ΔΡ** ἐμφανίζεται ώσταύτως ἐπὶ τῶν τετραδράχμων τοῦ Λυσιμάχου (Müller, ἀρ. 489).

Νέκαρχος. Δυνάστης ἀγνωστος, πιθανῶς σύγχρονος τοῦ Πατράου.

Κεφ. Ἀπόλλωνος, δεξ., δαφνοστεφῆς. | **ΝΙΚΑΡΧΟΥ** Τρίπους . . . .
[Bull. de Con. Hell. VI, 211.] | **Ρ** Τετράδρ. 204 κ.

Θ'. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἦτταν τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως ἐν τῇ μάχῃ τῆς Πύδνης (168 π. Χ.) ἡ Μακεδονία διηρέθη εἰς τέσσαρας χώρας, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 158 π.Χ. τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν ἀργυρᾶ νομίσματα τῇ παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου (Mommsen, *Mon. Rom.* III, σελ. 281). Αἱ τέσσαρες αὕται συμπολιτεῖαι διελύθησαν ἐν ἔτει 146 π. Χ. ὅτε ἡ χώρα διωργανώθη εἰς Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν.

158-146 π. Χ.

Κεφαλὴ Διός μετὰ στεφάνου δρυός.	ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ. Ἀρτε-
[Imhoof, <i>Mon. Gr.</i> Πίν. D, 11.]	μις ταυροπόλος μετὰ δύο λαμπά- δῶν, ἵππεύουσα ταῦρον . . . .
Μακεδονικὴ ἀσπίς, ἡς ἐν τῷ κέντρῳ προτομὴ Ἀρτέμιδος.	Ρ. Ἀττικ. τετράδρ.
Όμοιώς.	ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ Ῥόπα- λον ἐν στεφάνῳ δρυός. (Πίναξ ΙΘ'. 2) . . Ρ Τετράδρ.
	ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΔΕΥΤΕΡΑΣ Ὁ- μοίως . . . . Ρ Τετράδρ.

Τὰ μικρότερα ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς ἐποχῆς ταύτης φέρουσι μόνον ΜΑΚΕ ή ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ.

Μακεδονικὴ ἀσπίς, ἐφ' ἡς ῥόπαλον ἡ τι δύμιον τροχῷ κόσμημα.	Κράνος ἡ πρῷρα . . Ρ Τετράβολ
Κεφαλὴ Βάκχης.	Πρῷρα . . . . Ρ Τετράβολ.

ΧΑΛΚΟΣ

Κεφαλὴ Διός.	ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗΣ Ῥό- παλον ἐν στεφάνῳ δρυός . Α ·85
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗΣ Οι- διόσκουροι . . . . Α ·8

Τὰ ὑπολειπόμενα χαλκᾶ νομίσματα εἶνε τῆς Μακεδονίας ἐν γένει, ἀνευ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς χώρας.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.	ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ Τράγος . Α 1 ·05
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	» Τρίπους . Α ·8
Μακεδονικὴ ἀσπίς.	Μακεδονικὴ περικεφαλαία . Α ·65

Κεφ. ποταμίου θεοῦ νεαροῦ (Στρυμών).	ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ Τρίαινα .	Α·8
Κεφαλὴ Πανός.	ΒΟΤ (Βοττιαία) ἐν μονογραφ. Δύο αἶγες	Α·8
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.	ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΒΟΤ 'Ιππεύς .	Α·9
Κεφαλὴ Διδές μετὰ στεφάνου δρυός.	» » Κεραυνός .	Α·85
Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.	» 'Ρόπαλον ἐν στεφάνῳ δρυός . . .	Α·85
Κεφαλὴ Σειληνοῦ κατ' ἐνώπιον.	» ἐν στεφάνῳ κισσοῦ	Α·95
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	» Λύρα καὶ τόξον .	Α·85
Κεφαλὴ Διός.	ΠΑΡ ἐν μονογρ. Ἀετός, ἐπὶ κεραυνοῦ.	Α·85-65

Πολυαριθμούς ποικιλίας τῶν ἀνωτέρω ἔδει ἐν B. M. *Cat., Mac.*, σελ. 11-16.

Μακεδονέα ὡς Ἄρωμαξινή ἐπαρχία. Μετὰ τὸ 146 π. Χ.	ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ Τρόπαλον ἐν στεφάνῳ δρυός μετὰ καρποῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ συνήθως ΛΕΓ, καὶ χεὶρ κρητοῦσα κλάδον ἔλαιας. Ρ Τετράδρ.
Προτομὴ Ἄρτεμιδος ἐπὶ μακεδονικῆς ἀσπίδος. (Πίναξ ΙΣ'. 8)	

Τὰ γράμματα ΛΕΓ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων δεικνύουσιν, ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Ἄρωμαίου πρεσβευτοῦ (legatus) ἢ ἀντιταμίου.

ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μετὰ κόμης κυματιζούσης καὶ κέρατος Ἀρμανος.	Ἐμβλήματα ταμιακά, ῥόπαλον, δόδοι· πορικὴ ῥάβδος (virga viatoris), κάλαθος νομίσματος (fiscus), καὶ θῶκος (subsellium). Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ. Ἄρωμαίος ἀρχῶν— ΣΑΕ ΡΡ(aetor), ΑΕΣΙΛΛΑΣ Κ(uaestor)ΗΣΥΧΡΑ ΛΕΓ(atus) ΠΡΟ Κ(uaestore). Ρ Τετράδρ.
(Πίναξ ΙΣ'. 9).	

'Ο Καε... ἥτο πιθανῶς ὁ προκάτοχος τοῦ στρατηγοῦ τῆς Μακεδονίας Σεντίου Σατουρίγνου. 'Ο Αισίλας ἥτο πιθανῶς ὁ ταμίας

Сae . . . δ δὲ Σούρας, ὁ legatus pro quaestore τοῦ Σατουργίνου ἐν ἔτει 88 π. X. (Lenormant, *Mon. dans l' antiquité* II σελ. 144).

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα φέρουσι, τὰ πλεῖστα, τὰς ἐπιγραφὰς ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ καὶ ΤΑΜΙΟΥ ΓΑΙΟΥ ΠΟΠΛΙΔΙΟΥ, ἢ ΤΑΜΙΟΥ ΛΕΥΚΙΟΥ ΦΟΛΚΙΝΝΙΟΥ, δηλοῦντα οὕτως, ὅτι ἐκόπησαν ὑπὸ τῶν ταμιῶν G. Publilius καὶ L. Fulcinius. Φέρουσι δὲ τοὺς ἔξης τύπους:—

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.	Τόπαλον ἐν στεφάνῳ	Ἄ 85
Κεφ. τοῦ ἥρωος Περσέως (ἢ Ρώμης).	Ἐπιγραφὴ μόνον	Ἄ 1·0
Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.	Τράγος ιστάμενος. . . .	Ἄ 8
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, ὡς ἐπὶ δψίμων νομισμάτων Ἀθηνῶν.	Ταῦρος βοσκόμενος μετὰ τοῦ μονογραφήματος ΒΩΤ (κοπὴν ἐν Βοτιαίᾳ)	Ἄ 8

Χρόνοι τῶν αὐτοκρατόρων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου.	KOINON ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΝΕΩ-[ΚΟΡΩΝ κλπ. Τύποι ποικίλοι .
	Ἄ 1·0

Ἡ σειρὰ αὕτη κατατάσσεται ὑπὸ τοῦ Eckhel (II σελ. 111) εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Καρακάλλα, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν κοιματίων εἶνε πιθαγῶς μεταγενέστερα. Ἰδε ὡσαύτως τὴν αὐτοκρατορικὴν σειρὰν (*Mionnet B. M. Cat., Mac.*, σελ. 27. Imhoof, *Mon. Gr.*, σελ. 61, κλπ.).

Εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους πρέπει ὡσαύτως νὰ καταταχθῶσι μικρά τινα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα φέροντα τὸ ὄνομα καὶ τὴν κεφαλὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ὄψεως λέοντα, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ μεγάλα νομισματόσημα τοῦ θησαυροῦ τῆς Ταρσοῦ (*Rev. Num.* 1868, Πίν. X—XIII) καὶ μικρόν τι περίεργον χρυσοῦν νόμισμα φέρον ἔμπροσθεν μὲν τὴν κεφαλὴν τῆς μητρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὁλυμπιάδος, ὀπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΟΛΥΜΠΙΑΔΟΣ καὶ ὄφιν (*Zeit. f. Num.*, III, 56).

Αμφαξίτεις. Μετά τὸ 168 π. X.

Μακεδονικὴ ἀσπίς.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ.

ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΑΜΦΑΞΙΩΝ

‘Ρόπαλον ἐν στεφάνῳ δρυός. . .

Ρ Τετράδρ.

ΑΜΦΑΞΙΩΝ Ὁμοίως Α 1·0.-85

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν πιθανῶς ἐν Θεσσαλονίκῃ ὡς πρωτευούσῃ τῆς Ἀμφαξίτιδος καλουμένης χώρας, ἐπειδὴ οὐδεμίᾳ πόλις καλουμένη Ἀμφαξίς εἶνε γνωστή.

Αμφίπολις, 168-146 π. X. Ἰδε ἀνωτέρω, σελ. 283.

Βέροια ἐν τῇ Ἡμαθίᾳ, ή πόλις εἰς ἣν ἀπεγώρησαν ἐκ Θεσσαλονίκης ὁ Παῦλος καὶ Σίλας (*Πράξεις Ἀποστ. XVII, 11*). Νομίσματα χαλκᾶ αὐτόνομα τῶν χρόνων τῶν αὐτοκρατόρων Γορδιανοῦ Γ'. ἢ Φιλίππου Α'., τῆς αὐτῆς κλάσεως καὶ σύγχρονα πρὸς τὰ τῆς Μακεδονίας ἐν γένει. Ὁ Mionnet (I. σελ. 469) δημοσιεύει κομμάτιον ἐπιγεγραμμένον **KOINON ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ Β. ΝΕΩ** (κόρων) **ΒΕΡΟΙΕΩΝ**, φέρον δὲ τὴν χρονολογίαν **ΕΟC (=275)** τοῦ χρονολογικοῦ συστήματος τοῦ Ἀχτίου=245 μ. X.

Βοττεαῖοι Ἡμαθίας. Μέρος τῶν Βοττιαίων ἐπανεκατέστη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε'. εἰς τὴν γενέτειραν χώραν ἔνθα, πιθανῶς ἐν Πέλλᾳ, ἔκοψαν νομίσματα τῇ ἀδείᾳ τῶν Ρωμαίων.

Μετὰ τὸ 168 π. X.

Μακεδονικὴ ἀσπίς.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΒΟΤΤΕΑΤΩΝ Πρῷρα . . . .

Ρ Ἄττικὰ τριώβολα.

» Ταῦρος βοσκόμενος. Α·85

Ο βοσκόμενος ταῦρος εἶνε λίαν γνωστὸς τύπος τῶν νόμισμάτων τῆς Πέλλας (σελ. 311). Περὶ ὅλων νομισμάτων φερόντων **ΓΑΙΟΥ ΤΑΜΙΟΥ καὶ ΒΟΤ** (μονογρ.) ἴδε ἀνωτέρω (σελ. 309).

Δεὸν ἐν Πιερίᾳ, κείμενον πλησίον τῶν νοτίων ὄριων τοῦ βασιλείου Μακεδονίας. Τῆς πόλεως ταύτης δὲν ὑπάρχουσι βεβαίας κατατάξεως νομίσματα ἐκ τῶν πρὸ τῆς αὐτοκρατορίας χρόνων

(πρβλ. ὅμως Millingen, *Sylloge*, σελ. 44 Πίν. IV. 20), δτε δεχθεῖσα ῥωμαϊκὴν ἀποικίαν ἔκοψε νομίσματα μετὰ τῶν λατινικῶν ἐπιγραφῶν (ἰδε B. M. Cat., Mac.,) COLONIA IVLIA DIEN-SIS, ἢ COL. IVL. AVG. DIENSIS, D. D. Ἰδε ὡσαύτως Imhoof, *Mon. Gr.* σελ. 74.

Ἐδεσσα, τὸ νεώτερον ὄνομα τῶν Αἰγῶν. Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Αύγούστου μέχρι Γαλλιηνοῦ. Ἐπιγρ. ΕΔΕΣΣΑΙΩΝ καὶ ΕΔΕΣΣΕΩΝ. Τύποι, Ῥώμη Νικηφόρος καθημένη καὶ στεφανουμένη ὑπὸ γυναικείας μορφῆς (τῆς Ἐδέσσης). Παρ’ αὐτὴν αἱξ, ἀναφερομένη εἰς τὸ ὄνομα Αἰγαὶ καὶ τὸν μῦθον τοῦ Καράνου.

Ηράκλεια Σεντεκή. Αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων.

ΗΡΑΚΛΕΩΤΩΝ Ἀσπὶς μακεδονική. Ιππος ἑλεύθερος, βασίζων πρὸς δ.	ΕΠΙ ΣΤΡΥΜΟΝΙ Ῥόπαλον Α·6 [Imhoof, <i>Mon. Gr.</i> σελ. 77.] ΗΡΑΚΛΕΩΤΩΝ ἐν στεφάνῳ δάφνης (Αὐτόθι, σελ. 78). Α·45
---	--

Θεσσαλονίκη (ἢ πάλαι Θέρμη), κληθεῖσα οὕτω ὑπὸ τοῦ Καστάνδρου (τὸ 315 π. X.) πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου αὐτοῦ. Ἐγενήθα δὲν ἐκόπησαν αὐτόνομα νομίσματα πρὸ τῆς ἐν ἔτει 168 π. X. πτώσεως τῆς Μακεδονικῆς μοναρχίας. Τότε δὲ ἡ Θεσσαλονίκη ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πρωτεύουσα τῆς Δευτέρας Χώρας καὶ τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΔΕΥΤΕΡΑΣ (ἰδε σελ. 307) νομίσματα θὰ ἔξεδόθησαν ἐκ τοῦ νομισματοκοπείου αὐτῆς.

Ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ περιόδῳ, πρὸ καὶ διαρκούσης τῆς αὐτοκρατορίας, ἀφθονώτατα εἶνε τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπιγρ. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ, ΚΑΒΕΙΡΟΣ, χλπ. Τίτλοι:—ΝΕΩΚΟΡΟΣ καὶ ἐπὶ τῶν δύψιλων νομισμάτων ΜΗΤΡΟΓ[ΟΛΙΣ] καὶ ΚΟΛΩ[ΝΙΑ]. Ὁ περιεργότατος τῶν τύπων ἵσως εἶνε ὁ παρουσιάζων τὴν μορφὴν ἐνὸς τῶν Καβείρων, πρὸς τιμὴν τῶν ὅποιων ἦγοντο ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀγῶνες καλούμενοι Καβείρια, Καβείρια Πύθια καὶ Καβείρια ἐπινίκια (Eckhel II, 78). Ἐπί τινων τῶν νομισ-

μάτων τούτων δι Κάβειρος φέρεται ύπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ ύπὸ τῆς Νίκης (πρᾶλ. τὰ εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐφαρμοζόμενα διαχριτικὰ ἐπίθετα). Ἀπαντῶσιν ἐπίσης ἀγῶνες καλούμενοι Ὁλύμπια Πύθια καὶ Ἀκτια Πύθια. Ἀλλα πάλιν νομίσματα φέρουσι τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐλευθερίας, (ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ) καὶ τῆς ΑΓΩΝΟΘΕΙΑΚΑ, ἡτοι τῆς προσωποποιήσεως τῆς προεδρίας τῶν ἀγώνων.

Κοτούσσα. Ἰδε **Σκοτιούσσα**, σελ. 312.

Πέλλα, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Αξιού καὶ Λυδίου, προβιβασθεῖσα ύπὸ Φιλίππου εἰς ἔδραν τῆς κυθερνήσεως ἀντὶ τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης Αἰγῶν ἢ Ἐδέσσης. Ἐκτοτε ἡτο πιθανῶς ἐν τῶν κυριωτάτων βασιλικῶν νομισματοκοπείων τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, δὲν ἔκοψεν ὅμως αὐτόνομα νομίσματα πρὸ τῆς ἐτεί 168 π. Χ. ρωμαϊκῆς κατακτήσεως. Ἐν Πέλλῃ, ως τῇ πρωτευούσῃ τῆς καλουμένης Βοττιαίας χώρας καὶ τῆς Τρίτης Χώρας τῆς Μακεδονίας, ἐκόπησαν ἀναμφιβόλως τὰ ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΒΟΤΤΕΑΤΩΝ ἢ ἀπλῶς ΒΟΤ εἰς μονογράφημα. Ἐπονται ἀμέσως κατόπιν τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΠΕΛΛΗΣ ἢ ΠΕΛΛΑΙΩΝ νομίσματα. Οἱ κυριώτατοι τύποι εἶνε οἱ ἔξι. Ἡ Ἀθηνᾶ Ἀλκίς ἐν στάσει μαχομένης [B. M. Cat., Mac., σελ. 90], ἀντιγραμμένη πιθανῶς ἐξ ἀγάλματος τῆς θεᾶς ταύτης ἐν τῷ ἐν Πέλλῃ ναῷ αὐτῆς (Λιθίου XLIII, 51). Ἡ κεφαλὴ τοῦ Πανὸς ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως τῶν νομισμάτων τούτων ἀναφέρεται εἰς εἰδικήν τινα λατρείαν τοῦ θεοῦ τούτου, δστις ἀπεικονίζεται πρὸς τούτοις καὶ καθήμενος ἐπὶ πολλῶν αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων τῆς πόλεως. Ὁ βοσκόμενος βοῦς ὑπαινίσσεται τὸ ἀρχαῖον ὄνομα Βουνόμος τῆς Πέλλης (Eckhel, II, 74). Ὡς Ρωμαϊκῆς δὲ ἀποικίας ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τὰ νομίσματα τῆς Πέλλης φέρουσι τὴν λατινικὴν ἐπιγραφὴν COL.IVL.AVG.PELLA. Ἰδε ώσαύτως Z. f. N. I. σελ. 169 καὶ Imhoof, Mon., Gr. σελ. 86.

Σκοτούσσα ἢ **Κοτούσσα**, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὥχθης τοῦ Στρυμόνος, οὐχὶ μακρὰν Ἡρακλείας τῆς Σιντικῆς. Εἰς τὴν πόλιν ταύ-

την δι' Imhoof Blumer (*Mon. Gr.* σελ. 114), θέλει νὰ κατατάξῃ τὰ νομίσματα τὰ κοπέντα ύπὸ του δυγάστου του καλουμένου Ἀδαίου, μετὰ τὸ 200 π. Χ. περίου, καὶ τὸ ἔξῆς χαλκοῦν νόμισμα, σπερ διμοιάζει πρὸς τὰ νομίσματα του Ἀδαίου.

Μετὰ τὸ 168 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου. | ΚΟΤΟΥΣΑΙΩΝ. Ρόπαλον. Α·8

“Ολως δυγατὸν ἐν τούτοις εἶνε νὰ ἀνήκῃ τὸ νόμισμα τοῦτο εἰς τὴν θεσσαλικὴν Σκοτοῦσσαν.

Στόδνοι: “Εκειτο ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ἀξιοῦ καὶ Ἐριγόνος. Δὲν γνωρίζομεν δὲ νομίσματα κοπέντα ἐνταῦθα, πρὶν ἢ αὗτη ἀποβῆ Ῥωμαϊκὴ ιστοπολίτις πόλις (municipium).

Ἐπιγρ., ΜΝΙCΙΡΙVΜ STOBENSIVM. Ο συχνότατος τῶντύπων εἶνε Νίκη μετὰ στεφάνου καὶ κλάδου φοίνικος, δι μᾶλλον διως περίεργος παρουσιάζει τὴν πόλιν προσωποποιημένην ισταμένην μεταξὺ τῶν δύο ποταμίων θεῶν Ἀξιοῦ καὶ Ἐριγόνος (B. M. Cat. Mac. σελ. 106, 18· Imhoof, *Mon. Gr.* σελ. 91).

Φέλα, ὁγυρὰ θέσις παρὰ τὸ στόμιον του Πηνειοῦ. Περὶ χαλκοῦ τινος νομίσματος ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς περιόδου φέροντος, ἔμπ. Νίκην, ὅπ. ΦΙΛΑ καὶ ῥόπαλον, ἵδε Imhoof, *Mon.*, *Gr.*, σελ. 90.

II. ΘΡΑΚΗ.

I. ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΘΡΑΚΗΣ.

Αξιος. Σπουδαία πόλις κειμένη ἐπὶ του στομίου του Ἀερού, οὔτω δὲ δεσπόζουσα τῆς ἐκεῖ ποταμοπλοΐας, ἡτις ἔφερεν αὐτὴν εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις πρὸς ἀπάσας τὰς ἀνατολικὰς χώρας τῆς Θράκης. Δὲν ἥρξατο δὲ κόπτουσα νομίσματα εἰς τόσον ἀρχαίαν ἐποχὴν δυν τὰ Ἀβδηρα, τοῦ ἀρχαιοτέρου ὄρίου τῆς νομισματοκοπίας αὐτῆς ὄντος τοῦ μέσου τῆς πέμπτης ἐκατονταετηρίδος.

Περὶ τὰ 450-400 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ ἐν κατατομῇ, φέ- | "Εγκοιλὸν τετράγωνον ἐνῳδον ΑΙΝΙΟΝ
ρουσα πέτασον ἀκριβῶς ἐφαρμο- | (ἐπ' ἀριστ.) περὶ κηρύκειον . . .
ζόμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. | Ρ Τετράδρ. καὶ μικρὰ Ρ

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ ἐν κατατομῇ, φέρουσα πέτασον ἀκριβῶς ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.
(Πίναξ ΙΓ', 4.)

Ομοίως. Ἐπὶ τοῦ πετάσου ΑΙΝΙ

ΑΙΝ Ταῦρος ἐπὶ στάχυος.

Τετράγωνον ἔγκοιλον, ΑΙΝΙ, τράγος ιστάμενος. Σύμβολα ποικίλα: — ἀστράγαλος, μηνίσκος καὶ φύλλον κισσοῦ, Ἐρμῆς τῆς τετραγώνου ἐργασίας ἐπὶ θρόνου, δίστομος πέλεκυς, κηρύκειον, κεφαλὴ ζέφου, μυία, ἀμφορεύς, καρκίνος, φύλλον κισσοῦ, προσωπεῖον Σειληνοῦ κλπ. Ρ Τετράδρ. καὶ μικρὰ Ρ

Ἐγκοίλον τετράγωνον, ἐν ᾧ γραμμικὸν τετράγωνον περιέχον τράγον.

Ἄρχων ΑΝΤΙΑΔΑΣ. Σύμβολον, μορφὴ γυμνὴ Πανός. Ρ Τετράδρ.

Ἐγκοίλον τετράγωνον σχῆματος πτερῶν ἀνεμομύλου. Ρ Τριημιώβολ.

Ο σταθμητικὸς κανὼν τῶν νομισμάτων τῆς Αἰγαίου φαίνεται ὅτι εἶνε ἐλαφρά τις μορφὴ τοῦ Εὐβοϊκοαπτικοῦ. Τὰ τετράδραχμα τῆς πρώτης περιόδου ἔλκουσιν ἀπὸ 258 μέχρι 236 κ. Τὸ ἐπιγεγραμμένον Ἀντιάδας νόμισμα, κατετάχθη ὑπὸ τοῦ von Sallet (*Zeit. f. Num. V. 187*) εἰς τὴν περίοδον 411-409 π. Χ., κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὡποίας ιδρύθη ἐν τισι τῶν φόρου ὑποτελῶν Θρακικῶν κλπ. πόλεων ἀριστοκρατικόν τι σχῆμα πολιτεύματος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐν Ἀθήναις τετρακοσίων

Περὶ τὰ 400-350 π. Χ.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἡ δλκὴ τῶν τετραδράχμων ἐκπίπτει εἰς 240-232 κ. Οὕτω δὲ ἀναλογεῖ πρὸς τὸν περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰσαγχθέντα εἰς Ρόδον σταθμητικὸν κανόνα, ἐξ οὗ καὶ ἐκλήθη Ρόδιος σταθμητικὸς κανὼν.

ΧΡΥΣΟΣ

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ ἐν κατατομῇ.

[B. M. Cat. Thrace, σελ. 77.]

ΑΙΝΙΟΝ Ἐρμῆς τῆς τετραγώνου

ἐργασίας ιστάμενος ἐπὶ θρόνου .

Χ 32·6 κ.

ΑΡΓΥΡΟΣ

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ κατ' ἐνώπιον μετὰ πετάσου ἀκριβῶς ἐφαρμοζομένου.
(Πίναξ Η'. 5).

ΑΙΝΙΩΝ Τράγος. Σύμβολα· δελφίς, ἀμφορεύς, ἄγγειον μόνωτον, ρύτόν, ἀστήρ, κηρύκειον καὶ πέτασος, λαμπτής ἀγωνιστική, τρόπαιον, ἀμπελος, ἀετός, λύρα, δφις, τρίπους, μυῖα, περικεφαλαία, στέφανος, κλάδος δάφνης, ἀστράγαλος κλπ. . .
Ρ Τετράδρ., Τετράβολ. καὶ Διώβ.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ κατ' ἐνώπιον μετὰ πλατέος πετάσου.

[B. M. Cat. Thrace, σελ. 80]

ΑΙΝΙΩΝ Ἐρμῆς τῆς τετραγώνου ἔργασίας ἐπὶ θρόνου, πρὸς ἄρ. Σύμβολα· κάνθαρος, κεφαλὴ τράγου, στάχυς, ἀστήρ. . . Ρ Δραχμαῖ.

ΧΑΛΚΟΣ

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ μετὰ στενοῦ ἢ πλατέος πετάσου.

[B. M. Cat. Thrace, σελ. 80.]

Ομοίως, μετὰ πλατέος πετάσου.

(Αὐτόθι, σελ. 81.)

ΑΙ, ΑΙΝΙ ἢ ΑΙΝΙΩΝ. Κηρύκειον· Σύμβολα· ἀστράγαλος, στάχυς, σταφυλή, κεφαλὴ κριοῦ, κλπ.

Τράγος. Σύμβολα· κηρύκειον, πεντάγραμμα, λαμπτής κλπ. . . Α ·7 ·6

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ μετὰ πλατέος πετάσου.

[B. M. Cat. Thrace, σελ. 81.]

ΑΙΝΙΩΝ Ἐρμῆς καθήμενος ἐπὶ θρόνου, κρατῶν βαλάντιον καὶ κηρύκειον . . . . . Α ·6 ·5

Περίοδος τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, μετὰ τὸ 140 π. X. περίπου.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

[B. M. Cat. Thrace, σελ. 81.]

ΑΙΝΙΩΝ Ἐρμῆς ιστάμενος μετάξυ τράγων, ἢ παρὰ βωμόν, κρατῶν δὲ βαλάντιον καὶ κηρύκειον Α ·8

Ολίγα μόνον γνωρίζομεν περὶ τῆς ιστορίας τῆς Αἰνου. Διαρκούστης τῆς Σικελικῆς ἐκστρατείας (415 π. X.) ἦτο μία τῶν ὑποταγῶν συμμάχων τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ τὸ 350 π. X. ἀπετέλεσε μέρος τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, ἔπαυσε δὲ ἐκδίδουσα νομίσματα ὑπὸ τὸ ίδιον αὐτῆς ὄνομα, τούλαχιστον ἀργυρᾶ· ἐκόπησαν δμως ἐνταῦθα νομίσματα ἐν ὀνόματι τοῦ Λυσιμάχου, ἥγ καὶ ἵσως οὐχὶ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μονάρχου τούτου.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων περὶ τὰ 190 π. Χ. ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς, ἔκοπτε νομίσματα ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον.

Τινὲς τῶν κατ' ἐνώπιον κεφαλῶν τοῦ Ἐρμοῦ τῶν νομίσματων τῆς πόλεως ταύτης εἶνε τελειότατα καλλιτεχνήματα. Σχετικῶς δὲ πρὸς τὴν περίεργον τετραγώνου ἐργασίας μορφὴν τοῦ ἐπὶ θρόνου ισταμένου Ἐρμοῦ ὁ Leake δικαίως παρετήρησεν, ὅτι ὅμοιάζει ἀκριβῶς πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου περιγραφὴν τῶν ἀγαλμάτων τοῦ ἐπὶ θρόνων ισταμένου Ἀπόλλωνος ἐν Ἀμύκλαις καὶ Θόρνακι τῆς Λακωνίας (Παυσ. Λακ. III, 10, 8. X. 12). Ἀναμφισβόλως ὑπῆρχεν ὅμοιόν τι ἀγαλμα λατρείας ἐν τῇ Αἴνῳ.

Μαρώνεια, πόλις παλαιὰ κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας περὶ τὸ μέσον τῆς μεταξὺ τῶν στομάτων τοῦ Ἐρηροῦ καὶ Νέστου ἀποστάσεως. Ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Μάρωνος, υἱοῦ τοῦ Εὐάνθους, ιερέως τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἐν τῇ Ὁδυσσείᾳ δίδει τῷ Ὁδυσσεῖ τὸν οἶνον, δι' οὗ κατόπιν οὗτος ἐμέθυσε τὸν Πολύφημον. Ὁ Μάρων λέγεται ὡσαύτως υἱὸς τοῦ Διονύσου. Τὰ νομίσματα τῆς Μαρωνείας ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Διόνυσος ἐλατρεύοντο ιδίως ἐνταῦθα. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν νομίσματων τῆς Μαρωνείας εἶνε ὀδοιοί, οἵτινες φαίνονται ἀνήκοντες εἰς τὸν ἀρχαῖον Θρακομακεδονικὸν ἢ Βασιλωνιακὸν σταθμητικὸν κανόνα.

Πρὸ τοῦ 500 π. Χ. περίπου

Προτομὴ ἵππου ἀνορθουμένου.

[B. M. Cat., Thrace, σ. 123].

Ἐγκοιλὸν τετράγωνον σχήματος

πτερῶν ἀνεμομύλου . . . . .

ΑΡ Ὁθολός, 14·5 κ.

Περὶ τὰ 500-450 π. Χ.

Φοινικικὸς σταθμητικὸς κανών. Δραχμαὶ 75 κ. Ἐπιγρ. ΜΑΡ, ΜΑΡΩ, ΜΑΡΩΝ, ΜΑΡΩΝΟΣ ἢ ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ.

Προτομὴ ἵππου ἀνορθουμένου.

[B. M. Cat., Thrace, σ. 123 κ.έ.]

Ἐγκοιλὸν τετράγωνον περιέχον ἥλιο-

τρόπιον ἀνθος ἢ κεφαλὴν κριοῦ, ἢ

ἀπλῶς διγρημένον εἰς τέσσαρα.

Ἐνίστε μετ' ὄνομάτων ἀρχόντων

ΑΘΗ, ἢ ΠΟΛ (ΠΟΜ;). . . .

ΑΡ Δραχμαὶ καὶ Ἡμίδραχμα.

Περὶ τὰ 450-400 π. X.

Φοινικικῆς ὀλκῆς, τετράδρ. 220 κ., δίδρ. 112 κ., δραχμαὶ 50 κ. Ἐπιγρ. ΜΑΡΩΝ, ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ, ΜΑΡΩΝΙΤΕΩΝ ἢ ΜΑΡΩΝΕΙΤΕΩΝ.

Ἴππος ἀνορθούμενος (σπανίως ιστά-
μενος). Σύμβολα: κάνθαρος, ἀστήρ,
τροχός, στέφανος, λύρα, κεφαλὴ
κρανοφόρος, περικεφαλαία.
(Πίναξ Η'. 6).

Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾖ κλῆμα
ἀμπέλου μετὰ σταφυλῶν ἐν γραμ-
μικῷ τετραγώνῳ, πέριξ δὲ ὄνομα
ἀρχοντος, οὗ συνήθως προτάσσε-
ται ἡ ΕΠΙ . . . . Ρ Τετράδρ.

Ἄρχοντες· ΒΡΑΒΕΩΣ, ΔΕΟΝΥΣ, ΜΗΤΡΟΔΟΤΟΣ, ΜΗΤΡΟ-
ΦΩΝ, ΠΟΣΙΔΗΙΟ, ΠΥΘΟΔΩΡΟ, κλπ.. Ἐπί τινων κομματίων ἡ
ἐπιγραφὴ ΜΑΡΩΝΙΤΕΩΝ εὑρηται ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως εἰς τὴν
θέσιν τοῦ ὄνοματος τοῦ ἄρχοντος.

Προτομὴ ἵππου ἀνορθούμενου.

[B. M. Cat., *Thrace*, σελ. 125
καὶ Z. f. N., III, 274].

Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα
διγρημένον, πέριξ δὲ ΜΑΡΩΝΙ-
ΤΩΝ ἢ ὄνομα ἀρχοντος ΕΠ ΑΡ-
ΧΕΜΒΡΟΤΟ . . . . Ρ Δίδρ.

Ομοίως (Αὐτόθι).

Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾖ ἀμπελος,
πέριξ, ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ ἢ ὄνομα
ἀρχοντος ΓΟΣΕΙΔΙΠΠΟΣ. . .
Ρ Δίδρ.

Ομοίως (Αὐτόθι).

Ἐγκοίλον τετράγωνον, ἐν ᾧ σταφυλή.
Ρ Δρ.

Τὸ ἀκόλουθον νόμισμα, κατ' ἔξαίρεσιν Ἀττικοῦ σταθμοῦ, πρέπει
ώσαύτως νὰ ταχθῇ βραχὺ πρὸ τοῦ 400 π. X.:—

Κεφαλὴ Διονύσου νεκροῦ.

[Zeit. f. Num. Plin. VI. 18].

ΜΑΡΩΝΙΤΕΩΝ ΕΠΙ ΜΗΤΡΟ-
ΦΑΝΕΟΣ. Ἀμπελος φυομέ.η ὑ-
πὲρ προσωπίδα Σειληνοῦ κατ'
ἔνώπιον . . Ρ Τετράδρ. 255 κ.

Περὶ τὰ 400-350 π. X.

Περὶ τὸ τέλος τῆς πέμπτης ἔκαποντα ετηρίδος δ Φοινικικὸς σταθ-
μητικὸς κανὼν ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Περσικοῦ, οὕτινος οἱ στα-
τῆρες ἔλκουσι περὶ τοὺς 175 κ. Ὁ σταθμητικὸς κανὼν τοῦ χρυσοῦ
νομίσματος εἶνε ἀβέβαιος.

Ἴππος ἀνορθούμενος.

ΜΑΡΩΝΙΤΕΩΝ Ἀμπελος . . .
Ω 48·5 κ.

Ἴππος ἀνορθούμενος. Ἐπιγρ. ἐνίστε
ΜΑΡΩ (Πίναξ ΙΓ'. 7).

Ἀμπελος ἐν τετραγώνῳ. Σύμβολα
ἐπὶ τινῶν κομματίων—κηρύκειον,
καρίς, μέλισσα, στάχυς, κύων.

Ὀνόματα ἀρχόντων προτασσομένης τῆς ΕΠΙ : — ΑΓΕΛΛΕΩ,
ΕΥΞΙΘΕΜΙΟΣ, ΕΥΠΟΛΙΟΣ, ΙΗΝΩΝΟΣ, ΗΓΗΣΑΓΟΡΕΩ, ΗΡΑΚΛΕΙ-
ΔΟΥ, ΙΚΕΣΙΟ, ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΟΣ, ΜΗΤΡΟΔΩΡΟ, ΜΗΤΡΩΝΟΣ,
ΝΕΟΜΗΝΙΟ, ΠΑΤΡΟΚΛΕΟΣ, ΠΟΛΥΑΡΗΤΟΥ, ΠΟΛΥΝΙΚΟΥ, ΠΟ-
ΣΕΙΔΕΙΟΥ, ΧΟΡΗΓΟ, κλπ. — Ρ Στατῆρες.

Ὑπάρχουσιν ἐπίσης τριώδοιοι ἢ ἡμιστατῆρες (44 κ.) καὶ τριη-
μιώδοιοι (22 κ.),

Προτομὴ ἵππου.

Ἀμπελος ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ.

Ἐπιγρ., ΜΑ, συνήθως ἐπὶ τῆς ὁπισθίας ὄψεως καὶ ὄνόματα ἀρ-
χόντων συνήθως συντετμημένα. — ΑΘΗΝΕΩ, ΑΡΙΣΤΟΛΕΩ, ΙΗ-
ΝΩΝΟΣ, ΗΡΑΚΛΕΙΔΕΩ, ΜΗΤΡΟΔΩΡΟ, ΝΟΥΜΗΝΙΟ κλπ.

ΧΑΛΚΟΣ

Ἴππος ἀνορθούμενος.

ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ ἐν τετραγώνῳ. Α·6

Κεφαλὴ κισσοστεφὴς Διονύσου νεα-
ροῦ.

» Σταφυλὴ, ΕΠΙ ΠΥ-
ΘΟΝΙΚΟ . . . Α·7

Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Μαρωνείας ὁ ἵππος εἶνε ἔμβλημα
τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς θεοῦ τοῦ ἥλιου, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ ἥλιοτρόπιον
ἄνθος. Ἡ ἀμπελος ὡς σύμβολον τοῦ Διονύσου ἀναφέρεται εἰς τὸν
περίφημον οἴνον τῆς Μαρωνείας, περὶ οὗ ἐλέγετο, ὅτι ἐπεδέχετο
κρᾶσιν πρὸς είκοσι πλασίαν ποσότητα ὅδατος.

Ἡ αὐτόνομος νομισματοκοπία τῆς Μαρωνείας ἔπαιστεν ὅτε
αὔτη περιῆλθεν εἰς τὴν ἔξουσίαν τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας,
ἀλλ᾽ ἡ πόλις φαίνεται δτι παρέμεινεν ὡς νομισματοκοπεῖον ἐπὶ Φι-
λίππου, Ἀλεξάνδρου, Φιλίππου τοῦ Ἀριδαίου, Λυσιμάχου, κλπ.
Ἡ Μαρώνεια δὲν ἀνέκτησε τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς πρὸ τῆς δευτέρας
έκατοντατετηρίδος π. Χ., ὅτε κατίσχυσαν ἐν Ἑλλάδι οἱ Ρωμαῖοι
(Πολυδ. XXX. 3). Ἡ ἀκριβής χρονολογία τῆς

ἐνάρξεως τῆς νέας σειρᾶς τῶν τετραδράχμων· δύναται τις ἐντούτοις νῦν εἰκάσῃ, δτὶ οὔτε ή Μαρώνεια, οὔτε ή Θάσος ἥρξαντο κόπτουσαι ἐκ νέου νομίσματα πρὸ τῆς ἐτεῖ 146 π. Χ. καταργήσεως τῶν Μακεδονικῶν νομισματοκοπείων.

Τὰ μεγάλα ἐπίπεδα τετράδραχμα ταῦτα ἀνήκουσι κατὰ τεχνοτροπίαν καὶ κατασκευὴν εἰς τὸν τελευταῖον σταθμὸν τῆς παρακμῆς τῆς νομισματικῆς καλλιτεχνίας. Δύνανται δὲ νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ φέροντα χρονολογίας τετράδραχμα Ἀλεξανδρείας τῆς Τρωάδος.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.
(Πίναξ ΙΘ'. 1.)

ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ Διόνυσος ιστάμενος κρατῶν σταφυλὴν καὶ δύο στελέχη νάρθηκος. Ἐν τῷ πεδίῳ μονογραφήματα ἀρχόντων. **Ρ** Ἄττ. τετράδρ. ἐλαφρᾶς δλκῆς, 225-230 κ.

ΧΑΛΚΟΣ

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

‘Ομοίως . . . . . **Α** 1·0·75
ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ Ἀσκληπιδς ιστάμενος. . **Α** ·9

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου.

» “Ιππος καλπάζων **Α** ·8

“Ιδε ὡσαύτως αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἐν B. M. *Mat. Thrace*, Mionnet κλπ. κλπ.

Φύταεον(;). Ἡ πόλις αὕτη εἶνε γνωστὴ μόνον ἐξ ἑνὸς νομίσματος. Πιθαγῶς ἔκειτο παρὰ τὴν Μαρώνειαν.

Περὶ τὰ 450-400 π. Χ.

Κεφαλὴ ἀνδρικὴ πωγωνοφόρος (“Αρης); μετὰ κράνους λοφοφόρου ἀκριβῶς | **ΦΥΤΑΙΟΝ** Τετράγωνον ἔγχοιλον, ἀμπελος, (De Hirsch, *Ann. de Num.*, 1884, Πίν. I. 9). **Ρ** 29·5 κ.

Δέκατα, ἀρχαῖος λιμὴν κείμενος οὐχὶ μακρὰν τῶν Ἀθόντων, μεθ' ὧν φαίνεται δτὶ διετέλει εἰς στενὰς ἐμπορικὰς σχέσεις. “Ιδε *Num. Chron. N. S.*, XV, 99.

Πρὸς τοῦ 500 π. X. περίπου.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου ἐν λεοντῇ, λίαν ἀρχαικῆς τεχνοτρο- | "Εγκ. τετράγ. διαγωνίως εἰς τέσσαρα διηρημένον **R** Στατήρ, 148·2 κ. πίας. **R** Διώβολ. 27·6 κ.

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἀκολουθοῦσι τὸν ἀρχαῖον Θρακομακεδονικὸν ἢ Βαθυλωνιακὸν σταθμητικὸν κανόνα.

Περὶ τὰ 500-480 π. X.

Όμοίως.

[B. M. Cat., Thrace, σελ. 115].

ΔΙΚ Κεφαλὴ ταύρου πρὸς ἀρ., ἐν τετραγώνῳ ἔγκοίλῳ . . . . . **R** Στατήρ, 111·6 κ.

‘Η Δίκαια φαίνεται ὅτι ἥλλαξε τὸν σταθμητικὸν αὐτῆς κανόνα, παραδεχθεῖσα τὸν Φοινικικὸν τῶν Ἀθεδίρων, ὅτε ἡ τελευταία αὕτη πόλις ἤρξατο κόπτουσα νόμισμα.

Περὶ τὰ 480-450 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόμης συνετειρωμένης.

ΔΙΚΑΙΑ Κεφαλὴ ταύρου πρὸς δ., τὸ δλον ἐν ἔγκοίλῳ τετραγώνῳ. . . . .

R Δρ. 55 κ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.

ΔΙΚΑΙΑ Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον. . . . . **R** Ἡμίδρ., 24 κ.

‘Η πόλις αὕτη μνημονεύεται ἐν ταῖς Ἀθηναϊκαῖς ἀναγραφαῖς τῶν φόρων (Corp. Inscr. Att. "Εκδ. Kirchhoff, τόμ. I σ. 111) ὡς μέλος τῆς Ἀθηναϊκῆς συμμαχίας μεταξὺ τοῦ 454 καὶ 428 π. X. Καλεῖται δὲ ἐν αὐταῖς Δίκαια παρὸ "Αθεδηρα πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς ἑτέρας Δικαίας, ἥτοι τῆς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἀποικίας τῶν Ἐρετριέων (σελ. 280).

‘Αθεδηρα, ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας τῆς Θράκης, οὐχὶ μακρὰν τῶν ἔκβολῶν τοῦ Νέστου, ἀρχικῶς ἀποικία τῶν Κλαζομενίων κτισθεῖσα κατὰ τὴν ἐδόμην ἔκατοντα ετηρίδα π. X. ‘Η πρώτη αὕτη ἀπόπειρα δὲν ἐπέτυχεν, ἐν ἔτει δημως 544 π. X. ἡ θέσις κατελήφθη ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ μείζονος μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τέω, τοῦ προτιμήσαντος νὰ ἐκπατρισθῇ μᾶλλον παρὰ νὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν

Πέρσην κατακτητὴν (Ἡροδ. I. 168). Τὰ Ἀβδήρα νῦν ἔξηρθησαν εἰς πόλιν σημαντικῆς σπουδαιότητος καὶ πλούτου, οὗ ἔνεκα ἔξελέγησαν ὑπὸ τοῦ Ξέρξου ως εἰς τῶν σταθμῶν κατὰ τὴν διὰ τῶν βορείων παραλίων του Αἰγαίου πορείαν αὐτοῦ. Εἰς τὴν περίοδον δὲ ταύτην ἀνήκουσι τὰ ἀρχαιότατα τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως.

Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῶν Ἀβδήρων δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τὰς ἔξης κλάσεις : —

Περὶ τὰ 500-450 π. Χ.

Φοινικικὸς σταθμητικὸς κανὼν· ὀλκὴ τοῦ τετραδράχμου 230 κ.
Γρὺψ δικλάζων, ἐγείρων τὸν ἐνα τῶν | Τετράγωνον ἔγκοιλον ἀβαθὲς εἰς ποδῶν. τέσσαρα μέρη διηρημένον.

"Ἄνευ ἔθνικοῦ. "Ἀρχοντες, ΣΙ (;) , ΗΡΧ, ΕΡ, Α, ἐπὶ ὀκταδράχμων· — ΑΡΤΕ, ΑΣΠΑ, ΔΑΜ, ΗΡΑΚ, ΜΕΙΔΙ, ΠΡΩ, ΣΜΟΡ, ΦΙΤΤΑΛΟ, ΣΥΜ, ΕΠΙ, ΙΑ, ἐπὶ τετραδράχμων (Πίναξ ΙΓ'. 8.)· — ΑΝΤ, ΗΡΟ, ΔΕΟ, ΗΓΗ, ἐπὶ δραχμῶν.

Ο γρὺψ ως νομισματικὸς τύπος τῶν Ἀβδήρων εἶνε προδήλως ἀντιγεγραμμένος ἐκ τοῦ τῶν νομισμάτων τῆς μητροπόλεως αὐτῆς Τέω. Ἀναφέρεται δὲ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἡ τοῦ Διονύσου. Οἱ ἀρχοντες, ὡν τὰ ὄνόματα ἀπαντῶσιν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης, εἴνε οἱ ὑπατοι ἀξιωματοῦχοι τῆς πολιτείας, οὓς ἁπλῶς ἀρχοντες τοῦ νομισματοκοπείου. Τὰ πρόσθετα σύμβολα ἐν τῷ πεδίῳ δυνατὸν νὰ εἴνε αἱ σφραγῖδες τῶν ἀρχόντων τοῦ νομισματοκοπείου, ἡ ὑποδεεστέρων ὑπαλλήλων. Μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῶν τῆς ἀρχαιοτάτης περιόδου νομισμάτων ἀπαντώντων συμβόλων εἴνε τὰ ἔξης· ἀκρίς, κεφαλὴ μόσχου, σάτυρος ὄρχούμενος, κύλιξ, μικρὰ ἀνθρωπίνη κεφαλή.

Η εἰς τὰ βόρεια ταῦτα μέρη παραδοχὴ τοῦ Φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος ὀφείλεται ίσως εἰς τὴν ὑπαρξίν ἐν παλαιοῖς χρόνοις ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν Ἀβδήρων Φοινικικοῦ τινος ἐμπορικοῦ σταθμοῦ ἡ πρακτορείου, ἐπειδή, ἀν οι Τήιοι ἀποικοι τοῦ 544 π. Χ. δὲν εἶχον εῦρη τὸν φοινικικὸν σταθμητικὸν κανόνα προϋπάρχοντα ἥδη ἐνταῦθα καὶ ἐν γρήσει ως πρὸς τὸν ἀσημὸν ἀργυρὸν, δέον νὰ υπό-

τεθῆ, δτι θὰ ἔξεδίδον τὰ νομίσματα αὐτῶν ὅμοιόσταθμα καὶ ὅμοιότυπα πρὸς τὰ τῆς Τέω, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν συμβαίνει.

Περὶ τὰ 450-430 π. Χ.

Φοινικικὸς σταθμητικὸς κανών, δικὴ τοῦ τετραδρ. 236-230 κ.

Γρὺψ μετὰ καμπύλων πτερύγων, κα-
θῆμενος ἐπὶ ἰχθύος." Αρχων ΚΑΛ
ΛΙΔΑΜΑΣ

Γρὺψ ὅμωις, ἐνίστε μετὶ[?] δξέων πτε-
ρύγων ἀπαξ δὲ βαδίζων. Σύμ-
βολαὶ ἀλέκτωρ, κάνθαρος, σκαρα-
βαῖος μετὰ σφαιρίας δνθου (*Ateui-
chus Sacer*), ἀμφορεύς, καρπὸς
ροιᾶς, ἀστήρ κλπ. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ
τινῶν κομματίων ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ

ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ ἐντὸς τετραγγώνου
ἔγκοιλω ἀβαθεῖ. Ἐν τῷ κέντρῳ μι-
κρότερον τετράγωνον εἰς τέσσαρα
διῃρημένον.

[B. M. Cat. Thrace, σελ. 67.]

Αντὶ ἑθνικοῦ ὄνδρατα ἀρχόντων
ΕΠ ΗΡΟΔΟΤΟ, ΕΠΙ ΣΜΟΡ-
ΔΟΤΟΡΜΟ ΚΑΛ, ΕΠΙ ΦΙΤ-
ΤΑΛΟ, ΕΠΙ ΝΥΜΦΟΔΩΡΟ,
ΕΠ ΕΡΜΟΚΡΑΤΙΔΕΩ, ΕΠΙ
ΝΕΣΤΙΟΣ, ΕΠΙ ΜΑΝΔΡΩ-
ΝΑΚΤΟΣ.

(Imhoof, Mon. Gr. Πίν. C, 1.)

Σταθμὸς τοῦ τετραδράχμου ἡλαττωμένος εἰς 224 κ. περίπου

Γρὺψ μετ' δξέων πτερύγων, συνήθως
ἀνεγειρόμενος, ἐνίστε δμως καθῆ-
μενος. Σύμβολα (σπανιώτερον),
καρίς, φύλλον κισσοῦ κλπ.

Αβαθὲς ἔγκοιλον τετράγωνον μετὰ
ὄνδρατος ἀρχοντος πέριξ, καὶ ἐν
τῷ κέντρῳ τύπος ἀλλάσσων μετὰ
τοῦ ἀρχοντος.

[B. M. Cat. Thrace, σελ. 68.]

Ποικιλία: ΕΠΙ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟ Λύρα· ΕΠΙ ΜΟΛΠΑΔΟΣ Νεαρά
ἄρρην κεφαλή· ΜΕΛΑΝΙΠΠΟΣ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς· ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΣ
Πολεμιστὴς ἐφορμῶν· ΠΟΛΥΑΡΗΤΟΣ Σταφυλὴ· ΑΝΑΞΙΔΙΚΟΣ
Ἐρμῆς ιστάμενος· ΕΠΙ ΑΛΕΞΙΜΑΧΟ Κάνθαρος· ΑΘΗΝΑΙΟΣ Διό-
νυσος πωγωνοφόρος ιστάμενος κρατῶν κάνθαρον καὶ μέγαν κλάδον
(Imhoof, Mon. Gr. Πίν. C. 2). ΑΝΑΞΙΠΟΛΙΣ Διόνυσος πωγωνο-
φόρος· Όμ. ἐπιγρ. Κεφαλὴ γυναικεία (Ἀφροδίτη); ΑΡΤΕΜΩΝ
Δίωτον ἀγγεῖον, κτλ.

Περὶ τὰ 430-408 π. Χ.

Αλγιανητικὸς σταθμητικὸς κανών [B. M. Cat. Thrace, σελ. 69].

Στατῆρες ἡ δίδραχμα 198-190 κ. Δραχμαί, 97 κ. Τριώβολ. 48 κ.
Τριημιώθ. 24 κ.

Ἐπιγρ. ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως, ΑΒΔΗΡΙ ἢ ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ Γρὺψ μετ' δξέων πτερύγων, ἡ καμπύλων καὶ λείων ἄνευ δὲ δηλώσεως τῶν πτερῶν. Τύποι ἐπὶ τῆς διπισθίας ὅψεως· Διδραχμα: ΕΠΙ ΦΙΛΑΔΟΣ Ἡρακλῆς καθήμενος· ΕΠΙ ΙΗΝΩΝΟΣ Ἐρμῆς ιστάμενος, ὀλκὴ 160 χ.· ΕΧΕΚΡΑΤΗΣ Κεφαλὴ Ἀφροδίτης· ΠΡΩΤΗΣ Ἰππεὺς ἀνορθούμενος· ΗΓΗΣΑΓΟΡΗΣ Κεφαλὴ ἄρρην νεαρά· ΕΠΙ ΜΥΡΣΟ Δισκοβόλος· ΠΑΡΜΕΝΩΝ Βούκρανον· ΠΥΘΩΝ Τρίπους· ΕΥΑΓΩΝ Ἀμφορεὺς ἀγωνιστικός· ΚΛΕΑΝΤΙΔΗΣ Ταῦρος ἐφορμῶν· ΕΠΙΜΟΛΠΑΓΟΡΕΩ Κόρη ὀρχουμένη. Δραχμαί: ΕΠ ΟΡΧΑΜΟ Λέων· Τριώβολοι, ΕΧΕΚΡΑΤΗΣ ἄνευ τύπου· ΚΛΕΑΝΤΙΔΗΣ Κεφαλὴ ταύρου· ΑΝΑΞΙΔΙΚΟΣ Κεφαλὴ αἰγός· ΕΠ ΗΡΟΦΑΝΕΟΣ Κεφαλὴ Ἐρμοῦ· ΜΟΛΠΑΓΟΡΗΣ Κεφαλὴ Βάχχης· ΝΥΜΦΑΓΟΡΗΣ Δελφίν· ΠΡΩΤΗΣ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;)· ΕΠΙ ΠΡΩΤΕΩ Τρεῖς στάχυες· ΕΠΙ ΦΙΛΑΙΟ Ἐρμῆς ιστάμενος· ΑΘΗΝΗΣ Ἐλαφος. Τριημιώβολοι: ΠΡΩΤΗΣ Κεφαλὴ βοός· ΚΛΕΑΝ Κεφαλὴ κριοῦ, κτλ.

Περὶ τὰ 408-350 π. Χ.

Ἐν ἔτει 408 π. Χ. τὰ "Ἄβδηρα ἀκμάζοντα τότε, ὑπήχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Θρασυδούλου εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν κυριαρχίαν. Τὰ ἔξης νομίσματα φαίνονται μεταγενέστερα τῆς χρονολογίας ταύτης:—

Σταθμὸς τοῦ στατῆρος ἡλιαττώμενος εἰς 175 κ. (Περσικὴ δική;) ΑΒΔΗΡΙ Γρὺψ μετ' δξέων πτερύγων συνήθως κατακείμενος.

·Ομοίως.

[Gardner, *Types* Πίν. III. 31.]

·Ομοίως γρύψ, ΕΠΙ ΠΑΥΣΑΝΙΩ.

·Ομοίως ΕΠΙ ΙΚΕΣΙΟΥ,

Γρὺψ μετ' δξέων πτερύγων.

ΕΠΙ ΚΑΛΛΙΑΝΑΚΤΟΣ Ἐγκοίλον τετράγωνον, ἐν ᾧ Ἀπόλλων μετὰ φιάλης καὶ κλάδου, ιστάμενος παρὰ ἔλαφον.

ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ Ἀρτεμις μετὰ τόξου ισταμένη παρὰ ἔλαφον.

ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφής.

·Ομοίως (Πίναξ II'. 9.). Ρ Στατήρ.

·Ομοίως. [B. M. Cat. Thrace, σ. 72.]

Ρ Τριώβολοι, 44 κ.

"Ἀρχοντες ἐπὶ τριωβόλων, ΕΠΙ ΦΑΝΕΩ· ΕΠΙ ΑΡΧΕΛΑΟΥ· ΕΠΙ ΠΑΥΣΑΝΙΩ· ΕΠΙ ΧΑΡΜΟ.

Γρὺψ ἐπὶ ρόπαλου

| ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ Ὄμοιώς . . .
Ρ Διώβ. 25 κ.

"Ἀρχοντες ἐπὶ διωδόλων, ΗΡΑ, ΜΗΝΟ, χλπ. [B. M. Cat. Thrace, σελ. 73].

Σταθμὸς στατῆρος ἡλαιωμένος εἰς 158 κ. περίπου.

ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ Γρὺψ κατακείμενος | "Ανευ ἔγκοίλου. Κεφαλὴ Ἀπόλλω-
μετὰ καμπύλων πτερύγων.

[B. M. Cat., Thrace, σελ. 73.]

'Ονόματα ἀρχόντων ἐπὶ τῆς διοικίας ὅψεως προτασσομένης τῆς
ΕΠΙ —, ΔΙΟΝΥΣΑΔΟΣ, ΕΥΡΗΣΙΠΠΟΥ, ΙΠΠΩΝΑΚΤΟΣ: σύμβολον,
ծστρακον χήμης. ΠΥΘΟΔΩΡΟΥ: σύμβολον, κάνθαρος. ΔΗΜΗ-
ΤΡΙΟΥ, ΔΙΟΦΑΝΤΟΥ, ΟΜΗΡΟΥ. . . . . Ρ Στατῆρες.

ΕΠΙ — ΑΝΑΞΙΠΟΛΙΟ, ΔΙΟΝΥΣΑΔΟΣ, ΕΚΑΤΩΝΥΜΟΥ,
ΟΜΗΡΟΥ, ΠΟΛΥΦΑΝΤΟΥ, ΙΠΠΩΝΑΚΤΟΣ, ΕΥΡΗΣΙΠΠΟΥ, ΑΙΓΙ-
ΑΛΕΩΣ, κτλ. καὶ ΠΡΩΤΗΣ κατ' ὄνομαστικὴν πτῶσιν ἀγεν τῆς
προθέσεως ΕΠΙ . . . . . Ρ Τριώβολοι, 40 κ.

"Ἄν καὶ δυνατὴ ἡ διάκρισις τῶν δλκῶν τῶν νομισμάτων τῶν
Ἀεδήρων ὡς Φοινικικῶν, Αἰγυνητικῶν καὶ Περσικῶν, φαίνεται
οὐχ ἥττον λίαν πιθανόν, δτι αἱ ὀλκαὶ μετεβλήθησαν βαθμιαίως
μᾶλλον ἢ ἔξαίφνης.

ΧΑΛΚΟΣ

Περὶ τὰ 400-350 π. Χ.

Γρὺψ ἀνορθούμενος.

| ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ Κ. Ἀπόλλωνος Α·6

Γρὺψ κατακείμενος ἀρχοντες, ΦΙ,
ΕΡΜΟ, ΕΥΑΝ, ΜΕΝΑΝ, ΕΙ, χλ.

» Ὄμοιώς ἐν γραμμικῷ
τετραγώνῳ . . . . Α·6

Γρὺψ ὀκλάζων.

| ΕΠΙ ΔΙΟΝΥΣΑΔΟΣ· ΕΠΙ ΠΑΡΜ
. . . κτλ. ἐν τετραγώνῳ εἰς
τέσσαρα διῃρημένῳ . . . Α·4

“Ομοίως.

| ΕΠΙ ΘΕΣ Ἀετὸς ἐπὶ δφεως. Α·4

ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ Γρὺψ ἐγειρόμενος.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἐν γραμμικῷ
τετραγώνῳ, ΕΠΙ ΕΡΜΟΣΤΡΑ-
ΤΟΥ, ΕΠΙ ΙΕΡΟΦΩΝΤΟΣ (;) .

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.

| ΕΠΙ ΔΙΟΝΥΣΑΓρὺψκατακείμ. Α·65

Ο ἀνωτέρω κατάλογος ἀρχόντων ἐκτεινόμενος ἐπὶ πλέον ἐνὸς αἰῶνος δὲν εἶνε βεβαίως πλήρης· ὁ ἀριθμὸς ἐν τούτοις τῶν μνημονευθέντων ὄνομάτων εἶνε ἀρκετὸς ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ ἡμῖν τὴν ὑπόθεσιν, δτὶ πρόκειται περὶ τῶν ἐπωνύμων ἐτησίων ἀρχόντων τῆς πόλεως. Ἡ σχεδὸν σταθερὰ παρουσία τῆς προθέσεως ΕΠΙ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος κατεχομένη ἐπὶ τοῦ νομίσματος καταφανής θέσις, ὑποστηρίζουσι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ως ἐπίσης καὶ τὸ γεγονός, δτὶ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου αἰῶνος ὁ τύπος τῆς ὀπισθίας ὅψεως φαίνεται ἔξαρτωμενος ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος, οὐχὶ δὲ μόνον ἀλλά καὶ σων μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐνίστε καὶ παρ' αὐτοῦ προδήλως ἐμπνεόμενος. π. χ. ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΣ, στρατιώτης ΠΥΘΩΝ, τρίπους πυθικὸς, ΕΥΑΓΩΝ ἀμφορεὺς ἀγωνιστικός ΜΟΛΠΑΓΟΡΗΣ, κόρη ὀρχουμένη· ἵσως δὲ καὶ ἄλλοι τινές.

Δυνατὸν ἐπίσης διάφοροι τῶν ἀρχόντων νὰ ταυτίζωνται πρὸς περιφήμους πολίτας τῶν Ἀθδήρων γνωστοὺς ιστορικῶς. Πρβλ. von Sallet (*Zeit. f. Num.* VIII, 106) δστις καταδεικνύει δτὶ περὶ τὰ 430 π. Χ. ὁ Νύμφόδωρος ἥρχε τῶν Ἀθδήρων (Θουκυδ. II. 29). Δημόκριτος ὁ φιλόσοφος ἥτο ἐπίσης Ἀθδηρίτης. Ἡ καμάζε δ' οὗτος περὶ τὰ 440-357 π. Χ. καὶ εἶνε λίαν πιθανόν, δτὶ δυνατὸν νὰ κατεῖχε ἐπὶ τινα χρόνον τὴν ὑπάτην ἀρχὴν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ως ἐπίσης καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἡρόδοτος, ἐπειδὴ ἀμφοτέρων τὰ ὄνόματα τούτων ἀπαντῶσιν ἐπὶ νομισμάτων κοπέντων πρὸ τοῦ 430 π. Χ.

Τινὲς τῶν νομισματικῶν τύπων τῶν Ἀθδήρων, ιδίως ὁ καθήμενος Ἡρακλῆς, ἡ ὄρχουμένη κόρη, ὁ δισκοβόλος, ὁ Ἀπόλλων, καὶ ἡ παρὰ τὴν ἔλαφον ισταμένη Ἄρτεμις, εἶνε ἐκ τῶν καλλιτεχνικῶν διδακτικωτάτων νομισματικῶν τύπων τῶν μέχρις ἡμῶν περιστωθέντων ἐξ οἰασδήτινος ἀρχαίας πόλεως.

Ἐν Ἀθδήροις δὲν ἔκόπησαν αὐτόνομα νομισματα μετὰ τὴν ἀπορρόφησιν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ κράτους τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας.

Αύτοχρατορικὰ νομίσματα εἶνε γνωστά, ἀλλ' οἱ τύποι αὐτῶν δὲν παρέχουσιν ἐνδιαφέρον τι. Ἰδε B. M. *Cat. Thrace*, σελ. 76.

Τρέη[ρος;]. 'Η πόλις αὕτη εἶνε γνωστὴ μόνον ἐκ τῶν ἑξῆς νομισμάτων, πάντοτε ἀνακαλυπτομένων εἰς τὰς βορείας ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου. Πιθανῶς δ' ἔκειτο μεταξὺ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ Μαρωνείας (Imhoof, *Num. Chron.* 1873, σελ. 18).

Περὶ τὰ 450-400 π. X.

Προτομὴ ἵππου.

ΤΡΙΗ ἐν τοῖς διαμερίσμασι τετρα-
γώνου ἔγκοιλου εἰς τέσσαρα
διηρημένου . . . **Ρ 6·3 κ.**

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

» Εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τε-
τραγώνου ἐν ᾖ κλάδος δάφνης .
Ρ 7 κ.

Κύψελα, Θρακικὴ πόλις ἐπὶ τοῦ Ἐβρου.

Περὶ τὰ 400-350 π. X.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ μετὰ πετάσου ἀκρι- | **ΚΥΨΕ** Ἄγγειον δίωτον (κυψέλη).
βῶς ἐφαρμοζομένου. **Α 5**

'Ομοίου σχήματος ἄγγειον ὅρᾶται ὡσαύτως ἐπὶ τῶν νομισ-
μάτων Κότυος τοῦ Α'. βασιλέως τῶν ἐν Θράκῃ Οδρυσῶν, 382-359
π.Χ." Ἰδε Imhoof-Blumer, *Mon. Gr.*, σ. 52 καὶ κατωτέρω ἐν § 0.

K. Η ΘΡΑΚΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Τὰ ἀργυρᾶ νομισμάτια τῆς Χερσονήσου εἶνε ἀφθονώτατα, πι-
θανῶς δ' ἔξεδόθησαν ὑπὸ πόλεως καλουμένης ἐν ἀρχαίᾳ ἐποχῇ
Χερονήσου. Εἴνε δέ-ἀρχεῖαί τοιούτα τὴν ἡ πόλις αὕτη ἡτοῦ ή αὔτῃ πρὸς τὴν
κατόπιν Καλλίπολιν ἡ πρὸς τὴν Καρδίαν. Οἱ ἐν χρήσει σταθμητικὸς
κανὼν φαίνεται ὅτι ἡτοῦ Αἰγινητικός. Υπάρχουσιν ἐν τούτοις ἀρ-
χαϊκὰ τετράδραχμα Ἀττικῆς ὀλκῆς.

*Αττικὸς σταθμός. Περὶ τὰ 500-480 π. X.

Λέων ἐγείρων τὸν δεξιὸν πόδα καὶ | "Εγκοιλον τετράγωνον ἐν ᾖ κεφαλὴ
στρέφων τὴν κεφαλήν.
(Baron de Hirch, *Ann. de* | ἀρχαϊκὴ φέρουσα στενὴν περικε-
Num. 1884, Πίν. I, 1.) φαλαῖαν μετὰ μεγάλου λόφου. . .
Ρ 253 κ.

Αἰγινητικὸς σταθμός.

Προτομὴ λέοντος στρεφομένου. | Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα
[B. M. *Cat. Thrace*, σελ. 182.] διῃρημένον . . . R 46 καὶ 23 x.

Περὶ τὰ 480-350 π. X.

Προτομὴ λέοντος στρεφομένου. | Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα
[B. M. *Cat. Thrace*, σ. 183 x. ἑξ.] μέρη διῃρημένον, μετὰ συμβόλου
καὶ γράμματος ἐν τοῖς δύο βαθυ-
τέροις . . . R Ἡμίδρ. 40 x.

ΧΑΛΚΟΣ. Ἐπιγρ. ΧΕΡ, ΧΕΡΡΟ κτλ. ἐπὶ τῆς μιᾶς
ἢ τῆς ἑτέρας δψεως.

Κεφαλὴ λέοντος ἢ γυναικείᾳ κεφαλῇ | Κόκκος σίτου . . . . . A 45
κατ' ἐνώπιον. (Ἀντόθι, σ. 186.)

Αἴγιδος ποταμοί Ἀγιὸς ποταμοῖς τοῦ ὄνοματος τούτου ἐν ἔτει 405 π. X. ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου ἐν Αἴγιδος ποταμοῖς, ὑπάρχουσιν ὅμως μικρὰ ἀργυρᾶ νομίσματα μετὰ κεφαλῆς αἴγιδος καὶ ἔγκοιλου ὀπισθίου Χερσονησιακοῦ διακόσμου (όλχὴ 14 x.), ἀτινα εἶνε βεβαίως ἀρχαιοτέρα τοῦ χρόνου τούτου. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ χαλκᾶ νομίσματα τεχνοτροπίας ἀρχαιοτέρας τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀτινα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι πόλις Αἴγιδος ποταμοὶ ὑφίστατο εἰς τὰ μέσα τοῦ τετάρτου αἰώνος.

Πρὸ τοῦ 350 π. X. περίπου.

Κεφαλὴ Δήμητρος φέρουσα πόλον | ΑΙΓΟΣΠΟ ἢ ΑΙΓΟΠΟ Αἰξ ιστα-
έστεμμένον καὶ διακεκοσμημένον. | μένη . . . . . A 85
[B. M. *Cat. Thrace*, σελ. 187.]

Ἡ κεφαλὴ αὕτη ταυτίζεται πρὸς τὴν τῆς Δήμητρος ἐκ συγχρίσεως πρὸς ἔκείνην νομίσματός τινος τῆς γείτονος πόλεως Σηστοῦ, ἐφ' οὗ ἡ ἀκεραία θεὰ ὀρᾶται φέρουσα τὸν αὐτὸν πόλον καὶ κρατοῦσσα στάχυς.

Αγαθόπολες. Ἡ πόλις αὕτη μνημονεύεται μόνον ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ ιστοριογράφου Παχυμέρου (VI. 4). Ὁ H. P. Borrel (*Num. Chron.* VI, 2) φρονεῖ, ὅτι δυνατὸν νὰ ὀνομάσθη ἀπὸ τοῦ Ἀγαθοκλέους, υἱοῦ τοῦ Λυσιμάχου, ὅτι δὲ τὸ πρόσωπον,

δπερ φέρουσι τὰ νομίσματα, εἶνε τὸ τοῦ Ἀγαθοκλέους, ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ δὲν εἶνε πειστικά.

Περὶ τὰ 300 π. X. ἡ βραδύτερον.

Κεφαλὴ ἄρρην νεανικὴ μετὰ ταινίας. ‘Ομοίως. [B. M. Cat. Thrace, σελ. 188]. ‘Ομοία κεφαλὴ.	ΑΓΑ ἐν στεφάνῳ δάφνης. ΑΡ μεγέθ.·7 ΑΓΑΘΟ Γλαῦξ (ἐνίστε δίσωμος). ὑπο- κάτω ἐπιδορατίς . . . Α·7 Α - Γ Κηρύκειον . . . Α·45
--	---

‘Αλωπεκόννησος, ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς Χερσονήσου ὅφείλουσα τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον εἰς τὸ γεγονός, διὰ τοῦτοι αὐτῆς κάτοικοι διετάχθησαν ὑπὸ χρησμοῦ νὰ κτίσωσι πόλιν ἐπὶ τῆς θέσεως, ἔνθα θὰ ἔβλεπον τὸ πρῶτον σκύμνους ἀλώπεκος.

Περὶ τὰ 400-300 π. X.

Κεφαλὴ Διονύσου.

ΑΛΩ ἡ ΑΛΩΠΕΚΟΝ Κάνθαρος. Σύμβολα· ἀλώπηξ καὶ σταφυλή, ἐνίστε δὲ κόκκος κριθῆς. [B. M. Cat., Thrace, σ. 188.]

Α·75-55

Κεφαλὴ μαινάδος.

‘Ομοίως.

Κεφαλὴ Ἄθηνᾶς.

‘Ομοίως.

Καρδέα, ἀποικία τῆς Μιλήτου, μία τῶν πρωτευουσῶν πόλεων τῆς Χερσονήσου. Ἐν ἔτει 309 π. X. κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου. Ἡ ἔκχαλκοῦ νομίσματοκοπία αὐτῆς ἀγήκει ἐν συνόλῳ εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος, ἀλλ᾽ ἄν, ὡς τινες ὑποθέτουσιν, τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Χερσονήσου ἐκόπησαν ἐν Καρδίᾳ, ἡ πόλις πρέπει νὰ ἤρξατο κόπτουσα νομίσματα τούλαχιστον ἔνα αιῶνα πρότερον.

Περὶ τὰ 400-309 π. X.

Κεφαλὴ Δήμητρος ἡ Περσεφόνης μετὰ στεφάνου σταχύων.

[B. M. Cat., Thrace, σελ. 189.]

Λέων ἡ κεφαλὴ λέοντος.

ΚΑΡΔΙΑ, ΚΑΡΔΙΑΝΟΣ ἡ ΚΑΡ- ΔΙΑΝΩΝ Λέων καταβροχθίζων λείαν. Σύμβολα· κόκκος κριθῆς, ἀστήρ, κλπ. . . . Α·75 Κόκκος κριθῆς ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλω. Α·45
--

‘Ο λέων ἐνταῦθα, ὡς ἐν Μιλήτῳ τῇ μητροπόλει τῆς Καρδίας, εἶνε ἥλιαικὸν ἔμβλημα.

Κοελα ἢ Κοελοῦς, λιμὴν πλησίον τῆς Σηστοῦ. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην κατατάσσει ὁ Müller διάφορα νομίσματα Φιλίππου τοῦ Β'. Ἀλεξάνδρου, Φιλίππου τοῦ Ἀριδαίου καὶ Λυσιμάχου, φέροντα κέρας Ἀμαλθείας ὡς σύμβολον, ἐπὶ τῷ λόγῳ τοῦ δτὶ τοῦτο εἶνε τὸ σύνηθες σύμβολον τῶν νομισμάτων τῆς Κοιλοῦντος ὡς Ῥωμαϊκῆς ισοπολίτιδος πόλεως. Ἐν τούτοις ἡ ἀπόδοσις αὕτη δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπαρκῶς βάσιμος.

Τὰ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τῆς Κοιλοῦντος φέρουσι τὰς ἐπιγραφὰς ΑΙ. ΜVN. COILA, AEL. MVNICIP. COEL, κλπ. Οἱ συνηθέστεροι ὀπισθότυποι εἶνε πρῷρα, ἡς ὑπεράγω κέρας Ἀμαλθείας, ὁ δαίμων τῆς πόλεως κρατῶν ἀγαλμάτιον τύχης καὶ κέρας ἀφθονίας, τέλος ὁ κοινὸς ἀποικιακὸς τύπος τοῦ φέροντος ἐπ' ὄμοιο ἀσκὸν οἴνου Σειληνοῦ (B. M. Cat. Thrace, σελ. 191 κ. ἑξ.).

Κρεθωτή. Πιθανῶς ἔκειτο παρὰ τὴν ταυῦν Καλλίπολιν.

Περὶ τὰ 350 π. X.

Κεφαλὴ Δήμητρος.

[B. M. Cat., Thrace, σ. 194.]
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΚΡΙΘΟΥΣΙΩΝ	Κόκκος κριθῆς ἐν
	στεφάνῳ σταχύων . . .
	Α·85
ΚΡΙ	Κόκκος κριθῆς . . .
	Α·8

‘Ελαεοῦς, ἡ νοτιωτάτη τῶν πόλεων τῆς Χερσονήσου, περίφημος δὲ διὰ τὸν ἐν αὐτῇ ναὸν καὶ τάφον τοῦ Πρωτεσιλάου, δστις ἀπεικονίζεται: ἐπὶ αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων τοῦ Κομμόδου κοπέντων ἐν Ἐλαίοντι.

Περὶ τὰ 350-280 π. X.

Πρῷρα.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Προτομὴ Ἀρτέμιδος.

ΕΛΑΙ	ἐν στεφάνῳ . . . .
	Α·7·4
ΕΛΑΙΟΥΣΙΩΝ	Γλαύξ. . .
	Α·45
»	Μέλισσα. .
	Α·65

“Ιδε ὡσαύτως ἄλλας διαφορὰς καὶ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τοῦ Κομμόδου ἐν Imhoof, Monn. Gr. σελ. 45 κ. ἑ.

Λυσιμάχεια. Ἡ σπουδαιία αὕτη πόλις ἐκτίσθη ἐν ἔτει 309 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου, πλησίον τῆς θέσεως τῆς Καρδίας, ἦν οὗτος κατέστρεψεν. Ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς παρὰ τὸ στενώτατον μέρος τοῦ ίσθμου ἀπέβη ἡ κλείς τῆς Χερσονήσου καὶ ἐδέσποζεν ώσαύτως τῆς διόδου τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ Λυσίμαχος κατέστησεν αὐτὴν ἔδραν αὐτοῦ καὶ τὸ κυριώτερον τῶν Εύρωπαϊκῶν νομίσματοκοπείων. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου ἡ πόλις περιῆλθεν πρῶτον μὲν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Σελευκιδῶν, κατόπιν δὲ τῶν Πτολεμαίων, πιθανῶς διμως διετήρησε τὸ δικαίωμα αὐτῆς τοῦ κόπτειν χαλκᾶ νομίσματα.

ΧΑΛΚΟΣ. Περὶ τὰ 280-220 π. Χ.

Οἱ συνηθέστεροι τῶν ἐμπροσθοτύπων εἶνε οἱ ἔξῆς. — κεφαλαὶ Λυσιμάχου, Ἡρακλέους νεαροῦ, Δήμητρος μετὰ καλύπτρας, πόλεως πυργοφόρου, Ἀθηνᾶς, λέοντος ἢ Ἐρμοῦ. Ὁπισθότυποι δὲ οἱ ἔξῆς. — λέων τρέχων ἢ καθήμενος, ἢ προτομὴ λέοντος. Ἀρτεμις ίσταμένη κρατοῦσα δᾶδας· Νίκη κρατοῦσα στέφανον καὶ κλάδον φοίνικος· στέφανος σταχύων· στάχυς κτλ. Ἐπιγρ. ΛΥΣΙΜΑΧΕΩΝ (B. M. Cat. Thrace, σελ. 195 κ. ἔξ.)

Μάδυτος, σχεδὸν ἀντικρὺ τῆς Ἀβύδου, πόλις ἀρκετῆς σπουδαιότητος κατὰ τὴν τετάρτην ἐκατονταετηρίδα εἰς τὰ μέσα τῆς ὅποιας ἀνήκουσιν τὰ νομίσματα τῆς πόλεως.

Περὶ τὰ 350 π. Χ.

Ταῦρος ἐφορμῶν· ὑπεράνω, ιχθύς. [B. M. Cat., Thrace, σελ. 197.]	ΜΑΔΥ Κύων καθήμενος. Σύμβολα, στάχυς ἢ ἀστήρ· δινόματα δρχόντων. . . . . Α·75·45
--	---

Περὶ τὰ 197-27 π. Χ.

Κεφαλὴ γυναικεία πρὸς ἄρ.	Μ Α Δ Υ Λύρα· ἐν τῷ πεδίῳ στα-
(Zeit. f. Num., xiii, Πίν. IV. 2.)	φυλή . . . . . Α·6

‘Ο ἐφορμῶν ταῦρος καὶ ὁ ιχθύς δυνατὸν νὰ σημαίνωσιν τὸ ρεῦμα τοῦ Ἑλλησπόντου· ὁ κύων εἶνε τὸ Κυνὸς σῆμα ἢ τάφος τῆς Ἐκάτης, δοτις ἔκειτο ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Μαδύτου, κυνὸς ταλαιάνης σῆμα, ναυτίλοις τέκμαρ (Εύρ. Ἐκάθη, 1273)

Σηστός, περίφημος ἐν μὲν τῇ μυθολογίᾳ διὰ τὴν μυθιστορίαν τῶν καθ' Ἡρώ καὶ Λέανδρον, ἐν δὲ τῇ ιστορίᾳ διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ ἐπὶ τῆς γεφύρας, δι' ἣς ὁ Εέρεξης ἔζευξεν τὸν Ἑλλήσποντον. Υπῆρξε δὲ πάντοτε θέσις μεγάλης σπουδαιότητος, ἀλλὰ δὲν ἤρξατο κόπτουσα νομίσματα ἢ δλίγον τι πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μετὰ μακρὸν διάμεσον διάστημα, οὗ διαρκοῦντος ἐκόπησαν ἐνταῦθα βασιλικά τινα νομίσματα ἐπ' ὄνόματι τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ Λυσιμάχου, κλπ., ἤρξατο καὶ πάλιν κόπτουσα αὐτόνομα νομίσματα ἐν τῇ δευτέρᾳ π. Χ. ἑκατονταετηρίδι. Πρβλ. ἐπιγραφήν τινα ἐξ Ἑλλησπότου (*Hermes VII. 135*) ἐν ἣ παραδίδεται, ὅτι Μηνᾶς τις διωρίσθη νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν νομισματοκοπίαν τῆς πόλεως.

Περὶ τὰ 350 π. Χ.

Ἐμπροσθότυποι: — Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόμης ἐν σφενδόνῃ. Κεφαλὴ Δήμητρος στάχυσιν ἐτεμένη. Ἐρμῆς τῆς τετραγώνου ἐργασίας. Κεφαλὴ Ἐρμοῦ, κτλ. **Ὀπισθότυποι**: — Δήμητρα φέρουσα πόλον, καθημένη ἐπὶ στήλης καὶ κρατοῦσα στάχυς, πρὸ αὐτῆς δὲ δρος ίθυφαλλικός. Ἐρμῆς ιστάμενος. Ἄμφορεὺς μετὰ μακροῦ τραχήλου. **Ορος**. Κηρύκειον, κλπ. **Ἐπιγρ.**, ΣΑ, βραδύτερον ΣΗ. (B. M. *Cat. Thrace*, σελ. 198).

Δεύτερος αἰών π. Χ.

Ἐμπροσθότυποι: — Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ σφενδόνης ἢ σάκκου. **Ὀπισθότυποι**: — Δήμητρα καθημένη. **Σύμβολα**: — Ορος. Ισιακὸν κόσμημα. Σταφυλὴ, κτλ. **Ἐπιγρ.** ΣΗΣΤΙ. Αἱ κύριοι θεότητες τῆς Σηστοῦ θὰ ἦσαν ἡ Δήμητρα καὶ ὁ Ἐρμῆς.

Αὐτοκρατορικὴ νομισματοκοπία.

'Απὸ Καλιγούλα μέχρι Φιλίππου τοῦ νεωτέρου. Ο σπουδαιότατος τύπος τῆς σειρᾶς ταύτης εἶνε ἡ παράστασις τοῦ κατορθώματος τοῦ Λεάνδρου [B. M. *Cat. Thrace*, σελ. 200].

Δ. ΑΙ ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Ίμβρος. Ἡ νῆσος αὕτη δὲν ἔκοψε νομίσματα, περὶ ὧν δυνατὸν νὰ ἥθῃ βασίμως, ὅτι εἶνε ἀρχαιότερα τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε γαλχᾶ· καὶ ἀνήκουσιν εἰς δύο σαρῶς δεδηλωμένας περιόδους.

Μετὰ τὸ 300 π. X. περίπου.

Κεφαλὴ γυναικείᾳ· ἐνίστε ἡ τῆς Δῆ-	ΙΜΒΡΟΥ Γυμνὴ ιθυφαλλικὴ παρά-
μητρος.	στασις Ἐρμοῦ τοῦ Ἰμβράμου σπένδοντος . . . . . Α 5·4
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΙΜΒΡΟΥ Γλαύξ. . . . . Α 45·35

Περὶ τὸν χρόνον τῆς ἐτεί 87-86 π. X. πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Σύλλα, φαίνεται ὅτι οἱ ἐν Ἰμβρῷ ἐγκατασταθέντες Ἀθηναῖοι κληροῦσχοι ἔκοψαν γαλχᾶ νομίσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΑΘΕΝΑΙΩΝ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	Ἐρμῆς Ἰμβραμος, ιστάμενος πρὸ θυ-
[Imhoof, Mon. Gr., σελ. 49.]	μιατηρίου . . . . . Α 65

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΙΜΒΡΙΩΝ Τύποι διάφοροι:— γλαύξ — Ἀπόλλων Μουσαγέτης — γυ- ναικείᾳ μορφῇ κρατοῦσα κέρας Ἀμαλθείας. . . . . Α 9·85
----------------	---

Ἡ παράστασις τοῦ ιθυφαλλικοῦ Ἐρμοῦ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς νήσου ταύτης εἶνε Πελασγικοῦ θεοῦ τῆς γονιμότητος (Ἡρόδοτ. II. 51). Πρὸς τὸ Καρικὸν ἐπίθετον Ἰμβραμος (Στεφ. Βυζ. ἐ. λ. Ἰμβρος) πρᾶλ. τὸ Ἑλληνικὸν Ἰμερος (Preller, Gr. Myth. I σ. 297).

Αἴγινος. Ἡφαιστέα. Χαλκᾶ νομίσματα δύο περιόδων.

Περὶ τὰ 350-280 π. X

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ Κορινθιακοῦ	ΗΦΑΙΣΤΙ, ΗΦΑΙ ἡ ΗΦΑ Κριός. .
κράνους· τὸ δλον ἐνίστε ἐν στε-	Α 65
φάνῳ δρυδ.	
[B. M. Cat., Thrace, σελ. 213.]	

Ομοίως.

»

» Γλαύξ. Α 5

Περὶ τὰ 280-197 π. Χ.

Κεφαλὴ βασιλέως (;) μετὰ διαδή-	ΗΦΑΙ, ΗΦΑ ἢ ΗΦ Κριὸς ἢ λαμπάς ματος.	
Κεφαλὴ Διός.	" Δύο λαμπάδες.	Ἀ 7
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	" Κέρας Ἀφθονίας κλ.	Ἀ 7-5

Οἱ πῖλοι τῶν Καβείρων ἀπαντῶσιν ἐνίστε ὡς σύμβολα παρὰ τὴν λαμπάδα.

Περίοδος τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Προτομὴ Ἡφαίστου.	ΗΦΑΙΣΤΙΕΩΝ Λαμπάς . .	Ἀ 75
-------------------	-----------------------	------

Ἀημνος, ὃνομα πιθανῶς τῆς πόλεως ἐν ᾧ ἐκόπησαν νομίσματα: ἐμπ., κεφαλὴ πωγωνοφόρος ὅπ., ΛΗΜ κεφαλὴ κρανοφόρος Ἀ. 75.

Μύρενα. Χαλκᾶ νομίσματα τοῦ 300 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, συνήθως κατ' ἐνώ-	ΜΥΡΙ Γλαυξ κατ' ἐνώπιον ἢ πρὸς δ	
πιον.		Ἀ 55

Σαμοθράκη. Ἡ ἔδρα τῶν περιφήμων μυστηρίων τῶν Καβείρων. Τὰ νομίσματα τῆς νήσου ταύτης εἶνε πάντα μεταγενέστερα τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Περὶ τὰ 300 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. [B. M. Guide, Πίν. XLI, 4.]	ΣΑΜΟ Κυβέλη καθημένη ἐπὶ θρόνου, οὖς ὑποκάτω λέων. Ὄνομα ἀρχοντος . .	Ἀ 75
---	---	------

Ομοίως.	ΣΑΜΟ Προτομὴ κριοῦ ἢ κεφαλὴ κριοῦ. Σύμβολον κηρύκειον . .	Ἀ 5-45
---------	---	--------

Ο κριὸς εἶνε σύμβολον τῆς λατρείας τοῦ Πελασγικοῦ Ἐρμοῦ (ἰδεὶ Ἰμβρος).

Περίοδος τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Προτομὴ Ἀθηνᾶς.	ΣΑΜΟΘΡΑΚΩΝ Κυβέλη καθημένη.	
		Ἀ 75

Ἐπί τινος αὐτοκρατορικοῦ νομίσματος τοῦ Ἀδριανοῦ (Mion. II) ἀπαντᾷ ἡ ἀξιοσημείωτος ἐπιγραφὴ ΣΑΜΙΩΝ ΕΝ ΘΡΑΚΗ. Πρόλ. τὸν στῖχον τοῦ Βιργιλίου (Aen. VII. 208) «Threiciamque Samum, quae nunc Samothracia fertur.»

Θάσος. Τὰ πλούσια γρυσωρυχεῖα τῆς νήσου ταύτης προσείλανσαν λίαν ἐνωρὶς εἰς τὰ παρόλια αὐτῆς τοὺς Φοίνικας. Βραδύτερον δὲ ἀπωκίσθη ὑπὸ Ἰώνων ἐκ Πάρου. Υπῆρχεν ὡσαύτως αὐτόθι ἔγκατεστημένη φυλή τις Θρακῶν καλουμένων Σατῶν. Αἱ κτήσεις τῶν Θασίων εἰς τὰς μεταλλοφόρους χώρας τῆς ἡπείρου ἦσαν πηγὴ παμμεγίστου πλούτου, ἀποφέρουσαι μηχρὸν πρὸ τῆς Περσικῆς ἐπιδρομῆς ἀπὸ 200 μέχρι 300 ταλάντων ἐτησίως (Ἡροδ. VI. 46). Οἱ Θάσιοι παρέλαθον, ὡς φαίνεται, ἐκ τῆς στερεᾶς τὸν βαθυλωνικὸν σταθμικὸν κανόνα, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς τύπους τῶν ἀρχαιοτάτων αὐτῶν νομισμάτων. Οἱ ἀπάγων βιαίως νύμφην ἀνθισταμένην Σειληνὸς εἶνε εἰς τῶν στενῶς συνδεομένων τύπων πρὸς τὴν ὁργιαστικὴν λατρείαν τοῦ Θρακικοῦ Βάκχου, οὗ τὸ μαντεῖον ἔκειτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Παγγαίου ὄρους.

Περὶ τὰ 550-465 π. Χ.

Γυμνὸς ιθυφαλλικὸς Σειληνὸς ἐπὶ τοῦ	Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα
ένδες γόνωντος στηριζόμενος καὶ	διηρημένον. (Πίναξ ΙΓ'. 10.)
φέρων εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ	Ρ Στατήρ, 160-140 κ.
νύμφην.	Ρ Δραχμῆ, 70 κ. (τὸ πολύ).
Δύο δελφῖνες.	Ομοίως. Ρ ὄβολ., 10 κ. (τὸ πολύ).
Δελφίς.	Ομοίως Ρ Ημιωβ. 5 κ. (τὸ πολύ).

Περὶ τὰ 465-411 π. Χ.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τῆς ἐν Θάσῳ Ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας οἱ τύποι τοῦ στατῆρος καὶ τῆς δραχμῆς παραμένουσιν ἐν τῷ συνόλῳ οἱ αὐτοί, ἀλλ' ἡ δλχὴ ἐκπίπτει διαρκῶς ἀντιστοιχοῦσα ἐπὶ τῶν τελευταίων κομματίων πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἥ καὶ ἐπὶ πλέον ἐκπίπτουσα. Κατὰ τεχνοτροπίαν πολλοὶ τῶν τελευταίων τούτων Θασίων στατῆρων εἶνε ἀξιοθαύμαστοι ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν καὶ δλως ἀντάξιοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου (Πίναξ ΙΓ'. 11).

Περὶ τὰ 411-350 π. Χ.

Ἐν ἔτει 411 π. Χ. ἡ Θάσος ἀπέστη τῶν Ἀθηγῶν καὶ ἐδέχθη φρουρὰν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ καὶ πάλιν κατόπιν ἐξηρτήθη ἀπὸ τῶν Ἀθηγῶν. Ὡς ἐν' Ακάνθῳ δὲ καὶ ἐν ἀλλαις πόλεσιν τῆς ἡπείρου, συνέβη ἐν Θάσῳ κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τῆς Ε'. ἐκαπονταετηρίδος, ἀπότομός τις μεταβολὴ τοῦ σταθμητικοῦ κανόνος ἀπὸ Ἀττικοῦ εἰς Φοινικικόν. Τοῦτο δὲ συνώδευσεν ἐν Θάσῳ καὶ μεταβολὴ τῶν τύπων. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐκόπησαν ὡσαύτως καὶ χρυσᾶ νομίσματα εἰς σμικρὰς ποσότητας.

Κεφαλὴ Διονύσου, πωγωνοφόρου ἢ
νεαροῦ, κισσοστεφῆς.
· Ομοίως (πωγωνοφόρος).
(Πίναξ ΙΓ'. 12).

Νεαρὰ ἀνδρικὴ κεφαλὴ, καλάμοις
έστεμμένη (ποτάμιος θεός).
Ιανόμορφος κεφαλὴ φαλακροῦ Σει-
ληνοῦ.
Σειληνὸς ἐν γόνασιν, κρατῶν κάνθαρον.
Κεφαλὴ Σειληνοῦ.
Κεφαλὴ Νύμφης.

ΘΑΣΙΟΝ Ἡρακλῆς γονατίζων καὶ
τοξεύων. Κ 60 καὶ 43 κ.
» Ομοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ
σύμβολα παικίλα. . . .
Ρ Τετράδρ., 236 κ.
Ρ Διδραχμ. 109 κ.
Ρ Δραχμῆ. 59 κ.
» Ομοίως. Ρ Ἡμίδρ. 29 κ.
[Imhoof, Mon. Gr. Πίν. C. 4.]
ΘΑΣΙ Δύο ἀμφορεῖς ἀντιθέτως τι-
θεμένοι . . . . Ρ Ἡμίδρ.
ΘΑΣΙΩΝ Ἀμφορεύς. Ρ $1\frac{1}{4}$ Δρ. 14 κ.
ΘΑΣΙ Δύο δελφῖνες. Ρ $1\frac{1}{8}$ Δρ. 7 κ.
ΘΑ Δελφίς. . . Ρ $1\frac{1}{12}$ Δρ. $4\frac{1}{2}$ κ.

ΧΑΛΚΟΣ

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρος.

ΘΑΣΙΟΝ Ῥόπαλον, τόξον καὶ βακ-
χικὸν σύμβολον. . . . Α 4

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτη ὑπῆρχε καὶ ἰδιαιτέρα τις ἔκδοσις χρυ-
σῶν καὶ χαλκῶν νομισμάτων προωρισθέντων νὰ κυκλοφορῶσιν ἐν
ταῖς ἐπὶ τῆς ἡπείρου κτήσεσιν τῶν Θασίων. Φέρουσι δὲ ταῦτα τὴν
ἐπιγραφὴν ΘΑΣΙΟΝ ΗΠΕΙΡΟ· ἐπιγρ. Κεφαλὴ Ἡρακλέους. Οπ.
Τρίποντος ἡ ρόπαλον καὶ τόξον (ἴδε σελ. 284).

Ἐκ τῶν χρόνων Φιλίππου, Ἄλεξανδρου καὶ Λυσιμάχου δὲν

ὑπάρχουσι νομίσματα, ἀλλὰ μετὰ τὸ 280 π. Χ. τὸ νομισματοκοπεῖον τῆς Θάσου ἀνέζησε καὶ πάλιν ἐπὶ ὀλίγα ἔτη.

Μετὰ τὸ 280 π. Χ. περίου

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρου, κισ-	ΘΑΣΙΩΝ Ῥόπαλον ἐν στεφάνῳ .
σοστεφής, δψίμου δὲ τεχνοτροπίας.	ΑΡ Ἀττικ. ἡμίδρ.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους, πωγωνοφόρος.	» Ῥόπαλον, τόξον, σύμβολον καὶ μονογράφημα . . . Α · 7
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.	ΘΑΣΙΩΝ Ὄμοίως . . . . Α · 85
Κεφαλὴ Δήμητρος μετὰ πέπλου.	» Κεφαλὴ τῶν Καβείρων ἐν στεφάνῳ ἀμπέλου. . . . Α · 9

Μετὰ τὸ 146 π. Χ.

Μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς μάχην ἡ Θάσος, ἥτις ἀπετέλει μέρος τῶν κτήσεων Φιλίππου τοῦ Ε΄., ἀνέκτησεν ἐν ἔτει 196 π.Χ. τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς· ἐν τούτοις δὲν εἶνε πιθανόν, ὅτι αἱ παρακμασάστης τεχνοτροπίας σειραὶ τῶν μεγάλων καὶ πλατείας κατασκευῆς τετραδράχμων ἥρχισαν πρὸ τῆς ἐν ἔτει 146 π.Χ., διαταγῇ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου, καταργήσεως τῶν Μακεδονικῶν νομισματοκοπίων. Τὰ νεώτατα ταῦτα τῶν νομισμάτων τῆς Θάσου ἐκόπτοντο εἰς ἀπειροπληθεῖς ποσότητας, ἀποτελοῦσι δὲ μετ' ἐκείνων τῆς Μαρωνείας τὸ κύριον μέρος τοῦ ἐν τῇ Β. Ἐλλάδι κυκλοφοροῦντος ἀργύρου κατὰ τὸν 2ον καὶ 1ον π. Χ. αἰῶνα.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ, κακῆς τε-	ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΑ-
χνοτροπίας, φέρουσα ταινίαν ἐπὶ	ΣΙΩΝ Ἡρακλῆς γυμνός, ἰστάμε-
τοῦ μετώπου καὶ στέφανον κισ-	νος μετὰ ῥοπάλου καὶ λεοντῆς.
σοῦ. (Πίναξ ΙΣ'. 10.)	ΑΡ Ἀττικ. τετράδρ. 260 κ.

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἀπεμιμήθησαν εύρυτατα αἱ βάρβαροι Θρακικαὶ φυλαὶ τῆς ἡπείρου. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς τελευταίας ταύτης περιόδου φέρουσι διαφόρους τύπους, ὡν μνημονευτέοις οἱ ἔξῆς: Προτομὴ Ἀρτέμιδος.

Ηρακλῆς προχωρῶν, τείνων δὲ τόξον. Α · 75

*Αμφορεύς. Κέρας Ἀμαλθείας . . . . Α · 5

Ἀντοκρατορικά. Ἀδριανός, Καρακάλλας καὶ Γέτας. δπ. ΘΑΣΙΩΝ Ἡρακλῆς προχωρῶν μετὰ ῥοπάλου καὶ λεοντῆς.

Μ: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΚΤΗ ΤΗΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΟΣ

Μετά τὸ 280 π. Χ.

Βεσάνθη, Σαμιακὴ ἀποικία ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς Προποντίδος, ὅλιγα μίλια πρὸς δυσμάς τῆς Περίνθου.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς

| ΒΙ Γλαύξ . . . . . Α · 6

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

| ΒΙΣΑΝΘΗΝΩΝ Τρίπους . Α · 55

Βυζάντεον, ἀποικία Μεγαρέων καὶ τινῶν Ἀργείων εἰς ὡν τελευταίων τὴν ἐπίδρασιν πρέπει ἵσως νὰ ἀποδοθῇ ἡ λατρεία τῆς Ἡρας καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ μύθου τῆς Ἰοῦς. Ἐκ χωρίου τινὸς τοῦ Ἀριστοφάνους ἔξαγομεν, ὅτι εἰς τὰ τέλη τῆς Ε'. ἐκατονταετηρίδος οἱ Βυζάντιοι ἔχρωντο σιδηρῶν νομισμάτων (*Ἀριστ. Νεφ.*, 249 καὶ *Σχολ.*, Πολυδ. IX. 79· Ἡσύχιος ἐν λ. σιδάρεος). Οὐδὲν τῶν νομισμάτων τούτων διεσώθη μέχρις ημῶν.

Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς πλουσίας ταύτης ναυτικῆς πόλεως εἶνε κοινότατα, δύνανται δὲ νὰ διαιρέθωσιν εἰς τρεῖς σειράς. Πάντα δὲ εἶνε πιθανῶς νεώτερα τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων σιδηρῶν νομισμάτων.

Περὶ τὰ 400-350 π. Χ.

ΤΥ Βοῦς ἐπὶ δελφῖνος ισταμένη. | "Ἐγκοιλὸν τετράγωνον εἰς τέσσαρα [B. M. Cat., *Thrace*, σελ. 93.] | διηρημένον, σχήματος πτερῶν ἀνεμομύλου . . . . Ρ Δρ., 84 κ.

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἀντιστοιχοῦσι κατὰ σταθμὸν πρὸς τὸν Περσικὸν σίγλον, ὅστις ἔκυκλοφόρει ἐν Ἀσίᾳ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Όμοιώς τοῖς σίγλοις τὰ βυζαντιακὰ νομίσματα εὑρηνται συχνότατα κεκαλυμμένα διὰ μικρῶν ὑστεροσήμων.

Περὶ τὰ 350-280 π. Χ.

Περὶ τὰ μέσα τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος ὁ σταθμητικὸς καίνων τῶν βυζαντιακῶν ἀργυρῶν νομισμάτων μεταβάλλεται ἀπὸ Περσικοῦ εἰς Φοινικικόν. Οἱ τύποι παραμένουσιν οἱ αὐτοί, ἀλλ' ἡ συχνὴ προσθήκη συμβόλων καὶ μονογραφημάτων ἐν τῷ πεδίῳ ἐνδεικνύει, ὅτι τὰ Φοινικικῆς ὀλκῆς νομίσματα ταῦτα πρέπει νὰ

ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν περίοδον τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. [Τετράδρ., 230 κ. (Πίναξ ΙΔ', 1). Δραχμή, 67 κ. Τετράδρ. 38 κ.]

ΧΑΛΚΟΣ

Βοῦς ἐπὶ δελφῖνος.	ΠΥ Τρίαινα	Α·65
Κεφαλὴ βούς.	» Τρεῖς δελφίνες	Α·55

Ἡ ἐνταῦθα μορφὴ τοῦ γράμματος Β ιδιάζει εἰς τὰ νομίσματα τοῦ Βυζαντίου. Ὁ βοῦς καὶ δελφὶς δηλοῦσι τὴν λατρείαν τῆς Ἡρας καὶ τοῦ Ποσειδῶνος.

Περὶ τὰ 280-277 π. Χ.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὑπέφερε σοθαρῶς τὸ Βυζάντιον ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Γαλατῶν, ἃς ἡναγκάσθη νὰ ἀποφύγῃ διὰ τῆς καταβολῆς κολοσσιαίου ἐνιαυσίου φόρου (Πολυθ. IV. 46). Ἡ πόλις εἶχεν ἐντελῶς ἔξαντληθῆ χρηματικῶς, φαίνεται δὲ δτὶ ἐν τῇ ἀπορίᾳ αὐτῶν οἱ Βυζαντῖοι μετεχειρίσθησαν ξένα νομίσματα, ἐπιθέτοντες ἐπ' αὐτῶν ὑστερόσημον μετὰ τοῦ γράμματος Γν [B. M. Cat., Thrace, σ. 110].

Περὶ τὰ 277-270 π. Χ.

Εἰς τὰ δλίγα ταῦτα ἔτη ἀνήκουσι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ ἔξῆς σπάνια ἀργυρᾶ νομίσματα, ὡν ὁ ἐμπροσθότυπος εἶνε πανόμοιος πρὸς τὸν ἀπαντῶντα ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Καλχηδόνος, τῆς ἐπὶ τῆς ἀντικρὺ παραλίας τῆς Προποντίδος, μεθ' ἣς φαίνεται δτὶ ἡ πόλις τοῦ Βυζαντίου συνέδεετο ἐπὶ τινα χρόνον διὰ νομισματικῆς συνθήκης.

Κεφαλὴ Δήμητρος μετὰ πέπλου, φέρουσα στέφανον σταχύων. (Πίναξ ΙΔ' 2.)	Ποσειδῶν γυμνὸς τὰ ἄνω τῆς δσφύος, καθήμενος ἐπὶ βράχου, κρατῶν τρίαιναν καὶ ἀκροστόλιον. Ἐν τῷ πεδίῳ Ψι καὶ μονογράφημα. Ἀρ- χοντες: ΕΠΙ ΑΝΤΙΠΑΤ, ΕΠΙ ΕΚΑΤΟΔΩ, ΕΠΙ ΜΕΝΙΣΚΟΥ, ΕΠΙ ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ, ΕΠΙ ΣΦΟΔΡΙΑ κλπ. κλπ. . . .
---	--

Α Τετραδ. 215 κ. καὶ δικτώβ. 80 κ.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

Πρόφρα εὐρ̄ ἡς ΒΥ· δπισθεν δφις. Ἀρ-

χων: ΕΠΙ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. . .

Ἀττικ. ὀκτώβολ., 88 κ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

ΤΥ Τρίπους. ΕΠΙ ΔΑΜΩΝΑΚΤΟΣ,

ΕΠΙ ΜΕΝΙΣΚΟΥ, κτλ. Α· 95

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

ΒΥΙΑΝΤ
ΚΑΛΧΑ } Τρίπους . . . Α· 9

Κεφαλὴ Δῆμητρος μετὰ πέπλου.

ΒΥΙΑΝ
ΚΑΛΧΑ } Ποσειδῶν καθήμενος ἐπὶ¹
βράχου . . . Α· 1·0

Μετὰ τὸ 270 π. Χ. περίπου.

Ἡ ἀνωτέρω νομισματοκοπία διήρκεσεν ἐπὶ βραχύ. Ἡ Καλ-

χηδῶν συνεχωνεύθη πρὸς τὸ βασίλειον Νικομήδους τοῦ Α' τῆς

Βιθυνίας, τὸ δὲ Βυζάντιον, περικυκλούμενον νῦν πανταχόθεν ὑπὸ

πολιτειῶν ἐν αἷς ἐπεκράτει ὁ Ἀττικὸς σταθμητικὸς κανῶν, ἡναγκά-

σθη νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν νέαν νομισματικὴν συνθήκην, διότι

οὕτω πρέπει νὰ κληθῇ αὔτη, δι᾽ ἣς πολλὰ τῶν σπουδαιοτάτων πό-

λεων τῆς Θράκης συνεφώνησαν νὰ παραδεχθῶσιν τοὺς τύπους τῶν

νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἢ τοῦ Λυσιμάχου, ἐνεκα τῆς ἐμπορι-

κῆς φήμης, ἥν ἔχαιρον τὰ βασιλικὰ ταῦτα νομίσματα. Αἱ ἐκδόσεις

τοῦ Βυζαντίου διεχρίνοντο διὰ τῶν γραμμάτων ΒΥ καὶ τριαίνης

[B. M. Guide Πίν. LIII. 3,4 καὶ LXIV 3,4]. Πολλὰ τῶν οἰονεὶ

βασιλικῶν τούτων τετραδράχμων καὶ χρυσῶν στατήρων εἶνε πάνυ

βαρβάρου ἐργασίας δυνατὸν δὲ νὰ εἴνε Θρακικαὶ ἀπομιμήσεις. Τὰ

δὲ χαλκᾶ νομίσματα τοῦ χρόνου τούτου εἶνε ἀγροίκου κατασκευῆς.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

Τρίαντα καὶ δυνομα ἄρχοντος Α· 85

Κεφαλὴ Δῆμητρος.

Κέρας Ἀμαλθείας. . . . Α· 1·0

Μετὰ πολλῶν ἄλλων μικροτέρων κλασμάτων, ἐφ᾽ ἐνὸς τῶν δποίων

ἀπαντῷ ἥ λέξις ΔΡΑΧΜΑ.

Περίοδος τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Ἐπὶ πόσον χρόνον διήρκεσαν τὰ βασιλικῶν τύπων νομίσματα

εἶνε ἀμφίβολον. Ἡ ἀκόλουθος σειρὰ βυζαντιακῶν νομισμάτων εἶνε

ἐκ χαλκοῦ, ἀνήκει δὲ κατὰ τεχνοτροπίαν εἰς τὸν πρῶτον π. Χ.

αιῶνα καὶ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ Βυ-

ζαντίου πρὸ καιροῦ εἶχεν ἥδη ἀναγνωρισθῆ ύπὸ τῆς Ῥώμης. Ἐκ τῶν συχνότατα ἀπαντώντων νομισμάτων εἶνε τὰ ἔξης: —

X	Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας ἐπ' ὄμου.	BYZANTΙΩΝ Μήνη καὶ ἀστήρ. . X Α · 75
	Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.	» Σταφυλή. . Α · 8
	Νεανικὴ κερασφόρος κεφαλὴ (ποτα- μὸς Λύκος;)	» Βοῦς . . Α · 65
	Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.	» Κηρύκειον . Α · 7
	Μονογράφημα ἐν στεφάνῳ.	» Δύο μικροὶ κάλαθοι στενούμενοι πρὸς τὸ ἄκρα. Α · 55

Presumably
this is and
was made of
one object
as a commem-
oration of a
victory & a
defeat.)
ink basket (?)

Ἡ μήνη τοῦ πρώτου τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων υποτίθεται ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸ θαυμάσιον φῶς ὃπερ ἔξέλαμψεν εἰς τὸν οὐρανὸν κατὰ νυκτερινήν τινα προσθολὴν τῶν Μακεδόνων κατὰ τῆς πόλεως, φανερῶσαν εἰς τοὺς πολιορκουμένους τοὺς πλησιάζοντας ἔχθρούς. Ὁ Ἡσύχιος διηγεῖται, ὅτι εἰς μνήμην τοῦ σημείου τούτου ἡγέρθη ἄγαλμα εἰς τὴν Ἐκάτην (Smith. *Dict. Geogr.*). Ἡ μήνη ὡς Βυζαντιακὸν σύμβολον ἐκληρονομήθη ύπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τὴν παρ' αὐτῶν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ ἐπιμήκεις κάλαθοι, συνήθως κύρτοι ἀλιείας καλούμενοι, ἐνομίσθη ὅτι ἀναφέρονται εἰς τὴν περίφημον ἀλιείαν τοῦ Βυζαντίου, ἔνεκα τῶν κερδῶν τῆς ὁποίας ὁ λιμὴν τοῦ Βυζαντίου ἐκλήθη «Χρυσοῦν κέρας». ἐπειδὴ δύναται συχνὰ συγνοὲνται ύπὸ συμβόλων ἀναφερομένων εἰς τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος, εἶνε δύναται ἀπίθανον ὅτι πρόκειται περὶ ἀλιευτικῶν καλάθων.

Εἰς τοὺς ἀπὸ M. Ἀντωνίου μέχρι Γαλλιηνοῦ αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τὸ Βυζάντιον ἔκοψε νομίσματα μετὰ καὶ ἄνευ τῆς κεφαλῆς τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκ τῶν τελευταίων τὸ ἔξης εἶνε ἄξιον σημειώσεως: —

ΒΥΣΙΑΣ Κεφαλὴ κρανοφόρος Βύζαν-	Πρῷρα ἡ διλόκληρος τρικήρης, μετ'
τος πωγωνοφόρου (τοῦ κατὰ πα- ράδοσιν οἰκιστοῦ).	δνομάτων ἀρχόντων τῶν αὐτῶν πρὸς τὰ ἀπαντώντα ἐπὶ ἐτέρων νομισμάτων φερόντων κεφαλὰς αὐτοκρτόρων. . . . . Α · 95

"Αρχοντες ἄνευ ή μετὰ τίτλων· οίον ΑΡΧ(ων) ή σπανιώτερον ΗΡ(ημενος) = electus (,), ΙΕΡΟΜΝΑ(μων) ή ΒΑΣ(ιλεύς). ίδε Zeit. f. Num. IX, 145 καὶ Eckhel II, 31.

'Ἐνιότε τὴν θέσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος κατέχει τὸ ὄνομα θεότητός τινος π. χ. ΕΠΙ ΔΗΜΗΤΡΟΣ ΤΟ·Β. Ἡ περίεργος αὕτη συνήθεια ἔξηγήθη διὰ τῆς ὑποθέσεως, δτι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ή ὑπάτη ἀρχὴ τῆς πόλεως περιείρχετο εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν ιερατικῶν σωματείων τῶν διαφόρων θεοτήτων, δτι δὲ ὁ ἐκάστοτε ἀρχιερεὺς (ἢ ή ἀρχιέρεια ὡς δυνατὸν νὰ συνέβαινε), ἀντὶ νὰ θέσῃ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα ὡς τοιούτου ἐπὶ τοῦ νομίσματος τοῦ ἐπὶ τῆς ἀρχοντίας αὐτοῦ κοπέντος, ὑποκαθίστα τὸ τοῦ θεοῦ ή τῆς θεᾶς, ἢν ἀντεπροσώπευεν. (Zeit. f. Num. IX 147). 'Αγῶνες: ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑ ΣΕΒΑΣΤΑ καὶ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. Νομίσματα συμμαχικὰ μετὰ τῆς Νικαίας.

BAC. - an on
of the future

Diminutive
meritibus

Πέρινθος, ἀρχαία Ἰωνικὴ ἀποικία ἐκ Σάμου κειμένη μεταξὺ Βισάνθης καὶ Σηλυμβρίας. Τὰ ἀρχαιότατα αὐτῆς νομίσματα εἶνε τῶν κλάσεων τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Λυσιμάχου (Müller Num. d' Alex.). 'Υπάρχουσιν ἐπίσης αὐτόνομα νομίσματα χαλκᾶ ἐκ τῆς αὐτῆς περιόδου.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

(B. M. Cat. Thrace, σελ. 147).

ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ Δύο προτομαι ἵππων
συγκεκολλημέναι ἀντίνωτοι Α·8

'Ἐν Περίνθῳ ὁ Ἡρακλῆς ἐλατρεύετο ὡς οἰκιστὴς ή κτίστης τῆς πόλεως, ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτοκρατορίας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ περιθέει ή ἐπιγραφὴ ΙΩΝΩΝ ΤΟΝ ΚΤΙСΤΗΝ πρὸς δήλωσιν τῆς Ἰωνικῆς καταγωγῆς τῆς ἀποικίας. Οἱ διάφοροι ἀθλοὶ τοῦ Ἡρακλέους ἀπεικονίζονται, ὡς θὰ προσεδοχῆτο, συνήθως ἐπὶ τῶν πρώτου μεγέθους χαλκῶν νομισμάτων τῆς Περίνθου τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Μεταξὺ ἀλλων ἀξιοσημειώτων τύπων εὑρηται καὶ δ τοῦ Διονύσου ισταμένου ἄνω τῆς ὑπνωτούσης Ἀριάδνης (Num. Zeit. 1884, Πίν. IV, 5). Τὰ αὐτοκρατορικὰ νομί-

σματα φέρουσι συνήθως τὰ ὄνόματα τοῦ ῥωμαίου πρεσβευτοῦ καὶ ἀντιστρατήγου, π. χ. *'Επὶ Μαικίου Νέπωτος πρεσβευτοῦ Σεβαστοῦ καὶ ἀντιστρατήγου* (Imhoof, *Mon. Gr.* σ. 43). Ἀπαντῷ ὡσαύτως δὲ τίτλος ΗΓ(εμών). Ἀγῶνες:— ΑΚΤΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ, ΣΕΥΗΡΕΙΑ ΠΡΩΤΑ, ΗΡΑΚΛΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, καὶ ΕΠΙΔΗΜΙΑ Β ΣΕΥΗΡΟΥ.

Σηλυμβρέα ἡ Σαλυμβρέα, πόλις παλαιὰ κειμένη περὶ τὰ εἴκοσι καὶ δύο μίλια πρὸς ἀνατολὰς τῆς Περίνου. Ἐκοψε δὲ ἀργυρᾶ νομίσματα κατ' ἀρχὰς μὲν συμφώνως πρὸς τὸν Περσικόν, βραδύτερον δὲ πρὸς τὸν Ἀττικὸν σταθμητικὸν κανόνα.

Περὶ τὰ 500-450 π. X.

ΣΑ Ἀλέκτωρ.	Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα μέρη διηρημένον . . .	Ρ 76·4 κ.
(B. M. <i>Cat. Thrace</i> , σελ. 170.)	ΣΑΛΥ Στάχυς	Ρ 67 κ.
Ἀλέκτωρ.	Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾧ ἀλέκτωρ ἐν τετραγώνῳ ἐκ σφαιριδίων . .	
Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου ἐν λεοντῇ.		Ρ 57 καὶ 30 κ.

Ἡ πόλις αὕτη μνημονεύεται πολλάκις ἐν τοῖς Ἀθηναϊκοῖς φορολογικοῖς καταλόγοις. Δέν τοιούτοις δὲ Σηλυμβριανὰ νομίσματα μεταγενέστερα τῶν μέσων τοῦ πέμπτου αἰώνος.

Οδρυσός, κατὰ τὸν Λαμπρίδιον ἦτο ἡ αὕτη πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα Ἀδριανούπολιν.

Μετὰ τὸ 280 π. X. περίπου

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	ΟΔΡΟΣΙΤΩΝ, ΟΔΡΟΣΩΣ, Ο-	
	ΔΡΟΗΣ ἱλπ. Ταῦρος ιστάμενος ἐπὶ ρόπαλου	Α 7

Ἴδε ὡσαύτως τοὺς Θρῆκας βασιλεῖς τῶν Ὁδρυσῶν (σελ. 353 κ. ἑξ.).

N. Η ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΟΥ ΕΓΓΕΙΝΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΔΟΥΝΑΒΙΝ ΕΠΑΡΧΙΑΙ

Ολβέα, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν Ὑπάνιος καὶ Βορυσθένους, ἀποικία τῶν Μιλησίων, ἐξαρθεῖσα εἰς μεγάλην διεύθυνσιν.

τητα διὰ τοῦ ἐμπορίου αύτῆς μετὰ τῶν Σκυθικῶν φυλῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ πασῶν τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὔξείνου ἀφ' ἑτέρου. "Ἐκοψε δὲ νομίσματα ἐκ πάντων τῶν τριῶν μετάλλων μετὰ τὰ μέσα τοῦ τετάρτου αἰῶνος π. Χ. Οἱ χυριώτατοι τύποι τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων εἶνε : Κεφαλὴ Δήμητρος. "Οπισθεὶς ΟΛΒΙΟ, ἀλιάτεος ἵπαμενος μετὰ ἰχθύος εἰς τὸν δύνυχας. Τὰ δὲ χαλκᾶ φέρουσι συνήθως κεφαλὴν τοῦ ποταμοῦ Βορυθένους μετὰ πώγανος καὶ κεράτων ὅπισθεν δὲ τόξον ἐν γωρυτῷ καὶ πέλεκυν πολεμικόν. "Οσον ἀφορᾷ τὰς πολυαριθμους ἀλλας ποικιλίας ὁ σπουδαστὴς πρέπει νὰ συμβουλευθῇ τὸν Koehne (*Musée Kotschoubev*, τόμ. I σελ. 41 κ. ἔξ.). "Τύπαρχουσιν ἐπίσης μεγάλα χυτὰ χαλκᾶ νομίσματα (βαρύσταθμος χαλκὸς) τῆς Ὀλβίας φέροντα ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως¹ κεφαλὴν Ἀθηνᾶς κατ' ἐγώπιον ἢ γοργόμον, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τροχὸν ἢ ἀλιάτεον μετὸν ἰχθύος. "Ἐχομεν ἐπίσης περίεργά τινα χαλκᾶ νομίσματα, ἰχθύσμορφα, ἐπιγεγραμμένα ΘΥ καὶ APIKO, ἀτινα ὁ von Sallet (*Zeit. f. Num.* X σελ. 145) ἡρμήνευσεν εὐφυῶς ὡς σημαίνοντα θύννον (ἰχθὺν) καὶ ἄρρενον ἢ ἄριχον (χάλαθον), δηλαδὴ ὡς τοῦ μὲν φέροντος τὰ γράμματα ΘΥ νομίσματος ὃντος τῆς νομίμου ἀξίας ἐνὸς θύννου, τοῦ δὲ τὰ APIKO ἴσοφαρίζοντος πρὸς κάλαθον πλήρη ιχθύων.

"Ο διὰ τὸν ἀργυρὸν χρησιμεύων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ σταθμητικὸς κανὼν κατὰ τὸν τέταρτον καὶ τρίτον αἰῶνα π.Χ., φαίνεται ὅτι ἦτο Ἀιγινητικός· λέγεται δ' ὅτι παρὰ τὴν Ὀλβίαν εὑρέθη ὁ ἔξῆς ἀρχαικῆς τεχνοτροπίας Αιγινητικὸς στατήρ: —

ΕΜΙΝΑΚΟ ² Ηρακλῆς γονατίζων καὶ τείνων τὸ τόξον αὐτοῦ. [Z. f. N. III. Πλ. II. 4]	Τροχὸς περὶ δὺν τέσσαρες δελφίνες, ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ. Ρ 181 κ.
--	--

"Η ἐπιγραφὴ φαίνεται ὅτι εἶνε τὸ ὄνομα δυνάστου τινὸς κατὰ πτῶσιν γενικήν, ἐπειδὴ δὲ τὸ νόμισμα οὐδὲν παρουσιάζει τὸ κοινὸν πρὸς τὰ νομίσματα τῆς Ὀλβίας, δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι ἐκόπη ἐν αὐτῇ.

Περὶ τοῦ τίτλου ἄρχων ἐπὶ νομισμάτων τῆς Ὀλβίας τοῦ

πρώτου αιώνος π. Χ. ἵδε F. Lenormant, *Mon. dans l' Ant.* I, 52 καὶ III, 64.

‘Ως πρὸς τὰ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΟΛΒΙΟΠΟΛΙΤΩΝ, ἵδε *Mus. Kotschoubej*.

Τύρα, ἀποικία τῶν Μιλησίων ἐπὶ τοῦ Τύρα (*Δινίστερ*) ποταμοῦ, περὶ τὰ εἴκοσι μίλια ἀπὸ τῶν ἔκβολῶν αὐτοῦ. Ἐκοψεν ἀργυρᾶ νομίσματα Αἰγινητικοῦ σταθμητικοῦ χανόνος πρὸς δὲ χαλκᾶ ἐν τῷ τελευταίῳ μέρει τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος.

Περὶ τὰ 350-280 π. Χ.

Κεφαλὴ Δήμητρος μετὰ πέπλου, | **ΤΥΡΑΝΟΝ** Ταῦρος ἐφορμῶν (δ κατ' ἐνώπιον. | ποταμὸς Τύρας). **Α**· Όλκή, 86 κ.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ. | **ΤΥΡΑ** Κηρύκειον . . . **Α**· 4

Ἐκόπησαν ωσαύτως ἐν Τύρᾳ νομίσματα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Λυσιμάχου, ὑπάρχουσι δὲ καὶ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Οὐεστασιανοῦ μέχρι Ιουλίας Μαραίας. Ἐπιγρ. **ΤΥΡΑΝΩΝ** (*Berl. Blätter*, VI. 27).

Δακία. Αὐτοκρατορικά. Ἐπιγρ. **ΔΑΚΙΑ, PROVINCIA DACIA** κλπ. μετὰ χρονολογιῶν ΑΝ. I — ΑΝ. X, ἀνήκοντα ἀπὸ τοῦ 247-256 μ. Χ. Ἰδε Eckhel II, 5.

Οὐέμενάκιον τῆς Ἀγω Μοισίας. Ἀποικιακὰ νομίσματα ἀπὸ Γορδιανοῦ Γ' μέχρι Γαλλιηνοῦ. Ἐπιγρ. P. M. S. COL. VIM (=Provincia Moesiae Superioris Colonia Viminaciensis), μετὰ τῶν χρονολογιῶν ΑΝ. I — ΑΝ. XVI, τασσόμενα ἀπὸ τοῦ 240 μέχρι τοῦ 255 μ. Χ.

Καλλατέα τῆς Κάτω Μοισίας, ἀποικία Ἡρακλείας τῆς Ποντικῆς, περὶ τὰ εἴκοσι πέντε μίλια πρὸς νότον τοῦ Τόμεως. Νομίσματα ἀργυρᾶ Αἰγινητικῆς ὀλχῆς.

Περὶ τὰ 300 π. Χ. καὶ βραδύτερον.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ. | **ΚΑΛΛΑΤΙ** Τόξον ἐν γωρυτῷ, ρόδ-[B. M. Cat., Thrace, κτλ. σ. 21.] παλον καὶ στάχυσι. . . . . **Α** 77· 44 καὶ 30 κ,

Τούρκοις πρὸς τούτοις χρυσοῖ στατῆρες καὶ τετράδραχμα ἀντιγεγραμμένοι ἀπὸ τῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Λυσιμάχου, οἵτινες ἔκυκλοφόρουν ἐπὶ πλέον μιᾶς καὶ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος εἰς τὰς χώρας ταύτας.

Εἶναι γνωστὰ ἐπίσης αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα, φέροντα τὰς κεφαλὰς Ἡρακλέους, Ἀθηνᾶς (οἱ δοπισθότυποι ως ἀνωτέρω) καὶ Διονύσου νεαροῦ, δοπισθ., στέφανος κισσοῦ. Ὁ Ἡρακλῆς ἐτιμᾶτο ἐν Καλλατίᾳ ως κτίστης ἢ οἰκιστής τῆς πόλεως, ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου (ἐπιγρ. ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ) παρίστανται διάφοροι ἄλλοι τοῦ Ἡρακλέους.

Δεονυσόπολες. Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Κομμόδου μέχρι Γορδιανοῦ Γ'. Ἐπιγρ. ΔΟΝΥCΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Τύποι—Δήμητρα, Σέραπις, Διόνυσος, Ἡρακλῆς, Ύγίεια, ὅφις, κτλ.

Ιστρος, ἀποικία τῆς Μιλήτου, πρὸς νότον τοῦ Ἰστρου. Ἐκ τῶν ἀφθονώτατων αὐτῆς ἀργυρῶν νομισμάτων φαίνεται δτι ἦτο, ἐν τῷ τρίτῳ αἰῶνι π. Χ., πόλις ἀρχετῆς σπουδαιότητος. Ὁ σταθμητικὸς κανὼν τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων εἶνε, ως ἐν Σινώπῃ, βαρὺς Αἰγινητικός.

Περὶ τὰ 300 π. Χ.

Δύο κεφαλαὶ ἡνωμέναι κατ' ἀντίθετον θέσιν δηλαδὴ ἡ μὲν μία πρὸς τὸν ἄνω ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὰ κάτω ἐστραμμένη.	ΙΣΤΡΙΗ Ἄλιστος ἐπὶ δελφῖνος. Ρ Δραχμή, 100 κ.
---	--

[B. M. Cat., *Thrace*, κτλ. σ. 25]

Ο παράδοξος οὗτος τύπος ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὴν λατρείαν τῶν Διοσκούρων, ἥτις ἦτο λίαν διαδεδομένη ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὔξείνου.

Ο ἐκ τῶν ὑδάτων ἀρπάζων τὴν λείαν αὐτοῦ ἀετὸς ἐξηγήθη ως σημαίνων τὴν ναυτικὴν τόλμην τῆς πόλεως.

Ἐπὶ αὐτονόμων χαλκῶν νομισμάτων τοῦ Ἰστρου ἐμφανίζεται κεφαλὴ ἀντωπὸς τοῦ ποταμοῦ Ἰστρου ἀνθρωπόμορφος, πωγω-

νοφόρος καὶ κερασφόρος· μέγεθος 55. Ὁ Ἰστρος, ώς ἡ Καλλατία, ἀντέγραφεν ἐν δύψιμῳ χρόνῳ τὰ νομίσματα τοῦ Λυσιμάχου.

Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα. Ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρι Γορδιανοῦ τοῦ Γ'. Ἐπιγρ. ΙΣΤΡΙΗΝΩΝ. Τύποι—Κυβέλη, Μήν ὁ θεός ἔφιππος, Ἰστρος ὁ ποταμός, κλπ. κλπ.

Μαρκιανόπολες. Αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ Σαβίνας μέχρι Φιλίππου τοῦ νεωτέρου, μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ρωμαίου προστάτου (ἡγεμόνος) τῆς ἐπαρχίας, προτασσομένης τῆς ΥΠΟ ἡ τοῦ τίτλου ΗΓΟΥΜ[CNΟΥ]. Ἐπιγρ. ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Τύποι λίαν πολυάριθμοι, ἀλλ' ἄνευ μεγάλου ἐνδιαφέροντος εἰς πλεῖστοι.

Νεκόπολες πρὸς Ἰστρον. Αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ Τραιανοῦ μέχρι Γορδιανοῦ τοῦ Γ'. Ἐπιγρ. ΝΙΚΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ΠΡΟΣ ΙΣΤΡΟΝ ἡ ΙΣΤΡΩ καὶ ὄνομα τοῦ ἡγεμόνος, προηγουμένης τῆς ΥΠΟ ἀλλ' ἄνευ τίτλου. Τύποι, πολυάριθμοι, ὡν μεταξὺ τὸ ὅρος τοῦ Αἴμου (ΑΙΜΟC) παρισταμένου ως κυνηγοῦ καθημένου ἐπὶ βράχου ἐφ' οὖ δένδρον, παρὰ τὴν βάσιν δὲ αὐτοῦ ἀρκτος. Ὁ ποταμὸς Ἰστρος κατακείμενος, δραττόμενος δένδρου (B. M. Cat. Thrace κλπ. σ. 48 κ. ἑξ.).

Τόμοι, ἀποικία τῶν Μιλήτων μεταξὺ Ἰστρου καὶ Καλλατίας, ἀξιομνημόνευτος ώς τόπος τῆς ἔξορίας τοῦ Ὁθιδίου. Παλαιὰ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης δὲν εἶνε γνωστά. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυσιμάχου μέχρι τοῦ πρώτου αἰῶνος π.Χ. ἔχοπησαν ἐνταῦθα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Λυσιμάχου, ἐπίσης χαλκᾶ φέροντα ἐμπ. κεφαλὴν Ποσειδῶνος· — ὅπ. ἀετὸν ἐν στεφάνῳ δρυός.

'Ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς χρόνοις παρὰ τὰ φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος νομίσματα οἱ Τόμοι ἔκοψαν χαλκᾶ φέροντα, ἐμπ. κεφαλὴν Ἀπόλλωνος· ὅπ. ΤΟΜΙΤΩΝ καὶ τοὺς Διοσκούρους.— "Ἐμπ. κεφαλὴν Δήμητρος, "Οπ. λαμπάδας — "Ἐμπ. ΤΟΜΟΥ ΗΡΩΟΣ ἡ ΤΟΜΟΣ ΚΤΙΣΤΗΣ κεφαλὴν Τόμου τοῦ μυθικοῦ κτίστου· "Οπ. λέοντα, κεφαλὴν Ἡρακλέους, σταφυλήν, κτλ.

'Ἐπὶ τῶν ἀπὸ Αύρηλίου μέχρι Φιλίππου τοῦ νεωτέρου νομι-

σμάτων ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟΜΕΩΣ, ἐνίστε μετὰ τῶν τίτλων ΝΕΩΚ[ΟΡΟΥ] ἢ ΝΑΥ[ΑΡΧΙΔΟΣ]. Ἐν τῷ πεδίῳ εὑρηνται τὰ ἀριθμητικὰ γράμματα Β, Γ ἢ Δ = 2, 3 ἢ 4 μονάδες (ἀσσάρια;), συμφώνως πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ νομίσματος. Τοιαῦτα σημεῖα ἀξίας εὑρηνται συνήθως ἐπὶ νομισμάτων ἄλλων πόλεων τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Εὔξείνου. Ἰδε Gardner, *Num. Chron.* N. S. 1876, σελ. 307. Οἱ τύποι τῶν αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων εἶνε πολυάριθμοι καὶ ἐνδιαφέροντες. (B. M. Cat. Thrace. s. 55κ. ἐ.

Οδησσός. Ἀποικία τῆς Μιλήτου παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Πανύσου. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν νομισμάτων αὐτῆς εἶνε χρυσοῦ στατῆρες καὶ τετράδραχμα τῶν τύπων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Λυσιμάχου, πολλὰ δ' αὐτῶν φέρουσι συντετμημένα ὄνόματα ἀρχόντων, ὡν μεταξὺ ἀπαντᾶ καὶ τὸ Θρακικὸν ὄνομα ΚΥΡΣΑ . . . Τὸ μοναδικὸν τοῦτο ὄνομα εὑρηται ὡσαύτως καὶ ἐπὶ αὐτονόμου τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος τετραδράγμου τῆς Οδησσοῦ (πρᾶλ. τὰ ἀνάλογα νομίσματα τῆς Μαρωνείας καὶ Θάσου).

Μετὰ τὸ 200 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος ταινίᾳ ἀναδεδεμένη, μετὰ κόμης καταπιπτού-
ης εἰς μακροὺς βοστρύχους.
(Πίναξ ΑΒ'. 1.).

ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΟΔΗ[ΣΙΤΩΝ]
Πωγωνοφόρος μορφὴ ισταμένη, ἐνδεδυμένη διπλοῦν χιτῶνα, κρατοῦσα φιάλην καὶ κέρας Ἀμαλθείας· ὑποκάτω ΚΥΡΣΑ . . .
Α Τετράδρ.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ νομίσματος τούτου εἶνε πιθανῶς ἡ τῆς ὁπισθίας ὅψεως ἀπεικονιζομένης θεότητος. Ἐπὶ χαλκῶν νομισμάτων δὲ αὐτὸς θεὸς δρᾶται κατακείμενος ὡς ποτάμιός τις θεός.

Κεφαλὴ νεανικὴ ἡ κεφαλὴ Ἀπόλ-
λωνος.

ΟΔΗΣΙΤΩΝ Θεὸς πωγωνοφόρος,
κατακείμενος, κρατῶν κέρας
Ἀμαλθείας καὶ φιάλην. Ἐν τῷ
πεδίῳ, ἀμφορεὺς ἀνεστραμμένος,
πρὸς αὐτοῦ δὲ ἐνίστε, θύρσος. Α·7

Ἐπίσης αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ Τραϊανοῦ μέχρι Σαλωνίας.

Ἐπιγρ. ΟΔΗΓΓΕΙΤΩΝ. Τύποι — 'Ο Ζεύς ἢ Σέραπις τῆς Ὀδησ-
σοῦ φέρων μόδιον καὶ χρατῶν φιάλην, Ἄδης, Δήμητρα, Περσε-
φόνη, κλπ. **Ἀγῶνες ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ** καὶ ΗΛΙΑ.

Ἄγχεαλος, μεταξὺ τῆς Μεσημβρίας καὶ Ἀπολλωνίας κό-
ψα νομίσματα μόνον ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατορικῶν χρόνων τῶν ἀπὸ
Δομιτιανοῦ μέχρι Γορδιανοῦ του Γ'.

ΑΝΧΙΑΛΟΣ Κεφαλὴ νεαρὰ τοῦ μυθολογουμένου κτίστου τῆς Ἀγ-χιάλου !	ΑΝΧΙΑΛΕΩΝ Ἀσκληπιδές ιστάμενος
--	---------------------------------------

Α · 6

Προτομὴ Σεράπιδος.	ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ Ἰσις Φαρία .
---------------------------	-------------------------------

Α · 7

'Επί τινων αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων μνημονεύονται ἄγω-
νες, **ΣΕΒΗΡΙΑ ΝΥΜΦΙΑ** καὶ **ΣΕΟΥΗΡΙΑ ΝΕΜΑΙΑ** (*Mionn. Suppl.*
II σ. 223). 'Επιγραφὴ συνήθως **ΟΝΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ**.
"Αρχων, ἐνίστε μετὰ τοῦ τίτλου **ΗΓΕ(ΜΩΝ)**. Τύποι. — Δήμητρα,
Τριπτόλεμος, ὄφις συνεσπειρωμένος, πύλη πόλεως, τράπεζα ἀγω-
νιστική, κτλ.

Ἄπολλωνέα ἐπὶ τοῦ Εὔξείνου, ἐτέρα **Μιλησιακὴ** ἀποικία.
'Εκέκτητο ναὸν τοῦ **Ἀπόλλωνος** περίφημον, ἐνθα οὗτος ἐλατρεύ-
ετο ὑπὸ τὸ σύμβολον λέοντος, ὃς ἐν **Μιλήτῳ**. 'Η κατ' ἐνώπιον κε-
φαλὴ τοῦ λέοντος ἀντιπροσωπεύει τὸν δίσκον τοῦ ήλίου.

Περὶ τὰ 430-400 π. X.

Λεοντῆ κατ' ἐνώπιον.

[Cat. Lemmē, 1872 Πίν. I. 7.

Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διγρημένον, ἐν δὲ ἑκάστῳ τῶν τε-
τάρτων μικρὸς ἀνάγλυφος πινακίς,
ἐφ' ᾧ Α·Π καὶ δύο ἀστέρες . .

Ρ 73 κ.

Λεοντῆ κατ' ἐνώπιον.

[B. M. Cat., *Thrace*, 86].

ΑΠΟΛ ἐντὸς τεσσάρων τετάρτων τετραγώνου ἔγκοιλου φίβαθοῦς. .

Ρ Ἡμίδρ. 24 κ.

Ομοίως.

'Ἔγκοιλον τετράγωνον περιέχον κό-
σμημα σταυροῦ μαιανδρομόρφου
(swastica) . Ρ Ἡμιωβολ., 4 κ.

1. Τὸ νόμισμα τοῦτο κατετάχθη ὑπὸ τοῦ *Mionnet* (*Suppl. VII.* 188) εἰς **Ἄγχι-**
ἀλην τῆς Κιλικίας.

Τὰ νομίσματα ταῦτα φαίνονται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸν Περσικὸν σταθμητικὸν κανόνα. Ἰδε ὡσαύτως αὐτοχρατορικὰ νομίσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΑΠΟΛΛΩΝΙΗΤΕΩΝ ΕΝ ΠΟΝΤΩ, κλπ. (Eckhel, II. 25).

Μεσημβρέα. Ὑπῆρχον δύο πόλεις τοῦ ὄνοματος τούτου ἐν Θράκῃ, ὡν ἡ μὲν ἥτο σπουδαία ἀποικία τῶν Μεγαρέων ἐπὶ τοῦ Εὔξείνου, ἡ δὲ μνημονεύεται μόνον ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (VII. 108) ὡς ἡπειρωτικὸν φρούριον τῶν Σαμοθρακῶν. Τὰ φέροντα τὸ ὄνομα τῆς Μεσημβρίας νομίσματα φαίνεται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν.

450-350 π. X.

Κράνος μετὰ λόφου, κατ' ἐνώπιον.
·Ομοίως.

| Τετράγωνον ἔγκοιλον. **Ρ** Ὁθολ., 8 κ.
ΜΕ ΤΑ ἐντὸς τῶν τεσσάρων μερῶν
τροχοῦ ὑπὸ ἀκτίνων περιβαλομένου
Ρ Διώθολ., 19·4 κ. Ἡμιώθολ. 4·8 κ.
καὶ **Λ** μεγ. 65-5

Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα δυνατὸν νὰ εἴνε Ἀττικῆς ὀλκῆς. Οἱ τύποι ἀναφέρονται φανερῶς εἰς ἡλιακὴν λατρείαν. Τὸ κράνος εἴνε ἔμβλημα τοῦ ἡλιακοῦ θεοῦ Ἄρεως· ὁ ἀκτινωτὸς τροχὸς εἴνε ὡσαύτως ὁ ἡλιος τῆς μεσημβρίας (Πρбл. τὸ ὄνομα τῆς πόλεως). Ἰδε Gardner, *Num. Chron.* N. S. 1880 σ. 59. Ἡ ιδιόρρυθμος μορφὴ τοῦ γράμματος Σ(π) δὲν ἀπαντᾷ ἐπὶ νομισμάτων ἄλλης πόλεως. Πιθανῶς δὲ τοῦτο εἴνε τὸ ἀρχαῖον συριστικὸν *san* καὶ οὐχὶ τὸ σίγμα (I. Taylor, *Alphabet*, II. 95).

Τρίτος καὶ δεύτερος αἰών π. X.

Τετράδραχμα ἀλεξάνδρεια πεπλατυσμένης ἐπιπέδου κατασκευῆς (Müller ἀρ. 487-489), καὶ χαλκᾶ νομίσματα.

Κεφαλὴ τῆς θεᾶς πόλεως μετὰ πέπλου | **ΜΕΣΑ** Στάχυς ἐν στεφάνῳ. **Λ** 6
καὶ πυργώματος.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ διαδήματος. | **ΜΕΤΑΜΒΡΙΑΝΩΝ** Ἀθηνᾶ μαχομένη. . . . . **Λ** 8

Ἐπὶ μεταγενεστέρων νομισμάτων ἀναγινώσκεται **ΜΕΣΑΜ**.

ΒΡΙΑΝΩΝ. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρι Φιλίππου τοῦ νεωτέρου. Τύποι — Ἀπόλλων Μουσαγέτης, Σέραπις, Κυβέλη, Ἀθηνᾶ, Ὑγίεια, κλπ.

Ξ. Η ΤΑΥΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Κερκένη, ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου (Friedlaender, *Annali dell' Instituto*, 1844, σ. 233). Ἐκοψε χαλκᾶ νομίσματα, πιθανῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τρίτου αἰώνος π. Χ.

Περὶ τὸ 300 π. Χ., ἢ βραδύτερον.

ΚΕΡΚΙ Σκύθης ἐπὶ βράχου καθήμε-	"Ιππος τριποδίζων πρὸς ἄρ. "Ονομα
μενος, κρατῶν πέλεκυν δίστομον.	ἄρχοντος . . . . . Α ·75
ΚΕΡ Κεφαλῆ Ἀρτέμιδος, πρὸς ἄρ.	"Ἐλαφος βαδίζουσα πρὸς ἄρ. "Ονομα
μετὰ φαρέτρας ἐπὶ ώμου.	ἄρχοντος ἐν τῷ πεδίῳ . . Α ·6

Χερρόνησος (παρὰ τὴν νῦν Σεβαστούπολιν), ἀποικία Ἡρακλείας τῆς Ποντικῆς. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν νομισμάτων αὐτῆς εἶνε χαλκᾶ τῆς τετάρτης καὶ τρίτης ἑκατονταετηρίδος π. Χ. Οἱ τύποι αὐτῶν ἀναφέρονται συνήθως εἰς τὴν λατρείαν τῆς ταυροπόλου Ἀρτέμιδος, ἡς σύμβολον ὡς θεᾶς τῆς σελήνης εἶνε ὁ ταῦρος. Ἐν τούτοις αὕτη ἐμφανίζεται συχνὰ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὡς Ἀρτεμις Ἀγροτέρα ἢ Ἐλαφηβόλος.

Τέθριππον ἐν καλπασμῷ.

[Num. Zeitl. 1884, Πίν. IV. 1.]

"Ἀρτεμις μετὰ τόξου, γονατίζουσα.
"Ἀρτεμις καθημένη πλησίον ἔλαφου,
θίγουσα τὴν αἰχμὴν τοῦ βέλους
αὐτῆς.

ΧΕΡ Πολεμιστὴς γυμνὸς γονατίζων

Α ·85

» Γρῦψ τρέχων . . . . Α ·9

» Βοῦς ἐπὶ ρόπαλου . . Α ·9

'Ἐν περιόδῳ κατά τι νεωτέρᾳ ἐκόπησαν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀργυρᾶ νομίσματα ἀτινα φαίνεται ὅτι ἀνήκουσι κατὰ τεχνοτροπίαν εἰς τὸ ἀρχαιότερον μέρος τοῦ τρίτου αἰώνος.

Περὶ τὰ 300-200 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ.	ΧΕΡ "Αρτεμις μετὰ τόξου καὶ βέλους, καθημένη." Ονομα ἄρχοντος . . . Ρ Διδρ., 142 κ.
[B. M. Cat. Thrace, κτλ. σ. 1.]	"Ταῦρος ἐφορμῶν. Ρ Δρ., 72 κ.
'Ομοίως (<i>Αὐτόθι</i>).	"Ἐλαφος . . . Ρ Δρ.
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πυργοστεφῆς.	"Ονομα ἄρχοντος. Ταῦρος ἐφορμῶν, λαμπάς καὶ φαρέτρα. . . Α 8
ΧΕΡ "Αρτεμις ἔλαφον ἀκοντίζουσα.	[B. M. Cat. Thrace, κτλ. σ. 3.]

Ἡ Χερρόνησος ἔζήτησε κατόπιν τὴν προστασίαν τοῦ Μιθραδάτου κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ταυρίων καὶ Σαρματῶν ἀπετέλεσε δὲ μέρος τοῦ βασιλείου τοῦ Βοσπόρου, μέχρις οὗ ἡλευθερώθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων (Πλινίου, IV. 26), μεθ' ὃ ἔκοψε νομίσματα ἐπιγεγραμμένα ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ.

Aὐτοκρατορικοὶ χρόνοι

ΧΕΡ Προτομὴ Ἀπόλωνος μετὰ λύρας.	ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ "Αρτεμις ἀγροτέρα, παρ' αὐτῇ δ' ἔλαφος κατακεκλιμένη . . . . . Α 9
----------------------------------	---

"Ιδε ώσταύτως Koehne ἐν τοῖς *Mémoires de la Soc. d'Arch. de St. Petersburg*, 1848 — *Musée Kotschoubey* 1856· καὶ von Sallet Z. f. Num. I σ. 17 κ. ἐξ., ἔνθα εὑρηγται πολλαὶ ἄλλαι διαφοραί.

Νύμφαις (;) Ἀποικία τῶν Μιλησίων ἐν τῇ Ταυρικῇ Χερσονήσῳ.

Περὶ τὰ 400 π. Χ.

Κεφαλὴ νύμφης ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σφενδόνῃ.	ΝΥ Κλαδὸς ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ. Μ (Συλλ. de Hirsch.) Ρ 4κ.
--	--

Παντεκάπαιον (τανῦν Κέρτις). Ἀποικία τῶν Μιλησίων κτισθεῖσα τὸν ἔκτον αἰῶνα ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου. Ἡ κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἔκδοσις χρυσῶν στατήρων ἐν Παντικαπαίῳ ἐνδεικνύει, δτι ἡ πόλις ἦκμαζεν ἐμπορικῶς.

Περὶ τὰ 350 π. X.

Κεφαλὴ Πανὸς ἀντωπὸς ἡ ἐν κατα-
τομῇ, ἐνίστε μετὰ στεφάνου κισσοῦ
(Πίναξ Δ'. 3)

ΠΑΝ Γρὺψ λεοντοκέφαλος κερασφό-
ρος καὶ πτερωτός, μετὰ δόρατος
ἐν τῷ στόματι, ιστάμενος ἐπὶ
στάχυος . . Χ Στατήρ, 140 κ.

Οἱ χρυσοὶ οὗτοι στατῆρες εἶνε ὡραῖα καλλιτεχνήματα ἄνευ
οὐδενὸς ἔχοντες βαρδαρισμοῦ. Ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ Πανὸς ἐν τῇ πό-
λει ταύτη δύναται νὰ σχετισθῇ πρὸς τὴν ὑποτιθεμένην παραγωγὴν
τοῦ ὄνόματος αὐτῆς. Ὁ πτερωτός καὶ κερασφόρος λέων εἶνε παραλ-
λαγή τις τοῦ γρυπός, τοῦ μυθολογουμένου φύλακος τῶν χρυσο-
φόρων χωρῶν τοῦ βορρᾶ (Ἡροδ. III, 116), τῶν Οὐραλίων ἢ Ἀλ-
ταίων ὁρέων, διότινοι οἱ Ἑλληνες τοῦ Παντικαπαίου ἐλάμβανον με-
γάλας ποστότητας χρυσοῦ, ὡς ἕβεναιώθη κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν
ὑπὸ τῶν ἐκσκαφέντων ἀπειραρίθμων θησαυρῶν ἐκ τῶν παρὰ τῷ
Κέρτες τύμβων. Εἰς τὴν εὐθηγίαν τοῦ χρυσοῦ ἐν Παντικαπαίῳ ὁφεί-
λεται ἵσως, διτὶ δ στατήρ ἐνταῦθα ἔφθασεν εἰς τὸ ὑπέρμετρον βάρος
τῶν 140 κ.

Πρὸ τοῦ 400-300 π. X. περίπον.

Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῆς τετάρτης ἐκατον-
ταετηρίδος χρονολογούμενα, φέρουσι συνήθως ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας
ὄψεως κεφαλὴν Πανός, ἐπὶ δὲ τῆς διποσθίας κεφαλὴν ταύρου, λέοντα
μετὰ δόρατος ἐν τῷ στόματι, ἢ κεφαλὴν λέοντος. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτά-
των μνημονευτέον τὸ ἔξῆς δίδραχμον καὶ δ ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ
βαρώνου de Hirsch ὀβολός, ἀτινα πιθανῶς ἀποδοτέα εἰςτὸ τελευ-
ταῖον μέρος τοῦ Ε'. αἰῶνος.

Λεοντῆ κατ' ἐνώπιον.

Ἐγκοιλοντετράγωνον, ἐντὸς τῶν τεσ-
σάρων μερῶν οὔτινος εὑρηνται τὰ
γράμματα Γ - Α - Ν καὶ ἀστήρ. .
Α 126 κ.

*Ομοίως.

ΠΑΝΤΙ Κεφαλὴ κριοῦ ἐν τετραγώ-
νῳ ἐγκοίλῳ . . . . Α 10 κ.

*Ἡ κεφαλὴ τοῦ ταύρου ἀναφέρεται εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ταυρο-

πόλου Ἀρτέμιδος. Ὁ δόρυ θραύσων λέων οὐδὲν ἀλλο εἶνε Ἰσως ἡ παραλλαγὴ τοῦ ἐπὶ τῶν χρυσῶν νομίσματων πτερωτοῦ τέρατος. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα εἶνε πολυσάριθμα οἱ δὲ τύποι αὐτῶν ὅμοιάζουσιν ώς ἐπὶ τὸ πολὺ πρὸς τοὺς τῶν ἀργυρῶν.

Περὶ τὰ 380-200 π. Χ. καὶ βραδύτερον

Κατὰ τὸν τρίτον καὶ δεύτερον αἰῶνα τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα φέρουσι συνήθως κεφαλὴν Διονύσου νεαροῦ ἢ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΑΝΤΙΚΑΠΑΙΤΩΝ μετὰ διαφόρων ἁνει ἴδιαιτέρου τινὸς ἐνδιαφέροντος τύπων ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως. Ἐπὶ τῶν μεγίστων χαλκῶν νομίσματων τοῦ χρόνου τούτου ἀπαντᾷ ἡ κεφαλὴ τοῦ θεοῦ τῆς σελήνης Μηνός, μετὰ τοῦ Διονύσου ἰσταμένου ἔχοντος δὲ παρ' αὐτῷ πάνθηρα ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως. Ἐκ τῶν ἀλλων τύπων μνημονευτέος δὲ πίνων Πήγασος καὶ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας μετὰ τῶν πίλων τῶν Διοσκούρων.

Ο. ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΣΤΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

Βασιλεῖς τῶν Ὀδρυσῶν, κλπ. Μεταξὺ τοῦ Περσικοῦ καὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἔξετειναν βαθμιαίως τὸ κράτος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς Θράκης.

Σπαράδοκος, ἀδελφὸς τοῦ Σιτάλκου, περὶ τὰ 430 π. Χ. (Bull. de Corr. Hell., III, σ. 409.)

Ἴππεὺς μετὰ δύο δοράτων.

ΣΠΑΡΑΔΟΚΟ Τετράγωνον ἔγκοιλον ἐν ὦ δετὸς δφιν καταβροχθίζων . . . . Ρ Ἀττικ. τετράδρ.

ΣΠΑΡΑΔΟΚΟ (ἐπ' ἀριστ.) Ἰππος βαδίζων.

Τετράγωνον ἔγκοιλον. Αετὸς ἵπταμενος μετὰ δρεως . . Ρ Δραχ. Ομοίως . . . . Ρ Διώβολ.

ΣΠΑ Προτομὴ ἵππου.

Ἐκ τῶν τύπων τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν νομίσματων τούτων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, δτι ἐχόπησαν ἐν Ὀλύνθῳ.

Σεύθης Α'. υἱὸς τοῦ Σπαραδόκου καὶ διάδοχος τοῦ Σιτάλκου (Θουκυδ. II, 95—101· καὶ IV, 101)

‘Ιππεὺς ἔνοπλος
(Πίναξ ΙΔ', 4.)

ΣΕΥΘΑ ΑΡΓΥΡΙΟΝ ἢ ΣΕΥΘΑ
ΚΟΜΜΑ “Ἄνευ τύπου . . . .
Ρ ’Αττικ. δίδρ.

Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε σπουδαιῖα ἐνεκα τῶν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως ἐπιγραφῶν αὐτῶν, αἵτινες δειχνύουσι σαφέστατα, δτι δυνάμεθα συνήθως νὰ ἔξυπακούμωμεν λέξιν σημαίνουσαν γενικῶς νόμισμα, ἀνευ ὀρισμοῦ τινος τοῦ μεγέθους, εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἄς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως ἢ ἐθνικὸν ἐπίθετον εὑρηται μόνον. ’Ανάλογα παραδείγματα εἶνε τὰ ΚΟΤΥΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ (σελ. 358) καὶ ΓΟΡΤΥΝΟΣ ΤΟ ΠΑΙΜΑ (’Ιδε Γόρτυναν Κρήτης). ’Εξ ἀλλου δὲ ἢ ἐπιγραφὴ ΦΑΝΟΣ ΕΜΙ ΣΗΜΑ (’Ιδε Ἀλικαρνασὸν)=Φάνυς εἰμὶ σῆμα, ἀναφέρεται εἰς τὸν τύπον, τὴν ἔλαφον δηλαδή, ώς τὸ σημεῖον ἢ τὸ ἔμβλημα τοῦ Φάνητος.

Μήτοκος. περὶ τὰ 400 π. Χ. Μήδοκος ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (’Ανάθ., VII. 2, 32. 3, 16. 4, 3, 11.) καλούμενος. ’Ιδε Zeit. f. Num. V. 95.

ΜΗΤΟΚΟ Κεφαλὴ Διονύσου πω- | Δίστοκος πέλεκυς. Σύμβολον, στα-
γωνοφόρος. φυλὴ . . . . Ρ ’Αττικ. δίδρ.

Ο διπλοῦς πέλεκυς εἶνε σύμβολον τοῦ Διονύσου ώς ἐπίσης καὶ τῆς μεγάλης Θρακικῆς θεᾶς Κότυος ἢ Κοτυττοῦς, θεότητος στενῶς συνδεομένης πρὸς τὴν Φρυγικὴν Μεγάλην Μητέρα. (Preller, Gr. Myth. I. 549).

Αμάδοκος Α'. Περὶ τὰ 400 π. Χ. Τὰ νομίσματα τοῦ βασιλέως τούτου ἐκόπησαν ἐν Μαρωνείᾳ καὶ φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἀστικοῦ ἀρχοντος, ἔξ ίοῦ συμπεραίνομεν, δτι ὁ Αμάδοκος ἐδέσποσεν ἐπὶ βραχὺ τῆς Ἐλληνικῆς ταύτης πόλεως.

ΑΜΑΔΟΚΟ Πέλεκυς δίστομος. | Τετράγωνον ἔγκοιλον. ΕΠΙ ΔΗ-
Μ[ΟΚΡΙ]ΤΟ Αμπελος ἐν γραμ-
μικῷ τετραγώνῳ . . . . Α · 9

Τήρης Β'. Περὶ τὰ 400 π. Χ. Τὰ νομίσματα τοῦ Τήρεω δομοιάζουσι πρὸς τὰ τοῦ Αμαδόκου καὶ πρέπει νὰ ἐκόπησαν ώστε-

τως ἐν Μαρωνείᾳ. Ἐπιγρ. ΤΗΡΕΩ καὶ ΕΠΙ ΚΑΣΙΓΝΑΚΙΟΣ. Α· 9
(*Zeit. f. Num.*, V. 97).

Ἐμένακος (;) Πρὸ του 400 π. Χ. Στατήρ ἀργυροῦς εὑρεθεὶς παρὰ τὴν Ὄλβιαν, περιγραφεὶς ἀνωτέρω ἐν σελ. 343.

Σαράτοκος, Περὶ τὰ 400 π. Χ. Ὁ δυνάστης οὗτος εἶνε γνωστὸς ἐκ μόνων τῶν ἀργυρῶν αὐτοῦ νομισμάτων (όλχης 17 κ. περίπου) φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΣΑΡΑΤΟΚΟ, ΣΑΡ ἢ ΣΑ. Τινὰ ἐξ αὐτῶν φέροντα Θασίους τύπους (ἔμπ. Σάτυρος γονατίζων, δπισθ. Ἀμφορεὺς) θὰ ἔκποησαν βεβαίως ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ (*Zeit. f. Num.* I σελ. 163). Ἐτερα δέ, μετὰ νεαρᾶς κεφαλῆς ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως καὶ σταφυλῆς ἐπὶ τῆς δπισθίας, δυνατὸν νὰ ἔκποησαν ὑπὸ του αὐτοῦ ἡγεμόνος ἐπὶ τῆς στερεᾶς τῆς Θράκης.

Βεργαζος. Δυνάστης ἐν Θράκη ἢ ἐν Θάσῳ, περὶ τὰ 400-350 π. Χ. Γνωστὸς μόνον ἐκ τῶν νομισμάτων αὐτοῦ.

Σειληνὸς γονατίζων, ἀπάγων νύμφην. Κεφαλὴ Σειληνοῦ. [<i>Zeit. f. Num.</i> I. σ. 164.]	ΒΕΡΓΑΙΟΥ ἐν τετραγώνῳ ἐγκοῖλῳ. ΒΕΡΓ. Ἰχθύς. . . . . Α·4
--	--

Κετρέπορες, 356 π. Χ. Ὁ Θρᾷξ οὗτος δυνάστης μνημονεύεται ως σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοῦ Φιλίππου ἐν ἐπιγραφῇ ἀνακαλυφθείσῃ πρό τινων ἐτῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν (*Num. Chron.* N. S. XV. σ. 21).

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρος. | **ΚΕΤΡΙΠΟΡΙΟΣ** Κάνθαρος. Α·55-35

Κότυς Α'. 382-389 π. Χ. Δυνάστης ἐν Κυφέλοις.

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος. [<i>B. M. Cat. Thrace</i> , σελ. 202.] Ἴππεύς (<i>Aντόθι</i> , σελ. 203).	ΚΟΤΥΟΣ, ΚΟΤΥ ἢ ΚΟΤΟ Ἀγγεῖον τοῦ αὐτοῦ σχῆματος πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Κυφέλων . . . . . Α·13 κ. Ομοίως. . . . . Α·8
---	--

Κερσοθλέπτης, 357-341 π. Χ.

Κεφαλὴ γυναικεία ἔχουσα τὴν κόμην | **ΚΕΡ** Ἀγγεῖον δμοιον τῷ προηγου-
έν σφενδόνῃ. μένῳ . . . . . **Α** · 45

‘Ο Κερσοθλέπτης ἦτο υἱὸς καὶ διάδοχος Κότυος τοῦ Α'. φαί-
νεται δέ, ὅτι ἔκοψεν δμοίως τῷ πατρὶ τὰ νομίσματα αὐτοῦ ἐν τῇ
πόλει τῶν Κυψέλων. ‘Ο Imhoof-Blumer (*Porträtköpfe*, σ. 16)
φρονεῖ ὅτι καὶ ἔτερά τινα δμοια νομίσματα φέροντα ΦΙΛΗ ἀντὶ ΚΕΡ
θὰ ἐκόπησαν ὑπὸ δυνάστου καλουμένου ΦΙΛΗΤΑ, πιθανῶς ἀρξαντος
ἐν Κυψέλοις (Πρβλ. Imhoof, *Mon. Gr.* σ. 53).

Σκοστάκης, περὶ τὰ 350 π. Χ. Γνωστὸς μόνον ἐκ τῶν
νομισμάτων αὐτοῦ. (Imhoof, *Mon. Gr.* σελ. 53).

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) δαρφυνοστεφῆς. | **ΣΚΟΣΤΟΚ** Ἰππεὺς καλπάζων. **Α** · 8

Εῦθρ . . . (,), Πρὸ τοῦ 320 (,). Νομίσματα χαλκᾶ φέ-
ροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΕΥΒΡ. ‘Ο Imhoof (*Mon. Gr.* σ. 461) θέλει
νὰ ἀποδώσῃ τὰ νομίσματα ταῦτα εἰς ἄγνωστόν τινα δυνάστην τῆς
Θράκης. ‘Ο συνήθης τύπος τοῦ διώτου ἀγγείου (κυψέλης) ἐνδει-
κνύει τὴν πόλιν τῶν Κυψέλων.

Σεύθης Γ'. 324 π. Χ. Χαλκᾶ νομίσματα ἀμελοῦς τεχνοτρο-
πίας, κατατασσόμενα μετ' ἵσης σχεδὸν πιθανότητος εἰς τὸν Σεύ-
θην Δ' ὑπὸ τοῦ Leake ἐν *Num. Hell.* σελ. 20.

Κεφαλὴ Διός. | **ΣΕΥΘΟΥ** Ἰππεὺς . . . . **Α** · 8

Λυσέμαχος, βασιλεὺς τῆς Θράκης, κτλ., 323-281 π. Χ.

Τὰ νομίσματα τοῦ βασιλέως τούτου εἶνε πολυαριθμότερα πάντων
οιουδήποτε ἄλλου τῶν διαδόχων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Ἡ βα-
σιλεία αὐτοῦ δύναται γὰ διαιρεθῆ εἰς τρεῖς περιόδους, ἥτοι:—Α' 323
-311 π. Χ., ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρις ἐκείνου τοῦ
νέου Ἀλεξάνδρου (τοῦ υἱοῦ τῆς Ρωξάνης). ‘Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτη
ὁ Λυσέμαχος ὡς βασιλικὸς ἐπίτροπος ἐν Θράκῃ, ἔκοψε νομίσματα
ἐπ' ὄνόματι Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ Φιλίππου τοῦ Ἀριδαίου
μετὰ Ἀλεξανδρείων τύπων. — Β'. 311-306 π. Χ., ἀπὸ τοῦ θανά-

του τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀριάδνης μέχρι τῆς ὑπὸ Λυσιμάχου προσλήψεως τοῦ τίτλου βασιλεύς. Τὰ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης φέρουσιν ἀκόμη τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξάνδρου, συγχαρητικῶς μάζας προστίθενται τὰ γράμματα Λ.Υ.—Γ'. 306-281 π.Χ., νομίσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ, κατ' ἀρχὰς μὲν μετὰ τῶν τύπων τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατόπιν δὲ μετὰ τῶν ἔξι τοῦ Λυσιμάχων τύπων.

Κεφαλὴ τοῦ ἀποθεώθεντος Ἀλεξάνδρου μετὰ κέρατος Ἀμμωνος.
(Πίναξ ΙΔ'. 5.).

Αθηνᾶ Νικηφόρος καθημένη.
Χ, Ρ Ἀττικ. δλκῆς.
[B. M. Guide Πίν. XXVIII, 18,
19. XXXI, 19, 20.]

Κεφαλὴ Ἀρεως νεαροῦ μετὰ περικεφαλαίας ἀκριβῶς ἐφαρμοζομένης.

Λέων. Προτομὴ λέοντος ἡ κεφαλὴ λέοντος . . . Η Διαφόρ. μεγεθ.

Κεφαλὴ κρανοφόρος.

Τρόπαιον. . . . Η

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.

Στέφανος σταχύων. Η

Τὰ νομίσματα τοῦ Λυσιμάχου ἔξεδίδοντο ἐκ πολυαριθμων νομισματοκοπείων, ἐν Θράκῃ 311-281 π.Χ., ἐν Μακεδονίᾳ 286-281 π.Χ. καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ 302-281 π.Χ. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου τὰ νομίσματα αὐτοῦ ἀντεγράφοντο ἀδιακρίτως μετ' ἔκεινων τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὑπὸ πολυαριθμων αὐτονόμων πόλεων καὶ τοῦτο οὐχὶ ἀποκλειστικῶς μόνον ἐν Θράκῃ (ἰδε. Müller, Münnzen d. K. Lysim. καὶ B. M. Guide, Πίν. XLII. 1, LIII, 3, 4. LXIV. 3, 4).

Σκοστόκης. Περὶ τὰ 300 π.Χ. φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε Θράκης τις δυνάστης φέρων τὸ ὄνομα τοῦτο, διπερ ἀπαντᾶ ἐπὶ βαρβάρων ἀπομιμήσεων τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ Λυσιμάχου (Imhoof, Monn. Gr. σ. 55). Πιθανῶς πρέπει νὰ διακριθῇ ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρω (σελ. 356) μνημονευθέντος ὅμωνύμου αὐτῷ.

Ορσοσλτεος, περὶ τὰ 300 π. Χ. Γνωστὸς μόνον ἐκ τῶν τετραδράχμων αὐτοῦ ὄντων ἀντιγράφων ἔκεινων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀλλὰ φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΟΡΣΟΑΛΤΙΟΥ (E. Muret, Bull. de Corr. hell. V. 331).

Κερσίθαυλος, περὶ τὰ 300 π. Χ. Γνωστὸς μόνον ἐκ τῶν τετραδράχμων αὐτοῦ φερόντων ἐπίσης Ἀλεξανδρείους τύπους ἀνη-

χόντων δὲ κατὰ τεχνοτροπίαν εἰς τὸ πρῶτον ἔμισυ τῆς Γ'. ἑκατονταετηρίδος. *Ἐπιγρ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΕΡΣΙΒΑΥΛΟΥ.*

Καύαρος, περὶ τὰ 219-200 π. Χ. Ὁ τελευταῖος Γαλάτης βασιλεὺς ἐν Θράκῃ. (Πολυθ. IV, 46. 52).

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΥΑΡΟΥ Νίκη ιστα-
[B. M. Cat. Thrace, σελ. 207.]	μένη . . . . . Α·8
Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρος.	ΒΑΣΙΛ ΚΑΥΑ Κέρας . . . Α·6

Μόστις, περὶ τὰ 200 π. Χ. ἡ βραδύτερον. Τετράδραγμα κατ' ἀπομίμησιν τῶν τελευταίων Λυσιμαχείων ἐκδόσεων, ἀλλὰ μετ' εἰκόνος τοῦ Μόστιδος ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως. *Ἐπιγρ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΟΣΤΙΔΟΣ καὶ χρονολογίαι ΕΤΟΥΣ ΙΓ[13] ΚΒ [22] ἡ ΛΗ [38] ἐνίστε δὲ καὶ ὄνομα ἀρχοντος, ΕΠΙ ΣΑΔΑΛΟΥ.* Ἐπίσης χαλκᾶ νομίσματα φέροντα ἔμπ., κεφαλὴν Ἀπόλλωνος. *Ορ. ἵππον.* Α·75

Δημήτρειος, πρῶτος αἰών π. Χ. Νόμισμα ἀργυροῦν, βαρύρου τεχνοτροπίας.

'Αγροίκου τέχνης κεφαλὴ τοῦ Διονύσου πρὸς δ., ὡς ἐπὶ τῶν ὀφίμων νομισμάτων τῆς Θάσου.	ΔΗΜΗΤ Ιππεὺς τρεχων δλοταχῶς, δόρυ δὲ κραδαίνων. Ἐν τῷ πεδίῳ, σταυρός Ρ Τετράδρ. 254 κ. 1).
[Northwick, Sale Cat., 558.]	

Κότυς, πρῶτος αἰών π. Χ.

Κεφαλὴ Διονύσου πρὸς δ. ἀντιγεγραμμένη ἀπὸ νομισμάτων τῆς Θάσου. Τεχνοτροπία ἀξεστος.	ΚΟΤΥΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗ[P] Ἡρακλῆς ιστάμενος. Ρ Τετράδρ. 252 κ. [Zeit. f. Num. III, 242.]
---	--

*Ἀγ δέ κόψας τὸ νόμισμα τοῦτο βασιλεὺς ἦτο δὲν ἔτει 16 π. Χ. θανὼν Κότυς (Z. f. N. ἔ. ἀ.), ἡ ἀρχαιότερός τις ὁμώνυμος δυνάντατης (F. Lenormant, *Mon. dans l' Antiq*, II, 195), δὲν θὰ ἀποτολμήσωμεν νὰ χρίνωμεν. Ἡ περίεργος ἐπιγραφὴ ΚΟΤΥΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ ἔχει ώς πάρισον τὴν ἐπὶ ἀρχαῖκῶν νομισμάτων

¹⁾ Τὸ νόμισμα τοῦτο, ὃν ἔχμαγειον τοῦ ἐν τῇ συλλογῇ Hunter κέρματος μόλις ἐσχάτως εἶδον, εἶναι κινδηλον. Ἐπομένως τὸ ὄνομα τοῦ Δημητρίου πρέπει νὰ διαγραφῇ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν δυναστῶν τῆς Θράκης.

ΓΟΡΤΥΝΟΣ ΤΟ ΡΑΙΜΑ (ιδε Γόρτυναν Κρήτης) καὶ ΣΕΥΘΑ ΚΟΜΜΑ
(σελ. 354).

Δεξατελμεύς, πρῶτος αἰών π. Χ. (;).

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ	ΔΙΞΑΤΕΛΜΕΩΣ
Ἄμφορεύς	
A 65	

Ἄπο τῆς ἐν ἔτει 146 π. Χ. συστάσεως τῆς Ρωμαικῆς ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου, ἔχομεν δλίγας μόνον εἰδήσεις περὶ τῶν Θρᾳκιῶν πραγμάτων, τὰ δὲ μόνα νομίσματα, περὶ ὧν δυνάμεθα ν' ἀποδεῖξωμεν, δτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν περίσδον ταύτην, εἶνε εὔτελεῖς ἀντιγραφαὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Λυσιμάχου καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ σπάνιά τινα τετράδραχμα ἀντιγράφοντα τὰ τελευταῖα νομίσματα τῆς Θάσου, ἐπιγεγραμμένα δὲ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΡΑΚΩΝ (Zeit. für Num. III, 241.) Κατὰ ποίαν περίστασιν οἱ Θρᾷκες ἦσαν ἐπαρκῶς ἡνωμένοι εἰς δμογενῆ κοινότητα, ἵνα μεταχειρισθῶσι κοινὸν νόμισμα, δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ βεβαιώσωμεν.

Τὰ κατόπιν ύπὸ βασιλέων τῆς Θράκης ἐν Ρωμαικοῖς χρόνοις κοπέντα νομίσματα εἶνε τὰ κατωτέρω περιγραφόμενα. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα δυσκόλως δύνανται νὰ κληθῶσιν ἐλληνικά, ἀρκεῖ νὰ περιγράψωμεν αὐτὰ διὰ βραχυτάτων.

Κότυς Γ'. 57—48 π. Χ.

Κεφαλὴ τοῦ Κότυος δ. μετὰ διαδή- | ΚΟΤΥΟΣ ἢ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΟΤΥΟΣ
ματος. | Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ. . . A 5

Σαδάλης. Μέχρι τοῦ 42 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Σαδάλου πρὸς δ., μετὰ | ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΔΑΛΟΥ Ἄετὸς ἐπὶ
διαδήματος. | κεραυνοῦ . . . . . A 6

Κόσων, περὶ τὰ 42 π. Χ.

ΚΟΣΩΝ Ὁ ὅπατος Βροῦτος με- | 'Ἄετὸς κρατῶν στέφανον . . . . .
ταξὺ δύο ῥαβδούχων. Μονογρ. BR | Χ Στατήρ, 130 x.
(Mommsen, Hist. Mon. Rom.
III, 283.)

'Ροιμητάλκης Α', 11 π. Χ.-12 μ. Χ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΡΩΙΜΗΤΑΛΚΟΥ Κε- | ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ Κεφαλὴ
φαλὴ βασιλέως μετὰ διαδήματος. | Αὐγούστου . . . . Η·7·9

"Ετερα νομίσματα τοῦ αὐτοῦ βασιλέως φέρουσι συνηνωμένας τὰς κεφαλὰς τοῦ 'Ροιμητάλκου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ βασιλίσσης ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως, τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Αὐγούστου ἢ τοῦ Αὐγούστου καὶ τῆς Λιβίας ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως.

Κότυς Δ' καὶ 'Ραισκούπορεις, 12-19 μ. Χ. Ρ σὺν ΚΟ (μονογράφημα). Κεφαλὴ τοῦ βασιλέως, ὅπ. Κεφαλὴ τοῦ Αὐγούστου. Η φέροντα ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΟΤΥΣ καὶ κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, ὅπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΡΑΙΣΚΟΥΠΟΡΕΩΣ ἢ ΡΑΙΣΚΟΥΠΟΡΙΔΟΣ καὶ Νίκην μετὰ στεφάνου καὶ φοίνικος.

'Ροιμητάλκης Γ' σὺν τῷ Καλιγούλᾳ, 37-46 μ. Χ. Η φέροντα ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΡΟΙΜΗΤΑΛΚΑΣ Προτομὴ βασιλέως, ὅπ. Κεφαλὴ Καλιγούλα.

Π. ΜΕΣΟΓΕΙΟΙ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

'Αδρεανόπολις, ἐπὶ τοῦ "Ἐβρου, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ. Νομίσματα αὐτόνομα αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἐπιγρ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΛΙΤΩΝ· καὶ αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρι Τρανκυλλίνης, μετὰ ἥ ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἡγεμόνος ἦτοι 'Ρωμαίου προέδρου. Τύποι κυρίως ἀναφερόμενοι εἰς τοὺς ἄλλους τοῦ Ἡρακλέους. Ἐπί τινων κομματίων εὑρηται ποτάμιος θεός, ὁ ΤΟΝΖΟC, παραπόταμος τοῦ Ἐβρου.

Βεζύη, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἀγριάνου περὶ τὰ 80 μίλια ΝΔ τοῦ Βυζαντίου. Νομίσματα αὐτόνομα τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων. Ἐπιγρ. ΒΙΖΥ, ΒΙΖΥΗΝΩΝ, κτλ. Τύποι — Κεφαλὴ Διός, ὅπ. Νίκη. Κεφαλὴ Ποσειδῶνος, ὅπ. Ζεὺς σπένδων. Κεφαλὴ Διογύσου νεαροῦ, ὅπ. Σειληνὸς μετὰ κανθάρου καὶ ἀσκοῦ. Ἐπίστης αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρι Φιλίππου Β'. Τύποι, "Ἡρα

καθημένη μετά ταῶνος ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς, Ποταμός, Ἀσκληπίος, Ὑγίεια, Τελεσφόρος, Ἀπόλλων, Σέραπις, Ἰσις, Ἀρποκράτης, κτλ. Ἀρχοντες — Πρεσβευτής, ἀντιστράτηγος καὶ ἡγεμών.

Δεούελτος. Ἀποικία ἰδρυθεῖσα ὑπὸ Οὐεσπασιανοῦ. Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα μετὰ λατινικῆς ἐπιγραφῆς C. F. P. D. κτλ. (Colonia Flavia Pacensis Deultum). (Sestini, *Class. Gen.* σ. 28. Ἰδε ώσαύτως Eckhel II, σ. 32).

Νεκόπολες πρὸς Νέστον, περὶ τὰ εἴκοσι μίλια πρὸς βορρᾶν τῶν Ἀθόηρων. Μόνον αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἦτοι τῆς Κρισπίνης, Σεβήρου, Δόμηνης Καρακάλλα καὶ Γέτα. Πλήρης ἐπιγραφή, ΟΥΛΠΙΑΣ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΠΡΟΣ ΜΕΣΤΩ. Τύποι—Διόνυσος, Νέμεσις, Μήνη ἔφιππος, κτλ.

Παυταλέα, πρὸς γότον τοῦ ὄρους Αἴμου, ἐπὶ τοῦ ἄνω Στρυμόνος. Αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρις Ἐλαγαβάλου. Ἐπιγρ., ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ ἢ ΟΥΛΠΙΑΣ ΠΑΥΤΑΛΙΑΣ, συνήθως μετὰ τοῦ ὄνόματος τοῦ ἡγεμόνος. Τύποι διάφοροι καὶ σπουδαῖοι ἐνδιαφέροντος, π.χ. ὁ ποταμὸς Στρυμὼν περικυκλούμενος ὑπὸ τεσσάρων παιδίων φερόντων τὰ ὄνόματα ΒΟΤΡΥC, ΣΤΑΧΥC, ΧΡΥCOC καὶ ΑΡΓΥΡΟC, σημαινόντων δὲ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸν μεταλλικὸν πλούτον τῆς χώρας. Ἐπὶ νομίσματος τοῦ Καρακάλλα τὸ ὄνομα ΣΤΡΥΜΩΝ συνοδεύει τὸν τύπον τοῦ κατακειμένου ποταμίου θεοῦ.

Πλωτεινόπολες, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὅχθης τοῦ Ἐβρου, κληθεῖσα ἀπὸ Πλωτίνης τῆς συζύγου τοῦ Τραϊανοῦ. Χαλκᾶ αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ Ἀντωνίνου τοῦ Εὔσεβοῦς μέχρι Καρακάλλα. Ἐπιγρ. ΠΛΩΤΕΙΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ, σπανίως μετὰ τοῦ ὄνόματος τοῦ ἡγεμόνος. Ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων τύπων αὐτῶν εἶνε ὁ ποτάμιος θεός Ἐβρος κατακείμενος ἔχων δὲ τὸν ἔνα πόδα ἐπὶ ἀγγείου ἀνεστραμμένου (Num. Zeit. 1884. Πίν., IV. 6).

Σερδική. Ἄν καὶ ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τοῦ

Αῖμου, καὶ ἔνεκα τούτου δύναται νὰ υποτεθῇ ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν Μοισίαν μᾶλλον ἢ τὴν Θράκην, περιελήφθη εἰς τὴν τελευταίαν ἐπαρχίαν ὑπὸ πάντων τῶν νομισματικῶν συγγραφέων, ἐπειδὴ ἀρκετὰ τῶν νομισμάτων αὐτῆς φέρουσι τὰ ὄνοματα τῶν ἡγεμόνων τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Αὔρηλίου μέχρι Γαλλιηνοῦ Ἑπιγρ., ΣΕΡΔΩΝ ἢ ΟΥΛΠΙΑΣ ΣΕΡΔΙΚΗΣ.

Τόπειρας, κειμένη πιθανῶς περὶ τὰ εἴκοσι μίλια ἀπὸ τῆς Νικοπόλεως, πλησίον τοῦ Νέστου ἢ Μέστου ποταμοῦ. Ἐκοψε δὲ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς μέχρι Γέτα. Ἑπιγρ. ΤΟΠΕΙΡΕΙΤΩΝ ἢ ΟΥΛΠΙΑΣ ΤΟΠΕΙΡΟΥ, συνήθως μετὰ ὄνομάτων ἀρχόντων προτασσομένης τῆς ΕΠΙ. Τύπος συνήθης, ὁ Ἡρακλῆς καθήμενος ἐπὶ βράχου.

Τραξανόπολεις, ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ περὶ τὰ εἴκοσι μίλια πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἔβρου. Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Τραϊανοῦ καὶ ἐντεῦθεν. Ἑπιγρ. ΤΡΑΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ἢ ΑΥΓΟΥСΤΗΣ ΤΡΑΙΑΝΗΣ, μετὰ ἢ ἄνευ ὄνομάτων ἀρχόντων σὺν τῷ τίτλῳ δὲ ἡγεμών, Τύποι—Ζεὺς ἐπὶ θρόνου καθήμενος, Ἀθηνᾶ φέρουσα κράνος ἐν τῇ χειρὶ Ἔβρος ὁ ποτάμιος θεὸς κατακείμενος, Κυβέλη ἐπὶ θρόνου, Διόνυσος, Ἀπόλλων, Ἀσκληπιός, Ύγεια καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Φιλεππόπολεις. Αὐτόνομα καὶ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Δομιτιανοῦ μέχρι Σαλωνίνας. Ἑπιγρ. ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΙΤΩΝ, ἢ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΩΣ μετὰ ἢ ἄνευ ΝΕΩΚΟΡΟΥ. Διάφορα ὄνοματα ἀρχόντων ἐνίστε μετὰ τῶν τίτλων πρεσβευτής καὶ ἡγεμών. Τύποι πολυάριθμοι, ὡν μεταξὺ προσωποποίησις τοῦ ὄρους τῆς Ροδόπης (ΡΟΔΟΠΗ) καθημένης ἐπὶ βράχου, καὶ ὁ ποταμὸς Ἔβρος κατακεχλιμένος μετὰ τοῦ ὄνοματος ΕΒΡΟΣ ὑποκάτω· πρὸς δὲ ἀγωνιστικοὶ τύποι, π. χ. ἀγωνιστικὰ ἀγγεῖα, κλπ. μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ΚΟΙΝΟΝ ΘΡΑΚΩΝ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΠΥΘΙΑ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΕΝ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΙ, ΚΕΝΔΡΕΙΣΕΙΑ ΠΥΘΙΑ ΕΝ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΙ ΝΕΩΚΟΡΩ, κτλ.

P. ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΩΝ ΣΚΥΘΩΝ

Παρὰ τὰ ἀνωτέρω ύπὸ δὲ Ο. περιγραφέντα νομίσματα τῶν βασιλέων καὶ δυναστῶν τῆς Θράκης, ὑπάρχεις εἰσι καὶ ὅλιγα τινὰ νομίσματα βαρβάρων βασιλέων, ἃτινα φαίνονται ὡς ἐκ τῆς προελεύσεως αὐτῶν δτι εἶνε Σκυθικὰ μᾶλλον ἢ Θρακικά. Ἰδε Koehne, *Berliner Blätter*, II σ. 129. Πάντα δὲ ἢ σχεδὸν πάντα ταῦτα ἀνήκουσι πιθανῶς εἰς τὸν πρῶτον αἰώνα π. Χ.

Φαρζόδος. Βασιλεὺς τῆς περὶ τὴν Ὀλβίαν χώρας.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ ἢ βασιλέως πρὸ αὐτῆς κηρύκειον.	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΑΡΖΟΙΟΥ Ἀετὸς καὶ οἱ (Num. Zeit. VIII, 238.)
--	--

Χ Στατήρ.

Σκίλουρος. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἔκοψεν ώσαύτως ἐν Ὀλβίᾳ νομίσματα.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ. (Zeit. f. Num. IX, 155.)	ΒΑΣΙΛΕ ΣΚΙΛΟΥΡΟΥ Κηρύκειον καὶ ΟΛΒΙΟ . . . . . Χ 6
--	--

Σαύμαχος. Η ΒΑΣΙ ΣΑΥΜ. (Zeit. f. Num., VIII, 239).

Κανέτης. (Zeit. f. Num. IX, 155).	Η ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΝΙΤΟΥ, κτλ. (Imhoof, <i>Porträtköpfe</i> , σ. 20)
-----------------------------------	--

Σαρίας. (Imhoof, <i>Porträtköpfe</i> , σ. 20)	Η ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΡΙΑ, κτλ. (Imhoof, <i>Porträtköpfe</i> , σ. 20)
---	--

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Ἡ εὔφορος πεδιὰς τῆς Θεσσαλίας, πεφραγμένη πανταχόθεν ὑπὸ ύψηλῶν ὁροσειρῶν καὶ ἀρδευομένη ὑπὸ τοῦ Πηνειοῦ καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ ἐπιστεύετο, διτὶ ἀπετέλει ποτὲ εὑρεῖαν λίμνην, μέχρις οὖτις τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐννοσιγάίου Ποσειδῶνος οἱ τὰ σύδατα ἀποκλείοντες βράχοι ἐδιχοτομήθησαν εἰς τὸ στενὸν τῶν Τεμπῶν παρασχόντες οὕτως ἔξοδον τῷ Πηνειῷ πρὸς τὴν θάλασσαν (῾Ηρόδ., VII, 129). Ἔγενθεν ὁ Ποσειδῶν ἐλατρεύετο παγκοίνως ἐν Θεσσαλίᾳ ως ὁ πλάστης τοῦ πατρίου ἐδάφους, ως καὶ τῶν περιφήμων Θεσσαλικῶν ἵππων, ἐξ ὧν ἔβριθεν ἡ χώρα, τῶν νεμομένων δὲ τὰς καταρρύτους αὐτῆς πεδιάδας (῾Ομ. Ιlliās B, 763).

Πρὸς τιμὴν τοῦ ταυρείου Ποσειδῶνος (Preller, *Griech. Myth.* I, 446) ἐτελοῦντο ἐν Θεσσαλίᾳ ἀγῶνες, καθ' οὓς οἱ νέοι τῆς Θεσσαλίας ἐπεδείκνυον τὴν ἐπιδεξιότητα αὐτῶν εἰς τὸ νὰ δράττωνται ἐκ τῶν κεράτων ἀγρίους ταύρους «praeterea Thessalos equites, qui feros tauros per spatia Circi agunt insiliuntque defessos et ad terram cornibus detrahunt» (Suet., v. *Claud.*, κεφ. 21). Οἱ κατ' ἔξοχὴν ἐθνικοὶ οὗτοι ἀγῶνες ἐκαλοῦντο ταύρεια (Preller, ἐ. ἄ. σημ. 1) καὶ ταυροκαθάψια, ἡ δὲ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν ἐπικράτησις αὐτῶν ἀποδεικνύεται εὐρύτατα ὑπὸ τῶν νομισμάτων, ἐφ ὧν βλέπομεν Θεσσαλὸν νέον ἐλκοντα βιαίως ταῦρον ἐξηγριώμενον, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως εὑρηται συνήθως ὁ ἵππος τοῦ Ποσειδῶνος (ἐνίστε ὑπὸ τριαίνης συνοδεύσμενος), νῦν μὲν ἡσύχως νεμόμενος, νῦν δὲ ὁρμητικῶς πηδῶν μετ' ἐλευθέρων χαλινῶν, ἢ ἐκ βράχου ἀναπηδῶν οὕτω δὲ παριστῶν τὰς πηγὰς τῶν διαυγῶν ὑδάτων τῶν ἀναπηδησάντων διὰ τοῦ πλήγματος τῆς τριαίνης Ποσειδῶνος τοῦ Πετραίου. (Preller, ἐ. ἄ. σελ. 447).

Οἱ Θεσσαλοὶ δὲν φαίνεται, διτὶ ἡσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην ιδίου νομίσματος πρὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου π.Χ. αἰώνος. Τότε δὲ τὸ

πρῶτον ἡ Λάρισσα καὶ αἱ Φεραὶ ἔχρινον ἀναγκαῖον νὰ κόψωσι νομίσματα, πιθανῶς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς πανηγυρίσεως τῶν ταυρείων τοῦ Ποσειδῶνος.

Ο σταθμητικὸς καὶ νομισμάτων τῆς Θεσσαλίας, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ δευτέρου αἰῶνος π. Χ., ἦτο Αιγινητικός. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐνδεικνύει, ὅτι οἰαιδήποτε ἐμπορικαὶ πράξεις καὶ ἂν ἐγένοντο μεταξὺ τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ ἔξωτερικοῦ τοῦ πέραν τῶν ἐξ ὀρέων φραγμῶν αὐτῆς, πρέπει νὰ ἐγένοντο πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Φωκίδος καὶ Βοιωτίας, ἐνθα κατίσχυεν ὁ Αιγινητικὸς σταθμητικὸς καὶ νομισμάτων, οὐχὶ δὲ μετὰ τῆς πρὸς Βορρᾶν Μακεδονίας, ἢ μετὰ τῶν Εὔβοϊκῶν πόλεων, ἢ τῶν Ἀθηνῶν.

Ἴστορικῶς ἡ νομισματοκοπία τῆς Θεσσαλίας ἀνήκει εἰς τρεῖς καλῶς ὄριζομένας περιόδους.

(Α) Ἀπὸ τοῦ 480 π. Χ. ἡ ἀρχαιότερον, μέχρι τοῦ 344 π. Χ. ἦτοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Περσικῶν πολέμων μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος καθυποτάξεως τῆς χώρας, ὅτε αἱ αὐτόνομοι ἐκδόσεις νομισμάτων τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων ἀποτέμνως ἔπαυσαν ἀντικατασταθεῖσαι διὰ βασιλικῶν Μακεδονικῶν νομισμάτων. Τὰ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης δυνατὸν νὰ ὑποδιαιρεθῶσιν κατὰ τεχνοτροπίαν εἰς δύο κλάσεις ἦτοι (α) εἰς τὴν τοῦ 480-400 π. Χ. ἔχουσαν τὸν διάσθιον τύπον ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ, καὶ (β) τὴν τοῦ 400-344 π. Χ., ἐκ νομισμάτων ἄνευ τοῦ ἐγκοίλου τετραγώνου.

(Β) 302-286 π. Χ. Νέα ἔκδοσις ἀργυρῶν νομισμάτων ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἵσως τῆς εἰς Θεσσαλίαν ἐκστρατείας Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅστις παρεχώρησεν ἐλευθερίαν εἰς ικανὰς Θεσσαλικὰς πόλεις. Αἱ ἐκδόσεις αὗται ἀργυρῶν νομισμάτων δὲν διήρχεσαν ἐπὶ πολύ, εἴνε δῆμος πιθανὸν ὅτι χαλκᾶ νομίσματα ἔξηκολούθουν κοπτόμενα ἐν Θεσσαλίᾳ καθ' ὅλον τὸν αἰῶνα τῆς Μακεδ. διοικήσεως.

(Γ) 196-146 π. Χ. Ἡ περίοδος αὕτη χαρακτηρίζεται διὰ συμμαχικῶν νομισμάτων κοπέντων ἐν δύναμι τῶν Θεσσαλῶν, Μαγνήτων, Περραιβῶν, Αἰνιάνων καὶ Οιταίων, ἀτινα ἐνεφανίσθησαν μετὰ τὴν ἀγακήρυξιν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ

Φλαμινίου, καὶ διήρκεσαν μέχρις οὗ ἡ Θεσσαλία συνεγωνεύθη ἐν ἔτει 146 π. Χ. πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τῆς Μακεδονίας.

Γεωγραφικῶς δὲ ἡ Θεσσαλία διαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς ἐπαρχίας. Περραιβία, Ἰστιαιῶτις, Θεσσαλιῶτις, Πελασγιῶτις, Μαγνησία, Φθιώτις, Αἰγαίανία καὶ Οἰταία.

Τὸ τελευταῖον σύγγραμμα περὶ τῶν νομισμάτων τῆς Θεσσαλίας εἶνε ὁ τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου *Catalogue of Greek Coins, Thessaly to Aetolia*, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ P. Gardner, 1883, μετὰ φωτοτυπικῶν πινάκων.

ΠΙΝΑΞ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

	480-400 π. Χ.	400-344 π. Χ.	302-286 π. Χ. βραδύτ. δὲ A	196-146 π. Χ.	Αὐτοκρατο- ρικοὶ γρόνοι
Αἰνιάνες	...	...	R	R A	
*Ἀλος	...	A	A		
*Ἄτραξ	...	R	A		
*Ἄχαιοι	{	...	R		
Φθιώτιδος					
Γόρμφοι ἢ Φιλιππόπολις	...	...	R A		
Γόννος	...	...		A	
Γυρτών	...	R A		A	
Δημητρίδες	...	...	R		
*Ἐλάτεια	R				
Εὔρεα	...	...		A	
Εὔρυμεναι	...	...		A	
*Ἡράκλεια	/	R A	A		
ἢ Τραχινία					
Θῆβαι	...	...	R A		
Κιέριον	...	R A			
Κραννών	R	A		A	
Λαμία	/	R	R A	..	A
Μαλίς					
Λάρισσα	R	R A	A	A	A
Λάρισσα Κρεμαστῆ	...	...	A		

	480-400 π. X.	400-344 π. X.	302-286 π. X. βραδύτ. δὲ ΙΑ	196-146 π. X.	Αύτοχρατορι- κοὶ χρόνοι
Μάγνητες	...	...	...	ΙΑ	
Μεθύδριον	Ρ				
Μελίβοια	...		ΙΑ		
Μελίταια	...	Ρ ΙΑ			
Μητρόπολις	...	Ρ	ΙΑ		
Μόψιον	...		ΙΑ		
Οιταῖοι	...	Ρ ΙΑ	...	Ρ ΙΑ	
Ομόλιον	...	...	ΙΑ		
Ορθη	...	...	ΙΑ		
Πειρασία	...	Ρ			
Πέλιννα	Ρ	Ρ ΙΑ	ΙΑ		
Περραιβοὶ	Ρ	...	...		ΙΑ
Πεύματα	...	...	ΙΑ		
Πρώερνα	...	...	ΙΑ		
Σκοτοῦσσα	Ρ	Ρ	ΙΑ		
Τρίκα	Ρ	Ρ	ΙΑ		
Υπάτη	...		ΙΑ		
Φάκιον	...	...	ΙΑ		
Φάλλανα	...	Ρ	ΙΑ		
Φαλώρεια	...	...	ΙΑ		
Φαρκαδῶν	Ρ		ΙΑ		
Φάρσαλος	Ρ	Ρ ΙΑ	ΙΑ		
Φεραὶ	Ρ	Ρ ΙΑ	Ρ ΙΑ		
Θεσσαλοὶ	...	...	...	Ρ ΙΑ	ΙΑ

Αἴνιανες. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν νομισμάτων τοῦ λαοῦ τούτου ἀνήκουσιν κατὰ τεχνοτροπίαν εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης.

Περὶ τὰ 302-286 π. X.

Κεφαλὴ Διός. [Gardner, <i>Types Gr. C.</i> , Πίν. XII, 17.]	ΑΙΝΙΑΝΩΝ Πολεμιστῆς κραδαίνων δόρυ καὶ προτάσσων τὸν πέτασον ὡς ἀσπίδα . . . Ρ Ἡμιδρ. 42 χ.
---	---

Περὶ τὰ 168-146 π. X.

Ἡ δευτέρα σειρὰ τῶν νομισμάτων τῶν Αἰνιάνων ἤρξατο πιθα-

νῶς μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Αἰτωλικῆς συμμαχίας, εἰς ἣν οἱ Αἰγι-
ᾶνες ἥσαν ὑποτεταγμένοι. Τὰ τελευταῖα ταῦτα νομίσματα ἔκό-
πησαν ἵσως οὕτως ὡστε νὰ ἐκλαμβάνωνται ὡς Ἀττικὰ δίδραχμα,
ἐπειδὴ δὲ ἐμπρόσθιος αὐτῶν τύπος εἶνε ἀντιγεγραμμένος ἀπὸ τῶν
νομισμάτων τῶν Ἀθηνῶν.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. Τὸ κράνος αὐτῆς | ΑΙΝΙΑΝΩΝ Σφενδονήτης σκοπεύων
κοσμεῖται διὰ τεσσάρων ἵππων. παρ' αὐτῷ, δύο δόρατα

(Πίναξ ΙΔ', 6.)

ΑΡ 118 κ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κοριν- | » Σφενδονήτης ΑΡ 36 κ.
θιακοῦ. [B. M. Guide, Πίν. LIV, 14.]

Κεφαλὴ Διός. | ΑΙΝΙΑΝΩΝ Ὁπλίτης δόρυ κρα-
δαίνων . . . . . ΑΡ 36 κ.
[B. M. Cat. Thes. Πίν. II, 4.]

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῶν Αἰγιάνων ὅμοιάζουσι κατὰ τοὺς
τύπους αὐτῶν πρὸς τὰ ἀργυρᾶ τῆς, τελευταίας κλάσεως. Ὁ ἐπὶ
τῶν νομισμάτων δὲ τοῦ λαοῦ τούτου εἰκονιζόμενος σφενδονήτης
εἶνε πιθανῶς δὲ μυθικὸς αὐτῶν βασιλεὺς Φήμιος, περὶ οὗ ἴδε τὸν
Πλούταρχον (*Ἐλλ. Ζητ.* XIII) δὲ διηγεῖται, διτὶ δὲ λίθος δι' οὗ ἐφό-
νευσε τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ, ἐλατρεύετο ὡς ιερὸς ὑπὸ τῶν Αἰγιάνων.
Ἴδε ἐπίσης Ὑπάτην.

Ἄλος (Φθιώτις), ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τοῦ Παγασητικοῦ
κόλπου, εἰς τὴν ἄκραν τοῦ ὄρους τῆς Ὀρθροῦς, κτισθεῖσα κατὰ τὴν
παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Ἀθάμαντος ἐνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Αἰόλου. Ἐνταῦθα
ἐλατρεύετο δὲ Ζεὺς ὡς δὲ σκοτεινὸς θεὸς τῆς καταιγίδος καὶ τοῦ χει-
μῶνος ὑπὸ τὸ ἐπίθετον Λαφύστιος (δὲ καταβροχθίζων). Τῷ θεῷ τούτῳ
διετάχθη δὲ Ἀθάμας ὑπὸ χρησμοῦ νὰ θυσιάσῃ τὰ τέκνα αὐτοῦ Φρί-
ξον καὶ Ἐλλήν. Ὁ μῦθος τῆς ἀναλήψεως αὐτῶν ἐπὶ τοῦ χρυσο-
μάλλου κριοῦ τοῦ σταλέντος ὑπὸ Νεφέλης τῆς θείας αὐτῶν μητρός,
ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῶν νομισματικῶν τύπων τῆς Ἀλου.

Ἀργυρᾶ νομίσματα δὲν εἶνε γνωστά. Τὰ χαλκᾶ ἀνήκουσιν εἰς
δύο περιόδους, ἥτοι 400-344 π. Χ. καὶ 300-200. Τινὰ τῶν τε-

λευταίων τούτων φέρουσι τὸ μονογράφημα ΑΧ τῶν Ἀχαιῶν τῆς Φθιώτιδος.

Κεφαλὴ Διὸς Λαρυστίου, δαφνοστε- | ΑΛΕΩΝ Φρίξος γυμνός, ἡ σπανιώ-
φής, ἡ ταινίχ ἀναδεδεμένη. | τερον ἡ Ἑλλη ἐνδεδυμένη, μετέω-
(B. M. Cat., Thes., Πίν. XXXI, 1.) | ροι ἐπὶ τοῦ κριοῦ . . . **Α·7-55**

"Απραξ (Πελασιῶτις), ἐπὶ τῆς βορείας ὅχθης τοῦ Πηνειοῦ,
περὶ τὰ δέκα μίλια πρὸς δυσμάς τῆς Λαρίστης.

Περὶ τὰ 400-344 π. X.

Κεφαλὴ νύμφης. | ΑΤΡΑΓΙΟΝ Ἰππος ἐλεύθερος βαδί-
(B. M. Cat., Thes., Πίν. II, 7.) | ζων . . . . . **Α·Ημίδρ.**

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

'Ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων τοῦ τρίτου αἰῶνος οἱ μόνοι ἐν-
διαφέροντες τύποι ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ.
Εἶνε δὲ οὗτοι σικύα καὶ ζεῦγος ιατρικῶν λαβίδων. **Α·55.** Ἐπιγρ.
ΑΤΡΑΓΙΩΝ καὶ ΑΤΡΑ.

Ἀχαεοὶ οἱ Φθιώται. Οἱ κάτοικοι τοῦ διαμερίσματος τούτου
τῆς Θεσσαλίας ἔκαλοῦντο Ἀχαιοί οἱ Φθιώται μέχρις ὀψίμου ἐπο-
γῆς πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν τῆς Πελοποννήσου. Ἐκο-
ψαν δὲ συμμαχικὰ νομίσματα περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Λαμιακοῦ
πολέμου.

Περὶ τὰ 302-286 π. X.

Κεφαλὴ νύμφης. | ΑΧΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ ἐφορμῶσα. Τεχνο-
(B. M. Cat., Thes., Πίν. X. 17.) | τροπία ώραία . . . . .
Α·Δραχμὴ καὶ ημίδρ.

Γόμφος=Φελεππόπολες (Ίστιαιῶτις), εἰς τοὺς πρόπο-
δας τοῦ ὄρους Πίγδου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης διὰ τοῦ στενοῦ
εἰς τὴν Ἀθαμανίαν. Ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ τὴν πόλιν ὄρους ἔκειτο ναὸς
Διὸς τοῦ Ἀχραίου, οὗ τὸ ἄγαλμα δρᾶται ἐπὶ τῶν νομισμάτων. Φί-
λιππος δέ Β'. μετωνόμασε τὴν πόλιν Φιλιππόπολιν, κατόπιν διως
αὔτη ἐπανέλαβε τὸ ἀρχαῖον ὄνομα.

Περὶ τὰ 302-286 π. X.

Κεφαλὴ θεᾶς κατ' ἐνώπιον, φέρουσα ὑψηλὸν στέφανον. (B. M. <i>Cat., Thes.</i> , Πίν. III, 2.)	ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΙΤΩΝ Ζεὺς Ἀκροῖος καθήμενος ἐπὶ βράχου (τοῦ δροῦ Πίνδου) καὶ στηριζόμενος ἐπὶ σκήπτρου. Ἐν τῷ πεδίῳ, κερχυνός. Ρ Δραχμῇ.
--	--

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Ομοίως ἡ κεφαλὴ νύμφης μετὰ κό- μης κυματιζούσης.	ΓΟΜΦΕΩΝ Ζεὺς ἐπὶ θρόνου . . . Α 8·7 (B. M. <i>Cat., Thes.</i> , Πίν. III. 4.)
Ομοίως.	ΓΟΜΦΙΤΟΥΝ Ομοίως . Α 8
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Ομοίως . . . . . Α 8

Τὸ γράμμα Γ ἐπὶ τῶν ἀγωτέρω νομισμάτων ἔχει πολλάχις τὸ
σχῆμα Λ.

Γόννος (Πελασγιῶτις), ἐπὶ τοῦ Πηγειοῦ ποταμοῦ, παρὰ τὸ
στενὸν τῶν Τεμπῶν.

Περὶ τὰ 300-146 π. X.

Κεφαλὴ Διός.	ΓΟΝΝΕΩΝ Κριός . . . . Α 8 (Z. f. <i>Num.</i> , XIII. 10.)
Κεφαλὴ γυναικεία.	ΓΟΝΝΕ Λέων ιστάμενος . . Α 7

Γυρτών (Πελασγιῶτις), κειμένη πέντε περίπου μίλια πρὸς
βορρᾶν τῆς Λαρίσης.

Περὶ τὰ 400-344 π. X.

Κεφαλὴ νύμφης ἀντωπός.	ΓΥΡΤΩΝΙΩΝ Ἰππος ποιμαινόμενος. Ρ Ἡμίδρ.
Κεφαλὴ ἄρρην νεανικὴ παρὰ κεφα- λὴν ἵππου. (B. M. <i>Cat., Thes.</i> , Πίν. XXXI. 3.)	ΓΥΡΤΩΝΙΩΝ Κεφαλὴ νύμφης . . Α 65

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, μετὰ βραχείας κόρμης, δαφνοστεφής.	ΓΥΡΤΩΝΙΩΝ Κεφαλὴ γυναικεία. Α 7
Κεφαλὴ Διός. (B. M. <i>Cat., Thes.</i> , Πίν. III. 5, 6.)	» "Ιππος κεχαλινωμέ- νος . . . Α 8

Δημητρεάς (Μαγνησία), ἐπὶ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, κτισθεῖσα ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ἐν ἔτει 290 π. Χ. καὶ ἀποβάσα ή εύνουσυμένη διαμονὴ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας. "Ιδε ὡσαύτως τοὺς Μάγνητας.

Περὶ τὰ 290 π. Χ.

Προτομὴ Ἀρτέμιδος.

| **ΔΗΜΗΤΡΙΕΩΝ** Πρῷρα . **Ρ** 40 κ.
(B. M. Cat., Thes., Πίν. III. 1.)

Ἐλάτεια (Πελασγιῶτις), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὥχθης τοῦ Πηγειοῦ ἐν τῷ στενῷ, ὅπερ ἄγει εἰς τὰ Τέμπη.

Περὶ τὰ 480-400 π. Χ.

"Ιππος ἐλεύθερος.

(Prokesch, Ined., 1854, Πίν. I. 25)

| **ΕΛΑΤΕΟΝ** (ἐπ' ἄριστ.) "Ἐγκοιλον τε-
τράγωνον ἐν ᾧ κεφαλὴ νύμφης.
Ρ Δραχμή.

Εύρεα (Πελασγιῶτις;)

Περὶ τὰ 300-146 π. Χ.

Κεφαλὴ γυναικεία, κατ' ἐνώπιον.

(Zeit. f. Num., I, 173, σημ. 3.)

| **ΕΥΡΕΑΙΩΝ** Σταφυλή . . . **Χ** · 8

Εύρυμεναί (Μαγνησία).

Περὶ τὰ 300-146 π. Χ.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

(Rev. Num., 1843, Πίν. X. 1.)

| **ΕΥΡΥΜΕΝΑΙΩΝ** Ἄμπελος. Σύμ-

βολαὶ κρατήρες καὶ δελφίς . **Χ** · 8

Ηράκλεια ἡ Τραχενία (Οιταία). Τὸ σπουδαῖον τοῦτο Σπαρτιακὸν φρούριον ἐδέσποζε τῆς μόνης ἐκ νότου πρὸς τὴν Θεσσαλίαν ὁδοῦ. Ἐκλήθη δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἡρακλέους λατρείας, ἐγχωρίου ἐν Τραχενὶ καὶ Οιταίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων (Preller, Gr. Myth., II. 247). Τὰ νομίσματα αὐτῆς ἀνήκουσιν εἰς τὸ πρῶτον ἡμίσυ τοῦ τετάρτου αἰώνος.

Περὶ τὰ 400-344 π. Χ.

Κεφαλὴ λέοντος.

B. M. Cat., Thes., Πίν. III, 7-9.)

| **ΗΡΑΚ** ἡ **ΗΡΑ** Ῥόπαλον. Σύμβολα·

φύλλον κισσοῦ, καρίς, κλπ. . . .

Ρ Ὁβολοί, ἡμιώβη καὶ $\frac{1}{4}$ δρυόλ.

Κεφαλὴ λέοντος.

(B. M. Cat., Thes., Πίν. III, 10, 11.)

| ὘μοίως, ἡ Ῥόπαλον ἐν στεφάνῳ . . .

Χ · 7 · 6

Θηθαί (Φθιώτις). Δέν υπάρχουσιν ἀρχαικὰ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης· πάντα δὲ τὰ γνωστὰ ἀνήκουσιν βεβαίως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Δημητρίου.

Περὶ τὰ 302-286 π. Χ.

Κεφαλὴ Δῆμητρος.

[B.M. Cat., Thes., Plv. XI. 3.]

ΟΗΒΑΙΩΝ καὶ (έπι Α) **ΑΧ** τὸ μονογραφήμ. τῶν Ἀχαιῶν τῆς Φθιώτιδος. Πρωτεστίλαος ἀποβιβαζόμενος ἐκ πράρας πλοίου . . . . **Ρ** Ἡιδό. καὶ **Α** 55

‘Ο Πρωτεσίλαος ἐγεννήθη εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Θεσσαλίας, ἐν δὲ τῇ παρακειμένῃ Φυλάκῃ ὑπῆρχε τέμενος ἀφιερωμένον αὐτῷ, μνημονεύμενον ὑπὸ τοῦ Πινδάρου (Ισθμ. I. 84).

*Πρωτεσίλα, τὸ τεὸν δ' ἀνδρῶν Ἀχαιῶν
ἐν Φυλάκᾳ τέμενος συμβάλλομαι.*

‘Ως πρὸς ἄλλας διαφορὰς νομισμάτων, ἵδε *Zeit. f. Num.* I. σελ. 175.

Κεέρεον (Θεσσαλιώτις), "Αρη έν αρχαία ἐποχῇ καλουμένη ἐκ τοῦ ὄνόματος νύμφης τινός θυγατρὸς τοῦ Αἰόλου υἱοῦ τοῦ Ἰππότου (Παυσ. IX, 40, 3), ἡτις ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος τὸν Βοιωτόν.

Pèrol à 400-344 n. X.

Κεφαλὴ Διδοῦ

(Bompois *Ciérium*, Plv. I, 1.)

ΚΙΕΡΙΕ . . . ^οΑσκληπιδς νεαρδς ή
Απόλλων γυμνός, καθήμενος πρό
δένδρου, περὶ τὸ διοικοῦν ἐλίσσεται
δφις. R Δίδο.

·Ουοίως ἡ κεφαλὴ τῆς Ἀρνης.

(B. M. Cat., Thes., Plv. II, 9, 10.)

ΚΙΕΡΙΕΙΩΝ Νύμφη^{*} Ἀρνη κλίνουσα
ἐπὶ τοῦ ἐνδὸς γόνατος καὶ παιζούσα
μετ' ἀστραγάλων . **R** Τριημιώβ.

"INTROS.

ΚΙΕΡΙΕΙΩΝ Ἡρως γυμνὸς (Αἴας);,
μαχόμενος, ὡπλισμένος διὰ κρά-
νους, ἀσπίδος καὶ ξίφους. **Ρ**' Οβολ.

Κεφ. Ποσειδῶνος, δπισθεν δὲ τρίαινα.

ΚΙ Κεφαλὴ Ἀρνης . Ρ Ἡμιώβολ.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τοῦ Κιερίου χρονολογοῦνται ἀπὸ τῶν

μέσων τοῦ τετάρτου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Ἐπιγρ. ΚΙΕΡΙΕΩΝ ἢ ΚΙΕΡΙΩΝ.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

(Bompois, *Ciérium*, Πίν. I, 5.)

Ομοίως. (Αὐτόθι, I, 8.).

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

(B. M. Cat., *Thes.*, Πίν. XXXI, 2.)

"Αρνη παιζούσα μετ' ἀστραγάλων .

Α · 55

"Ιππος καλπάζων ὑποκάτω ἢ "Αρνη

Α · 7

Ζεὺς χραδαίνων κεραυνόν· ἐν τῷ πε-

δίῳ ἢ "Αρνη . . . . Α · 85

Ἡ ἐπὶ πάντων τῶν νομισμάτων τούτων εἰκὼν τῆς Ἀρνης δυνατὸν νὰ ἐνεπνεύσθῃ ἐξ ἀγάλματός τινος τῆς νύμφης ταύτης. Ἄν η ἐπὶ τοῦ πρώτου τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων νομισμάτων ἀπεικονιζομένη καθημένη θεότης εἶνε ὁ Ἀσκληπιός, ὡς εἶνε πιθανὸν ἐκ τῆς μεγάλης διαδόσεως τῆς λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ (πρᾶλ. τὰ νομίσματα τῆς Τρίκκης καὶ τοῦ Ἀτραγος), θὰ εἶνε αὕτη ἡ ἀρχαιοτάτη ἵσως παράστασις τοῦ θεοῦ τούτου ἐπὶ νομίσματος. Ἰδε Bompois (*Didrachme de Ciérium*, Paris, 1876).

Κραννών (Πελασγιῶτις), ἡ ἔδρα τῆς ἴσχυρᾶς οίκογενείας τῶν Σκοπάδων, κειμένη πλησίον τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Ὁγχηστοῦ καὶ οὕτω κληθέντος ἀπὸ τοῦ ὄμωνύμου υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Τὰ νομίσματα τῆς Κραννῶνος δεικνύουσιν, ὅτι ὁ Ποσειδῶν ἐλατρεύετο ἐνταῦθα ιδιαζόντως, οὐχὶ βεβαίως ως θεὸς τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ως πατήρ τῶν πηγῶν καὶ ποταμῶν. Οἱ ύπὸ τριαίνης συνοδευόμενοι ἵπποι καὶ ταῦροι ἐμφαίνονται ἀμφότεροι τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος. Ὁ περίεργος τύπος τινῶν τῶν χαλκῶν νομισμάτων, ἦτοι ἡ ἐπὶ τροχῶν καὶ ὑπὸ δύο κοράκων συνοδευομένη ὕδριά, ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Καρυστίου (*Ιστορ. παραδοξ.*, 15) λέγοντος ὅτι «ἐν Κραννῶνι τῆς Θετταλίας δύο φασὶν μόνον εἶναι κόρακας· διὸ καὶ ἐπὶ τῶν προξενιῶν τῶν ἀναγραφομένων τὸ παράσημον τῆς πόλεως ὑπογράφονται δύο κόρακες ἐφ' ἀμαξίον χαλκοῦ, διὰ τὸ μηδέ ποτε πλείους τούτων ὀφθαί· ἥ δὲ ἀμάξα προσπαράκειται διὰ τοιαύτην αἰτίαν· ἔστιν αὐτοῖς ἀνακειμένη χαλκῆ, ἥν ὅταν αὐχμὸς ἥ σείσινες ὕδωρ αἰτοῦνται τὸν θεόν, καὶ φασιν γίνεσθαι» (Leake, *Num. Hell.*, 43.).

480-400 π. X.

Θεσσαλός γυμνὸς δαμάζων ταῦρον
ἐν τῷ πεδίῳ, πτηνὸν ἵπταμενον.

KRA ἡ KRANO Ἔγκοιλον τετρά-
γωνον. Ἰππος τοῦ Ποσειδῶνος
πλήττων τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ ἐμ-
προσθίου ποδός. Σύμβολον· τρίαινα
Ρ Δραχμή.

Ἐπὶ τῶν μικροτέρων κλασμάτων, παρίστανται τμῆματα τῶν
ἀνωτέρω τύπων (B. M. Cat., Thes., 16)

ΧΑΛΚΟΣ. Μετὰ τὸ 400 π. X.

'Επιγρ. KRA, KRANNO, KRANNONIΩΝ καὶ KRANNOYNIΩΝ.	
Κεφαλὴ Ποσειδῶνος δαφνοστεφής.	Ιππεὺς Θεσσαλός. . . . . Α · 8
Κεφαλὴ Θεσσαλοῦ, φέρουσα καυσίαν.	Όμοιώς . . . . . Α · 75
Ίππεὺς Θεσσαλός.	Ταῦρος κυρίσσων. Συμβ., τρίαινα Α · 55
Όμοιώς.	Τύδρια μετὰ δύο κοράκων ἐπὶ ἀμάξῃ. Α · 65
Κεφαλὴ Διός.	Όμοιώς . . . . . Α · 6

[Πρβλ. B. M. Cat., Thes., Πίν. II, 11—15.]

Λαμέα ἡ Μαλὶς (Φθιῶτις), παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Μαλιακοῦ
κόλπου πρωτεύουσα δὲ τοῦ λαοῦ τῶν Μαλιέων. Τὰ νομίσματα
συνήθως φέρουσι ΛΑΜΙΕΩΝ, σπανιώτερον δὲ ΜΑΛΙΕΩΝ.

Περὶ τὰ 400-344 π. X.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ, κισσοστεφής.	ΛΑΜΙΕΩΝ Ἀμφορεύς. . . . .
Όμοιώς. (B. M. Cat., Thes., Πίν. III. 13 καὶ VII. 5.)	Ρ Ἡμίδρ. καὶ διβολ.
Κεφαλὴ νύμφης (Λαμίας τῆς θυγατρὸς τοῦ Ποσειδῶνος;) μετὰ κόμης ἀναδεδεμένης.	ΜΑΛΙΕΩΝ Ὄμοιώς. Ρ Ἡμίδρ.
[B. M. Cat., Thes., Πίν. III. 15]	ΛΑΜΙΕΩΝ Φιλοκτήτης τραχυματίας γυμνός, καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἔδαφους, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς μιᾶς χειρὸς καὶ ἐγείρων τὴν ἑτέραν πρὸς τὸν πῖλον αὐτοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ πτηνόν . . . . . Α · 6
Όμοιώς. (B. M. Cat., Thes., Πίν. IV. 3.)	ΛΑΜΙΕΩΝ Φιλοκτήτης (ἢ Ἡρακλῆς;) ἐπὶ τοῦ ἐνδὸς γόνατος, τοξεύων πτηνά. . . . . Α · 6

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

(B. M. Cat., Thes., Plv. VII, 6.)

ΜΑΛΙΕΩΝ Ὄμοιως δὲλλ' ὁ Φιλο-

κτήτης ιστάμενος καὶ τοξεύων. .

Α. 55

Περὶ τὰ 302-286 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ διαδήματος,
φέρουσα ἐνώτια.

(Πίναξ ΙΙ', 7.)

ΛΑΜΙΕΩΝ Φιλοκτήτης ἡ Ἡρακλῆς,
καθήμενος ἐπὶ βράχου, κρατῶν δὲ

τόξον ἐν γωρυτῷ. Ρ Δρ., 86 κ.

Ο καθηγητὴς Gardner (Num. Chron., 1878, 266) πιστεύει
ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ νομίσματος τούτου κεφαλὴ εἰκονίζει τὴν περίφημον
έταιραν Λάμιαν ἥτις ἔγοήτευσε Δημήτριον τὸν Πολιορκητήν. Πρὸς
τιμὴν αὐτῆς αἱ Ἀθῆναι καὶ Θῆβαι ἤγειρον ναούς, δυνατὸν ἐπο-
μένως καὶ δὲ λαὸς τῆς πόλεως Λαμίας κολακεύων τὸν Δημήτριον νὰ
ἔθεσε τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἐπὶ τῶν νομισμάτων. Ο Δρ. Friedländ-
der ὅμως θεωρεῖ τὴν κεφαλὴν ὡς τὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, μνημο-
νεύων νόμισμα τῆς Ἀμφιπόλεως ἐφ' οὗ κεφαλὴ τοῦ Ἀπόλ-
λωνος βεβαίως φέρει ἐνώτια (Zeit. f. Num., VII. 352).

Λάρισσα (Πελασγιῶτις), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὅχθης τοῦ Πηνειοῦ,
ἡ σπουδαιοτέρα πόλις τῆς Θεσσαλίας, ἔδρα δὲ τῶν Ἀλευαδῶν,
τῆς εὐγενεστάτης τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν τῆς χώρας.

Ἀλεύας ὁ μυθικὸς πρόγονος τῆς οἰκογενείας, ἢτο ἀπόγονος
τοῦ Ἡρακλέους ἀπὸ Θεσσαλοῦ ἐνὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ.

Ἡ πλουσία σειρὰ τῶν νομισμάτων τῆς Λαρίσσης ἀρχεται
ἀπὸ γρονολογίας ἀρχαιοτέρας πάσης ἄλλης Θεσσαλικῆς πόλεως.
Τὸ σύνδαλον τοῦ Ἰάσονος ἐπὶ τῶν ἀργαιοτάτων τῶν νομισμάτων
ἀναφέρεται εἰς τὸν μῦθον τῆς ἀπωλείας τοῦ ἐνὸς τῶν σανδάλων
τοῦ ἥρωος, στε οὗτος διέβαινε τὸν Ἀναυρον ποταμόν. Τὰ νομί-
ματα τῆς ἀρίστης περιόδου εἶνε ἔξαιρέτου καλλονῆς. Ἡ κεφαλὴ
τῆς νύμφης εἶνε προδήλως ἡ τῆς κρήνης Λαρίσσης καὶ δύναται
νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ὡραιοτάτην κατ' ἐνώπιον κεφαλὴν τῆς
Ἀρεθούσης τῶν συγχρόνων τετραδράχμων τῶν Συρακουσῶν. Τὸ
φέρον τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλεύα νόμισμα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς

γραφῆς ΕΛΛΑ[Ξ] ἐπὶ τῆς δημισθίας ὅψεως, δύναται νὰ εἶνε τῶν χρόνων τῆς καταλήψεως τῆς Λαρίσσης ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φεραίου, ἐπὶ ἐνὸς τῶν νομισμάτων τοῦ ὁποίου ἀπαντᾷ ἡ αὐτὴ λέξις (*Zeit. f. Num.*, V. Πίν. 2,3). Τὸ ἄρχοντος ὄνομα ΣΙΜΟΣ, εἶνε ἐνὸς τῶν Ἀλευαδῶν ἀρχηγῶν, δστις φαίνεται δτι διωρίσθη τετράρχης ἐνὸς τῶν τεσσάρων τμημάτων τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος ἐν ἔτει 353 π. Χ. (B. M. *Cat., Thes.*, σ. XXV). Ὁ Φιλίππος ἐπὶ τῆς δευτέρας ἐπιδρομῆς αὐτοῦ εἰς Θεσσαλίαν, ἐν ἔτει 344 π.Χ., κατέλυσε τοὺς τετράρχας, οὓς εἶχεν ἐγκαταστήση, ἡ δὲ Θεσσαλία ἐγένετο ἀμέσως ὑποτελὴς τῇ Μακεδονίᾳ. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ὑπάρχει ἐν τῇ ἐκδόσει ἀργυρῶν νομισμάτων διακοπὴ καθ' ἀπασαν τὴν Θεσσαλίαν. Πάντα δὲ τὰ ἐν τῇ χώρᾳ κοπτόμενα νομίσματα φέρουσι νῦν τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τύπους πρῶτον μὲν τοῦ Φιλίππου κατόπιν δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οὐδὲν δὲ ὑπάρχει τὸ δεικνύον, δτι ἡ Λάρισσα ἐπανέκτησε τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς πρὶν τῆς ὑπὸ Φλαμιγίνου ἐν ἔτει 197 π.Χ. ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος δτε ἀπέβη τὸ νομισματοκοπεῖον τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τῆς Θεσσαλίας.

Πρὸ τοῦ 480 π. Χ.

'Επιγρ., ΛΑΡΙΣΑΙΟΝ, ΛΑΡΙΣΑΕΩΝ, κτλ.

<p>Ἴππος δάκνων τὴν ἐμπροσθίαν αὐτοῦ κνήμην. <i>Cat., Thes.</i> Πίν. IV. 14)</p> <p>Κεφαλὴ νύμφης, ἡ κεφαλὴ ταύρου, ἡ κεφαλὴ Ιάσονος (;) μετὰ πετάσου.</p>	<p>Σάνδαλον τοῦ Ιάσονος ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . . Ρ Δραχ.</p> <p>Σάνδαλον ἡ κεφαλὴ ἵππου ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . Ρ Οβολ. [B. M. <i>Cat., Thes.</i>, Πίν. IV. 7].</p>
--	--

Περὶ τὰ 480-430 π. Χ.

*'Επιγρ., ΛΑΡΙ, ΛΑΡΙΣΑ, ΛΑΡΙΣΑΙ, ΛΑΡΙΣΑΙΟΝ, κτλ.: Δραχμαί,
ἡμίδραχμα, τριημιώβολα ἡ τέταρτα δραχμῆς, καὶ δβολοί.*

<p>Ἐφηβος Θεσσαλὸς δαμάζων ταῦρον, ἡ προτομὴ ταύρου.</p>	<p>Ἴππος ἐλεύθερος, ἡ προτομὴ ἵππου ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. (Πίναξ ΙΔ'. 8).</p>
--	---

Ίππευς ἢ ἵππος.

(B. M. Cat., Thes., Πίν. IV,
10, 11.)

Ἡ νύμφη Λάρισσα καθημένη ἐπὶ θώκου ἡ κρατοῦσα ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς ὑδρίαν ἦν ἐπλήρωσεν ἐν τῇ πηγῇ, ἢ καθημένῃ ἐφ' ὑδρίας καὶ παιζούσα μετὰ σφαιρας, κλπ., ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ.

Περὶ τὰ 430-400 π. X.

*Ἐπιγρ., ΛΑΡΙΣΑΙΑ, ΛΑΡΙΣΑ, κτλ. Δραχμαί, τριημιώβολοι καὶ ὁβολοί.

*Ἐφηβος Θεσσαλὸς ταῦρον δαμάζων.

(B. M. Cat., Thes., Πίν. IV, 12,
13 Πίν. V, 1, 2, 4.)

Τετράγωνον ἔγκοιλον. Ἱππος τοῦ Ποσειδῶνος ἐλεύθερος . . . Ρ Δρ.

Ίππευς. (Ἀντόθι, Πίν. V, 5.)

Τετράγωνον ἔγκοιλον. Νύμφη Λάρισσα ἐπὶ θώκου, κρατοῦσα κάτοπτρον πρὸ τοῦ προσώπου αὐτῆς κλπ. Ρ Τριημιώβ.

*Ἴππος. (Ἀντόθι, Πίν. IV, 15· V, 6-8.)

Τετράγωνον ἔγκοιλον. Νύμφη εἰς διαφόρους στάσεις, παιζούσα σφαιραν, δένουσα τὸ σάνδαλον αὐτῆς, κλπ. . . . . Ρ Ὁβολ.

*Ομοίως. (Ἀντόθι, Πίν. V, 9.)

Τετράγωνον ἔγκοιλον. Ἀσκληπιὸς τρέφων ὅφιν . . . . Ρ Ὁβολ.

*Οπλὴ ἵππου ἐπὶ ἀσπίδος.

Τετράγ. ἔγκοιλον. Λάρισσα τρέχουσα καὶ παιζούσα σφαιραν. Ρ Ὁβολ.

Περὶ τὰ 400-344 π. X.

*Ἐπιγρ., ΛΑΡΙΣΑΙΑ, ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ, κτλ. Δίδραχμα, δραχμαί, ἥμιδραχμα καὶ τριημιώβολοι.

Κεφαλὴ τῆς κρηναίας νύμφης Λαρίσης, τὸ πρῶτον μὲν ἐν κατατομῇ, κατόπιν δ' ἀντωπός μετὰ βοστρύχων κυματιζόντων.

(Πίναξ ΙΔ'. 9.)

*Ἴππος καλπάζων, τριποδίζων, βοσκόμενος ἢ ὑπ' ἀνδρὸς συγκρατούμενος, ἢ φορβᾶς βαδίζουσα παρὰ τὸν πῶλον αὐτῆς. Ἔνιοτε μετὰ τοῦ δνόματος ΣΙΜΟΣ τοῦ τετράρχου τῆς Λαρίσης κατὰ τὰ 352-344 π. X.

ΑΛΕΥΑ Κεφαλὴ τοῦ Ἀλεύα μετὰ πλουσίως κεκοσμημένου κωνικοῦ κράνους.

*Ἄετος ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ΕΛΛΑ . . . . . Ρ Δρ.
(B. M. Cat., Thes., Πίν. V, 12.)

Ταῦρος τρέχων.
(B. M. *Cat., Thes.*, Πίν. V, 13.)

Ιππεὺς Θεσσαλὸς τρέχων. . R Δρ.

ΧΑΛΚΟΣ 400-344 π. X.

'Επιγρ., ΛΑΡΙΣΑ ἡ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ.	
Κεφαλὴ Λαρίσσης ἐν κατατομῇ.	Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ καὶ δύοις Α·6
·Ομοίως.	·Ιππος βοσκόμενος . . . . Α·65
Κεφαλὴ Λαρίσσης κατ' ἐνώπιον.	(B. M. <i>Cat., Thes.</i> , Πίν. VI, 13.)
·Ομ. [B. M. <i>Cat., Thes.</i> , VI, 11,12].	·Ομοίως ἡ ιππεύς. . . . Α·75
	·Ιππος τριποδίζων. . . . Α·85

Περὶ τὰ 300-200 π. X., ἡ βραδύτερον.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δάφνοστεφής.	ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ Ἀρτεμίς ἀγροτέρα. Α·85
-------------------------------	-------------------------------------

Μετὰ τὸ 146 π. X. ἡ αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι.

ΘΕΣΣΑΛΩΝ Ἡρακλῆς γυμνός, κα-	ΛΑΡΙΣΑ Λάρισσα ισταμένη ἐνδεδυ-
θήμενος ἐπὶ βράχου.	μένη, ἔγείρουσα τὴν μίαν τῶν χει-
	ρῶν πρὸς τὸ μέτωπον αὐτῆς. Α·6

Λάρισσα Κρεμαστὴ (Φθιώτις). Ἔκειτο ἐπὶ τῆς κατωφε-
ρίας ἀποτόμου λόφου (ἔξ οὖ καὶ τὸ ἐπίθετον κρεμαστὴ) περὶ τὰ εἰ-
κοσι μίλια πρὸς δυσμὰς τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου. Ἐπιστεύετο δέ,
ὅτι ἀπετέλει πάλαι ποτὲ μέρος τῶν κτήσεων τοῦ Ἀχιλλέως, οὗτι-
νος ἡ κεφαλὴ ἀπαντῷ ἐπί τινων τῶν νομισμάτων αὐτῆς. "Οτε Δη-
μήτριος ὁ Πολιορκητὴς ἐν ἔτει 302 π. X. ἐπέδραμε τὴν Θεσσαλίαν,
κατέλαβε τὰς Φεράς καὶ Λάρισσαν τὴν Κρεμαστὴν καὶ ἐκήρυξεν
αὐτὰς ἐλευθέρας. Εἰς τὴν περίοδον δὲ ταύτην ἀγήκουσιν τὰ ἀρ-
χαιότατα τῶν νομισμάτων αὐτῆς.

Περὶ τὰ 302-286 π. X.

Κεφαλὴ Ἀχιλλέως.	ΛΑΡΙ Θέτις ἐπὶ ιπποκάμπης, φέρουσα
(B. M. <i>Cat., Thes.</i> , Πίν. VII, 1.)	τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέως, ἐφ' ἣς
	γέγραπται ΑΧ, τὸ μονογράφημα
	τῶν Ἀχαιῶν τῆς Φθιώτιδος. Α·75

Κεφαλὴ νύμφης.	ΛΑΡΙ Περσένς κρατῶν ἄρπην καὶ
	κεφαλὴν Γοργόνος. . . . Α·7
·Ομοίως.	ΛΑΡΙ Ἀρπη ἐν στεφάνῳ. . Α·55
(B. M. <i>Cat., Thes.</i> , Πίν. VI, 15.)	

Περὶ τὰ 197-146 π. X.

Κεφαλὴ Διός.

ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ ἐν στάσει μαχομένης ἐν τῷ πεδίῳ τὸ μονογάρφ. ΑΧ . . . . . Α·8

Μάγνητες. Ὁ λαὸς οὗτος μετὰ τὴν ἐν ἔτει 197 π. X. ἀπελευθέρωσιν τῆς Θεσσαλίας, ἔκοψε συμμαχικὰ νομίσματα διὰ τὸ σὸλον τῆς Μαγνησιακῆς χερσονήσου ἐν Δημητριάδι, ἐνθα συνεκροτοῦντο τὰ συνέδρια αὐτοῦ, καὶ ὅπου διέτριβον οἱ Μαγνησιάρχαι (Λιβίου XXV, 31). Η κεφαλὴ τοῦ Διὸς εἶνε ὁ φθαλμοφανῶς σύγχρονος ἐκείνης τῆς ἐπὶ τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τῶν Θεσσαλῶν.

197-146 π. X.

Κεφαλὴ Διός φέρουσα στέφανον δρυδός. (B. M. Cat., Thes., Πίν. VII. 2,3.) ΜΑΓΝΗΤΩΝ Ἀρτεμις μετὰ τόξου, καθημένη ἐπὶ πρῷρας . . . . . Α·'Αττικ. δραχ.

Προτομὴ Ἀρτέμιδος.

ΜΑΓΝΗΤΩΝ Πρῷρα. Α·'Ημίδρ

ΧΑΛΚΟΣ.

Κεφαλὴ Διός.

(B. M. Cat., Thes., Πίν. VII. 4.)

ΜΑΓΝΗΤΩΝ Κένταυρος κρατῶν κλάδον . . Α·9·8

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

» Πρῷρα . . Α·6

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

» Όμοίως . . Α·8

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

» Ἀρτεμις μετὰ λαμπάδος . . Α·6

Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ.

» Ἀσκληπιὸς καθήμενος μετὰ βάκτρου περὶ τὸ δόποιον δφις. Παρὰ πόδας αὐτοῦ κύων . . Α·9

*Ρωμαϊκοὶ χρόνοι.

ΜΑΓΝΗΤΩΝ ΑΡΓΩ Τὸ πλοῖον | Κένταυρος λύραν δινακρούων. Α·9
ἡ Ἀργώ.

'Ἐπειδὴ ή Ἰωλκὸς ἦτο μία τῶν ἐν ταῖς κτήσεσι τῆς Δημητριάδος περιλαμβανομένων πόλεων, ὁ τύπος τῆς Ἀργοῦς ἀρμόζει ἐνταῦθα.

‘Ο κένταυρος εἶνε ὁ Χείρων, δστις διέτριβεν ἐπὶ τοῦ πληγίου

ὅρους Πηλίου καὶ πρὸς τὸν ὄποιον ἔθυον οἱ Μάγνητες μέχρις ὅψι-
μου ἐποχῆς (Πλουτάρ., Συμπόσ., III 1).

Μεθύδρειν (Θεσσαλιῶτις), παρὰ τὴν Σκοτοῦσσαν (Imhoof,
Zeit. f. Num. I. 93).

Περὶ τὰ 480-400 π. X.

Προτομὴ ἵππου ἀναπηδῶντος.

Τετράγωνον ἔγκοιλον. **ΜΕΘΥ** Κόκ-
κος σίτου μετὰ τοῦ ἐλύτρου (χι-
τῶνος) αὐτοῦ . . . . **Ρ** Δραχ.

Μελέθοιςα (Μαγνησία), ἐπὶ τῆς παραλίας ὅλιγα μίλια πρὸς
βορρᾶν τοῦ ὅρους Πηλίου, μνημονευομένη παρ' Ὁμήρῳ ως ἀνή-
κουσα εἰς τὸν Φιλοκτήτην (*Ιλιάδ.* B. 717).

Περὶ τὰ 400-344 π. X.

Κεφαλὴ νύμφης ἀντωπὸς ἡ ἐν κατα-
τομῇ.

(B. M. *Cat. Thes.*, Πίν. XXXI, 4.)

ΜΕΛΙ ἡ **ΜΕΛΙΒΟΕ** Μία ἡ δύο
σταφυλαί . . . . . **Α** 7

Μελιταῖα (Φθιῶτις), παρὰ τὸν ποταμὸν Ἐγιπέα.

Περὶ τὰ 350 π. X.

Κεφαλὴ Διονύσου (;) νεαροῦ.

Κεφαλὴ Διός.

ΜΕ Κεφαλὴ λέοντος . **Ρ** Ὁβολ.

ΜΕΛΙ ἡ **ΜΕΛΙΤΑΙΕΩΝ** Μέλισσα.

Ρ Διώβολ. καὶ **Α** 7

Ἡ μέλισσα (μέλιττα) σχετίζεται πρὸς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως
(ἴδε Prokesch, *Ined.* 1854, Πίν. I. 30-35).

Μητρόσπολες (Ιστιαιῶτις), ἐν τῇ πεδιάδι τῇ παρὰ τοὺς πρό-
ποδας μιᾶς τῶν ἀνατολικῶν προεξοχῶν τῆς ὁροσειρᾶς τοῦ Πίνδου,
παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ιστιαιῶτιδος καὶ Θεσσαλιῶτιδος. Ἡ Ἀφρο-
δίτη ἐλατρεύετο ἐνταῦθα ὑπὸ τὸ ὄνομα Καστνία· ἐθύετο δὲ αὐτῇ ὅς
(Στράβ. IX, 437).

400-344 π. X.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης κατ' ἐνώπιον-
άρ. πτηνὸν (,), δεξ. δὲ νύμφη στε-
φανοῦσα αὐτήν.

ΜΗΤΡΟΠΟ[ΛΙΤΩΝ Διόνυσος ιστά-

μενος . . . . . **Ρ** Διώβολ.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης κατ' ἐνώπιον· ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ Ἀπόλλων Κι-
άρ. πτηνὸν (;) δεξ. δὲ νύμφη στε- θαρῳδός . . . . Ρ Τριημιώβολ.
φανοῦσα αὐτήν. (B. M. Cat., Thes., Πίν. VII, 8.)

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος κατ' ἐνώπιον. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ Ἀφροδίτη Καστνία καθη-
(B. M. Cat., Thes., Πίν. VII, 7.) μένη ἐπὶ βράχου ὑπὸ δένδρον, κρα-
τοῦσα δὲ θύρου . . . Ρ Ὁβολ.

Περὶ τὰ 300-200 π.Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ Προτομὴ ταύ- ρου . Α · 75
· Ομοίως. (B. M. Cat., Thes., Πίν. XXXI, 6.)	» 'Αφροδίτη Κα- στνία ιστάμενη, κρατοῦσα περι- στεράν, ἔχουσα δὲ παρ' αὐτῇ τὸν Ἐρωτα . . . . . Α · 75

Μόψεον (Πελασγιῶτις), μεταξὺ Λαρίσσης καὶ Τεμπῶν. Ἡ πόλις ὡνομάσθη ἀπὸ τοῦ Λαπίθου Μόψου, τοῦ ὄπαδοῦ τῶν Ἀργοναυτῶν.

Περὶ τὰ 400-344 π. X.

Πωγωνοφόρος κεφαλὴ ἥρωος (Μό- ψου;) κατ' ἐνώπιον.	ΜΟΨΕΙΩΝ Ὁ Λαπίθης Μόψος μα- χμενος πρὸς κένταυρον . . . Α · 8 (Monatsber. d. B. Akad. d. Wiss., 1878, Πίν. I, 6.)
--	---

Οἰταῖοι. Λέγεται ὅτι ὑπῆρχε πόλις Οἰτη παρὰ τὸ ὁμώνυμον ὄρος, ἔνθα ἀπέθανεν ὁ Ἡρακλῆς. Τὰ νομίσματα τῶν Οιταίων δμοιάζουσι πρὸς τὰ τῆς ἐν Τραχῖνι Ἡρακλείας.

400-344 π. X.

Κεφαλὴ λέοντος μετὰ δόρατος ἐν τῷ στόματι.	ΟΙΤΑΩΝ (ἐπ' ἀριστερ.) Ἡρακλῆς ιστάμενος καὶ κρατῶν ρόπαλον . (B. M. Cat., Thes., Πίν. VII, 9.) Ρ Ὁμίδρ.
· Ομοίως. (Ἀντόθι, Πίν. VII, 10.)	ΟΙΤΑ Τέξον καὶ φαρέτρα . Ρ Ὁβ.
· Ομοίως. (Ἀντόθι, Πίν. VII, 11.)	ΟΙΤΑΩΝ Δόρυ καὶ μάχαιρα . Α · 6

196-146 π. X.

Ἐπὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλίας ἡ νομισματοκοπία ἐπανήρχησε μετὰ τῶν ἀρχαίων τύπων, ἀλλὰ τεχνοτροπίας ὑποδειγμάτων (B. M. Cat., Thes., Πίν. VII. 12, 13).

Είνε γνωστὰ ἐπίσης χαλκᾶ νομίσματα τῶν τύπων τῶν Αἰτωλικῶν συμμαχικῶν νομισμάτων, ἡτοι τῆς ἐπιδορατίδος καὶ τῆς σιαγόνος τοῦ καλυδωνίου κάπρου. [B. M. Cat., Thes., Πίν. VII. 14].

Ομόλεον (Μαγγησία), ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ ὄρους Ομολίου πλησίον τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν.

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ τοῦ ἥρωος Φιλοκτήτου (;	ΟΜΟΛΙΕΩΝ Ὁφις συνεσπειρωμένητὸν πίλου κωνικοῦ.	. . . . .	Α·8-7
--------------------------------	--	-----------	-------

Ο ὄφις δυνατὸν ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρηται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἢ νὰ συνδέηται πρὸς τὸν μῦθον τοῦ Φιλοκτήτου.

Ορεη (Περραΐα), (Πλινίου, IV. 9, 16).

ΧΑΛΚΟΣ. 200-300 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. (Rev. Num., 1843, Πίν. X, 4.)	ΟΡΘΙΕΙΩΝ Προτομὴ ἵππου ἀναπηδῶντος ἐκ βράχου . . .	Α·7
---	--	-----

Πειρασία (Θεσσαλιῶτις), ἡ ἄλλως Ἀστέριον χαλουμένη, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἀπιδανοῦ καὶ τοῦ Ἐγιπέως.

Περὶ τὰ 400-344 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ' ἐνώπιον. (Annali dell' Inst. 1866, Monum. Πίν. XXXII, 5.)	ΠΕΙΡΑΣΙΕ[ΩΝ] Ἰππεύς	Α·Τριημιώβ.
---	-----------------------------	-------------

Πέλιννα (Ίστιαιῶτις), πρὸς ἀνατολὰς τῆς Τρίκκης, πλησίον δὲ τῆς βορείας ὅχθης τοῦ Πηγειοῦ.

Περὶ τὰ 400-344 π. X.

Ἴππεὺς καλπάζων ἡ ἀκοντίζων ἔχθρὸν (B. M. Cat., Thes., Πίν. VIII, 1-4.)	ΠΕΛΙΝΝΑΙ, ΠΕΛΙΝΝΑ, κτλ. Μαχητῆς μετὰ δόρατος καὶ ἀσπίδος, μαχόμενος. Α· Δρ., ἡμίδρ. καὶ μικρότερα κλάσματα· ἐπίσης Α.
--	--

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ πέπλου.	ΠΕΛΙΝΝΑΙΩΝ Ἰππεὺς ἔνοπλος Α·8 (B. M. Cat., Thes., Πίν. VIII, 5, 6.)
-------------------------------	--

Περραιβοί. Ὁ λαὸς οὗτος κατήγετο ἐκ τῶν πρώτων κατόχων τῆς Θεσσαλίας, κατὰ δὲ τοὺς ιστορικοὺς χρόνους κατώκει τὴν μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου ὄρους καὶ Πηνειοῦ ποταμοῦ χώραν. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο πιθανῶς ἡ παρὰ τὰ Τέμπη δυμηρικὴ Ὀλοοσσών.

Περὶ τὰ 480-400 π. X.

'Επιγρ., ΠΕ ἡ ΠΕΡΑ ἐπὶ τῆς διπισθιας δψεως. Ἀργυρος. Δραχμαί, ἡμίδρ. τριημιώβολ., καὶ δβολοί.

Θεσσαλὸς δαμάζων ταῦρον ἢ προτομὴ ταύρου.

Ιππεύς.

Ιππος καλπάζων.

Προτομὴ ἵππου.

(B.M. Cat., Thes., VIII, Plv. 7-11.)

Ιππος καλπάζων ἢ προτομὴ ἵππου ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ . . . .

Ρ Δρ. καὶ ἡμίδρ.

Αθηνᾶ (;) ἢ Θέτις καθημένη, κρατοῦσσα δὲ περικεφαλαίσαν ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ . . . . Ρ Ὁβολ.

Αθηνᾶ μετὰ δόρατος καὶ ἀσπίδος τρέχουσα ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ

Ρ Ὁβολ.

Κεφαλὴ ἵππου ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ . . . . Ρ Ὁβολ.

196-146 π. X.

Κεφαλὴ Διός.

ΠΕΡΡΑΙΒΩΝ Ἡρα καθημένη. . .

Ρ 57 κ.

Ομοίως.

» Ομοίως. . Α ·8

Κεφαλὴ Ἡρας μετὰ πέπλου, ἀντωπός.

» Ζεὺς κραδαίνων κεραυνόν . . Α ·8

Πεύματα (Φθιῶτις). Ἰδε U. Köhler, Zeit. f. Num., 1884, σ. 110. Χαλκᾶ νομίσματα, πιθανῶς σύγχρονα τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τῶν Φθιωτῶν Ἀχαιῶν.

Περὶ τὰ 302-286 π. X.

Κεφαλὴ νύμφης στεφάνῳ δρυδὸς κε-

ΠΕΥΜΑΤΙΩΝ περὶ τὸ μέγα μονο-

κοσμημένη.

γράφημα ΑΧ τῶν Ἀχαιῶν. Ἐν

(Zeit. f. Num., 1884 σ 111.) τῷ πεδίῳ, πῖλος φρύγιος. Α ·5

Πρώερνα (Θεσσαλιῶτις).

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία κατὸ ἐνώπιον. (Συλλ. Imhoof-Blumer).	ΠΡΩΕΡΝΙΩΝ Δήμητρα ισταμένη, κρατοῦσα στάχυς(;) καὶ λαμπέ- δα(;) . . . . . Α·8
--	---

Σκοτοῦσσα (Πελασγιῶτις), μεταξὺ Φερῶν καὶ Φαρσάλων.
Τὰ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης ἀνήκουσιν εἰς τρεῖς περιόδους.

Περὶ τὰ 480-400 π. X.

Προτομὴ ἵππου. (B. M. Cat., Thes., Πίν. XII. 1.)	ΣΚΟ Κόκκος σίτου μετὰ τοῦ ἐλύτρου. Α Δρ. καὶ Ἡμίδρ.
---	--

Περὶ τὰ 400-367 π. X.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρος. (B. M. Cat. Thes. Πίν. XI. 2.)	ΣΚΟ Προτομὴ ἵππου βοσκομένου. . Α Ἡμίδρ.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.	» Ὁμοίως. . . . . Α·55

Ἐν ἔτει 367 π. X. ἡ Σκοτοῦσσα κατελήφθη διὰ προδοσίας ὑπὸ
Ἀλεξάνδρου τοῦ Φεραίου, ἐπαυσε δ' ἐπί τινα γρόνον κόπτουσα νο-
μίσματα.

300-200 π. X. ἡ βραδύτερον.

Κεφαλὴ γυναικεία κατὸ ἐνώπιον.	ΣΚΟΥ[ΤΑΣΣΑΙΩΝ] Ποσειδῶν μετὰ τριάντης καὶ δελφῖνος καθήμενος ἐπὶ βράχου . . . . . Α Ἡμίδρ.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου.	ΣΚΟΤΟΥ[ΣΣΑΙΩΝ] Τρόπαλον . . Α·85
Κεφαλὴ Ἀρεως(;) μετὰ κράνους ἀκριβῶς ἐφαρμοζομένου.	(B. M. Cat., Thes., Πίν. XXXI.8.) ΣΚΟΤΟΥΣΣΑΙΩΝ Ἰππος ἀνορ- θούμενος . . . . . Α·75 (B. M. Cat., Thes., Πίν. XXXI.9.)

Τρίκκα (Ιστιαιῶτις). Αὕτη ἐκλήθη οὕτω ἀπὸ τῆς κρηναίας
νυμφῆς Τρίκκης, θυγατρὸς τοῦ Πηγειοῦ, ἐπὶ τῆς ὥχθης τοῦ ὅποιου
ἔκειτο ἡ πόλις. Μνημονεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ Ὄμηρου ως ὑποκειμένη εἰς
τὸν Ποδαλείριον καὶ Μαχάονα, υἱοὺς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοὺς δόθηγ-
σαντας τοὺς Τρίκκαίους κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. Ἐν Τρίκκῃ
ὑπῆρχεν δὲ ἀρχαιότατος καὶ διασημότατος τῶν ἐν Ἑλλάδι ναῶν

τοῦ Ἀσκληπιοῦ, πρὸς δν συνέρρεον πανταχόθεν οἱ ἀσθενεῖς (Στράβ. VIII. 374 καὶ IX. 437).

480-400 π. X.

Θεσσαλὸς δαμάζων ταῦρον, ἡ προτο- | ΤΡΙΚΚΑ, ΤΡΙΚΚΑΙΟΝ, βραδύτε-
μὴ ταύρου. | ρον δὲ ΤΡΙΚΚΑΙΩΝ. Ἔγκοιλον
(B.M. Cat., Thes., Πίν. XI. 7,12.) | τετράγωνον ἐν ᾧ προτομὴ ἵππου.
Α Ἡμίδρ.

Ἴππεύς.

ΤΡΙΚΚΑ Ἡ νύμφη Τρίκκη καθη-
μένη, κρατοῦσα φιάλην καὶ κάτο-
πτρον . . . . . Α Τριημιώβ.

Ἴππος.

(B.M. Cat., Thes., Πίν. XI. 8,10,11.)

ΤΡΙΚΚΑΙΟΝ Νύμφη σφαιραν παί-
ζουσα, ἡ ἐπὶ κίονος ἔρειδομένη
καὶ ἐκτείνουσα τὰς χεῖρας πρὸς κύ-
κνον, ἡ ἀνοίγουσα κιβώτιον, ἡ
θύουσα παρὰ βωμόν . Α Ὁβολ.

Ἴππος (Ἀντόθι, Πίν. XI. 9.)

ΤΡΙΚΚΑΙΟΝ Ἀθηνᾶ τρέχουσα . .
Α Ὁβολ.

400-344 π. X.

Κεφαλὴ τῆς νύμφης Τρίκκης.

ΤΡΙΚΚΑ Μαχητής, δ Ποδαλείριος ἡ
Μαχάων, προχωρῶν . . . Α ·65

Ομοίως.

(B. M. Cat., Thes., Πίν. XI, 13.)

ΤΡΙΚΚΑΙΩΝ Ἀσκληπιὸς καθήμενος,
τρέφων δφιν διὰ πτηνοῦ . Α ·8

Ὑπάτη (Αἰνιάνες), ἡ πρωτεύουσα τῶν Αἰνιάνων.

Περὶ τὰ 400-344 π. X.

Κεφαλὴ Διός: δπισθεν, κεραυνός.

(B. M. Cat., Thes., Πίν. III, 11^a.)

ΥΠΑΤΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ Νικηφόρος
ισταμένη μετὰ δόρατος καὶ ἀσπίδος
Α ·55

Φάκεον (Πελασγιῶτις), παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Πηγειοῦ, μεταξὺ[·] Ατραγος καὶ Φαρκαδόνος.

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ νύμφης στάχυσιν ἐστεμμένη. | ΦΑΚΙΑΣΤΩΝ Ἰππεύς . . Α ·8
(B. M. Cat., Thes., Πίν. XXXI, 7.) |

Φάλαννα (Περραιβία), δλίγα μίλια ΒΔ τῆς Λαρίσσης, ἐπὶ[·]
τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πηγειοῦ.

Περὶ τὰ 400-344 π. Χ.

Κεφαλὴ νεανικὴ ἀνδρὸς μετὰ κόμης | ΦΑΛΑΝΝΑΙΩΝ Ἰππος κεχαλινω-
βραχείας. | μένος. Ρ Δρ., ἡμίδρ. καὶ τριημιώβ.
(B. M. C. *Thes.*, Πίν. VIII, 12-14.)

Περὶ τὰ 300-200 π. Χ.

Κεφαλὴ ἄρρην νεανική.	ΦΑΛΑΝΝΑΙΩΝ Κεφαλὴ νύμφης ἔ- χουσα τὴν κόμην ἐν δικτύῳ. Α·8
(B. M. C. <i>Thes.</i> , Πίν. VIII, 15, 16.)	ΦΑΛΑΝΝΑΙΩΝ Ἰππος . . Α·5
Κεφαλὴ κρανοφόρος.	ΦΑΛΑΝ Νύμφη καθημένη, ἔκτεί- νουσα τὴν ἀριστερὰν πρὸς πελαρ- γόν. . . . . Α 55
.... ΟΡΙΣ Κεφαλὴ Διός (;) πρὸς δ.	ΦΑΛΑΝ Λύκος τρέχων . . Α·75
(Leake <i>Num. Hell.</i> , σ. 88.)	
Κεφαλὴ γυναικεία κατ' ἐνώπιον.	
(Hunter, Πίν. XLIII, 6.)	

Φαλώρεια ('Ιστιαιῶτις), ἐν τῷ δυτικῷ μέρει τῆς Θεσσαλίας.
Τὸ μόνον γνωστὸν νόμισμα αὐτῆς εἶνε τὸ ἔξης: —

Περὶ τὰ 302-286 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφής.	ΦΑΛΩΡΙΑΣΤΩΝ Ἀπόλλων γυμνὸς καθήμενος ἐπὶ βράχου κρατῶν ἐν τῇ δ. βέλος καὶ ἐν τῇ ἀρ. μέγαν κλάδον δάφνης . . . . Α·85
(Βρετταν. Μουσείον.)	

Φαρκαδών ('Ιστιαιῶτις), ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὅχθης τοῦ Πη-
νειοῦ, μεταξὺ Πελίνης καὶ Ἀτραχοῦ. Πάντα τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα
τῆς πόλεως ταύτης ἀνήκουσιν εἰς τὴν πέμπτην ἐκατονταετηρίδα.

Περὶ τὰ 480-400 π. Χ.

Νέος συγκρατῶν προτομὴν ταύρου.	ΦΑΡΚΑΔΟ Προτομὴ ἵππου ἐν τε- τραγώνῳ ἐγκοίλῳ : . Ρ Ἡμίδρ.
(B. M. <i>Cat.</i> , <i>Thes.</i> , Πίν. IX, 1.)	
*Ιππος ἐλεύθερος βαδίζων. (Πίν. IX, 2.)	ΦΑΡΚΑΔΟΝΙΟΝ Ἀθηνᾶς ισταμένη Ρ Ὁβολ.
Κεφαλὴ ταύρου.	ΦΑΡ Κεφαλὴ ἵππου. Σύμβολον, τρίαινα . . . . . Ρ Ὁβολ.
*Ομοίως.	ΦΑ Κριός . . . . . Ρ Ἡμιωβ.

Περὶ τὰ 400-344 π. Χ.

Ἴππος βοσκόμενος.

(B. M. Cat., Thes., Πίν. IX, 5.) | ΦΑΡΚΑΔΟΝΙΩΝ Μηνίσκος καὶ ἀ-

στήρ . . . . . Α·65

Φάρσαλος (Θεσσαλιῶτις), ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὅχθης του Ἐνιπέως, περὶ τὰ εἴκοσι μίλια πρὸς νότον τῆς Λαρίσης, ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων δὲ πόλεων τῆς Θεσσαλίας καὶ διάσημος ως ὁ τόπος τῆς μεγάλης νίκης τοῦ Καίσαρος κατὰ τοῦ Πομπηίου. Ἡ Φάρσαλος ἥρξατο νομισματοκοποῦσα πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων, ἔξηκολούθησε δὲ τοῦτο, ἵσως ἄνευ διακοπῆς, μέχρι τῶν χρόνων Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος.

480-344 π. Χ.

Ἡ ἐπιγραφὴ συνήθως γέγραπται ΦΑΡ ή ΦΑΡΞ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα ἀκριβῶς | Κεφαλὴ ἵππου ἢ ἵππεὺς δπλον κρα-
έφαρμοζομένην λοφοφόρον περικε- | δαίνων. . . . . Α·7
φαλαῖαν. (Πίναξ ΙΔ'. 10.) | Ρ Δρ., ἡμίδρ. κλπ., καὶ

Διαρκούσης τῆς περιόδου τῆς ἀρίστης τέχνης, τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα φέρουσι συνήθως συντετμημένα ὀνόματα ἀρχόντων, ΤΗ, ΙΠ, ΤΕΛΕΦΑΝΤΟ, κτλ.

Περὶ τὰ 300-200 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ' ἐνώπιον. | ΦΑΡΣΑΛΙΩΝ Ἰππεὺς πλήρτων δό-
(B. M. Cat., Thes., σ. 45.) | ρατι ἔχθρον . . . . . Α·85

Πρὸς δὲ καὶ ἄλλαι διαφοραί.

Φεραὶ (Πελασγῶτις). Αἱ Φεραὶ ἦσαν μετὰ τὴν Λάρισσαν ἡ σπουδαιοτάτη πόλις τῆς Θεσσαλίας καὶ μία τῶν ἀρχαιοτάτων. Ἐκείτο δὲ δλίγον τι πρὸς δυσμάς του ὅρους Πηγίου. Ἐκ βραχώδους ύψωμάτος τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς πόλεως ἔρρεεν ἡ περίφημος κρήνη Ὑπέρεια, ἡτις παρίσταται ἐπὶ τῶν νομισμάτων ως ῥεῦμα ὕδατος καταρρέον ἐκ λεοντοκεφαλῆς, ἵσως δ' ὡσαύτως ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ Ποσειδωνίου ἵππου τοῦ ἀναπηδῶντος ἐκ βράχου ἢ τρέχοντος μετ' ἀνειμένων χαλινῶν. Ἐπειδὴ ὅμως δ τοιοῦτος τύπος τοῦ ἵππου εἶνε συνήθης καθ' ἄπασαν τὴν Θεσσαλίαν, ὅρθότερον εἶνε γὰ θεω-

ρήση τις αύτὸν καὶ ἐν Φερραῖς ως ἀναφερόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος, στις τύπτων τὸν βράχον διὰ τῆς τριαίνης ἔπλασε τὸν πρῶτον ἵππον.

Primus ab aequora percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen
Exsiluit. (Lucan, *Phars.*, VI. 397).

Αἱ Φεραὶ ἥρξαντο κόπτουσσαι νομίσματα ἀπὸ τῶν Περσικῶν ἥδη πολέμων ἀν μὴ ἐνωρίτερον. Μεταξὺ δὲ τῶν σπουδαιοτέρων τύπων εἶνε οἱ ἔξῆς: —

Περὶ τὰ 480-400 π. X.

Θεσσαλὸς δαμάζων ἵππον, ἡ προτομὴ ἵππου.

(B. M. *Cat., Thes.*, Πίν. X, 1, 2.)

Προτομὴ ἵππου, ἐνίστε ἔξερχομένη βράχου.

ΦΕΡΑΙ "Ιππος μετὰ ἀνειμένων χαλινῶν, ὑπεράνω δ' αὐτοῦ λεοντοκεφαλὴ ἔξης καταρρέει ὅδωρ ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ἵππου. Τὸ δλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Ρ Δρ.

ΦΕ Κόκκος σίτου μετὰ τοῦ ἐλύτρου ἐν τετραγῇ. ἐγκοίλῳ. (B. M. *Cat. Thes.*, Πίν. X, 4-7.) . . . .

Ρ Δρ. καὶ ἡμίδρ.

Τὰ ἡμίδραχμα φέρουσι συνήθως ΤΑ καὶ ΘΑ παρὰ τὸ ΦΕ. Ταῦτα δ' εἶνε ἵσως τὰ ἀρχικὰ ὄντα τα τυράννων ἢ ἀρχόντων.

Κεφαλὴ ἵππου μετὰ χαλινοῦ.

ΦΕ Κόκκος σίτου ἡ ῥόπαλον. Ἔγκοιλον τετράγωνον. . . Ρ Ὁβολ.

Κεφαλὴ Ἐκάτης ἡ Ἀρτέμιδος Φεραίας πρὸς δ., μιρτοστεφῆς. Πρὸς αὐτῆς λαμπάς.

ΦΕΡΑΙΟΝ Κρήνης λεοντοκεφαλὴ ὑποκάτω, ιχθύς. . . . Α·65

(B. M. *Cat. Thes.* Πίν. X, 9.)

Κεφαλὴ λέοντος.

ΦΕΡΑΙΟΝ Ἐκάτη μετὰ λαμπάδων ἔφιππος. . . . . Α·55

Δὲν εἶνε γυωστὰ νομίσματα φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ περιφήμου Ἰάσονος τοῦ Φεραίου· τοῦ τυράννου ὅμιλος Ἀλεξάνδρου, τοῦ καταλαβόντος τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ταχέως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔχομεν σπουδαῖα νομισματικὰ μνημεῖα.

'Αλέξανδρος ὁ Φεραῖος. 369-357 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἐκάτης ἢ Ἀρτέμιδος τῆς Φεραίας, ἀντωπὸς καὶ μυρτοστεφῆς. 'Ἐν τῷ πεδίῳ, δόξ.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος Φεραίας ἐν κατατομῇ, πρὸς δὲ καὶ ἡ χεὶρ αὐτῆς ἔχουσα λαμπάδα.

Κεφ. γυναικεία μυρτοστεφῆς. Ἐπιγρ. ΕΛΛΑΣ (,), ἢ ἄρχων ΕΝΝΟΙΟΣ.

Τροχός.

Κεφαλὴ ἄρρην νεανική.

Προτομὴ ταύρου κυρίσσοντος.

Ἡ λατρεία Ἀρτέμιδος τῆς Φεραίας ὡς σεληναίας θεότητος ἐταύτισθη πρὸς τὴν τῆς Ἐκάτης καὶ Περσεφόνης (Βριμοῦς), (Preller, *Gr. Myth.*, I, 246). Ὁ ἀμφίστομος πέλεκυς ὡς πάρεργον σύμβολον τοῦ ὀπισθοτύπου ἀναφέρεται εἰς τὴν ιδιάζουσαν λατρείαν, δι' ἣς Ἀλέξανδρος ὁ Φεραῖος ἐτίμα τὸν Διόνυσον τῶν Παγασῶν, τὸν ἐπονομαζόμενον Πέλεκυν, ἐκ τοῦ πελέκεως τῶν θυσιῶν, οὗτινος ἐγίνετο χρῆσις κατὰ τὰς πρὸς αὐτὸν θυσίας. Πρθλ. Σιμωνίδην (παρ' Ἀθηναίω, 10, 84), καλοῦντα τὸν πέλεκυν «Διωνύσιο ἄγακτος βουφόνον θεράποντα» "Ιδε Σχολ. Όμήρ. Πιλάδ. XXIV, 428, «Θεόπομπός φησιν Ἀλέξανδρον Φεραῖον Διόνυσον τὸν ἐν Παγασαῖς, δι' ἐκαλεῖτο Πέλεκυς, εὐσεβεῖν διαφόρως».

Τεισίφονος. 357-352(;) π. Χ.

Ο τύραννος οὗτος ἦτο εἰς τῶν ἀδελφῶν τῆς συζύγου τοῦ Ἀλέξανδρου Θήβης, σφετερισθεὶς τὴν τυραννίαν μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀλέξανδρου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ἢ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΣ Ἰππεὺς ἔνοπλος ἀνορθόνυμενος ὑποκάτω καὶ παρὰ τὰ πλευρὰ τοῦ ἵππου πέλεκυς δίστομος. (*Πίναξ ΙΔ'. 11*). **Ρ** Διδραχ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Λέοντος κεφαλὴ ὑποκάτω ἐνίστε πέλεκυς δίστομος. [B. M. *Guide*, Πίν. XXII, 22.]

Ρ Δραχ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ἢ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ (δῆλ. δραχμή). Κεφαλὴ λέοντος . . . . . **Ρ** Δραχ. (B. M. *Cat., Thes.*, Πίν. X, 13.)

ΑΛΕ Πέλεκυς δίστομος. **Ρ** Ὁθολ.

ΧΑΛΚΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Κνήμη καὶ ποὺς ἵππου . . **Α**·5

» Προτομὴ ἵππου **Α**·5
(B. M. *Cat., Thes.*, Πίν. X, 14.)

Προτομή ταύρου κυρίσσοντος.

(Rev. Num., 1853, Πίν. XIV, 10.)

ΤΕΙΣΙΦΟΝΟΥ Προτομὴ ἵππου Α· 5

302-286 π. X.

‘Ως ἡ Λαμία καὶ ἄλλαι Θεσσαλικαὶ πόλεις, οὗτω καὶ αἱ Φεραὶ φαίνεται δτι κατεῖχον τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν νομίσματα ἐπί τινα ἔτη κατὰ τοὺς χρόνους Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ.

Κεφαλὴ Ἔκάτης πρὸς ἀρ.: δπισθεν	ΦΕΡΑΙΟΥΝ Ἡ νύμφη Ὑπέρεια αὐτῆς, δάς.
---------------------------------	---

(B. M. Cat., Thes., Πίν. X, 15.)

ισταμένη, θέτουσα τὴν χεῖρα ἐπὶ λεοντοκεφαλῆς κρήνης. Ρ Ἡμίδρ.

Περὶ τὰ 300-200 π. X. ἡ βραδύτερον

Κεφαλὴ Ἔκάτης ἀντωπός: παρ° αὐτῇ χεῖρ δάξα κρατοῦσα.	ΦΕΡΑΙΩΝ Ἔκάτη λαμπαδηφόρος ἐπὶ ἵππου καλπάζοντος . Α· 85
---	---

(B. M. Cat., Thes., Πίν. X, 16.)

Φθεῶτες. Ἰδε Ἀχαιοὶ Φθιῶται (σελ. 369).

Θεσσαλοί. Ἐν ἔτει 196 π.χ. οἱ Θεσσαλοί, οἱ Περραιίοι καὶ οἱ Μάγνητες ἐκηρύχθησαν ἐλεύθεροι ὑπὸ τοῦ Φλαμινίου, τότε δὲ οἱ Θεσσαλοί παρεδέχθησαν συμμαχικὸν νόμισμα ἔχοντες τὸ νομισματοκοπεῖον αὐτῶν πιθανῶς ἐν Λαρίσῃ.

Συγχρόνως οἱ Μάγνητες ἥρξαντο κόπτοντες ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῶν Δημητριάδι, ἀλλ' οἱ Περραιίοι ἐν Ὁλοστόνι ἔκοψαν μόνον χαλκᾶ. Πᾶσαι αἱ νομισματοκοπίαι αὗται κατέπαυσαν ἐν ἔτει 146 π. X. δτε ἡ Θεσσαλία συνεχωνεύθη πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τῆς Μακεδονίας.

196-146 π. X.

Κεφαλὴ Διὸς ἐστεμμένη στεφάνῳ δρυός. Ὅπισθεν αὐτῆς ἐνίστε, τὸ σνομα τοῦ στρατηγοῦ τῆς συμμαχίας κατὰ πτῶσιν γενικήν. Ἐκ τῶν γνωστῆς χρονολογίας δνομάτων στρατηγῶν εἰνε τὸ τοῦ Ἀνδροσθένους (187 π. X.) καὶ Νικοκράτους (182 π. X.).

ΘΕΣΣΑΛΩΝ Ἡ Θεσσαλικὴ Ἀθηνᾶ
‘Ιτωνία (Παυσ., Χ. 1. 10), ἐν στάσει μαχομένης συνοδευομένη συνήθως ὑπὸ δύο δνομάτων ἀρχόντων, ὃν τὸ ἐν εὑρηται συνήθως κατὰ γενικήν. Ὅποιαν ἀρχὴν κατεῖχον οἱ ἀρχοντες οὗτοι εἶνε ἀβέβαιον (Πίναξ ΙΔ'. 12). . .

Ρ Διπλοῦν Νικηφόρον = 1 $\frac{1}{2}$
δηγάρια. δλκὴ 100-86 κ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ δύνματος τοῦ στρατηγοῦ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ δύνματος ἢ μονογραφήματος τοῦ στρατηγοῦ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Ἰτωνίας.
(B. M. Cat., Thes., Πίν. I. 4, 6.)

Κεφαλὴ Διὸς μετὰ στεφάνου δρυδός.
(B. M. Cat., Thes., Πίν. I. 5.)

ΘΕΣΣΑΛΩΝ Δῆμητρα μετὰ λαμπάδος ἐν ἑκάστῃ τῶν χειρῶν . .

$\mathcal{R}$ Νικηφόρον = $\frac{3}{4}$ δηναρίου,
47-41 κ.

ΘΕΣΣΑΛΩΝ Ἀθηνᾶ Ἰτωνία καὶ δνομα ἀρχοντος. $\mathcal{R}$ Ἀττικὴ δραχ.

(B. M. Cat., Thes., Πίν. I. 3.)

ΘΕΣΣΑΛΩΝ Ἰππος. $\mathcal{R}$ Ἀττ. δρ.

»   Ἀθηνᾶ Ἰτωνία καὶ δνομα ἀρχοντος. $\mathcal{R}$ Ἀττ. ἡμίδρ.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα συνήθως ὄμοιάζουσι πρὸς τὰς δραχμὰς φέροντα ἐφ' ἐνὸς κεφαλὴν Ἀπόλλωνος ἢ Ἀθηνᾶς καὶ ἐφ' ἑτέρου Ἀθηνᾶν μαχομένην (R. Weil, Zeit. f. Num., I. 177 κ. ἑξ.).

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι.

Ο Καῖσαρ, μετὰ τὴν μάχην τῶν Φαρσάλων, παρεχώρησε καὶ πάλιν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς Θεσσαλούς, ἔκτοτε δὲ τὰ αύτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Αὔγουστου μέχρις Ἀδριανοῦ φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ, ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ τοῦ Αὔγουστου συνήθως τὴν ἐπιγραφὴν ΣΕΒΑΣΤΗΩΝ ΘΕΣΣΑΛΩΝ. Ἀπὸ δὲ τοῦ Μ. Αύρηλίου μέχρι τοῦ Γαλλιηνοῦ φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΚΟΙΝΟΝ ΘΕΣΣΑΛΩΝ, ἀφαιρεθέντος τοῦ ὀνόματος τοῦ στρατηγοῦ (B. M. Cat., Thes., σ. 6—9). Τῶν τύπων μνημονευτέοι: οἱ ἑξῆς. — Κεφαλὴ Ἀχιλλέως σὺν τῇ ἐπιγραφῇ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Ἀπόλλων Κιθαρωδός, Ἀθηνᾶ Ἰτωνία, Νίκη, Ἀσκληπιός, κλπ.

ΝΗΣΟΙ ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΑΙ ΤΗΙ ΘΕΣΣΑΛΙΑΙ

Ἀλόνησος.

Κεφαλὴ Διός.

| ΑΛΟΝΗΣ . . . Κριός . . . Η · 8 .

Ίκος.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος δαφνοστεφῆς.

| ΙΚΙΩΝ Τρίαινα καὶ δελφῖνες. Η · 65

(Imhoof, Mon. Gr., σ. 134.)

Πεπάρηθος Ἡ νῆσος αὕτη παρῆγεν ἔξαίρετον οἶνον, ὁ δὲ Πλίνιος (IV. 12, 23) λέγει, ὅτι ἐκαλεῖτο ποτε Εὔοινος. Ἐκοψε χαλκᾶ νομίσματα μετὰ τῆς ἐπιγρ. ΠΕΠΑΡΗΘΙΩΝ, ἀπὸ τῶν μέσων τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος μέγρι τῶν χρόνων τοῦ Αύγουστου, καὶ αὐτοκρατορικὰ τοῦ Αύγουστου καὶ Κομμόδου. Οἱ τύποι ἀναφέρονται τὸ πλεῖστον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου (B. M. *Cat.*, *Thes.*, Πίν. XI, 14-16).

Σκέαθος. Χαλκᾶ νομίσματα ἀπὸ τοῦ 350 π. Χ. καὶ ἐντεῦθεν.
 Κεφαλὴ Ἐρμοῦ ἢ γοργόνειον κατ' | ΣΚΙΑΘΙ Κηρύκειον. . . Η·65-5
 ἐνώπιον. | (B.M. *Cat.*, *Thes.*, Πίν. XI, 17-19.)

ΙΔΑΥΡΙΑ

[British Museum Catalogue of Greek coins, Thessaly-Aetolia, σελ. XXXVII-XLIII, καὶ 57-87 μετὰ αὐτοτύπων πινάκων, ὑπὸ P. Gardner, 1883.

A. J. Evans, On some recent discoveries of Illyrian coins, ἐν τῷ Num. Chronicle, 1880, σ. 269].

Άμαντεα. Αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα ἐκ τῆς περιόδου τῆς Ἁπειρωτικῆς δημοκρατίας τοῦ 230-168 π. Χ., μετὰ τύπων Ἁπειρωτικῶν. Κεφαλαὶ Διὸς Δωδωναίου ἢ Διὸς καὶ Διόνυσ. Ὁπισθ. κεραυνὸς ἢ ὅφις. Προτομὴ Ἀρτέμιδος. Ὁπισθ. Δαμπάς Ἑπιγρ., ΑΜΑΝΤΩΝ. Imhoof, *Mon. Gr.* σ. 137 καὶ B. M. *Cat.*, Πίν. XXXI. 10, 11).

Άπολλωνέα. Ἀποικία τῆς Κερκύρας. Ἀργυρᾶ νομίσματα πέντε περιόδων: —

(α) **Πρῶτον** ἡμίσυν τῆς Δ'. ἐκατονταετηρίδος π.Χ. μετὰ τῶν Κερκυραϊκῶν τύπων τῆς μόσχου θηλαζούσης βοός. Ὁπ. ΑΠ, Συνθηματικὸν κόσμημα συνήθως καλούμενον κῆποι τοῦ Ἀλκινόου, οὓς κατόπιν θὰ περιγράψωμεν, ἐν τετραγώνῳ περιέχοντι ἀστεροειδὲς κόσμημα, ἢ ἐν τετραγώνῳ ἀστεροκοσμήτῳ. Στατῆρες 160 κ. περίπου (B. M. *Cat.*, Πίν. XII. 1,2). Η Λύρα. Ὁπ. ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ Ὁβελίσκος Ἀπόλλωνος.

(β) 350-300 π. X. Στατῆρες Κορινθιακῶν τύπων καὶ σταθμοῦ, φέροντες ἐπιγραφὴν ΑΠΟΛ., κτλ.

(γ) 229-100 π. X. Νέαι σειραὶ ἀργυρῶν νομισμάτων ἀπὸ τῆς περιόδου, καθ' ἥν ἡ Ἀπολλωνία καὶ τὸ Δυρράχιον ἦσαν ύπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρώμης. Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε τῆς ὀλχῆς τοῦ ῥωμαϊκοῦ νικηφόρου (Victoriatus), δηλαδὴ 52 κ. περίπου. Ἐμπρ. Δάμαλις καὶ μόσχος. Ὁπ. Τετράγωνον ἀστεροκόσμητον (B. M. Cat. Πίν. XII. 3), καὶ τῆς ὀλχῆς τοῦ ἡμίσεος νικηφόρου, δηλαδὴ 26 κ. περίπου. Ὁπ. Πῦρ ἐπὶ τοῦ Νυμφαίου. Φέρουσι δὲ ταῦτα ὀνόματα ἀρχόντων ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὅψεων, ὡν τὸ μὲν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως κατὰ πτῶσιν ὀνομαστικὴν εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ ἐπὶ τοῦ νομισματοκοπείου ἄρχοντος, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας κατὰ πτῶσιν γενικὴν εἶνε τὸ τοῦ ἐπωνύμου ἐνιαυσίου ἄρχοντος. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης χαλκᾶ νομίσματα τριῶν ἢ καὶ πλειόνων μεγεθῶν. Ἐπιγρ. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΤΑΝ (B. M. Cat. Πίν. XII. 8—12)

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	Τρίπους	Ἄ 1·05
Κεφαλὴ Διονύσου.	Κέρας Ἀμαλθείας	Ἄ 9
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Ὀβελίσκος	Ἄ 65

(δ) Ἀπὸ τοῦ περὶ τὰ 100 π. X. μέχρις Αὐγούστου. Περὶ τὰ 100 π. X. τὰ νικηφόρα κατηργήθησαν ἐν Ρώμῃ ἀφομοιωθέντα πρὸς τὸ πεντατσάριον (Quinarius). Ἀπὸ τοῦ χρόνου δὲ τούτου καὶ ἐντεῦθεν τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Ἀπολλωνίας ἔκόπτοντο κατὰ τὸν σταθμητικὸν κανόνα τοῦ Ρωμαϊκοῦ δηναρίου.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. (B. M. Cat., Πίν. XII, 13.)	Τρεῖς νύμφαι δρχούμεναι περὶ τὸ πῦρ τοῦ Νυμφαίου	Ἄ 62 κ.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. (Ἀντόθι, Πίν. XII, 15.)	Ὀβελίσκος	Ἄ 29 κ.

(ε) Αὐτοκρατορικά. Ἀπὸ Αὐγούστου μέχρις Ἐλαγαβάλου. Ἐπιγρ. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΤΑΝ, ΝΕΡΩΝΙ ΑΠΟΛΛΩΝΙ ΚΤΙΣΤΗ, ΝΕΡΩΝΙ ΔΗΜΟΣΙΩ ΠΑΤΡΩΝΙ ΕΛΛΑΔΟΣ, κτλ. Τύποι:— Νύμφαι δρχούμεναι διελίσκος Ἀπόλλωνος. Ἄδης καθήμενος καὶ γυναι-

κεία παράστασις ισταμένη πρὸ αύτοῦ, φέρουσα δὲ παῖδα εἰς τοὺς βραχίονας· Ἀπόλλων· Ποσειδῶν· Ασκληπιός· Ποτάμιος θεός· κτλ.

Τὸ παρὸ τὴν Ἀπολλωνίαν Νῦμφαιον ἦτο ἀφιερωμένον τῷ Πανὶ καὶ ταῖς νύμφαις. Περιγράφεται δὲ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (316) ως «Πέτρα δέ ἐστι πῦρ ἀναδιδοῦσα, ἵπ̄ αὐτῇ δὲ κοῆγαι δέουσι χλιαροῦ καὶ ἀσφάλτου». Περὶ δὲ τῆς σημασίας τοῦ ὁθελίσκου ἔδει Ἀμερικαῖαν ἐν σελ. 401.

Βύλλιες., ἐπὶ τῆς βορείας ὅχθης τοῦ Ἀώου περὶ τὰ εἴκοσι μίλια πέραν τῆς Ἀπολλωνίας. Μικρὰ χαλκᾶ νομίσματα ἐκ τῆς περιόδου τῆς Ἡπειρωτικῆς δημοκρατίας τοῦ 230 - 168 π. Χ. Ἐπιγρ. ΒΥΛΛΙΟΝΩΝ ἢ ΒΥΛΛΙΣ. Τύποι: — Κεφαλὴ Διός. "Οπισθ., ὅφις ἐλισσόμενος περὶ κέρας Ἀμαλθείας. Νεανικὴ χρανοφόρος κεφαλή. "Οπ., Ἀετός. (B. M. Cat., Thes., κτλ. σ. 64).

Δάσορσας. Ἰλλυρικὴ φυλὴ ὑποτεταγμένη ποτὲ εἰς τὸν βασιλέα Γένθιον, οὐ νικηθέντος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἀπέκτησε τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς. Χαλκᾶ νομίσματα τοῦ δευτέρου αἰῶνος π. Χ. (Eckhel D. N. V., II. σ. 155).

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ πρὸς δ.

| ΔΑΟΡΣΩΝ Πλοίον πρὸς ἀρ. (Z. f. N. XIII. σ. 9). . Α 5

Δυρραχηνοί. Ἡ πρωτεύουσα τῶν Δυρραχηνῶν Ἐπίδαμνος ἦτο μεγάλης σπουδαιότητος ἀποικία τῶν Κερκυραίων. Τὰ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης μέχρι τοῦ 100 π. Χ. ὅτε περατοῦνται, ἀνήκουσιν εἰς τὰς αὐτὰς περιόδους πρὸς τὰ τῆς Ἀπολλωνίας. Τὰ νομίσματα αὐτῆς φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ λαοῦ καὶ οὐχὶ τὸ τῆς πρωτευούσης αὐτῶν πόλεως.

(α) 400 - 350 π. Χ. Ἀργυροῖ στατῆρες Κερκυραϊκοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, 170 κ. περίπου.

Δάμαλις θηλάζουσα μόσχον.

(B. M. Cat., Πίν. XIII. 10.)

| ΔΥΡ Διπλοῦν ἀστεροκόσμητον τετράγωνον. . . . Ρ Στατῆρες

(β) Περὶ τὰ 350 - 300 π. Χ. Στατῆρες Κορινθιακῶν τύπων καὶ δλκῶν

(γ) 229-100 π.Χ. Νέαι σειραὶ Δυοραχηνῶν νομισμάτων.

Δάμαλις Θηλάζουσα μόσχον.	ΔΥΡ Διπλοῦν ἀστεροκόσμητον τε-
(B. M. <i>Guide</i> , Πίν. LXV. 12.)	τράγωνον . . . . . Ρ 53 κ.
Πρωτομὴ δαμάκλεως.	ΔΥΡ Ὄμοίως . . . . . Ρ 26 κ.
	(B. M. <i>Cat.</i> , Πίν. XIV. 3)

Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε τῆς ὀλκῆς τῶν Ῥωμαϊκῶν νικηφόρων καὶ ἡμινικηφόρων, φέρουσι δὲ τὰ ὄνόματα δύο ἀρχόντων, ὃν τὸ μὲν τοῦ ἐνιαυσίου ἐπωνύμου ἀρχοντος κατὰ πτῶσιν γενικὴν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως, τὸ δὲ τοῦ ἐπὶ τοῦ νομισματοκοπείου κατὰ πτῶσιν ὄνομαστικὴν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως. Τὸ πρόσθετον σύμβολον τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως ἀλλάσσει μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως ὄνόματος, οὕτω δὲ ἀνήκει κυρίως εἰς αὐτό. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα φέροντα ἐπίσης ὄνόματα ἀρχόντων ἔχουσι τύπους ἀναφερομένους εἰς τὴν λατρείαν Διὸς τοῦ Δωδωναίου, Ἡρακλέους, Ἡλίου, κλπ.

Ρέξων. Χαλκᾶ νομίσματα νεώτερα τοῦ 168 π. Χ. *Επιγρ. ΡΙΙΟ καὶ ΡΙΖΟΝΙΤΑΝ(;) (*Num. Chron.*, σ., 292).

Σκόδρα. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὴν βασιλείαν Φιλίππου τοῦ Ε'. τῆς Μακεδονίας, ὅπου τοῖς ἑκυριάρχει τῆς Ἰλλυρίας μεταξὺ τοῦ 211 καὶ 197 π. Χ.

*Ασπίς μακεδονική. | ΣΚΟΔΡΙΝΩΝ Κράνος . . Α · 6

Μετὰ τὸ 168 π. Χ.

Κεφαλὴ Διός. | ΣΚΟΔΡΕΙΝΩΝ Τριήρης. . Α · 65

"Ιδε A. J. Evans, ἐν *Num. Chron.*, 1880 σ. 288.

Ωρεκος. Λιμὴν παρὰ τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ οὐχὶ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀώου.

Περὶ τὰ 230-168 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. | ΩΡΙΚΙΩΝ Ὁβελίσκος Ἀπόλλωνος. Α · 65
(B. M. *Cat.*, Πίν. XXXI. 13.)

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. | " Κεραυνός. . . . Α · 6

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΙΛΛΥΡΙΑΣ

Μονούνιος, Περὶ τὸ 300 ἢ 280 π. Χ., βασιλεὺς τῶν Δαρδανίων Ἰλλυριῶν. Κατέλαβε δὲ τὸ Δυρράχιον καὶ ἔκοψεν ἐνταῦθα νομίσματα Δυρραχηνοῦ τύπου.

Δάμαλις θηλάζουσα μόσχον.
(Πίναξ ΙΕ'. 1.)

| ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΟΝΟΥΝΙΟΥ Δι-
πλοῦν ἀστεροκόδμητον τετράγω-
νον. . . . Ρ Στατήρες, 160 κ.

Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ βασιλέως τούτου τὸ Σ γέγραπται συνήθως Σ, σγῆμα σπανίως ἀπαντώμενον ἐν ἐποχῇ τόσον ἀρχαίᾳ (Droysen, III. I. 184).

Γένθιος, Περὶ τὰ 197-168 π. Χ., διαδεχθεὶς πιθανὸν τὸν Ἰλλυρικὸν θρόνον ἐπὶ τῆς ἑξώσεως Φιλίππου τοῦ Ε'. τῆς Μακεδονίας ἐκ τῶν Ἰλλυρικῶν αὐτοῦ κτήσεων διὰ τῶν ὅρων τῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 197 π. Χ. συνθήκης τῶν Τεμπῶν. Ο Γένθιος προσέβαλε κατόπιν τοὺς Ρωμαίους τῇ συμβούλῃ τοῦ Περσέως, ἀλλ' ἡττήθη ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Σκόδρας καὶ ἤχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ Λ. Ἀνικίου.

Μακεδονικὴ ἀσπίς.

Κεφαλὴ Γενθίου ἐν καυσίᾳ.

| ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΕΝΘΙΟΥ Κράνος Α·6
» » 'Ιλλυρικὴ τριή-
ρης . . . . . Α·7

Βαλλαζος, γνωστὸς ἐκ μόνον τῶν νομισμάτων αὐτοῦ. Ἐβα-
σίλευσε δὲ πιθανῶς τὸ 167-135 π. Χ. (Num. Chron., 1880,
σελ. 300).

Κεφαλὴ βασιλέως γυμνῆ.

(B. M. Cat., Πίν. XIV, 14.)

| ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΛΛΑΙΟΥ Ἀρτεμίς
μετὰ λαμπτάδος καὶ δύο δοράτων
τρέχουσα. Ρ 54 κ. καὶ Α·7-6

Τὰ νομίσματα ταῦτα εὑρίσκοντο συνήθως ἐν τῷ τανῦν Ριζάνῳ,
καὶ πιθανῶς ἐκόπησαν ἐν Ριζονι. Ὁμοιόμορφα κατά τι νομίσματα
εὑρίσκονται συχνὰ ἐν τῇ νήσῳ Φάρῳ, ἀλλὰ δὲν φέρουσι τὸν τίτλον
βασιλεύς.

ΝΗΣΟΙ ΙΑΛΥΡΙΑΣ

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τετάρτου αἰῶνος Διονύσιος ὁ τῶν Συρακουσῶν ἥρξατο στρέφων τὴν προσοχὴν αὐτοῦ πρὸς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἰλλυρίας καὶ τὰς νήσους τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ἐεοήθησεν τοὺς Παρίους ἀποικίζοντας ἐν ἔτει 385 π. Χ. τὰς δύο νήσους Ἰσσαν καὶ Φάρον (Holm, *Gesch. Sic.*, II. 134). Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους φαίνεται ὅτι ἐδέχθη Ἐλληνικὴν ἀποικίαν καὶ ἡ νῆσος Κέρκυρα ἡ Μέλαινα, οὕτω κληθεῖσα ἀπὸ τῶν πυκνῶν αὐτῆς δασῶν πιτύων. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκει καὶ πόλις Ἡράκλεια καλουμένη, κειμένη ἵσως ἐπὶ τῆς νήσου Φάρου, ἐν ᾧ εὑρίσκονται τὰ φέροντα τὸ ὄνομα αὐτῆς νομίσματα (*Num. Journ.* I. 164). Τὸ σύνολον τῶν νομίσμάτων τοῦ ἀθροίσματος τούτου ἀνήκει εἰς τὸν τέταρτον καὶ δεύτερον π. Χ. αἰῶνα. Ὡς φαίνεται οὐδὲν εἶνε τοῦ τρίτου αἰῶνος.

*Ισσα.

Τέταρτος αἰών π. Χ.

ΙΣΣΑ Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος (;	Ἀστὴρ ὀκτὼ ἀκτίνων	Α·9
Δεύτερος αἰών π. Χ.		

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΙΣ Τράγος	Α·95- 75
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΙΣ "Ἐλαφος ἐπιστρεφομένη .	Α·6
Κεφαλὴ Διός (;	Ξ—Ι Ὁμοίως	Α·75
ΙΣ Ἀμφορεύς.	Κλάδος ἀμπέλου μετὰ σταφυλῶν .	Α·75
Κεφαλαὶ συνεζευγμέναι.	ΙΣ Σταφυλή	Α·7
Κεφαλὴ νεανική.	Ι—Ξ Κάνθαρος.	Α·85

Εἰς τὴν νῆσον ταύτην δύνανται γὰρ ἀποδοθῶσι καὶ χαλκᾶ τινα νομίσματα καλῆς τεχνοτροπίας (Δ'. αἰών π. Χ.), ἐπιγεγραμμένα ΙΩΝΙΟ[Σ], περὶ ὧν ἴδε *Num. Zeit.*, 1884 σ. 258. Ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως τῶν νομίσμάτων τούτων εὔρηται ἀνδρικὴ κεφαλαί, νεαραὶ ἡ πωγωνοφόροι, ἡ κεφαλὴ γυναικεία μετὰ στεφάνης, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ὅψεως δελφῖς ύπεράνω σειρᾶς κυμάτων.

Κέρκυρα ἡ Μέλαινα

Τέταρτος αἰών π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἀγροίου τεχ-	ΚΟΡΚΥΡΑΩΝ Στάχυς . . . Α · 8
νοτροπίας.	(Num. Zeit., 1884, Πίν. 20).

Ηράκλεια

Τέταρτος αἰών π. X.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ.	ΗΡΑΚΛΑ, ΗΡΑΚ ἢ ΗΡΑ Τόξον καὶ
(B. M. Cat., Thes., Πίν. XIV. 8).	ρόπαλον. . . . . Α · 95

Φάρος

Τέταρτος αἰών π. X.

Κεφαλὴ Διός.	Αἴξ ισταμένη . . . . . Ρ 41 κ.
Ομοίως.	ΦΑΡΙΩΝ Ὁμοίως. Σύμβολον ἐνιό-
	τε, δφιε. . . . . Α · 95

Κεφαλὴ Περσεφόνης.

ΦΑ Αἴξ . . . . . Α · 8

Δεύτερος αἰών π. X.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ, κισσοστεφής.	Φ - Α Σταφυλή. . . . . Α · 6
Κεφαλὴ νεαρὰ δαφνοστεφής.	» Κάνθαρος. . . . . Α · 8

ΙΛΛΥΡΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΑΡΓΥΡΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

Δαμάστειον. Τὰ ἀργυρωρυχεῖα τῆς πόλεως ταύτης μνημονεύονται υπὸ τοῦ Στράβωνος (VII. 326). Τὰ νομίσματα αὐτῆς ἀνήκουσιν εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα π. X. καὶ δύνανται νὰ παραβληθῶσι κατὰ τεχνοτροπίαν πρὸς τὰ νομίσματα τῶν βασιλέων τῆς Παιονίας.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφής.
(B. M. Cat., Πίν. XV, 10-13.
καὶ Πίν. XVI, 1-2.)

ΔΑΜΑΣΤΙΝΩΝ Τρίπους συνήθως μετὰ δύνματος δυνάστου ἢ ἀρχοντος, ΗΡΑΚΛΕΙΔΟ, ΚΑΚΙΟ, ΚΗ, ΚΗΦΙ, ΑΡΡΙΑ, κτλ. . . . .
Ρ Στατῆρες παιονικοῦ σταθμητ. κανόνος, 206-190 κ. περίπου.

"Αλλας ποικιλίας ἵδε παρὰ Imhoof, Mon. Gr. σ. 135 καὶ ἐν Num. Zeit., 1884 σ. 260, ἔνθα ἀργυροῖσην νόμισμα ἔλκον 50x.

περιγράφεται ώς φέρον ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας μὲν ὄψεως κεφαλὴν γυναικείαν, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας τὸ χύριον ὄνομα ΔΑΡΑΔΟ ἐντὸς διπλοῦ γραμμικοῦ τετραγώνου.

Πελαγέα. Ἀργυρᾶ νομίσματα ὅμοιων τύπων πρὸς τοὺς τοῦ Δαμαστίου, ἀλλὰ τέχνοτροπίας ἀγροικοτέρας. Ἐπιγρ. ΠΕΛΑΓΙΤΩΝ ἢ ΠΕΛΑΓΙΤΑΣ (B. M. Cat., Πίν. XVI, 9-11),

Σαρνόςα. Πιθανῶς ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν Σαρνοῦντα (Στεφ. Βυζαν. ἐ.λ. Σαρνοῦς). Νομίσματα ὅμοια πρὸς τὰ ἀνωτέρω. Ἐπιγρ. ΣΑΡΝΟΑΤΩΝ.

Τενεστένοις. Ὁμοια ἀργυρᾶ νομίσματα. Ἐπιγρ. ΤΕΝΕΣΤΙΝΩΝ.

Αἱ ἄγνωστοι αὗται φυλαὶ ἡ πόλεις ἡσαν πιθανῶς μόνον μικραὶ κοινότητες μεταλλωρύχων παρὰ τὸ Δαμάστιον, Imhoof, (*Mon. Gr.*, σ. 136 καὶ *Z. f. N.*, I. 99).

Η ΠΕΙΡΟΣ

British Museum Catalogue of Greek coins, Thessaly — Aetolia, c. XLIII-XLVI καὶ 88-114 μετὰ φωτοτυπικῶν πινάκων, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ P. Gardner, 1883].

Τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τῆς Ἡπείρου ἀποτελοῦνται (α) εἰς ἀργυρῶν κερμάτων κοπέντων πρὸ τοῦ 342 π. X. ἐν Ἀμέρακίᾳ κατὰ Κερκυραϊκὸν τύπον καὶ σταθμητικὸν κανόνα, ἐπιγεγραμμένων δὲ ΑΜΠΡΑΚΙΩΤΑΝ κτλ. καὶ ΑΠΕΙ (μονογράφημα) ἀντὶ ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ, καὶ ἐκ χαλκῶν νομίσματων τῆς Κασσώπης, Ἐλέας καὶ τῶν Μολοσσῶν, προγενεστέρων δὲ τῆς βασιλικῆς περιόδου. (β) Ἡ δευτέρα περίοδος τῆς νομίσματοκοπίας τῆς χώρας ταύτης περιλαμβάνει τὰ νομίσματα τῶν βασιλέων Ἀλεξάνδρου υἱοῦ τοῦ Νεοπτολέμου (342-326 π. X.) καὶ Πύρρου (295-272 π. X.). (γ) 238-168 π. X. Ὑπάρχουσι χαλκᾶ νομίσματα ἐπιγεγραμμένα ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ ἀτινα εἶνε βεβαίως ἀρχαιότερα τῆς καταργήσεως τῆς μοναρχίας, ἀλλ᾽ αἱ κανονικαὶ σειραὶ τῶν Ἡπειρωτικῶν συμ-

μαχικῶν νομισμάτων δὲν ἄρχονται πρὸ τῆς ὁριστικῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς δημοκρατίας μετὰ τὸν θάνατον Πτολεμαίου τοῦ τελευταίου τῆς βασιλικῆς γενεᾶς τῶν Αἰακιδῶν.

Ἡ αὐτόνομος νομισματοκοπία φαίνεται ὅτι συνεβάδισεν ἐν τισι τῶν πόλεων τῆς Ἡπείρου παραπλεύρως τῆς τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων. Μετὰ δὲ τὸ 168 π. Χ. ὅτε ἡ Ἡπειρος ἡρημώθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐξηγοραποδίσθησαν, πᾶσα νομισματοκοπία κατέπαυσεν.

Ἐπικρατοῦντες τύποι τῶν νομισμάτων τῆς Ἡπείρου εἶνε αἱ κεφαλαὶ τοῦ Διὸς καὶ Διώνης τῆς συζύγου αὐτοῦ. Ἡ πρώτη διαχρίνεται διὰ τοῦ ἐκ φύλλων δρυὸς στεφάνου αὐτῆς, φύλλων τῆς ἴερᾶς μαντικῆς φηγοῦ τῆς Δωδώνης. Ἡ δευτέρα φέρει πέπλον καὶ δαφνοστεφῆ πόλον ("Ide B. M. Cat., Πίν. XVII.).

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

	Πρὸ τοῦ 342	342—238	238—168	*Ρωμαϊκὸς χρόνοι
*Αθαμᾶνες	...	...	X	
*Αμβρακία	R (Κερκ.)	...	R X	
Βουθρωτὸς	...	...	...	X
*Ἐλέα	X			
Κασσώπη	X	...	R X	X
Μολοσσοὶ	R X			X
Νικόπολις	...	...	...	X
Πανδοσία	...	...	X	
Φοινίκη	...	...	X	
Βασιλεῖς	...	[X R] X		
Συμμαχικὰ	R (Κερκ.)	...	R X	

ΣΗΜ. Τὰ γρυπᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα τῶν βασιλέων θὰ ἐκπησαν πιθανῶς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ.

*Αθαμᾶνες. Ἐπὶ τῆς πτώσεως τοῦ βασιλείου τῆς Ἡπείρου οἱ *Αθαμᾶνες ἐγένοντο ἀνεξάρτητοι καὶ ἔκοψαν χαλκᾶ νομίσματα.

Περὶ τὰ 220-190 π. Χ.

Κεφαλὴ Διώνης μετὰ πέπλου.	ΑΘΑΜΑΝΩΝ Ἀθηνᾶ ισταμένη
(B. M. Cat. Πίν. XVIII, 5.)	κρατοῦσσα γλαῦκα καὶ δόρυ. Α·75
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΑΘΑΜΑΝΩΝ Κεφ. ταύρου. Α·7

Ἄμερακία. Ἡ σπουδαιοτάτη τῶν ἀποικιῶν τῆς Κορίνθου ἐν τῷ Ἀμέρακικῷ κόλπῳ. Ἀργυροῖ στατῆρες Κορινθιακῶν τύπων περὶ τὰ 400-342 π.Χ. Ἐπιγρ., ΑΜΒΡΑΚΙΩΤΑΝ, κτλ. ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως παρὰ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς. Τῶν στατήρων τούτων εἶνε γνωστάτη πλείονες τῶν ἔχατὸν διαφορῶν.

Περὶ τὰ 238-168 π. Χ.

Κεφαλὴ Διώνης μετὰ πέπλου. (Πίναξ IE'. 2.)	ΑΜ, ΑΜΒΡΑ, κτλ. Ὁβελίσκος τεταίνιωμένος. Ρ 52 κ. (δλκὴ νικηφόρου). Α·7-65
---	---

Ο ἐπὶ τῶν νομίσμάτων τῆς Ἀμέρακίας ἀπεικονιζόμενος διελίσκος εἶνε ὁ ἐν Ἀμέρακίᾳ ιερὸς χωνικὸς λίθος (*βαιτύλιον*) Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀγνιέως. (Preller, *Gr. Myth.* I σελ. 211).

Ὕπάρχουσιν ἐπίσης χαλκᾶ νομίσματα μετὰ τῶν ἔξης Ἀχαρναϊκῶν τύπων: — Κεφαλὴ Ἡρακλέους ή Ἄχελώνου. "Οπ." Ἀπόλλων" Ἀκτιος καθήμενος ή καρκίνος ή ταῦρος κυρίσσων. Ἐπίσης μετ' Αἰτωλικῶν καὶ Ἡπειρωτικῶν τύπων ὡς ἔξης: —

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἀκτινοστεφής ή (B. M. Cat. Πίν. XVIII, 4.)	Ἀπόλλων γυμνὸς μετὰ τόξου βαδίζων . . . . . Α·8
--	---

Ομοίως.

Κεφαλὴ Διός.	Ζεύς γυμνὸς κραδαίνων κεραυνόν Α·8 Γρύψ. Ὄνομα ἀρχοντος κατὰ πτῶσιν δνομαστικήν . . . . . Α·7
--------------	--

"Ιδε ώσαύτως Imhoof, *Mon. Gr.*, σελ. 137.

Βουθρωτόν. Ἀποικιακὰ καὶ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Αύγούστου μέχρι Τιβερίου μετὰ τῶν Λατινικῶν ἐπιγραφῶν C.I.BVT η C.A.BVT (Colonia Julia η Augusta Buthrotum) καὶ ὄνόματα τῶν διάνδρων μετὰ τίτλων II VIR EX D.D., II VIR Q[uin]quennalis], κτλ. Πλήρη κατάλογον ἴδε παρὰ Imhoof, (*Mon. Gr.*, σελ. 138).

Ἐλέα ^{της} ἐν Θεσπρωτίᾳ. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς πόλεως ταύ-
της ἀνήκουσιν εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα. Οἱ τύποι, ὡς παρατηρεῖ ὁ
Leake (*Num. Hell.*, σελ. 48), ἀναφερόμενοι εἰς τὸν "Ἄδην ταύτι-
ζουσι τὴν χώραν πρὸς τὴν Ἐλεάτιδα, δι' ᾧ ἔρρεον οἱ ποταμοὶ[·]
Ἀχέρων καὶ Κωκυτός.

Κεφαλὴ Δήμητρος κατ' ἐνώπιον.

Πήγασος.

ΕΛΕΑΙ	Κέρβερος	Α·8
	(B. M. <i>Cat.</i> , Πίν. XVIII, 11.)	
ΕΛΕΑΙ	Τρίαινα	Α·55
	(Ἀντόθι, Πίν. XVIII, 10.)	

Ἐπὶ κομματίου εύρισκομένου ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου
ὁ Δρ. Friedlaender ἀναγινώσκει [Ε]ΛΕΑΤΑΝ (*Z. f. N.* VI. 15).

Κασσώπη. Ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα ἐπιγεγρ. ΚΑΣΣΩ-
ΠΑΙΩΝ ἐπὶ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἑτέρας ὅψεως τοῦ νομίσματος.

Πρὸ τοῦ 342 π. X.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης.

Οὐμ. (B. M. *Cat.* Πίν. XVIII, 7.)

"Οφις συνεσπειρωμένος	Α·8
Περιστερὰ ἵπταμένη ἐν στεφάνῳ	Α·8

238-168 π. X.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετὰ πόλου.

Κεφαλὴ Διδὸς Δωδωναίου καὶ ὄνομα
ἀρχοντος.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης.

Κεφαλὴ Διονύσου.

Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον.

Κάλαθος μυστικὸς μετὰ δύφεως ἐλισ-
σομένου περὶ αὐτὸν . . Ρ 81 κ.

'Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ ἐν στεφάνῳ δύσος

(B. M. *Guide*, Πίν. LV, 18.)

Ρ 72-66 κ.

Περιστερὰ . . . . .

'Αμφορεύς . . . . .

(B. M. *Cat.*, Πίν. XXXII, 6.)

"Οφις (Ἀντόθι, Πίν. XXXII, 5.)

Α·55.

Ἡ πόλις αὕτη ἔκοψε χαλκᾶ νομίσματα καὶ κατὰ τοὺς Ρωμαϊ-
κοὺς χρόνους ἐπιγεγραμμένα ΚΑΣΣΩΠΑΙΩΝ ΜΟΛΟΣΣΩΝ (B. M.
Cat., *Thes.*, κτλ. σελ. 99).

Μολοσσοί.

* Αργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα πρὸ τοῦ 342 π. Χ.

Περιστερὰ ἵππαμένη.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΜΟΛΟΣΣΩΝ περὶ κυκλικῆν ἀσπίδα.
(B. M. Cat., XVIII, 14.)

Κεφαλὴ Διός.

Μ—Ο Κεραυνός . . . . R 15 κ.

ΜΟΛΟΣΣΩΝ Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ
Α·6

Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ . . . Α·75

Κεραυνὸς μεταξὺ Μ καὶ κέρατος
Ἀμαλθείας, ἐν στεφάνῳ δρυδός Α·1

Νεκόπολες. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀκτίου. Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Γαλλιηνοῦ.

Τύποι (B. M. Cat., Πίν. XIX) ἀναφερόμενοι συνήθως εἰς τοὺς κατὰ πενταετίαν Ἀκτίους ἀγῶνας τοὺς ἀγομένους ἐν Νικοπόλει πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀκτίου Ἀπόλλωνος καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ναυμαχίας τοῦ Ἀκτίου. Ἐπιγρ. ΝΙΚΟΠΟΛΙΣ ΙΕΡΑ, ΙΕΡΑΣ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ, ΑΥΓΟΥСΤΟΣ ΚΤΙΣΤΗΣ, ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΚΤΙΣΜΑ, ΝΕΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΑΣ ΝΑΥΑΡΧΙΔΟΣ, ΝΕΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΑΣ ΑΣΥΛΟΥ(,), Η ΠΡΟΣ ΑΚΤ., κτλ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΣΩΤΗΡ ΠΟΛΕΩΣ "Οπ. ΑΠΟΛΛΩΝ ΛΕΥΚΑΤΗΣ, Imhoof, (Mon. Gr. σελ. 141), ἐπίσης ἐπιγραφὴ ΦΙΝΑΙΟΣ συγοδεύουσα τὸν τύπον Ἀσκληπιοῦ ίσταμένου. Ἀγῶνες ΑΚΤΙΑ.

Πανδισέα, ἐπὶ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ.

ΧΑΛΚΑ 238-168 π. Χ.

Κεφαλὴ Διός Δωδωναίου καὶ δνομα | ΠΑΝ Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ δρυδός .
ἀρχοντος. | (B.M. Cat., Πίν. XXXII, 9.) Α·75

Φοινέκη. Αὕτη κατὰ τὸν Πολύβιον (II. 5,8) ἡτο ἡ σπουδαιοτάτη πόλις τῆς Ἁπείρου μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ βασιλείου τῶν Μολοσσῶν. Διὸς τοῦτο πιθανῶς ἡτο ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἁπειρωτικῆς δημοκρατίας καὶ τὸ νομισματοκοπεῖον τοῦ συμμαχικοῦ νο-

μίσματος. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἔκοψεν καὶ ἀστικὰ νομίσματα χαλκᾶ.

238-168 π. Χ.

Κεφαλὴ Διός (;

ΦΟΙΝΙΚΑΙΕΩΝ Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ . Α·7

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

» 'Ἐπιδορατίς Α·7

(B. M. Cat., Πίν. XXXII, 10, 11.)

Ἐπίσης αὐτοκρατορικὰ Κλαυδίου, Νέρωνος καὶ Τραϊανοῦ.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ἄλεξανδρος, υἱὸς τοῦ Νεοπτολέμου, 342-326 π. Χ. Τοῦ βασιλέως τούτου τὰ χρυσᾶ νομίσματα ἐκόπησαν σχεδὸν βεβαίως ἐν τῇ νοτίῳ Ἰταλίᾳ, δπου μετέθη δ' Ἀλέξανδρος ἐν ἔτει 332 π. Χ. πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, κατὰ τῶν Λευκανῶν καὶ Βρεττίων. Κατὰ τεχνοτροπίαν οἱ ἀργυροῖ στατῆρες δμοιαζουσι τὰ μέγιστα πρὸς τὰ χρυσᾶ νομίσματα, τὸ βάρος ἔμως αὐτῶν (165 κ.), δην τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τῶν Κερκυραϊκῶν νομισμάτων, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς Ἡπειρωτικῆς αὐτῶν προελεύσεως. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα εἰνε ἀναμφιβόλως Ἡπειρωτικά.

Κεφαλὴ Διδεὶ Δωδωναίου μετὰ στεφάνου δρυός. (Πίναξ IE'. 3.)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΥ Κεραυνός. Ζ Στατ. 133 κ.
Ρ Στατ. 165 κ.

Κεφαλὴ Ἡλίου.

ΑΛΕΞ Κεραυνός. Ζ 1/12 στατῆρος.

(B. M. Cat., Πίν. XX, 2.)

Ομοίως.

Ομοίως . . . . . Ρ Διώβολ.

Αετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων.

ΑΛΕΞΑ. ΤΟΥ ΝΕ Κεραυνός. Α·65

Πύρρος, 295-272 π. Χ. Ως δ' Ἀλέξανδρος, οὗτω καὶ δ' Πύρρος ἔκοψε νομίσματα ἐν διαφόροις τόποις τῶν κτήσεων αὐτοῦ, κυρίως μὲν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἡπείρῳ. Πάντα τὰ χρυσᾶ νομίσματα καὶ τὰ ἀργυρᾶ κομμάτια τῶν 90 κ. εἶνε κατασκευῆς τῶν Συρακουσῶν, ὡς ἐπίσης τὰ κάλλιστα τῶν χαλκῶν αὐτοῦ νομισμάτων. Τὰ Ἀττικοῦ σταθμοῦ

τετράδραχμα καὶ δίδραχμα αύτοῦ φαίνεται ὅτι ἔξεδόθησαν ἐν Λοκροῖς τῆς Βρεττίας· τὰ δὲ Μακεδονικὰ χαλκᾶ νομίσματα αύτοῦ διακρίνονται διὰ τῆς ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως Μακεδονικῆς ἀσπίδος ἐν φὶ τὰ ἐν Ἡπείρῳ κοπέντα φέρουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς καὶ εἶναι τέχνης μᾶλλον ἀξέστου.

^{Ἐπιγρ.} ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΥΡΡΟΥ, συνήθως πλήρης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν νομισμάτων καὶ τινῶν τῶν Ἡπειρωτικῶν χαλκῶν κομματίων, ἐφ' ὧν τὸ ὄνομα ἐμφανίζεται ἐν μονογραφήματι.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

(Πίναξ ΙΕ'. 4.)

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

Κεφαλὴ Διὸς Δωδωναίου δρυοστεφής.
(Πίναξ ΙΣ'. 11)

Κεφαλὴ Ἀχιλλέως κρανοφόρος.
(Πίναξ ΙΕ'. 5.)

Κεφαλὴ Περσεφόνης, μετὰ κόρμης καταπιπούσης καὶ στεφάνου σταχύων. (Πίναξ ΙΕ'. 6.).

ΦΘΙΑΣ Κεφαλὴ Φθίας μετὰ καλύπτρας.

Κεφαλὴ Περσεφόνης, ὡς ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν;

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.
(B. M. Cat., XX. 15.)

Μακεδονικὴ ἀσπίς, ἐξ ἣς τὸ μογογράφημα ΓΥΡ.

Κεφαλὴ Διὸς Δωδωναίου.

Νίκη μετὰ στεφάνου καὶ τροπαίου. .

Χ Στατήρ.

Ομοίως . . . . . Χ Ήμιστατήρ.
(B. M. Guide, Πίν. XLVI, 25, 26.)

Διώνη μετὰ σκήπτρου καθημένη ἐπὶ θρόνου. . . . . Ρ Τετράδρ.

Θέτις μετὰ καλύπτρας ἐπὶ ιπποκάμπης, φέρουσα τὰ δπλα τοῦ Ἀχιλλέως . . . . . Ρ Διδρ.

Ἀθηνᾶ μετὰ δόρατος καὶ ἀσπίδος, ἐν στάσει μαχομένης. . Ρ 90 κ.

Κεραυνός. . . . . Α 1·1
(Gardner, *Types*, Πίν. XI. 27.)

Δῆμητρα ἐπὶ θρόνου καθημένη.
(B. M. Cat., Πίν. XX, 14.) Α 95

Στάχυς ἐν στεφάνῳ δρυός. . Α 75

ΑΣΙ Μακεδονικὴ περικεφαλαία ἐν στεφάνῳ δρυός . . . . . Α 65
(B. M. Cat. Πίν. XX, 16.)

Κεραυνός ἐν στεφάνῳ δρυός. Α 95.-75

Ἡ πεπλοφόρος κεφαλὴ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΦΘΙΑΣ ὑποτίθεται συνήθως ὅτι εἶνε ἡ εἰκὼν Φθίας τῆς μητρὸς τοῦ Πύρρου. Ἐν τούτοις τινὲς βλέπουσιν ἐν αὐτῇ ἰδανικήν τινα προσωποποίησιν τῆς Θεσσαλικῆς γέωρας Φθίας, διπόθεν κατηγεν τὸ Πύρρος τὸ ἐαυτοῦ γένος.

Εις τὸν βασιλέα τοῦτον κλίνει νὰ ἀποδώσῃ ὁ Δρ. Imhoof (*Mon. Gr.* σελ. 459) ὡραιοτάτην Ἀττικὴν δραχμὴν εύρισκομένην ἐν τῷ ἐν Νεαπόλει Μουσείῳ Santagelo, φέρουσαν ἔμπι., κεφαλὴν Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ, ὅπ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ Διόνυσου ἐν ἀρματι πανθήρων.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Πρὸ τοῦ 238 π. X.

ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ Ταῦρος κυρίσσων.	Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ δάφνης. A·7
ΑΓΡ (μονογρ.) Κεφαλὴ Διδὲς Δωδωναῖου.	Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ δρυός. A 1-7 (B. M. <i>Cat.</i> Πίν. XVII. 1, 2.)

238-168 π. X.

Κεφαλαὶ συνεζευγμέναι Διδὲς Δωδωναῖου καὶ Διώνης.	ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ Ταῦρος κυρίσσων . (Πίναξ IE'.7.) R Διδ. 154-140 χ.
---	--

Κεφαλὴ Διδὲς Δωδωναῖου. (B. M. <i>Guide</i> , Πίν. LV, 16, 17.)	ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ Ἀετὸς ἐν στεφάνῳ δρυός R Δραχ., 78-70 χ.
Κεφαλαὶ Διδὲς καὶ Διώνης. (B. M. <i>Cat.</i> , Πίν. XVII, 8.)	» Κεραυνὸς ἐν στεφ. δρυός R (=Νικηφόρον) 52-48 χ.
Κεφαλὴ Διδὲς Δωδωναῖου. (Ἀντόθι, Πίν. XVII, 9.)	» Ὁμοίως. R (= $\frac{1}{2}$ Νικηφ.) 24-23 χ.

Οἱ τύποι τῶν χαλκῶν νομισμάτων ὅμοιάζουσι τὸ πλεῖστον πρὸς τοὺς τῶν ἀργυρῶν. Ἐν τούτοις παρουσιάζουσι καὶ τινας ποικιλίας, ἥτοι:

Κεφαλὴ Διώνης.	ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ Τρίπους ἐν στεφάνῳ δάφνης. . . A·7
Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	» Ρόπαλον ἐν στεφάνῳ δρυός. . . A·5
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος. (B. M. <i>Cat.</i> , Πίν. XVII, 12, 14, 15.)	» Ἐπιδορατίς . . A·9

Μετὰ τὸ 168 π. X.

Καίτοι δὲ ἡ νομισματοκοπία τῆς Ἡπείρου ἐπαύσατο, ὅτε ἐν ἔτει 168 π. X. ἡ χώρα ἡρημάθη ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων,

ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις ἔξαιρετικά τινα νομίσματα, ἀτινα φαίνεται δτὶ ἑκόπησαν ἐν Δωδώνῃ ἐν δόνόματι ιερέως τινὸς τοῦ ιεροῦ Διὸς τοῦ Ναίου. Εἶνε δὲ ταῦτα δψίμου τεχνοτροπίας καὶ βεβαίως μεταγενέστερα τῆς πτώσεως τῆς δημοκρατίας. Φέρουσι δὲ τὴν ἐπιγρ. ΙΕΡΕΥΣ ΜΕΝΕΔΗΜΟΣ ΑΡΓΕΑΔΗΣ.

Κεφαλὴ Διδς Δωδωναίου.

| Προτομὴ Ἀρτέμιδος . . . A 1·0

ΚΕΡΚΥΡΑ

[British Museum Catalogue of Greek coins, Thessaly—Aetolia, σελ. XLVII—L καὶ 115—167, μετὰ φωτοτυπικῶν πινάκων ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ P. Gardner, 1883].

Αἱ μακραὶ σειραὶ νομισμάτων τῆς πλουσίας ταύτης καὶ δραστηρίου ναυτικῆς πολιτείας ἀρχονται περὶ τὸ 585 π. Χ. δτε, ἀποθανόντος Περιάνδρου τοῦ Κορινθίου, ἡ Κέρκυρα ἐγένετο ἀνεξάρτητος τῆς μητροπόλεως αὐτῆς. Ὁ σταθμητικὸς κανὼν τοῦ Κερκυραϊκοῦ νομίσματος εἶνε ἐλαφρά τις μορφὴ τοῦ Αἰγινητικοῦ, τοῦ στατήρος ἔλχοντος κατ' ἀρχὰς 180—170 κ. τῆς δὲ δραχμῆς 90—85 κ. Αἱ ὅλκαι αὖται ἐκπίπτουσι βαθμιαίως μέχρι τοῦ 300 περίπου π. Χ. δτε ὁ στατήρ δὲν ἐλκει περισσότερον τῶν 160 κ. καὶ ἡ δραχμὴ περὶ τοὺς 80 κ.

Οἱ ἀμετάβλητος τύπος τῶν στατήρων τῆς Κερκύρας καθ' ἄπασαν τὴν ἀνωτέρω περίοδον εἶνε ὁ ἔχης : —

Δάμαλις μόσχον θηλάζουσα.
(Πίναξ IE'. 8.)

| Δύο ἀστεροειδῆ κοσμήματα ἐπιμήκους σχήματος, ἔγκεκλεισμένα ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων κομματίων ἔκαστον ἐν ίδιῳ ἐπιμήκει ἔγκοιλῳ, ἐπὶ δὲ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν γραμμικῷ τετραγώνῳ . . . Ρ Στατήρ.

'Ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ περιόδῳ τὰ νομίσματα εἶνε ἀνεπίγραφα, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 450 π. Χ. περίπου φέρουσι γενικῶς τὴν ἐπιγρ. ΚΟΡ. —

'Ἡ προέλευσις τῶν τύπων τούτων εἶνε λίαν σκοτεινή. Ἡ δάμαλις καὶ ὁ μόσχος εἶνε γνωστότατον ἀνατολικὸν σύμβολον συνδε-

όμενον πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἀσιατικῆς θεότητος τῆς φύσεως, τῆς συνήθως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ταύτιζομένης πρὸς τὴν Ἡραν ἢ τὴν Ἀρτεμιν (E. Curtius, *Arch. Zeit.*, 1855, σ. 3). Μετὰ τοι- αύτης τινὸς σημασίας ἡ δάμαλις καὶ ὁ μόσχος ἀπαντῶσι συχνὰ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Εύβοικῆς Καρύστου, εἰνε ὅμως ἀδέσταιον, ἀν̄ οἱ Κερκυραῖοι κατῆγον τὸν τύπον ἐκ τῆς Εύβοιας ἢ παρέλαβον αὐτὸν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

‘Ο δόπισθιος τύπος ἐθεωρήθη συνήθως ἥδη ἀπὸ τῶν γρόνων τοῦ Eckhel, ὃς κατὰ συνθήκην παράστασίς τις τῶν περιφήμων κήπων τοῦ Ἀλκινόου, τῶν Κερκυραίων ἐπαιρομένων, διτὶ κατήγοντο ἀπὸ τῶν Φαιάκων, καὶ ταύτιζόντων τὴν νῆσον αὐτῶν πρὸς τὴν Ὁμηρικὴν Σχερίαν (Θουκυδ. I. 25),

Ἐν τούτοις ἡ ἔξηγγησις αὕτη ἐγκατελείφθη ἥση γενικῶς ὡς φαντασιώδης, ἡ δὲ θεωρία τοῦ καθηγητοῦ Gardner (*Num. Chron.* 1881, σ. 1) δτὶ ὁ τύπος εἶνε ἡλιαχὸς καὶ συνδέεται πρὸς τὴν λατρείαν Διὸς τοῦ Ἀρίστου, Ἀρισταίου ἢ Ἀπόλλωνος Νομίου εἶνε μᾶλλον παραδεκτέα.

‘Ο συνηθέστερος τύπος τῶν δραχμῶν τῆς Κερκύρας πρὸ τοῦ
300 π. Χ. εἶνε ὁ ἔξης: —

Προτομή δαμάλεως.

Αστήρ ἐν ἔγκοιλω τετραγώνῳ . .

R 86 x. Δραγμή.

(B. M. Cat. Pl. XXI, 3-5.)

Τὰ ήμιδραχμα καὶ τέταρτα δραχμῶν φέρουσι παρὰ τὸν ἀστέρα ποτὲ μὲν κεφαλὴν Ἡρας, ποτὲ δὲ ἀμφορέα ἢ κάνθαρον ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως. Οἱ ὁδοὶ φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως σταφυλήν, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας κεφαλὴν κριοῦ ἢ ἔγκοιλον μαιανδροῦ κὸν στανοδὸν (*swastika*).

Οι τύποι τῶν χαλκῶν νομισμάτων ἔξαιρέσει ὅλιγων εἶνε Διονυ-
σιακοί. Ποικιλίας ἔχει ἡδὲ B. M. Cat., Thes., ἐ. λ. Corcyra. Πίν. XXII.

Печатка 338-300 п. X.

Μετὰ τὴν ὑπὸ Φιλίππου ἐν ἔτει 338 κατάληψιν τῆς Κορίνθου
ἡ Κέρκυρα, ὡς πολλαὶ ἄλλαι ἀποικίαι τῆς Κορίνθου, ἥρξατο

χόπτουσα στατῆρας ὁμοίους πρὸς τοὺς τῆς Κορίνθου, φέροντας δῦμας τὴν ἐπιγρ. ΚΟΡ (συνήθως εἰς μονογράφημα) ἢ Κ.

Περὶ τὰ 300-229 π. X.

Περὶ τὰ 300 π. X. φαίνεται ὅτι συνέβη ἐν Κερκύρᾳ ἀφομοίωσίς τις μεταξὺ τῶν σταθμητικῶν κανόνων τῆς Αιγίνης καὶ Κορίνθου. Οἱ στατῆρες τῶν 160 κ. ἔπαισαν ἔκδιδόμενοι, ἐνῷ αἱ παλαιαι δραχμαὶ τῶν 80 κ. ἀπέβησαν νῦν δίδραχμα, τῆς δραχμῆς ταύτισθείσης κατὰ σταθμὸν πρὸς τὴν Κορινθιακὴν δραχμὴν τῶν 40 κ. (ἴδε B. M. Cat., Πίν. XXII. 17, 18 καὶ XXIII. 1, 2).

ΚΟΡΚΥΡΑΙ Προτομὴ βοός.

Διπλοῦν ἀστεροκόσμητον κόσμημα .

ΑΡ 80 κ. Διδρ.

Βοῦς καὶ μόσχος.

ΚΟΡ Ἀπλοῦν δύμοιον. ΑΡ 40 κ. Δρ.

Ἀμφορεύς.

ΚΟΡΚΥΡΑΙ Ἀστήρ. ΑΡ 40 κ. Δρ.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

Κ Θύρσος καὶ σταφυλὴ. ΑΡ 13 κ. Διώβ.

Οἱ τύποι ὡς καὶ κατὰ τὴν προηγούμενην περίοδον εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον Διονυσιακοί. Ὑπάρχει ἐντούτοις ἡ ἔζης σπουδαία σειρά: —

Πρῷρα πλοίου.

| ΚΟ Κάνθαρος . . . . . Α·7

Τὸ ιδιάζον τῶν νομισμάτων τούτων εἶνε ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου εἶνε γεγραμμένον ἐπ' αὐτοῦ, π. χ. ΑΛΚΑ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΕΥΚΛΕΙΑ, ΕΥΝΟΜΙΑ, ΘΗΡΑ, ΚΟΡΚΥΡΑ, ΚΩΜΟΣ, ΚΥΠΡΙΣ, ΛΑΟΝΙΚΑ, ΝΕΟΤΗΣ, ΝΙΚΑ, ΠΑΛΛΑΣ, ΠΡΩΤΑ, ΣΩΤΕΙΡΑ, ΦΑΜΑ, ΦΩΣΦΟΡΟΣ, κτλ. Ο καθηγητής Gardner εἰσηγεῖται τὴν ιδέαν (*Journ. Hell. Stud.*, II. 96) ἐτι ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων ἀπεικονιζομένη ναῦς δυνατὸν νὰ εἶνε ἀγωνιστικὸς τύπος ἀναφερόμενος εἰς ναυτικοὺς ἀγῶνας ἐν τοῖς ὅδασιν τῆς Κερκύρας ἐπ' εὔκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν τοῦ Ποσειδῶνος, Διονύσου, ἢ τοῦ Ἀκτίου Ἀπόλλωνος.

Περὶ τὰ 229-48 π. X.

Ἐν ἔτει 229 π. X. ἡ Κέρκυρα ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ρωμαίους ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὅποίων τῇ ἐπετράπη νὰ διαφυλάξῃ τὴν

αύτονομίαν αύτῆς. Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης εἶνε τῶν ἔξης τύπων. Πάντα δὲ φέρουσι τὸ μονογράφημα τῆς Κερκύρας (R).

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ κισσοστεφής.	Πήγασος	Ρ 80 κ. Δίδρ.
	(B. M. <i>Guide</i> , Πίν. LV, 19.)	
Κεφαλὴ Διώνης μετὰ πέπλου.	‘Ομ. ἐν στεφάνῳ. Ρ 48 κ. (Νικηφόρ.)	
	(B. M. <i>Cat.</i> , Πίν. XXIV, 4.)	
Κεφαλὴ Ἀφροδίτης.	Πήγασος	Ρ 38 κ. Δρ.
‘Ομοίως.	‘Ομ. (B. M. <i>Cat.</i> , Πίν. XXIV, 6-10.)	
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Ρ 28 κ. ($\frac{1}{2}$ νικηφόρ.)	
Κεφαλὴ Διονύσου.	‘Ομοίως » »	Ρ 28 κ.
	‘Ομοίως » »	Ρ 28 κ.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα φέρουσι κεφαλὰς Διονύσου, Διώνης καὶ Ποσειδῶνος. Ὅπ., κάνθαρον ἦ ἀμφορέα, κεφαλὴν βοός, πρῷραν, τρίαιναν, ἀκροστόλιον, στάχυν. Τούτοις δ' ἔπειται ἐτέρα τις σειρὰ χαλκῶν νομισμάτων φερόντων τὰ ὄνόματα τῶν πρυτάνεων τῆς πόλεως τῆς Κερκύρας, ὡς ἀπεδείχθη σαφῶς διὰ τῆς ἐμφανίσεως οὐχὶ ὀλιγάτερον τοῦ ήμίσεος τῶν γνωστῶν ὄνομάτων μετὰ τοῦ τίτλου τῶν πρυτάνεων ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς αὐτῆς πρὸς τὰ νομίσματα ἐποχῆς (Boeckh, *C. I. Gr.* 1870).

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.	ΚΟΡΚΥΡΑΙΩΝ	Πρῷρα καὶ ὄνομα πρυτάνεως	Α·8
-------------------	------------	--	-----

‘Ονόματα πρυτάνεων, ΑΡΙΣΤΕΑΣ, ΔΑΜΟΣΤΡΑΤΟΣ, ΗΡΩΔΗΣ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ, ΝΙΚΑΝΩΡ, ΣΤΡΑΤΩΝ, ΣΩΣΙΓΕΝΗΣ, ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ, ΦΑΛΑΚΡΟΣ, ΦΙΛΩΝ, ΦΙΛΩΝΙΔΑΣ, ΦΙΛΩΤΑΣ, κτλ. (B. M. *Cat.* Πίν. XXIV. 18).

48 π. X.—138 π. X. Ἀπὸ Ἰ. Καίσαρος μέχρις Ἀδριανοῦ.

Καθ' ἀπασαν τὴν περίοδον ταύτην ἡ πόλις τῆς Κερκύρας ἔξηκολούθει κόπτουσα αύτόνομα χαλκᾶ νομίσματα, ἐφ' ὧν ἀπεικονίζονται συχνὰ αἱ θεότητες ΖΕΥΣ ΚΑΣΙΟΣ καὶ ΑΓΡΕΥΣ μετὰ ὀλογράφων τῶν ὄνομάτων αὐτῶν, πρὸς δὲ καὶ ὁ Ἀρης. Ὁ πρῶτος

παρίσταται συνήθως ἐν τῇ στάσει Διὸς ἐπὶ θρόνου καθημένου. Ὁ δὲ Ἀγρεὺς εἶναι παράστασις ἀνδρὸς πωγωνοφόρου ισταμένου, ἐν μακρῷ χιτῶνι, κρατοῦντος δὲ κέρας Ἀμαλθείας (B.M. Cat., Πίν. XXV. 7). Ἡ λατρεία τοῦ ποιμενικοῦ τούτου θεοῦ ἐσχετίζετο πρὸς τὴν τοῦ Ἀρισταίου.

138-222 π. X. Ἀπὸ Ἀντωνίου μέχρι Καρακάλλα

Τὰ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης φέρουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ ἐπὶ τῆς ὄπισθίας ὅψεως τύποι εἶναι οἱ ἔξης· Ζεὺς Κάσιος, Ἀγρεύς, Ἄρης, πλοϊον ίστιοδρομοῦν, Πήγασος, Διόνυσος ἐπὶ πάνθηρος, κτλ. (B. M. Cat. Πίν. XXVI.).

ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

[British Museum Catalogue of Greek coins, Thessaly—Aetolia, σ. LI-LIV· καὶ 168-193 μετὰ φωτοτυπιῶν πινάκων, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ P. Gardner Imhoof-Blumer, Die Münzen Akarnaniens ἐν Numism. Zeitschrift, X. σελ. 1-180, Vienna, 1878].

‘Ακαρνανία ἡ μεταξὺ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς Ἀχελώου καὶ τῆς πρὸς δυσμὰς θαλάσσης χώρα, παρέλαβε τὸν σταθμητικὸν κανόνα τῶν νομισμάτων αὐτῆς παρὰ τῶν δύο ἀνθουσῶν ἀποικιῶν τῆς Κορίνθου, Ἀνακτορίου καὶ Λευκάδος. Πρὸ τῆς λήξεως τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος αἱ πόλεις τῆς Ἀκαρνανίας συνεκρότησαν ὄμοσπονδίαν, ἥς πρωτεύουσα ἦτο ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀχελώου Στράτος.

Νῦν δὲ ἥρξαντο κοπτόμενοι ἐν ἀπάσαις ταῖς παραλίοις Ἀκαρνικαῖς πόλεις στατῆρες κορινθιακῶν τύπων, ἤτοι φέροντες ἔμπρο., κεφαλὴν Ἀθηνᾶς· δπ., Πήγασον, τὸ πλείστον πρὸς χρῆσιν τοῦ μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἐμπορίου, ἐνθα κυρίως ἀνακαλύπτονται μέγρι τοῦ νῦν. Αἱ μεσόγειοι πόλεις Στράτος, Οινιάδαι κλπ. μικρὸν ἦούδεν μέρος ἔλαθον ἐν τῇ Κορινθιακῇ ταύτῃ νομισματοκοπίᾳ, ἔκοψαν δμως μικρὰ ἀργυρᾶ νομίσματα μετὰ τῶν ιδίων αὐταῖς τύπων. Περὶ τὰ 300 π. X. ἡ Στράτος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ἡ δὲ Λευκὰς ἀντικατέστησεν αὐτὴν ὡς πρωτεύουσα τῆς Ἀκαρνανί-

χῆς συμμαχίας. Όμοιώς τὸ Θύρρειον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔξυ-
ψώθη εἰς σπουδαίαν πόλιν.

Δὲν δύναται ὅμως νὰ δρισθῇ κατὰ ποίαν ἀκριβῶς χρονολογίαν
ἐπαυσαν ἔχδιδόμενοι οἱ μετὰ τύπου Πηγάσου στατῆρες, εἶνε ὅμως
βέβαιον, ὅτι ἥδη κατὰ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ τρίτου αἰῶνος (περὶ
τὰ 220) ὑπεσκελίσθησαν ὑπὸ συμμαχικοῦ τινος νομίσματος κανο-
νικῶς ὡργανομένου, φέροντος ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως τὴν κεφαλὴν
τοῦ ἑθνικοῦ ποταμίου θεοῦ Ἀχελώου ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας σχῆμα
Ἀπόλλωνος Ἀκτίου καθημένου. Δύναται δὲ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ
Λευκὰς ἦτο τὸ νομισματοκοπεῖον τῶν συμμαχικῶν τούτων νομί-
σμάτων μέχρι τοῦ 167 π. Χ., ὅτε αὕτη ἀπεχωρίσθη τῆς Ἀκαρ-
νανίας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, καὶ ἤρξατο κόπτουσα ἀργυρᾶ νομί-
σματα ἐν τῷ ίδιῳ αὐτῆς ὀνόματι.

Μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην τὸ Θύρρειον ἔξηκολούθησεν ἐπὶ
τινα χρόνον τὰς σειρὰς τῶν συμμαχικοῦ τύπου νομισμάτων, ἀλλὰ
μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΘΥΡΡΕΩΝ ἀντὶ τῆς ΑΚΑΡΝΑΝΩΝ, μέχρις οὗ
ταχέως κατόπιν πᾶσα νομισματοκοπία ἐπαυσεν ἐν τῇ χώρᾳ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΙΑΣ.

	Πρὸ τοῦ 400	400—350	350—250	250—167	Μετὰ τὸ 167
Ἄλυζία	...	...	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ	
Ἄνακτόριον	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ ⚡	
Ἄργος	...	...	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ	
Ἄστακδς	...	...	Ⓐ (Κορ.)		
Θύρρειον	...	...	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ	
Κόροντα	...	...	Ⓐ (Κορ.)		
Λευκὰς	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ (Κορ. καὶ συμ.)	✖ ⚡ ⚡ (συμ.)	Ⓐ ⚡
Μεδεάν	...	...		Ⓐ	
Μητρόπολις	...	...	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ	
Οινιάδαι	...	...			Ⓐ
Πάλαιρος	...	...	Ⓐ (Κορ.)		
Φυτία	...	..	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ	
Στράτος	Ⓐ	Ⓐ (συμ.)	Ⓐ (Κορ.)	Ⓐ	

Αλυζέα. Κορινθιακοὶ στατῆρες τοῦ 350-250 π. Χ. Ἐπιγρ., ΑΛΥ ή ΑΛΥΣΙΑΙΩΝ καὶ γαλκᾶ νομίσματα τῶν αὐτῶν χρόνων, ἀναφερόμενα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἡρακλέους, οὗτινος ὑπῆρχε νάὸς πλησίον τῆς πόλεως (Imhoof, *Akarnanien*, σελ. 46).

Ανακτόρειον. Κορινθιακοὶ στατῆρες μέχρι μὲν τοῦ 350 π. Χ. φέροντες τὸ δίγαμμα (F) μετὰ δὲ τὸ 350 φέροντες ΑΝΑ (συνήθως εἰς μονογράφημα), ΑΝΑΚΤΟΡΙΩΝ, κτλ., πρὸς δὲ μικρότερα κομμάτια συνήθως ἐπιγεγραμμένα ΑΚΤΙΟ, ΑΚΤΙΟΥ, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἀνακτορίου λατρείαν Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀκτίου, πρὸς δὲ ΑΚΤΙΑΣ παρὰ τὴν κεφαλὴν τῆς θεᾶς τῶν Ἀκτίων ἀγώνων (Imhoof ἔ. ἀ. σ. 63).

250-167 π. Χ.

Κεφαλὴ Διδού.

ΑΝ (μονογρ.) ἐν στεφάνῳ δάφνης .
Ρ 35 κ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

ΑΝΑΚΤΟΡΙΕΩΝ Λύρα . Α·75
(B. M. Cat., Πίν. XXVII. 10, 11.)

Άργος Ἀμφιλοχεικόν. Κορινθιακοὶ στατῆρες (350-250) ἐπιγεγρ. Α, ΑΡ, ΑΡΓΕΙΩΝ, κτλ. ἢ ΑΜΦΙ, ΑΜΦΙΛΟΧΩΝ κτλ. καὶ γαλκᾶ νομίσματα τῶν ἔξης δύο τύπων : —

Κεφαλὴ ἄρρην νεανικὴ μετὰ κόρμης | ΑΡΓΕΙΩΝ Κύων . . . . Α·75
βραχείας.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. | » Γλαῦξ κατ' ἐνώπιον. Α·55
(B. M. Cat., Πίν. XXVII. 14, 15.)

Άστακός. Κορινθιακοὶ στατῆρες (350-250), ἐπιγεγρ., ΑΣ, καὶ σύμβολον ἀστακός, (Imhoof ἔ. ἀ. σελ. 101 καὶ B. M. Cat, Thes., σελ. 173).

Θύρρειον. Ή πόλις αὕτη κατὰ ὄψιμους χρόνους ἦτο ἀρχούντως σπουδαία, μετὰ δὲ τὸν χωρισμὸν τῆς Λευκάδος ἀπὸ τῆς Ἀκαρνανίας ἐν ἔτει 167 π. Χ. ἀπέβη τὸ κύριον νομίσματοκοπεῖον τοῦ ἀργύρου ἐν Ἀκαρνανίᾳ. Ἐκοψε Κορινθιακοὺς στατῆρας (350-229(;)
π. Χ.) ἐπιγεγραμμένους Θ, ΘΥ, ΘΥΡ, ΘΥΡΡ, ἵσως δὲ καὶ τινὰ κομ-

μάτια ἔλκοντα περὶ τοὺς 106 κ., μετὰ Κορινθιακῶν τύπων καὶ κεφαλῆς Ἀχελώου τεθειμένης ὡς σύμβολον ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκουσιν ὁμοίως καὶ τὰ ἔξης χαλκᾶ νομίσματα : —

Κεφ. Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους Ἀττικοῦ. | ΘΥΡΡΕΩΝ ἢ ΘΥΡ Γλαύξ. Α·8·6

Πρβλ. ὅμοια νομίσματα μετ' Ἀττικῶν τύπων ἐν Ἀργει καὶ Μεδεῶνι.

Μετὰ τὸ 167 π. X.

Οτε γέ Λευκὰς ἔχωρίσθη τῆς Ἀκαρνανίας, τὸ Θύρρειον φαίνεται ὅτι παρεδέχθη τοὺς τύπους τοῦ τότε πλέον παύσαντος νὰ ἐκδίδηται συμμαχικοῦ νομίσματος.

Κεφαλὴ ἀγένειος Ἀχελέους καὶ ὄνομα	ΘΥΡΡΕΙΩΝ Ἀπόλλων "Ακτιος γυμνὸς καὶ καθήμενος, κρατῶν δὲ τέξον. R 165-132 κ. καὶ 73 κ.
------------------------------------	--

(B. M. Cat., Πίν. XXX. 1.)

ΘΥΡΡΕ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	"Ονομα ἀρχοντος ἐνστεφάνῳ. R 45 κ.
----------------------	------------------------------------

Μεταξὺ τῶν ὀνομάτων ἀρχόντων εὑρίσκομεν καὶ τὸ ΞΕΝΟΜΕΝΗΣ, ὅστις δυνατὸν νὰ εἴνε πρόγονός τις τοῦ ἐκ Θυρρείου Ξενομένους τοῦ φιλοξενήσαντος τὸν Κικέρωνα, ὅτε ἐν ἔτει 51 καὶ 50 π. X. διέβη τῆς πόλεως.

Κόροντα. Κορινθιακοὶ στατῆρες (350-250). Ἐπιγρ. Κ καὶ ἡ λεγομένη Μακεδονικὴ ἀσπίς.

Ηράκλεια. Ἰδε Ἡράκλειαν τῆς Βιθυνίας.

Λευκάς. Ή πόλις αὔτη ἦρξατο ἦδη ἀπὸ τοῦ Ε'. αἰῶνος κόπτουσα Κορινθιακοὺς στατῆρας, ἔξηκολούθησε δὲ τοῦτο μέχρι τοῦ 250 π. X., μετὰ τῶν ἐπιγρ. Λ, ΛΕ, ΛΕΥ, ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ, κτλ., ὡς πρωτεύουσα τῆς Ἀκαρνανικῆς συμπολιτείας.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Στράτου φαίνεται ὅτι ἀπέβη ὁ τόπος τῆς κοπῆς σειρᾶς Κορινθιακῶν στατῆρων διακρινομένων διὰ τῶν γραμμάτων ΑΚ (ἐν μονογρ.). Τὰ χαλκᾶ δὲ νομίσματα τῆς Λευκάδος (τοῦ 350-250) εἴνε τῶν ἔξης τύπων : —

Λ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

| Χίμαιρα . . . . . Α·75
(B. M. Cat., Πίν. XXVIII, 1.)

(Συνήθως ἐπικεκομμένα ἐπὶ χαλκῶν νομισμάτων τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας).

ΑΚ Κεφαλὴ ταύρου ἀνθρωποκεφάλου (Ἄχελῷος).	ΛΕ Χίμαιρα . . . . . Α·8
‘Ομ. ἡ κεφαλὴ Ἀφροδίτης.	» Τρίαινα . . . . . Α·7 (B. M. Cat., Πίν. XXVIII. 4.)
Βελλεροφόντης ἐπὶ τοῦ Πηγάσου.	ΛΕΥ Χίμαιρα . . . . . Α·7 (Ἀντόθι, Πίν. XXVIII. 6.)
Πήγασος.	ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ Τρίαινα . . . . . Α·5
Λ Κεφαλὴ Πηγάσου.	Δελφὶς καὶ τρίαινα . . . . . Α·5
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΛΕΥ Πρῷρα . . . . . Α·7 Ἀντόθι, Πίν. XXVIII. 11.)
Λ Πήγασος.	‘Ομοίως . . . . . Α·6

’Απὸ τοῦ 250 μέχρι τοῦ 167 π. Χ. περίπου ἡ Λευκάς ἦτο πιθανῶς τὸ κύριον νομισματοκοπεῖον τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τῆς Ἀκαρνανικῆς συμπολιτείας. Ἰδε τὰ συμμαχικὰ νομίσματα (σελ. 418).

Μετὰ τὸ 167 π. Χ.

Ἐν ἔτει 167 π. Χ. ἡ Λευκάς ἔχωρίσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς Ἀκαρνανικῆς συμπολιτείας, ἐξηκολούθησεν δμως νὰ εἶνε σπουδαία πόλις καί, ὡς ἡ Κέρκυρα, φαίνεται δτι διετήρησεν τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς ὑπὸ Ῥωμαϊκὴν προστασίαν. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην δύναται νὰ καταταχθῇ ἡ μακρὰ σειρὰ ἀργυρῶν νομισμάτων φερόντων ὀνόματα ἀρχόντων (πρυτάνεων;), ὃν πλείονες τῶν τεσσαράκοντα εἶνε γνωστοί.

“Αγαλμα τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης Αἰνείαδος μετ’ ἐμβλημάτων ἦτοι: — Μήνη, ἀκροστόλιον, γλαύξ, ἔλαφος καὶ σκῆπτρον, οὖς ἐπικάθηται περιστερά. Τὸ δλον τοῦ τύπου ἐν στεφάνῳ

| ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ Πρῷρα καὶ δνομα ἀρχοντος . . . . Ρ Ἀττ. Δίδρ (Πίναξ IE'. 9.)

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.

(B. M. Cat., Πίν. XXVII. 17.)

ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ Ῥόπαλον ἐν στεφάνῳ

καὶ δνομα ἀρχοντος . . . .

ΑΡ 77, 67 καὶ 59 κ.

Ο τύπος τῆς θεᾶς τῶν Λευκαδικῶν τούτων νομισμάτων ἔται-
τίσθη υπὸ τοῦ Ε. Κουρτίου (*Hermes*, X. 243) πρὸς τὸ ἄγαλμα
τῆς Ἀφροδίτης Αἰνειάδος, ἡς ὁ ναὸς ἔκειτο ἐπὶ νησίδος εὐρισκο-
μένης εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ τὴν Λευκάδα ἀπὸ τῆς στερεᾶς
χωρίζοντος πορθμοῦ. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς τελευταίας ταύτης
περιόδου τῆς Λευκαδικῆς αὐτονομίας φέρουσι τὰ αὐτὰ δνόματα
ἀρχόντων, ἀτιγα καὶ τὰ ἀργυρᾶ (Imhoof ἐ. ἀ. σ. 135).

Μεδεών

ΧΑΛΚΟΣ. Περὶ τὰ 350-300 π. Χ.

ΜΕ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κό- | Α ἢ Μ ἐν στεφάνῳ δάφνης. Α·7
μης βραχείας.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κό- | Μ - Ε Τρίπους . . . . Α·7
μης μακρᾶς.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς | » Ὄμοίως ἢ γλαύξ . Α·7-6
(B. M. Cat., Πίν. XXIX. 9, 10.)

Μητρόσπολες. Κορινθιακοὶ στατῆρες (350-250) φέροντες
ΜΗ (μονογρ.). (Imhoof ἐ. ἀ. σ. 142).

Οἰνεάδαι, Περὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῶν φερόντων
τὸ δίγαμμα (F) καὶ Τ (τριώδειον), τῶν συνήθως ἀποδιδομένων
εἰς τοὺς Οἰνιάδας, ἵδε Σπράτον. Οἱ Αἰτωλοὶ κατέλαβον τοὺς Οἰνιά-
δας ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ χαλκᾶ νομί-
σματα τῆς πόλεως ταύτης δὲν εἶνε τῆς παλαιᾶς τεχνοτροπίας,
δύσκολον εἶναι νὰ ἐκόπησαν πρὸ τοῦ 219 π. Χ., δτε Φίλιππος ὁ
Ε'. ἀφήρεσεν τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν Αἰτωλῶν, οὐδὲ δύνανται νὰ ὕστι
μεταγενέστερα τοῦ 211 π. Χ. δτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέστρεψαν αὐτὴν
τῷ λαῷ τούτῳ.

219- 212 π. Χ.

Κεφαλὴ Διός.

(B. M. Cat., Πίν. XXIX, 14.)

ΟΙΝΙΑΔΑΝ Κεφαλὴ ταύρου ἀνθρω-

πομόρφου, τοῦ Ἀχελώου δηλαδή,

καὶ ΑΚΑΡ ἐν μονογραφήμ. Α·9

Πάλαιρος. Ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ 350-250 π. X. Imhoof
ε. ἀ. σ. 153.

Κεφ. γυναικεία καὶ μονογρ. **ΠΑΛΑΙΡ** | Πήγασος. . . . . **Ρ** 25 κ.

Στράτος. Μέχρι τοῦ πρώτου μέρους τῆς τρίτης ἐκατονταετηρίδος αὕτη ἦτο ἡ κυριωτάτη πόλις τῆς Ἀκαρνανικῆς συμπολιτείας. Κατόπιν περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Αιτωλῶν, ἡ δὲ Λευκὰς ἐγένετο ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας. Τὰ νομίσματα τῆς Στράτου μερίζονται ως ἔξης: —

Περὶ τὰ 450-400 π. X.

Κεφαλὴ Ἀχελῷου μετὰ πώγωνος, ἀντωπός. (B. M. Cat., Πίν. XXIX, 15.)	Σ—Τ—Ρ—Α (ἐπ̄ ἀριστ.) "Ἐγκοιλοντετράγωνον, ἐν ὧ κεφαλὴ Καλλιρόης ἀντωπός . . . Ρ 36 κ.
· Ομοίως.	Σ—Τ—Ρ—Α (ἐπ̄ ἀριστ.) Κεφαλὴ νεανικὴ ἐν κατατομῇ . Ρ 15 κ.

Ἡ νύμφη Καλλιρόη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἀχελῷου καὶ μήτηρ Ἀκαρνανος τοῦ ἐπωνύμου ἀρχηγέτου τῶν Ἀκαρνάνων (Παυσ. VIII. 24. 9). Περὶ τὰ 400 π. X. τὰ αὐτόνομα ταῦτα νομίσματα ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ συμμαχικῶν νομισμάτων τῶν αὐτῶν τοῖς ἀνωτέρω τύπων, φερόγτων ὅμως ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως Α-Κ ἢ ὄνομα στρατηγοῦ (;), ΑΓΗΜΩΝ. Τὰ ἀκόλουθα δὲ νομίσματα, ὃν τινα συνήθως ἀποδίδονται εἰς τοὺς Οἰνιάδας, ταχτέα μᾶλλον ὑπὸ τὴν Στράτου.

Περὶ τὰ 400-300 π. X.

Κεφαλὴ Ἀχελῷου ἐν κατατομῇ.	Φ ἐν τετραγώνῳ ἐγκοῖλῳ πέριξ — ΚΑΛΛΙΡΟΑ . . . . Ρ 34 κ.
· Ομοίως.	Τ μεταξὺ κλαδίων δρυὸς ΚΑΛ . . · Ρ 16 κ.
· Ομοίως.	q Τ ₃ ἐν πεδίῳ ἐγκοῖλῳ . . Ρ 18 κ.
Κεφαλὴ Ἀχελῷου ἐν κατατομῇ.	o Τ ₄ ἐν πεδίῳ ἐγκοῖλῳ . . Ρ 17 κ.
· Ομοίως.	τ Τ ₅ ἐν πεδίῳ ἐγκοῖλῳ . . Ρ 18 κ.
Κεφαλὴ Ἡρακλέους, πωγωνοφόρου. (B. M. Cat., Πίν. XXIX, 11-13.)	q Τ ₁ μεταξὺ δύο σταφυλῶν, ἐν τετραγώνῳ ἐγκοῖλῳ . . Ρ 14 κ.

Τὸ ἐπὶ τοῦ πρώτου τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων νομισμάτων δίγαμμα εἶνε πιθανῶς τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῶν Φακαρνάνων. Τὸ μέγα Τ σημαίνει πιθανῶς Τριώβολον. Ἡ σημασία τῶν μικροτέρων γραμμάτων, μεταξὺ τῶν ὅποιων εὑρηται τὸ Τ, εἶνε ἀμφίστολος. Ἐπὶ τοῦ τρίτου νομίσματος ἥθελε φανῆ δτι τὸ Τ ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐπιγρ. ΣΤΡ(ατίων). ἐν ὧ τὸ ΚΟ καὶ ΤΟ δυνατὸν νὰ εἴνε τὰ ἀρχικὰ δινομάτων ἀρχόντων. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου νομίσματος τὰ τρία γράμματα Τ-Ρ-Ι δυνατὸν νὰ σημαίνωσι Τρι[ώβολον].

Τὸ ἀκόλουθον χαλκοῦν νόμισμα τῆς Στράτου ἀνήκει ἐπίσης εἰς τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα: —

Κεφαλὴ Καλλιρρόης (;

| ΣΤΡΑΤΙΩΝ Κεφαλὴ Ἀχελώου. Α·7
(B. M. Cat., Πίν. XXIX. 16.)

Φυτέα. Δραχμαὶ Κορινθιακαὶ (δλχῆς 40 χ.) τοῦ 350-250 π. Χ. καὶ χαλκᾶ νομίσματα δμοιάζοντα πρὸς τὰ τοῦ Μεδεῶνος. Κεφ. Ἀπόλλωνος μετὰ κόρης μακρᾶς. | Φ—Υ Τρίπους. . . . . Α·7

ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

400-350 π. Χ. (Νομισματοκοπεῖον Στράτου)

Κεφαλὴ Ἀχελώου ἀντωπός.

(B. M. Cat., Πίν. XXVII. 1.)

Ομοίως.

A—K	Κεφαλὴ Καλλιρρόης, κατ'
ένωπιον.	. . . . . Ρ 29 χ.
Ομοίως, ΑΓΗΜΩΝ (στρατηγός);	
	Ρ 30 χ.

350-300 π. Χ. (Νομισματοκοπεῖον Στράτου).

Σειραὶ ἀργυρῶν δραχμῶν ἐπιγεγραμμέναι Φ (ἀρχικὸν τοῦ Φακαρνᾶνες) καὶ τριώβολα ἐπιγεγραμμένα Τ, περιγραφέντα ἀνωτέρω· ἵσε Στράτος.

300-250 π. Χ. (Νομισματοκοπεῖον Λευκάδος).

Σειραὶ Κορινθιακῶν στατήρων μετὰ ΑΚ ἐν μονογραφ. καὶ χαλκᾶ νομίσματα.

ΑΚ Κεφαλὴ Ἀχελώου.

| Χίμαιρα . . . . . Α·8

250-229 π. Χ. (*Νομισματοκοπεῖον Θυρρείου* ;).

Σειραὶ Κορινθιακῶν στατήρων ἡλαττωμένου βάρους μετὰ κεφαλῆς Ἀχελώου ὡς συμβόλου. Ὁλη 106 κ.

250(;) — 167 π. Χ. (*Νομισματοκοπεῖον Λευκάδος*)

Ἐπιγρ. ΑΚΑΡΝΑΝΩΝ, καὶ ὄνομα στρατηγοῦ, ἐπὶ τῆς ἐμπρόσθιας ἦ διπισθίας ὅψεως τοῦ νομίσματος.

Κεφαλὴ Ἀχελώου ἀγενείου.

(Πίναξ IE'. 10.)

Ομοίως.

(B. M. Cat., Πίν. XXVII. 4.)

Ομοίως.

Ομοίως.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

(B. M. Guide Πίν. LV, 20.)

Ἀπόλλων Ἀκτιος καθήμενος μετὰ τόξου. Χ 66 κ. Ρ 156 καὶ 78 κ.

Ἄρτεμις λαμπαδηφόρος, τρέχουσα . . . . . Ρ 65 κ.

Ἀπόλλων Κιθαρωδὸς ιστάμενος . . . . . Ρ 100 κ. καὶ 45 κ.

Ζεὺς κραδαίνων κεραυνόν. Ρ 49 κ.

Ἄρτεμις μετὰ τόξου, φρέτρας καὶ λαμπάδος τρέχουσα . . . . . Ρ 113 κ.

Κεφαλὴ Διός.

ΑΚ ἡ Α Κεφαλὴ Ἀχελώου πωγωνοφόρου. . . . . Α 95

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.

Ομοίως. . . . . Α 85

Προτομὴ Ἀθηνᾶς.

Ομοίως. . . . . Α 95

(B. M. Cat., Πίν. XXVII, 6-8.)

ΑΙΤΩΛΙΑ.

[British Museum Catalogue of Greek Coins, Thessaly - Aetolia, σ. LV-LVIII καὶ 194-200 μετὰ φωτοτυπικῶν πινάκων, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ P. Gardner 1883].

Οἱ Αιτωλοί μεθ' ὅλην τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἥρωϊκὴν φήμην, ἥσαν κατὰ τοὺς ιστορικοὺς χρόνους ὁ θορυβωδέστατος καὶ μᾶλλον ἀπολίτιστος λαὸς τῆς Ἑλλάδος. Πρό τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἵχγος ἐγγωρίου Αιτωλικοῦ νομίσματος, οὐδὲ ἥρξαντο κοπτόμενα συμμαχικὰ νομίσματα πρὸ τῆς συμπήξεως τῆς

Αιτωλικῆς συμμαχίας ἦν παρήγαγον αἱ̄ εἰς Αιτωλίαν ἐπιδρομαὶ τῶν Μακεδόνων (314-311 π. Χ.) καὶ τῶν Γαλατῶν (279 π. Χ.). Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ δπισθοτύπου τοῦ τετραδράγμου ὃστις σαφῶς ὑπαιγίσσεται τὴν ἀπόκρουσιν τῶν τε Μακεδόνων καὶ τῶν Γαλατῶν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν.

Περὶ τὰ 279 - 168 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους Κορινθιακοῦ.

(B. M. *Guide*, Πίν. XLII, 14.)

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ.

‘Ομοίως (Πίναξ ΙΣ', 12).

Προτομὴ Ἀρτέμιδος δαφνοστεφῆς μετὰ τέξου καὶ φαρέτρας ἐπ' ὄμου.

Κεφαλὴ ἀνδρὸς νεανικῆς (δι Αιτωλός), φέροντα στέφανον διαδήματι περιπεπλεγμένον.

(B. M. *Guide*, Πίν. XLII, 17.)

Κεφ. Ἀρτέμιδος δαφνοστεφῆς μετὰ τέξου καὶ φαρέτρας ἐπ' ὄμου.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἐν Κορινθιακῇ περικεφαλαίᾳ.

Κεφαλὴ Αιτωλίας φέροντα καυσίαν. (B. M. *Cat.* Πίν. XXX, 8.)

Κεφαλὴ Αιτωλοῦ μετὰ κόμης βραχείας, φέροντα καυσίαν.

ΑΙΤΩΛΩΝ Αιτωλία φέροντα καυσίαν, βραχὺν χιτῶνα, χλαμύδα καὶ ἐνδρομίδας, ὥπλισμένη διὰ ξίφους καὶ δόρατος, καθημένη ἐπὶ ἀθροίσματος ἀσπίδων, ἔχουσα τὸ ἀριστερὸν τοῦ στήθους γυμνὸν καὶ κρατοῦσα Νίκην . . Ζ Στατήρ.

ΑΙΤΩΛΩΝ Ὁμοίως. Ζ Ήμιστατ. (B. M. *Guide*, Πίν. XLII, 15.)

ΑΙΤΩΛΩΝ Ὁμ. ἀλλ' ἀνευ Νίκης. Ρ Τετράδρ. Ἀττικ. » Ὁμ. Ρ Τετράδρ. Ἀττικ.

» Μαχητῆς γυμνὸς (Αιτωλὸς) μετὰ καυσίας κρεμαμένης ἐπὶ τῶν ὄμων αὐτοῦ, περάζωνίου ἀνηρτημένου εἰς τὰ πλάγια αὐτοῦ, ιστάμενος δὲ καὶ στηριζόμενος ἐπὶ δόρατος καὶ ἔχων τὸν ἔνα τῶν ποδῶν ἐπὶ βράχου . . Ρ 158 κ.

ΑΙΤΩΛΩΝ Ἡ Αιτωλία καθημένη ἐπὶ ἀσπίδων . . . . Ρ 82 κ.

(B. M. *Guide*, Πίν. XLIII, 18.)

ΑΙΤΩΛΩΝ Κάπρος καὶ ἐπιδορατίς Ρ 87 κ. (Imhoof, *Mon. Gr.*, Πίν. D., 18.)

ΑΙΤΩΛΩΝ Κάπρος Καλυδώνιος ἐν τῷ ἔξέργῳ ἐπιδορατίς. Ρ 41 κ.

ΑΙΤΩΛΩΝ Ὁμοίως . . Ρ 38 κ.

Κεφαλὴ Αἰτωλίας.

Ομοίως.

Κεφαλὴ Αἰτωλοῦ (;) διφνοστεφής.

Ομοίως. (B.M. Cat., Πίν. XXX, 11).

Ομοίως. (Αὐτόθι, Πίν. XXX, 12.)

Κεφ. Ἀθηνᾶς. (Αὐτόθι, Πίν. XXX, 13.)

	ΑΙΤΩΛΩΝ Κάπρος Καλυδώνιος· ἐν τῷ ἔξεργῳ ἐπιδορατίς. Α·7
»	Ἐπιδορατίς. . Α 7·6
»	Τρόπαιον. . . . Α·7
»	Ρόπαλον. . . Ρ·45
»	Ἐπιδορατίς καὶ σιαγῶν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου . . . . Α·7
»	Ἡρακλῆςιστάμενος Α·7

Ἡ καθημένη παράστασις τῆς Αἰτωλίας¹⁾ ἐπί τινων τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων εἶνε βεβαίως ἀντίγραφον τοῦ τῆς ἡρωῖδος ἀγάλματος, τοῦ ἀφιερωθέντος ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ἐν Δελφοῖς (Παυσ. X. 18.7 γυναικὸς ἄγαλμα ὠπισμένης, ἡ Αἰτωλία δῆθεν) εἰς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τῶν Γαλατῶν νίκης αὐτῶν. Ἐπὶ τῶν τετραδράγμων ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς εὑρηται γαλατικὴ σάλπιγξ (κάρυνξ), ἀπολήγουσα εἰς κεφαλὴν λύκου ἢ δράκοντος, τινὲς δὲ τῶν ἀσπίδων ἐφ' ὅν κάθηται φέρουσι Γαλατικά, ἄλλαι δὲ Μαχεδονικὰ κοσμήματα.

Οὐδεμία τῶν Αἰτωλικῶν πόλεων ἔκοψεν αὐτόνομα νομίσματα. Τὰ δὲ οὐδίγα Αἰτωλικῶν τύπων χαλκᾶ νομίσματα θὰ ἔκόπησαν πιθανῶς ὑπὸ πόλεων συμμαχουσῶν τοῖς Αἰτωλοῖς, κειμένων διμως ἐκτὸς τῶν ὄριων τῆς Ιδίως Αἰτωλίας, ἢ μὴ ἐνεργῶν μελῶν τῆς συμπολιτείας, ως ἡ Οἰτη ἐν Θεσσαλίᾳ, ἡ Ἀμφιστα καὶ Οἰάνθεια ἐν Λοκροῖς Ὁζόλαις, τὸ Θρόνιον ἐν Λοκροῖς Ἐπικυνημιδίοις καὶ ἡ παρὰ τὴν Ναύπακτον Ἀπολλωνία.

¹⁾ Περὶ τῆς ἀρχαίας ἐρμηνείας τῆς μορφῆς ταύτης ὡς Ἀταλάντης καὶ τῆς τοῦ Αἰτωλοῦ ὡς Μελεάγρου, ἴδε Imhoof (Μ o n. G r. σ. 145).

ΔΟΚΡΙΣ

ΛΟΚΡΟΙ ΟΠΟΥΝΤΙΟΙ (ΕΠΙΚΝΗΜΙΔΙΟΙ)

[British Museum Catalogue of Greek coins, Central Greece, ὑπὸ B. V. Head, 1884, σελ. XIII-XXIII καὶ 1-13, μετὰ φωτοτυπιῶν πινάκων].

Οἱ ἀνατολικοὶ Λοκροί, ποτὲ μὲν Ἡοῖοι καλούμενοι, ποτὲ δὲ Ὀπούντιοι ἐκ τῆς πρωτευούσης αὐτῶν πόλεως Ὀπούντος, ἄλλοτε δὲ Ὑποχνημίδιοι (βραδύτερον Ἐπικνημίδιοι) ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Κυνημίς, δὲν ἔκοψαν νομίσματα δυνάμενα νὰ καταταχθῶσιν εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ 400 π. Χ. περίπου. Ἡ δὲ πρωτεύουσα Ὀποῦς δὲν ἤρξατο θέτουσα τὸ ἑαυτῆς ὄνομα ἐπὶ τοῦ νομίσματος, πρὸ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀνταλκίδα, ἣτις ὥριζεν ἀπάσας τὰς πόλεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐλλάδος «καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας αὐτογόμους εἶναι». (Ἐεν. Ἐλλην. V).

Σταθμητικὸς κανὼν τῶν Λοκρικῶν νομίσμάτων εἶνε ὁ Αἰγινητικός· οἱ ἔξης δ' εἴνε οἱ κύριοι αὐτῶν τύποι:—

Κεφαλὴ Περσεφόνης στάχυσιν ἐστεμμένη, προφανῶς δὲ ἀντιγεγραμμένη ἀπὸ τῶν περιφήμων δεκαδράχμων τῶν Σύρακουσῶν τῶν ὑπὸ Εὐαινέτου ποιηθέντων (405-367 π. Χ.). (Πίναξ IE'. 11. Πρβλ. Πίνακα Γ. 3.)

ΟΠΟΝ Ἀμφορέύς.

(B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. I, 2.)

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΟΠΟΝΤΙΩΝ Αἰας Λοκρὸς δὲ τοῦ Οἰλέως οἰδές, γυμνὸς ἀλλ' ὡπλισμένος διὰ κράνους ξίφους καὶ ἀσπίδος, προβάινων εἰς μάχην, συνοδευόμενος ἐπὶ κέρματος τινὸς ὑπὸ τοῦ δνόματός του ΑΙΑΣ. .

Αστήρ (ἡῶς ἀστήρ) τὸ ἐμβλημα τῶν ἀνατολικῶν Λοκρῶν (Πρβλ. Στράβ. 416). . . . Α Ὁθολ.

ΟΠΟΝΤΙΩΝ Σταφυλῆ. . . Α . 5

Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 338 π. Χ. ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην πιθανὸν εἶνε, ὅτι ὁ Ὀποῦς, ὡς αἱ Θῆβαι, ἐπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Φιλίππου καὶ ὅτι, ὡς ἐν Βοιωτίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν ἀργυρον μετεβιβάσθη ἀπὸ τῶν Θηβῶν εἰς τοὺς Βοιωτούς, οὕτω καὶ ἐν Λοκρίδι ἀφαιρεθὲν ἀπὸ τοῦ Ὀπούντος ἐδόθη εἰς τοὺς Λοκρούς. Τὰ νομίσματα ἐκεῖνα τῶν Λοκρῶν, ἀτινα φαίνονται μεταγενέστερα τῆς

μάχης τῆς Χαιρωνείας διμοιάζουσι κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς τοὺς ἥδη περιγραφέντας τύπους, ἀν καὶ ὁθαλμοφανῶς εἶνε μεταγενεστέρας τεγνότροπίας· ἀντὶ ὅμως τῆς ἐπιγραφῆς ΟΓΩΝΤΙΩΝ φέρουσι ΛΟΚΡΩΝ ΥΠΟΚ (μονογ.), ΛΟΚΡ, ΛΟ ἢ ΛΟΚΡ ΕΠΙΚΝΑ (B. M. Cat., *Cent. Gr.*, Πίν. II).

Τὸ τὴν Μακεδονικὴν διοίκησιν, ἀπὸ τοῦ 300 π. Χ. περίπου, δὲν ὑπάρχει λόγος τις νὰ ὑποθέσωμεν, διτὶ ἔχοπησαν νομίσματα ἐν Λοκρίδι. Ὅτε ὅμως ὁ Φλαμινῖνος (197 π. Χ.) ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, ὁ Ὁποῦς ἥρξατο καὶ πάλιν κόπτων χαλκᾶ νομίσματα μετὰ τῶν ἀρχαίων τύπων, ἐπιγεγραμμένα ὅμως ΟΓΟΥΝΤΙΩΝ ἀντὶ ΟΓΩΝΤΙΩΝ. Ἡ νομισματοκοπία αὗτη κατέπαυσεν ἐν ἔτει 146 π. Χ. (B. M. Cat., *Cent. Gr.*, Πίν. II. 9).

Τὸ τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ὁ Ὁποῦς καὶ πάλιν ἔγαιρε τὸ δικαίωμα τοῦ νομισματοκοπεῖν, ἀλλὰ ἐπὶ βραχεῖαν μόνον περίοδον ἥτοι διαρκούσῃς τῆς βασιλείας τοῦ Γάλβα καὶ Ὁθωνος. Ἐπὶ τινῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων νομισμάτων τούτων εὑρηται αἱ κεφαλαὶ τοῦ Ἀδού καὶ τῆς Περσεφόνης, ἐπὶ δὲ τῆς ὁπισθίας ὅψεως ὀπλίτης (ὁ Ὁποῦς ἴσως) ιστάμενος. Περὶ ἄλλων διαφορῶν τῶν Λοκρικῶν νομισμάτων, ἵδε B. M. Cat., *Central Greece* καὶ Imhoof *Mon. Gr.*, σ. 148).

Θρύνειον. (Leake, *Northern Greece*, II, 177.)

Πέμπτος αἰών, ἄργυρος.

Πωγωνοφόρος κεφαλὴ κενταύρου ἢ Σειληνοῦ	ΟΓΡΟΝΙ Κνημίς, ἐν τετραγώνῳ ἐγ-
	κοίλῳ . . . . . Ρ Ὁβολός.

(B. M. Cat., *Cent. Gr.*, Πίν. II, 14)

Ο ὁπισθότυπος τοῦ νομίσματος τούτου ὑπαινίσσεται τὸ ὄρος τῆς Κνημίδος, ἐξ οὗ τὸ ἐπώνυμον τῶν ἀνατολικῶν Λοκρῶν. Εἶνε δὲ τὸ νόμισμα τοῦτο ἐν τῶν πρώτων ἐν Λοκρίδι κοπέντων νομισμάτων.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Αἰτωλικῆς συμμαχίας (279-168

π. Χ.), τὸ Θρόνιον ἔκοψε χαλκᾶ νομίσματα μετὰ τύπων Αἰτωλικῶν.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.
(B. M. Cat., Cent. Gr., Pl. II, 15.) | ΘΡΟΝΙΕΩΝ Ἐπιδορατὶς καὶ σιαγῶν κάπρου. . . . . Α·7

Σκάρφεια. Πόλις παλαιὰ τῶν Λοκρῶν, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ὄμηρου (Ilia. B. 532).

ΧΑΛΚΟΣ. Πρὸ τοῦ 338 π. Χ.

Κεφαλὴ γυναικεία.
| ΣΚΑΡΦΕΩΝ Αἴας δ Λοκρὸς μαχόμενος. . . . . Α·65

169 - 146 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.
(B. M. Cat., Cent. Gr., Pl. II, 13) | ΣΚΑΡΦΕΩΝ Ἐρμῆς ιστάμενος. Α·8

ΛΟΚΡΟΙ ΟΖΟΛΑΙ.

Ἀμφισσα. Καταστραφεῖσα ἐν ἔτει 338 π. Χ. ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, ἀνιδρύθη κατόπιν καὶ ἀπέβη πολυάνθρωπος πόλις.

Δεύτερος αἰών π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφής.
| ΑΜΦΙΣΣΕΩΝ Ἐπιδορατὶς καὶ σιαγῶν Καλυδωνίου κάπρου. Α·7

Οιάνθεια. Τὸ μόνον γνωστὸν νόμισμα τῆς πόλεως ταύτης δεικνύει διὰ τῶν τύπων ἀύτοῦ ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῆς Αιτωλικῆς συμμαχίας.

Δεύτερος αἰών π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, δαφνοστεφής.
(Imhoof, Mon. Gr., σ. 147.) | ΟΙΑΝΘΕΩΝ Ἐπιδορατὶς. Α·7

ΦΩΚΙΣ

[British Museum Catalogue of Greek Coins, Central Greece
όπδ B. V. Head, 1884, σ. XXIII-XXXVI καὶ ΙΙ-31, μετὰ φωτοτυπικῶν πινάκων.]

Ἡ νομισματοκοπία τῆς Φωκίδος ἀρχεται ἐν ἐποχῇ πολὺ παλαιᾷ, πιθανῶς περὶ τὰ μέσα του ἔκτου αἰώνος. Ὡς τῶν ἀρχαϊκῶν νομισμάτων τῆς Ἀρκαδίας, οὕτω καὶ τούτων δὲ χαρακτήρ εὐκόλως διαχίνεται ὡς συμμαχικός.

Αἱ είκοσι καὶ δύο ὁμόσπονδοι Φωκικαὶ πόλεις συνεχρότουν τὸ περιοδικὸν συνέδριον αὐτῶν ἐν οἰκοδομήματι, ὅπερ ἐκαλεῖτο Φωκικόν, παρὰ τὴν Δαυλίδα (Παυσ. Χ. 5. 1). ἐνταῦθα δὲ ἵσως μᾶλλον ἢ ἐν οἰαδήποτε ἄλλῃ τῶν Φωκικῶν πόλεων δυνατὸν νὰ εἶχεν ἴδρυθη τὸ συμμαχικὸν νομισματοκοπεῖον. Ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ τούτῳ θὰ ἐκόπτοντο νομίσματα μόνον δτε συνήρχετο τὸ συνέδριον, ὅποτε ὡς δύναται τις νὰ συμπεράνη, συνηθροίζετο ἐνταῦθα ἐξ ἀπάστης τῆς Φωκίδος πολὺς λαὸς καὶ συνεχοτεῖτο ἑορτή τις ἡ ἀγορὰ πρὸς ἀνταλλαγὴν καὶ ἀγορὰν χρησίμων πραγμάτων, ὡς ἐγένετο ἐν Δελφοῖς διαρκούντων τῶν Πυθίων.

Ο σταθμητικὸς κανὼν τῶν Φωκικῶν νομισμάτων εἶνε δὲ Αἰγινητικός, οὗ ἀπαντῶσι τριώδοι (48 κ.), τριημιώδοι (24 κ.), δειοί (16 κ.) καὶ ἡμιώδοι (8 κ.).

Ἡ ἐπιγραφὴ τῶν ἀρχαϊκῶν νομισμάτων εἶνε Φ—Ο ἢ ΦΩΚΙ.

Περὶ τὰ 550-371 π. Χ.

Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον.	'Ανώμαλον ἔγκοιλον τετράγωνον. . .
(B. M. Guide, Πίν. V, 19.)	Ⓐ Τριώβολ., τριημιώβ. καὶ ἡμιώβ.
·Ομοίως.	Κεφαλὴ γυναικεία ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ . . . . Ⓐ Τριώβολον.
(B.M. Cat., Cent. Gr. Π. III, 3-8.)	Προτομὴ κάπρου ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ . . . . Ⓐ Ὁβολός.
·Ομοίως ἢ κατὰ κρόταφον.	Κρένος ἐν ἐγκ. τετραγ. Ⓐ Ἡμιώβολ.
Κεφαλὴ ταύρου κατὰ κρόταφον.	

Ἡ κεφαλὴ τοῦ ταύρου, ἐνίστε οὖσα πρὸς θυσίαν ταινίᾳ διαδεέμένη δηλοῖ ἵσως εἰδικήν τινα θυσίαν πρὸς τιμὴν τοῦ ἐπωνύμου

έθνικου ἥρωος Φώκου, εἰς ὃν ἀφίερωτο ἐνταῦθα ναὸς καλούμενος 'Ηρῶν τοῦ ἥρωος Ἀρχαγέτα, ἐνῷ καθ' ἐκάστην διαρκοῦντος τοῦ ἔτους ἐτελοῦντο θυσίαι, προσδήλως δὲ καὶ καθ' ὡρισμένα τινὰ διαστήματα ἑτέρα τις μεγάλη θυσία ἐπ' ἄγαθῷ παντὸς τοῦ λαοῦ, δτε θὰ ἔθνετο ἐκλεκτός τις ταῦρος (Πβλ. Boeckh *C. I. Gr.* 1688, ἐνθα ἐν ἀμφικτυονικῇ τινι ἐπιγραφῇ ἴδιος τις δοῦς θυσιασθεὶς τῷ ἥρωι Νεοπτολέμῳ καλεῖται ὁ βοῦς τοῦ ἥρωος). Ἡ κεφαλὴ τῆς θεᾶς ἡ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως εἶνε πιθανῶς ἡ Ἀρτεμις, εἰς ἣν ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ ὁ κάπρος (*τεροπομένη κάπροισι*, *Ιλιάδ.* Z, 104).

Περὶ τὰ 371-357 π. X.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἐν τῇ κεντρικῇ Ἑλλάδι Θη-
βαϊκῆς ἡγεμονίας ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον χαλκᾶ νομίσματα.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατ' ἐνώπιον. | Φ ἡ ΦΩ ἐν στεφάνῳ ἐλαίας. Α· 6
(B. M. *Cat., Cent. Gr.*, III, 17.)

Περὶ τὰ 357-346 π. X.

Αὕτη εἶνε ἡ περίοδος τοῦ τρίτου ιεροῦ πολέμου, οὗ διαρκοῦντος οἱ Φωκεῖς ὑπὸ τοὺς διαδοχικοὺς αὐτῶν στρατηγούς, Φιλόμηλον (257-354), Ὁνύμαρχον (354-352), Φάύλον (352-351 καὶ Φάλαικον (351-346 π. X.), κατέσχον τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, καὶ μετέβαλον τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ εἰς νόμισμα.

Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον.
(B. M. *Cat., Cent. Gr.* Π. III, 18-20.)

ΦΩΚΕΩΝ Τρεῖς κεφαλαὶ ταύρων.
(Ἄντοθι, Πίν. III, 21.)

Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον.
'Ομοίως (Ἄντοθι, Πίν. III, 24).

'Ομοίως.

ΦΩ Κεφαλὴ τοῦ Δελφικοῦ Ἀπόλ-
λωνος . . . . . Α Τριώβολ.

Τ ἐν στεφάνῳ δάφνης . . . . .
Α Τρίχαλκον .85

ΦΩ ἐν στεφάνῳ δάφνης . . Α .65

ΟΝΥΜΑΡΧΟΥ ἐν στεφάνῳ Α .6

ΦΑΛΑΙΚΟΥ ἐν στεφάνῳ . . Α .6

'Εκ τῆς περιόδου ταύτης θὰ διεσώζοντο ἀναμφιβόλως πλείονα νομίσματα δὲν οἱ Λοχροὶ δὲν συγέλεγον εἰς τὸ τέλος τοῦ πολέμου πάντα τὰ Φωκικὰ νομίσματα καὶ ἐχώνευον αὐτὰ πρὸς κατασκευὴν ἀργυροῦ ἀμφορέως ἀφιερωθέντος τῷ Δελφικῷ Ἀπόλλωνι (Πλούτ.

Πυθικ. μαντ. XVI.). Ἡ δὲ ἐντελὴς ἐρήμωσις τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐν ἔτει 346 π. Χ. (Δημοσθ. Παραπρέσβ. π. 361), διέκοψε πᾶσαν νομίσματοκοπίαν ἐν Φωκίδι.

339-146 π. Χ.

Ἐν ἔτει 339 π. Χ. αἱ Ἀθῆναι καὶ αἱ Θῆραι συγεμάγησαν πρὸς ἀνασύστασιν τῆς Φωκίδος καὶ ἐπανίδρυσίν τινων τῶν ἡρειπωμένων πόλεων. Τὰ δὲ λίγα ὑπολειφθέντα χαλκᾶ νομίσματα εἶνε ἀμελοῦς ἐκτελέσεως : —

Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον.

ΦΩΚΕΩΝ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. .
Α 8.-65

Ἐπί τινων κομματίων εὕρηνται ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ βοὸς τὰ γράμματα ΕΛ καὶ ΑΝ, ἀτινα δυνατὸν νὰ εἶνε τὰ ἀρχικὰ τῶν ὄνομάτων τῆς Ἐλατείας καὶ Ἀντικύρας.

Ἀντέκυρα. Ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ΒΔ τῆς Μεδεῶνος.
Χαλκᾶ νομίσματα ὁψίμου περιόδου.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος μετὰ τριάντης | ANTIKYREΩΝ Ἀρτεμι; ἀγροτέρα
ἐπ' ὥμου (Zeit. f. Num., VI, 15). | Α 9

Δελφοί. Οἱ κάτοικοι τῶν Δελφῶν ἡξίουν νὰ θεωρῶνται ἀνεξάρτητοι τῆς Φωκικῆς ὁμοσπονδίας, ή δὲ ἀπαίτησις αὗτη ἀνεγνωρίσθη γενικῶς μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Νικίου (421 π. Χ.) (Θουκυδ. IV. 118). Τπάρχουσιν ἐν τούτοις νομίσματα, ἀτινα εἶνε βεβαίως ἀρχαιότερα τοῦ 421 π. Χ. ἐν οἷς καὶ τὰ ἀκόλουθα.

Πρὸ τοῦ 421 π. Χ.

ΔΑΤΦΙΚΟΝ γράμματιν ἀρχαῖοις. | Τέσσαρα βαθέα ἔγχοιλα τετράχωνα,
Δύο κεφαλαὶ κριῶν καὶ δύο δελ- | ὅν ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ ἀνὰ εἰς δελφίς.
φίνες. | (Πίνακ ΚΒ'. 12.). . R 279 κ.

(Rev. Num., 1869 σ. 150 καὶ Zeit. f. N., XIII Πίν. III. 1).

Τὸ σπουδαῖον τοῦτο νόμισμα εἶνε τετράδραχμον Ἀττικὸν ἀσυνήθους βάρους ἦ, ἀπιθανώτερον, Αἰγινητικὸν τρίδραχμον, ἢτις διαίρεσις, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, δὲν παρουσιάζεται ἐν οὐδεμιᾳ ἄλλῃ

πόλει. Είνε ἀμφίβολον, ἂν ὁ ἀκόλουθος στατήρ ἀνήκει εἰς τοὺς Δελφούς.

Κεφαλὴ κριοῦ δὲ κάτω αὐτῆς δελφίς. Ἔγκοιλον τετράγωνον εἰς τέσσαρα (Συλλογὴ Ashburnham). διηρημένον . . . . Ρ 186 κ.

Πάντα τὰ λοιπὰ νομίσματα τῶν Δελφῶν είνε μικροῦ μεγέθους (τριημιώδει, 24 κ., τριτημόρια, 12 κ., καὶ τεταρτημόρια, 4 κ.)

Κεφαλὴ κριοῦ καὶ δελφίς.

(B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. IV, 1-3, 10)

Μία ἡ δύο κεφαλαὶ αἰγῶν ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ κατ' ἐνώπιον ἡ κατὰ κρόταφον δρώμεναι, συνήθως δὲ ὑπὸ δελφίνων συνοδεύμεναι. Ρ 22 κ.

Τρίπους ἡ κεφαλὴ κριοῦ.

(Αὐτόθι, Πίν. IV, 4.)

Κύκλος μετὰ στιγμῆς ἐν τῷ κέντρῳ, δηλαδὴ δὲ Δελφικὸς ὄμφαλος (δημαρχὸς γῆς) . . . . Ρ 15 κ.

Περὶ τὰ 421-357 π. X.

Κεφαλὴ αἰθίοπος.

(Αὐτόθι, Πίν. IV, 5-8.)

A—D ἔγκοιλον τετράγωνον. Κεφαλὴ αἰγὸς κατ' ἐνώπιον ἡ κεφαλὴ κριοῦ καὶ δελφίς. Ρ 11 κ. ΔΑΛ ἡ ΔΕΛ Κεφ. αἰγὸς κατ' ἐνώπιον μεταξὺ δύο δελφίνων. Ρ 22 κ.

Ἡ κριοῦ κεφαλὴ (κάρνος) είνε σύμβολον τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς θεοῦ τῶν ἀγελῶν καὶ ποιμνίων, (Καρνεῖος). Ἡ κεφαλὴ τῆς αἰγὸς ἀναμιμνήσκει τὸν παρὰ Διοδώρῳ μῦθον (XVI. 26), καθ' ὃν αἰγές τινες βόσκουσαι παρὰ τὸ στόμιον τοῦ χάσματος τῶν βράχων, ἐφ' οὗ κατόπιν ἐτέθη δὲ μαντικὸς τρίπους, ἐμεθύσθησαν ἐκ τῶν ἀτμῶν τῶν ἔξερχομένων τοῦ στομίου, διὰ τοῦ παραδόξου δὲ τῆς στάσεως αὐτῶν κατέστησαν γνωστὸν τὸ μαντεῖον εἰς τοὺς ποιμένας «οὐδὲν κάριτι μάλιστα χρηστηριάζονται μέχρι τοῦ νῦν οἱ Δελφοί».

Οἱ δὲ δελφῖνες ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν Ἀπόλλωνος τοῦ Δελφινίου τοῦ τὴν μορφὴν δελφῖνος προσλαβόντος (‘Ομηρικὸς Υμνος εἰς Ἀπόλλωνα, στίχ. 390). Πρῆλ. Στεφ. Βυζ. ἐν λ. Δελφοῖς: «ἐκλήθησαν δὲ Δελφοί, διὶ τοῦ Ἀπόλλων συνέπλευσε δελφῖνι εἰκασθείσ». Ἡ κεφαλὴ τοῦ αἰθίοπος ὑπετέθη δτὶ παριστᾶ τὸν μυθικὸν κτίστην

τῶν Δελφῶν, ὃνόματι Δελφόν, υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς νύμφης Μελαινῆς (Panofka, *Delphos und Melaine*, σελ. 7). Ἀλλοι ἔξέλαβον αὐτὴν ὡς τὴν τοῦ Αἰσώπου, τοῦ κατὰ παράδοσίν τινα ὄντος αἰθίοπος, καὶ ἐν Δελφοῖς ἀποθανόντος (Πρεβλ. Leake, *Num. Hell.*, ε. λ.).

Μεταξὺ τοῦ 357 καὶ 346 π.Χ. οἱ Φωκεῖς κατεῖχον τοὺς Δελφοὺς καὶ ἔκοψαν αὐτόθι νομίσματα ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα (ἴδε σ. 426).

Περὶ τὰ 346 π. X.

Κεφαλὴ Δήμητρος τῆς Ἀνθήλης, πε- | ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΩΝ Ἀπόλλων ἐν πλοφόρος.

(Πίναξ 1E'. 12.)

μακρῷ χιτῶνι μετὰ λύρας καὶ κλάδου δάφνης, καθήμενος ἐπὶ τοῦ δελφικοῦ ὄμφαλοῦ, ἐφ'οὖ δικτυωτόν . . . Ρ Στατήρ 187·3 κ.

•Ομοίως.

(Imhoof, *Mon. Gr.*, σ. 149.)

ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΩΝ Ὁμ. Ρ Δρ. 84 κ.

•Ομοίως.

(Rev. *Num.*, 1860, Πίν. XII, 8.)

» Ὁμφαλὸς περὶ

τὸν δόπονον ἐλίσσεται δρις . . .

Ρ Διώβ. 30·8 κ.

Τὰ σπουδαῖα ταῦτα νομίσματα φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν ἐπὶ τῇ συγκροτήσει τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου ἅμα τῷ πέρατι τοῦ Φωκικοῦ πολέμου (346 π. X.). Καθ' ἀπάσας τὰς συνελεύσεις τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου (πυλαία) συνεκροτοῦντο ἑορταὶ ἡ ἀγοραί, πυλατίδες ἀγοραὶ καλούμεναι, δι' ἂς τοιαῦτα νομίσματα δυνατὸν νὰ ἐκόπησαν, ἀλλ' ἡ μεγάλη Πυθικὴ ἑορτὴ τοῦ 346 π. X. εἶνε λίαν πιθανωτέρα χρονολογία τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων.

'Απὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ δὲν φαίνεται νὰ ἐκόπησαν νομίσματα ἐν Δελφοῖς. Τοῦ αὐτοκράτορος τούτου αἱ δραστήριοι προσπάθειαι πρὸς ἀναζωπύρωσιν τῆς ἀρχαίας θρησκείας τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὸ ἀξιώμα τοῦ Πλουτάρχου, ὅστις ἦτο μέλος τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου καὶ ιερεὺς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος ἐν Χαιρωνείᾳ οὗ τὰ καθήκοντα θὰ ἔφερον αὐτὸν εἰς συγνὴν ἐπιχοινωνίαν πρὸς τὸ γειτονεῦον μαντεῖον τῶν Δελφῶν; ἀναμφιβόλως θὰ προσέθηκαν πολὺ εἰς τὴν σπουδαιότητα τῶν Δελφῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

Τὸ δικαίωμα τοῦ νομισματοκοπεῖν ἀπεδόθη νῦν εἰς τὴν πόλιν, πολυάριθμα δὲ νομίσματα ἔχόπησαν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τῶν Ἀντωνίνων, ὃν δύο εἶνε ἄξια νὰ τύχωσιν ἐνταῦθα εἰδικῆς μνείας. Τούτων τὸ ἐν φέρει τὴν ἀσυνήθη ἐπιγραφὴν ANTINOON ΗΡΩΑ ΠΡΟΠΥΛΟΙ ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΕΣ." Οπ.τρίπους ἐπ' ὅμφαλοῦ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ΙΕΡΕΥΣ ΑΡΙΣΤΟΤΙΜΟΣ ΑΝΕΘΗΚΕΝ (Zeit f. Num. XIII Πίν. IV. 3). Τὸ δ' ἔτερον, ἀνευ ὀνόματος αὐτοκράτορος, δύναται νὰ περιγραφῇ ὡς ἔξῆς :—

'Απόλλων Κιθαρώδος.
(Millingen, Recueil, Π. II, 11) | ΠΝΘΙΑ Αἱ τρεῖς κορυφαὶ τοῦ Παρ-
νασοῦ . . . . . Λ 1·0

Περὶ ἄλλων Δελφικῶν αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων ἵδε Imhoof-Blumer, Zeit. f. Num., I. 115. Ἰδίως ὡς πρὸς τὸ περίφημον Δελφικὸν ΕΙ, πβλ. Πλουτάρχου, περὶ τοῦ ΕΙ, τοῦ ἐν Δελφοῖς. Ἡ μυστική αὔτη λέξις παρίσταται ἐπὶ ἐνὸς νομίσματος ὑπὸ μεγάλου Ετεθειμένου ἐντὸς ναοῦ.

'Ελάτεια, 'Ο Παυσανίας (X. 34. 7) μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτη ἀξιοσημειώτων ἀντικειμένων, μνημονεύει ἀρχαῖκὸν χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ναὸν Ἀθηνᾶς Κραναίας. Τὸ ἐπὶ ἐνὸς τῶν ἀκολούθων νομισμάτων ἄγαλμα ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς ἐν τούτων.

196 - 146 π. X.

Πωγωνοφόρος κεφαλή.
(B.M. Cat., Cent. Gr., Πίν. IV, 26) | ΕΛΑΤΕΩΝ Ἀθηνᾶ μαχομένη Σύμ-
βολον, κεφαλὴ ταύρου ἀντωπός. Λ 75

Δέλταεια. Ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα; τύπων Φωκικῶν :—
Κεφαλὴ ταύρου καὶ γυναικεία κεφαλὴ ἀρχαῖκῆς τεχνοτροπίας.
'Επιγρ. ΛΙ (Imhoof, Mon. Gr., σ. 150).

Νεών. Ἀργυρᾶ ἀρχαῖκῆς τεχνοτροπίας

Ο Φ Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον. | ΝΕ Προτομὴ κέπρου ἐν ἔγκοιλῳ τε-
(Imhoof, Mon. Gr., σ. 150.) | τραγώνῳ . . . Λ Τρηταιώβολ.

ΒΟΙΩΤΙΑ

[Imhoof - Blumer, Zur Münzkunde Boeotiens ἐν τῇ Num. Zeit., III, 1871 καὶ IX, 1877.]

B. V. Head, History of the Coinage of Boeotia, London 1881,
μετὰ φωτοτυπικῶν πινάκων.

British Museum Catalogue of Greek coins, Central
Greece, ὥπλος B. V. Head, 1884 σ. XXXVI — XLV, καὶ 32-93 μετὰ φωτοτυπικῶν
πινάκων].

Ἐν Βοιωτίᾳ, ως ἐν Φωκίδι, ἡ ἀρχὴ τῆς νομισματοκοπίας δύναται νὰ ταχθῇ εἰς τὸ πρῶτον ἡμίσυ τοῦ ἔκτου αἰώνος π. Χ. Τὸ μεγαλειτέραν ἐντύπωσιν προξενοῦν χαρακτηριστικὸν τῶν Βοιωτικῶν νομισμάτων εἶνε ὅτι ταῦτα κατὰ μέγα μέρος εἶνε συμμαχικά. Φαίνεται ὅτι αἱ διάφοροι Βοιωτικαὶ πόλεις ἡγάθησαν ἐξ ἀρχῆς εἰς ἀμφικτυονικήν τινα συμπολιτείαν, ἡς τὰ μέλη παρεδέχθησαν ἐνα κοινὸν νομισματικὸν τύπον, χρησιμεύοντα πρὸς διάκρισιν τοῦ Βοιωτικοῦ χρήματος ἀπ' ἑκείνου ὅλων τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Ὁ τύπος οὗτος εἶνε ἡ λεγομένη Βοιωτικὴ ἀσπίς, ἣτις εἶνε στρογγύλη ἡ ὡσειδῆς ἀσπίς μετὰ ἡμικυκλικῶν τομῶν ἐν ἐκάστῃ πλευρᾶς. "Οτι δὲ ἡ ἀσπίς αὕτη εἶνε ἱερόν τι θρησκευτικὸν ἔμβλημα μικρὰ δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολίᾳ· δὲν ἔχομεν δῆμως εἰδῆσίν τινα περὶ τοῦ εἰς ποίαν θεότητα ἀνήκει ιδίως. Ἐν τούτοις δύναται τις νὰ προϋποθέσῃ, ὅτι εἶνε ἡ ἀσπίς τῆς Ἀθηνᾶς Ἰτωνίας, ἡς ὁ παρὰ τὴν Κορώνειαν ναὸς ἥτο ὁ τόπος τῶν συνελεύσεων τῆς Βοιωτικῆς συμμαχίας (Παυσ. ΙΧ. 34, εἰς τὸν κοινὸν συνίασιν ἐνταῦθα οἱ Βοιωτοὶ σύλλογον).

"Οτι δὲ χρυσαῖ ἀσπίδες διεφυλάσσοντο ἐν Κορωνείᾳ ἐξάγομεν ἐξ ἄλλου τινὸς χωρίου τοῦ Παυσανίου (Ι. 25. 7), ἔνθα οὗτος ἀναφέρει, ὅτι οἱ Κορωναῖοι ἐθανάτωσαν τὸν Λαχάρην (299 π. Χ.), ἐπειδὴ ἀφήρεσε τὰς χρυσᾶς ἀσπίδας ἐκ τῆς ἀχροπόλεως τῆς πατρίδος καὶ ἀπεγύμνωσε τὴν εἰκόνα τῆς Ἀθηνᾶς τῶν κοσμημάτων αὐτῆς.

Ο σταθμητικὸς κανὼν τῶν Βοιωτικῶν νομισμάτων εἶνε δὲ Αἰγινητικὸς μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἐκ νέου ἀνεγέρσεως τῶν Θηβῶν ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου ἐν ἔτει 315 π. Χ., μεθ' ὃ ὑπάρχωσι τετράδραχμα Ἀττικοῦ σταθμοῦ καὶ τρίται τοῦ τετραδράχμου ἔλκουσται περὶ τοὺς 80 κ. ὡς αἱ τῆς Αἰτωλίας.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ.

	550-446	446-387	387-374	379-338	338-315	315-220	220-27	Αὐτοχθόν
Ακραίφιον	R							
Αλίαρτος	R	...						
Θεσπιαὶ	...	...	R	...	A			
Θῆβαι	R	R %	...	...		A	A	A
Κορώνεια	R	...	R					
Κάπαι	...	...	R A					
Λεβάδεια	...	..	R	...	A		A	
Μυκαλησσός	..	..	R					
Ορχομενὸς	R	R(;) R	A	..	A	..	A	
Πλαταῖαι	...	...	R	...	A			
Τάναγρα	R	...	R	...	A	...		A
Φαραὶ	R	...	R					
Χαιρώνεια	...	...	R A	R A	R A	R A	R A	
Συμμαχικὰ	R	...	R	R A	R A	R A	R A	

Ακραέφεον, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὅχθης τῆς Κωπαΐδος λίμνης. Ή πόλις αὕτη ἦτο, ὡς λέγει ὁ Παυσανίας (IX. 27.5), πάλαι ποτὲ ὑπὸ τὰς Θήβας ἀλλ' ὅμως θά ἀπήλαυσε καὶ αὐτονομίας πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων καὶ μετ' αὐτούς.

550-480 π. Χ.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(Zeit. f. N., IX, Πίν. I. 35.) | Α ἐν τῷ κέντρῳ ἐγκοίλου σχήματος ἀνεμομύλου . . R Στατήρ.

‘Ομ. (B. M. Cat., C. Gr., Π. VII, 2) | Α ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ. Ρ Ὁβολ.
‘Ημισυ ἀσπίδος. | Ομοίως . . . . . Ρ Ἡμιωβ.

Περὶ τὰ 456-446 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς. | Α — Κ Κάνθαρος ἐν ἔγκ. τετραγώνῳ.
(Ἐπὶ τῶν ἡμιωβόλων ἡμισυ ἀσπίδος). | Ρ Στατῆρες, δρολ. καὶ ἡμιωβ.
(B. M. Cat., C. Gr., Πίν. VII, 3.)

‘Αλέαρτος Ἡ πόλις αὕτη κατεστράφη ὑπὸ τῶν Περσῶν
ἐν ἔτει 480 π. X. Ὑπάρχουσιν ἀργυρᾶ νομίσματα, στατῆρες καὶ
κλάσματα αὐτῶν, προγενέστερα τῆς χρονολογίας ταύτης, διακρινό-
μενα δὲ διὰ τοῦ δασέος (Θ), ἀρχικοῦ γράμματος τοῦ δνόματος τῆς
‘Αλιάρτου, τεθειμένου ἐν ταῖς ἐντομαῖς τῶν πλευρῶν τῆς ἀσπίδος
ἢ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ἔγκοιλου τῆς δπισθίας ὅψεως (Num. Zeit., 71
Πίν. IX, 1-2). Ἡ πόλις ἐπανιδρύθη κατόπιν καὶ ἔκοψε κατὰ τὸν
πέμπτον αἰῶνα στατῆρας κτλ.

Βοιωτικὴ ἀσπίς. | ΑΡΙ (ἐπὶ ἀριστ.) ἢ Α Ἀμφορεὺς ἢ
(B. M. Cat., C. Gr., Πίν. VII, 15.) | κάνθαρος . . . . . Ρ Στατήρ.

387-374 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς, ἐφ' ἣς τρίαινα. | ΑΡΙΑΡΤΙΟ? Ποσειδῶν Ὄγχηστος
(B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. VII. 16.) | γυμνὸς πλήγτων διὰ τριαίνης . . .
Ρ Στατήρ.

Τὸ σπουδαῖον τοῦτο νόμισμα ἀναφέρεται εἰς τὸν περίφημον
ναὸν καὶ ἄλσος τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Ὄγχηστῷ τῆς χώρας τῶν ‘Αλι-
αρτίων (Ιλιάδ. B 506), τόπον τῆς συνελεύσεως τοῦ ἀμφικτυονι-
κοῦ συνεδρίου τῶν Βοιωτῶν (Στραβ. IX, 2, 33. Ὄγχηστὸς δ' ἐστὶν
ὅπου τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνήγετο ἐν τῇ ‘Αλιαρτίᾳ *** ἔχων Ποσει-
δῶνος ἱερόν). Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος ἴστατο αὐτόθι ἀκόμη
κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου (IX. 26. 5).

338-315 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς. | ΑΡΙ ἐν κενῷ πεδίῳ . . . . . Α .95-
(B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. VII. 17.)

Θεσπιαῖς. Τῆς πόλεως ταύτης δὲν ὑπάρχουσιν ἀργαῖκὰ νο-

μίσματα. Αἱ ἀρχαιότεραι τῶν ἐκδόσεων αὐτῆς ἀγήκουσιν εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ 387 καὶ 376-4 περίοδον, ὅτε μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀγταλκίδα αἱ Θεσπιαὶ ἀπέβησαν ἐν τῶν ἐν Βοιωτίᾳ σπαρτιατικῶν φρουρίων. Ὅπος ἐπιγραφικὴν ἔποψιν τὰ θεσπικὰ νομίσματα εἶναι λίαν διδακτικά, ως δεικνύοντα τὴν ἀκριβῆ ἐποχὴν τῆς εἰσαγωγῆς ἐν Βοιωτίᾳ τοῦ Σ ἀντὶ τοῦ ἀρχαιοτέρου Σ. Καὶ ὑπὸ ἔποψιν δὲ μυθολογικὴν τὰ νομίσματα τῶν Θεσπιέων ἔχουσιν ἀξίαν, ως ἀποδεικνύοντα, ὅτι παρὰ τὸν Ἕρωτα τὸν κυρίως ἐν τῇ πόλει ταύτη λατρευόμενον θεόν, ἐλατρεύετο ἐνταῦθα Ἀφροδίτη ἡ Μελαινὶς (Παυσ., IX. 17) ως σεληναία θεότης. Η μήνη, τὸ σταθερὸν τοῦτο ἔμβλημα τοῦ νομισματοκοπείου τῶν Θεσπικῶν νομισμάτων, εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς θεᾶς ταύτης.

Περὶ τὰ 387-374 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(B. M. Cat., Cent. Gr., Pl. V. 11.)

Ὀμ. (Ἀντόθι, Pl. XVI, 5, 6.)

Ὀμ. (ἢ ἥμισυ ἀσπίδος ἐπὶ τοῦ

ἥμιωβόλ. (Ἀντόθι, Pl. XVI. 7.)

Ἄμφορεύς. Σύμβολον, μηνίσκος . . .

ΑΡ Ἡμίδρ.

ΘΕΣΠΙ Δύο μηνίσκοι . Ρ Οβολ.

ΘΕΣ ἢ ΘΕΣ Μηνίσκος . . . . .

Ρ Οβολ., ἥμιωβ., 1/4 δρολ.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(Ἀντόθι, Pl. XVI, 8.)

Ὀμοίως. (Ἀντόθι, Pl. XVI. 10.)

ΘΕΣΠΙΚΟΝ Κεφαλὴ Ἀφροδίτης

Μελαινίδος. Πρὸς αὐτῆς καὶ ὑποκάτω, μήνη. Ρ Στατήρ καὶ ἥμιδρ.

Θ Κεφαλὴ Ἀφροδίτης. Ρ Οβολ.

Ἄπὸ τοῦ 374-338 π. X. αἱ Θεσπιαὶ ἥσαν ὑπήκοοι τῶν Θηρῶν καὶ δὲν ἔκοψαν νομίσματα, μετὰ τὴν μάχην δριώς τῆς Χαιρωνείας ἔτυχον τοῦ δικαιώματος τοῦ κόπτειν χαλκᾶ νομίσματα.

338-315 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(ἀντόθι, Pl. XVI, 11.)

ΘΕΣ ἐν κενῷ πεδίῳ . . . Λ 85

Ἄπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐπει 315 π. X. ἐπανιδρύσεως τῶν Θηρῶν ὑπάρχει καὶ ἔτερον κεγόν διάμεσον ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ τῶν Θεσπιῶν, δὲν ἄρχεται δὲ πάλιν αὕτη ἢ μετὰ τὸ 146

π. X. ὅτε φαίνεται ὅτι οἱ Ἀρμαῖοι ἀπέδοσαν εἰς πολλὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν χαλκᾶ νομίσματα (πρόλ. Παυσ., VII. 16. 7).

146-27 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία φέρουσα πόλον | ΘΕΣΠΙΕΩΝ Λύρα ἐν στεφάνῳ . .
καὶ πέπλον. | (Ἀντόθι, Πίν. XVI, 12, 13.) Α 6-45

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. | ΘΕΣΠΙΕΩΝ Ἀρτεμις κυνηγέτις Α·5

Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα εἶνε γνωστὰ μόνον τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ. Συνήθης τύπος αὐτῶν εἶνε Ἀπόλλων ὁ Κιθαρῳδὸς. (Ἀντόθι, Πίν. XVI. 14, 16.)

Θῆβαι καὶ συμμαχικὴ νομισματοκοπία. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν Θηβαϊκῶν νομισμάτων ἀνήκουσιν εἰς τὰ 600-550 π. X. καὶ εἶνε ἀνεπίγραφα.

Βοιωτικὴ ἀσπίς. | "Ἐγκοιλὸν τετράγωνον διῃρημένον εἰς
(B. M. Cat., Cent. Gr., Π. V. 1-5) | δκτὼ τριγωνικὰ μέρη. Ρ Δρ. κλπ.

Περὶ τὰ 550-480 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς. | Θ ἡ ΘΕΒΑ ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ
(Πίναξ IZ'. 1.) | σχῆματος πτερῶν ἀνεμομύλου . .
Ρ Στατῆρες κτλ.

Περὶ τὰ 480-446 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς. (B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. XI, 13-17.) | Ἄμφορεὺς ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ
μετὰ ἡ ἄνευ τῶν Θ ἡ Θ—Ε . .
Ρ Στατῆρες, ἥμιδρ., ὄβολ. κλπ.

Περὶ τὰ 446-426 π. X.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Κορωνείας (427 π. X.) αἱ Θῆβαι ἤρξαντο παγιοῦσαι τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν ἀνὰ τὴν Βοιωτίαν καὶ ιδιοποιήθησαν τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τοῦ κόπτειν νόμισμα. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκουσιν αἱ σειραὶ τῶν Θηβαϊκῶν στατῆρων οἵτινες φέρουσι διαφόρους τύπους, παραστάσεις κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ Ἡρακλέους, θαδίζοντος μετὰ δοπάλου καὶ τόξου (B. M. Guide, Πίν. XIII. 16)· ἐν γόνασιν, συναρμόζοντος τὸ τόξον αὐτοῦ (Πίναξ IZ', 2).

φέροντος τὸν δελφικὸν τρίποδα (B. M. *Guide*, Πίν. XIII. 18). Ἡ ὡς παιδὸς ἄγχοντος ὅφεις (B. M. *Cat.*, *Cent. Gr.*, Πίν. XII. 7). Ἡ ἐπιγραφὴ συνήθως ἔχει ΘΕΒΑΙΟΣ. Τὰ νομίσματα ταῦτα κέκτηνται μεγάλην καλλιτεχνικὴν ἀξίαν καὶ ἐνθυμίζουσιν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις τὴν τεχνοτροπίαν τῶν μετοπῶν τοῦ Παρθενῶνος. Τὸ ἐπόμενον ὡραιότατον νόμισμα φαίνεται ὅτι εἶνε τῶν αὐτῶν χρόνων: —

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(B. M. *Guide*, Πίν. XIII, 15.)

ΘΕΒΑ	"Εγκοιλὸν τετράγωνον ἐν ᾖ
	παράστασις γυναικὸς καθημένης
	κρατούσης κράνος .

¶ Στατήρ.

Ἡ ἐπὶ τῆς ὁπισθίας ὄψεως παράστασις ἐνομίσθη ὅτι παριστᾶ τὴν Ἀρμονίαν, θυγατέρα τοῦ Ἀρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης, σύζυγον δὲ Κάδμου τοῦ Θηβαίου. Δυνατὸν ὅμως νὰ εἴνε ἀπλῶς προσωποποίησίς τις τῆς ἐπωνύμου νύμφης τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν.

Περὶ τὰ 426-387 π. X.

Ἡ ἀρχαϊκὴ μορφὴ τοῦ γράμματος Θ (⊕) δὲν εἶνε πλέον ἐν χρήσει κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Δέον ἐπίσης νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἐπὶ τινῶν νήμιδράχμων τὸ ἐθνικὸν γέγραπται ΘΕΒΗ[ΟΝ] ἀντὶ ΘΕΒΑΙΟΝ, τοῦ γράμματος Η χρησιμοποιουμένου ἐν τῇ Βοιωτικῇ διαλέκτῳ πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ διφθόγγου ΑΙ, μικρὸν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἄλλων γραμμάτων τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου. Οἱ κυριώτατοι δὲ τῶν ὁπισθιών πωγωνοφόρων εἴνε οἱ ἔξης: Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου, ἡ Διονύσου πωγωνοφόρου καὶ κισσοστεφοῦς (*Πίναξ ΙΖ'. 3.*). ἀμφορεύς (*Πίναξ ΙΖ'. 4.*) κάνθαρος, ἡ Ἡρακλῆς ὁ παῖς ἄγχων ὅφεις (*Πίναξ ΙΖ'. 5.*).

Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν ἐπίσης τὰ σπάνια χρυσᾶ νομίσματα τῶν Θηβῶν: —

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρου.

(B. M. *Cat.*, *C. Gr.*, Π. XIV, 1, 2.)

Θ—Ε	"Ηρακλῆς ὡς παῖς ἄγχων ὅφεις
	Χ 46·3 κ., καὶ 15·8 κ.

Περὶ τὰ 387-379 π. X.

Ἐπὶ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀγταλχίδου αἱ Θῆβαι ἀπώλεσαν τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τῶν Θηβαϊκῶν πόλεων, αἵτινες ἥρχισαν καὶ πάλιν κόπτουσαι νομίσματα ὑπὸ τὸ ἴδιον ἐαυτῶν ὄνομα. Ἐν ἕτει 382 ἡ

Καδμεία κατελήφθη ύπο τῶν Σπαρτιατῶν, αἱ δὲ Θῆβαι δὲν ἐπανέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν πρὸ τοῦ 379 π. Χ. Εἶνε ἀμρίθολον, ἃν ἔχόπησαν ἐν Θήβαις νομίσματα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

379 - 338 π. Χ.

Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Καδμείας ύπο τοῦ Πελοπίδου καὶ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, ύπο τὴν δεξιὰν δὲ διοίκησιν τοῦ Ἐπαμεινώνδα αἱ Θῆβαι ἀπέκτησαν ἀξίωμα ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος συμπάσης οὐδεμιᾶς· ἄλλης Ἑλληνικῆς πόλεως ἔλασσον. Περὶ τὸν γρόνον τοῦτον ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν νέον συμμαχικὸν νόμισμα (378 π. Χ), ὅπερ ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γνωστῶν διαφορῶν δὲν θὰ διήρκεσεν δλιγάτερον τῶν τεσσαράκοντα ἔτῶν. Τὰ νομίσματα ταῦτα ὑπεσκέλισαν τὰς ιδιαιτέρας σειρὰς τῶν ἀλλων Βοιωτικῶν πόλεων, αἵτι-προήγθησαν ἵσως νὰ παραδεχθῶσιν αὐτὰ τόσον μᾶλλον ἔκουσίως δσον τὸ ὄνομα τῶν Θηβῶν ἀπὸ σκοποῦ ἀφηρέθη ἀπὸ τῶν νομι-σμάτων.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(Πίναξ ΙΖ'. 6.)

| Ἀμφορεὺς καὶ δνομα ἀρχοντος συγ-
κεκομμένον . . . R Στατῆρες.

Τοῦ τύπου τούτου στατῆρας ἀργυροῦς γνωρίζομεν μετ' ὄνομάτων τεσσαράκοντα περίπου ἀρχόντων, πιθανῶς Βοιωταρχῶν, οὐχὶ δμως ἀναγκαίως καὶ ἐπωνύμων ἀρχόντων τῆς συμμαχίας. Πολλὰ τῶν ὄνομάτων, ὡς θὰ περιέμενε τις, εἶνε προσώπων μνημονευομένων ἐν τῇ ιστορίᾳ, ὡς δὲ Χάρων, εἰς τῶν ἐλευθερωτῶν (379-8), δὲ Ἐπαμεινώνδας (διαφοροτρόπως συλλαβιζόμενον ΕΠΠΑ, ΕΠΑΜ, ΕΠΑΜΙ) βοιωταργήσας κατὰ τὰ ἔτη 371, 370, 369, 367, 363 καὶ 362· τά δε ΔΑΜΟ, ΘΕΟΠ καὶ ΗΙΣΜΕ δυνατὸν νὰ ἐτέθησαν ἀντὶ τῶν Δαμοκλείδου, Θεοπόμπου Ἰσμηνίου, πάντων φίλων τοῦ Πελοπίδου (Πλουταρχ. Πελοπ. x. 7, 8. Διοδ. XV 78).

Ἄπαντῶσιν ώσαύτως καὶ μικρὰ ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα μετά τινων τῶν αὐτῶν ὄνομάτων ἀρχόντων: —

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(B.M. Cat., Cent. Gr., Plin. XV. 10.)

| Κεφαλὴ Ἡρκαλέους νεκροῦ μετὰ τῶν
δνομάτων ΕΠ, ΘΕ, ΙΣ κλπ. . .
R Ὁρθολοί.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.

(B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. XV. 11, 17.)

‘Ρόπαλον, συνήθως μετὰ βέλους, τόξου καὶ θύρσου, σταφυλῆς ἢ κηρυκείου, καὶ δνομάτων ἀρχόντων. Α·5

Περὶ τὰ 338-315 π. Χ.

Μετὰ τὴν ὁλεθρίαν μάχην τῆς Χαιρωνείας ἐτέθη Μακεδονικὴ φρουρὰ ἐν τῇ Καδμείᾳ, τρία δ' ἔτη κατόπιν αἱ Θῆβαι κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ συμμαχικὸν νομισματοκοπεῖον πρέπει νὰ μετεκομίσθῃ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἰς ἄλλην τινὰ Βοιωτικὴν πόλιν, ἵσως τὸν Ὁργομενόν. Τὰ νομίσματα δὲν φέρουσι νῦν ὄνόματα ἀρχόντων: —

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. V, 14.)

· Ομοίως. (Ἀντόθι, Πίν. V, 16.)

· Ομοίως. (Ἀντόθι, Πίν. V, 17.)

ΒΟΙΩΤΩΝ Ἄμφορέων καὶ διάφορα σύμβολα . . . . . Ρ Στατήρ.

ΒΟΙΩΤΩΝ Κάνθαρος. Σύμβολον· μηνίσκος . . . . . Ρ Ἡμίδρ.

ΒΟΙΩΤΩΝ Τρίαινα . . . Α·6

Περὶ τὰ 315-288 π. Χ.

Μετὰ είκοσιν ἔτη ἀπὸ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν αἱ Θῆβαι ἀνηγέρθησαν ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου. Αὔτὸς δὲ καὶ ὁ διάδοχός του Δημήτριος φαίνεται ὅτι ἔκοψαν νομίσματα ἐν Θῆβαις μετὰ τῶν τύπων καὶ τοῦ ὄνόματος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, διαχρινόμενα διὰ τῆς παρουσίας τῆς βοιωτικῆς ἀσπίδος ὡς προσθέτου συμβόλου ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως αὐτῶν (Müller, ἀρ. 751-756). Υπάρχουσιν ὡσαύτως χαλκᾶ νομισμάτια ἀνήκοντα, ὡς φαίνεται, εἰς τοὺς χρόνους τούτους.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(B. M. Cat., C. Gr., Π. XVI, 1,2)

ΘΗΒΑΙΩΝ Θύρσος καὶ ῥόπαλον Α·4

» Τρίαινα . . . . . Α·4

Περὶ τὰ 288-244 π. Χ.

Ἐν ἔτει 288 π. Χ. ὁ Δημήτριος, ἐκπεσὼν νῦν τοῦ ὕψους τῆς ἴσχυός αὐτοῦ, ἐδωρήσατο εἰς τὰς Θῆβας τὴν ἐλευθερίαν ἐλπίζων ἵσως ἐκ τούτου νὰ προσεταῖταισθῇ τοὺς Βοιωτούς. Ἀπὸ τοῦ χρόνου δὲ τούτου μέχρι τοῦ 244 π. Χ. ἡ Βοιωτία ἦτο ἀνεξάρτητος τῆς

Μακεδονίας. Τὰ νομίσματα, ἅτινα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τεγνοτροπίας δύνανται νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὸ ἥμισυ τοῦτο τῆς ἑκατονταετηρίδος φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΒΟΙΩΤΩΝ, θὰ ἔχόπησαν ὅμως ἀναμφιβόλως ἐν Θήβαις.

Κεφαλὴ Διδὸς δαφνοστεφῆς.
(Πίναξ ΙΖ'. 7)

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.
(B. M. Cat., Cent. Gr., II. VI, 2)

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ.
(Ἀντόθι, Πίν. VI, 3, 4.)

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.
(Ἀντόθι, Πίν. VI, 5.)

ΒΟΙΩΤΩΝ Ποσειδῶν κρατῶν δελφῖνα καὶ τρίαιναν καθήμενος δὲ ἐπὶ θρόνου. . . Ρ' Αττικ. τετράδρ.

ΒΟΙΩΤΩΝ Τρόπαιον . . . Α·85

» Ἀθηνᾶ πτερωτή, κραδαίνουσα κεραυνόν Α·7

» Ἀπόλλων καθήμενος· δησιθεν αὐτοῦ τρίπους. . . Α·7

Περὶ τὰ 244-197 π. X.

Ἐν ἔτει 244 π. X. ἡ Βοιωτία ἡναγκάσθη νὰ τεθῇ καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν προστασίαν πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν λεγλατούντων Λιτωλῶν. Εἶνε δὲ πιθανὸν ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, Δημητρίου Β', καὶ Ἀντιγόνου Δώσωνος, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 244-221 π. X., μόνον μακεδονικὰ νομίσματα ἐκυκλοφόρουν ἐν Βοιωτίᾳ, ἀπὸ τῆς ἀνόδου ὅμως εἰς τὸν θρόνον Φιλίππου τοῦ Ε' παρεγωρήθη εύρεια αὐτονομία εἰς τοὺς Βοιωτούς. Τὰ Βοιωτικὰ χαλκᾶ νομίσματα τὰ κοπέντα μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην εἶνε κατὰ κανόνα κεχομμένα, ἐπὶ νομίσματων Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος. Τὰ δὲ ἀργυρᾶ νομίσματα ἀκριβῶς πρὸς τὰ χαλκᾶ ὅμοιάζοντα, εἶνε δραχμαί (;) ἐλκουσαὶ περὶ τοὺς 80 κ., τοῦ ἐν Αιτωλίᾳ ἐν γρήσει σταθμητικοῦ κανόνος.

Κεφαλὴ Περσεφόνης κατ' ἐνώπιον.
(B. M. Guide, Πίν. XLII, 19)

Ομοίως.

(B. M. Cat., Cent. Gr., II. VI, 8)

ΒΟΙΩΤΩΝ Ποσειδῶν ιστάμενος καὶ ἐπὶ τριαίνης στηριζόμενος κρατῶν δὲ δελφῖνα. . . . . Ρ 80 κ.

ΒΟΙΩΤΩΝ Ποσειδῶν ιστάμενος στηριζῶν τὸν ἔνα τῶν ποδῶν ἐπὶ βράχου . . . . . Α·7

Περὶ τὰ 197-146 π. Χ.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἐπετράπη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τῇ Βοιωτίᾳ, ὁμοίως τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, νὰ διατηρήσῃ τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς, ἀλλὰ τοιαύτη ἐπεκράτει οἰκονομικὴ ἀκαταστασία ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν, ὡστε ἡ πολιτεία ἐξέδιδε νῦν χαλκᾶ νομίσματα ἀντὶ ἀργυρῶν πανόμοια πρὸς τὰ ἀργυρᾶ κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τοὺς τύπους καὶ, ὡς φαίνεται, κατὰ νόμον ισάξια πρὸς ταῦτα. (B. V. Head, *Coinage of Boeotia* σελ. 91).

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος δαφνοστεφῆς. (B. M. Guide, Pl. LV, 22.)	ΒΟΙΩΤΩΝ Νίκη ισταμένη κρατοῦσα τρίαιναν καὶ στέφανον. Διάφορα μονογραφήματα Ρ 80 κ., Α 7
--	--

Περὶ τὰ 146-27 π. Χ.

Εἶνε πιθανόν, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐκόπησαν ἐν Θήβαις καὶ ἐν τισι τῶν Βοιωτικῶν πόλεων μικρὰ χαλκᾶ νομίσματα.

Βοιωτικὴ ἀσπίς. (B. M. Head, <i>Coinage of Boeotia</i> , σ. 94.)	ΘΗΒΑΙΩΝ Νίκη ισταμένη καὶ στηρίζομένη ἐπὶ τρισίνης . . . Α 5
--	---

Ἀντοκρατορικοὶ χρόνοι.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοχράτορος Γάλεα, ἵσως δὲ καὶ ἐπὶ Τραϊανοῦ, αἱ Θῆβαι ἔχοψαν χαλκᾶ νομίσματα φέροντα ὄνόματα ἀρχόντων, προτασσομένης τῆς ΕΠΙ καὶ τῶν τίτλων αὐτῶν, ἀρχιερεὺς ἢ πολέμαρχος (Head, *Coinage of Boeotia*, σ. 95).

Κορώνεια.

Περὶ τὰ 550-480 π. Χ.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.	Ο ἐν ἔγκοιλῷ τετραγώνῳ . . . Ρ Δραχμή, ὁβολ. κλπ.
-----------------	---

Περὶ τὰ 456-446 καὶ 387-374 π. Χ.

Βοιωτικὴ ἀσπίς	KORO, Κ—Ο Γοργόνειον ἢ κεφαλὴ τῆς Ἀθηνᾶς Ἰτωνίας. . . . Ρ Ἡμίδρ., ὁβολ., κτλ.
----------------	---

Ἡ κεφαλὴ τῆς Γοργόνος ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κορωνείας ἀναφέρεται εἰς τὴν λατρείαν Ἀθηνᾶς τῆς Ἰτωνίας, ἡς ὁ ναὸς ἔκειτο παρὰ τὴν Κορώνειαν καὶ ἔχρησίμευσεν ὡς τόπος τῶν συν-

ελεύσεων τῆς Βοιωτικῆς συμμαχίας (Παυσ., IX. 34. 1). Πρεβλ. τὸν μῆθον περὶ τῆς Ἰοδάμας, ιερείας τῆς θεᾶς ταύτης, εἰς ἥν, εἰσελθοῦσαν νύκτα τινὰ εἰς τὸ ιερὸν τέμενος, ἐνεφανίσθη ἡ θεὰ ἔχουσα τὸ γοργόνειον ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, πάραυτα μετεμορφώσασα αὐτὴν εἰς λίθον. Τὸ ἔθιμον τοῦ ἀνάπτειν πῦρ καθ' ἐκάστην ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἰοδάμας διετηρεῖτο ἀκόμη δτε ὁ Παυσανίας ἐπεσκέψθη τὴν Κορώνειαν (Παυσ., ἐ. ἀ.).

Κώπας, ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς Κωπαΐδος λίμνης οὐχὶ μακρὰν τῆς Καταβόθρας, εἰς ἥν κατέρρεεν ἐξερχόμενος τῆς λίμνης ὁ Κηφισός.

387-374 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(B.M. Cat., Cent. Gr., II. VII, 4.) | ΚΩΠΑΙΩΝ Πρόσθιον ταύρου ἐφορ-
· Ομοίως. | μῶντος . . . . . Ρ Ὁβολ.

‘Ο ταῦρος δυνατὸν ἐνταῦθα νὰ σημαίνῃ τὸν ποταμὸν Κηφισόν.

Λεβάδεια.

386-374 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

| ΛΕΒΑ Κεραυνός . . . . . Ρ Διώβ.

338-315 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

| ΛΕΒ ἐν πεδίῳ κενῷ . . . . . Α · 8

146-27(;) π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

(B.M. Cat., Cent. Gr., II. VII, 18) | ΛΕ ἐν στεφάνῳ Ἐλαίας . . . . Α · 6

Μυκαλησσός.

387-373 π. X.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(B.M. Cat., Cent. Gr., II. VIII, 1) | Μ—Υ Κεραυνός . . . . . Ρ Ὁβολ.
· Ομοίως. | Μ Σταφυλὴ κάνθαρος Ρ Ἡμιωβ.κτλ.

Ορχομενος ἢ Ἐρχομενός. Ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις ὁ Μινύειος Ὁρχομενὸς ἦτο μέλος τῆς ναυτικῆς συμπολιτείας

τῆς ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ Καλαυρίας, καὶ ἡ πρώτη τῶν πόλεων τῆς Βοιωτίας. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξίν σχέσεων μεταξὺ Ὀρχομενοῦ καὶ Αἰγίνης, καὶ ἐξηγεῖ τις τὴν εἰς Βοιωτίαν εἰσαγωγὴν νομισματικοῦ συστήματος ἀντιγραφέντος ἐκ τοῦ Αἰγινητικοῦ. Τὰ ἀρχαιότατα τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ Ὀρχομενοῦ διαφέρουσι τῶν νομισμάτων τῶν ἄλλων Βοιωτικῶν πόλεων, διότι δὲν φέρουσι τὴν χαρακτηρίζουσαν τὸ Βοιωτικὸν συμμαχικὸν νόμισμα ἀσπίδα, ἡς ὁ τύπος δὲν ἐγένετο παραδεκτὸς ἐν Ὀρχομενῷ πρὸ τοῦ τετάρτου αἰώνος π. Χ.

Περὶ τὰ 600-387 π. Χ.

Ε ἡ ER Κόκκος σίτου ἀναβλαστά-	"Εγκοιλὸν τετράγωνον, Αἰγινητικοῦ νων, ἥ, ἐπὶ τῶν ἡμιωβόλων, ἡμι-
	σχήματος . . . Ρ Ὁβολ. κτλ. (B.M.Cat., Cent. Gr., Π. VIII. 2 κ. ἔξ.)

387-384 π. Χ.

Ασπὶς βοιωτική (B.M.Cat., Cent. Gr., Πίν. VIII, 8.)	ΕΡΧΟ "Ιππος καλπάζων· ἀρ.φορεύς· ἡ στέφχνος σταχύων "Ονομα
--	---

Ε—Ρ Τρεῖς ἡ εἰς ἡ ἡμισυς κόκκος σίτου. (Ἄντοθι, Πίν. VIII, 16.)	ἡ στάχυς σίτου . . . . . "Ιππος τροχός· στέφχνος σταχύων ἡ στάχυς σίτου . . . . . Ρ $\frac{3}{4}$ ὅβολ., ἡμιώβολο κλπ.
--	---

Ασπὶς βοιωτική (Άντοθι, Πίν. VIII, 16.)	Ε—Ρ—Χ—Ο μεταξύ τῶν ἀκτίνων ἀστέρος . . . . . Α · 65
--	--

338-315 π. Χ.

Ασπὶς βοιωτική (Άντοθι, Πίν. VIII, 17.)	ΟΡΧ ἐν πεδίῳ κενῷ. . . . . Α · 85
--	-----------------------------------

146-27 π. Χ.

Προτομὴ Ἡρας πεπλοφόρος. (Άντοθι, Πίν. VIII, 18.)	ΕΡΧΟ Τρίπους . . . . . Α · 5
--	------------------------------

Πλαταεαί. Τὸ μόνον γνωστὸν ἀργυροῦν νόμισμα τῶν Πλαταιῶν ἀνήκει εἰς τὴν περίοδον τὴν μεταξὺ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀγταλκίδα (387 π. Χ.), διε τὴν πόλις ἀνηγέρθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῆς ἐτει 372 π. Χ. δευτέρας αὐτῆς καταστροφῆς.

Βοιωτικὴ ἀσπίς.

(B. M. Cat., Cent. Gr., Π. IX, 3, 4)

ΓΛΑ Κεφαλὴ Ἡρας κατὰ κρόταρον
ἡ ἀντωπὸς φέρουσα στέφανον . .
Ρ Ἡμιώβολ., διώβολ. κλπ.

Ἡ κεφαλὴ αὗτη τῆς Ἡρας δύνατὸν νὰ εἴνε ἡ τοῦ ἐν τῷ Ἡράϊῳ
τῆς πόλεως ἀγάλματος, ἔργου τοῦ Πραξιτέλους (Παυσ., ΙΧ. 2. 7)

Περὶ τὰ 338-315 π. X.

Ἀσπὶς βοιωτικὴ.

(Ἄντοθι, Πίν. IX, 5)

ΓΛΑ ἐν πεδίῳ κενῷ . . . Α 85

Τάναγρα καὶ συμμαχεῖη νομισματοκοπέα. Ἡ πόλις
αὗτη, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὥρθης τοῦ Ἀσωποῦ οὐχὶ μακρὰν
τῶν ὄριων τῆς Ἀττικῆς, ἀπελείπετο κατὰ σπουδαιότητα ἐξ ὅλων
τῶν μελῶν τῆς Βοιωτικῆς συμμαχίας μόνον τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν.

Περὶ τὰ 550-480 π. X.

Ἀσπὶς βοιωτικὴ σὺν Τ—Τ ἢ Τ—Α
ἐν τοῖς πλαγίοις ἀνοίγμασιν τῆς
ἀσπίδος (B. M. Cat., Cent. Gr.,
Πίν. IX, 6-8.)

Ἐγκοιλον τετράγωνον, ἐν ταῖς διαι-
ρέσεσιν οὔτινος ἀπαντῶσιν ἐνίστε
Τ—Τ. Ρ Δρ., ἡμίδρ., δβολ. κλπ.

Περὶ τὰ 480-456 π. X.

Ομ. (Άντοθι, Πίν. IX, 9-17)

ΤΑ ἢ Β—Ο—I, ἢ Β—Ο μεταξὺ¹
τῶν κνημῶν τροχοῦ ἢ Β ἐν τε-
τραγώνῳ ἐγκοίλῳ . . . .
Ρ Στατήρες, ἡμίδρ., δβολ. κλπ.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΟΙ τῶν νομισμάτων τούτων δυνάμεθα νὰ
συμπεράνωμεν ὅτι μετὰ τὴν ἐν ἔτει 479 π. X. ταπείνωσιν τῶν
Θηβῶν, ἡ Τάναγρα διεξέδικει ἐπί τινα γρόνον τὴν ἀργηγίαν ἐπὶ²
τῆς Βοιωτικῆς συμμαχίας.

387-374 π. X.

Ἀσπὶς βοιωτικὴ

(Άντοθι, Πίν. X, 1-4.)

ΤΑΝΑ, ΤΑΝ ἢ ΤΑ Ἐγκοιλον τε-
τράγωνον ἐν ω̄ πρόσθιον ἵππου
πηδῶντος. Ρ Στατήρ καὶ ἡμίδρ.

Ομοίως.

Τ—Α Κεφαλὴ ἵππου ἐν τετραγώνῳ
ἐγκοίλῳ . . . . Ρ Οβολ.

Ομ. (Άντοθι, Πίν. X, 8)

Τ—Α Πρύμνα πλοίου . Ρ Οβολ.

Τοῦ ἵππου, ὡς νομισματικοῦ τύπου τῶν νομισμάτων τῆς Τανάγρας, προετάθησαν διάφοροι ἔξηγήσεις. Δυνατόν, ὡς ἐν Θεσσαλίᾳ, νὰ εἴνε ἔμβλημα Ποσειδῶνος τοῦ Ὁγγηστίου, θεοῦ τῆς Βοιωτικῆς Ἀμφικτυονίας, ή νὰ ἔχῃ στενοτέραν καὶ ἐγχώριον σημασίαν, δηλῶν τὸν ποταμὸν Ἀσωπόν, ὅστις ὄραται ἀπὸ τῆς Τανάγρας τέμνων τὸν ῥοῦν αὐτοῦ διὰ βραχώδους χαράδρας ἀπὸ τῆς Παρασωπίας εἰς τὴν Ταναγραίαν πεδιάδα ἢ πάλιν δύνατὸν νὰ εἴνε ὁ ἵππος τοῦ ἡλιακοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, οὐδὲ ἐν Δηλίῳ ναὸς ἔκειτο ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Τανάγρας. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει θὰ ἐκφράζῃ τὴν αὐτήν, ἦν καὶ ὁ τροχὸς ἴδεαν.

Περὶ τὰ 338-315 π. X.

Ἀσπὶς βοιωτική (*Αὐτόθι, Πίν. X, 10*). | ΤΑΝ ἐν πεδίῳ ἐπιπέδῳ. . . Α · 85

Αὐτοκρατορικά.

Ἄπὸ Αύγουστου μέχρι Κομμόδου ἐκόπησαν ἐν Τανάγρᾳ νομίσματα μετὰ ἡ ἄνευ τῆς κεφαλῆς τοῦ αὐτοκράτορος (*Num. Zeit. IX. σ. 30 κ. ἔξ.*). Ἐπίγρ. ΤΑΝΑΓΡΑΙΩΝ. Τύποι, ΑΣΩΠΟΣ, κεφαλὴ τοῦ ποταμοῦ. ΠΟΙΜΑΝΔΡΟΣ προτομὴ τοῦ μυθικοῦ οίκιστοῦ Ποιμάνδρου. Ἐρμῆς Κριοφόρος καὶ Ἐρμῆς Πρόμαχος, πιθανῶς ἀπὸ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ θεοῦ τούτου (*Παυσ., IX. 22*) ἀντίγραφον τοῦ ὑπὸ Καλάμιδος ποιηθέντος ἀγάλματος τοῦ Διονύσου μετὰ τοῦ ἡττηθέντος Τρίτωνος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ (*Παυσ., IX. 20.4*).

Φαραές περὶ τὰ τέσσαρα μίλια ΒΔ τῆς Τανάγρας. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νῦν διασωζομένων νομισμάτων αὐτῆς φαίνεται ὅτι ἦτο ἐκ τῶν ἀνθηροτάτων μελῶν τῆς Βοιωτικῆς συμπολιτείας, διαρκούσης τῆς πρὸ τῆς Περσικῆς ἐπιδρομῆς ἀκμῆς.

Περὶ τὰ 550-480 π. X.

Ἀσπὶς βοιωτικὴ ἡς ἐν ἐνὶ τῶν πλαγίων ἐντομῶν εὑρηται τὸ γράμμα Φ. (*B. M. Cat., Cent. Gr. Πίν. IX, 1.*)

Φ ἐν τῷ κέντρῳ ἐγκοίλου ἢ ἐν τῷ κέντρῳ ἀστέρος περιεχομένου ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . . . Ρ Στατῆρες, δραχ. κτλ.

387-374 π. X.

'Ασπὶς βοιωτικὴ. (Ἀντόθι, Πίν. IX.2.) | φ—Α Ἀμφορεύς . . . Ρ Ὁβολ.

Χαιρώνεια, περιλαμβανομένη ἄλλοτε ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὄρχομενίων φαίνεται ὅτι ἐγένετο αὐτόνομος ἐπὶ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀγαλκίδα.

Περὶ τὰ 387-374 π. X.

'Ασπὶς βοιωτικὴ.

| ΧΑΙ ή ΧΑΙΡΩΝΕ Ῥπάλον . . .
| Ρ Ἡμίδρ. καὶ Α 7**ΕΥΒΟΙΑ**

[British Museum Catalogue of Greek coins, Central Greece, ὑπὸ B. V. Head. London 1884, σελ. XLV—LXIX καὶ 94—137.

E. Curtius, Hermes, τόμ. X, 1876 σ. 215 κ.εξ.

Imhoof-Blumer, Monatsbericht d. k. Acad. d. Wissenschaft., Berlin 1881.

Dondorff, De rebus Chalcidensium, Halle 1855.

Heinze, De rebus Eretrienium, Göttingen 1869].

Δυσκόλως δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἡ τοσαύτη τὴν ἔκτασιν καὶ σπουδαιότητα νῆσος Εὔβοια δὲν θὰ εἶχεν ἐγχώριον νόμισμα διαρκούσης τῆς περιόδου τῆς μεγίστης αὐτῆς ἀποικιακῆς καὶ ἐμπορικῆς δράσεως. Ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Ἐρέτρια ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ιστορίας μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἥσαν αἱ ἐπιχειρηματικώταται τῶν πόλεων τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀποδεικνύει δὲ μέγας ἀριθμὸς τῶν Χαλκιδικῶν καὶ Ἐρετριακῶν ἀποικιῶν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Θράκης, τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας.

Ἡ Εὔβοια ὡσαύτως ἔδωκε τὸ ἶδιον αὐτῆς ὄνομα ἐν παλαιότάτῃ ἥδη ἐποχῇ εἰς ἓν τῶν εύρυτάτης χρήσεως κανόνων πρὸς στάθμισιν τῶν πολυτίμων μετάλλων, ὅπερ γεγονὸς εἶνε ἀξιοσημείωτον, ἀρκοῦν αὐτὸν καὶ μόνον, ὅπως ἐπιτρέψῃ ἡμῖν νὰ ύποθέσωμεν, ὅτι ἡ Εὔβοια θὰ ἦτο ἐν τῶν κέντρων, ἔξοιδεικλαδώθη ἡ νομισματοκοπία ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τοῦ Αιγαίου πελάγους. Ἐντούτοις τὰ ἀργαιότατα τῶν νομισμάτων τῆς Εὔβοιας ἀνεγνωρίσθησαν

μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη. Τινὲς δὲ τῶν νομισματικῶν διστάζουσιν εἰσέτι νὰ παραδεχθῶσιν ως Εύβοϊκὰ τὰ παλαιὰ ἀνεπίγραφα νομίσματα τὰ καταταχθέντα ύπὸ τοῦ Imhoof-Blumer, E. Curtius καὶ ἐν τῷ παρόντι ἔργῳ εἰς τὴν νῆσον ταύτην. Τὰ ἀρχαὶ ταῦτα νομίσματα εἴνε διαφόρων τύπων, πάντα δὲ μως Εύβοϊκοῦ ('Αττικοῦ) βάρους καὶ χαρακτηρίζονται ύπὸ τετραγώνου ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὥψεως διαγωνίως διηγημένου ἐγκοίλου. Ἀπεδίδοντο δὲ ταῦτα πρότερον εἰς τὰς Ἀθήνας ως συνήθως ἀνευρισκόμενα ἐν Ἀττικῇ· ἐπειδὴ δὲ μως πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἴνε φανερῶς τεχνοτροπίας νεωτέρας τῆς τῶν παλαιοτάτων Ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων, δύναται νὰ ισχυρισθῇ τις μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν θὰ ἡδύναντο νὰ ἔξεδιδον ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου νομισματοκοπείου τόσον πολλὰς διαφόρους σειρὰς νομισμάτων συγχρόνως πρὸς τὰς πασιγνώστους αὐτῶν «γλαῦκας». Ἡ περίστασις δ' ὅτι εὑρίσκονται νῦν συνήθως ἐν Ἀττικῇ¹ εύκόλως ἔξηγεῖται ως ἐκ τῶν στεγῶν σχέσεων, αἵτινες ὑφίσταντο πάντοτε μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Εύβοίας, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῆς ταύτοτητος τοῦ σταθμητικοῦ κανόνος (στατῆρες 135 κ. καὶ τετράδραχμα 270 κ.), ἣτις ἐπέτρεπεν αὐτοῖς νὰ κυκλοφορῶσι παραπλεύρως τῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων. Ἐν Εύβοιᾳ, ως καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἦ ἐτει 480 π. Χ. ἐπιδρομὴ τοῦ Ξέρξου ἀποτελεῖ τὸ κατώτερον δριον τῶν παλαιῶν ἀρχαϊκῶν νομισμάτων. Τοῦ πολέμου δὲ παρελθόντος, αἱ Εύβοϊκαι πόλεις ἐτάχθησαν μεταξὺ τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηνῶν, δσαι δὲ ἐξ αὐτῶν διετήρησαν τὸ δικαίωμα τοῦ νομισματοκοπεῖν παρεδέχθησαν νέαν καὶ βελτίονα μέθοδον κοπῆς καὶ νέους ως ἐπὶ τὸ πολὺ τύπους. Αἱ διάφοροι Εύβοϊκαι πόλεις, εἰς ᾧ ταῦτα καὶ μεταγενέστερα νομίσματα δύνανται νὰ ἀποδοθῶσιν εἴνε αἱ ἔξης: —

1). Νεωστὶ ἐν τούτοις ἀνεκαλύψθησαν τοιαῦτα νομίσματα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Εύβοιᾳ.
U. Koehler. Münzfunde auf Euboea in τοῖς Mitth. d. Arch. Inst Athen. IX σ. 354.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΒΟΙΑΣ

	Πρδ 480	480—445	411—336	313—265	197—146	Αύτοχρονα
Αθῆναι Διάδεσις (;	R(;					
Ἐρέτρια	Hλ. R	R	...	...	R A	A
Ἴστιαία	...	...	R A	R A	R A	A
Κάρυστος	...	R	R A	...	R A A	A
Κύμη (;	R (;					
Χαλκίς	Hλ. R	R	R A	...	R A	A
Συμμαχικὰ	...	...	R A	...		
Ἀβέβαια	R				A	

Αθῆναις Διάδεσις (;) Ἀθηναϊκὴ ἀποικία παρὰ τὴν βορείαν ἄκραν τῆς νήσου (Köhler, *Delisch-Attische Bund*, σ. 196).

Πρὸ τοῦ 480 π. X.

Ιλαύξ.
(B. M. *Guide*, Πίν. VI, 26.) | Τετράγωνον ἔγκοιλον διαγωνίως διγραμμένον . . . . . R Διδραχ.

Ο τύπος τῶν στατήρων τούτων ἐλήφθη ἀπὸ τῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων, κατὰ τεχνοτροπίαν ὅμως καὶ κατασκευὴν εἶνε ἀνόμοιος.

Ἐρέτρεα. Ἡ πόλις αὕτη ἀπελείπετο κατὰ σπουδαιότητα μόνον τῆς Χαλκίδος· δύναται δὲ νὰ διεκδικήσῃ μετ' εὐλόγου πιθανότητος τὰς ἔξης σειρᾶς νομισμάτων:—

Περὶ τὰ 600-480 π. X.

Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἑνώπιον.
(Rev. Num., 1864, Π. VII, 10.) | "Εγκοιλον τετράγωνον. Ἡλ. Διώβολ.

Γοργόνειον.
(Πίναξ IZ'. 10.) | Τετράγωνον ἔγκοιλον διαγωνίως διγραμμένον . . . . . R Διδραχ.

Ὀμοίως.
(B. M. Cat., C. Gr., Π. XXII, 7, 8.) | "Ομοίως . . . . . R 'Οβολ.

Ὀμοίως.
(B. M. Cat., C. Gr., Π. XXII, 7, 8.) | 'Ομ., ἐν αὐτῷ δὲ κεφαλὴ λέοντος
ἀντωπός R Τετράδρ.

Ὀμ. (B. M. *Guide*, Πίν. V, 24.) | "Ομοίως . . . . . R Διδραχ.

Γοργόνειον.

(Πίναξ ΚΓ'. 2.)

Κεφαλὴ βοδὸς κατ' ἐνώπιον.

(B. M. Guide, Πίν. V, 23.)

Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ὧν κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον. Ρ Τετράδρ.

‘Ομ., διαγωνίως διηγημένον. Ρ Δίδρ.

Τὸ γοργόνειον καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ βοὸς δυνατὸν νὰ εἴνε σύμβολα τῆς λατρείας Ἀρτέμιδος τῆς Ἀμαρυνθίας (=τῆς λαμπούσης, ἐκ τοῦ φήματος ἀμαρύσσω), σεληνιακῆς θεότητος, ἣς ὁ παρὰ τὴν Ἐρέτριαν ναὸς παρέμεινεν μέχρις ἐσχάτων χρόνων εἶδος τι ἀμφικτυονικοῦ κέντρου ἀπάσης τῆς κεντρώας καὶ νοτίου Εύβοίας.

Περὶ τὰ 480 - 445 π. Χ.

Ἡ μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους νέα σειρὰ τῶν Ἐρετριακῶν νομισμάτων χαρακτηρίζεται ἐκ μεταβολῆς τινος ἐν τῇ κατασκευῇ. Ἀπὸ τοῦ χρόνου δηλαδὴ τούτου τὰ νομίσματα εἴνε λεπτότερα, πλατύτερα καὶ ἐπίπεδα, διακρίνονται δὲ διὰ τῶν γραμμάτων Ε ἢ ΙΙΙ (B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. XXIII. 1 — 6).

Δάμαλις ἀποκνιζομένῃ ἐπὶ τῆς φέ-
χεως αὐτῆς χελιδών.

‘Ομ., ἀνευ χελιδόνος,

‘Ομοίως.

Κεφαλὴ ταύρου ἡ δαμάλεως ἀντωπός.

Σηπία ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ
(Πίναξ ΙΖ'. 11). Ρ Τετράδρ.

‘Ομοίως . . . . . Ρ Δίδραχ.

‘Ομοίως . . . . . Ρ Δραχ.

‘Ομοίως . . . . . Ρ Διώβ. καὶ διβολ.

Ὦς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς παλαιοτάτης περιόδου ἡ δάμαλις. ἡ ὁ ταῦρος δυνατὸν νὰ εἴνε ἐμβλήματα τῆς λατρείας τῆς σελήνης. Ἡ σηπία (τευθίς) ἐνδειχνύει τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος. Τὸ ζῷον τοῦτο φαίνεται δτι ἦτο πασίγνωστον καὶ ἀνεγνωρισμένον ἔμβλημα ἡ ἐπίσημον τῆς πόλεως Ἐρετρίας, ὡς ἡ γλαῦξ ἦν τὸ τοῦ Ἀθηνῶν· δθεν καὶ δ Θεμιστοκλῆς εἰρωνευόμενός ποτε παρέβαλε τοὺς Ἐρετριεῖς πρὸς τὰς σηπίας (Πλουτ. Βίος Θεμιστ. XI καὶ Ἀποφθέγμ. βασιλ. καὶ αὐτοκρ. (Θεμιστ.) XIV: τοὺς δὲ Ἐρετριεῖς ἐπισκάπτων ἔλεγεν ὥσπερ τευθίδας μάχαιραν μὲν ἔχειν, καρδίαν δὲ μὴ ἔχειν.)

Ἄπὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐπανακτήσεως τῆς Εύβοίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν ἔτει 445 π. Χ. φαίνεται δτι τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν νόμισμα ἀφηρέθη ἐξ ὅλων τῶν πόλεων τῆς νήσου· δτε δμως ἐν ἔτει

411 ἐπανέκτησεν ἡ Εὔβοια τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς φαίνεται δτὶ ἡ Ἐρετρία ἀπέβη τὸ νομισμακοπεῖον σειρᾶς νομισμάτων ἐκδοθείσης τότε μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΕΥΒΟΙ, ΕΥΒ, ΕΥ, κλπ., ἀν καὶ μετ' Ἐρετριακῶν τύπων. (B. M. Cat., Cent.. Gr. Πίν. XVII 1 κ. ἔξ),

Περὶ τὰ 411-336 π. X.

Βοῦς κατακείμενος.

Κεφαλὴ τῆς νύμφης Εύβοιας, ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ . **Ρ** 184 κ.¹

Κεφαλὴ τῆς νύμφης Εύβοιας.

Κεφ. καὶ τράχηλος βοὸς. **Ρ** Δρ. 66 κ.

Ομοίως.

Ομοίως . . . . . **Ρ** Ἡμίδρ.

Ομοίως.

Κλάδος ἀμπέλου καὶ σταφυλῆ . . .
Ρ Διώβολ.

Κεφαλὴ βοὸς κατ' ἐνώπιον.

Σηπία . . . . . **Α** 55

Ταῦρος ιστάμενος.

Σταφυλῆ . . . . . **Α** 6

Κεφαλὴ νύμφης.

Κεφαλὴ βοὸς μετὰ σταφυλῶν **Α** 5

'Εκ τῆς Μακεδονικῆς περιόδου δὲν ὑπάρχουσιν Εὔβοικὰ νομίσματα· μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅμως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ Φλαμινίου ἀπέβησαν καὶ πάλιν ἄφθονα. Τὰ ἀργυρᾶ τούτων ἐκόπησαν ἐν ὄνόματι τῆς Ἐρετρίας, τὰ χαλκᾶ ὅμως συνήθως, ἀν καὶ οὐχὶ πάντοτε, φέρουσι τὴν ἐπιγρ., ΕΥΒΟΙΕΩΝ

Περὶ τὰ 197-146 π. X.

Προτομὴ Ἀρτέμιδος μετὰ τόξου καὶ φαρέτρας ἐπ' ὄμου.

ΕΡΕΤΡΙΕΩΝ Βοῦς ιστάμενος. "Ονομα ἄρχοντος. Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ δάφνης . . . . . **Ρ** Τετράδρ.

(Πίναξ IZ'. 12).

ΕΡΕΤΡΙΕΩΝ Βοῦς κατακείμενος.
"Ονομα ἄρχοντος. **Ρ** Ὁκτώβολ.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

ΕΡΕΤΡΙΕΩΝ Κλάδος ἀμπέλου. "Ονομα ἄρχοντος . . . **Ρ** Τετρώβ.

Κεφαλὴ νύμφης.

ΕΡΕΤΡΙΕΩΝ Κεφαλὴ καὶ τράχηλος βοὸς. "Ονομα ἄρχοντος. **Ρ** Τριώβ.

(B.M. Cat. Cent. Gr., Πίν. XXIII, 11)

Ομοίως.

(Ἀντόθι, Πίν. XXIII, 12.)

1) Τοῦτο εἶνε τὸ μόνον γνωστὸν Εὔβοικὸν νόμισμα Αἰγανητικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος. Πάντα τὰ λοιπὰ ἀργυρᾶ νομίσματα εἶνε Εὔβοικος (Ἀττικοῦ) βάρους, κατ' ἀρχὰ; μὲν ἀρτίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 411 π. X. ἐκπίπτοντος; βαθμιαίως. Ο καθηγητὴς Gardner ὑπέθεσεν δτὶ δύναται δ στατήρος οὗτος νὰ εἴνε πράγματι Κρητικὸς καὶ δτὶ ἡ ἐπιγραφὴ δυνατὸν νὰ εἴνε ΕΥΡ =Εὔρωπη, οὐχὶ διὲ ΕΥΒ.

Κεφαλὴ γυναικεία πεπλοφόρος. (B. M. Cat., Cent., Gr., Πίν. XXIII, 13.)	ΕΡΕΤΡΙΕΩΝ Βοῦς κατακείμενος. "Ονομα ἄρχοντος . . . . Α·65
---	--

Ταῦρος ιστάμενος ἢ κατακείμενος καὶ ἀστήρ (Αὐτόθι, Πίν. XVII, 15, 16.)	ΕΥΒΟΙΕΩΝ Κλάδος ἀμπέλου καὶ ἀστήρ . . . . Α·65
--	---

Κεφαλὴ γυναικεία πεπλοφόρος. (Αὐτόθι, Πίν. XVII, 17.)	» Ταῦρος κυρίσσων. Α·6
Ομοίως, κατ' ἐνώπιον. (Αὐτόθι, Πίν. XVII, 18.)	» Πρῷρα. . . . Α·6
Κεφαλὴ Ἐρμοῦ. (Αὐτόθι, Πίν. XVII, 19)	» Στάχυς . . . . Α·45

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι

Τὸ μόνον μεταξὺ τῶν αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων τῆς Ἐρετρίας, δπερ γρήζει σημειώσεως, εἶνε νόμισμά τι τοῦ Κομμόδου (*Num. Chron.*, Παλ. σειρά, VI. σ. 145) ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως τοῦ ὄποίου εὑρηται ΕΡΕΤΡΙΩΝ καὶ τρίμορφος κεφαλὴ, ἡς ἡ ἐν μέσῳ ἀντωπὸς μορφὴ εἶνε γυναικεία αἱ δὲ λοιπαὶ πρὸς δ. καὶ ἀρ. ἐστραμμέναι πωγωνοφόροι. Τὸ νόμισμα τοῦτο ἐνθυμίζει τὴν σελήνην κατὰ τὰς τρεῖς αὐτῆς φάσεις, καὶ δεικνύει τὴν ἔξακολουθησιν τῆς λατρείας τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐν Ἐρετρίᾳ μέχρις ἐποχῆς λίαν ὀψίμου.

Ιστιαία. Τὸ μετὰ βεβαιότητος δυνάμενον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Ιστιαίαν ἀρχαιότατον νόμισμα ἀνήκει εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου πεντηκονταετίαν. "Ἄξιον σημειώσεως τυγχάνει, δτὶ αἱ ἀμπελοὶ ἀφ' ὧν ἡ πόλις προσέλαβεν, ἀπὸ τῶν χρόνων ἥδη τοῦ Ὁμέρου, τὸ ἐπίθετον πολυστάφυλος, κατέχουσι σπουδαίαν θέσιν ἐπὶ τῶν νομισμάτων (R. Weil, Z. f. N., I. 183.)

Περὶ τὰ 369-336 π. X.

Κεφαλὴ μαινάδος φέρουσα στέφανον ἀμπέλου. (B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. XXIV, 1.)	ΙΣΤΙ Ταῦρος καὶ ἀμπελος μετὰ στα- φυλᾶν. . . . . Ρ Δρ.
--	---

Ομοίως. (Αὐτόθι, Πίν. XXIV, 3-5.)   » Ταῦρος ἢ κεφαλὴ ταύρου Α·5

Περὶ τὰ 313 - 265 π. X.

Ἡ ἀμέσως κατόπιν ἀκολουθοῦσα ἔκδοσις Ἰστιαϊκῶν νομισμάτων ἐκόπη πιθανῶς μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Εὐβοϊκῶν πόλεων ἐν ᾧ τει 313 π. X. ἀνακήρυξιν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν φαίνεται δτὶ διήρκεσεν ἐπὶ πολύ.

Κεφαλὴ μαινάδος μετὰ στεφάνου
ἀμπέλου, ἔχουσα δὲ τὴν κόμην ἐν
σφενδόνῃ.
(*Zeit. f. Num.*, I, σ. 186.)

ΙΣΤΙΑΙΕΩΝ Νύμφη Ἰστιαία σὺν
τῷ δνόματι αὐτῆς ΙΣΤΙΑΙΑ, κα-
θημένη ἐπὶ πρύμνης πλοίου καὶ
κρατοῦσα ἱκριον τροπαίου. . . .

Ρ Ὁκτώβ.

‘Ομοίως.
(B. M. Cat., Cent. Gr. Π. XXIV, 6.)
‘Ομοίως. (Ἀντόθι, Πίν. XXIV, 8.)
Κεφαλὴ Διονύσου κατ’ ἐνώπιον.

‘Ομοίως, ἀνευ τοῦ δνόματος τῆς νύμ-
φης. . . . . Ρ Τετρώβ.
ΙΣΤΙ Κεφαλὴ ταύρου . . . Α·6
» Κλάδος ἀμπέλου . . . Α·55

Περὶ τὰ 197-146 π. X καὶ βραδύτερον (;).

Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶνε ἄφθονα καὶ
ἀποτελοῦνται ἐκ τριωβόλων δμοίων τοῖς τύποις πρὸς τὰ τῆς προ-
ηγουμένης ἑκατονταετίας, λίαν δμως ἀμελῶς κατεσκευασμένων
καὶ ποικιλλόντων τὴν δλκήν ἀπὸ 38-28 κ. Ἡ κεφαλὴ τῆς μαινά-
δος εἶνε ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῶν συγχρόνων Μακεδονικῶν τετρω-
βόλων τῶν κοπέντων μεταξὺ τοῦ 158 καὶ 146 π. X. (σελ. 307).
Ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Δημάρου, συνταχθέντι ἐν ᾧ τει 185-180
π. X. (Bull. Corr. Hell. 1882, σ. 35), τὰ νομίσματα ταῦτα κα-
λοῦνται Ἰστιαϊκὰ καὶ ἀργύριον Ἰστιαϊόν. Τὰς ποικιλίας αὐτῶν ἴδε ἐν
B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. XXIV. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς
περιόδου ταύτης εἶνε τὰ ἔξης :—

Κεφαλὴ μαινάδος	ΙΣΤΙ Κεφαλὴ ταύρου . . . Α·55
‘Ομοίως.	ΙΣΤΙΑΙΕΩΝ Σταφυλὴ . . . Α·65
Κεφαλὴ γυναικεία (;)	» Τρίπους . . . Α·45

Κάρυστος. Τῆς πόλεως ταύτης δὲν φαίνονται ὑπάρχοντα
νομίσματα ἐκ τῆς πρώτης περιόδου ἀπὸ τοῦ 480 π. X. δμως,

ἐξαιρέσει τῆς ἐν τῷ μεταξὺ Ἀθηναϊκῆς καὶ Μακεδονικῆς διοικήσεως, ἡ νομισματοχοπία εἶνε συνεχής.

480-445 καὶ 414-336 π. X.

Βοῦς ἀποκνιζόμενος διὰ τῶν κεράτων αὐτοῦ (Συλλογὴ de Hirsch.)

Βοῦς θηλάζουσα μόσχον.
(B. M. *Cat. C. Gr.* II. XVIII, 1.)

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.
(Ἀντόθι, Πίν. XVIII, 3.)

Πρόσθιον βούς.
(Ἀντόθι, Πίν. XVIII, 2.)

Κεφ. βούς. (Ἀντόθι, Πίν. XVIII, 9.)

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.
(Ἀντόθι, Πίν. XVIII, 10.)

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.
(Ἀντόθι, Πίν. XVIII, 13.)

KARVΣΤΙΟ[N] Τετράγωνον ἔγκοιλον ἐν ω̄ ἀλέκτωρ . Ρ Τετράδρ.

Κ Ἐγκοιλον τετράγωνον (ἐξαιρέσει τῶν νεωτέρων νομισμάτων) ἐν ω̄ ἀλέκτωρ . . . . . Ρ Δίδρ.

KΑΡΥ Ταῦρος κατακείμενος . . .
Ρ Δραχ. καὶ ἡμίδρ.

"Ἐγκοιλον τετράγωνον ἐν ω̄ δένδρον.
Ρ Ἡμίδρ.

KΑΡΥ Δύο δένδρα φοίνικος. Ρ Διώβ.

Κ Τρία δένδρα φοίνικος . Ρ Ὁβολ.

ΚΑ Κεφαλὴ ταύρου . . . . Α · 7

197-146 π. X.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρος.
(B. C. *Guide*, Πίν. XLIII, 29.)

Κεφαλὴ Ἀντιόχου τοῦ Γ'. (;) ὡς
Ἀπόλλωνος.
(B. M. *Guide*, Πίν. XLIII, 30.)

Κεφαλὴ Ἡρακλέους.
(B. M. *Cat. Cent. Gr.*, Π. XIX, 3)

Κεφαλὴ Διός.
(Ἀντόθι, Πίν. XIX, 4.)

Κεφαλὴ Ἡρας πεπλοφόρος
(Ἀντόθι, Πίν. XIX, 5.)

Ὀμοίως. (Ἀντόθι, Πίν. XIX, 8.)

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.
(Ἀντόθι, Πίν. XIX, 6.)

Κεφαλὴ Διονύσου (;) νεαροῦ.
(Ἀντόθι, Πίν. XIX, 9.)

KΑΡΥ Ταῦρος ἀναπαυόμενος . . .
Φ 49·3 κ.

KΑΡΥΣΤΙΩΝ Νίκη ἐπὶ ἁρματος .
Ρ Δίδρ.

ΚΑ Κεφαλὴ ταύρου . . . . Α · 7

KΑΡΥΣΤΙΩΝ Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων. . . Α · 7

KΑΡΥ Ταῦρος κυρίσσων . . Α · 65

» Δελφίς . . . . . Α · 65

KΑΡΥΣΤΙΩΝ Δελφίς καὶ τρίαινα.
Α · 7

KΑΡΥ Δελφίς . . . . . Α · 55

Τὰ αὐτοκρατόρικὰ νομίσματα φέρουσι συνήθως ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως κεφαλὴν Ποσειδῶνος.

Ἡ βοῦς καὶ ὁ μόσχος ἀναφέρονται πιθανῶς εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἡρας τῆς πανάρχαιον ναὸν ἔχούστης ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ὁγης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄποιού ἔκειτο ἡ Κάρυστος (Στεφ. Βυζαν. ἐν.λ. Κάρυστος. *Travels*, σ. 235).

Οἱ ἀλέκτωρ (κῆρυξ καὶ κᾶρυξ, Ἀριστοφ. *Εκκλ.* 30) ὑπαινίσσεται τὸ ὄνομα Κάρυστος τῆς πόλεως πρβλ. τὸ ῥῆμα καρύσσω (*Ανθολ.*, 5. 3). Οἱ ἀλέκτωρ ὡς ὁ ἄγγελος τῆς αὐγῆς δυνατὸν νὰ εἴνε καὶ ἥλιακὸν ἔμβλημα (πρβλ. τὰ νομίσματα τῆς ἐν Σικελίᾳ Ἰμέρας, σ. 126).

Τὰ χρυσᾶ νομίσματα τῆς Καρύστου ἔκαλοῦντο δραχμαί. Ἰδε τὸ εὑρετήριον τοῦ Δημαρχίτου, ἐνὸς τῶν ιεροποιῶν τοῦ ἐν Δήλῳ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις μεταξὺ ἀλλων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων ἀφιερωμένων εἰς τὸν θεόν, καταλέγει καὶ Καρυστίαν χρυσῆν δραχμήν.

Κύμη, πόλις παλαιοτάτη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Εὔβοίας, ἐκπεσοῦσα εἰς ὑπέρκοον πόλιν πιθανῶς πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔκτου αἰῶνος π. Χ. Τὰ νομίσματα, ἀτινα δυνάμεθα (ἄν καὶ μόνον καθ' ὑπόθεσιν) νὰ τάξωμεν ὑπ' αὐτὴν εἴνε διδραχμαί καὶ δραχμαί, ἀναλογοῦντα κατὰ τεγνοτροπίαν καὶ κατασκευὴν πρὸς τὰς ἄλλας Εὔβοϊκὰς σειρὰς τὰς φερούσας τροχόν, γοργόνειον, κ. τ. λ.

"Ιππος ἐν κύκλῳ (Beulé, <i>Monn.</i> d' <i>Athènes</i> σελ. 19).	"Ἐγκοιλον τετράγωνον διαχωνίως διηρημένον. . Ρ Διδραχ. καὶ δρ.
Πρόσθιον ἵππου ἐν κύκλῳ.	'Ομ. . : . . . Ρ Διδραχ. καὶ δρ.
'Οπίσθιον ἵππου ἐν κύκλῳ. (B.M.Cat., <i>Cent. Gr.</i> , Π. XXIV. 20)	'Ομ. . . . . Ρ Διδραχ. καὶ δρ.

Οἱ ἵπποις, ὡς ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Βοιωτίᾳ, δυνατὸν νὰ ἀναφέρηται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος

Χαλκές Ἡ σπουδαία αὕτη Ιωνικὴ πόλις, ἡ μητρόπολις τόσων πολλῶν ἀποικιῶν ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ καὶ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ, μετήρχετο ἐν παλαιοῖς χρόνοις ἔκτενὲς ἐμπόριον μεθ' ἀπάν-

των τῶν μερῶν τοῦ Ἐλληνικοῦ κόσμου. Αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τοὺς Ἰωνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐγένοντο πιθανῶς αἰτίᾳ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς Εύρωπην τοῦ πρὸς στάθμισιν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ κανόνος, τοῦ κατόπιν γνωστοῦ ὡς Εὐβοϊκοῦ. Τὰ παλαιότατα τῶν Χαλκιδικῶν νομισμάτων φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐξ ἡλέκτρου (ὅλη. 45 καὶ 22· 5 χ.) Ἀργυρᾶ εὑρηγνται, δίδραχμα, δραχμαί, τριημιώδη λιαναὶ διδολοὶ ἐπίστης.

Περὶ τὰ 700-480 π. X.

·Αετὸς σπαράσσων λαγωόν. (B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. XX, 1.)	Ἐγκοίλον τετράγωνον ἀνώμαλον... Ηλ. 44·4 χ.
·Αετὸς ἵπταμενος. (Ἀντόθι, Πίν. XX, 2.)	Ομοίως . . . . . Ηλ. 22·1 χ.
Τροχὸς τετράκνημος. (Ἀντόθι, Πίν. XX, 3.)	Ομοίως . . . . . Ηλ. 21·8 χ.
Τροχὸς τετράκνημος. (Πίναξ IZ'. 8.)	Τετράγωνον ἔγκοιλον διαγωνίως διγρημένον . . . . . Ρ Δίδρ.
·Ομοίως. (B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. XX, 5)	Ομοίως. . . . . Ρ Δρ.
·Ομοίως.	Ομοίως. . . . . Ρ Τριημιώβ.
·Ομοίως.	Ομοίως . . . . . Ρ Ὁβολ.

Περὶ τὰ 480-445 π. X.

Ψ (ἀρχαικὸν X) ἐπὶ τῆς λεγομένης Βοιωτικῆς ἀσπίδος.	Τροχὸς ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ. . . (Imhoof Mon. Gr., σ. 221.) Ρ Τετράδρ.
·Αετὸς ἵπταμενος, κρατῶν δφιν.	Τροχὸς ἐν τριγ. ἔγκοιλῳ. Ρ Δίδρ. (Zeit. f. Num., III, σ. 217.)
·Ομοίως ἡ ἄνευ τοῦ δφεως. (B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. XX, 8)	ΨΑΙ ·Ομοίως ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ ἡ τριγώνῳ . . . Ρ Τετρώβ.
·Αετὸς ἵπταμενος.	» ·Ομ. . . . . Ρ Ὁβολ.

'Απὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐν ἔτει 445 π. X. ἐπανακτήσεως τῆς Εὐβοίας ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ἡ νομισματοκοπία τῆς Χαλκίδος ἔπαυσε μέχρι περίπου τοῦ μετὰ τὸ 369 π. X. (B. M. Cat. Cent. Gr., εἰσαγωγῆς σελ. LVIII), ὅτε ἀρχονται αἱ σειραὶ τῶν δραχμῶν

καὶ γαλχῶν νομισμάτων τῶν μέγρι τῆς ἐποχῆς του Ἀλεξάνδρου ἔκτεινομένων.

Περὶ τὰ 369-336 π. Χ.

Κεφαλὴ γυναικεία μετ' ἑνωτίου.

(B. M. Cat., Cent. Gr., II. XX, 9.)

*Ομ. (Ἀντόθι, Πίν. XX, 12).

*Ομ., κατ' ἑνώπιον, φέρουσα διδόημα, οὗ ὑπέρκεινται πέντε δίσκοι δι' ἴμάντος συνδεόμενοι.

(Ἀντόθι, Πίν. XX, 15.)

Κεφαλὴ γυναικεία κατὰ κρόταφον μετὰ κεκρυφάλου ἐκ μαργαριτῶν.

(Ἀντόθι, Πίν. XX, 17.)

ΧΑΛ Ἀετὸς ἵπταμενος, κρατῶν δριν.

Α 58 χ.

» *Ομ.. σπαράσσων λαγῳόν . .

Α 27 χ.

» *Ομ.. καταβροχθίζων δριν Α·55

» *Ομ. . . . . Α·65

Ἡ γυναικεία κεφαλὴ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων εἶνε πιθανῶς Ἡρα ἡ Οὐρανία, θεότης σεληναία λατρευομένη ἐπὶ του ὄρους Δίρφυος του ὑπερκειμένου τῆς Χαλκιδικῆς πεδιάδος. Οἱ δίσκοι σίτινες περικυκλοῦσι τὴν κεφαλὴν σημαίνουσιν ἵσως τοὺς πλανήτας (πρβλ. Overbeck, *Kunst-Mythologie* III., Gemmentafel I. 8). Ὁ τὸν δριν σπαράσσων λαγῳός φαίνεται ὅτι εἶνε ἔμβλημα του Ὄλυμπίου Διός, ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἡλιδος, ἐπειδὴ ἐν Χαλκίδῃ ἐν τῶν κυρίων ιερῶν ἦτο τὸ του Διὸς Ὄλυμπίου. (Πρβλ. Hicks, Gr. Inscr. σελ. 34).

Περὶ τὰ 336-197 π. Χ.

Καθ' ἀπασαν τὴν Μακεδονικὴν περίσσον τὴν Χαλκὶς ἦτο ἐν τῶν κυριωτέρων φρουρίων τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ὅθεν καὶ ἐκαλεῖτο μία τῶν τοιῶν τῆς Ἐλλάδος πεδῶν. Ἐνταῦθα δ' ἐκόπησαν τετράδραχμα τῶν τύπων του Ἀλεξάνδρου, φέροντα ως σύμβολον κεφαλὴν Ἡρας ὑπὸ δίσκων περικυκλουμένην ως ἀνωτέρω.

Περὶ τὰ 197-146 π. Χ.

*Ἐν ἔτει 197 π. Χ. ἡ Χαλκὶς ἔλαβε παρὰ του Φλαμιγίνου τὴν

Ξλευθερίαν αὐτῆς ώς καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Εύβοιας, ἥτοι ἡ Κάρυστος, Ἐρέτρια καὶ Ἰστιαία.

Κεφαλὴ Ἡρας πεπλοφόρος, φέρουσα
στεφάνην
(Πίναξ ΚΓ'. 1.)

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ δύο μαχρῶν
πλοκάμων κατὰ μῆκος τοῦ τρα-
χήλου.

Ομοίως.
(B. M. Cat., Cent. Gr., Π. XXI, 3.)

ΧΑΛΚΙ Τέθριππον (Αὐτ., Π. XXI, 4)

Κεφαλὴ Ἡρας μαργαριτοστεφῆς ἡ
ἀντωπὸς ἐπὶ κιονοκράνου.

ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ Ἡρα μετὰ σκήπτρου
ἐπὶ τεθρίππου, Ὁνομα ἄρχοντος
ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ. Ρ' ΑΤΤ. τετράδρ.

ΧΑΛΚΙ Ἀετὸς καὶ δρις. Ὁνομα ἄρ-
χοντος ΜΕΝΕΔΗ . . . Ρ 84 κ.
(Πίναξ ΙΖ'. 9.)

ΧΑΛΚΙ Ὁμοίως . . . Ρ Διώβολ.

"Ονομα ἄρχοντος ἐν στεφάνῳ. Α· 9

ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ Ἀετὸς καὶ δρις Α· 7
(B. M. Cat., Cent. Gr., Πίν. XXI, 5.)

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι.

'Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν νομίσματων ὁ συνηθέστατος τῶν τύπων εἶνε κεφαλὴ Ἡρας ἔχουσα τὴν κόμην κεκοσμημένην ὑπὸ τριῶν ἀλλεπαλλήλων γραμμῶν μαργαριτῶν τεθειμένη δὲ ἐπὶ κιονοκράνου· ἐπὶ νομίσματος ἅμως τοῦ Σεπτ. Σεβήρου ὄρᾶται ὀλόκληρον ἄγαλμα τῆς οὐρανίας Ἡρας, συνοδευόμενον ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς ΗΡΑ (B. M. Cat., Cent. Gr. Πίν. XXI. 12). Κάθηται δὲ αὕτη ἐπὶ κωνικοῦ λίθου, φέρουσα μαχρὸν χιτῶνα καὶ πέπλον, πρὸς δὲ ύψηλὴν κόμωσιν· ἔχει δὲ ἐν ταῖς χερσὶν φιάλην καὶ σκῆπτρον. Ὁ κωνικὸς λίθος ἀπαντᾷ ὡσαύτως καὶ μόνος ώς ὀπισθότυπος. Τὰ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν νομίσματων ὄνόματα ἀργόντων εἶνε Λ. Λιούΐος, Λ. Ρουφίνος, Τιβ. Κλαύδιος, Εύθυκλείδης. Μετκίνιος, Κλεόνικος κλπ. (Imhoof, Mon. Gr., σ. 222).

Αθέσαεα, πεθανῶς Εύβοϊκά. Πρὸ τοῦ 480 π. Χ.

Ἄμφορεὺς ἐν κύκλῳ.

(B. M. Guide, Πίν. V, 22.)

Τρισκελές ἐν κύκλῳ. (Beulé, σ. 19).

Ἀστράγαλος ἐν κύκλῳ. (Αὐτόθι).

"Ἐγκοιλον τετράγωνον διαγωνίως διηγ-
ρημένον . . . . . Ρ Δίδρ.

‘Ομοίως . . . Ρ Δίδρ. καὶ ἡμίδρ.

‘Ομοίως . . . . . Ρ Δίδρ.

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνήκουσι εἰς τὴν αὐτὴν κλάσιν εἰς ἣν

καὶ τὰ φέροντα τροχόν, γοργόνειον, ἵππον κλπ. καὶ ἀποδιδόμενα εἰς τὴν Χαλκίδα, Ἐρέτριαν, Κύμην κλπ.

Δυνατὸν ἐντούτοις τὸ φέρον τὸ τρισκελὲς νὸς εἶνε Λυκικὸν νόμισμα.

ΑΤΤΙΚΗ.

Beulé, E.. Monnaies d' Athènes, Paris, 1858

Rathgeber, G., Silberne Münzen der Athener, Weissensee, 1858.

Grotend. C. L., Chronologische Anordnung d. Athenischen Silbermünzen Hannover, 1872.

Droysen J. G. Zum Münzwesen Athens (K. Preuss. Akad. d. Wissensch. Berlin), 1882.

ΑΘΗΝΑΙ. 'Ο Θησεύς, κατὰ Αθηναῖκὴν παράδοσιν, ἦτο δὲ πρῶτος, δστις ἔκοψε νομίσματα ἐν Αττικῇ, δὲ Πλούταρχος (Θησ. 25) λέγει, δτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἔφερον τύπον βοὸς: «ἔκοψε δὲ καὶ νόμισμα βοῦν ἐγχαράξας». "Ιδε ώσαύτως Πολυδεύκην (IX. 60) καὶ Σχολ. Ἀριστ. 1106: «ἡ γλαῦξ ἐπὶ χαράγματος ἦν τετραδράχμου, ὡς Φιλόχορος· ἐκλήθη δὲ τὸ νόμισμα τὸ τετραδράχμου τότε [ῆ] γλαῦξ. ἦν γὰρ γλαῦξ ἐπίσημον καὶ πρόσωπον Ἀθηνᾶς, τῶν προτέρων διδράχμων ὅντων, ἐπίσημον τε βοῦν ἐχόντων»¹.

'Η πληροφορία αὕτη τοῦ Φιλοχόρου, Αθηναίου ἀρχαιοδίφου τοῦ τρίτου αἰώνος π. Χ., φαίνεται δτι ἐγένετο παραδεκτὴ ἄνευ ἐξετάσεως ὑπό τε τοῦ Πλουτάρχου καὶ Πολυδεύκους.

'Ως δὲ ὑπέθεσεν δὲ Leake, δὲν εἶνε ἀπίθανον, δτι αὐτὸς δὲ Φιλόχορος ἡπατήθη ὑπὸ ἐσφαλμένης τινὸς ἐρμηνείας τῆς πασιγνώστου παροιμίας «βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκεν» (Αἰσχύλ. Αγαμ. 35. Θεογν. 813.), λογίου πιθανῶς ἀρχαιοτέρου τῆς γρήσεως τοῦ νομί-

¹) Νομισματολόγοι τινὲς φρονοῦσιν, δτι τὰ ὑπὸ Φιλοχόρου ἀναφερόμενα νομίσματα εἶναι τὰ φέροντα κεφαλὴν βοὸς διδράχμα, τὰ ἀποδοθέντα ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι εἰς τὴν Ἐρέτριαν. "Οτι ταῦτα καὶ τὰ λοιπὰ τῶν παλαιοτάτων Εύδοικῶν νομισμάτων ἐκυκλοφόρουν ἐν Αθήναις παρὰ τὰς «γλαῦξας» τοῦ Σόλωνος εἶνε πιθανώτατον, δτι δμως ταῦτα θὰ ἔσσαν τὰ νομίσματα τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος καὶ δτι τὰ γλαυκοφόρα νομίσματα εἰσήχθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἰππίου, δὲν δύναμαι νὰ τὸ παραδεχθῶ,

σματος, ισως δε χρονολογουμένου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅτε βοσκήματα ἔχρησίμευον συνήθιως ὡς μέσα ἀνταλλαγῆς, ὡς συνέβαινεν ἐν Ἀττικῇ μέχρις ἐποχῆς σχετικῶς δύσμου, ἐπειδὴ ὁ Σόλων ἦτο ὁ πρῶτος μεταθαλῶν εἰς ἀξίας νομίσματος τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος εἰς βοῦς καὶ πρόβατα δριζόμενα πρόστιμα. (Lenormant, *Mon. dans l' ant.*, I. 77.)

Ἐν τούτοις εἶνε ἔκτος πάσης ἀμφισσίας, διτι ἔκυκλοφόρουν νομίσματα ἐν Ἀττικῇ πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος, ἃν καὶ οὐδὲν ὑπάρχει τὸ δεικνύον διτι ταῦτα ἥσαν Ἀττικά. Ἀπ' ἐναντίας πᾶς λόγος ὑπάρχει νὰ ὑποθέσωμεν, διτι ἥσαν Αἰγινητικά, ἐπειδὴ γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Ἀνδροτίωνος (Πλούταρ. Σόλων 15), διτι ὁ Σόλων ἔκοψε δραχμὰς ὀλκῆς ἐλαφροτέρας τῆς τῶν πρότερον ἐν κυκλοφορίᾳ, εἰς τρόπον ὥστε 100 νέαι δραχμαὶ ισοφάριζον πρὸς 73 παλαιάς. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀκριβῶς ἡ ἀναλογία μεταξὺ τῆς Ἀττικῆς δραχμῆς τῶν 67·5 κ. καὶ τοῦ μέσου δρου τῶν Αἰγινητικῶν στατήρων τῶν μᾶλλον ὑπὲρ τοὺς 90 κ. ἐλκόντων (73: 100::67·5: 92. 4), τῆς Ἀττικῆς μνᾶς οὕσης πρὸς τὴν Αἰγινητικὴν ὡς 100: 137. Ἰδε ὡσαύτως Boeckh, C. I. Gr., 123 § 4, ἐνθα ἐν ψηφίσματι τοῦ Β'. αἰῶνος π. Χ. ἡ Ἀττικὴ ἐμπορικὴ μνᾶ δριζεται εἰς 138 δραχμὰς: «ἀγέτω δὲ καὶ ἡ μνᾶ ἡ ἐμπορικὴ Σιεφανηφόρον δραχμὰς ἔκατὸν τριάκοντα καὶ δκτὼ πρὸς τὰ στάθματα τὰ ἐν τῷ ἀργυροκοπείῳ».

Αἱ ἐνταῦθα μνημονευόμεναι Σιεφανηφόρον δραχμαὶ εἶνε συνήθεις δραχμαὶ τοῦ Ἀττικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, οὕτω καλούμεναι, ἐπειδὴ τὸ νομίσματοκοπεῖον συνεδέετο πρὸς ιερὸν τοῦ κατὰ παράδοσιν ἐφευρέτου τῆς νομίσματοκοπίας Θησέως, διτις παρίστατο φέρων στέφανον ἐν τῇ χειρὶ καὶ ἦτο γνωστὸς τῷ λαῷ ὡς ὁ Σιεφανηφόρος Ἡρως. Ἐνταῦθα ἐφυλάσσοντο τὰ ἐπίσημα στάθματα τοῦ βάρους. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς δὲ ταύτης ἔξαγομεν ὡσαύτως, διτι ἡ Αἰγινητικὸς κανὼν ἐξηκολούθει ὃν ἐν χρήσει ἐν Ἀθήναις εἰς τὰς συνήθεις ἐμπορικὰς πράξεις, ἃν καὶ εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ἐν τῇ νομίσματοκοπίᾳ.

‘Ο παρὰ Σόλωνος εἰσαχθεὶς νέος σταθμητικὸς καγὼν ἀντὶ τοῦ Αἰγινητικοῦ ἀπεδείχθη πειστικῶς ὑπὸ τοῦ Mommsen (*Mon. Rom. Encl. Blacas*, I σ. 29 κ. ἐξ. 73 κ. ἐξ.) ὅτι ἡτο ὁ Εύβοικός, διὸ τοῦτο δὲ Εύβοικὴ νομίσματα θὰ ἔκυκλοφόρουν ἐλευθέρως ἐν Ἀττικῇ παραπλεύρως τῶν νέων Ἀττικῶν νομισμάτων.

Ἐσημειώσαμεν ἡδη, ὅτε ὁ λόγος ἦν περὶ Χαλκίδος (σελ. 453), καὶ Ἐρετρίας ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ χρυσοῦ ἡ ἡλέκτρου δὲν ἦτο ἄγνωστος ἐν Εύβοιᾷ, ὑπάρχει δὲ λόγος νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ Ἀθῆναι ὡσαύτως, κατὰ τὸ ἀρχαιότερον μέρος ἔκτης ἑκατονταετηρίδος δυνατὸν νὰ ἔκοψαν νομισμάτια ἐξ ἡλέκτρου, ἐν τῶν δποίων ἀπεικονίσθη παρὰ Beulé σ. 64 ἀρ. 1. Ἰδε ὡσαύτως Köhler, *Münzfunde auf Euboea* ἐν τοῖς *Mitth. d. Arch. Inst.*, IX. 359.

Γλαῦξ πρὸς ἀρ.

| Τετράγωνον ἔγκοιλον ἀνωμάλως διηρημένον. . . . . Ηλ. 21 κ.

Ἡ πρὸς τὰ ἀθηναϊκὰ ἀργυρᾶ νομίσματα ἐν χρήσει νομισματικὴ κλίμαξ περιλαμβάνει τὰς ἔξης διαιρέσεις: —

Δεκάδραχμον	= 10	Δραχ.,	δλκ.	675	x.
Τετράδραχμον	= 4	»	»	270	»
Δίδραχμον	= 2	»	»	135	»
Δραχμὴ	= 1	»	»	67·5	»
Πεντώβολον	= 5	Ὀβολ.	»	56·25	» <i>Ἀριστ., Ιπ.</i> 798
Τετρώβολον	= 4	»	»	45·	» <i>Πολυδ.</i> IX. 63
Τριώβολον	= 1 $\frac{1}{2}$	Δρ. ἢ 3	»	33·75	» <i>Αὔτοθι</i>
Διώβολον	= 2	»	»	22·5	» <i>Αὔτοθι</i>
Τριημιωβόλιον	= 1 $\frac{1}{2}$	»	»	16·87	» <i>Αὔτοθι</i>
Ὀβολός	= 1	»	»	11·25	»
Τριτημιδριον	= $\frac{3}{4}$	»	»	8·45	» <i>Πολυδ.</i> IX. 65
Ημιωβόλιον	= $\frac{1}{2}$	»	»	5·62	» <i>Ξεν., Αν.</i> I. 5·6.
					'Αριστ., <i>Βατρ.</i> 554
Τριημιτεταρτημιδριον	= $\frac{3}{8}$	»	»	4·2	»
Τεταρτημιδριον	= $\frac{1}{4}$	»	»	2·8	» <i>Πολυδ.</i> IX. 65
Ημιτεταρτημιδριον	= $\frac{1}{8}$	»	»	1·4	»

Τα Ἀθηναϊκὰ νομίσματα εἶνε ἀξιοσημείωτα διὰ τὸ ἀμετάβλητον τῶν τύπων καὶ τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις διαφοραὶ τινες καλῶς δεδηλωμέναι, ἐξ ὧν δυνάμεθα γὰ κατατάξωμεν αὐτὰ εἰς τὰς ἔξης περιόδους.

590-525 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἀργοίκου ἀρχαικῆς τεχνοτροπίας μετὰ μεγάλων ἔξεχόντων δοθαλμῶν, φέρουσα στρογγυλὸν ἐνώτια καὶ κορώνος ἀκριβῶς ἐφαρμοζόμενον τῇ κεφαλῇ, λεῖον μεθ' ἀπλοῦ μόνον ἐλικοειδοῦς κοσμήματος διπισθεν. Ἡ κόμη εἶνε συνήθως διατεθειμένη ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἐκέστου πλοκάμου λήγοντος εἰς συνεστραμμένον βόστρυχον. Κατασκευὴ σφαιρόδορφος.

·Ομοίως.

Ιανόμορφος (διπρόσωπος) κεφαλὴ ἀρχαικῆς τεχνοτροπίας, φέρουσα ἐνώτια, ἔχουσα δὲ τὴν κόμην διὰ ταινίας περιδεδεμένην.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἀρχαικῆς τεχνοτροπίας μετὰ κορώνους ἀκριβῶν ἐπικαθημένου.

Τὰ νομίσματα τῆς πρώτης ταύτης κλάσεως δὲν φαίνονται ὅτι ἐκόπησαν εἰς μεγάλας ποσότητας πολὺ πρὸ τῶν γρόνων τοῦ Πειστράτου. Ἐν τούτοις μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἀρχαικῶν κομματίων, ὑπάρχουσιν ἀναμφισβόλως καὶ τινα ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος. Καθ' ἄπασαν τὴν περίοδον ταύτην (590-525 π. X.) ἥθελε φανῆ ὅτι αἱ δύο μορφαὶ Θ καὶ Φ ἦσαν συγχρόνως ἐν χρήσει, ἀν καὶ ἡ πρώτη εἶνε κατὰ πολὺ κοινωτέρα καὶ ἐπ' αὐτῶν μάλιστα τῶν ἀρχαι-

ΑΘΕ ή ΑΦΕ τετράγωνον ἔγκοιλον ἐν ᾧ γλαῦξ πρὸς δ. ἔχουσα τὴν κεφαλὴν κατ' ἐνώπιον καὶ τὰς πτέρυγας κλειστάς. "Οπισθεν θαλλὸς ἐλαίας . . . . Ρ Τετράδ. (Πίναξ ΙΗ'. 1.)

ΑΘΕ Ἔγκοιλον τετράγωνον ἐνῷ κεφαλὴ γυναικεία πρὸς δ., ἀρχαικῆς τεχνοτροπίας. Ἡ κόμη συνεσπειρωμένη πρὸς τὰ κάτω ἐπὶ τοῦ αὐχένος καὶ διὰ ταινίας συγκρατουμένη. Ρ Τριώβολ.

ΑΘΕ Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ στενῆς, ἀκριβῶς ἐφαρμοζόμενης λοφοφόρου περικεφαλαίας. . . . Ρ Τριημιωβόλ.

ΑΘΕ Ἔγκοιλον τετράγωνον ἐνῷ γλαῦξ καὶ θαλλὸς ἐλαίας. . . . Ρ Οβολός.

κωτάτων κομματίων (Πρελ. Droysen, *Zum Münzwesen Athens* σ. 9, 1882).

Περὶ τὰ 525 - 430 π. Χ.

Ἐν τοῖς Ἀριστοτέλους *Oἰκον.*, ΙΙ. 5 μαρτυρεῖται ὅτι ὁ Ἰππίας συνήθοισε τὸ τότε ἐν Ἀθήναις κυκλοφοροῦν νόμισμα καὶ ἔξεδωκεν αὐτὸν ἐκ νέου μετὰ νέου τύπου: «Τὸ δὲ νόμισμα τὸ ὄν Ἀθηναῖοις ἀδόκιμον ἐποίησεν τάξας δὲ τιμὴν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ἀνακομίζειν· συνελθόντων δὲ ἐπὶ τῷ κόψαι ἑτερον χαρακτῆρα ἔξεδωκε τὸ αὐτὸν ἀργύριον». Νομίζουσι τινες ὅτι ἡ μαρτυρία αὗτη ἀναφέρεται εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων μετὰ τῆς κεφαλῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς γλαυκός. Κατ' ἐμὲ δύναται, δὲν βλέπω δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι τὸ ἀνακληθὲν νόμισμα ἦσαν τὰ παλαιότατα ἀρχαϊκὰ νομίσματα, τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα, ἄτινα ἔνεκα τοῦ ἀγροίκου αὐτῶν ἡδύναντο φυσικὰ νὰ ἀπεκρούοντο ὑπὸ τοῦ καλλιτεγνικοῦ αἰσθήματος τῶν Πεισιστρατιῶν. Διὰ τοῦτο ὁ παρὰ Ἰππίου εἰσαγθεὶς ἑτερος χαρακτῆρος δύνατὸν νὰ ἥτο ὁ ἔχης: —

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, ἔξηγενισμένης
ἀρχαϊκῆς τεχνοτροπίας, ἔχουσα
τὸ κράνος κεκοσμημένον κατὰ
μὲν τὸ μέτωπον διὰ τριῶν δρθῶν
φύλλων ἐλαίας, εἰς δὲ τὰ δυισθεν
δι' ἀνθεμίου. Ἡ δὲ κόρη αὐτῆς
εἶνε κομψῶς διατεθειμένη εἰς κυ-
ματοειδεῖς γραμμὰς κατὰ μῆκος
τῶν κροτάφων.

*Ομ. (*Πίναξ ΙΗ'.* 2.)

*Ομ. (*Πίναξ ΙΗ'.* 3.)

*Ομ. (*Πίναξ ΙΗ'.* 4.)

ΑΘΕ Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾖ
γλαῦξ κατ' ἐνώπιον μετ ἀναπε-
πταμένων τῶν πτερύγων, ἀρισ. δὲ
θαλλὸς ἐλαίας. . Ρ Δεκάδραχμ.
(*Πίναξ ΙΘ'.* 6.)

ΑΘΕ Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾖ
γλαῦξ πρὸς δ., τὴν κεφαλὴν ἐ-
χουσα ἀντωπόν, τὰς πτέρυγας
κλειστάς. Ὁπισθεν δὲ αὐτῆς μη-
νίσκος καὶ θαλλὸς ἐλαίας . . .
Ρ Τετράδρ.

ΑΘΕ *Ομ. . . . . Ρ Δίδραχ.

ΑΘΕ *Ομ. ἀλλ' ἀνευ τοῦ μηνί-

σκου. . . . . Ρ Δραχμ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, ἔξημενισμένης ἀρχαῖκῆς τεχνοτροπίας, ἔχουσα τὸ κράνος κεκοσμημένον κατὰ μὲν τὸ μέτωπον διὰ τριῶν δρυθῶν φύλλων ἐλαίας, εἰς δὲ τὰ δυπισθεν δι' ἀνθεμίου. Ἡ δὲ κόμη αὐτῆς εἶνε κομψῶς διατεθειμένη εἰς κυματοειδεῖς δεσμούς κατὰ μῆκος τῶν κροτάφων (*Πίναξ ΙΗ'.* 5.)

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

Ομοίως.

‘Ομοίως.

Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς περιόδου ταύτης ὁ ὀφθαλμὸς τῆς θεᾶς δείκνυται πάντοτε κατὰ τὸν ἀρχαῖκὸν τρόπον ἥτοι ὡς εἰ ἐφαίνετο κατ' ἐνώπιον. Ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων κομματίων ἡ ἐργασία εἴναι λεπτὴ καὶ τῆς καθαρωτάτης ἀρχαῖκῆς καλλαισθησίας. Περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς περιόδου ἀποβαίνει τραχυτέρα· εἴνε δὲ φανερὸν ὅτι ὁ ἀρχαισμὸς εἴνε τοῦ κατὰ συνθήκην εἰδους, ὃν οἱ ἀρχαιολόγοι διακρίνουσι διὰ τοῦ ὅρου «ἀρχαιστικός».

Περὶ τὰ 430 - 350 π. Χ.

ΧΡΥΣΟΣ

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς τελείως ἀνεπτυγμένης τεχνοτροπίας, ἀλλὰ τραχέως καὶ ἀμελῶς ἔξειργασμένη, τοὺς δὲ ὀφθαλμούς ἔχουσα ἐν κατατομῇ Ἡ διακόσμησις τοῦ κράνους διοία πρὸς τὴν τῶν νομισμάτων τῆς προηγουμένης περιόδου.

ΑΘΕ Κύκλος ἔγκοιλος ἐν ὦ γλαῦξ κατ' ἐνώπιον, μετὰ κλειστῶν πτερύγων κλειστῶν, μεταξὺ δύο κλάδων ἐλαίας . . . . Ρ Τριώβολ.

ΑΘΕ Κύκλος ἔγκοιλος, ἐν ὦ γλαῦξ κατ' ἐνώπιον μετὰ κλειστῶν πτερύγων ὑπερθεν δὲ θαλλὸς ἐλαίας . . . . Ρ Τριημιωβόλ.

ΑΘΕ Ἔγκοιλος κύκλος ἐν ὦ δύο γλαῦκες πρὸς δεξ., καὶ ἀρ., ὃν μεταξὺ θαλλὸς ἐλαίας . . . .

Ρ Τριημιωβόλ.

ΑΘΕ Τετράγωνον ἔγκοιλον ἐν ὦ γλαῦξ πρὸς δεξ. ἡς δυπισθεν φύλλον καὶ καρπὸς ἐλαίας Ρ Όβολ.

ΑΘΕ Ὁμ. . . . Ρ Ἡμιωβόλ.

ΑΘΕ Γλαῦξ δ. μετὰ κλειστῶν πτερύγων, δυπισθεν δὲ μηνίσκος καὶ θαλλὸς ἐλαίας Πρὸς αὐτῆς κάλαθος. Ἐπὶ τινῶν κομματίων φαίνονται ἵχνη ἔγκοιλου τετραγώνου Χ (χρυσοῦς στατήρ) 133 κ. (*Πίναξ ΙΗ'.* 6.)

·Ομοίως.	ΑΘΕ Γλαῦξ ἐπὶ κλάδου ἑλαιάς. . . Χ (χρυσοῦ δραχμή) 66 κ.
·Ομοίως.	ΑΘΕ Γλαῦξ κατ' ἐνώπιον μετ' αναπεπταμένων πτερύγων, ὑποκάτω δὲ αὐτῆς κάλαθος. . . . Χ (χρυσοῦν τριώβολον) 33 κ.
·Ομοίως.	ΑΘΕ Γλαῦξ καὶ κάλαθος. . . . Χ (ἔκτη) 22 κ.
·Ομοίως. (Bull. de Corr. Hell., VI. 210)	ΑΘΕ Δύο γλαῦκες καὶ κλάδος ἑλαιάς μεταξὺ αὐτῶν Χ (ἔκτη) 22 κ.
·Ομοίως.	ΑΟΕ Γλαῦξ ἐπὶ κλάδου ἑλαιάς . . . Χ (ἡμίεκτον) 11 κ.

ΑΡΓΥΡΟΣ

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πανόρμοιος πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν χρυσῶν νομισμάτων.	ΑΘΕ Γλαῦξ τραχείας καὶ ἀμελοῦς έργασίας, ἡς δπισθεν μηνισκος καὶ θαλλὸς ἑλαιάς . . . Ρ Τετράδρ.
·Ομοίως.	ΑΘΕ ·Ομοίως. . . . Ρ Δραχμ.
·Ομοίως.	ΑΘΕ Γλαῦξ ἀντωπὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων μεταξὺ κλάδων ἑλαιάς Ρ Τριώβολ.
·Ομοίως.	ΑΘΕ Γλαῦξ δίσωμος μετὰ μιᾶς κε- φαλῆς· ἐν τῷ πεδίῳ δὲ θαλλὸς ἑλαιάς . . . . Ρ Διώβολ.
·Ομοίως.	ΑΘΕ Τετράγ. ἔγκοιλον, ἐν ᾖ τέσσα- ρες μηνισκοι ἀντίνω:οι. Ρ Ὁβολ.
·Ομοίως.	ΑΘΕ Τρεῖς μηνισκοι ἔχοντες τὰ κέ- ρατα πρὸς τὰ ἔσω τοῦ νομισματος έστραφμένα. . . Ρ Τριτημόριον
·Ομοίως.	ΑΘΕ Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾖ γλαῦξ ἐν μέσῳ τριῶν μηνισκων. Ρ Τριτημόρ.
·Ομοίως.	ΑΘΕ Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾖ κάλαθος. Ρ Τριημιτεταρτημόριον
·Ομοίως.	ΑΘΕ Τετράγωνον ἔγκοιλον ἐν ᾖ μηνισκος. . . Ρ Τεταρτημόριον
·Ομοίως	ΑΘΕ Γλαῦξ μεταξὺ δύο κλάδων ἑλαιάς. . . Ρ Ἡμιτεταρτημόριον.

Τινὲς τῶν μικροτέρων ὑποδιαιρέσεων δυνατὸν νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν προγενεστέραν περίοδον.

Τὰ τετράδραχμα τῶν χρόνων τούτων εἶναι λίαν ἀμελῶς ἔξειργασμένα, ἔτι δὲ ἀμελέστερον κεκομμένα, τῆς μήτρας συνήθως οὔσης κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκτὸς τοῦ πετάλου. Ταῦτα πάντα ἔξηγοῦνται ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν πολεμικῶν χρόνων. Αἱ ἑτήσιοι ἀποστολαὶ παντὸς εἰδούς πολεμικῶν ἐφοδίων, διαρκοῦντος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ κατόπιν, καθίστων ἀναγκαίαν ἀφθονωτάτην νομίσματοκοπίαν, εἶνε δὲ ὅλως φυσικόν, δτι τὰ νομίσματα θὰ ἔφερον τὰ σημεῖα ἐσπευσμένης κατασκευῆς.

Δὲν εἶνε ὅλως βέβαιον κατὰ ποῖον ἀκριβῶς χρόνον ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω ὅρίων ἔξεδόθησαν τὰ χρυσᾶ νομίσματα τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Ἀριστοφάνης (*Βατρ.* 720 καὶ 2 χιλ.).¹⁾ ἀναφερόμενος, ως φαίνεται, εἰς ἔκδοσίν τινα χρυσῶν νομίσματων ἐν Ἀθήναις ἀντιπαραθέτει ταῦτα πρὸς τὰ δόκιμα ἀργυρᾶ νομίσματα τῶν προγενεστέρων χρόνων ἀποκαλῶν «πονηρὰ χαλκία», δὲ σχολιαστὴς τοῦ χωρίου τούτου βεβαιοῖ, ἐπὶ τῆς αὐθεντίας τοῦ Ἑλλανίκου καὶ Φιλοχόρου στηριζόμενος, δτι δὲ χρυσὸς ἔξεδόθη ἐν ἔτει 407 π. Χ. καὶ δτι ἡτο λίαν κεκραμένος. Ἐν τούτοις αἱ λέξεις τοῦ Ἀριστοφάνους εἶνε πᾶν ἀλλο ἡ σαφεῖς, εἶνε δὲ ὅλως δυνατὸν νὰ ὑπενέσῃ τὰ νέα χαλκᾶ νομίσματα τὰ τὸ πρῶτον ἡδη ἐκδοθέντα ἐν ἔτος πρὶν ἡ διδαχθῶσιν οἱ Βάτραχοι, ως τῆς φράσεως τὸ καινὸν χρυσὸν δυναμένης ἐπίσης τόσον ἀκριβῶς καὶ εύκόλως νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰρωνικῶς εἰς τὸν χαλκόν, ὅσον τὸ χαλκίον εἰς τὸν χρυσόν.

1)

Πολλάκις γ' ἡμῖν ἔδοξεν ἡ πόλις πεπονθέναι ταῦτὸν ἐς τε τῶν πολιτῶν τοὺς καλοὺς τε κἀγαθούς, ἐς τε τάρχαῖν τρομίσμα, καὶ τὸκαινὸν χρυσόν.
Οὕτε γάρ τούτουσιν οὖσιν οὐκειδῆλευμένοις, ἀλλὰ καλλίστοις ἀπάντων, ὡς δοκεῖ, νομίσματων, καὶ μόνοις δρθῶς κοπεῖσι, καὶ κεκαθωνισμένοις, ἐν τε τοῖς Ἑλλησι καὶ τοῖς βαρβάροισι πανταχοῦ, χρώμεν³⁾ οὐδέτεν, ἀλλὰ τούτοις τοῖς πονηροῖς χαλκίοις, χθές τε καὶ πρώην κοπεῖσι τῷ κακίστῳ κόμματι.

'Εν πάσῃ περιπτώσει τὰ εύτελῶς κεκραμένα χρυσᾶ νομίσματα, ἀν τοιαῦτά τινα πράγματι ἐξεδόθησαν, πρέπει νὰ ἐτέθησαν πάλιν ἐκτὸς κυκλοφορίας, ἐπειδὴ νῦν οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει.

Τὰ 'Αττικὰ χρυσᾶ νομίσματα εἶνε ἔξαιρέτου ποιότητος, πιθανῶς δὲ κατά τι νεώτερα τῶν πλείστων ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς περὶ ἡς πρόκινται ἐνταῦθα περιόδου. Τὸ ἔτος 394 π. X., δτε αἱ 'Αθῆναι ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Κόγωνος ἐπανέκτησαν πολὺ τῆς προτέρας εύτυχίας, φαίνεται ἐν τῷ συνόλῳ ως ἡ μᾶλλον ἀρμόζουσα χρονολογία τῆς κοπῆς αὐτῶν.

ΧΑΛΚΟΣ

Κεφαλὴ 'Αθηνᾶς ως ἐπὶ τῶν ἀργυ-

ρῶν καὶ χρυσῶν νομισμάτων.

ΑΘΕ Γλαῦξ δίσωμος μετὰ μιᾶς κεφαλῆς· ἐν τῷ πεδίῳ θαλλὸς ἐλαῖας. Σύμβολον, ἐπὶ τινῶν κομματίων, καλλαθος . . . . . Η · 5

Τὰ γαλκᾶ ταῦτα νομίσματα εἶνε πανόμοια τοῖς τύποις πρὸς τὰ διώβολα, ἀναμφισβόλως δὲ τῆς αὐτῆς περιόδου. Ο σχολιαστὴς τοῦ 'Αριστοφάνους (*Βάτρ. ἐ. ἀ.*) λέγει, δτι ἐν 'Αθήναις ἐκόπησαν γαλκᾶ νομίσματα ἐπὶ τῆς ἀρχοντίας τοῦ Καλλίου (406 π. X.), δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον, δτι ἐκόπησαν ἀρχικῶς ως νομίσματα ἀπορίας, ἀξίζοντα διὰ νόμου τὸ αὐτὸν πρὸς τὰ ἀργυρᾶ διώβολα. 'Εν τοιαύτῃ περιπτώσει δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ἔρμηνείαν ἄλλου τινὸς χωρίου τοῦ 'Αριστοφάνους ('Εκκλησ. 816 κ. ἐξ), ἐνθα ἀναφέρεται νέα τις προκήρυξις, δι' ἡς ἡ χρῆσις τῶν γαλκῶν νομισμάτων κατηργεῖτο, ἐπανεφέρετο δὲ εἰς κυκλοφορίαν τὸ ἀργυροῦν νόμισμα. Η κατάργησις αὕτη τοῦ γαλκοῦ συνέβη πιθανῶς περὶ τὸ 394 π. X. (*Rev. Num.*, 1851. σ. 107), ἐπειδὴ αἱ 'Εκκλησιάζουσαι ἐδιδάχθησαν ἐν ἔτει 392 π. X.

Περὶ τὰ 350-322 π. X.

'Εν τῇ περιόδῳ ταύτῃ φαίνεται δτι συνέβη μεγάλη ἐλάττωσις τοῦ ποσοῦ τῶν ἐν 'Αθήναις κοπτομένων νομισμάτων. Τοιαύτη τις ἐλάττωσις εἶνε φυσικὴ μόνον ἐν χρόνοις, καθ' οὓς αἱ 'Αθῆναι ἀπώλεσαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἐλλάδος. Τὰ Μακεδονικὰ τετράδραχμα

τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου ὑπεσκέλισαν βαθμιαίως τὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐν τῇ διεθνεῖ κυκλοφορίᾳ τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Τὰ μέχρις ἡμῶν περισωθέντα δὲ λίγα κομμάτια ἐκ τῶν χρόνων ἔκείνων διακρίνονται διὰ τῆς σταθερᾶς ἐμφανίσεως προσθέτου συμβόλου ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ ὀπισθοτύπου. Ἐν τῇ ἴδιότητι ταύτη συνεμορφώθησαν πρὸς τὴν γενικὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς ἔκεινης.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς τεχνοτροπίας νεωτέρας ἢ τὰ πρότερον περιγράφεντα. Τὸ κράνος κοσμεῖται διὰ καθέτων φύλλων ἐλαίας καὶ βλαστοῦ ἀνθεμοειδοῦς.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετ' ἐνωτίου μαροῦ, κράνους κεκοσμημένου κατὰ μὲν τὸ μέτωπον διὰ φύλλων ἐλαίας, τὰ δὲ σπισθεν δι' ἀκροστολίου.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ λοφοφόρου Κορινθιακοῦ κράνους.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους Ἀττικοῦ ἄνευ δὲ τῶν φύλλων τῆς ἐλαίας. Ὁμοίως.

ΑΘΕ Γλαῦξ, ὡς πρότερον.

Σύμβολα: Κεφαλὴ ταύρου, κατὰ κρόταφον.

Κεφ.ταύρου ταινίᾳ διαδεδμένη, ἀντωπός.

Κεραυνὸς καὶ μῆνη.

Ρ Τετράδρο.

ΑΘΕ Γλαῦξ, ὡς πρότερον (ἢ καὶ ἀγροικοτέρα).

Σύμβολα: Υ

Τρίαινα.

Πρύμνα.

Κεφαλὴ Μεδούσης.

Ρ Δραχμαῖ.

ΑΘΕ Γλαῦξ μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων πρὸς δ.

Σύμβολον: Ἀμφορεύς.

Ρ Πεντώβολ.

ΑΘΕ Δύο γλαῦκες ἀντιμέτωποι . .

Ρ Τετρώβολ.

ΑΘΕ Γλαῦξ κατ' ἐνώπιον μετὰ πτερύγων κεκλεισμένων μεταξὺ κλάδων ἐλαίας . . . . Ρ Τριώβολ.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα ἀρχονται νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενα κατὰ μεγάλας ποσότητας. Οἱ ἔξης τύποι εἰνε πάντες κατὰ τὰ φαινόμενα ἀρχαιότεροι τῆς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων μετὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον κατακτήσεως τῶν Ἀθηνῶν.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους Ἀττικοῦ, ἄνευ τῶν φύλλων τῆς ἐλαίας.

ΑΘΕ Δύο γλαῦκες ἀντιμέτωποι, ἐν στεφάνῳ ἐλαίας. Σύμβολα: κάλαθος, πλημοχόη, κόκκος σίτου. Χ·55

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους Ἀττικοῦ, ἀνευ τῶν φύλλων τῆς ἑλαίας.	ΑΘΕ Γλαῦξ . . . . . Α·45
‘Ομοίως. (Ἡ κεφαλὴ πρὸς ἄρ.).	ΑΘΕ Γλαῦξ ἀντωπὸς μεταξὺ κλάδων ἑλαίας . . . . . Α·35
‘Ομοίως.	ΑΘΗ Γλαῦξ ἐν στεφάνῳ ἑλαίας. Α·6

Τὰ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΘΗ ἀντὶ ΑΘΕ τελευταῖα περιγραφέντα νομίσματα εἶνε τὰ μόνα, ἐφ ὃν ἀπαντᾷ τὸ Η πρὸ τῶν αὐτοχρατορικῶν χρόνων.

Κεφ. Ἀθηνᾶς ἐν Κορινθιακῷ κράνει.	Α—Θ Γλαῦξ ἐν στεφάνῳ σταχύων Α·5
-----------------------------------	----------------------------------

‘Ομοίως.	ΑΘΕ Γλαῦξ. Σύμβολον στέφανος ἡ κέρας Ἀμαλθείας . . . . . Α·5
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετ’ Ἀττικοῦ κράνους ἔχοντος τρία φύλλα ἑλαίας ἐπὶ τοῦ μετώπου.	ΑΘΕ Γλαῦξ πρὸς δ. μετ’ ἀναπεπταμένων πτερύγων, πρὸς αὐτῆς πλημοχόη ἡ ἀμφορεύς . . . . . Α·75

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους Κορινθιακοῦ.	ΑΘΕ ‘Ομοίως . . . . . Α·6
---	---------------------------

Τριπτόλεμος ἐπὶ ἀρματος συρομένου ὑπὸ πτερωτῶν δφεων.	ΑΘΕ Χοῖρος ιστάμενος ἐπὶ λαμπάδος· ἐν δὲ τῷ ἔξεργῳ σύμβολον πλημοχόη . . . . . Α·55
---	---

Δύο χοιρίδια.	ΑΘΕ Λαμπάδες ἐν στεφάνῳ . Α·55
---------------	--------------------------------

Οἱ δύο τελευταῖοι τύποι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Ἐλευσινών μυστηρίων, καθ’ ἣν ἡ πανηγυρικὴ ποιμπὴ ἐβάδιζεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσῖνα διὰ τῆς ιερᾶς ὁδοῦ. (Πρβλ. ὡσαύτως Imhoof, *Mon. Gr. σ. 151 κ. ἑξ.*).

322 - 220 π. X.

Μετὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν Ἀντίπατρον ἔπαισαν ἐκδιδόμενα τῶν Ἀθηνῶν τὰ νομίσματα τῆς παλαιᾶς τεχνοτροπίας, δὲν δύναται δὲ νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ἐστερήθησαν τότε τοῦ δικαιώματος τοῦ κόπτειν ἤδιον νόμισμα. Τὸ προνόμιον τοῦτο δὲν ἀγέκτησαν πρὸ τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ τρίτου αἰώνος (περὶ τὰ 220 π. X.), ὡς γεννήσεται δῆλον ἐκ τῆς λεπτομεροῦς ἐξετάσεως τῶν νομισμάτων τῆς νέας τεχνοτροπίας.

‘Αθηναϊκὰ νομίσματα τῆς νέας τεχνοτροπίας, περὶ τὰ 220-86 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς τῆς Παρθένου, πρὸς | φέρουσα ἐνώπιον, περιδέραιον καὶ κράνος τρίλοφον, κοσμούμενον κατὰ μὲν τὸ μέτωπον διὰ τῶν προτομῶν τεσσάρων ἡ πλειόνων ἵππων ἀντωπῶν, εἰς δὲ τὸ πλάγιον ὑπὸ Πηγάσου ἡ γρυπὸς τρέχοντος, τέλος δὲ κατὰ τὸ διπισθενές μέρος ὑπὸ ἀνθεμίου δμοιάζοντος πρὸς ἀκροστόλιον.

ΑΘΕ (ἢ ΑΘΕ) [έξαιρέσει τῆς κλάσεως Α'] Γλαῦξ δ. ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ἀντωπόν, τὰς δὲ πτέρυγας κλειστάς, ισταμένη ἐπὶ ἀμφορέως κειμένου πλαγίως. Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ ἐλαίας. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ κατ’ ἀρχὰς μὲν δύο μονογραφήματα, βραδύτερον δὲ δύο ἡ τρία δύνματα ἀρχόντων καὶ ἐν σύμβολον. Ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως εὑρηται συνήθως ἐν γράμμα (Α—Μ), κατὰ κανόνα δὲ δύο ἡ πλείονα γράμματα ὑποκάτω τοῦ ἀμφορέως. .

¶ Τετράδρ., δραχμαὶ καὶ τριώβ.

Τὰ νομίσματα ταῦτα διαιροῦνται εἰς 106 σειρὰς εὐκόλως διαχρινομένας διὰ τῶν δινομάτων (ἢ μονογραφημάτων) τῶν δύο ἀρχόντων, ἀτινα κατέχουσι τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ πεδίου ἐκατέρωθεν τῆς γλαυκὸς ἐπὶ τῆς διπισθίας ὅψεως τοῦ νομίσματος.

Αἱ 106 σειραὶ δύνανται γὰ καταταχθῶσιν ως ἔξης: —

220-196 π. X.	Κλάσις Α'. Ανευ τοῦ ΑΘΕ, δύο μονογραφήματα. Ἐργασία καλή 2 σειραῖ.
	Κλάσις Β'. ΑΘΕ Ο ΔΕΜΟΣ, ἀνευ δινομάτων. Ἐργασία καλή. 1 σειρά.
	Κλάσις Γ'. ΑΘΕ, δύο μονογραφήματα. Ἐργασία καλή. 17 σειραῖ.
196-186 π. X.	Κλάσις Δ'. ΑΘΕ, δύο δύνματα συντετμημένα. Ἐργασία καλή. 9 σειραῖ
186-146 π. X.	Κλάσις Ε'. ΑΘΕ, τρία δύνματα. Ἐργασία καλή. 27 σειραῖ.
146-86 π. X.	Κλάσις Σ'. ΑΘΕ, τρία δύνματα. Ἐργασία ἀγροϊκος. 19 σειραῖ.
	Κλάσις Ζ'. ΑΘΕ, δύο δύνματα. Ἐργασία ἀγροϊκος. 31 σειραῖ.

· Η κεφαλὴ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς νέας τεχνοτροπίας εἶνε ἀναμφιβόλως ἀντιγεγραμμένη ἀπὸ τῆς τοῦ κολοσσιαίου γρυσελεφαντίνου ἀγάλματος, ἔργου τοῦ Φειδίου, ἐν τῷ

Παρθενῶνι. Ὁ Παυσανίας (I. 24, 5) περιγράφων τὸ ἄγαλμα τοῦτο λέγει, ὅτι ἐπὶ ἑκάστης πλευρᾶς τοῦ κράνους ὑπῆρχε γρύψ, ἐν δὲ τῷ μέσῳ σφίγξ. Ὁ γρὺψ ἐνίστε ύπὸ Πηγάσου ἀντικαθιστάμενος ἐμφανίζεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων, οὐχὶ δμως καὶ ἡ σφίγξ. Ἐν τῇ θέσει αὐτῆς εἶνε αἱ προτομαὶ τεσσάρων ἥ καὶ πλειόνων ἵππων, οὓς ὁ Παυσανίας παρέλειψε νὰ μνημονεύσῃ, τοὺς ὅποίους δμως δυσκόλως θὰ ἔθετεν ὁ σφραγιδογλύφος τοῦ νομίσματος, ἀν δὲν ἡσαν καταφανεῖς ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τοῦ πρωτοτύπου αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ πλείστων ἀλλων ἐπὶ νομισμάτων ἀντιγράφων ἀγαλμάτων ἥ κεφαλῶν ἀγαλμάτων, ὁ τεχνίτης ἡρκέσθη νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν γενικὴν μορφὴν τοῦ πρωτοτύπου καὶ νὰ κρατήσῃ τοσαύτας ἐκ τῶν λεπτομερειῶν, ὅπως ἡδύναντο νὰ προσαρμοσθῶσι καλῶς εἰς τὸν περιωρισμένον χώρον, ἐντινα εἶχεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ.

Ἐν τῇ κατασκευῇ τὰ ὄψιμα ταῦτα Ἀθηναϊκὰ τετράδραχμα προδίδουσι τὴν χρονολογίαν αὐτῶν διὰ τῆς μεγάλης αὐτῶν διαμέτρου καὶ τῆς χθαμαλῆς καὶ πλατείας τεχνοτροπίας, τῆς μόνον κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου αἰῶνος συνειθίζομένης, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τῆς ἡλαττωμένης αὐτῶν ὀλκῆς, τῆς σπανίως ὑπερβαινούσης τοὺς 260 κόκκους. Τὰ δύο δόνόματα τῶν ἀρχόντων, ἀτινα ἵστανται πρῶτα ἐπὶ τῶν νομισμάτων, εἶνε ἐνιαυσίων ἀρχόντων, εἰς τὸν ἕνα δὲ τούτων ἀνήκει τὸ ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολον. Τὸ τρίτον ὄνομα ἐπὶ τῶν κλάσεων Ε' καὶ Γ' ἀλλάσσει δωδεκάκις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, καθ' οὗ τὴν διάρκειαν οἱ δύο ἀλλοι παραμένουσιν ἐν τῇ ἀρχῇ. Τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως γράμμα ἀλλάσσει κατὰ κανόνα σὺν ἑκάστῃ ἀλλαγῇ τοῦ δόνόματος τοῦ τρίτου ἀρχοντος. Ὁθεν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ὁ τρίτος ἀρχῶν ἔξελέγετο ἐκ περιτροπῆς ἀφ' ἑκάστης τῶν δώδεκα φυλῶν, καὶ ὅτι τὰ ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως γράμματα Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ, Λ, Μ, δηλοῦσι δώδεκα περιόδους ἐξ ἐνὸς περίπου μηνὸς ἑκάστην, καθ' ἃς ἐπρυτάνευσον διαδοχικῶς αἱ δώδεκα φυλαί. Τὰ ύπὸ τὸν ἀμφορέα γράμματα ὑπετέθη ὅτι εἶνε ἀρχικὰ τῶν δόνομάτων τῶν ἐργαστηρίων τοῦ ἐκδίδοντος τὰ νομίσματα νομισματοκοπείου.

‘Ως πρὸς τὴν χρονολογικὴν κατάταξιν τῶν 106 σειρῶν δέον νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι μόνον τέσσαρες ἔξι αὐτῶν ὑπάρχουσιν, ὡν αἱ χρονολογίαι δύνανται ἀσφαλῶς νὰ ὀρισθῶσιν. Εἰνε δὲ αὗται αἱ ἔξης.

(1) ΑΝΤΙΟΧΟΣ—ΚΑΡΑΙΧΟΣ (κλάσις Ε').) Σύμβολον, ἐλέφας.
’Απὸ τοῦ ἔτους 176 π. Χ. ὅτε Ἀντίοχος, ὁ κατόπιν Ἀντίοχος Δ'. τῆς Συρίας, ἥτο ἐν Ἀθήναις, ἐπειδὴ εἰς τοῦτον ἀναφέρεται σαφῶς ὁ ἐλέφας, τὸ Συριακὸν σύμβολον. (B. M. *Guide*, Πίν. LV. 23).

(2) ΒΑΣΛΕ[ΥΣ] ΜΙΘΡΑΔΑΤΗΣ—ΑΡΙΣΤΙΩΝ (κλάσις Ζ').)
Σύμβολον, ἀστὴρ καὶ δύο μηνίσκου. ’Απὸ τοῦ 88 π. Χ. (B. M. *Guide* Πίν. LXV. 14).

(3) ΑΡΙΣΤΙΩΝ—ΦΙΛΩΝ (κλάσις Γ').) Σύμβολον, Πήγασος πίνων. ’Απὸ τοῦ ἔτους 87 π. Χ.

(4) ΑΠΕΛΛΙΚΩΝ—ΓΟΡΓΙΑΣ (κλάσις Σ').) Σύμβολον, γρύψ.
’Απὸ τοῦ ἔτους 86 π. Χ. (B. M. *Guide*, Πίν. LXV. 15).

Ἡ δευτέρα τῶν σειρῶν τούτων ἔξεδόθη ἵσως μόνον ὅτε ἐν ἔτει 88 π. Χ. αἱ Ἀθῆναι συνεμάχησαν τῷ Μιθραδάτῃ κατὰ τῆς Ρώμης. Ὁ εἰς τὴν μερίδα τοῦ Μιθραδάτου ἀνήκων Ἀριστίων (Παυσ., I. 20, 5.), ἐγένετο τύραννος τῶν Ἀθηνῶν ἐν ἔτει 87 π. Χ., ὁ δὲ περιπατητικὸς φιλόσοφος Ἀπελλικῶν ἥτο φίλος καὶ συνένοχος τοῦ Ἀριστίωνος.

Οὕτως ἔχομεν δύο ὡρισμένα σημεῖα, τὰ ἔτη 176 καὶ 88-86 π. Χ., περὶ ἀδυνάμεθα νὰ τάξωμεν κατ’ ἀναλογίαν τεχνοτροπίας τὰς μέχρις ἡμῶν περιστωθείσας 106 σειρὰς. Περὶ οὐδεμιᾶς δὲ τῶν 106 τούτων σειρῶν δύναται νὰ ῥηθῇ μετὰ βεβαιότητος ὅτι εἶνε μεταγενεστέρα τῆς ὑπὸ τοῦ Σύλλα έν τοῦ 86 π. Χ. ἀλώσεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ᾧ ἔξι ἄλλου ὑπάρχουσι τριάκοντα μέχρι τεσσαράκοντα σειραι (κλάσεις Α', Β' (;), Γ', Δ', καὶ μέρος τῆς Ε').) φανερῶς προγενέστεραι τοῦ ἔτους 176 π. Χ. Τοῦτο ἀνάγει ἡμᾶς μέχρι περίπου τοῦ 216 π. Χ., ἡ ἀς εἰπωμεν 220, ὡς τοῦ σημείου τῆς ἐνάρξεως τῶν τῆς νέας τεχνοτροπίας νομισμάτων. Αἱ λοιπαὶ τῶν σειρῶν, ἔξήκοντα μέχρις

έδομήκοντα τὸν ἀριθμὸν ἐκ τῶν κλάσεων Ε', Γ', καὶ Ζ', θὰ ἀνήκωσιν εἰς τὰ ἐνενήκοντα ἔτη τὰ μεταξὺ του 176 καὶ 86 π. Χ. Τοιουτοτρόπως σύμπας ὁ ἀριθμὸς τῶν 106 σειρῶν θὰ περιλαμβάνῃ περίοδον 134 περίου ἐτῶν (ἀπὸ του 220 περίου μέχρι του 86 π. Χ.), καταλείπων χρονικὸν κενὸν εἰς εἰκοσι καὶ ἑπτὰ περίους σειρᾶς, ἃς μεταγενέστεραι ἀνακαλύψεις πιθανὸν νὰ φέρωσιν εἰς φῶς.

Κατὰ ταῦτα ἥθελον προτείνει τὴν ἔξῆς ως πιθανὴν χρονολογίαν κατάταξιν τῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων τῆς νέας τεχνοτροπίας. Ἐν ἑκάστῃ δὲ περίοδῳ αἱ σειραὶ κατετάχθησαν ἀλφαριθμητικῶς, ἐπειδὴ ἐμφανῶς εἶνε δλῶς ἀδύνατον νὰ ἐπιχειρήσῃ τις ἀκριβῆ κατάταξιν ἐν τοῖς ὄροις ἑκάστης περιόδου.

Περίοδος Α'. 220-196 π. Χ. (24 ἔτη, 20 σειραί). Κλάσεις Α'..Γ'.

Ἡδη ἀπὸ του 228 π. Χ. αἱ Ἀθῆναι συνέδεσαν φιλικάς σχέσεις πρὸς τὴν Πώμην, τότε δὲ περίου, ἡ βραχὺ κατόπιν, συνωμολογήθη μεταξὺ τῶν δύο πόλεων *foedus aequum* (Πρᾶλ. Tacit. *Han.* II. 53. Herzberg, *Gesch. Gr.*, I. σ. 45, σημ. 53), οὗ συνεπείᾳ λίαν πιθανὸν εἶνε γὰ ἀνέλαβον αἱ Ἀθῆναι τὸ ἀργαῖον αὐτῶν δικαίωμα πρὸς κοπήν ἀργυρῶν νομισμάτων, δικαίωμα τῆς ἔξασκησεως του ὅποιου ἀπεστερήθησαν καθ' ἀπασαν τὴν Μακεδονικὴν περίοδον.

ΚΛΑΣΙΣ Α'. ἀνεу του ΑΘΕ.

(1) Ἐν τῷ πεδίῳ δύο μονογραφήματα· (2) ἐν τῷ πεδίῳ δύο τρόπαια. Δυνατὸν ἐν τούτοις ἡ σειρὰ αὕτη, ἣτις εἶνε ἀγροίκου ἐργασίας, νὰ εἴνε νεωτέρας χρονολογίας· ἵδε τὰς παρατηρήσεις του von Sallet ἐν τῇ *Zeit. f. Num.*, XII. σ. 381, ἔνθα οὗτος δι' εὐπροσδέκτων ἐπιχειρημάτων ἀποδίδει ταῦτα εἰς τὸ ἔτος 86 π. Χ.

ΚΛΑΣΙΣ Β'. ΑΘΕ Ο ΔΕΜΟΣ (3) ἐν τῷ πεδίῳ ως σύμβολον δ

Ἀρμόδιος γυμνὸς κραδαίνων ξίφος καὶ κρατῶν κολεόν.

(*Zeit. f. Num.*, Πίν. III. 4).

Τὰ τρία δὲ γνωστὰ κομμάτια τῆς σειρᾶς ταύτης ἀνεκαλύφθησαν ἐν Καρύστῳ τῆς Εύβοίας κατὰ τὸ ἔτος 1883. Ὁ U. Köhler

(*Zeit. f. Num.*, XII σ. 103) φρονεῖ ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐσχάτην περίοδον τῆς Ἀθηναϊκῆς αὐτονομίας ἥτοι περὶ τὸ ἔτος 86 π. Χ. Ἐπειδὴ δμως ἡ τε τεχνοτροπία καὶ ἡ κατασκευὴ φαίνονται εἰς ἐμὲ σφόδρα δμοιάζουσαι πρὸς τὰς μετὰ τῶν μονογραφημάτων σειρᾶς μᾶλλον ἢ πρὸς τὰ μικρότερα καὶ ἀγροικότερα νομίσματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Μιθραδάτου, προύτιμησα νὰ περιλάβω αὐτὰ μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκδόσεων τοῦ νέου Ἀθηναϊκοῦ νομίσματος, ἀν καὶ δὲν ἀρνοῦμαι, ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς εἶνε ἀμελεστέρα τῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων σειρῶν τῆς περιόδου.

ΚΛΑΣΙΣ Γ', ΑΘΕ. Ἐν τῷ πεδίῳ, δύο μονογραφήματα καὶ σύμβολα τὰ ἔξης:—

(4) Τρόπαιον. (5) Ἐρμῆς τῆς τετραγώνου ἐργασίας. (6) Πληυροχόη. (7) Κώπη. (8) Θύρσος. (9) Ῥόπαλον. (10) Κέρας Ἀμαλθείας. (11) Στάχυς (*Πίναξ ΙΘ'.* 7). (12) Πῖλοι Διοσκούρων. (13) Δύο ὄφεις. (14) Νίκη. (15) Ἀετός. (16) Τέτπιξ. (17) Ἀκροστόλιον. (18) Ἄνευ συμβόλου, τοῦ ἑνὸς μονογραφήματος ἀναλυομένου ἐνίστε εἰς τὰ γράμματα ΦΑΝΙ[ΑΣ]. (19) ΠΟΛΥ—ΤΙ, καὶ μονογράφημα· δένδρον φοῖνιξ. (20) ΔΩ—ΛΥΣΙ καὶ μονογράφημα· προτομὴ ἵππου.

Τὰ ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως γράμματα ἀπὸ τοῦ Α μέχρις Μ ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῶν σειρῶν 1, 5, 8, 11, 13, 15, 16, 17, 19 (ἐπὶ τῆς σειρᾶς ταύτης πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς γλαυκὸς), καὶ 20· γράμματα δὲ τοῦ νομίσματος εἰποείναι ἐπὶ τῶν 8, 11, 15, 17, 19 καὶ 20.

Μικρὰ μόνον δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι αἱ ἀγωτέρω εἰκοσὶ σειραὶ (σὺν τῇ δυνατῇ ἔξαιρέσει τῶν σειρῶν 2 καὶ 3) μετὰ μονογραφημάτων καὶ μεγάλων πεπλατυσμένων διαστάσεων, πρὸς δὲ καλῆς (πρὸς τὴν ἐποχὴν) τεχνοτροπίας, προηγοῦνται γρονολογικῶς τῶν ἐπομένων ἐφ' ὧν τὰ ὄνόματα τῶν ἀρχόντων ἀπαντῶσιν διογράφως. Ἅξιον σημειώσεως εἶνε, ὅτι ἐπὶ τῶν σειρῶν 13, 16, 17 καὶ 19 τὰ ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως ἀριθμητικὰ γράμματα φθάνουσι μέχρι τοῦ Μ (=12), ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι αἱ σειραὶ αὗται εἶνε

μεταγενέστεραι τῆς ιδρύσεως τῆς καλουμένης Ἀτταλίδος φυλῆς, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀττάλου τῆς Περγάμου, δστις, ως ὑποθέτει ὁ Grotefend, ηὕξησε (περὶ τὰ 200 π.Χ.) τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἀθηναϊκῶν φυλῶν εἰς δώδεκα ἀπὸ ἕνδεκα ώς ἡσαν ἀπὸ τοῦ 265 π.Χ. Ἐν τούτοις ἡ ταξινόμησις τοῦ Grotefend (*Chron. Anord. d. Athen. Silbermünzen*) δὲν δύναται νὰ γρησιμοποιηθῇ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θεωρίας ταύτης.

Περίοδος Β'. 196-186 π. X. (10 ἔτη, 9 σειραί).

ΚΛΑΣΙΣ Δ'. ΑΘΕ. Δύο δνόματα συντετμημένα.

Αἱ ἔξης ἐννέα σειραί, ἐφ' ὧν τὰ μονογράφηματα εἴνε ἀναλευμένα εἰς δύο λίαν συντετμημένα δνόματα, χρησιμεύουσιν ώς συνδετικὸς κρίκος τῶν μετὰ μονογραφημάτων κλάσεων Α' καὶ Γ'. καὶ ἐκείνων τῶν μετὰ τριῶν δνομάτων ἀρχόντων (Κλάσις Ε'). Ὁμοιάζουσιν δὲ κατὰ τεχνοτροπίαν καὶ κατασκευὴν πρὸς τὰ νομίσματα τῆς κλάσεως Γ'.

(1) ΑΔΕΙ-ΗΛΙΟ	Σύμβολον:	Τρίαινα.
(2) { ΑΜΜΩ-ΔΙΟ	"	Πλημοχόη.
" "	"	Οὐδέν.
(3) " "	"	Κέρας Ἀμαλθείας.
(4) ΓΛΑΥ-ΕΧΕ	"	Κεφαλὴ Ἡλίου.
(5) ΔΗΜΗ-ΙΕΡΩ	"	Κράνος.
(6) ΔΙΟΦΑ-ΔΙΟΔΟ	"	Ἀπόλλων ιστάμενος (Παυσ., I, 3, 4).
(7) ΚΤΗΣΙ-ΕΥΜΑ	"	Νίκη.
(8) ΧΑΡΙ-ΗΡΑ	"	Ἀλέκτωρ καὶ φοῖνιξ.
(9) ΜΙΚΙ-ΘΕΟΦΡΑ	"	Νίκη ἐπὶ τεθρίππου.

Αἱ ἐννέα αὗται σειραὶ φέρουσι κατὰ κανόνα ἀριθμητικὰ γράμματα ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως καὶ γράμματα δηλωτικὰ τοῦ νομισματοκοπείου. Ὁ ἀρχῶν ΜΙΚΙΩΝ τῆς σειρᾶς 9 εἴνε πιθανῶς Μικίων ὁ νιὸς τοῦ Εύρυκλείδου, οὗτινος τὸ ὄνομα ώς νικητοῦ τεθρίππῳ ἀρματι ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 194 π.Χ. (Ραγκαβῆ, II, 962· πρβλ. Grotefend ἐν *Philolog.*, 28, 73). Ἀμφότεροι οὗτοι, ὃ τε Μικίων καὶ ὁ Εύρυκλείδης, ὃν τὰ δνόματα ἀπαντῶσιν πλέον ἢ ἀπαξ ἐν

τῇ ἀμέσως ἐπομένῃ περιόδῳ, ἵσαν ἀναιμφιβόλως ἀπόγονοι τῶν περιφήμων Ἀθηναίων ἡγητώρων, Εύρυκλείδου καὶ Μικίωνος, ὃν μνημονεύουσι ὁ Πλούταρχος (^{αρατ.} 41), ὁ Πολύδιος (V. 106) καὶ ὁ Παυσανίας (II. 9. 4).

Περίοδος Γ'. 186 146 π. X (40 ἔτη, 27 σειραί),

ΚΛΑΣΙΣ Ε'. ΑΘΕ. *Τόια δινόματα ἐργασία καλή.*

Περὶ τοὺς χρόνους τούτους εἰσήχθη ἡ συνήθεια τοῦ θέτειν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὸ ὄνομα καὶ τρίτου ἄρχοντος. Τεχνοτροπία καλή. Κατασκευὴ ὀλιγωτερόν τι πλατεῖα ἢ ἐπὶ τῶν προηγουμένων κλάσεων.

(1) **ΑΜΜΩΝΙΟΣ-ΚΑΛΛΙΑΣ.** Σύμβολον δύο δάχτες.

Πιθανῶς ὁ Ἀμμώνιος οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ΑΜΜΩ-τῆς κλάσεως Δ'.

(2) **ΑΝΤΙΟΧΟΣ-ΚΑΡΑΙΧΟΣ** Ἐλέφας (*Πίναξ ΚΓ'.* 3.)

Ο Ἀντίοχος οὗτος ἐταυτίσθη πρὸς τὸν κατόπιν Ἀντιόχον Δ'. Συρίας (Θεόν, Ἐπιφανῆ), στοις διέτριψεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Ἀθήναις, πρὶν ἢ ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον ἐν ἔτει 175 π. X.

(3) ΑΡΙΣΤΟΦ-ΗΡΑ	·Ρόπαλον, τόξον καὶ φαρέτρα
(4) ΑΦΡΟΔΙΣΙ-ΑΠΟΛΗΞΙΣ	Νίκη στεφανηφόρος.
(5) ΑΦΡΟΔΙΣΙ-ΔΙΟΓΕ	Διπλοῦν κέρας Ἀμαλθείας
(6) ΑΧΑΙΟΣ-ΗΛΙ	Κέρας Ἀμαλθείας καὶ στάχυς.
(7) ΔΑΜΩΝ-ΣΩΣΙΚΡΑΤΗΣ	Φαρέτρα καὶ τόξον.
(8) ΔΙΟΓΕ-ΠΟΣΕΙ	Διόνυσος (Μελπόμενος;)
(9) ΔΙΟΝΥΣΙ-ΔΙΟΝΥΣΙ	·Ηλιος ἐπὶ τεθρίππου.
(10) ΔΙΟΤΙΜΟΣ-ΜΑΓΑΣ	·Άνευ συμβόλου.
(11) ΔΩΡΟΘΕ-ΔΙΟΦ	Πρόσθιον λέοντος.
(12) ΕΠΙΓΕΝΗΣ-ΣΩΣΑΝΔΡΟΣ	·Αετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.
(13) ΕΥΒΟΥΛΙΔΗΣ-ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ	·Αρτεμις Βραυρωνία μετ' ἐλάφου παρ' αὐτῇ (Παυσ., 1.23 7).
(14) ΕΥΜΗΛΟΣ-ΚΑΛΛΙΦΩΝ	Γυνὴ μετὰ κέρατος Ἀμαλθείας.
(15) ΕΥΡΥΚΛΕΙΔΗΣ-ΑΡΙΑΡΑΘΗΣ	Αἱ τρεῖς Χάριτες
- (B. M. *Guide*, Πίν. XLII, 22)

Ο Εύρυκλείδης οὗτος φαίνεται δτι εἶναι ὁ υἱὸς Μικίωνος τοῦ

ἀναφερομένου ἐν τινι ἐπιγραφῇ (Φιλίστωρ, IV σ. 343) μεταξὺ ἄλλων χορηγῶν δημοσίου τινος χρηματικοῦ κεραλαίου ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ 190 π. Χ. « *Μικίων Κηφισιεὺς Δ καὶ ὑπὲρ τοῦ νοῦ Εὐρυκλείδου καὶ τοῦ ὑδοῦ Μικίωνος* ». Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ οἰκογένειαι τοῦ Εύρυκλείδου καὶ Μικίωνος συνεδέοντο στενῶς καὶ ὅτι ἐν ἀμφοτέραις ἐπανέρχονται ἀμφότερα τὰ ὄνοματα ἐν ἔκάστη διαδοχικῇ γενεᾷ (Grotefend, *Athenische Silbermünzen*. σ. 45, σημείωσις, ἔνθα εὑρηνται καὶ ἄλλαι παραπομπαί). Τὸ δὲ πρὸ τοῦ νομίσματος τούτου σύμβολον ἐταυτίσθη πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Σωκράτους ποιηθὲν σύμπλεγμα τῶν τριῶν Χαρίτων. Παυσ., I. 22, 8. IX. 35, 7. Beulé, σελ. 298.

(16) ΙΩΙΛΟΣ - ΕΥΑΝΔΡΟΣ	Μέλισσα
(17) ΘΕΜΙΣΤΟ - ΘΕΟΠΟΜΠΟΣ	Τρόπαιον ἐπὶ πλοίου (πρβλ. Παυσ., I. 36. 1).
(18) ΘΕΟΦΡΑ - ΣΩΤΑ	Κεραυνὸς πτερωτός.

Οὐδεὶς λόγος κωλύει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Θεόφραστος τῆς σειρᾶς ταύτης θὰ εἴνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν συνάδελφον τοῦ Μικίωνος ἐπὶ τῆς κλάσεως Δ', σειρᾶς 9.

(19) ΚΑΡΑΙΧ - ΕΡΓΟΚΛΕ	Πρφρα. Πρβλ. Κάραιχον τῆς σειρᾶς 2 τῆς παρούσης κλάσεως.
(20) ΛΥΣΑΝ - ΓΛΑΥΚΟΣ	Τέτιξ. Πρβλ. Γλαῦκον ἐν κλάσει Δ'. σειρᾶς 4.
(21) ΜΕΝΕΔ - ΕΠΙΓΕΝΟ	Ἄσκληπιός. (Πρβλ. Παυσ., I, 21. 4).

Τὸ δεύτερον ὄνομα εἶνε ἐνταῦθα κατὰ γενικὴν πτῶσιν (ΕΠΙΓΕΝΟ[ΥΣ]). Τὸ μόνον δὲ ὄμοιον παράδειγμα γενικῆς εὑρηται ἐν τῇ σειρᾷ ΤΙΜΑΡΧΟΥ - ΝΙΚΑΓΟ.

(22)	ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΣ - ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ	Σταφυλή.
	»	ΔΕΜΟΣΘΕΝΕΝ Σταφυλή.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ δεύτερος ἄρχων Μιλτιάδης ἀντικατεστάθη μετὰ τὴν δευτέραν πρυτανείαν ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους. Οὕτω λοιπὸν αἱ δύο σειραὶ πρέπει νὰ λογισθῶσιν ὡς μία καὶ μόνη.

(23)	ΜΙΚΙΩΝ - ΕΥΡΥΚΛΕΙ	Διόσκουροι ιστάμενοι (Παυσ., I. 18. 1. B. M. <i>Guide</i> Πίν. XLII. 21).

"Ινα παραδεχθῇ τις μετὰ τοῦ Grotefend τοὺς δύο τούτους ἄρχοντας ὡς τὸν Εύρυκλείδην καὶ Μικίωνα, οἵτινες ἦσαν προσιάται τῶν Ἀθηναίων περὶ τὸ 217 π. Χ. καὶ ἐδηλητηριάσθησαν ὑπὸ Φιλίππου Ε' τῆς Μακεδονίας (Παυσ., Η. 9), πρέπει νὰ παραδεχθῇ μίαν ἢ δύο ἔξι ἵσου ἀπαραδέκτους ὑποθέσεις. Διότι πρέπει ἢ νὰ ἀναβιβάσωμεν τὴν χρονολογίαν τῆς ἐνάρξεως τῶν νομισμάτων τῆς νέας τεχνοτροπίας μέχρι τοῦ 350 π. Χ. περίπου, ὅπότε αἱ 106 σειραὶ πρέπει νὰ ἔκταθῶσιν ἐπὶ περιόδον 264 ἑτῶν τούλαχιστον (350-86 π. Χ.), ἐνῷ τοσοῦτον ἀραιὰ ἐμφάνισις Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων εἶνε τὰ μέγιστα ἀπίθανος (πρβλ. π. χ. τοὺς ἀριθμοὺς τῶν φερουσῶν χρονολογίας ἐτησίων ἐκδόσεων τῆς πόλεως Ἀράδου¹ ἔνθα κατὰ τὴν διάρκειαν 95 ἑτῶν γνωρίζομεν 75 νομίσματα φέροντα χρονολογίας, ὅπερ παρέχει ἡμῖν τὴν αὐτήν, ἥν καὶ ἐν Ἀθήναις, ἀναλογίαν, ἀν ὑποθέσωμεν, ὅτι τὰ τῆς νέας τεχνοτροπίας νομίσματα ἥρξαντο ἐν ἔτει 220 καὶ ἐληξαν τὸ 86 π. Χ.), ἢ ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Grotefend, ὅτι αἱ μετὰ τῶν μονογραφημάτων σειραὶ ἔπονται ἀντὶ νὰ προηγῶνται, ὅπερ εἶνε ἀκόμη δυσκολώτερον νὰ παραδεχθῇ πᾶς οἰκείως ἔχων πρὸς τὴν βαθμιαίαν κατάπτωσιν τῆς τεχνοτροπίας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Εἶνε λοιπὸν φανερὸν ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ παρεπλάνησε τὸν Grotefend ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ταυτίσῃ τὸν Εύκλείδην καὶ Μικίωνα τῶν νομισμάτων πρὸς τοὺς δύο γνωστοὺς ἐν τῇ ιστορίᾳ ἀνδρας.

Οι δύο οὗτοι ἄρχοντες εἶναι βεβαίως ἀπόγονοι τῶν ῥηθέντων προστατῶν καὶ πιθανῶν οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς συναδέλφους τοῦ Θεοφράστου (κλάσις Δ', σειρὰ 9) καὶ Ἀριαράθου (κλάσις Ε', σειρὰ 15).

- (24) ΠΟΛΕΜΩΝ — ΑΛΚΕΤΗΣ Τρίποις.
 (25) ΠΟΛΥΧΑΡΜ — ΝΙΚΟΓ Κηρύκειον πτερωτόν.
 (26) ΣΩΚΡΑΤΗΣ — ΔΙΟΝΥΣΟΔΩ Άπολλων Δήλιος.

‘Η ἐνταῦθα ἀπεικονίζομένη παράστασις τοῦ Ἀπόλλωνος μετὰ τῶν Χαρίτων ἐπὶ τῆς μιᾶς γειρός, τόξου ἐν τῇ ἐτέρᾳ καὶ ἔκατε-

1) B. V., *Ilead, Coins of Ephesus*, σ. 80.

ρωθεν μικροῦ ζώου, εἶνε τὸ ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα τοῦ ὑπὸ Τευταίου καὶ Ἀγγελίωνας ποιηθέντος Δῆλου Ἀπόλλωνος (Παυσ., X. 35, 3), (Overbeck, *Gr. Plastik* I. σ. 78). Δυνατὸν τὸ νόμισμα τοῦτο νὰ γρονολογῇται ἀπὸ τοῦ ἔτους 167 π. Χ., δτε οἱ Πωμαῖοι ἐδωρήσαντο τὴν Δῆλον τοῖς Ἀθηναίοις.

(27) ΤΙΜΑΡΧΟΥ — ΝΙΚΑΓΟ   "Αγκυρα καὶ ἀστήρ

Τὸ πρῶτον ὄνομα ἐτέθη ἐνταῦθα κατὰ γενικὴν πτῶσιν. Ἰδε τὴν σειρὰν 21 τῆς παρούσης κλάσεως.

Περίοδος Δ'. Περὶ τὰ 146-86 (60 ἔτη, 50 σειραί).

ΚΛΑΣΕΙΣ Σ'. καὶ Ζ'. (*Ἐργασία ἀγροῦκος. Τὸ ὄνομα τοῦ τρίτου ἄρχοντος παραλείπεται ἐν τῇ κλάσει Ζ'.*)

Ἡ νομισματοκοπία τῆς περιόδου ταύτης φέρει παντοειδῆ σημεῖα ἐσπευσμένης κοπῆς μεγάλου ποσοῦ νομισμάτων. Ἐν ἔτει 167 π. Χ. ἡ νῆσος Δῆλος ἐγένετο ἐλεύθερος λιμὴν καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Ἀθηναίων, μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τῆς Ρόδου καὶ τὴν ἐν ἔτει 146 π. Χ. καταστροφὴν τῆς Κορίνθου, τὸ διὰ τῆς Δῆλου Ἀθηναϊκὸν ἐμπόριον μετὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ἐξήρθη εἰς σπουδαίστητα ὑπερτέραν ἐκείνης πάσης ἄλλης ἐλληνικῆς πόλεως, καὶ φυσικῶς προύκάλεσε τὴν ἀνάγκην μεγάλης αὐξήσεως τῆς ποσότητος τοῦ ἐτησίως νομισματοποιουμένου ἐν Ἀθήναις ἀργύρου. Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων διήρκεσε μέχρι τοῦ 88 π. Χ., δτε ἡ Δῆλος ἡρημώθη ὑπὸ τοῦ Μηνοφάνους, ἐνδὸς τῶν ναυάρχων τοῦ Μιθριδάτου (Παυσ., III, 23). Δύο δὲ ἔτη βραδύτερον αὐταὶ αἱ Ἀθῆναι ἐπολιορκήθησαν καὶ ἡλώθησαν ὑπὸ τοῦ Σύλλα, ἡ δὲ ἔκδοσις ἀργυρῶν νομισμάτων ὑπὸ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ νομισματοκοπείου ἀπηγορεύθη, ως φαίνεται, ἐντελῶς.

*Ἀν καὶ τὰ νομίσματα τῆς κλάσεως Σ', τὰ φέροντα τρία ὄνοματα ἀρχόντων καὶ τὰ τῆς κλάσεως Ζ', τὰ φέροντα μόνον δύο, εἶνε ἀναμφιβόλως σύγχρονα (τῆς παραλείψεως τοῦ τρίτου ὄνοματος ὅφειλομένης ἀπλῶς εἰς ἔλλειψιν χώρου ἢ ἀμέλειαν), δημιώς προσήκει νὰ καταταχθῶσι διακεκριμένως.

ΚΛΑΣΙΣ Σ'. μετὰ τριῶν ὀνομάτων ἀρχόντων.

(1) ΑΜΦΙΚΡΑΤΗΣ-ΕΠΙΣΤΡΑΤΟΣ Στάχυς.

Κατασκευὴ λίαν ἀγροῖκος. Τὸ τρίτον ὄνομα συνήθως δὲν δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ ἢ καὶ παραλείπεται ἐντελῶς.

(2) ΑΝΔΡΕΑΣ-ΧΑΡΙΝΑΥΤΗΣ Ἰσταμένη καὶ ἔτερα καθημένη μορφή.

(3) ΑΠΕΛΛΙΚΩΝ-ΓΟΡΓΙΑΣ Γρῦψ (Πίνας ΚΓ'. 5.).

Ο ἄρχων οὗτος εἶνε Ἀπελλικῶν δ Τήιος, συνένοχος τοῦ Ἀριστίωνος καὶ ισχυρὸν μέλος τῆς μερίδος τοῦ Μιθριδάτου. Ἡ χρονολογία τῶν νομισμάτων τούτων φαίνεται ὅτι εἶνε τὸ 86 π. Χ.

(4) ΑΡΙΣΤΙΩΝ-ΦΙΛΩΝ Πήγασος ιπτάμενος.

Ο ἐντελῶς εἰς τὰ τοῦ Μιθριδάτου ἀφωσιωμένος Ἀριστίων, ἐκυριάρχησε τῶν Ἀθηνῶν ἐν ἔτει 87 π. Χ. Ο πίνων Πήγασος ἔξελέχθη ἀναμφιβόλως ως ὃν δ συνηθέστατος νομισματικὸς τύπος τοῦ Μιθριδάτου.

(5) ΑΡΟΠΟΣ-ΜΝΑΣΑΓΟ "Ἐρως στεφανῶν ἔχαυτὸν (πρβλ. Παυσ., I, 20. 20).

(6) ΔΗΜΕΑΣ-ΕΡΜΟΚΛΗΣ Ἰσιακὸν κόδσμημα.

(7) ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ-ΑΓΑΘΙΠΠΟΣ Πιλος τῶν Διοσκούρων.

(8) ΔΩΣΙΘΕΟΣ-ΧΑΡΙΑΣ Τύχη(;) καθημένη.

(9) ΕΥΜΑΡΕΙΔΗΣ-ΚΛΕΟΜΕΝ Τριπτόλεμος.

(10) ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ-ΕΥΚΛΗΣ Νίκη ή Τύχη πτερωτὴ μετὰ κέρατος Ἀμαλθείας ρίπτουσα ψῆφον εἰς ἀμφορέα.

(11) ΘΕΟΔΟΤΟΣ-ΚΛΕΟΦΑΝΗΣ Ἄνευ συμβόλου.

Ως εἶς τῶν τρίτων ἀρχόντων τῆς σειρᾶς ταύτης ἀπαντᾷ δ φέρων τὸ ῥωμαϊκὸν ὄνομα ΠΟΠΛΙΟΣ.

(12) ΙΚΕΣΙΟΣ-ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΣ Στέφανος.

(13) ΚΟΙΝΤΟΣ-ΚΛΕΑΣ Νίκη στεφανοῦσα μορφὴν καθημένην (τὸν Μέτελλον;) (B. M. Guide, Πίν. LV, 24.)

(14) ΚΟΙΝΤΟΣ-ΧΑΡΙΑΣ Δύο στάχεις.

Οι Πόπλιος, Κόιντος καὶ Λεύκιος, εἶνε τὰ μόνα ῥωμαϊκὰ ὄνόματα, ἀτινα ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῶν δύο μικρῶν τούτων Ἀθηναϊκῶν

νομισμάτων. Ὁ Κόιντος τῆς 13 καὶ 14 σειρᾶς δυνατὸν νὰ εἴνε ὁ Κόιντος Καικίλιος Μέτελλος (146 π. Χ.)

- (15) ΝΙΚΗΤΗΣ - ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Κεφαλὴ Μεδούσης (Παυσ., I, 21.3).
 (16) ΝΙΚΟΓΕΝΗΣ - ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ Ἀγαλμα τοῦ ἥρωος Στεφανηφόρου (Θησέως).

Περὶ τοῦ συμβόλου τούτου, ἵδε Beulé σελ. 349.

- (17) ΤΙΜΟΣΤΡΑΤΟΣ - ΠΟΣΗΣ Διόνυσος Μελπόμενος (;) (πρβλ. Παυσ., 1.2.5) κρατῶν προσωπείον
 (18) ΦΑΝΟΚΛΗΣ - ΑΠΟΛΛΟΝΙΟΣ Ἀρτεμις λαμπαδηφόρος.
 (19) ΧΑΡΙΝΑΥΤΗΣ - ΑΡΙΣΤΕΑΣ Δήμητρα κρατοῦσα λαμπάδας (ἵδ. κλασ. Σ'. σειρ. 2).

ΚΛΑΣΙΣ Ζ'. μετὰ δύο μόνον δνομάτων ἀρχόντων.

- (20) ΑΛΚΕΤΗΣ - ΕΥΑΓΡΩΝ Κράνος.
 (21) ΑΜΦΙΑΣ - ΟΙΝΟΦΙΛΟΣ Δήμητρα μετ' ἀνεστραμμένων λαμπάδων.
 (22) ΑΠΕΛΛΙΚΩΝ - ΑΡΙΣΤΟΤΟΕΛΗΣ Δήμητρα ισταμένη μετὰ σταχύων
 Πιθανῶς ὁ Ἀπελλικῶν οὗτος εἴνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Ἀπελλικῶνα τῆς σειρᾶς 3 τῆς κλάσεως. Σ'.
 (23) ΑΠΟΛΗΞΙΣ - ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ Ἀρτεμις ἀγροτέρα (Παυσ., I, 19.6).
 (24) ΑΡΧΙΤΙΜΟΣ - ΔΗΜΗΤΡΙ Δρυοδίτη κρατοῦσα περιστεράν.
 (25) ΑΡΧΙΤΙΜΟΣ - ΠΑΜΜΕΝΗΣ Θύρσος
 (26) ΔΗΜΕΑΣ - ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΙΔΗΣ Ἰσις ισταμένη.

Πρβλ. Κλ. Σ'. σειρὰ 6, ἔνθα ὁ Δημέας ἔχει σύμβολον ώσαύτως εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἰσιδος ἀγαφερόμενον.

- (27) ΔΙΟΚΛΗΣ - ΜΕΛΙ - ΜΗΔΕΙΟΣ Ἀθηνᾶ Παρθένος (Παυσ., I, 24.7).

‘Ως πρὸς τὴν λέξιν ΜΕΛΙ κλίνω γὰ παραδεχθῶ τὴν γνώμην τοῦ Grotefend, διτι δῆλο. σημαίνει Μελιτεύς, δηλοῦσα τὸν δῆμον, εἰς ὃν ἀνῆκεν ὁ Διοκλῆς.

- (28) ΔΙΟΚΛΗΣ ΤΟ ΔΕΥ - ΜΗΔΕΙΟΣ Τγίεια (Παυσ., I, 23, 4).
 (29) ΔΙΟΚΛΗΣ ΤΟ ΤΡΙ - ΔΙΟΔΑΡΩΣ Ὁ Διόνυσος τοῦ Ἀλκαμένους (Παυσ., I, 20. 3).

‘Αν καὶ πολλὰ ὄνόματα ἐπανέρχονται πλέον ἡ ἄπαξ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς νέας τεχνοτροπίας, μόνον ὁ Διοκλῆς φροντίζει νὰ

σημειοῦ τοῦτο διὰ τῆς προσθήκης τῶν λέξεων τὸ δεύτερον, τὸ τρίτον.
Περὶ δὲ τοῦ Διογύσου τοῦ Ἀλκαμένους, ἵδε Overbeck, *Plastik*, I, 242.

‘Η σειρὰ αὕτη παρουσιάζει ἀντίγραφον τοῦ περιφήμου συμπλέγματος τῶν δύο τυραννοκτόνων, ἔργου τοῦ Κριτίου καὶ Νησιώτου. Overbeck, *Plastik*, I, 116.

- (42) ΒΑΣΙΛΕ ΜΙΩΡΑΔΑΤΗΣ-ΑΡΙΣΤΙΩΝ Ὁλιος καὶ μηνίσκοι
(Πίραξ ΚΓ'. 4).

‘Η σειρὰ αὕτη δύναται νὰ χρονολογηθῇ ἀκριβῶς διὰ τοῦ ἔτους
88 π. Χ. (Παυσ., I. 20. 5), προηγεῖται δ’ ἀμέσως τῶν φερόντων
ΑΡΙΣΤΙΩΝ-ΦΙΛΩΝ καὶ ΑΠΕΛΛΙΚΩΝ-ΓΟΡΓΙΑΣ. Τῆς σειρᾶς ταύ-
της ἔχομεν καὶ χρυσοῦν στατῆρα, τὸν μόνον ὅστις ὑπάρχει ἐν τοῖς
νομίσμασιν τῆς νέας τεχνοτροπίας.

(43) ΜΝΑΣΕΑΣ ΝΕΣΤΩΡ	Πλημοχόη.
(44) ΝΕΣΤΩΡ-ΜΝΑΣΕΑΣ	Ἐλαφος.
(45) ΞΕΝΟΚΛΗΣ-ΑΡΜΟΞΕΝΟΣ	Τρίσινα καὶ δελφίς.
(46) ΞΕΝΟΚΛΗΣ-ΑΡΜΟΞΕΝΟΣ	Οφις.
(47) ΞΕΝΟΚΛΗΣ-ΑΡΜΟΞΕΝΟΣ	Μορφὴ καθημένη κατ' ἐνώπιον.
(48) ΣΩΤΑΔΗΣ-ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ	Κλάδος (εἰρεσιώνη).
(49) ΦΙΛΟΚΡΑΤΗΣ-ΗΡΩΔΗΣ	Διόνυσος ιστάμενος.
(50) ΦΙΛΟΚΡΑΤΗΣ - ΚΑΛΛΙΦΩΝ	Νίκη. .

Χαλκᾶ νομίσματα σύγχρονα πρὸς τὰ ἀργυρᾶ τῆς νέας τεχνοτροπίας, 220-86 π. X.

Οἱ ἔξῆς εἶνε οἱ χυριώτατοι τύποι τῶν ἀναμφιλέκτως εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνηκόντων γαλχῶν νομισμάτων. Σημειωτέον δὲ ὅτι πολλοὶ τῶν τύπων τῶν γαλχῶν νομισμάτων εἶνε πανόμοιοι πρὸς τὰ πρόσθετα σύμβολα τῶν ἀργυρῶν.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ περικεφαλαῖς κατακόσμου, μεθ' ἵππων κατὰ μέτωπον.

ΑΘΕ Δύο γλαῦκες ἀντιμέτωποι ἐπὶ κεραυνοῦ· τὸ δλον ἐν στεφάνῳ ἐλαίας. Πρβλ. δμοιον τύπον ἐν προγενεστέρᾳ περιόδῳ, 350-322 π.Χ.

Α · 55

· Ομ..

Γλαῦξ ἐπὶ ἀμφορέως· τὸ δλον ἐν στεφάνῳ ἐλαίας· ἐφ' ἐκάστης πλευρᾶς μονογραφήματα ώς ἐπὶ τῶν Ρ τῆς κλάσεως I, σειρ. I. σελ. 471 Α · 75

· Ομ..

ΑΘΕ Γλαῦξ ἐπὶ ἀμφορέως, ἐν στεφάνῳ. Ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολα ἀναλογοῦντα πρὸς ἄκενα τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων. . Α · 85, 65

· Ομ..

ΑΘΕ Γλαῦξ ἐπὶ πρόφρας. . Α · 7
» Ἀθηνᾶ προχωροῦσα μετὰ δρατος. Παρ' αὐτῇ δὲ γλαῦξ ἢ δρις. Α · 7

· Ομ..

ΑΘΕ Νίκη. . . . . Α · 7
ΑΘΕ ἈπόλλωνΔήλιος (πρβλ. κλάσ. E', σειρ. 26). . . . . Α · 7

· Ομ..

» Τρίπους, καρπὸς μήκωνος καὶ κεραυνός . . . . . Α · 7

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ περικεφαλαίας κατακόσμου, μεθ' ἵππων κατὰ μέτωπον.	ΑΘΕ Σφίγξ . . . . . Α·7
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους Κορινθιακοῦ.	» Ζεὺς κραδαίνων κεραυνόν, παρὰ δὲ τοὺς πόδας αύτοῦ, ἀετός· ἐν τῷ πεδίῳ, σύμβολα ὡς ἐπὶ τῶν συγχρόνων ἀργυρῶν νομισμάτων . Α·85, Α·7
‘Ομ..	» Ζεὺς Πολιεύς (;). Σύμβολον πρῶρα. . . . . Α·7
‘Ομ..	» Δῆμητρα ισταμένη μετὰ δύο λαμπάδων . . . . . Α·7
‘Ομ..	» Ἄρτεμις τρέχουσα μετὰ λαμπάδος. . . . . Α·6
Γοργόνειον.	» Ἀθηνᾶ προχωροῦσα μετὰ δρατος καὶ αἰγίδος. . Α·75
Κεφαλὴ Διός.	» Ἀθηνᾶ κραδαίνουσα κεραυνόν· ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολα. Α·65
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	» Ἀθηνᾶ Ἀρχηγέτις κρατοῦσα γλαῦκα καὶ φιάλην (Σχολ. Ἀριστοφ. Ὁρνιθ., 515) . . Α·85
Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.	ΑΘΕ Ἀθηνᾶ προχωροῦσα μετὰ δρατος καὶ αἰγίδος . . Α·7
Τέττιξ.	» Γλαῦξ ἐπὶ κεραυνοῦ . Α·5
‘Ομ..	» Οἰνοχόη καὶ κλάδος φοίνικος. Α·45
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	» Γλαῦξ καὶ λύρα . . Α·65
‘Ομ..	» Λύρα. . . . . Α·55
Κεφαλὴ Διός.	» Ἀμφορεὺς ἐν στεφάνῳ. Α·75
‘Ομ..	» Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρου. . . . . Α·7
Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.	» Κάνθαρος. . . . . Α·6
Κεφαλὴ Δήμητρος.	» Τέττιξ. . . . . Α·6
Κεφαλὴ Νίκης.	» Τόξον καὶ φαρέτρα. . Α·5
Κεφαλὴ Δήμητρος.	» Πλημοχόη. . . . . Α·9
Πλημοχόη.	» Κάλαθος ἐν στεφάνῳ σταχύων. Α·5

Δελφίς καὶ τρίαινα.

Κεφαλὴ Διός.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

Κεφαλὴ Δήμητρος μετὰ στεφάνου σταχύων.

Κεφαλὴ Δήμητρος πεπλοφόρος.

Κεφαλὴ Δήμητρος.

Κεφαλὴ Δήμητρος πεπλοφόρος.

Τριπτόλεμος ἐπὶ ἄρματος δρακόντων.

Κεφαλὴ Δήμητρος.

ΑΘΕ Πλημοχόγη ἐν στεφάνῳ σταχύων
Α 5

» Πλημοχόη. . . . . Α 5

» Πλημοχόη. . . . . Α 35

» Γλαῦξ μετὰ κλάδου φοίνικος
ἐν στεφάνῳ . . . . . Α 7

» Τριπτόλεμος ἐπὶ ἄρματος δρα-
κόντων . . . . . Α 7

» Χοῖρος . . . . . Α 8 καὶ 4

» Μήκων καὶ στάχυς . Α 55

» Λαμπάς καὶ στάχυς χιαστί .
Α 55

» Εἴς ἡ δύο στάχυες . Α 45

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι

Ἄπο τῆς ἐτεί 86 π. Χ. ἀλώσεως τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Σύλλα μέχρι τῶν χρόνων τῆς αὐτοκρατορίας οὐδεμίᾳ ὑπάρχει ἀπόδειξις, ὅτι νομίσματα, ἔστω καὶ χαλκᾶ, ἐκόπησαν ἐν Ἀθήναις. Κατὰ ποίαν ἐποχὴν ἐπανήρχισαν τὰ χαλκᾶ εἰνε ἀβέβαιον, φαίνεται ὅμως πιθανὸν ὅτι περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ παρεχωρήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ σπάνιον προνόμιον τοῦ κόπτειν αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα. Εἶνε δὲ ἀβέβαιον, ἐπὶ πόσον χρόνον κατεῖχεν ἡ πόλις τὸ προνόμιον τοῦτο. Οἱ κυριώτατοι τύποι τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου εἶνε οἱ ἔξῆς: —

Προτομὴ Ἀθηνᾶς μετὰ λοφοφόρου
Κορινθιακοῦ χράνους, σὺν τῇ
προσθήκῃ ἐνίοτε ἀσπίδος ἢ αἰγίδος.

‘Ομ.

‘Ομ.

‘Ομ.

‘Ομ.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ Παρθένος κρα-
τοῦσα Νίκην καὶ στηριζόμενη ἐπὶ¹
δόρατος καὶ ἀσπίδος . . Α 85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ Ἀρχηγέτις
μετὰ γλαυκός . . . . Α 85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ Υγίεια δριν
τρέφουσα . . . . . Α 85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ ἐνοπλος, εἰς
διαφόρους στάσεις . . Α 85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ παρὰ δένδρον
έλαίας, ἐφ' οὗ κάθηται γλαῦξ, πα-
ρισταμένου ἐνίοτε καὶ δρεως. Α 85

Προτομὴ Ἀθηνᾶς μετὰ λοφοφόρου κορινθιακοῦ κράνους, σὺν τῇ προσθήκῃ ἐνίστε ασπίδος ἢ αἰγίδος.

‘Ομ.

‘Ομ.

‘Ομ.

‘Ομ.

‘Ομ.

‘Ομ. (Beulé, σ. 292).

‘Ομ.

‘Ομ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετ' Ἀττικοῦ κράνους ἔχοντος φύλλα ἐλαιάς ἐπὶ τοῦ μετώπου.

Προτομὴ ἡ κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ λοφοφόρου Κορινθιακῆς περικεφαλαῖς ώς ἀνωτέρω.

‘Ομ.

‘Ομ..

‘Ομ.

‘Ομ. (τὸ κράνος Ἀττικόν).

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ καθημένη πρὸ δένδρου ἐλαιάς, τρέφουσα ὅφιν ἐλισσόμενον περὶ τὸ δένδρον. Α · 85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ Ἱππία ἐφ' ἄρματος μεθ' ἵππων καλπαζόντων.

Α · 85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ καὶ Ποσειδῶν ὃν μεταξὺ δένδρον ἐλαιάς, γλαῦξ καὶ ὅφις . . . . . Α · 1 ·

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ σάτυρος Μαρσύας (Παυσαν., I. 24).

Α · 85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Δένδρον ἐλαιάς μεταξὺ γλαυκὸς καὶ οἰνοχόης, ἢ μετὰ γλαυκὸς καθημένης ἐπὶ τῆς ἐλαιάς.

Α · 85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἰερὰ τράπεζα, ἐφ' ἣς γλαῦξ, στέφανος καὶ προτομὴ Ἀθηνᾶς . . . . . Α · 9

ΑΘΗ Βωμὸς παρὰ δένδρον ἐλαιάς.

Α · 65

» Οἰνοχόη καὶ γλαῦξ. . Α · 8

» Γλαῦξ . . . . . Α 6·4

» Γλαῦξ καὶ θαλλὸς ἐλαιάς. . Α · 6

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Δῆμητρα ἐπὶ ἄρματος δρακόντων . . . . Α · 8 · 65

ΑΘΗ Τριπτόλεμος ἐπὶ ἄρματος δρακόντων . . . . Α · 6

» Ὅφις συνεσπειρωμένος. Α · 5

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀπόλλων Πατρῷος(;) ιστάμενος γυμνὸς κρατῶν τόξον.

Α · 85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀπόλλων Λύκιος μετὰ λύρας, ἔχων τὴν μίαν τῶν χειρῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. . Α · 8

Προτομὴ κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, μετὰ λοφοφόρου Κορινθιακῆς περικεφαλαίας, ὡς ἀνωτέρω (κράνος Κορινθιακόν).

‘Ομ.

‘Ομ.

‘Ομ..

‘Ομ..

‘Ομ..

‘Ομ..

‘Ομ..

‘Ομ..

Κεφαλὴ Θησέως, μετὰ ῥοπάλου ἐπὶ τοῦ ὅμου.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.

Προτομὴ ἡ κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ὡς ἀνωτέρω.

‘Ομ.

‘Ομ..

‘Ομ..

‘Ομ..

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀπόλλων Πύθιος ἐνδεδυμένος, ιστάμενος κρατῶν φιάλην καὶ λύραν . . . . Α · 8

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Τρίπους μετ' δφεως περὶ αὐτὸν . . . . Α · 5

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ζεὺς Πολιεὺς ιστάμενος πρὸ βωμοῦ . . . . Α · 9

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ζεὺς Ὄλύμπιος καθήμενος . . . . Α · 9

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Διόνυσος τοῦ Ἀλκαμένους(;) καθήμενος ἐπὶ θρόνου, κρατῶν κάνθαρον καὶ θύρσον. Α · 9

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Θησεὺς ἐγείρων τὸν βράχον, ἀπὸ ἀγάλματος ἀντιγραμμένος (Παυσ. I, 27.8). Α · 9

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Θησεὺς διώκων τὸν Μαραθώνιον ταῦρον (Παυσ., ἐ.ἄ.) Α · 9

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Θησεὺς μαχόμενος πρὸς τὸν Μινώταυρον, ἐπίσης κατὰ σύμπλεγμα εὑρισκόμενον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως (Παυσ., I, 24, 1). Α · 9

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Θησεὺς κραδαίνων ρόπαλον. . . . . Α · 65

ΑΘΗ Διάφοροι τύποι. Οἰνοχόη, χοῖρος, δύο λαμπάδες, σταφυλή, βούκρανον, ρόπαλον, κλπ. . Α · 45

ΑΘΗ Κηρύκειον. . . . . Α · 45

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Βούκρανον ἐστεμμένον διὰ στεφάνου ἔλαιας . . Α · 85

ΑΘΗ Θεμίστοκλῆς, φέρων τρόπαιον καὶ στέφ., ιστάμ. ἐπὶ τῆς Σαλαμ. τριήρεως (Παυσαν., I, 31, 1) Α · 9

ΑΘΗ Πρῷρα . . . . . Α · 5

» Τὸ ἐν Μαραθῶνι μνημεῖον τοῦ Μιλτιάδου, ἦτοι δὲ Μιλτιάδης ἄγων Πέρσην αἰχμάλωτον πρὸ τροπαίου (Παυσ. I, 32, 4, 5). Α · 85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀσκληπιὸς ιστάμενος μετὰ βάκτρου, περὶ δὲ δφις Α · 9

Προτομὴ ἡ κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ὡς ἀνωτέρω.

‘Ομ..

‘Ομ..

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Εἰρήνη ἵσταμένη φέρουσα τὸν παῖδα Πλοῦτον σύμπλεγμα τοῦ Κηφισοδότου (Παυσ. I, 8) . . . . . Α·9

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀποψίς τῆς Ἀκροπόλεως, παρουσιάζουσα τὰ Προπύλ., τὸν Παρθενῶνα καὶ τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, ὡς καὶ τὴν εἰς τὴν κορυφὴν ἀγουσαν κλίμακα, καὶ τὸ εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ βράχου σπήλαιον τοῦ Πανός. Α·85

ΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀποψίς κατ' ἐνώπιον τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου· ὅπερθεν αὐτοῦ τὰ ἐν τῷ βράχῳ σπήλαια καὶ τούτων ἀνωτέρω τὰ τείχη τῆς Ἀκροπόλεως στεφανούμενα ὑπὸ τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος . . . . . Α·85

Διαιρέσεις τῶν Ἀττικῶν χαλκῶν νομισμάτων.

“Οσον ἀφορᾷ τὰς διαιρέσεις τῶν Ἀθηναϊκῶν χαλκῶν νομισμάτων ἔχομεν μόνον ὀλίγας ὥρισμένας πληροφορίας. Ὁ Πολυδεύκης, IX. 65, λέγει δτι δ ὀδολὸς περιεῖχεν δκτὼ χαλκοῦς, εἶνε δὲ πιθανόν, δτι ὁ χαλκοῦς ἀπετελεῖτο ἐκ τεστάρων κολλύσων (Hultsch σ. 228, σημ. 2). Γίνεται μνεία ώσαύτως περὶ διαιρέσεως τοῦ χαλκοῦ εἰς ἐπτὰ λεπτά, ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχει σπουδαία διαφορὰ κατὰ βάρος καὶ μέγεθος τῶν χαλκῶν νομισμάτων ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τύπου, εἶνε ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὰς διαφόρους διαιρέσεις. Ἐν τούτοις δυνατὸν νὰ συμπεράνῃ τις, δτι τὰ μὲν μεγάλα νομίσματα εἶνε πολλαπλάσια τοῦ χαλκοῦ π. χ. δίχαλκα, τετράχαλκα, κτλ. τὰ δὲ μικρότερα, πολλαπλάσια τοῦ κολλύβου π.χ. δικόλλυβα, τρικόλλυβα (Πολυδ. IX. 63).

‘ΕΛΕΥΣΙΣ. Αὕτη ἦτο ὁ μόνος Ἀττικὸς δῆμος, εἰς ὃν ἐπετράπη (ἴσως ἔνεκα τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος) ὑπὸ τῶν Ἀθηνῶν νὰ κόψῃ νόμισμα. Ἐντούτοις κατεῖχε τὸ προνόμιον τοῦτο μόνον διαρ-

κούσης περιωρισμένης τινὸς περιόδου, καὶ δή, ὡς φαίνεται, περὶ τὰ 350-322 π.Χ. Πρθλ. τὰ σύγχρονα χαλκᾶ νομίσματα τῶν Ἀθηνῶν.

Τριπτόλεμος καθῆμενος ἐπὶ ἀρμάτος ὑπὸ δρακόντων πτερωτῶν συρομένου, γυμνὸς δὲ τὰ ἀνω τῆς δσφύος (Παυσ., I, 38, 6).

Κεφαλὴ Δήμητρος ἢ Περσεφόνης.
(*Num. Chron.*, 1881, Πίν. IV, 5.)

Ο Τριπτόλεμος ἦτο ὁ μέγας ἥρως τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Ο ἐν Ἐλευσῖνι ναὸς αὐτοῦ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (I, 38). Ἐνταῦθα παρίσταται διαβαίνων διὰ τῶν ἀγρῶν ἐπὶ τοῦ ὑπὸ δρακόντων συρομένου ἄρματος αὐτοῦ καὶ διδάσκων τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἀγαθὰ τῆς γεωργίας. Ἐπὶ τινῶν κομματίων τὴν θέσιν αὐτοῦ κατέχει ἡ Δήμητρα, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν πλείστων ἡ παράστασις εἶνε βεβαίως ἀνδρική.

Ωρωπός, κείμενος ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς Ἀττικῆς ἀπέναντι τῆς Εύβοικῆς Ἐρετρίας. Ἐπίνειον αὐτοῦ ἦτο ὁ ιερὸς λιμὴν τοῦ Δελφινίου (Στραβ. IX, 403).

Περὶ τὰ 197-146 π. Χ.

Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόρμης ἀνα-
δεδεμένης.

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος ('Αμφιάραος);
δαφνοστεφής.

ΩΡΩΠΙΩΝ Δελφὶς περὶ τρίαιναν
έλισσόμενος . . . . . Α·75

ΩΡΩΠΙΩΝ "Οφις έλισσόμενος περὶ
βάκτρον . . . . . Α·8

Παράβαλε πρὸς τὸν ὀπισθότυπον τοῦ πρώτου νομίσματος τὸ σηνομα τοῦ λιμένος Δελφινίου. Ο τοῦ δευτέρου νομίσματος ἀναφέρεται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀμφιαράου, τοῦ ἔχοντος ἐν Ὡρωπῷ μαντείον διάσημον καὶ ἀγαλμα μνημονεύομενον ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (I, 34). Ἐπὶ αὐτοκρατορικοῦ νομίσματος τοῦ Γαλλιηνοῦ ὄραται ὁ Ἀμφιάραος καθήμενος καὶ ἔχων παρ' αὐτῷ ὄφιν (Πθλ. Παυσ., I, 34, 2). Η λατρεία τοῦ μάντεως τούτου ἔχει πολλὴν δμοιό-

τητα πρὸς τὴν τοῦ Ἀσκληπιοῦ (Newton, *Travels in the Levant*, I. 30.)

Σαλαμίς. Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τῆς ἔκτης ἑκατονταετηρίδος ἡ Σαλαμίς ἀπετέλει μέρος τῶν κτήσεων τῶν Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ ἔτους 318 π. Χ., δόποτε περιῆλθεν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Μακεδόνων. Ἐν ἔτει 232 π. Χ. ἀνεκτήθη πάλιν ὑπὸ τῶν Ἀθηνῶν. Φαίνεται δ' ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ νομισματοκοπεῖν ἀπὸ τοῦ 350 μέχρι περίπου τοῦ 318 π. Χ.

Κεφαλὴ γυναικεία φέρουσα στεφάνην | **ΣΑΛΑ** Ἀσπὶς Βοιωτικοῦ σχῆματος·
(Σαλαμίς;).

ἐπ' αὐτῆς ἡ παρ' αὐτὴν ξίφος ἐν
κολεῷ μετὰ τοῦ τελαμῶνος . .

Α · 65 καὶ · 45

"Αλλαὶ διαφοραὶ ἔχουσιν ἐπὶ τῆς
ἀσπίδος τρισκελές, γοργόνειον ἢ
δετόν.

Ἡ ἀσπὶς καὶ τὸ ξίφος εἶνε τὰ τοῦ Αἰαντος, στις εἶχε ναὸν ἐπὶ τῆς νήσου (Παυσ., I. 35, 3). Κατ' Ἀθηναϊκήν τινα παράδοσιν Φιλεύς, ὁ υἱὸς τοῦ Εύρυσάκους, παρεχώρησε τὴν Σαλαμίνα τοῖς Ἀθηναίοις. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Εύρυσάκης ἀπεκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ εὐρέος σάκους (ἀσπίδος) τοῦ πατρός του Αἰαντος, ἡ ἀσπὶς διττῶς ἀρμόζει τῇ Σαλαμίνι ως νομισματικὸς τύπος.

"Ιδε ὡσαύτως αὐτοκρατορικὰ (Wellenheim, ἀρ. 3965) τοῦ Καρακάλλα φέροντα ἐπισθεν Δήμητραν ισταμένην μετὰ λαμπάδος καὶ σταχύων.

ΜΕΓΑΡΙΣ

Αἴγασθενα, ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος, ἔχουσα δὲ ναὸν τοῦ μάντεως Μελάμποδος (Παυσ., I, 44, 5) τοῦ πρώτου εἰσαγαγόντος τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου ἐν Ἑλλάδι. "Ἐχομεν δὲ τῆς πόλεως ταύτης μόνον αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τοῦ Σεπτ. Σεβήρου καὶ Γέτα. "Ἐπιγρ. ΑΙΓΑΣΘΕΝΙ[ΩΝ] Παῖς (ἢ Μελάμπους;) θηλαζόμενος ὑπὸ

αιγός. Οικοδόμημα κυκλοτερές, ἐν ὧ φύεται δένδρον, περὶ ὃ ἔλισται ὅρις.

Μέγαρα. Ἡ εύτυχία τῶν Μεγάρων πρὸ τῆς ἐν ἔτει 338 π. Χ. εἰς Φιλιππον τῆς Μακεδονίας υποταγῆς αὐτῶν μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους. Εἰς τὸν χρόνον δὲ τοῦτον ἀνήκουσι τὰ ἀρχαιότατα τῶν νομισμάτων αὐτῶν.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

ΜΕΓ-ΑΡΕ Λύρα. . . Ρ 122 κ.

‘Ομοίως.

Μ-Ε-Γ-Α καὶ Η μεταξὺ πέντε μηνίσκων . . . . . Ρ 50 κ.

‘Ομοίως.

Μ-Ε-Γ μεταξὺ τριῶν μηνίσκων .

Ρ 23 κ.

‘Ομοίως.

Λύρα . . . . . Ρ 18·2 κ.

Εἰς ποῖον σταθμητικὸν κανόνα ἀνήκουσι τὰ ἀνωτέρω νομίσματα εἴνε ἀδέξαιον. Ἀπὸ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης μέχρι τῶν χρόνων Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅστις ἔδωκεν ἐν ἔτει 307 π. Χ. τὴν ἐλευθερίαν τοῖς Μεγαρεῦσι, φαίνεται ὅτι δὲν ἐκόπησαν ἐνταῦθα νομίσματα.

Μετὰ τὸ 307 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δμοιάζουσακατὰ τεχνοτροπίαν πρός τινα τῶν καλλίστων τετραδράχμων τοῦ Δημητρίου.

ΜΕΓΑ-ΡΕΩΝ Λύρα, ἐνίστε μεθ' ιμάντος προσηρτημένου αὐτῇ . . .
Ρ Ἀττικ. δραχμῆ.

‘Ομοίως.

ΜΕΓΑ-ΡΕΩΝ ‘Ομ. Ρ Ἡμίδραχ.
ΜΕΓΑ Πρῷρα καὶ δνομα ἀρχοντος
Ρ Τετρώβολ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

ΜΕΓΑΡΕΩΝ Λύρα . . . Α·8

‘Ομοίως.

» Τρίπους . . . Α·6

‘Ομοίως.

Μ-Ε-Γ ἐν στεφάνῳ . . . Α·55

Πρῷρα ἐφ' ἥς τρίπους.

ΜΕΓ Δύο δελφίνες . . . . Α·55

ΜΕΓΑ Πρῷρα

Τρίπους μεταξὺ δελφίνων . . Α·55

‘Ομοίως.

‘Οβελίσκος μεταξὺ δελφίνων Α·55

Μ-Ε Τρίπους.

Δελφίς. . . . . Α·35

‘Ολίγον μετὰ τοῦτο ἡ πόλις περιέπεσε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, εἰς ὧν τὰς γεῖρας παρέμεινε

μέχρι τοῦ ἔτους 243 π. Χ., ὅτε ὁ Ἀρατος ἦνωσεν αὐτὴν μετὰ τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Τινὰ τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων χαλκῶν νομισμάτων δύνανται νὰ ὡσι μεταγενέστερα τοῦ 243 π. Χ., τὰ ἀργυρᾶ ὅμως νομίσματα εἶνε βεβαίως ἀρχαιότερα.

Οἱ Μεγαρικοὶ νομισματικοὶ τύποι ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος, περὶ οὗ ἐλέγετο, ὅτι ἐδοήθησε τὸν Ἀλκάθουν κτίζοντα τὰ τείχη τῆς πόλεως. Πρὸς τιμὴν δὲ τοῦ θεοῦ τούτου ἐτελοῦντο ἐν Μεγάροις τὰ μικρὰ Πύθια. Ὁ διελίσκος εἶνε πιθανῶς ὁ ἐν Μεγάροις λίθος ὁ καλούμενος Ἀπόλλων Καρυός (Παυσ., I. 44, 2). πιθλ. τὸν ἐν Ἀμβρακίᾳ ὅμοιον διελίσκον, στις ἐκαλεῖτο Ἀπόλλων Ἀγυιεὺς (σ. 401).

Περὶ τῶν ἐν Μεγάροις μεταξὺ τοῦ 243 καὶ 146 π. Χ. κοπέντων νομισμάτων ἴδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν.

Μετὰ τὸ 146 π. Χ.

ΜΕΓΑΡΕΩΝ Κεφαλὴ πωγωνοφόρος. Εὔκλειδου τοῦ Μεγαρέως φιλοσόφου, φέροντος καλύπτραν καὶ ἐνώπιον.

Ἀρτεμις (Σώτειρα ()), Παυσ., I. 40, 2) τρέχουσα μετὰ λαμπάδος ἐν ἑκάστῃ τῶν χειρῶν, πιθανῶς δοῦλος ἀντίγραφον ἀγάλματος ποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Στρογγυλίωνος κατὰ παραγγελίαν τῶν Μεγαρέων
Α. 1.0

‘Ο ἀξιοσημείωτος οὗτος τύπος ἀναφέρεται εἰς τὴν παράδοσιν, καθ’ ἥν ὁ Εὔκλειδης παρηκολούθει τὰ μαθήματα τοῦ Σωκράτους μετημφιεσμένος εἰς γυναῖκα, ώς τῶν Ἀθηναίων ψηφισάντων δόγμα, καθ’ ὃ ἀπηγορεύετο ἡ εἰσοδος τῶν Μεγαρέων ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῶν (Aulus Gellius, Noct. Att., VI. 10)

Ἀντοκρατορικοὶ χρόνοι.

Ἐπὶ τῶν Αύτοκρατορικῶν νομισμάτων, τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς μέχρι Γέτα, οἱ ἔξης τύποι εἶνε ἀξιοι μνείας.

Ζεὺς Ὁλύμπιος (;) καθήμενος (Παυσ., I. 40, 4). Ζεὺς βαδίζων.

Δήμητρα ισταμένη, κρατοῦσα δύο λαμπάδας, πρὸ τρίτης λαμπάδος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους στηριζομένης (Παυσ., I. 40, 6).

Ἄσκληπιὸς καὶ Ύγίεια (Παυσ., I. 40, 6)

Τύχη θύουσα ἐπὶ βωμοῦ (Παυσ., I. 43, 6), (ἄγαλμα ποιηθὲν ὑπὸ Πραξιτέλους). "Αρτεμις τρέχουσα μετὰ δύο λαμπάδων.

"Αρτεμις 'Αγροτέρα κρατοῦσα τόξον καὶ σύρουσα βέλος ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ὕμου αὐτῆς φαρέτρας. (Παυσ., I. 41, 3)

'Απόλλων Πύθιος μετὰ λύρας, παρὰ βωμὸν (Παυσ., I. 42, 2, 5).

'Απόλλων "Αρτεμις καὶ Λητώ (Παυσ., I. 44, 2).

"Αγαλμα 'Αθηνᾶς, πιθανῶς τὸ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως χρυσ-ελεφάντινον τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (I. 42, 4) μνημονευόμενον.

Διόνυσος ιστάμενος (Παυσ. I. 43, 5). Ἡρακλῆς ἀναπαυόμενος. Ἐρμῆς τῆς τετραγώνου ἔργασίας ἐν ναῷ.

Παγαέ, ὁ λιμὴν ἦ ναύσταθος τῶν Μεγαρέων ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Μετὰ τὸ 243 π. Χ. ἐγένετο μέλος τῆς 'Αχαικῆς συμπολιτείας καὶ ἀνεξάρτητος τῶν Μεγάρων. ("Ιδε 'Αχαικὴν συμμαχίαν σελ. 526). Εἶνε ἐπίσης γνωστὰ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Αύρηλίου μέχρι Σεπτ. Σεβήρου, φέροντα τὴν ἐπιγρ. ΠΑΓΑΙΩΝ τύπους δὲ τοὺς ἔξης. — Ναός, ἐν ᾧ ἄγαλμα "Αρτέμιδος σπευδούσης μετὰ λαμπάδων (Παυσ., I. 44, 4). Κυθέλη καθημένη, ἔχουσα δὲ λέοντα παρὰ πόδας. Διόνυσος καθήμενος. Ἰσις ἐν ναῷ. Προτομὴ Τύχης. Ιππεύς. Πύλη μετὰ τριῶν εἰσόδων, ἐφ' ἣς τρεῖς μορφαὶ κτλ. Ἡρακλῆς ἐπὶ βάθρου ἐν οἰκοδομήματι.

ΑΙΓΑΙΝΑ.

Ἡ Αἰγινα ἦτο ἡ πρώτη πολιτεία τῆς Εύρωπαϊκῆς 'Ελλάδος, ἥτις παρεδέχθη τὴν χρῆσιν τοῦ νομίσματος. Ἀρχαία τις παράδοσις ἀποδίδουσα εἰς τὸν Φείδωνα, βασιλέα τοῦ "Αργους, τὴν δόξαν τοῦ ὅτι ἦτο ὁ πρῶτος κόφας νόμισμα, καὶ δὴ ἐν τῇ νήσῳ ταύτη, ὑποστηρίζεται πληρέστατα ὑπὸ τῆς ἀρχαικῆς ὄψεως τῶν ἀρχαιοτάτων στατήρων τοῦ τύπου τῆς χελώνης. Δυστυχῶς ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀμφιθολία περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ Φείδωνος. Οἱ Weissenborn, Hermann καὶ Curtius καταβιβάζουσιν αὐτὸν εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ἑβδόμου αἰώνος, ἐν ᾧ ὁ Clinton, ἐξ ἀλλου, τίθησιν αὐτὸν ἐν αἰώνα πρότερον. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῶν ἀρχαιοτάτων τῶν Αἰγινητι-

κῶν νομισμάτων μικρὰ δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία περὶ τοῦ ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸ πρῶτον ἡμίσυ τοῦ ἔβδόμου αἰῶνος, ταῦτα ἐφ' ὃσον δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς ἀπόδειξις, ὑποστηρίζουσι τὴν γνώμην τῶν Weissenborn καὶ Curtius. Οἱ κυριώτατοι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τῶν μνημονεύοντων τοῦ Φείδωνος ὡς ἐν Λιγίνη πρώτου πάντων κόψαντος νόμισμα, ἢ τῶν Αἰγινητῶν ὡς τῶν πρώτων κοψάντων νόμισμα, εἶναι ὁ Ἐφορος παρὰ Στράβωνι (VII, 358), ὁ Αἰλιανὸς (Ποικ. Ἰστορ. 12. 20) καὶ τὸ Πάριον χρονικὸν (Boeckh C. I. Gr. 2374 στιχ. 45: Φείδων ὁ Ἀργεῖος ἐδήμευσε τὰ μέτρα.... καὶ ἀνεσκεύασε, καὶ νόμισμα ἀργυροῦν ἐν Αἰγίνῃ ἐποίησεν). Πρᾶλ. ὡσταύτως Μεγ. Ἐπιμολ. ἐ. λ. δεελίσκος —, πάντων δὲ πρῶτος Φείδων Ἀργεῖος νόμισμα ἔκοψεν ἐν Αἰγίνῃ. Διατὶ δὲ ὁ Φείδων ἐξελέξατο τὴν Αἰγιναν μᾶλλον ἢ τὸ Ἀργος ὡς νομισματοκοπεῖον αὐτοῦ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοηθῇ, ἐὰν λάθωμεν ὑπ' ὅψει ὅτι ἡ Αἰγινα ἀπὸ ἀρχαιοτάτων γρόνων μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Αθηνῶν ἐν ἔτει 456 π. Χ. κατακτήσεως αὐτῆς ἦτο ἐν τῶν μεγίστων ἐμπορικῶν κρατῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ τὸ Ἀργος ἦτο κατά τι ἀπομεμακρυσμένον τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης διὰ μέσου τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου πρὸς τὸν ισθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ τάναπαλιν.

'Εὰν ὁ Αἰγινητικὸς σταθμητικὸς κανὼν ἐπήγασεν ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ, ὡς μὲν ἡγαγον ἀλλαχοῦ (*Ancient Systems of Weight, Journal of the Institute of Bankers*, 1879) νὰ προτείνω αἱ ὄλχαι τινῶν τῶν βαρυτάτων Αἰγινητικῶν νομισμάτων, ἢ ἐξ Αἰγύπτου, μεθ' ἣς χώρας οἱ Αἰγινῆται διετέλουν εἰς στενὰς σχέσεις ('Ηροδότ. II. 178) εἶναι, καὶ πιθανῶς θὰ διαμείνῃ, ἀμφιβολοῦ τὸ γεγονός ὅτι ἡ χελώνη, ζῷον ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτη (τῆς Φοινικικῆς Ἀστάρτη, προστάτιδι τοῦ ἐμπορίου καὶ θεᾶ τῆς θαλάσσης), ἐξελέχθη ὡς νομισματικὸς τύπος, παρέχει πολλὴν πιθανότητα εἰς τὴν παρὰ τοῦ E. Κουρτίου τὸ πρῶτον προταθεῖσαν θεωρίαν (*Num. Chron.* 1870), ὅτι τὸ νομισματοκοπεῖον τοῦ Φείδωνος συνεδέετο πρὸς τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης τὸν δεσπόζοντα τοῦ μεγάλου λιμένος τῆς Αἰγίνης:

Τὰ νομίσματα τῆς Αἰγίνης, ως τὰ τῶν Ἀθηνῶν, παρουσιάζουσι μεγάλην σταθερότητα τύπου, ἥτις χαρακτηρίζει αὐτὰ ως διεθνῆ καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἐγχώρια νομίσματα. Πανταχοῦ τῆς Πελοποννήσου τὸ νόμισμα τῆς Αἰγίνης ἦτο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τὸ μόνον κοινῶς ἀνεγνωρισμένον μέσον πρὸς ἐμπορίαν. Τοῦτο δὲ ἔξαγεται ἐκ διαφόρων χωρίων ἀρχαίων συγγραφέων, π. χ. Πολυδ. IX. 74, καὶ μὴν τὸ Πελοποννησίων νόμισμα χελώνην τινὲς ἡξίουν καλεῖν (ἀνάγν. καλεῖσθαι) ἀπὸ τοῦ τυπώματος· Ἡσύχιος, χελώνη νόμισμα Πελοποννησιακόν.

Ἡ Αἰγινητικὴ δραχμὴ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ιδίαν αὐτῶν δραχμήν, ἡ παχεῖα δραχμὴ (Πολυδ., IX. 76). Ἐπίσης δὲ Ἡσύχιος λέγει, λεπτὰς καὶ παχείας Ζάλευκος ἐν νόμοις τὰς δραχμάς, λεπτὰς μὲν τὰς ἔξωβολους, παχείας δὲ τὰς πλέον ἔχοντας· καί, παχείῃ δραχμῇ τὸ δίδραχμον Ἀχαιοί.

Ἐκ τῶν δλκῶν κομματίων τινῶν ἔξαιρετικῶς βαρυστάθμων ἔξαγομεν δτὶ ὁ Αἰγινητικὸς σταθμὸς εἶλκεν ἀρχικῶς ἄνω τῶν 200 κόκκων. Ἐν δὲ τῇ ἐν Παρισίοις Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ὑπάρχει μοναδικός τις στατήρ ἡλέκτρου φέρων ἐμπ. χελώνην. Ὅπ. τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς δύο μέρη διηρημένον, ἔλκων 207 κόκκους. Ἡ χρονολογία τοῦ σπουδαίου τούτου νομίσματος δυσκόλως δύναται νὰ εἴνε πολὺ νεωτέρα τοῦ 700 π. Χ. Ἀνήκει δὲ εἰς τὴν κλάσιν τῶν παλαιῶν ἔξηλέκτρου νομισμάτων τῶν κοπέντων κατὰ τὸν Φοινικικὸν σταθμητικὸν κανόνα κατά τι ἡλαττωμένον. Ἐν τούτῳ διθεν εἴνε ἵσως δδηγία τις πρὸς τὴν πηγήν, ἔξ οἱ ἐμποροὶ τῆς Αἰγίνης δυνατὸν νὰ παρέλαθον τὸν σταθμητικὸν αὐτῶν κανόνα. Θέτοντες δὲ κατὰ μέρος τὸ νόμισμα τοῦτο ως καὶ ὀλίγους τινὰς ἀργυροῦς στατῆρας ἔλκοντας πλέον τῶν 200 κόκκων, ως ἀποτελοῦντας ἔξαιρεσιν, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἔξης κλίμακα ως παρουσιάζουσαν τὰ ἀληθῆ δρια τῶν δλκῶν τῶν νομισμάτων τῆς Αἰγίνης: —

Στατήρ	194	κόκκοι
Δραχμὴ	97	"
Τριώβολον	48	"

Διώβολον	32	"
Τριημιωβόλιον	24	"
Οβολὸς	16	"
Ημιωβόλιον	8	"
Τεταρτημόριον	4	"

Αἱ ἔξῆς εἶνε κατὰ προσέγγισιν αἱ χρονολογικαὶ περίοδοι, εἰς ἃς ἀνήκουσι τὰ νομίσματα τῆς Αἰγίνης.

Περὶ τὰ 700-550 π. X.

Χελώνη μετὰ λείου χελωνείου καὶ σειρᾶς σφαιριδίων κατὰ μῆκος τῆς ράχεως αὐτῆς.

(Πίναξ IH'. 7.)

Τετράγωνον ἔγκοιλον διηρημένον εἰς δικτὼ τριγωνικὰ διαμερίσματα, ὃν τέσσαρα ἡ καὶ πλειόνα εὗνε βαθέως ἔγκοιλα. **R** Στατ. καὶ ὑποδιαιρέσεις.

Περὶ τὰ 550-480 π. X.

Ομοίως.

Τετράγωνον ἔγκοιλον διηρημένον διὰ πλατέων γραμμῶν εἰς πέντε μέρη. **R** Στατῆρ καὶ ὑποδιαιρέσεις.

Ἐπὶ τῶν νομίσμάτων τούτων τὸ ἀρχικὸν ἀνώμαλον ἔγκοιλον τετράγωνον ἀπέβη ἥδη συμβολικὸν κόσμημα διατηρηθέν — περὶ τούτου οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισθοία — οὐχὶ ἐλλείψει ἵκανότητος ἐκ μέρους τῶν σφραγιδογλύφων τῶν δυναμένων, ἢν τὸ πολιτεία ἥθελε τοῦτο, νὰ κοσμήσωσι τὸ νόμισμα μετὰ τύπων ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὅψεων, ἀλλὰ ἐκ φόρου μήτοι παραβλαφθῆ ἢ ὑπόληψις τοῦ νομίσματος, πρὸς τὴν ἀρχαικὴν θέαν τοῦ ὅποίου ἀπὸ πλέον τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως αἰώνος εἴχον ἔξοικειωθῆ οἱ ἔμποροι τῶν Πελοποννησιακῶν πόλεων καὶ πάντων τῶν λιμένων τοῦ Αἰγαίου. Υπάρχει ἐν τούτοις ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ σπουδαιότατόν τι νόμισμα φέρον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς πάντα τὰ λοιπὰ γνωστὰ τύπον καὶ ἐπὶ τῆς ὅπισθίας ὅψεως.

Χελώνη ὡς ἐπὶ τῶν ἑτέρων νομίσμάτων τῆς αὐτῆς περιόδου.

Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾧ τρισκελές **R** 187·5 κ.

Περὶ τὰ 480-456 π. X.

Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ παρατηρεῖται κατάδηλος πρόοδος ἐν τῇ δεξιότητι, μεθ' ἣς εἶνε ἔξειργασμένον τὸ χελώνιον τῆς χελώνης.

Χέλωνη ἔχουσα τὰ διστρακώδη νῶτα | Τετράγωνον ἔγκοιλον διηρημένον ὑπὸ¹
έξειργασμένα ως ἐν τῇ φύσει, ἵτοι παχειῶν γραμμῶν ως ἐπὶ τῶν νο-
διηρημένα εἰς πολλὰ διαιμερί- μισμάτων τῆς προηγουμένης πε-
σμάτα ἡ ἀβακας. ριδου. **Ρ** Στατήρ καὶ ὑποδιαιρέσ.

Περὶ τὰ 456-431 καὶ 431-404 π. X.

Ἐν ἔτει 456 π. X. ἡ Αἴγινα ἐγένετο φόρου ὑποτελὴς τοῖς Ἀθηναίοις. Τύπαρχουσιν δὲ λίγα τινὰ νομίσματα, φέροντα τὰ γράμματα Α — Ι ἐκατέρωθεν τῆς ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως χελώνης, πρὸς δὲ διάφορα γράμματα ἐν ταῖς διαιρέσεσι τοῦ ἔγκοιλου τετραγώνου τῆς ὀπισθίας ὄψεως, ἅτινα δύνανται νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν περίοδον ταύτην. Ἐν ἔτει δὲ 431 π. X. οἱ Αἰγινῆται ἐξεδιώχθησαν σύμπαντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἡ δὲ νῆσος κατελήφθη ὑπὸ Ἀθηναίων κληρούχων. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 404 π. X., μετὰ τὴν μεγάλην ἥτταν τῶν Ἀθηναίων, ὁ Λύσανδρος ἐπανέφερεν ἐκ νέου τοὺς ὑπολειπομένους τῶν Αἰγινητῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα.

Μετὰ τὸ 404 π. X.

Οἱ ἐπανοικισθέντες Αἰγινῆται φαίνεται ὅτι ἥρχισαν ἀμέσως νὰ κόπτωσι νομίσματα. Οἱ ἀρχαῖοι τύποι διετηρήθησαν, ἡ κατασκευὴ δημιῶς εἶνε πλατυτέρα, ὑπάρχουσι δὲ γράμματα ἐπὶ τῆς μιᾶς ἡ καὶ ἐπὶ ἐκατέρας τῶν ὄψεων τοῦ νομίσματος.

Χελώνη ως κατὰ τὴν τελευταίαν πε-
ρίοδον. Ἐκατέρωθεν αὐτῆς Α-Ι
(Πίναξ ΙΙΙ'. 8.)

Δύο δελφίνες, ὃν μεταξὺ Α

ΑΙΓΙ, ΑΙΓ ή ΝΙ καὶ δελφὶς ἐν ταῖς ὑποδιαιρέσεσι τοῦ ἔγκοιλου τε-
τραγώνου. **Ρ** Στατ. καὶ ὑποδιαιρ.

Ἐγκοιλον τετράγωνον διηρημένον
συμφώνως τῷ κατὰ συνθήκην Αἰγι-
νητικῷ τρόπῳ, περιέχον ἐνίστε τὰ
γράμματα Α-Γ, Δ-Ι, Ν-Ο, κτλ.
ἐντὸς δύο τῶν ὑποδιαιρέσεων τοῦ
τετραγώνου . . . . **Λ** 55

Ἐν Ἀθήναις ἐκόπησαν τὸ πρῶτον χαλκᾶ νομίσματα ἐν ἔτει 406 π. X. Τὰ τῆς Αἰγινῆς ἀνήκουσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους.

Τοίτος καὶ δεύτερος αἰών π. X.

Ολίγον μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αλεξάνδρου φαίνεται ὅτι ἐκό-

πησαν ἐν Αἰγίνη τετράδραχμα φέροντα ώς σύμβολον χελώνη (Müller, 899). Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ Αἴγινα ἔκοψεν ἐν τῇ περιόδῳ ταύτη χαλκᾶ νομίσματα διαφόρων τύπων:—

ΑΙΓΙΝΑ Πρῷρα τριήρεως.

Α—Ι Βούκρανον.

Κεφαλὴ Διός.

Κεφαλὴ κριοῦ.	· · · · .	Α · 7
ΑΙ Δελφίς.	· · · · .	Α · 65
ΑΙ-ΓΙ-ΝΙ Ἀπόλλων ἀρχαικὸς βαθί- ζων μετὰ τόξου καὶ κλάδου (πβλ. Παυσ., ΙΙ. 30, 1)	· · · · .	Α · 65

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι

Ἐπὶ Σεβήρου καὶ τῆς οἰκογενίας αὐτοῦ. Ἐπιγρ. ΑΙΓΕΙΝΗΤΩΝ. Τύποι: Ἐκάτη (Παυσ., ΙΙ. 30, 2.). Ἐρυης τῆς τετραγώνου ἐργασίας. Ἐρυης κριοφόρος. Ὁ λιμὴν τῆς Αἰγίνης δηλούμενος ὑπὸ ήμικυκλίου, ἐνῷ τριήρης, ύπεράνω δὲ ἄγαλμα Ἀφροδίτης ἐν ναῷ (Sestini, *Mus. Fontana*, σ. 49. 4· ἵδε Παυσανίου ΙΙ. 29. 6.). Ἀφροδίτη ἐνδεδυμένῃ, κρατοῦσσα κλάδον καὶ μῆλον. Δήμητρα. Ἀθηνᾶ. Νίκη. Ποσειδῶν. Ἄφαία (Βριτόμαρτος) παρισταμένη τῷ Διὶ (*Mus. Fontana*, Πίν. ΙΙ. 7· ἵδε Παυσαν. ΙΙ. 30, 3). Ζεὺς κρατῶν ἀετὸν καὶ κεραυνὸν (Παυσ., ζ. ἀ.).

KOPINΘIA

(E. Curtius, H e r m e s , X. 215 z. 55.)

Κόρινθος. Ἡ ἀρχαία καὶ περίφημος αὕτη πόλις ἐπὶ τοῦ ισθμοῦ μεταξὺ Πελοποννήσου καὶ Στερεάς Ἐλλάδος κατεῖχε τὸ κέντρον τῶν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως μεγάλων ἐμπορικῶν ὁδῶν.

‘Ως ἡ ἐν Εὔβοιᾳ Χαλκίς, οὗτω καὶ ἡ Κόρινθος παρέλαβε τὸν πρὸς στάθμισιν τῶν πολυτίμων μετάλλων κανόνα αὐτῆς ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔχουσα ώς σταθμητικὴν μονάδα τὸν ἐλαφρὸν Βα-
βυλωνιακὸν στατῆρα τῶν 130 κόκκων.

Τὸ σύστημα τῆς διὰ 3 καὶ 6 διαιρέσεως, δπερ ἐπικρατεῖ ἐν τῇ Κορινθιακῇ νομισματοχοπίᾳ μαρτυρεῖ ἐπαρκῶς τὴν Ἀσιατικὴν αὐτοῦ καταγωγήν.

Ἡ τεχνοτροπία καὶ ιδιάζουσα κατασκευὴ τῶν ἀρχαιοτάτων

Κορινθιακῶν ἀργυρῶν στατήρων διακρίνει αὐτὰ ἔκεινων πάντων τῶν λοιπῶν χρατῶν τῆς Εύρωπαϊκῆς Ἐλλάδος.

Κατὰ ποιὸν ἀκριβῶς χρόνον ἡ πλουσία αὕτη ἐμπορικὴ πόλις ἥρξατο ἐκδίδουσα τοὺς πασιγνώστους αὐτῆς Πηγασοφόρους στατῆρας, δὲν εἶνε εὔκολον νὰ δρισθῇ, δὲν θὰ ὑπολειφθῶμεν ὅμως πολὺ τῆς ἀληθείας θέτοντες τὴν ἀρχὴν τῆς Κορινθιακῆς νομισματοκοπίας ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Περιάνδρου, ἦτοι τὸ 625—585 π. X.

‘Ως δὲ ἡ Αἴγινα τὰς ἡμέρας ἔκεινας ἐδέσποζε τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ισθμοῦ ἐμπορίου, οὗτα καὶ ἡ Κόρινθος διὰ μέσου τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Λεχαίου τοῦ ἐν τῷ κόλπῳ, στις ἔφερε τὸ ὄνομα αὐτῆς, κατέστησεν μονοπώλιον ἑαυτῆς τὸ ἐμπόριον τῶν δυτικῶν θαλασσῶν καὶ εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τοῦ Κορινθιακοῦ σταθμητικοῦ κανόνος εἰς τὰς ἀποικίας αὐτῆς Ἀμβρακίαν, Ἀνακτόριον, Λευκάδα, κλπ., τὰς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀκαρνανίας, πρὸς δὲ εἰς τὰς Ἀχαϊκὰς πόλεις τῆς Μεγάλης Ἐλλάδος ἐπὶ τῶν ἀπέναντι παραλίων τοῦ Ιονίου πελάγους.

‘Η ἔξαπλωσις τοῦ Κορινθιακοῦ σταθμητικοῦ κανόνος καὶ συστήματος διαιρέσεως διὰ τοῦ 3 καὶ 6 ἐπὶ τῶν ἐν εἰδει συμμαχικῶν νομισμάτων τῆς νοτίου Ἰταλίας δύναται πάνυ ἀρκούντως νὰ ἀποδειχθῇ οὐχὶ μόνον ἐξ αὐτῶν τῶν δλκῶν τῶν νομισμάτων τοῦ Κρότωνος, Συβάρεως, Μεταποντίου, κλπ., ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πλατείας αὐτῶν κατασκευῆς, τοῦ ἐγγλύπτου ὁπισθοτύπου, τέλος δὲ διὰ τοῦ γεγονότος δτι συνήθως τὰ νομίσματα ταῦτα εἶνε ἐπικεκομμένα ἐπὶ Κορινθιακῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαϊκωτάτης κλάσεως.

Οἱ τύποι τῶν Κορινθιακῶν νομισμάτων ἀναφέρονται εἰς τὸν μῆθον τοῦ Βελλεροφόντου καὶ Πηγάσου, καὶ τὴν λατρείαν τῆς χαλινίτιδος Ἀθηγᾶς, τῆς βοηθησάσης τὸν Βελλερεφόντην εἰς τὸ νὰ δαμάσῃ τὸν θαυμάσιον πτερωτὸν ἵππον. ‘Ο Πήγασος πάλιν τὸ καθ’ ἑαυτὸν ἔθεωρεῖτο ὡς δ ἀναβρύων τὰς κρήνας τοῦ δροσεροῦ ὕδατος, ἀς ἥνοιγεν πλήσσων διὰ τῆς ὁπλῆς αὐτοῦ τοὺς βράχους· πρβλ. τὴν κρήνην τῶν Μουσῶν Ἰπποκρήνην, ἦν παρήγαγε τοιουτοτρόπως δ Πήγασος, ἐξ οὗ καὶ ἔθεωρεῖτο ὡς δ ἵππος τῶν Μουσῶν.

Ἐλέγετο δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι κατέπτη ἐπὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου, καὶ ἔπιεν ἐκ τῆς κρήνης Πειρήνης, ὅπου ὁ Βελλεροφόντης ἐζήτησε εἰς μάτην γὰρ συλλάβῃ καὶ τιθασεύσῃ αὐτόν, μέχρις οὖ ἐπὶ τέλους, καθ' ἣν ὥραν ἐκοιμᾶτο ὁ ἥρως παρὰ τὸν βωμὸν τῆς Ἀθηνᾶς, παρέστη καθ' ὑπον αὐτῷ ἡ θεά καὶ τῷ ἐνεγείρισε χρυσοῦν χαλινόν, ὃν ἐξυπνήσας εὔρε παρ' αὐτῷ, καὶ δι' οὗ ἐδάμασεν εὐκόλως τὸν πτερόεντα ἵππον. Κατ' ἄλλην τινὰ ἔκδοσιν τοῦ μύθου αὐτὴ ἡ Ἀθηνᾶ ἐτιθάσευσε τὸν Πήγασον καὶ ἐνεγείρισε τῷ Βελλεροφόντη.

Δύναται νὰ παρατηρηθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ἐν Κορίνθῳ λατρείᾳ τῆς Ἀθηνᾶς συνεδέετο ἐπίσης πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὴν θάλασσαν (πρᾶλ. Preller, *Gr. Myth.*, I. 172).

Ἐν τούτοις ἡ μεγάλη θεὰ τῆς Κορίνθου ἦτο ἡ Ἀφροδίτη, ἡ κεφαλὴ δ' αὐτῆς καταλαμβάνει ἐπὶ τῶν δραχμῶν τὴν θέσιν ἐκείνης τῆς ἐπὶ τῶν διδράχμων Ἀθηνᾶς.

Οἱ Πηγασοφόροι στατῆρες τῆς Κορίνθου, κοινῶς πᾶλοι καλούμενοι (Πολυδ. IX. 6.76), ἔχοντες σίμευον ὡς κύριον μέσον ἀνταλλαγῆς κατὰ μῆκος δλων τῶν ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, μάλιστα δὲ καὶ πέραν τῶν θαλασσῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ, ἔνθα ἀνεκαλύψθησαν τὰ μέγιστα εὑρήματα αὐτῶν.

Τὸ Κορινθιακὸν νόμισμα διὰ τοῦ κλασματικοῦ αὐτοῦ συστήματος ὑπερεῖχε πρακτικῶς τοῦ τε Αἰγινητικοῦ καὶ Ἀττικοῦ, ὡς δυνάμενον νὰ κυκλοφορῇ ἐν ταῖς κτήσεσιν ἀμφοτέρων τῶν ἀντιζήλων αὐτῆς. Οὕτως δὲ Κορινθιακὸς στατήρ τῶν 130 περίπου κόκκων ἦδύνατο νὰ κυκλοφορήσῃ ὡς διδράχμον παραπλεύρως τῶν Ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων, ἐνῷ ἡ Κορινθιακὴ δραχμὴ ($\frac{1}{3}$ στατῆρος) τῶν 44 περίπου κόκκων ισοφάριζε πρακτικῶς πρὸς ἐν Αἰγινητικὸν ἡμίδραχμον.

Διὰ τοῦτο ἡ χώρα, ἐν ᾧ ἐκυκλοφόρει τὸ Κορινθιακὸν νόμισμα κατ' οὐδένα χρόνον περιωρίσθη εἰς τὸν στενὸν ίσθμὸν καὶ τὴν περιωρισμένην χώραν τῆς πόλεως Κορίνθου.

Αἱ ἀκόλουθοι εἶνε κατὰ πᾶσαν δυνατὴν προσέγγισιν αἱ περίσσοι, εἰς ἃς φαίνονται ὅτι ἀνήκουσιν τὰ νομίσματα τῆς Κορίνθου.

Χρόνοι τοῦ Περιάνδρου, 625-585 π. Χ.

Ο Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων.
(B. M. Guide, Πίν. VI. 30.)

Τετράγωνον ἔγκοιλον διηρημένον εἰς ἐπτὰ τετραγωνικὰ διαμερίσματα, ὃν τὰ τέσσαρα εὗνε ἀνάγλυπτα
R Στατήρ.

Περὶ τὰ 585-500 π. Χ.

Ο Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων.
(Πίναξ IH'. 9.)

Ἐγκοιλον κόδσμημα σχῆματος μαι-
ανδρομόρφου σταυροῦ (swastíka).
R Στατῆρες καὶ δραχμαῖ.

Ο "Ημισυ Πηγάσου.

Ο Πήγασος.

Κεφαλὴ Πηγάσου.

'Ομοίως . . . . . R 'Ημιδρ.

'Ομοίως . . . . . R 'Οβολ.

'Ομοίως . . . . . R 'Ημιώβ.

Ἡ κατασκευὴ τῶν νομισμάτων τούτων εἶνε πλατυτέρα ἐκείνης παντὸς ἄλλου νομίσματος τῶν παλαιῶν χρόνων ἐξαιρέσει τῶν νομισμάτων τῶν Ἀχαικῶν πόλεων τῆς Νοτίου Ἰταλίας, ἀτινα παρήγθησαν ἐξ αὐτῶν.

Περὶ τὰ 500-420 π. Χ.

Ἄρχαικὴ τεχνοτροπία.

Ο Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων.

Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ὦ κεφαλὴ κρανοφόρος Ἀθηνᾶς τῆς Χαλινίτιδος. Τεχνοτροπία γηνησίως ἀρχαϊκή. . R Στατήρ καὶ δραχμή.

'Ομοίως.

Τετράγωνον ἔγκοιλον. Κεφαλὴ Ἀφροδίτης (;) ἀρχαϊκῆς τεχνοτροπίας.
Ἡ κόδη ἀναδεδεμένη εἰς τὰ διπίσια τῆς κεφαλῆς . . R Δραχμή.

Ο "Ημισυ Πηγάσου μετὰ πτερύγων καμπύλων.

Τετράγωνον ἔγκοιλον περιέχον μέγα Δ . . . . . R Διώβολον

Ο Κεφαλὴ Πηγάσου κεχαλινωμένου.

Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ὦ γοργόνειον καὶ Τ-Ρ-Ι-Η. R Τριημιωβόλ.

Ο Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων. Σύμβολον, τρίαινα.

Τετράγωνον ἔγκοιλον περιέχον μέγα Η . . . . . R 'Ημιωβόλιον.

Ο Κεφαλὴ Πηγάσου.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐγκατελείφθη ἡ πλατεῖα κατασκευή, τὸ δὲ νόμισμα ἀποβαίνει μικρότερον τὴν διάμετρον καὶ συμπαγέστερον.

Μεταβατικὴ τεχνοτροπία.

Ο Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων.

(B. M. Guide, Pl. XIII, 25.)

Όμοιώς.

*Ἐγκοιλὸν τετράγωνον. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μεταβατικῆς τεχνοτροπίας (δόρθαλμὸς ἐν κατατομῇ), ἐνίστε μετὰ συμβόλου, τριαίνης ἢ δοστράκου, διπισθεν . . . Α Στατήρ.

*Ἐγκοιλὸν τετράγωνον Κεφαλὴ Ἀφροδίτης (;) μετὰ κόμης ἀναδεδεμένης. . . . Ρ Δραχμῆ.

Περὶ τὰ 430-400 π. Χ.

Μεταβατικὴ τεχνοτροπία.

Ο Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων.

Τετράγωνον ἐγκοιλὸν. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μεταβατικῆς τεχνοτροπίας (δόρθαλμὸς ἐν κατατομῇ). ἐνίστε μετὰ συμβόλου (συνήθως τριαίνης) διπισθεν αὐτῆς. . . . Ρ Στατήρ.

Ο Βελλεροφόντης γυμνὸς καὶ ἀσκεπής ίππεύων τὸν Πήγασον¹.

Τετράγωνον ἐγκοιλὸν, ἐν ᾖ Χίμαιρα πρὸς δ. . . . Ρ Τριημίδραχμον.

Ο Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων.

Τετράγωνον ἐγκοιλὸν, ἐν ᾖ κεφαλὴ Ἀφροδίτης πρὸς δρ., τὴν κόμην ἔχουσης ἀναδεδεμένην. Ρ Δραχ.

Ο Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων, σύμβολον δὲ κλέδος ἀμπέλου.

Τετράγωνον ἐγκοιλὸν. Πήγασος πηδῶν κατ' ἐνώπιον. Επιγρ. Δ-Ι-Ο Ρ Διώβολον.

Τὸ πάρχουσιν ώσαύτως τριημιωδόλια, ως ἐν τῇ προηγουμένῃ περιόδῳ, ἀλλὰ τεχνοτροπίας μεταγενεστέρας, ἐπειδὴ δὲ Πήγασος τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως ἔχει δξείας τὰς πτέρυγας, τὴν δὲ γλῶσσαν τοῦ γοργονείου οὐχὶ προτεταμένην.

1) Τὰ τριημιωδόλια, ἐφ' ὃν δὲ Βελλεροφόντης φέρει πέτασον καὶ χλαμύδα ἀνήκουσιν εἰς μεταγενεστέραν περίοδον, περὶ τὰ 338 π. Χ. Φέρουσι δὲ συνήθως ΔΙ ἐν τῷ πεδίῳ.

Περὶ τὰ 400-338 π. Χ.

*Αρίστη τεχνοτροπία.

Ω Πήγασος συνήθως ιπτάμενος, μετ' δέξιων πτερύγων, ἐνίστε δμως καὶ ιστάμενος ἡ βαδίζων, μετὰ πτερύγων καμπύλων ἡ προσδεδεμένος διὰ σχοινίου εἰς κρίκον προσηρμοσμένον εἰς τὸ ὑπὲρ αὐτὸν τείχος.
*Ἐπὶ δλίγων τινῶν κομματίων παρίσταται πίνων.

(Πίναξ ΙΗ'. 10.)

Ω Πήγασος μετὰ δέξιων πτερύγων.

Ω "Ημισυ Πηγάσου μετὰ πτερύγων καμπύλων.

Ω Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων.

Ω Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων ἡ δέξιων.

Ω *Ομοίως.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, ἀρίστης τεχνοτροπίας, φέρουσα Κορινθιακὸν κράνος ἔχον εὔρὺν ἐπινώτιον. Ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολον ἀρχοντος, πθανῶς ἀλλάξσον ἔκαστον ἔτος. Ἐνίστε ἐπίσης εὑρηνται εἰς ἡ λείονες δελφῖνες ἐν τῷ πεδίῳ, οἵτπνες δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ιώς σύμβολα ἀρχόντων . . . Ρ Στατήρ.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης διαφόρως παριστανομένη συνήθως μετὰ προσθέτου συμβόλου . . . Ρ Δραχμή.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης διαφοροτρόπους ἔχουσα κομψεις . Ρ *Ημίδραχ. Πήγασος μετὰ καμπύλων πτερύγων, ἀνορθούμενος ἡ καλπάζων, ἐνίστε δὲ μετὰ δελφῖνος ἡ ἐπιγρ. ΔΙΟ .

Ρ Διώβολον.

Σταυρὸς μαιανδρικοῦ σχῆματος (Swastika) . . . Ρ 'Οβολ.

Τρίαινα . . . . . Ρ 'Οβολ.

'Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τινὰ τῶν μικροτέρων κλασμάτων δύνανται μετὰ τῆς αὐτῆς σχεδὸν πιθανότητος νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν πρὸ τοῦ 400 π. Χ. περίοδον, καθ' ὃν χρόνον περίπου φαίνεται ὅτι αἱ μικρότεραι ὑποδιαιρέσεις ἀντικατεστάθησαν κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τοῦ νεωστὶ εἰσαχθέντος χαλκοῦ νομίσματος. .

Τέταρτος καὶ τρίτος αἰών π. Χ., μέχρι περίπου τοῦ 243 π. Χ.

Εύθὺς κατόπιν, ἂν καὶ ἐν μέρει συγχρόνως πρὸς τὰς ἀνωτέρω περιγραφείσας σειράς, ἀκολουθεῖ μεγάλη κλάσις στατήρων, δραχμῶν, κλπ. μετὰ γραμμάτων ἀρχόντων ἡ μονογραφημάτων ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ὁπισθίας ὅψεως κατὰ προσθήκην εἰς τὸ προσ-

ηρτημένον σύμβολον. Ἡ σειρὰ αὕτη ὅμοίως ταῖς λοιπαῖς, φέρει πάντοτε τὸ γράμμα Θ ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας δψεως.

Μολονότι εἶνε δύσκολον νὰ ὀμιλῇ τις μετὰ βεβαιότητος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρονολογικὴν ἀκολουθίαν τῶν ἀλφαβητικὰ στοιχεῖα φερόντων νομισμάτων τούτων, αἱ ἔξης χρονολογίαι δύνανται ἵσως νὰ γείνωσιν δεκταὶ ὡς κατὰ προσέγγισιν ὁρθαί. Ὁ κατάλογος περιέχει μόνον κομμάτια, ἄτινα εἶδον ἐγὼ αὐτός.

Πρὸ τοῦ 400 π.Χ. Ξ Σύμβολα: "Οστρακον (ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας δψεως
Πήγασος ἀρχαϊκῆς τεχνοτροπίας,
μετὰ καμπύλων πτερύγων).

Περὶ τὰ 400-350 π.Χ. ΑΛ	»	Τρίαινα.
» Ε ḥ Ε	»	Πρόσθιον ταύρου, λαμπάς, ῥόδον, τόξον, καρπὸς μήκωνος, ἀστήρ. (Ο ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας δψεως Πήγασος παρίσταται συχνὰ βαδίζων).
» ΕΡ	»	Νίκη κρατοῦσα θυμιατήριον.
» ΕΥ	»	Μορφὴ γυμνὴ κρατοῦσα ταυνίαν· τρίπους (δ Πήγασος τῆς ἐμπροσθίας δψεως ἐνίστε βαδίζων).
» ΒΥ	»	Ρόδον καὶ δελφίς.
» ΕΥΘ	»	Γλαῦξ δίσωμος· χίμαιρα ἀκροστόλιον.
» ΕΥΤΥ	»	Ανευ συμβόλου (δ Πήγασος μετὰ πτερύγων καμπύλων καὶ διὰ δεσμοῦ εἰς κρίκον προσδεδεμένος).
» ΙΔ	»	Δελφίνες πέριξ.
» Κ ḥ ΚΑ	»	Τρίαινα.
» Ζ ḥ Σ	»	Δελφίς.
Περὶ τὰ 350-338 π.Χ. Α	»	Ασπίς, ἐφ' ᾧς τρίαινα· μέλισσα· στέφανος δρυός· ἀστράγαλος· ἄρπη· ξίφος· γράνος· πελαργός.
» ΑΛ	»	Τροχός· σφαιροειδές τι ἀντικείμενον· προσωπίς πωγωνοφόρος· θώραξ· τρόπαιον· τρεῖς μηνίσκοι.
» ΑΥ	»	Μορφὴ φέρουσα λαμπάδα καὶ κέρας· Αμαλθείας.

Περὶ τὰ 350-338 π. Χ. Δ Σύμβολα. Διόνυσος ἵσταμενος· κρατήρ· στέφανος κισσοῦ· στέφανος δρυός· κεφαλὴ Ἡλίου· λύκος· θώραξ.

» Ν ἥ ΝΙ » Στέφανος σταχύων· τρεῖς μηνίσκοι ἐν κύκλῳ· κάνθαρος· Ἀρης (;)· πρῷρα· οἰνοχόη κεφαλὴ ἀλέκτορος· βούκρανον· δρός· Μακεδονικὸν κράνος.

Περὶ τὰ 338 π. Χ. Γ » Θύρσος· περιστερὰ ἐν στεφάνῳ.

» Ι » Νίκη μετὰ ταινίας· ἀλέκτωρ ἐπὶ ρόπαλου· ἀστήρ· τόξον ἐν φαρέτρῃ· γλαῦξ.

» ΚΑ (μον.) » Μακεδονικὴ λοφοφόρος περικεφαλαῖα.

Περὶ τὰ 338-300 π. Χ. ΑΡ » Κάπρος· φύλλον κισσοῦ· ἄροτρον· αιγίς· Ἀθηνᾶ Πρόμαχος· Χίμαιρα· κράνος· κέρας· Αμαλθείας· ἀετός. (Η· περικεφαλαῖα τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς σειρᾶς ταύτης εἶνε πάντοτε δαφνοστεφής).

» ΔΙ » Δάμαλις καὶ μόσχος στέφανος· Ζεὺς καθήμενος· Ἀθηνᾶ ἴσταμένη· Ἀρτεμις κυνηγέτις· Ἀρτεμις λαμπαδηφόρος· Ἐρμῆς τῆς τετραγώνου ἔργασίας μετὰ κέρατος· Αμαλθείας· ἀμφορεύς· Ο τελευταῖος οὗτος ἐπὶ τριημιδράχμων φερόντων τύπον Βελλερεφόντου.

Περὶ τὰ 300-243 π. Χ. Β » Σταφυλή.

» Λ » Ἰκριον τροπαίου.

Διάφ. μονογρ. » Ἐρμῆς τῆς τετραγώνου ἔργασίας· ἀετός κτλ.

ΧΑΛΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ.

Περὶ τὰ 400-338 π. Χ.

Ο Πήγασος μετ' δέξιων πτερύγων | Τρίαινα μετὰ διαφόρων συμβόλων·
καὶ γραμμάτων ἐν τῷ πεδίῳ Α·5

Περὶ τὰ 338-243 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα κράνος | ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ Τρίαινα συνήθης μετὰ λοφοφόρον. | γραμμάτων ἐν τῷ πεδίῳ. Α·75

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα κράνος λοφοφόρον.	Κ Πήγασος μετ' δέξιων πτερύγων. Α · 55
Κεφαλὴ Ποσειδῶνος μετὰ κόμης καταπιπτούσης εἰς βαρεῖς βοστρύχους, ἐστεμμένη διὰ θαλασσίου φυτοῦ ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ ἢ Δώσωνος.	ΚΟΡ ἢ Ο καὶ διάφορα γράμματα. Βελλερεφόντης ιππεύων τὸν Πήγασον καὶ ἀκοντίζων πρὸς τὰ κάτω . . . . . Α · 8
Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου καὶ μετὰ στεφάνου.	Ο καὶ διάφορα γράμματα. Πρόσθιον Πηγάσου ιππαμένου δεξ. Α · 55

Ἡ Κόρινθος ἂν καὶ κατείχετο ύπὸ Μακεδονικῆς φρουρᾶς ἀπὸ τοῦ 338 μέχρι τοῦ 243 π. Χ., ὅτε ἡλευθερώθη ύπὸ τοῦ Ἀράτου, δὲν φαίνεται δτὶ ἀπεστερήθη, ὡς αἱ Ἀθῆναι, τοῦ δικαιώματος τῆς γομισματοκοπίας, ἐπειδὴ οἱ πηγασοφόροι στατῆρες αὐτῆς ἔξικολούθουν ἐκδιδόμενοι, ἂν καὶ δλιγάτερον ἀφθόνως ἢ πρότερον, μέχρις οὗ αὕτη ἐγένετο μέλος τῆς Ἀχαικῆς συμμαχίας. Ἐν ἔτει δριμῶς 223 π. Χ. παρεδόθη ύπὸ τῆς συμμαχίας εἰς Ἀντίγονον τὸν Δώσωνα· μεταξὺ δὲ τοῦ χρόνου τούτου καὶ τοῦ 196, ὅτε καὶ πάλιν ἡλευθερώθη ύπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ συνεδέθη ἐκ νέου πρὸς τὴν συμμαχίαν, δὲν φαίνεται δτὶ ἐπετράπη αὐτῇ νὰ κόπη νόμισμα, ἐκτὸς ἂν πράγματι τὰ φέροντα τὰς κεφαλάς τοῦ Ἡρακλέους καὶ Ποσειδῶνος, ἀνωτέρω δὲ περιγραφέντα, πρέπει νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν περίοδον ταύτην.

Κόρινθος ὡς Ῥωμαϊκὴ ἀποικία.

Ἄπὸ τῆς ἐν ἔτει 146 π. Χ. καταστροφῆς αὐτῆς ύπὸ τοῦ Μουμπίου ἡ Κόρινθος διέμεινε σωρὸς ἐρειπίων ἐπὶ διάστημα ἑκατὸν ἑτῶν. Ἐν ἔτει 46 π. Χ. ὁ Καῖσαρ ἐπεμψεν αὐτόσε αποικίαν καὶ ἡ πόλις ἥκμασεν ἐκ νέου, ὡς ᾧτο ἐπόμενον ἐνεκα τῶν φυσικῶν πλεονεκτημάτων τῆς τοποθεσίας αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ χρόνου δὲ τούτου καὶ ἐντεῦθεν ἔκοψε χαλκᾶ νομίσματα μετὰ Λατινικῶν ἐπιγραφῶν, COL, COR, ἢ ἀπλῶς COR., CORINT., κτλ., συνήθως δὲ φέροντα μέχρις τῆς βασιλείας τοῦ Γάλβα, τὰ δνόματα διάνδρων κατ' ἀφαιρετικὴν πτῶσιν.

Απὸ τῆς βασιλείας τοῦ Δομιτιανοῦ μέχρις τῆς τοῦ Γορδιανοῦ Γ'. αἱ ἐπιγραφαὶ εἰνε COL. IVL. FLAV. AVG. COR., COL. IVL. COR., ἡ C. L. I. COR (Colonia Laus Iulia Corinthus), τὰ δὲ ὀνόματα τῶν ἀρχόντων διακόπτονται.

Μεταξὺ τῶν ιδιαιτέρας μνείας χρηζόντων τύπων εἶνε οἱ ἔξης. — Βελλεροφόντης κρατῶν ἡ δαμάζων τὸν Πήγασον. Ὁ αὐτὸς ιστάμενος παρὰ τὸν Πήγασον πίνοντα ἐκ ρεύματος παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀκροκορίνθου. Ὁ αὐτὸς ἵππεύων τὸν Πήγασον καὶ μαχόμενος πρὸς τὴν Χίμαιραν. Πήγασος ἀνιπτάμενος ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀκροκορίνθου. Ἐτεροι συνήθεις τύποι ἀναφέρονται εἰς τὸν μύθον τοῦ Μελικέρτου ἡ Παλαίμονος, πρὸς τιμὴν τοῦ ὅποιου ἐτελοῦντο ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἀγῶνες Ἰσθμια καλούμενοι. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ ἔξης: Ὁ ὑπὸ δένδρον πεύκης ἐπὶ τῆς ράχεως δελφῖνος κείμενος παῖς Μελικέρτης (Παυσ., II. 1, 3.). Ὁ Μελικέρτης κείμενος ἐπὶ δελφῖνος τεθειμένου ἐπὶ βωμοῦ ὑπὸ δένδρον καὶ ὁ Ἰσθμὸς παριστάμενος αὐτῷ ὡς ἔφηβος φέρων πηδάλιον ἡ δ Ποσειδῶν μετὰ τῆς τριαίνης αὐτοῦ. Παλαίμων ιστάμενος ἡ ἵππεύων ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ δελφῖνος. Ναὸς κυκλοτερής τοῦ Παλαίμονος ἐνίστε μετὰ ταύρου θυσίας πρὸ αὐτοῦ. Ἰνώ φέρουσα εἰς τοὺς βραχίονας αὐτῆς τὸν παῖδα Μελικέρτην, πρὸ αὐτῆς δὲ ὁ Ἰσθμὸς καθήμενος ἐπὶ βράχου μετὰ δελφῖνος τὴν θάλασσαν δηλοῦντος. Ἰνώ κατακρημνίζουσα ἔαυτὴν ἀπὸ τῆς Μολούριδος πέτρας μετὰ τοῦ Μελικέρτου εἰς τοὺς βραχίονας, πρὸ αὐτῆς δὲ δελφῖς ἡ θεὸς θαλάσσιος ἐκτείνων τὰς χεῖρας πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ παιδός. Ἀξιομνημόνευτοι εἶνε ὡσαύτως οἱ ἔξης τύποι: —

Οἱ Ἰσθμὸς προσωπεποιημένος ὡς νεανίας γυμνὸς καθήμενος ἡ ιστάμενος καὶ κρατῶν ἐν ἡ δύο πηδάλια πρὸς δήλωσιν τῶν δύο λιμένων τῆς Κορίνθου, ἄπαξ δὲ μετ' ἐπιγραφῆς ISTHMVS. Οἱ δύο λιμένες Λέχαιον καὶ Κεγχρεαὶ ὡς νύμφαι κρατοῦσαι πηδάλια, ἐνίστε σὺν ταῖς ἐπιγραφαῖς LECH, CENCH ἡ ὡς κατακεκλιμέναι ἀνδρικαὶ παραστάσεις μετὰ τοῦ Ἀκροκορίνθου ἐν μέσῳ αὐτῶν. Οἱ λιμὴν τῶν Κεγχρεῶν μετ' ἀγάλματος τοῦ Ποσειδῶνος ἐν τῷ

κέντρῳ· ἐν ἔκατέρῳ τῶν ἄκρων τοῦ λιμένος εἶνε ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ τὰ ιερὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ἰσιδος, ὑποκάτω δὲ τρεῖς τριήρεις (Παυσ. II. 2, 3.). Ἀγάλματα Ποσειδῶνος ἐν διαφόροις στάσεσιν. Ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος μετὰ τριτώνων ἐπὶ τῆς στέγης (Παυσ., II. 1, 7). Ποσειδῶν ἐπὶ ἄρματος ῥυποκαμπῶν. Ἰσις Φαρία. Ἀρτεμις κυνηγέτις. Ἀρτεμις Ἐφεσία. Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν ἀντιγράφων ἀγαλμάτων ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κορίνθου, ἐν τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων εἶνε τὸ τῆς Ἀφροδίτης τοῦ Ἀκροκορίνθου, ισταμένης γυμνῆς μέχρις ὀσφύος καὶ φερούσης τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀρεως, ἐπὶ τῆς λείας ἐπιφανείας τῆς ὅποιας ἀτενίζει ὡς εἰς κάτοπτρον. Οὐ ποτὲ οὕτος ἐπεξηγεῖ τὸ ἐπίθετον ὀπλισμένη, ὅπερ δίδει ὁ Παυσανίας εἰς τὸ ἀγαλμα (II. 5, 1). Οὐ Ἀκροχόρινθος ἔχων ἐπὶ μὲν τῆς κορυφῆς ναὸν τῆς Ἀφροδίτης, εἰς τοὺς πρόποδας δὲ οἰκοδομὰς καὶ δένδρον. Κεφαλὴ Ἀφροδίτης ἡ τῆς περιφήμου ἑταίρας Λαΐδος, δπισθ. δὲ τάφος τῆς Λαΐδος ἀποτελούμενος ἐκ κιονοκράνου, ἐφ' οὐ λέαινα ισταμένη ἐπὶ κριοῦ κατακειμένου, ὡς δηλαδὴ περιγράφεται ὑπὸ Παυσανίου (II. 2, 4), τάφος Λαΐδος, φ δὲ λέαινα ἐπίθημά ἔστι κριὸν ἔχουσα ἐν τοῖς προτέροις ποσίν. Ἀγαλμα Ἀθηνᾶς Χαλινίτιδος κρατούστης χαλινόν, δόρυ καὶ ἀσπίδα (Παυσ., II. 4, 1). Ή ιερὰ κρήνη Πειρήνη προσωπεποιημένη ὡς νύμφη καθημένη ἐπὶ βράχου καὶ κρατοῦσα ἀγγεῖον ἡ καθημένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὅποιου εἶνε ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης, ἐν φρὸν αὐτῆς εὑρηται Πήγασος πίνων ὕδωρ ἐκ πηγῆς. Τύποι ἀγωνιστικοί, ἦτοι παλαισταί, δρομεῖς, κλπ. Στάδιον μετὰ καμπτῆρος ἐν τῷ κέντρῳ μεταξὺ δύο ιππέων, τάχιστα καλπαζόντων. ΙΣΤΗΜΙΑ ἐν στεφάνῳ, κλπ. Διόνυσος ιστάμενος ἡ καθήμενος. Ἐρμῆς μετὰ κριοῦ ιστάμενος ἡ καθήμενος ἡ φέρων τὸν παιδα Διόνυσον. Τύχη ισταμένη ἡ καθημένη. Ζεὺς ιστάμενος. Ἀθηνᾶ ισταμένη. Ἡρακλῆς ιστάμενος. Ἡλιος ἐπὶ τεθρίππου. Κυβέλη καθημένη. Ἀσκληπιός καὶ Γύεια. Κρόνος μετὰ δρεπάνου. Ἡφαιστος μετὰ πυράγρας. Ἀρης. Τριπτόλεμος ἐπὶ ἄρματος δρακόντων. Τὰ Προπύλαια, ἐφ' ὃν

τέθριππα. Ὁ δάιμων τῆς ἀποικίας κρατῶν κέρας Ἀμαλθείας καὶ φιάλην, ἐπιγρ. GEN. COL. COR. Ὁ ναὸς τοῦ Ἰουλίου γένους μετ' ἐπιγραφῆς ἐν τῷ ἀετώματι CAESAR, AVGUSTVS, ἡ GENT. IVLI.

Πολυαριθμους ἄλλους τύπους οὓς παραλείπομεν ἐλλείψει χώρου, ἵδε ἐν Imhoof καὶ Gardner, *Numismatic Commentary on Pausanias* ἐν τῷ *Journ. Hell. Stud.*, 1885.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Τὸ πότερον γενικὸν τοῦτον τίτλον ἀρμόζει νὰ κατατάχθωσιν ὅλα ἔχεινα τὰ ἀντίγραφα τῶν Κορινθιακῶν πηγασοφόρων στατήρων τὰ μὴ φέροντα τὸ γράμμα Θ. Ἐκόπησαν δὲ ταῦτα ὑπὸ διαφόρων πόλεων ἐν Ἀκαρνανίᾳ, Κερκύρᾳ, Ἡπείρῳ, Ιλλυρίᾳ, Σικελίᾳ καὶ Βρεττίᾳ.

Οἱ ἐπόμενοι κατάλογος τῶν πόλεων, αἵτινες ἔνεκα ἐμπορικῶν λόγων παρεδέχθησαν τοὺς κοινῶς γνωστοὺς Κορινθιακοὺς τύπους ἐλήφθη ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ Imhoof—Blumer, *Die Münzen Acarnaniens*, σ. 5. Περὶ δὲ τῶν περιόδων τῆς ἐκδόσεως, ἵδε τὰ σχετικὰ κεφάλαια.

(α) Ἐν Ἀκαρνανίᾳ:—

Ἄλυζια, σὺν Α, Φ, ΑΛΥ, ΑΛΥΣΙΑΙΩΝ.

Ἀνακτόριον, Φ, Η, Α, ΑΝ, ΑΝΑ, ΑΝΑΚΤ, ΑΝΑΚΤΟΡΙΩΝ,
ΑΝΑΚΤΟΡΙΕΩΝ.

Ἄργος Ἀμφιλοχικόν, Α, ΑΡ, ΑΡΓΕΙ, ΑΡΓΕΙΩΝ, ΑΡΓΕΩΝ καὶ
ΑΡΓΙΩΝ. Πρὸς δὲ ΑΜ, ΑΜΦ, ΑΜΦΙ, ΑΜΦΙΛ, ΑΜΦΙΛΟ,
ΑΜΦΙΛΟΧΩΝ.

Ἄστακός, σὺν ΑΣ.

Θύρρειον, Θ, ΘΥ, ΘΥΡ, ΘΥΡΡ.

Κόροντα, σὺν Κ.

Λευκάς, Λ, Λ, ΛΕ, ΛΕΥ, ΛΕΥΚΑΔΙ καὶ ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ.

Μητρόπολις, Μ καὶ Μ.

Πάλαιρος (;) ΠΑΛΑΙΡ ἐν μονογρ. (Μόνον κλάσματα στατῆρος).

Φυτία, Φ (Μόνον κλάσματα στατῆρος).

Ἀκαρνανίας Συμμαχικὰ σύν Α, κοπέντα ἐν Λευκάδι.

(β) Ἐν Κερκύρᾳ:—Κ, ΦΚ καὶ ΚΟΡ.

(γ) Ἐν Ἡπείρῳ: —

Αμβρακία, Α, Α, ΑΜ, ΑΜΠ, ΑΜΠΡΑ, ΑΜΠΡΑΚΙ, ΑΜΠΡΑΚΙΟΤΑΝ, ΑΜΠΡΑΚΙΩΤΑΝ καὶ ΑΜΒΡΑΚΙΩΤΑΝ.

Συμμαχικὰ Ἡπειρωτῶν, ΠΕ (=ΑΠΕΙ) καὶ Α (ἴσως ἀντὶ Ἀμβρακιωτῶν).

(δ) Ἐν Ἰλλυρίᾳ: —

Ἀπολλωνία, ΑΠΟΛ.

Ἐπίδαμνος - Δυρράχιον, σύν Ε ἢ Δ, ΔΥΡ, ΔΥΡΑ, ΔΥΡΡΑΧΙΝΩΝ.

(ε) Ἐν Σικελίᾳ: —

Ἐρυξ, σύν ΓΡΑ.

Λεοντῖνοι. ΛΕΟΝΤΙΝΟΝ.

Συρακοῦσαι, ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΝ καὶ ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ.

(ζ) Ἐν Βρεττίᾳ: —

Λοκροὶ Ἐπιζεφύριοι, Λ, ΛΟ, ΛΟΚ, ΛΟΚΡΩΝ.

Μέσμα, Μ καὶ ΜΕ.

Ρήγιον, ΡΗ.

Τερίνα, ΤΕ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πόλεων τῶν παραδεχθεισῶν τὸν Κορινθιακὸν στατῆρα φαίνεται ὅτι μόνον τὸ Ἀνακτόριον, ή Λευκὰς καὶ ἡ Ἀμβρακία ἔπραξαν τοῦτο πρὸ τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου αἰώνος, ἐπειδὴ ἐκτὸς τῆς Κορίνθου μόνον τῶν πόλεων τούτων ὑπάρχουσι στατῆρες τῆς μεταβατικῆς καὶ ἀχμαίας τεχνοτροπίας.

Ἡ Ἐπίδαμνος, τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἀργος καὶ ἡ Ἄλυζια ἡκολούθησαν τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἐν περιόδῳ κατά τι νεωτέρᾳ, ἀλλὰ μόλις ἀπὸ τῶν μέσων τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος, ὁ Πηγασοφόρος Κορινθιακὸς στατήρ ἀπέβη κοινῆς χρήσεως ἐν τοῖς δυτικοῖς μέρεσι τῆς Ἐλλάδος, ἐν Βρεττίᾳ καὶ Σικελίᾳ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τῶν μέσων τῆς τρίτης ἐκατονταετηρίδος οἱ πηγασοφόροι στατῆρες ἐξηκολούθουν ἐκδιδόμενοι κατὰ μεγάλας ποσότητας, κυρίως, ὡς δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, χάριν τοῦ μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἐμπορίου, ἐνθα ἀνεκαλύφθησαν τὰ μεγιστα τῶν εύρημάτων τῶν τῆς κλάσεως ταύτης νομισμάτων.

Τὰ Πηγασοφόρα νομίσματα εἰ καὶ ἀναμφιβόλως ἦσαν κοινὰ εἰς

πλείστας πόλεις, δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν πρὸς τὰ ιδίως καλούμενα συμμαχικὰ νομίσματα ως π. χ. τὰ τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας, ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν λόγους νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ἐγένοντο παραδεκτὰ κατόπιν ἀμοιβαίων συνθηκῶν μεταξὺ τῆς Κορίνθου ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἔκδουσῶν τοιαῦτα νομίσματα πόλεων, ἀφ' ἑτέρου "Ἡθελε φανῇ μᾶλλον ὅτι αἱ διάφοροι πόλεις ἐξελέξαντο τοὺς Κορινθιακοὺς τύπους ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων καὶ χάριν τῶν ιδίων εὐκολιῶν καὶ συμφερόντων, πάνυ δμοίως πρὸς πολλὰς ἀσιατικὰς πόλεις ἀντιγραφούσας πολὺ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰ Μακεδονικὰ τετράδραχμα, ἅτινα αἱ κατακτήσεις αὐτοῦ ἐξύψωσαν εἰς διεθνὲς νόμισμα ὅπερ ἦτο οἰκεῖον ἐν πάσαις ταῖς ἀγοραῖς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀγατολῆς.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐν ἀρχῇ τὸ Κορινθιακὸν νόμισμα δυνατὸν νὰ ἐπειδήθη κατ' ἐκλογὴν ἢ ἀνάγκην εἰς τὸ Ἀγατόριον καὶ τὴν Λευκάδα ὑπὸ τῆς μητροπόλεως αὐτῶν Κόρινθου· ἐκ τῶν νομισματοκοπείων ὅμως τούτων φαίνεται, ὅτι διεδόθη φυσικῶς ἀρκετὰ ἀνὰ τὴν χώραν τοῦ Ἀχελώου μεταξὺ πόλεων, αἵτινες ως μέλη τῆς Ἀκαρνανικῆς συμμαχίας θὰ ἦσαν ἐντελῶς ἐκτὸς τῆς ἐπιρροῆς τῆς «πόλεως τῶν δύο θαλασσῶν».

Οὕτως, ως ἀπέδειξεν ὁ Δρ. Imhoof-Blumer (*Acarnanien* σ. 12), οἱ Πηγασοφόροι στατῆρες ἀπέδησαν ἐντὸς τῶν δρίων τῆς Ἀκαρνανίας εἶδος συμμαχικοῦ Ἀκαρνανικοῦ νομίσματος, ἐνῷ ἐκτὸς τῶν δρίων ἔκείνων θὰ ἔχουλοφόρουν παραπλεύρως τῶν στατῆρων αὐτῆς τῆς Κορίνθου, τῆς Ἀμβρακίας, τῶν Συρακουσῶν. κτλ ως γενικῶς ἀνεγνωρισμένον διεθνὲς νόμισμα.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Ἡ ιστορία τῆς Πελοποννησιακῆς νομισματοκοπίας, ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς θεωρουμένη, δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς ὀλίγας λέξεις. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δῆλα δὴ Φείδωνος τοῦ Ἀργείου μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, τὰ μόνα γενικῶς κυκλοφοροῦντα νομίσματα ἐν Πελοποννήσῳ ἦσαν ἐπὶ μὲν τῆς βορείου παραλίας οἱ Κορινθιακοὶ στατῆρες, ἀλλαχοῦ δὲ οἱ στατῆρες τῆς Αιγίνης. Ἐν δὲ τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας τὰ Ἀρκαδικὰ τριώδοια ἔχρησίμευον εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ μικροῦ ἐμπορίου. Ὁ δὲ Αιγινητικὸς σταθμικὸς κανὼν ἔξηκολούθει ἐπικρατῶν πανταχοῦ τῆς Πελοποννήσου.

Αἱ λαμπραὶ καὶ ποικίλαι σειραὶ τῆς Ἡλιδος δὲν ἥρχισαν πρὸ τοῦ πέρατος τῆς περιόδου τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης (περὶ τὰ 480 π. Χ.). Μεταξὺ τῶν Περσικῶν καὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου σημειοῦμεν αὕξησιν ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν Ἀρκαδικῶν νομισματοκοπείων ἥτοι τὴν Κλειτορίαν, Μαντίνειαν, Παλλάντιον, Παρώρειαν καὶ Ψωφίδα, πασῶν ἐκδιδουσῶν μικρὰ ἀργυρᾶ νομίσματα συμπληρωτικὰ τῶν νομισμάτων τῆς Ἀρκαδικῆς συμμαχίας. Ἐν τῇ ἀκολούθῳ περιόδῳ, 430—370 π. Χ. τὰ Ἀρκαδικὰ συμμαχικὰ νομίσματα ὑπεσκελίσθησαν ἐντελῶς ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἐκδόσεων τῶν διαφόρων Ἀρκαδικῶν πόλεων. Ἡ δὲ πάλαι κατεχομένη θέσις ὑπὸ τῶν Αιγινητικῶν στατήρων ἐπληρώθη νῦν διὰ τῶν ὡραίων στατήρων τῆς Ἡλιδος, Σικυώνος καὶ Ἀργους.

Μετὰ τῆς ἐκ νέου ἀνεγέρσεως τῆς Μεσσήνης καὶ τῆς ὑπὸ τὴν Θηβαϊκὴν προστασίαν ἀνασυστάσεως τῆς Ἀρκαδικῆς συμπολιτείας ἐν ἔτει 370 π. Χ. προσετέθησαν ἡ Μεσσήνη καὶ Μεγαλόπολις εἰς τὸν ἥδη σπουδαῖον ἀριθμὸν τῶν Πελοποννησιακῶν νομισματοκοπείων. Μετὰ δὲ τὸ 322 π. Χ., δτε τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου περιέπεσεν ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν, αἱ πλεῖσται τῶν Πελοποννησιακῶν πόλεων ἔπαυσαν κόπτουσαι ἀργυρᾶ νο-

μίσματα ὑπὸ τὸ ἴδιον ἔαυτῶν ὄνομα, μεταξὺ δὲ τοῦ 280 καὶ 146 π. Χ. τὰ συμμαχικὰ νομίσματα τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας ἀπέθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ κύριον νόμισμα τῆς Πελοποννήσου, οὕτινος τοὺς τύπους καὶ τὴν τεχνοτροπίαν ἔτεινον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον νὰ ἀπομιμηθῶσι τὰ ὀλίγα ἔκεινα νομισματοκοπεῖα, ἀτιναδὲν συμμετεῖχον τῆς συμπολιτείας.

Μετὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας, ἐν ἔτει 146 π.Χ., κατέπαυσε (έξαιρέσει ἵσως τῶν Πατρῶν) πᾶσα ἡ τοῦ ἀργύρου νομισματοκοπία. Χαλκᾶ νομίσματα, ἐν τούτοις ἔξηχολούθουν ἐκδιδόμενα ἐν πολλαῖς πόλεσι. Κατὰ κανόνα δὲ τὰ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα περιορίζονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

Οἱ διπισθεν δισέλιδος πίνακες περιλαμβάνει οὐχὶ μόνον τὰ νομίσματα τῆς Πελοποννήσου ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς Ἀττικῆς, Αἰγίνης καὶ Κορίνθου.

ΦΛΙΑΣΙΑ

Φλιασι, πόλις ἀνεξάρτητος, ἡς ἡ χώρα ἀπετελεῖτο ὑπὸ τῆς περιορίζομένης πανταχόθεν ὑπὸ ὄρέων κοιλάδος τοῦ Ἀσώπου ποταμοῦ. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔλασθεν ἀπὸ Φλία η Φλίου τινός, υἱοῦ τοῦ Διονύσου (Παυσ., ΙΙ. 12, 6), ὁ δὲ ναὸς τοῦ Διονύσου ἦτο τὸ ἀρχαιότατον οἰκοδόμημα τῆς πόλεως. Τὰ νομίσματα αὐτῆς συνίστανται ἐκ δραχμῶν καὶ μικροτέρων κλασμάτων Αἰγινητικοῦ σταθμοῦ.

Περὶ τὰ 430-322 π. Χ.

Ταῦρος κυρίσσων (Διόνυσος ταυρό-|**ΣΙΟΝ** (τέλος τῆς ἐπὶ τῆς ἔμπρ. δ-
μορφος ἡ ποταμὸς Ἀσωπός). Ἐν | φεως ἐπιγραφῆς), ἐντὸς τῶν τεστῷ ἔξέργω φΛΕΙΑ.

ψεως ἐπιγραφῆς), ἐντὸς τῶν τεστῷ γωνιῶν τετραγώνου ἔγκοίου, ἐν φῷ τροχός. **Δ** Δραχμῆ.

Ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ τροχοῦ εὑρηται συνήθως σφαιρίδιον ὑπὸ λύκλου περιβαλλόμενον, ὅπερ ἐνταῦθα ὡς ἐν Δελφοῖς, δυνατὸν νὰ δηλοῖ τὸν δμφαλόν, λίθον ἱερὸν ἐν Φλιοῦντι, περὶ οὗ οἱ κάτοικοι μετ' ἀκατανοήτου ἀγνοίας τῶν ἀποστάσεων ἐκεῖσαίουν, δτὶ ἦτο τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου (Παυσ., ΙΙ. 13, 3).

Ασωπός	...	...	...	...	...	...	Α	Α
Βοιαί	...	...	...	...	...	...	...	Α
Γύθειον	...	...	...	...	...	...	...	Α
Κρανάη	...	...	...	...	...	...	...	Α
Λακεδαιμ.	...	...	...	...	Ρ Α	Ρ Α καὶ συμ..	Α	Α
Λᾶ	...	...	...	...	...	...	...	Α
Αργος	Ρ;	Ρ	Ρ	Ρ Α	Ρ Α	Ρ Α καὶ συμ..	...	Α
Επίδαυρος	...	...	...	Ρ Α	Ρ; Α;	Συμ..	...	Α
Ερμιόνη	...	...	...	Ρ Α	...	Συμ..	...	Α
Κλεωναί	...	...	Ρ	Α	...	Συμ..	...	Α
Μέθανα	...	...	...	Α	...	...	...	Α
Μίδεια	...	...	...	Α	...	...	...	Α
Τίρυνς	...	...	...	Α	...	...	...	Α
Τροιζήν	...	...	Ρ	Ρ Α	...	...	...	Α
Αλέα	...	...	Ρ	...	...	Συμ..	...	...
Αλίφειρα	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Ασέα	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Γόρτυς	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Δίπαια	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Ελιφάσιοι	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Ηραία	Ρ	...	Ρ Α	...	Α	Συμ..	...	Α
Θεισόα	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Θέλπουσα	...	...	Ρ Α	...	...	Συμ..	Α	Α
Καλλίστη	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Καφύαι	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Κλείτωρ	...	Ρ	...	Ρ Α	...	Συμ..	...	...
Λουσοί	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Μαντίνεια	Ρ	Ρ	Ρ	Α	...	Συμ..	...	Α
Μεγαλόπολ	...	...	...	...	Ρ Α	Συμ..	...	Α
Μεθύδριον	...	...	...	Α	...	Συμ..	...	...
Ορχομενός	...	...	...	Α	...	...	...	Α
Παλλάντιον	...	Ρ	Ρ	...	...	Συμ..	...	...
Παρώρεια	...	Ρ	Ρ	...	...	...	...	...
Στύμφαλος	...	...	Ρ Α	Ρ Α	...	Συμ..	Α	...
Τεγέα	...	...	Ρ	Ρ Α	...	Συμ..	...	...
Τευθίς	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Φενέδς	...	...	Ρ	Ρ Α	...	Συμ..	...	...
Φιγάλεια	...	...	...	...	...	Συμ..	...	...
Ψωφίς	...	Ρ	Ρ Α	...	...	...	...	...
Αρκαδ. συμ.	Ρ	Ρ	...	Ρ Α	...	...	...	...

Σημ. Ως πρὸς τὰ μέταλλα τῶν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πίνακι συμμαχικῶν νομισμ. ἵδε σελ. 52δ κ. ἔξ.

Τὰ ἡμίδραχμα καὶ μικρότερα νομίσματα εἶνε ἀνεπίγραφα, φέρουσιν δμως ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως μέγα Φ ἀντὶ τοῦ τροχοῦ ἐνίστηται ὑπὸ σταφυλῶν συνοδευόμενον.

Οἱ τύποι τῶν Φλιασίων νομίσμάτων παραμένουσιν ἀμετάβλητοι μέχρι τῶν χρόνων τῆς περὶ τὰ 322 Μακεδονικῆς κατακτήσεως πλὴν ὅτι ἐπὶ τῆς τελευταίας κλάσεως τὸ Φ τῆς ὀπισθίας ὄψεως περικυκλοῦται ὑπὸ στεφάνου κισσοῦ. Μετὰ δὲ τὸ 322 π. Χ. ἡ νομίσματοκοπία τοῦ Φλιοῦντος περατοῦται.

Τὰ γαλχᾶ νομίσματα τοῦ τετάρτου αἰώνος δμοιάζουσι κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς τὰ ἀργυρᾶ, ἐπὶ τινῶν δμως κομματίων ἢ ταῦρος τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως, ἀντικαθίσταται ὑπὸ κεφαλῆς Ἀθηνᾶς ἢ Διός(;)· Ἰδε ὡσαύτως Ἀχαικὴν Συμμαχίαν.

Αὐτοκρατορικά. Σεβήρου, Καρακάλλα καὶ Γέτα. Τύποι αὐτῶν· Ἀρτεμις κυνηγέτις, Ἀσκληπιός, Τύχη σπένδουσα.

ΣΙΚΥΩΝΙΑ

[Annali di Corrispondenza archeologica, 1830, σ. 336].

Σεκυώνια. Ἡ πόλις αὕτη, διαρκούσης τῆς περιόδου τῆς μεγίστης ἀκμῆς αὐτῆς, ἀπετελεῖτο ἐξ ἀκροπόλεως κειμένης δύο περίπου μίλια μακρὰν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐκ τῆς εἰς τοὺς πρόποδας αὐτῆς κάτω πόλεως καὶ ἐξ ἐνὸς ἐπινείου. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν μέχρι τοῦδε σωζομένων νομίσμάτων αὐτῆς μαρτυρεῖ ἐπαρκῶς τὸν ἀρχαῖον πλοῦτον καὶ τὴν ἐμπορικὴν σπουδαιότητα τῆς πόλεως. Δὲν φαίνεται δὲ κόψασα νομίσματα πρὸ τῶν μέσων τῆς Ε'. ἔκατονταετηρίδος, οὐδὲ τὰ νομίσματα αὐτῆς ἀποδαίνουσι πολυάριθμα πολὺ πρὸ τοῦ 400 π. Χ.

Πρὸ τοῦ 400 π. Χ.

Περιστερὰ μετ' ἀνοικτῶν πτερύγων ἀνιπταμένη	Μέγα Μ = Σ ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ. Ἐνίστε ἐν μέσῳ τοῦ γράμματος ἀνθέμιον . . R Δραχμή.
--	---

Χίμαιρα, ἡς κάτω Μ (= Σ)	Περιστεράδιπταμένη ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ. Ἐν ταῖς γωνίαις Μ (= Σ) καὶ Δ (= Δραχμῆς) Ρ Δραχ.
Χίμαιρα.	Περιστεράδιπταμένη ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ, ἐν ταῖς γωνίαις Σ καὶ Τ (Τριώδειον). . . Ρ Τριώβ.
Πρόσθιον Χιμαίρας.	Ομ. Σ καὶ Ο (Ὀθολὸς) Ρ Όθολ.
Περιστεράδιπταμένη μετὰ κλειστῶν πτερύγων.	Μ = Σ ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ . . . Ρ Ήμιώβολ.
Όμοιώς.	Περιστεράδιπταμένη ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ. Ἐν ταῖς γωνίαις Σ καὶ Η (Ημιωβόλιον). Ρ Ήμιώβολ.
Κεφαλὴ Περιστερᾶς.	Ομ. . . . . Ρ $\frac{1}{4}$ Όθολ.

"Ανευ τετραγώνου ἔγκοιλου.

ΣΕ Χίμαιρα.	Περιστεράδιπταμένη . . Ρ Τριώβ.
Ἄπολλων κλίνων τὸ γόνυ, μετὰ τόξου καὶ βελῶν.	ΣΕ ἐν στεφάνῳ δάφνης. Ρ Ήμιώβ.

Περὶ τὰ 400-322 π. X.

ΣΕ (σπανίως ΣΙ) Χίμαιρα, ἡς ὑπεράνω ἐνίστε, στέφανος· ὑποκάτω, ἐνίστε Ἀπόλλων γονατίζων μετὰ τόξου. Κεφαλὴ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ(;) κτλ. (Πίναξ ΙΗ'. 11.)	Περιστεράδιπταμένη ἐν στεφάνῳ δάφνης, συνήθως μετὰ γραμμάτων ἐν τῷ πεδίῳ, Α, Ε, Ι, Ν, ΑΟ, ΑΡ, ΓΑ, [ΣΙΒΥΡΤΙΟ]Σ, κτλ., ἢ συμβόλων· ἥτοι τόξου, φύλλου κισσοῦ, κλπ. Ρ Στατήρ καὶ δραχμῆς.
ΣΕ ἡ ΣΙ Περιστεράδιπταμένη.	Όμοιώς . . . . . Ρ Δραχμῆς.
ΣΕ ἡ ΣΙ Χίμαιρα.	Περιστεράδιπταμένη. Γράμματα ἐν τῷ πεδίῳ. . . . . Ρ Τριώβολ.
ΣΕ ἡ ΣΙ Περιστεράδιπταμένη.	Ρ Διώβολ.
Ξ ἡ ΣΙ Λέων βαδίζων.	Όμοιώς . . . . . Ρ Όθολ.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Όμοιώς . . . . . Ρ Ήμιώβ.
Όμοιώς.	Όμοιώς . . . . . Ρ Όθολ.
Ἄπολλων γονατίζων μετὰ τόξου καὶ βελῶν.	Λύρα ἐν στεφάνῳ . . Ρ Όθολ.
	Λύρα . . . . . Ρ Ήμιώβ.

'Απόλλων μετὰ λύρας, καθήμενος έπι βράχου.	ΣΕ ἐν στεφάνῳ . . . Ρ Ἡμιώβ.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΣΕ (μονογράφημα). . Ρ Ἡμιώβ.

ΧΑΛΚΟΣ

'Απόλλων γυμνὸς ἔγείρων μακρὰν ταινίαν πίπτουσαν ὅπισθεν αὐτοῦ.	ΣΙ ἐν στεφάνῳ . . . . Α ·65
Ἐν τῷ πεδίῳ περιστερά.	
Περιστερὰ ἵπταμένη.	Τρίπους ἐν στεφάνῳ . . . . Α ·65
Ομοίως.	Σ ἐν στεφάνῳ . . . . Α ·55
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Σ ἐν στεφάνῳ . . . . Α ·7
Περιστερὰ ἵπταμένη.	Ονόματα ἀρχόντων, ΕΥ, ΔΗ, ΘΕΥ, ΚΛΕ, ΜΕ, ΤΕ, ἐν στεφάνῳ. Α ·65
ΣΙ Περιστερὰ βοσκομένη.	ΣΙ Τρίπους ἐν στεφάνῳ. . . Α ·7

Τινὰ τῶν ἐπὶ τῶν χαλκῶν τούτων νομισμάτων ὄνομάτων ἴσταυτίσθησαν ὑπὸ τοῦ R. Weil (*Zeit. f. Num.*, VII. 376) πρὸς ἴστορικὰ πρόσωπα, ἐξ ὧν μνημονεύετος Εὑφρων ὁ γενόμενος τύραννος τῶν Συρακουσῶν βραχὺ πρὸ τοῦ 368 π. X.

Περὶ τὰ 322-251 π. X.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου, ἐν ἔτει 322 π. X., ἡ Σικυών περιῆλθεν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν ὅποίων ἐκόπησαν ἐκεῖ τετράδραχμα φέροντα τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τύπους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου (316-308 π. X.), (*Müller, Monn. d' Alex. ἀριθ. 864-898*) Μέγας ἀριθμὸς τοιούτων τετραδράχμων ἀνεκαλύφθη ἐν ἔτει 1850 παρὰ τὰς Πάτρας (*C. T. Newton, Num. Chron.*, 1853, σ. 29). Τινὰ τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων προσθέτων συμβόλων, σίον ὁ φέρων ταινίαν Ἀπόλλων, καὶ ἡ Χίμαιρα εἶνε ἀναμφιθόλως Σικυωνικά. Τὸ δὲ τῆς κλάσεως διακρίνεται ἐκ τοῦ ιδιορρύθμου τῆς κατασκευῆς. Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν κομματίων ἔχουσι τὸν θρόνον τοῦ Διὸς κεκοσμημένον ὑπὸ δύο μικρῶν παραστάσεων Νίκης.

Σύγχρονοι τῶν τετραδράχμων τούτων εἶνε αἱ ἔξης σειραὶ τριωβόλων Λιγυνητικοῦ κανόνος (ἢ Ἀττικῶν τετρωβόλων) καὶ χαλκῶν :

Περιστερά ιπταμένη.

Μέγα Σ οὖ πέριξ δνομα ἄρχοντος.
Τὸ δλον ἐν τετραγώνῳ ἔγκοίλῳ
ἀβαθεῖ. . . . . Ρ Τριώβολ.

Μεταξὺ τῶν ὀνομάτων ἀπαντῶσιν τὰ ἔξῆς:— ΑΙΝΕΙΑΣ, ΑΛΕΞΙΩΝ, ΑΜΕΙΝΙΑΣ, ΑΝΔΡΩΝΙΔΑΣ. ΘΡΑΣΥΚΛΗΣ, ΚΛΕΑΝΔΡΟΣ, ΛΥΔΙΑΔΑΣ, ΞΕΝΟΤΙΜΟΣ, ΟΛΥΜΠΙΑΔΑΣ, ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ, ΠΡΟΜΑΧΙΔΑΣ, ΣΩΣΙΚΡΑΤΗΣ.

Περιστερά ιπταμένη καὶ ἐν τῶν ἀνωτέρῳ ὀνομάτων. ΣΙ έν στεφάνῳ . . . . Α · 65

Περιστερά βόσκουσα, ΑΝΔΡΟΤΙ· ΜΟΣ. ΣΙ Τρίπους ἐν στεφάνῳ . . Α · 7

Κεφαλὴ Ἀπόδλωνος. ΣΙ Περιστέρα ιπταμένη, φέρουσα ταινίαν, καὶ δνομα ἄρχοντος Α · 7

Περὶ τῶν νομισμάτων τῆς Σικυώνος ώς μέλους τῆς Ἀχαϊῆς συμπολιτείας, ἵδε σελ. 525.

Σχετικῶς πρὸς τὰ νομίσματα τῆς Σικυώνος, δ ταγματ. Leake παρατηρεῖ (*Num. Hell.*, σ. 95) ὅτι «ἡ ἀλλαγὴ ἀπὸ τοῦ ΣΕΚΥΩΝ ἢ ΣΕΙΚΥΩΝ εἰς ΣΙΚΥΩΝ συνέβη περὶ τοὺς χρόνους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Τὸ πτηνὸν εἶνε πιθανῶς ἡ ἀγρία περιστερά, ἡς μεγάλα πλήθη ὑπάρχουσι ἔτι καὶ νῦν εἰς τοὺς ἀποτόμους βράχους, οἵτινες περικυκλοῦσι τὴν ἀρχαίαν θέσιν τῆς πόλεως. Ἡσαν δ' ἴσως οἱραὶ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἡς ἡ ναὸς ἦτο ποτε μία τῶν κυριωτάτων οἰκοδομῶν τῆς Σικυώνος ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἄγαλμα τῆς θεᾶς καθημένης ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Κανάχου (Παυσ., ΙΙ. 10).»

Τὸ Μ = Σ, δπερ τόσον συχνὰ ἀπαντῷ ώς νομισματικὸς τύπος ἦτο τὸ ἔμβλημα τῆς πόλεως καὶ ἐπίθετο ὑπὸ τῶν Σικυωνίων ώς ἐπίσημον τῶν ἀσπίδων αὐτῶν (Ξενοφ., Ἐλλην. VI. 4).

Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ὑπάρχουσιν ἀπὸ Δομιτιανοῦ μέχρι Γέτα. Ἐπίγρ. ΣΙΚΥΩΝΙΩΝ. Τύποι διάφοροι· ὁ πάντων σπουδαιότατος εἶνε παράστασις τάφου (Πρβλ. Παυσ. ΙΙ, 7, 2). Τὸ νόμισμα παρουσιάζει μικρὸν δίστυλον ναὸν ἐπὶ βράχου, οὖ παραπλεύρως δύο παραστάσεις Ἐρυμῶν (ὅρων) καὶ δύο κυπάρισσοι. Ἐτερόν τι νόμισμα

ἔχει ως τύπον μαινάδα ἐν στάσει μαινομένης, ἵσως δ' εἶνε μία τῶν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διονύσου ἐν Σικυῶνι μαινάδων τῶν ὑπὸ Παυσανίου μνημονευομένων (Π. 7, 5). Ἐτερος συνηθέστατος τύπος εἶνε Ἀπόλλων γυμνὸς ὑψῶν τὰς χεῖρας καὶ χρατῶν μεγάλην ταινίαν. Ἀπαντῶσιν ὡσαύτως ἐπὶ αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων τῆς Σικυῶνος παραστάσεις Ἀφροδίτης καὶ Ἔρωτος, Διονύσου, Πανός, Ἀρτέμιδος Φεραίας (Παυσ., ΙΙ, 10, 7), Δήμητρος, Τύχης Ἀκραίας (Παυσ. ΙΙ, 7. 5,), κτλ.

ΑΧΑΪΑ.

Αἴγαιες. Αὕτη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἥτο (μετὰ τὴν Ἐλίκην) ἡ σπουδαιοτάτη ἔδρα τῆς λατρείας τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Ἀχαΐᾳ.

Ἡ πόλις περιέπεσε βαθμηδὸν εἰς παραχμήν, μέχρις οὗ πρὸ τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου οἱ ὑπολειπόμενοι τῶν κατοίκων μετενάστευσαν εἰς τὴν γείτονα Αἴγειραν. Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε τριώβολα τοῦ Αἴγινητικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

480-430 π. Χ.

ΣΩΤΑ Πρόσθιον αἰγάδος.

Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διηρημένον . . . . Ρ Τριώβ.

ΣΩΤΑ Πρόσθιον αἰγάδος.

ΝΟΙΑΛΙΑ Κεφαλὴ ἀρχαικὴ Διονύσου πωγωνοφόρου, κισσοστεφής, ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ. Ρ Τριώβ.

(Zeit. f. Num., V. I. 6, 7, 8.).

Περὶ τὰ 430-365 π. Χ.

ΑΙΓΑΙΟΝ Πρόσθιον αἰγάδος.

ΑΙΓΑΙΟΝ Ὄμοίχ κεφαλή, ἀλλ' ἀκμαίας τεχνοτροπίας Ρ Τριώβολ.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ κισσοστεφής.

ΑΙΓΑΙΟΝ Αἰξίσταμένη. Ρ Οβολ.

"Ιδε Zeit. f. Num., V. σ. 5, καὶ Imhoof, Mon. Gr., σ. 157.

Αἴγειρα. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην, κειμένην μεταξὺ Αἴγῶν καὶ Πελλήνης, μετώκησαν οἱ κάτοικοι τῆς πρώτης, ὅτε αὕτη περιέπεσεν εἰς παραχμήν.

Περὶ τὰ 350 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα κράνος λο- | ΑΙΓΑΙ Πρόσθιον αἰγὸς ἐν στεφάνῳ. . .
φοφόρον ἀκριβῶς ἐφρυμοζόμενον | Α. 55
τῇ κεφαλῇ.

Περὶ τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων ἵδε Ἀχαικὴν συμπολι-
τείαν, σελ. 525.

Μετὰ τὸ 146 π. Χ.

ΑΙΓΑΙΡΑΤΑΝ Κεφαλὴ γυναικεία πε- | Αἴξ ισταμένη ἐν στεφάνῳ. . . Α. 65
πλοφόρος.

Ἀντοκρατορικά, κοπέντα ἐπὶ Σεβήρου, Δόμνης καὶ Πλαυτίλλης.
Ἐπιγραφὴ αὐτῶν, ΑΙΓΑΙΡΑΤΩΝ, σπανιώτερον δὲ ΑΙΓΑΙΡΑΤΩΝ.

Αἴγεον. Ἡ πόλις αὕτη ἦν τὸ κύριον πολιτικὸν καὶ θρησκευ-
τικὸν κέντρον τῆς Ἀχαΐας καὶ ὁ τόπος τῶν συνελεύσεων τῶν ἀπε-
σταλμένων τῶν διαφόρων πόλεων, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν συμμα-
χίαν. Τῆς πόλεως ταύτης, ἔξαιρουσαν τῶν συμμαχικῶν νομι-
σμάτων (σελ. 525), μόνον χαλκᾶ νομίσματα εἶνε γνωστά.

Περὶ τὰ 146-43 π. Χ.

ΗΜΙΟΒΕΛΙΝ Κεφαλὴ Διός.

ΑΙΓΑΙΕΩΝ ποτάμιος θεός (Σελινοῦς)

Α. 8

ΑΙΓΑΙΕΩΝ Κεφαλὴ Διός.

ΗΜΙΟΒΕΛΙΝ Ζεὺς κραδαίνων κε-

ραυνὸν (Πιθανῶς Ζεὺς δ Σωτήρ·
πρβλ. Παυσαν., VII.23. 7). Α. 85

Ἐτεραὶ ποικιλίαι μετ' ὄνομάτων ἀργόντων, ΘΕΟΞΙΟΣ ΚΛΗ-
ΤΑΙΟΣ.

ΑΙΓΑΙΕΩΝ Κεφαλὴ Διός.

ΗΜΙΟΒΕΛΙΝ Ἡ νύμφη Φθία μετ'

ἡνεμωμένου πέπλου ἀκολουθοῦσα
περιστερὸν πρὸς αὐτὴν στρεφομέ-
νην καὶ ἀποβλέπουσαν. . Α. 85

Ο τύπος τοῦ νομίσματος τούτου ἀναφέρεται εἰς ἐγχώριον μῦ-
θον ἐν ᾧ μνημονεύεται ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Ζεὺς εἰς περιστερὰν με-
ταμορφωθεὶς διεκόρευσε τὴν νύμφην Φθίαν (Ἀθηναῖος, IX π. 395.
Αἰδιαν., Ποικ. Ἰστορ. I. 15). Τὸ ΗΜΙΟΒΕΛΙΝ ὑποτίθεται, δτὶ εἶνε
διάφορος γραφὴ τοῦ ΗΜΙΟΒΟΛΙΟΝ.

ΑΙΓΙΕΩΝ Κεφαλή Διός.

ΗΜΙΟΒΕΛΙΝ 'Ο παῖς Ζεὺς θηλαζόμενος ὑπὸ αἰγὸς μεταξὺ δύο δένδρων. 'Η αἵξ στρεφομένη ἀποβλέπει πρὸς ἀετόν . . . Α·7

'Ο τύπος οὗτος ἔξηγεῖται παρὰ τοῦ Στράβωνος, VIII. 387, ἵστοροῦσι δ' ἐνταῦθα καὶ τὸν Δία ὑπὸ αἰγὸς τραφῆναι. καθάπερ φησὶ καὶ Ἀριστο.

ΑΙΓΙΕΩΝ Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ κισσοστεφῆς. ΘΕΟΞΙΟΣ ΚΛΗΤΑΙΟΣ Ἀετός . . Α·7

ΑΙΓΙΕΩΝ Προτομὴ Ἀρτέμιδος. ΘΕΟΞΙΟΣ ΚΛΗΤΑΙΟΣ Γυναικείη μορφή, ἡ Εἰλείθυια(;) , ισταμένη μάχαιραν(;) δὲ κρατοῦσα Α·7

Πρᾶλ. Παυσ., VII. 23. 5 ἔνθα, ἐντούτοις, ἡ Εἰλείθυια λέγεται κρατοῦσα δᾶδα.

Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρι Γέτα. Τύποι 'Αντωνῖνος ὁ Εὔσεβής. Ἀρτεμις φέρουσα δύο λαμπάδας (Παυσ., VII. 24. 1). Ἔτερα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΖΕΥΣ ΜΕΓΑΣ παρὰ μορφὴν Διὸς κραδαίνοντος κεραυνὸν καὶ κρατοῦντος ἀετόν.

Βούρα, καταστραφέντα ἐν ἔτει 373 π. Χ. ὑπὸ σεισμοῦ, κατόπιν δ' ἐκ νέου ἀνεγερθέντα συνηνώθησαν πρὸς τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν ἐν ἔτει 275 π. Χ., οὐδὲν ὅμως τῶν συμμαχικῶν αὐτῶν νομίσματων ἀνεκαλύφθη μέχρι τοῦδε. Αὐτοκρατορικά, τοῦ Σεβήρου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ἐπιγρ. ΒΟΥΡΑΕΩΝ. Τύποι: 'Ηρακλῆς κραδαίνων ρόπαλον, ἵσως ἀντίγραφον τοῦ ἀγάλματος τοῦ Βουραϊκοῦ 'Ηρακλέους τοῦ ἐν τῷ μαντικῷ σπηλαίῳ ιερῷ τῷ 'Ηρακλεῖ καὶ κειμένῳ μεταξὺ Βούρων καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἔτερον νόμισμα φέρει τὴν Εἰλείθυιαν, λαμπάδα κρατοῦσαν (πρᾶλ. Παυσ., VII. 23. 2, 5).

Δύμη, ἡ δυτικωτάτη τῶν πόλεων τῆς Ἀχαΐας, συνορεύουσα πρὸς τὴν Ἡλιδα. Ἐκοψε δὲ ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα περὶ τὰ 350 π. Χ. (Zeit. f. Num., VII. 366). Ἐπιγρ. ΔΥ ἡ ΔΥΜΑ.

Κεφαλὴ γυναικεία	'Αμφορεύς	Α	· Οβολ.
'Ομοιώς.	'Ιχθύς πλατύς	Α	· 65
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΔΥ ἐν στεφάνῳ.	Α	· 65
Κεφαλὴ γυναικείᾳ, πεπλοφόρος.	'Ομοιώς	Α	· 65

Ἐτέρας ποικιλίας, ως καὶ νομίσματα κοπέντα ἐν Δύμῃ ὡς Πωμαϊκῇ ἀποικίᾳ, ἐπιγεγραμμένα δὲ C. I. D. ἢ C. I. A. DVM (Colonia Julia Augusta, Dumaeorum), ἀπὸ Ἰουλ. Καίσαρος μέγρι Τιθερίου, ἐνίστε φέροντα δόνόματα τῶν πενταετηρικῶν διάνδρων ἀκολουθούμενα ὑπὸ τῆς τυπικῆς ἐκφράσεως EX. D. D. (= ex decreto decurionum), ἵδε παρ' Imhoof, *Mon. Gr.*, σ. 162 κ. ἔξ.

Ἔιδε ὡσαύτως συμμαχικὰ νομίσματα ἐν σελ. 525.

Ἐλέκη. Ἡ ἀρχαιοτάτη πασῶν τῶν πόλεων τῆς Ἀχαΐας καταστραφεῖσα ἐντελῶς ὑπὸ σεισμοῦ ἐν ἔτει 373 π. Χ. ὅτε ἡ γώρα αὐτῆς συνηγόθη πρὸς τὴν τοῦ Αιγίου.

Περὶ τὰ 400—373 π. Χ.

ΕΛΙΚ (ἐπ' ἀριστ.) Κεφαλὴ Ποσειδῶνος μεταξὺ δελφίνων ἐν στεφάνῳ νος μετὰ διαδήματος, ἐν κύκλῳ (Z. f. N., VII. Πίν. VIII. 6). Α · 7 κυμάτων.

Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑπῆρχε διάσημον ἱερὸν Ποσειδῶνος τοῦ Ἐλικωνίου ἐπικαλουμένου, εἰς τὴν μῆνιν τοῦ ὄποίου ἀπεδίδετο ἡ καταστροφὴ τῆς πόλεως. (Num. Chron., 1861, σ. 216).

Κερύνεια. Τῆς πόλεως ταύτης ὑπάρχουσι μόνον συμμαχικὰ νομίσματα (ἵδε σελ. 525).

Πάτραι, ἡ πρότερον γνωστὴ ὑπὸ τῷ ὄνομα Ἀρόη, ἦσαν λιμὴν ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μεταξὺ Αιγίου καὶ Δύμης. Ὡς μέλος τῆς Ἀγαίης συμπολιτείας ἀπὸ τοῦ 280 π. Χ. ἔκοψε ἀργυρᾶ νομίσματα (σελ. 525) οὐδὲν δμως, ὡς φαίνεται, ἐκ χαλκοῦ.

Περὶ τὰ 146—43 π. Χ.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Συμπολιτείας φαίνεται ὅτι τῇ ἐπετράπη νὰ διατηρήσῃ τὸ ἔξαιρετικὸν προνόμιον τοῦ κόπτειν νομίσματα ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης (;

Κεφαλὴ Διός.

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ΔΑΜΩΝΟΣ Διός
νυσος κρατῶν θύρσον.

ΔΑΜΑΣΙΑΣ καὶ ΠΑΤΡ (ἐν μονογρ.), ἐν στεφάνῳ . . Ρ 36 κ.

ΑΓΥC ΑΙCХРИСTНОC καὶ τὸ αὐτὸν μονογρ., ἐν στεφάνῳ Ρ 36 κ.

ΠΑΤΡΕΩΝ Μνημείον ἐπιτύμβιον τοῦ οἰκιστοῦ Πατρέως. Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ κισσοῦ . . . Α 7

Τὸ μνημεῖον τοῦτο ἴστατο, κατὰ τὸν Παυσανίαν (VII. 20) ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Πατρῶν. Μεταξὺ ὄλλων τύπων ὑπάρχουσι καὶ οἱ ἔξης φέροντες ἀκέραια τὰ ὄνόματα διαφόρων ἀρχόντων: —

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρος.

Αθηνᾶ, μετ' ἀσπίδος καὶ δόρατος,
προβαίνουσα (πβλ. Παυσ., VII. 20)
Α 8

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Ποσειδῶν κραδαίνων τρίαιναν (πβλ.
Παυσ., VII. 21.) . . . Α 75

Γλαῦξ, ἄρχων δὲ ΔΑΜΑΣΙΑΣ.

Τρίαινα, μεταξὺ Π - Α. . . Α 55

Ἐν Πάτραις παρεχείμασεν ὁ Μ. Ἀντώνιος πρὸ τῆς ναυμαχίας τοῦ Ἀκτίου, ἐν ἔτει 32-31 π. Χ., πρέπει δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην νὰ ἔκπησαν αὐτόθι τὰ φέροντα τὴν εἰκόνα τῆς Κλεοπάτρας νομίσματα, δπισθ. Ἰσιακὸν κόσμημα. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀκτίου, ὁ Αὔγουστος ἐγκατέστησεν ἀποικίαν ἐν Πάτραις, ἥτις ἔξηκολούθησε κόπτουσα νομίσματα μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Γορδιανοῦ. Ἐπίγρ. C. A. A. P. (Colonia Augusta Aroë Patrensis). Μεταξὺ τῶν ἀξίων μνείας τύπων εἶνε ἀντίγραφα τῶν ἀγαλμάτων Ἀρτέμιδος τῆς Λαφρίας μετὰ τοῦ κυνὸς αὐτῆς παραπλεύρως, ἔργον τοῦ Μεναίχμου καὶ Σοίδα ἐν τῷ ἐν Πάτραις ναῷ τῆς θεᾶς ταύτης.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο μετεκομίσθη εἰς Πάτρας ὑπὸ τοῦ Αύγούστου ἔξ Αιτωλίας. Ὁ Παυσανίας (VII. 18. 6), περιγράφει αὐτὸν ὡς ἔξης· σχῆμα τοῦ ἀγάλματος θηρεύοντος ἐστιν ἐλέφαντος δὲ καὶ χρυσοῦ πεποίηται.

Πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς ταύτης ἦγετο μεγαλοπρεπῆς ἕορτὴ ἐν Πάτραις, καθ' ἥν, ως λέγει ἡμῖν ὁ Παυσανίας, ἡ ιέρεια τῆς θεᾶς,

χόρη φερομένη ἐπὶ ἄγαλματος ἔλάφων, ἔκλειε τὴν πανηγυρικὴν πομπήν. Ὁ τύπος οὗτος ἀπαντᾷ ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Ἐτερον ἄγαλμα ὑπὸ Παυσανίου μνημονεύομενὸν (VII. 20. 5), ἀντιγεγραμμένον δὲ ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Κομμόδου εἶνε τὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἐτεροι τύποι παρουσιάζουσι τὸν Ἐρμῆν καθήμενον ἐπὶ βράχου μετὰ κριοῦ πρὸ αὐτοῦ, ἀντίγραφον δὲ τοσοῦτος ἔξι ἄγαλματος τινος ἐν Κορίνθῳ (Παυσ., II. 3. 4). Ἄξιος ἐπίσης σημειώσεως εἶνε ὁ ἔξιτης τοπογραφικὸς τύπος. Σχέδιον τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος τῶν Πατρῶν· ὑπεράνω, τρεῖς ναοί· κάτω δέ, ἄγαλμα ἐπὶ βάθρου. Ὁ τύπος οὗτος παραλλάσσει ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Γορδιανοῦ, ἐνθα βλέπομεν κολοσσιαῖον ἄγαλμα ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ λιμένος, πλοῖα ἐν τῷ λιμένι καὶ διάφορα οἰκοδομῆματα ὑπὲρ αὐτόν.

Πελλήνη, ἡ ἀνατολικωτάτη τῶν πόλεων τῆς Ἀχαΐας· ἔκοψεν ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ τετάρτου αἰώνος.

Περὶ τὰ 370-322 π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Λύρα.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

ΠΕΛ ἐν στεφάνῳ δάφνης. ΑΡ Τριώβ.

Γ—Ε Τρίπους . . . . . Α·5

ΠΕ (μονογρ.) Κεφαλὴ κριοῦ ἐν στεφάνῳ. . . . . Α·65

Ἀπόλλων ὁ Θεοξένιος ἦν ὁ κυρίως ἐν Πελλήνῃ λατρευόμενος θεός: ἔστι καὶ Ἀπόλλωνος Θεοξενίου Πελληνεῦσιν ιερόν· τὸ δὲ ἄγαλμα χαλκοῦ πεποίηται. (Παυσ., VII. 27).

Ἡ Πελλήνη ἐγένετο μέλος τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας περὶ τὸ 270 π. X. (ἴδε σ. 525).

Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων, ὅντων τοῦ Σεβήρου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἐπιγεγραμμένων δὲ ΠΕΛΛΗΝΕΩΝ εὑρηται παράστασις Διονύσου Λαμπτῆρος (Παυσ., ἐ. ἀ.) ισταμένου γυμνοῦ μετὰ κανθάρου καὶ θύρσου πρὸς δὲ παράστασις Ἀρτέμιδος μετὰ λαμπάδος καὶ τόξου (Παυσ., ἐ. ἀ.): πλησίον δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος ναός ἔστιν Ἀρτέμιδος, τοξευούσης δὲ ἡ Θεὸς παρέχεται σχῆμα.

ΑΧΑΙΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ.

[Leicester Warren, Greek Federal Coinage London, 1863 — Lambros, P., Zeitschrift für Numismatik, 1875, σ. 160. — Weil, R., Zeit. f. Num. 1883 σ. 1991].

Τὰ ἀρχαιότατα συμμαχικὰ νομίσματα τῆς περιφέρμου ταύτης συμπολιτείας φαίνεται ὅτι χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ πρὸ τῆς Μακεδονικῆς κατακτήσεως γρόνου.

Πρὸ τοῦ 330 περίπου, π. X.

Κεφαλὴ Διδεὶ Ομαγυρίου.	ΑΧ (μονογρ.) . . .	Ρ 'Ημίδραχ.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	‘Ομοίως	Α · 7

Ἐν τούτοις μόλις ἀπὸ τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς συμπολιτείας ἐν ἔτει 280 π. Χ., ὅτε αἱ Πάτραι καὶ ἡ Δύμη κατώρθωσαν νὰ ἀποτινάξωσι τὸν Μακεδονικὸν ζυγόν, ἥρξατο κανονικῶς ἡ ἀφθονος ἔκδοσις τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἐπὶ 130 περίπου ἔτη ἀπετέλουν τὸ κύριον νόμισμα τῶν ἀγορῶν τῆς Πελοποννήσου. Βαθμιαίως δέ, ὡς ἀλλεπαλλήλως αἱ πόλεις προσετίθετο εἰς τὴν πολιτικήν ἔνωσιν, ὁ κύκλος τῶν συμμαχικῶν νομισματοκοπείων ηὔρυνετο, ἐκάστης πόλεως παραδεγμένης ἄμα τῇ εἰσόδῳ αὐτῆς εἰς τὴν συμμαχίαν ὅμοιόμορφον νόμισμα ούχι μόνον ἀργυροῦν, ἀλλὰ καὶ γαλκοῦν· διότι, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Πολυβίου (II. 37), ἐπειδάλλοντο ὑπὸ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως ἐπὶ πάντων τῶν μελῶν τῆς Συμπολιτείας οἱ αὐτοὶ νόμοι καὶ τὰ αὐτὰ σταθμά, μέτρα καὶ νομίσματα, «ὡστε μὴ μόνον συμμαχικὴν καὶ φιλικὴν κοινωνίαν γεονέραι πραγμάτων περὶ αὐτούς, ἀλλὰ καὶ νόμοις χρησθαι τοῖς αὐτοῖς καὶ σταθμοῖς καὶ μέτροις καὶ νομίσμασι, κτλ».

Οἱ τύποι τοῦ συμμαχικοῦ ἀργυροῦ νομίσματος ἦσαν οἱ ἔξης:—

Κεφαλὴ Διδεὶ Ομαγυρίου. (Πίναξ III'. 12).	Τὸ Ἀχαϊκὸν μονογράφημα, πέριξ τοῦ δποίου διάφορα γράμματα, μονογραφήματα, ἐγχώρια σύμβολα, δνόματα ἀρχόντων ἢ πόλεων, συνήθως συντετμημένα, τὸ δ' δλον ἐντὸς στεφάνου δάρφνης. Ρ 40-34 κ.
--	---

Ἐπὶ τούτων τῶν συμβόλων κλπ. στηρίζεται ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡττὸν πιθανὴ κατάστασις εἰς τὰς διαφόρους πόλεις.

Τὰ γαλκᾶ νομίσματα εἶνε κατὰ πολὺ τῶν ἀργυρῶν σπουδαιότερα ως πρὸς τὴν ιστορίαν, ἐπειδὴ παρουσιάζουσιν ὄλογράφως τὸ ὄνομα ἔκάστης πόλεως, προταστομένου τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, π.χ. ΑΧΑΙΩΝ ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ, κλπ. Οἱ τύποι δ' αὐτῶν ἔχουσιν ως ἔξης.

Ολόκληρος ἡ παράστασις Διδοῦ Ὁμα. | Δήμητρα Παναχαιά (;) καθημένη, γυρίου ισταμένου, φέροντος Νίκην | κρατοῦσα στέφανον καὶ στηρίζο- καὶ στηρίζομένου ἐπὶ σκήπτρου. | μένη ἐπὶ σκήπτρου . . . Α·7

Ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως εὑρηται τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς ἑτέρας τὸ ὄνομα ἐγχωρίου ἀρχοντος σχεδὸν πάντοτε ὀλόγραφον.

Ζεὺς ὁ Ὁμαγύριος, ἥτοι ὁ συναθροίζων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ Δήμητρα ἡ Παναχαιά ἥσαν αἱ προστάτιδες τῆς συμπολιτείας θεότητες, ὅν οἱ ναοὶ παρέκειντο ἐν Αἰγίῳ, ἔνθα συνεδρίαζεν ἡ κεντρικὴ συνέλευσις: «ἔφεξῆς δὲ τῷ Ὁμαγυρίῳ Διὶ Παναχαιᾶς ἐστι Δήμητρος (Παυσ., VII. 24, 2).

Αἱ συμμετασχοῦσαι τῆς συμμαχικῆς ταύτης νομισματοκοπίας πόλεις εἶνε τεσσαράκοντα τρεῖς τὸν ἀριθμόν. Ἡ πιθανὴ δὲ χρονολογία τῆς παραδοχῆς αὐτῶν ἐν τῇ συμμαχίᾳ προσετέθη πανταχοῦ, ἔνθα ἡδυνήθην νὰ ἔξακρισώσω αὐτήν.

'En Ἀχαΐᾳ, π. X.

Αἴγειρα, 274 (;) **Ρ** Σύμβ. Πρόσοθιον

αἰγός . . . . Α ΑΧΑΙΩΝ ΑΙΓΕΙΡΑΤΩΝ.

Αἴγιον, 275 **Ρ** Σύμβ. Κεραυνός Α ΑΧΑΙΩΝ ΑΙΓΕΩΝ.

Δύμη, 280 **Ρ** » Ἰχθύς . Α ΑΧΑΙΩΝ ΔΥΜΑΙΩΝ.

Κερύνεια, 273 **Ρ** » Τρίαινα . Α ΑΧΑΙΩΝ ΚΑΡΥΝΕΩΝ.

Πάτραι, 280 **Ρ** » Δελφίς.

Πελλήνη, 274(;) **Ρ** » Λύρα ἥ
ἀγγεῖον Α ΑΧΑΙΩΝ ΠΕΛΛΑΝΕΩΝ.

Σικυών, 251 **Ρ** Σύμβ. Περιστερά,

τρίποντος . . . Α ΑΧΑΙΩΝ ΣΙΚΥΩΝΙΩΝ.

Φλιοῦς, 228 . . . . . Α ΑΧΑΙΩΝ ΦΛΕΙΑΣΙΩΝ.

Κόρινθος, 243 Ρ Σύμβ. Ο ἦ Πήγασος **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ.

Μέγαρα, 243 Ρ » Λύρα . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΜΕΓΑΡΕΩΝ.

Παγάκι, 208 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΠΑΓΑΙΩΝ.

'En Ἀργολίδι, π. X.

Ἀργος, 228 **Ρ** Σύμβ. *Κεφ. λύκου,*

ἄρπη, δόπαλον **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΑΡΓΕΙΩΝ.

Ἐπίδαυρος, 243 Ρ Σύμβ. *Οφρις, σικύα* **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΕΠΙΔΑΥΡΕΩΝ.

Ἐρμιόνη, 229 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΕΡΜΙΟΝΕΩΝ.

Κλεωναί, 229 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΚΛΕΩΝΑΙΩΝ.

'En Ἀρκαδίᾳ, π. X.

Ἀλέα, πρὸ τοῦ 235 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΑΛΕΑΤΑΝ.

Ἀλίφειρα, 194. . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΑΛΙΦΕΙΡΕΩΝ.

Ἄσέα, 194 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΑΣΕΑΤΑΝ (*ἢ ΩΝ*).

Γόρτυς, 194 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΚΟΡΤΥΝΙΩΝ.

Δίπαια, 194 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΔΙΠΑΙΩΝ.

Ἐλισφάσιοι, 194 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΕΛΙΣΦΑΣΙΩΝ.

Ἡραία, πρὸ τοῦ 234 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΗΡΑΙΕΩΝ.

Θεισόα, 194 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΘΙΣΟΑΙΩΝ (*ἢ ΕΩΝ*).

Θέλπουσα, πρὸ τοῦ 234 . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΘΕΛΠΟΥΣΙΩΝ.

Καλλίστα, 194 (*;*) . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΚΑΛΛΙΣΤΑΤΑΝ.

Καρύαι, 227 Ρ Σύμβ. *Κεφ. Αθηρᾶς* **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΚΑΦΥΕΩΝ.

Κλείτωρ, **Ρ** Γράμματα ΚΛΗ. . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΚΛΕΙΤΟΡΙΩΝ.

Λουσοί . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΛΟΥΣΙΑΤΑΝ.

Μαντίνεια πρὸ τοῦ 222 **Ρ** Σύμ. *Τρίαινα.*

Μαντίνεια καλουμέ-
νη Ἀντιγόνεια, 222 { **Ρ** Γράμμ. ΑΝ **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΑΝΤΙΓΟΝΕΩΝ.

Μεγαλόπολις, { **Ρ** Σύμβ. *Σῦριγξ,*
234 { *καλαῦροψ, κεραυνός*} **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΩΝ.

Μεθύδριον . . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΜΕΘΥΔΡΙΕΩΝ.

Παλλάκντιον, 194 Συμβ.ΠΑΛ *Τρίαινα* **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΠΑΛΛΑΝΤΕΩΝ.

Στύμφαλος, πρὸ τοῦ 234 . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΣΤΥΜΦΑΛΙΩΝ.

Τεγέα, 222 **Ρ** Γράμματα ΤΕ . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΤΕΓΕΑΤΑΝ.

Τευθίς. . . . . **Α** ΑΧΑΙΩΝ ΤΕΥΘΙΔΑΝ.

Φενεός, 234 Ρ Σύμβ. *Κηρύκειον*. **Ἄ ΑΧΑΙΩΝ ΦΕΝΕΩΝ.**

Φιγάλεια, 208 . . . . . **Ἄ ΑΧΑΙΩΝ** {**ΦΙΑΛΕΩΝ ἢ**
{**ΦΙΓΑΛΕΩΝ**

'*Ἐν Ἡλιδί, π. X.*

**Ηλις, 191 Ρ Γράμματα ΦΑ, Αε-*
τός, περιστερά, κεφανός . **Ἄ ΑΧΑΙΩΝ ΑΛΕΙΩΝ.**

*Τύπανα . . . . . **Ἄ ΑΧΑΙΩΝ ΥΠΑΝΩΝ.**

'*Ἐν Μεσσηνίᾳ π. X.*

*Ασίνη . . . . . **Ἄ ΑΧΑΙΩΝ ΑΣΙΝΑΙΩΝ.**

Κορώνη, 184 . . . . . **Ἄ ΑΧΑΙΩΝ ΚΟΡΩΝΑΙΩΝ.**

Μεσσήνη, 191 Ρ Γράμματα ΜΕΣ
ἢ ΜΕ . . . . . **Ἄ ΑΧΑΙΩΝ ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ.**

'*Ἐν Λακωνίᾳ, π. X.*

Λακεδαιμον., 192 Ρ Σύμβ. *Πῦλοι Διοσκούρων.*

ΑΧΑΪΑ (‘Ρωμαϊκὴ ἐπαρχέα).

Τὰ μόνα ἔξια ιδιαιτέρας μυνίας αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀχαΐας εἶνε τὰ ἔξης ἀνήκοντα εἰς τὴν κλάσιν τῶν ἀφιερωματικῶν νομισμάτων σήμαντα μᾶλλον ἢ εἰς τὴν τῶν νομισμάτων τῆς συνήθους χρήσεως, ἀν καὶ πιθανῶς ἐκυκλοφόρουν ώσταύτως ὡς νομίσματα. Δὲν ἡτο ἀσύνηθες πρᾶγμα τὸ νὰ ἀναλαμβάνωσι πλούσιοι ιδιῶται γάριν τῆς γενετείρας αὐτῶν πόλεως πάσας τὰς δαπάνας θρησκευτικῶν πανηγύρεων, ἀγώνων, ἀφιερώσεων ναῶν ἢ ἄλλων τελετῶν ἐξ εὐγνωμοσύνης ἀνθ' ὧν ἔτυχον διαφόρων ἀστικῶν τιμῶν. Τὰ εἰς τὸ ἐγχώριον δημόσιον ταμεῖον καταβαλλόμενα ποσὰ ὑπὸ τοιούτων δημοσίων εὐεργετῶν ἔφερον συνήθως, δτε ἐκέπτοντο εἰς νόμισμα, τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ κατ' ὄνομαστικὴν πτῶσιν μετὰ τοῦ τιμητικοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ τοῦ ῥήματος ἀνέθηκε, ἀκολουθουμένου ὑπὸ τοῦ ὄνόματος τῆς πόλεως ἢ ἐπαρχίας κατὰ πτῶσιν δοτικὴν ἢ γενικήν.

Τοιαῦτα ἀφιερωματικὰ νομίσματα δὲν εἶνε ἀσυνήθη ἐν Μικρῷ Ἀσίᾳ, ἐν Εύρωπῃ ὅμως σπανιώτατα ἀπαντῶσιν.

Τὰ ἀκόλουθα κομμάτια ἐκόπησαν ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ Ὀστιλίου Μαρκέλλου, ιερέως τοῦ ἀποθεωθέντος Ἀντινόου, ἀφιερώθησαν δὲ παρ' αὐτοῦ εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ Κορινθίους: —

ΟΣΤΙΛΙΟΣ ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ Ο ΙΕΡΕΥΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΝΟΟΥ Προτομὴ
Ἀντινόου

"*Οπ., ΤΟΙC ΑΧΑΙΟΙC ΑΝΕΘΗΚΕΝ* 'Αντίνοος ἐρειδόμενος πρὸς
Ἐρμῆν τῆς τετραγώνου ἔργασίας ἢ ὡς Βελλεροφόντης τὸν Πήγασον
τιθασεύων (Mionn., II. 160. 97, 98)

'Ετερον, φέρον δμως **ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕΝ**

"*Οπ. Τύπος.* Ἡλιος ἐπὶ ἄρματιος (Mionnet, II, 180. 239)

Η Λ Ι Σ

Περὶ τὰ 480-421 π. X.

Τὰ ὡραιότατα ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Ἡλιδος Αἰγινητικοῦ ὅντα κανόνος, ἀποτελοῦσι σειράν, ἥτις ὡς πρὸς τὴν ποικιλίαν τῆς ἔκτελέσεως καὶ τὴν μεγάλην καλλιτεχνικὴν ἐπιδεξιότητα, ἥν καταδεικνύουσι, ὑπὸ οὐδεμιᾶς κλάσεως νομισμάτων τῆς Εύρωπαϊκῆς Ἐλλάδος ὑπερακοντίζονται.

Νομίσματα τῆς Ἡλιδος, περὶ ὧν θὰ ἡδύνατο νὰ βηθῇ, δτὶ ἀγήκουσιν εἰς τὴν πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων ἀρχαῖκην τέχνην, δὲν ὑπάρχουσιν. 'Αλλ' ἀπὸ τοῦ 480 π. X., μέχρις οὖν ἡ Ἡλις ὑπετάγη εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον ἐν ἔτει 322 π. X., οἱ ἀργυροὶ στατῆρες τῆς Ἡλιδος ἀποτελοῦσι σειρὰν σχεδὸν συνεχῆ, ἥν ὁ καθηγητὴς Gardner ἐν τῇ σοφῇ αὐτοῦ πραγματείᾳ περὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἡλιδος (*Num. Chron.*, 1879 σ. 221 κ. ἐξ.) κατέταξεν εἰς δέκα καὶ πέντε περιόδους ἀνταποκρινομένας πρὸς τὴν πολιτικὴν ιστορίαν τῆς πόλεως. Ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ ἀρκεῖ γενικωτέρα τις κατάταξις.

Τὸ ὅλον τῆς χώρας τῆς Ἡλιδος ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ὀλύμπιον Δία, τὰ δὲ σύμβολα τοῦ θεοῦ τούτου, ὁ κεραυνὸς καὶ ὁ ἀετὸς μετὰ ὄφεως, λαγωσῦ ἢ ἐτέρου ζώου εἰς τοὺς ὄνυχας, ἥτοι ὁ πασίγνωστος παρὰ Δίος πεμπόμενος οἰωνὸς νίκης (*Ιιός τέρας αἰγιόχοιο*.

'Ιλιάδ., Μ 221), ἀποτελοῦσι τοὺς σταθεροὺς τύπους τῶν νομισμάτων τῆς "Ηλιδος ἀπὸ τοῦ περὶ τὸ 480-421 π. Χ. (Πίναξ Κ'. 1-3, καὶ 6.)" Ετεραι ποικιλίαι παρουσιάζουσι Νίκην ἐν διαφόροις στάσεσι, δηλαδὴ σπεύδουσαν πρὸς στέψιν νικητοῦ ἐν τοῖς ἀγῶσι, ἡ καθημένην ἐπὶ στήλης, ἡ ισταμένην μετὰ ιερᾶς ταινίας ἐν τῇ γειρὶ· ἡ πάλιν, αὐτὸν τὸν Ὀλυμπιον Δία, ἐπὶ θρόνου καθήμενον μετ' ἀετοῦ ιπταμένου παρ' αὐτῷ ἡ κραδαίνοντα κεραυνόν.

Τὸ ἔξις νόμισμα εἶνε ἄξιον σημειώσεως, ως φέρον τὸ ἔνομα τοῦ σφραγιδογλύφου ΕΥΘ...., πιθανῶς τοῦ αὐτοῦ ΕΥΘ.... τοῦ βραχὺν κατόπιν ἐργαζομένου ἐν Συρακούσαις (σελ. 152).

*Αετὸς σπαράσσων λαγωδν.

Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν φ FA, Νίκη μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων τρέχουσα πρὸς ἀρ., κρατοῦσα στέφανον ἐν τῇ προτεταμένῃ χειρὶ· πρὸ αὐτῆς ΕΥΘ.. Ρ Στατήρ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἀνωτέρω περιόδου εἶνε FA ἡ ΦΑΛΕΙΟΝ, ἀπαξ δὲ ΟΛΥΜΠΙΚΟΝ ἄνευ τοῦ ὀνόματος τῶν Ἡλείων, μαρτυροῦσα πιθανῶς, ὅτι τὸ νόμισμα ἔξεδόθη ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἑνὸς τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, καθ' οὓς, ως ἐν Δελφοῖς διαρκούντων τῶν Πυθίων, συνεχροτοῦντο ἀγοραὶ τοιαῦται, ὥστε φυσικῶς ἀπήτουν ἀσυνήθως μεγάλην ἔκδοσιν Ἡλειακῶν νομισμάτων πρὸς χρῆσιν τῶν ἐξ ἀπάντων τῶν μερῶν τοῦ Ἐλληνικοῦ κόσμου προσερχομένων ἀνθρώπων.

Περὶ τὸ 421-365 π. Χ.

Ο καθηγητὴς Gardner (ε.ἄ.) υποθέτει, ὅτι ἡ κεφαλὴ τῆς "Ηρας ως νομισματικοῦ τύπου τῶν Ἡλειακῶν νομισμάτων εἰσήχθη εἰς τε τὴν "Ηλιδα καὶ τὸ "Ἀργος περὶ τὸν χρόνον τῆς περὶ τὸ 420 π. Χ. συναφθείσης συμμαχίας μεταξὺ "Ηλιδος, "Ἀργους καὶ Μαντινείας. Ἄλλα, ἀν καὶ εἶνε ἐντελῶς εύνόητον, ὅτι οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἡλεῖοι δυνατὸν νὰ ἐστήριξαν ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς "Ηρας δεσμὸν ἐνότητος, ἦν νὰ ἐδήλωσαν ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν, δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἡ κεφαλὴ τῆς "Ηρας εἴτε ἐν "Ηλιδι εἴτε ἐν "Ἀργεί

ξμφανίζεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων πρὸ τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου αἰῶνος.

Οἱ κυριώτατοι νομισματικοὶ τύποι τῶν Ἡλείων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶνε οἱ ἔξι.

Κεφαλὴ Διδὸς δαφνοστεφῆς, εὐρέων διαστάσεων, μετὰ κόρμης δπισθεν βραχείας, αὐστηρᾶς δὲ τεχνοτροπίας.

Κεφαλὴ Ἡρας μετὰ πόλου ὑψηλοῦ κοσμουμένου δι' ἀνθεμίων καὶ ἐνίστε μετὰ τῶν γράμμάτων HPA ὑπέρ τὸν στέφανον ἢ ἐπὶ αὐτοῦ.

Κεφαλὴ ἀετοῦ εὐγενοῦς τεχνοτροπίας, κάτω δ' αὐτῆς φύλλον, ἐφ' οὗ ἐνίστε τὰ ἀρχικὰ γράμματα ὄνδρας σφραγιδογλύφου ΑΛ(ἢ ΔΑ)

F - A Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ κοτίνου.
(Πίναξ K'. 4.) R Στατήρ.

Ομοίως. (Πίναξ K'. 5) . . . .
R Στατήρ, δραχ., ἡμίδρ. καὶ δβολ.

FA Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ κοτίνου.
R Στατήρ, δραχ., τριάβ. καὶ δβολ.
(Πίναξ K'. 7.)

Αἱ δραχμαὶ φέρουσι σαύραν παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀετοῦ.

Ἐτερός τις τύπος (Πίναξ K'. 8), περὶ οὗ ὑποτίθεται, δτι ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ τροπαίου τοῦ ἐγερθέντος ὑπὸ τῶν Ἡλείων εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τῶν Ἡλείων κατὰ τοῦ Ἀγιδος βασιλέως τῆς Σπάρτης (Παυσ., VI. 2, 4) παρουσιάζει Νίκην μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, φέρονταν ἐν χειρὶ κλάδον φοίνικος, καὶ καθημένην ἐπὶ βάσεως μετὰ δύο βαθμίδων.

Ο τύπος οὗτος εἶνε μία τῶν μεγίστην ἐντύπωσιν προξενουσῶν συνθέσεων τῆς Ἑλληνικῆς νομισματικῆς. Τὸ μνημεῖον, δπερ ἀπεικονίζει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττὸν πιστῶς, ἦτο ἔργον τοῦ ἀγαλματοποιοῦ Δαιδάλου τοῦ Σικυωνίου, ἰδρύθη δὲ περὶ τὸ 400 π. X. εἰς τὴν Ἀλτιν τῆς Ὀλυμπίας. Ο καθηγητὴς Gardner μάλιστα ἐτόλμησε νὰ ὑποθέσῃ, δτι δυνατὸν ὁ Δαιδαλὸς νὰ ἔχρησιμοποιήθη νῦν πρὸς χάραξιν νομισμάτων τῶν Ἡλείων, δτι δὲ τὰ γράμματα ΔΑ, ἄτινα ἀναγινώσκει ἐπὶ τινῶν κοινωνιών (Πίναξ K'. 7), δυνατὸν νὰ εἴνε τ' ἀρχικὰ τοῦ ὄνδρας αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Dr. Imhoof Blumer (Monn. Gr., σ. 168) διαμφισσητεῖ τὸ δρύθον τῆς ἀναγνώσεως ΔΑ προτιμῶν τὴν ἀνάγνωσιν ΑΛ.

Περὶ τὰ 365 - 322 π. Χ.

Ἡ περίοδος αὗτη περιλαμβάνει τοὺς χρόνους τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Θηβαικῆς ἡγεμονίας, τοὺς χρόνους τοῦ πολέμου μεταξὺ Ἡλιδος καὶ Ἀρχαδίας, καὶ ἔκεινους τῆς Σπαρτιακῆς καὶ Μακεδονικῆς συμμαχίας.

Τὰ Ἡλειακὰ νομίσματα παρουσιάζουσι: νῦν κεφαλὴν Διὸς ἀπαλοτέρας καὶ μᾶλλον κεκοσμημένης τεχνοτροπίας τῆς εὐρείας καὶ αὐστηρᾶς συλλήψεως τῆς αὐτῆς θεότητος, ἢν συνηντήσαμεν πρότερον (*Πίναξ Κ'. 9.:*). Ἐμφανίζεται ἐπίσης νῦν κεφαλὴ τῆς νύμφης Ὀλυμπίας συνοδευομένη ἐνίστε ύπὸ τοῦ δινόματος αὐτῆς ΟΛΥΜΠΙΑ, ἥτις δυνατὸν νὰ ἀπέβλεπεν εἰς διαβεβαίωσιν τῆς ἀπαιτήσεως τῶν Ἡλείων ἐπὶ τῆς ἀποκλειστικῆς διοικήσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, δικαίωμα, δπερ οἱ Πισᾶται ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἀρχαδῶν, διεξεδίκησαν ἐπιτυχῶς εἰς τὴν περίστασιν τῆς 104ης διλυμπιάδος (364 π. Χ.) ("Ιδε Πίσα, σελ. 533").

Εἰς τὴν περίοδον ταύτην πιθανῶς ἀνήκουσιν καὶ αἱ σειραὶ τῶν νομισμάτων μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἡρας Ὁπ. Ἀετὸς ἐν στεφάνῳ ἐλαίας (*Num. Chron. 1879*, Πίν. XIV), τῆς προηγουμένης περιόδου (*Πίναξ Κ'. 5.*). Ἡ ἐπιγραφὴ τῶν νομισμάτων τῶν χρόνων τούτων εἶνε FA ἢ ΦΑΛΕΙΩΝ.

Περὶ τὰ 322 - 312 π. Χ.

Διαρκούσῃς τῆς περιόδου ταύτης τῆς Μακεδονικῆς ἡγεμονίας, ἀν ἐκόπησαν νομίσματά τινα ἐν Ὀλυμπίᾳ, θὰ ἥσαν πιθανῶς τετράδραχμα ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου κοπέντων ἐν Πελοποννήσῳ ἐν δινόματι καὶ μετὰ τῶν τύπων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου (Πρελ. Müller, *Mon. d' Alex.*, Ἀριθ. 894 καὶ 895).

Περὶ τὰ 312 - 271 π. Χ.

Διαρκούσῃς τῆς προσκαίρου αὐτονομίας, ἥτις ἐπηκολούθησε τὴν ἔξωσιν τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Ἀντιγόνου Τελεσφόρου, τοῦ δεσπόσαντος τῆς Ἡλιδος, αἱ σειραὶ τῶν Ἡλειακῶν νομισμάτων ἄρχονται ἐκ νέου. Οἱ συνηθέστατα ἀπαντῶντες τύποι εἶνε αἱ κεφαλαὶ τοῦ

Λιὸς καὶ τῆς Ἡρας, δύψιμου καὶ συνήθως ἀμελοῦς τεχνοτροπίας. Η τοῦ Διὸς ἔχει τὴν κόμην κυματίζουσαν, ὅμοιάζει δὲ μεγάλως πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Βοιωτίας σύγχρονον κεφαλὴν τοῦ Διός, τὴν κοπεῖσαν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἀπελευθέρωσιν τῶν Θηβῶν ἐν ἔτει 288 π. Χ. (Πρᾶλ. Πίνακα Κ'. 10, καὶ ΙΖ'. 7).

Τινὰ τῶν νεωτέρων κομματίων τῶν νομισμάτων τούτων φέρουσι τὰ γράμματα ΑΡ ή ΑΡΙ, δεικνύοντα δτὶ ἐκόπησαν ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Ἀριστοτίμου, τυραννεύσαντος τῆς Ἡλιδος τὸ 272-271 π. Χ. (Ιουστίνου, ΞΧVI. 1).

Περὶ τὰ 271-191 π. Χ.

Καθ' ἄπασαν τὴν μακρὰν ταύτην περίοδον ἡ κεφαλὴ τοῦ Διὸς καὶ ὁ ἀετός, συνήθως πρὸς ὅφιν μαχόμενος, εἶνε οἱ συνηθέστατοι τύποι. Κατὰ τεχνοτροπίαν παρουσιάζουσι διαρκῆ ἐκπτωσιν, φέρουσι δὲ κατὰ κανόνα ἐν τῷ πεδίῳ τὰ ἀρκτικὰ τῶν ὄνομάτων διαφόρων διαδοχικῶν τυράννων, ὃν ἐν τούτοις οὐδὲν ἐταύτισθη πρὸς γνωστὸν ἐκ τῆς ιστορίας πρόσωπον (Πίναξ Κ'. 11).

Περὶ τὰ 191-146 π. Χ.

Ἐν ἔτει 191 π. Χ. ἡ Ἡλιδ. ἐξηγαγκάσθη ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἀκουσα λίαν, γὰρ ἐνωθῆ μετὰ τῆς συμπολιτείας αὐτῶν (τὰ σχετικὰ νομίσματα ἴδε ἐν σελ. 527).

Περὶ τὸ 146-43 π. Χ.

Μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως, περατοῦνται αἱ σειραὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς Ἡλιδος, ἡ πόλις ὅμως ἐξηκολούθει ἐπὶ κόπτουσα χαλκᾶ νομίσματα προστύχου τεχνοτροπίας.

Κεφαλὴ Διός.

| ΦΑΛΕΙΩΝ ἐν στεφάνῳ. . . Α · 8

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

| ΦΑ Ζεὺς βαίνων πρὸς δ., κραδαίνων κεραυνὸν καὶ φέρων ἀετόν. Α · 6

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι

Ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρι Καρακάλλα. Ἐπιγρ., ΗΛΕΙΩΝ ἡ ΗΛΕΙΩΝ. Οἱ ἔξης τύποι εἶνε ἄξιοι ιδιαιτέρας μνείας. Ἀδριανός,

‘Οπισ., Παράστασις Διὸς Ὀλυμπίου, καθημένου ἐπὶ Ήρόνου, φέροντος Νίκην, καὶ στηριζομένου ἐπὶ σκήπτρου.’ Αδριανός, ὅπισθ., κεφαλὴ Διὸς Ὀλυμπίου (Gardner, *Types of Gr. Coins*, Πίν. XV. 18 καὶ 19). Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, διὰ τὰ δύο ταῦτα σπουδαῖα νομίσματα εἶνε ἀντίγραφα τῆς κεφαλῆς καὶ ὀλοκλήρου τοῦ παγκοσμίως ὄνομαστοῦ χρυσελεφαντίνου γάλματος τοῦ Διὸς τοῦ Φειδίου ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐπὶ πλέον δέ, διὰ ταῦτα εἶνε ἡ ἀκριβεστάτη τῶν μέχρι τῆς περισσεισῶν ἀντιγραφῶν τοῦ ἀριστουργήματος τούτου (Πρβλ. Gardner, *Coin of Elis*, σ. 47 κ. ἔξ.).’ Αδριανός, ὅπισθ., ὁ ποτάμιος θεὸς Ἀλφειός, κατακείμενος κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ στέφανον, ἐν τῇ ἀριστερᾷ κάλαμον, ἔχων δὲ παρὰ πόδας ὑδρίαν μετὰ κλάδου φοίνικος. Παρὰ τὰς ὅχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐτελοῦντο οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, εἰς οὓς ἀναφέρεται ὁ ἐνταῦθα ἐν ἀγωνιστικῷ ἀμφορεῖ κλάδος φοίνικος.

Πισα. Ἡ παλαιὰ πόλις τῆς Πίσης, ὀλίγον τι πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ὀλυμπίας κειμένη, κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἡλείων ἐν ἔτει 572 π. Χ., οἱ ἀπόγονοι δμως τῶν πρώτων κατοίκων αὐτῆς ἐξηκολούθουν διακρινόμενοι ὡς Πισᾶται, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 364 π. Χ. οἱ Ἀρκάδες ἀπεφάσισαν γὰρ ἀποδώσωσιν αὐτοῖς τὸ ἀρχαῖον δικαίωμα τῆς προεδρίας τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Τὸ ἐγγείρημα τοῦτο ἐτελεσφόρησεν τῇ 104 ὀλυμπιάδι. Τότε δὲ οἱ Πισᾶται κατέσχον τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ, καὶ ἔκοψαν αὐτοὺς εἰς νόμισμα πρὸς πληρωμὴν τῶν στρατευμάτων. Ὁλίγα τινὰ κομμάτια τοῦ νομίσματος τούτου, ὅντος χρυσοῦ, διεσώθησαν.

Κεφαλὴ Διὸς. (<i>Num. Chon.</i> , 1879 Πίν. XIV. 7).	ΠΙΣΑ Τρεῖς ἡμίσεις κεραυνοί . . . ⊗ Τριημιωβ., 24 κ. » Κεραυνός . . . ⊗ Ὁρολός.
--	---

Μετὰ τὸ ἐκ μέρους τῶν Πισατῶν θρασὺ τοῦτο πραξικόπημα, οἱ Ἡλεῖοι ἀνέκτησαν τήν προεδρίαν τῶν ἀγώνων, πάραυτα δὲ διέταξαν νὰ διαγραφῇ ὡς παράνομος ἡ 104 πανήγυρις ἐκ τοῦ ἐπισήμου καταλόγου τῶν ὀλυμπιάδων.

ΝΗΣΟΙ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΗΛΙΔΑ.

[De Bosset, Sur les Méd. des îles de Cephallenia et d'Ithaca, London 1845. — Numismatische Zeitung, 1837. — Gardner, Num. Chron., 1885 σ. 81.]

Κεφαλληνέα, ή εύρυτέρα τῶν Ιονίων νήσων λαβοῦσα τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἥρωος Κεφάλου. Κατὰ τὰς ιστορικοὺς χρόνους ἡ νῆσος αὕτη ἦτο τετράπολις, τῆς χώρας οὔσης διανενεμημένης μεταξὺ τῶν πόλεων Σάμης, Πρώνων, Πάλης καὶ Κρανίων, ὡν ἐκάστη φαίνεται ὅτι ἦτο ἀνεξάρτητος ἀπό των γειτόνων αὐτῆς. Ὁ νομισματικὸς κανὼν τῆς Κεφαλληνίας ἦτο ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐν Κερκύρᾳ ἐπικρατοῦντα, ἥτοι ἐλαφρά τις μορφὴ τοῦ Αιγινητικοῦ. (Στατήρ, 172 κ. [δραχμὴ 86 κ.], τετράδιολ. 58 κ., τριάδιολ. 44 κ., διώδιολ. 29 κ., τριγμιώδ. 22 κ., δισολός 14 κ.)

Κράνιοι, 500-430 π. Χ. ἡ δραδύτερον. Τὰ ἀρχαϊκὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης ἐπιγεγραμμένα KR, KRA KRAN, κτλ., παρουσιάζουσιν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως κεφαλὴν κριοῦ (στατήρ). κριὸν (τριάδ.). πρόσθιον κριοῦ, δπ. TRI (τριημιώδ.). κεφαλὴν κριοῦ (δισολός). Ὁ συνήθης ὀπισθότυπος εἶνε τόξον. Ἀπαντῶσιν ώστε τῶν οἱ ἔξης τύποι: —

Προτομὴ γυναικεία ἀρχαϊκῆς τεχνο- | **Κεφαλὴ** κριοῦ ἐν τετραγώνῳ ἔγ-
τροπίας. | κοῖλῳ . . . . . **Ρ** Τετράβ.

Κεφαλὴ γυναικεία ἀρχαϊκῆς τεχνο- | **Ομοίως**. . . . . **Ρ** Τριημιώβ.

Μετὰ τὸ 400 περίπου, π. Χ.

Κεφαλὴ κριοῦ.

| **KPA** Χηλὴ τετραπόδου . **Ρ** Όβολ.

Γοργόνειον.

» TTT . . . **Ρ** Τριτεταρτημόρ.

Κεφαλὴ κριοῦ.

» H . . . . . **Ρ** Ήμιωβόλ.

Ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων τῆς τετάρτης ἐκατονταετηρίδος συνήθεις τύποι εἶνε οἱ ἔξης: — **Κριός**, δπ. τόξον κεφαλὴ ταύρου, δπ. Κ· κριός, δπ. Η· **Κέφαλος** ἵσταμενος καὶ ἐπὶ δόρατος στηριζόμενος, δπ. **KPA**, κεφαλὴ κριοῦ ἢ χηλὴ ζῷου· κεφαλὴ **Αθηγᾶς**, δπ. Κ ἢ Η.

κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, δπ. Κέφαλος γονατίζων μετὰ τόξου ἐν τῇ χειρὶ· κράνος, ὅπ., Κ, κτλ.

Φαίνεται ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν τύπων ἀναφέρεται εἰς τὸν μῆθον τοῦ Κεφάλου καὶ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἐρμοῦ τοῦ κατὰ τὴν παράδοσιν πατρὸς αὐτοῦ, εἰς ὃν ὁ κριός ἦτο ιερός.

Αὐτοκρατορικά — Δόμνα, Φίλιππος Α'. καὶ Ὁτακιλία. "Ιδε Num. Zeitung. 1837, 113

Πάλη.

Περὶ τὰ 480-400 π. X.

Π Κριός.

| Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν φέκῶνος
πίτυος καὶ φύλλα. . Ρ Τριώβολ.

Περὶ τὰ 400-350 π. X.

ΠΑ Κεφαλὴ Κεφάλου γυμνή.

| ΚΕΦΑΛΟΣ Κέφαλος γυμνὸς καθή-
μενος ἐπὶ βράχου καὶ δόρυ κρα-
τῶν . . Ρ Τετρώβ. καὶ διώβολ.

ΠΑ Κεφαλὴ γυναικεία χλόη σταχύων
έστεμένη (Δήμητρας;)

| Ομοίως. . Ρ Τετρώβ. καὶ διώβολ.

Οἱ αὐτοὶ τύποι ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων, ἀλλ᾽ οἱ ἐπὶ τούτων συνηθέστεροι τύποι τῆς ὀπισθίας ὅψεως εἶνε κόκκος σίτου ἐντὸς τοῦ γράμματος Π ἢ τὰ γράμματα ΠΑ εἰς μονογράφημα. Περὶ ἄλλων τινῶν νομισμάτων, δυναμένων νὰ ἀγήκωσιν εἰς τὴν Πάλην, ἵδε Πάρον.

Πρῶννοι.

Περὶ τὰ 400-300 π. X.

Κεφαλὴ τοῦ Κεφάλου (;).

| ΠΡΩΝΝΩΝ ρόπαλον. Ρ Τριώβολ.

Κεφαλὴ Διδές Αἰνησίου.

| ΠΡ Κῶνος ἐλάτης . . . . Α ·65

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Αἴνου, εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς νήσου, ἥτο ὁ ναὸς Διδές τοῦ Αἰνησίου. Τὸ ὄρος /τοῦτο καλύπτεται νῦν ὑπὸ δασῶν ἐλάτης, τοῦθ' ὅπερ θὰ συνέσθαιε καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὡς δεικνύει ὁ τύπος τοῦ κώνου τῆς ἐλάτης.

Σάμη.

Περὶ τὰ 400-300 π. Χ.

Κεφαλὴ τοῦ Κεφάλου (;) μετὰ κό-	ΣΑΜΑΙΩΝ Κύων . . . . .
μῆς βραχείας, δαφνοστεφής.	Α Τετράβ. καὶ διώβολ.
Κεφαλὴ Ἀθηγᾶς κατ' ἐνώπιον.	" Κριός . . . Α Τετράβ.
‘Ομοίως.	" " Ομοίως . . Α 75.-6

‘Ο ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν τῆς Σάμης νομισμάτων κύων εἶνε ὁ κυνηγετικὸς κύων Λαῖλαψ ὃν ἐδωρήσατο τῇ Πρόκριδι ὁ Κέφαλος.

Ιθάκη. Ἡ νῆσος αὕτη, ἐπίσημος κυρίως ἔνεκα τῶν ὄμηρικῶν ποιημάτων, ἐξέδωκεν αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα, ἀτινα ἀνήκουσιν ἐν τῷ συνόλῳ, ὡς φαίνεται, εἰς τὸν τέταρτον καὶ τρίτον αἰῶνα π. Χ. Ἐπιγρ., ΙΘΑ, ΙΘΑΚΩΝ.

Κεφ. Ὁδυσσέως μετὰ κωνικοῦ πίλου.	Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ ἐλαίας Α 6
Κεφαλὴ Ἀθηγᾶς	Κεφαλὴ Ὁδυσσέως . . Α 85.-6
‘Ομοίως.	‘Οδυσσεὺς (;) γυμνὸς ιστάμενος καὶ ἐπὶ δόρατος στηριζόμενος. Α 65
‘Ομοίως.	‘Αλέκτωρ . . . . . Α 75
Κεφαλὴ Ὁδυσσέως.	‘Ομοίως . . . . . Α 65

‘Ο Παυσανίας (VI. 26) λέγει, ὅτι ὁ ἀλέκτωρ ἦτο ιερὸς τῇ Ἀθηγᾷ, ἥτις ἐμφανίζεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἰθάκης ὡς ἡ προστάτις τοῦ Ὁδυσσέως θεὰ (Παυσ., VIII. 44).

Ζάκυνθος, νῆσος σημαντικὴ περὶ τὰ δέκα μίλια πρὸς νότον τῆς Κεφαλληνίας, καὶ εἰς δύοιαν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Ἡλιδὸς μίαν μόνην πόλιν περιέχουσα δύμώνυμον τῇ νήσῳ. Κυρία θεότης τῶν Ζακυνθίων ἦτο ὁ Ἀπόλλων ἔχων ναὸν ἐν τῇ κάτω πόλει. Ὁ Πλίνιος (XXXV. 15) μνημονεύει τοῦ ὄρους Ἐλάτου ὡς χαρακτηριστικοῦ τῆς νήσου «mons Elatus ibi nobilis». Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου εὑρέθησαν τεμάχια ἐπιγραφῶν δεικνύοντα, ὅτι ἵστατο ποτε ἐκεῖ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος (Bursian, Geogr., II, 379). Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Ζακύνθου ἀνήκουσιν εἰς τὰς ἔξης χρονολογικὰς περιόδους:—

Περὶ τοῦ 431 π. X.

ΙΑ Ἀμφορεύς.

(N. Chron. 1885, Πίν. III, 2.)

Μηνίσκος (Αὐτόθι, Πίν. III, 3).

Τρίπους ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ . . .

Ρ Τετράβολ., διώβολ. καὶ διβολ.

Ομοίως . . . . . Ρ Διώβολ.

Περὶ τὰ 431-394 π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς
ἀρχαῖας τεχνοτροπίας.

(N. Ch., 1885, Πίν. III, 8.)

Ομοίως (Αὐτόθι, Πίν. III, 12).

Ομοίως (Αὐτόθι, Πίν. III, 13).

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς
ἀρχαῖας τεχνοτροπίας.

(Αὐτόθι, Πίν. III, 14)

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς,
ἀκμαῖας τεχνοτροπίας.

(Αὐτόθι, Πίν. III, 18.)

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς,
ἀκμαῖας τεχνοτροπίας.

(Πίναξ K'. 12.)

ΙΑ Τρίπους . . . . .

Ρ Στατήρ, τετράβ., διώβ., ἡμιώβ.

ΙΑ Δύο φύλλα δάφνης. Ρ Ἡμιώβ.

» Φύλλον δάφνης ἐν τετραγώνῳ
ἔγκοιλῳ . . . . . Ρ ¼ ὄβολ.ΙΑΚΥΝΘΟΣ Ἀπόλλων γυμνὸς κα-
θήμενος ἐπὶ βράχου λύραν ἀνα-
κρούων . Ρ Στατήρ, τετράβολ.ΙΑΚΥΝΘΟΣ Ἄσκληπιὸς νεαρὸς κα-
θήμενος ἀρ. ἐπὶ βράχου καὶ θέτων
τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δφεως
συνεσπειρωμένου . . Ρ Στατήρ.ΙΑΚΥΝΘΙΩΝ Ὁ παῖς Ἡρακλῆς
ἄγχων δύο δφεις . . Ρ Στατήρ.

Τὸ τελευταῖον μνημονευθὲν νόμισμα ἐκόπη πιθανῶς ἐν ᾧ τει
394 π. X. ὅτε, μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Κνίδου ὁ τύπος τοῦ τοὺς
δράκοντας ἄγχοντος παιδὸς Ἡρακλέους ἀπέβη λίαν δημοτικὸς ἐν
Ἐλλάδι· πρᾶλ. τὰ σύγχρονα νομίσματα τῆς Κνίδου, Ἰασοῦ, Ἐ-
φέσου, Σάμου, Ρόδου, Θηρῶν καὶ τῶν Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν.

Περὶ τὰ 394-357 π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς
ἀκμαῖας τεχνοτροπίας.

(N. C., 1885, Πίν. III, 20.)

Ομοίως (Αὐτόθι, Πίν. IV, 1).

ΙΑΚΥΝ Τρίπους καὶ ὄνομα ἄρχοντος
Ρ Στατήρ.

Ομοίως.

Ομοίως.

Λύρα.

Ι-Α Τρίπους ἐν στεφάνῳ δάφνης .
Ρ Τετράβολ.

ΙΑΚΥΤρίπους καὶ σύμβολον. Ρ Διώβ.

ΙΑΚ Βωμὸς . . . . Ρ Ἡμιώβολ.

Ι-Α Τρίπους. . . . . Α 75

Περὶ τὰ 357 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς. (<i>N. Ch.</i> , 1885, Πίν. IV, 7.)	I - A Τρίπους, οὗ πέριξ τὸ δνομα ΔΙΩΝΟΣ. . . . Ρ Στατήρ.
Ὀμοίως. (Ἀντόθι, Πίν. IV, 8.)	Μέγα Ι ἐν ᾖ ΙΑ καὶ ΔΙ. Α ·55
Ὀμοίως. (Ἀντόθι, Πίν. VI, 9.)	I - A Τρίπους ἐν στεφάνῳ, ΔΙ. Α ·55

Τὰ νομίσματα ταῦτα φέρουσι τὸ ὄνομα Δίωνος τοῦ Συρακουσίου, ὅστις, ὅτε παρεσκεύαζε τὴν κατὰ Διονυσίου τοῦ νεωτέρου ἐκστρατείαν αὐτοῦ, εἶχεν ὡς στρατηγεῖον τὴν Ζάκυνθον, πρὶν δὲ ἡ ἐπιβίβασθη, προσέφερε πανηγυρικὴν θυσίαν πάνυ μεγαλοπρεπῆ τῷ Ἀπόλλωνι (Πλούτ. Δίων. XXII).

Περὶ τὰ 357-146 π. Χ.

Τὰ ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης δὲν παρουσιάζουσι ιδιαίτερον τι ἐνδιαφέρον. Αἱ κυριώταται αὐτῶν ποικιλίαι ἀπεικονίσθησαν ἐν τῇ τοῦ καθηγητοῦ Gardner συγγραφῇ περὶ τῶν νομισμάτων τῆς νήσου ταύτης (*Num. Chron.*, 1885, σ. 81).

‘Ο σταθμητικὸς κανὼν τῶν ἀργυρῶν τῆς Ζακύνθου νομισμάτων εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τῆς Κερκύρας καὶ Κεφαλληνίας (Αἰγινητικὸς ἡλαττωμένος). ‘Ο στατήρ οὐδέποτε ὑπερβαίνει τοὺς 180 κ.

Τὰ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τῆς Ζακύνθου ἀπὸ Μ. Ἀντωνίου μέχρι Καρακάλλα, φέρουσι διαφόρους τύπους, ἥτοι Δία ιστάμενον, Πᾶνα φέροντα τὸν παῖδα Διόνυσον, Διόνυσον ιστάμενον, ποτάμιον θεόν, Ἀσκληπιὸν ιστάμενον, κτλ.

ΜΕΣΣΗΝΙΑ.

Μεσσήνη. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Μεσσηνιακοῦ πολέμου ἐν ἔτει 668 π. Χ. ἐπὶ 300 ἔτη ἡ Μεσσήνη ὑπέκειτο εἰς τὴν Σπάρτην ὡς μέρος τῆς Λακωνικῆς. Μόλις δὲ μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην ἀπεδόθη ἡ χώρα εἰς τοὺς ἔξορίστους ἀπογόνους τῶν Μεσσηνίων ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἐπαμεινώνδα, ἐθεμελιώθη δὲ ἡ πόλις τῆς Μεσσήνης ἐν ἔτει 369 π. Χ. ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ

ὅρους Ἰθώμης, ἐφ' οὗ ἴστατο ὁ ναὸς τοῦ Διὸς Ἰθωμάτα, οὗ ἡ παράστασις ἐμφανίζεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ ὅποίου ἥγοντο ἑτήσιαι ἔορται Ἰθωμαῖα καλούμεναι (Παυσ. IV. 33). Τὰ νομίσματα τῆς Μεσσήνης μερίζονται εἰς τὰς ἑξῆς περιόδους: —

369-330 π. X.

Κεφαλὴ Δήμητρος στάχυσιν ἐστεμ-	ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ Ζεὺς Ἰθωμάτας βχ-
μένη, ἀρίστης δὲ τεχνοτροπίας.	δίζων πρὸς δ., κραδαίνων κεραυνὸν (Πίναξ KA'. 1.)

Οὐ ἐπὶ τοῦ ὅρους τῆς Ἰθώμης ναὸς τῆς Δήμητρος μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (IV. 31) ως τόπος ἔξαιρέτως ιερός «Δημήτρος ἱερὸν Μεσσηνίους ἐστὶν ἄγιον». Ἡ ἐπὶ τῆς ὁπισθίας ὄψεως παράστασις τοῦ Διὸς ἐνεπνεύσθη πιθανῶς ὑπὸ ἀγάλματος ποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀγελάδα διὰ τοὺς Μεσσηνίους, δτε οὗτοι κατώκουν τὴν Ναύπακτον, «τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Διὸς Ἀγελάδα μέν ἐστιν ἔργον, ἐποιήθη δὲ ἔξι ἀρχῆς τοῖς οἰκησασιν ἐν Ναυπάκτῳ Μεσσηνίων» (Παυσ., IV. 33). Ἐπὶ τῆς ἐπανόδου τῶν Μεσσηνίων εἰς τὴν γενέτειραν αὐτῶν γάρ-ρων φαίνεται δτι τὸ ἄγαλμα μετεκομίσθη εἰς Μεσσήνην. Ἐν τούτοις δὲν ἐτοποθετήθη ἐν τῷ ἐπὶ τῆς Ἰθώμης ναῷ τοῦ Διός, ἀλλ' ἐφυλάσσετο ἐν τῷ ἐν τῇ κάτω πόλει οἰκω τοῦ ιερέως.

Μετὰ τὸ 330 π. X. περίπου.

Οι Μεσσήνιοι περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου παρεδέχθησαν τὸν Ἀττικὸν κανόνα ἀντὶ τοῦ πρότερον ἐν χρήσει Αἰγινητικοῦ. Ἡδη δὲ ἐξεδίδοντο τετράδραχμα μετὰ τῶν ἀρχαίων τύπων τροποπεποιημένων: —

Κεφαλὴ Δήμητρος συνήθους τεχνο-	ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ Ζεὺς Ἰθωμάτας ὡς
τροπίας.	ἀνωτέρω, λιγυροτέρων δμως δια-

Μετὰ τὸ 280 π. X. περίπου

Ἡ ἀμέσως ἐπομένη σειρὰ τῶν ἀργυρῶν Μεσσηνιακῶν νομισμά-

των διμοιάζει κατὰ τεχνοτροπίαν πρὸς τὰ σύγχρονα νομίσματα τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας.

Κεφαλὴ Διός.

ΜΕΣ Τρίπους, ἐνίστε μετὸν δινόματος ἀρχοντος· τὸ δλον ἐν στεφάνῳ.
Ρ' Ἀττ. τετρώθ.=Αἰγινητ. τριώβ.

Ὑπάρχουσι γαλκᾶ νομίσματα ἐξ ἀπασῶν τῶν ἀνωτέρω περιόδων, διμοιάζοντα κατὰ τοὺς τύπους τὸ πλεῖστον πρὸς τὰ ἀργυρᾶ.

Περὶ τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τῆς Ἀχαικῆς συμμαχίας ἵδε σελ. 527.

Ἀντοκρατορικοὶ χρόνοι. Ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Καρακάλλα.

ΜΕΣΣΗΝΙΩΝ Προτομὴ γυναικεία | Ἀσκληπιὸς; ιστάμενος . . . Α·75
πεπλοφόρος καὶ πυργοστεφῆς.

Οἱ ἐμπρόσθιοις τύποις παριστᾶ τὴν Μεσσήνην, θυγατέρα τοῦ Τριόπα, ἡς ὑπῆρχε ναὸς ἐν Μεσσήνῃ καὶ ἄγαλμα χρυσοῦ καὶ λίθου Παρίου (Παυσ. IV. 31).

Ἄσένη. Πόλις τῆς Μεσσηνίας, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Δρυόπων, ὅτε οὗτοι ἔζωσθησαν ἐκ τῆς Ἀργολικῆς Μεσσήνης εἰς χρόνους λίαν παλαιούς.

Περὶ τῶν γαλκῶν συμμαχικῶν νομισμάτων ἵδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν, σελ. 527.

Ἀντοκρατορικά. Ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπίγρ. ΑΣΙΝΑΙΩΝ. Τύποι—Ἀπόλλων Πύθιος ἐπὶ κιονίσκου ἐρειδόμενος (Παυσ. II, 36, 5), Ἀσκληπιός, Ἐρμῆς.

Θουρέα. Χαλκᾶ αὐτόνομα νομίσματα ὀψίμων χρόνων.

Κεφαλὴ Δῆμητρος.

ΘΟΥ Ζεὺς Ιθωμάτας . . . Α·9

Κεφαλὴ Διός.

» Ἀθηνᾶ ισταμένη. . . Α·85

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

» ἐν στεφάνῳ . . . Α·5

Ἀντοκρατορικά—ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπίγρ. ΘΟΥΡΙΑΤΩΝ. Τύποι—Ζεύς, Ἀθηνᾶ, Ἀσκληπιός, κτλ., ἀπαντα φέροντα τὰ γράμματα ΛΑ ἐν τῷ πεδίῳ, δεικνύοντα ὅτι ἡ Θουρία, ἢν καὶ γεω-

γραφικῶς ἔκειτο ἐν Μεσσηνίᾳ, ἀνῆκεν δύμως πολιτικῶς κατὰ τοὺς γρόνους ἔκείνους εἰς τὴν Λακωνίαν (πρᾶλ. Παυσ., IV. 31, 1).

Κολώνη. Αὐτοκρατορικὰ Σεβήρου, Δόμνης καὶ Γέτα. Ἐπίγρ., ΚΟΛΩΝΙΕΩΝ καὶ ΚΟΛΩΝΕΙΤΩΝ. Τύποι — Ἀσκληπίος, Ποσειδῶν, Ἀφροδίτη κατ' ἐνώπιον, στηρίζομένη ἐπὶ σκήπτρου καὶ κρατοῦσσα μῆλον.

Τὰ αὐτόνομα νομίσματα, ἃτινα ἀπεδίδοντο πρότερον εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἀνήκουσιν εἰς τὴν Κολώνην τῆς Τρωάδος.

Κορώνη, λαβοῦσσα τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Κορωνείας, ἐξ ἣς ἀπωκίσθη. Ἐν τῇ Ἀχροπόλει αὐτῆς ὑπῆρχε γαλκοῦν ἄγαλμα Ἀθηνᾶς, κρατούσης κορώνην ἐν τῇ χειρί. Τῆς θεᾶς δὲ ταύτης ἡ κεφαλὴ ἐμφανίζεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων.

Πρὸ τοῦ 184 π. Χ. περίπου

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

| ΚΟΡ Σταφυλὴ ἐν στεφάνῳ κισσοῦ .

Α Τετράβολ.

Ομοίως.

| ΚΟΡΩΝΑΙΩΝ Σταφυλή . . Α·8

Περὶ τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τῶν κοπέντων μετὰ τὸ 184 π. Χ. ἵδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν, σ. 527.

Κυπαρισσέα, δὲ λιμὴν τῆς Μεσσήνης. Αὐτοκρατορικὰ — ἀπό Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπίγρ. ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΕΩΝ. Τύποι. Ἀσκληπίος, Διόνυσος, Ἀθηνᾶ, κτλ.

Μοθώνη.

Αὐτονομα χαλκᾶ νομίσματα. Περὶ τὰ 146-27 π. Χ.

Ἡφαίστος λαμπαδηφόρος τρέχων. | ΜΟ ἐν πεδίῳ κενῷ . . . . Α·7
(Imhoof, Mon. Gr., Πίν. Ε. 2.)

Ο νομισματικὸς οὗτος τύπος ἄγει ἡμᾶς νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐτελοῦντο λαμπαδηφορίαι ἐν Μεθώνῃ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡφαίστου. Imhoof (ενθ. ἀν.) σελ. 171. Ἰδε ὥσαύτως Rev. Num., 1864, σελ. 187.

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπιγρ. ΜΟΘΩΝΑΙΩΝ. Τύποι — Ἀσκληπιός, Ποσειδῶν, Ἀθηνᾶ, Ἰσις, κλπ. καὶ ὁ λιμὴν τῆς Μοθώνης ἐν σχήματι ἀμφιθεάτρου μετὰ πλοίου εἰσπλέοντος.

Πύλος. Χαλκᾶ αὐτόνομα νομίσματα δψίμων χρόνων. Ἐπιγρ. ΠΥΛΙΩΝ.

Κεφαλὴ Ἡρας (;) | Τρίαινα, ἐν τῷ πεδίῳ δέ, σταφυλῇ. Α·7

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Τύποι — Ἀσκληπιός, Διόνυσος, Ἀθηνᾶ καὶ κριός ἐπὶ βάσεως.

ΛΑΚΩΝΙΑ

Ασωπός. Χαλκᾶ αὐτόνομα νομίσματα δψίμων χρόνων.

Κεφαλὴ Διονύσου. | ΑΣΩΠΙΩΝ Ποσειδῶν . . Α·85

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπιγρ., ΑΣΩΠΕΙΤΩΝ Τύποι — Ἄρτεμις, Ποσειδῶν, Διόνυσος, Νέμεσις, κλπ.

Βοιαί. *Αὐτοκρατορικά* — ἀπὸ Δόμνης μέχρι Καραχάλλα. Ἐπιγρ., ΒΟΙΑΤΩΝ Τύποι — Ποσειδῶν, Ἄρτεμις, Ἰσις, Ἐρως κτλ.

Γύθειον, τὸ ἐπίνειον τῆς Σπάρτης. *Αὐτοκρατορικά* — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπιγρ., ΓΥΘΕΑΤΩΝ. Τύποι — Ἀπόλλων, Ἡρακλῆς, Διόνυσος, Ζεύς, Ἀσκληπιός, Ἐρμῆς, οἱ Διόσκουροι, κτλ.

Δακεδαέμων. Τοῦ ἐκ τῆς παραδόσεως γνωστοῦ σιδηροῦ νομίσματος τῆς Σπάρτης οὐδέν παράδειγμα ἐσώθη μέχρι τοῦδε, ἀλλ' οὐδὲ ὑπάρχει νόμισμα οίουδήποτε μετάλλου κοπέν τὸν Σπάρτη πρὸ τοῦ τρίτου αἰώνος π. Χ., τοῦ ἀργαιοτάτου τῶν νομίσμάτων αὐτῆς ὅντος τετραδράγμου ἀντιγεγραμμένου ἐκ τῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, φέροντος δραχμὰς τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΑΡΕΟΣ (Zeit. f. Num. II. Πίν. IX. 1). Ἄρευς, ὁ κόψας τὸ νόμισμα τοῦτο βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἥρξε τὸ 310-266 π. Χ. Τὰ ἀμέσως ἐπόμενα ἀργυρᾶ νομίσματα νομίζονται συνήθως δτι ἐκόπησαν μετὰ τὴν ἐν

ἔτει 221 π. Χ. μάχην τῆς Σελλασίας. Φέρουσι δὲ κεφαλὴν βασιλέως μετὰ διαδήματος; ἢτις ώς δι Βομποΐς φρονεῖ, παριστᾶ Ἀντίγονον τὸν Δώσωνα, εἶνε ὅμως ζήτημα, ἀνὴ τεχνοτροπία καὶ κατασκευὴ τοῦ νομίσματος τούτου δὲν εἶνε πολὺ ἀρχαιοτέρα, ἡ ὥστε νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν Ἀντίγονον Δώσωνα. Ο καθηγητὴς Gardner θεωρεῖ, ὅτι πιθανὸν νὰ εἶνε τοῦτο νόμισμα τοῦ Ἀρεως.

Κεφαλὴ βρυσιλέως μετὰ διαδήματος. | Λ - Α Ἀρχαῖκὸν ἄγαλμα Ἀπόλλωνος Ἀμυκλαίου κρανοφόρου κρατοῦντος δόρυ καὶ τόξον, κοσμούμενον δὲ εἰς τὰ πλευρὰ ὑπὸ ἀλέκτορος ἐπὶ ἀκροστολίου ισταμένου. Παρὰ τὸν θεὸν τράγος. Ἐν τῷ πεδίῳ στέφανος. Ρ Τετράδρ.

Ο διπισθότυπος συμφωνεῖ πρὸς τὴν ὑπὸ Παυσανίου (III. 19) περιγραφὴν Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀμυκλαίου, ἀν καὶ δι περιηγητὴς δὲν μνημονεύει τοῦ τράγου, «ἔχει δὲ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ κράνος, λόγχην δὲ ἐν ταῖς χερσὶ καὶ τόξον».

Τὸ ἐπόμενον νόμισμα ἀπεδίδετο πρότερον εἰς τὴν Λακεδαίμονα· νῦν ὅμως τάσσεται κοινῶς, ἀναμφιβόλως δὲ ὁρθῶς, εἰς τὴν Ἀλλαρίαν τῆς Κρήτης.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.
(Πίναξ ΚΓ'. 6.)

| Λ - Α Ἡρακλῆς καθήμενος ἐπὶ βράχου καὶ ἐπὶ ροπάλου στηριζόμενος.
Ρ Τετράδρ. 235 κ.

Εἰς τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ τρίτου αἰῶνος π. Χ. ἀνήκει ὥσαύτως καὶ ἡ ἔξης σειρὰ τετρωδόλων.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου μετὰ διαδήματος, δαφνοστεφῆς ἢ κισσοστεφῆς.

| Λ - Α Ἀμφορεὺς μεταξὺ τῶν πίλων τῶν Διοσκούρων. Ἐνίοτε περὶ τὸν ἀμφορέα ἐλίσσεται δρις . . .
Ρ Τετρωβ.

Οτε ἐν ἔτει 192 π. Χ. ἡ Σπάρτη ἡνώθη πρὸς τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πυράννου Νάσιος, οἱ τύποι οὓτοι ἀντηλλάγησαν πρὸς τοὺς τῆς συμπολιτείας (ἴδε σελ. 527).

Τὰ αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα τῆς Λακεδαίμονος εἶνε πολυά-

ριθμα. Αἱ σειραι ἀύτῶν ἀρχονται ἐν τῷ τρίτῳ αἰῶνι π. Χ. καὶ κατέρχονται μέχρι τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων. Οἱ κυριώτατοι ἐμπροσθότυποι εἶνε κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, Διοσκούρων, Ἀθηνᾶς, Ἡρακλέους, Λυκούργου, κλπ., ἐν ᾧ οἱ ὀπισθότυποι ἀπεικονίζουσι ῥόπαλον, γλαῦκα, ἀετόν, δύο ἀμφορεῖς, κεφαλὴν Ἀρτέμιδος, τοὺς Διοσκούρους, τὸν Πᾶνα ἐπὶ βράχου καθήμενον, Ἀρτεμιν κυνηγέτιν ἥη λαμπαδηφόρον, ῥόπαλον καὶ κηρύκειον ἡγωμένα, κτλ.

Τὸ ἀκόλουθον νόμισμα πρέπει ὡσαύτως νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Λακεδαίμονα : —

ΡΩΜΑ Κεφαλὴ Ῥώμης γυμνῆ.

ΚΟΙ[νὸν] ΛΑΚΕ[δαιμονίων] ΤΙ ΚΥ-
ΠΑΡΙΣΣΙΑ Ἀρτεμις Κυπαρισ-
σία ισταμένη. . . . . Α·8

("Idem Zeit. f. Num. VII. σ. 17). Ό ἀρχων ΤΙ δυνατὸν νὰ εἴνε ὁ ὁ ἔφορος Τιμάριστος, οὗτινος τ' ὄνομα ἀπαντᾷ ἀκέραιον ἐπὶ ἄλλων νομισμάτων.

Μεταξὺ ἄλλων ὄνομάτων ἀρχόντων ἀπαντᾷ ὡσαύτως τὸ τοῦ ΕΥΡΥΚΛΕΟΣ, τοῦ τὴν Λακωνίαν κυβερνήσαντος ὑπὸ τὸν Αὔγουστον (Στραβ., σελ. 366) καὶ τὸ τοῦ Ἀτρατίνου Imhoof, Monn. Gr., σ. 172).

"Αξια προσέτι μνείας εἴνε καὶ τὰ ἔξῆς : —

СПАРТΗ Προτομὴ Σπάρτης μετὰ διαδήματος, θυγατρὸς τοῦ Εύρωτα καὶ γυναικὸς τοῦ Λακεδαίμονος, τετάρτου βασιλέως τῆς Λακωνίας.

Κεφαλὴ Διός (;

ΛΑ ΕΠΙ ΕΥΡΥΚΛΕΟΣ Οἱ Διδσκούροι καλπάζοντες . . . . Α 1·0

ΛΑ ΕΠΙ ΛΑΚΩΝΟΣ Κεφαλαὶ τῶν Διοσκούρων . . . . . Α·8

Ο Γ. Ἰούλιος Λάκων διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ Εύρυκλέα ἐν τῇ διοικήσει τῆς Λακεδαίμονος. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπαντᾷ ὡσαύτως ἐπὶ νομίσματος τοῦ Κλαυδίου.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ Κεφαλὴ Λυκούργου. | ΛΑ ΕΦΟΡΩΝ ΤΙΜΑΡΙСΤΟΣ Ῥόπαλον καὶ κηρύκειον ἡγωμένα. Α·9

Τὸ νόμισμα τοῦτο εἴνε σπουδαῖον ἔνεκα τῆς μνείας τῶν ἐφό-

ρων, οίτινες, ἐφ' δσον γνωρίζω, ἐπὶ οὐδενὸς ἄλλου νομισματικοῦ μνημείου ἀπαντῶσι. Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς οἰκογενείας τοῦ Γ. Ἰουλίου Εύρυκλέους, ἵνε R. Weil (*Mittheilungen des Archaeol. Instituts* τῶν Ἀθηγῶν. Τόμ. VI.)

‘Ο Δρ Imhoof (*Mon. Gr.*, σ. 171) δημοσιεύει ὡσαύτως Λακεδαιμονικὰ χαλκᾶ νομίσματα φέροντα τὰς ἔξης ἀξιοσημειώτους ἐπιγραφάς: —

ΓΕΡΟΝΤΩΝ Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Λ-Α "Αρτεμις κυνηγέτις. . . Α·8
ΝΟΜΟΦΥΛΑΚΕΣ Πρωτομὴ Ἀ-	Λ-Α Οἱ Διόσκουροι. "Αρχαν, ΑΡΙ- θηνᾶς.

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Αύγουστου μέχρι Σαλωνίνας. Ἐπιγρ. ΛΑ, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ. Κύριοι τύποι — Οἱ Διόσκουροι, Ἀπόλλων Ἀμυκλαῖος, Ἀπόλλων ἐν τῇ στάσει τοῦ Λυκίου Ἀπόλλωνος, ἦτοι ἔχων τὴν μίαν τῶν χειρῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, Ἀφροδίτη Μορφῷ μετὰ καλύπτρας, καθημένη ἐπὶ τετραγώνου στήλης καὶ, ὡς φαίνεται, μετὰ δεσμῶν περὶ τοὺς πόδας αὐτῆς ὡς περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (III, 15), Ἀσκληπιός, Ὑγίεια, Ἐρμῆς Ἀγοραῖος φέρων τὸν παῖδα Διόνυσον (Παυσ., III. 11, 14) κ.τ.λ. Ἐνίστε μετὰ σημείων ἀξίας, ἦτοι ΑС[σάρια] Δ, Σ, Η (= 4, 6, 8) ἐν τῷ πεδίῳ (Imhoof ε. ἀ. σ. 173).

Λᾶς. Ἡ παλαιὰ αὕτη διμηρικὴ πόλις ἔκειτο ὅλίγα μίλια πρὸς νότον τοῦ Γυθείου παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου.

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπιγρ. ΛΑΩΝ. Τύποι — Ἀθηνᾶ, Ἀρτεμις, Ἡρακλῆς, Ἀσκληπιός, Ὑγίεια, κτλ.

ΝΗΣΟΙ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ.

Κραναέα. Ἡ παρὰ τὸ Γύθειον μικρὰ νῆσος, εἰς ἣν ἀπήγαγεν ὁ Πάρις τὴν Ἐλένην ἐκ Σπάρτης.

Αὐτοκρατορικά — Μαξιμίνου, Φιλίππου Α'. καὶ Ὁτακιλίας. Ἐπιγρ. ΚΡΑΝΑΙΩΝ. Τύπος — Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς καὶ ΑΘ.

Κύθηρα. Ἡ νῆσος αὕτη παρέλαβεν ἐν παλαιῷ ἐποχῇ ἐκ τῶν Φοινίκων τὴν λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης, ἔξηκολούθησε δὲ καθ' ἄπαντας τοὺς ιστορικοὺς χρόνους οὕσα ιδιάζουσα ἔδρα τῆς λατρείας ταύτης. Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε πάντα χαλκᾶ καὶ τὸ πλεῖστον ἀνήκουσιν, ὡς φαίνεται, εἰς τὸν δεύτερον αἰῶνα π. Χ. Ἐπιγρ. ΚΥ, ΚΥΘ, ΚΥΘΗΡΙΩΝ, κτλ.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης στεφομένη ἐνίστε   Περιστερὸς ισταμένη ἢ ιπταμένη. Α·6 νπδ Ἔρωτος ιπταμένου. (Zeit. f. Num., XIII, Πίν. IV, 6.)
--

ΑΡΓΟΛΙΣ.

Ἄργος. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ιστορικοὺς χρόνους τὸ Ἀργός ἦτο τὸ κέντρον ἀμφικτυονίας, περιλαμβανούσης τὰς πόλεις Κλεωνάς, Φλιοῦντα, Σικυῶνα, Ἐπίδαυρον, Τροιζῆνα, Ἐρμιόνην καὶ Αἴγιναν, ἐν ᾧ τελευταίᾳ Φείδων ὁ Ἀργεῖος συνέστησε τὸ πρώτον Πελοποννησικὸν νομισματοκοπεῖον (ἴδε σελ. 491). Εἶνε ἀμφί-
εολὸν ἀν τὸ Ἀργός ἔκοψε νομίσματα κατὰ τὴν παλαιὰν ταύτην ἐποχήν, ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ δλως ἀπίθανον δτι ἐκόπησαν ἐκεῖ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔκτου αἰῶνος π. Χ. τὰ ἔξῆς νομίσματα, ἐκτὸς ἀν προτιμήσωμεν τὴν εἰς Δῆλον ἀπόδοσιν αὐτῶν.

Δύο δελφίνες ἀντιθέτως διευθυνόμενοι.   Τετράγωνον ἔγκοιλον διηγρημένον ὡς (Num. Chr., 1884, Πίν. XII, 12.)   ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων νομισμάτων τῆς Αἰγίνης . . . . . R Αἰγινητικὸς στατήρ καὶ δραχ.
--

'Ολίγα ἔτη πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων τὸ Ἀργός ὑπέστη καταστρεπτικὴν ἥτταν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, κολοσσωσάντων τὴν ισχὺν καὶ καταστρεψάντων τὴν εύτυχίαν αὐτοῦ ἐπὶ μίαν δλόκλη-
ρον γενεάν. Μόλις δὲ περὶ τὰ 468 π. Χ. διὰ τῆς καταστροφῆς πολλῶν γειτόνων πόλεων, ἐν αἷς αἱ Μυκῆναι, καὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν κατοίκων αὐτῶν εἰς Ἀργός, ἀνεκτήσατο ἡ πόλις αὕτη τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς σπουδαιότητα.

Περὶ τὰ 468-400 π. Χ.

Τὰ νομίσματα, ἀτινα δύναται τις νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν περίοδον ταύτην εἶνε τὰ ἔξῆς:—

Λύκος.

“Ημισυ πρόσθιον λύκου.

Κεφαλὴ λύκου.

· Μ

Μέγα Α	οῦ δινω δύο βαθέως ἔγκοιλα τετραγωνίδια: τὸ δλον ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ	Ρ Δραχμή.
‘Ομοίως		Ρ ‘Ημιδρ.
‘Ομοίως		Ρ ‘Οβολ.
‘Ομοίως		Ρ ‘Ημιώβ.

‘Ο λύκος εἶνε τὸ πασίγνωστον σύμβολον Ἀπόλλωνος τοῦ Λυκίου, οὗ ἡ ἐν Ἀργεί λατρείᾳ ἦτο παλαιοτάτη. Ἡ ἐν τῷ λύκῳ περιεχομένη ιδέα εἶνε ἡ τοῦ χειμῶνος ἀφανιζομένου ὑπὲ τοῦ θεοῦ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος. Ἐντεῦθεν δὲ Σοφοκλῆς (*Ἡλέκτρα*, 6) καλεῖ τὴν ἀγορὰν τοῦ Ἀργους τοῦ λυκοκτόνου Θεοῦ ἀγορὰν Λύκειον, ὡς ἐνταῦθα ιδρυμένου τοῦ ναοῦ τοῦ θεοῦ (Παυσ. II. 19). Τὸ ἀντικείμενον Μ ἐπὶ τοῦ ήμιωβόλου, δυσκόλως δύναται ἐνταῦθα νὰ ἀντικαθιστᾶ τὸ γράμμα Η, ὡς σημεῖον ἀξίας τοῦ ήμιωβολίου, ἐπειδὴ ἀπαντᾷ συνήθως ἐπὶ χαλκῶν νομισμάτων τοῦ Ἀργους, ἐνθα τοιαύτη τις ἔξήγησις εἶνε λίαν ἀπίθανος (ἰδεὶ Imhoof-Blumer, *Num. Zeit.*, 1877). Πιθανῶς δὲ νὰ παριστᾶ κλείδα ναοῦ.

Περὶ τὰ 400-322 π. Χ.

Τὰ νομίσματα τοῦ Ἀργους ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ εἶνε ἐκ τῶν ωραιοτάτων τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἦτο καὶ ἐπόμενον ἐνεκα τῆς ἀκμῆς τοῦ Ἀργους ὡς καλλιτεχνικῆς σχολῆς.

Κεφαλὴ Ἡρας φέρουσα πόλον ὑπὸ ἀνθεμίων κοσμούμενον.

(Πίναξ ΚΑ'. 4.)

ΑΡΛΕΙΟΝ, ΑΡΓΕΙΩΝ καὶ ΑΡΓΕΙΩΝ.	
Δύο δελφῖνες ἀντιθέτως διευθυνόμενοι, ὡν μεταξὺ λύκος, κράνος, σταφυλῆ, κλάδος κισσοῦ, καρκίνος, φαρέτρα, τρίπους, βούκρανον, κύκνος, κεφαλὴ ἀνθρώπου, λύρα, ἥ δοδῆ κλπ. .	Ρ Στατήρ.

Κεφαλὴ Ἡρας φέρουσα πόλον ὑπὸ ἀνθεμίων κοσμούμενον. (Gardner,
Types, Πίν. VIII, 35, 40).

‘Ομοίως.

‘Ομοίως

ΑΡΓΕΙΩΝ Διοικήδης γυμνός, φέρων δμως χλαμύδα, κρατῶν ξίφος, βαδίζων κρυφίως καὶ φέρων ἐν τῇ προτεταμένῃ αὐτοῦ χειρὶ τὸ Παλλάδιον ἔνιστε δὲ ὑποκάτω αὐτοῦ κύκνος . . . . Ρ Δραχμῆ.

ΑΡ Ἀθηνᾶ ἀρχαικὴ κραδαίνουσα δόρυ δὶς διπίδος δὲ ὁπλισμένη.

Ρ Τριημιωβδίον.

ΤΤΤ Κλεὶς ιερὰ τοῦ ναοῦ τῆς Ἡρας,

Ρ Τριτεταρτημόριον.

Σχετικῶς πρὸς τὴν ὥραιάν κεφαλὴν τῆς Ἡρας ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων, ἵδε τὰς παρατηρήσεις τοῦ καθηγητοῦ P. Gardner. (*Types of Greek Coins*, σ. 138). Τὸ ὑπὸ Πολυκλείτου ποιηθὲν ἄγαλμα τῆς Ἄργειας Ἡρας ἔφερε πόλον κεκοσμημένον διὰ παραστάσεων τῶν Ὦρῶν καὶ Χαρίτων (Παυσ., ΙΙ. 17, 4). Ἐπειδὴ δε τόσον πολύπλοκα κοσμήματα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπεικονισθῶσι καλῶς ἐν σμικρῷ, δυνατὸν δὲ σφραγιδογλύφος νὰ ἀντικατέστησεν αὐτὰ δι' ἀπλουστέρων κοσμημάτων. Ἐπειδὴ πρὸς τούτοις ἐπιστεύετο ὅτι ὁ Ἄργειος ἥρως Διοικήδης ἔφερεν εἰς Ἅργος τὸ Παλλάδιον, ὅπερ ἀφήρεσεν ἐκ τῆς Τρωάδος, τὸ κατόρθωμα τοῦτο εὐλόγως παρίσταται ἐπὶ τῶν Ἄργείων νομισμάτων. Οἱ κύκνοι φαίνεται ἐνδεικνύων, ὅτι δὲ ἥρως ἐπροστατεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, οὕτινος δὲ κύκνος ἦτο τὸ σύμβολον. Οἱ δελφῖνες ὡσαύτως εἶνε σύμβολον τοῦ Ἀπόλλωνος.

Περὶ δὲ τῆς κλειδὸς τοῦ ναοῦ, ἵδε *Zeitschrift für Numismatik* (III. 113-122).

Περὶ τὰ 322-229 π. Χ.

Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα τὸν Λαμιακὸν πόλεμον αἰῶνα εἶνε πιθανόν, ὅτι, ἢν ἐν Ἄργει ἐκόπησαν μεγάλα νομίσματα, ταῦτα θὰ ἦσαν τετράδραχμα τῶν τύπων τοῦ Ἀλεξάνδρου, δμοιάζοντα πρὸς τὰ σύγχρονα τοιαῦτα τῆς Σικυώνος. Τὰ μικρότερα νομίσματα ἀποτελοῦνται ἐξ Ἀττικῶν τετρωβόλων (ἢ Αἰγινητικῶν τριωβόλων), ως ἔξης:—

Πρόσθιον λύκου.

Κεφαλὴ λύκου.

Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκουσιν κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ αὐτόνομα χαλκᾶ νομισμάτα τοῦ Ἀργους, ἃν καὶ τινα ἐξ αὐτῶν δυνατὸν νὰ ὥσιν ἀρχαιότερα.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Κεφαλὴ Ἡρας Ἀργείας.

Κεφαλὴ λύκου.

Ὀμοίως, ἡ κεφαλὴ Ἡρας.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Πρόσθιον λύκου.

Μέγα Α ἐν τετραγώνῳ ἔγχοιλῳ μετὰ προσθέτου συμβόλου ἢ γραμμάτων ἢ δυνομάτων ἀρχόντων κεραίων . Ρ Ἀττικὸν τετράβολον.
‘Ομοίως . . . Ρ Αἰγινητ. $\frac{3}{4}$ δριβολοῦ.

Λύκος	Α · 65
Ἀθηνᾶ μαχαιρένη	Α · 65
Α καὶ διάφορα σύμβολα .	Α · 45
Φαρέτρα (σύμβολα) Ε, κεφαλὴ λύκου, κράνος, τρίχινα, πρῷρα κτλ.	Α · 65
Τρίπους, (σύμβολον) Ε .	Α · 65
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ Ιιροτομὴ ταύρου .	Α · 65

‘Ο τελευταῖος οὗτος τύπος ἀναφέρεται εἰς τὴν μεταξὺ λύκου καὶ ταύρου πάλην, τὴν γενομένην, ὅτε ὁ Δαναὸς καὶ ὁ Γελάνωρ ἥριζον περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἀργολίδος. ‘Ο οιωνὸς ἐξηγήθη ως λύων τὴν ἔριδα ὑπὲρ τοῦ Δαναοῦ, ὅστις κατὰ συνέπειαν τούτου ἴδρυσε ναὸν πρὸς τιμὴν Ἀπόλλωνος τοῦ Λυκίου.

Περὶ τὰ 229-146 π.Χ.

Περὶ τῶν νομισμάτων τῆς περιόδου ταύτης ἵδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν, σελ. 526.

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι.

‘Απὸ Τραϊανοῦ μέχρι Σαλωνίνης. ‘Επίγρ., ΑΡΓΕΙΩΝ ἢ ΝΕΜΕΙΑ, ΝΕΜΕΙΑ ΗΡΑΙΑ ἢ ΗΡΑΙΑ, ἀνευ τοῦ ἔθνικοῦ, κατ’ ἀναφορὰν πρὸς τοὺς ἀγῶνας Νέμεα καὶ Ἡραῖα. Οἱ τύποι εἶνε πολυάριθμοι καὶ μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Τινὲς τῶν σπουδαιοτάτων εἶνε οἱ ἔξης: — Ἡρακλῆς ἄγγων τὸν λέοντα τῆς Νεμέας. Ὁφέλτης, Υψιπύλη καὶ ὁ ὄφις. ‘Ο Ἡρακλῆς ιστάμενος παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀπέ-

σαντος ὄρους. Αἱ τρεῖς Χάριτες. Ἡρα καθημένη καὶ Ἡέη πρὸ αὐτῆς, ὡν μεταξὺ τωώς. Περσεὺς φέρων τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργόνος, ἐνίστε δὲ στηρίζων τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ ἐπὶ στήλης. Ἀπόλλων διαφοροτρόπως ἀπεικονίζομενος. Ζεὺς ιστάμενος ἢ καθήμενος. Τύχη ισταμένη. Ἐρυμῆς ιστάμενος. Κλέοβις καὶ Βίτων σύροντες τὸ ἄρμα τῆς μητρὸς αὐτῶν (Παυσ., II, 20, 3). Ἀσκληπιός. Λητώ καὶ μικρὰ μορφὴ τῆς Χλωρίδος παρ' αὐτῇ (Παυσ., II, 21, 9). Δήμητρα ισταμένη. Εἰλείθυια κρατοῦσσα ἐν ἐκάστῃ χειρὶ λαμπάδα, ὡν ἡ μὲν ὑψωμένη, ἡ δὲ πρὸς τὰ κάτω. Ἐκάτη τρίμορφος. Παλλάδιον ἐνίστε ἐν ναῷ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Διομήδης φέρων τὸ Παλλάδιον. Διόνυσος. Δανάη ὑποδεχομένη τὴν χρυσῆν βροχήν. Ἀρης. Ἀφροδίτη(;) ισταμένη. Ποσειδῶν διώκων τὴν Ἀμυμώνην. Λητώ(;) φέρουσσα τὴν παῖδα Μελίθοιαν(;). Νέμεσις. Ἰσις, κλπ. Σχεδὸν πάντες οἱ τύποι οὗτοι ἀπεικονίσθησαν παρὰ Imhoof καὶ Gardner, *Numismatic Commentary on Pausanias*, δόποθεν ἐλήφθη ὁ ἀνωτέρω κατάλογος.

Ἐπειδαινορος. Ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἐν τοῖς ιστορικοῖς χρόνοις διάσημος κυρίως ἔνεκα τοῦ ιεροῦ του Ἀσκληπιοῦ, οὗ ἡ λατρεία μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν νομισμάτων αὐτῆς.

Περὶ τὰ 350-330(;) π. X.

Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ δαφνοστεφής.	ΕΓ̄ ἐν στεφάνῳ . Ρ Αἰγινητ. ἡμιδρ.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Ε ἐν στεφάνῳ . . Ρ Ὁβολ.
Ε	Γ . . . . . Ρ 1/4 Ὁβολ.

Περὶ τὰ 330-280 π. X. ἢ βραδύτερον

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος
(Gardner, *Tyres*, Πίν. XII. 21.)

ΕΓ̄ 'Ασκληπιὸς καθήμενος ἐπὶ θρόνου, κρατῶν σκῆπτρον, ἐκτείνων δὲ τὴν ἔτέραν τῶν χειρῶν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν δφεως. Παρ' αὐτῷ κύων καθήμενος . Ρ Ἀττικὴ δραχμὴ.

Τὸ σπουδαῖον τοῦτο νόμισμα πιθανῶς ἀνῆκον εἰς τὴν ἐποχὴν

τοῦ Ἀλεξάνδρου ώς κοπὲν κατὰ τὸν Ἀττικὸν κανόνα¹⁾, εἶνε μεγάλου ἀρχαιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐπειδὴ λεπτομερέστατα συμφωνεῖ πρὸς τὴν ὑπὸ Παυσανίου (II, 27) περιγραφὴν τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἔργου Θρασυμήδους τοῦ Παρίου, μαθητοῦ τοῦ Φειδίου. ‘Ο παρ’ αὐτῷ κύων εἶνε ἐκεῖνος, δστις ἐφύλασσεν αὐτόν, ὅτε παῖς ὥν ἐξετέθη ἐπὶ τοῦ ὄρους Τιθίου καὶ ἐθηλάσθη ὑπὸ αἰγός.

Χαλκᾶ μετὰ τὸ 350 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ δαφνοστεφής.

ἘΠ Ἡπιόνη ἡ σύζυγος τοῦ Ἀσκληπιοῦ φέρουσα φιάλην. Ἐνίστε δὲ ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολον σικύα (πβλ. Παυσ., II, 27, 5, II, 29, 1).

Α 65

Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ.

ἘΠ Αἴξ κατακεκλιμένη . . Α 65

‘Ομοίως.

ἘΠ Ὁφις συνεσπειρωμένος. Α 5

‘Ομοίως.

ἘΠ Θυμιατήριον μεταξὺ δύο σικυῶν Α 5

‘Ομοίως.

Ε ἐν στεφάνῳ . . . . Α 45

Ἐν ἔτει 243 π. Χ. ἡ Ἐπίδαυρος ἐγένετο μέλος τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας (ἰδε σελ. 526).

Ἄδικορατορικά — ἀπὸ Ἀντωνίνου τοῦ Εὔστεβοῦς μέχρι Σεβήρου Ἀλεξάνδρου. Ἐπιγρ. ΙΕΡΑΣ, ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ, ΑΣΚΗΠΙΕΙΑ, κτλ. κατ’ ἀναφορὰν πρὸς τοὺς Ἀσκληπιείους ἀγῶνας τοὺς πανηγυριζομένους ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐκάστην πενταετίαν. Τύποι — Ποιμὴν εύρισκων τὸν Ἀσκληπιὸν θηλαζόμενον ὑπὸ αἰγός. Ἀσκληπιὸς καθήμενος μετὰ κυνὸς καὶ ὄφεως. Ἀσκληπιὸς ιστάμενος. Τγίεια ισταμένη ἐν ναῷ κυκλικῷ. Ποσειδῶν ιστάμενος, κτλ.

Ἐρμιόνη. Ἀρχαία Δρυοπικὴ πόλις ἐπὶ τῶν νοτίων ἀκτῶν τῆς Ἀργολίδος, γνωστὴ κυρίως ἐνεκα τοῦ ἐν αὐτῇ ιεροῦ Δήμητρος

¹⁾ Τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Μονάχου κομμάτιον ἔχει 71 χ. Εἶνε δύνατὸν τὰ νομίσματα ταῦτα νὰ είνε Λιγυνητικά δραχμαὶ ἡλαττωμένης δλκῆς.]

τῆς Χθονίας, πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας ἤγοντο ἐτήσιοι ἑορταὶ καλούμεναι Χθόνια.

Περὶ τὰ 350-322 π. Χ.

Κεφαλὴ Δήμητρος στάχυσιν ἔστεμ-	ΕΡ ἐν στεφάνῳ σταχύων. Ρ Τριώβ.
μένη.	Ε.Ρ Λαμπάδες ἐν στεφάνῳ σταχύων.
·Ομοίως.	Ρ ·Οβολ.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα ὅμοιάζουσι κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς τὰ ἀργυρᾶ· ή ἔξῆς ὅμως διαφορὰ δύναται νὰ σημειωθῇ:—

Κεφαλὴ Δήμητρος κατ' ἐνώπιον. | ΕΡ ἐν στεφάνῳ. . . . . Α · 65

Περὶ τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τῆς Ἀγαῖας συμπολιτείας, ἵδε σελ. 526.

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπίγρ. ΕΡΜΙΩΝΕΑΝ. Τύποι — Ἐρμῆς, Ποσειδῶν (Παυσ., ΙΙ. 35, 1), Ζεύς, Κυβέλη, Θύτης ἄγων δάμαλιν πρὸς θυσίαν (Παυσ. ΙΙ. 35, 6), Τύχη ισταμένη (Παυσ. ΙΙ. 35, 3), Ἀφροδίτη μετὰ τοῦ Ἐρωτος (Παυσ. ΙΙ. 34, 11), Διόνυσος, κτλ.

Κλεωναί, μικρὰ πόλις ἐπὶ τῆς ἀπὸ Κορίνθου εἰς Ἀργος ὁδοῦ, περὶ τὰ εἴκοσι μίλια πρὸς βορρᾶν τῆς τελευταίας. Οἱ ἀγῶνες τῶν Νεμέων ἐπανηγυρίζοντο ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς. Ἐν Κλεωναῖς ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἡρακλέους ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐνθα οὗτος ἐφόνευσε τὸν Εὔρυτον (Διοδ., IV. 33).

Πέμπτος αἰών π. Χ.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου ἐν	Μέγα Κ, οὗ δπισθεν δύο ἔγκοιλα τελεοντῆ.
	τραγωνίδια, τὸ δ' δλον ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ. . . . Ρ ·Οβολ.

Τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΚΛΗ νομίσματα, ἀτινα κατετάσσοντο πρότερον εἰς τὰς Κλεωνάς, ἀπεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Prokesch-Osten (Arch. Zeit., 1849 καὶ Ined., 1854) εἰς τὸν Κλείτορα τῆς Ἀρκαδίας.

Περὶ συμμαχικῶν νομισμάτων τῆς Ἀγαῖας συμπολιτείας ἵδε σελ. 526.

Αύτοκρατορικά — ἀπὸ Κομμόδου μέχρι Γέτα. Ἐπιγρ. ΚΛΕΩΝΑΙΩΝ. Νόμισμά τι τοῦ Σεβήρου φέρει τύπον Ἀσκληπιοῦ κα-Θημένου, ως ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς Ἐπιδαύρου τοῦ τετάρτου αἰῶνος π. Χ. Ἐκ τῶν ἄλλων αὐτοκρατορικῶν τύπων μνημονευτέον ἄγαλμα ἀρχαιὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἀντίγραφον ἵσως τοῦ ὑπὸ Παυσανίου μνημονευομένου (II. 15, 1) ἔργου τοῦ Δι-ποίου καὶ Σκύλλιδος. Ισις Φαρία, Τύχη, κτλ.

Μέθανα. "Ασημος πόλις, δίλιγα μίλια πρὸς βορρᾶν τῆς Τροι-ζῆνος. Ὁ Παυσανίας (II, 34) μνημονεύει θερμῶν πηγῶν ἀναβρυσα-σῶν παρὰ τὴν πόλιν ταύτην κατὰ τοὺς χρόνους Ἀντιγόνου τοῦ Γο-νατᾶ. Τὸ δλον τῆς χώρας παρουσιάζει ἀκόμη τεκμήρια ισχυρᾶς ἡφαιστειογενοῦς ἐνεργείας. Ἐκ τούτου ἡ λατρεία τοῦ Ἡφαίστου καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νομισμάτων.

Περὶ τὰ 350-322 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἡφαίστου μετὰ πίλου κω- | ΜΕΘΑ-
νικοῦ. | ΜΕΘΑ-

Αύτοκρατορικά — Ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπιγρ. ΜΕΘΑ-ΝΑΙΩΝ. Τύποι — Ζεύς. Ποσειδῶν. Ἀθηνᾶ. "Αρτεμις κυνηγέτις. Ἀφροδίτη ισταμένη κατ' ἐνώπιον, γυμνὴ τὰ ἄνω τῆς ὀσφύος, κρατοῦσσα δὲ τὴν κόμην δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ως ἀπομάσ-σουσα αὐτὴν μετὰ λουτρόν.

Μίδεια, παρὰ τὴν Τίρυνθα. Μικρὰ χαλκᾶ νομίσματα ἔκ τοῦ τέλους τοῦ τετάρτου αἰῶνος (Arch. Zeit., 1843, 150 καὶ Rev. Arch., 1845, I. 108).

Κεφαλὴ Ἡρας τῆς Ἀργείας. | ΜΙ Πτηνὸν ἐπὶ κλάδου. . Α· 45

Τίρυνς. "Ἄν καὶ ἡ παλαιὰ αὕτη πόλις κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἀργείων περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν καὶ αἱ Μυκῆναι (468 π. Χ.), πρὸς δὲ ἄν καὶ οὐδέποτε ἀναφέρεται ως ἐκ νέου κατοικη-θεῖσα, δῆμος τὰ ἔξης χαλκᾶ νομίσματα ἀποδεικνύουσι σαφῶς τὸ ἐναντίον, ἐπειδὴ ταῦτα ἀνήκουσιν ἀναμφιβόλως εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα π. Χ. Ἐπιγραφαὶ ΤΙΡΥ, ΤΙΡΥΝ (ἐνίστε R) καὶ ΤΙΡΥΝΘΙΩΝ.

Κεφαλὴ γυναικεία. (Rev. Num., | Δένδρον φοίνικος . . . . Α · 4
1864, Πίν. VII, καὶ 1865, σ. 153.) |

Τροιεζῆν, κειμένη ἐπὶ εύφρου παραθαλασσίου πεδιάδος ἐν τῇ ΝΑ. γωνίᾳ τῆς Ἀργολίδος. Ἐμυθολογεῖτο ὅτι ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἥρισαν περὶ τῆς χώρας τῶν Τροιεζηνίων. Διὸ ἀμφότεραι αἱ θεότητες αὗται ἐλατρεύοντο ἡνωμέναι ἐν τῇ πόλει. Διὰ τοῦτο, ὡς ὁ Παυσανίας παρατηρεῖ (II. 30), ἡ τρίαινα καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς Ἀθηνᾶς ἐτέθησαν ἐπὶ τοῦ νομίσματος «καὶ δὴ καὶ νόμισμα αὐτοῖς τὸ ἀρχαῖον ἐπίσημα ἔχει τρίαινα καὶ Ἀθηνᾶς πρόσωπον». Ἡ Τροιεζῆν ἀρχαιόθεν συνεδέετο στενῷς πρὸς τὰς Ἀθήνας, ὅπερ ἐξηγεῖ τὸ γεγονός, ὅτι αὕτη εἶνε ἡ μόνη Πελοποννησιακὴ πόλις, ἣτις ἐποιεἴτο γρῆσιν τοῦ Ἀττικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Περὶ τὰ 430-400 π. Χ. ἡ ἀρχαιότερον.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος κατ' ἐνώπιον.

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

ΤΡΟ Τρίαινα ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ
Ρ 61 κ.

» ‘Ομοίως . . . . . Ρ 10 κ.

» ‘Ομοίως . . . . . Ρ 46 κ.

Περὶ τὰ 400-322 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (Θεαρίου);

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

ΤΡΟ Τρίαινα. Ρ Ἀττικὴ δραχμή.

» ‘Ομοίως . . . . .

Ρ Ἀττικὸν τριάβολον. καὶ δύο.

» Διπλῆ τρίαινα. Ρ Ἀττικ. διώβ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (Θεαρίου);

ΤΡΟ Τρίαινα . . . . . Α · 65

» ‘Ομοίως . . . . . Α · 65

» ‘Ομοίως . . . . . Α · 55

Περὶ ἄλλων διαφορῶν, ἵδε Imhoof, Mon. Gr., σ. 181.

‘Ο μαντικὸς ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος Θεαρίου ἴστατο ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Τροιεζῆνος (Παυσ., II. 31, 5).

Ἄντοκρατορικά — ἀπὸ Κομμόδου μέχρι Φιλίππου τοῦ νεωτέρου. Ἐπιγρ., ΤΡΟΙΖΗΝΙΩΝ. Τύποι — Ναὸς Ἀθηνᾶς Σθενιάδος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως (Παυσ., II. 32, 5). Ἀρχαικὸν ἄγαλμα Ἀθηνᾶς

Σθενιάδος. Ἀρτεμις μετὰ κυνὸς διώκουσα ἔλαφον, πιθανῶς Ἀρτεμις ἡ Λυκία, ἡς ὁ ναὸς ἴστατο παρὰ τὸ θέατρον καὶ ἐλέγετο ὅτι ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἰππολύτου (Παυσ., ΙΙ. 31, 4). Ἀρτεμις Λυκία(;) κρατοῦσα κεφαλὴν λύκου(;) Ἀπόλλων μετὰ βέλους ἐρειδόμενος ἐπὶ τρίποδος, Διόσκουροι ἴσταμενοι (Παυσ., ΙΙ. 31, 6). Ζεὺς ἴσταμενος. Ἰππόλυτος ὡς κυνηγὸς μετὰ κυνὸς παραπλεύρως αὐτῷ, ἐρειδόμενος δὲ ἐπὶ κορμοῦ δένδρου (Παυσ., ΙΙ. 32, 1). Ἰππόλυτος μετὰ κυνὸς καὶ ἵππου. Ἰππόλυτος ὠπλισμένος πρὸ τῆς Φαιδρας. Ἀφροδίτη Νυμφία(;) ἴσταμένη (Παυσ., ΙΙ. 32, 7). Ἀσκληπιὸς ἴσταμενος. Κρήνη σχήματος κίονος μετὰ λέοντος ἐπὶ αὐτῆς καθημένου καὶ λεκάνης πρὸ αὐτῆς, ἐν ᾧ καταρρέει ὕδωρ (πρβλ. Παυσ., ΙΙ, 32, 4). Θησεὺς ἐγείρων τὸν βράχον ἢ φονεύων τὸν Μιγώταυρον (Παυσ., ΙΙ. 32, 7). Τύχη ἴσταμένη πρὸ βωμοῦ, κτλ.

Σχεδὸν πάντες οἱ αὐτοκρατορικοὶ ὄντοι τύποι ἐκτενῶς ἔξετάζονται καὶ ἀπεικονίζονται ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Imhoof καὶ Gardner, *Numismatical Commentary on Pausanias*, σελ. 47. Τὸ νόμισμα μετὰ τοῦ τύπου Ἀρτέμιδος τῆς Λυκίας φερούσης κεφαλὴν λύκου ἐμνημονεύθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Sestini (*Num. Vet. σ. 215*), πιθανώτατα ὅμως οὗτος ἡπατήθη, ως πρὸς τὸ ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος κρατούμενον ἀντικείμενον.

ΑΡΚΑΔΙΑ

[A. von Sallet. *Zeitschrift für Numismatik*, II. 189. J. Friedlaender, *Αὐτόθι*, II, 146. Imhoof - Blümmer, *Αὐτόθι*, III 289. R. Weil *Αὐτόθι*, IX 18].

Οσον ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ἀρκαδίας ἀπὸ τῶν γρόνων τῆς διαλύσεως τῆς ἀρχαίας μοναρχίας ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ ἑδόμου αἰῶνος π. Χ. μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἀγόμεθα ἐκ τῆς ιστορίας νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ γώρα ἥτο κατατετμημένη εἰς ἀριθμόν τινα ἀνεξαρτήτων διαμερισμάτων ἀνευ οὐδενὸς πολιτικοῦ δεσμοῦ ἐνότητος.

Ομως τὸ τοιοῦτον δὲν ἐπικυροῦται ὑπὸ τῆς παλαιᾶς Ἀρκαδικῆς νομισματοκοπίας.

‘Η ἐκτενὴς σειρὰ τῶν ἀργαῖκῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τῆς Αρκαδίας τῶν ἐπιγεγραμμένων AR, ARKA, ARKADΙΟΝ, ARKADΙΚΟΝ, κτλ., ἐκτεινομένη ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ ἔκτου μέχρι τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ πέμπτου αἰώνος π. Χ. ἀποδεικνύει ἐπαρκέστατα, ὅτι οἱ Ἀρκάδες μεθ' ὅλας τὰς συνεχεῖς αὐτῶν διχονοίας διετήρησαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, πλέον τι ἀπλῆς παραδόσεως πολιτικῆς ἐνότητος, ἐπειδὴ ἡ συμμαχικὴ νομισματοκοπία προϋποθέτει ἔτερα συμμαχικὰ καθεστῶτα, ών ἡ μνήμη δὲν περιεσώθη ἱστορικῶς μέχρις ήμων.

Περὶ τὰ 550-420 π. Χ.

Ζεὺς (Λυκαῖος;) καθήμενος ἐπὶ θρόνου (ἢ σπανίως ιστάμενος) στηριζόμενος ἐπὶ σκήπτρου· ὑπεράνω δὲ τῆς προτεταμένης αὐτοῦ δεξιᾶς χειρός, ἀνίπταται ὁ ἀετὸς αὐτοῦ. (Gardner, *Types*, Πίν. III, 15, 16, 43, 50.)

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος ἢ Δεσποίνης (;) διαφοροτρόπως ἀπεικονίζομένη ἐν κατατομῇ ἢ τὰ τρία τέταρτα κατ' ἐνώπιον. Τεχνοτροπία ἀπὸ ἀρχαῖης μέχρι μεταβατικῆς. Τὸ δόλον ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ . . . .

Α Τριώβολ. καὶ διβολοί.

‘Ως νομισματοκοπεῖον τῆς σειρᾶς ταύτης θεωρεῖται γενικῶς τὸ ἀρχαῖον ιερὸν τοῦ Διὸς Λυκαίου ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ὅρους ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Λυκοσούρας. Ἐνταῦθα ἐπανηγυρίζοντο καθ' ὥρισμένας περιόδους ἔορταὶ καλούμεναι Λύκαια, τὰ δὲ κατὰ τὰς τοιαύτας εὐκαιρίας κοπτόμενα νομίσματα ἔφερον τὸ κοινὸν ὄνομα πάντων τῶν συνθροισμένων Ἀρκάδων. Πρβλ. τὰ ἀνάλογα ἀρχαῖα συμμαχικὰ νομίσματα τῶν Φωκαίων (σελ. 425). ‘Η καλουμένη Δέσποινα θεὰ ἡτο θυγάτηρ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Δήμητρος. Ὁ Παυσανίας ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ παρὰ τὴν Λυκόσουραν ιεροῦ αὐτῆς (VIII. 37) δὲν ἀποκαλύπτει τὸ ἀληθὲς αὐτῆς ὄνομα εἰς τοὺς ἀμυήτους.

Ἐντούτοις ἡ ἀνωτέρω ἀπονομὴ τῶν Ἀρκαδικῶν συμμαχικῶν νομισμάτων εἰς τὸ κοινὸν ιερὸν τῶν Ἀρκάδων δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Imhoof-Blumer, προτείναντος ἀρχετὰ ισχυρὰ ἐπιχειρήματα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ, ὅτι πᾶσα ἡ κλάσις τῶν νομισμάτων τῶν φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν Ἀρκαδικὸν ἔξεδόθη κατὰ τὸν πέμπτον αἰώνα ἐν τῇ πόλει τῆς Ἡράς (Mon. Gr., σελ. 196).

Συγχρόνως πρὸς τὸ συμμαχικὸν τοῦτο νόμισμα πολλὰ τῶν Ἀρκαδικῶν πόλεων ἔκοψαν νομίσματα μετὰ τῶν ἴδιαιτέρων αὐτῶν ἐγχωρίων τύπων πρὸς κυκλοφορίαν ἐν ταῖς κτήσεσιν ἑκάστης αὐτῶν.

Ἄπὸ τοῦ 420 περίπου μέχρι τοῦ 370 π. Χ. δὲν ἐκόπησαν νομίσματα ἐν ὀνόματι τῶν Ἀρκάδων ως κοινοῦ· μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις ἔμως νίκην τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐν ἔτει 371 π. Χ. ἡ ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀντισπαρτιατικὴ μερὶς συνέστησεν ἐκ νέου τὴν Παναρκαδίκην συμπολιτείαν. Τὸ γέον κέντρον καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀναβιωσάσης ἐνώσεως ἦτο ἡ Μεγαλόπολις κτισθεῖσα ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἐλισοῦντος παρὰ τὰ ὅρια τῆς Λακωνίας.

Τὰ νομίσματα τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀρκάδων ἔσχον τοὺς τύπους αὐτῶν ἐκ τῆς λατρείας τοῦ Διὸς Λυκαίου καὶ τοῦ Πανός, οὓς τὸ ἱερὸν ἔκειτο ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ὅρους.

Περὶ τὰ 370-300 π. Χ.

Κεφαλὴ Διὸς Λυκαίου.
(Πίναξ KA'. 5.)

Πλὴν καθήμενος ἐπὶ βράχου, ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ τὴν καλαύροπα στηρίζομένην ἐπὶ τοῦ βράχου. Πάρα πόδας αὐτοῦ ἡ σῦριγξ, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ΑΡΚ (μονογρ.). Ἐπὶ τοῦ βράχου τὸ δνομα τοῦ σφραγίδογλύφου ΟΛΥΜ ἡ ΧΑΡΙ Ρ ΣΤΑΤΗΡ.

Κεφαλὴ Πανὸς νεαροῦ μετὰ βραχέων κεράτων.
(Ζ. f. N., IX, Πίν. II, 5.)

Τὸ Ἀρκαδικὸν μονογράφημα ΑΡΚ, οὖν κάτω, σῦριγξ . . . Ρ Ὁβολός.

Ομοίως (Ἀντόθι, Πίν. II, 6).

Ομ. μετ' ὀνομάτων ἀρχόντων ΠΟ καὶ ΘΕ . . . . . Α · 65

Κεφαλὴ Διὸς Λυκαίου (Ἀντ. Π. II, 6). Ομ. Σῦριγξ καὶ κεραυνός . . Α · 7

Τὰ δύο ὀνόματα ἐπὶ τῶν γαλκῶν τούτων νομίσματων εἶνε πιθανῶς τὰ τοῦ Ποσσικράτους καὶ Θεοξένου, δύο τῶν δέκα σίκιστῶν τῆς Μεγαλοπόλεως (Παυσ., VIII. 27, 2).

Κεφαλὴ Διδες Λυκαίου.

(Z. f. N., IX. Πίν. II. 11, 12.)

Πάν καθήμενος ἐπὶ βράχου. Ἐν τῷ πεδίῳ τὸ Αρκαδικὸν μονογρ. ΑΡΚ
Α Τριώβολ.

Τὰ νεώτατα τῶν κομματίων φέρουσιν ἀετὸν ἐν τῷ πεδίῳ ἢ μονογράφημα.

*Ἀν καὶ ἡ Μεγαλόπολις ἀντεποιεῖτο τοῦ δικαιώματος τοῦ κόπειν νόμισμα πρὸς χρῆσιν τῆς Ἀρκαδίας, ἐν τούτοις μόνον ἐπὶ χρόνον βραχύτατον ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀπαίτησις αὗτη ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἀρκαδικῶν πόλεων, ὡς τεχμηριοῦται μεγάλως ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων στατήρων τοῦ Φενεοῦ, Στυμφάλου κ.λ.π. πόλεων ἀρξαμένων νὰ κόπτωσι νομίσματα μετὰ τὴν ὀλεθρίαν μάχην τῆς Μαντινείας (362 π. Χ.). Ἐν τούτοις αἱ σειραὶ τῶν Ἀρκαδικῶν τριωβόλων ἔξηκολούθουν ἐκδιδόμεναι ἐν Μεγαλοπόλει μέγρι τοῦ 300 π. Χ., ὅτε τὸ Ἀρκαδικὸν μονογράφημα ἔξαρανίζεται ἀντικατιστάμενον ὑπὸ τῶν γραμμάτων ΜΕΓ (ἰδε Μεγαλόπολιν).

Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα.

*Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ ἡ λατρεία τοῦ Ἀντινόου καθιερώθη τὰ μάλιστα ἐν Μαντινείᾳ, τῇ μητροπόλει τοῦ Βιθυνίου, πατρίδος τοῦ Ἀντινόου. Πιθανῶς δὲ ἐν μιᾷ τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ νέου τούτου θεοῦ ἑορτῶν, θὰ ἀφιέρωσε Βετούριός τις τὰ ἔξης μεγάλα νομίσματα «τοῖς Ἀρκάσι».

ΒΕΤΟΥΡΙΟΣ Προτομῆτοῦ Ἀντινόου | ΤΟΙC ΑΡΚΑCΙ *Ιππος βαδίζων δεξιά
(Mionnet, II, 245.) | Α 1·35

*Αλέα, μικρὰ πόλις μεταξὺ Ὁρχομενοῦ καὶ Στυμφάλου, ἔχουσα ναὸν Ἀρτέμιδος Ἐφεσίας (Παυσ., VIII, 221.).

Περὶ τὰ 430-370 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

| ΑΛ Τέξον . . . . . Ρ *Οβολ.
(Imhoof, *Choix*, Πίν. III, 82.)

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

| ΑΛΕΑ ἐν στεφάνῳ . . . . . Α ·6

*Ιδε ὥσταύτως Ἀγαῖην συμμαχίαν (σελ. 526.).

Αλίφειρα. "Ιδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Αντιγύνεια. "Ιδε Μαντίνειαν (σελ. 564).

Ασέα. "Ιδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Γόρτυς. "Ιδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Δέπαςα. "Ιδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Ελεισφάσειος. "Ιδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Ηραία. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἀνω Ἀλφειοῦ καὶ ἦτο ἡ σπουδαιοτάτη τῶν πόλεων τῆς δυτικῆς Ἀρκαδίας. Μέχρι τοῦ τετάρτου αἰώνος π. Χ. οἱ Ἡραιεῖς φαίνεται ὅτι κατώκουν «κατὰ κώμας» διηρημένοι (Hicks, *Manual of Gr. Inscr.*, σ. 7). τὰ ἀρχαιότατα ὄμως τῶν νομισμάτων τῆς Ἡραίας ἀποδεικνύουσιν ὅτι αἱ κῶμαι αὕται ἀπετέλουν μίαν μόνον κοινότητα. Πρβλ. ὡσαύτως τὴν συνθήκην Ἡραιέων καὶ Ἡλείων (Hicks, ε. ἀ.).

Περὶ τὰ 550-500 π. Χ.

<p>Κεφαλὴ Ἡρας, πεπλοφόρος, ἀρχαικῆς ἀκόμψου τεχνοτροπίας.</p>	<p>ΕΡΑ, ΕΡ, Ε, κλπ. (συνήθως ἐπ' ἀρι- στερά), ἐνίοτε μεταξὺ δύο κεκλα- σμένων γραμμῶν ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ . Ρ Τριώβολ. καὶ διβολ.</p>
--	--

Μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ Ε'. αἰώνος δὲν φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν νομίσματα ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἡραιέων, ἀλλ' ὡς ὁ Imhoof-Blumer κατέδειξε δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ἐκόπη καθ' ἀπασαν τὴν περίσσον ταύτην ἐν Ἡραίᾳ ἡ πλουσία σειρὰ τῶν φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν Ἀρκαδικὸν τριωβόλων, εἰς τρόπον ὥστε δυνατὸν τὸ νομισματοκοπεῖον τῆς Ἡραίας νὰ διετέλει ἐν ἐνεργείᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

Περὶ τὰ 420-370 π. Χ.

<p>Ἀετὸς μετὰ δφεως ἐν τοῖς δνυξιν αὐτοῦ, κατ' ἀντιγραφὴν τῶν νο- μισμάτων τῆς Ἡλιδος.</p>	<p>ΕΡΑΙ Κυνηγὸς νεαρὸς (Ἡραῖος δ οίκιστης) καθήμενος, στηριζόμενος ἐπὶ δόρατος καὶ κρατῶν τόξον . Ρ 'Οβιόλδς.</p>
--	---

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους Κο- ρινθιακοῦ.	ΕΡΑ (ἐπ' ἀριστ.). Τρία μεγάλα Ε ἐν τετραγ. ἔγκοιλῳ. Ρ Τριημιωβ.
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος (;) πρὸ αὐτῆς τόξου.	ΗΡΑ (ἐπ' ἀριστ.). Μέγα Ε ἐν τε- τραγώνῳ ἔγκοιλῳ . . . Ρ Ὁβολός.
Μορφὴ ἀνδρικὴ, κερασφόρος ὡς φαι- νεται, ισταμένη, στηριζομένη ἐπὶ δόρατος, ἔχουσα δὲ τὸν πόδα ἐπὶ βράχου.	Η-Ρ Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόμης ἀναδεδεμένης . . . Ρ Ὁβολός.
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος ἢ Ἀθηνᾶς.	Η Καθέτως ἐπὶ τῆς μέσης κεραί- ας τοῦ γράμματος εύρηται τό- ξον. . . . . Ρ Ὁβολός.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	Η ἐν πεδίῳ ἐπιπέδῳ, σύμβολον δ' ἐνίστε, τόξον . . . . Α 7-6

Περὶ τὰ 322-280 π. Χ., ἢ έραδύτερον.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ὡς ἐπὶ τῶν στατή- ρων τοῦ Ἀλεξάνδρου. (Zeit. f. N., VII, Πίν. VIII. 7.)	Η διὰ μέσου τῆς κεραίας τοῦ δποίου ἢ ἐπιγραφὴ ΗΡΑΕΩΝ καὶ ΘΕ ἢ ΘΕΟ . . . . Ρ Τριώβολ.
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.	‘Ομ. ΗΡΑ καὶ ΘΕ . . Ρ Ὁβολός.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	Η Ἀρτεμις κλίνουσα τὸ γόνυ καὶ χρατοῦσα τόξον . . . . Α 7

Περὶ πολλῶν ἄλλων διαφορῶν ἵδε Imhoof, Monn. Gr., σελ. 189 κ. ἔξ.

Ίδε ωσαύτως Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Αὐτοκρατορικά — Σεβήρου καὶ Καρακάλλα. Ἐπιγρ. ΗΡΑΙΩΝ.
Τύποι — Ἀρχαϊκὸν ιστάμενον ἄγαλμα Ἡλίου γυμνοῦ, κατ' ἐνώ-
πιον. Ὁ ποτάμιος θεὸς Ἀλφειὸς μετὰ βοός πρὸ αὐτοῦ καὶ ιχθύων
κάτωθι, κτλ.

Θεεσσά. Ίδε Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Θέλπουσα, ἡ λαβοῦσα τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀπὸ τῆς νύμφης Θελ-
ούσης, θυγατρὸς τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος παραποτάμου τοῦ Ἀλ-
φειοῦ ἐν τῇ δυτικῇ Ἀρκαδίᾳ. Ἡ Δήμητρα ἐλατρεύετο ἐν Θελπούσῃ
ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐρινύς (Παυσ., VIII. 25). Ἐπὶ δὲ τῶν ὁχθῶν τοῦ
Λάδωνος ἐγεννήθη ὁ μῆθος τῆς καταδιώξεως τῆς Δήμητρος ὑπὸ

τον Ποσειδῶνος, ὅτε ἵνα διαρύγῃ μετεβλήθη αὕτη εἰς φορβάδα. Ὁ θεὸς δμως δὲν ἡπατήθη οὔτως ἀλλὰ μετεμόρφωσεν ἑαυτὸν εἰς ἵππον. Ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης ἐγεννήθη ὁ θαυμάσιος ἵππος Ἀρίων, ἀρκαδιστὶ Ἐρίων καλούμενος ("Ιδε Zeit. f. Num., I, σ. 125).

Περὶ τὰ 400-370 π. Χ. καὶ ἔραδύτερον.

Κεφαλὴ Δῆμητρος Ἐρινύος.

ΘΕΙΣΟΑ — ΚΑΦΥΑΙ.

ΘΕΛ Ὄμοίως.

ΕΡΙΩΝ Ἡππος ἀνορθούμενος (Ἀρίων) Α·7

"Ιδε ώσαύτως Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Μετὰ τὸ 146 π. Χ. περίπου.

Κεφ. Ἡλίου ἀκτινοστεφής, δεξ. | ΘΕΛ ἐν στεφάνῳ δάφνης . . Α·7

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπιγρ., ΘΕΛΠΟΥ-
ΣΙΩΝ. Τύπος — Πάλν νεαρὸς στηριζόμενος ἐπὶ καλαύροπος, θέτων δὲ
τὴν χεῖρα ἐπὶ κορυφῆς καλάμων. Ὁ τύπος οὗτος ἐξηγήθη ὑπὸ τοῦ
Imhoof-Blumer (Zeit. f. Num., I. 134). Παριστᾶ τὸν Πᾶνα συλ-
λαμβάνοντα τὴν νύμφην Σύριγγα, παραχρῆμα εἰς κάλαμον με-
ταμορφωθεῖσαν, «Ο Πάν οὖν ἐδίωκεν αὐτὴν δρόμον ἔρωτικόν, τὴν
δ' ὑλη τις δέχεται δασεῖα φεύγονταν. Ο δὲ Πάν κατὰ πόδας εἰσθιορών,
ῳρεγε τὴν χεῖρα ὡς ἐπ' αὐτὴν. Καὶ ὁ μὲν φέτο τεθηρακέναι καὶ
ἔχεσθαι τῶν τριχῶν, καλάμων δὲ κόμην εἶχεν ἡ χεὶρ» (Ἀχιλλεὺς
Τάτιος, VIII, 6)

Καλλίστα. "Ιδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Καφύας. Αὐτόνομα γαλκᾶ νομίσματα χρόνων ὀψίμων.

Κεφαλὴ νεαρὰς ἀνδρός.

ΚΑΦΥ Ἀρτεμις φέρουσα δύο δάζδας Α·65

"Αρτεμις ἡ Κνακαλησία (Παυσ., VIII. 23, 3). "Ιδε ώσαύτως
Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπιγρ., ΚΑΦΥ-
ΣΙΩΝ. Τύποι — Ποσειδῶν (Παυσ., ε. ἄ.), Τύχη, Ἀρτεμις, κτλ.

Κλείτωρ, μεταξὺ Φενεοῦ καὶ Ψωφῖδος (Zeit. f. Num., II. 168, III. 280, IX. 19).

Περὶ τὰ 450 π. X., καὶ βραδύτερον.

ΚΛΕΤΟ Ἰππεὺς γυμνός.

Πρόσθιον ἵππου μετὰ χαλινοῦ.

Κεφαλὴ ἵππου.

Ἴππος ἐλεύθερος.

Τετράγωνον ἔγκοιλον σχήματος ἀνεμομύλου . . . . . **Α** Τριώβολ.

‘Ομοίως . . . . . **Α** Τριώβολ.

Ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ. **Α** Ἡμιώβ.

Ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ. **Α** Ἡμιώβ.

Περὶ τὰ 400-322 π. X. καὶ πρότερον.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

‘Ομοίως.

Κεφαλὴ Ἡλίου κατ’ ἐνώπιον.

‘Ομοίως.

‘Ομοίως, ἐν κατατομῇ.

ΚΛΗ Ἰππος . . . . . **Α** Ὁβολός.

» ‘Ομοίως . . . . . **Α** ··

» Ταῦρος κυρίσσων ὑπεράνω, ἐνίστε, μικρὸς κένταυρος. **Α** Τριώβ.

ΚΛΗ (μονογραφ.) . . . . . **Α** ··

ΚΛΗ ἐν στεφάνῳ δάφνης . . **Α** ··

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐσφαλμένως ἀπεδίδοντο πρότερον εἰς τὰς Κλεωνάς. Imhoof, Monn. Gr., σ. 189.

‘Ιδε ὡσαύτως Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Αὐτοκρατορικόν, Δόμνης. Ἐπιγρ., **ΚΛΕΙΤΟΡΙΩΝ**. Τύπος, Ἀσκληπιός.

ΛΟΥΣΟΕ. ‘Ιδε Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Μαντίνεια. Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Μαντινείας, τῆς ἀρχαιοτάτης καὶ ισχυροτάτης πόλεως τῆς ἀνατολικῆς Ἀρκαδίας, ἀρχονται βραχὺ μετὰ τὸ 500 π. X., ἀνήκουσι δὲ εἰς δύο κλάσεις.

Περὶ τὰ 500-400 π. X.

‘Αρκτος (Fox, Gr. C., I. II. IX, 102.)

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

ΜΑ ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ. **Α** Τριώβ.

» Δελφίς ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ.

Α Τριώβολ.

» Τρεῖς βέλανοι (καρποί) ἐν τριγώνῳ ἔγκοιλῳ . . . . **Α** Τριώβολ.

» Τρίαινα ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ.

Α Τριώβολ.

Κέφαλὴ ἄρχτου.	ΜΑ Βάλανος	Ρ 'Οβολός.
Βάλανος.	ΜΑΝ Μέγα Μ	Ρ 'Οβολός.
ΜΑΝ Τρεῖς βάλανοι.	Τρία Τ	Ρ Τριτεταρημ.
Βάλανος.	ΜΑΝ Μέγα Ε	Ρ 'Ημιωβόλιον.

Ἡ ἄρχτος ἀναφέρεται εἰς τὴν μητέρα τοῦ Ἀρκάδος Καλλιστώ, τὴν παρὰ τῆς Ἡρας εἰς ἄρχτον μεταμορφωθεῖσαν. Αἱ βάλανοι ὑπενθυμίζουσιν ἡμῖν τὸ δάσος δρυῶν Πέλαγος, ὅπερ περιεκύκλου τὸν παρὰ τὴν Μαντίνειαν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος (Παυσ., VIII. 9. 1). Οἱ δὲ Ἀρκάδες καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (I. 66) βαλανηφάγοι ἄνδρες, ἐπειδὴ ἐτρέφοντο δι' ἀκροδρύων (Zeit. f. Num., 1873 σελ. 125).

Περὶ τὰ 400-385 π. X.

ΜΑΝΤΙ 'Ανὴρ πωγωνοφόρος φέρων πίλον κωνικὸν καὶ χιτῶνα ἀνεζωσμένον ὑπὲρ τὴν δσφύν, ίσταμενος μετὰ κεκαμμένων τῶν κνημῶν, φέρων δὲ ἐν τῇ μιᾷ τῶν χειρῶν κάρμακα ἀλιευτικὸν πρός τὰ κάτω ἐστραμμένον, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας δεύτερον κάρμακα ἐπ' ἄμου.	Βωμός, ἐφ' οὐδό προτομαὶ Διοσκούρων φερόντων πίλους κωνικούς καὶ κρατούντων δόρατα ἐπ' ὅμου . . . . . Ρ Δραχμῆ.
Κεφαλὴ κρανοφόρος καὶ πωγωνοφόρος Ἡρεως(;) .	ΜΑΝΤΙ Κεφαλὴ 'Απόλλωνος (;) . Ρ Δραχ.
ΜΑΝΤΙ Κεφαλὴ 'Αθηνᾶς.	Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόμης κυματιζούσης . . . . Ρ Τριώβολ.
'Ομοιως (Fox, Gr. C., I. 104).	Μ . . . . . Ρ 'Οβολός.

Ο πρῶτος τῶν τύπων τούτων ἀναφέρεται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῶν Διοσκούρων, ὃν τὸ ἐν Μαντίνειᾳ ιερὸν μνημονεύεται παρὰ Παυσανίου (VIII. 9. 2).

Ἐν ἔτει 385 π. X. ἡ Μαντίνεια κατεσκάφη ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ δὲ κάτοικοι αὔτης διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς πέριξ κώμας. Μετὰ τὴν ἔκ νέου ἐν ἔτει 370 π. X. ἀνέγερσιν τῆς πόλεως δὲν φαίνεται ὅτι ἔκοψεν αὔτη ἀργυρᾶ νομίσματα, ὑπάρχουσιν δμως χαλκᾶ, ἀτινα βεβαίως εἶνε μεταγενέστερά τοῦ 370 π. X.

Μετὰ τὸ 370 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς (ἴδε ὡσαύτως | ΜΑΝ Ἄλιεὺς ὡς ἀνωτέρω ἢ τρίαινα.
Imhoof, Mon. Gr. σ. 198 κ. ἑξ.). | Α · 65

Ἐν ἔτει 222 π. X. ἡ Μαντίνεια ἥλωθη ὑπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος, τὸ δὲ ὄνομα αὐτῆς μετεβλήθη εἰς Ἀντιγόνειαν. Τὸ τελευταῖον ὄνομα ἔκοψε συμμαχικὰ νομίσματα ὡς μέλος τῆς Ἀγαϊκῆς συμμαχίας (ἴδε σελ. 526).

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Καρακάλλα. Ἐπιγρ. ΜΑΝΤΙΝΕΩΝ.

Ο Παυσανίας πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀδριανοῦ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα ἀπεδόθη τῇ πόλει.

Μεγαλόπολες κτισθεῖσα ἐν ἔτει 370 π. X. ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινῶνδου, ἔκοπτε συμμαχικὰ νομίσματα ἐν δινόματι πάντων τῶν Ἀρκάδων μέχρι περίου τοῦ 300 π. X. (Ίδε σελ. 558). Αἱ μεταγενέστεραι δὲ ἔκδόσεις εἶναι αἱ ἑξῆς : —

Περὶ τὰ 300-251, καὶ 244-234 π. X.

Κεφαλὴ Διδὸς Λυκαίου.

ΜΕΓ Πᾶν καθῆμενος ἐπὶ βράχου·
παρ' αὐτῷ, ἀετός. Μονογραφή-
ματα ἀρχόντων . . . Α Τριώβολ.

Ομοίως.

ΜΕΓ Ὁμ., ἐν στεφάνῳ δρυός. Α · 8

Ομοίως.

» Ἀετός ἢ κεραυνός ἐν στε-

φάνῳ δρυός . . . . . Α · 7

Τὰ ἀνωτέρω νομίσματα ἀνήκουσιν, ὡς φαίνεται, εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐν Μεγαλοπόλει τυραννίας τοῦ Ἀριστοδήμου. Μετὰ δὲ τὴν ἐν ἔτει 251 π. X. δολοφονίαν αὐτοῦ ὑπὸ Δηνοφάνους καὶ Ἐκδήμου, τῶν μαθητῶν τοῦ φιλοσόφου Ἀρκεσιλάου, τὸ συμμαχικὸν πολίτευμα ἐπανιδρύθη ἐπί τινα χρόνον, ἔκόπησαν δὲ ἐν Μεγαλοπόλει χαλκὰ νομίσματα φέροντα τὸ Ἀρκαδικὸν μονογράφημα.

Κεφαλὴ Διδὸς Λυκαίου.

ΑΡΚ Σῦριγξ ἐν στεφάνῳ δρυός. Α · 8

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

» ἐν στεφάνῳ ἐλαίας . . . Α · 7

Ἐν ἔτει ὅμως 244 π. X. ἐνέπεσεν καὶ πάλιν ἡ Μεγαλόπολις εἰς

τὰς γειρας τυράννου καλουμένου Λυδιάδου, ἡ δὲ ἔκδοσις νομισμάτων φερόντων ως ἀνωτέρω ΜΕΓ έπανελήφθη.

Περὶ τῶν νομισμάτων τῆς Μεγαλοπόλεως ὡς μέλους τῆς Ἀχαικῆς συμμαχίας ἀπὸ τοῦ 234 — 146 π. Χ. ἵδε σελ. 526.

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρις Ἐλαγαθάλου. Ἐπίγρ. ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΕΙΤΩΝ.

Μεθύδρειον, πόλις τῆς κεντρικῆς Ἀρκαδίας κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὀρχομενοῦ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς μετετοπίσθησαν εἰς Μεγαλόπολιν ἐν ἔτει 370 π. Χ., κατόπιν ἔμως ἡ πόλις ἀπέβη καὶ πάλιν αὐτόνομος, δτε καὶ ἔκοψε χαλκᾶ νομίσματα. Ἐπίγρ., ΜΕΘΥΔΡΙΕΩΝ. Τύπος — Καλλιστώ τετρωμένη ὑπὸ βέλους τῆς Ἀρτέμιδος, ἔχουσα δὲ πλησίον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κείμενον τὸν παῖδα αὐτῆς Ἀρκάδα (Imhoof, *Mon. Gr.*, σ. 200.) Ἰδε ὡσαύτως Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Ορχομενός. Ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα βασιλικῆς δυναστείας ἀρξάσης κατὰ παλαιοὺς χρόνους ἐπὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς Ἀρκαδίας. Ἡ πόλις αὕτη δὲν συμμετεῖχε τῆς συμπολιτείας τῶν Ἀρκάδων ἐπὶ τῆς ἐν ἔτει 370 π. Χ. κτίσεως τῆς Μεγαλοπόλεως (Ξενοφ. Ἐλλην. IV. 5, 11). Τὰ νομίσματα αὐτῆς ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀμέσως μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο περίοδον.

Ἀρτεμις ἐν βραχεῖ χιτῶνι μετὰ πετάσου χρεμαμένου δπισθεν ἐπὶ τῶν ὕμων αὐτῆς, τοξεύουσα βέλος, δπισθεν δ' αὐτῆς κύων καθήμενος. [Πβ. Imhoof, *Mon. Gr.*, Πίν. E. 10.]

ΕΡΧΟΜΕΝΙΩΝ Καλλιστώ ὑπὸ βέλους τῆς Ἀρτέμιδος βεβλημένη κατὰ τὸ στῆθος καὶ ἀνατρεπομένη. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πλησίον αὐτῆς δὲ παῖς Ἀρκάς ἀνατείνων τὰς χειρας πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ.

A .75

Κεφαλὴ ἥρωος πωγωνοφόρου ἡ ἀγενείου, μετὰ κράνους.

Ε P Ἀρτεμις ισταμένη καὶ τοξεύουσα . . . . . A .65

Κεφαλὴ γυναικεία ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σφενδόνῃ.

Ε P Μορφὴ ὠπλισμένη, ισταμένη δὲ μετὰ δόρατος δπερ κρατεῖ λοξῶς.

A .7

Ο μῦθος τοῦ θανάτου τῆς Καλλιστοῦς, ὡς παρίσταται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων, διαφέρει τῆς κοινῆς ἔκδόσεως τῆς παραδόσεως

καθ' ἥν ἡ Καλλιστώ μετεμορφώθη πρῶτον ὑπὸ τῆς Ἡρας εἰς ἄρκτον καὶ κατόπιν ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος (Διον. Ἀλικαρ. Ρωμ. Αρχ. I. 49).

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Καρακάλλα. Ἐπίγρ. ΟΡΧΟΜΕΝΙΩΝ. Τύποι — Ἀσκληπιός, Ἀπόλλων, Ἡρακλῆς, κτλ.

Παλλάντεον. Πόλις παλαιὰ ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Μαιναλίας κτισθεῖσα ὑπὸ Πάλλαντος, υἱοῦ τοῦ Λυκάονος.

Περὶ τὰ 450-400 π. Χ.

Κεφαλὴ νεανικὴ ἀνδρός. (Zeit. f. Num., II, 169).	ΠΑΛ (ἐπ' ἀριστ.). Μέγα Ε. . . . Ρ Ἡμιωβόλ.
---	--

"Ιδε ὡσαύτως Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν (σ. 526).

Παρώρεια (5). Μικρὰ πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Εύτρησίων.

Περὶ τὰ 450-400 π. Χ.

Κεφαλὴ ἄρρην πωγωνοφόρος. Σχῆμα ἀνδρὸς ιστάμενον ἔχον τὸν ἔτερον τῶν ποδῶν ἐπὶ βράχου.	ΠΑΡ (ἐπ' ἀριστ.) Μέγα Π. Ρ Ὁβολ. » Ὄμοιώς . . . . Ρ Ὁβολ.
--	--

Τὰ νομίσματα ταῦτα δυνατὸν νὰ ἀνήκωσιν μᾶλλον εἰς τοὺς Παρρασίους ἢ τοὺς Παρωρεάτας (Imhoof, Monn. Gr., σ. 205).

Στύμφαλος. Ἡ παλαιὰ πόλις Στύμφαλος ἔκειτο πλησιέστατα λίμνης, ποταμοῦ καὶ ὄρους, πάντων ὁμανύμων αὐτῇ, εἰς ὅλιγον δὲ μιλίων ἀπόστασιν ΝΑ. τοῦ Φενεοῦ. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔλαβεν ἀπὸ Στυμφάλου ἐγγόνου τοῦ Ἀρκάδος. Ἐφημίζετο δὲ κυρίως ὡς ὁ τόπος τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἐξολοθρεύσεως τῶν Στυμφαλίδων δρνίθων, τῶν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου περιγραφομένων (VIII. 22) ὡς ἔχουσῶν τὸ μέγεθος γεράνων καὶ δμοιαζουσῶν τὸ σχῆμα πρὸς τὴν Ἰειν, ἀλλὰ μετὰ φαμφῶν ισχυροτέρων καὶ οὐχὶ γρυπῶν ὡς τῶν τῆς Ἰειος. Ἐλέγετο δὲ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἐτρέφοντο δι' ἀνθρωπίνης σαρκός. Ἐν Στυμφάλῳ ὑπῆρχε νάδς Ἀρτέμιδος Στυμφαλίας, ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ δποίου ἀπεικονίζοντο αἱ Στυμ-

φαλίδες ὅρνιθες. "Οπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἴσταντο λίθινα ἀγάλματα παρθένων μετὰ κνημῶν πτηνῶν. (Παυσ., VIII. 22, 7).

Περὶ τὰ 400-362 π. X.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ. | ΣΤΥΜΦΑΛΙΟΝ Κεφαλὴ καὶ τράχηλος Στυμφαλίδος ὅρνιθος, ἔξερχόμενα ἐκ τοῦ κάλυκος ἀνθους.

Ρ Τριωβολ.

Όμοιώς.

ΣΤΥΜΦΑΛΙΟΝ Όμοιώς ἄλλ. ἀνθους, Τ-Υ . . . Ρ Οβολός.

Όμοιώς.

ΣΤ Όμοιώς. . . . Α · 55

Περὶ τὰ 362 π. X.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος Στυμφαλίας διφνοστεφῆς, μετ' ἐνωτίου ἔχοντος πέντε ἔξαρτήματα.

(Πίναξ KA'. 6)

ΣΤΥΜΦΑΛΙΩΝ Ἡρακλῆς μετὰ λεοντῆς περὶ τὸν ἀριστερὸν αὐτοῦ βραχίονα εἰλιγμένης, βαδίζων πρὸς ἄρ. καὶ παίων διὰ τοῦ ὑψωμένου ροπάλου. Κάτω αὐτοῦ, ΣΟ . . .

Ρ Στατήρ.

Όμοία κεφαλὴ.

ΣΤΥΜΦΑ Τόξον καὶ φαρέτρα. Α · 7

"Ιδε ὥσταύτως Ἀχαικὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Τεγέα. Αὕτη κατεῖχε τὴν ἐν τῇ ΝΑ. γωνίᾳ τῆς Ἀρκαδίας εύρειαν κοιλάδα. Ἡ ἐγχώριος μυθολογία τῆς πόλεως ἀπεικονίζεται πλουσίως ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῆς.

Περὶ τὰ 400-370 π. X.

Τ Γοργόνειον μετ' ὅφεως ἐκατέρωθεν.

Τρία μεγάλα Ε ἀντίνωτα . . . .

Ρ Τριημιωβόλ.

Κεφαλὴ γυναικεία δαφνοστεφῆς, πρὸς ἄρ. ἔχουσα τὴν κόρμην συνειλιγμένην

Τ . . . . . Ρ Οβολός.

Κράνος.

Τ . . . . . Ρ Οβολός.

Γλαῦξ.

Ε . . . . . Ρ Ήμιωβόλιον.

Μετὰ τὸ 370 π. X. περίπον.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Ἀλέας.

ΤΕΓΕΑΤΑΝ Πολεμιστής, δ Κηφεύς, ἐφορυμῶν, ὀπλισμένος διὰ κράνους, ἀσπίδος καὶ ξίφους. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐδάφους μεταξὺ τῶν κνημῶν αὐτοῦ δόρυ καὶ τὸ γράμμα Κ. Ρ Τριωβ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Ἀλέας.

‘Ομοίως.

‘Ομοίως.

(*Zeit. f. Num.*, IX. Πίν. II. 9.)

Ἡ αὐτὴ κεφαλὴ κατ' ἐνώπιον.

‘Ομοίως πρὸς δ. μετὰ χράνους Κορινθιακοῦ.

ΑΘΑΝΑΣ ΑΛΕΑΣ Κεφαλὴ τῆς Ἀθηνᾶς.

Κεφαλὴ Δήμητρος μετὰ δαχδὸς ἐπ' ὥμου.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

Ἴδε ώσταύτως Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν (σελ. 526).

Μετὰ τὸ 146 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Δήμητρος μετὰ δαχδὸς ἐπ' ὥμου.

ΑΛΕΟΣ Κεφαλὴ τοῦ Ἀλέου πωγωνοφόρος καὶ μετὰ διαδήματος.

Αὐτοκρατορικά — Σεβήρου, Δόμνης, Καρακάλλα καὶ Γέτα.
•
Ἐπιγρ. ΤΕΓΕΑΤΑΝ.

Οἱ εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐνδιαφέροντα νομίσματα ἀναφερόμενοι μῆδοι εἶνε οἱ ἔξης. Ὁ Ἀλέος, εἰς τῶν ἐγγόνων τοῦ Ἀρκάδος, ἦτο δὲ θεμελιωτὴς τῆς πόλεως Τεγέας καὶ τοῦ περιφήμου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Ἀλέας, οὗ ἔκτενὴς περιγραφὴ δίδοται ὑπὸ τοῦ Πλαυσανίου

ΤΕ-ΓΕ Γλαῦξ ἐπὶ κλάδου ἐλαίας.

Ἀ Τριωβολ.

» ‘Ομοίως . . . . Α · 65

ΤΕΓΕΑΤΑΝ Κηφεὺς ἐφορμῶν ὡς ἀνωτέρω. Μεταξὺ τῶν κνημῶν αὐτοῦ
ΑΡΚ . . . . . Α · 7

ΤΕΓΕΑΤΑΝ Ὁ παῖς Τήλεφος θηλαζόμενος ὑπὸ ἐλάφου . . Α · 7

ΤΕΓΕΑ ‘Ομοίως . . . . Α · 7

Γλαῦξ . . . . . Α · 8

ΤΕΓΕΑ Ἀθηνᾶ παρουσιάζουσα τὴν κόρμην τῆς Μεδούσης τῇ νεαρῷ αὐτῆς ιερείᾳ Στερόπῃ, ἡτις δέχεται αὐτὴν ἐν ἀμφορεῖ . . Α · 65

ΤΕΓΕ Αλέκτωρ . . . . Α · 6

ΤΕΓΕΑΤΑΝ Ἀθηνᾶ παρουσιάζουσα τὴν κόρμην τῆς Μεδούσης τῇ Στερόπῃ, ὡς ἀνωτέρω· τὸ νόμισμα δμως εἶνε τεχνοτροπίας μεταγενεστέρας. Ἐν τῷ πεδίῳ μονογραφήματα δρογνῶν των . . Α · 75

ΤΕΓΕΑΤΑΝ Ἀθηνᾶ καὶ Κηφεὺς ἔνοπλοι, ὃν μεταξὺ ἡ Στερόπη ὑποδεχομένη τὴν κόρμην τῆς Μεδούσης ἐν ἀμφορεῖ . . Α · 9

(VIII. 45). Ἡ κόρη αὐτοῦ Αύγη ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Ἡρακλέους τὸν Τήλεφον, ἐκτεθέντα τῇ διαταγῇ τοῦ Ἀλέου ἐπὶ τοῦ Παρθενίου ὄρους, ἔνθα ἐθηλάσθη ὑπὸ ἐλάφου. Τὸ τέμενος τοῦ Τηλέφου ἐδείκνυτο ἐπὶ τοῦ ὄρους μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου.

Υἱὸς τοῦ Ἀλέου ἦτο ὁ Κηφεύς, ἀπεικονιζόμενος ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀκριβῶς ως ὁ Αἰας, ὁ υἱὸς τοῦ Ὀἰλέως, ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Ὀποῦντος (σελ. 422). Ἡ δὲ ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων ἀναφερομένη σκηνὴ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (VIII. 47), «Τεγεάταις δέ ἔστι καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἀθηνᾶς Πολιάτιδος· ἐκάστου δὲ ἄπαξ ἔτους ἵερεὺς ἐστιν αὐτὸς ἔσεισι. τὸ τοῦ Ἐρύματος ἱερὸν ὀνομάζουσι, λέγοντες ως Κηφεῖ τῷ Ἀλέου γένοιτο δωρεὰ παρὰ Ἀθηνᾶς ἀνάλωτον ἐς τὸν πάντα χρόνον εἶναι Τεγέαν καὶ αὐτῷ φασὶν ἐς φυλακὴν τῆς πόλεως ἀποτεμοῦσαν τὴν θεὸν δοῦναι τριχῶν τῶν Μεδούσης.» Ὁ δὲ Ἀπολλόδωρος (II. 7) διηγεῖται τὸν μῦθον λεπτομερέστερον, καὶ λέγει ὅτι ἡ Στερόπη, θυγάτηρ τοῦ Κηφέως, ἐδέχθη τὴν κόμην ἐν χαλκῇ ὑδρίᾳ.

Τευθές. Ἰδε Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν σελ. 526.

Φενεός, εἰς τὸ BA. τῆς Ἀρκαδίας. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μέχρις ἡμῶν διασωθέντων νομισμάτων αὐτοῦ ἥθελε φανῆ, ὅτι ἐκέκτητο σημαντικὴν σπουδαιότητα κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα π.Χ. Ὁ Παυσανίας (VIII. 14, 10) λέγει ἡμῖν, ὅτι ὁ κυρίως ἐνταῦθα λατρευόμενος θεὸς ἦτο ὁ Ἐρμῆς. Ἐν Φενεῷ ὑπῆρχεν ὡσαύτως ναὸς Δήμητρος Ἐλευσινίας (Παυσ. VIII. 15. 1). Αἱ κεφαλαὶ ἀμφοτέρων τῶν θεοτήτων τούτων καὶ ὁ χριός, ἐμβλημα τοῦ Ἐρμοῦ, ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῶν νομισμάτων.

Περὶ τὰ 400-362 π. X.

Κεφαλὴ Δήμητρος, ἐστεμμένη διὰ φύλλων σταχύων, φέρουσα δὲ ἐνώπιον μετὰ πέντε ἔξαρτημάτων.

Ομοίως.

ΦΕΝΕΩΝ Ἐρμῆς μετὰ χλαμύδος περὶ τοὺς ὄμους καὶ πετάσου κρεμαμένου διπισθεν τοῦ τρχήλου, καθήμενος ἐπὶ βράχων. Ρ Δραχ. ΦΕΝΙΚΟΝ Ταῦρος. . Ρ Τριώβολ.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ μετὰ πετάσου ἡρτη-
μένου δπισθεν τοῦ τραχῆλου.

Ομοίως

ΦΕΝΙΚΟΝ Ταῦρος βοσκόμενος . . .
ΑΡ Τριώβολ.

ΦΕ Κριός, οὖ κάτωθι ΑΡ. ΑΡ 'Οβολ.

Μετὰ τὸ 362 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Δήμητρος, ἔστεμμένη διὰ
φύλλων σταχύων, φέρουσα δὲ ἐνώ-
τιον μετὰ πέντε ἔξαρτημάτων.

(Ζ. f. Num., IX, Πίν. II, 8.)

ΦΕΝΕΩΝ Ἐρμῆς γυμνὸς τρέχων
ἀρ., φέρων δὲ εἰς τὸν βραχίονα τὸν
παιδία 'Αρκάδα, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ
κηρύκειον ἐνίστε δπισθεν τοῦ
παιδός, ΑΡΚΑΣ . . . ΑΡ Στατήρ.

Κεφαλὴ Δήμητρος ως ἀνωτέρω.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ ως ἀνωτέρω.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος Εὐρίππης.

(Πρβλ. Παυσ., VIII, 14, 4.)

ΦΕ Κηρύκειον . . . . . Α·7

» Κριός . . . . . Α·5

ΦΕΝΕΩΝ Ἰππος βοσκόμενος Α·65

(Ζ. f. N. IX, Πίν. II, 10.)

ΦΕ Κηρύκειον ἐν στεφάνῳ . Α·5

ΦΕ 'Ομοίως. . . . . Α·5

Ομοίως.

Ημισυ κριοῦ.

'Ετέρας ποικιλίας, ἵδε παρ' Ιμηοφ, Mon. Gr., σελ. 205.

Ο δπισθότυπος τοῦ στατῆρος ἀναφέρεται εἰς τὸν μῦθον περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἐρμοῦ σωτηρίας τοῦ υἱοῦ τῆς Καλλιστοῦς, δστις ἐφερεν αὐτὸν εἰς τὴν νύμφην Μαῖαν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Κυλλήνης, ἵνα τὸν ἀναθρέψῃ ('Απολλοδ. III. 8, 2). Η τεχνοτροπία τοῦ νομίσματος τούτου δεικνύει, δτι ὁ καλλιτέχνης ἐνεπνεύσθη μεγάλως ὑπὸ τῆς σχολῆς τοῦ Πραξιτέλους.

Ο ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομίσμάτων βοσκόμενος ἵππος δυνατόν νὰ εἴνε ἔμβλημα Ποσειδῶνος τοῦ Ἰππίου, οὖ τὸ ἐν Φενεῷ ἄγαλμα ἐλέγετο ἔτι ἀφιερώθη ὑπὸ τοῦ Ὁδυσσέως «ἀπολέσθαι γὰρ ἵππους τῷ Ὁδυσσεῖ, καὶ αὐτὸν γῆν τὴν Ἑλλάδα κατὰ ζήτησιν ἐπιόντα τῶν ἵππων, ἰδρύσασθαι μὲν ἱερὸν ἐνταῦθα Ἀρτέμιδος, καὶ Εὑρίππαν ὀνομάσαι τὴν θεόν, ἔνθα τῆς Φενεατικῆς χώρας εὗρε τοὺς ἵππους ἀναθεῖναι δὲ καὶ τοῦ Ποσειδῶνος τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἰππίου». Ο Παυσανίας (VIII, 14. 6) διηγεῖται πρὸς τούτοις δτι, δτε δὲ Ὁδυσσεὺς εὔρε τὰς ἵππους αὐτοῦ, ἀφῆκεν αὐτὰς νὰ βόσκωσιν ἐν τῇ γώρᾳ τῶν Φενεατῶν.

Περὶ τῶν συμμαχικῶν νομίσμάτων ἵδε Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν (σελ. 527).

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Δόμνης μέχρι Γέτα. Ἐπίγρ. ΦΕΝΕΑΤΩΝ.

Φεγαλέα ἢ Φεαλέα. Ἰδε Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν (σελ. 527).

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπίγρ. ΦΙΑΛΕΩΝ. Τύπος — Σεβῆρος καὶ Πλαυτίλλα. Ὁ ποταμὸς Νέδα ως παράστασις γυμνὴ ἀνδρός, ἐνίστε καθημένου ἐπὶ βράχου, κρατοῦντος σκῆπτρον (κάλαμον;), ἀγγεῖον δὲ κενοῦντος.

Ψωφές, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὅχθης τοῦ ποταμοῦ Ἐρυμάνθου, παραποτάμου τοῦ Ἀλφειοῦ, τόπος δὲ τῆς μεταξὺ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Ἐρυμανθίου κάπρου πάλης.

Τῆς πόλεως ταύτης ὑπάρχουσιν ἀργαῖκὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ πέμπτου αἰῶνος.

*Ἐλαφος, πρόσθιον ἐλάφου ἢ κεφαλὴ | X, XΟ, *ΧΟ, ἢ ΧΟΦΙ (ἀρχαῖκαι μορφαὶ τῶν ΨΩ, ΨΩΦΙ). Ἱχθύς ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλω. Ρ Τετρώβ. (62 κ.), τριημιώβ., δβ. καὶ ἡμιώβ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς. | ΨΟΦΙΔΙΟΝ Ῥόπαλον. Ρ Ἡμιώβ.

("Ιδε Imhoof, *Zeit. f. Num.*, I σ. 117, 123). Ἡ ἔλαφος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐν Ψωφίδι λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος, ἣν μαρτυροῦσιν ὡσαύτως καὶ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τῆς πόλεως. Ὁ Ἱχθύς ἥτο τὰ μάλιστα ιερὸς τῆς Ἀρτέμιδος (E. Gerhard, *Griech. Myth.*, §§ 335, 340, 341), ἀλλ' ὁ τύπος τοῦ Ἱχθύος δύναται ὡσαύτως νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Ἀφροδίτην, ἢ τὸν ποτάμιον θεὸν Ἐρύμανθον, στις εἶγεν ναὸν ἐν Ψωφίδι (Παυσ., VIII, 24).

Τέταρτος αἱών π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΨΩΦ, ΨΩΦΙ, ΨΩΦΙΔ. *Ἐλαφος.
	Α · 65
Κεφαλὴ ὄφρην νεαρά.	ΨΩΦΙ Ἱχθύς. . . . . Α · 55
Προτομὴ Ἡρακλέους.	» Κάπρος τρέχων. . . Α · 65

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Γέτα. Ἐπίγρ., ΨΩΦΙΔΙΩΝ ἢ ΨΩΦΕΙΔΙΩΝ. Ἐπὶ νομίσματός τινος τοῦ Γέτα (Mion., *Suppl.*, 107) ὁ διπισθότυπος παριστᾶ τὸν Αἰγίπανα(;) κρατοῦντα ἀνθρωπίνην κεφαλήν.

ΚΡΗΤΗ.

[Hoeck, Kreta, Göttingen, 1828. R. Pashley, Travels in Crete, London, 1837. W. Wroth, Cretan Coins. Num. Chron. 1884. 1. W. Wroth, British Museum Catalogue of Greek Coins, Crete, 1886].

Μυθολογέα. Η νήσος Κρήτη ήτο μία τῶν κυρίων ἑδρῶν τῆς λατρείας του Διὸς δόστις, ως ἐπιστεύετο, ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς "Ιδης" ἡ τῆς Δίκτης ὑπὸ τῆς Πέας, θυγατρὸς τῆς μητρὸς Γῆς. "Οθεν καὶ καλεῖται Κρηταγενής" Ιδαῖος ἡ Δικταῖος ἐπὶ νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν.

'Ο Ήσίοδος (484) λέγει, δτι ὁ θεῖος παῖς ἐκρύβη Αἰγαίῳ ἐν ὁρει, ἥτοι ἐν τῷ ὄρει τῷ ἐπονομασθέντι ἀπὸ τῆς ἀγρίας Κρητικῆς αἰγός, τόσον συνήθως ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς νήσου ἀπαντώσης ως θρησκευτικὸν ἔμβλημα. 'Ενταῦθα δὲ τὸ βρέφος ἐτράφη τῷ γάλακτι τῆς θείας αἰγῆς Ἀμαλθείας καὶ τῷ μέλιτι τῶν μελισσῶν τῶν ἄντρων τῆς "Ιδης". "Οθεν ἡ μέλισσα ως καὶ ἡ αἰξ τυγχάνουσιν ἐν Κρήτῃ σύμβολα τῆς λατρείας τοῦ Διός.

'Ο Κρητικὸς Ζεὺς παρίσταται ὑπὸ διαφορούς μορφάς. Πρῶτον παρίσταται ἐν Φαιστῷ ως νέος καλούμενος Μελχανός, φέρων ἐπὶ τῶν γονάτων ἀλέκτορα, τὸ πτηνὸν τῆς αὐγῆς, διπερ σαφῶς ἐνδεικνύει αὐτὸν ως τὸν θεὸν τῆς ήμέρας. 'Αλλαχοῦ παρίσταται ὑπὸ τὴν συνήθη Ελληνικὴν μορφὴν φέρων ἀετόν, σκῆπτρον ἢ κεραυνόν. 'Η Ἡρα, ως σύζυγος τοῦ Διός, ἐλατρεύετο κυρίως ἐν Κνωσῷ, ἔνθα ἐτελεῖτο ἑορτὴ καλουμένη ιερὸς γάμος.

'Η ἐν Κρήτῃ λατρεία τῆς Εύρωπης ήτο Φοινικικῆς καταγωγῆς, ἐπειδὴ ἐν Φοινίκῃ ἡ Ἀστάρτη ἐθεωρεῖτο ως ἐπὶ ταύρου ὡσαύτως ἴππεύουσα. 'Η Εύρωπη, δμοίως τῇ ἐπέρᾳ Κρητικῇ θεότητι Δικτύνη, ήτο ἀρχικῶς θεὰ τῆς σελήνης· πρᾶλ. τὸ ἐπίθετον αὐτῆς Ελλωτίς. 'Ἐν Γορτύνῃ, αὗτη ἀντικαθιστᾷ τὴν Ἡραν ως σύζυγος τοῦ Διός, ἔνθα οὗτος εἶνε ὁ θεὸς τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ, Ἀστέριος· αὐτὸς δ' εἶνε ὁ κομίσας τὴν Εύρωπην ἐκ τῶν παραλίων τῆς Φοινίκης διανηξάμενος τὴν θάλασσαν μετ' αὐτῆς ἐν μορφῇ θαυμασίου λευκοῦ ταύ-

ρου· τέλος δὲ ἀναλαβὼν τὴν μορφὴν αὐτοῦ ἀπήλαυσε τοῦ ἔρωτος αὐτῆς ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς οὐδέποτε φυλλοροσύσης γηραιᾶς πλατάνου τῆς Γόρτυνος.

Ἐκ τῆς μίξεως τοῦ Διὸς καὶ Εύρωπης, ἐγεννήθη Μίνως ὁ ισχυρὸς μονάρχης καὶ νομοθέτης τῆς Κρήτης. Ὁ Μίνως δὲ καὶ ἡ συμβασιεύσασα αὐτῷ Πασιφάη (ἢ τὸ πᾶν φωτίζουσα) εἶνε πάλιν φύσεως ἥλιακῆς καὶ σεληνιακῆς, ἀπλαῖ δὲ διαφορὰὶ τοῦ αὐτοῦ ἀργαίου μύθου. Ἐπίσης δὲ τρομερὸς Μινώταυρος, γέννημα τῆς Πασιφάης καὶ τοῦ Κρητικοῦ ταύρου (τούτεστι τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἥλιου), πρέπει νὰ ἔξηγηθῇ ὅμοιοτρόπως. Κατοικία αὐτοῦ εἶνε ὁ λαβύρινθος τοῦ οὐρανοῦ τῆς ἐνάστρου νυκτός, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὄποίου, ἐπὶ νομισμάτων τῆς Κνωσοῦ, εὑρηνται ὡς ἔξηγητικὰ σύμβολα ἀστὴρ ἢ μήνη. Ἐν ἑκάστῃ τῶν χειρῶν κρατεῖ σφαῖραν ἤπεις ἐνίστε ἐπὶ ἀγγειογραφιῶν κοσμεῖται ὡσαύτως ὑπὸ ἀστέρος.

Ἐτέρα προσέτι φάσις τῆς λατρείας τοῦ Μίνωος εἶνε ἡ ἐν σχήματι Ἀπόλλωνος κυνηγοῦ, ἥποι τοῦ ἥλιου τῆς μεσημβρίας, ἐκτοξεύοντος τὰ δέξια αὐτοῦ φωτεινὰ βέλη ἢ διώκοντος διὰ τῶν ὁρέων τὴν νύμφην Δίκτυνναν· πέλ. τὰ νομίσματα τῶν Ἐλευθερῶν, φέροντα κυνηγὸν ἐφ' ἐνὸς καὶ κυνηγέτιν ἐφ' ἑτέρου, δρομαίως κυνηγοῦντας ἐν μέσῳ τῶν πευκοφόρων κορυφῶν τῆς Ἰδης (*Num. Chron.*, 1884, σελ. 28). Ἐνταῦθα δὲ Μίνως, ὡς ἐπὶ πολλῶν ἀλλων Κρητικῶν νομισμάτων, συγχωνεύεται πρὸς τὸν Δωρικὸν Ἀπόλλωνα, ὡς οὗτος ἀλλαγοῦ ἀποθαίνει δλως δυσδιάκριτος τοῦ Διός. Ὁλίγον δὲ κατ' ὀλίγον αἱ Ἑλληνικαὶ συλλήψεις τῶν θεῶν τείνουσι νὰ ὑποσκελίσωσι τὰς ἐγγωρίους Κρητικὰς παραστάσεις, δὲ δ' Ἀπόλλων δὲν παρίσταται πλέον φέρων τὴν χαρακτηριστικὴν ἥλιακὴν σφαῖραν, ἀλλὰ καθήμενος μετὰ τῆς λύρας αὐτοῦ ἐν μορφῇ καθαρῶς Ἑλληνικῇ. Ἡ δὲ θεὰ τῆς σελήνης Δίκτυννα, ἡ προστάτις τῶν κυνηγῶν καὶ ἀλιέων (ἐκ τοῦ δικτύου, ἀλιευτικοῦ ἢ κυνηγετικοῦ) ἐταυτίσθη ὡσαύτως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρτεμιν, ἀν καὶ τὰ Κρητικὰ αὐτῆς ὄνόματα Δίκτυννα καὶ Βριτόμαρτις (= γλυκεῖα κόρη) ἐξηκολούθουν ἐφαρμοζόμενα αὐτῇ μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων.

Νομισματοκοπέα. Ούδεμία χώρα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου παρουσιάζει διδακτικωτέραν σειρὰν ἀργυρῶν νομισμάτων ἀπὸ τὴν τῆς πλουσίας καὶ ωραίας νήσου Κρήτης.

Creta Jovis magni medio jacet insula ponto;

Mons Idaeus ubi, et gentis cunabula nostrae.

Centum urbes habitant magnas, uberrima regna.

(Οὐεργιλ. Αἰνειάς, III. 104.).

*Αν καὶ δὲν ὑπάρχουσι Κρητικὰ νομίσματα ἀποδοτέα ἀσφαλῶς εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ὅμως τὸ πολυάριθμον τῶν νομισματοκοπείων καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἔκδόσεων καθ' ἄπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ τετάρτου αἰῶνος εἶνε καταπληκτικὰ καὶ ἀνευ δροίου παραδείγματος ἐν οἰαδήποτε ἄλλῃ χώρᾳ τῆς Ἐλλάδος. Δυστυχῶς γνωρίζομεν τόσον ὀλίγα περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ιστορίας τῆς νήσου, ὥστε εὑρισκόμεθα ἐν ἀπορίᾳ ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῶν νομισμάτων εἰς ἀκριβῶς καθωρισμένας χρονολογικὰς περιόδους. Ἐκτὸς δὲ λίγων περιστάσεων ὡς μόνος δῆμης ἡμῶν χρησιμεύει ἡ τεχνοτροπία. Φαίνεται ἐν τούτοις ἀκρούντως βέβαιον, ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ τετάρτου καὶ τοῦ τρίτου αἰῶνος π. Χ. ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα πλουσία νομισματοκοπία ἀργύρου τείνει γενικῶς νὰ καταπαύσῃ, ὀλίγα δὲ σχετικῶς ὑπάρχουσι Κρητικὰ νομίσματα δυνάμενα νὰ καταχθῶσιν μετὰ βεβαιότητος εἰς τὸν τρίτον αἰῶνα π. Χ.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν τῇ νήσῳ χρησιμοποιηθεὶς σταθμητικὸς κανὼν εἶνε ὁ Αἰγινητικὸς ἢ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἡλαττωμένη τις μορφὴ τοῦ Αἰγινητικοῦ, προσεγγίζουσα καθ' ὀλκὴν τὸν Περσικὸν κανόνα, τὸν ἐπικρατοῦντα εἰς τὰ νότια παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐν Κύπρῳ. Μετὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὕτως ἡ νομισματοκοπία μικρὰ ἀφῆκεν ἵχυνη ἐν Κρήτῃ (ἄν καὶ ἡ ἔλλειψις Κρητικῶν νομισμάτων τοῦ τρίτου αἰῶνος ἐμβάλλει ἡμῖν τὴν σκέψιν, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐκυκλοφόρουσιν ἐν τῇ νήσῳ νομίσματα ἀλεξάνδρεια), ὑπεισέρχεται δὲ Ἀττικὸς σταθμητικὸς κανὼν

καταλαμβάνων τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Αἰγινητικοῦ. Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον αἰῶνα συνέβη γενική τις ἀναγέννησις τῆς νομισματοκοπίας¹, κατ' ἀρχὰς μὲν κατ' ἀντιγραφὴν τῶν νέων Ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων, ἀντικατασταθέντων κατόπιν δι' ἐγχωρίων Κρητικῶν τύπων. Η νομισματοκοπία αὕτη ἐξηκολούθησε σποραδικῶς μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τοῦ Κ. Καικίλιου Μετέλλου ἐν ἔτει 67 π. Χ., δτε φαίνεται δτι κατὰ τὸ πλεῖστον κατηργήθησαν αἱ αὐτόνομοι ἐκδόσεις, μέχρις οὖ ἐν τοῖς χρόνοις τῶν αὐτοκρατόρων (ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Τραϊανοῦ) ἐνεφανίσθη νέα τις Ῥωμαιοκρητικὴ νομισματοκοπία ἀργυρῶν κερμάτων.

Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν τελευταίων τούτων νομισμάτων εἶνε ὅτε μὲν Ἑλληνιστί, ὅτε δὲ ῥωμαϊστὶ γεγραμμέναι. Συνήθως προστίθεται τὸ ὄνομα τοῦ ῥωμαίου κυβερνήτου καὶ τὸ τῆς πόλεως τοῦ νομισματοκοπείου. "Ιδε Κυδωνίαν, Ἐλευθερνάς, Γόρτυναν, Ιεράπυτναν, Ἰτανον καὶ Πολυρήνιον. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων νομισματικῶν τύπων μνημονευτέοι τυγχάνουσιν οἱ ἔξῆς.

Κιστοφόρος πιθανῶς κοπεὶς ἐν Γορτύνῃ μεταξὺ τοῦ 66 π. Χ. καὶ τῆς ἐν ἔτει 31 π. Χ. ναυμαχίας τοῦ Ἀκτίου. Οπισθότυπος — Μεταξὺ τῶν συνήθων ὅφεων, Ζεὺς Κρηταγένης κραδαίγων κεραυνόν. Ἐπιγρ., **ΚΥΔΑΣ ΚΡΗΤΑΡΧΑΣ ΚΡΗΤΑΙΕΩΝ.** "Ιδε Imhoof (*Mon. Gr.*, σ. 210.)

ΔΙΚΤΥΝΝΑ ΚΡΗΤΩΝ. Δίκτυννα καθημένη ἐπὶ βράχων, κρατοῦσσα τόξον καὶ ἐν τῷ βραχίονι τὸν παιδα Δία, φυλασσομένη δὲ ἐκατέρωθεν ὑπὸ τῶν Κουρήτων. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα φέρουσι συνήθως τὴν ἐπιγρ., **ΚΟΙΝΟΝ ΚΡΗΤΩΝ** ἢ ἀπλῶς Κ. Κ. Ἐκλογὴ τύπων — **Ἐπὶ Τίτου. ΖΕΥC ΚΡΗΤΑΓΕΝΗC** Ζεὺς ιστάμενος γυμνός, κραδαί-

1) Η σπουδαία σειρὰ τῶν ψηφισμάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἀσυλίας τοῦ ἐν Τέῳ τῆς Ἰωνίας ναοῦ τοῦ Διονύσου ἀφ' ἐνδὸς καὶ εἴκοσι Κρητικῶν πόλεων ἀφ' ἑτέρου, τῶν ἀναγραφέντων κατὰ τὸ πρῶτον ήμισυ τοῦ δευτέρου αἰώνος π. Χ. εὑρίσκεται ἐν Le Bas - Waddington, *Inscr. Gr.*, III. σ. 28 x. ἐξ. Θεωρούμενα δὲ τὰ ψηφίσματα ταῦτα ἐν σχέσει πρὸς τὰ νομίσματα ἀποδεικνύουσι τὴν αὐτονομίαν τῶν Κρητικῶν πόλεων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

νων κεραυνόν, ύπὸ ἐπτὰ δὲ ἀστέρων πυρικυκλούμενος Η 1·2. Ἐπὶ Τραϊανοῦ. Εύρωπη ἐπὶ τοῦ ταύρου. Ἡ θεὰ Ῥέα(;) φέρουσα τὸν παιδα Δία, ισταμένη δὲ μεταξὺ κέρατος Ἀμαλθείας καὶ ἀετοῦ. Ὁ παῖς Ζεὺς καθήμενος ἐπὶ σφαίρας καὶ ἐπτὰ ἀστέρες υπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ζεὺς καθήμενος ἐπὶ θρόνου. Ποτάμιος θεὸς κατακελιμένος. Διόνυσος ιστάμενος, φέρων κάνθαρον καὶ θύρσον, παρὰ πόδας δ' ἔχων πάνθηρα. Ἀσκληπιὸς καὶ Υγίεια. Ἄρτεμις Δίκτυννα ὡς κυνηγός, ἐπιγρ., ἐνίστε ΔΙΚΤΥΝΝΑ ΣΕΒΑΣΤΗ. Ἐπὶ Ἀδριανοῦ. Γόρτυς, δὲ πώνυμος τῆς Γόρτυνος, ἐπιγρ. ΓΟΡΤΥC. Μιχρότερα Η, Κ. Κ. Βωμός, τρίπους, ἔλαφος, ἐπιγρ., ΔΙΚΤΥΝΝΑ. Τινὰ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου, κατατασσόμενα υποθετικῶς εἰς τὴν Κρήτην ἔνεκα τῆς κατὰ τεχνοτροπίαν δημοιότητος αὐτῶν πρὸς ἔτερα, ἐφ' ὃν ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἔχουσιν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως σημεῖα ἀξίας, ἦτοι ἡ μὲν δραχμὴ (περὶ τοὺς 88 κ.) AC. IT. ΚΔ (=ἀσσάρια Ἰταλικὰ 24;), τὸ δὲ ἡμίδραχμον AC. IT. ΙΒ. (=ἀσσάρια Ἰταλικὰ 12;). Ἀν ἡ ἔξηγησις αὕτη εἴνε δρθή, τότε τὰ νομίσματα ταῦτα ἔξετιμήθησαν υπὲρ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, διότι, ἵνα ὡσιν πραγματικῶς ἀξία 24 καὶ 12 ἀσσαρίων, ἔπρεπε νὰ ἔλκωστιν τούλαχιστον 90 καὶ 45 κόκκους. Εἴνε δὲ ταῦτα σπουδαῖα ὡς δεικνύοντα πόσον πολὺ διήρκεσεν ἐν τῇ νήσῳ τὸ ἔθος τῆς χρήσεως τῶν Αἰγανητικῶν σταθμῶν. Ὕπάρχουσιν ὡσαύτως ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ Γαίου καὶ Κλαυδίου ἐπιγεγραμμένα ΓΑΙΟΣ ἢ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡ ΣΕΒ[ΑΣΤΟΣ] ΓΕΡΜ[ΑΝΙΚΟΣ] ΑΡΧ[ΙΕΡΕΥΣ] ΜΕΓ[ΙΣΤΟΣ] ΔΗΜ[ΑΡΧΙΚΗΣ] ΕΞΟΥ[ΣΙΑΣ] ΥΠΑ[ΤΟΣ] (= PONT. MAX. TR. POT. COS), φέροντα, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως παράστασιν τοῦ αὐτοκράτορος καθημένου ἐπὶ ἡγεμονικοῦ δίφρου, ἵσως ὡς Διὸς Κρηταγενοῦς, περικυκλουμένου ύπὸ ἐπτὰ ἀστέρων, ἢ καθημένου ἐπὶ θρόνου τεθειμένου ἐπὶ θριαμβευτικοῦ ἄρματος, συρομένου δὲ ύπὸ τεσσάρων ἐλεφάντων, μετὰ ἐπτὰ ἀστέρων πέριξ. Ἐλκουσι δὲ ταῦτα 42 κ. (Ἡμίδρ.), 120 κ. (1 1/2 Δρ.), καὶ 160 κ. (Διδραχ.).

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ.

	480-400	400-300	300-200	200-67	Αύτοκρατορ.
·Αλασσα (;)	...	...	...	...	Α ;
·Αλλαρία	...	...	...	Ρ	
·Αξος	...	Ρ	Ρ ; Α	...	Ρ
·Απτέρα	...	Ρ Α	...	Ρ Α	
·Αρκαδία	...	Ρ			
·Αρσινόη	...	...	Α		
Βίανος	...	...	Α		
Γόρτυνα	Ρ	Ρ Α	Ρ ; Α ; Α	Χ ; Ρ Α	Ρ Α
·Ελευθέρνα	Ρ	Ρ Α	Α	...	Ρ
·Ελυρος	...	Ρ Α	...	Ρ	
·Ιεράπυτνα	...	Ρ Α	...	Ρ Α	Ρ Α
·Ιτανος	Ρ	Ρ Α	...	Ρ	Α
Κεραία	...	Ρ	Α		
Κνωσδς	Ρ	Ρ Α	Α	Ρ Α	ἀποικ. Α
Κυδωνία	...	Ρ Α	...	Ρ Α	Ρ Α
Λάππα	...	Ρ	...	Ρ	Ρ Α
Λατώς	...	...	...	Ρ Α	
Λισσδς	...	...	...	Α	
Λύττος	Ρ	Ρ Α	Ρ Α		
Ματαλία (;)	...	Ρ			
Νάξος	...	Ρ			
·Ολοῦς	...	Ρ Α			
Πολυρήνιον	...	Ρ Α	...	Ρ	Ρ Α
Πραΐσος	Ρ	Ρ Α	...		
Πρίανσος	...	Ρ Α	...	Ρ	
Πύρανθος	...	...	Α		
·Ραύκος	Ρ	Ρ Α			
·Ρίθυμνα	...	Ρ Α			
Σύβριτα	...	Ρ Α			
Τάνος	...	Ρ			
Τυλισδς	...	Ρ			
·Υρτακίνα	...	Ρ			
Φαιστός	Ρ	Ρ Α	Α		
Φολέσσαρνα	...	Ρ Α			
Χερσόνησος	...	Ρ	Α		

Τέχνη. Ἡ τέχνη τῶν Κρητικῶν νομισμάτων, ώς ήδη ἀπέδειξεν δὲ κ. Poole, εἶναι οὐσιωδῶς πραγματική. « Ἡ ἔλλειψις δυνάμεως τῶν παραστάσεων αὐτῆς ἀναπληροῦται ὑπὸ τῆς πρὸς τὸ φυσικὸν ἀγάπης. Διαπρέπει περὶ τὴν ἀπεικόνισιν ζώων καὶ φυτῶν καὶ προτιμᾶς τὸ προοπτικὸν καὶ τὰς σμικρύνσεις » (*Num. Chron.*, 1864 σ. 240). Ἐπίσης δὲ καθηγητής P. Gardner, (*Types of Greek Coins*. σελ. 161) παρατηρεῖ, μετὰ τοῦ O. Jahn, ὅτι τὰ Κρητικὰ νομίσματα χαρακτηρίζει ἡ ἀπόδοσις πρωτογόνου τινὸς φυσικῆς λατρείας, ὅτι δὲ πάντοτε ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς ὑπόλοιπόν τι βαρβαρισμοῦ.

Μετὰ πιθανότητος δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐν Κρήτη ἦτο σύνηθες τὸ νὰ χρησιμοποιῶσι περιφήμους τινας καὶ ικανωτάτους σφραγιδογλύφους, οἷοι δὲ ΝΕΥΑΝΤΟΣ καὶ ΠΥΘΟΔΩΡΟΣ, πρὸς χάραξιν τῶν πρώτων σφραγίδων, ὅτι δὲ κατόπιν αἱ σφραγίδες αὗται ἀντεγράφοντο ἐπανειλημμένως ὑπὸ ἀδεξίων χειρῶν. Διότι πῶς ἄλλως δύναται νὰ ἔξηγηθῇ ἡ ἐμφάνισις τῶν ὡραιοτάτων καὶ βαρβαροτάτων νομισμάτων τῶν αὐτῶν τύπων ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσι καὶ κατὰ τὸ αὐτὸν ἥμισυ τοῦ αἰώνος;

ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

Ἄλασσα, Θάλασσα ἢ Λασαέα, πόλις παρὰ τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριον τῆς Κρήτης, μνημονευομένη ἐν ταῖς Πράξεσιν τῶν Ἀποστόλων, XXVII. 8. Ἡ vulgata αὐτῶν ἔχει τὴν γραφὴν Thalassa. Πιθανῶς δὲ εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν Lasus τοῦ Πλινίου (IV. 12). Αὐτοκρατορικὰ χαλκᾶ νομίσματα. Ἐπιγρ. ΘΑΛΑΣΣΩΝ (;) Ἀρχοντες, ΕΠΙ ΑΓΑΘΩΝΟΣ, ΕΠΙ ΝΕΟΚΥΔΟΥ ΘΑΡ(;) Τύποι. Ναὸς ἔξαστυλος καὶ Ζεὺς ἐπὶ θρόνου καθήμενος, χρατῶν σκῆπτρον καὶ στάχυς. Ἡ κατάταξις αὕτη δὲν εἶναι ἐντελῶς πειστική (*Num. Chron.*, 1884 σ. 56).

Άλλαρέα. Πόλις ἀγνώστου θέσεως, γνωστὴ δὲ μόνον ἐκ νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν.

Τὸ ἔξῆς πρῶτον νόμισμα ἐτάσσετο πρότερον εἰς τὴν Λακεδαιμονία (ἰδε σ. 543).

Περὶ τὰ 200 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους Κο-	Λ - Α Ἡρακλῆς καθήμενος ἐπὶ βράχου καὶ ἐπὶ ρόπαλου στηριζόμενος . .
(Πίναξ ΚΓ' 6.)	Ρ Ἀττικὸν τετράδρ. 235 κ.
‘Ομοίως.	ΑΛΛΑΡΙΩΤΑΝ (ἐνίστε ἐπ’ ἀριστ.)
(B. M. Cat., Crete, Πίν. II, 2.)	‘Ἡρακλῆς ἴστάμενος καὶ ἐπὶ ρό- παλου στηριζόμενος . . . . . Ρ Αἰγινητ. δραχ. 73 κ.

“Αξος. Ἡ πόλις αὕτη, καλουμένη [”]Οαξος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (IV. 154), Φανέσος, ἐν Corp. Inscr. Gr., 3858, καὶ Φάξος ἢ [”]Αξος ἐπὶ νομισμάτων, ἔκειτο μικρόν τι πρὸς βορρᾶν τοῦ ὄρους Ἰδης ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οάξου (Virg. Ecl., I. 66). Περὶ τῆς νομισματοκοπίας αὐτῆς ἴδε Kenner, Num., Zeit., VIII. 15.

Περὶ τὰ 300 καὶ 200-67(;) π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΑΞΙΩΝ Τρίπους· ἐν τῷ πεδίῳ κε- ραυνός . . . . .
Κεφαλὴ Διός.	F - A Τρίπους, κεραυνός καὶ ΚΡΑ . .
(B. M. Cat., Crete, Πίν. III, 12.)	Ρ 30 κ.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	ΦΑΞΙΩΝ Τρίπους . . . Ρ 10 κ.
Κεφαλὴ Διός.	ΣΑΞΙΩΝ Τρίπους . . . Α 75
‘Ομοίως.	ΑΞ Κεραυνός πτερωτός . . Α 75

Αὐτοκρατορικά. Τιθέριος.

ΤΙ. ΚΑΙ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ Ε. ΚΟ. ΛΥ	ΣΥΝΚΛΗΤΩ ΚΡΗΤΕΣ ΑΞΙ Κε- φαλὴ τῆς Συγκλήτου πεπλοφόρος.
Κεφαλὴ Τιθέριου. (Rev. Num., 1885, Πίν. VIII, 3.)	Ρ 119 κ.

Τὰ γράμματα Ε. ΚΟ. ΛΥ. σημαίνουσιν ΕΠΙ ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ ΛΥ-
ΠΟΥ. Ο Cornelius Lupus οὗτος ἦτο ἀνθύπατος Κρήτης ἐπὶ Αύ-
γουστου καὶ Τιθέριου (Πρβλ. Κυδωνίαν ἐν σελ. 595).

‘Απολλωνέα. Τὰ ἀνεπίγραφα νομίσματα, ἀτινα ἀπεδίδοντο
πρότερον εἰς πόλιν τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς Κρήτης καλουμένην
‘Απολλωνίαν φαίνεται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Νάξον (σελ. 597).

‘Απτέρα. Ἡ «ἄνευ πτερῶν» πόλις, κειμένη μεταξὺ Κυδω-

νίας καὶ Πολυρηγίου ἔλαβε τὸ ὄνομα, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, ἀπὸ τοῦ μύθου τῆς μεταξὺ Μουσῶν καὶ Σειρήνων ἔριδος, καθ' ἣν αἱ τελευταῖαι ἀπώλεσαν τὰ πτερὰ αὐτῶν καὶ ἔρριψαν ἐσυτὰς εἰς τὴν θάλασσαν.

Περὶ τὰ 350-300 π. X.

ΑΠΤΕΡΑΙΩΝ ἢ ΑΠΤΑΡΑΙΩΝ
Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ στεφάνης
καὶ ἐνωτίου. Ἐπί τινων κομμα-
τίων τὸ δνομα τοῦ καλλιτέχνου
ΠΥΘΟΔΩ[ΡΟΥ]. *

Κεφαλὴ γυναικεία.

*Ομοίως.

ΠΤΟΛΙΟΙΚΟΣ ἢ ΠΤΟΛΙΟΙΤΟΣ
Πολεμιστὴς ἔνοπλος ιστάμενος
πρὸ δένδρου ιεροῦ, πρὸς τοὺς κλά-
δους τοῦ δποίου ἐγείρει ικετευτι-
κῶς τὴν χεῖρα . . . *ΡΣτατήρ.*
(*Num. Chron.*, 1884, Πίν. I, 4.)

ΑΠΤΑΡΑ Τόξον . . . *Ρ* *Ημίδρ.
*Ομοίως . . . . . *Α* · 5

Ἡ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων κεφαλὴ παριστᾶ πιθανῶς τὴν "Αρτεμιν τῶν Ἀπτέρων (*Le Bas - Waddington*, III σ. 37 ἀρ. 75). Ὁ καλούμενος *Πτολοικος* ἥρως ἵσως εἶνε δοικιστὴς (ἐκ τοῦ πόλεως οἰκιστῆς) Ἀπτέρας ἢ Πτέρας (*Παυσ.*, Χ. 5). Τὸ ὄνομα τοῦ καλλι-
τέχνου Πυθοδώρου ἀπαντᾶ ώσαύτως ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Πολυ-
ρηγίου.

Περὶ τὰ 300-250 π. X.

*Αλεξάνδρεια νομίσματα. Σύμβολον, ἀνὴρ ἔνοπλος (*Müller, Monn. d' Alex.*, ἀριθμ. 904-907).

Περὶ τὰ 200-67 π. X.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος Ἀπτέρας.

*Ομοίως.

Κεφαλὴ Διός.

(*B.M. Cat., Crete, Πίν. II, 11.*)

ΑΠΤΑΡΑΙΩΝ Πολεμιστὴς προχω-
ρῶν . . *Ρ* *Ημίδρ.

» *Ἀπόλλων καθήμενος
καὶ λύρα δπισθεν
αὐτοῦ . *Ρ* *Ημίδρ.

» *Ἐρμῆς ιστάμενος κρα-
τῶν δὲ κηρύκειον . . *Ρ* *Ημίδρ.

Τὰ γαλχὰ νομίσματα φέρουσιν ἔμπορ. κεφαλὴν Ἀρτέμιδος, δπισθ.

δὲ πολεμιστήν, ἀγωνιστικὴν λαμπύδα, μέλισσαν, λύραν ἢ περιστερὰν οἰπαμένην.

Αρκαδία. Πόλις μεσόγειος μεταξὺ τῶν πόλεων Ἐρύκου, Γόρτυνος, Κυνωσσοῦ καὶ Λυττοῦ.

Περὶ τὰ 300 π. X.

Κεφαλὴ Διὸς Ἀμμωνος.

(B. M. Cat., Crete, Πίν. III, 7, 8.)

ΑΡΚΑΔΩΝ Ἀθηνᾶ ισταμένη, στηριζομένη ἐπὶ δόρατος καὶ ἀσπίδος

ΑΡ Δραχ.

Αρσενόη (>). Ἡ πόλις αὕτη εἶνε ἐντελῶς ἄγνωστος, ίσως δ' ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς εἰς κακὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Στεφάνου ἐν λ. Ἀρσινόῃ.

Τὰ ἀκόλουθα νομίσματα δυνατὸν νὰ μὴ εἶνε ποσῶς Κρητικά.

Περὶ τὰ 300-250 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία (**Ἀρτεμις;**)
(Num. Chron., 1884, Πίν. I, 5.)

ΑΡ - ΣΙ Πολεμιστῆς γυμνὸς ιστάμενος στηριζόμενος δὲ ἐπὶ ἀσπίδος καὶ δόρατος περὶ δ ἐλίσσεται δρις
Α · 75-6

Κεφαλὴ κρανοφόρος (Ἀντόθι, Π. I, 9). ΑΡΣΙ Δύο δελφῖνες . . . . Α · 4

Βέανος ἢ **Βέεννος**, ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας, μεταξὺ Ἰεραπύτνης καὶ Λεβήνος. (Bursian, Geogr., II. 579), τόπος δὲ τῆς μεταξὺ Ἀρεως καὶ Ὁτου καὶ Ἐφιάλτου πάλης.

Περὶ τὰ 300-67 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία, δ.

Ομοίως.

(P. Lambros, Z. f. N., VII. 357)

ΒΙΑΝΙ Ῥόδον (;) . . . . Α · 55

ΒΙ ἐν κύκλῳ σφαιριδίων . . Α · 55

Γόρτυνα ἢ **Γόρτυς**. Πόλις τοῦ κέντρου τῆς νήσου, παρὰ τὸν Ληθαῖον παταμόν. Ἡμιλλάτο πρὸς τὴν Κυνωστὸν κατὰ πλοῦστον καὶ σπουδαιότητα,

Περὶ τὰ 480 - 400 π. X.

Ἡ Εύρωπη ἐπιβαίνουσα ταύρου.
(Fox, Πίν. X. 109).

ΑΜΙΧΑΣ ΟΤ ΜΟΝΝΤΡΟΛ (Γόρτυνος τὸ παῖμα) κατὰ μῆκος τῶν τεσσάρων πλευρῶν τετραγώνου, ἐν ᾧ κεφαλὴ λέοντος ἀντωπός τὸ δόλον ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλῳ.
Ρ Στατήρ.

ΜΝΤΡΟΛ Ταῦρος κατακεκλιμένος.

Ομοίως. (N.Chr., 1884, Πίν. II, 7).

» οΜΟΙΩΣ

Κεφαλὴ λέοντος κατ' ἐνώπιον, ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ. Ρ Ἡμίδρ.

Ἐτερα δόμοίων τύπων, ἄνευ δμως ἐπιγραφῶν.

Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ἀνωτέρου περιγραφέντος σπουδαίου στατῆρος εἶνε μεγίστου ἐπιγραφικοῦ καὶ νομισματικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὁ Lenormant ὑποθέτει, ὅτι τὸ παῖμα εἶνε παράγωγον τοῦ παίειν, πλήγτειν, ὡς ἔχομεν κόρμα ἐκ τοῦ κόπτειν. Πρβλ. ΣΕΥΘΑ ΚΟΜΜΑ, ἐπὶ νομίσματος Σεύθα τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν τῆς Θράκης (σελ. 354). Ἔννοια ἀμφοτέρων τῶν λέξεων τούτων φαίνεται ὅτι εἶνε «κεκομένον τι» δηλαδὴ κέρμα = νόμισμα. Ἡ ἀνάγνωσις σᾶμα ἴσον σῆμα εἶνε ἀπαράδεκτος, ἐπειδὴ οὐδέποτε τὸ Σ παρίσταται κατὰ τοὺς ἀρχαῖκους χρόνους ὑπὸ τὸ σχῆμα C.

Περὶ τὰ 400 - 300 π. X.

Ἡ Εύρωπη ἐν στάσει τεθλιψμένης, κα-
θημένη μεταξὺ τῶν κλάδων γη-
ραιοῦ δένδρου, ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τοῦ
δποίου εὑρηται ἐπὶ ἐνδὲ κομμα-
τίου ΣΩΨΝΜΣΤ (= Τίσυροι;).
Ἐπὶ ἐνδὲ τῶν κλάδων εὑρηται
ἐνίστε δετός, ἐπὶ ἄλλων μεγάλη
κεφαλὴ δετοῦ πρὸ τοῦ κορμοῦ.

ΓΟΡΤΥΝΙΟΝ (ἐπ' ἀριστ.) Ταῦρος
εἰς διαφόρους στάσεις, συνήθως
μετὰ μεγίστης δεξιότητος ἔξειρ-
γασμένος καὶ ἔξ απόπτου θεώ-
μενος. . . Ρ Στατήρ καὶ δραχ.
(Πίναξ ΚΓ'. 10.) (Gardner,
Types, Πίν. IX, 18-20, 24.)

Ἡ Εύρωπη κρατεῖ ἐνίστε σκῆπτρον, οὗ ἐπικάθηται πτηνόν,
φέρει δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πόλον, τοῦθ' ὅπερ δεικνύει, ὅτι ἐθεωρεῖτο
ἐν Γόρτυνῃ ὡς μεγάλη θεὰ καὶ σύζυγος τοῦ Διός.

Eύρωπη καθημένη ἐπὶ δένδρου, in commercio cum aquila expansis alis. Ἐπί τινων κομματίων εὑρηται κεφαλὴ ταύρου κάτωθεν αὐτῆς.	Ταῦρος . . . . . Ρ Στατήρ. (B. M. Cat., Crete, Pl. X. 8).
Κεφαλὴ γυναικεία ἐστεμμένη διὰ φύλλων χλόης σίτου.	ΓΟΡΤΥΝΙΩΝ Ταύρου κεφαλὴ καὶ τράχηλος ἢ ταῦρος ὑπὸ οἰστρου ἔξερεθιζόμενος . . . . . Ρ Δρ.

Oi ἀνωτέρω τύποι ἔξηγοῦνται ὑπὸ γωρίου τινὸς τοῦ Πλινίου (XII. 1. 5): *Est Gortynae in insula Creta juxta fontem plananus una insignis utriusque linguae monumentis, numquam folia dimittens, statimque ei Graeciae fabulositas, superfuit Jovem sub ea cum Europa concubuisse*. Ὁ von Sallet (Z. f. N. VI. 264) φρονεῖ, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ δένδρου δυνατὸν νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸ ὄρος Τίτυρον τοῦ βορείου μέρους τῆς Κρήτης· ἀλλὰ τοιαύτη τις ἔξήγησις φαίνεται ἀπίθανος. Ὁ Poole θεωρεῖ αὐτὴν μᾶλλον ώς ἐν τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἀρχαίου δένδρου ἐγγεγραμμένων καὶ ώς φαίνεται ὑπὸ Πλινίου ὑπονοούμενων (ἐ. ἀ.).

Κατὰ τὴν Γορτυνιακὴν ἔκδοσιν τοῦ μύθου ἥθελε φανῆ, ὅτι ὁ Ζεὺς ἀφοῦ μεταμορφωθεὶς εἰς ταῦρον ἀπήγαγε τὴν Εύρώπην, συνεγένετο αὐτῇ λαβὼν τὸ σχῆμα ἀτεοῦ. Πρὸς τιμὴν τῆς Εύρώπης ἥγετο ἐν Γόρτυνι ἑορτὴ καλουμένη Ἑλλώτια, ἐν ᾧ καθορᾶται ἡ σεληνιακὴ προέλευσις τῆς λατρείας αὐτῆς. Υπὸ καλλιτεχνικὴν ἔποιψιν τινὲς τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων στατήρων, τῶν φερόντων τὴν ἐπὶ δένδρου καθημένην θεάν, εἶνε μεγίστης ἀξίας· τὸ πλεῖστον ἔμως τῶν ὑπαρχόντων κομματίων εἶνε ἐκτάκτου ἀμελείας περὶ τε τὸ διάγραμμα καὶ τὴν ἐκτέλεσιν.

Εἰς τὴν περίοδον ταύτην δύναται νὰ ἀποδοθῇ καὶ ὁ ἔξῆς στατήρ, ὁ συνήθως εἰς τὴν Εὔβοιαν ἀπονεμόμενος (Imhoof, Monn. Gr. σελ. 223).

Ταῦρος κατακείμενος πρὸς ἀριστερὰ στρέφων δὲ τὴν κεφαλήν.	ΕVR (;) Κεφαλὴ τῆς Εύρώπης, μετὰ κόμης ἀναδεδεμένης· τὸ δλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Ρ 184 κ.
---	---

Ἡ ἐπιγραφὴ ἀνεγινώσκετο μέχρι τοῦδε ΕΒΔ ἐπομένως τὸ νόμισμα ἀπενέμετο τῇ Εὔβοίᾳ. Τὴν ἐνταῦθα δὲ διόρθωσιν ἐπήνεγκεν ὁ καθηγητὴς Gardner. Ἐν τούτοις δὲν ἥδυνήθην νὰ ἔξετάσω ἑγὼ αὐτὸς τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου, ἐπομένως δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ ἀνεπιψυλάκτως τὴν νέαν ἀνάγνωσιν.

ΧΑΛΚΟΣ. 400-300 π. X.

Εύρωπη καθημένη ἐπὶ κορμοῦ δένδρου καὶ ἀετὸς παρ' αὐτήν.
(B. M. Cat., Crete, Πίναξ XI. 5.)

ΓΟΡΤΥ Εύρωπη μετὰ πέπλου κολπούμενου ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἐπιβαίνουσα ταύρου. Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ. . . . . Α 65.

ΑΡΙΤΡΟΣ. Περὶ τὰ 300-200 (;

Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δ., δαφνοστεφῆς. | ΓΟΡΤΥΝΙΩΝ Ἡ Εύρωπη ἐπὶ τοῦ ταύρου ως ἀνωτέρω. . Ρ Δραχ.

Περὶ τὰ 200 π. X.

Τετράδραχμα Ἀθηναϊκῶν τύπων. Ἐπιγρ., ΓΟΡΤΥΝΙΩΝ. Σύμεον, ταῦρος κυρίσσων. (B. M. Guide, Πίν. LVI. 32).

Περὶ τὰ 200-67 π. X.

Κεφαλὴ Διὸς, δαφνοστεφῆς.
(Mionnet, II. 278.)

ΓΟΡΤΥΝΙΩΝ Ταῦρος ιστάμενος.
Χ Στατήρ (;) 133 χ.

Ομοίως μετὰ διαδήματος.
(Πίναξ KA'. 9.).

ΓΟΡΤΥΝΙΩΝ Ἀθηνᾶ ιστάμενη,
κρατοῦσσα Νίκην, στηρίζομένη δὲ
ἐπὶ ἀσπίδος. Παρ' αὐτῇ δρφῖς. Ἄρ-
χων, ΘΙΒΟΣ. Τὸ δλον ἐν στε-
φάνῳ ἔλαιας . . . Ρ Τετράδρ

Ομοίως.
(Πρβλ. N. Ch., 1884. Πίν. II, 9.).

ΓΟΡΤΥΝΙΩΝ Κυνηγὸς γυμνὸς μετὰ
τόξου καὶ βέλους ἀνὰ χεῖρας, κα-
θήμενος ἐπὶ βράχου, ἔχων δὲ καὶ
φαρέτραν ἐπ' ὄμοιον. Ἐν τῷ πε-
δίῳ, Β. Ὁνομα ἄρχοντος, ΘΙΒΟΣ
Ρ Ἀττ. δραχ.

Ομοίως.
(B. M. Cat., Grete, Πίν. XI, 9.).

ΓΟΡΤΥΝΙΩΝ. Ἀνὴρ γυμνὸς (Γόρ-
τυς;), βαδίζων πρὸς δ., κρατῶν
δόρυ, ἔχων δὲ καὶ ἀσπιδὰ πρὸ
αὐτοῦ. . . Ρ Ἀττικὴ δραχμῆ.

Κεφαλὴ Μεδούσης κατ' ἐνώπιον | Γ - Ο 'Αετὸς μετ' ἀναπεπταμένων
(B. M. Cat., Crete, Pl. XI. 10). | πτερύγων, καταβροχθίζων δριν.
Τὸ δλον ἐν κύκλῳ ἀκτίνων . .
R 'Αττικ. ημίδραχ.

'Ο ἀνωτέρω περιγραφεὶς χρυσοῦς στατήρ ἵσως εἶνε ἀπλῶς χυτόν τι ἀντίγραφον (ἐκμαγεῖον) ἀργυροῦ νομίσματος. Περιγράφεται ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Mionnet (II, 278), ὑπάρχει δ' αὐτοῦ ἐκμαγεῖον ἐκ θείου ἐν τῷ Βρεταννικῷ Μουσείῳ.

Χαλκός. Κεφαλαὶ Διός, 'Αρτέμιδος Βριτομάρτεως καὶ 'Ερμοῦ, καλουμένου 'Εδα ἐν Γόρτυνι ('Ετυμ. Μέγ. 315. 28). 'Οπισθ. Αθηνᾶς ισταμένη, ὅφιν δὲ κρατοῦσσα πολεμιστῆς γυμνὸς καὶ ἀσπὶς πρὸ αὐτοῦ· ταῦρος· Εύρωπη ἐπὶ τοῦ ταύρου· ταῦρος καὶ κηρύκειον, κτλ.

Περὶ τὰ 66 π. X.

<p>ΡΩΜΑΣ Κεφαλὴ Ρώμης φερούσης   ΓΟΡΤΥΝ 'Αρτεμις 'Εφεσία, ὡς ἐπὶ χρόνος πτερωτὸν κοσμούμενον ἐν   τῶν χρυσῶν στατήρων τῆς 'Εφέσου. τοῖς πλαγίοις διὰ κεφαλῆς ἐλέ-   'Εν τῷ πεδίῳ, μέλισσα καὶ κεφαλὴ¹ φαντος. Πρὸ αὐτῆς ΚΑ.   ἐλέφαντος. Τὸ δλον ἐν στεφάνῳ. (Z. f. N., X. 119)   R 'Αττικὸν τετράδρ.</p>
--

'Η κεφαλὴ τοῦ ἐλέφαντος ἥτο τὸ οἰκογενειακὸν ἔμβλημα τῶν Καικιλίων Μετέλλων. 'Οθεν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι τὰ τετράδραχμα ταῦτα ἐκόπησαν ἐν Γόρτυνι μετὰ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Κ. Καικιλίου Μετέλλου, ἐν ἔτει 67 π. X., καθ' ὃν δὲ χρόνον οὗτος ἡσχολεῖτο περὶ τὸν δργανισμὸν τῆς διοικήσεως τῆς νήσου, ἥτις ἐν ἔτει 66 π. X. ἐγένετο Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. 'Ο Λίδιος (Epit., 100) λέγει: «Q. Metellus perdomitis Cretensibus liberae in id tempus insulae leges dedit». 'Αδηλος δ' εἶνε ὁ λόγος τῆς ἐμφανίσεως 'Αρτέμιδος τῆς 'Εφεσίας ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ νομίσματος (Friedlaender, Zeit. f. Num., X. 119).

Μεταξὺ τοῦ 66 καὶ 31 π. X. φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν κιστοφόροι ἐν Γόρτυνι ὑπὸ τοῦ ΚΥΔΑΝΤΟΣ (Cicero, Phil., V. 5 καὶ

VIII. 9), ἔστις ἡτο ΚΡΗΤΑΡΧΑΣ δηλαδὴ πρόεδρος τοῦ κοινοῦ τῶν Κρηταίων. (*Ide Imhoof, Mon. Gr., σ. 210*)

Αὐτοκρατορικά. Τιθερίου, **Ρ**, χοπέντα ἐπὶ ἀνθυπάτου Κορυνηλίου Λούπου. ΤΙΒΕΡΙΩ ΚΑΙΣΑΡΙ ΣΕΒΑΣΤΩ ΓΟΡΤΥΝΙΩ[Ν] ὅπ. ΚΑΙ-ΣΑΡΙ ΣΕΒΑΣΤΩ ΚΡΗΤΕΣ. Ε (πὶ) ΚΟΡ. ΛΥ.

Καλιγούλα καὶ Γερμανικου ἐπὶ Αύγουρίνου, ΕΠΙ ΑΥΓΟΥΡΙΝΩ ΓΟΡΤ. Ἐνταῦθα ἔχομεν τὴν ἐπὶ μετὰ δοτικῆς. *Ιδε καὶ σελ. 595* Τὸ ὄνομα Αύγουρῖνος ἀπαντᾷ ώσαύτως ἐπὶ νομισμάτων τῆς Ιεραπύτνης καὶ τοῦ Πολυρηνίου.

Κλαυδίου **Ρ**. *Οπισθ. Αύγουστος καθήμενος, ἢ ἐπὶ τεθρίππου ἐλεφάντων, περιβαλλόμενος δὲ ὑπὸ ἑπτὰ ἀστέρων (Mionnet, VI. 676. 433 καὶ 434) καὶ Η μετ' Αύγούστου καθημένου κρατοῦντος ἀκροστόλιον καὶ σκῆπτρον. (Zeit. f. Num., XIII. Πίν. IV. 7). Τραϊανοῦ Η *Οπισθ. ΓΟΡΤΥC, Πολεμιστῆς γυμνός.**

Ἐλευθέρνα, πόλις σπουδαία ἐπὶ τῶν βορείων κλιτύων τοῦ ὄρους τῆς Ἰδης. Ἐκαλεῖτο ώσαύτως καὶ Ἀπολλωνία, τὰ δὲ νομίσματα δειχνύουσιν, ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἡτο ὁ πολιοῦχος θεὸς αὐτῆς.

Περὶ τὰ 480-400 π. X.

Ἀπόλλων ἡ Μίνως ὡς κυνηγός, φέρων σφαιραν ἡ χερμάδιον καὶ τόξον. Ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ἐλάτη, παρ' αὐτῇ μικρὸν ζῆν τὸ δλονί ματα τοιχοῦντος.

ΕΛΕΥΘΕΡ (ἐπ' ἀριστ.) *Ἄρτεμις Δίκτυννα ὡς κυνηγέτις, τοξεύουσα· παρ' αὐτῇ μικρὸν ζῆν τὸ δλονί ματα τοιχοῦντος.* **Ρ Στατ.**

Ο κατὰ τὸ φαινόμενον ἀρχαῖσμὸς τοῦ νομίσματος τούτου δύνατὸν νὰ εἴνει ἀποτέλεσμα ἐν μέρει τῆς ἀγροίκου αὐτοῦ ἐκτελέσεως. *Ἀπεικονίσθη ἐν Num. Chron., 1884, Πίν. II. 5.*

Περὶ τὰ 400-300 π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφής. (*Num. Chron., 1884, Πίν. II, 6.*)

ΕΛΕΥ, ΕΛΕΥΘΕΡΝΑΙΟΝ κτλ. Ἀπόλλων ἡ Μίνως ιστάμενος, κρατῶν σφαιραν καὶ τόξον . . . . **Ρ Στατήρ, δραχ.** καὶ δρολ.

Κεφαλὴ Διὸς (τεχνοτροπία τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνος).

ΕΛΕΥ Ὁμοίως. . . . **Ρ Στατήρ.** (B. M. Cat., *Crete*, Πίν. VIII, 7.)

Ξ-Λ Σταφυλή.

Ἄπολλων ἡ Μίνως ιστάμενος, κρατῶν σφαιραν καὶ τόξον . . . . Α·7
(N. Chr., 1884, Πίν. II, 1.)

Περὶ τὰ 300-200 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

(B. M. Cat., *Crete*, Πίν. VIII, 13.)

ΕΛΕΥΘΕΡΝΑΙΩΝ Ἀπόλλων καθήμενος ἐπὶ ὄμφαλοῦ κεκαλυμένου διὰ δικτυωτοῦ, παρῷ φύλαρα. Φέρει δὲ σφαιραν, καὶ ἔχει παρ' ἔαυτὸν τόξον . . . . Α·7

Ἄργυρᾶ νομίσματα τοῦ αἰῶνος τούτου δὲν ύπάρχουσιν.

Αὐτοκρατορικά.

Τιθέριος. Ρ δραχμὴ κοπεῖσα ἐπὶ τοῦ ἀνθυπάτου Κορηνηλίου Λούπου. Ἐπιγρ., ΤΙ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ Ε(πὶ) ΚΟΡ. Λ. Ὁπισθ. ΘΕΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΕΛΕΥΘ.

Ἐλυρος. Ἡ σπουδαιοτάτη τῶν πόλεων τῆς ΝΔ Κρήτης.

Περὶ τὰ 400-300 π. Χ.

ΕΛΥΡΙΟΝ Κεφαλὴ Κρητικῆς αἰγάλεγρου· παρῷ αὐτῇ, αἰχμὴ βέλους.

Μέλισσα.

Μέλισσα. . . . . Ρ Δραχμῆ. (B. M. Cat., *Crete*, Π. VIII, 15.)

ΕΛΥΡΙΟΝ Αἱξ ισταμένη πρὸ δένδρου ἐγείρουσα δὲ τὸν πρόσθιον πόδα πρὸς αὐτό . . . Ρ Δραχμῆ.

Περὶ τὰ 200-67 π. Χ.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

ΕΛΥΡΙΩΝ Τρίαινχ. Ρ· Αττ. τετράδρ.

Ιεράπυτνα, κειμένη περὶ τὰ πέντε μίλια πρὸς δυσμὰς τοῦ Ερυθραίου ἀκρωτηρίου, ἵτο μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Πραισοῦ (Στράβωνος, X. 479), κατὰ τὸν δεύτερον π. Χ. αἰῶνα, μία τῶν μεγίστων πόλεων τῆς Κρήτης.

Περὶ τὰ 400-350 π. Χ.

ΙΡ-ΑΠ-Ν μεταξὺ τῶν μηρῶν τρι-

σκελοῦς· τὸ δλον ἐν στεφάνῳ.

Πρόσθιον ὑδὲ ἐν στεφάνῳ. . . . . Ρ Στατ. 174·5 ε.

(Z. f. N., XIII, Π. IV, 8).

Πρὸ τοῦ 300 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Διός δαφνοστεφής, ἀκριβώς δημοιάζουσα κατὰ τεχνοτροπίαν πρὸς τὰ νομίσματα τῶν Αἰνιάνων (302-286 π. Χ.), σελ. 367.	ΙΕΡΑ Φοῖνιξ μετ' ἀετοῦ παρὰ τὴν ρίζαν . . . . . Ρ Στατήρ. (Πίναξ ΚΑ'. 10).
---	--

Περὶ τὰ 200 π. Χ.

Τετράδραχμα Ἀθηναϊκῶν τύπων. Ἐπιγρ. ΙΕΡΑΠΥ. Σύμβολον,
 ἀετός. Ἀρχοντες, ΙΗΝΟΦΙ ἡ ΚΥΡΑΝΝΙΣ. Ἰδε τὰς ἐν Κνωσῷ
 παρατηρήσεις (σελ. 592).

Περὶ τὰ 200-67 π. Χ.

Κεφαλὴ γυναικεία πυργοφόρος. B. M. Guide, Πίν. LVI 33)	ΙΕΡΑΠΥΤΝΙΩΝ Φοῖνιξ καὶ ἀετός. "Ονομα ἄρχοντος κατ' δημορχι- κὴν ἡ γενικὴν πτῶσιν καὶ μονο- γράφημα. Ρ Πλατύ Τετρ. 232 κ. "Ομ. (B. M. Cat., Crete, Πίν. XII 2). "Ομοίως.
---	--

Μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων ὀνομάτων εὑρηνται
 τὰ ἔξης — ΑΡΙΣΤΑΓΟΡΑΣ, ΑΣΒΑΝΤΟΣ, ΙΜΕΡΑΙΟΣ, ΚΛΟΥΜΕ-
 ΝΙΔΑΣ, ΚΥΔΑΝΤΟΣ, ΜΕΝΕΣΘΕΝΗΣ, ΣΑΜΑΓΟΡΑΣ καὶ ΦΑΥΟΣ.

Αὐτοκροτορικά. Ρ Αὔγουστος θεῖος, ΘΕΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΚΡΗ-
 ΤΩΝ ΕΠΙ ΚΟΡΝΗΑ. ΛΥ. δπ. ΤΑΝ ΚΡΗΤΑΓΕΝΗΣ ΙΕΡΑ. Κεφαλὴ
 Διός. Καλιγούλας, Ή. ΕΠΙ ΦΛΑΟΥΙΟΥ καὶ ΕΠΙ ΑΥΓΟΥΡΙΝΟΥ.
 Τύποι, Ἀετὸς καὶ δένδρον φοίνικος.

Τὸ ΤΑΝ εἶνε προφανῶς Κρητικὴ μορφὴ τοῦ ΖΑΝ = Ζῆν (Eckhel, D. N. V., II. σ. 301).

"Ιτανος, κειμένη εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκραν τῆς Κρήτης, ἵτο
 ἀρχαῖος Φοινικικὸς σταθμός, πιθανῶς πρακτορεῖον τοῦ ἐμπορίου
 τῆς πορφύρας (Ἡροδ. IV. 151). Κατόπιν ηὔξηθη εἰς πόλιν ἀρ-
 κετῆς σπουδαιότητος. Ἐν τῇ γειτονίᾳ ὑπῆρχεν ιερὸν τῆς Ἀθηνᾶς
 Σαλμωνίας, θαλασσίας θεότητος (Πρβλ. τὸ ἄλι). Ἐκ τῶν νομισ-
 μάτων καταφαίνεται, ὅτι θαλασσιός τις θεός, ἵσως πρὸς τὸν Δαγόνα
 τῆς Φοινίκης σχετιζόμενος, ἐλαττεύετο ἐν Ἰτάνῳ.

Ἐπίσης ὁ Ζεύς, καλούμενος Δικταῖος, ἐλατρεύετο ἐπὶ τοῦ γείτονος ὄρους τῆς Δίκτης, εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἰτάνου καὶ Πραισοῦ (Στραβ., X. 478 καὶ ἐπιγραφὴ παρὰ Paschley, I. 290).

Pièges à 480-430 m. X.

Θεός Θαλάσσιος (Γλαῦκος ἢ Τρίτων) | Σχηματοπεποιημένος ἀστήρ ἢ ἥλιος
τὰ μὲν ἄνω τῆς δσφύος ἀνθρω- | ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ Ρ Στατήρ.
πος, τὰ δὲ κάτω αὐτῆς ιγίνες. | (N. Chr., 1884, Πιν. II. 10, 11).

Περὶ τὰ 430-400 π. Χ. ἡ βραδύτερον.

Θεδς θαλάσσιος ώς άνωτέρω κατ- | ΙΤΑ ή ITANION. Δύο θαλάσσιοι.
ακοντίων διὰ τριαίνης. δράκοντες ἀντιμέτωποι. "Ονομα-
(Πίναξ ΚΑ'. 11.) ισχούντος ένιοτε ΕΥΦΑΜΟ (δ

ITANION δυοήνες.

Όμοία θεότης.

Πεοὶ τὰ 400-300 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Σαλμωνίας μετ' Ἀθηναϊκῆς λοφοφόρου περικεφαλαῖας.

(B. M. Cat. *Crete*, IV, XII, 5).

‘Ουοίως.

ΙΤΑ ἡ ITANION. Δύο θαλάσσιοι.
δράκοντες ἀντιμέτωποι. Ὄνομα
ἀρχοντος ἐνίστη ΕΥΦΑΜΟ (δ
Mionnet περιγράφει αὐτὰ ύπο
τὴν Κέρκυραν) . . . . .

Ρ Στατήρ, δραχμὴ καὶ ἡμίδο.

Ομοιός τύπος . . . R Στατήρ.

• Αγρίδια R. Ομολόγος

3-300-X

1-300 π. A.

Κεφαλὴ γεαγικὴ δχφγοστεφής. Ἀστήρ . . . . Η 5

Після 300-250 π. Х.

Εις τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκουσι τὰ φέροντα ἀλεξανδρείους τύπους τετράδραχμα ἔχοντα ως πρόσθετον σύμβολον Τρίτωνα. (Müller, *Mon. d'Alex.*, ἀρ. 901-903).

Però là 200-67 π X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, ὡς ἐπὶ τῶν δύσμων | Θαλάσσιος θεός ἢ Τρίτων, φέρων
νομισμάτων τῶν Ἀθηνῶν. | τρίαιναν καὶ σαλπίζων διὰ κόρυχος.
ΑἼ Ήμίδη.

*Αὐτοκρατορικά. Φαυστίνα ή νεωτέρα, Α. ὥπ. ΙΤΑ[ΝΙΩΝ] Αἰτρεῖς
Χάριτες.*

Κεραία. (Πολυθ., IV. 53. Eckhel, D.N.V., II. 306). Η πόλις αύτη τίθεται ύπο τινων παρὰ τὸ Πολυρήνιον, παρ' ἄλλων δὲ πλησίον τῆς Βιάνου.

Περὶ τὰ 300 π. X.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος δαφνοστεφής, | **ΚΕΡΑΙΤΑΝ** Βέλος καὶ ἐπιδορατίς.
μετὰ φαρέτρας ἐπ' ὕμου. | **R** Δραχμῇ.

Περὶ τὰ 200 π. X.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος ἢ κεφαλὴ Ἀπόλ- | **K** ἢ **K-E** ἐπιδορατίς καὶ αἰχμὴ βέ-
λωνος. . . . . **A** 4

Κυωσός, τὸ κέντρον τῆς λατρείας τοῦ Κρητικοῦ Διὸς, ή περί-
φημος βασιλικὴ καθέδρα τοῦ Μίνωος, ἐπίσης δὲ διάσημος ἔνεκα
τοῦ μυθικοῦ Λαβυρίνθου, τοῦ ὑπὸ τοῦ Δαιδάλου κατασκευασθέντος
πρὸς οἰκησιν τοῦ Μινωταύρου. Κατὰ τοὺς ιστορικοὺς χρόνους ἦτο
ἡ ισχυροτάτη τῶν Κρητικῶν πόλεων. Ἐκειτο δὲ ἐν πεδίῳ μεταξὺ^{τῶν ποταμῶν Τρίτωνος καὶ Καιράτου}, παρὰ τὸ κέντρον τῆς βο-
ρείου παραλίας τῆς νήσου.

Περὶ τὰ 480-400 π. X.

Ο Μινώταυρος ἐν σχήματι ἀνδρὸς | **Λαβύρινθος** ἐν σχήματι μαιανδρομόρ-
βουκεφάλου, τρέχων ἢ γονατίζων,
κρατῶν δὲ μεγάλην σφαῖραν ἐν | φου σταυροῦ (swastika, ἡλιακὸν
ἔκαστη τῶν χειρῶν αὐτοῦ. | σύμβολον) μετὰ ἀστέρος ἢ ἥλιου
(B. M. Guide, Pl. VI, 32.) | ἐν τῷ κέντρῳ, καὶ τεσσάρων ἐγ-
κοῖλων τετραγώνων ἐν ταῖς γω-
νίαις . . . . . **R** Στατήρ.

Ομοίως.

Ομοίως.

(Num. Chron., 1884, Pl. I, 11.)

Λαβύρινθος τετραγωνικοῦ σχήματος
ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ. **R** Στατ.

Κεφαλὴ Θησέως ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ
λαβυρίνθου τὸ δλον ἐν ἐγκοίλῳ
τετραγώνῳ . . . . **R** Στατήρ.

Περὶ τὰ 400-350 π. X.

ΜΙΝΩΣ Ο βασιλεὺς Μίνως καθή-
μενος ἐπὶ θρόνου καὶ στηρίζομενος
ἐπὶ σκήπτρου.

ΚΝΩΣΙΟΝ Κεφαλὴ Δῆμητρος ἐστεμ-
μένη δὲ διὰ φύλλων χλόης σίτου,
ὑπὸ λαβυρίνθου δὲ πλαισιουμένη.

R Στατήρ.

Πρβλ. J. Friedlaender, Zeit. f. Num., VI. σ. 232.

Κεφαλὴ Δήμητρος χλόῃ ἔστεμμένη. (B. M. Cat. <i>Crete</i> , II. IV, 10-13.)	Λαβύρινθος σχῆματος μαιανδρομόρ- φου σταυροῦ ἢ τετράγωνος . . . Ρ Στατήρ.
‘Ομοίως (<i>Aντόθι</i> , Πίν. V, 1).	ΚΝΟΣΙΟΝ Κεφαλὴ ταύρου (Μινω- ταύρου) ἐν τῷ μέσῳ λαβυρίνθου. Ρ Στατήρ.

Τινὰ τῶν νομισμάτων τούτων φέρουσιν ὄνόματα ἀρχόντων
· ΒΙΡ, ΒΡΙΩΝ, κλπ. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης χαλκᾶ νομίσματα μετὰ
κεφαλῆς ἀξέστου ἐργασίας ἐπὶ ἑκάστης ὅψεως.

Περὶ τὰ 350-300 π. X.

Κεφαλὴ Ἡρας φέρουσα πόλον δι' ἀνθεμίων κεκοσμημένον. (Πίναξ <i>ΚΑ'</i> . 2.)	ΚΝΩΣΙΩΝ Λαβύρινθος τετράγωνος οὗ ἐκατέρωθεν Α-Ρ, αἰχμὴ βέ- λους καὶ κεραυνός. Ρ Στατ. καὶ δρχ.
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) δαφνοστεφῆς. (<i>Num. Chron.</i> , 1884, Πίν. I. 16)	ΚΝΩΣΙΩΝ Παράστασις νεανικὴ Θη- σέως) γυμνὴ τὰ ἄνω τῆς δσφύος, καθημένη ἐπὶ τετραγώνου λαβυ- ρίνθου, στηοιζομένη ἐπὶ σκήπτρου καὶ φέρουσα Νίκην. Ρ Δραχμῆ.
‘Ομοίως.	ΚΝΩΣΙΩΝ Λαβύρινθος τετράγωνος Ρ Ἡμίδρ.
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	» ‘Ομοίως . . Ρ Ἡμίδρ.

‘Αστήρ ἡ ἥλιος. | Λαβύρινθος τετράγωνος . . . Α·4

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ τετάρτου αἰῶνος ὑπάρχει διακοπὴ ἐν τῇ
σειρᾷ τῶν νομισμάτων τῆς Κνωσοῦ, ἡς διαρκούστης, ἐκυκλοφόρουν
ἴσως ἐν τῇ νήσῳ νομίσματα ἀλεξανδρείων τύπων. Περὶ δὲ τὸ 220
π. X. οἱ Κνώσιοι συνεμάχησαν πρὸς τοὺς Γορτυνίους πρὸς καθ-
υπόταξιν ἀπάστης τῆς νήσου, ὅπερ δμως ἐπὶ τινα χρόνον δὲν κατ-
ώρθωσαν (Πρβλ. IV. 53). Τὰ ἐξῆς νομίσματα ἐφ' ὃν συνδυάζον-
ται τύποι τῆς Γόρτυνος καὶ τῆς Κνωσοῦ, ἀναφέρονται εἰς τὴν
συμμαχίαν ταύτην:—

Εύρωπη μετὰ πέπλου ἡνεμωμένου, | ΚΝΩΣΙΩΝ Λαβύρινθος τετράγωνος.
ἐπιβαίνουσα ταύρου ὑποκάτω, | "Τυπεράνω αὐτοῦ ἀστήρ ἡ ἥλιος.
δελφίνες. | Χ . 7

(*Num. Chron.*, 1884; Πίν. I. 13)

Περὶ τὰ 200 π. X.

Περὶ τὰ 200 π. X. ἐ 'Αθηναῖος Κηφισόδωρος ἐποίησε συμμαχίας συνθήκην μεταξὺ 'Αθηνῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ 'Αττάλου Α' βασιλέως τῆς Περγάμου. Πτολεμαίου Ε', Αιτωλῶν, Ροδίων καὶ Κρητῶν ἀφ' ἑτέρου (Παυσ. I, 36), ἐναντίον Φιλίππου Ε' βασιλέως τῆς Μακεδονίας. "Ἄξιον σημειώσεως δ' εἶνε, ὅτι κατ' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς γρόνους, ὡς φαίνεται, αἱ πόλεις Κνωσός, Κυδωνία Γύρτυνα, Ιεράπυτνα, Πολυρήνιον καὶ Πρίανσος παρεδέχθησαν πᾶσαι τοὺς τύπους τῶν 'Αθηναϊκῶν νομισμάτων τῆς « νέας τεγγοτροπίας ». Τὰ τῆς Κνωσοῦ δύνανται νὰ περιγραφῶσιν ὡς ἔξης: —

Κεφαλὴ 'Αθηνᾶς ὡς ἐπὶ τῶν 'Αθη- | ΚΝΩΣΙΩΝ Γλαῦξ ἐπὶ ἀμφορέως,
ναϊκῶν νομισμάτων. | ἐφ' οὖ Α. 'Ἐν τῷ πεδίῳ, λαβύ-
(Πίναξ ΚΓ'. 9.) | ρινθος τετράγωνος. Τὸ δλον ἐν
στεφάνῳ ἐλαίας Ρ 'Αττικ. τετράδ.

Περὶ τὰ 116-67 π. X.

'Η ἀμέσως ἐπομένη, τελευταία δὲ κλάσις τῶν Κνωσίων τετραδράχμων ('Αττικῆς ὀλκῆς) δὲν δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ 116 π.Χ. ἐπειδὴ πολλὰ τῶν ὑπαρχόντων κομματίων εἶνε κεκομένα ἐπὶ νομισμάτων 'Αντιόχου τοῦ Θ', Φιλοπάτορος, τοῦ βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 116—96 π. X. (Zeit. f. Num., V. σ. 148), οὐδὲ δύναται ἡ σειρὰ νὰ ἐκταθῇ πέραν τοῦ 67 π. X. δτε ἡ Κρήτη κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.

Κεφαλὴ Διδοῦ δ. μετὰ διαδήματος. | ΚΝΩΣΙΩΝ Λαβύρινθος τετράγωνος (Πίναξ ΚΓ'. 7). . . . .
"Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐνίστε, ΝΙΚΑ. | Ρ Πλατύ τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κόμης κυ- | ΚΝΩΣΙΩΝ Λαβύρινθος κυκλικός .
ματιζούσης. Διὰ μέσου δὲ τοῦ πε- | Ρ Πλατύ τετράδραχμον.
δίου, ΠΟΛ-ΧΟΣ (δνομα ἀρχον- | (Πίναξ ΚΓ'. 8).
τος, ἡ δυνατόν, ἐπίθετον τοῦ 'Α-
πόλλωνος= Πολιοῦχος.)

Εις τὴν τελευταίαν ταύτην περιόδον τῆς Κρητικῆς αὐτονομίας ἀνήκουσι πάντα τὰ μεγάλα χαλκᾶ νομίσματα τῆς Κυωσοῦ, φέροντα τὴν ἐπίγρ. ΚΝΩΣΙΩΝ.

Κεφαλὴ Διές.

‘Ομοίως, πρὸ αὐτῆς κεραυνός.

Λαβύρινθος. . . . . Α 85.·55

‘Αετὸς μετ’ ἀναπεπταμένων πτερύγων
Α 1·05

’Ονόματα ἀρχόντων, ΚΥΔΑΣ, ΜΝΗΣΙΘΕΟΣ, ΑΡΙΣΤΙΩΝ,
ΘΑΡΣΥΔΙΚΑΣ, κτλ.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας | Φαρέτρα μετὰ τελαμῶνος· ἄρχοντες
ἐπ° ὄμου.

[Τ]ΑΥΡΙΑΔΑ[Σ], ΘΑΡΣΥΔΙ-
ΚΑΣ κτλ. . . . . Α 85

‘Ομοίως. | Κηρύκειον πτερωτόν. . . . Α 6

‘Η Κνωσὸς ὡς Ρωμαικὴ ἀποικία.

Τῆς Κυωσοῦ ὡς Ρωμαικῆς ἀποικίας (Στράβωνος, X. 477) εἶνε γνωστὰ νομίσματα τοῦ Μ. Ἀντωνίου καὶ Αύγούστου μετ’ ὄνομάτων διειδῆρων. Ἐπίγρ., C. I. N. C. EX. D. D = Colonia Julia Nobilis Cnossus (Imhoof, *Monn. Gr.*, 213). Ὑπάρχουσιν ἐπίσης αὐτοκρατορικὰ νομίσματα κοπέντα ἐπὶ Αύγούστου καὶ Τιβερίου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΓΝΩΣΙΩΝ ἢ ΓΝΩΣΣΙΩΝ.

Κυδωνέα, σπουδαία πόλις ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς Κρήτης παρὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς νήσου, ὁφείλουσα τὴν κτίσιν αὐτῆς εἰς τὸν Κύδωνα, υἱὸν τῆς Ἀκακαλλίδος, θυγατρὸς τοῦ Μίνωος. (Παυσ. VIII, 53).

Περὶ τὰ 350-300 π. Χ.

Κεφαλὴ Διονυσιακὴ γυναικεία, ἔστεμ-
μένη διὰ φύλλων ἀμπέλου καὶ
σταφυλῶν. Ὁπισθεν αὐτῆς ΝΕΥ-
ΑΝΤΟΣ ΕΠΟΕΙ ἢ μονογράφημα.
(Z. f. N., II. Πίν. I. 8).

Κεφαλὴ Διονυσιακὴ κισσοστεφής.
(Πίναξ KA'. 7)

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Κυδωνίας.
Παυσ. VI. 21. 6).

ΚΥΔΩΝ. ‘Ο Κύδων ὡς τοξότης γυμνὸς χορδίζων τὸ τόξον αὐτοῦ· πρὸ αὐτοῦ, ἐνίοτε, κύων. . . .
Ρ Στατήρ καὶ δραχμὴ.

ΚΥΔΩΝ Παῖς ὑπὸ κυνὸς θηλαζόμενος
Ρ Στατήρ.

ΚΥΔΩΝ. ‘Ομοίως. Ὑπεράνω ἀστήρ
ἢ ἥλιος . . . Ρ Δραχμὴ.
(B. M. Cat. *Crete.*, Πίν. VII. 7).

Κεφαλὴ κισσοστεφής.

| Κ ἡ βούκρανον ἐν μέσῳ τριῶν μη-
νίσκων . . . . **R** Τριημώβιολ.

Κεφαλὴ γυναικεία.

| **KΥΔΩ** Ἀμφορεύς . . **R** Ὁβολός.

Κεφαλὴ ἄρρην νεαρά.

| **KΥΔΩ** Κύων καθῆμενος. . **A** · 5

Μίλητος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κύδωνος καὶ κτίστης τῆς ἐν Ἰωνίᾳ δημιουργοῦ πόλεως, ἐλέγετο ὅτι ἔθηλάσθη ἐν Κρήτῃ ὑπὸ λυκαίνης. Ὁ μῦθος οὗτος δὲν λέγεται καὶ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀλλ' ἐὰν δὲν παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ νομισματικὸς τύπος ἀναφέρεται εἰς αὐτὸν τὸν Μίλητον, διφείλομεν νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι δημοιος μῦθος ἐλέγετο καὶ περὶ τοῦ Κύδωνος. Ἐν τούτοις ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὸ ζῷον φαίνεται σαφῶς ὅτι εἶνε κύων καὶ οὐχὶ λύκαινα.

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

'Ἐν Κυδωνίᾳ, ως ἐν Κνωσῷ, φαίνεται ὅτι ὑπάρχει διάμεσον ἔνδις περίπου αἱῶνος, καθ' ὃ δὲν ἐκόπησαν νομίσματα (ἔξαιρέσει ἵστως τοιούτων μετ' ἀλεξανδρείων τύπων).

Περὶ τὰ 200-67 π. X.

Περὶ τὰ 200 π. X. ἡ Κυδωνία ἔκοψε τετράδραχμα Ἀθηναϊκῶν τύπων (ἰδε Κνωσὸν σελ. 592) 'Επιγρ., **KΥΔΩΝΙΑΤΑΝ**· σύμβολα ἐν τῷ πεδίῳ, Κύδων ὑπὸ κυνὸς (ἢ λυκαίνης;) θηλαζόμενος, ἢ Ζεὺς ἔξακοντίζων κεραυνόν· ἐπὶ δὲ τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως εὔρηται τὸ ὄνομα ἄρχοντος ΑΙΘΩΝ (*Num. Chron.* 1884, Πιν. ΙΙ, 2, 4). Τὰ ἀκόλουθα τετράδραχμα ἀνήκουσιν εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς πρὸ τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτήσεως αὐτονομίας.

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος Δικτύννης, μετὰ τόξου καὶ φαρέτρας ἐπ' ὥμου.

Διὰ μέσου τοῦ πεδίου ὄνομα ἄρχοντος, **ΠΑΣΙΩΝ.**

(B. M. Cat., *Crete*, Πιν. VII. 16.)

| **KΥΔΩΝΙΑΤΑΝ** Ἀρτεμις Δίκτυννα
ισταμένη, κρατοῦσα μακρὰν δῖξδα.

Παρ' αὐτὴν κύων καθῆμενος. Τὸ δὲν ἐν στεφάνῳ ἐλαίας. . . .

R Πλατύ τετράδραχμον.

· 'Ἡ Κυδωνία ἦτο τὸ κέντρον, ἐξ οὗ ἡ λατρεία τῆς Δικτύννης, γνωστῆς εἰς τινα μέρη τῆς Κρήτης ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Βριτομάρτεως

ήτοι γλυκείας παρθένου (Solinus, *Polyh.* c. 11), εξηπλώθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν νῆσον (ἰδε σελ. 383). Τὸ ιερὸν αὐτῆς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ὄρους Τιτύρου πάρα τὴν Κυδωνίαν (Στράβ. σ. 479).

Οἱ τύποι τῶν ὑπολειπομένων χαλκῶν νομισμάτων τοῦ τελευταίου ἐνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος τῆς Κρητικῆς αὐτονομίας ἀναφέρονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν σεληνιακὴν λατρείαν τῆς Δικτύννης.

Γλαῦξ.	ΚΥΔΩΝΙΑΤΑΝ.	Μηνίσκος καὶ ἀστήρ Α·6
Κεφαλὴ τῆς Δικτύννης ἢ τοῦ Ἀπόλ. λωνος.	»	Ομοίως. . . . Α·85
Κεφαλὴ Διονύσου κισσοστεφῆς.	»	Ομοίως. . . . Α·65
Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ στεφάνης.	»	Σταφυλῆ . . . Α·5

Ἀντοκρατορικοὶ χρόνοι.

Ἄπὸ Αὔγούστου μέχρι Δόμνης. Ἐπιγρ., ΚΥΔΩΝΙΑΤΑΝ. Τύποι, Κύδων ὑπὸ κυνὸς θηλαζόμενος. Ἐπὶ τοῦ ἀνθυπάτου Κορνηλίου Λούπου καὶ ἐπὶ τοῦ Λάγχητος, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τιθερίου, ἐξεδόθησαν ἀργυρᾶ νομίσματα ἐμπ. ΤΙΒΕΡΙΩΝ ΚΑΙΣΑΡΙ ΣΕΒΑΣΤΩ ΕΠΙ ΚΟΡ ΛΥΠΩ καὶ ΕΠΙ ΛΑΧΗΤΙ. Ὁποθ. ΣΥΝΚΛΗΤΩ ΚΡΗΤΕΣ ΚΥ ἢ ΚΥΔΩΝΕΑΤΩΝ. Τύπος πεπλοφόρος καὶ πωγωνοφόρος κεφαλὴ τῆς Συγκλήτου, ὡς τῆς Κρήτης οὖσης συγκλητικῆς ἐπαργίας. Υπάρχουσιν ἐπίσης ἀργυρᾶ νομίσματα ἐπιγεγραμμένα Κ(οινὸν) ΚΡΗΤΩΝ Ε(πὶ) ΚΟΡ. Λ. Ἰδε ὡσαύτως Imhoof, *Mon. Gr.*, σελ. 215.

Σημείωσον τὴν λίαν ἀσυνήθη χρῆσιν τῆς ἐπὶ μετὰ δοτικῆς.

Λάππα, μεσόγειος πόλις τῆς δυτικῆς Κρήτης, δλίγα νομισματικὰ μνημεῖα ἀφήσασα.

Περὶ τὰ 400-300 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία δεξ.	Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον ἔχουσα τὸ ἐν τῶν κεράτων πρός τὰ κάτω ἐστραμμένον . . . Ρ Δραχμῆ.
-----------------------	--

Pepòl à 200-67 π. X.

Αὐτοκρατορικά. Αὔγουστος· Τίθεριος (Rev. Num., 1885, σ. 160). Δομιτιανός. Τύπος Ἀθηνᾶ ἀρχαῖκή· Δομιτία καὶ Κόρυφόδος. Ἐπιγρ., ΛΑΓΡΑΙΩΝ.

Λασσαέα, Ἰδε Ἀλασσα.

Λατώς, παρὰ τὴν βορείαν ἀκτήν, πρὸς ἀνατολὰς ἀποβλέπουσα διὰ τοῦ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τῆς νήσου μεγάλου κόλπου (*Bursian Geogr.*, II. 573). Ό λιμὴν αὐτῆς ἐκαλεῖτο Καμάρα (*Λατίων τῶν πρὸς Καμάρα*: Le Bas-Waddington: *Inscr Gr.*, V. 74).

Κεφαλή Ἀρτέμιδος η Ἐλευθυίας (Εἰλειθυίας), ητις εἶχε ναὸν ἐν Λατῷ. (<i>Corp. Inscr. Gr.</i> , 3058).	ΛΑΤΙΩΝ Ἐρμῆς φέρων κηρύκειον . Α·55 (<i>Num. Chr.</i> 1884, Πίν. II, 13.)
Κεφαλή Ἀρτέμιδος μετὰ στεφάνης.	ΛΑ Προτομῇ Ἐρμοῦ . . . Α·4

Λεσός, ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς παρὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς νήσου.

Δεύτερος αἰών π. X.

Κεφαλή γυναικεία (Δίκτυννα ;)	ΛΙΣΙΩΝ Δελφίς. . . . . Α·7
ΛΙΣΙ Πύλοι Διοσκούρων.	ΛΙΣΙ Τόξον καὶ φαρέτρα γιαστί. Α·6

Λύττος, μία τῶν μεγίστων πόλεων τῆς Κρήτης, κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Αιγαίου ὄρους, ἐκατὸν περίπου στάδια ΝΑ τῆς Κυνωσοῦ. Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Λύττου εἶναι πολυάριθμα, ἀλλ' ὡς ἔκεινα πλείστων ἄλλων πόλεων τῆς Κρήτης, ἀγροίκου κατασκευῆς καὶ τεχνοτροπίας. Ἔνεκα τούτου εἶναι κατά τι δύσκολος ἡ χρονολογικὴ αὐτῶν κατάταξις. Ἐντούτοις πιθανῶς ἀνή-

κουσιν εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ πέμπτου καὶ εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα π. Χ.

Περὶ τὰ 450-330 π. X. ἢ Θραδύτερον.

Αετός ιπτάμενος. (N. C., 1884, Πίν. III. 1.)	ΛΥΤΤΙΩΝ, βραδύτερον ΛΥΤΤΙΩΝ Κεφαλὴ κάπρου ἐν τετραγώνῳ έγχοιλῳ. Ρ Στατήρ, δρ., ἡμίδρ. καὶ Α · 55
---	---

Περὶ τὰ 300-250 π. X.

Τετράδραχμα μετὰ τύπων τοῦ Ἀλεξάνδρου (Müller, 900).
Σύμβολον, κεφαλὴ κάπρου.

Ἄπὸ τοῦ 300-220 π. X. ὅτε ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ τῆς ισχυρᾶς αὐτῆς γείτονος Κνωσοῦ, τὰ νομίσματα τῆς Λύττου εἶνε σπάνια.

Περὶ τὰ 300-220 π. X.

Κεφαλὴ κάπρου. (B.M. Cat., Crete, Πίν. XIV. 6.)	ΛΥΤΤΙΩΝ Ἀετός ιστάμενος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων. . . . Ρ Ἀττικ. δραχμῇ.
ΛΥΤΤΙΩΝ Ἀετός μετ' ἀναπεπτα- μένων πτερύγων.	Κεφαλὴ κάπρου . . . . . Α · 7
Κεφαλὴ Διός.	ΛΥΤΤΙΩΝ Ἀετός μετ' ἀναπεπτα- μένων πτερύγων· ἐν τῷ πεδίῳ κέ- φαλὴ κάπρου . . . . . Α · 7

Οἱ ἀετός ἀναφέρεται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Δικταίου Διός. Ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ κάπρου δύναται νὰ εἴνε ἔμβλημα τῆς Ἀρτέμιδος (Ὀμήρ. Ἰλίας VI. 204, τερπομένη κάπροισι).

Ματαλέα (;) (Πτολεμ. III. § 4), Κρητικὴ πόλις ὀλίγα μίλια πρὸς νότον τῆς Κνωσοῦ. Ο von Sallet (Zeit. f. Num., 1885 σ. 359) φρονεῖ, ὅτι δυνατὸν νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν πόλιν ταύτην στα-
τῆρές τινες φέροντες τὴν ἐπιγραφὴν ΜΩΔΑΙΩΝ ἢ ΜΩΔΑΛΩΝ,
Κρητικῆς, ὡς φαίνεται, τεγνοτροπίας.

Περὶ τὰ 400-300 π. X.

Κεφαλὴ Διός, ἀγροίκου τεχνοτροπίας. | ΜΩΔΑΙΩΝ Βούκρανον. Ρ Στατήρ

Νάξος. Ἡ πόλις αὕτη μνημογεύεται ὑπὸ τοῦ Σουΐδα καὶ τοῦ

σχολιαστοῦ τοῦ Πινδάρου (*Iσθμ.* VI. 108). Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε ἀγροίκου ἔργασίας· φαίνονται δ' ἀνήκοντα εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ τετάρτου αἰώνος π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς.
(*Zeit. f. Num.*, 1885).

ΝΑΚΜΩΝ, ΝΑΚΣΙΟΝ (ἐνίστε ἐπ' ἀριστ.) ἢ ἄνευ ἐπιγραφῆς. Τρίπους ἀγροίκου ἔργασίας. . . . .
Ρ Στατήρ, δραχμὴ καὶ ἡμίδρ. 1

Ολοῦς. Ἐπὶ τῆς ΒΑ. παραλίας μεταξὺ Χερσονήσου καὶ Μινώας. Ἐφημίζετο διὰ τὸν ναὸν τῆς Βριτομάρτεως, ἐν ᾧ εὑρίσκετο ξόανον τῆς θεᾶς, ποιηθὲν ὑπὸ Δαιδάλου (Παυσ., IX. 40. 3).

Περὶ τὰ 330-300 π. X.

Κεφαλὴ τῆς Βριτομάρτεως, ταινίᾳ καὶ στεφάνῳ δάφνης ἐστεμμένῃ· ἐπὶ δὲ τῶν ὅμων αὐτῆς φαρέτρᾳ.
(*N. Chr.*, 1884, Πίν. III. 2).

ΟΛΟΝΤΙΩΝ Ζεὺς ἀετοφόρος καθήμενος ἐπὶ θρόνου ὡς ἐπὶ τῶν νομίσμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐν τῷ πεδίῳ μονογράφημα . . . .
Ρ Στατήρ.

‘Ομοίως.
‘Ομοίως.
‘Ομοίως.
‘Ομοίως.

ΟΛ (μονογρ.) ἐν στεφάνῳ Ρ 34 κ.
‘Αστήρ . . . . . Ρ ‘Οβολ.
ΟΛΟΝΤΙ ‘Ομοίως . . . . Η 5
ΟΛΟΝ Δελφὶς ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. . . . . Η 4

Πολυρήνεον. Ἡ χώρα τῆς σπουδαίας ταύτης πόλεως κατελάμβανε τὸ μέγιστον μέρος τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τῆς νήσου. Ὁ ναὸς τῆς Δικτύννης εἶνε τὸ μόνον ὑπὸ Στράβωνος μνημονεύμενον δημόσιον οἰκοδόμημα. Περὶ τὰ τέλη τοῦ τρίτου αἰώνος (πρὸ τοῦ 220 π. X. περίπου), τὸ Πολυρήνιον συνεμάχησε πρὸς τὴν Λύττον ἐναντίον τῆς Κυνωσοῦ, ἥτινι ὑπέκειτο πρότερον.

Περὶ τὰ 400-350 π. X.

Κεφαλὴ καὶ τράχηλος ταύρου.

ΠΟΛ Κεφαλὴ γυναικεία ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σφενδόνῃ ἢ συνειλιγμένην. . . . . Ρ Δραχμὴ.

1) Ὁ συγγραφεὺς διορθοῖ τὴν κατάταξιν ταύτην ἐν σελ. LXXX (Corrigenda) γράφων διτι τὰ ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν Νάξον τῆς Κρήτης τασσόμενα νομίσματα πρέπει νὰ μεταφερθῶσιν εἰς τὴν Ἄξον τῆς αὐτῆς νήσου, ὡς τοῦ ἀρχικοῦ ΙΛ ἢ Ν ὅντος ἐγχωρίου μορφῆς τούς δίγαμμα. Ἱδε Halbherr, Mittheil. des arch. Inst. in Athen. Τομ. XI. σελ. 84. [I. N. Σ.]

Κεφαλὴ Δήμητρος ἐστεμμένη διὰ χλόης σίτου.	Κεφαλὴ καὶ τράχηλος ταύρου . . . ΑΡ Δραχμή.
Κεφαλὴ Δικτύννης ἔχουσα τὴν κόμην ἀναδεδεμένην. "Τυπογραφὴ τεχνίτου ΠΥΘΟΔ[ΩΡΟΥ] "Ιδε ὡσάντως Ἀπτερα. σελ. 580.	Κεφαλὴ ταύρου ταινίᾳ διαδεδεμένη κατ' ἐνώπιον. . . . ΑΡ Ἡμίδρ. (N. Chr., 1884, Πίν. I. 7).

Περὶ τὰ 350-300 π. X.

Κεφαλὴ Διὸς, δαφνοστεφής.
(Gardner, *Types*, Πίν. IX. 31)

ΠΟΛΥΡΗΝΙΟΝ Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον, ταινίᾳ διαδεδεμένη. "Αρχῶν, ΧΑΡΙΣΘΕΝΗΣ, ὑποκάτω δ' αὐτῆς, ἐπιδορατίς. ΑΡ Στατήρ.

ΠΟΛΥΡΗΝΙΟΝ Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον, ταινίᾳ διαδεδεμένη.

ΠΟΛΥΡΗΝΙ έπιδορατίς. ΑΡ Δραχμή (B. M. Cat., *Crete*, Πίν. XVI. 15).

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΠΟΛΥΡΗΝΙ Κεφαλὴ ταύρου τεταινιωμένη. . . . . Α 65

Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον.

ΠΟΛΥ Ἐπιδορατίς. . . . Α 65

Ἀσπὶς κυκλικὴ, ἐφ' ἥς κεφάλὴ ταύρου.

ΠΟΛΥΡΗ Ἐπιδορατίς. . . Α 5

Ἡ καλουμένη Βοιωτικὴ ἀσπίς.

ΠΟΛΥΡΗ Κεφαλὴ αἰγὸς πρὸς δ. καὶ αἰχμὴ βέλους . . . Α 5

Περὶ τὰ 200 π. X.

Τετράδραχμα Ἀθηναϊκῆς ὀλχῆς καὶ τύπων (B. M. Cat., *Crete*, Πίν. XVII. 2). Ἐπίγρ., ΠΟΛΥΡΗΝΙΩΝ. Σύμβολον, Ἄρτεμις τοξεύουσα. "Ιδε τὰς ἐν Κνωσῷ παρατηρήσεις (σελ. 592).

Περὶ τὰ 200-67 π. X.

Κεφαλὴ ἀνδρὸς νεαροῦ, πιθανῶς εἰκὼν Φιλίππου Ε'. τῆς Μακεδονίας ὡς Ἀπόλλωνος μετὰ τόξου καὶ φαρέτρας ἐπ' ὄμου. (B. M. Guide, Πίν. XXXII. 26).

ΠΟΛΥΡΗΝΙΩΝ Παράστασις γυναικεία καθημένη ἀρ. καὶ φέρουσα Νίκην Ἐν τῷ ἔξοργῳ κεραυνός.. ΑΡ Ἀττικ. τετράδρ.

Προτομὴ Δικτύννης κατ' ἐνώπιον μετὰ τόξου καὶ φαρέτρας ἐπ' ὄμου. (B. M. Cat., *Crete*, Πίν. XVII. 3).

ΠΟΛΥΡΗΝΙΩΝ Ἀπόλλων (;) γυμνός, φέρων φοίνικα. . . . . ΑΡ Ἀττικ. ἡμίδραχ.

Οἱ τύποι τοῦ Πολυρηνίου ἐνδεικνύουσι λατρείαν τῆς Ἄρτεμιδος Δικτύννης, τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος (;). Οἱ καλλι-

τέχνης Πυθόδωρος εἰργάσθη ἐπίσης ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ τῶν Ἀπτέρων.

Αὐτοκρατορικά

Ἄργυρᾶ νομίσματα τοῦ ἀποθεωθέντος Αὐγούστου ἐπιγεγραμμένα ΘΕΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΕΠΙ ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ ΛΥΠΟΥ, "Οπ. ΤΑΝ ΚΡΗΤΑΓΕΝΗΣ ΠΟΛΥΡ, ἐν σχέσει πρὸς τὴν κεφαλὴν Διὸς τοῦ Κρηταγενοῦς. Ὁλη 147 κ. Περὶ τοῦ ΤΑΝ ἵδε ἀνωτέρω ἐν Ιεραπύτνῃ (σελ. 588).

Προτεστος. Αἱ κτήσεις τῆς πόλεως ταύτης κατεῖχον τὸ μεῖζον μέρος τῆς Ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς νήσου δύμοροι οὖσαι πρὸς τὰς τῆς Ἰτάνου. Τὰ νομίσματα αὐτῆς ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Δικταίου Διός, οὗ ὁ ναὸς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Δίκτης πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως. Ὁ θεὸς παρίσταται καθήμενος ἐπὶ θρόνου καὶ κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ ἀετόν. Ἐπίσης ἀπαντῶσι καὶ ἄλλαι θεότητες. Ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ιεραπυτνίων πιθανῶς τὸν δεύτερον αἰῶνα π. Χ.

Περὶ τὰ 400-300 π. Χ.

Κεφαλὴ Μεδόύσης μετ' δφεων ἐν τῇ κόδμῃ. (N. C., 1884, Πίν. III, 13.)

Ο 'Ηρακλῆς ὡς ἐπὶ τῆς ὁπισθίας δψεως τοῦ προηγουμένου νομίσματος. Ζεὺς Δικταῖος καθήμενος ἐπὶ θρόνου, κρατῶν δετὸν καὶ σκῆπτρον.
(Αὐτόθι, Πίν. XVII, 8, 9.)

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) (Αὐτόθι, Πίν. XVII, 10.)

Ομοίως. Ταῦρος κλίνων πρὸς τὰ κάτω τὴν κεφαλὴν, οὗ κάτω δ παῖς Ζεύς.
(Rev. Num., 1885, Πίν. VIII, 8.)

'Ηρακλῆς γυμνὸς γονατίζων καὶ τοξεύων, ἔχων τὴν λεοντῆν ἥνεμα μενην περὶ τὸν ἀρ. αὐτοῦ βραχίονα. Τὸ δλον ἐν γραμμικῷ τετραγώνῳ. . . . R Στατήρ.

ΠΡΑΙΣ Πτηνὸν ἴπταμενον, ἐν γραμμικῷ τετραγώνῳ. . . R Στατήρ.

ΠΡΑΙΜΙΟΝ (ἐπ' ἀριστ.) Ταῦρος ἡ πρόσθιον Κρητικῆς αἰγός. . . . R Στατήρ καὶ δραχμῆ.

ΠΡΑΙΖΙ Προτομὴ αἰγὸς καὶ αἰχμὴ βέλους . . . . R Στατήρ.

Κεφαλὴ αἰγὸς ἐν στεφάνῳ. R' Ημίδρ.

ΞΙΑΡΠ 'Ηρακλῆς γονατίζων καὶ τοξεύων, ἐν τετραγώνῳ ἐγκοιλῷ . . . R Στατήρ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;

ΠΡΑΙΣΙΩΝ Ἡρακλῆς γυμνός, ιστάμενος, κραδαίνων ῥόπαλον καὶ κρατῶν τόξον . . . **Ρ** Δραχμή.

Κεφαλὴ Δήμητρος ἐστεμμένη χλόῃ σίτου, ἀντιγεγραμμένη δὲ ἀπὸ τῶν δεκαδράχμων τῶν Συρακουσῶν.

ΠΡΑΙΣΙ Ταῦρος κυρίσσων. Σύμβολον, ρόδον. **Ρ** Στατήρ καὶ δραχ.

‘Ομ. (B. M. C., *Cr.*, Pl. XVIII, 3.) **ΠΡΑΙΣΙ** Μέλισσα . . . **Ρ** Ἡμίδραχ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

(Ἀντόθι, Pl. XVIII, 5.)

ΠΡΑΙΣΙΩΝ Κεραυνός . . . **Α** · 7

Πρέανσος. Ἡ μεσόγειος αὔτη πόλις ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὅχθης τοῦ μεγίστου τῶν βορείων παραποταμίων τοῦ Καταρράκτου (Bursian, *Geogr.*, II. σ. 563) παρὰ τὸ ὄρος τῆς Δίκτης. Υπὸ τοῦ Kiepert ἐσφαλμένως τίθεται ἐπὶ τῆς παραλίας. Ἐν Στράβωνος παρ. 478 ἀνάγγωθι Πριάνσφ καὶ Πριάνσοι ἀντὶ Πραιάσφ καὶ Πραιάσοι. (Leake, *Nom. Hell.*, σ. 32).

Περσεφόνη (;) καθημένη ὑπὸ δένδρον φοίνικος, θωπεύουσα ὄφιν πρὸς τὴν χεῖρα αὐτῆς ὑψούμενον.
(Gardner, *Types*, Pl. IX, 2, 5.)

ΠΡΙΑΝΣΙΕΩΝ Ποσειδῶν ιστάμενος μεθ' ἴματίου περὶ ἔαυτόν, κρατῶν τρίαιναν καὶ δελφῖνα. **Ρ** Στατήρ.

Κεφαλὴ γυναικεία.

(B. M. C., *Crète*, Pl. XVIII, 8.)

ΠΡΙΑΝΣΙΕΩΝ Δένδρον φοίνικος μεταξὺ δελφῖνος καὶ πηδαλίου . . . **Ρ** Δραχμή.

Κεφαλὴ γυναικεία.

ΠΡΙΑΝΣΙΕΩΝ Τρίαινα. **Ρ** Δραχ.

Κεφαλὴ γυναικεία.

(Ἀντόθι, Pl. XVIII, 10.)

ΠΡΙΑΝΣΙΕΩΝ Δένδρον φοίνικος, ἡ Ποσειδῶν ἐν στάσει ἐπιτιθέμενον διὰ τῆς τριαίνης . . . **Α** · 65

Ἡ τὸν ὄφιν θωπεύουσα θεὰ δύνατὸν νὰ εἴνε ἡ Περσεφόνη πλησιαζομένη ὑπὸ τοῦ ἐν μορφῇ ὄφεως Διός, σκηνὴ ὡσαύτως ἀπαντῶσα ἐπὶ νομίσματος τοῦ ἐν Σικελίᾳ Σελινοῦντος (σ. 225), ἡ δύνατὸν νὰ εἴναι ἡ Ύγίεια, ἐπειδὴ ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Λεβήνῃ παρὰ τὴν Πριανσόν.

Περὶ τὰ 200 π. Χ.

Τετράδραχμα Ἀθηναϊκῶν τύπων. Ἐπιγρ., ΠΡΙΑΝΣΙ. Ἀρχοντος ΠΥΡΓΙΑΣ-ΚΛ (B. M. Guide, Πίν. LV, XXXIV.)

Αὐτοκρατορικά.

Ἀδριανοῦ. Ἐπιγρ., ΠΡΙΑΝΣΙΕΩΝ. Τύποι — Δελφὶς καὶ κώπη.

Πύρανθος, πόλις παρὰ τὴν Γόρτυνα (Σιεφ. Βυζ. ε. λ.) καὶ Πριανσόν, μεθ' ἡς, ως τὰ νομίσματα αὐτῆς ἀποδεικνύουσιν, ἦτο σπενδῶς συνδεδεμένη.

Μετὰ τὸ 300 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Διός. (B. M. Cat, <i>Crète</i> , Πίν. XVIII. 13.)	ΠΥΡΑΝ (ἐν μονογρ.) καὶ ἀκροστόδιον ἐκατέρωθεν φοίνικος. Α· 55
---	--

Ἔδε ώσταύτως De Witte, *Rev. Num.*, 1845 καὶ Imhoof, *Mon. Gr.*, σ. 220.

Ραῦκος, πόλις μεσόγειος μεταξὺ τῆς Γόρτυνος καὶ Κνωσοῦ. Ἄν καὶ τὰ νομίσματα αὐτῆς ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος, δὲν φαίνεται δτι ἔκέτητο ἐπίνειόν τι, πρὶν ἡ κυριεύσει τὴν Τυλισσόν, δπερ δὲν θὰ συνέβη πρὸ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ τετάρτου αἰῶνος (ἴδε Τυλισσόν). Ἐν τούτοις δὲν εἶνέ τι ἀσύνθετος ἡ εὑρεσις τῆς λατρείας τοῦ Ποσειδῶνος ἐν μεσογείοις πόλεσι (Πρβλ. τὰς διαφόρους Θεσσαλικὰς πόλεις, τὴν Μαντίνειαν, κλπ.). Ἐν ἔτει 166 π. Χ. ἡ Κνωσὸς καὶ Γόρτυς προσέβαλον ὁμοῦ τὴν Ραῦκον, καὶ διεμοιράσαντο τὰς κτήσεις αὐτῆς (Πολυθ. XXX. 1).

Ποσειδῶν ἵππιος, γύμνος κρατῶν τρίαιναν καὶ ιστάμενος παρὰ τὸν ἵππον αὐτοῦ.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος μετὰ τριαινῆς ἐπὶ ὄψιν.

ΡΑΥΚΙΟΝ Τρίαινα (ἐπὶ τῷν ἀρχαιοτέρων κομματίων ἐν τετραγώνῳ ἐγκοῖλῳ)	ΡΑΥΚΙΩΝ Τρίαινα καὶ δύο δελφῖνες. Ρ Στατήρ. (Gardner, <i>Tyres</i> , Πίν. IX. 3.)
---	---

ΡΑΥΚΙΩΝ Δύο δελφῖνες Ρ Ἡμίδρ.	ΡΑΥΚΙΩΝ Δύο δελφῖνες Ρ Δραχμή.
---	--

Κεφαλὴ νεανικὴ κατ' ἐνώπιον.

Τρίαινα ἐν ἑγκοίλῳ τετραγώνῳ . .

Α Ἡμίδρ.

Κεφαλὴ γυναικεία.

ΠΑΥΚΙΟΝ Τρίαινα . . Α Ὁβολ.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος.

(B. M. Cat. Crete, Pl. XIX. 7.)

ΠΑΥΚΙΩΝ Τρίαινα μεταξύ δύο

δελφίνων . . . . . Α · 8

ΠΑΥΚΙΩΝ Κεφαλὴ ἵππου.

Δελφὶς καὶ τρίαινα . . . . . Α · 65

ΠΑΥΚ Δύο δελφῖνες.

Τρίαινα . . . . . Α · 5

ΠΑΥ Δελφὶς.

Ομοίως . . . . . Α · 5

Ρέθυμνα, ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς πρὸς δυσμὰς τῶν Ἐλευθεργῶν.

Περὶ τὰ 400-300 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

(B. M. Cat. Crete, XIX. 8.)

ΠΙ Ἀπόλλων ἡ Μίνως ὡς κυνηγός,

κρατῶν τόξον καὶ σφαῖραν. . . .

Α Στατήρ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς (ἀγροίκου ἔργασίας).

ΠΙ Τρίαινα. . . . . Α Δραχμῆ.

· Ομοίως.

» Δύο δελφῖνες. . . . Α · 55

· Ομοίως.

ΙΠ Τρίαινα . . . . . Α · 4

Σύνθετα, πόλις μεσόγειος ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ ὄρους τῆς Ἰδής πρὸς νότον τῶν Ἐλευθεργῶν. Φαίνεται δ' ὅτι ἦτο ἀρκετὰ σπουδαία πόλις κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα π. Χ. Τὰ νομίσματα αὐτῆς δεικνύουσιν, ὅτι ἐνταῦθα ἐλατρεύετο κυρίως ὁ Διόγυσος καὶ ὁ Ἐρμῆς.

Περὶ τὰ 400-350 π. Χ.

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρος, κισ-

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ φέροντος πλατύν

σοστεφῆς, λίαν δὲ ἀνάγλυφος.

πέτασον, λίαν ἀνάγλυφος. . . .

Α Στατήρ.

Tὸ σπουδαῖον τοῦτο νόμισμα εὑρίσκεται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Hunter. Ἐτερον κομμάτιον, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν ΣΥΒΡΙΤΙΟΝ. ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὅψεως, εὑρίσκεται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ L. de Hirsch.

Περὶ τὰ 350 - 300 π. Χ.

Διόνυσος πωγωνοφόρος καθήμενος ἐπὶ θώκου, κρατῶν θύρσον καὶ κάνθαρον.
(Gardner, *Types*, Πίν. IX 4, 14.)

Διόνυσος, φέρον θύρσον, ἐπιβαίνων πάνθηρος καλπάζοντος.
(Gardner, *Types*, Πίν. IX 4, 14)

Κεφαλὴ πάνθηρος (;

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ φέροντος πέτασον, ἐπὶ ὄψου δὲ κηρύκειον.

Τάνος, ἡ πόλις αὕτη, ὑπὸ μόνου τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου μνημονευομένη, φαίνεται ἐκ τῶν ἀκολούθων νομισμάτων ὅτι ἦτο διάφορος τῆς Ἰτάνου, πρὸς ἣν γενικῶς ἐταυτίζετο (Imhoof, *Monn. Gr.*, σ. 220).

Περὶ τὰ 400 - 300 π. Χ.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.

Κεφαλὴ ἀνδρὸς νεανικῆς.

Τυλιεσός, ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς Κρήτης, μεταξὺ Ραύκου καὶ τῆς θαλάσσης. Συνήθως νομίζεται ὅτι κατεκτήθη ὑπὸ τῆς τελευταίας ἐν ἀρχαίᾳ ἐποχῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ νομίσματα τῆς Τυλισοῦ ἀνήκουσιν ἀναμφισβητήτως εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα, ἡ πόλις θὰ διεφύλαξεν τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς τούλοχιστον μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Περὶ τὰ 400 - 300 π. Χ.

Κεφαλὴ Ἡρας φερούσης πόλον δι^ανθεμίων κοσμούμενον.
(Num. Chron., 1884. Πίν. II. 8).

ΣΥΒΡΙΤΙΩΝ Ἐρμῆς φέρων χλαμύδα, ιστάμενος, μετὰ φιάλης καὶ κηρυκείου, ἔχων δὲ τὸν πέτασον κρεμάμενον ἀπὸ τοῦ τραχήλου.

Ρ Στατήρ.

ΣΥΒΡΙΤΙΩΝ Ἐρμῆς μετὰ χλαμύδος ἐπὶ τῶν νώτων, ιστάμενος κεκλιμένος πρὸς τὰ ἐμπρός, θέτων δὲ τὸν ἀρ. πόδα ἐπὶ βράχου καὶ προσδένων τὰ σάνδαλα αὐτοῦ. Πρὸ αὐτοῦ κηρύκειον . . . Ρ Στατήρ.

Σταφυλὴ . . . . . Ρ Οβολός.

ΣΥΒΡΙΤΙΩΝ Σιαγῶν κάπρου ἡ ἀσκὸς οἴνου (;) . . . Ά · 5

ΤΑΝ σφαιρίδιον μεταξὺ τριῶν μηνίσκων . . . . . Ρ Οβολ.

ΤΑΝ[Ι]Τ Κεφαλὴ Ἐρμοῦ. Ρ Οβολ.

ΤΥΛΙΣΙΟΝ (ἢ ΩΝ), ἐνίστεται ἐπ' ἀριστερά. Γυμνὸς ἀνὴρ ιστάμενος, κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ κεφαλὴν αὐγός, ἐν δὲ τῇ ἀρ. τέξον. Ἐν τῷ πεδίῳ, δένδρον ἢ αἰχμὴ βέλους Ρ Στατήρ

Τραχένα, μικρόν τι πρὸς δυσμάς τῆς Ἐλύρου, πρὸς ἣν φαίνεται ὅτι συνεδέετο στενῶς πολιτικῶς τε καὶ θρησκευτικῶς, ἐπειδὴ τὰ νομίσματα ἀμφοτέρων τῶν πόλεων φέρουσι παγομοίους τύπους.

Περὶ τὰ 350-300 π. X.

ΥΡΤΑΚΙΝΙΩΝ (ἐνίστε ἐπ' ἀριστε- | Μέλισσα. Σύμβολον. Ἐνίστε ἐν τῷ
ρᾳ). Κεφαλὴ Κρητικῆς αἰγάλε- | πεδίῳ ῥόδον ἢ αἰχμὴ βέλους . .
γρου. Ὁπισθεν αὐτῆς αἰχμὴ βέ- | **Α** Δραχμὴ
λους. (B. M. Cat. Crete, Πίν. XII. 5).

Φαιστός, μία τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ περιφημοτάτων πόλεων τῆς Κρήτης κειμένη ἐπὶ τοῦ Ληθαίου ποταμοῦ πρὸς δυσμάς τῆς Γόρτυνος. Τὰ νομίσματα αὐτῆς ἄρχονται ἐν τῷ πέμπτῳ αἰῶνι, εἶνε δὲ πολυαριθμότατα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ἀλλὰ διακόπτονται αἱφνης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου, περὶ ὃν γρόνον, ώς φαίνεται, κατεστράφη ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Γορτυνίων. Οἱ ἐπώνυμοι τῆς Φαιστοῦ ἥτο οὐδὲς τοῦ Ἡρακλέους, οἱ δὲ ἄλλοι τοῦ θεοῦ τούτου ἀποτελοῦσι τὸ σύγηθες θέμα τῶν νομίσματικῶν αὐτῆς τύπων.

Περὶ τὰ 450-400 π. X.

Η Εύρωπη ταύρου ἐπιβαίνουσα. | **ΑΜΥΓΑ** οτ ιΘΡΤΜΑ[ ]
(Num. Chron., 1884, Π. III, 6.) | (==Φαιστίων τὸ πάῖμα) παραλλήλως τῶν τεσσάρων πλευρῶν ἔγκοιλου τετραγώνου, ἐν ᾖ κεφαλὴ λέοντος κατ' ἐνώπιον. Τὸ δλον ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ . . **Α** Στατήρ.

Τὸ νόμισμα τοῦτο (έξαιρουμένου τοῦ ἔθνικοῦ) δμοιάζει πρὸς τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τῆς Γόρτυνος καὶ δεικνύει, ὅτι ἐν τῷ πέμπτῳ αἰῶνι αἱ δύο πόλεις ἤσαν στενῶς συνηνωμέναι.

ΣΤΜΣΑ (=Φαιστοὶ . . .). Εύρωπη | Ερμῆς (,), καθήμενος ἐπὶ βράχων, καθημένη ἐπὶ βράχων, | καρατῶν κηρύκειον (,) ἐν τῇ ἀρ. τὴν χεῖρα πρὸς ταῦρον ἐρχόμενον | υψῶν δὲ μικρὸν τὴν δεξιάν. . .
πρὸς αὐτήν. (N. C., 1884, Π. III, 9.) **Α** Στατ.

Περὶ τὰ 400-300 π. X.

Ἡρακλῆς γυμνός, μετὰ τόξου καὶ ὁπάλου ιστάμενος, ἔχων τὴν λεοντίνην κρεμαμένην διπισθεν αὐτοῦ.

Ομοίως.

Ἡρακλῆς γυμνὸς μετὰ ὁπάλου, τόξου καὶ λεοντῆς, ιστάμενος κατ' ἐνώπιον μεταξὺ παμμεγέθους διφεως καὶ δένδρου.

Ἡρακλῆς κραδαίνων ὁπάλον, δρινὸν δὲ προσβάλλων.

Ἡρακλῆς μαχόμενος πρὸς τὴν "Γδραν," ὑπὸ καρκίνου βοηθουμένην.

"Οτε δὲ Ἡρακλῆς ἐφόνευσε τὴν βοηθείαν τοῦ Ἰολάου τὴν Λερναίαν Γδραν, μέγας καρκίνος ἥλθε πρὸς βοήθειαν αὐτῆς καὶ ἐπλήγωσε τὸν Ἡρακλέα εἰς τὸν πόδα ('Απολλοδ., II. 5, 2).

'Ο φέρων πέδας ταῦρος ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων εἶνε δὲ περίφημος Κρητικὸς ταῦρος δὲ υπὸ τοῦ Ἡρακλέους δεσμευθείς.

ΖΟΙΑΧΛΕΞ Θεὸς νεαρὸς γυμνός, καθήμενος ἐπὶ κορμοῦ γηραιοῦ δένδρου, κρατῶν δὲ ἀλέκτορα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτοῦ γόνατος.

Ἡρακλῆς γυμνός, καθήμενος ὡς ἀναπαύμενος ἐπὶ τοῦ ἐδέφους παρ' αὐτῷ κρέμανται ἀπὸ στήλης ἡ ἐνίστε απὸ δένδρου τὸ τόξον καὶ ἡ φαρέτρα. "Οπισθεν δέ, ἐνίστε, μέγας ἀμφορεύς.

ΤΑΛΩΝ Γυμνὴ πτερωτὴ ἀνδρικὴ παράστασις, δὲ Τάλως, τρέχων καὶ λίθον ἐκτοξεύων.

Κεφαλὴ ἀνδρὸς νεανικῆ, Φαίστου ἡ Ἡρακλέους.

(*N. Ch.*, 1884, Πίν. III. 7, 8.)

ΙΟΚΙΤΜΙΑΣ Ταῦρος βόσκων, ἔχων τοὺς προσθίους πόδας διὰ πέδης δεσμευμένους. Τὸ δλον ἐνίστε στεφάνῳ. . . . . **Ρ** Στατήρ.

Κεφαλὴ ταύρου, ταινίᾳ ἀναδεδεμένῃ. **Ρ** Στατήρ.

Ταῦρος μετὰ πέδης τὸ δλον ἐν στεφάνῳ . . . . . **Ρ** Στατήρ.

Ταῦρος . . . . . **Ρ** Στατήρ.

ΦΑΣΤΙΟΝ (ἢ ΩΝ) Ταῦρος. **Ρ** Στατ. (*Πίναξ KA'*. 12.)

ΦΑΙΣΤ (ἐπ' ἀριστ.) Ταῦρος βαδίζων ἡ κυρίσσων. . . **Ρ** Στατήρ. (*Πίναξ KB'*. 1.)

ΦΑΙΣ Ομοίως . . . **Ρ** Στατήρ. (*Gardner, Types*, Πίν. IX, 8.)

ΦΑΣΤΙΩΝ Ταῦρος κυρίσσων . . . (*Πίναξ KB'*. 2.) **Ρ** Στατήρ.

ΦΑΙΣ (ἐπ' ἀριστ.) Κεφαλὴ ταύρου κατ' ἐνώπιον . . . . . **Ρ** Δραχμή, ἡμίδρ. καὶ διβολ.

Περὶ τὰ 300 - 250 π. X.

Τάλως ἔφορμῶν πρὸς δεξ. ἐκτοξεύων | ΦΑΙΣΤΙΩΝ Κύων ἰχνηλατῶν. Α · 7
λίθους.
(*Num. Chr.* 1884, Πίν. III. 11).

‘Ο Ζεὺς ἐλατρεύετο ἐν Φαιστῷ ὑπὸ νεανικὴν μορφὴν καὶ τὸ Σημιτικὸν ὄνομα Φελχάνος (‘Ησύχιος ἐ. λ. Γελχάνος δ Ζεὺς παρὰ Κρησίν). Τὰ νομίσματα δεικνύουσιν, ὅτι ἡ ὀρθὴ μορφὴ τοῦ ὄνόματος ἦτο Φελχάνος καὶ οὐχὶ Γελχάνος. Τὸ δὲ πτηνὸν τῆς αὐγῆς, δ ἀλέκτωρ, ἐνδεικνύει, ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Γελχάνου ἐνεῖχεν ἡλιακὸν χαρακτῆρα. Ἐπέρα Κρητικὴ σύλληψις ἀρχικῶς ἡλιακὴ ἦτο δ Τάλως (πρβλ. ‘Ησυχίου, Τάλως δ ἥλιος), θαυμάσιος χαλκοῦς ἀνήρ, ἔργον τοῦ Ἡφαίστου, φυλάσσων τὴν νῆσον Κρήτην, τρὶς δὲ καθ’ ἑκάστην ἡμέραν ταχέως περιτρέχων· αὐτὴν καὶ ἐκτοξεύων λίθους κατὰ παντὸς ξένου πλοίου πλησιάζοντος τὰς ἀκτὰς (πρβλ. Ἀπολλωνίου, IV. 1638. Ἀπολλοδώρου I, 9. 26). ‘Ο κρητικὸς τύπος τοῦ ὄνόματος (ἄν ετέθη κατ’ ὄνομαστικὴν) φαίνεται ἐκ τῶν νομισμάτων ὅτι ἦτο Τάλων καὶ οὐχὶ Τάλως.

‘Ο κύων τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν χαλκῶν νομισμάτων ἦτο, ὡς δ Τάλως, ἔργον τοῦ Ἡφαίστου καὶ φύλαξ τοῦ Κρητικοῦ Διὸς (De Witte, *Rev. Num.*, 1840, σ. 188).

Ἐπὶ ἀργυροῦ στατῆρος τῆς συλλογῆς τοῦ Gréau (ἀρ. 1567) δ κύων ἐμφανίζεται μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ Τάλω.

Φαλασάρνα, πόλις ἐπὶ τῆς ΒΔ ἄκρας τῆς νήσου, ἔχουσα ναὸν τῆς Δικτύννης καὶ ὀχυρὸν λιμένα (Bursian, *Geogr.* II 553). Οἱ νομισματικοὶ αὐτῆς τύποι ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τῆς Δικτύννης καὶ τοῦ Ποσειδῶνος.

Περὶ τὰ 400 - 300 π. X.

Κεφαλὴ Δικτύννης ἔχουσα τὴν κόμην | ΦΑ Τρίαινα. . . . . **R** Στατήρ.
δεδεμένην διὰ ταινίας δἰς περὶ (B. M. Cat. *Crete*, Πίν. XVI. 7).
αὐτὴν ἐστραμμένης.

Κεφαλὴ Δικτύνης μετὰ κόρμης ἀνα-	ΦΑ Τρίανα. (Αὐτόθι, XVI 8) . .
δεδεμένης.	ΑΡ Ἡμίδρ.
·Ομοίως.	·Ομοίως . . . . . ΑΡ Ἡμίδρ.
·Ομοίως.	ΦΑ Κράνος. . . . . Α · 6
Φ. (B.M. Cat. Crete, Pl. XVI. 10)	Δελφίς. . . . . Α · 45

Χερσόνησος, ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς νήσου, περὶ ἣς λέγεται, δτι ἡτο ἐπίνειον τῆς Λύττου. Τὰ νομίσματα αὐτῆς ἀποδειχνύουσιν, δτι ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ 4ου αἰώνος ἀπήλαυσε πλήρους αὐτονομίας. Παρ' αὐτὴν ὑπῆρχε ναὸς τῆς Βριτομάρτεως, ἣς ἡ κεφαλὴ ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν νομισμάτων (Στράβ. 479)

Κεφαλὴ Βριτομάρτεως δαφνοστεφῆς, ἔχουσα τὴν κόρμην πρὸς τὰ ἄνω περιελισσομένην καὶ εἰς κρώβυλον συνδεμένην, μετὰ κυματιζόντων ἄκρων.	ΧΕΡΣΟΝΑΣΙΟΝ Ἀπόλλων γυμνός, καθήμενος ἐπὶ δμφαλοῦ διὰ δι- κτίου (ἀγρηνὸν) κεκαλυμμένου, κρατῶν δὲ λύραν ἐπὶ τῶν γονά- των αὐτοῦ . . . ΑΡ Στατήρ.
(Num. Chron., 1884, Pl. III. 12)	ΧΕΡΣΟΝΑΣΙΩΝ, ΧΕΡΣΟ, κτλ. ·Ηρακλῆς μετὰ λεοντῆς περὶ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα, βαδίζων πρὸς ἀρ. καὶ κτυπῶν διὰ τοῦ ὑψωμέ- νου ρόπαλου αὐτοῦ. ΑΡ Στατήρ.
Κεφαλὴ Βριτομάρτεως (ἀγροίκου ἐρ- γασίας)	
B. M. Cat Crete, Pl. IV. 2, 3)	

‘Ο τελευταῖος τύπος εἶνε δουλικῶς ἀντιγεγραμμένος ἀπὸ τῶν νομισμάτων τῆς Στυμφάλου (σελ. 567).

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΧΕΡ Πρῷρα. . . . . Α · 7 · 45
ΧΕΡ Εἰς μονογράφημα.	·Αετός . . . . . Α · 65

ΑΙ ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ.
(ΚΥΚΛΑΔΕΣ ΚΑΙ ΣΠΟΡΑΔΕΣ).

[Borell, H. P., ἐν Num. Chron., V. 173 κ. ἔξ. Brönsted, Reisen und Untersuchungen in Griechenland, Paris, 1826 καὶ 1830. British Museum, Catalogue, Greek Coins, Crete and the Aegean Islands. London 1886, ὑπὸ W. W. Wroth.]

Ἡ νομίσματοκοπία τῶν Κυκλαδῶν καὶ Σποράδων καλουμένων νήσων ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων καλῶς χαρακτηριζομένων καὶ εὐκόλως διακρινομένων κλάσεων. Πρῶτον ὑπάρχουσιν οἱ σφαιροειδεῖς καὶ συμπαγεῖς στατῆρες τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου, κοπέντες κατὰ τὸν Αἰγαίνητικὸν κανόνα ἐν Κέω, Νάξῳ, Σίφνῳ, Πάρῳ καὶ Μήλῳ, ἐν ᾧ τελευταίᾳ ἡ διλκὴ τοῦ στατῆρος ἀνέρχεται μέχρι 222 κόκκων.

Τὰ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης παρουσιάζουσιν ἔγκοιλον τετράγωνον ἐπὶ τῆς διπισθίας ὅψεως συνήθως, ἀλλ᾽ οὐχὶ πάντοτε, διηρημένον, ὡς ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων νομίσμάτων τῆς Αἰγίνης εἰς τριγωνικὰ σχήματα, τινὰ τῶν ὁποίων εἶνε βαθέως κεχαραγμένα. Εἶνε δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι πάντα τὰ ἀρχαιότατα ταῦτα νησιωτικὰ νομίσματα ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τῶν ἀρχῶν τῆς νομίσματοκοπίας ἐν Κρήτῃ. Ἡ Αἴγινα ἐπομένως καὶ οὐχὶ ἡ Κρήτη πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ κοιτίς τῶν ἀρχαϊκῶν ἀργυρῶν νομίσμάτων παντὸς τοῦ κεντρικοῦ μέρους τοῦ Αἰγαίου πελάγους μετὰ τῶν πολυαριθμῶν ἀύτοῦ νήσων καὶ τοῦ ναυτικοῦ αύτῶν πληθυσμοῦ.

Τὰ πλεῖστα τῶν νομίσμάτων τῆς ἀρχαϊκῆς ταύτης περιόδου προέρχονται ἐκ δύο σπουδαίων εύρημάτων, ὃν τὸ μὲν ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ νήσῳ Θήρᾳ τὸ ἔτος 1821, τὸ δὲ ἔτερον ἐν Μήλῳ. Μικρὰ ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅτι τὰ δύο ταῦτα εύρήματα

ἀντιπροσωπεύουσιν ἐν τῷ συνόλῳ τὰ κυριώτατα τῶν κυκλοφορούντων νομισμάτων ἐν ταῖς νησιωτικαῖς πολιτείαις κατὰ τὸν ἔδομον καὶ ἔκτον αἰῶνα π.Χ. Εὔτυχῶς δὲ Borell διετήρησε περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ εὑρήματος τῆς Θήρας σημείωσιν ύψιστου νομισματικοῦ ἐνδιαφέροντος· πολὺ δὲ βραδύτερον δὲ κ. W. Wroth (*Num. Chron.* 1884, σ. 269) παρέσχε λεπτομερεστέρας περιγραφὰς καὶ φωτογραφικὰς ἀπεικονίσεις πάντων τῶν ἐν τῷ ύπομνήματι τοῦ M. Borell σημειουμένων κερμάτων. Τοῦ εὑρήματος τῆς Μήλου δὲν ἔλιξθη ἀκριβῆς σημείωσις.

Τὰ ἐν Θήρᾳ εὑρεθέντα νομίσματα ἡσαν ἐν συντόμῳ τὰ ἔξης: —

Αἴγινης σταθμητικὸς κανὼν.

Αἴγινα	541	στατῆρες τοῦ παλαιοῦ τύπου τῆς χελώνης (<i>Num. Chron.</i> , 1884. Πίν. XII. 15.)
"Αργος (;) ἢ Δῆλος (;) 23	»	"Εμπ. Δύο δελφῖνες. "Οπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον ("Ενθ. ἀ. Πίν. XII. 12.)
Κέως	1	» "Εμπ. Ἀμφορεύς. "Οπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον. ("Ενθ. ἀ. Πίν. XII. 14.)
Νάξος	14	» "Εμπ. Κάνθαρος. "Οπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον. ("Ενθ. ἀν. Πίν. XII. 7.)
Πάρος	2	» "Εμπ. Αἴξ, ἡς κάτω δελφίς. "Οπ. Τετράγ. ἔγκοιλον ("Ενθ. ἀ. Πίν. XII. 13.)
Σίφνος	3	» "Εμπ. Αετὸς ιπτάμενος. "Οπ. Τετράγ. ἔγκοιλον ("Ενθ. ἀ. Πίν. XII. 3.)
"Αβέβαια	41	» "Εμπ. Πρόσθιον ἵππου. "Οπ. Δύο τετράγωνα ἔγκοιλα, ὧν τὸ μὲν μικρόν, τὸ δὲ ἔτερον μέγα, περιέχοντα ἀστέρας ἔκαστον. ("Ενθ. ἀ. Π. XII. 1.)
(Κύμη Αιολίδος;)		
Αβέβαια	48	» "Εμπ. Πρόσθιον λέοντος, στρέφοντος τὴν κεφαλήν, ἐνίοτε ἐπιγεγραμμένοι ΝΛΟ ἢ ΟΝΛ = Οὐλ...,. "Ολν... "Ογύ... ἢ δυνατὸν Γνθ... (Γύθειον;) "Οπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον ἀκανόνιστον περιέχον ἐπὶ ἑνὸς παραδείγματος ἀστέρα (".Ενθα ἀνωτ. Πίν. XII. 3, 4, 5.)

Φοινικικὸς σταθμητικὸς κανών.

'Αβέβαιον . . .	1 σιατήρ.	"Εμπ. Κεφαλὴ Σατύρου μετ' ὁξέων ῶτων, ἄκρας ἀργαίκης τεχνοτροπίας. "Οπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον τραχύ, (<i>Num. Chron.</i> 1884, Πίν. XII 17). "Ολκὴ 211 κ. (έφθαρμένον)
'Αβέβαιον . . .	1 »	"Εμπ. Κεφαλὴ κάπρου. "Οπ. Τετρά- γωνον ἔγκοιλον τραχύ, 223 κ. (<i>"Ενθ. ἀν.</i> Πίν. XII. 9.)
'Αβέβαιον . . .	2 »	"Εμπ. Μεγάλη κεφαλὴ ιχθύος, μετὰ οὐρᾶς ιχθύος κάτωθι. "Οπ. Τε- τράγωνον ἔγκοιλον τραχύ, 227 κ. (<i>"Ενθα</i> ἀνωτέρω, Πίν. XII. 6.)

Εὔδοϊκὸς σταθμητικὸς κανών.

Κάρυστος Εύδοϊας (;) . . .	1 Δραχμῆ.	"Εμπ. Ἀλέκτωρ. "Οπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον.
'Αβέβαιον . . .	82 Δραχμαῖ.	"Εμπ. Κεφαλὴ κάπρου. "Οπ. Τετρά- γωνον ἔγκοιλον τραχύ. (<i>"Ενθ. ἀν.</i> Πίν. XII. 10, 11).

Ἐν δλῳ 760 νομίσματα

Οι τέσσαρες Φοινικικοῦ σταθμοῦ στατῆρες (περὶ τοὺς 230 κ. τὸ πολὺ) εἶνε λίαν ἀργαίκης ἐργασίας, πιθανῶς δ' εἶνε παραδείγματα τοῦ πρωτογόνου Αἰγινητικοῦ στατῆρος πρὸ τῆς ἐλαττώσεως ἢ ἐκπτώσεως αὐτοῦ εἰς 196 κ. περίπου. Εἶνε δὲ ἀρχετὰ βαρύτεροι παντὸς νομίσματος αὐτῆς τῆς Αἰγίνης, δύνανται ὅμως νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ἔνδειξιν τῆς προελεύσεως τοῦ Αἰγινητικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Περσικῶν πολέμων μέχρι τῶν μέσων τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ὅτε αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἦσαν φόρου ύποτελεῖς τοῖς Ἀθηναίοις, μόνον ἡ Σίφνος φαίνεται, ὅτι ἀπήλαυσε τοῦ δικαιώματος τοῦ νομίσματος πετεῖν, ἐκδίδουσα Αἰγινητικοὺς στατῆρας καὶ Ἀττικὰς δραχμὰς μετὰ τύπων ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων, ὡν δὲ πὶ τῆς διπισθίας ὄψεως περιβάλλεται ὑπὸ καλῶς δεῖηλωμένου τε-

τραγώνου ἐγκοίλου. Αἱ ἄλλαι δὲ νῆσοι ἔσαι ἐπανήρχισαν νὰ κόπτωσι νόμισμα δὲν ἔπραξαν τοῦτο πρὸ του 350 π. Χ., οὐδὲ πράγματι δυνάμεθα νὰ δείξωμεν πολλὰ ἀργυρᾶ νομίσματα ἀρχαιότερα του ἔτους 308 π. Χ., στε ὁ Πτολεμαῖος ἡλευθέρωσε ἀπὸ τῆς Μακεδονικῆς φρουρᾶς τὴν Ἀνδρον, μεθ' ὁ ταχέως αἱ Κυκλάδες περιῆλθον υπὸ τὴν ἡπίαν διοίκησιν τῶν Πτολεμαίων, ἐπιτρέψάντων αὐταῖς, ως φαίνεται, νὰ διατηρήσωσιν περιωρισμένην τινὰ αὐτονομίαν καὶ τὸ δικαίωμα του κόπτειν τὰ ἵδια αὐτῶν νομίσματα.

Νῦν δ' ἀποδείνει κατά τι δύσκολος ἡ διάκρισις τῶν νομίσματικῶν σταθμητικῶν κανόνων, ὃν ἐποιοῦντο χρῆσιν αἱ διάφοροι νῆσοι κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα π. Χ. Τὸ τετράδραχμον φθάνει ἐν Τήνῳ τους 254 κ. ἐν Πάρῳ 240 κ. καὶ ἐν Σύρῳ 246 κ. Τὰ βαρύτατα τῶν διδράχμων, ἦτοι τὰ τῆς Πάρου, φθάνουσι τους 118, αἱ δὲ δραχμαὶ τους 58 κόκκους.

'Αφ' ἑτέρου δὲ πάλιν ἐν Μήλῳ τὰ βαρύτατα τῶν τετραδράχμων δὲν ὑπερβαίνουσι τους 227 κ., ἐν ὃ ἐν Ἀνδρῷ, Δήλῳ, Ἰω καὶ Νάξῳ τὰ διδράχμα ἔλκουσι κατὰ μείζονα δρον περὶ τους 110 κ. καὶ αἱ δραχμαὶ 55 κ. Ἐκ τούτου δὲ φαίνεται, ὅτι τινὲς τῶν νήσων ἐποιοῦντο χρῆσιν ἐλαφρᾶς τινος μορφῆς του Ἀττικοῦ κανόνος, ἐνῷ ἄλλαι ἔξεδιδον τὰ ἵδια αὐτῶν νομίσματα συμφώνως τῷ Ροδίῳ κανόνι, ὅστις ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἦτο ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Πτολεμαϊκόν. Ο χρόνος, εἰς ὃν τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνήκουσι, συμπίπτει πρὸς τὸν τῆς ἀκμῆς τῆς ἴσχύος καὶ του ἐμπορίου τῶν Ροδίων ἐν τοῖς ὕδασι τούτοις. Ἐν Κέω, Πάρῳ, Σύρῳ καὶ Τήνῳ τὰ νομίσματα βεβαίως εἶνε βαρύτερα ἢ ὥστε νὰ καταταχθῶσιν ὡς Πτολεμαϊκά, δεικνύουσι δὲ σαφῶς, ὅτι ἀν καὶ αἱ νῆσοι, ἀπὸ τῶν χρόνων Πτολεμαίου του Β'. μέχρι περίπου του 200 π. Χ. ἀπετέλουν μέρος τῶν κτήσεων τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, ἡ διοίκησις τῶν Πτολεμαίων ὑφίστατο σχεδὸν μόνον κατ' ὄνομα. Στατῆρες τῶν Κυκλάδων δυνάμενοι νὰ ἀποδοθῶσιν ἀσφαλῶς εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν του 200 π. Χ. δὲν ὑπάρχουσιν. Οὕτω δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι τὰ νέα Ἀθηναϊκὰ ἀργυρᾶ νομίσματα

καὶ αἱ ἄφθονοι ἐκδόσεις τῶν Κρητικῶν πόλεων ύπεσκέλισαν περὶ τὸν χρόνον τοῦτον πᾶν ἔτερον ἐγχώριον νόμισμα ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει.

	700-480	480-400	400-300	300-200	Μετὰ τὸ 200	Αὐτοχρατο- ρικὰ
ΑΜΟΡΓΟΣ	...	...	A			
Αἰγιάλη	...	...	...	R A	...	A(;)
Ἄρκεσίνη	...	...	...	A		
Μινώα	...	...	...	A	...	
ΑΝΑΦΗ	...	...	...	A		
ΑΝΔΡΟΣ	...	...	...	R A	...	
Γραρός	...	...	...	A		
ΔΗΛΟΣ	R(;)	...	A	R A	A	
ΘΗΡΑ	...	...	A	R A	...	A
ΙΟΣ	...	...	...	R A	...	A
ΚΕΩΣ	R	...	A	A		
Ίουλίς	R	...	A			
Καρθαία	R	...	...	R A		
Κορησσία	R	...	A	A		
Ποιήσσα	...	...	A			
ΚΙΜΩΛΟΣ	...	...	A			
Κρήνος	...	...	A	...		
ΜΗΑΟΣ	R	...	R A	R A	...	A
ΜΥΚΟΝΟΣ	...	...	R A	A	A	A
ΝΑΞΟΣ	R	...	R A	R A	A	A
ΠΑΡΟΣ	R	...	R	R A	...	A
ΣΕΡΙΦΟΣ	...	...	...	A	A	
ΣΙΚΙΝΟΣ	...	...	...	A		
ΣΙΦΝΟΣ	R	R	...	A	...	A
ΣΥΡΟΣ	...	...	...	R A	R	A
ΤΗΝΟΣ	...	...	...	R A	R	A
ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΣ	...	...	...	A		

Αμοργός. Η νῆσος αὕτη πρὸς ἀνατολὰς τῆς Νάξου καὶ τῶν Κυκλαδῶν κειμένη περιεῖχεν ἐπὶ τῶν δυτικῶν αὐτῆς παραλίων τρεῖς πόλεις, τὴν Αἰγιάλην πρὸς βορρᾶν, τὴν Μινώαν ἐν τῷ μέσῳ καὶ τὴν Ἀρκεσίνην πρὸς νότον. Μέχρις ἵσως τοῦ τελευταίου μέρους

τοῦ τετάρτου αἰῶνος αἱ πόλεις αὗται, ὡς ἀποδεικνύουσιν τὰ ἀκόλουθα γαληνὰ νομίσματα καὶ αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί, ἀπετέλουν πολιτικῶς μίαν καὶ μόνην κοινότητα, κατόπιν ὅμως αἱ τρεῖς πόλεις ἐμφανίζονται ἐκάστη ὡς ἀνεξάρτητος πολιτεία.

Πρὸ τοῦ 300 π. Χ. περίπου.

Ἄστηρ καὶ μηνίσκος	ΑΜΟ Δύο θύρσοι χιαστί.	Α 65
Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ.	» Μέλισσα.	Α 4
Σικύα (ἰατρικὸν ἀγγείον).	» Ὁμοίως.	Α 5

Αἴγεαλη, ἐν Ἀμοργῷ:

Μετὰ τὸ 300 π. Χ. περίπου

Κεφαλὴ Διδὸς ἢ Ἀσκληπιοῦ. (B. M. Cat., Πίν. XX, 1.)	ΑΙΓΙ Αἰγίπαν καθήμενος δικλαδόν, αὐλῶν διὰ τῆς σύριγγος. Α 33 κ.
Αἰγίπαν ιστάμενος ἢ καθήμενος ὡς ἀνωτέρω, ἢ κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ δαφνοστεφής. (Ἀντόθι, Πίν. XX, 2, 3.)	ΑΙΓΙ, ΑΙ, κτλ. Σικύα (κωνικὸν ἀγ- γεῖον ἀνεστραμμένον μετὰ χαμη- λοῦ στορμίου) ἐν τῷ πεδίῳ ἐνίστε δφις συνεσπειρωμένος . . . Α 65
Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.	ΑΙΓΙ Γλαῦξ. . . . . Α 65
Κεφαλὴ γυναικεία πυργοστεφής	» Κεφαλὴ λέοντος μετὰ τοῦ τρα- χῆλου. . . . . Α 5

Αὔτοκρατορικὰ νομίσματα, πιθανῶς εἰς τὴν Αἰγαίαν ἀνή-
κοντα, ἵδε ὑπὸ Αἰγίαλον τῆς Παφλαγονίας ἐν τόπῳ. Β'. σελ. 17.

Ἄρκεσένη, ἐν Ἀμοργῷ:

Μετὰ τὸ 300 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.	ΑΡΚΕ Κάνθαρος καὶ θύρσος Α 75
-------------------------	-------------------------------

Μινώα, ἐν Ἀμοργῷ:

Μετὰ τὸ 300 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρου.	ΜΙΝΩ Κάνθαρος. . . . . Α 65
------------------------------	-----------------------------

Αὔτοκρατορικά. Ἰ. Παύλας καὶ Ἰ. Μαίτης. Ἐπιγρ. ΜΙΝΟΗΤΩΝ,
επι. ΤΙ. ΦΛΑ. ΕΡΓΙΝΟΥ ΑΡΧ(οντος), Ἀπόλλων Κιθαρωδός.
Περὶ τῶν νομίσμάτων τῆς Ἀμοργοῦ ἵδε Π. Λάμπρου, Νομί-

σματα τῆς νήσου Ἀμοργοῦ, ἐν Ἀθήναις 1870, καὶ *Num. Zeit.*, II σελίς. 349.

’Ανάφη, μικρὰ νῆσος πρὸς ἀνατολὰς τῆς Θήρας καὶ πρὸς νότον τῆς Ἀμοργοῦ. (’Απόλλων., Ἀργοναυτ., IV. 1709 κ. ἔξ. Στράβ., X. 484). Εἰδικὴ ἐν αὐτῇ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς Αἰγλήτου καὶ Ἀραφαίου.

Μετὰ τὸ 300 π. Χ. περίπου

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος Αἰγλήτου κατ'	Α-Ν ἥ ΑΝΑΦ Κρατήρ. ὑπεράνω αὐτοῦ μέλισσα . . . . .
(B. M. Cat., Pl. XX, 8.)	Ἄ. 6

”**Ανδρος**, ἡ μεγίστη καὶ βορειοτάτη τῶν Κυκλαδῶν. Κύριος θεὸς τῆς νήσου ἦτο ὁ Διόνυσος, ἐν τῷ ιερῷ τοῦ ὅποίου ὑπῆρχε πηγή, ἐξ ἣς κατ’ ἔτος, διαρκούσης τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοδαιτίων, ἔρρεεν οἶνος (Πλινίου Η. 103. XXXI. 2, 16. Παυσαν. VI. 26 Λέγοντι δὲ καὶ ”Ανδριοι παρὰ ἔτος σφίσιν ἐσ τοῦ Διονύσου τὴν Ἑορτὴν ὁ εἶναι οἶνον αὐτόματον ἐκ τοῦ ιεροῦ). Ἐν ἔτει 308 π. Χ. ὁ Πτολεμαῖος ἀπῆλευθέρωσε τὴν ”Ανδρον τῆς Μακεδονικῆς αὐτῆς φρουρᾶς. Τοῦτο φαίνεται εἶναι ὁ χρόνος ἀφ’ οὗ ἄρχεται ἡ νομίσματοκοπία αὐτῆς.

Μετὰ τὸ 308 π. Χ. περίπου. Πτολεμαϊκὸς ἥ Ρόδιος κανὼν

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ κισσοστεφής. (B. M. Cat. Pl. XX 10)	ΑΝΔΡΙΩΝ Ἀρτεμις (;) ισταμένη ἐν βραχεῖ χιτῶνι ἀφίνοντι ἀκάλυπτον τὸν ἔτερον τῶν μαστῶν, στηριζομένη δ’ ἐπὶ λόγγῃ καὶ σπένδουσα . . . . Ρ 100. 6 κ.
---	---

”Ομ.” Οπισθεν Φ. (Αὐτόθι Pl. XX. 9) ΑΝΔΡΙ Πάνθηρ . . Ρ 52 κ.

Τὰ γαλκᾶ νομίσματα φέρουσι συνήθως κεφαλὰς Διονύσου νεαροῦ ἥ πωγωνοφόρου ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὅψεως, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας θύρσον τεταινιωμένον, ἀμφορέα, ἥ κάνθαρον, ἐπὶ δὲ τῶν τελευταίων νομίσμάτων Ἀπόλλωνα Κιθαρώδον.

Αὐτοκρατορικά, ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέγρι Γέτα. Ἐπίγρ ΑΝΔΡΙΩΝ. ”Ισις κατ’ ἐνώπιον. Πρβλ. τὸν ὑπὸ Ross ἐν ”Ανδρῷ ἀνακαλυφθέντα ὅμνον τῆς ”Ισιδος (Class. Mus., σ. 34, κ. ἑ.)

Γύαροις. Ἀπλοῦς γυμνὸς βράχος, ὀλιγάνθρωπος καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀρχαιότητα.

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία πυργοστερής

ΓΥΑΡΙΩΝ Περσεὺς κρατῶν φιάλην (;) καὶ ἄρπην . . . Α·65

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος.

ΓΥΑΡΙΩΝ Φαρέτρα μετὰ τελαμῶνος. . . . . Α·5

(B. M. Cat. Πίν. XXIII. 7).

ΓΥΑΡΙΩΝ Ἀρπη Περσέως. Α·5

Ομοίως.

ΓΥΑΡΙΩΝ Στάχυς σίτου . Α·5

Ἐλαφος.

Δῆλοις. Ἐκ τῶν κοπέντων ἐν Δήλῳ νομισμάτων, ἀν ἔκόπησαν τοιαῦτα διαρκούσης τῆς πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων ἀργαῖας περιόδου τῆς αὐτονομίας τῆς Δήλου, οὐδὲν ἀνεγνωρίσθη μέχρι τοῦδε ὡς ἀνῆκον αὐτῇ. Δύναται ἐν τούτοις νὰ ἔξετασθῇ, ἀν ἡ σειρὰ τῶν ἀρχαῖκῶν ἀργυρῶν στατήρων, τῶν ἔχοντων ὡς τύπον δύο δελφῖνας, περιγραφέντων δ' ἀνωτέρω ὑπὸ τὸ Ἀργος (σελ. 546) πρέπει νὰ ἀποδοθῇ μᾶλλον εἰς τὴν νῆσον Δῆλον. Ἀπὸ τοῦ 478 π. X. μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τετάρτου αἰώνος δὲν πρέπει νὰ ἀναμένωμεν Δηλιακὰ νομίσματα, ἐπειδὴ καθ' ἄπαντα τὸν χρόνον ἔκεινον αὕτη ύπεκειτο σχεδὸν πάντοτε εἰς τὰς Ἀθήνας. Βραχὺ πρὸ τοῦ 300 π. X. ἡ νῆσος ἐγένετο ἀνεξάρτητος καὶ διέμεινεν αὐτόνομος, μέχρις οὗ ἐν ἔτει 166 π. X. ἐδόθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τοῖς Ἀθηναίοις.

Περὶ τὰ 300 π. X. ἢ μᾶλλον πρότερον 166 π. X.

*Ρόδιος ἢ Πτολεμαϊκὸς σταθμητικὸς κανὼν

Λύρα (Borell, Num. Ch., V. 175).

ΔΗΛΙ μεταξὺ τῶν κνημῶν τροχοῦ.
Α Δραχμῆ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, καλῆς τεχνοτροπίας.

Δ·Η Λύρα . . . . .

Α Δραχμὴ 51 κ. καὶ ἡμίδ. 25 κ.

Ομοίως.

ΔΗΛΙΩΝ Ομοίως. Α 1/4 δρ. 12 κ.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.

Δ·Η Δένδρον φοίνικος . . Α·65

(B. M. Cat., Πίν. XXIII. 1)

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος.	Δ - Η Λύρα	Α · 65 · 45
(B. M. Cat. Πίν. XXIII, 1).		
Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος	Δ - Η Δένδρον φοίνικος, οὗ ς καὶ κύκνος	Α · 45

Τὸ δένδρον βεβαίως εἶνε δὲ ιερὸς φοίνιξ (Εὔρ. Ἐκ 458 κ. ἔξι πρωτογόνος φοίνιξ, ὀδηνος ἄγαλμα δίας), οὗ κάτω ἐγέννησεν ἡ Λητὼ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἀρτέμιδα. Ὁ ἐν τῷ δένδρῳ κύκνος γαρακτηρίζει αὐτὸν ως ιδίως ιερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Μετὰ τὸ 166 π. X. περίπου.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, ὑποκάτω δ'	ΑΘΕ Γλαῦξ ἐπὶ ἀμφορέως . .	Α
αὐτῆς ΤΡΙΑ.		

Περὶ τῆς ἀπονομῆς ταύτης ἵδε *Mittheilungen d. deutsch-arch. Inst* VI. 238. Φαίνεται, ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνεκαλύφθησαν ἐν Δήλῳ. Ἔνεκα τούτου ὑποτίθεται ὅτι ἐκόπησαν ἐκεῖ ἐπὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς διοικήσεως.

Θήρα, (Σαντορίνη), πρὸς δυσμάκας τῆς Ἀνάφης καὶ πρὸς νότον τῆς Ιου, κειμένη, ἐσγηματίσθη ὑπὸ ἥφαιστείου ὑποθαλασσίου, οὗ τὸ ζεῦλος τοῦ κρατῆρος ὑπερέχει τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Λέγεται ὅτι κατωκήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Φοινίκων, ὅτι δὲ κατόπιν ἀπωκίσθη ἐκ Σπάρτης. Ἡτο δὲ ἡ μητρόπολις τῆς ἐν Ἀφρικῇ Κυρήνης.

Περὶ τὰ 350-200 π. X.

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος κατ' ἐνώπιον, ἢ ἐν κατατομῇ.	ΘΗ Ταῦρος κυρίσσων ἢ προτομὴ ταύρου	Α · 65
(B. M. Cat. Πίν. XXIX, 13-16)		
Ὀμοίως	» Τρεῖς δελφῖνες	Α · 6
Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος	» Λύρα	Α · 55
Κεφαλὴ Διὸς	» Κεραυνὸς	Α · 65
Κεφαλὴ Ἐρμοῦ	» Κηρύκειον	Α · 5
Κεφαλὴ γυναικεία πεπλοφόρος	» ἐν στεφάνῳ	Α · 5
Κεφαλὴ γυναικεία	ΘΗΡ Ταῦρος κυρίσσων. . . .	Α · 5

Αὐτοκρατορικά, ἀπὸ Μ. Αύρηλίου μέχρι Κομμόδου. Ἐπιγρ., ΘΗΡΑΙΩΝ ἢ ΘΗΡΕΩΝ. Τύποι: Ἀπόλλων καθήμενος ἐπὶ κύκνου.

’Απόλλων Κιθαρωδός· γυμνὸν ἀρχαικὸν ἄγαλμα ’Απόλλωνος ἀκτινοστεφοῦς ισταμένου κατ’ ἐνώπιον. Εἰδωλον ἡ Ἐρυθρᾶς τῆς τετραγώνου ἐργασίας κατ’ ἐνώπιον (B. M. Cat., Πίν. XXIX, 17, 18).

Ιος, νῆσος πρὸς νότον μὲν τῶν Κυκλαδῶν πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς Θήρας κειμένη ὥφειλε τὴν κυρίαν αὐτῆς φήμην εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτῆς παραδόσεις περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ὁμήρου ἐξ Ἰητίδος μητρὸς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ταφῆς αὐτοῦ. Ἐκ τούτου καὶ ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς νήσου κεφαλὴ τοῦ ποιητοῦ.

Περὶ τὰ 300-200 π. Χ. Πτολεμαϊκὸς ἡ Ῥόδιος κανών.

ΟΜΗΡΟΥ	Κεφαλὴ Ὁμήρου μετὰ διαδήματος (Z. f. N. V. Πίν. I. 3.)	ΙΗΤΩΝ	Ἐν στεφάνῳ δάφνης . . .
»	Ὀμοίως		R 104 κ.
»	Ὀμοίως		» Ὀμοίως. . . R 54 κ.
»	Ὀμοίως.	ΙΗΤΩΝ	» Ἄθηνᾶς Πολιάς, πρὸ αὐτῆς δένδρον φοίνικος . A 85 (Ross, Insc. Gr. ined., Φυλακῶν II. ἀρ. 93).
(B. M. Cat., Πίν. XXIII. 11.)			IHTΩN Δένδρον φοίνικος A 65-4

Τὸ δένδρον τοῦ φοίνικος ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀρχαιότατον ὄνομα τῆς νήσου, Φοινίκη (Στεφ. Βυζ. ε. λ.).

Αὐτοκρατορικά — ἀπὸ Τραϊανοῦ μέχρι Φαυστίνας τῆς νεωτέρας καὶ Λουκίλλης Ἐπιγρ. ΙΗΤΩΝ. Τύποι ὅμοιοι τοῖς ἀνωτέρω.

Κέως. Ἐκτὸς τῶν νομισμάτων τῶν τεσσάρων πόλεων τῆς Κέω ἥτοι τῶν τῆς Καρθαίας, Ιουλίδος, Κορησίας καὶ Ποιησσης, ὑπάρχουσι πολυάριθμα χαλκᾶ νομίσματα ἀνήκοντα εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου καὶ εἰς τὸν τρίτον αἰῶνα π. Χ. κοπέντα ἐν ὄνόματι τῆς νήσου.

Κεφαλὴ Ἀρισταίου πωγωνοφόρος. (B. M. Cat., Πίν. XXI. 1-5).	ΚΕΙ, ΚΕΙΩΝ, κτλ. Πρόσθιον κυνὸς ὑπὸ ἀκτίνων περιβαλλομένου (όστηρ Σείριος) . . . A 65
---	---

Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἐλατρεύετο ὁ Ἀρισταῖος ως ποιμενική

θεότης, ιδίᾳ δ' ως προστάτης κατὰ τῆς καταστρεπτικῆς θερμότητος του ήλιου διαρκούντων τῶν κυνικῶν καιυμάτων. Κλημ. Ἀλεξ. Σρωματ. VI. σ. 630: Πάλιν ἴστοροῦσιν Ἐλληνες, ἐκλειπόντιων ποτὲ τῶν ἑτησίων ἀνέμων, Ἀρισταῖον ἐν Κέω θύσαι Ἰχμαίφ Διῖ». Ἐν τούτοις ή ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως κεφαλὴ δυνατὸν νὰ ἐκληφθῇ ως ή του Διὸς Ἰχμαίου, θεοῦ τῶν δροσερῶν ἀνέμων, τῆς ἀναψυκτικῆς δρόσου καὶ τῶν βροχῶν, οὗ ή λατρεία συνεδύζετο πρὸς τὴν του Ἀρισταίου. "Οθεν ή πωγωνοφόρος κεφαλὴ δύναται νὰ κληφθῇ Διὸς ή Ἀρισταίου· ὅπόταν δέ, ως συμβαίνει ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Καρθαίας, ἀπεικονίζηται νεανικὴ ἀγένειος κεφαλή, τότε αὔτη πιθανῶς παριστᾶ τὸν Ἀρισταῖον, ὅστις κατὰ Πίνδαρον (Πυθ. IX. 64) ἐθεωρεῖτο ὑπό τινων ως Ζεύς, ὑπ' ἄλλων δὲ ως Ἀπόλλων:—

Νέκταρ ἐν χείλεσσι καὶ ἀμεροσίαν στάξοισι, θήσοντα
τέ νιν ἀθάνατον
Ζῆνα καὶ ἄγνὸν Ἀπόλλων', ἀνδράσι χάρμα φίλοις
ἄγχιστον, δράσαντα μήλων,
Ἀγρέα καὶ Νόμιον, τοῖς δὲ Ἀρισταῖον καλεῖν.

Ιουλές, κειμένη ἐπὶ ύψωματος ἐν τοῖς μεσογείοις τῆς νήσου Κέω. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους φαίνεται ὅτι ἦτο ἀσημοτέρα τῶν ἐπιθαλασσίων αὐτῆς γειτόνων, ἐπειδὴ δὲν φαίνεται ὅτι ἔκοψεν ἀρκετὰ ἀργυρᾶ νομίσματα. Βραδύτερον ἀπέβη ἡ πρωτεύουσα πόλις τῆς νήσου.

Πρὸ τοῦ 480 π. Χ. περίπου. Αἴγινητικὸς σταθμητικὸς κανάν.

ΙΟΥ(;) ΛΙ (ἐπ' ἀριστ.) Ἀγγεῖον μόν. | Τετράγωνον ἔγκοιλον διγρημένον δια-
ωτον. | γωνίως εἰς τέσσαρα μέρη. **Ρ** Στατ.

Πρὸ τοῦ 300 π. Χ.

Νεανικὴ ἥ πωγωνοφόρος κεφαλὴ (ἴδε (B. M. Cat., Πίν. XXII, 18.) Κεφ. Διονύσου (Αὐτόθι, Π. XXII, 16.)	ΙΟΥΛΙ Μέλισσα ἥ κύναστρον (Σεί- ριος) . . . . Λ 65.-4 » Σταφυλή . . . Λ 65.-4
---	---

Καρθαία, ἐπὶ τῆς ΝΑ. παραλίας τῆς Κέω. Ἐκ τῶν ἀφθό-

νων αὐτῆς ἀργυρῶν ἀρχαῖκῶν νομίσματων φαίνεται δτι ἡπό ποτε πόλις μεγάλης ἐμπορικῆς δραστηριότητος. Ἐνταῦθα ως καὶ ἀλλαχοῦ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ὃ κατὰ τὸν ἔκτον αἰώνα ἐν χρήσει σταθμητικὸς κανὼν ἦτο ὁ Αἰγινητικός.

Περὶ τὰ 600-480 π. Χ. Αἰγινητικὸς σταθμητικὸς κανών.

Ἄμφορεύς, παρ' ὥ ἐνιοτε δελφίς.
(B. M. Cat., Pl. XXI, 6.)

Σταφυλὴ συνήθως μετὰ δελφίνων
παρ' αὐτῇ.
(Αὐτόθι, Pl. XXI, 19.)

Τετράγωνον ἔγκοιλον, διηρημένον εἰς
δκτὸν τριγωνικὸν μέρη ὃν τινα βα-
θέως κεχαραγμένα, ἢ, ἐπὶ τῶν
νεωτέρων, σχήματος πτερῶν ἀνε-
μοιμύλου μετὰ τῶν γραμμάτων
ΑΚ ἢ **ΘΨΑΚ** ἐν τοῖς διαμερί-
σμασιν. **Ρ** στατήρ καὶ κλάσματα
Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα
διηρημένον ἢ σχήματος πτερῶν
ἀνεμοιμύλου . . . . .
Ρ Δραχ., ἡμίδρ. δριβόλδς κτλ.

Μετὰ τὸ 300 π. Χ. περίπου. Ἀττικὸς κανὼν ἡλαττωμένος.!

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος Ἀρισταίου ἢ
Διός Ἰκμαίου πρὸς δ.
(Leake, Num. Hell. Ins. Gr. σ. 6)

ΚΑΡΩΑΙ Κύων (ἀστήρ Σείριος) ὑπὸ
ἀκτίνων περιβαλλόμνος: ἐν τῷ πε-
δίῳ ΑΝ . . . . **Ρ** 117·8 χ.

¹ Ἀν τὰ ἔξης περιεργα νομίσματα, περὶ ὃν λέγεται, δτι ἀνεκαλύφθησαν ἐσχάτως ἐν τῇ νήσῳ Κέω, εἰνε γνήσια, θὰ ἀπεδείκνυον, δτι ὁ ἀκέραιος Ἀττικὸς σταθμητικὸς κανὼν ἦτο ἐν Κέω ἐν χρήσει κατὰ τὸν τρίτον αἰώνα π. Χ. Ὁμολογῶ ἐντούτοις, δτι ὑποπτεύομαι λιαν πάντα τὰ νομίσματα ταῦτα ως ἔργα εὑφυεστάτου συγχρόνου κιβδηλοποιοῦ.

Καρδαία:

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος πρὸς δ. μετὰ κόμης
μακρᾶς καλυπτούσης τὰ ὤτα.

ΚΑΡΩΑ Ἀρισταίος πωγωνοφόρος φέρων
βροαὴν χιτῶνα γονατίζων ἐνὶ τῶν πο-
δῶν ἐπὶ τῆς ῥάγεως ταύρου, οὗ ἀναστρέ-
ψει τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ὑψῶν
δὲ τὸν δεξιὸν βραχίονα ως προτιθέμενος νὰ
φονεύῃ αὐτόν. Ἐν τῷ πεδίῳ **Π.Ρ** 130 2χ.

Κεφαλὴ γυναικεία πρὸς δ., ἔχουσα τὴν κόμην
ἀναδεδεμένην ταινίᾳ δἰς περὶ αὐτὴν στρε-
φομένη.

ΚΑΡΩΑ Μορφὴ ἀνδρική, γυμνὴ τὰ ἄνω τῆς
δσφύος, καθημένη πρὸς ἀρ. ἐπὶ θώκου ἀνευ
ἔρεισινώτου, κρατοῦσα δὲ σκῆπτρον πρὸ²
αὐτῆς. Ἐν τῷ πεδίῳ **Ε** . . . **Ρ** 64 7 χ.

Ιουλίες:

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος πρὸς δ., δαφνοστεφῆς.

ΙΟΥ Μελισσα Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. κεφαλὴ κυνὸς
(ἀστήρ Σείριος): ὑποκάτω, **ΚΙ**. Ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων . . . . **Ρ** 131 3 χ.

Κεφαλὴ ἀγένειος Ἀπόλλωνος ἢ Ἄρι-
σταίου, δαφνοστεφής.
(B. M. Cat., Πίν. XXI, 22.)

ΚΑΡΘΑ Κύων (ἀστήρ Σείριος) ὑπὸ
ἀστέρων περικυκλούμενος. Ὑπο-
κάτω μέλισσα, σύμβολον τοῦ
Ἄρισταίου. . . . . Α·8

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ, πρὸς δ.
(Ἀντόθι, Πίν. XXI, 23.)

ΚΑΡΘΑ Σταφυλὴ καὶ ἔστηρ. Α·75

Κεφαλὴ πωγωνοφόρος πρὸς δ., δαφνο-
στεφής. (Ἀντόθι, Πίν. XXI, 25.)

ΚΑΡΘΑΙ μεταξὺ τῶν ἔκτινων ἀστέ-
ρων. . . . . Α·55

Κορησέα, πόλις τῆς Κέω ἀνεξάρτητος, ἀλλοτέ ποτε μεγά-
λης ἐμπορικῆς σπουδαιότητος, ἀλλ' ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Στράβω-
νος ἀπλοῦν ἐπίνειον τῆς Ἰουλίδος.

Περὶ τὰ 600-480. Αἰγανητικὸς σταθμητικὸς κανών.

Ω·Ω (συνήθως πλαγίως). Σηπία,
παρ' ἧν δελφίς.
(Πίναξ KB'. 3.)

Τετράγωνον ἔγκοιλον, συνήθως σχή-
ματος πτερῶν ἀνεμομύλου. . .
Ρ Στατήρ, δρ., ἡμιδρ. καὶ ὅβολ.

Ω·Ω Δελφίς
(B. M. Cat., Πίν. XXII, 6.)

Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾖ, ἐνίστε, Κ
Ρ 5·4 καὶ 4·3 κ.

Πρὸς τοῦ 300 π. X. περίπον.

Σηπία (Ἀντόθι, Πίν. XXII, 10). | Κ·Ω Σταφυλὴ . . . . . Α·45

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ νεανικὴ ἢ πωγωνοφόρος (ἴδε
Καρθαίαν). (Ἀντόθι, Π. XXII, 11.) | ΚΟΡΗ Σταφυλὴ καὶ μέλισσα. Α·75
‘Ομοίως. » 'Αστήρ. . . . . Α·6

Ποιησεσσα, ἐπὶ τῆς ΝΔ. πλευρᾶς τῆς Κέω.

Πρὸς τοῦ 300 π. X. περίπον

Κεφαλὴ Ἄρισταίου (;

| ΓΟ, ΠΟΕΣ ετλ. Ἀστήρ καὶ στα-
φυλὴ . . . . . Α·6

Κέρμωλος, νῆσος μικρὰ παρὰ τὴν Μῆλον καλουμένη καὶ
Ἐχιγοῦσσα ἀπὸ τῶν πολυαρίθμων ἔχινων τῶν εἰς τὰ παράλια αὐτῆς
εὔρισκομένων.

Πρὸς τοῦ 300 π. X. περίπον.

Μέλισσα ἢ ἀστήρ.

| ΚΙ Ἐχῖνος θαλάσσιος, ἢ ἄνευ τύπου
Α·45

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς.

ΚΙΜΩ Δελφίς . . . . . Α·7

ΚΙΜΩΛΙ Τρίανα. . . . . Α·7

Κύθνος, μεταξὺ Κέω καὶ Σερίφου.

Πρὸ τοῦ 300 π. X. περίπου

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἢ Ἀθηνᾶς.
(B. M. Cat., Πίν., XXII. 20-24).

ΚΥ, ΚΥΘΝ, ΚΥΘΝΙΩΝ Λύρα, στα-
φυλή, ρόδον, μέλισσα ἢ κύναστρον
κτλ. . . . . Α·65

Κύων (Ἄντόθι, Πίν. XXII. 25).

ΚΥ Ῥόδον. . . . . Α·45

Αὐτοκρατορικά, Αύγούστου. Ἐπιγρ. ΚΥΘΝΙΩΝ.

Μῆλος. Ἡ σπουδαία αὕτη νῆσος οἰκισθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ Φοινίχων, ἐξελληνισθεῖσα δ' ἐν μεταγενεστέρᾳ περιόδῳ ὑπὸ τῶν Δωριέων, εἶνε μία τῶν ἑπτὰ ἢ δικτὼ νήσων τοῦ Αιγαίου, ὃν μέχρι τοῦδε ἔχομεν ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς ἀρχαικῆς περιόδου. Δύο ἐξ αὐτῶν ἀπόκεινται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Hunter (Πίναξ 36 'Αρ. 26 καὶ 27), τρίτον δὲ ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου. Ὁ σταθμητικὸς κανὼν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ εἶνε δι Φοινικικός, δστις πρέπει νὰ ἔπεζησεν ἐν Μήλῳ ἀπὸ χρόνων λίαν ἀπομεμακρυσμένων.

Περὶ τὰ 500 π. X. Φοινικὸς σταθμητικὸς κανὼν

Μῆλον, (σίδη;)

(Berlin. Münz-Kab., Πίν. I. 3).

Τετράγωνον ἔγκοίλον εἰς δύο διγρηγ-
μένον, κοσμούμενον ὑπὸ τριῶν
κρίκων. . . . Ρ Στατήρ, 213 κ.

*Ανευ ἐπιγρ. Ὄμοιώς.

Μ Κύκλος ἔγκοιλος διγρηγμένος διὰ
πλατέων γραμμῶν. . . . .
Ρ Στατήρ 221 κ.

ΜΑ Ὄμοιώς.

*Ανευ γράμμ. Ὄμ. Ρ Στατήρ 222 κ.

Τὸ μῆλον, δωριστὶ μᾶλον, τῶν ἀρχαίων τούτων νομισμάτων τῆς Μήλου δυνατὸν μὲν νὰ ἔχῃ θρησκευτικήν τινα ὀνομασίαν, πρέπει ὅμως νὰ ὄμοιογηθῇ, δτι φαίνεται δν καλὸν παράδειγμα τοῦ ὑπὸ τῶν γάλλων καλουμένου «*type parlant*», ἢ τοῦ γνωστοῦ ἐν τῇ οἰκοσηματογραφίᾳ ὡς «*canting device*».

'Ἐν ἔτει 416 π. X. ἡ πόλις τῆς Μήλου ἡλώθη ὑπὸ τῶν Ἀθη-

ναίων, οἱ δὲ ἄρρενες τῶν κατοίκων κατεσφάγησαν. Λείψανά τινα τῶν ἀτυχῶν τούτων ἐγκατεστάθησαν ἐκ νέου εἰς τὴν πατρίδα ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Ἀθηνῶν· κατὰ τὸν ἐπόμενον δὲ αἰῶνα ἐκόπησαν καὶ πάλιν ἐν τῇ νήσῳ ἀργυρᾶ νομίσματα ὀλιγάριθμα. Ὁ σταθμητικὸς κανὼν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἦτο δὲ ἀρχαιότερος Ἀράδιος.

Περὶ τὰ 400-300 π. Χ. Ἀράδιος κανὼν (εἰς τὸ ἀκέραιον).

Μῆλον.	ΜΑΛΙ Κάνθαρος . . .	Α 123 χ.
(B. M. Cat., Πίν. XXIII 16)		
Ὀμοίως (Ἀντόθι, Πίν. XXIII. 17)	Τοξότης γυμνός . . .	Α 32 χ.
· Ομοίως.	· Ομοίως.	Α 6
· Ομοίως.	Κράνος	Α 4

Περὶ τὰ 300-200 π. Χ. Ἀράδιος κανὼν (ἡλαττωμένης δικῆς)

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ Κορινθιακῆς λοφοφόρου περικεφαλαίας.	ΜΑΛΙΩΝ Ἀπόλλων φέρον μακρὸν χιτῶνα, καθήμενος ἐπὶ θρόνου καὶ λύραν ἀνακρούων. Ἀρχοντες ΝΕΑΝΘΗΣ, ΣΩΣΑΡΧΟ(Σ). .	Α 227-220 χ.
· Θμοίως.	ΜΑΛΙΩΝ Μῆλον. Ἀρχοντες, ΛΥΣΑΝΙΑΣ	Α 57 χ.
Μῆλον.	ΜΗΛΙΩΝ Ἀθηνᾶ κραδαίνουσα κεραυνόν. Ἀρχων, ΟΛΥΜΠΙΧΟΣ	Α 101 χ.

Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης δὲν εἶνε μεγάλου ἐνδιαφέροντος, φέροντα συνήθως μῆλον, κεφαλὴν Ἀθηνᾶς, Ἀθηνᾶν μαχομένην, κάνθαρον, κέρας Ἀμαλθείας, κλπ.

Μετὰ τὸ 200 π. Χ. περίπου καὶ αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι

Ἐκ τῶν τελευταίων αὐτονόμων χαλκῶν νομισμάτων τὰ ἔξι τούτων εἶνε ἀξια μνείας:—

ΒΟΥΛΗ Κεφαλὴ νεαρὰ τῆς ἐγχωρίου βουλῆς.	ΜΗΛΙΩΝ Γλαῦξ ἐν στεφάνῳ. Α 9
ΔΗΜΟΣ Κεφαλὴ τοῦ δήμου.	» Ομοίως . . . Α 9
ΔΡΑΧΜΗ Προτομὴ Ἀθηνᾶς.	» ἐν στεφάνῳ . . Α 10

ΜΗΛΙΩΝ Προτομὴ Ἀθηνᾶς.

ΕΠΙ· ΤΙ. ΠΑΝΚΛΕΟΣ ΤΟ Γ Καρ-
πὸς τῆς Μήλου (B. M. *Cat.*
Πίν. XXIV. 13.)

ΤΥΧΗ Τύχη ισταμένη στηρίζουσα
τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ στήλης καὶ
φέρουσα βρέφος ἐν τῇ ἀρ.

Τὸ ὄνομα Ἐπαφρόδιτος ἀπαντᾶ ἐν Μηλιακῇ ἐπιγραφῇ (Boeckh C. I. Gr., 2427), καὶ ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Κομυόδου, εἰς οὓς τοὺς χρόνους ἀνήκει κατὰ συνέπειαν τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν νόμισμα.

Τὰ ἀξίας σημεῖα, δραχμὴ καὶ IIII (διοιλοί;) ἀναφέρονται οὐχὶ εἰς ἄργυρον, ἀλλ' εἰς χαλκὸν (πρβλ. τὴν Πτολεμαϊκὴν δραχμὴν χαλκοῦ).

Μύκονος, γυμνὴ καὶ δραχώδης μικρὰ νῆσος παρακειμένη τῇ Δήλῳ πρὸς ἀνατολάς. Ἀκαρπὸς ἐξ ὅλοκλήρου δὲν ἦτο, ὁ δὲ Πλίνιος φημίζει τὸν οἶνον αὐτῆς (XIV. 7, 75). Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶνε κυρίως χαλκᾶ.

Περὶ τὰ 350-150 π. X. Ῥόδιος ἢ Πτολεμαϊκὸς κανὼν.

Κεφαλὴ Διός(;

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρος, κισ-
σοστεφῆς.
(B. M. *Cat.*, Πίν. XXV. 1.)

Κφαλὴ Διονύσου νεαροῦ, κατ' ἐνώπιον.
(Ἀντόθι, Πίν. XXV. 24.)

Ομοίως. (Ἀντόθι, Πίν. XXV. 5)

ΕΠΙ ΑΡΧΟ. ΦΛ. ΕΠΑΦΡΟΔΙΤΟΥ
ἐν στεφάνῳ . . . . . Α 1·0

ΜΗΛΙΩΝ Ἀρχαικὸν ἀγαλμα Ἀ-
θηνᾶς, ωπλισμένης διὰ περικεφα-
λέας, δόρατος(;) καὶ ἀσπίδος. Ἐν
τῷ πεδίῳ, σημεῖον ἀξίας IIII. Α·95

ΜΗΛΙΩΝ ἐν στεφάνῳ . . Α 1·0

ΜΥΚΟ Σταφυλὴ . Ρ μεγεθ. ·3

» Σταφυλὴ καὶ κόκκος σίτου
Α·65-·4

» Σταφυλὴ, κόκκος σίτου καὶ
νύρσος . . . . Α·65

ΜΥΚΟΝΙΩΝ Φυτὸν σίτου μετὰ
δύο σταχύων . . . . Α·65

Ἄντοκρατορικά, Ἀύγούστου. Ἐπιγρ. ΜΥΚΟΝΙΩΝ Διόνυσος
ιστάμενος.

Νάξος. Μία τῶν μεγίστων, πλουσιωτάτων καὶ εὐφοριωτά-
των πασῶν τῶν Κυκλαδῶν. Ο κυρίως ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ λα-
τρευόμενος θεὸς ἦτο δὲ Διόνυσος. Ἀπὸ τῶν μέσων τῆς ἔκτης ἑκα-
τονταετηρίδος, ιδίως δ' ἐπὶ τοῦ τυράννου Λυγδάμιδος, συγχρόνου

τοῦ Πεισιστράτου, μέχρι τῆς ἐν ἔτει 490 π. Χ. ἐρημώσεως τῆς νήσου υπὸ τῶν Περσῶν ἡ Νάξος ἀπήλαυε τῆς μεγίστης αὐτῆς εὐτυχίας, πολλαὶ δὲ τῶν γειτόνων νήσων ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτῆς. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκουσι τὰ συμπαγῆ αὐτῆς ἀργαῖκὰ νομίσματα.

‘Η Νάξος (;) πρὸ τοῦ 600 π. Χ. Φοινικικὸς σταθμητικὸς κανὼν.

Κεφαλὴ Σατύρου μετὰ δξέων ὥτων ἴππου, λίαν δροχαῖκῆς τεχνοτρο- πίας.	Τετράγωνον ἔγκοιλον ἀκανθίστον Ρ 211 κ. (ἔφθαρμένον) Εὔρεθεν ἐν Θήρᾳ (N. C., 1884, Πίν. XII. 17.)
--	--

Περὶ τὰ 600-490 π. Χ. Αἰγαίητικὸς σταθμητικὸς κανὼν.

Κάνθαρος κεκοσμημένος διὰ στεφά- νου κισσοῦ, μετὰ σταφυλῶν ἡρτημέ- νων ἐξ ἐκάστου τῶν ὥτων αὐτοῦ· ὑπεράνω φύλλον κισσοῦ.	Τετράγωνον ἔγκοιλον τραχύ, εἰς τέσσαρα διῃρημένον. Ρ Στατήρ. (Πίναξ KB.' 4.)
---	--

‘Ομοίως.	‘Ομοίως . . . . . Ρ Διώβολ.(:)
----------	--------------------------------

‘Απὸ τοῦ 490 π. Χ., πρῶτον μὲν ύπὸ τοὺς Πέρσας, κατόπιν δὲ ύπὸ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐγκατώκισαν πεντακοσίους κληρούχους ἐν τῇ νήσῳ, ἡ Νάξος δὲν ἔκοψε νομίσματα. Ἡ δευτέρα σειρὰ τῶν Ναξίων νομισμάτων ἀρχεται μετὰ τὴν ἐν ἔτει 404 π. Χ. πτῶσιν τῶν Ἀθηγῶν.

Περὶ τὰ 400-350 π. Χ. ‘Ρόδιος σταθμητικὸς κανὼν (ἀκέραιος).

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρου ἀκ- μαίας τεχνοτροπίας, κισσοστεφής. (B. M. Cat. Πίν. XXV. 10).	ΝΑΞΙΩΝ Κάνθαρος, οὗ ἀνω φύλ- λον κισσοῦ. . . . . Ρ Δρ. 57 κ.
---	---

‘Ομοίως (Αὐτόθι, Πίν. XXV 11).	ΝΑ Κάνθαρος . . . . . Α 45
--------------------------------	----------------------------

‘Απὸ τοῦ 350 περίπου μέχρι τῶν ‘Ρωμαϊκῶν χρόνων.

‘Ρόδιος κανὼν ἡλαττωμένος

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρου, κισ- σοστεφής. (Zeit. f. Num., I, 135, 136).	ΝΑΞΙ Κάνθαρος εὐμήκης καὶ θύρσος ‘Αρχοντες, ΛΕΩΚΡ. . Ρ 103 κ. ΚΡΗΘΕ. . Ρ 112 κ. ΚΑΛΛΙΝ (Ἐν τῷ μουσ. Νεαπόλεως).
---	---

ΣΚΗΘΗΣ (;) Ρ 43 κ.

Κεφαλὴ Διονύσου πωγωνοφόρου κισ-	ΝΑΞΙ Κάνθαρος· ὑπεράνω σταφυλῆ.
σοστεφής.	Α 65
Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ.	ΝΑΞΙ Κάνθαρος εὐμήκης καὶ θύρ-
(B. M. Cat., Πίν. XXV. 12,13)	σος. . . . . Α 75
‘Ομοίως.	ΝΑΞΙ Σταφυλῆ . . . . Α 65

Ἐν Νάξῳ ἐπώνυμος ἄρχων ἦτο ὁ ἱερεὺς τοῦ Διονύσου, πιθα-
νῶς δὲ αὐτοῦ εἶνε τὸ ὄνομα, διπερ ἀπαντᾶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων.

Αὐτοκρατορικά — Σεπτ. Σεβήρου, Δόμηνης καὶ Γέτα. ΝΑΞΙΩΝ.
Αἱ τρεῖς Χάριτες, κτλ.

Πάρος, μεγάλη καὶ σπουδαία νῆσος πρὸς δυσμὰς τῆς Νά-
ξου, περίφημος διὰ τὰ ἐν αὐτῇ λατομεῖα μαρμάρου ἃτινα ἥσαν
ἡ κυρία πηγὴ τοῦ πλούτου τῆς νήσου, ἵτις παρουσιάζει μακρὰν
σειρὰν ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν νομισμάτων διαφόρων περιόδων.

Περὶ τὰ 600-480 π. X. Αἰγαίηικὸς σταθμητικὸς κανὼν.

Αἴξ γονατίζουσα ἐπὶ τῆς μιᾶς κνήμης	Τετράγωνον ἔγκοιλον, διγρημένον εἰς
στρέφουσα δὲ τὴν κεφαλήν. Ὑπο-	ἔξι τριγωνικὰ μέρη, ὅν τινα βα-
κάτω αὐτῆς, δελφίς.	Θέως ἐγκεχαραγμένα. Ρ Στατήρ.

(Πίναξ KB'. 5)

Ἡ Πάρος ὑπέκειτο τοῖς Ἀθηναίοις μέχρι τοῦ τέλους τοῦ
πέμπτου αἰῶνος, ἐν ᾧτει δὲ 378 π. X. προσετέθη εἰς τὴν δευτέ-
ραν Ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν· ἀλλ᾽ ἐν ᾧτει 357 π. X. ἀπεγωρί-
σθη, ὡς φαίνεται, καὶ πάλιν τῆς συμμαχίας ἐκ συμφώνου πρὸς
τοὺς Χίους, μεθ' ὧν τότε καὶ κατόπιν διετέλουν οἱ Πάριοι εἰς στε-
νὰς σχέσεις (Bursian, Geogr., II. 486).

Περὶ τὰ 357-300 π. X. Ρόδιος σταθμητικὸς κανὼν (ἀκέραιος)

Αἴξ.	Γ Α Στάχυς . . . . . Ρ 29 κ.
ΠΑΡ Αἴξ. (B. M. Cat., XXVI. 3).	Στέφανος σταχύων . . . . Ρ 29 κ.
Γ Α Στάχυς.	Πηδάλιον μεταξὺ δελφίνος καὶ ἐπι- δορατίδος. . . . . Ρ 40. κ. ¹
Αἴξ (Αὐτόθι, Πίν. XXVI. 4).	Γ Α Στάχυς . . . . . Ρ 45

1) Τὸ νόμισμα τοῦτο πρέπει νὰ μεταφερθῇ ὑπὸ τὴν Πάλην τῆς Κεφαλληνίας (σελ. 535).

Περὶ τὰ 200 π. X. Ἀιτικὸς σταθμητικὸς ναυῶν, ἡλαιτωμένος

Ἡ ἀκόλουθος σειρὰ τῶν νομισμάτων τῆς Πάρου ἀνήκει πάντως εἰς τὰ τέλη τοῦ τρίτου αἰώνος π. X. (Zeit f. Num., VII. 18).

Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ, κισσοστεφῆς.
(B. M. *Guide*, Πίν. LVI, 35.)

Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος (;) ἔχουσα τὴν
κόρμην ἀναδεδεμένην διὰ ταῖνίας
τρίς περὶ τὴν κεφαλὴν στρεφομέ-
νης. (*Πίναξ KB'*. 6.)

Κεφαλὴ Δήμητρος πεπλοφόρος στά-
χυσιν ἐστεμμένη.

(B. M. *Guide*, Πίν. LVI, 36.)

Ἡ αὐτὴ κεφαλὴ, ἀνευ πέπλου.

Ὀμοίως.

(B. M. *Cat*, Πίν. XXVI, 8.)

ΠΑΡΙΩΝ Δήμητρα καθημένη ἐπὶ
μέτρου σίτου, κρατοῦσα στάχυν
καὶ σκῆπτρον. Ἀρχοντες, ΑΡΙ-
ΣΤΟΔΗΜ[ΟΣ], ΣΙΛΗΝΟΣ . . .
ΑΡ Τετράδρ. 240 κ.

ΠΑΡΙ Αἰξ. Ἀρχοντες, ΑΝΑΞΙΚ
. . . , ΑΚΟΥ, ΑΡΙΣΤΗ, ΚΤΗΣΙ,
ΠΕΙΣΗΝ, ΠΡΑΞΟΣ, ΦΙΛΑΝ .
ΑΡ Διδρ. 118 κ. καὶ Α· 75

ΠΑΡΙ ἐν στεφάνῳ κισσοῦ. ΑΡ Διδρ.

» Ὁμοίως . . . . ΑΡ Διδρ.

» Ὁμοίως. Ἀρχοντες ΕΥ-ΚΤΗ,
Ε-ΑΚΟΥ, ΑΝΤΙΛ, ΘΟΥΡΙ,
ΧΑΙΡΙ . . . . ΑΡ Δραχ. 58 κ.

Ο ναὸς τῆς Δήμητρος ἐν Πάρῳ μνημονεύεται ἐν συνθήκῃ ισο-
πολιτείας μεταξὺ Πάρου καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ Ἀλλαρίας (Boeckh,
C. I. Gr. ἀρ. 2557.)

Αὐτοκρατορικά—Μ. Αύρηλιος καὶ Φαυστίνα. Τύποι: Προτομὴ
Ἀθηνᾶς. Αἱ τρεῖς Χάριτες.

Σέρεφος, μεταξὺ Κύθνου καὶ Σίφνου, πατρὶς τοῦ Περσέως
καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Δανάης. Πάντες οἱ νομισματικοὶ αὐτῆς τύ-
ποι ἀναφέρονται εἰς τὸν μῦθον τοῦ ἥρωος τούτου (Πβλ. Παυσαν.
II. 18).

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ Περσέως μετὰ πτερ. κράνους | ΣΕΡ, ΣΕΡΙ Κεφαλὴ Γοργόνος. Ἀρπη
(B. M. *Cat*, Πίν. XXVII, 2.) | ἡ Περσεὺς κρατῶν ἄρπην Α· 65·5

Μετά τὸ 200 π. Χ. περίπου.

Κεφαλὴ Περσέως.	ΣΕΡΕΙΦΙΩΝ "Αρπη. . . . Α· 55
Κεφαλὴ Μεδόσης ὑποκάτω, ἀρπη. (B. M. Cat., Πιν. XXVII, 7.)	» Περσεὺς γυμνὸς υρα- τῶν ἀρπην'. . . . Α· 6

Σέκενος, μεταξὺ Φολεγάνδρου καὶ Ἰου. Χαλκᾶ νομίσματα τοῦ τρίτου αἰῶνος ἡ βραδύτερον. Ἐπιγρ. ΣΙ ή ΣΙΚΙ. Τύποι—Μέλισσα· ὅπ. σταφυλὴ Α· 65. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. ὅπ. μέλισσα, κριός ἡ σταφυλὴ Α· 65. Κεφαλὴ Ἐρμοῦ. ὅπ. λύρα Α· 6. Κεφαλὴ Διογύσου, ὅπ. σταφυλὴ Α· 6.

Σέφυνος, νοτιανατολικῶς τῆς Σερίφου, περίφημος ἐν παλαιοῖς χρόνοις διὰ τὰ χρυσωρυχεῖα καὶ ἀργυρωρυχεῖα αὐτῆς· τὴν δεκάτην τοῦ προϊόντος τούτων ἀφιέρωσαν οἱ Σίφνιοι τῷ θεῷ ἐν τῷ ίδίῳ αὐτῷ ἐν Δελφοῖς θησαυρῷ (Παυσ. Χ. 11. 2).

Περὶ τὰ 600-500 π. Χ. Αἰγανητικὸς σταθμητικὸς κανών.

*Αετὸς ιπτάμενος. (Πίναξ KB'. 7.)	Τετράγωνον ἔγκοιλον, διηρημένον εἰς δόκτω τριγωνικὰ διαμερίσματα, ὃν τινα εἶνε βαθέως ἐγκεχαραγμένα. Α Στατήρ καὶ ἡμίδρ.
--------------------------------------	---

Περὶ τὰ 500-400 π. Χ. Αἰγανητικὸς καὶ Ἀττικὸς σταθμητικὸς κανών.

Κεφ. Ἀπόλλωνος ἀρχαικῆς τεχνοτροπίας, μετὰ κόρμης συνειλιγμένης καὶ διὰ πλατείας ταινίας ἀναδεδεμένης (B. M. Cat., Πιν. XXVII, 11.)	ΦΙΣ· *Αετὸς ιπτάμενος· ἐν τῷ πεδίῳ φύλλον· τὸ δόλον ἐν ἔγκοιλῳ τετραγώνῳ. . . Α Λιγνητ. στατήρ.
*Ομοίως (Ἀντόθι, Πιν. XXVII, 12.)	ΦΙΣ· *Ομοίως. . . Α Αττικὴ δρεχμὴ.
*Ομοίως (Ἀντόθι, Πιν. XXVII, 13.)	» *Ομοίως. . . Α 8 κ.

Οἱ κυρίως ἐν Σίφνῳ λατρευόμενοι θεοὶ ἦσαν Ζεὺς ὁ Ἐπιβήμιος, Ἀπόλλων ὁ Ἔραγρος, καὶ Ἀρτεμις ἡ Ἐκβατηρία. (Ἡσύχιος ἐν. λ.) Ἡ ἀκόλουθος σειρὰ Σιφνιακῶν νομίσματων ἀνήκει εἰς τὰ μέσα τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος.

Περὶ τὰ 350-330(;) π. X.

Κεφαλὴ γυναικεία ('Αρτεμις;) μετὰ | ΣΙΦ Ἀετὸς ἵππαμενος φέρων δριν
κόρμης συνειλιγμένης. | ἐν τῷ ῥάμφῃ . . . . . Α · 65

(B. M. Cat, Pl. XXVII. 14.)

Ομοίως μετὰ κόρμης κυματιζούσης. | ΣΙΦ Ὁμοίως . . . . . Α · 45

Αὐτοκρατορικά. — Σεπτ. Σεβήρου καὶ Γορδιανοῦ. Ἐπιγραφή,
ΣΙΦΝΙΩΝ Ἀθηνᾶ ισταμένη.

Σύρος. Ἡ νῆσος αὕτη κεῖται σχεδὸν εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὑπὸ^{τῶν} Κυκλαδῶν σχηματιζομένου κύκλου. Περὶ τῆς ιστορίας αὐτῆς
ὁλίγιστα γνωρίζομεν. Τὰ νομίσματα δ' αὐτῆς ἀρχονταὶ περὶ τὰ
300 π. X. (ἰδε Num. Chron., V. 179).

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ φέροντος πέτασον. | ΣΥΡ Αἰξισταμένη πρὸς δ. Α 12·9κ.
(Num. Zeit., 1876. Pl. I. 3.)

Κεφαλὴ Πανός, πωγωνοφόρου μετὰ | ΣΥΡΙ, ΣΥΡΙΩΝ Αἰξ καὶ στάχυς
κεράτων αἰγός. | Α · 65
(B. M. Cat., Pl. XXVII. 17.)

Περὶ τὰ 200 π. X. Ἀττικὸς σταθμητικὸς κανάρ, ἡλαττωμένος.

Κεφαλὴ Δήμητρος, ὄφίμου τεχνο- | ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ ΣΥΡΙΩΝ Οἱ
τροπίας, στάχυσιν ἐστεμμένη. | δύο Κάβειροι ιστάμενοι, γυμνοί,
(Mion. Suppl., IV. Pl. XII. 2.)

Οι δύο Κάβειροι ιστάμενοι, γυμνοί,
κατ' ἐνώπιον, στηριζόμενοι ἐπὶ
δόρατος ἔκαστος καὶ ἔχοντες ὑπὲρ
τὴν κεφαλὴν ἀστέρα. Τὸ δλον ἐν
στεφάνῳ ἐλάτης . . . . .

Α Τετράδρ. 246 κ.

Ομοία κεφαλὴ, ἀγροίκου τεχνοτρο- | ΣΥΡ Δύο Κάβειροι γυμνοί, κατ'
πίας. | ἐνώπιον . . . . . Α · 7

Πῖλοι τῶν Καβείρων ἢ Διοσκούρων,
ἔχοντες ὑπεράνω ἔκαστος ἀστέρα. | ΣΥΡΙ Πάνθηρ τρέχων. . . Α · 45

Κεφαλὴ Ἐρμοῦ. | ΣΥΡΙ Κηρύκειον . . . . . Α · 55

Μέλισσα. | ΣΥ Πῖλος τοῦ ἐνδὲ τῶν Καβείρων
μετ' ἀστέρος ὑπὲρ αὐτόν. Α · 45

Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος. | ΣΥΡΙ Λἰξ κατακειμένη πρὸς δ. Α · 4

Αὐτοκρατορικά, ἀπὸ Δομητιαγοῦ μέχρις Οὐήρου. Ἐπίγρ ΣΥΡΙΚΑΒΙΡΩΝ, ΕΙCIC ΣΥΡΙΩΝ, ΕΡΜΗΣ ΣΥΡΙΩΝ. Τύποι. Κεφαλὴ τῶν Καθείρων μετὰ στάχυος μεταξὺ αὐτῶν καὶ μελίσσης ἢ ἀστέρος ὑποκάτω. Προτομὴ ἢ ὀλόκληρος παράστασις τῆς Ἰσιδος. Ερμῆς φέρων κηρύκειον καὶ βαλάντιον.

Τὰ ἀνωτέρω νομίσματα παρέχουσιν ἡμῖν τὴν μόνην ἀπόδειξιν, ἣν ἔχομεν, περὶ τῆς λατρείας τῶν Καθείρων ἐν Σύρῳ. (Num. Chron., V. 180 κ. ἑξ.)

Τζηνος, χωριζομένη ἀπὸ τῆς γοτίου ἄκρας τῆς Ἀνδρου διὰ πορθμοῦ πλάτους ἐνὸς μιλίου, ἥτο διάσημος κυρίως διὰ τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, λίαν συγχαζόμενον ὑπὸ τῶν περιοίκων νησιωτῶν. (Στράβ., X. 747).

Περὶ τὰ 300-200 π. Χ. Ἀπικὸς κανών.

Κεφαλὴ Διὸς Ἀμμωνος, πωγωνοφόρος καὶ δαφνοστεφής. | Τ - Η Ποσειδῶν καθήμενος. ἐπὶ θρόνου, κρατῶν δελφῖνα καὶ σκῆπτρον.

(Πίναξ ΚΒ' 8)

· Ή αὐτὴ κεφαλὴ ἀγένειος.

Ρ Τετράδρ. 254 κ.

ΤΗΝΙΩΝ Ὄμοίως . . . Ρ Τετράδρ.

Ρόδιος σταθμητικὸς κανών.

· Όμοίως.

(B. M. Guide, Πίν. XXXII. 28).

ΤΗΝΙΩΝ Ποσειδῶν ἰστάμενος, κρατῶν δελφῖνα καὶ σκῆπτρον, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ σταφυλῇ. . . Ρ 109 κ.

· Ή αὐτὴ κεφαλὴ, πωγωνοφόρος.

Τ - Η Σταφυλή . . . Ρ 53 κ.

· Όμοίως.

Τ - Η Δένδρον φοίνικος. Ρ 29 κ.

· Ή αὐτὴ κεφαλὴ, ἀγένειος.

ΤΗΝΙ Σταφυλή . . . Ρ 35 κ.

(B. M. Cat. Πίν. XXVIII. 16).

Οἱ ἔξῆς δ' εἶνε οἱ σπουδαιότατοι τύποι τῶν χαλκῶν νομισμάτων, τῶν τασσομένων ἀπὸ τοῦ ἔτους 300 μέχρι τῶν μέσων τοῦ Β'. αἰῶνος π. Χ. Κεφαλὴ Διὸς Ἀμμωνος πωγωνοφόρος ἢ ἀγένειος. Κεφαλὴ Ποσειδῶνος, δαφνοστεφής. Διόνυσος ἰστάμενος μετὰ θύρσου πρὸ θωμοῦ. δπ. ΤΗ, ΤΗΝΙΩΝ. Σταφυλή. Ποσειδῶν ἰστάμενος μετὰ τριαντησ, περὶ ἣν ἐλίσσεται δελφίς, ἢ κρατῶν δελφῖνα καὶ τρίαινα, ἐν δὲ τῷ

πεδίῳ δελφίς. Τοίανα καὶ δελφῖνες, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ δόδον. ("Ιδε B. M. Cat. Πίν. XXVIII, XXIX)

Τὸ δόδον ὡς πρόσθετον σύμβολον δυνατὸν νὰ ύποδειχνύῃ συμμαχίαν πρὸς τὴν Ρόδον, ἵτις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἴσχυε μεγάλως ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει.

'Ἐκ τοῦ Boeckh, C. I. G., 2334, φαίνεται ἔτι τὰ Τηνιακὰ ἀργυρᾶ νομίσματα δὲν ισοφάριζον πρὸς τὰ τῆς Ρόδου, ἃν καὶ ἡσαν κεκομένα κατὰ τὸν αὐτὸν σταθμητικὸν κανόνα, συνήθους τιμήματος ἀνταλλαγῆς ὅντος 105 Τηνιακῶν δραχμῶν ἀντὶ 100 τῆς Ρόδου. Η ἐπικαταλλαγὴ αὕτη ὥφελετο ἀναμφισβόλως εἰς τὸ γόνητρον, ἐπερ ἔχαιρεν ἡ Ρόδος ὡς μέγα ἐμπορικὸν κράτος. Κατὰ σταθμὸν δὲ πραγματικὸν αἱ δραχμαὶ τῆς Τήνου ισοφαρίζουσιν ἐντελῶς, ἃν μὴ καὶ υπερβαίνουσι, τὰς συγχρόνους ἐκδόσεις τῆς Ρόδου. "Ιδε Mommsen, Mon. Rom., I. σ. 51.

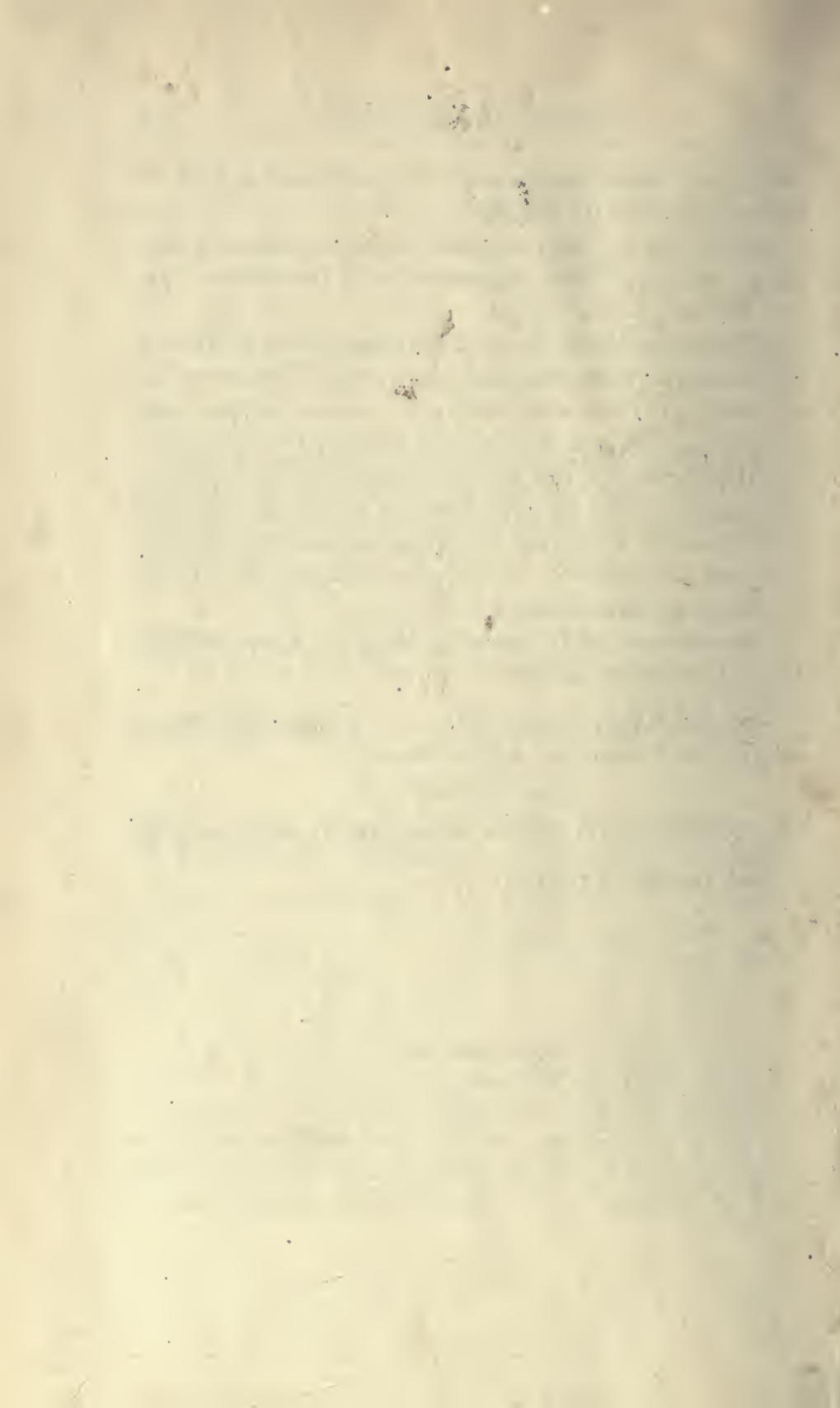
Αὐτοκρατορικά, ἀπὸ Τιθερίου μέχρι Μαξίμου. Ἐπιγρ., ΤΗΝΙΩΝ. Τύποι: Ποσειδῶν καὶ Διόνυσος ἐν ναῷ, κτλ.

Φολέγανδρος, μεταξὺ Μήλου καὶ Σικίνου, κτισθεῖσα ὡς ἐλέγετο, ύπὸ Φολεγάνδρου νίοῦ τοῦ Μίνωας.

Περὶ τὰ 300-200 π. X.

Κεφαλὴ ἀνδρὸς νεαροῦ (δ Φολέγανδρος)	ΦΟΛΕ, ΦΟΛΙΓ, ΦΟΛΙΓΑ, ταῦρος κυρίσσων. . . . . Α·7
--------------------------------------	--

(B. M. Cat. Πίν. XXVII. 1.)

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

CJ
335
H4394
v. 1

Head, Barclay Vincent
Historia ton nomismatton

